

inches | centimeters

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 (A)	12	13	14	15
L*	39.12	65.43	49.87	44.26	55.56	70.82	63.51	39.92	52.24	97.06	92.02	87.34	82.14	72.06	62.15
a*	13.24	18.11	-4.34	-13.80	9.82	-33.43	34.26	11.81	48.55	-0.40	-0.60	-0.75	-1.06	-1.19	-1.07
b*	15.07	18.72	-22.29	22.85	-24.49	-0.35	59.60	-46.07	18.51	1.13	0.23	0.21	0.43	0.28	0.19
Density										0.04	0.09	0.15	0.22	0.36	0.51

	16 (M)	17	18 (B)	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
L*	49.25	38.62	28.86	16.19	8.29	3.44	31.41	72.46	72.95	29.37	54.91	43.96	82.74	52.79	50.87
a*	-0.16	-0.18	0.54	-0.05	-0.81	-0.23	20.98	-24.45	16.83	13.06	-38.91	52.00	3.45	50.88	-27.17
b*	0.01	-0.04	0.60	0.73	0.19	0.49	-19.43	55.93	68.80	-49.49	30.77	30.01	81.29	-12.72	-29.46
Density	0.75	0.98	1.24	1.67	2.04	2.42									

D50 Illuminant, 2 degree observer

Density →

Golden Thread

Colors by Munsell Color Services Lab

Don Williams

De Arithmetica ad Patritium simmachum libri duo.
De Musica libri quinqꝫ.
De Geometria libri duo.
De philosophie consolatione libri quinqꝫ.
De scholariū disciplina liber vnꝰ.

Tabula

Tabula

Tabula

¶ Incipiunt duo libri de Aritbmetica anitij manlii se uerini Boetii viri clarissimi et illustrissimi excōsulis: ordinarii: patricii: ad patricium simmachum.

In dādis accipiendisqȝ muneribꝰ ita recte officia pcipue īter eos q se se magni faciūt estimātur si liquido cōstabit nec ab hoc aliqd libe ralis afferret invetuȝ. nec ab illo vnqȝ qd iocōdius beniuolentia cō plecteret acceptū. Hec ipse ꝯsiderās. attuli nō ignaua opuȝ pondera qbus ad facinꝰ nihil instructius est. cū haben di sitis incaduit. ad meritū nihil viliꝰ cū ea sibi victor animꝰ calcata subiecit: sed ea q ex grecarū opulentia litteraꝝ et in rōane orōnis thesauꝝ sumpta ꝯnerimꝰ Ita.n. mei quoqȝ opis mihi rō ꝯstabit: si q ex sapien tie doctrinis elicui. sapiētissimi iudicio cōprobent. vides igit vt tā magni laboris effectꝰ tuū tm̄ expectet examē: nec ī aures pdire publicas nisi docte sētētie a stipulatiōe nitat. In quo nihil mirū videri dȝ: cuȝ id opꝰ qd sapiētie iuēta psequit: nō auctorꝫ ꝫ alieō incūbit arbitrio. Suis qppe instrumētꝫ res rōnis expē ditur: cū iudiciū cogit subire prudētis: Sȝ huic munusculo: non eadē q ceteris iminēt artibꝰ munimēta ꝯstituo. Neqȝ.n. fere vlla sic cūctis absoluta ptibꝰ nul lius indiga suis tm̄ ē sciētia nixa p̄sidiis: vt nō ceterarū quoqȝ artiū adiumēta desideret Nā in effigiādis marmore statuis: aliꝰ excidēde molis labor ē: alia for māde īaginis rō: nec eiusdē artificis manꝰ politi opis nitor expectat. Ac picture manibꝰ tabule cōmisse fabroꝝ. cere rustica obseruatōe decepte: coloꝝ fuci mer catoꝝ solertia pquisiti: lintea operosis elaborata textrinis multiplicē mām p̄stant. None idē quoqȝ ī belloꝝ visit instrumētis. Hic spicula sagittis exacuit: illi validus thorax nigra gemit īcude. Ast aliꝰ crudi vmbōis tegmina ꝓprii laboris orbi infigēda mercat: tā multꝫ artibꝰ ars vna pficit. Ast nr̄i laboris absolutio lōge ad faciliorē currit euētū. Tu.n. solꝰ manū supmo opi īpones: in quo nihil de decernētiū necesse ē laborare ꝯsēsu. Qualibet.n. hoc iudiciū multꝫ artibꝰ pbet excultū vno tm̄ cumulat examīe. Expiare igit lȝ quātū nobis in hoc studio lōgis tractus ociis labor adiecerit An reꝝ subtiliū fugas exercitate mētis velocitas cō prebēdat: vtrū ieiune macies orōnis ad ea q sūt caligātibꝰ īpedita sentētiis expediēda sufficiat. Qua ī re mihi aliēi quoqȝ iudicii lucra ꝯrunt. Cū tu vtrarūqȝ pitissimꝰ litteraꝝ possis graie orōnis exptibꝰ quātuȝ de nobis iudicare audeāt: sola tm̄ pnūciatiōe p̄scribe re. At nō alteriꝰ obnoxius īstitutꝫ arctissima memet ipē trāslatiōis lege ꝯstringo: sed paululū liberiꝰ euagatus alieno itineri. nō vestigiis insisto. Nā et ea q de numeris a nicomacho diffusius disputata sūt: mode rata breuitate collegi. Et q trāscursa velociꝰ angustiorem intelligentie p̄stabāt aditū: mediocri adiectiōe reseraui. vt aliqn ad euidētiā reꝝ nr̄is ēt formulis ac descriptionibꝰ vteremur. Qd nobis ꝗtis vigiliis ac sudore ꝯstiterit facile sobriꝰ lector agnoscet. Cū igit ꝗtuor mathebeseos disciplinarū de aritbmetica q ē prima p̄scriberē: tu tm̄ dignꝰ eo mūere videbare eoqȝ magis ī enarrato opꝰ eē ītelligebā. Nā et si apud te facilis venire locus eēt: aliquādo tn̄ ipsam formidabat facilitatē suspecta securitas. Arbitabar enī nihil tāte reuerentie oblatū iri oportere: qd nō elaboratū īgenio: pfectū studio: dignū postremo tāto ocio videretur. Nō igit ambigo quin ꝓ tua in me beniuolentia supuacua reseces: biantia suppleas errata repbēdas cōmode dicta mira aī alacritate suscipias. Que res ī pulit pigrā ꝯsilii morā. Nimios.n. mihi fructus placitura restituent. Noui qppe quāto studiosiꝰ nostra qȝ ceteroꝝ bōa diligamus Recte ergo q̄si aureos cereri culmos et maturos bacho palmites: sic ad te rudimē ta noui opis trāsmisi. Tu tm̄ paterna gratia nostrū puebas munꝰ. ita et laborꝫ mei pmitias doctissimo iudicio cūsecrabis: et non maiore censebitur auctor merito qȝ probator.

Incipiunt capitula primi libri.

Arithmetica

¶ Prohemiũ in quo diuisio mathematice. Caplm .i.

Inter omnes prisce auctoritatis viros: qui pythagora duce puriore mentis ratione viguerunt: constare manifestum est haud quẽquã in philosophie disciplinis ad cumulum perfectiõis euadere: nisi cuitis prudentie nobilitas quodam quasi quadriuio vestigatur. Qḋ recte solertiam intuentis non latebit. Est enĩ sapientia rerum que sunt suiqꝫ immutabilem substantiam sortiuntur comprehensio veritatis. Esse autem illa dicimus que nec intentiõe crescunt: nec retractione minuuntur: nec variationibus permutantur: sed in propria semper vi sue se nature subsidiis nixa custodiunt. Hec autẽ sunt qualitates. quantitates: forme magnitudines. paruitates: equalitates: habitudines actus dispositiones: loca: tempora: ꝛ quicquid adunatum quodammodo corporibus inuenitur. Que ipse quidem natura incorporea sunt ꝛ immutabilis substantie ratione vigentia: participatiõe vero corporis permutantur: ꝛ tactu variabilis rei in vertibilem inconstantiam transeunt: Hec igitur quoniam vt dictum est natura immutabilem substantiã vimqꝫ sortita sunt: vere propriecꝫ esse dicuntur. Horuꝫ igitur idest que sunt proprie: queqꝫ suo nomine essentie nominantur: scientiã sapientia profitetur. Essentie autem gemine partes sunt: vna continua ꝛ suis partibꝰ iũcta: nec vllis finibus distributa: vt est arbor: lapis: ꝛ omnia mundi huius corpora: que proprie magnitudines appellantur. alia vero disiuncta a se ꝛ determinata partibus ꝛ quasi aceruatim in vnum redacta concilium: vt grex: populus: chorus: aceruus ꝛ quicquid quorum partes propriis extremitatibus terminantur. ꝛ ab alterius fine discrete sunt. His propriũ nomen est multitudo. Rursus multitudinis alia sunt per se vt tres vel quatuor. vel tetragonꝰ: vel quilibet numerus qui vt sit nullo indiget. Alia vo per seipsa non constant: sed ad quiddam aliud referũtur: vt duplum. vt dimidium: vt sesqualterum: vel sesquitertiũ ꝛ quicquid tale est: quod nisi relatum sit ad aliud: ipꝫ esse non possit. Magnitudinis vero alia sunt manentia motuqꝫ carentia: alia vero que mobili semper rotatione vertuntur: nec vllis temporibus acquiescunt. Horum ergo illam multitudinem que per se est: aritbmetica speculatur integritas. Illam vero que ad aliquid musici modulaminis temperamenta pernoscunt. Immobilis vero magnitudinis geometrica noticiam pollicetur. Mobilis scientiam astronomice disciplinę peritia vendicauit. Quibus quattuor partibus si careat inquisitor: verum inuenire non possit: ac sine hac quidem speculatione veritatis nulli recte sapiendum est. Est enim sapientia earum rerum que vere sunt: cognitio ꝛ integra comprehensio. Quod hec qui spernit: idest has semitas sapientie. ei denuncio non recte philosophandum. Siquidem philosophia est amor sapientie: quam in his spernẽdis ante contempserit. Illud quoqꝫ addendum arbitror quod cuncta vis multitudinis ab vno ꝓgressa termino: ad infinita progressionis augmenta concrescit. magnitudo vero a finita incboans quantitate modum in diuisione non recipit. Infinitissimas enim sui corporis suscipit sectiones. Hanc igitur nature infinitatem indeterminatamqꝫ potentiam philosophia sponte repudiat. Nihil eniꝫ quod infinitum est: vel scientia potest colligi vel mẽte comprehendi. Sed hinc sumpsit sibi ipsa ratio: in quibus posset indagatricem veritatis exercere solertiam. Diligit enim de infinite multitudinis pluralitate finite terminum quantitatis: ꝛ interminabilis magnitudinis sectione reiecta definita sibi ad cognitionem spacia depoposcit. Constat igitur quisquis hec pretermiserit. omnem philosophie perdidisse doctrinam. Hoc igitur illud quadriuium est quo his viandum sit quibus excellentior animus a nobis cum procreatis sensibus ad intelligentie certiora perducitur. Sunt enim quidam gradus certeqꝫ ꝓgressionum dimensiones: quibus ascendi progrediqꝫ possit: vt animi illum oculum: qui (vt ait plato) multꝭ oculis corporalibus saluari constituiqꝫ sit dignior: qḋ eo solo lumĩe vestigari vel ĩspici veritas queat. Hũc inquam oculum demersum orbatumqꝫ corporeis sensibus he discipline rursum illuminent. Que igitur ex his prima discenda est: nisi ea que principium matrisqꝫ quodammodo ad ceteras obtinet portionem. hec est autem aritbmetica. Hec enim cuntis prior est non modo quod hanc ille huius mundane molis conditor deus primam sue habuit ratiocinationis exemplar: ꝛ ad hanc cuncta constituit quecunqꝫ fabricãte ratione per numeros assignati ordinis inuenere concordiam: sed hoc quoqꝫ prior aritbmetica declaratur quod quecunqꝫ natura priora sunt: his sublatis simul posteriora tolluntur. Quod si posteriora pereant: nihil de statu prioris substãtie permutatur. vt animal prius est homine. Nam si tollas animal statim quoqꝫ hominis natura deleta sit. Si hominem sustuleris: animal non peribit. Et econtrario ea semp posteriora sunt que secum aliud quodlibet inferunt: ea priora que cum dicta sunt nihil secum de posterioribus trahunt: vt eodeꝫ ĩ quoqꝫ homine. Naꝫ si hominem dixeris: simul quoqꝫ animal nominabis. Idem est enim homo quod animal. Si animal dixeris non speciem simul hominis intulisti. Non est enim idẽ animal qḋ homo. Hoc ideꝫ in geometrica vel in aritbmetica videtur incurrere. Si enim numeros tollas: vnde triãgulum vel quadratũ vel quicquid in geometrica versatur: que omnia numerorum denominatiua sunt. At vero si quadratum triangulumqꝫ sustuleris: omnisqꝫ geometrica consumpta sit tres: ꝛ quatuor aliorũmqꝫ numeroꝝ nõ peribunt vocabula. Rursum cũ aliquã geometricã formaꝫ dixero. est illi simul numeroꝝ nomen implicituꝫ. Cum numeros dixero nondum vllã formam geometricam nominaui. Musica vero quaꝫ prior sit numeroruꝫ vis. hinc maxime probari potest quod non modo illa natura priora sunt que per se constant: quam illa que ad aliquid referuntur: sed etiam eaipsa musica modulatio numerorum nominibus annotatur. Et ideꝫ in hac euẽire potest: quod in geometrica predictum est. Diatessaron enim ꝛ diapente: ꝛ diapason: ab antecedentis numeri nominibus nũcupantur. Ipsorum quoqꝫ sonorum aduersus se proportio: solis neqꝫ aliis numeris inuenitur. Qui enim sonus in diapason symphonia est: idem duplicis numeri proportione colligitur. Que diatessaron ẽ modulatio epitrita collatione componitur. Quam diapente symphoniã

symphoniam vocant: hemiolia medietate coniungit. Qui in numeris epogdous est. idem tonus in musica. Et ne singula persequi laborem huius operis sequentia quanto prior sit arithmetica sine vlla dubitatiõe monstrabunt. Sphericam vero atq astronomicam tanto precedit. quanto due relique disciplìne hãc tertiam natura precedunt. In astronomica enim circuli sphera: centrum: paralelliq circuli mediusq axis est que omnia geometrice discipline cura sunt. Quare est etiam ex hoc ostendere seniorem geometrice vim quod omnis motus est post quietem: & natura semper statio prior est. Mobilium vero astronomia immobilium geomtrica doctrina est: vel quod armonicis modulationibus motus ipse celebratur astrorũ. Quare constat quoq musice vim astrorum cursus antiquitate precedere: quam superare natura arithmeticam dubium non est: cum prioribus quam illa est antiquior videatur. Proprie tamen ipsa numerorum natura omnis astrorum cursus. omnisq astronomica ratio constituta est. Sic enĩ ortus occasusq colligimus: sic tarditates velocitatesq errantium siderum custodimus: sic defectus & multiplices lũe variationes agnoscimus. Quare quoniam prior vt clar uit arithmetice vis est: hinc disputationis sumam⁹ exordium.

De substantia numeri. Capitulũ. ii.

Omnia quecũq a primeua rerum natura constructa sunt. numerorum videntur ratione formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris exemplar. Hinc enim quatuor elementorum multitudo mutuata est: hinc temporum vices: hinc motus astrorum celiq conuersio. Que cum ita sint cumq omnium status: numerorum colligatione fungatur: eum quoq numerum necesse est in propria semper sese habentem equaliter substantia permanere: eũ que compositum non ex diuersis: Quid enim numeri substantiã coniungeret: cum ipsius exemplum cuncta iunxisset: sed ex seipso videtur esse compositus. Porro autem nihil ex similib⁹ componi videtur: nec ex his que nulla rationis proportiõe iunguntur: & a se omni substãtia naturaq discreta sunt. Constat ergo quoniam cõiunctus est numerus: neq ex similibus esse coniunctũ neq ex his que ad se inuicem nulla ratiõe proportionis herent. Erunt ergo numeros prima que coniungant: ad substantiam quidem que constent: semperq permaneant. Neq enim ex non existentibus effici quicquam potest: & sunt ipsa dissimilia & potentia componendi. Hec autem sunt quibus numerus constat par atq impar. Que diuina quadam potentia cum disparia sint contrariaq: tamen ex vna genitura profluunt: & in vnam compositionem modulationemq iunguntur.

De diffinitione & diuisione numeri & diffinitiõe paris & imparis.

Capi. iii.

Et primum quid sit numerus diffiniendus est. Numerus est vnitatum collectio: vel quantitatis aceruus ex vnitatibus profusus. Huius igitur prima diuisio est: in imparem atq parem. Et par quidẽ est: qui potest in equalia duo diuidi vno medio non intercidente: impar vero quem nullus in equalia diuidit quin in medio predictus vnus intercidat. Et hec quidem huiusmodi diffinitio vulgaris est & nota.

Diffinitio numeri paris & imparis ẽm pytagoram.

Capitulum. iiii.

Illa autem secundum pythagoricam disciplinam talis est. Par numerus est qui sub eadem diuisione potest in maxima paruissimaq diuidi: maxima spacio: paruissima quantitate: secundum duorum istorum generum contrarias passiones. Impar vero numerus est: cui hoc quidem accidere non potest: sed cuius in duas inequales summas naturalis est sectio. Hoc est autem exemplar. vt si quilibet datus par numer⁹ diuidatur: maior quidem quantũ ad diuisionis spacia pertinet: nõ inuenietur quã discreta medietas: quãtitate vero nulla minor sit: quã in gemina facta partitio: vt si par numerus qui est. 8. diuidatur in. 4. atq alios. 4. nulla erit alia diuisio que maiores partes efficiat. Porro autem nulla erit alia diuisio que totum numerum minore diuidat quantitate. In duas enim partes diuisione nihil minus est. Cum enim totum quis fuerit trina diuisione partitus: spacii quidẽ summa minuitur: sed numerus diuiosinis augetur. Quod autem dictum est secundum duorum generũ contrarias passiones huiusmõi est. Predocuim⁹ enĩ quantitatem in infinitas pluralitates accrescere spacia vo. i. magnitudines in infinitissimas minui paruitates: atq ideo hic contra euenit hec namq paris diuisio spacio est maxima paruissima quantitate.

Alia secundum antiquiorem modum diuisio paris & imparis Capitulum. v.

Secundum antiquiorem vero modum alia est paris numeri definitio. Par numerus est qui in duo equalia: & in duo inequalia partitionem recipit. sed vt in neutra diuisione vel imparitati paritas: vel paritati imparitas misceatur: preter solũ paritatis principẽ binarium numerum qui inequalem non recipit sectionem: propterea quod ex duabus vnitatibus constat & ex prima duorum quodammodo paritate. Qd aũt dico tale est. Si enim ponatur par numerus: potest in duo equalia diuidi: vt denarius diuiditur in quinos. Porro autem & per inequalia vt idem denarius in. 3. & in. 7. Sed hoc modo vt cum vna pars fuerit diuisionis par: alia quoq par inueniatur: & si vna impar: reliqua ab eius imparitate non discrepet. vt ĩ eodem numero qui est denarius. Cum enim diuisus est in quinos: vel cum. in. 3. & in. 7. vtreq in vtraq portione partes impares extiterunt. Si autem ipse vel alius numerus par diuidatur in equales: vt octonari⁹ in. 4. & in. 4. & item per inequales vt idem octonarius: in. 5. & in. 3. in illa quidem diuisione vtreq partes pares facte sunt: in hac vtreq impares extiterũt. Neq vnquã fieri potest: vt cum vna pars diuisionis par fuerit: alia impar inueniri queat. aut: cum vna ĩpar sit: alia par possit ĩtelligi. Impar vero nũerus est q ad quãlibet illã diuisionẽ p ĩequalia semper diuidit vt vtrasq spẽs nũeri semper ostendat: nec vnquam altera sine altera sit: sed vna pars paritati: imparitati alia deputatur. vt. 7. si diuidas in. 3. & in. 4. altera portio par: altera impar est. Et hoc idem in cunctis ĩparibus numeris inuenitur. Neq vnquã ĩ imparis diuisione preter se esse possunt he gemine species que naturaliter vim numeri substantiamq cõponunt.

Diffinitio paris & imparis per alterutrum Capitulum. vj.

omnia fecerunt a con creatione
omnium status numero colligatione fungitur.
numerus ex seipso videtur esse compositus non ex diuersis
numerus est vnitatum collectio ex vnitatibus profusus.
Par est qui potest in duo equalia diuidi vno medio non intercidente.
Impar quem nullus in equalia diuidit quin in medio predictus vnus intercidat.

Quod si hec etiaꝫ per alterutras species definienda sunt: dicetur imparem numerum esse qui vnitate differt a pari: vel incremēto: vel diminutione Item par numerus ē qui vnitate differt ab impari vel incremēto vel diminutione. Si enim pari vnum dempseris vel vnum adieceris: ⁊ impar efficitur: vel si impari idem feceris: par continuo procreatur.

¶De principalitate vnitatis. Cap. vij.

Omnis quoqꝫ numerus circum se positorū ⁊ naturali sibimet dispositione iunctorum medietas est. Et qui super duos illos sunt qui medio iunguntur si componantur: et ipsorum supradictus numerus media portio est: ⁊ rursus illorum qui sunt super secundo loco iunctos cum ipsi quoqꝫ sint compositi prior bis numerus medietatis loco est: ⁊ hoc erit vsqꝫ dum occurrēs vnitas terminum fecerit. Ut si ponat quis quinariū numerum altrinsecus circa ipsum sunt supra. 4. inferius sex. Hic ergo si iuncti sunt: faciunt. 10. quorum. 5. numerus medietas est. Qui autē circa ipsos idest circa. 6. ⁊ 4. sunt. 3. scilicet ⁊ 7. idē si iuncti sunt eorum quinarius numerus medietas est. Rursus istorū qui altrinsecus positi sunt si iungantur etiam hi qui quinarii numeri dupli sunt. Naꝫ super. 3. sunt. 2. sup. 7. sunt. 8. Hi ergo si iuncti sunt faciunt. 10. quorum quinarius rursus medietas est. Hoc idem in omnib⁹ numeris euenit: vsqꝫ dum ad vnitatis terminum perueniri queat. Sola enim vnitas circum se duos terminos non habet: atqꝫ ideo eius qui est prope se soli⁹ est medietas. Nam iuxta vnum solus est binarius naturaliter constitutus cuius vnitas media ps est. Quare constat primam esse vnitatem cunctorum qui sunt in naturali dispositione numerorum ⁊ eam rite toti⁹ quamuis prolixe genitricem pluralitatis agnosci.

¶Diuisio paris numeri. Caplm. viij.

Paris autem numeri species sunt. 3. Est. n. vna que dicitur pariter par: alia vero pariter impar. tertia impariter par. Et contraria quidem: locaque optinentia summitatum videntur esse pariter par: ⁊ pariter impar. Medietas autem quedam que vtrorūqꝫ participat est numerus qui vocatur impariter par.

¶De numero pariter pari eiusqꝫ proprietatibus. Capitulum. ix.

Pariter par numerus est. qui potest in duo paria diuidi: eiusqꝫ ps in alia duo paria partisqꝫ pars in alia duo paria: vt hoc totiens fiat: vsqꝫ dum diuisio partium ad indiuisibilem naturalter perueniat vnitatē Ut. 64. numerus habet medietatem. 32. hic autem medietatem. 16. hic vero. 8. hunc quoqꝫ quaternarius in equa partit. qui binarii dupl⁹ est: sed binari⁹ vnitatis medietate diuiditur: que vnitas naturaliter singularis non recipit sectionē. Huic numero videtur accidere vt quecunqꝫ eius fuerit pars cum nomine ipso vocabuloqꝫ pariter par inueniatur: tum et quātitate. Sed ideo mihi videtur hic numerus pariter par vocatus: quod eius omnes partes ⁊ nomine ⁊ quantitate pares pariter inueniantur. Quomodo autem ⁊ nomine ⁊ quantitate pares habeat partes hic numerus post dicemus. Horum autem generatio talis est. Ab vno enim quoscunqꝫ in duplici. ꝓportione notaueris: semper pares pariter procreantur. Preter hanc autem generationem vt nascantur aliter impossibile est. Huius autem rei tale videtur per ordinem descriptionis exemplum. Sintqꝫ cuncti duplices ab vno. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. 128. 256. 512. atqꝫ hinc si fiat infinita progressio: tales cūctos inuenies. factiqꝫ sunt ab vno in duplici proportione: ⁊ omnes sunt pariter pares. Illud autem non minima consideratione dignū est: quod eius omnis pars ab vna parte quacunqꝫ que intra ipsum numerū est denominatur: tantamqꝫ summam quantitatis includit: quota pars est alter numerus pariter paris illius qui eum continet q̄ntitatis. Itaqꝫ fit vt sibi partes ipse respōdeant: vt quota pars vna est tantam habeat altera quantitatem: ⁊ quota pars ista est: tantam in priore summam necesse sit multitudinis inueniri. Et primum fit si pares fuerint dispositiones: vt due medie partes sibi respondeant. post vero que sup ipsas sunt sibi inuicem conuertantur: atqꝫ hoc idem fiat donec vterqꝫ terminus extremitates incurrat. Ponatur enī pariter paris ordo ab vno vsqꝫ. 128. hoc modo. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. 128. ⁊ ea sit summa maxima. In hoc igitur quoniam pares dispositiones sunt: vna medietas non potest inueniri. Sunt igitur due: idest. 8. ⁊ 16. q̄ considerande sunt quemadmodum ipse sibi respondeant. Totius enim summe idest. 128. octaua pars ē. 16. sextadecima. 8. Rursus super has partes que sūt ipse sibi inuicem respondebunt: idest. 32. ⁊ 4. Nam 32. quarta ps ē totius sūme. 4. vo trigesimasecunda Rursus super has ptes. 64. secūda pars ē. 2. vo sexagesima quarta. Donec extremitates limitem faciāt: quas dubiū nō ē eadē responsiōe gaudere. Est enī oīs sūma semel. 128. vn⁹ vo centesim⁹ vigesimus octau⁹. Si autem impares termios ponamus idest summas idem enim terminos quod summas nomio: secundū imparis naturam potest vna medietas inueniri: atqꝫ vna sibi ipsa est responsura. Si. n. ponatur hic ordo. 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. vna erit sola medietas idest. 8. q 8. summe totius ps est octaua ⁊ sibiipsi ad denomiationem quantitatemqꝫ conuertitur. Eodēqꝫ modo sicut superius circa ipsum qui sunt termini: donant sibi mutua nomina secundum proprias quātitates vocabulumqꝫ permutant. Naꝫ. 4. sextadecima pars est totius summe. 16. vero quarta. Et rursus super hos terminos. 32. secunda pars est totius summe. 2. vero trigesima secunda: ⁊ semel tota summa. 64. sunt: sexagesimaquarta vero vnitas inuenitur. Hoc igitur est quod dictum est: omnes eius partes ⁊ nomine ⁊ quantitate pariter pares inueīri. Hoc quoqꝫ multa consideratione: multaqꝫ constantia diuinitatis perfectum est: vt ordinatim disposite minores summe in hoc numero ⁊ super seipsas coaceruate: sequēti minus vno semper equentur. Si enim vnum iungas his qui sequuntur duobus: fiunt. 3. idest qui vno minus quaternario cadunt. Et si superioribus addas 4. sunt. 7. qui ab octonario sequente sola vnitate vincuntur. Sed si eosdem. 8. supradictis adiunxeris. 15. fient. qui par. 16. numeri existeret quantitati. nisi minor vnitas ipediret. Hoc autem prima etiam numeri progenies seruat atqꝫ custodit. Namqꝫ vnitas que prima est: duobus subsequentibus sola est vnitate cōtractior: vnde nihil mirum est: totum summe cremētum proprio consentire principio. Hec autem nobis consideratio maxime proderit in his numeris cognoscendis quos superfluos vel imminutos imperfectosqꝫ monstrabimus. Illic enim coaceruata quantitas partium numeri totius termino comparatur. Illud

quoqꝫ

quocꝫ nu'la possumus obliuione transmittere: quod in hoc numero respondentibus sibi inuicem partib⁹ multiplicatis: maior extremitas eiusdeꝫ numeri sum maqꝫ conficitur. Et primum si pares fuerint dispositiones medii multiplicantur: atqꝫ inde qui super ipsos sunt: vsqꝫ ad supradictas extremitates. Si enim fuerint pares dispositiones: secundum naturam paris duos in medio terminos continebūt: vt in ea. dispositionē numerorum in qua extremus terminus. 128. finitur. In hoc enim numero medietates sunt. 8. scilicet ⁊. 16. que in se multiplicate: maiorꝫ summā crescente pluralitate conficient. Octies enim. 16. vel sedicies. 8. si multiplices. 128. summa concrescit. Atqꝫ hi numeri qui super eosdem sunt si multiplicētur idē faciunt. Nam. 4. ⁊. 32. in se si multiplices: supradictā facient extremitatem. 4. enim trigies: ⁊ bis: vel quater. 32. ducti. 128. immutabili necessitate complebunt Atqꝫ hoc vsqꝫ ad extremos terminos cadit: idest. 1. ⁊. 128. Semel enim extremus terminus. 128. est. Centies vigies atqꝫ octies vnitate multiplicata. nihil de priore quātitate mutabitur. Si autem impares fuerint dispositiones: vnus medius terminus inuenitur. atqꝫ ipse sibi propria multiplicatione respondet. In eo namqꝫ ordine numerorum: vbi extremus terminus: 64. pluralitate concluditur. sola inuenitur vna medietas: idest. 8. Quam si octies idest in semetipsaꝫ multiplices. 64. explicabit. Atqꝫ idem reddūt illi qui super hanc medietatem sunt vt dudum hi qui super duas positi faciebant. Nam quater. 16. 64. sunt. ⁊ se decies. 4. ideꝫ complent. Rursus bis. 32. facti a. 64. non discedunt. ⁊ trigies bis duo. eosdem cumulant: ⁊ semel. 64. vel vnitas sexagiesquater multiplicata: eundem numerum sine vlla varietate restituent.

¶ De numero pariter impari eiusqꝫ proprietatibus. Capitulum. x.

Pariter autem impar numerus est qui ⁊ ipse quidem paritatis naturam substantiaꝫ qꝫ sortitus est: sed in contraria diuisione nature numeri pariter paris opponitur. Docebitur namqꝫ q̄ lōge hic dissimili ratione diuidatur. Nam quoniam par est in partes eq̄les recipit sectionem partes vero eius mox indiuisibiles atqꝫ insecabiles permanebunt vt sunt. 6. 10. 14. 18. 22. ⁊ his similes. Mox enim hos numeros si in gemina fueris diuisiōne partitus: incurris in imparem quem secare non possis. Accidit auteꝫ his q̄ omnes partes contrarie denominatas habent: q̄ sūt quantitates ipsarū partiū que denominantur. Necqꝫ vnquam fieri potest: vt quelibet pars huius numeri eiusdem generis denominationem quantitatēqꝫ suscipiat. Semper enim si denominatio fuerit par. quātitas ptis erit impar: ⁊ si fuerit denominatio impar: quantitas erit par: vt in. 18. secunda eius pars est: id est media quod paritatis nomen est. 9. que impar est quantitas. Tertia vero que impar est denominatio sex: cui par pluralitas est. Rursus si conuertas sexta pars que par est denominatio: tres sunt: sed ternari⁹ impar est. Et nona pars quod impar est vocabulum. 2. qui par numerus est. Atqꝫ ideꝫ in aliis cunctis qui sunt pariter impares inuenitur. Necqꝫ vnquam fieri potest: vt cuiuslibet. partis. sit eiusdeꝫ generis nomē ⁊ numerus. Fit autem horuꝫ procreatio numerorum si ab vno disponantur quicunqꝫ duobus differunt: id est omnibus: imparibus naturali sequentia atqꝫ ordine constitutis. Namqꝫ hi si per binarium numerum multiplicentur omnes pariter impares: rite pluralitas dimensa efficiet. Ponatur enim prima vnitas. 1. ⁊ post hunc qui ab hoc duobus differt: idest tres: ⁊ post hunc qui rursus a supiore duobus idest. 5. ⁊ hoc in infinitum: ⁊ fit huiusmodi dispositio. 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 19. Hi ergo naturaliter sequentes impares sūt: quos nullus in medio par numerus distiguit. hos si per binarium numerus distingui. si per hos si per binarium numerum multiplices: efficies hoc modo. bis vnum idest. qui diuiditur quidem: sed ei⁹ partes indiuisibiles reperiuntur propter insecabilis vnitatis naturam. Bis. 3. bis. 5. bis. 7. bis. 9. bis. 11. ⁊ deinceps ex quib⁹ nascuntur hi. 2. 6. 10. 14. 18. 22. Quos si diuidas: vnam recipiunt sectionem: ceteram repudiantes: quod secunda diuisio ab imparis medietate partis excluditur. His autem numerus ad se inuiceꝫ quaternarii sola distātia est. Namqꝫ inter duo ⁊ sex numeros. 4. sunt. Rursus inter. 6. ⁊ 10. ⁊ inter. 10. ⁊. 14. ⁊ iter. 14. ⁊. 18. idem quaternarius differentiam facit. Hi namqꝫ omnes quaternaria sese numerositate transcendunt. Quod iccirco cōtingit. quoniaꝫ primi qui positi sunt idest eorum fundamenta: binario se numero precedebāt quos quoniam per binarium multiplicauimus: in quaternarium numerum creuit illa progressio. Duo eniꝫ per bis multiplicati: quaternarii faciunt summam. Igitur in naturalis numeri dispositione: pariter impares numeri quinto loco a se distant: solis. 4. se precedunt. 3. in medio transeuntes per binarium numerum multiplicatis imparib⁹ procreati. Contrarie vero esse dicūtur he species numerorum: idest pariter par: ⁊ pariter impar. quod ī numero pariter impari solam diuisioneꝫ recipit maior extremitas: in illo vō solus minor terminus sectione solutus est. ⁊ quod in forma pariter paris numeri ab extremitatibus incipienti: ⁊ vsqꝫ ad media progredienti quod continetur sub extremis terminis idem est illi quod continetur sub intra se positis summulis. Atqꝫ hoc idē vsqꝫ ad duas medietates fuerit ventum in dispositionibus scilicet paribus. Si autem fuerint impares dispositiones quod ab vna medietate conficitur hoc idem sub altrinsecus positis partibus procreat̄. Atqꝫ hoc vsqꝫ dum ad extremitates processio fiat. In ea eniꝫ dispositione que est. 2. 4. 8. 16. idē reddunt. 2. per. 16. multiplicati: quod. 4. per octonarium numerum ducti. Utroqꝫ enim modo. 32. fient. Quod si impar sit ordo vt est. 2. 4. 8. idem facient extremi quod medietas. Bis enim. 8. sunt. 16. quatuor quater sunt. 16. qui numerus a quaternario in se ducto perficitur. In numero vero pariter impari si fuerit vnus in medio terminus: circū se positoꝝ terminorum si in vnū redigantur medietas est. Et idem eorū quoqꝫ qui super hos sunt terminos medietas est. Atqꝫ hoc vsqꝫ ad extremos omnium terminorum vt in eo ordine qui est pariter imparium numeroruꝫ. 2. 6. 10. iunctus binarius cum denario. 12. explet. cuius senarius medietas inuenitur. Si vō fuerint due medietates iuncte: ipse vtreqꝫ equales erūt super se terminis constitutis. vt est in hoc ordine. 2. 6. 10. 14. Iuncti enim. 2. ⁊. 14. in. 16. crescunt: quos senarius cuꝫ denario copulatus efficiet. Atqꝫ hoc in numerosioribus terminis initio sumpto a mediis euenit vsqꝫ dum ad extrema veniatur.

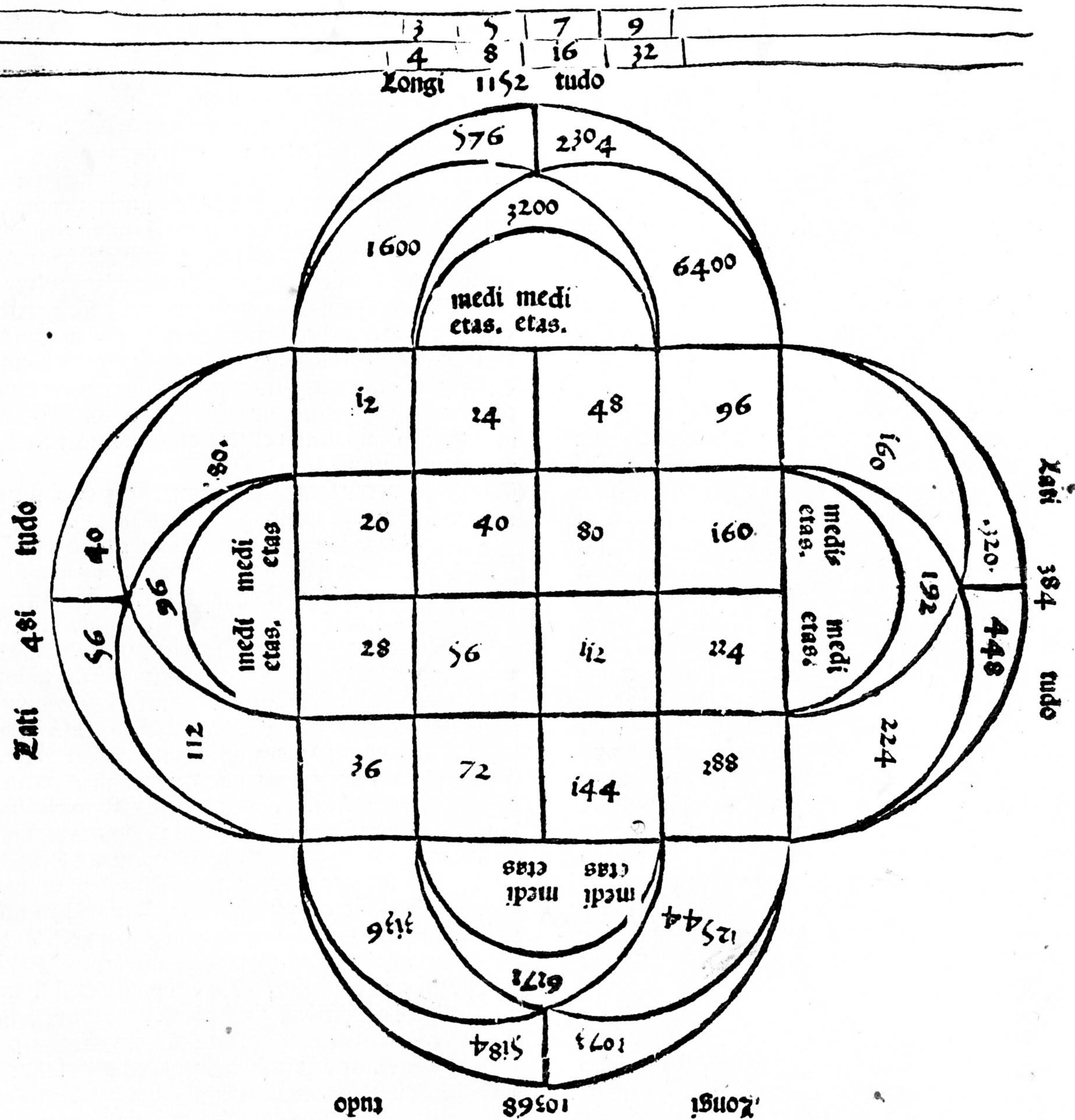
¶ De numero impariter pari ⁊ eiusqꝫ ꝓprietatibus. Capitulum. 11.

M pariter par numerus est ex vtrisqꝫ confectus ⁊ medietatis loco gemina extremitate concluditur: vt qua ab vtroqꝫ discrepet. eadem ad alterutrum cognatione iungatur. Hic autem talis est qui diuidit in equas partes: cuiusqꝫ pars in alias equas diuidi potest: ⁊ Et aliquando partes partium diuiduntur: sed non vt vsqꝫ ad vnitatem progrediatur equabilis illa distinctio vt sunt.24.⁊.28 Hi enim possunt in medietates diuidi: ⁊ eorum rursus partes in alias medietates sine aliqua dubitatione soluuntur. Sunt etiam quidā alii numeri quorum partes alias recipiunt diuisiones: ꝫ ipsa diuisio ad vnitatem vsqꝫ non peruenit. Igitur in eo quod plus q̄ꝫ vnam suscipit sectionem: habet similitudinem pariter paris: sed a pariter impari segregatur. In eo vero quod vsqꝫ ad vnum sectio illa non ducitur. pariter imparem non refutat: sed a pariter pari disiungitur. Contingit autem huic nūero ⁊ vtraqꝫ habere que superiores non habent: ⁊ vtraqꝫ que illi recipiunt optinere. Et habet quidem quod vtriqꝫ non habent quod cum in vno solus maior terminus diuideretur: in alio vero solus minor terminus non diuideretur. in hoc neqꝫ solꝰ maior terminus diuisionem recipit: neqꝫ minor solus terminꝰ a diuisione seiungitur. Nam ⁊ partes soluuntur ⁊ vsqꝫ ad vnitatem sectio illa non peruenit. sed ante vnitatem inuenitur terminus quem secare non possis. Optinet autem que illi quoqꝫ recipiunt. quod quedam partes eiꝰ respondent: denominanturqꝫ secundum genus suum ad ꝓ̄pam quantitatem: ad silitudinem scilicet pariter paris numeri. Alie vero partes contrariam denominationem sumunt proprie quantitatis ad pariter imparis scilicet formam. In.24. enim numero par ē quantitas parti a paris numero denominata. Nam quarta.6. secunda vero.12. sextam vero.4. duodecima.2. que vocabula partium a quantitatis paritate non discrepant. Contrarie vero denominanť cuꝫ tertia pars octo: octaua vero.3. vigesima autem quarta.1. que denominationes cum pares sint inueniuntur impares quantitates. ⁊ cum sint pares summe: sunt impares denominationes. Nascuntur auteꝫ tales numeri ita vt substantiam naturamqꝫ suam in ipsa etiā propria generatione designent: ex pariter paribus ⁊ pariter imparibꝰ procreati. Pariter enim impares cuncti dudum ordinatim positis imparibus nascebātur. pariter vero pares ex duplici progressione. Disponantur igitur oēs in ordiem naturaliter impares ⁊ sub his a quattuor inchoantes omnes duplices ⁊ sint hoc modo:

3	5	7	9	11	13
4	8	16	32	64	128

His igitur ita positis si primus primi multiplicatione concrescat: idest si quaternarii ternarius: vel si idē primus secundi: idest octonarii ternarius vel si idem primus tertii idest.16. ternarius ⁊ idem vsqꝫ ad vltimum. vel si secundus primi ⁊ secundi. vel si secundus tertii ⁊ eadem vsqꝫ ad extremum multiplicatio proferatur. vel si tertius a primo incohoās vsqꝫ in extremum transeat. Atqꝫ ita quartus ⁊ omnes in ordinem superiores multiplicent eos qui sub ipsis in dispositione sunt omnes impariter pares procreabunt. Huius autem rei tale sumamus exemplum: si tres q̄ter multiplices.12. fient: vel si.5. quatuor multiplicent.20. numerus excrescet: vel si item.7. multiplicent.4.28. succrescet: atqꝫ hoc vsqꝫ in fineꝫ. Rursus si.8. multiplicent.3. nascentur.24. Si.8.in.5. fiunt.40. si.8.in.7. colligentur.56. Atqꝫ ad hunc modum si omnes inferiores duplices: a superioribus multiplicentur: vel si superiores eosdem inferiores multiplicent: cunctos qui nati fuerint impariter pares inuenies. Atqꝫ hec est admirabilis huius numeri forma: quod cum fuerit ipsa dispositio descriptioqꝫ ꝓspecta numeroꝝ ad latitudinem pariter imparium: ad longitudinem pariter parium numerorum proprietas inuenitur: Sunt enim duabus medietatibus equales due extremitates: vł vna medietate due duplices extremitates In longitudinem vero pariter paris numeri rem proprietatemqꝫ designat. Quod eniꝫ sub duabus medietatibus cōtinetur. equale est ei quod sub extremis cōficitur: vel quod ab vna medietate nascitur. equale ē illi quod sub vtrisqꝫ extremitatibus continetur. Descriptio autem que supposita est: hoc modo facta est Quantoscunqꝫ in ordine pariter parium numeroꝝ ternarius numerus multiplicauit: quicūqꝫ ex eo procreati sūt: primo sunt versu dispositi. Rursus qui eosdem multiplicāte quinario nati sunt: secundo loco cōstituti sunt. Post vero quos septenariꝰ ceteros multiplicando procreauit. eosdem tertio conscripsimus loco: atqꝫ idem reliqua descriptionis parte perfecimus.

¶ In hac formula sequenti similitudo pariter paris ⁊ pariter imparis ad impariter parem ostenditur.

Descriptionis ad impariter paris in latitudine: in longitudine ad pariter paris naturam pertinentis expositio.

Capitulum.xii

Uperius igitur digeste descriptionis hec ratio est. Si ad latitudinem respicias: vbi est duorum terminorum vna medietas: ipsosq; terminos iungas: duplos eos medietate propria repies vt. 36.⁊.20.faciunt. 56.quorum medietas est.28.qui medius est inter eos terminus constitutus. Et rursus.28.⁊.12.si iungas faciunt.40.quorum.20.medietas medius eorum terminus inuenitur At vero vbi duas medietates habent vtreq; extremitates iuncte: vtrisq; medietatibus equales fiunt. vt. 12.⁊.36.cum iunxeris fiunt.48.horum si medietates sibimet applicaueris: idest.20.⁊.28.idem erit.atq; i alia parte latitudinis eodem ordine qui fiant numeri notati sunt. Nec; vlla in re ratio vtriusq; latitudinis discrepabit: idemq; in eodem ordine in ceteris numeris pernotabis: ⁊ hoc fm formaz pariter imparis numeri fit in quo hanc proprietatem esse supra iam scriptum est. Rursum si ad longitudinem respicias vbi duo termini vnam medietatem habent quod fit ex multiplicatis extremitatibus: hoc fit si medius terminus sue capiat pluralitatis augmenta. Nam duodecies.48.faciunt.576. Medius vero eorum terminus idest.24.si multiplicetur: eosdem rursus. 576. procreabit. Et rursus si.24.in. 96.multiplicetur faciũt. 2304. Quorum medius terminus idest.48.si i semet ipsum ducatur idem. 2304 . procreantur. Ubi autem termini duo duas medietates includunt: quod fit multiplicatis extremitatibus. hoc idem redditur i alterutram summam medietatibus ductis. Duodecies enim.96.multiplicatis.1152. procreantur: due vero eorum medietates idest.24.⁊.48. si in semetipsas multiplicentur: eosdem.1152.restituent. Atq; hoc est ad imitationem cognationemq; numeri pariter paris: a quo participatione tracta hec ei recognoscitur ingenerata proprietas. Et in alio vero latere longitudinis: eadem ratio descriptioq; notata est.

Quare manifestum est hunc numerum ex prioribus duobus esse procreatum: qm̃ eoꝝ retinet ꝓprietates.

¶De numero impari eiusq; diuisione Capi.xiii.

Mpar quoq; numerus est: qui a paris numeri natura substantia q̃ disiunct⁹ est. Siquidem ille in gemina membra equa diuidi potest: hic ne secari queat vnitatis impedit interuentus. Tres habet similiter subdiuisiones. quaru3 vna eius pars est is numerus qui vocatur primus ꝛ incompositus. Secunda vero qui est secundus ꝛ composit⁹. Et tertia is qui quadam boꝝum medietate coniunct⁹ est: ꝛ ab vtriusq; cognatiōe aliud naturaliter trahit q̄ est ꝑ se quidem secūdus ꝛ q̄ cōpositus: sed ad alios comparat⁹ primus ꝛ incompositus inuenit̄.

¶De primo ꝛ incompsito. Capi.xiiii.

T primus quidem ꝛ Incompositus est qui nullam aliam partem habet nisi eam que a tota numeri quantitate denominata sit. vt ipsa pars non sit nisi vnitas vt sunt.3.5.7.11.13.17.19.23.29.31. In his ergo singulis nulla vnq; alia pars inuenietur: nisi que ab ipsis denominata est: ꝛ ipsa tantum vnitas vt supra iam dictum est. In tribus enim vna pars sola est. idest: tertia: que a tribus scilicet denominata est: ꝛ ipsa tertia pars vnitas. Eodemq; modo quīarii sola quinta pars est: ꝛ hec vnitas atq; idem in singulis consequens reperietur. Dicitur autem primus ꝛ incompositus quod nullus eum alter numerus metiatur: preter solam que cunctis mater est vnitate3. Namq; ternarium.2. non numerant. iccirco quoniam si solos duos contra tres compares pauciores sunt. Sin vero binarium bis facias: ampliorem tribus concrescit in.3. Metitur autem numerus numerum: quotiens vt semel vel bis vel tertio vel quotienslibet numerus ad numerum comparatus neq; diminuta summa neq; aucta ad comparati numeri terminum vsq; peruenit vt duo si ad.6. compares: binarius numerus senarium tertio metietur. primos ergo ꝛ incompositos nullus numerus metietur: preter vnitatē solam. quoniam ex nullis aliis numeris compositi sunt sed tantū ex vnitatibus in semetipsis acutis multiplicatisq; procreantur. Ter enim vnus.3. ꝛ quinquies vnus quinq;. ꝛ septies vnus.7. fecerunt. Et alii quide3 quos supra descripsimus eodem modo nascuntur. Hi autem in semetipsos multiplicati faciunt alios nūeros velut primi: eosq; primam rerum substantiam vimq; sortitos: cunctorum a se procreatorum velut quedam elemēta reperies. quia scilicet ꝛ incōpositi sunt: ꝛ simplici generatione formati: atq; in eos omnes quicunq; ex his prolati sunt numeri resoluuntur: ipsi vo neq; ex aliis producuntur: neq; in alia reducuntur.

¶De secundo ꝛ composito. Capi.xv.

Ecundus vero ꝛ compositus ꝛ ipse quidem impar est propterea quod eadem imparis proprietate formatus est: sed nulla3 in se retinet substantiam principale3 compositusq; est ex aliis numeris. habetq; partes: ꝛ a seipso ꝛ ab alieno vocabulo denominatas. sed a seipso denominatam partem solam semper in his inuenies vnitatem. ab alieno vero vocabulo vel vnam: vel quotlibet alias: quanti fuerint scilicet numeri quib⁹ ille compositis procreatur. vt sunt hi. 9. 15.21.25.27.33.39. Horum ergo singuli habēt quidē a se denominatas partes proprias scilicet vnitates. vt.9. nonam idest.1.15. quintamdecimam: eandē rursus vnitatem. ꝛ in ceteris quos supra descripsimus idem conuenit. Habent etiam ab alieno vocabulo ꝑtem. vt.9. tertiam. idest ternarium. ꝛ.15. tertiam idest.5. ꝛ quintam: idest.3.21. vero tertia3: idest.7. septimam.3. ꝛ in omnibus aliis eadem consequentia est. Secundus autem vocatur hic numerus: quonia3 nō sola vnitate metitur sed etiam alio numero a quo scilicet coniunctus. est. Necq; habet in se quicqua3 pricipalis intelligentie: Nam ex aliis numeris procreat̄ .9. quidem ex tribus.15. vero ex tribus. ꝛ.5. ꝛ.21. ex tribus ꝛ.7. ꝛ ceteri eodem modo. Compositus autē dicitur eo quod resolui potest in eosde3 ipsos a quibus dicitur esse compositus: in eos scilicet qui compositum numeru3 metiuntur. Nihil autem quod dissolui potest incompositum est: sed omni rerum necessitate compositum.

¶De eo qui per se secundus ꝛ compositus ad aliū primus ꝛ incompositus est. Capl'm.xvi.

Is vo contra se positis: idest primo ꝛ incōposito: ꝛ scđo ꝛ composito ꝛ naturali diuersitate disiunctis: alius ī medio cōsiderat̄. q ipse quidē cōpositus sit ꝛ secūdus. ꝛ alteri⁹ recipiens mēsionē: atq; iđ ꝛ ꝑtis alieni vocabuli capax: sed cu3 fuerit ad aliū eiusdē gn̄is numerū cōparatus: nulla cū eo cōmuni mensura coniungitur: nec habebūt ꝑtes equocas vt sūt.9. ad.25. nulla hos communis numeroꝝ mensura metitur: nisi forte vnitas que omnium nūeroꝝ mensura cōmūis ē. Et hi quidē non hn̄t equocas partes. Nam que in.9. tertia est: in.25. non est: ꝛ que in.25. quinta est ī nouenario non est. Ergo hi per naturam vtriq; secundi ꝛ compositi sūt comparati vero ad seinuicem primi ꝛ cōpositiq; reddūt̄: qđ vtrosq; nulla alia mensura metitur nisi vnitas que ab vtrisq; denominata est. Na3 ī nouenario nona est: in.25. vigesimaquinta.

¶De primi ꝛ incōpositi: ꝛ secūdi ꝛ cōpositi: ꝛ ad se q:dem secūdi ꝛ cōpositi ad alterutrum vero primi ꝛ incōpositi procreatione. Capi.xvii.

Eneratio aūt ipsoꝝum atq; ortus huiusmodi inuestigatione colligit̄. quam.s. Eratostenes cribrum nominabat: qđ cūctis imparibus ī medio collocatis per eam quā traditurī sum⁹ artē: q primi: q ve secundi quiq; tertii generis videant̄ esse distinguitur. Disponāt̄ enim a ternario nūero cūcti in ordinē impares: ī quālibet longissimā porrectionē.3.5.7.9.11.13.15.17.19.21.23.25.27.29.31.33.35.37.39.41.43.45.47.49. His igitur ita dispositis considerandum: primus numer⁹ quē eoꝝ qui sunt in ordīe positi primū metiri possit. ꝗ duob⁹ preteritis illū qui post eos est posit⁹ mox metitur. Et si post eundem ipsum quē mēsus est: alii duo trāsmissi sunt: illū qui post duos est rursus metitur. Et in eodem mō si duos quis reliquerit: post eos q est a prīo numero metiendus est. Eodēq; mō relict͂ semp duob⁹ a primo in infinitū pergentes metiētur Sed id non vulgo neq; confuse. Nam prim⁹ numer⁹ illū qui est post duos secundū se locatos ꝑ suā quātitatē metitur. Ternarius enī nūerus tertio.9. metit̄. Si autem post nouenarium duos reliqro: qui mihi post illos icurrerit: a prīo metiendus est per secundi imparis quantitatē: idest per quinarium. Nā si post.9. duos velinquam idest.11. ꝛ.13. ternarius nūer⁹.15. metietur per secundi numeri quantitatem: idest per quinarii

quinarii

quinarij quoniam ternarius.15.quinquies metitur. Rursus si a quindenario incboans duos intermisero qui posterior positus est: eius primus numerus mensura est per tertij imparis pluralitatem. Nam si post. 15.intermisero.17.&.19.incurrit.21. quem ternari9 numerus secundum septenarium metitur.21.enim numeri ternarius septima pars est. Atqz hoc in infinitum faciens: reperio primum numerum si binos intermisero omnes sequentes post se metiri secundum quantitatem positorum ordine imparium numerorū Si vero quinarius numerus qui.in secundo loco est constitutus: velit quis cuius prima ac deinceps sit mēsura inuenire: transmissis.4. imparibus quintus ei quem metiri possit occurrit. Intermittantur enim. 4.impares idest.7.&.9.&.1.&.13.post hos est quintus decimus: quem quinarius metitur: secundum primi scilicet quantitatem: idest ternarij.quinqz enī.15. tertio metitur. Ac deinceps si quattuor intermittat eum qui post illos locatus est: secundus idest quinarius sui quantitate metitur. Nā post quindecim intermissis.17.&.19.&.21.&.23.post eos.25.repio: quos quinarius scilicet numerus sua pluralitate metitur. Quinquies enim quinario multiplicato. 25. succrescunt. Si vero post hunc quilibet.4.intermittat: eadem ordinis seruata constantia: qui eos sequitur secundum tertij.i.septenarij numeri summam a quinario metietur. Atqz hec est infinita processio. Si vero tertius numerus quem metiri possit exquiritur: sex ī medio relinquentur: & quem septimus ordo monstrauerit: hic per primi numeri.i.ternarij quantitatē metiendus est. Et post illum sex alijs interpositis: quem post eos numeri series dabit: per quinarium.i.per secundum tertij eum mensura percurret. Si vero alios rursus sex in medio quis relinquat: ille qui sequitur p septenarium numerum ab eodem septenario metiendus est: idest per tertij quantitatem. Atqz hic vsqz in extremum ratus ordo progreditur. Suscipient ergo metiendi vicissitudinem: quemadmodum sunt in ordinem naturaliter impares constituti. Metientur autē si per pares numeros a binario incboantes positos īter se impares rata intermissione transiliant: vt primus duos: secundus.4.tertius.6.quartus.8.quint9. 10. Vel si locos suos conduplicent & secundum duplicationem terminos intermittant vt ternarius qui primus est numerus & vnus.(Omnisqz enim prim9 vn9 est) his locum suum multiplicet: faciatqz his vnum. Qui cum duo sint.primus duos medios transeat. rursus secundus idest quinarius: si locum suum duplicet. 4.explicabit: hic quoqz.4.intermittat. Item si septenarius qui tertius est locum suum duplicet: sex creabit. His enim.3.senarium iungunt. hic ergo in ordinem sex relinquat. Quartus quoqz si locum suum duplicet.8.succrescent. ille quoqz. 8. transiliat. atqz hoc quidem ceteris perspiciendum. Modum autem mensionis secundum ordinem collocatorum ipsa series dabit. Nam primus primum quem numerat. secundum primum numerat: idest secundum se. & secundum primus quem numerat: per secundum numerat. & tertiū per tertium & quartum item per quartum. Cum autem secundus mensionem susceperit primum quē numerat secundum primum metitur. secundū vero quē numerat per se. idest per secundum & tertium per tertium. & in ceteris eadem similitudine mensura constabit. Alios ergo si respicias: vel qui alios mensi sunt: vl qui ipsi ab alijs metiuntur: inuenies omnium simul communem mensuram esse non posse. neqz vt omnes quemquam alium simul numerent. quosdam autem ex his ab alio posse metiri ita vt ab vno tantum nūerentur. alios vero vt etiam a pluribus. quosdam autē vt preter vnitatem eorum nulla mensura sit. Qui ergo nullam mensuram preter vnitatem recipiunt: hos primos & incompositos iudicamus. qui vero aliquam mensuram preter vnitatem vel alienigene partis vocabulum sortiuntur: eos pronunciemus secundos atqz compositos. Tertium vero illud genus per se secūdi & compositi: primi vero & incompositi ad alterutrum comparari: hac inquisitor ratione reperiet. Si enim quoslibet illos numeros secundum suam in semetipsos multiplices quantitatem: qui procreantur ad alterutrum comparati: nulla mensure communione iunguntur. Tres enim & 5. si multiplices: tres tertio.9.faciunt: & quinquies.5.reddent.25. His igitur nulla est cognatio communis mensure. Rursus.5.7. quos procreant si compares: hi quoqz incommensurabiles erunt. Quinquies enim quinqz vt dictum est est.25.septies.7.faciunt.49. Quorum mensura nulla communis est: nisi forte omnium horum procreatrix & mater vnitas.

¶De inuentione eorum numerorum qui ad se secundi & compositi sunt: ad alios vero relati primi & incōpositi. Capitulum.xviii.

Qua vero ratione tales numeros inuenire possimus: si quis nobis eosdem proponat & imperet agnoscere vtrum aliqua mensura commensurabiles sint: an certe sola vnitas vtrosqz metiatur: reperiendi ars talis est. Datis enim duobus numeris inequalibus: auferre d maiore minorē oportebit. & qui relictus fuerit: si maior est: auferre ex eo rursus minorē: si vero mior fuerit eum ex reliquo maiore detrahere. Atqz hoc eo vsqz faciendum: quoad vnitas vltima vicem retractionis impediat: aut aliquis numerus impar necessario si vtriqz numeri impares proponantur. Sed cum q relinquitur numerum sibiipsi videbis equalem. Ergo si in vnum incurrat vicissim ista subtractio: primi contra se necessario numeri dicentur: & nulla alia mēsura nisi sola vnitate coniuncti. Si vero ad aliquē numerum vt superius dictum est: finis diminutionis incurrerit: erit ens numerus qui metiatur vtrasqz summas. atqz eundem ipsum qui remāserit. dicem9 vtrorumqz communem esse mensuram. Age enim duos numeros propositos habeam9: quos iubeamur agnoscere: an eos aliqua mensura communis metiatur Atqz hi sint.9.scz:&.29.hoc igitur faciemus modo reciprocam diminutionem. Auferamus de maiore minorem: hoc est: de.29.nouenarium relinquentur. 20. Ex his ergo.20.rursus minorē detrahamus. idest.9. & relinquētur.11. Ex his rursus detraho.9.relicti sūt 2. Quos si detraho nouenario: & relicti sūt.7. Quod si duo rursus septenario dempseris: supersunt.5.atqz ex his alios duos: tres rursum exuberant. quos alio binario diminutos sola vnitas superstes egredit. rursus si ex duob9 vnū auferam: ī vno termin9 detractionis herebit: quem duorum illorꝫ nūerorū idest. 9.&. 29. solum neqz alium constat esse mensuram. hos ergo contra se primos vocabimus. Sed sint alii numeri nobis eadem conditione propositi.i.21.&.9.vt q̄les hi sint inuestigentur cum sibimet fuerint inuicē

comparati. Rursus aufero de maiore minoris numeri quantitatem.idest.9.de.21.relinquentur. 12. Ex his rursus demo.9. supersunt.3.Qui si ex nouenario retrahantur: senarius relinquetur. Quibus item si quis ternarium demat.3.relinquentur. de quibus tres detrahi nequeunt.atq3 hic est sibi ipsi equalis. Nam.3.qui detrahebantur vsq3 ad ternarium numerum peruenerunt.a quo quoniam equales sunt: detrahi minuiq3 non poterunt. Hos igitur commensurabiles pronunciabimus ⁊ est eorum qui est reliquus ternarius mensura communis.

¶Alia partitio paris secūdum perfectos imperfectos ⁊ vltra quam perfectos.
Capitulum.xix

AC de imparibus numeris quantum introductionis permittebat breuitas expeditum est. Rursus numerorum parium sic fit secunda diuisio. Alii enim eorum sunt superflui.alii diminuti secundum vtrasq3 habitudines inequalitatis.Omnis quippe inequalitas:aut in maioribus aut in minoribus consideratur. Illi.n. immoderata quodammodo plenitudine proprii corporis modum partium suarum numerositate precedunt. Illos autē veluti paupertate inopes oppressos q3 quadam nature sue inopia minor quam ipsi sunt partium summa componit.atq3 illi quidem quorum partes vltra quam satis est sese porrexerunt.superflui nominantur.vt sunt.12.vel 24. Hi enim suis partibus comparati maiorem partium summam toto corpore sortiuntur. Est enim duo denarii medietas.6. pars tertia.4.pars quarta.3.pars sexta. 2. pars duodecia.1.est Omnisq3 hic cumulus redūdat. in.16. ⁊ totius corporis sui multitudinem vincunt Rursus.24.numeri medietas est.12.tertia.8. quarta.6.sexta.4.octaua tria: duodecima.2. vicesimaquarta vnum qui omnes triginta ⁊ sex rependunt. In qua re manifestum est quod summa partium maior est: ⁊ supra proprium corpus erundat. Atq3 hic q3dem quoniam composite partes totius summam numeri vincunt: superfluus appellatur. Diminutus vero ille cuius eodem modo composite partes toti⁹ termini multitudine superantur.vt.8.vel.6.habet enī octonarius partem mediam:idest.4. habet ⁊ quartam idest duo.habet ⁊ octauam idest vnum que cuncte in vnum redacte.7.colligunt:minorē scilicet summam toto corpore concludentes. Rursus.14. habēt medietatem idest septenarium. habent septimā:idest.2. habent quartamdecimam idest.1.que in vnū si collecte sint: denarii numeri summa concrescit: toto scilicet termino minor: Atq3 hi quidem hoc modo sunt:vt prior ille quem sue partes superant talis videatur:tamq3 si quis multis super naturam manibus natus vt centimanus gigas:vel triplici coniunctus corpore:vt gerion tergeminus vel quicquid vnq3 monstruosum natura in partium multiplicatione surripuit. Ille vero vt si naturaliter quadam necessaria parte detracta.aut minus oculo nasceretur:vt cyclopee frontis dedecus fuit:vel quo alio curtatus mēbro:naturale totius sue plenitudinis dispendium sortiretur. Inter hos autem velut inter equales intemperantias medii temperamentum limitis sortitus est ille numerus qui perfectus dicitur: virtutis scilicet emulator qui nec superuacua progressione porrigitur:nec contracta rursus diminutione remittitur ꝫ medietatis obtinens terminum suisequus partibus nec crassatur abundantia:nec eget inopia. vt sex vel. 28. Namq3 senarius habet partem mediam idest.3. ⁊ tertiam idest.2.⁊ sextam idest.1.que in vnam summam si redacte sint par totum numeri corpus suis partibus inuenitur.28.vero habet medietatē. 14.⁊ septimam.4.nec caret quarta idest.7.possidet quartamdecimam.2.⁊ Reperies in eo vicesimam octauam.1.que in vnum redacte totum partibus corpus equabunt.28.enim iuncte partes efficient.

¶De generatione numeri perfecti.
Capitulum.xx.

EST autem in his quoq3 magna similitudo virtutis ⁊ vitij. Perfectos enim numeros raro inueies:eosq3 facile numerabiles:quippe qui pauci sunt:⁊ nimis constanti ordine procreati:at vero superfluos ac diminutos longe multos infinitosq3 reperies:nec vllis ordinib⁹ passim inordinateq3 dispositos:⁊ a nullo certo fine generatos. Sunt autem perfecti numeri intra denarium numerum.6.intra centenarium.28.intra millenarium numerum.496. intra decem milia. 8128. Et semper hi numeri duobus paribus terminantur. 6.⁊.8.⁊ semper alternatim in hos numeros summarum fine perueniunt. Nam ⁊ primum sex deinde. 28. Post hos.496.idem senarius qui primus.post quē 8128.idem octenarius qui secundus. Generatio autē procreatioq3 eorum est fixa firmaq3 nec quo alio modo fieri possint:nec vt si hoc modo fiant aliud quiddam vllo modo valeat procreari: Dispositos enī ab vno omnes pariter pares numeros in ordinem quousq3 volueris:primo secundum aggregabis:⁊ si primus numerus incōpositus ex illa coaceruatione fact⁹ sit totam summā in illū multiplicabis quē posterius aggreuaueras. Si vero coaceruatione facta primus ⁊ incompositus non inuentus fuerit sed compositus ⁊ secundus hunc transgredere atq3 alium qui sequitur aggregabis. Si vero nec dum fuerint primus ⁊ incompositus:alium rursus adiunge ⁊ vide quid fiat Quod si primum incompositumq3 reperies:tunc in vltime multitudinem summe coaceruationem multiplicabis. Disponantur enim omnes pariter pares numeri hoc modo.1.2.4.8.16.32.64. 128. facies ergo ita:pones.1.eiq3 aggregabis.2. Tunc respicies ex hac aggregatione qui numerus factus sit: sunt.3. qui scilicet primus ⁊ incompositus est:⁊ post vnitatem vltimum binarium numerum aggregaueras. Si igitur ternarium idest qui ex coaceruatione collectus est per binarium multiplices qui est vltimus aggregatus:perfectus sine vlla dubitatione nascetur. His enim.3.6.faciunt.qui habent vnam quidem a se denominatā partem idest sextam tres vero medietatem ꝑm dualitatem.at vero duo ꝑm coaceruationem idest ꝑm tertiariū:quoniā coaceruati tres multiplicati sunt. Uigintiocto autem eodem modo nascūtur. Si enī super vnū ⁊ duo qui sunt tres addas sequentē pariter parē idest.4. septenariam sūmam facies sed vltimū nūerū quaternariū cōsequēter adiūxeras:per hūc igit̄ si illam coaceruationē multiplicaueris:ꝑfectus numerus procreatur. Septies enim 4.28.sunt qui est suis partibus par:habens vnū a se denominatum

denominatum ipest vigesimumoctauum. medietates vero ꝺm binarium.14.ꝺm quaternarium.7.septimã vero ꝺm septenarium.4.ꝺm omnium collectionem quartumdecimum duo: qui vocabulo medietatis op ponitur. Ergo cum hi reperti sint. si alios inuenire se ceteris: eadẽ oportet ratione vt vestiges. Pones eniz vnum licebit: ⁊ post hunc.2.⁊.4. qui in septenarium cumulantur: sed de hoc dudum extitit.28. perfectus numerus. Huic igitur qui sequitur pariter par idest. 8. continens iungatur accessio: qui prioribus superue niens.15. restituit. Sed hic primus ⁊ incompositus ẽ est. Habet enim generis alterius partem super illam que est a seipsa denominata: quintamdecimam scilicz vnitatem. Hunc igitur quoniam secundus est compo situs preterito: ⁊ adiunge superioribus continentem pariter parem numerum idest.16. Qui cum.15. iun ctus vnum ac.30. conficiet. Sed hic primus rursus ⁊ incompositus est. Hunc igitur cum extremi ag gregati summa multiplica: vt fiant sedecies. 31. qui. 496. explicant. Hec autem est intra millenariuz nu meruz perfectas suis partibꝰ equa numerositas. Igi tur prima vnitas virtute atqꝫ potentia non etiaz actu vel re ⁊ ipsa perfecta est. Nam si primam ipsam sum psero de proposito ordine numerorum: video primaz atqꝫ incompositam: quam si per seipsam multiplico eadem mihi vnitas procreatur. Semel enim vnum solam efficit vnitatem que partibus suis equalis ẽ po tentia solum ceteris etiam actu atqꝫ opere perfectis. Recte igitur vnitas propria virtute perfecta est qꝺ ⁊ prima est ⁊ incomposita: ⁊ per seipsam multiplicata se se ipsa conseruat. Sed quoniam de ea quantitate q̃ per se sit dictum est: operis sequentiam ad illã que re fertur ad aliquid transferamus.

¶De relata ad aliquidꝫ quantitate.
¶Capitulum.xxi.

A D aliquid vero quãtitatis duplex est prima diuisio. Omne enim aut equale est: aut in equale quicquid alterius comparatione me titur. Et equale quidem est: quod ad aliqꝺ comparatum neqꝫ minore summa infra est neqꝫ maiore transgreditur: vt denarius denario: vel ternarius ternario vel cubituz cubito: vel pes pedi: ⁊ his similia. Hec autem pars relate ad aliquid quanti tatis idest equalitas naturaliter indiuisa est. Nullus enim dicere potest: quod equalitatis hoc quidem tale est illud vero huiusmodi. Omnis enim equalitas vnã seruat in propria moderatione mensuram. Illud etiã quod que ei quantitas comparatur: nõ alio vocabulo atqꝫ ipsa cui comparatur edicitur. Nam quemadmo dum amicus amico amicus est: vicinusqꝫ vicino: ita dicitur equalis equali. Inequalis vero quãtitatis ge mina diuisio est. Secatur enim quod inequale est in maius atqꝫ minus que contraria sibimet denomina tione funguntur. Namqꝫ maius minore maius est: ⁊ minus maiore minus est: ⁊ vtraqꝫ non eisdem voca bulis quemadmodum ꝺm equalitatem dictuz est: sed diuersis distantibusqꝫ signata sunt ad modum discen s scilicet vel docentis: vel cedentis vel vapul an tis vel quecunqꝫ ad aliquid relata aliter denominatis cõ trarijs comparantur.

¶De speciebus maioris inequalitatis ⁊ minoris.
Capitulum.xxii.

Maioris vero inequalitatis quinqꝫ partes sunt. Est enim vna que vocaẗ multiplex alia superparticularis. tertia superpar tiens quarta multiplex superparticula ris: quinta multiplex superpartiens: His igitur quinqꝫ maioris partibus op posite sunt alie quinqꝫ partes mioris: quemadmodũ ipsum maius minori semper opponitur: que minoris species ita singillatim speciebus. v. mioris his que su pradicte sunt opponuntur: vt eisdem nominibus nun cupentur sola tantum sub prepositione distantes. Di citur enim submultiplex: subsuperparticularis: sub su perpartiens: multiplex subsuperparticularis: ⁊ multi plex subsuperpartiens.

¶De multiplici eiusqꝫ speciebus earumqꝫ generatio nibus Capitulum.xxiii.

Rursus multiplex est prima pars maioris ĩ equalitatis: cunctis alijs antiquior natura qꝫ prestantior: vt paulopost demonstrabi mus. Hic autem numerus huiusmodi est: vt comparatus cum altero: illum contra quem comparatus est habeat plus quã semel. Quod primũ in naturalis numeri dispositione conueniet. nã qꝫ ad vnũ cuncti qui sequuntur: omnium ordine mul plicium sequentias varietatesqꝫ custodiunt. Ad pri mum enim idest vnitatẽ.2. duplus.3. triplus.4. qua druplus: atqꝫ ita in ordinem progredientes: omnes te xuntur multiplices quantitates. Quod autem dictuz est: plus q̃ semel: id a binario numero principium ca pit: ⁊ in infinitum per ternarium quaternariumqꝫ ⁊ ceterorum ordinem sequentiamqꝫ progreditur. Con tra hunc vero discriminatus est ille qui vocatur sub multiplex: ⁊ hec quoqꝫ prima minoris quantitatis spe cies est. Hic autem numerus huiusmodi est: qui in al terius comparatione productus: plus q̃ semel maio ris nũerat summã: sua. s. quãtitate cũ eo equaliter in choãs equaliterqꝫ determinãs. Idem autẽ dico nu merat quod metitur. Si igitur bis solum maiorẽ nũe rũ minor nũerus metiaẗ: subduplus vocabitur. si vo ter: subtriplus. si quater subq̃druplus: ⁊ fit ꝑ hec in ĩ finitũ ꝑgressio: additaqꝫ eos ſꝑ sub ꝑpositione no minabis: vt vnꝰ duoꝝ subduplus: triũ subtriplus.4. subquadruplus appelleẗ ⁊ consequenter. Cum aũt na turaliter multiplicitas ⁊ submultiplicitas infinita sit eorum quoqꝫ spẽs per proprias generationes in infi nita consideratiõe versanẗ. Si enim positis ĩ natura li constitutiõe numeris singulos ꝑ suas consequẽtias pares eligas: omnium ab vno parium atqꝫ impariuz sese sequentium duplices erunt: ⁊ huius speculatiõis terminꝰ nõ deficit. Ponatur enĩ naturalis numerus hoc modo.1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16. 17.18.19.20. Horũ ergo si ꝑmũ sumas parẽ. idest.2. primi duplus erit idest vnitatis. Si vo sequẽtẽ parẽ idest.4. secundi duplus est: idest duorum. Si vo ter tiũ parẽ sumas. idest.6. tertij nũeri ĩ naturali consti tutione duplꝰ ẽ. i. ternarij. Si vo quartũ parem ĩspi cias idest.8. quarti numeri idest quaternarij duplus ẽ. Ideqꝫ ĩ ceteris ĩ ĩfinitũ sumẽtibus sine aliquo im pedimẽto ꝑcedit. Triplices aũt nascuntur: si ĩ eadem dispositiõe naturali duo semꝑ ĩtermittãẗ: ⁊ qui post duo sunt ad naturalẽ numerũ cõpareẗ excepto terna rio: q vt vnitatis triplus sit solum binarium ꝑtermit tit. Post vnũ ⁊ duo.3. sunt qui triplus vniꝰ est. Rur sus post.4.⁊.5. sunt.6. q secũdi nũeri idest duorum

triplus est. Rursus post. 6. sunt. 7. 7. 8. 7 post hos. 9. qui tertii numeri idest ternarii triplus est. Atqz hoc idem in infinitum si quis faciat sine vlla offensione procedit. Quadruplorum vero generatio incipit si quis tres numeros intermittat. Post vnum quippe. 7. 2. 7. 3. sunt. 4. qui primi idest vnius quadruplus est. Rursus si intermisero quinarium: senarium: 7 septenarium: octonarius mihi quartus occurrit: tripl' scilicet intermissis: qui binarii idest secundi numeri q̄druplus est. At vero si post octo tres terminos intermisero idest. 9. 7. 10. 7. 11. duodenari' qui sequitur ternarii numeri quadruplus est. Atqz hoc idem in infinitum progressis necesse est euenire: semperqz vna terminorum intermissione si crescat adiectio: ordinatas te multiplicis numeri vices inuenire miraberis. Si enim. 4. intermittas: quincuplus inuenitur: si quiqz sexcuplus. si sex septuplus semperqz ipsius multiplicitatis nomine vno minus intermissionis vocabulo ꝓcreantur. Nam duplus vnum intermittit: triplus. 2. quadruplus. 3. quincuplus. 4. Et deinceps ad eundē ordinem sequentia est. Et omnes quidem dupli ḃm ꝓprias sequentias parium numerorum pares sunt. Tripli vero vnus semper par terminus impar alius inuenitur. Quadrupli vero rursus semper parem custodiunt quantitatem. Constituūturqz a quarto numero vno ex prioribus per ordinem positis paribus intermisso primo pari binario: post hunc. 8. intermisso senario. post hunc. 12. transmisso denario. Atqz hoc idē in ceteris. Quincupli vero propositio ḃm triplicis similitudinem alternatim paribus atqz imparibus positis ordinatur.

¶ De superparticulari eiusqz speciebus earumqz generationibus.

¶ Capitulum. xxiiii.

Superparticularis vero est numerus ad alterum comparatus: quotiens habet in se totum minorem 7 partē eius aliquā. Qui si minoris habeat medietatem: vocatur sesqualter. si vo tertiam partem: vocatur sesquitertius. si vero quartam: vocatur sesquiquartus. 7 si quintam. vocatur sesquiquītus. Atqz his nominibus i īfinitū ductis i īfinitū quoqz supꝑticulariū forma progreditur. Et maiores quidem numeri hoc modo vocantur: minores vero qui habētur toti 7 eorū aliq̄ pars: vnus subsesqualter: alter subsesquitertius: alius subsesquiquartus: alius vero subsesquiquintus: atqz idem ḃm maiorum normam multitudinemqz protenditur. Voco autem maiores numeros duces: minores. comites. Superparticularium quoqz infinita ē multitudo: ob eam rem quod eiusdem species interminabili progressione funguntur. Nam sesqualter habebit quidem duces omnes post ternarium numerū naturaliter triplices. Comites vero omnes post binarium naturaliter pares: hoc modo: vt primus primo secundus secundo. tertius tertio comparetur: 7 deinceps. Describantur enim longissimi versus triplicium naturalis numeri atqz duplicium: 7 sit hoc modo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	6	9	12	13	18	21	24	27	30
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20

¶ Primus igitur versus continet numerum naturalem secundus ei' triplicem: tertius vero duplicem: atqz in eo si ternarius binario: vel si senari' quaternario vel nouenarius senario comparetur: vel omnes triplices superiores si duplicibus numeris consequentibus opponātur emiolia idest sesqualtera proportio nascetur. tres enim habent intra se duo 7 eorum mediam partem. idest. 1. sex quoqz continent intra se. 4. 7 eorū medietatē idest. 2. 7 nouem intra se senariū claudūt: 7 eius mediam partem: idest. 3. eodemqz modo in ceteris. Dicendum vero si quis secundam speciem supparticularis numeri considerare desideret idest sesqtertiam: quali ratione reperiat: ac diffinitio quidem huius comparationis talis est. Sesquitertius est. qui minori comparatus habet eum semel 7 eius tertiam partem sed hi inueniuntur si omnibus a quaternario numero continuatim quadruplis constitutis: a ternario numero triplices comparentur eruntqz duces q̄drupli: comites tripli. Sit enim in ordine hoc modo numerus naturalis: vt sub eo quadrupli: 7 sub eo tripli sint. supponatur sub primo quadruplo primus triplus sub secundo secundus: sub tertio tertius: 7 eodē modo cuncti eiusdem primi versus tripli in ordinem dirigatur.

1	2	3	4	5	6	7	8
4	8	12	16	20	24	28	32
3	6	9	12	15	18	21	24

¶ Igitur primum primo si compares sesquitertia ratio continebitur. Nam si. 4. tribus compares: habebunt in se. 4. totum ternarium 7 eius tertiam partē idest. 1. 7 si secundum secundo idest octenarium senario compares: idem inuenies habebit enim octenari' senarium totum 7 eius tertiā ptē idest. 2. 7 ꝑ eandem sequentiam vsqz in infinitum progrediendum ē. Notandum quoqz est: quod. 3. comites sunt. duces. 4. rursus. 6. comites: duces. 8. 7 in eodem ordine ceteri simili modo vocant̄ duces sesquitertii: comites subsesquitertii: 7 in cunctis ḃm hunc modum posita conuenit seruare vocabula.

¶ De quodam vtili ad cognitionem supꝑticularibus accidente. Capitu. xxv.

Hoc aūt admirabile profundissimūqz ī istoꝝ ordinibus inuenit̄: quod prim' dux primusqz comes ad se īuicē nulla nūeri itermissiōe copulant̄. Nā primi se nullo ī medio posito transeunt: secundi interponūt. i. tertii. duos quarti. 3. 7 deinceps vna semper minore quā ipsi sūt ītermissione sucrescunt. Atqz hoc vel in sesqualteris: vel in sesquintertiis: vel in aliis supparticularis partibus necesse est inueniri. Namqz vt quaternarius ꝯ ternariū cōparet̄: nullum itermisimus: post. 3. enim mox. 4. sunt. At vo. 6. contra. 8. in secūdo. s. sesquitertio: vna facta est intermissio. Inter. 6. n. 7. 8. solus est septenarius qui transmissus est numerus. Rursus. vt 9. ꝯ. 12. cōparemus: qui sunt in dispositiōe tertii: duorum mediorum est facta trāsmissio. Inter. 9. eni 7. 12. sunt. 10. 7. 11. secundum hunc modum quarta dispositio. 3. quinta. 4. intermittit.

¶ Descriptio ꝑ quā docetur ceteris īequalitatis speciebus antiquiorem esse multiplicem Capi. xxvi.

Quoniam autem naturaliter 7 ḃm proprias ordinis consequentiā: multiplicē inequalitatis spēm cūctis ꝓposuimus: primāqz spēm esse mōstrauimus: licet hoc nobis posterioris opis ordine clarescat: hic quoqz ꝑstrigētes id qd ꝓposuim' plāissime breuiterqz doceam'. sit tal' dscriptō ī q̄ pōat̄ ī ordinē vsqz ad dēariū nūex cōtinui

tinui numeri ordo naturalis ⁊ secundo versu duplus ordo teratur: tertio triplus: quarto quadruplus: ⁊ hoc vsq; ad decuplum. Sic enim cognoscemus quemadmodum super particulari ⁊ super partienti: ⁊ cunctis alijs princeps erit species multiplicis: ⁊ quedam alia simul inspiciemus ⁊ ad subtilitatem tenuissima: ⁊ ad scientiam vtilissima: ⁊ ad exercitationem mentis iocundissima.

Tetragolla — Longitudo — Secunda vnitas

Prima vnitas — Latitudo (left); Latitudo — Tertia vnitas (right)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Secunda vnitas. — Longitudo. — Tetragona

¶ Ratio atq; expositio digeste formule.

Capitulum .xxix.

I igitur duo prima latera proposite formule que faciunt angulum: ab vno ad. 10. ⁊ 10. procedentia respiciantur ⁊ his subteriores ordines comparentur qui scilicet .a. 4. angulum incipientes: in vigenos terminum ponunt: duplex idest prima species multiplicitatis ostenditur. ita vt primus primum sola superet vnitate: vt duo vnum secundus secundum binario superuadat: vt quaternarius binarium: tertius tertiuz tribus: vt senarius ternarium: quartus quartum quaternari numerositate transcẽdat: vt .8. quaternarium ⁊ per eandem cuncti sequentium sese minoris pluralitate pereāt. Si vo terti' āgulus aspiciat': q ab .9. I choās lõgitudinẽ latitudinẽq; tricenis altri secus nũeris extẽdit: ⁊ hic cũ prĩa latitudine ⁊ lõgitudie cõparetur: triplex specieb' multiplicitatis occurrit: ita vt ista comparatio per .x. litteram fiat. Hic q; se numeri superabunt secũdũ paritatis factam naturaliter cõnexionem. Primus enim primũ duob' superat: vt vnũ 3. secũdus secundum quaternario: vt binarium senarius. tertius tertiũ sex: vt ternariũ nouenarius. ⁊ ad eũdẽ ceteri modũ pgressionis augescũt. Quā rẽ nobis .s. ⁊ ipsa naturalis obiecit integritas: nihil nobis extra machinantib': vt in ipso modulo descriptionis apparet. Si quis aũt quarti āguli terminũ qui sedecĩ numeri quātitate notatus ẽ: ⁊ lõgitudinẽ latitudinẽq; in quadragenos determinat velit superioribus cõparare p .x. littere formā pportione collata quadru

pli multitudinē pnotabit. Hisqꝫ est ordinabilis sup
se progressio vt primus primum trib⁹ superet. vt. 4.
vnitatem. Secundus secundū senario vincat: vt octo
binarium. Tertius tertiū nouenario transeat: vt duo
denarius ternarium: ⁊ sequentes summule trium se
semp adiecta quātitate transiliant. Et si quis subte-
riores aspiciat āgulos idē per oēs multiplicitatis spe
cies eisqꝫ ad decuplū dispositissima ordinatione per-
ueniet. Si quis vero in hac descriptione superparti-
cularis species requirat tali modo reperiet. Si enim
secūdū angulū notet cuius est initium quaternarius:
eisqꝫ superiacet binarius: atqꝫ hunc sequentem quis
accomodet ordinem: sesqualtera proportio declarabi
tur. Nam tertius secūdi versus sesqualter est. vt tres
ad duo: vel sex ad quartuor: vel. 9. ad. 6. vel. 12. ad. 8.
Itemqꝫ in ceteris qui sunt in eadem serie numeri: si
talis cōiugatio misceat: nulla varietatis dissimilitu-
do surripiet. Eadem tamen summaꝝ supergressio ē ī
hoc quoqꝫ que in duplicibus fuit. Primus enim pri-
mum idest ternarius binarium vno superat: secūdus
vero secundum duo si terti⁹ tertiū tribus ⁊ deinceps.
Si vō quartus ordo tertio cōparet: vt. 4. ad. 3. ⁊ eo-
dem ceteros ordine consecteris: sesquitertia cōpara-
tio colligit: vt. 4. ad. 3. vl. 8. ad. 6. ⁊. 12. ad. 9. videsne
vt in omnibus bis sesquitertia comparatio conseruet
Preterea eos qui sub ipsis sunt: si idem faciens seqn
tes versus alterutris cōparaueris oēs sine vllo īpedi
mēto species superparticularis agnosces. Hoc aūt in
hac ē dispōne diuinū qd oēs angulares numeri tetra
goni sunt. Tetragonus autem dicitur vt breuissime
dicā quod post latius explicabitur: quem duo equales
numeri multiplicant. vt in hac quoqꝫ descriptiōne est
vnus enim semel. vnus est: ⁊ est potestate tetragon⁹
Itē bis duo. 4. sūt Ter. 3. 9. quos in semetipsas mul
tiplicationes primi ordinis perfecere. Circuꝫ ipsos ve
ro qui sunt idest circum angulares. longilateri nume
ri sunt. Longilateros autem voco quos vno se super-
gredientes numeri multiplicant. Circum. 4. enim. 2.
sunt. ⁊. 6. sed duo nascūtur ex vno et duob⁹: cuꝫ vnū
bis multiplicaueris. sed vnitas a binario vnitate pre-
cedit. Sex a vero duobus ⁊ tribus bis enim tres se-
narium reddunt. Nouenarium vero sex ⁊. 12. claudūt
qui. 12. ex tribus nascuntur ⁊. 4. Ter enim. 4. fiunt.
Senarius vero ex duobus ⁊ tribus Bis enim. 3. fa-
ciunt. 6. qui omnes vno maioribus lateribus procrea
ti sunt. Nā cū. 6. ex biario ternarioqꝫ nascūtur: tres
binarium numerum vno superant cunctiqꝫ alij eius
dem modi sunt: vt primo ⁊ secundo ordine ad alteru-
trum multiplicatis terminis procreentur. ita vt quod
nascitur ex duobus longilateris altrinsecus positis: ⁊
bis medio tetragono tetragonus fit. Et rursus quod
ex duobus altrinsecus tetragonis. ⁊ vno medio longi
latero bis facto nascitur: ipse quoqꝫ tetragonus fit. ⁊
vt angulorum totius descriptionis ad angulares te-
tragonos positorum vnius anguli sit prima vnitas: al
terius vero qui contra est tertia. Bini vero altrinse-
cus anguli secundas habeant vnitates. ⁊ duo angula
rium tetragonorum anguli equum faciunt quod sub
ipsis continetur illi quod fit ab vno illorum qui est al
trinsecus angulorum. Multa eniꝫ sunt alia que ī hac
descriptione vtilia possunt admirabiliaqꝫ perpendi q̄
interim propter castigatam introducendi breuitateꝫ
ignota esse permittimus. Nunc vero ad sequentia ꝑ
positum conuertamus.

De tertia inequalitatis specie que dicitur superpar tiens: deqꝫ speciebus eius earumqꝫ generationibus. Capitulum. xxviii.

Ositur post duas p̄las habitudines mul
tiplices ⁊ superparticulares: ⁊ eas que
sub ipsis sunt submultiplices: ⁊ sub super
particulares tertia inequalitatis species
inuēitur: que a nobis superius superpar
tiens dicta est. Hec est autem que fit cū
numerus ad alium comparatus: habet eum totum in
fra se: ⁊ eius insuper aliquas pater: vel duas: vel. 3.
vel. 4. vel quot ipsa attulerit comparatio. Que habi-
tudo incipit a duabus partibus tertijs. Nam si duas
medietates habuerit: qui illuꝫ intra se totum coercꝫ
duplus pro superpartiente componitur. Habebit au
tem vel duas tertias vel duas quintas vel duas septi
mas vel duas nonas. ⁊ ita progredientibus si duas
solas partes minoris numeri superhabuerit: per eas-
dem partes imparibus numeris minoreꝫ maior sum
ma trāscendit. Naꝫ si eū habeat totū ⁊ duas eius q̄r
tas: superparticularis necessario reperitur. Nam due
quarte medietas est: ⁊ fit sesqualtera comparatio. Si
vero duas sextas: rursus est superparticularis. Due
enim sexte pars tertia est. Quod si in comparatione
ponatur sesquitertie habitudinis efficiet formam.
Post hos nascuntur comites qui sub superpartiētes
vocantur. hi autem sunt qui habentur ab alio nume
ro ⁊ eoruꝫ vel due: vel. 3. vel. 4. vel quotlibet alie par
tes. Si ergo numerus alium intra se numerum ha-
bens eius duas partes habuerit: superbipartiens no
minatur si vero tres supertripartiens quod si. 4. sup
quadripartiens: atqꝫ ita progredientibus in infini-
tum fingere nomina licet. Ordo autem eorum natura
lis est: quotiens disponuntur a tribus omnes pares
atqꝫ impares numeri naturaliter constitui. ⁊ sub his
aptātur alij qui sūt a quinario nūero incipientes oēs
impares. His igitur ita dispositis: si primus primo: se
cundus: secundo: tertius tertio: ⁊ ceteri ceteris com-
parētur: superpartiens habitudo procreatur. Sit. n.
dispositio hoc modo.

3	4	5	6	7	8	9	10
5	7	9	11	13	15	17	19

I igitur quinarij numeri ad ternariuꝫ
comparatio consideretur: erit super-
partiens ille qui vocatur superbipar-
tiens. Habet enī quinarius totos in se
tres ⁊ eorum duas partes: idest. 2. Si
vero ad secundum ordinem speculatio
referatur supertripartiens proportio cognoscetur. at
qꝫ in sequentibus per omnes dispositos numeros om
nes in infinitum species huius numeri conuenientes
ordinatasqꝫ respicies. At vero quemodmodum singu
li procreentur si in infinituꝫ quis curet agnoscere: hic
modus est. Habitudo eniꝫ superbipartientis: si vtris
qꝫ terminis duplicetur: semper superbipartientis ꝑ
portio procreatur. Si eniꝫ quis duplicet. 5. faciet. 10.
si tres faciet. 6. qui. 10 contra senarium comparati su
perbipartientem faciunt habitudinem: ⁊ hos ipsos
rursus si duplicaueris: idem ordo proportionis accre
scit. Idemqꝫ si in infinitum facies: statum prioris
habitudinis non mutabit. Si vero supertripar-
tientes

tientes inuenire contendis: primos supertripartientes. idest. 7. est. 4. triplicabis ⁊ huiusmodi nascetur. Si vo q ex his nati fuerint ternarij multiplicatione produxeris: idem rursus efficient. Quod si superquadripartientes queadmodum in infinitum pgrediant optes addiscere: primas eorum radices in quadruplū multiplices licet: idest. 9. ⁊. 5. ⁊ eos qui illa multiplicatione proferentur: rursum in quadruplum: ⁊ eandē fieri pportiōes in offensa nimirū ratiōe reperies Et cetere species vna semper plus multiplicatiōe crescentibus radicibus oriūtur. Radices aūt pportionū voco numeros in superiore dispositione descriptos. q si quibus omnis summa supradicte comparationis innititur. In hoc quoqz vidēdū est: qm̄ cum due partes minore plus in maioribus sunt: tertij semper vocabulū subaudit. Ut superbipartiens q dicit qm̄ duas minoris numeri tertias partes habet: dicatur superbipartiens tertias. Et cum dico supertripartiens: subaudiri necesse sit supertripartiens quartas: quoniam tribus super quartis exuberat. Et superquadripartiēti subauditur superquadripartiens quintas. ⁊ ad eundem modum in ceteris vno semper adiecto superhabitas partes subauditio facienda est. vt eorum germana conuenientiaqz his nomina hec sint. vt qui dicitur superbipartiens: idem dicatur superbitertius. Qui dicitur supertripartiens is sit supertriquartus. ⁊ qui dicitur superquadripartiens: idem dicatur supquadriquintus eademqz similitudine vsqz in infinitū nomina producantur.

¶ De multiplici superparticulari. Cap. 29.

THitur relate ad aliquid quātitatis. simplices ⁊ prime species he sūt. Due vero alie ex his velut ex aliquibus principijs componuntur vt multiplices superparticulares. ⁊ multiplices superpartiens. horumqz comites submultiplices superparticulares: ⁊ submultiplices superpartientes. Namqz in his vt in predictis proportionibus: minores numeri ⁊ eorum quoqz species omnes addita sunt prepositione dicuntur. Quorū diffinitio talis reddi potest: Multiplex superparticularis est: quotiens numer⁹ ad numerum comparatus: habz eum plusqz semel ⁊ eius vnaz partem. hoc ē habet eū aut duplum aut triplū: aut quadruplum: aut quotiēslibet: ⁊ eius quālibet aliquam partem: vel mediā: vel tertiā: vel quartam vel quecunqz alia partium exuberatione contigerit. Hic ergo ⁊ multiplici ⁊ superpticulari ɔsistit. Q. d. n. cōparatum numerum plusqz semel habet multiplicis est. Hoc vero quod minorem ī habenda parte transcendit: supparticularis. Itaqz ex vtroqz nomie facto vocabulo est. speciesqz illius ad illarum scilicet fiunt imaginem proportionum: ex qb⁹ ipse numerus originem trahit. Nā pria ps huius vocabuli que multiplicis noīe possessa ē: multiplicis numeri spēx vocabulo nolanda est. Que vo superpticularis est: eodē vocabulo nūcupabitur quo superparticularis numeri spēs vocabanꝛ. Diceꝛ enim q duplicē habuerit aliū numerū: ⁊ ei⁹ mediaz ptē: duplex sesqlter: qui vero tertiam: duplex sesquitertius: qui quartam: duplex sesqqrt⁹. ⁊ deinceps. Si vero ter eū totū contineat ⁊ eius mediam ptē: vel tertiam: vel quartā diciꝛ triplex sesqualter: triplex sesquitertius. triplex sesquiquartus ⁊ eodem modo in ceteris. Diceturqz qdruplus sesqualter: quadruplus sesquitertius: quadruplus sesquiquartus: ⁊ quotiens totum numeruz in semetipso continuerit: per multiplicis numeri species appellaꝛ: quā vero partē cōparati numeri clauserit secūdū superparticularē cōparationem habitudinēqz vocabiꝛ. Hoꝝ autē exēpla hmōi sunt. Duplex sesqualter est: vt qnqz ad duo. hñt eni. 5. binarium nūerū bis ⁊ ei⁹ mediā idest. 1. Duplex vero sesquitertius ē septenarius ad ternarium cōparatus. At vero nouenari⁹ ad quaternarium duplex sesquiquartus. Si vero. 11. ad. 5. duplex sesquiquintus. Et hi semper nascentur dispositis in ordinem a binario nūero oībus naturaliter paribus imparibusqz terminis: si contra eos omnes a quinario nūero impares comparentur. vt primum primo: secundū secundo: tertiū tertio caute ⁊ diligenter apponas. vt sit dispositio talis.

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5	7	9	11	13	15	17	9	21	23

ſ I vero a duobus parib⁹ omnibus dispositis terminis: illi qui a quinario numero incohoantes: quinario numero rursus sese transiliunt comparentur: omnes duplices sesqualteros creant vt est subiecta descriptio.

2	4	6	8	10	12
5	10	15	20	25	30

ſ I vero a tribus incohoent dispositiones: ⁊ tribus sese transiliant: ⁊ ad eos aptentur qui a septenario incohoantes: septenario sese numero trāsgrediūtur: omnes duplices sesquitertij habita diligēter cōpatiōe nascūꝛ. vt subiecta descriptio mōet.

3	6	9	12	15	18	21
7	14	21	28	35	42	49

ſ I vero omnes in ordinem quadrupli disponātur: hi qui naturalis numeri quadrupli sunt: vt vnitatis quadruplus: ⁊ duorum triumqz ⁊ quattuor: atqz quinarij: ⁊ ceterorum sese sequentium vt ad eos aptentur a nouenario numero incohoantes semper sese nouenario precedentes: tunc duplicis sesquiquarte proportionis forma teretur.

4	8	12	16	20	24
9	18	27	36	45	54

EA vero species hui⁹ numeri que est triplex sesqualtera hoc modo procreatur: si disponantur a binario numero omnes in ordinē pares: ⁊ ad eos septenario numero incohoātes: septenario sese supergredientes: solito ad alterutrum modo comparationis aptentur.

2	4	6	8
7	14	21	28

SI aūt a ternario nūero īgressi cunctos naturalis nūeri triplices disponamus: ⁊ eis a denario numero denario sese supgrediētes ordine cōparem⁹: oēs triplices sesqtertij ī ea termioꝝ ɔtinuatione puenient.

3	6	9	12
10	20	30	40

¶ De eorum exēplis in superiore formula inueniēdis. Capitulum 30

HOrum autem eorumqz qui sequuntur exempla integre planeqz possumus pernotare: si in priorem descriptionem quam fecimus cum de superparticulari ⁊ multiplici loqueremur: vbi ab vno vsqz in denarium multiplicationum summa concreuit: diligens velim⁹ acumen intendere. Ad primum enim versum omnes qui sequuntur collati ordinatas conuenientesqz mul-

tiplicis species reddent. Si vero ad secundum cūctos qui tertij sunt ordinis aptaueris ordinatas species superparticularis agnosces. Quod si tertio ordini quicunq; sunt in quinto versu compares: superpartientis numeri species positas conuenienter aspicies. multiplex vero superparticularis ostenditur: cum ad secundum versum omnes qui sunt quinti versus serie comparantur vel qui sunt in septimo vel qui sunt in nono atq; ita si in infinitum sit ista descriptio in infinitum huius proportionis species procreabuntur. manifestum autem etiam hoc est quod horum comites semper cum sub prepositione dicentur. vt est subduduplex sesqualter: subduplex sesquitertius. subduplex sesquiquartus ⁊ ceteri quidem adhunc modum.

De multiplici superpartiente. Cap. 31.

Multiplex vero superpartiēs ē: quotiēs nūerus ad numerū cōpatus hꝫ in se aliuꝫ numeruꝫ totū plusquā semel: ⁊ eius vel duas vel. 3. vel quotlibꝫ plures particulas: secundum numeri suppartientis figurā. In hoc quoq; propter causam superius dictam non erūt due medietates: neq; due quarte: neq; due sexte: sed due tertie: vel due quinte: vel due septime ad priorem similem consequentiā. Non est aūt difficile ẜm priora exēpla positoruꝫ: hos quoq; ⁊ preter nostra exempla numeros inuenire. Vocabunturq; hi ẜm proprias ptes. duplex superbipartiens: vel duplex supertripartiens: vel duplex superquadripartiens. Et rursus triplex superbipartiens: ⁊ triplex supertripartiens: ⁊ triplex superquadripartiens: ⁊ similiter. Ut. 8. ad. 3. cōparati faciunt duplicem superbipartientem. ⁊. 16. ad 6. ⁊ omnes quicunq; ab. 8. incipientes: octonario sese numero transgrediuntur: comparati ad eos qui a tribus inchoantes ternarij sese quantitate pretereunt. Nec erit difficile alias eius ptes ẜm predictū moduꝫ diligentibus reperire. Hic quoq; illud meminisse debemus quod minores ⁊ comites non sine sub prepositione nominantur: vt sit subduplex superbipartiens: subdup ex supertripartiens.

Demonstratio quemadmodum omnis inequalitas ab equalitate processerit. Capitulum. 32.

Restat aūt nobis profundissimam quādam tradere disciplinam: que ad oēꝫ nature vi rerumq; integritateꝫ maxima ratione pertineat. Magnus quippe in hac scientia fructus: est si quis non nesciat qꝺ bonitas diffinita est ⁊ sub scientiam cadens: animoq; semp imitabilis ⁊ pceptibilis prima natura est: ⁊ sue substantie decore perpetua. Infinitum v̓o malicie dedecus est: nullis proprijs principijs nixum. sed natura semp errans a boni diffinitiōe principij tanq; aliquo signo optime figure ipressa compōitur: ⁊ ex illo erroris fluctu retinetur. Nam nimiam cupiditatem: ireq; imodicam effrenationem: quasi quidam rector anim⁹ pura intelligentia roboratus astringit. ⁊ has quodammodo inequalitas formas temperata bonitate constituit. Hoc aūt erit pspicuum: si intelligamus omnes inequalitatis species ab equalitatib⁹ creuisse primordijs: vt ipsa quodammodo equitas matris ⁊ radicis obtinens vim ipsa omnes inequalitatis species ordinesq; profundat. Sint eniꝫ nobis tres equales termini. i. tres vnitates: vel. 3. bini: vel tres terni: vel tres quaterni: vel quantos vltra libet ponere. Quod eniꝫ in vnis tribus terminis euenit: idem contingit in ceteris. Ex his igitur ẜm precepti nostri ordinem videas primum nasci multiplices: ⁊ in his duplices prius: dehinc triplos: deinde quadruplos: ⁊ ad eundem ordinem consequentes. Rursus multiplices si conuertantur: ex his superparticulares orientur: ⁊ ex duplicib⁹ quidem sesqualteri: ex triplicibus sesquitertij: ex quadruplis sesquiquarti: ⁊ ceteri in hunc modum. Ex superparticularibus vero conuersis superpartientes nasci necesse est. ita vt ex sesqualtero nascatur supbipartiens supertripartientem sesquiterti⁹ gignat: ⁊ ex sexquiquarto superdripartiens. Rectis autem positis neq; conuersis prioribus superparticularibus multiplices superparticulares oriuntur. Rectis v̓o superpartientibus multiplices superpartientes efficienter. Precepta autem tria hec sunt: vt primum numerum prio facias parē: ẜm v̓o prio ⁊ secundo: tertium prio duobus secundis ⁊ tertio. Hoc igitur cum in terminis equalibus feceris. ex his qui nascentur duplices erunt. De quibus duplicibus si idem feceris: triplices procreantur. ⁊ de his quadruplices. atq; in infinituꝫ omnes formas nūeri multiplices explicabit: iaceant igitur. 3. termini equales.

1	1	1

Ponatur itaq; primo primus equalis idest vnus. Secundus vero primo ⁊ secundo. i. 2. tertius vero primo duobus secundis ⁊ tertio par sit. idest vni ⁊ duob⁹ vnis ⁊ vni qui sunt. 4. vt est descriptio.

1	1	1
1	2	4

Videsne vt duplici proportione sequens ordo texatur. fac rursus idem de duplicibus vt sit primus primo equalis: idest vni. secundus primo ⁊ secundo: idest vni ⁊ duobus q sunt. 3. tertius primo idest vni duobus secūdis idest. 4. ⁊ tertio idest quattuor. qui simul. 9. fiunt ⁊ venit hec forma.

1	1	1
1	2	4
1	3	9

Rursus si de triplicibus idem feceris: continuus quadruplus procreabitur. Sit enim primus. primo equus idest vnus. sit secundus primo ⁊ secūdo equalis idest. 4. sit tertius prio duob⁹ secūdis ⁊ tertio eq̄lis. i. 16

1	1	1
1	2	4
1	3	9
1	4	16

Et in ceteris quidem ad hanc formam tribus his preceptis vtemur. Si v̓o qui ex eq̄libus nati sunt multiplices eos disponamus ⁊ scōm hec precepta vertamus: ita vt cōuerso sint ordine: sesqualter ex duplici procreabitur. sesquitertius ex triplici. sesquiq̄rtus ex quadruplo. Sint enim. 3. duplices termini qui ex equalibus creati sunt ⁊ q vltim⁹ ē prim⁹ ponatur huiusmōi

4	2	1

Et cōstituat primo i hoc ordine prim⁹ par. i. 4. secūdus vero primo ⁊ secundo par idest. 6. tertius v̓o primo duobus secundis ⁊ tertio idest. 9.

4	2	1
4	6	9

Ecce tibi illa sesqualtera quantitas ex termino dupli

citatis

citatis exorit: Videam⁹ nūc ad eūdē modū ex triplici g nascatur. disponātur. n. triplices sup̄iores: conuerso scilȝ ordine sicut duplex hic est quoqȝ ordo dispositus

9	3	1

Ponatur ergo primus primo equus idest. 9. secundus primo ⁊ secundo idest .12. tertius p̄io duob⁹ secūdis ⁊ tertio equus idest.16.

9	3	1
9	12	16

Rursus secunda species supparticularis nūeri idest sesquitertius procreatus est. Quod si ideȝ de quadruplo quis facere velit: sesquiquartus continuo nascet̄ vt monstrabit subiecta descriptio.

16	4	1
16	20	25

Ac si quis idem de cunctis in infinitū p̄tibus multiplicatis faciat: conuenīēter ordinē supparticularitatis īueniet. Quod si conuersos superparticulares aliquis s̄in hec precepta conuertat: cōtinuo videat superpartientes accrescere. ⁊ ex sesqualtero quidē superbipartiens: ex sesquitertio supertripartiēs procreatur. ⁊ ceteri secundum communes denominationis species sine vlla ordinis īterpollatiōe nascēt̄. Disponāt̄ igit̄ sic

9	6	4

Superioris igit̄ descriptionis primo primus equus nūerus ascribat̄ idest. 9. secūdus vo p̄io ⁊ secundo: idest.15. terti⁹ vo p̄io: duob⁹ secundis ⁊ tertio .i.25

9	6	4
9	15	25

Si ergo sesquitertium eodem modo vertamus. ordo supertripartiens inuenitur. fit enim prima propositio sesquitertij.

16	12	9

Ponatur secundum priorem modū primo par prim⁹ idest.16. secundus primo ⁊ secundo idest.28. terti⁹ primo duobus secundis ⁊ tertio idest.49. Omnis ergo summa disposita supertripartientes efficiet.

16	12	9
16	28	49

Rursus si sesquiquartum eodem modo verteris supquadripartiens statim quantitas procreabitur. vt est ea forma quam suppositam vides.

25	20	16
25	45	81

Restat quemadmodum ex superparticularibus ⁊ superpartientibus multiplices suppartientes nascātur ostendere. Quorum binas tm̄ faciā descriptiones. nāqȝ si rectū ⁊ non conuersum sesqualterum ponimus: duplex superparticularis excrescit. fit. n. hoc modo.

4	9	9

Ponatur scdm̄ superiorem modum p̄io primus eq̄lis idest.4. secūdus primo ⁊ secūdo idest.10. tertius primo duobus secundis ⁊ tertio equalis idest.25.

4	6	9
4	10	25

a Et hec quidē duplex sesqualtera summa p̄ducta est. Si vo sesquitertiū non ɔuersū ponam⁹ dupl⁹ sesq̄terti⁹ īuenit̄. vt sūa d̄scriptio docet.

9	12	16
9	21	49

a Et vo si ad suppartientes animum cōuertam⁹ eosqȝ ordinatim scdm̄ sup̄iora precepta dispo-namus: multiplices suppartientes ordinatis p̄gēitos repimus. Disponat̄ enim suppartiētis hec formula.

9	15	25

Tribuantur ergo primus primo equus idest .9.
s Secūdus primo ⁊ secūdo: idest.24. terti⁹ primo duobus secūdis ⁊ tertio idest.64

9	15	25
9	24	64

v Vides ne vt ex supbipartiente dupl⁹ supbipartiens exortus sit. At vero si supertripartienteȝ ponam: duplex sine dubio tripartiens inuenit̄ vt in subiecta descriptione perspicuum est.

16	28	49
16	44	121

Sic ergo de superparticularibus vel de superpartientibus multiplices superparticulares vel multiplices superpartientes oriūtur. Quare constat omnium inequalitatuȝ equalitatē esse principium. ex eadē enim ī equalia cuncta nascuntur. Ac de hiis quidē hacten⁹ disserendum esse credidimus ne vel infinita sectemur vel circa res obscurissimas ingredientiuȝ animos detinentes: ab vtilioribus moraremur.

Finit liber primus.

Incipiunt capitula libri secundi.

Finiunt capitula.

Incipit liber secundus

Queadmodum ad equalitatem omnis inequalitas reducatur. Capitulũ primum

Uperioris libri disputatiõe digestũ ẽ. quẽadmodum tota inequalitatis substantia a principe sui generis equalitate ꝓcesserit. sed que rex elemẽta sunt: ex eisdẽ pricipaliter oĩa cõponuntur: ⁊ in eadẽ rursus resolutione facta resoluũtur. Ut qm̃ articularis vocis elementa sunt lr̃e: ab eis ẽ syllabax ꝓgressa coniunctio: ⁊ in easdẽ rursus terminatur extrẽas. eadẽq; vi optinet sonus in musicis. Jã vo mũdũ. 4. corpa nõ ignoramus efficere. Nãq; vt ait ex ibi terraq; aĩa gignũtur ⁊ igni. sed in hec rursus eius. 4. elementa fit postrema resolutio. Ita igiẽ qm̃ ex equalitatis margĩe cũctas inequalitatis spẽs ꝓficisci videmus: oĩs a nobis inequalitas ad equalitatem rursus velut ad qdda elementum proprij generis resoluatur. Hoc autẽ trina rursus impatione colligiẽ. eaq; resoluendi ars datis quibuslibet tribus terminis inequalib⁹ quidẽ: ꝫ ꝓportionaliter cõstitutis: idest vt eandem medius ad primũ vim ꝓportionis optineat: quã q est extremus ad mediũ in qualibet inequalitatis rõne: vel in multiplicibus: vel i superparticularibus: vel in suppartiẽtibus: vel in his que ex his procreantur: hoc est multiplicibus superparticularibus: vel multiplicibus superpartientibus eadem atq; vna ratione indubitata constabit. Propositis enim tribus vt dictum est terminis equis proportionib⁹ ordinatis: vltimum semp medio detrahãm⁹: ⁊ ipsum quidem vltimum primũ terminũ collocemus: quod de medio relinquitur secundum. De tertia vero ꝓpositorum terminorum sũma auferamus vnũ primum ⁊ duos secundos eos qui de medietate relicti sunt. ⁊ id quod ex tertia summa relinquitur: tertiũ terminũ constituemus. Uidebis igitur hoc facto in minorem modũ sũmas reuerti: ⁊ ad principaliorem habitudinem comparationes ꝓportionesq; reduci. vt si sit quadrupla proportio: primo ad triplam: inde ad duplam: inde ad equalitatẽ vsq; remeare. Et si sit superparticularis sesquiquartus: primo ad sesquitertium: inde ad sesqualtex: postremo ad tres equales terminos redire. Hoc autem nos exẽpli gratia in multiplici tm̃ proportione docebimus. Sollertem vo in alijs quoq; inequalitatis speciebus id experientem: eadem ratio preceptorum iuuabit. Cõstituãtur enim tres ad se termini quadrupli.

8	32	128

Ufer igitur ex medio minorẽ: idest ex trigtaduobus octonarium: relinquũtur. 24. ⁊ primum octonarium terminũ pones: ꝫm vo quod reliquũ fuerit ex medio: idest. 24. vt sint hi duo termini. 8. ⁊. 24. de tertio vero: idest. 128. aufer vnũ primũ: idest. 8. ⁊ duos secũdos qui sũt reliqui: idest bis. 24. ⁊ reliquũtur. 72. His dispositis terminis: ex quadruplis ꝓpingor eqtati proportio tripla redacta ẽ. Sũt. n. hi termini.

8	24	72

X his aũt ipsis idẽ si feceris: ad duplũ rursus cõparatio remeabit. Pone enĩ primũ minori equũ idest. 8. ⁊ ex secũdo aufer primũ. 16. relinquenẽ. Sed ex tertio idest ex. 72. aufer primũ: idest. 8. ⁊ duos secundos idest bis. 16. ⁊ erit reliqua pars. 32. Quib⁹ positis ad duplas proportiones habitudo redigitur.

8	16	32

Dem vero ex his si fiat: rem oẽm ad equalitatis summas eliquabimus. Pone eniꝫ primum minori equum: idest. 8. ⁊ aufer ex. 16. octonarium: remanent. 8. quibus dispositis: ex tertio idest. 32. sumptis primo: idest. 8. ⁊ duobus secundis idest octonarijs: supersũt. 8. quibus dispositis prima nobis equalitas cadit. vt subiecte summule docent.

8	8	8

Hinc igitur si quis ad alias inequalitatũ spe cies aīum tendat eādem conuenientiam in titubanter inueniet. Quare pronūciādū est nec vlla trepidatione dubitādū: qḋ quē ad modum per se cōstātis quantitatis vnitas principium ⁊ elementū est. ita ⁊ ad aliquid relate quā tatis equalitas mater est. Demonstrauim⁹ enim qḋ hic ⁊ ei⁹ ꝓcreatio pria foret: ⁊ ī ea rursus postrē ẽ.

¶De inueniendo in vnoquoqꝫ numero quot nueros eiusdem proportionis possit procedere: eorūqꝫ descri ptio: descriptionisqꝫ expositio. Capitulum .ii.

Est āt quedam ⁊ hac re ꝓfunda ⁊ mirāda speculatō ⁊vt ait nicomachus ennocopha ton theorema proficiēs: ⁊ ad platonicā in timeo aīe gñationē: ⁊ ad interualla armo nice discipline. Ibi enī iubemur ꝓducere atqꝫ extēdere tres vel quatuor sesqualteros: vel quot libet sesquitertias ꝓportiones: ⁊ sesqquartas cōpara tiones: easqꝫ secūdū propositū ordinē sepe cōtinuas iubemur extendere. Ne āt hoc labore quodā semp q dem marlo: frequenti⁹ inferaci fiat: hac nobis ratio ne in quot numeris quanti possint esse superparticu lares inuestigandū est: Oēs enī multiplices tātarū si miliū sibimet proportionū principes erunt: quoto ipi loco ab vnitate discesserunt. Quod āt dico sibimet si milium: tale est: vt dupli sēper multiplicitas vt supi⁹ dcm̄ ē sequalteros creet: ⁊ triplex sit dux sesquitertio rū: q̄drupl⁹ sesquiquartꝫ. Prim⁹ ergo duplex vnū solū habebit sequalterꝫ. scḋs duos. terti⁹ tres. quar tus. 4. ⁊ scḋm hūc ordinē eadē fit in īfinitū ꝓgressio Neqꝫ vnquā fieri pōt: vt vel supet proportionū nūe rum vel ab eo fit diminutio: equabilis ab vnitate lo catio. Primus ergo duplex ē binarius numerus: qui vnū solū sesqualterū recipit. i. ternariū. Binarius. n. ꝫ ternariū cōparat⁹ sesq̄lterā efficit ꝓportinē. Ter narius vō qm̄ medietatē nō recipit: ñ est alter nume rus ad quē in rōe sesqualtera cōparetꝰ. Quaternari⁹ vō nūerus scḋus duplex est. hic ergo duos sesqualte ros p̄cedit. Est. n. ad ipsū qdē cōparatus senarius nu mer⁹ ad senariū vō qm̄ medietatē hꝫ: nouenari⁹ . ⁊ sunt duo sesqualteri. ad. 4. s. 6. ad sex vō. 9. Nouena rius vō qm̄ medietate caret. ab hac ꝯparatiōe seclu sus est. Terti⁹ vō duplex est. 8. hic ergo. 3. sesqualte ros antecedit. Cōparatur. n. ad ipm̄ duodenari⁹ nūe rus. ad duodenariū. 18. ad. 18. rursus. 27. At vō. 27. medio caret. Idē quoqꝫ in sequentib⁹ euenire neces se est. qḋ nos cū propria ordinatione subdidimus. Sē p. n. hoc diuina q̄dā nec hūana cōstitutiōe speculatō nib⁹ ocurit: vt quotienscūqꝫ vltimus numerus inue nitur: qui loco duplicis ab vnitate sit par: talis sit vt in medietates diuidi secariqꝫ non possit. Latitudo

	1	2	4	8	16	32
		3	6	12	24	48
an			9	18	39	72
gu				27	54	108
la					81	162
ris						243.

Idē cōtingit ēt in triplicibus. ex illis. n. ses quitercii procreantꝰ. Nā. qm̄ prim⁹ triplex ē ternari⁹ nūerus: hꝫ vnū sesq̄teriū. i. 4. Cu ius q̄ternarii tertia ps ñ pōt īueniri: atqꝫ iō hic epitrito caret. Scḋs vō q ē noue hꝫ ad se duodenariū numerū sesq̄tertiū. Duodenari⁹ āt qm̄ hꝫ tertiā ptē. in sesquitertia ꝓportiōe ꝯparatꝰ ad eū nūer⁹ sedeci: q tertie ptis sectiōe solut⁹ est: Uiginti septē aūt qm̄ terti⁹ ē triplex: hꝫ ad se sesq̄tertiū trigīn ta sex: ⁊ hic rursus ad q̄draginta octo eadē ꝓportione cōparatꝰ. Cui si sexagintaq̄tuor appositi fuerīt: eandē rursus vī ꝓportiōis explebūt. Quos sexagintaq̄tuor ad nullū sesquitertiū rursus aptabis qm̄ pte tertia nō tenentꝰ. Atqꝫ hoc in cūctis triplicib⁹ inuenitꝰ: vt extre mus eiusdē proportionis nūerus tātos ante se prece dētes hꝫ: quāto p̄m⁹ eoꝝ ab vnitate discesserit. Et q tot sup se eiusdē proportiōis habuerit numeros quo tus ab vnitate prim⁹ eoꝝ iacet ei⁹ ps qua illi cōpara tus numerus possit eādē facere ꝓportionem īueniri neq̄at. Et triplicis q̄dē hec ē descriptio. Latitudo.

	1	3	9	27	81	243
		4	12	36	108	324
an			16	48	144	432
gu				64	192	576
la					256	768
ris						1024

Et quadrupli secūdū hanc formā descriptō est: ad quā. s. q a prioribus instruct⁹ accesse rit: nulla ratiōe trepidabit: ⁊ de ceterꝫ q̄dē multiplicibus eandeꝫ conuenientiam pernotabit.

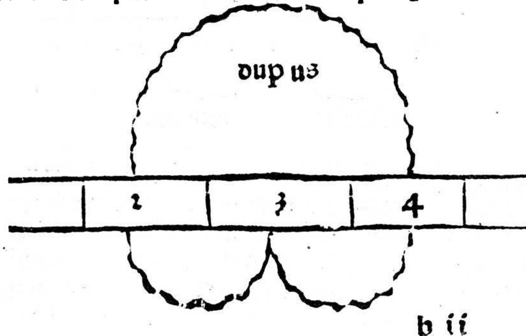
Latitudo.

	1	4	16	64	256	1024
		5	20	80	320	1280
an			25	100	400	1600
gu				125	500	2000
la					625	2500
ris						3125

Hinc quoqꝫ ꝑspicuū ē: supparticulariū quē admodū pri⁹ ostēsuꝫ ē: primos eē multipli ces. Si q̄dē duplices sesqualteros: triplices sesq̄tertios: ⁊ cūcti multiplices cūctos in or dinē supparticulares creāt. Est ēt ī his hoc quoqꝫ mirabile. Nāqꝫ vbi p̄ma latitudo fuerit duplex ⁊ sub eisdē q sūt versus cōtinui alternati. positi scḋm seriē latitudinis duplices erūt. Si vō fuerit triplices ⁊ inferiores ordines tripla se ī suis terminis multipli catōe supabūt. At in quadrula q̄drupli. atqꝫ hoc īfini ta ductū speculatiōe nō fallit. angulares āt oluꝫ mul tiplices euēire necē ē. Erūt āt dupliciū q̄dē triplices: tripliciū q̄druplices q̄druploꝝ vō qncupli. ⁊ hꝫ eadē ordīs īcōmutabilē rōeꝫ sibimet cūcta ꝯsentiēt. qb⁹ ex positꝫ ad sequērē opīs seriē ꝯpetēs disputatō ꝯuertatꝰ

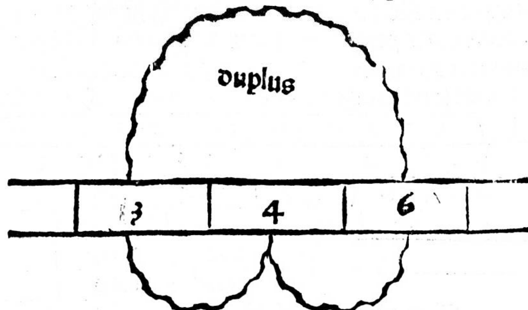
¶Qḋ m̄triplex īteruallū ex qb⁹ supparticularib⁹ me dietate posita īteruallꝰ fiat: eiusqꝫ īueniēdi reg̃la. ca. 3.

Iigitꝰ due p̄me supparticulares spēs ꝯiūgātꝰ ꝑ ma spēs m̄ltiplicitatꝫ exoritꝰ. ol̄s. n. duplex ex ses q̄ltero sesq̄tertioqꝫ ꝯpōitꝰ: ⁊ ōis seq̄lter ⁊ sesq terti⁹ duplicē iūgūt. nā ternari⁹ sesq̄lter ē duoꝝ qua tuor vō sesquiterti⁹ ternarii. sed. 4. duplus duorum.

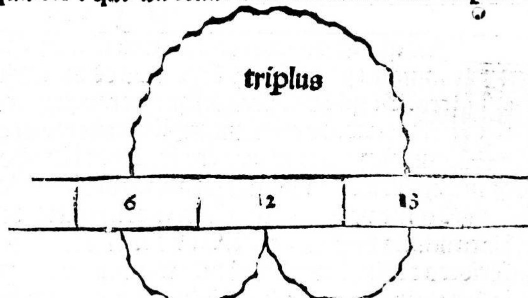
sesqualter sesquitertius

SIc igitur sequalter et sesquitertius vnum duplicem componunt. At vero si fuerint medietas et duplus inter duplicem et medium potest vna medietas tallis inueniri: q̄ ad alterā extremitatē sequaltera sit: ad alteraȝ sesquitertia. Altrinsecus enī positis senario et ternario: idest duplici et medietate: si q̄ternariꝰ in medio collocetur: ad ternarium numerum sesquitertiaȝ continet rōnem: ad senarium vō sesqualterum.

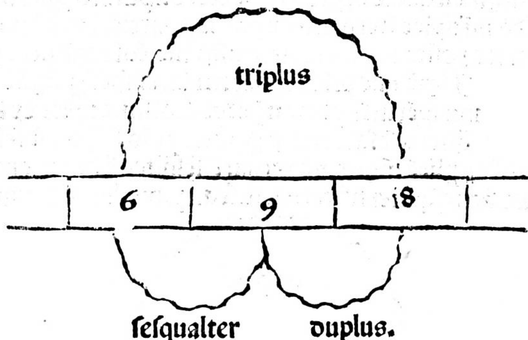
sesquitertius sesqualter

REcte igitur dcm̄ est: et duplicem a sesq̄ltero sesquitertio que coniungi: et has duas superparticularis spēs duplicem procreare idest primā spēm multiplicis quātitatis. Rursus ex prima multiplicis spē. i. ex duplici: et p̄ria supp̄ticulari: idest sesqualtera ꝯtinēs multiplicit spēs: idest tripla cōiungitur. Nāq3. 12. senarii. numeri duplus est: decem vero et octo ad duodenarium sesqualter: qui ad senarium est numerum triplus est.

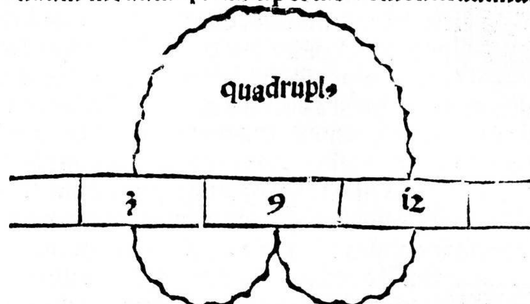
duplus sesqualter

e Et positis eisdē. 6. et. 18: nouenariꝰ i medietate ponat̄. erit ad senariū sesqualter: q ad. 18. subduplus est. et ad senarium. 18. triplus est.

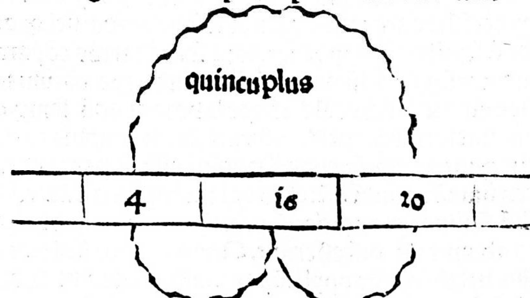
sesqualter duplus.

EX duplici igit̄ et sesqualtero triplex ratio proportionis exoritur et in eas rursus resolutione facta reuocatur. Si autem hic: idest triplus nūerus qui est spēs scda multiplicis secunde speciei superparticularis aptetur: quadrupli continuo forma contexitur: et in easdem rursus partes naturali partitioni soluetur: secundum modum quem superius demonstrauimus.

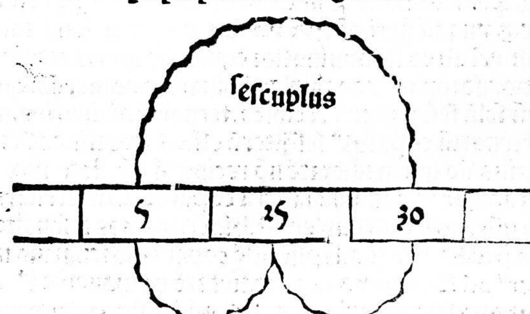
triplus sesquitertius.

s Si vero quadruplus sese ac sesquiquartꝰ agglomerent: quincuplus continuo fiet.

quadruplus sesquiquartus

e Et si quincuplus cū sesquinto: mox sescupli proportio coniugabitur.

quincuplus sesquiquintus.

ATq3 ita secundum hanc progressionē cuncte multiplicitatis spēs sine vlla rati ordinis permutatione nascentur. Ita vero vt duplus cum sesqualtero triplicem creet: et triplꝰ cū sesquitertio quadruplū. quadruplus cum sesquiquarto quincuplum. et ceteri eodem modo vt nullus hanc continuationem finis impediat

¶De per se constante quantitate que in figuris geometricis consideratur cōis rō oīum magnitudinum. Capitulum. iiii.

HEc quidem de quantate quam secundum ad aliquid speculamur ad presens dicta sufficiant. Nunc autem in hac sequentia quedam de ea quantitate que per seipsam constat neq3 ad aliquid refertur expediam. que nobis ad ea p̄desse possūt: que post hec rursus de relata ad aliquid quantitate tractabimus. Amat enim quodāmodo matheseos speculatio alterna probationum ratione constitui. Nunc autem nobis de his numeris sermo futurus est: qui circa figuras geometricas et earum spacia dimensionesq3 versantur. idest: de linearibus numeris: et de triangularibus vel quadratis.

dratis: ceterisqꝫ quos sola pandit plana dimensio nec non de inequali laterum compositione coniunctis. de solidis etiam: idest: cubis: ⁊ sphericis vel pyramidis: laterculis etiam vel tignulis ⁊ cuneis que omnia quidem geometrice proprie considerationis sunt. Sed sicut ipsa geometrice scientia ab arithmetica velut q̃dam radice ac mater producta est: ita etiam eius figurarum semina in primis numeris inuenimus. Planum si quidem fecimus quod omnes disciplinas hec interempta consumeret quas minime constituta infirmaret. Hoc autem cognoscendum est quod hec signa numerorum posita que nunc quoqꝫ homines in summarum designatione describunt: non naturali institutione formata sunt. vt enim quinarii subiectam notulam signant de. v. vel denarii quam descripsim⁹ de. x. ⁊ alias huiusmodi: non natura posuit: sed vsus affinxit. Quinqꝫ enim vel decem vel quotlibet alios illis notulis pro compendio notare voluerunt: ne quotiens vnitates quis monstrare vellet. totiens ei virgule ducerentur. Nos autem quotienscunqꝫ aliquid mõstrare volumus: in his presertim formulis: ordinatarum virgularum multitudinez non grauamur apponere. Cum enim quinqꝫ volumus demonstrare: facimus quinqꝫ virgulas: ducimusqꝫ eas hoc mõ. I I I I I. ⁊ cum. 7. totidem. ⁊ cum. 10. nihilominus. q̃r naturalius est quemlibet numeruz quantas in se retinet: tot vnitatibus designare quaz notulis Est igitur vnitas vicem optinens puncti: interualli: longitudinisqꝫ principium: ipsa vero nec interualli nec longitudinis capax. quemadmodum punctum principium quidem linee est atqꝫ interualli: ipsum vero nec interuallum nec linea. Neqꝫ enim punctum puncto superpositum vllum efficit interuallum: velut si nihil nulli iungas. Nihil eniz est quod ex nullorũ procreatione nascat̃. Eadem quippe etiam circa equalitates proportio manet. Nam si quotlibet fuerint termini pares: tantum quidem est a primo ad secundum: quantum a secundo ad tertium. Sed inter primum ⁊ scd̃m: vel secundum ⁊ tertium: nulla est interualli longitudo vel spacium. Si enim tres senarios ponas hoc modo. 6: 6. 6. quẽadmoduz primus est ad secundum: sic est secundus ad tertium. Sed inter primum ⁊ secundum nihil interest. 6. enim. ⁊. 6. nulla spacii interualla disiungũt. Ita ẽt vnitas in seipsa multiplicata nihil ꝓcreat. Semel. n. i vnũ nihil aliud ex se gignit quã ip̃a ẽ. Nã quod interuallo caret etiam vim gignendi interualla non recipit. quod in aliis numeris non videtur euenire. Omnis enim numerus in seipsum multiplicatus alium quẽdam efficit maiorem quam ipse est. iccirco quoniam interualla multiplicata maiore sese spacii ꝑlixitate distendũt. Id vero quod sine interuallo ẽ: pl⁹ quam ipsuz est pariendi non habet potestatẽ. Ex hoc igitur principio: idest ex vnitate prima omnium longitudo succrescit: que a binarii numeri principio in cunctos sese numeros explicat. quoniam primum interuallum linea est: duo vero interualla sunt longitudo ⁊ latitudo. i. linea ⁊ superficies. Tria ergo interualla sunt: longitudo: latitudo: altitudo: idest linea: superficies: atqꝫ soliditas. Preter hec aũt alia interualla inueniri non possunt. Aut enim vnum interuallum erit quod longitudo est aut aliquid quod duob⁹ interuallis expositum est: vt si qua res longitudinẽ habeat ⁊ latitudinem. vel trina interualli dimensione porrigit̃ si longitudine: altitudine: latitudineqꝫ censetur. supra que adeo nihil inueniri potest. vt ipsorum sex motuũ forme ad interuallorum naturas ⁊ numerum componantur. Unum enim interuallum duos in se continet motus. vt in tribus interuallis sex sese motuum summa conficiat hoc modo. Est enim in longitudine ante ⁊ retro. in latitudine sinistra ⁊ dextra: in altitudine sursum ac deorsum. Necesse est ãt vt quicq̃d fuerit solidum corpus: hoc habeat longitudinem latitudinẽqꝫ ⁊ altitudinem. ⁊ quicquid hec tria in se continet: illud suo nomine solidum vocetur. Hec eniz tria circa omne corpus inseparabili coniunctione versantur. ⁊ in natura corporum constituta sunt. Quare quicq̃d vno interuallo caret: illud corpus solidum nõ est. Nã quod duo sola interualla retinet: illud superficies appellatur. Omnis enim superficies sola longitudine ⁊ latitudine continet̃. ⁊ hic eadem illa conuersio remanet. Omne enim quod superficies est: longitudinem ⁊ latitudinẽ retinet. ⁊ q̃d hec retinet: illud est sup̃ficies. Hec ãt sup̃ficies vno tñ ĩteruallo solidi corporis dimẽsiõe sup̃at̃: q̃ vno rursus interuallo lineã vincit. q̃ lõgitudinis nãm retinẽs latitudinis expers ẽ. Que linea eo q̃d vni⁹ ẽ ĩterualli sortita nãm a sup̃ficie vno interuallo: a soliditate duobus spaciis vincit̃. Pũctũ igit̃ alio rursus interuallo a linea vincit̃: ip̃a. s. que reliqua ẽ lõgitudine. Quare si pũctũ vno idẽ interuallo a linea sup̃greditur: idẽ a sup̃ficie vĩcitur duob⁹: trib⁹ ṽo interualli dimẽsiõib⁹ a soliditate relinq̃tur: cõstat punctũ ip̃m sine vlla corp̃is magnitudine vel ĩteruali dimensiõe: cũ ⁊ lõgitudinis ⁊ latitudinis ⁊ ꝓfunditatis expers sit oĩum interualloꝝ eẽ principiũ: ⁊ nã insecabile: q̃d greci athomon vocãt. i. ita diminutũ atqꝫ paruissimũ vt ei⁹ p̃s inueniri nõ possit. Est igit̃ pũctũ primi ĩterualli p̃ĩcipiũ: nõ tñ interuallũ. ⁊ linee caput: sed nõdũ linea. Sicut linea quoqꝫ sup̃ficiei p̃ĩcipiũ ẽ: ꝫ ip̃a sup̃ficies nõ ẽ: ⁊ secũdi interualli caput est: scd̃z tñ interuallũ ip̃a non retinet. Idẽ quoqꝫ ⁊ in sup̃ficiei rõnem cadit: que ⁊ ipsa solidi corporis ⁊ triplicis interualli nãle sortit̃ initiũ: ipsa ṽo nec tria interualli dimẽsiõe distẽdit̃: nec vlla crassitudĩe solidat̃

De numero lineari. Capitulũ. v.

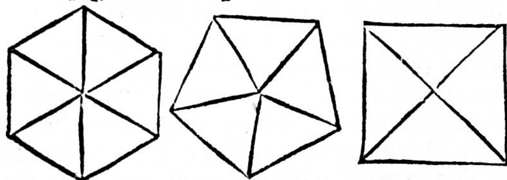
Sic etiã in numero vnitas q̃dẽ cũ ip̃a linearis numer⁹ nõ sit: in lõgitudinẽ tñ distẽti nũeri p̃ncipiũ est. Et linearis numer⁹ cuz ipse toti⁹ latitudinis expers sit: in aliud tamẽ spaciũ latitudinis extẽti nũeri sortitur initiũ. Sup̃ficies quoqꝫ numerorum cum ipsa solidũ corpus non sit: addita tamẽ altitudini solidi corporis caput est. Hoc autem planius his exemplis liquebit. Linearis numerus est a duobus inchoans: adiecta sẽper vnitate in vnum eundemqꝫ ductum quantitatis explicata congeries. vt est id q̃d subiecimus.

	ii	iii	iii	iiii

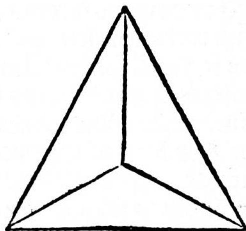
De planis rectilineis figuris: quodqꝫ earum principium sit triangulus. capitulum. vi.

Plana ṽo sup̃ficies in nũeris inuenit̃: quotiẽs a trib⁹ ĩchoatiõe facta addita descriptiõis latitudine: in sequentiũ se nãliũ numeroꝝ multitudine anguli dilatant̃: vt sit prim⁹ triangul⁹ nũer⁹. scd̃s q̃drat⁹. terti⁹ q sub quĩqꝫ angulis ꝯtinet̃: quẽ pentagonũ greci nominant: quart⁹ hexagonus. i. q sex angulis includit̃: quint⁹ heptagon⁹. sext⁹ octogonus. i. qui. 7. vel. 8. anguloꝝ terminis dilatãtur. ⁊ ceteri eodẽ mõ singillatĩ ꝑ nãlem nũeꝝ angulos augeant in plana. s. descriptione figurarũ. Hi ṽo iccirco a ternario nũero ĩchoant: q̃d latitudinis ⁊ sup̃ficiei sol⁹ ternari⁹ p̃ĩcipiũ ẽ. i geo

metrica quoqꝫ idē plāi⁹ īuēiť. Due.n.linee recte spaciū nō ɔtinēt. ⁊ oīs triāgular; figura: vť tetragōi: vť pētagōi: vel hexagōi: vel cui uslibꝫ ꝗ plurib⁹ angulis ɔtlēť: ꝗ a medietate p singulos āgulos liee ꝑducāť tot eū diuidūt triāguli: quot ipaꝫ figurā āgulos hr̄e ɔtigerit. qdratū. n. ita ducte liee ī. 4. pētagōuꝫ ī. 5. hexagonū ī. 6. heptagōuꝫ ī. 7. ceteros ī suoꝝ āguloꝝ mōmēsuraqꝫ ꝑ triāgulos partiūtur. vt ē sub a descriptio

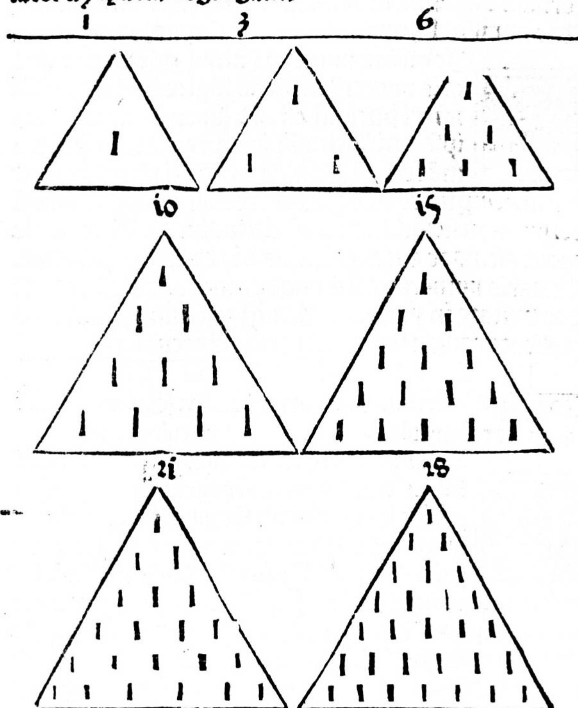
a T vero triangula figura cū eā qs ita d u serit: in alias figuras non resoluiť nisi in se ipsam in tria enim triangula dissipať.

a Deo hec figura princeps ē latitudinis: vt ceterē oēꝫ supficies in hanc resoluātur: ipa vō qm̄ nullis est principiis obnoxia: neqꝫ ab alia latitudine sumpsit initiū in sese ipsa resoluatur. Idē aūt ⁊ in numeris fieri sequēs opis ordo monstrabit.

Dispositio triāgulorum numerorum. Cap. 7.

e St igiť primus triangulus numerus q solis tribus vnitatibus dissipatur: ꝫm superficiei positionem triangula .s. descriptione: ⁊ post hunc quicunqꝫ equalitatem laterum in trina lateruꝫ spacia segregant.

De lateribus triangulorum numerorum. Capitulum. viii.

D huc modū in infinita ꝑgressio est oēsqꝫ ordine triāguli equilateri ꝑcreabuntur: ⁊ primum oīum ponēt id quod ex vnitate nascitur: vt hec vi sua triangulus sit. non inde ē ope atqꝫ actu. Illa n̄ si cunctorum ē mater numerorū: quicquid in his qui ab ea nascunť numeris inuenitur: necesse est vt ipsa naturali quadam potestate ɔtineat. ⁊ huius trianguli latus est vnitas. Ternarius vō qui prius est ope ⁊ actu ipo triangul⁹ crescente vnitate binarium numerum latus habebit. Ui enī ⁊ potestate primi trianguli. i. vnitatis vnitas latus est. actu vō ⁊ ope trianguli primi. i. ternarii dualitas: quā greci dyada vocāt. Scdi vō triāguli qui ope atqꝫ actu scđs ē. i. senarii: crescente nāli numero in laterib⁹ ternari⁹ iueniť. Tertii. vō. i. denarii qternari⁹ latus ɔtinet: ⁊ qrti vō idest. 15. quīari⁹ lat⁹ tenet. ⁊ quinti senarius. Idēqꝫ vsqꝫ ī infinituꝫ.

De generatione triāgulorum numeroꝝ. Ca. ix.

n Ascuntur aūt trianguli disposita nāli quātitate numeroꝝ: si prioribus semp multitudo sequētium congregetur. Disponať enī naturalis numerus hoc modo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9

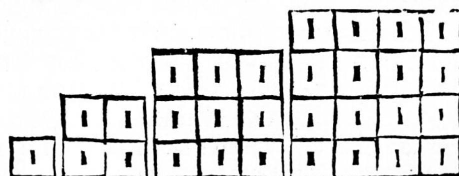

X his igiť si primū numeꝝ sumā idest vnitatem: habeo primum triangulum: qui est vi ⁊ potestate nondum etiam actu nec opere. Huic si secundum aggregauero qui naturali numerorum dispositione descriptus est idest binarium: primus mihi triangulus opere ⁊ actu nascitur idest ternarius. Si vō huic tertium ex naturali numero adiecero: secundus mihi ope ⁊ actu triangulus procreatur. Super vnum enī ⁊ duo si tertium idest ternarium aggregauero senarius extenditur: secundus. s. triangulus. Huic vō si cōsequentem quaternarium supposuero: denarius explicať: qui ē tertius actu triāgulus. quos ꝑ latera disponens ad superioris descriptionis exemplar: cunctos triāgulos numeros sine vllius dubitationis erroribus pernotabis. ⁊ quātas vltimus numerus in se vnitates hꝫ quē superioribus aggregabis: tot ipe qui fit triangulus vnitates habebit in latere. Nam ternarium qui est prim⁹ actu triāgulis adiecto binario vnitati feceram⁹ at hic duos habet in latere. ⁊ senariuꝫ his adiecta ternarii quantitate produximus: cuius latus soli tres cōtinent: ⁊ idem in aliis cunctis quot vnitates habentem numerum superioribus aggregabis: tot vnitatibus eius latera continebuntur.

De quadratis numeris Capitulum. x.

Uadratus vō numerus est: qui etiam ipse quidem latitudinem pandit sed non in tribus angulis vt superioꝝ forma: sed. 4. Ipse quoqꝫ equali laterum dimensione porrigitur. Sūt autem huiusmodi.

De eorum lateribus. Capitulum. xi.

s Ed in his quoqꝫ scđm naturalem numerū laterum augmenta succrescūt. Primus. n. vi ⁊ potentia quadratus idest vnitas: vnū habet in latere. Secundus vō qui actu primus idest

mus idest.4. duobus p latera positꝫ ꝯtinet᷑. Terti⁹ vo.i.nouē qui secundus est opere: trib⁹ in latere positis aggregat᷑. Et ad eādē sequētiā cūcti procedūt.

Ꝯ De quadratoꝝ generatiōe rursusq́ꝫ de eoꝝ laterib⁹ Capitulum.xii.

Ascit᷑ aūt tales numeri ex nālis nūeri dispositiōe: nō queādmodū supiores triāguli: vt ordinatis ad se inuicē numeris cōgregent᷑: ſꝫ vno semp intermisso qui sequitur si cū supiore vel supiorib⁹ colligat᷑: ordiatos ex se quadrotos efficiet. Disponatur enī nālis nūer⁹ hoc mō

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

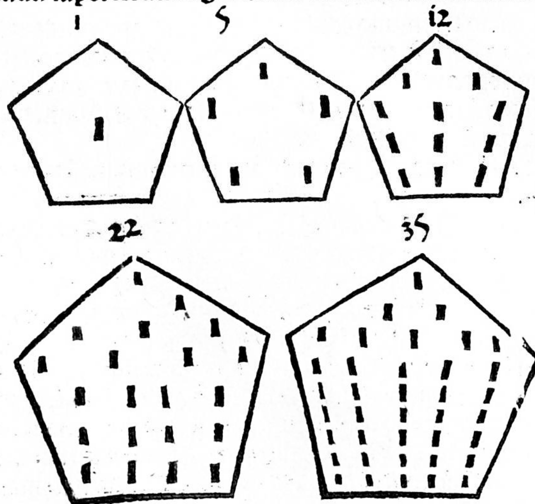
X his igit᷑ si vnū respiciā: prim⁹ mihi natus ē potestate q̄drat⁹. Qd̄ si vno relicto primi tertio iunxero: secūdus mihi q̄drat⁹ effcit᷑. Nā si vno relicto binario ternariū apposuero: quaternari⁹ mihi q̄drat⁹ exoritur. Qd̄ si rursus relicto medio quaternario quinariū similiter aggregauero: quadrat⁹ mihi tertius.i. nouenarius ꝑcreat᷑. Vn⁹.n.ꝛ.3.ꝛ.5. nouem colligūt At vero si his intermisso senario septenarium iungam: tota.1.16.ei⁹ sūma concrescit: idest q̄rti q̄drati numerositas. Et vt breuiter huius forma ꝑcreatiōis appareat: si cuncti īpares sibimet apponant᷑. collocato.s.nāli nūero: quadratoꝝ ordo texetur. Est etiā in his hec nāe subtilitas ꝛ īmobilis ordinatio: qd̄ tot vnitates vnusquisq́ꝫ q̄dratoꝝ retinebit in latere: quāti fuerint nūeri ad ꝯiunctionē ꝓpriā ꝯgregati. Nam in pmo quadrato qm̄ ex vno sit: vn⁹ est ī latere. In secundo idest quaternario qm̄ ex vno ꝛ tribus ꝑcreat᷑: qui duo sunt termini: binario lat⁹ texitur. ꝛ ī nouenario quoniā trib⁹ numeris procreatur: latus ternario continetur. Atq́ꝫ idem in aliis videri licet.

Ꝯ De pentagonis eoꝝq́ꝫ lateribus. Ca.xiii.

p Entagon⁹ vo numer⁹ est: q ipse quidem ī latitudinē scdm̄ vnitatem descriptis quidē.5. angulis contine᷑t: cūctis.s.lateribus equali dimensione dispositis. Sunt āt hi.

1	5	12	22	35	51	70

e Odē quoq́ꝫ mō eoꝝ latera succrescūt. Nā primi potestate pentagōi.i.vni⁹.idē vn⁹ spaciū lateris tenet. Secūdi vo quinarii qui est actu ipo atq́ꝫ opere prim⁹ pētagonus: bini p latera fixi sūt Terti⁹ vo idest.12.tribus in lat⁹ auct⁹ ē. Quart⁹.22.4.nūeroꝝ in latere quātitate distendit᷑. Atq́ꝫ idē in ceteris scdm̄ vnitatꝫ ꝓgressionē in nāli.s. numero secūdū superiorum figurarum incrementa tenduntur.

Ꝯ De generatione pentagonorum. Ca.xiiii.

Ascuntur aūt hi numeri q extensi in latitudinē quiq́ꝫ angulos pādūt: ab eadē nālis numeri quantitate in sese coaceruata: ita vt duobus sp interiectis numeris superiori vel superioribus vincēs ternario eū cui iungend⁹ est aggreget᷑. Namq́ꝫ vnitati intermissis duob⁹ ꝛ trib⁹ si quatuor iungas: qui tribus ipsam superent vnitatem: quinarius pentagonus procreabit᷑. Post.4.vo si intermisso qnario ꝛ senario.7.aggreges duodenariū pentagonū ꝑcreabis. Namq́ꝫ vnus ꝛ.4.ꝛ.7.numeri.12.explebunt. Hoc ēt in aliis fiet. Nam si.10.vel.13.vel.16.vel.19.vel.22.vel.25. superioribus cunctꝫ adiunxeris: eodem quo superius mō pentagoni fient: ſm superiorem descriptionem.

22	35	51	70	92	117

Ꝯ De hexagonis eorumq́ꝫ generationibus. Ca.xv.

Exagoni autem qui sex angulis ꝛ heptagoni.qui.7.rursus lateribus continentur: ſm hunc modum eorum laterum augmenta succrescūt. Nāq́ꝫ in trianguli numeri nāꝑcreationeq́ꝫ ipsos numeros iungebamus qui sese in nāli dispositione sequerentur. ꝛ se tm̄ vnitate transirent: q̄drati vo numeri.i.tetragōi ꝑcreatio fiebat ex numeris q vno intermisso copulabantur cum se binario superarent pentagoni vo nā fuit ex duobus interpositis relictisq́ꝫ qui se ternario vincet. Scdm̄ quoq́ꝫ talia augmēta hexagonorum vel octogonorum vel.9.laterum figura vel.10.vel quotlibet aliorum cōpetenti progressione conficitur. Vt enim in pentagono duobus intermissis eos iungebamus qui se ternario superarent. ita nunc in hexagono tribus intermissis eos iungemus qui se quaternario trāseant. ꝛ erūt quidem eoꝝ radices ꝛ fundamenta: ex quibus iunctis oēs hexagoni nascuntur.

1	5	9	13	17	21

e T ad eūdem ordinem consequētes: atq́ꝫ ab his sexangulorum forme nascuntur.

1	6	15	28	45	66

q Uos ad superiorem modum.s. descriptos: in propriis ordinibus pernotabis.

Ꝯ De heptagonis eorumq́ꝫ generationib⁹: ꝛ cōmunis oīum figuraꝝ īueniende generatiōis regula descriptionisq́ꝫ figurarum. Caplm̄.16.

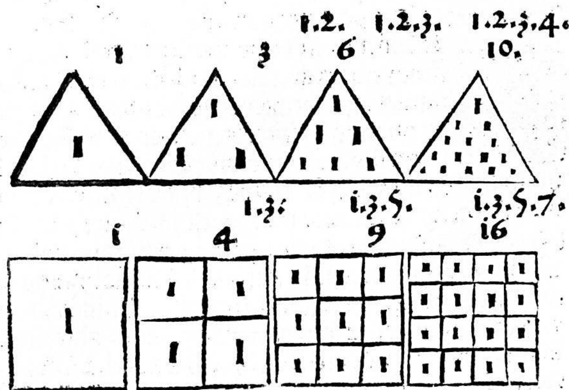
s Eptem vo angulorum figura est: cū ad eūdē ordinem progressionis vno plusquam in.6.angulorꝫ figura numero intermisso supiori cōiunxeris. Nā si quatuor interpositis qui sese quinario vincant aggregaueris: heptagoni ꝯtinuo figura nascetur. vt hi numeri sint eorꝫ radices ꝛ vt superius dictum est fundamenta.

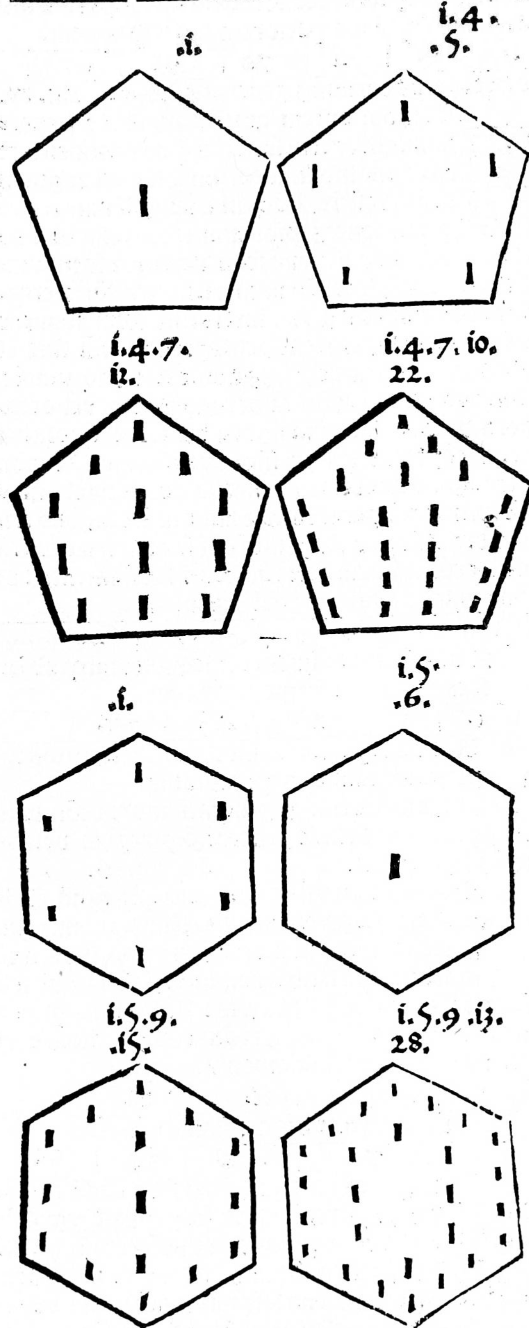
1	6	11	16	21

Qui vero ex his constant hi sunt.

1	7	18	34	55

Ouem vero angulorum scdꝫ eūdē ordinē forma ꝑcreat᷑: ita vt scdꝫ equalē ꝓgressionem primi quoq́ꝫ eoꝝ numeri distent. Nā ī triāgulo q sūt numeri: que pria supficiei figura est: vno sese tantum numeri precedūt: q.s. eoꝝ nām descriptionēq́ꝫ pficiūt. In tetragono vero qui secundus est duobus sese iūcti numeri vincūt: ꝛ in pētagono trib⁹ ꝛ in hexagono.4.ꝛ in heptagono.5. huiusq́ꝫ rei null⁹ ē mod⁹. Hoc aūt nos subiectarū formarum descriptiones docebunt.

Descriptio figuratorū numerorum in ordine.
Capitulum.xvii.

Jmiliter autem licebit ꝛ aliarum formaꝝ que pluribus angulis continetur: quantitates ascribere. Sed quoniaꝫ facilius oculis subiecta retinentur: supradictarum formarum numerositas in subteriore descriptione ponatur.

triangnli	i	3	6	io	i5	2i	28
quadrati:	i	4	9	16	25	36	49
pentagoni	i	5	i2	22	35	5i	70
hexagoni	i	6	i5	28	45	66	9i
heptagoni	i	7	i8	34	65	8i	ii2

Qui figurati numeri ex quibus figuratis numeris fiant: atqꝫ quod triangulus numerus omniuꝫ reliquorum principium sit. Capitulum.xviii.

Js igitur ita sese habentib⁹ quid in hac re sit consequens inuestigemus. Omnes enim tetragoni qui sub triangulis sunt naturali ordinatione dispositi: ex superioribus triā gulis procreātur: illorumqꝫ collectione quadrati figura componitur. Quatuor enim tetragonus fit ex vno ꝛ tribus: idest ex duobus superioribus triā gulis. Nouem vero ex tribus ꝛ.6. sed vtriqꝫ sunt triā guli. At.16.ex.6.ꝛ.io.ꝛ.25.ex.io.ꝛ.i5. Idemqꝫ in sequenti ordine quadratoꝝ constans atqꝫ immutabile reperitur. Pentagonoruꝫ vero summe conficiuntur ex vno super se tetragono ꝛ altrinsecus triangul⁹ cōstituto. Nāqꝫ.5.pentagonus ex quatuor super se posito tetragono: ꝛ ex vno qui in triangulorū ordine ponitur aggregatur. Duodeciꝫ vō pentagonus ex nouenario super se quadrato: ꝛ tribus secundo triangulo nascitur. Uigintiduo vero ex.i6.ꝛ.9.quadrato. s.atqꝫ triangulo ꝛ.35.ex.25.ꝛ.io.ꝛ in ordinem ad eundē modum intuentem nulla cunctatio contrarietatis impediet. At vero si hexagonos librata examinatione ꝑspicias: ex eisdem triangulis ꝛ super se positis pentagonis procreantur. Namqꝫ sex hexagonus: ex quinario pentagono ꝛ vno qui est in triangulorum ordine dispositus nascitur. Nec alia est origo.i5. hexagoni: nisi ex duodenario pentagono ꝛ ternario triangulo. Quod si.28.rursum hexagonum ex quibus superioribus nascatᷣ addiscas: nullos inuenies nisi.22. pentagonum senariumqꝫ triangulum. Atqꝫ hoc in ceteris. Nec hunc geniture ordinem heptagonoruꝫ procreatio refutabit. Namqꝫ ex super se hexagonis: ꝛ ex eminus positis triangulis ꝓcreantur. Septem enim heptagonus nascitur ex senario hexagono ꝛ vno prāte triangulo.i8.vero heptagonus ex.i5.hexagono ꝛ ternario triangulo coniugatᷣ.ꝛ.34.ex.29.scilicet exagono ꝛ senario triangulo: atqꝫ hoc in cunctis inoffensum reperire licet. Uides ne igitur vt primus oīum triangulus cunctorum summas efficiat ꝛ omniū procreationibus misceatur:

Pertinens ad figuratorum numerorum descriptionem speculatio. Capitulum. xix.

s J vero omnes si ad latitudinē fuerint ꝯparati.i. triāguli tetragōis: vel tetragōi pentagonis: vel pentagoni hexagonis vel hi rursus heptagōis: sine aliq̄ dubitatiōe triā gulis: sese supabūt. Nāqꝫ si ternariū triangulū ꝯternario vl' ꝯternariū tetragonuꝫ quario: vel qnariū pētagonū senario hexagono vl' senariū septenario heptagono cōpares: prio se triāgulo.i.sola trāscēt vnitate. At vero si senarius ꝯ nouenariū: vel hic ꝯ.i2.vel hic contra.i5.vel.5.contra.i8.pro inuenien dis differentiis

dis differentiis comparētur: secundo se triangulo. i. ternario superabunt. Decem vero ad.16.⁊.16.ad.22. ⁊.22.ad.28.⁊.28.ad.34. si componas: tertio se triāgulo vincent idest senario. Atq̧ hoc rite notabitur in aliis cunctis sequentibus sese perspectum: omnesq̧ se trianguli antecedent. Quare perfecte vt arbitror demonstratum est omnium formarum principiū elementumq̧ esse triangulum.

¶De numeris solidis. Cap.20.

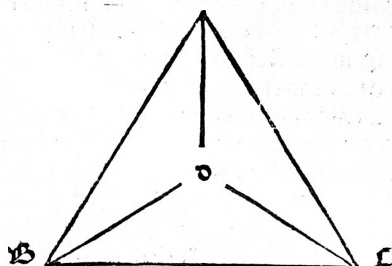

Hinc vero ad figuras solidas facilior via est precognito enim quid ī planis numerorū figuris vis ipsa quantitatis naturaliter operetur ad solidos numeros non erit vlla cunctatio. Sicut enim longitudini numerorū aliud interuallum idest superficiem vt latitudo ostenderetur adiecimus: ita nunc latitudini siquis addat eam que alias altitudo: alias crassitudo. alias profunditas appellatur: solidum numeri corpus explebit.

¶De pyramide quod ea sit solidarum figurarum principium sicut triangulus planarum. capi.21.

Videtur autem quemadmodum in planis figuris triangulus numerus primus est: sic ī solidis qui vocatur pyramis profunditatis esse principium. Omnium quippe tractaturū in numeris figurarum necesse est inuenire primordia. Est autem pyramis alias a triangula basi in altitudinem sese erigens: alias a tetragona alias a pentagona: ⁊ secundum sequentium multitudines angulorum ad vnum cacuminis verticem subleuata. posito enim triangulo atq̧ disposito: si per tres angulos singule recte linee stantes ponantur: heq̧ tres inclinentur vt ad vnum medium punctū vertices iungāt fit pyramis. Que cum a triangula basi profecta sit: trib⁹ triāgulis p latera ꝯcluditur hoc mō. Sit. a.b. c. triangulum: si huic igitur triangulo per tres angulos erigantur linee: ⁊ ad vnum punctum conuertantē quod est. d. ita vt. d. punctum non sit in plano sed pendens: ille scꝫ linee ad ipsum erecte verticē ⁊ quodam modo cacumen. d. facient: ⁊ erit basis. a.b.c. vnū triāgulū: p latera vero tria triangula idest vnū triangulum. a.d.b. aliud vero. b.d.c. tertium vo. c.d.a.

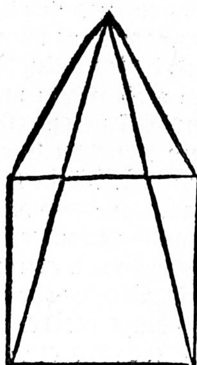

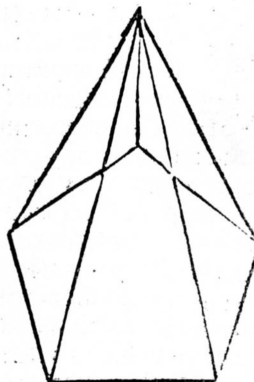
¶De his pyramidis que a quadratis vel a ceteris mł tiangulis figuris proficiscuntur.

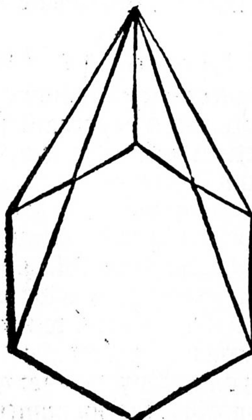
Capitulum.22.

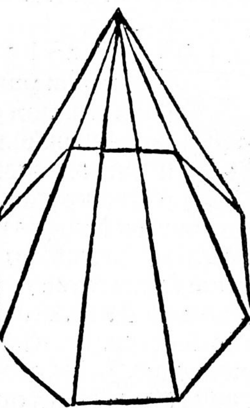

Item si a tetragona basi proficiscatur. ⁊ ad vnum verticem eius linee dirigantur: erit pyramis quatuor triangulorum per latera vno tm̄ tetragono in basi posito super quā figura ipsa fundata est. ⁊ si a pētagono surgant quinq̧ linee: quinq̧ rursus pyramis triangulis continebitur: ⁊ si ab hexagono sex triangulis nihilominus: ⁊ quantoscunq̧ angulos habuerit figura sup quam pyramis residet. tot ipsa per latera triangulis continetur. vt in subiectis descriptionibus palam ē.

¶Solidorum generatio numerorum. Ca. 23.

Dicuntur autē huiusmodi pyramides hoc modo. Prima pyramis de triangulo: secūda pyramis de tetragono: tertia pyramis de pentagono: quarta pyramis de hexagono quinta pyramis de heptagono. Idem ī ceteris constat numeris. Nam qm̄ lineares numeros eē diximus: qui ab vno profecti in infinitum currerent vt sunt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

His aūt ordinatim cōpositis ⁊ in se inuicem cum distantia iunctis superficies nascebātē Ut si vnū ⁊ duo iūgeres: prim⁹ triangulus nasceretē. i. 3. ⁊ cū bis adiūgerem⁹ tertiū. i. ternariū: senari⁹ triangulus rursus occurreret. ⁊ post hos tetragoni vno itermisso: pētagoni vo duob⁹: hexagoni trib⁹: heptagoni relictis quatuor nascebātē. nūc vo ad solidoꝝ corporū ꝓcreationē: ipe nobis supficies nāl̄r figurate ꝓueniēt: ⁊ ad faciendas q̄dē pyramidas a triāgulo ipsi nobis triāguli ꝯponēdi sunt. ad ꝓcreādas vo pyramidas a tetragono: tetragoni. ad eas vo q̄ sūt a pētagono: pentagoni copulandi sūt. ⁊ ille q̄ sūt ab hexagono vel heptagono nō nisi hexagonoꝝ vel heptagonoꝝ copulatiōe nascentē. prim⁹ ergo pōtate triāgul⁹ vnitas est: eādēq̧ etiā ponemus virtute pyramidā. secūdus vo triāgul⁹ ē ternarius. quē si cū prio coiūxero. i. cū vnitate: quaternaria mihi pfunditas pyramidis excrescit. At vo si is tertiū senariū iūxero: denaria pyramidis ꝓcreabitē altitudo. His si dēariū iūxero. 20 nūeroꝝ pyramis vēict atq̧ ita in cunctis aliis eadē rō copulatiōis est.

Trianguli.

1	3	6	10	15	21	28	36	45	55

Pyramides a triangulis.

1	4	10	20	35	56	84	120	165	220

In hac igitur coniunctione necesse est: vt sẽper qui vltimus sit coniugatorũ numeroꝝ is quasi quodammodo basis sit. Cũctis enĩ latior inuenitur: ⁊ qui ante ipsum numeri coniungantur: minores esse necesse est: vsqꝫ dum ad vnitatem detractio rata perueniat. que puncti quodammodo ⁊ verticis obtineat locum. Namqꝫ in. 10. pyramide super sex additi sunt. 3. atqꝫ vnus. qui senarius superat ternariam quantitatẽ. ipsi vero tres vnum pluralitate transcendunt. qui vnus extremum terminum progressionis offendit. Similis quoqꝫ ratio in ceteris prospici potest: si eorum procreationes diligentius volueris pescrutari. Ille vero que sunt a tetragono pyramides: eadem tetragonorũ super se compositione nascuntur. Descriptis enim cunctis tetragonis idest.

1	4	9	16	25	36	49	64	81	100

Si vnitatem primam ex hac dispositione p̃sumã erit mihi potestate ⁊ vi pyramis ipsa vnitas: nondum etiam opere atqꝫ actu. At si huic tetragonum superponã idest. 4. nascetur pyramis quinqꝫ numerorũ: que duobus tantum numeris per latera positis continet̃ Sin vero his sequentes. 9. adiecero: fiet mihi. 14. numerorum forma pyramidis: que per latera trib⁹ vnitatibus concludatur. Atqꝫ huic si sequentem tetragonum. 16. superponam. tricenaria mihi pyramidis forma producitur. In his quoqꝫ omnib⁹ pyramidis: tot erũt vnitates per latera quante in se fuerint numerorum aggregate quantitates. Nam vnitas que prima pyramis est vnum solum idest seipsam gerit ĩ latere. Quinqꝫ vero que constant ex vno ⁊. 4. duobus per latera designatur. ⁊. 14. que ex trib⁹ numeris cõpositis fit: ternario numero in latere posito constituitur. Hanc ãt pyramidum generationem monstrat subiecta descriptio.

Tetragoni.

1	4	9	16	25	36	49	64	81	100

Pyramides a tetragonis.

1	14	30	55	91	140	204	285	385	

Et ad eundem modũ cuncte a ceteris multiangulis profecte forme: in altioris summe spacia producuntur. Omnis enim multorũ angulorum forma ex sui generis figura vnitati supposita ab vno ingredientib⁹ ad pyramidũ constituẽdas figuras vsqꝫ ĩ ĩfinita ꝓgredit̃ Et ex hoc equidẽ apparere necesse est triãgulas formas ceterarum figurarum eẽ ꝑncipiũ. quod oĩs pyramis a quacunqꝫ basi profecta vel a q̃drato vel a pẽtagono: vel ab hexagono vel ab heptagono vel a quocũqꝫ similiũ: solis triãgulis vsqꝫ ad verticẽ cõtietur.

De cuneis pyramidis. Cap. vigesimũquartũ.

Scire aũt opꝫ que sunt curte pyramides vel q̃ bis curte. vel que ter curte: vel quater ⁊ deinceps secundum numerorum adiectionem. ꝑfecta enim pyramis est: que a qualibet basi profecta vsqꝫ ad primam vi ⁊ potestate pyramidum peruenit vnitatem. Sin vero a qualibet basi profecta vsqꝫ ad vnitatem altitudo illa non venerit: curta vocabitur. Recteqꝫ huiusmodi pyramis tali nuncupatiõe signatur: si vsqꝫ ad extremitatem punctũqꝫ non venerit. Hec autẽ est: vt si quis. 16. tetragono adiiciat. 9. atqꝫ huic. 4. ⁊ ab vlterioris sese adiectione vnitatis suspendat: pyramidis equidem figura est: sed quoniam vsqꝫ ad cacumen verticis non excreuit: curta vocabit̃ ⁊ habebit summitatem non iam punctum quod vnitas est. sed superficiem: quod est quilibet numerus secundum basis illius angulos porrectus: atqꝫ vltimus aggregatus. Nam si tetragona fuerit basis: quadrata diminutione semper ascendit. ⁊ si pentagona basis similiter: ⁊ si hexagona: illa quoqꝫ vltima superficies erit hexagona. Ergo in curta pyramide tot erit angulorum superficies quot fuerit basis. Si vero illa pyramis non solum ad vnitatem extremitatemqꝫ non peruenit: sed nec ad primũ quoqꝫ opere ⁊ actu multi angulum eius generis cuius fuerit basis: bis curta vocabitur. vt si a. 16. tetragono ꝓficiscens vsqꝫ in. 9. terminũ ponat. neqꝫ excrescat ad. 4. ⁊ quocũqꝫ tetragoni defuerint: totiens eam curtam esse dicemus. Ut si vnitas defuerit primus quadrat⁹: curtã quã greci kaoluron vocant. Si v̉o duob⁹ tetragonis deficit: idest vnitate ⁊ eo q̄ seq̄t̃: vocat̃ bis curta quã greci dikaoluron appellant. Quod si tribus tetragonis. ter curta dicitur quam greci trikaoluron nominãt: ⁊ quotcũqꝫ tetragoni fuerint minus: totiens illam pyramidẽ curtam esse proponimus. Hoc autem non solum a tetragono pyramidis: sed in omnibus ab omni multiangulo progredientibus speculari licet.

De cubis vel asseribus vel laterculis vel cuneis vel sphericis ⁊ paralellibipedis numeris. Cap. xxv.

At de solidis quidem que pyramidis form̃ obtinent equaliter crescẽtib⁹: ⁊ a ꝓpria velut radice multianguli figura progredientibus dictum est. Est alia rursus quedam corporũ solidorũ ordinabilis cõpositio: eoꝝ q̄ dicuntur cubi vel asseres: vel laterculi: vel cunei: vel sphere: vel paralellipipedi. que sunt quotiens superficies contra se sunt: ⁊ ducte in infinitum nunq̃ꝫ cõcurrent. Dispositis enim in ordinem tetragonis.

1	4	9	16	25

Quoniam hi solam longitudinẽ latitudinemqꝫ sortiti sunt ⁊ altitudine carent: si per latera solam vnã multiplicationem recipiant: equalem prouehunt profunditatem. Nam quattuor tetragonus duos habet ĩ latere: ⁊ natus est ex bis duob⁹. Bis. n. duo q̃tuor faciũt. Hos ergo duos ex ipsius latere si multiplices eq̃liter: cubi forma nascet̃. Nam si bis binos bis facies octonaria quãtitas crescit: ⁊ est primus hic cubus. nouem vero tetragonus quoniam. 3. habet in latere: ⁊ factus est ex tribus ĩ se multiplicatis si enim vnam lateris multiplicationẽ adiunxeris: rursus alius cubus equali laterum formatione crescit. Ter. n. tres si tertio duxeris. 27. cubi figura poducitur. Et. 16. qui est ex. 4. si quater augescat: ⁊ sexaginta quatuor cubus pari laterum dimensione crassabitur. ⁊ sequentes q̄dem tetragoni secundum eundem modum multiplicatione facta prouehuntur. Tot autem necesse ẽ vnitates cubus habeat in latere: quot habuit primus ille tetragonus ex quo ipse productus est. Nam qm̃. 4. tetragonus duos tm̃ numeros habet in latere: duos quoqꝫ habet octonarius cubus. ⁊ quoniam nouem tetragonus tribus per latus vnitatibus figurabant: solo ternario. 27. cubi latus vrgetur. Et quoniam. 16. tetragonus quatuor vnitatum latus habebat. totidẽ 64. cubus in latere gestabit vnitates. Quare etiam vi ⁊ põtate cubi q̄ ẽ vnitas vn⁹ erit ĩ latere. Oĩs. n. tetragon⁹ vna q̄dẽ sup̃ficies ẽ q̃tuor ãguloꝝ: totidẽqꝫ

laterũ

laterum. Omnis autem cubus qui ex tetragonorum superficie in profunditatem corporis creuit: per tetragoni .5. latus multiplicatus: habebit quidem superficies .6. quarum singula planitudo tetragono illi priori equalis est. Latera vero .12. quorum vnumquodqꝫ singulis bis que superioris fuere tetragoni equum ē. ⁊ vt superius demōstrauimus: tot vnitatum est. Angulos vero .8. quorum singulis sub tribus huiusmodi continetur: quales priores fuere tetragoni vnde cub⁹ ipse productus est. Ergo ex naturaliter profuso nūero: qui in subiecta forma descripti sunt subiecti tetragoni nascuntur. ⁊ ex his tetragonis qui subnotati sūt cubi prouehuntur.

Numerus naturalis.

1	2	3	4	5	6	7

Tetragoni.

1	4	16	25	36	49

Cubi.

1	8	27	64	125	216	343

Et quoniam omnis cubus ab equilateris quadratis profectus: equus ipse omnibus partibus est. Nam ⁊ latitudini longitudo: ⁊ his duobus compar est altitudo. ⁊ secundum sex partes: idest sursum deorsum: dextera sinistra: ante: post sibi equalē esse necesse ē: huic oppositum contrariumqꝫ esse oportebit: qui neqꝫ longitudinem latitudini: neqꝫ hec duo profunditati: gerat equalia: sed cunctis inequalibus quāuis solida figura sit ab equalitate cubi longissime distare videat. Hi autem sunt. vt si quis faciat bis tres quater: vel ter quater quinquies. ⁊ alia huiusmodi que per inequales spacioꝝ gradus inequaliter prouehuntur. Hec āt forma greco nomine scalenos vocat: nos vero gradatam possumus dicere. quod a minore modo velut gradibus crescant aūt eandem figuram greci quidā sphenischon. Nos autem cuneum possumus dicere. Etenim quos ad quālibet illam rem constringendam cuneos formant: neqꝫ latitudinis: neqꝫ altitudinis habita ratione: quantum cōmodum fuerit: tantū vel altitudini minuitur vel crassitudini ꝓfunditatis augetur. Atqꝫ ideo hos plerumqꝫ necesse est omnibus partibus inequalibus inueniri. Quidam vero hos bomiscos vocant. i. quasdam arulas que in ionica grecie regione vt ait nichomacus hoc modo formate fuerunt: vt neqꝫ altitudo latitudini: neqꝫ hec longitudini conuenirent. Vocatur aūt aliis quibusdā nominibus que nunc ꝓsequi superuacuū iudicam⁹. Igit cubi equalibus spacijs se porrigentibus ⁊ huius forme quā dixim⁹ gradata distributione disposite: medietates sunt: neqꝫ omnibus ineq̄les. quos greci paralellipipedos vocāt. Latini nomen hoc ita vniformiter compositum habere nō possunt. Ut tamen idem pluribus dictum sit: ea namqꝫ hoc nomine vocatur figura: que alternatim positis latitudinibus continetur.

De parte altera longioribus numeris: eorumqꝫ generationibus. Capitulum. xxvi.

Huiusmodi vero formas quales sunt que vocātur a grecis heteromikeis nos dicere possumus parte altera longiores. quarum figurarum numerus quoqꝫ hoc modo diffiniendus est. Parte altera longior est numerus quem si in latitudinem describas: ⁊ ipse quidem .4. ꝑuenit laterum ⁊ .4. angulorum sed non cunctis equalibus sed semper minus vno. Namqꝫ nec latera lateribus cuncta cunctis equa sunt: nec longitudini latitudo: sed vt dictum est: cum hinc altera pars maior fuerit: vno tm̄ minorem precedit ac superat. Si enim numerum naturalem disponas in ordinem: ⁊ secundum per primum multiplices: talis nascetur numerus: vel si secundum per tertium. vel si tertium per quartum: vel si quartum per quintum. omnesqꝫ hi vnitate tātum addita multiplicentur: nascentur parte altera lōgiores. Disponatur enim numerus naturalis.

1	2	3	4	5	6	7

Et tunc quidem hactenus. Si quis igitur faciat vnū bis faciet duo. Et rursus bis tres faciet .6. ter quater faciet .12. q̄ter .5. faciet .20. ⁊ hoc modo ad eūdē ordinē. Quicūqꝫ igitur ita facti sunt: procreabuntur parte altera longiores: vt subiecta descriptio docet. In q̄ ex quibus numeris multiplicati nascuntur parte altera longiores supra ascripti sunt. Qui vero nascuntur subterius. subnotati.

1	2	3	4	5	6
2	6	12	20	30	

	I	I			iiii
		iii	iiii		iiii
			iiii		
I	II	IIII			iiii
			iiii		
		III			iiii
			iiii		iiii
	I	IIII	iiii		iiii

De ante longioribus numeris: ⁊ de vocabulo numeri parte altera longioris. Capitulū. xxvii.

Ergo si ab vnitate tantum discrepent qui multiplicantur: descripti superius numeri protendentur. Si vero aliquo nūero vt ter septem vel ter quinqꝫ vel aliquo modo alio ⁊ non eorum latera sola discrepent vnitate non vocabitur hic numerus parte altera longior: sed ante longior. Alterum enim apud pythagoram vel sapientie eius heredes nulli alii nisi tm̄ binario ascribebatur. Hunc alteritatis principium esse dicebant. Eādem autem naturam ⁊ semper sibi similem consentiētemqꝫ nullam aliam nisi primeuam ingeneratamqꝫ vnitatem. Binarius autem numerus primus est vnitati dissimilis: iccirco quod primus ab vnitate disiungitur: atqꝫ ideo alteritatis cuiusdam principium fuit: quod ab illa prima ⁊ semper eadem substantia sola tātum est vnitate dissimilis. Merito ergo dicentur hi numeri parte altera longiores: quod eorū latera vnius tantum se se adiecta numerositate precedunt. Argumentum est autem alteritatem in binario numero iuste constitui: quod non dicitur alterum nisi e duob⁹ ab his in quos bene loquendi ratio non negligitur. Amplius quod impar numerus sola vnitate perfici mōstrat⁹ est: par vero sola dualitate idest solo binario numero. Nam cuiuscunqꝫ medietas est vnus: ille impar est cuius vero .2. hic paritate recepta: in gemina equa disiungitur. Quare dicendum est imparem nūerum eiusdem atqꝫ in sua se natura tenentis imutabilisqꝫ substantie esse participē. iccirco qꝺ ab vnitate

formetur: parem vero alterius plenum esse nature: ic circo quod a dualitate completur.

¶ Quod ex imparibus quadrati: ex paribus parte altera longiores fiant. capi. xxviii.

T vero positis in ordinem ab vnitate imparibus: ⁊ sub his a dualitate paribus descriptis coaceruatio impariuʒ tetragonos facit: coaceruatio pariũ superiores efficit parte altera longiores. Quare quoniaʒ tetragonoꝛuʒ hec natura est vt ⁊ ab imparibꝰ procreẽtur: qui sunt vnitatis participes idest eiusdem imutabilisqʒ substantie: cunctisqʒ partibus suis equales sint quod ⁊ anguli ãgulis: ⁊ latera lateribus ⁊ lõgitudini compar est latitudo: dicendum est huiusmodi numeros eiusdem nature atqʒ imutabilis substantie participes. Illos vero numeros quos parte altera longiores paritas creat: alterius dicemus esse substantie. Nam quemadmodum vnus a duobus vno tantuʒ alter est: sic horum latera a se tantum vno sunt altera: ⁊ vna tantum differunt vnitate. Quare disponantur in ordinem omnes ab vno impares: ⁊ sub his omnes a binario numero pares.

1	3	5	7	9	11	13
1	4	6	8	10	12	14

Est ergo princeps imparis ordinis vnitas: que ipsa quidem effectrix ⁊ quodammodo forma quedam est imparitatis. Que intentum eiusdem nec mutabilis substantie ẽ: vt cum vel seipsam multiplicauerit: vel in planitudine vel in profunditate: vel si alium quẽlibet numerum per seipsam multiplicet: a prioris quantitatis forma non discrepet. Namqʒ si vnum semel facies vel si semel vnum semel: vel si duo semel: vel si tres semel vel si quatuor semel: vel si quemlibet alium numeruʒ multiplicet: a quantitate sua is quem multiplicat numerus non recedit. quod circa alium numerum non potest iueniri. Paris vero ordinis binarius numerꝰ princeps est. que dualitas cum in eodem ordine paritatis sit. tuʒ principiũ totius est alteritatis. Namqʒ si seipsam multiplicet vel per latitudinem vel etiã ꝓfunditatem: vel si quem numerum in suã conglobet quantitatem: continuo alter exoritur. Naʒ bis duo vel bis duo bis si facias: vel bis tres vel bis. 4. vel bis. 5. vel quemlibet alium multiplices: quisquis hinc nascit alius quam primo fuerat inuenitur. Nascuntur auteʒ ex superiore descriptione ⁊ ex primo ordine omnes tetragoni hoc modo. Vnum enim si respexeris: primus potestate tetragonus est. Sin vero vnum tribus coaceruaueris. 4. tetragonus exoritur. Huic si quinariũ iungam nouenarius rursus occurrit. Huic si copules. 7. 16. quadrati forma se suggerit. Idemqʒ si in ceteris facias omnes competenter quadratos videas procreari. At vero ex secundo paritatis ordine idem cuncti parte altera longiores fiunt. Naqʒ si duos primos respexero: huiusmodi mihi numerus occurrit qui fit ex bis vno. Cum vero duobus sequentes. 4. iunxero: pte altera lõgior rursus erit senariꝰ scʒ qui fit ex bis tribus. Cui si sequentem aggregauero nascetur mihi duodenaria forma: que fit ex quater tribus. Quod si continuatim quis faciat cunctos huiusmodi numeros in competenti ordine procreatos videbit. Quam descriptionem scʒ inferior forma demonstrat.

Radices.

1	1.3.	1.3.5.	1.3.3.7.	1.3.5..7.9.

Tetragoni idest quadrati.

1	4	9	16	25

Radices.

2	2.4.	2.4.6.	2.4.6.8.	2.4.6.8.10.

Parte altera longiores.

2	6	12	20	30

¶ De generatiõe laterculoꝝ eorũ diffinitiõe. cap. xxix.

Nos autem superius laterculos diximus: q̃ sunt ⁊ ipe qdẽ solide figure hoc modo fiũt. Quotiens equalibꝰ spacijs in lõgitudinẽ latitudinẽqʒ porrectis: minor his addit̃ altitudo. Vt sũt hmõi. 3. ter. bis. qui sunt. 18. vel. 4. q̃ter bis vel alio quolibet modo. vt bis ĩ longitudinẽ latitudinẽqʒ eqs minor altitudo ducat̃. Hi definiũt̃ hoc modo. Laterculi sunt qui fiunt ex equalibus equaliter in minus. Asseres vero ⁊ ipse quidem figure sũt solide: sed hoc modo vt ex equalibꝰ equaliter ducant̃ in maius. Nam si equa fuerit latitudo longitudini ⁊ maior sit altitudo: ille figure a nobis asseres: a grecis clocides nominantur. ut si quis hoc modo faciat. 4. q̃ter. nouies: qui inde procreantur asseres nomĩati sũt Sphenisci vero quos cuneolos superius appellauimꝰ hi sunt qui ex inequalibus inequalit̃ ducti per ineq̃lia creuere. Cubi vo qui ex equalibꝰ eq̃liter ꝑ equalia producti sunt.

¶ De circularibus vel sphericis nũeris. cap. xxx.

Ipsorum vero cuborum quãticũqʒ fuerint ita ducti: vt a quo numero cubite quantitatis latꝰ coeperit in eundeʒ altitudinis extremitas terminetur: numerus ille ciclicus vel sphericus appellatur: vt sunt multiplicationes que a quinario vel senario proficiscuntur. Nã qnqes quinqʒ qui fit. 25. ab. 5. progressus in eosdem. 5. desinit. Et si hos rursum quinquies ducas: in eosdem 5. eorum terminus veniet. Quinquies enim. 25. fiunt 125: ⁊ si hos rursus quinquies ducas: in quinariũ numerum extremitas terminabitur. Atqʒ hoc vsqʒ in infinitum idem semper euenit. Quod in senario quoqʒ conuenit considerari. Hi autem numeri iccirco ciclici vel spherici vocãtur: quod sicut sphera vel circulus in proprij semper principij reuersione formatur. Est. n. circulus posito quodam puncto ⁊ alio eminus defixo illius puncti qui eminus fixus est equaliter distans a primo puncto circunductio: ⁊ ad eundem locuʒ reuersio vnde moueri coeperat. Sphera vero ẽ semicirculi manente diametro circunductio ⁊ ad eundem locũ reuersio vnde reuersio vnde priꝰ coeperat ferri. Vnitas quoqʒ virtute ⁊ potestate ipsa quoqʒ circulus vel sphera est. quotiens enim punctum in se multiplicaueris: in seipsuʒ vnde coeperat terminatur. Si enim faciat semel vnum vnus redit. ⁊ si hoc rursus semel idẽ est. Igitur si vna fuerit multiplicatio solam planitudinem reddit: ⁊ fit circulus. Si scd̃a: mox sphera conficitur. Et enim secunda multiplicatio effectrix semper est profunditatis. Ex. 5. igitur. ⁊. 6. paucas huiusmodi formas subscripsimus.

1	5	6
1	25	36
1	125	216
1	625	1296
1	3125	7776

¶ De natura rerum que dicitur eiusdem nature ⁊ de ea que dicitur alterius nature. ⁊ qui numeri cui nature coniuncti sunt.

Capitulum. xxxi.

Ac de

Ac de solidis quidem figuris hec ad presẽs dicta sufficiant. Qui autem de natura reꝝ propinquis inuestigantes rationibus: quiqꝫ in matheseos disputatione versati: quid in quaqꝫ re esset ꝓpium subtilissime peritissimeqꝫ ediderunt: hi rerum omnium naturas in gemina diuidentes hac speculatione distribuunt. Dicũt enim omnes omnium rerum substantias constare ex ea que proprie sueqꝫ semper habitudinis est nec vllo permutatur. ⁊ ea scꝫ natura que variabilis motus est sortita substantiam. Et illam prima immutabilem naturam vnius eiusdemqꝫ substantie vocant. Hanc vo alterius scꝫ quod a prima illa immobili discedens prima fit altera. Quod nimirum ad vnitatem pertinet: ⁊ ad dualitatem. qui numerus primus ab vno discedens alter factus est. Et quoniam cuncti secundũ vnitatis speciem naturamqꝫ impares nũeri formati sũt: quiqꝫ ex his coaceruatis tetragoni fiunt duplici mõ eiusdem substantie participes esse dicuntur: quod vł ab equalitate formantur tetragoni: vel coaceruatis ĩ vnum numeris imparibus procreantur. Illi vero qui sunt pares: quoniam binarij numeri forme sunt: quiqꝫ ex his coaceruati collectiqꝫ in vnam congeriẽ parte altera longiores numeri nascuntur: hi secundũ ipsius binarii numeri naturam ab eiusdem substantie natura discessisse dicuntur. putaturqꝫ alterius nature esse participes: iccirco quoniam cum latera tetragonorum ab equalitate progressa in equalitatem: proprie latitudinis ambitum tendant: hi adiecto vno ab eq̃litate laterum discesserunt: atqꝫ ideo dissimilibus lateribus ⁊ quodammodo alteris a se coniungũtur. Quare nobis notum est quod ex his ea que sunt ĩ hoc mũdo coniuncta sunt. Aut eniꝫ proprie immutabilis eiusdemqꝫ substantie est quod deus vel anima vel mens est: vel quodcunqꝫ proprie nature incorporalitate beatur aut mutabilis variabilisqꝫ nature: quod corporibus indubitãter videmus accidere. Unde nũc nobis monstrandum est: hac gemina numerorum naturasq̃dratorum scilicet ⁊ parte altera longiorum: cunctas numeri species cunctasqꝫ habitudines vel relate ad aliquid quantitatis: vt multiplicium vel superparticularium ⁊ ceterorum. vel ad seipsam cõsiderate, vt formarum quas dudum in superiore disputatione descripsimus informari. vt quemadmodum mundus ex immutabili mutabiliqꝫ substantia: sic omnis numerꝰ ex tetragonis qui immutabilitate perficiuntur. ⁊ ex parte altera longioribus qui mutabilitate participant ꝓbetur esse coniunctus. Et primo quidem distribuẽdũ est qui hiꝰ quos promecas vocant: idest anteriore parte longiores. vel qui quos heteromikeis idest parte altera longiores. Est enim parte altera longior numerus: quicunqꝫ vnitate tantuꝫ lateri crescit adiecta. vt sunt. 6. scꝫ bis. 3. vel. 32. tres q̃ter. ⁊ ꝯsimiles. Anteriore vero parte longior est. qui sub duobus numeris huiusmodi continetur: quorũ latera nõ possidet vnitatis differentia. sed aliorum quorũcũqꝫ numerorum vt ter. 5. vel ter sex: vel quater. 7. Quodãmodo eniꝫ longitudine in prolitiorem modum porrecta merito anteriore parte longior dicitur. Cur autem parte altera longiores numeri dicantur. supra iam dictum ẽ. Quadrati vero quoniam equam latitudineꝫ longitudini gerunt: proprie longitudinis vel eiusdem latitudinis aptissime vocabũtur. vt bis. 2. ter. 3. quater. 4. ⁊ ceteri. Parte altera vero longiores: quod non eadem longitudine tendantur: alterius quodãmodo lõgitudinis: ⁊ parte altera longiores vocantur.

¶ Quod omnia ex eiusdem natura ⁊ alteriꝰ natura cõsistũt. idqꝫ in numeris primum videri. cap. 32.

Omne aũt q̃cquid in propria natura substãtia que est immobile: terminatum definitumqꝫ est quippe quod nulla variatiõe muteť: nunq̃ꝫ esse desinat: nunq̃ꝫ possit eẽ qđ non fuit. At hec vnitas sola est: ⁊ que vnitate formantur: comprehẽsibilis ⁊ determiate ⁊ eiusdem substantie esse dicuntur. Ea vero sunt que vel ab equalibus crescunt velut quadrati vel quos ipsa vnitas format: idest impares. At vero binarius ⁊ cũcti ꝑte altera longiores: qui a finita substantia discesserunt: variabilis infiniteqꝫ substantie nominantur. Constat ergo numerus omnis ex his que longe disiũcta sunt atqꝫ contraria: ex imparibus scꝫ ⁊ paribus. Hic enim stabilitas: illic instabilis variatio. hic imobilis substantie robur: illic mobilis permutatio. hic definita soliditas hic infinita congeries multitudinis. Que scꝫ cum sint contraria: in vnam tamen quodãmodo amicitiam cognationemqꝫ miscentur. ⁊ illius vnitatis informatione atqꝫ regimẽto vnũ nũeri corpus efficiũt. Non ergo inutiliter neqꝫ improuide qui de hoc mundo deqꝫ hac cõmuni rerum natura ratiocinabantur: hãc primã totius mũdi substãtie diuisionem fecerunt. Et plato quidem in timeo eiusdẽ nature ⁊ alterius nominat quicquid in mũdo est atqꝫ alid in sua natura permanere putat indiuiduum inconiunctumq̃ꝫ ⁊ rerum omnium primum. alterum diuisibile ⁊ nunq̃ꝫ in proprij statu ordinis permanens. Phylolaus vero necesse est inquit omnia que sunt vel infinita vel finita eẽ. Demonstrare scꝫ volens oĩa quecũqꝫ sũt ex his duobus consistere. aut ex infinita scꝫ eẽ aut ex finita: ad numeri sine dubio similitudinem. hic enim ex vno ⁊ duobus ⁊ impari atqꝫ pari cõiũgiť. q̃ manifesta sunt equalitatis atqꝫ ĩequalitatis: eiusdẽ atqꝫ alteriꝰ: definite atqꝫ indefinite esse substantie. qđ videlicꝫ non sine causa dictũ est: omnia que ex ꝯtrariis consisterent: armonia quadaꝫ cõiungi atqꝫ componi. Est enim armonia plurimorum adunatio: ⁊ dissentiẽtium consensio.

¶ Ex eiusdem atqꝫ alteriꝰ numeri natura qui sũt quadratus ⁊ parte altera longior oẽs ꝓportionũ habitudines constare. Capitulum. xxxiii.

Disponanť ergo ĩ ordinẽ nõ iã pares atqꝫ ĩpares ex qbꝰ q̃drati vel parte altera lõgiores fiũt: ꝟ hi ipsi q illis coaceruatis in vnũqꝫ redactis ⁊ q̃drati ⁊ parte altera lõgiores ꝓdeũt. Ita. n. videbimus istoꝝ quẽdã consẽsũ ⁊ ad ceteras nũeri ꝑtes ꝓcreãdas amicitiam: vt nõ sine cã hoc ĩ oĩbꝰ rebꝰ ab numeri spẽ natura rerũ sũpsisse videať. Sint igiť duo versus tetragonorum ab vnitate oĩuꝫ: ⁊ a biario nũero ꝑte altera lõgiorũ.

1	4	9	16	25	36	49
2	6	12	20	30	42	56

Horuꝫ igitur si primũ compares prio dupli q̃ꝫtitas inuenitur: q̃ est pria: multiplicitatꝭ species. Si vo secundũ scdo. hemiolie quãtitatis habitudo ꝓduciť. Si tertiũ tertio sesqtertia ꝓportio ꝓcreať. Si q̃rtũ q̃rto: sesquiq̃rta: ⁊ si quĩtũ q̃nto sesquiq̃nta. et hĩc supparticularium normam in quãuis longissimũ spaciũ progrediens: integram inoffensamqꝫ repies. Ita vt in ꝑma dupli proportiõe vnitatꝭ soliꝰ sit differẽtia. duo nãqꝫ ab vno sola semꝑ discrepãt vnitate. In sesq̃lte

ra vero duorum est differentia. in sesquitertia trium i. sesquiquarta. 4. & deinceps secūdum superparticulares formas nūerorum: quod ad differētia attinet. vno tantū crescit adiecto nūerum explicans naturalem.

	Dupla		sesqualter		sesquitertia		sesquiquarta	
1		1 / 2		4 / 2 / 6		9 / 3 / 12		16 / 4 / 20

Sin vero secundum tetragonum pro parte altera lōgiori cōpares: & tertiū secūdo: & quartū tertio: & quintum quarto easdē rursus proportiones effici pnotabis quas in supiore forma descripsimus. Sed hic differentie ab vnitate non icboāt: sed a binario nūero in infinitum per eosdē calculos pgrediūtur. Eritq3 secundus primi duplus. tertius scdi sesqualter. quartus tertij sesquiterti⁹. fm eandē conueniētiam que superius demonstrata est.

Dupla		sesqualtera		sesquitertia		sesquiquarta	
	2		4 / 2		9 / 3 / 6		16 / 4 / 12	25 / 5 / 20

r Rursus quadrati inuicem imparibus differūt parte altera longiores parib⁹.

Differentie impares.						
3	5	7	9	11	13	
1	4	9	16	25	36	49
Quadrati.						
Differentie pares.						
4	6	8	10	12	14	
2	6	12	20	30	42	56
Parte altera longiores.						

At vo si iter primum & secundū tetragonū primū parte altera longiorem ponimus: ad vtrosq3 eos vna proportione coniungit. In vtrisq3 eni pportionibus dupli multiplicitas lucitur. Sin vo iter secundum tertiūq3 tetragonū secūdū parte altera longiorem ponas sesqlitere cōpationis ad vtrosq3 forma cōponit. Et si iter tertium & quartum tetragonum tertia parte altera longiorē cōstituas: sesquitertia spēs nascet & idē si in cūctis feceris: cunctas supparticulares spēs inuenire miraberis.

Tetragoni	Parte altera longiores	Tetragoni	
Primus 1	primus 2	secundus 4	duplus
4	6	9	sesqualter
9	12	16	sesquitertius
quartus 16	quartus 20	quintus 25	sesquiquartus

Et ad eundem modum in ceteris conuenit intueri. Rursus si ponantur duo tetragoni ex superius descriptis: idest primus & secundus: & in vnum colligantur: & medius eorū parte altera longior bis multiplicetur: tetragonus fit. Nāq3 vnus & 4. si iungantur. 5. faciunt eorum binarius parte altera longior si bis ducatur: quatuor faciunt. qui iuncti. 9. sine vlla dubitatione conficient qui est numerus quadratus. Et ad eundem modum in alijs hoc modo dispositis numeris quos supra descripsimus idem constat intelligi. Si vero conuertas & inter duos primum & secundū parte altera longiores secundum tetragonum ponas: qui in ordine quidem secundus est: sed actu & ope prim⁹. ex duobus parte altera longioribus congregatis. & bis multiplicato medio tetragono: rursus tetragonus conficitur. Namq3 inter. 6. & binarium numerū qui sunt primus & secundus partes altera longiores si ponatur q ternarius ordine secundus: primus actu tetragon⁹: & coniungantur duo & sex faciunt. 8. Tum si bis ducantur medij quatuor faciunt rursus octonarium qui cū superioribus iuncti sedecim tetragonum pandunt.

5			13			25		
	4			12			24	
1	2	4	4	6	9	9	12	16
	9			25			49	
Tetragonus a tribus			tetragonus a quinq3			tetragonus a septem		

8			18			32		
	8			18			23	
2	4	6	6	9	12	12	16	20
	16			36			64	
Tetragonus a quatuor			tetragonus a sex			tetragon⁹. ab octo		

Illud quoq3 non oportet minore admiratione suscipere: quod secundum proprias naturas: vbi altrinsecus duo tetragoni stant: & vnus parte altera longior in medio ponitur tetragonus qui nascitur ille semper ab impari procreatur. Nam ex superioribus vno. 4. & bis multiplicato binario: factus est nouenarius tetragonus. qui scz a tribus procreat. Ter eni tres. 9. faciūt qui ternarius impar est numerus. Et sequēs q ex quatuor & 9. & bis multiplicato senario coniūct⁹ est. 25. tetragonus: & ipse ex impari qnario nascit continenti post ternarium. Quinquies enim qnq3. 25. procedūt & qnarius post ternarium impar est numerus. Et in sequēti quoq3 eadē rō est. Nā qui ex. 9. & 16. & bis ducto. 12. quadratus. 49. producitur: ille a septenario impari fit post quinarium continenti. Septies eni3. 7. 49. creant. At vero vbi duo altrinsecus parte altera longiores vnum medium tetragonum claudunt oēs ex bis q fiunt tetragoni a paribus producuntur. Nā qui ex duobus. & 6. parte altera longioribus & quaternario bis multiplicato. 16. tetragonus factus est: ille a quaternario numero idest pari producitur. Quater enim. 4. 16. sunt. Et in sequenti quoq3 ordine vbi ex senario & duodecim & bis in suā summa3 ducto nouenario. 36. fiunt. ex continenti pari senario copulantur. Sex enim sexies. 36. restituunt. Nec minus in eādem rōnē cadet. ex. 12. & 20. & bis. 16. fact⁹. 64. tetragon⁹ Hic eni ex octonario cōtinenti post senariū nascitur. Octies eni octo. 64. tetragonū iungūt. Et in alijs quoq3 secundum eundem modum si ide3 facias rationis ordo non discrepat.

Quod

¶Quod ex quadratis ⁊ parte altera longioribus oīs formarum ratio consistat. Capl'm.xxxiiii.

Illud vo qđ ex his duob⁹ tota oīum forma rum videt orta prolatio: non minore ꝯside ratione notandū est. Nāqꝫ trianguli q̄ cun ctas alias formas sicut supi⁹ docuim⁹ colle cti producunt: his iūctꝫ velut ex qbusdā ele mentis oriunt. Nāqꝫ ex vno prio tetragono ⁊ binario primo parte altera lōgiore ternari⁹ triāgulus copula tur. Et ex binario vel q̄ternario. i. ex scđo tetragono senarius triāgul⁹ ꝓcreat. Ex q̄ternario quoqꝫ ⁊ sena rio: denarius triangulus nascit. Et ad eundē ordinem cuncta triangulorum ratio constabit. Disponant enim alternatim inter se tetragoni ⁊ parte altera lōgiores qui vt melius pernotarent: pri⁹ in duobus eos versi bus disposuimus post autem eosdem permiscuimus: ⁊ qui exinde trianguli nascerentur ascripsimus.

Tetragoni.

1	4	9	16	25	36	46	49	81

parte altera longiores.

1	6	12	20	30	42	56	72	90

tetragoni ⁊ altera parte longiores alternati.

1	2	4	6	9	12	16	20	25	30	36	42
3	6	10	15	21	28	36	45	55	66	78	

Trianguli.

¶Quemadmodum quadrati et parte altera lōgiorib⁹ vel parte altera longiores ex quadratis fiant. Capitulum. xxxv.

Omnis vo tetragonus si ei propriū lat⁹ addatur: vel eodē rursus demat: pte altera lōgior fit. Nāqꝫ. 4. tetragono si qs duo iūgat: vel duo detrahat. 6. addēdo pficiet ⁊ duo detrahendo. at vterqꝫ figurā continet pte altera longiorem que. s. magna est alteritatis vis. omnis enī infinita ⁊ indeterminata potētia: ab eq̄litatꝫ natura: ⁊ a suis se finibus cōtinēti suba discedens: aut in mai⁹ exuberat. aut in minore decrescit.

¶Quod principaliter eiusdeꝫ qdē sit substātie vnitas scđo vo loco impares numeri: tertio q̄drati. ⁊ qđ principaliter dualitas alterius sit substantie: secūdo vo loco pares nūeri: tertio pte altera lōgiores. Cap. xxxvi.

Onstat igit primo quidē loco vnitatē ꝓpe imutabilisqꝫ: substātie eiusdēqꝫ nāe: duali tatē vo primā alteritatis mutatiōisqꝫ esse principiū. Sđo vo loco oēs ipares nume ros pp vnitatis cognationē eiusdē atqꝫ im mutabilis sube eē participes: pares vo ob binarii nūe ri cōsortiū alteritatib⁹ eē pmixtos. Tetragonos quo qꝫ ad eūdē modū cōsiderari manifestū est. Nā qđ eorum cōpositio ⁊ cōiūctio ex imparibus fit. imutabili eos nature pronunciabo coniunctuos. Qđ vo parte altera longiores ex copulatione pariū ꝓcreant: nūqꝫ ab alteritatis varietate sepantur.

¶Alternati positis quadratis ⁊ parte altera longioribus qui sit eorum cōsensus in differentia ⁊ i ꝓportione. Capitulum. xxxvij.

Illud igit perspiciendū est: quod si idē tetragoni ⁊ parte altera lōgiores disponāt: ita vt alternati sibi pmixti sint: tāta in his est cōiūctio vt alias sibi in eisdē proportio nibus cōmunicent: discrepent. āt differentiis. Alias. vo differentiis pares sint. proportionibus distēt. Disponantur enim in ordinem ideꝫ illi supiores tetrago ni: ⁊ parte altera longiores ab vno.

1	2	4	6	9	12	16	20	25	30

Rgo in supiore formula hoc marie intuē dū est. Nāqꝫ inter vnū qui est tetragonus ⁊. 2. dupla proportio est. inter. 2. ⁊. 4. dupla. Hic ergo tetragonus cū parte altera longiore: atqꝫ hic cū sequente tetragono. eadem ꝓportione iunguntur: differentiis vo nō isdē Nāqꝫ duorum atqꝫ vnius sola vnitas differentia est: ꝫ idem duo a quaternario solo binario relinquunt. rursus si. 2. ad. 4. speculeris dupla est proportio si quatuor ad sex habitudinem sesqualteram recognosces. Hic ergo ⁊ porportionibus discrepant in differentiis pares sunt. Nāqꝫ ⁊ quatuor a duob⁹ ⁊. 6. a q̄tuor eo dem binario distāt. In sequentibus etiāꝫ eodē modo sicut in primis fuit: rō constant. Nam eadē ꝓportio est differentiis non eisdem. Nam. 4. ad. 6. ⁊. sex ad nouem sesqualtera proportiōe iungūtur. 6. autē qua ternarium duob⁹. 9. vo senarium tribus pretereūt. In sequētib⁹ etiam eadem rō speculabit. ⁊ semper alternatim nunc quidē eedem proportiōes. alie diffe rentie sunt. nūc aūt ordine permutato. hisdē differē tiis alie proportiones. Semperqꝫ in quib⁹ differunt secūdum nālis numeri ordines tetragoni ⁊ parte altera longiores sese superabūt: tantū qđ geminatꝫ sī mulis naturalis numeri fit progressio. Quod mirū vi deri non debet. nos enīꝫ ipas summas tetragonorum ⁊ parte altera longiorum geminam⁹ ad primas secun dasqꝫ proportiones.

1	2	4	6	9	12	16	20	25	30	36
1	2	2	3	3	4	4	5	5	6	

Differentie.

Edem quoqꝫ differentie mirabilem in mo dum a toto ꝑ sequētes ptes ⁊ ꝑ easdē vni tates qb⁹ superius creuerūt progrediūtur Nāqꝫ iter vnū ⁊ duo tm̄ vnitas itercedit: q̄ vnitati cui eq̄lis ē totū ē binarii vo medie tas. Eodē mō iter. 2. ⁊. 4. tm̄ duo sunt. q binarij totū sūt: quaternarii medietas. Inter q̄ternarium vero ⁊ senariū idē duo sunt: ad quaternarium medietas: ad senariū ps tertia. Tres vo q sequūt q inter. 6. ⁊. 9. constituti sunt medij: sunt quideꝫ senarii dimidiū ps vo tertia nouēarii. Et rursus ternari⁹ q nouēarii ter tia ps est: duodenarij quarta ē. ⁊ ad eundē modū vsqꝫ in fīnē descriptionis geminatis hmōi partibus sicut ipsa quoqꝫ summarum comparatio geminata est: equas partium progressiones aspicies.

¶Probatio quadratos eiusdē eē nature. Cap. xxxviii.

Illud āt apertissimū signum ē oēs tetrago nos imparibus esse cognatos. quod i omni dispositione ab vno vel in duplicib⁹ vel i tri plicibus talis nature ordo conserit vt nūqꝫ nisi secundum imparem locum tetragonus inueniatur. Disponam⁹ enim in ordinē numeros: pri mo quidē duplos: deinde triplo.

i	2	4	8	16	32	64	128	256
1	3	9	27	81	243	729	2187	6561

I igitur in vtrisqz versibus primos aspicias: singulos quos inuenis quoniam tertagoni sunt: in impare loco sunt constituti: quoniã primi sunt. Si vero tertium locum respexeris. 4. ꝛ. 9. notabis: quorum hic a duobus proficiscitur: illam ternarius creat. qui sunt loco impari constituti. Quintum deinde si videas locuz 16. ꝛ. 8i. respicies. sed vnus a quaternario nascitur: alterũ nouenarius creat. Et si nonum locum rursus aspicias: tetragonos pernotabis. 256. 6561. quoruz superior fit a. i6. inferior vo ab. 8i. Idẽ si in infinitum facere libeat indiscrepanter incurrit.

Cubos eiusdem participare substantie quod ab imparibus nascantur. Capl'm. xxxix.

Ipsi vo cubi qui quãquã tribus interuallis sublati sint: tamen pp equalez multiplicationem participant immutabilis substãtie. eiusdemqz nature sunt socii: non aliorũ quã impariuz coaceruatione produnt̃ nũquã vo parium: Illam si omnes ab vnitate impares disponantur: iuncti figuras cubicas explicabunt.

i	3	5	7	9	ii	i3	i5	i7	i9	2i

Mhis igitur qui primus est potestate: ꝛ virtute primum cubum faciet. Juncti vo duo qui sequuntur ternarius scilicet ꝛ quinari9 secundum efficiunt cubum: qui est octonarius Juncti autem. 3. qui sequuntur septenarius nouenariusqz. ꝛ. ii. cubum faciunt: qui. 27. numero continetur qui est tertius. Et sequẽtes quatuor quartum. ꝛ qui sequuntur. 5. quintum ꝛ ad eundem modum quotus quisqz cubus efficitur: tot coniunctione impares apponuntur. Hoc autem diligenti9 subiecta descriptio docet.

i 3	5 7	9 ii i3	i5 i7 i9
1	8	27	64
primus ab vno	secundus a bis duobus bis	tertius a ter tribus ter	quartus a quater quatuor quater

De proportionalitatibus. Capl'm. xxxx.

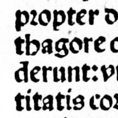
T de his quidem sufficienter dictum est. nunc res admonet quedam de proportionibus disputantes que nobis vel ad musicas speculatiões: vel ad astronomicas subtilitates: vel ad geometrice cõsiderationis vim: vel etiam ad veterum lectinum intelligentiaz ꝓdesse possint: arithmetica introductione commodissime terminare. Est igitur proportionalitas duarum vel trium vel quotlibet proportionum assumptio ad vnum atqz collectio. Ut autem communiter definiamus: proportionalitas est duarum vel pluriuz proportionum similis habitudo: etiam si non eisdem quantitatibus ꝛ differentiis constitute sint. Differẽtia vo est inter numeros quantitas. Proportio est duoruz terminorum ad se inuicem quedam habitudo ꝛ quasi quodam modo continentia. Quorum compositio qꝺ efficit: proportionale est. Ex iunctis enim proportionibus proportionalitas fit. Jn tribus autẽ terminis minima proportionalitas inuenitur. Fit etiam in pluribus sed longior. vt binarius ad vnum quoniam duo sunt termini: duplam obtinet proportionem. Sin vero quatuor contra. 2. impares: ꝛ hic quoqz dupla proportio est. quos tres terminos si continue consideres ex duabus proportionibus fit proportionalitas: Et ẽ proportionalitas. vnum ad duo: ꝛ duo ad quatuor. ẽ enim proportionalitas vt dictum est collectio proportionum in vnum que redactio. Fit etiam ꝛ in longioribus. Illam si quatuor illis octo velis adiungere: ꝛ bis 16. ꝛ bis. 32. ꝛ deinceps duplos qui sequuntur: fit in omnibus dupla proportionalitas ꝛ proportionibus duplis. Jgitur quotiens vnus atqz idem termin9 ita duobus circum se terminis communicat: vt ad vnuz dux sit ad alium comes: hec proportionalitas cõtinua vocatur: vt vnus duo quatuor. Est enim equalitas in his proportionis: ꝛ quemadmodum sunt. 4. ad. 2. sic sunt duo ad vnum. Et rursus quemadmodum vnus ad duo: sic duo ad quatuor. Et secundum quantitatez quoqz numeri eodem modo est. Quantum eni tres superant binarium: tantum binarius: vnitatẽ. ꝛ quãtum vnus a duobus minor est. tantum binarius a ternario superatur. Sin vo alius ad vnum refertur terminus: alius vero ad alium: necesse est habitudinem disiunctam vocari. Ut ad equalitatem quidem proportionis sunt. i. 2. 4. 8. Sic eniz sunt quemadmoduz duo ad vnum. si octo ad quattuor: ꝛ conuersim quemadmodum vnus ad duo: sic quattuor ad octo. Et permutatim quemadmodum quattuor ad vnum sic octo ad binarium. Secundum quantitatem vero numeri: vt sunt. i. 2. 3. 4. quantum enim vnus a duobus vicit̃: tantuz ternarius a quaternario superatur. Et quantum duo vnũ vincũt: tãto ternariũ quaternarius trãsit. Permixti ẽt quãto vnus tribus minor est tãto binari9 quaternario: vel quãto ternarius vnitatẽ sup̃at tãto binarium transgredit̃ quaternarius.

Que apud antiquos proportionalitas fuerit: quas posteri addiderint. Capitulum. xli.

Onfesse quidem ꝛ apud antiquiores note: queqz ad pythagore vel platõis vel aristotelis scientiam peruenerũt: he tres medietates sunt arithmetica: geometrica: armonica. Post quas proportionum habitudines tres alie sunt que sine nomine quidem feruntur. Uocantur autem quarta: quinta: vel sexta que superius dictis opposite sunt. at vo posteri propter denarii numeri perfectionem quod erat pythagore complacitus: medietates alias quatuor addiderunt: vt in his proportionalitatibus denarie quantitatis corpus efficerent. Secundum quem numeruz ꝛ priores quinqz habitudies comparationesqz descripte sunt: vbi quinqz maioribus proportionibus quos vocauimus duces: minores aptauimus alios terminos quos comites diximus Jnde etiam in aristotelica atqz archyte prius. io. predicamentorum descriptione: pythagoricum denarium manifestum est inueniri. Quando quidez ꝛ plato studiosissimus pythagore secundum eam disputationem diuidit ꝛ archytas pythagoricus ante aristotelem licet quibusdam sit ambiguum decem hec predicamenta constituit. inde etiam. io. membrorum particule: inde alia permulta que omnia persequi non est necesse.

Quod primum de ea que vocatur arithmetica ꝓportionalitate dicendum est. capitu. 42.

Unc vo de proportionalitatibus deqz medietatibus dicendum est. Et primum quidem de ea medietate tractabimus: que

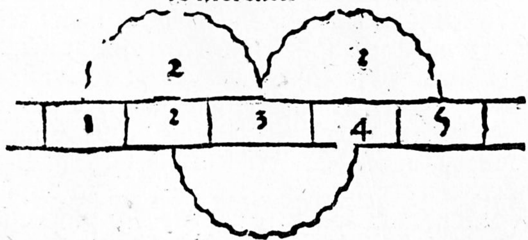
scd̄m quātitatis equalitatem neglecta proportiōis pa
rilitate constitutorū terminorum habitudines seruat
In his aūt quātitatibus medietas ista versat̄: inq̄
his speculanda est: in quib' a seipsis termini differūt
Quid autem esset differentia terminorū superi' diffi
nitum est. Hanc autē esse aritmeticā medietatē nu
merorum ipa rō declarabit: quoniā eius proportio i
numeri quantitate consistit. Que igit̄ cā est hmōi
terminorum habitudinem idest aritmeticam cūctis
aliis proportionalitatibus anteponere: primum qd̄
hanc nobis in principio ipsa numerorum natura ⁊ vis
naturalis quantitatis opponit. Huiusmodi enim pro
portiones queq̄ ad terminorum differentias perti-
nent: vt paulo post demonstrabitur: in naturalis pri-
mum numeri dispositione cognoscimus. Deinde qd̄
supiore libro disputātib' nobis apparuit aritmeticā
vim geometrica atq̄ musica esse antiquiorem: ⁊ qd̄
illata has simul inferre: sublata vero perimeret. qua
re ordine disputatio progrediet̄: si ab ea prius incho-
andū sit medietate que in nūeri differētia nō in pro
portionis speculatione versatur.

¶De aritbmetica medietate eiusq̄ proprietatibus.
Capitulum. xxxxiii.

ARitbmeticaꝫ medietatē vocam': quotiēs
vel trib' vel quotlibet terminis positꝫ: eq̄
lis atq̄ eadē differentia inter oēs disposi-
tos terminos inuenit̄. In qua neglecta pro
portionis equalitate terminoruꝫ tantū differentiarū
q̄ speculatio custoditur. vt. 1.2.3.4.5.6.7.8.9.10

IN hac enī nālis numeri dispositione: si qs.
continuatim differentias terminorum cu-
ret aspicere: secundum aritbmeticam me-
dietatem equa terminorum inter se discre
pantia est. Equales enim sunt differentie:
sed eadem proportio atq̄ habitudo non est. Si igit̄
in tribus terminis consideratio sit: continua propor-
tiōalitas dicitur. Sin vō hic alius dux ⁊ alius comes
illic vero vtriq̄ sint alii: vocabitur disiūcta medietas
Si igitur in tribus tantum terminis secundam con
tinuam medietatem conspexeris: vel in quatuor: vel
in quotlibet aliis secundum disiunctam: easdem sem
per differentias terminorum videbis: tantuꝫ solis pro
portionibus permutatis. Id si in vno quis nouerit re
liqua eū ratio nō latebit. Sit continua medietas. 1.
2.3. Hic vnus a duob' ⁊ 2. a tribus solis tantum sin-
gulis distant. ⁊ sunt eedem differentie proportiones
vero alie: Nanq̄ duo ad vnū duplus est. tres ad duo
sesqualter: ⁊ in ceteris idem videbis. Sin autem per
miscens ⁊ aliquos preteriens eligas: ⁊ in his aliquam
speculationē ponas: idē poterit euenire. Nā si equa-
les terminos itermittas: ⁊ sese in priore dispositiōe
ptereant. si singulos intermittas: soli' binarii notabit̄
differētia. sin vō duo ptereas: ternarii. si tres: q̄terna
rii. ⁊ ad eundē modū vno plus quā intermiseris: erit
illa quā querimus differētia terminorū. Nāq̄ si i trib'
terminis singuli relinquant̄: binarius semper intererit

Differentie

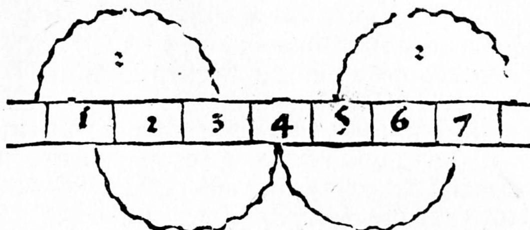

intermissi

Ides ne vt cū supius in naturalis nūeri di
spositione se termini singulis preterirent
pretermissis duobus ⁊.4. vnus ad tres: ⁊.
3. ad quinarium comparati binarium so-
lum in differentia retinuerint. Nec nō etiā
in disiuncta eadem versabitur obseruatio.

Differentie

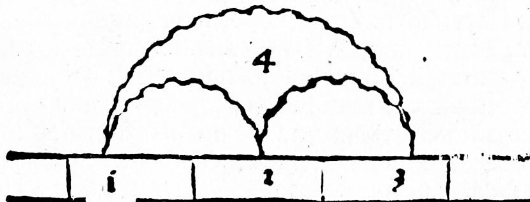

intermissi

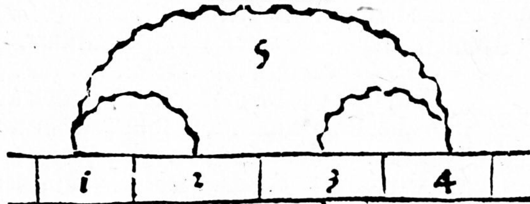

Talibus igitur vestigiis insistentem nullus
ab eadeꝫ similitudine error abducet. Nam
q̄ si duos intermittas: ternarius differen-
tiam continebit. si tres: quaternarius. si q̄
tuor quinarius: eque in continuis propor-
tionibus atq̄ disiunctis. Qualitas autem proportio-
nis eadem non erit quāuis sint equis termini diffe-
rentiis distributi. Quod si conuersim: ponantur: vt
non eisdem differentiis eadem qualitas proportio-
nis eueniat: geometrica talis proportionalitas non
aritbmetica nominatur. Est autem proprium huius
medietatis quod si in trib' terminis speculatio fit: cō
positis extremitatibus illa summa que inter extremi
tates est: non loco tantum: verum etiam sit quantita
te medietas. Ut si ponatur. 1.2.3. vn' ⁊ tres q̄tuor red
dūt. Duo vō qui medius inter vtrosq̄ est: q̄ternarii
medietas inuenitur. Quod si bis medietatem ducas
equ' erit extremitatibus Bis enī duo quatuor creāt
Sin vero disiūcta sit: quod fit ex vtrisq̄ extremitati
bus compositis. hoc ex duabus medietatibus reddi-
tur. Si enim sunt. 1.2.3.4. vnus ⁊ quatuor quinariuꝫ
creant: duo ⁊ tres medii in eundem rursus quina-
rium surgunt.

continua

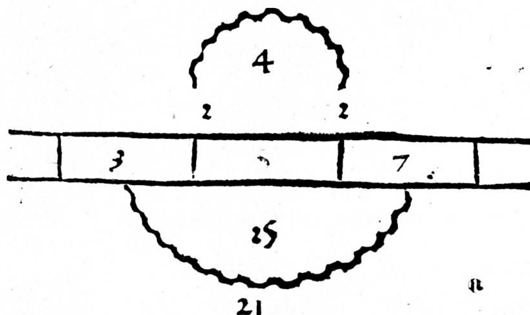

bis duo
4
discontinua

St illi hoc quoq̄ solida pprietate coniunc-
e ctum: quod quemadmodum sunt omnes
termini huiusmodi dispositōis ad seipsos

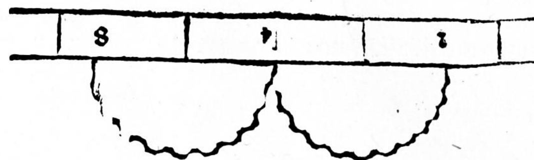
ita sunt differentie ad differentias constitute. Namqꝫ omnis terminus sibiipsi equalis est ⁊ differētie differentiis sunt equales Illud quoqꝫ subtilius qđ multi huius discipline periti nisi nicomachus nūqꝫ antea persperexerunt: quod in omni dispositione vel continua vel disiuncta: quod cotinetur sub duabus extremitatibus minus est eo numero qui ex medietate conficit tantum quantum possunt due sub se differentie continere que inter ipsos sunt terminos constitute. ponamus enim tres terminos. huiusmodi. 3.5.7. Si igitur tres septies augeantur: in. 21. numerum cadunt. Quod si medium terminum idest. 5. in semetipsum multiplicaueris: quinquies quinqꝫ faciunt. 25. Et hic numerus ab eo quem extremitates colligunt quaternario maior est: quem scilicet differentie conficiunt. Inter tres enim ⁊. 5. ⁊. 7. bini intersunt. quos si in sese multiplices. 4. reddunt. bis enim duo quatuor fiūt Recte igitur dictum est: in hac huiusmodi dispositione quod continetur sub extremitatibus minus esse illo numero qui fit ex medietate tantum quantum differentie in se multiplicate restituunt.

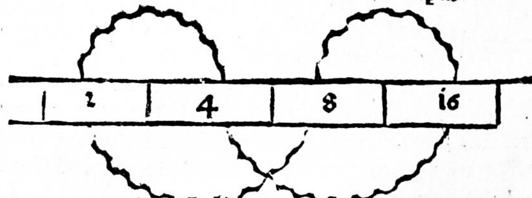
Quartum vero proprium huiusmodi dispositionis notatur: quod antiquiores quoqꝫ habuere notissimum: quod in hac proportionalitate vel medietate in minoribus terminis maiores proportiones in maioribus minores cōparationes necesse est inueniri. Namqꝫ in dispositione hac. 1.2.3. minores sunt termini. 1.⁊. 2. maiores. 2.⁊. 3. ⁊. 2. ad vnū duplus est. 3. vo ad duos sesqualter: sed maior est proportio dupli quā sesqualtera. In armonica autem medietate econtrario euenire contingit. In minoribus enim terminis minores proportiones: ⁊ maioribus maior proportionis quantitas custoditur. Harum vero medietatum idest arithmetice atqꝫ armonice: geometrica proportionalitas media esse notata est. que vel in maioribus vel in minoribus terminis equas numerorum qualitates in proportionalitate custodit. Inter maius vero ⁊ min⁹ equalitas loco ponitur medietatis. Et de arithmetica quidem medietate satis dictum est.

¶ De geometrica medietate eiusqꝫ proprietatibus.
Capitulum. xxxxiiii.

Nunc vero que hanc sequitur geometrica medietas expediatur que sola vel maxime proportionalitas appellari potest: propterea quod in ea eisdem proportionibus terminorum vel in maioribus vel in minorib⁹ speculatio ponitur. Hic enim equa semper proportio custoditur: numeri quantitas multitudoqꝫ negligitur contrarie quam in arithmetica medietate. vt sunt. 1. 2.4.8.16.32.64. Vel in tripla proportiōe. 1.3.9.27. Si: Vel si quadrupla vel si quincupla vel si in quamlibet multiplicitatem numerorū sit constituta distensio. In his enim quotlibet terminos sumpseris: explebunt geometricam medietatem. quemadmodum. n. prior ad sequentem ita sequens ad alium. Et rursus: si permixte facias idem erit. Si eniȝ ponātur tres termini. 2.4.⁊.8. quemadmodum sunt. 8. ad. 4. ita. 4. ad. 2. Atqꝫ hoc si conuertas: quemadmodū sunt. 2. ad. 4. ita erunt. 4. ad. 8.

Vel si in quatuor terminis vt sunt. 2.⁊. 4.8. ⁊.16. quemadmodum est primus ad tertiū i. 2. ad. 8. sic erit secundus ad quartuȝ: idest 4. ad. 16. Vtraqꝫ enim proportio quadrupla est. Et conuersim quemadmodū quartus est ad scđm: ita tertius notatur ad primum. Hoc vero etiam disiuncte licet. Nam quemadmodum est primus ad secunduȝ: idest. 2. ad quatuor: sic tertius ad quartum. idest. 8. ad. 16. ⁊ conuersim quemadmoduȝ secundus ad primum: idest. 4. ad duos: ita quart⁹ ad tertium: idest. 16. ad. 8. idqꝫ in omnibus rata cōsideratione perspicies.

Habet autem propriū huiusmodi medietas quod in omni dispositione secundum hanc proportionalitatem terminorum differētie in eadem proportione contra se sunt q̄ fuerint ipsi termini quorum sunt ipse differentie. Siue eniȝ dupli contra se sint termini: duple erūt etiam differentie: siue tripli: triple. siue secunduȝ quālibet multiplicitatem: eadem in differentijs multiplicitas erit: quam prima consideratio inuenit in terminis vt. subiecta descriptio monet.

Differentie duple

1	2	4	8	16	32	64	128	
1	2	4	8	16	32	64	128	256

Termini dupli.

Nulli igitur dubium esse potest qđ cū oēs termini dupli sint: ita differentie quoqꝫ eorum terminorum duple esse videantur: vt vno minus termino in differētiis: omnes pene dispositos subter terminos quorū sūt ipse differentie: superior ordo reddiderit. Est etiam aliud proprium quod omnis ad minorem maior terminus comparatus. ipsum minorem retinet differētiam. Namqꝫ binarius ad vnitatem: ipsa vnitate differt. ⁊ quaternari⁹ binario: ipso binario. ⁊ octonarius quaternario ipso quaternario. ⁊ deinceps maiores alii ipsis minoribus ab eisdem ipsis differūt quos numerositate pretereunt. Et hoc quidem in duplici proportione cadit. Sin vero sint triplices proportiones: maior

Tetragonus	36	sesquiquinta
parte al.lon.	42	sesquisexta
Tetragonus	49	sesquisexta

nes: maior terminus a minore termino duplicato mi nore termino differt. Ut si sint. i. 3. 9. tres ab uno: binario differunt: in quem unitas idest minor terminus duplicatus excrescat. 3. 9. a tribus senario differunt: quem ternarius duplicatus educit. Et in aliis cunctis eiusmodi ratio reperietur. Sin vero quadruplices sint: triplicato minore termino maior terminus a minore distabit. Et si quinquupli: quadruplicato. et si sexcupli: quinquuplicato: et una minus multiplicatione quam est ipsa minorum ad maiores comparatio terminorum minorem numerus maior exuperat.

Differentie duple.

1	2	4	8	16	32	64	128
1	2	4	8	16	32	64	128	256

Termini dupli

Differetie triple

2	6	18	54	162	489	1458
1	3	9	27	81	243	729	2187

Termini tripli

Differentie quadruple

3	12	48	192	768	3072	12288
1	4	16	64	256	1024	4096	16384

Termini quadrupli.

Hec autem proportionalitas et in aliis omnibus vel superparticularibus vel superpartientibus invenitur huiusmodi proprietate in omnibus conservata: ut in continua proportione: quod fit sub extremitatibus si tres fuerint termini: hoc a medietate multiplicata consurgat Si enim sint. 2. 4. 8. quod fit ex his. 8. idem fit ex quater. 4. Vel si sit in quatuor terminis disiuncta proportio quod fit sub utrisque extremitatibus id duarum medietatum multiplicatione concrescat: Ut si sint. 2. 4. 8. 16. quod fit ex his. 16. idest quater. 8. reddatur. Exemplar autem nobis maximum certissimumque sit illud: ubi ex equalitate diximus omnes inequalitatis species fundi. Illic enim in omnibus vel multiplicibus vel superpartientibus vel superparticularibus vel in ceteris coniunctis geometrica proportionalitas custoditur has omnes proprietates quas supradiximus continens Quarta vero est proprietas huiusce medietatis: quod vel in maioribus vel minoribus terminis et quales sed per proportiones sunt. Namque si ponantur. 2. 4. 8. 16. 32. 64. inter hos omnes dupla proportio est. Apparet etiam hec proportionalitas in binis proportionibus ab unitate alternatim parte altera longioribus quadratisque dispositis a prima multiplicitatis habitudine idest a duplici per cunctas superparticularis habitudines proportionesque discurrens quod subiecta descriptione signatum est.

Tetragonus	1	
parte al.lon.	2	dupla
Tetragonus	4	dupla
parte al.lon:	6	sesqualtera
Tetragonus	9	sesqualtera
parte al.lon.	12	sesquitertia
Tetragonus	16	sesquitertia
parte al.lon.	20	sesquiquarta
Tetragonus	25	sesquiquarta
parte al.lon.	30	sesquiquinta

¶ Que medietates quibus rerum publicarum statibus comparentur.

Capitulum. xxxv.

Atque ideo arithmetica quidem ei reipublice comparatur que paucis regitur: iccirco quod in minoribus eius terminis maior proportio sit. Musicam vero medietatem optimatum dicunt esse rem publicam: ideo quod in maioribus terminis maior proportionalitas invenitur. Geometrica medietas popularis quodammodo et ex equalitate civitatis est. Namque vel in maioribus vel in minoribus equali omnium proportionalitate componitur: et est inter omnes paritas quedam medietatis equum ius in proportionibus conservantis.

¶ Quod superficies una tantum in proportionalitatibus medietate iungatur: solidi vero numeri duabus medietatibus in medio collocantur.

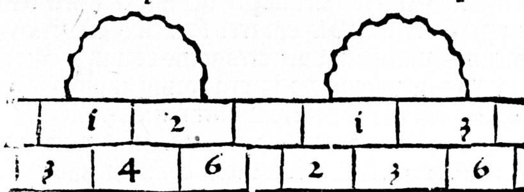
Capitulum. xxxvi.

Post hec igitur tempus est: ut expediamus nunc quidam nimis utile in platonica quadam disputatione: que in timei cosmopeia haud facili cuiquam vel penetrabili ratione versatur. Omnes enim plane figure que nulla altitudine crescunt una tantum medietate geometrica continuantur: alia que iungat non potest inveniri. unde duo tantum in his intervalla sunt constituta: a primo scilicet ad medium: et a medio ad tertium. Si vero fuerint cubi. duas tantum habebunt medietates ubi tertia inveniri non poterit: secundum geometricam. s. proportionem. unde forme solide tria intervalla dicuntur habere. Est enim unum intervallum a primo ad secundum et a secundo ad tertium: et a tertio ad quartum: que est. s. postrema distantia. Recte igitur et plane figure duobus intervallis: et solide tribus contineri dicuntur. Sint enim duo tetragoni 4. scilicet. et. 9. horum igitur unus tantum medius in eadem proportione constitui potest. Namque senarius ad. 4. sesqualter est: et. 9. ad senarium eodem modo sesqualter. Hoc autem iccirco evenit quod singula latera singulorum tetragonorum efficiunt senariam medietatem. Namque quaternarii tetragoni latus binarius est. novenarii ternarius. hi ergo multiplicati senarium perfecerunt. Bis. enim tres senarius est. Et quotienscunque datis duobus tetragonis eorum medietatem volumus invenire: latera eorum multiplicanda sunt: et qui ex his procreabuntur medietas est. Si autem cubi sint. ut. 8. et. 27. due tantum inter hos eadem proportione medietates constitui queunt. 12. scilicet et. 18. namque. 12. ad. 8. et. 18. ad. 27. sesqualtera tantum proportione iunguntur. In his quoque eadem laterum ratio est. Namque ex uno cubo qui propinquior est: una medietas duo latera colligit: ex alternatim vero posito unum. In alia quoque medietate idem est. ponantur enim duo cubi et in medio eorum due medietates quas superius diximus. 8. duodeci. 18. 27. octonarii igitur latus est binarius: bis enim bini bis octonarium fecerunt. Ternarius vero. 27. cubi latus est. Ter enim tres ter. 27. restituunt. Medietas igitur que iuxta octonarium est. idest. 12. mutuatur duo latera ex propinquo sibi octonario et aliud unum latus ex altri

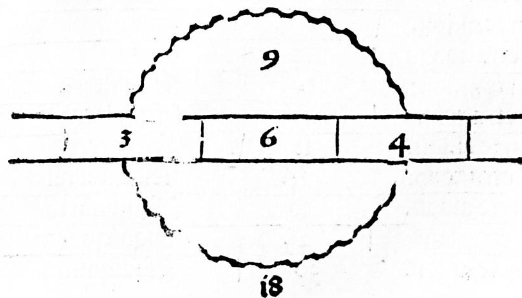
secus posito.27.cubo. Bis enim bini ter. 12. pādunt. Et.18. eadē ratione duo latera a propinquo sibi.27. cubo colligit: & vnū ab altrinsecus posito octonario. Tres enim ter bis.18. concludunt. Hoc autē vniuersaliter speculandum est: si tetragonus tetragonum multiplicet: sine dubio tetragonus prouenit. Sin vo parte altera longior tetragonū multiplicet vel tetragonus parte altera longiorem: nunquā tetragonus sed semper ante longior crescit. Rursus si cubus cubū multiplicauerit: cubi forma conficitur. Si vero parte altera longior cubum: vel cubus parte altera longiorem: nunquam cubus procreabitur. hoc. s. secundū similitudinem paris atq3 imparis. Par enim parem si multiplicet: semper par nascitur. & impar imparem si multiplicet. impar cōtinuo procreatur. Si vero impar parem: vel si par imparem multiplicet: par semper exoritur. Hoc autē facilius cognoscitur ex lectione platōis in libris de republica: eo loco qui nuptialis dicitur: quem ex persona musarum philosophus introducit. Sz nunc ad tertiā medietatē redeundū ē.

De armonica medietate eiusq3 proprietatibus.
Capitulum.xxxvii.

Armonica autem medietas est: que neq3 eisdem differentiis nec equis proportionib9 constituitur: sed illa in qua quemadmodū maximus terminus ad paruissimum terminum ponitur: sic differentia maximi & medii contra differentiam medii atq3 paruissimi comparatur. Ut si sint.3.4.6. vel si.2.3.6. Senarius enim quaternarium sua tertia parte superat: idest duobus quaternarius vero ternariū sua quarta parte superuenit: idest vno. Et senarius ternarium sua medietate idest tribus. ternarius vero binarium sua pte tertia idest vnitate transcendit. Quare in his neq3 eadē proportio terminorum est: neq3 sunt eedem differentie. est autem quemadmodum maximus terminus ad paruissimum terminū: sic differentia maximi & medii ad differentiam medii atq3 postremi. Namq3 in hac proportione que est.3.4.6. maior terminus idest senarius ad paruissimum terminum ternariū dupl9 est & differentia maximi & medii idest senarii & quaternarii duo scilicet: ad differentiam medii & vltimi idest quaternarii atq3 ternarii que est vnitas dupla perspicitur. Sed hoc quoq3 subiecta descriptione mōstratur.

Habet autem proprietatem quemadmodū dictum est cōtrariā aritbmetice medietati. In illa enim in minoribus terminis maior erat proportio: in maioribus minor in hac vero i maioribus quidem terminis maior est proportio: in minoribus vo minor. Namq3 in hac dispositione.3.4.6. tres ad quatuor comparati sesquitertiā habitudinem: sex vo ad quatuor sesqualteram reddunt: sed maior est proportio sesqualtera a sesquitertia tantum quantum pars tertia medietate transcenditur. Juste igitur medietas quedā geometrica proprieq3 eē proportionalitas iudicatur. s. inter eas vbi in maioribus terminis minor est proportio & minoribus maior: & inter eam vbi in maiorib9 maior est minoribus minor. Jlla est. n. vere proportiōalitas que medietatis quodāmodo locum obtinēs: & in maioribus & in minoribus: equalibus proportionum cōparationibus continetur. Hoc quoq3 signum est duarum extremitatum mediam esse quodāmodo geometricā proportionem. Namq3 in aritbmetica proportione medius terminus eadē suā parte & minorē precedit & a maiore precedit̄ ꝫ alia pte minoris alia vo parte maioris. Sit enim aritbmetica dispositio.2.3.4. Ternari9 igitur numerus binarium tertia sua pte precedit idest vno: & a quaternario tertia sua pte preceditur idest vno. At vero ternarius nō eadē pte minoris minorē vincit: vel maioris a maiore supat̄. Namq3 minorē idest binariū vno superat: idest ipsi9 medietate binarii. a quaternario vo vno relinquit̄: que ps quaternarii q̄rta est. Recte igitur dictum est mediū terminū in hmōi medietate: eadē sui pte & minorem vincere & maiore supari: sed non eisdem ptibus vel minoris minorē transgredi: vel maioris a maiore transcendi. Contrarie armonica medietas pportiōes hz. Nāq3 non eadē pte sua medius terminus in hac pportōne vel minorē vincit vel a maiore supatur. sed eadem pte minoris minorē supat: qua pte maioris a maiore supat̄. Jn hac eni dispositione armonica q̄ ē. 2.3.6. ternari9 binariū tertia sui pte vicit: idē ternarius a senario a tota sui quātitate superat̄. i. tribus: Jdēq3 ipse ternarius medietate minoris vincit minorē .i. vno. & medietate maioris a maiore termino vicit̄ idest trib9. Senarij enim medietas ternari9 est. Jn geometrica vo medietate neq3 eisdē suis partib9 medius vel vincit minorē vel a maiore vincitur. neq3 eadem parte vel minoris minorē superat: vel maioris a maiore relinqtur. sed qua pte sua medi9 termin9 minorem superat: eadem pte sua maior termin9 mediū vincit. Quod est vt medietas atq3 extremitas eq̄lib9 medietatē & extremitatē reliquam suis partibus superuadant. Jn hac eni dispositione que est.4.6.9. tertia sui pte medius senarius quaternarium superat. idest duobus: & tertia sui pte rursus nouenarius senarium vincit: idest tribus. Habet autē aliam proprietatē armōica medietas. vt cū duas extremitates in vnū redactas medietas multiplicauerit dupla quātitas colligitur quā si se multiplicēt due extremitates Sint eni hi termini.3.4.6. si igit̄ ternariū & senariū iūgas nouenariū facies: q p quaternariū ductus.36 efficit. qd si se ipse extremitates multiplicent: & fiant tres sexies.18. cōficiūt: qd est prioris sūme dimidiū.

Quare dicta sit armōica medietas ea que digesta ē Capitulum. xxxviii

Onsiderandum forsitan videatur: cur hāc armonicam medietatem vocemus. Cuius hec ratio est: quoniam arithmetica dispositio equas tantum per differētias diuidit quantitates: geometrica vero terminos equa proportione cōiungit. At vero armonicā ad aliquid quodammodo relata consideratione: neqꝫ soluꝫ in terminis speculationem proportionis habet: neqꝫ soluꝫ in differentiis: sed in vtrisqꝫ communiter. Querit enim vt quemadmodum sunt ad se extremi termini: sic maioris ad medium differentia: contra differētiam medietatis ad vltimum. Ad aliquid autem considerationem armonie proprie esse in primi libri rerꝫ omnium diuisione monstrauimus. Ipsarum quoqꝫ musicarum consonantiarum quas symphonicas nominant proportiones in hac pene sola medietate frequenter inuenias. Namqꝫ symphonia diatessaron: que princeps est ꝛ quodammodo vim obtinēs elemēti: constituitur scilicet in epitrita proportione: vt est quaternarius ad ternarium: in eiusdē armonicis medietatibus inuenitur. Sint enim eiusmodi armonice medietatis temini quoruꝫ extimi dupli sint ꝛ rursus alia huiusmodi dispositio quorum extimi tripli.

3	4	6	2	3	9

Senarius igitur ad ternarium duplus est. idem autem in alia dispositione senarius ad binarium triplus. Horum igitur si differentias colligamus ꝛ ad se inuicem comparemus: epitrita proportio colligitur vnde diatessarō symphonia resonabit. Inter tres enī ꝛ 6. ternarius est: ꝛ inter binarium ꝛ senarium quaternarius: qui sibimet comparati sesquitertiam efficient proportionē.

3	4	9

differētia.

Diatessaron	3	sesquitertium
	4	

differētia.

2	3	6

In eadem quoqꝫ medietate ꝛ diapente symphonia componitur: quaꝫ sesqualtera habitudo restituit. Nam in vtrisqꝫ dispositiōibus his que subiecte sunt in duplici senarius ad quaternarium sesqualter est: in triplici ternarius ad binarium: ex quibus vtrisqꝫ diapente symphonia coniungitur.

Sesqualtera.
Diapente.

3	4	6
2	3	6

Sesqualtera.
Diapente.

Est hanc autem diapason consonātia que fit ex duplici. vt est subiecta formula.

Duplex
Diapason.

2	4	6

In triplici quoqꝫ dispositione simul diapente ꝛ diapason symphonia componitur: seruans sesqualteram ꝛ duplicem rationem. quod subiecta descriptio docet.

Sesqualtera. Diapente. Duplex Diapason.

2	3	6

Triplex.
Diapente ꝛ diapason.

Et quoniam triplus duas continet consonantias diapente scilicet ꝛ diapason: in huius triplicis positione in differentiis eūdē rursus triplum reperiemus secundum subter descriptum modum.

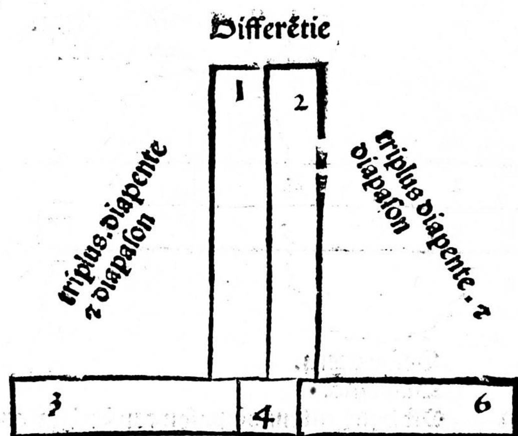
Triplus. diapente ꝛ diapason

differentie

	1	3
2	3	6

Termini.

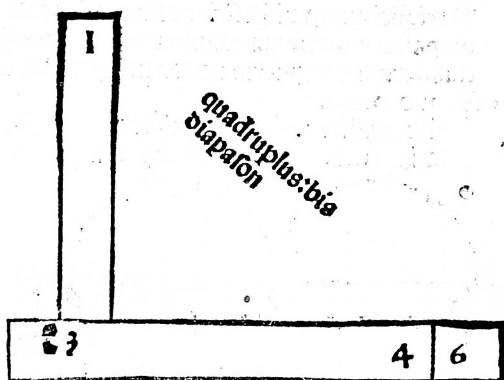
In dupla vero dispositione maior termin⁹ ad medii termini contra se differentiam triplus est. ꝛ rursus minor termin⁹ ad medii contra minorem terminum comparati differentiam triplus est.

Termini.

Lla autem maxima symphonia que vocat̄ bis diapason: velut bis duplum: quoniam diapason symphonia ex duplici proportione colligitur: huic se iuncture armonice medietatis interserit. Nam in duplici proportione medius terminus ad minoris suiqꝫ differentiā quadruplus inuenitur.

Differentia.

Termini.

N triplicib⁹ quoqꝫ extremitatibus maior differentia ad minorem differētiā quadrupla est. ⁊ diapason bis symphoniā emittit. nāqꝫ ī dispositiōe. 2. 3. 6. extremoꝝ differētia est: idest senarii ⁊ binarii. 4. minor vero differentia idest ternarii ⁊ binarii vnus. 4. autē vno quadrupla maior est relatione. que comparatio bis diapason consonantiam tenet.

¶ De geometrica armonia. Capitulum. xlix

Ocant autem quidam armonicam huiusmodi medietatem iccirco quod semper hec proportiōalitas geometrice armōie cognata est. armoniam autem geometricam cubum dicunt. Ita enim ex longitudine in latitudinem distentus est ⁊ in altitudinis cumulum creuit: vt ex eq̄libus proficiscens ad equalia perueniēs: equaliter totus sibi conueniens creuerit. Hec autem medietas in omnib⁹ cubis que est geometrica armonia perspicitur. Omnis enim cubus habet latera. 12. angulos octo superficies sex. Hic autem ordo ⁊ dispositio armonica est. Disponantur enim. 6. 8. 12. hic ergo quemadmodū est maior terminus ad paruissimū ita differentia maioris ⁊ medii ad paruissimam comparatur. Perpensi namqꝫ. 12. ad sex dupli sunt. differentia vo. 12. ⁊ octonarii quaternarius est. octonario ⁊ senarii duo. dupla autem rōne distabunt duobus quatuor comparati. Rursus octonarius qui medietas est alia sua parte minorem precedit: ⁊ alia sua parte a maiore preceditur. eadem autem parte minoris minorem superat. qua parte maioris a maiore superatur. Rursus si extremitates in vnū redigantur ⁊ a medietate octonario multiplicentur: duplus erit ab eo numero quem sole extremitates multiplicate p̄fecerint. Omnes autem in hac dispositione symphonias musicas inuenimus. Diatessaron quidem ē octo ad sex quoniā proportio sesquitertia est. At diapente. 12. ad. 8. quoniam ea que sesqualtera comparatio dicitur in ea diapente consonātia reperitur. Diapason vero que ex duplici nascitur ex. 12. ad sex compositione producitur. Diapason vero ⁊ diapente que triplicis optinent rationem: fit ab extremitatum. differentia ad differentiam minorem. Namqꝫ duodenarii ⁊ senarii sex differentia est. minor vero est differentia octonarii ⁊ senarii: idest. 2. dui senarius ad binarium triplus est: ⁊ diapason simul ⁊ diapente consonantiā sonant. Illa vero maior consonantia que est bis diapason: que ex quadruplo fit in medii termini idest octonarii: ⁊ eius differentie comparatione perspicit̄ que inter octonarium senariumqꝫ reperitur. Quare proprie atqꝫ conuenienter huiusmodi proportionalitas armonica medietas appellatur.

¶ Quemadmodum constitutis altrinsecus duob⁹ terminis: arithmetica ⁊ geometrica armōica inter eos medietas alternetur atqꝫ de eoꝝ generationibus. Capitulum. l.

Os autem prestare debem⁹ quatenus quēadmodum dato calamo extremis foraminib⁹ manentibus musicis mos est: vt medium foramē permutātes: atqꝫ aliud aperientes aliud digitis occludentes diuersos emittant sonos. Vel cum duabus altrinsecus protensis cordis medii nerui sonum musicis vel astringendo tenuat vel remittendo grauat: ita quoqꝫ datꝫ duobus numeris nunc quidem arithmeticam: nunc vero geometricam: nunc autem armonicam medietatem experiamur inserere. vt rectū propriūqꝫ medietatis nomen sit: quod manētibus extremitatibus huc atqꝫ illuc ferri permutariqꝫ videatur. Poterimus autem hanc in duobus altrinsecus positis terminis vel paribus vel imparibus permutare: ita vt cum arithmeticam ponimus meditatem differentiarum tātum ratio equalitasqꝫ seruetur. Cum vo geometricam: rata se proportium iunctura custodiat. Sin autem armonica fiat differentiarum comparatio ab terminorum proportione non discrepet. Et sint quidē primo pares posite quedā extremitates: inter quas has oēs medietates oporteat internectere. 10. ⁊. 40. Prius igitur arithmetica medietas aptet̄. Inter hos ergo si. 25. posuero erit mihi arithmetica proportio differentiarum quantitate īmutabiliter custodita. ī huiusmodi scilicet dispositōe. 10. 25. 40. Vides. n. vt quīdene sese summule quantitate trāscendāt. Oēsqꝫ proprietates quas supra diximus ī medietate arithmetica conuenire: ab hac hmōi dispositione non repies alienas. Nāqꝫ quēadmodum vnusquisqꝫ eorum termin⁹ ad seipsū est: quoniā sibi equalis est: ita sunt ad se inuicē differētie: qm̄ sibi sunt equales. ⁊ quanto maior termin⁹ mediū trāsit: tāto medi⁹ vincit mīorē. Et extremitatū aggregatio duplex est medietate. ⁊ minoꝝ terminorum proportio maior ē illa comparatiōe q̄ inter maiores

ter maiores terminos continetur. Et tanto minor est numerus qui fit ex multiplicatis extremitatibus ab eo qui fit ex multiplicata medietate: quantum eorum differentie multiplicate restituunt. Illud quoque quod medietas eadem sui parte et a maiore vincitur et minorem ipsam superuenit. non eadem autem parte minoris minorem transit: vel maioris a maiore relinquitur. que omnes scilicet proprietates non alterius nisi arithmetice medietatis sunt. Quod si superius dicta meminerit lector: ita esse indubitanter intelliget. rursus si inter eosdem. 10. et. 40. viginti constituam: statim geometrica medietas cum suis proprietatibus cunctis exoritur: arithmetica medietate pereunte. In hac enim dispositione. 10. 20. 40. quemadmodum est maior ad medium: sic medius ad extremum. Et quod continetur ab extremitatibus equum est ei quod a multiplici medietate completur. Differentie quoque eorum in eadem sunt proportione qua termini. Crementum vero et imminutio proportionum secundum terminos nulla est: sed maiorum terminorum proportio a minorum terminorum proportione non discrepat. Si vero armonicam medietatem coniungere velim. 16. mihi numerus inter extremitates vtrasque ponendus est vt sit hoc modo. 10. 16. 40. Nunc igitur licet in huiusmodi dispositione omnes armonicas proprietates agnoscere. qua enim maximus ad paruissimum terminus proportione coniugitur: eadem proportione differentie ad seinuicem comparantur. Et quibus partibus maioris a maiore medius vincitur: eisdem partibus minoris preterit minorem. Suis vero non eisdem vel a maiore vincitur. vel transit minorem. Et in maioribus terminis maior est proportio: in minoribus minor. Et si in vnum extremitates redigantur: et medietatis quantitate concrescant: duplus inde conficitur numerus ab eo qui ex solis multiplicatis extremitatibus procreatur. Atque hoc quidem in terminis paribus constitutum est. At vero si impares proponantur vt sunt 5. et. 45. aptatus medius. 25. arithmeticam proportionem medietatemque constituit. Nam si sint. 5. 25. 45. eadem sese numerorum quantitate termini transgredientur: et omnis superius dicta proprietas arithmetice medietatis in his terminis custoditur Sed si. 15. numerum medium ponam vt sint. 5. 15. 45. in geometricam medietatem termini relabuntur: equalibus terminorum ad se inuicem proportionibus custoditis. Nouem vero si inter vtrosque terminos ponam: vt sint 5. 9. 45. fit armonica medietas: in qua summa maximus numerus paruissimum precedit: eadem maior differentia minorem differentiam vincat. Qua vero disciplina huiusmodi medietates reperire possimus expediendum est. Datis duobus terminis: si arithmeticam medietatem constituere oportebit: vtraque est extremitas coniungenda quodque ex ea copulatione colligitur diuidendum. isque numerus qui ex diuisione redactus est arithmeticam medietatem inter extremitates locatus efficiet. vt. 10. et. 40. si iunxero: efficiunt 50. quos si diuidam. 25. redduntur. Hic erit medius terminus secundum arithmeticam proportionem. Vel si illum numerum quo maior minorem superat diuidas: eumque minori superponas: quodque inde concrescit medium ponas arithmetica medietas informatur. Nam. 40. denarium tricenario superat. quem si diuidas. 15. fiunt. hunc si minori idest denario superposueris. 20. et. 5. nascentur. quem si medium constituas arithmetice medietatis ordo formatur. Geometricam vero si ratione vestiges: eius numeri qui sub vtrisque extremitatibus continetur tetragonicum latus inquire: et hunc medium pone. Nam sub. 40: et denario numero. 400. continentur. Si enim denarium in. 40. multiplices: hic numerus crescit Horum igitur quadringentorum require tetragonicum latus. hi sunt. 20. Vicies enim. 20. 400. efficiuntur. Repertum ergo latus quadratum medium constitues. Vel si eam proportionem quam inter se dati termini custodiunt diuidas: et id quod relinquetur medium terminum ponas. Namque. 40. ad denarium quadruplus est. Igitur quadruplum si diuidas duplum facies: qui est scilicet. 20. Nam. 20. ad denarium duplus est. hunc si medium constituas: medietatem geometricam perferet Armonicam vero medietatem tali modo reperies. differentiam terminorum in minorem terminum multiplica et post iunge terminos. et iuxta eum qui inde confectus est committe illum numerum qui ex differentiis et termino minore productus est. Cuius cum latitudinem inueneris: addas eam minori termino: et quod inde colligitur medium terminum pones. 10. enim. et. 40. fiunt 50. Differentia autem inter. 10. et. 40. 30. sunt. quem si multiplicas in denarium: idest in minorem: decies. 30. oportet. 300. efficies. Quos. 300. iuxta eum committe qui ex iunctis vtrisque confectus est: idest iuxta. 50. facient. enim quiquagies senos et inuenitur latitudo senarius. Hunc igitur si minori termino addas faciet 16. et hic numerus medius constitutus inter. 10. et. 40. armonicam proportionem medietatemque seruabit.

¶ De tribus medietatibus que armonice et geometrice contrarie sunt.

Capitulum. li.

Hae quidem sunt apud antiquiores inuente probateque medietates. quas iccirco longius enodatiusque tractauimus: quod he maxime in antiquorum lectionibus inueniuntur: et ad omnem pene vim cognitionis eorum versatur vtilitas. Ceteras autem pretereundo transcurrimus: iccirco quod non multum nobis in lectionibus prosunt. sed tantum ad implendam denarii numeri quantitatem. Que ne lateant ne ve sint aliquibus ignorate depromimus. Videntur enim he supradictis medietatibus esse contrarie ex quibus originem trahunt Ex his enim etiam iste sunt constitute. Et autem quarta medietas que opposita videtur armonice: in qua tribus terminis positis: quemadmodum est maximus terminus ad paruissimum: sic differentia minorum ad differentiam maximorum. Vt sunt. 3. 5. 6. sex ad ternarium duplus. Et sunt minores. 5. et. 3. maximi vero huius dispositionis. 6. et. 5. Differentia vero minorum quinarii scilicet et ternarii. 2. sunt maiorum quinarii et senarii. 1. qui 2. ad vnum comparati duplum faciunt. Ergo quemadmodum est maximus terminus ad paruissimum sic minorum terminorum differentia est ad differentiam maximorum. Liquet autem oppositam et quodammodo contrariam esse hanc medietatem armonice medietati: iccirco: quod in illa quemadmodum est maximus terminus ad paruissimum: sic maiorum terminorum differentia ad differentiam minorum. Hic autem econtrario. Est autem proprium huius medietatis: quoniam quod continetur sub maximo termino et medio: duplum est eo quod continetur sub medio atque paruissimo. Sexies enim quinque. 30. sunt: quinquies vero tres. 15. Due vero alie medietates quinta scilicet et sexta geometrice medietati contrarie sunt: et eidem viden

tur opposite. Est autem quinta medietas: quotiens in tribus terminis quemadmodum est medius terminus ad minorem: terminum: ita eorum differẽtia ad differentiam medii atq; maioris. Nam in hac dispositione. 2.4.5. quaternarius ad binarium duplus ẽ. sed inter quaternarium ⁊ binarium duo sunt: inter quaternarium vero ⁊ maiorem terminum idest quinq;.1. ⁊ duo ad vnum dupli sunt. Contrarium autem geometrice medietati in hac proportione est: quod in illa quemadmodum maior terminus ad minorem esset: sic maiorum differentia ad differentiam minorum. hec vero contraria quemadmodum minores ad se termini sunt: sic minorum differentia terminorum ad maiorum differentiam comparatur. Est autem proprium in hac quoq; dispositione quod illud quod continetur sub maiore termino ⁊ medietate duplum est eo quod sub vtrisq; extremitatibus continetur. Nam quinquies quattuor sunt. 20. quinquies vero. 2. sunt. 10. ⁊. 20. denari duplus est. Sexta vero medietas est quando tribus terminis constitutis quemadmodum est maior terminus ad medium: sic minoru; terminorum differẽtia maximorũ. In dispositione enim que est. 1.4.6. maximus teminus ad medium sesqualter est. differentia vero minorum idest vnius ⁊.4. ternarius est: maiorum vero idest quaternarii ⁊ senarii binarius. Ternari⁹ autẽ binario comparatus sesqualteram habitudinem proportionis efficiet. Eodem autem modo hec quoq; medietas geometrice contraria est quemadmodum ⁊ quinta: propter proportionẽ differentiarum a minoribus ad maiores terminos conuersam.

De quatuor medietatibus quas posteri ad implẽdũ denarium limitem adiecerunt.

Capitulum.lii.

Et he quidem sunt sex medietates quarum tres a pythagora vsq; ad platonẽ aristotelemq; manserunt. Post vero qui insecuti sunt has tres alias de quibus supra disseruimus suis commentariis addidere. Sequens autem etas quemadmodum diximus ad iplendam denariam quãtitatẽ alias quatuor medietates apposuit. quas non adeo quis in veterum libris inueniat. Has igitur nos quam possumus breuissime disponamus. Prima enim que est earũ in ordine vero septima medietas hoc modo coniungitur: cum in tribus terminis quemadmodum est maximus termin⁹ ad vltimum: sic maximi ⁊ paruissimi termini differẽtia ad minorum differentiam terminorum. vt in hac dispositione. 6.8.9. Nouenarius igitur ad senarium sesqualter est. quorum est differentia ternarius. Minorum vo terminorum: idest octonarij ⁊ senarij binarius differentia est qui ad superiorem ternariũ comparatus facit sesqualteram proportionem. Secunda vero inter quatuor: sed octaua in ordine proportionalitas est: quotiens in tribus terminis quemadmodũ sunt extremitates ad se inuicem comparate: sic eorũ differentia ad maiorum terminorum differentiam. vt sunt. 6.7. Nouem igitur ad. 6. sesqualter est. ⁊ eorum differentia ternarius est qui comparatus contra maiorum differentiam: idest septenarij ⁊ nouenarij q binarius est: reddit sesqualteram proportionem. Tertia vero inter has sequentes quatuor. nona autem in ordine proportio est: quando tribus terminis positis quam proportionem medius termin⁹ ad paruissimũ custodit: eã retinet extremorum differentia ad minorum differentiam comparata. vt. 4.6.7. Etenĩ. 6. ad. 4. sesqualter est. quorum est differentia binarius. septenarij vero ⁊ quaternarij ternarius differentia ẽ quem si ad superiorem binarium comparemus sesquitera proportione coniungitur. Quarta vero que in ordine decima est consideratur in tribus terminis: cũ tali proportione medius termin⁹ ad paruissimum cõparatur: quali extremorum differentia contra maiorum terminorum differentiam proportione coniungitur. vt sunt tres quinq; octo. Quinarius enim medi⁹ terminus ad ternarium superbipartiẽs est. Extremorum vero differentia octonarii scilicet ⁊ ternarii quinarius. qui comparatus contra maiorum terminorũ differentiam scilicet quinarii ⁊ octonarii q est ternarius: ⁊ ipse quoq; superbipartiens inuenitur.

Dispositio decem medietatũ. Capitulũ.liii.

D Isponamus igitur cunctas medietates in ordinẽ: vt cuiusmodi omnes sint facillime possint intelligi.

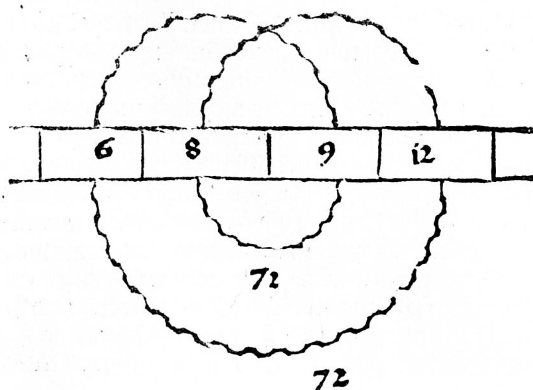
Arithmetica	Prima	1	2	3
Geometrica	Secunda	1	2	4
Armonica	Tertia	3	4	6
contraria armonice	Quarta	3	5	6
contraria geome.	Quinta	2	4	5
contraria geome.	Sexta	1	4	6
inter.4.prima	Septima	6	8	9
inter.4.secunda	Octaua	6	7	9
inter.4.tertia	Nona	4	6	7
inter.4.quarta	Decima	3	5	8

De maxima ⁊ perfecta symphonia que tribus distẽditur interuallis. Capitulum.liiii.

Restat ergo de maxima pfectaq; armonia disserere. que tribus interuallis constituta magnam vĩ obtinet in musici modulaminis temperamentis: ⁊ in speculatione naturalium questionum. Etenim perfectius huiusmodi medietate nihil poterit iueniri: que trib⁹ interuallis producta perfectissimi corpis naturã substantiamq; sortita est. Hoc enim mõ cubũ quoq; trina dimẽsione crassatum: plenam armoniã esse monstrauimus. Hec autem hmõi inuenietur: si duobus terminis cõstitutis: qui ipsi trib⁹ creuerĩt interuallis longitudine: latitudie: ⁊ profunditate: duo hmõi termini medii fuerĩt constituti: ⁊ ipsi trib⁹ interuallis notati. qui vel ab equalibus per eq̃les equaliter sint producti: vel ab inequalibus ad inequalia eq̃liter: vel ab inequalibus ad eq̃lia eq̃liter vel quolibet alio mõ atq; ita cũ armonicam pportionẽ custodiant: alio tñ modo cõparati faciant arithmeticã medietatẽ: hisq; geometrica medietas que inter vtrasq; versat̃ deesse non possit. In quatuor enim terminis si fuerit quẽadmodũ prim⁹ ad tertiũ. sic secũdus ad quartũ: proportionũ ratione. s. custodita: geometrica medietas explicatur. Et qđ continet̃ sub extremitatib⁹ equum erit ei qđ sub vtraq; medietate ad seinuicẽ multiplicata conficitur. Rursus si maximus quatuor terminorũ numerus ad eum q sibi propinquus ẽ talẽ habeat differentiã qualẽ idẽ ipse maximo propinquus ad paruissimũ huiusmodi proportio in arithmetica consideratione proponitur. Et extremorũ coniunctio duplex erit propria medietate. Si vero inter quatuor q est tertius terminus equa parte quarti quartũ terminũ superet: ⁊ equa primi a primo superet̃: armonica huiusmodi pportio medietas pspicitur: Et quod continetur

tinetur sub extremorum aggregatione ⁊ multiplica-
tione medietatis duplex est eo quod sub vtraq; extre
mitate conficitur. Sit autem quoddam huius dispo-
sitionis exemplar hoc modo. 6.8.9.12. Has igitur
omnes solidas quãtitates esse non dubium est. Sex
enim nascuntur ex vno bis ter. 12. autem ex bis duo
ter. Horum autem medietates: octonarius fit semel
duo quater. Nouenarius vero semel tres ter. omnes
igitur termini cognati sibi: ⁊ tribus interuallorum di
mensionibus notati sunt. In his igitur geometrica
proportionalitas inuenitur: si. 12. ad. 8. vel. 9. ad sena
rium comparemus. Utraq; eniz comparatio sesqual
tera proportio est. ⁊ quod continetur sub extremitati
bus idem est ei quod fit ex medijs. Namq; quod fit
ex duodecies sex: equum est ei quod fit ex octies. 9.
Geometrica ergo proportio huiusmodi est. Arithme
tica autem est si duodenarius ad nouenarium: ⁊ no-
uenarius ad senarium cõparetur. In vtrisq; eñi ter-
narius differentia est ⁊ iuncte extremitates medieta
te duple sunt. Si enim iunxeris senarium ⁊ duodeciz
facies: 18. qui est nouenario medio termino duplus.
In his ergo geometricaz arithmeticam medietatez
perspeximus. Hic quoq; armonica medietas inuenit̃
si. 12. ad. 8. ⁊ rursus. 8. ad senarium comparem⁹. qua
enim parte senarij octonarius senariũ superat: idest
parte tertia: eadem duodenarij parte octonarius su-
peratur. Quatuor enim quib⁹ octonarius a duode-
nario vincitur: duodenarij tertia pars est. Et si extre
mitates iungas. 6. scilicet. ⁊. 12. easq; per octonariuz
medium multiplices. 144. sunt. Quod si se extremi-
tates multiplicent: sex scilicet ⁊. 12. faciẽt. 72. quo nu
mero. 144. duplus est. Inueniemus hic quoq; oẽs
musicas consonantias. Nãq;. 8. ad. 6. ⁊. 9. ad. 12. com
parati sesquitertiam proportionem reddunt: ⁊ simul
diatessaron consonantiam. Sex vero: ad. 9. vel. 8. ad
12. cõparati reddũt sesqualterã ꝓportionẽ. sed diapẽ
te symphoniam. Duodecim vero ad senarium consi-
derati duplicem proportionem: sed diapason sympho
niam canunt. Octo vero. ⁊. 9. ipsi contra se medij con
siderati epocdoum iungunt. qui in musico modulami
ne tonus vocatur. q̃ oĩum musicoꝝ sonoꝝ mẽsura cõ
munis ẽ. Oĩum. n. ẽ sonus iste paruissimus. Unde no
tũ est quod diatessaron ⁊ diapẽte cõsonantiaꝝ tonos
differentia est. sicut inter sesquitertiam ⁊ sesqualterã
proportionẽ sola est epocdous differentia. Eius autez
descriptionis subter exemplar adiecimus.

Proportionalitas geometrica.
Sesqualtere proportiones.

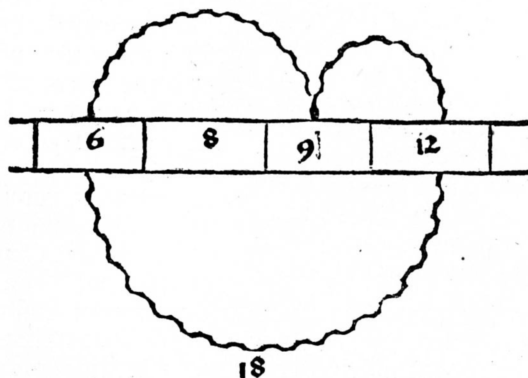

72

Extremorum mediorumq; multiplicationes

Proportionalitas arithmetica.

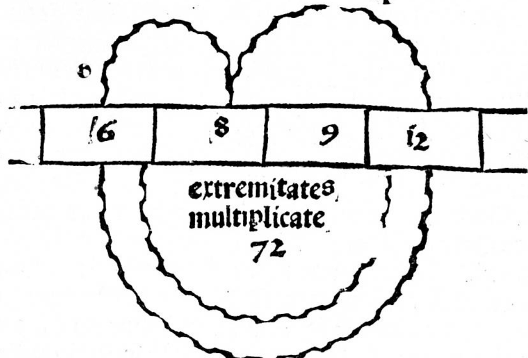
Differentie.
3 3

18
Extremitates iuncte ad nouenariuz mediũ duple sunt

Proportionalitas armonica.

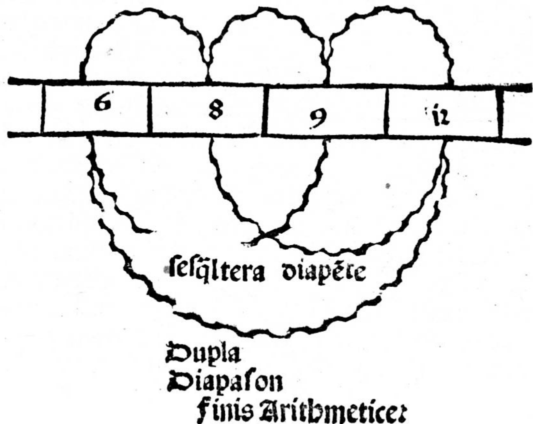
Partes minoris maiorisq; terminorum.
2 4

144
Iuncte extremitates ⁊ per medium multiplicate.

Consonantie musice

Sesquitertia Sesquitertia
Epocdous
Diatessaron Diatessaron.

Dupla
Diapason
Finis Arithmetice.

¶Boetij de Musica liber primus. Proemium Musicam naturaliter nobis esse coniunctam: ⁊ mores vel honestare vel euertere.

Capitulum primum.

Omnium quidem perceptio sensuum ita sponte ac naturaliter quibusdam viuentibus adest: vt sine his animal non possit intelligi. Sed nõ eque eorundem cognitio: ac firma perceptio animi inuestigatiõe colligitur. Illaboratum ẽ enim: ꝙ sensum percipiendis sensibilibus rebus adhibemus. Que vero sit ipsoruꝫ sensuũ secundum quos agimus: natura: ⁊ que rerum sensibilium proprietas: id non obuium neqꝫ cuilibet explicabile esse potest: nisi quem conueniens inuestigatio veritatis contemplatione direxerit. Adest enim cunctis mortalibus visus: qui vtrum venientibus ad visum figuris: an ad sensibilia radijs emissis efficiatur: inter doctos: quidem dubitabile est: vulgum quoqꝫ ipsa dubitatio preterit. Rursus cum quis triangulum respicit vel quadratum: facile id quod oculis intuetur: agnoscit. Sed quenam trianguli vel quadrati sit natura: a mathematico necesse est petat. Idemqꝫ de ceteris sensibꝰ dici potest. maximeqꝫ de arbitrio auriũ quarum vis ita sonos captat: vt non modo de his iudicium capiat: differentiasqꝫ cognoscat: verum etiaꝫ delectetur sepius: si dulces coaptatiqꝫ modi sint. angatur vero: si dissipati atqꝫ incoherentes feriant sensum. Unde fit: vt cum sint quatuor matheseos discipline: cetere quidem ad inuestigationem veritatis laborent: Musica vero non modo speculationi: verum etiam moralitati coniuncta sit. Nihil est enim tam ꝓprium humanitatis: q̃ꝫ remitti dulcibus modis: astringiqꝫ contrariis. Idqꝫ non modo se se in singulis vel studijs vel etatibus tenet: verum per cuncta diffunditur studia: ⁊ infantes: ac iuuenes: necnõ etiam senes ita naturaliter affectu quodam spontaneo modis musicis adiunguntur: vt nulla oĩno sit etas: que a cantilene dulcis delectatione seiuncta sit. Hĩc etiam internosci potest: ꝙ non frustra a Platone dictum ẽ mundi animam musica conuenientia fuisse cõiunctã. Cum enim ex eo: quod in nobis est iunctũ conuenienterqꝫ coaptatum: illud excipimus ꝙ in sonis apte conuenienterqꝫ coniunctũ est: eoqꝫ delectamur. nos quoqꝫ ipsos eadem similitudine compactos esse cognoscimus. Amica est enim similitudo. Dissimilitudo vero odiosa atqꝫ contraria. Hinc etiam morum quoqꝫ maxime permutationes fiunt. Lasciuus quippe animꝰ vel ipse lasciuioribus delectatur modis: vel sepe eosdem audiens cito emollitur: ac frangitur. Rursus asperior mens vel incitatioribus gaudet. vel incitatioribus asperatur. Hinc est etiam ꝙ modi musici gentium vocabulo designati sunt: vt lidius modus. 2. phrygius. Quo enim quasi vnaqueqꝫ gens gaudet: eodem modus ipse vocabulo nuncupatur. Gaudet enim gens modis morum similitudine. Neqꝫ enim fieri potest: vt mollia duris: dura mollioribus adnectantur. aut gaudeant. Sed amorem delectationemqꝫ (vt dictum est) similitudo conciliat. Unde Plato etiam maxime cauenduꝫ existimat: ne bene morata musica aliqd permutetur. Negat enim esse vllam tantam morum in repu. labem: quam paulatim de pudenti ac modesta musica inuertere. Statim enim idem quoqꝫ audiẽtiuꝫ animos pati: paulatimqꝫ discedere nullumqꝫ honesti ac recti retiere vestigiũ: si vel ꝑ lasciuiores modos inuerecunduꝫ aliquid vel per asperiores ferox atqꝫ immane mentibus illabatur. Nulla enim magis ad animum disciplinis via: q̃ꝫ auribus patet. Cum ergo per eas. Rithmi modiqꝫ ad animum vsqꝫ descenderint: dubitari non potest: quin equo modo menteꝫ atqꝫ ipsa sunt efficiant: atqꝫ conforment. Id vero ⁊ itelligi in gentibus potest. Nam que asperiores sũt getarum: durioribus delectantur modis. Que vero mãsuete mediocribus. q̃ꝫq̃ꝫ id hoc tempore pene nullum est. Quod vero lasciuum ac molle est genus humanũ id totum scenicis ac theatralibus modis tenet. Fuit vero pudens ac modesta Musica: dum simpliciorbꝰ organis ageretur. Ubi vero varie permixteqꝫ tractata est: amisit grauitatis atqꝫ virtutis modum: ⁊ pene in turpitudinem prolapsa minimũ antiquam speciem seruat. Unde Plato precipit minime oportere pueros ad omnes modos erudiri: sed potius ad valentes ac simplices. Atqꝫ hic maxime illud retinenduꝫ est: ꝙ si quoquo modo per paruissimas mutationes hinc aliquid permutaretur: recens quidem minime sentiri: post vero magnam facere differentiam: ⁊ per aures ad animum vsqꝫ delabi. Iccirco magnam esse custodiam reipu. Plato arbitratur Musicam optime moratam: pudenterqꝫ coniunctam ita: vt sit modesta ac simplex: ⁊ mascula: nec effeminata: nec fera: nec varia. Quod lacedomõij maxĩa ope seruauere. dũ apd eos Taletas Cretensis gortinꝰ magno precio accitus pueros disciplina musice artis imbueret. Fuit enim id ãtiqs ĩ morẽ: diuqꝫ ꝑmãsit. Quoniam vo eis thimotheus Milesius suꝑ eas: quas ante repererat: vnũ addidit neruũ: ac multipliciorẽ Musicam fecit: exegere de laconica. Cõsultũqꝫ de eo factũ ẽ. Quod insigne ẽ spartiatarum lingua. S. litterã in. R. vertentium ipꝫ de eo consultũ eisdẽ verbis grecis apposui.

¶Quod consultum id scilicet cõtinet. Iccirco Thimotheo Milesio Spartiatas succensuisse: ꝙ multipliceꝫ Musicã reddens pueroruꝫ animis: quos accepat erudiendos: officeret: ⁊ a virtutis modestia prepediret. ⁊ ꝙ armoniã: quã modestã susceperat: in genus chromaticũ: qđ mollius est: ĩuertisset. Tãta igiẗ fuit apđ eos musice diligẽtia: vt eaꝫ aĩos quoqꝫ obtinere arbitrarentur. Uulgatũ qppe est: q̃ꝫ sepe iracũdias cantilena represserit: q̃ꝫ multa vel in corporũ: vel ĩ animorum affectionibus miranda perfecerit. Cui enim ẽ illud ignotũ: ꝙ pythagoras ebrium adolescẽtẽ tauromintanũ sub phrygii modi sono incitatũ spondeo succinente reddiderit mitiorem ⁊ sui compotem. Nã cũ

scortũ

scortum in riualis domo esset clausum: atqꝫ ille fures vellet domum amburere. cumqꝫ pythagoras stellarum cursus (vt ei mos nocturnus) inspiceret: vbi intellexit sono phrigij modi incitatum multis amicorũ admonitionibus a facinore noluisse desistere: mutari modum precepit atqꝫ ita furentis animum adolescentis ad statum mentis pacatissime temperauit. Quod scilicet. Mar. Tullius commemorat in eo libro: quem de consilijs suis composuit: aliter quidem: sed hoc modo. Sed vt aliqua similitudine adductus maximis minima conferam: vt cum vinolenti adolescentes tibiarum etiam cantu (vt fit) instincti mulieris pudice fores frangerent: admonuisse tibicinam vt spondeum caneret: Pythagoras dicitur. Quod cuꝫ illa fecisset tarditate modorum ⁊ grauitate canentis illorum furentem petulantiam consedasse. Sed vt similia breuiter exempla coquiram. Terpander: atqꝫ Arion Methimneus lesbios: atqꝫ iones grauissimis morbis cãtus eripuere presidio. hismenias vero Theban' boetiorum pluribus: quos sciatici doloris tormenta vexabant: modis cunctas fertur abstersisse molestias. Sꝫ etiam Empedocles cum eius hospitem quidam gladio furibundus inuaderet. qꝫ eius ille patrem accusatione damnasset: inflexisse modum dicitur canendi: itaqꝫ adolescentis iracundiam temperasse. In tantuꝫ vero prisce philosophie studijs vis musice artis innotuit: vt pythagorici cum diurnas in somno resoluerẽt curas. quibusdam cantilenis vterentur: vt eis lenis ⁊ quietus sopor irreperet. Itaqꝫ experrecti alijs quibusdam modis stuporem somni confusionemqꝫ purgabant. Id nimirum scientes: qꝫ tota nostre anime corporisqꝫ compago musica coniuncta sit. Nam vt sese corporis affectus habet: ita etiam pulsus cordis motibus incitantur. Quod scilicet Democritus Hypocrati medico tradidisse fertur: cum eum quasi insanum cunctis Democriti ciuibus id opinantibus ĩ custodia medendi causa viseret. Sed quorsum ista. Quia non dubitari: quin nostre anime ⁊ corporis status eisdem quodammodo proportionibus videatur esse compositus: quibus armonicas modulatiões posterior disputatio coniungi copularíqꝫ monstrabit. Inde est enim qꝫ infantes quoqꝫ Cantilena Dulcis oblectat. Aliquid vero asperum: atqꝫ immite ab audiẽdi voluptate suspendit. Nimirum id etiam omnis etas patitur: omnisqꝫ sexus. Que licꝫ sitis actibus distributa sint: vna tamen Musice delectatione coniuncta sunt. Quid enim fit: cum in fletibus luctus ipsos modulantur dolentes Quod maxime muliebre est: vt cum cantico quodam dulcior fiat causa flendi. Id vero etiam fuit antiquis in morem: vt cantus tibie luctibus preiret. Testis est Papinius Statius hoc versu. Cornu graue mugit adunco tibia: cui teneros suetum producere manes. ⁊ qui suauiter canere non potest: sibi tamen aliquid canit: non quod eum aliqua voluptate afficiat id quod canit: sed qꝫ quandam insitam dulcedinem ex animo proferentes quoquomodo proferant: dectectantur. Nonne etiam illud manifestum est: in bellum pugnãtium animos tubarum carmine accendi. Quod si verisimile est ab animi pacato statu quemqꝫ ad furoreꝫ atqꝫ iracundiam posse proferri. Non est dubium. qꝫ conturbate mentis iracundiam: vel nimiam cupiditatatem modestior modus possit astrĩgere. Quid qꝫ cũ aliquis cantilenam libentius auribus atqꝫ animo capit ad illud etiam non sponte conuertitur: vt motum quoqꝫ aliquem similem audite cantilene corpus effingat: ⁊ qꝫ omnino aliquod melos auditum sibi memor animus ipse decerpat. Ut ex his omnibus perspicue: nec dubitanter appareat ita quidem nobis musicam naturaliter esse coniunctam: vt ea ne si velimus quidem: carere possimus. Quocirca intendenda vis mẽtis est: vt id quod natura est insitum. Scientia quoqꝫ possit comprehensum teneri. Sicut enim in visu quoqꝫ non sufficit eruditis colores formasqꝫ conspicere: nisi etiam que sit horum proprietas: inuestigauerint. Sic non sufficit cantilenis musicis delectari: nisi etiaꝫ quali inter se coniuncte sint vocum proportiõe discat.

¶ Tres esse Musicas: in quo de vi Musice narratur. Capitulum. ij.

PRincipio igitur de Musica disserenti illud interim dicendum videtur: quot Musice genera ab eius studiosis comprehensa esse nouerimus. Sunt autem tria. Et prima qͥdem mundana est. Secunda vero humana. Tertia que in quibusdam constituta est instrumẽtis: vt in Cythara vel tibijs: ceterisqꝫ que cãtilene famulantur. Et primuꝫ ea que est mundana: in his maxime perspicienda est: que in ipso celo vel cõpage elementorum: vel temporum varietate visuntur. Qui enim fieri potest: vt tam velox celi machina tacito silẽtiqꝫ cursu moueatur. Et si ad nostras aures sonus ille non peruenit. Quod multis fieri de causis necesse est non poterit tamen motus tam velocissimus vti magnorum corporum nullos omnino sonos ciere: cum pͤsertim tanta sint stellarum cursus coaptatione coniũcti: vt nihil eque compaginatum: nihil ita commixtuꝫ intelligi possit. Namqꝫ alij excelsiores: alij inferiores feruntur: atqꝫ ita omnes equali incitatiõe voluuntur vt per dispares inequalitates ratus cursuum ordo ducatur. Unde non potest ab hac celesti vertigine ratus ordo modulationis absistere. Jam vero quatuor elementorum diuersitates contrariasqꝫ potentias: nisi qͥdam armonia coniungeret. qui fieri posset: vt in vnũ corpus ac machinam conuenirent. Sed hec omnis diuersitas ita ⁊ temporum varietatem parit ⁊ fructuũ vt tamen vnuꝫ anni corpus efficiat. Unde si quid horum: que tantam varietatem rebus ministrant: animo ⁊ cogitatione discerpas: cuncta pereant: nec (vt ita dicam) consonum quicqꝫ seruent. Et vt in grauibus cordis hic vocis modus est: vt non ad taciturnitatem grauitas vsqꝫ descendat: atqꝫ in acutis ille custoditur acuminis modus: ne nerui nimium tensi vocis tenuitate rumpantur: sed totum sibi sit consentaneũ atqꝫ conueniens. Ita etiam in mundi Musica peruidemus nihil ita esse nimium posse: vt alteruꝫ propria nimietate dissoluat. Uerum quicquid illud ẽ: aut suos affert fructus: aut alijs auxiliatur: vt afferant. Nam quod constringit hiems: ver laxat: torret estas maturat autumnus: temporaqꝫ vicissim vel ipsa suos afferunt fructus vel alijs vt afferant subministrant. De qb' posterius studiosius disputandũ est. Humanã vo musicã qsqꝫ in sese ipsum descendit: intelligit. Quid ẽ. n. qꝫ illam ĩcorporeã rõnis viuacitatem corpori misceat: nisi qͥdam coaptatio: ⁊ veluti grauium leuiumqꝫ vocũ qͥsi vnã cõsonantiam efficiens temperatio. Quid est autem aliud qꝫ ipsius inter se partes anĩe cõiũgat: que (vt Aristoteli placet) ex rationabili irrationabiliqꝫ coniuncta est. Quid vero qꝫ corporis elemẽta permisceat: aut partes sibimet rata coaptatione

contineat. Sed de hac quoqꝫ posterius dicam. Tertia est Musica que in quibusdam consistere dicitur instrumentis. Hec vero administratur aut intentione: vt neruis: aut spiritu vt tibijs: vel his que ad aquā mouentur aut percussione quadam vt in his: que in concaua quedam virga erea feriuntur: atqꝫ inde diuersi efficiuntur soni. De hac igitur instrumentorum Musica primum hoc opere disputandum videtur. Sed proemij satis est. Nunc de ipsis Musice elementis est differendum.

De vocibus ac de Musice elementis. Capitulum. iii.

Consonantia: que omnem musice modulationem regit: preter sonum fieri non potest. Sonus vero preter quendam pulsum percussionemqꝫ non redditur. Pulsus atqꝫ percussio nullo modo esse potest: nisi p̄cesserit motus. Si enim cuncta sint immobilia: non poterit alterum alteri concurrere: vt alterum impellatur ab altero. Sed cunctis stantibus motuqꝫ carentibus nullum fieri necesse sonum. Iccirco diffinitur sonus percussio aeris indissoluta vsqꝫ ad auditum. Motuum vero alij sunt velociores: alij tardiores: eorumdemqꝫ motuum alij sunt rariores: alij spissiores Nam si quis in continuum motum respiciat: ibi aut velocitatem aut tarditatem necesse est comprehendat. Sin vero quis moueat manū: aut frequenti eā mouebit motu: aut raro. Et si tardus quidem fuerit ac rarior motus: graues necesse est sonos effici ipsa tarditate: ⁊ raritate pellendi. Sin vero sint motus celeres ac spissi: acutos necesse est reddi sonos. Iccirco enim idem neruus si intendatur amplius: acutum sonat. Si remittatur graue. Quando enim tensior est: velociorem pulsum reddit: celeriusqꝫ reuertitur: ⁊ frequentius ac spissius aerem ferit. Qui vero laxior est solutos ac tardos pulsus effert: rarusqꝫ imbecillitate feriendi nec diutius tremit. Neqꝫ enim quotiens pellitur corda: vnus edi tantum putandus est sonus: aut vnam in his esse percussionem: sed totiens aer ferit: quotiens eum corda tremebunda percusserit. Sed quoniam iuncte sunt velocitates sonorum: nulla intercapedo auribus sentitur. Et vnus sonus sensum pellit vel grauis: vel acutus: quamuis vterqꝫ ex pluribus constet: grauis quidem ex tardioribus ⁊ rarioribus: acutus vero ex celeribus ac spissis. veluti si conū: quē turbonem vocant: quis diligenter exornet: eiqꝫ vnā virgulā coloris rubri vel alterius ducat: ⁊ eū qua potest celeritate conuertat: tunc totus conus rubro colore videtur infectus. Non quo totꝰ ita sit. Sed q̄ partes puras rubre virge velocitas comprehendat: ⁊ apparere non sinat. Sed de his posterius. Igitur quoniam acute voces spissioribus ⁊ velocioribus motibꝰ incitantur. Graues vero tardioribus ac raris. Liquet additione motuum ex grauitate acumen intendi. detractione vero motuum laxari ex acumine grauitatem. ex pluribus enim motibus acumen q̄ꝫ grauitas constat. In quibus autem pluralitas differentiam facit. eam necesse est in quadam numerositate consistere. omnis vero paucitas ad pluralitatem ita sese habet: vt numerus ad numerum comparatꝰ. Eorum vero que secundum numerum conferuntur: partim sibi sunt equalia: partim inequalia. Quocirca soni quoqꝫ partim sunt equales: partim vero sunt ineq̄litate distantes. Sed in his vocibꝰ. que nulla inequalitate discordant: nulla omnino consonantia est. ⁊ enī consonantia est dissimilium inter se vocum in vnum redacta concordia.

De speciebus inequalitatis. Capitulum. iiii.

Que vero sunt inequalia: quinqꝫ inter se modis inequalitatis momēta custodiunt. Aut enim alterum ab altero multiplicitate transcendit̄ aut singulis partibus: aut pluribus: aut multiplicitate ⁊ parte: aut multiplicitate ⁊ partibus. Et primum quidem inequalitatis genus multiplex appellatur. Est vero multiplex: vbi maior numerus minorem numerum habet in se totum vel bis: vel ter. vel quater: ac deinceps: nihilqꝫ deest: nihil exuberat: appellaturqꝫ vel duplum vel triplum vel quadruplum. atqꝫ ad hunc ordinem in infinita progreditur. Secundum vero inequalitatis genus est: quod appellatur superparticulare: idest cum maior numerus minorem numerum habet in se totū ⁊ vnam eius aliquam partem: eamqꝫ vel dimidiam: vt tres duorum: ⁊ vocatur sesqualtera proportio: vel tertiam: vt quatuor ad tres: ⁊ vocatur sesquitertia. Adhunc etiam modum in posterioribus numeris p̄s aliqua a maioribus super minores numeros continetur. Tertium vero genus inequalitatis est: quotiens maior numerus totum intra se minorem continet: ⁊ eius aliquantas insuper partes. ⁊ si duas quidem supra continet. vocabitur proportio superbipartiens: vt est quinqꝫ ad tres. Sin vero tres super se continet vocabitur supertripartiens: vt sunt septem ad quatuor. Et in ceteris quidem eadem similitudo esse potest. Quartum vero inequalitatis est genus: quod ex multiplici: ⁊ superparticulari coniūgitur: cum scꝫ maior numerus hꝫ in se minorem numerum vel bis: vel ter: vel quotienslibet atqꝫ eius vnam partem aliquā Et si eum bis habet: ⁊ eius dimidiā partē: vocabitur duplex sesq̄lter: vt sunt quīqꝫ ad duo. Sin v̄o bis minor ꝯtinebit̄: ⁊ eius tertia pars: vocabit̄ duplex sesquitertiꝰ: vt sūt septē ad tres. Sin vero tertio ꝯtinebitur: ⁊ eius dimida pars: vocabitur triplex sesqualter: vt sunt septem ad duo. Atqꝫ ad eundem modum in ceteris ⁊ multiplicitatis: ⁊ superparticularitatis vocabula variantur. Quintum est genus inequalitatis: quod appellatur multiplex superpartiens: quando maior numerus minorem numerum habet in se totum plusq̄ꝫ semel: ⁊ eius plusq̄ꝫ vnam aliquam partem. Et si bis maior numerus minorem numerum cōtinebit: duasqꝫ eius insuper partes: vocabitur duplex superbipartiēs: vt sunt tres ad octo. ⁊ rursus triplex superbipartiens: vt sunt tres ad vndecim. Ac de his iccirco nunc strictim ac breuiter explicamus: quoniam in libris: quos de Arithmetica institutione conscripsimus: diligentius enodauimus.

Que inequalitatis species consonantijs aptentur. Capitulum. v.

Ex his igitur inequalitatis generibꝰ postrema duo quoniam ex superioribꝰ mixta sūt relinquamus. De tribus vero prioribus speculatio facienda est. Optinere igitur maiorē ad consonantias potestatē videtur mutiplex: consequenter autē superparticularis. Superpartiens vero ab armonie concinentia separatur: vt quibusdam preter Ptolomeum videtur.

¶ Cur multiplicitas: et superparticularitas consonātijs deputentur.

Capitulum. vi.

Ea namqꝫ probantur comparationi consentanea que sunt natura simplicia Et quoniā grauitas et acumen in quantitate consistūt ea maxime videbuntur seruare naturam concinentie que discrete proprietatem quātitatis poterunt custodire. Nam cum sit alia quidem discreta quantitas: alia vero continua: ea que discreta est. in minimo quidem finita est: sed in infinitum per maiora procedit. Namqꝫ in ea minima vnitas ea demqꝫ finita est. In infinitum vero modus pluralitatis augetur: vt numerus qui cum a finita incipiat vnitate: crescendi non habet finē. Rursus que est continua: tota quidem finita est: sed per infinita minuitur Linea enim que continua est: infinita semper partitione diuiditur. Cum sit eius summa vel pedalis vel quecunqꝫ alia definita mensura. Quocirca numerus semper in infinita crescit: continua vero quantitas in infinita minuitur. Multiplicitas igitur quoniam crescendi finem non habet: numeri maxime seruat naturam Superparticularitas autem: quoniam in infinitum minorem minuit proprietatem seruat continue quantitatis. Minuit autem minorem: cum semper eum cōtinet. et eius vel dimidiam partem: vel tertiam: vel q̄rtam. vel quintam. Nam semper pars a maiore numero denominata ipsa decrescit. Nam cum tertia a tribus denominata sit: quarta vero a quatuor: cum quatuor tres superent: quarta potius q̄ tertia minutior inuenitur. Superpartiens vero iam quodāmodo a simplicitate discedit. Duas enim vel tres vel quatuor habet insuper partes: et a simplicitate discedens exuberat ad quandam partium pluralitatē. Rursus multiplicitas omnis in integritate se continet. Nam duplum bis habet totum minorem. Triplum item tertio continet totum minorem: atqꝫ ad eundem modum cetera. Superparticularitas vero nihil integrum seruat: sed vel dimidio superat: vel tertia: vel quarta: vel quinta. Sed tamen diuisionem singulis ac simplicibus partibus operatur. Superpartiens autem inequalitas nec seruat integrum: nec singulis adimit partes. Atqꝫ ideo secundum. Pythagoricos minime musicis consonātijs adhibetur. Ptolomeus tamen etiā hāc ꝓportionē īter consonātias ponit: vt posteri9 ostēdā.

¶ Que proportiones quibus consonātijs musicis aptētur. Capitulum. vii.

Illud tamen esse cognitum debet: quod omnes musice consonantie aut in dupliciꝫ aut in tripliciꝫ aut ī quadrupla: aut ī sesqualtera: aut in sesquitertia proportione cōsistant. Et vocabitur quidem que in numeris sesquitertia est: diatessaron. Que in numeris sesqualtera: Diapente appellatur in vocibus. Que in proportionibus dupla est: diapason in consonantijs. Tripla vero diapente: ac diapason. Quadrupla autem bisdiapason. Et nunc quidem vniuersaliter: atqꝫ indiscrete dictum sit. Posterius vero omnis ratio proportionū lucebit

¶ Quid sit sonus: quid interuallum: quid concinentia. Capitulum. viij.

Sonus igitur est vocis casus emmeles idest aptus melo in vnam intensionem. Sonum vero non generalem nunc volumus diffinire. Sed eum qui grece dicitur phthongus dictus a similitudine loquēdi φθέγγεσθαι. Interuallum vero est soni acuti grauisqꝫ distātia. Consonantia est acuti soni grauisqꝫ mixtura suauiter vniformiterqꝫ auribus accidens. Dissonātia vero est duorum sonorum sibimet permixtorum ad aurem veniens aspera: atqꝫ iniocunda percussio. Nam dum sibimet misceri: nolunt: et quodammodo īteger vterqꝫ nititur peruenire: cumqꝫ alter alteri officit: ad sensum vterqꝫ insuauiter transmittitur.

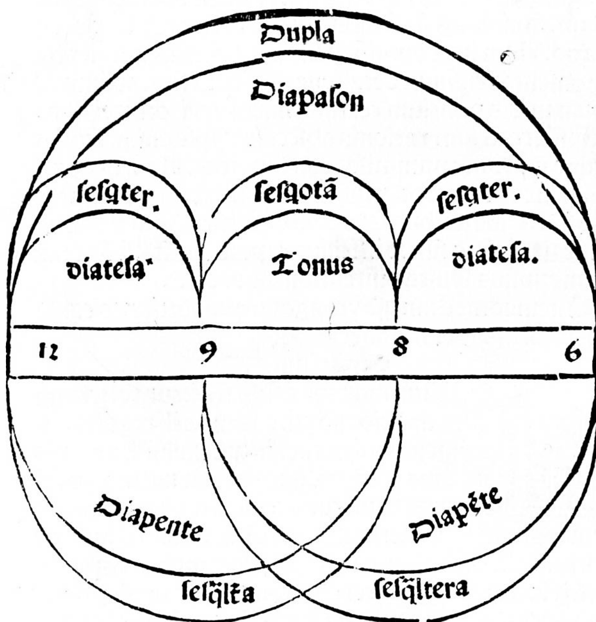
¶ Non omne iudicium dandum esse sensibus: sed amplius rationi esse credendum: in quo de sensuum fallacia. Capi. ix.

Sed de his ita proponimus: vt nō omne iudicium sensibus demus: quāquā a sensu aurium huiusce arti sumatur omne principiū Nam si nullus esset auditus: nulla omnino disputatio de vocibus extitisset. Sed principium quodammodo: et quasi admonitionis vicem tenet audit9 Postrema vero perfectio: agnitionisqꝫ vis in ratione consistit: que certis regulis sese tenens nullo vnq̄ errore prolabitur. Nam quid diutius dicendum est de errore sensuum: quando nec omnibus eadem sentiendi vis: nec eidem homini semper equalis est. Frustra autem vario iudicio quisq̄ committet: quod veraciter affectat inquirere. Iccirco Pythagorici medio quodam feruntur itinere. Nam nec omne iudiciū dedunt auribus: et quedam tamen ab eis nō nisi aurib9 explorantur. Ipsas et enī consonātias aure metiūtur. Quibus vero inter se distantijs consonantie differāt id iam non auribus: quarum sunt obtusa iudicia: sed regulis rationiqꝫ permittunt: vt quasi obediens quidam. famulusqꝫ sit sensus. Iudex vero atqꝫ imperās ratio. Nam licet omniū pene artium atqꝫ ipsius vite momenta sensuum occasione producta sint: nullum tamen in his iudicium certum: nulla: veri comprehensio: si arbitrium rationis abscedat. Ipse enim sensus eque maximis minimisqꝫ corrumpitur. Nam neqꝫ minima sentire propter ipsorum sensibilium paruitatem potest: et maioribus sepe confunditur. Ut in vocibus que si minime sint: difficilius captat audit9: si sint maxime: ipsius sonitus intentione surdescit.

¶ Quemadmodum Pythagoras proportiones consonantiarum inuestigauerit Capitulum. x.

Hec igitur maxime causa fuit: cur relicto aurium iudicio. Pythagoras ad regularum momenta migrauerit: qui nullis humanis auribus credens: que partim natura: partim etiam extrinsecus accidentibus permutantur: partim ipsis variantur etatibus: nullis etiam deditus instrumentis: penes que sepe multa varietas atqꝫ inconstantia nasceretur: dum nunc quidem si neruos velis aspicere: vel aer humidior pulsus obtunderet vel siccior excicaret: vel magnitudo corde grauiorem redderet sonum: vel acumen subtilior tenuaret: vel alio quodammodo statum prioris constantie mutaret: et cum idem esset in ceteris īstrumētis: oīa hec inconsulta mīmeqꝫ estimans fidei diu estuans ingrebat: qua nam rōne firmiter et constanter consonantiarū momēta ꝑdisceret. Cū īterea diuino quodā nutu ꝓteriēs fabroꝝ officinas pulsos malleos exaudiuit ex diuersis sonis vnam quodāmodo concinentiā personare. Ita igitur ad id quod diu inquirebat. attonitus accessit ad op9. Diuqꝫ considerans arbitratus est diuersitatē sonoꝝ ferientiū vires efficere. Atqꝫ vt id apertius colliqueret: mutarent inter se malleos impe

rauit. Sed sonorum proprietas non in hominum lacertis herebat: sed mutatos malleos comitabat. Ubi igitur id animaduertit: malleorum pondus examinat Et cum quinqꝫ essent forte mallei: dupli reperti sunt pondere: qui sibi secundum diapason consonantiam respondebant. Eundem etiam qui duplus esset alio sesquitertium alterius comprehendit ad quem scilicꝫ diatessaron sonabat. Ad alium vero quendam: qui eidem diapente consonantia iungebatur. eundem superioris duplum reperit esse sesqualterum. Duo vero hi: ad quos superior duplex sesquitertius ⁊ sesqualter esse probatus est. ad se inuicem sesquioctauaꝫ proportionem perpensi sunt custodire. Quintus vero est reiectus: qui cunctis erat inconsonans. Cum igitur ante Pythagoram consonantie musice partim diapason: partim diapente: partim diatessaron: que est consonantia minima: vocarentur. Primus Pythagoras hoc modo reperit: qua proportione sibimet hec sonorum corda iungeretur. Et vt sit clarius. quod dictum est. Sint verbi gratia malleorum quattuor pondera que subter scriptis numeris contineantur. 12. 9. 8. 6 Hi igitur mallei: qui. 12. ⁊. 6. ponderibus vergebāt: diapason in duplo concinentiam personabant. Malleus vero. 12. ponderum ad malleum. 9. Et malleus. 8. ponderum ad malleum. 6. ponderum secundū epitritam proportionem diatessaron consonantia iungebatur. Nouem vero ponderum ad. 6. ⁊. 12. ad. 8. diapente consonantiam permiscebant. Nouem vero ad 8. in sesquioctaua proportione resonabant tonum.

¶ Quibus modis varie a Pythagora proportiones consonantiarum perpense sint.

Capitulum. xi.

Hinc igitur domuꝫ reuersus varia examinatione perpendit. an in his proportionibus ratio symphoniarum tota consisteret. Nunc quidem equa pondera neruis aptans. Eorumqꝫ consonantias aure diiudicans. Nūc vero in longitudine calamorum duplicitatem medietatemqꝫ restituens: ceterasqꝫ proportiones aptans integerrimam fidem diuersa experientia capiebat. Sepe ⁊ pro mensurarum modo cyathos equoruꝫ ponderum acetabulis immitens. Sepe ipsa quoqꝫ acetabula diuersis formata ponderibus virga erea ferreaue percutiens nihil esse diuersum inuenisse letatus est. Hic etiam ductus longitudinem crassitudinemqꝫ cordarum vt examinaret aggressus est. Itaqꝫ inuenit regulam: de qua posterius loquemur: que ex re vocabulum sumpsit: non ꝙ regula sit linea: per quam magnitudines cordarum sonumqꝫ metitur: sed ꝙ regula quedam sit huiusmodi inspectio fixa firmaqꝫ: vt nullum inquirentem dubio fallat iudicio.

¶ De diuisione vocū: earumqꝫ explanatione.

Capitulum. xii.

Sed de his hactenus. Nunc vocum differētias colligamus. Omnis eniꝫ vox aut synechés est: que continua: aut diastematice que dicitur cum interuallo suspensa. ⁊ continua quidem est. qua loquentes: vel prosam orationem legentes verba percurrimus. Festinat enī tūc vox non herere in acutis ⁊ grauibus sonis: sedqꝫ velocissime verba percurrere expediendisqꝫ sensibus: exprimendisqꝫ sermonibus continue vocis impet⁹ opātur. Diastematice autem est ea: quam canendo suspēdimus: in qua non potius sermōibus: sed modulis inseruimus. Estqꝫ vox ipsa tardior: ⁊ per modulandas varietates quoddam faciens interuallum: nō taciturnitatis: sed suspense ac tarde potius cantilene. His (vt albinus autumat) additur tertia differentia: que medias voces possit includere: cum scꝫ heroum poemata legimus: neqꝫ continuo cursu: vt prosam: neqꝫ suspenso segniorīqꝫ modo vocis: vt canticum:

¶ Quod infinitatem vocum humana natura finierit.

Sed que continua vox est: ⁊ ea rursus qua decurrimus cantilenam: naturaliter quidem infinite sunt. Consideratione enim accepta nullus modus vel euoluendis sermonibus fit: vel acuminibus attollendis: grauitatibusqꝫ laxandis. Sed vtrisqꝫ natura humana fecit ꝓprium finem. Continue enim voci terminum humanus spiritus fecit: vltra quem nulla ratione valet excedere. tātū enim vnusqꝫ loquitur continue: quantum naturalis spiritus sinat. Rursus diastematice voci natura hominum terminum facit que acutam eorum vocem grauemqꝫ determinat. Tm̄ eniꝫ vnusquisqꝫ vel acumen valet extollere: vel deprimere grauitatem: quantū vocis eius naturaliter patit̄ mod⁹.

¶ Quis modus sit audiendi.

Capitulum. xiiii.

Nunc quis modus audiendi sit: disseramus Tale enim quiddam fieri consueuit in vocibus: quale cū paludibus vel quietis aqs iactum eminus mergitur saxuꝫ. Prius. n. in paruissimum orbem vndam colligit. deinde maioribus orbibus vndarum globos spargit atqꝫ eo vsqꝫ. dum fatigatus motus ab eliciendis fluctibus conquiescat. Semperqꝫ posterior. ⁊ maior vndula pulsu debiliore diffunditur. ꝙ si quid sit: quod crescentes vndas possit offendere: statim ille motus reuertitur: ⁊ quasi ad centrum. vnde profectus fuerat: eisdem vndulis rotundatur. Ita igitur cum aer pulsus fecerit sonum: pellit alium proximum: ⁊ quodam modo rotundum fluctum aeris ciet. Itaqꝫ diffundit̄ ⁊ omnium circunstantium simul ferit auditum. atqꝫ illi est obscurior vox: qui longius steterit quoniaꝫ ad eum debilior pulsi aeris vnda peruenit.

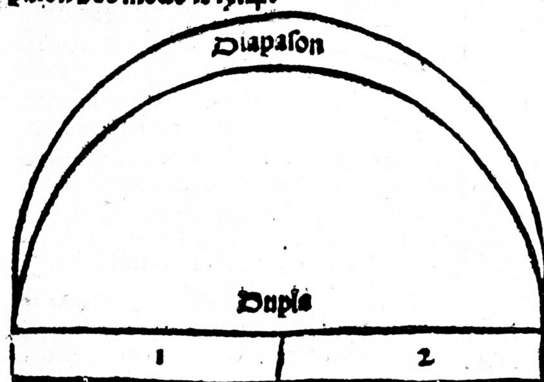
¶ De

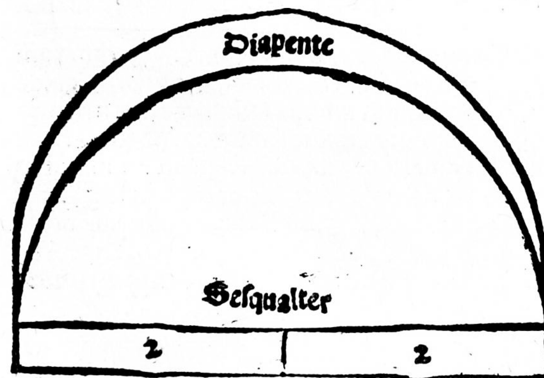
De ordine theorematum. i. speculationum.
Capitulum. xv.

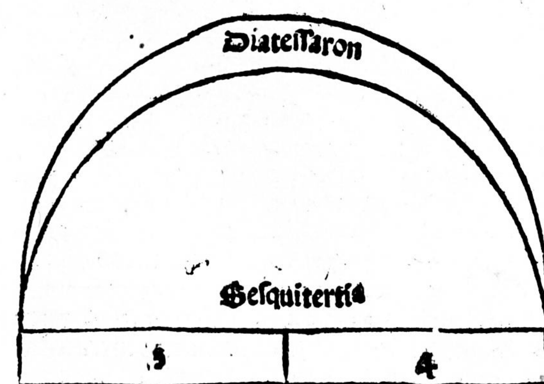
b His igitur ita ppositis dicendum videtur: quot generibus oĩs cantilena texatur: de quib' armonice inductiõis disciplĩa ɔsiderat. Sunt aũt hec Diatonicum: Cromaticũ enarmonicũ. De qbus ita demũ explicãdũ ẽ: si pri' de tetracordis disseram' & quẽadmodum auctus neruorum numer' ad id quo nunc pluralitas est: vsqȝ peruenerit. Id autem fiet. Si prius commemoremus: quibus proportiõib' symphonie musice misceantur.

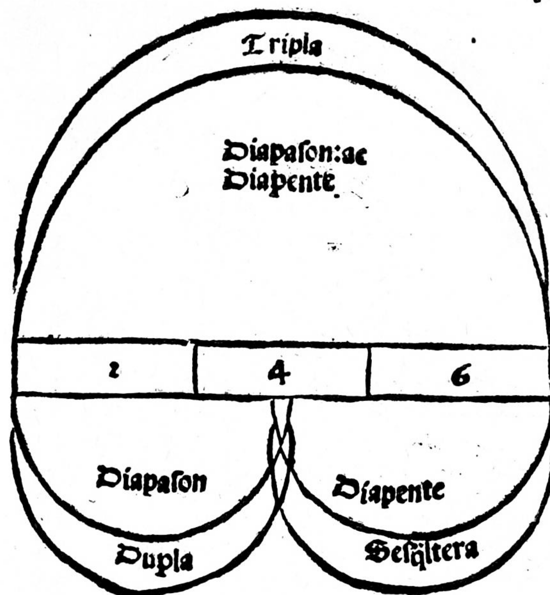
De consonantijs proportionum: & tono: & semitonio
Capitulum. xvi.

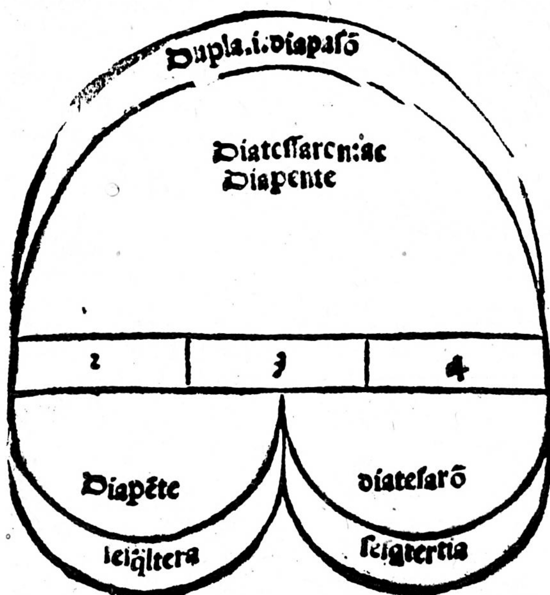
Diapason consonantia est: que fit ĩ duplo vt hec est. 1. 2. Diapente vo que constat bis numeris. 2. 3. Diatessaron vero est: que ĩ hac proportione consistit. 3. 4. Tonus vero sesquioctaua proportione concluditur. Sed ĩ hoc nõdũ cõsonantia: vt. 8. 9. Diapason vero & diapente tripla comparatione colligitur hoc modo. 2. 4. 6. Bisdiapason quadrupla collatiõe perficitur. 2. 4. 8. Diatessaron vero ac diapente vnuȝ perficiunt diapason hoc modo. 2. 3. 4.

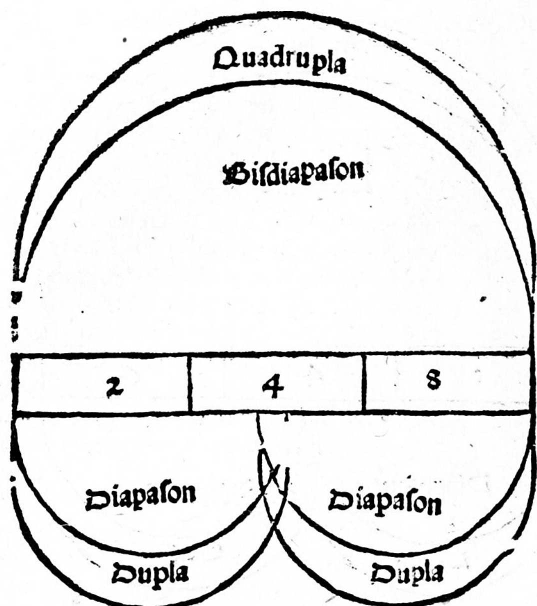

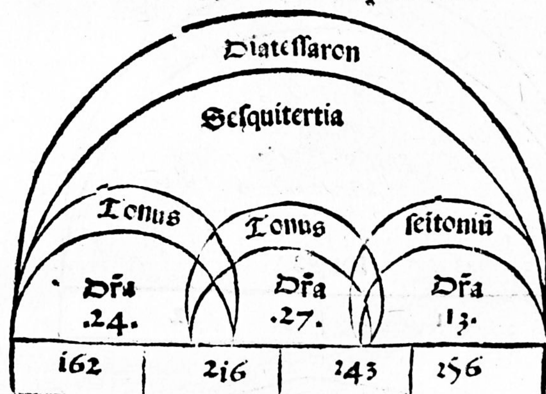

¶ Nam si vox voci duplo sit acuta vel grauis: diapasō consonantia fiet. Si vox voci sesqualtera proportiōe sit vel sesquitertia: vel sesquioctaua acutior grauiorqȝ Diapente: vel diatessaron: vel tonum consonantiam reddet. Item si diapason. vt. 2. ꝛ. 4. ꝛ diapēte: vt. 4. ꝛ. 6. coniungantur: triplam: que est diapason ꝛ diapēte: efficiant simphoniam. ꝙ si bis diapason fiant: vt duo ad quatuor: ꝛ quatuor ad octo: quadrupla fiet cōsonantia: que est bisdiapason. ꝙ si sesqualtera: ꝛ sesqtertia. i. diapente: ꝛ diatessaron: vt duo ad tres: ꝛ tres ad quattuor coniungantur: Dupla. i. diapason nimirȝ nascitur concinentia. Quatuor enī ad tres sesquitertiam optinent proportionem. Tres vero ad binariū sesqualtera collatione iunguntur. ꝛ idem quaternarius ad binarium appositis dupla ei comparatione copulatur. Sed sesquitertia diatessaron. Sesqualtera proportio diapente consonantiam creat. Dupla vero diapason efficit symphoniam. Diatessaron igitur ac diapente vnam diapason concinentiam iungunt. Rursus tonus in equa diuidi non potest. cur autem: posterius liquebit. Nunc hoc tantum nosse sufficiat. ꝙ nūqȝ tonus in gemina equa diuiditur. Atqȝ vt id facillime comprobetur. Sit sesquioctaua proportio. 8. 9. Horum nullus naturaliter medius numerus incidet. Hos igitur binario multiplicemus: fiuntqȝ bis. 8. 16. bis. 9. 18. inter. 16. autem. ꝛ. 18. vnus numerꝰ naturaliter incidit qui est scilicet. 17. Qui disponantur in ordinem. 16. 17. 18. Igitur. 16 ac. 18. collati sesquioctauam retinent ꝓportionem: atqȝ iccirco tonum. Sed hanc proportionē. 17. numerus medius non in equalia partitur. Comparatus enim ad. 16. habet in se totum. 16. ꝛ eius sextamdecimam partem scilicet vnitatem. Si vero ad eum idest. 17. tertius idest. 18. numerus comparetur: habet eum totum: ꝛ eius decimam septimam partem. Non igitur iisdem partibus ꝛ minorem superat: ꝛ a maiore superatur. Est enim minor pars septia decima: maior sextadecima. Sed vtraqȝ semitonia nuncupātur. Non ꝙ omnino semitonia ex equo sint media: sed quod semum dici solet: quod ad integritatem vsqȝ non peruenit. Sed inter hec vnū maius semitonium nuncupatur. aliud minus.

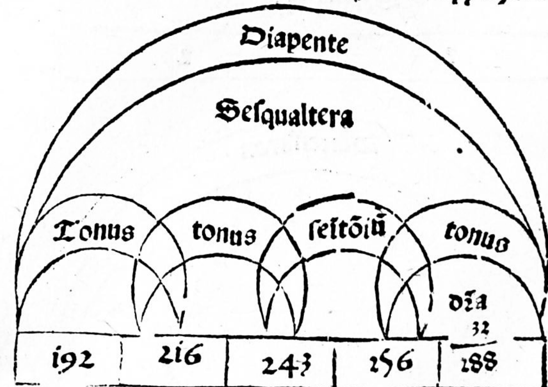
¶ In quibus primis numeris semitonium constet. Capitulum. xvii.

Quod vero sit integrum semitonium: aut quibus primis numeris constet: nunc euidentius explicabo. Id enim quod de diuisione toni dictum est: non ad hoc pertinet: vt semitoniorum modos voluerimus ostendere Sed ad id potius ꝙ tonum in gemīa equa diceremꝰ non posse disiungi. Diatessaron: que est consonantia: vocum quidem est quatuor: interuallorum trium. Cōstat autem ex duobus tonis: ꝛ non integro semitonio Sit enim subiecta descriptio. 162. 216. 243. 256. Si igitur. 192. numerus. 256. comparetur: sesquitertia proportio fiet: ac diatessaron cōcinentiam resonabit. Sed si. 216. ad. 192. comparemus: sesquioctaua ꝓportio est. est enim eorum differentia. 24. que ē octaua pars de. 192. est igit̄ tonus. Rursus si. 243. ad. 216. cōparetur: erit altera sesquioctaua proportio. Nam eorum differentia. 27. pars. 216. probatur octaua. restat comparatio. 256. ad. 243. Quorum differentia ē 13. Qui octies facti medietatem. 243. non videntur īplere. Nō ē igitur semitoniū: sed minus a semitonio tunc enim integrum esse semitonium iure putaretur Si eorꝫ differentia: que est. 13. facta octies medietatē 243. numerorum potuisset equare. Estqȝ verum semitonium minus. 243. ad. 236. comparatio.

¶ Diatessaron a diapente tono distare. cap. xviii

Rursus diapente consonantia vocū quidē est quinqȝ interuallorum quatuor: triū tonorum: ꝛ minore semitonio. Ponatur idē numerus. 192. ꝛ eius sesqualter sumatur: qui ad eum diapente faciat consonantiā. Sit igitur numerus. 288. Igitur horum ꝛ superius deprehensorū. 192. ponāt̄ ī medio nūeri hi. 216. 243. 256. ꝛ sit hō mō formata descriptio. 192. 216. 243. 256 288.

¶ In superiore igitur descriptione. 192. ꝛ. 256. duos tonos ꝛ semitonium continere monstrati sūt. Restat igitur comparatio. 256. ad. 288. que est sesquioctaua idest

idest tonus eorumque differentia est. 32. que est octaua pars. 256. Itaque monstrata est diapente consonantia ex tribus tonis semitonioque constare. Sed dubium diatessaron consonantia a centum nonaginta duob⁹ numeris usque ad. 256. venerat. Nunc vero diapēte ab eisdem. 192. numeris usque ad. 288. distenditur. Superatur igitur diatessaron consonantia ad diapente ea proportione. que iter. 256. et. 288. numeros continetur. At est hic tonus. diatessaron igitur symphonia a dyapente tono transcenditur

¶ Diapason quinque tonis: et duobus semitonijs iungi. Capitulum. xix.

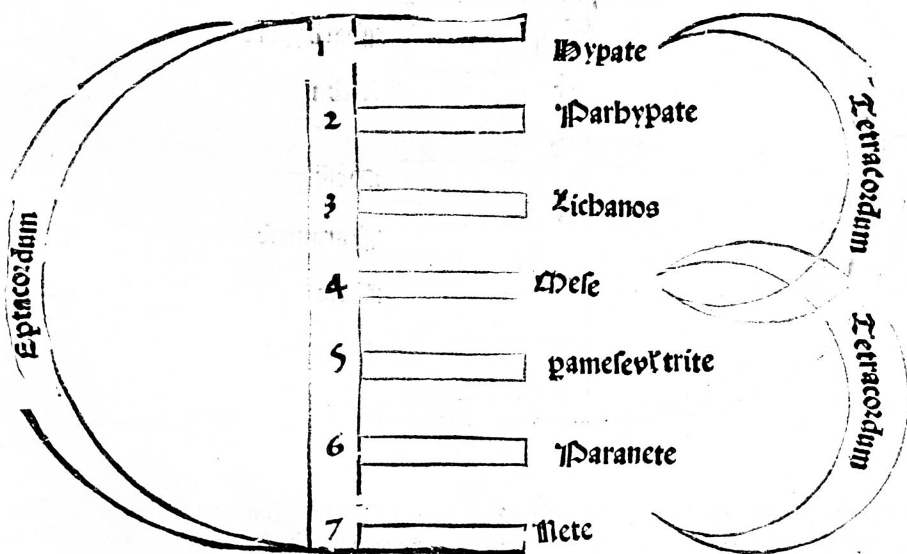

Diapason consonantia constat ex quinque tonis: et duobus semitonijs: que tamen vnum non impleant tonum. Quoniam enim mōstratum est diapason ex diapente et diatessaron consistere: diatessaron vero probata est ex duobus tonis et semitonio constare: diapente ex tribus tonis ac semitonio: simul iuncta efficiunt quinque tonos. Sed quoniam illa duo semitonia non erāt integre medietatis: eorum coniunctio ad plenum usque non peruenit. Sed medietatem quidem superat: ab integritate relinquitur. Estque diapason secundum hāc rationem ex quinque tonis et semitonijs duobus. Que sicut ad integrum tonum non aspirat: ita vltra integrum semitonium prodeunt. Sed que horum sit ratio: vel quemadmodum ipse consonantie musice reperiantur: postea liquidius explanabitur. Interea presēti disputationi sub mediocri intelligentia credulitatis adhibenda est. tunc vero firma omnis fides sumenda est: cum propria vnumquodque demonstratiōe claruerit. His igitur ita dispositis paulisper de citharе neruis: ac de eorum nominibus: quoque modo sunt additi differamus. Queque eorum causa sit nominum. his enim primum ad noticiam venieñtibus facile erit sciētia que sequuntur: amplecti.

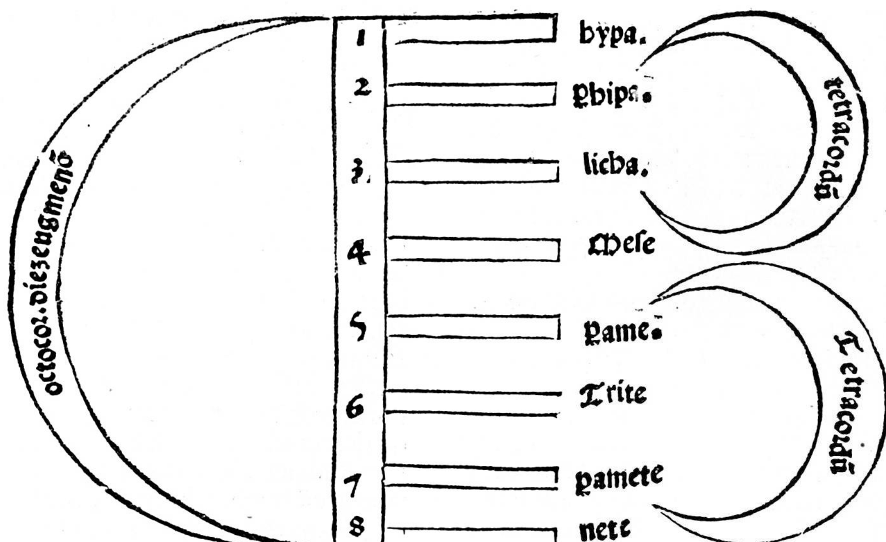
¶ De additione cordarum: earumque nominibus. Capitulum. xx.

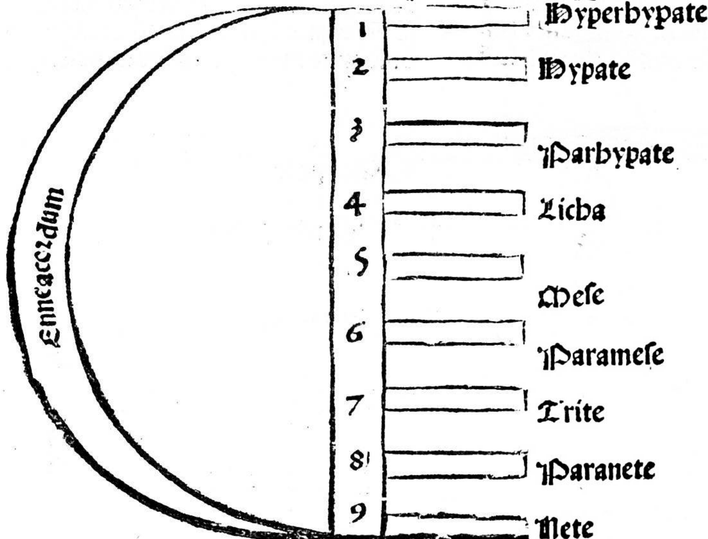
Simplicem fuisse principio musicam refert nichomach⁹ adeo: vt quatuor neruis tota constaret. Idque usque ad orpheum durauit: vt primus quidem neru⁹ et quartus diapasson consonantiam resonarent. Medij vero ad se inuicem atque ad extremos diapiente ac diatessaron: ac tonum. Nil vero in eis esset inconsonum. Ad imitationem scilicet Musice mundane: que ex quatuor constat elemētis. Cuius quadricordi Mercurius dicitur inuentor. Quintam vero cordam post chorebus athis fili⁹ adiūxit: qui fuit Lydorum rex. Hyagnis vero phrix sextū his apposuit neruum. Sed septimus neruus a terpādro lesbio adiunctus est secundum scilicet planetarum similitudinem. Inque his que grauissima quidem erat vocata est hypate quasi maior atque honorabilior. Unde Jouem etiam hypaton vocant. Consulem eodem quoque nuncupant nomine propter excellentiam dignitatis. Eaque saturno est attributa propter tarditatem motus: et grauitatem soni. Parhypate vero secunda quasi iuxta hypaten posita et collocata. Lichanos tertia iccirco: quoniam lichanos digitus dicitur: quem nos indicem vocamus. Grecus a lingendo lichanon appellat. Et quoniam in canendo ad eam cordam: que erat tertia ab hypate: index digitus: qui est lichanos inueniebatur: iccirco ipsa quoque lichanos appellata ē Quarta dicitur mese: quoniam inter septem semper est media. Quinta est paramese quasi iuxta mediam collocata. Septima autē dicit̄ nete: quasi neate idest inferior. Inter quam netem: et paramesen est sexta: q̄ vocatur parenete: quasi iuxta netem locata. Paramese vero quoniam tertia est a nete: eodem quoque vocabulo trite nuncupatur: vt sit descriptio hec.

¶ His octauam Samius Lichaon adiunxit: atque inter paramesen: que ēt trite dicitur: et paraneten neruum medium coaptauit: vt ipse tertius esset a nete. Et paramese quidem vocata est solum: que post mediā collocabat̄ trites vero nomē perdidit: posteaque inter eā atque paranetem tertius a nete locatus est neruus: qui digne trites nomē exciperet: vt sit octocordū secundū Lichaonis additionem hoc modo.

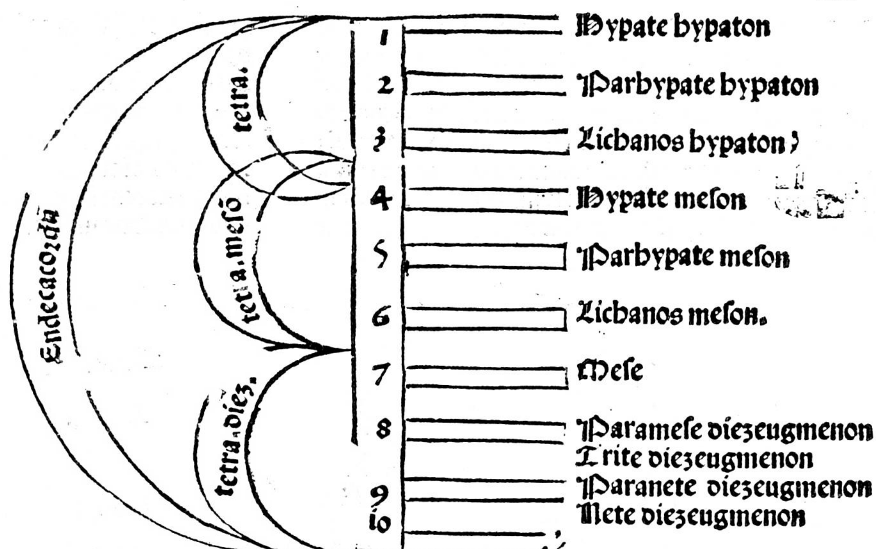

¶ In superioribus igitur duabus dispositionibus eptacordi: ⁊ octocordi. eptacordū qdē dr̄ synemenō: quod ē cōiūctū. Octocordū vero diezeugmenon quod est disiunctum. In eptacordo enim est vnum tetracordū hypate: parhypate: Lichanos: Mese. Aliud vero mese. paramese. Paranete. Nete: Dum mesen neruum secundo numeramus. Atq3 ideo duo tetracorda p̄ mesen coiūguntur. In octocordo vero qm̄ octo sunt corde: superiores quatuor idest hypate: Parhypate: Lichanos: Mese: vnū tetracordū explent. Ab hoc vero disiunctum atq3 integrum inchoat a paramese. progrediturq3 per triten: ⁊ paraneten ⁊ finitum ad neten. ⁊ est disiunctio: que vocatur diezeusis. Tonusq3 est distantia Meses: ⁊ Parameses. Hic igitur mea tantum quidem nomen obtinuit: Non enī est medis positione. qr̄ in octocordo due quidez semper media reperiuntur. Sed vna media nō potest īueniri. Prophrastus autem periotes ad grauiorem partem vnā addidit cordam: vt faceret totum enneacorduz. Que quoniam super hypaten est addita. hyperhypate est nuncupata. Que prius quidem dum nouem cordarū tantum esset cithara hyperhypate vocabatur. Nunc autem lichanos hypaton dicitur alijs superadditis. In quo ordine. atq3 instructione: quoniam ad indicē digitum venit. Lichanos appellata est. Sed hoc posterius apparebit. Nūc vō Enneacordi ordo sic se hz

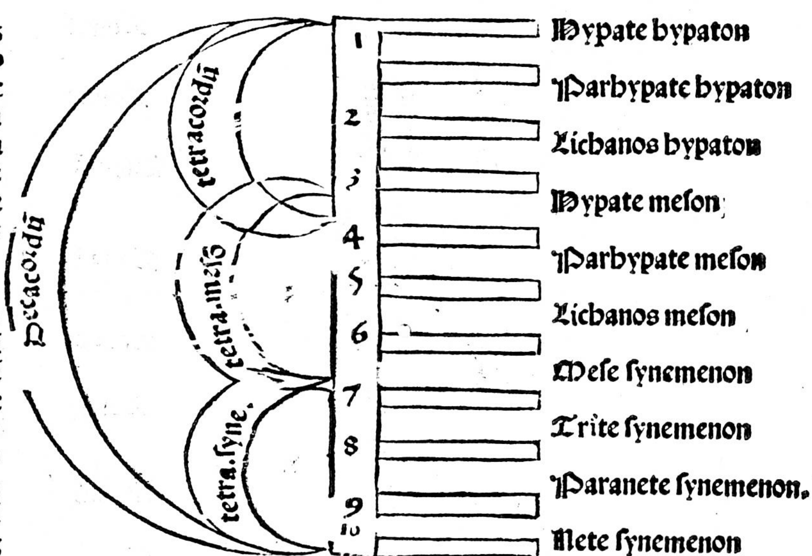

¶ Estiachus colophonius decimam in grauiorem ptē coaptauit cordam. Thimotheus vero Milesius vndecimam. Que quoniam super hypaten. atq3 parhypaten sunt addite: hypate quidem hypaton vocate sunt quasi maxime magnarum: ⁊ grauissime grauiuz: aut excellentes excellentium. Sed vocata est prima inter vndecim hypate hypaton. Secunda vero parhypate hypaton: quoniam iuxta hypaten hypaton collocata est. Tertia que dudum in enneacordo hyphypate vocabatur. Lichanos hypaton est nuncupata. Quarta vero hypate antiquum tenuit nomē. Quinta parhypate. Sexta lichanos antiquum. s. hn̄s vocabulum. Septia mese. Octaua paramese. Nona trite. Decia paranete. Undecima nete. Est igitur vnum tetracordum hypate hypaton. parhypate hypaton. Lichanos hypaton: hypate. Aliud vero hypate: parhypate: Lichanos. Mese. Et hec quidem coniūcta sunt. Tertiū vero est paramese: trite paranete. Nete. Sz quoniaz inter superius tetracordum: quod est hypate hypatō parhypate hypaton: Lichanos hypaton: hypate meson: ⁊ inter infimū: quod est paramese: trite: paranete nete: fit positione medium tetracordum: quod ē hypate: parhypate

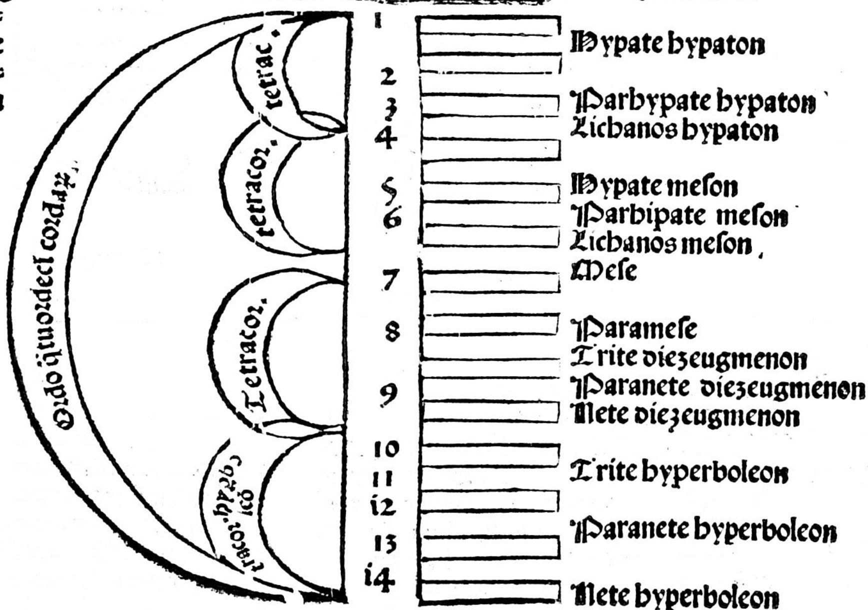
te:parhypate. Lichanos:mese totum hoc medium tetracordum mesō vocatum est q̃si mediarum: vocaturqꝫ cum additamēto hoc hypate meson. parhypate meson: lichanos mesō: mese. Quoniaꝫ vero iter hoc mesō tetracordū ⁊ inferius: quod est netarū: disiūctio est meses scꝫ ⁊ parameses: iferius omne tetracorduꝫ disiūctarū idest diezeugmenō vocatum est cum additamēto scilicꝫ hoc. Paramese diezeugmenon: trite diezeugmenō: panete diezeugmenō: nete diezeugmenon vt sit descriptio. hoc modo.

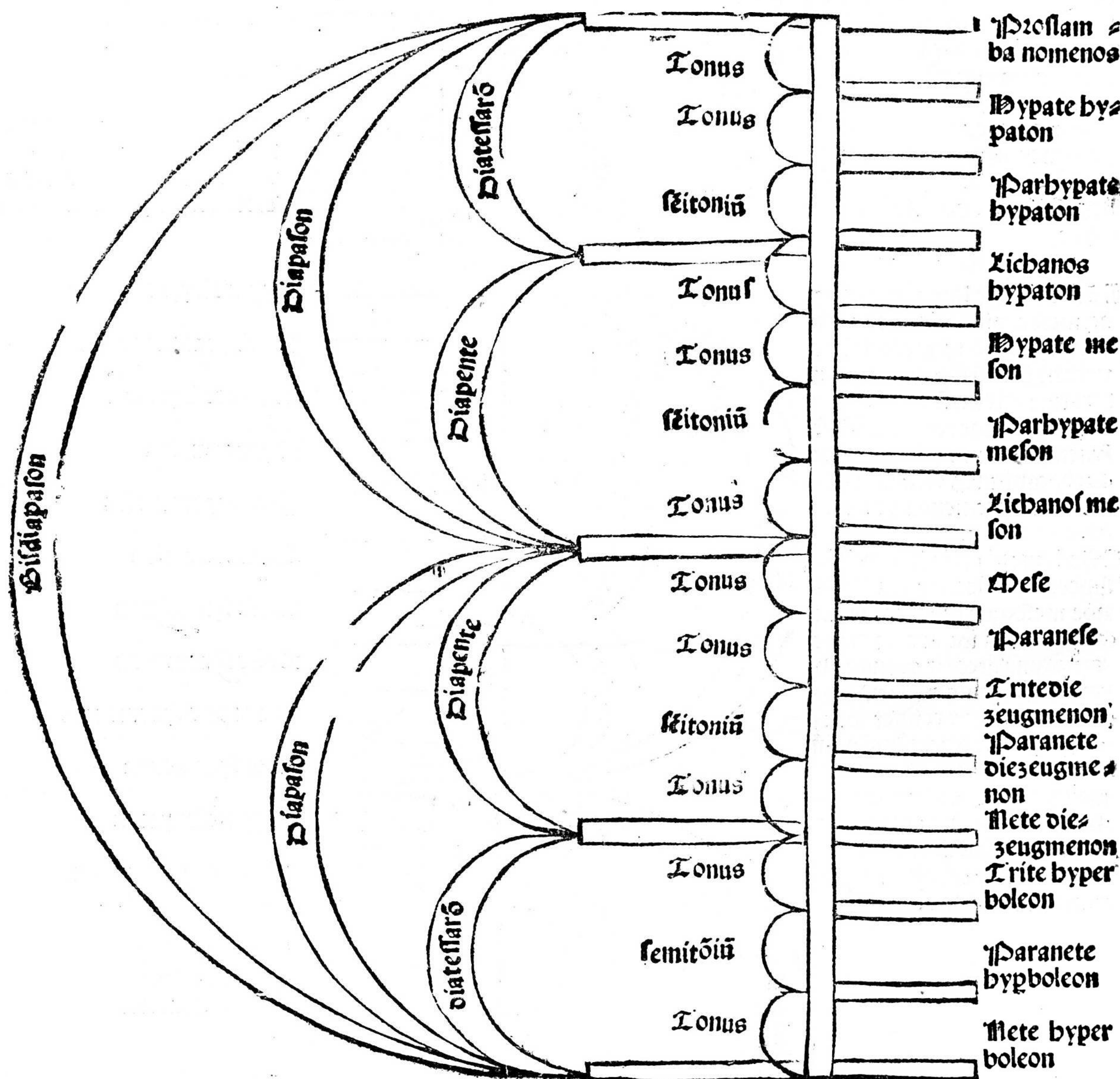
¶ Est igitᷣ hic iter paramesēꝫ ac mesen disiūctio atqꝫ ideo diezeugmenō tetracordū hoc vocatū ē. Qđ si paramese auferatur: ⁊ sit mese trite. paranete. nete: tunc coniūcta idest synemena erunt tria tetracorda: vocabiturqꝫ vltimum tetracordū synemenon hoc mō

¶ Sed quoniam in hac vel in superiore endecacordi dispositiōe mese: que propter mediā collocationeꝫ ita vocata est nete proxima accedit ⁊ longe ab hypatis vltimis distat: nec ꝑprium distantie retinet locuꝫ aliud vnuꝫ tetracordum adiūctum est super neten diezeugmenon: que quoniam superuadebāt acumine netas superi⁹ collocatas: omne illud tetracordū hyperboleon vocatum est. hoc modo.

¶Sed quoniam rursus mese non erat loco media: sed magis hypatis accedebat. Iccirco super hypatas hypaton addita est vna corda: que dicitur proslambanomenos. ab aliquibus autem prosmelodos dicitur. tono integro distans ab ea que est hypate hypaton. Et ipsa quidem idest proslambanomenos a mese octaua est resonans cum ea diapason symphoniam. Eadem qz ad lichanon hypaton resonat diatessaron ad quartam scilicet: q̄ licanos hypaton ad meson resonat diapente symphoniam ⁊ est ab ea quinta. Rursus mese a paramese distat tono: que eadem mese ad netē diezeugmenon quintam facit diapente consonantiam. Que nete diezeugmenon ad neten hyperboleō quartam facit diatessaron sonantiam. ⁊ proslambanomenos ad netem hyperboleon reddit bisdiapason consonantiam. hoc modo.

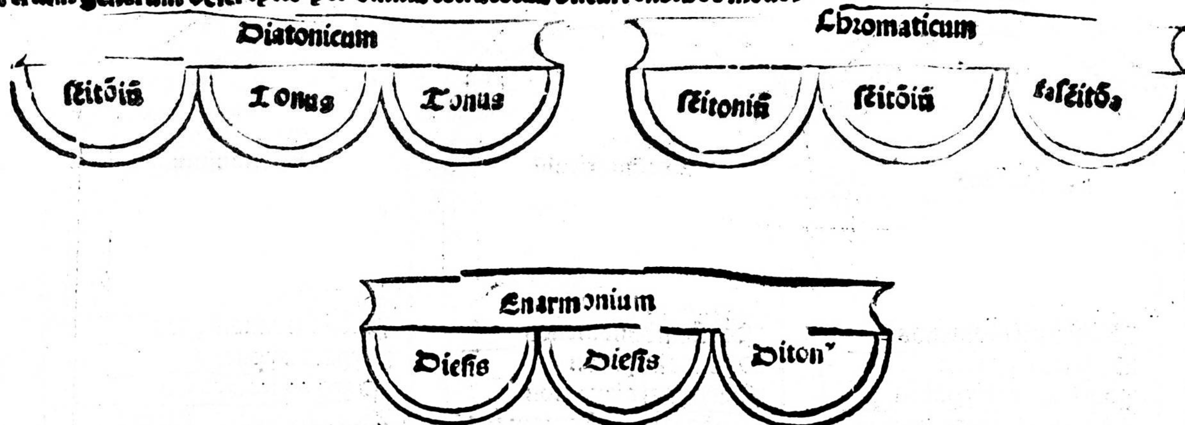

¶De generibus cantilenarum. Capitulum. xxi.

His igitur expeditis: dicendum est de generibus melorum. Sunt autem tria diatonuz chroma. Enarmonium ⁊ diatonicum quidem aliquanto durius ⁊ naturalius. Chroma vera est iam quasi ab illa naturali intentione descendens ⁊ in mollius decidens. Enarmoniū vero optime atqz apte coniunctum. Cum sint igitur quinqz tetracorda hypaton meson synemmenon. diezeugmenon. hyperboleon. In his omnibus secunduz diatonum cantilene procedit vox per semitonium. tonum ac tonum. In vno tetracordo. Rursus in alio per semitonium tonum ac tonum: ac deinceps. Ideoqz vocatur diatonicum quasi quod per tonum ac per tonuz progrediatur. Chroma autem quod dicitur color: q̄si iam ab huiusmodi intentione prima mutatio cantat̄ per semitonium ⁊ semitonium ⁊ tria semitonia. Tota enim diatessaron consonantia est duorum tonoruz ac semitonij: sed non pleni. Tractum est autem hoc vocabulum vt diceretur chroma a superficiebus: que cum permutantur in alium transeunt colorem. Enarmonium vero quod est magis coaptatum est. Quod cantatur in omnibus tetracordis per diesin ⁊ diesin ⁊ diatonum. Diesis autem est semitonij dimidium. vt

sit triū

Sit trium generum descriptio per omnia tetracorda discurrens. hoc modo.

¶De ordine chordarum nominibusq; In tribus generibus. Capitulum. xxii.

Nunc igitur ordo cordarum disponendus ẽ omnium que per tria genera variãtur vt inconstanti ordine disponuntur. ¶Prima ẽ igitur proslambanomenos que eadem dicitur prosmelodos. Secunda hypate hypaton. Tertia parhypate hypatõ. Quarta vero vniuersaliter quidem lichanos appellatur. Sed si in diatono genere aptetur: dicitur lichanos hypatõ diatonos. Si vero inchromate: dicitur diatonos chromatice. vel lichanos hypaton chromatice: Si autẽ ĩ enarmonio: dicitur lichanos hypaton enarmõias vel diatonos hypaton enarmonios. ¶Post hanc vocatur hypate meson. De hic parhypate meson. Atq; hic lichanos meson simpliciter. In diatonico quidem genere diatonos meson. In chromate lichanos meson chromatice vel diatonos meson chromatice. In enarmonio diatonos meson enarmonios. vel lichanos meson enarmonios has sequitur mese. ¶Post hanc sunt duo tetracorda partim synemmenon: partiz diezeugmenon: Et synemmenon est quod post mesen ponitur idest trite synemmenon. De hinc lichanos synemmenon. eadem indiatonico diatonos synemmenon. In chromate vero vel diatonos synemmenon chromatice: vel lichanos synemmenõ chromatice: In enarmonio vero vel diatonos synemmenon enarmonios: vel lichanos synemmenon enarmonios. ¶Post has nete synnemmenon. Si vero mese neruo non sit synemmenon tetracordum adiunctum. Sed sit diezeugmenõ est: post mesen paramese. De hinc trite diezeugmenon. Inde lichanos diezeugmenon. Que in diatono. Diatonos diezeugmenon. In chromate. tum diatonos diezeugmenon chromatice. tuz lichanos diezeugmenon chromatice. In enarmonio vero tũ diatonos diezeugmenon enarmonios. tum lichanos diezeugmenon enarmonios. Eadem vero dicitur ⁊ paranete cum additione vel diatoni vel chromatis vel enarmonij. Super has nete diezeugmenon: trite hyperboleon: paranete hyperboleon: paranete hyperboleon Et que est paranete hyperboleon: eadem in diatono diatonos hyperboleon. In chromate vero chromatice hyperboleon. In enarmonio vero enarmonios hyperboleon. haruz vltia ea est q̃ ẽ nete hyperboleõ. ⁊ sit descriptio eiusmodi vt trium generum contineat dispositionem. In quibus ⁊ similitudinem nominum ⁊ differentiam pernotabis. vt si nerui similes. in olbus cum eis qui sunt dissimiles colligantur fiant simul omnes octo ⁊ viginti. Hoc autem mõstrat subiecta descriptio.

Diatonicum	Chromaticum	Enarmonium
Proslambanomenos	Proslambanomenos	Proslambanomenos
Hypate hypaton	Hypate hypaton	Hypate hypaton
Parhypate hypaton	Parhypate hypaton	Parhypate hypatõ
Lichanos hypatõ diatonos	Lichãos hypatõ chromatice	Lichãos hypatõ enarmõios
Hypate meson	Hypate meson	Hypate meson
Parhypate meson	Parhypate meson	Parhypate meson
Lichanos mesõ diatonos	Lichanos meson chromatice	Lichãos mesõ enarmõios
Mese	Mese	Mese
Trite synemmenon	Trite synemmenon	Trite synemmenõ
Paranete synẽmenõ diat.	Paranete synẽmenõ chrõ.	Parãete synẽmeno enarm
Nete synemmenon	Nete synemmenon	Nete synemmenon
Paramese	Paramese	Paramese
Trite diezeugmenon	Trite diezeugmenon.	Trite diezeugmenon
Paranete diezeu. diatonos	Paranete diezeu. chroma	Paranete diezeu. enarmo.
Nete diezeugmenon.	Nete diezeugmenon	Nete diezeugmenon
Trite hyperboleon	Trite hyperboleon	Trite hyperboleon
Parãete hyp̃boleõ diato.	Paranete hyp̃boleõ chro.	Parãete hyp̃boleõ enar.
Nete hyperboleon	Nete hyperboleon	Nete hyperboleon.

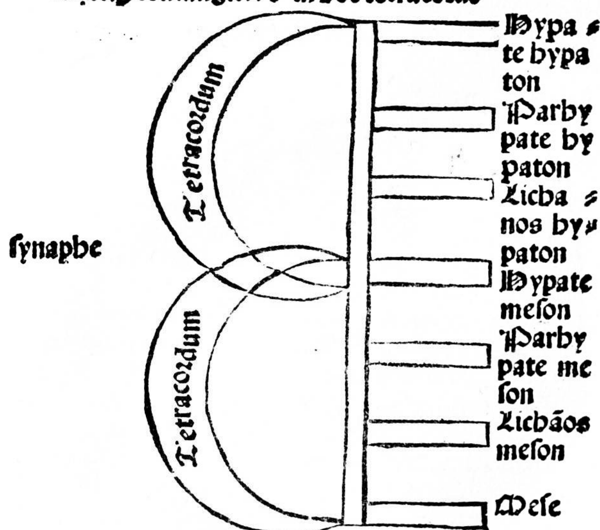
¶ Que sint inter voces in singulis generibus proportiones

Capitulum. xxiii.

Hoc igitur mõ p̃ singula tetracorda in generum proprietates facta partitio est. vt oĩa quidem diatonici generis quinq; tetracorda duobus tonis ac semitonio partiremur Diciturq; in hoc genere tonus incompositus iccirco quoniam integer ponitur: nec aliquod ei aliud interuallum iungitur. Sed in singulis interuallis integri insunt. in chromate vero semitonio ac semitonio incompositoq; triemitonio posita diuisio ẽ Iccirco aũt incõpositũ hoc triemitoniũ appellamus: qm̃ in vno collocatũ est interuallo. potest autem appellari triemitoniũ in diatono genere semitoniũ ac ton⁹. Sʒ nõ est incompositum. duobus enĩ id pficit̃ ĩ teruallis. Et ĩ enarmonio genere idẽ ẽ. Constat autẽ ex diesi: ꝛ diesi ꝛ ditono ĩcomposito: qđ scilicet ꝓpter candẽ cãm incõpositũ nũcupamus: qm̃ in vno collocatũ est interuallo.

¶ Quid sit synaphe Capitulũ. xxiiii.

Sed in his ita dispositis constitutisq; tetracordis synaphe est. Quam coniunctionem dicere latina significatione possumus: quotiens duo tetracorda vnius medietas termini continuat atq; coniungit: vt in hoc tetracordo

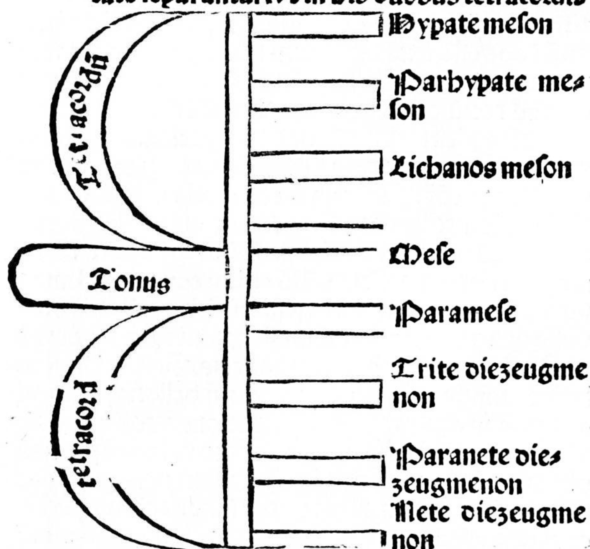
¶ Hoc igitur est vnum tetracordũ hypate. parhypate. lichanos hypate meson. Aliud vo hypate meson. parhypate meson. lichanos meson. mese. In vtrisq;

igitur

igitur tetracordis hypate meson adnumerata est. Superiorisqꝫ tetracordi ea est acutissima. Posterioris vero grauissima. Estqꝫ ista coniunctio vna eadēqꝫ corda hypate meson: duo tetracorda coniungens vt eadem hypaton ac meson tetracordo in superiore descriptione adiunxit: Est igitur synaphe: que coniunctio dicitur: duorum tetracordorum vox media. Superioris quidē acutissima: posterioris vō grauissima.

Quid sit diezeusis. Capitulum. 25.

Diezeusis vero appellatur: que disiunctio dici potest. quotiens duo tetracorda toni medietate separantur. vt in his duobus tetracordis

Duo igitur tetracorda esse euidenter apparet quoniam quidem octo sunt corde. Sed diezeusis est. i. disiunctio īter mesen & pamesen: ꝗ īter se pleno differre tono. de quibus euidentius explicabitur: cum vnū quodqꝫ studiosius explanandum posterior tractatus assumpserit. Sed diligentius intuenti quinqꝫ nō amplius tetracorda reperiuntur hypaton. meson synemmenon. diezeugmenon. hyperboleon.

Quibus nominibus neruos appellauerit albinus. Capitulum. 26.

Albinus aūt earum nomina latina oratiōe ita interpretatus est: vt hypatas principales vocaret. Mesas medias. synemmenas coniunctas. diezeugmenas disiunctas. hyperboleas excellentes. Sed nobis in alieno opere non erit immorandum.

Qui nerui quibus sideribus comparentur. Capitulum. 27.

Illud tamen interi de superioribus tetracordis addendū videtur: ꝙ ab hypate meson vsqꝫ ad neten quasi quoddā ordinis disiunctionisqꝫ celestis exemplar est. Namqꝫ hypate meson saturno est attributa. parhypate vero iouiali circulo consimilis est. Lichanon meson marti tradidere. Sol meson obtinuit. triten synēmenon venus habet. paranetem synemmenon mercurius regit. nete autem lunaris circuli tenet exemplum. Sed marcus tullius contrarium ordinem facit. Nam in sexto libro de republica sic ait. Et natura fert vt extrēa ex altera parte grauiter: ex altera autem acute sonent. Quam ob causam summus ille stellifer cursus: cuius conuersio est cōcitatior: acuto & excitato mouetur sono Grauissimo autem hic lunaris atqꝫ infimus. nam terra nona immobilis manēs vna sede semper heret. hic igitur tullius terram quasi silentium ponit scilicet immobilem. post hanc sui proximus a silentio est: dat lune grauissimum sonum vt sit luna proslambanomenos. mercurius hypate hypatō venus parhypate hypaton. Sol lichanos hypaton. mars hypate meson. iuppiter perhypate meson. saturnus lichanos meson celum vltimum mese. Que vero sint harū immobiles: que vero in totum mobiles: que autē immobiles mobilesqꝫ consistant: cū de monocordi regularis diuisione tractauero erit locus aptior explicandi.

Que sit natura consonantiarum Capitulum. 28.

Consonantiam vero licet aurium quoqꝫ sēsus diiudicet: tamen ratio perpēdit. Quotiens enim duo nerui vno grauiore intenduntur: simulqꝫ pulsi reddunt permixtum quodammodo & suauem sonum. dueqꝫ voces quasi coniuncte in vnum coalescunt. tunc fit ea ꝗ dicitur consonantia. Cum vero simul pulsi sibi quisqꝫ ire cupit. nec permiscent ad aurem suauem atqꝫ vnū ex duobus compositū sonū: tūc est ꝗ dicit dissonātia.

Ubi consonantie reperiuntur Capitulum. 29.

In his autem comparationibus grauitatis atqꝫ acuminis has consonantias necesse est inueniri: que sibi commensurate sint. i. que notam possunt habere communem mensuram: vt in multiplicibus duplum. ꝙ est illa pars metitur: que inter duos est terminos differentia: vt inter duos: & quatuor binarius vtrosqꝫ metit: inter duos atqꝫ sex. que tripla est binari⁹ vtrosqꝫ metiatur: inter nouem atqꝫ octo eadem vnitas est: que vtrosqꝫ metiatur. Rursus insuperparticularib⁹ si sesqualtera sit proportio: vt quatuor ad sex: binarius est qui vtrosqꝫ metiatur. qui scꝫ vtrorumqꝫ est differentia. ꝙ si sexquitertia sit proportio: vt si octo senario cōparentur: idem binarius vtrosqꝫ metitur: id vero nō euenit in ceteris generibus inequalitatuꝫ: que supra retulimus. vt in superpartiente. Nam si quinariū ad ternarium comparemus: binarius qui eorum differentia est neutrum metitur. Naꝫ si semel ternario cōparatus: minor est: duplicatus excedit. Item bis quinario comparatus: minor est tertio vero supergreditur. Atqꝫ iccirco hoc primum inequalitatis genus a consonantie natura disiungitur. amplius ꝙ in his. ꝗ consonantias formant: multa similia sunt. in his vero minime: id probatur hoc modo. Namqꝫ duplū nihil ē aliud nisi bis simplū. Triplū nihil aliud nisi ter tio simplum. Quadruplū vero idē est ꝙ quarto simplum. Sesqualterum: bis medietas. Sesquitertium vero ter pars tertia. quod haud facile in ceteris incꝗlitatum generibus inuenitur.

Quemadmodum plato dicat fieri consonantias. Capitulum. 30.

Plato vero hoc modo fieri in aure consonantiam dicit. Necesse est inquit velociorem quidem esse acutiorem sonum. hic igitur cum grauem precesserit in aurem celer ingreditur. ostensa que extrema eiusdem corporis parte quasi pulsus iterato motu reuertitur Sed iam segnior: nec ita celeri vt primo impetu emissus cucurrit. Quocirca grauior quoqꝫ. Cum igitur iā grauior rediens nunc primum graui sono venienti similis occurrit: miscetur: ei vnamqꝫ (vt ait plato) con

sonantiam miscet.

Quid contra platonem nichomacus sentiat. Capitulum.xxxi.

Sed id nichomacus non arbitratur dictum veraciter. Neqꝫ enim similium esse consonantiam: sed dissimilium potius in vnum eandemqꝫ consonantiã venientium: grauius vero graui si misceatur: nullam facere consonantiam: quoniam hanc canendi concordiam similitudo non efficit: sed dissimilitudo. Que cum distet in singulis vocibus: copulatur in mixtis. Sed dehinc potius nichomacus fieri consonantiam putat. Non inquit vnus tñ pulsus est: qui simplicem modum vocis emittat. Sꝫ semel percussus neruus sepius aerem pellẽs multas efficit voces. Sed quia ea velocitas est percussionis: vt sonus sonum quodammodo comprehendat: distãtia non sentitur ꝛ quasi vna vox auribus venit. Si igitur percussiones grauium sonorum commensurabiles sit percussionibus acutorum sonorum: vt in his ꝓportionibus: quas supra retulimus. Non est dubium quin ipsa commensuratio sibimet misceatur: vnamqꝫ vocum efficiat consonantiã.

Que consonantia quam merito precedat. Capitulum.xxxii.

S Ed inter omnes quas retulimus consonãtias habendum iudicium est: vt in aure ita quoqꝫ in ratione quam harum meliorem oporteat arbitrari. Eodem namqꝫ modo auris afficitur sonis: vel oculus aspectu: quo animi iudiciũ numeris vel continua quantitate. Proposito eniꝫ nũero vel linea nihil est facilius quam eius duplum oculo vel animo contueri. Item post dupli iudicium sequitur dimidij: post dimidium tripli post triplum partis tertie. Que ideo quoniam facilior est dupli descriptio. optimam nichomacus putat diapason cõsonãtiam: post hanc diapente: que medium tenet. hinc diapente ac diapason. que triplum. Ceteraqꝫ secunduꝫ eundẽ modum formãqꝫ diiudicat. Nõ vero hoc ptolomeus eodẽ modo: cuius omnem sententiã posterius explicabo.

Quo sint mõ accipiẽda que dicta sũt. capi. xxxiii.

Omnia tñ que dehinc diligentius expediẽda sunt sũmatĩ nunc ac breuiter attẽtemus vt interĩ in superficie quadã hec animum lectoris assuefaciãt qui ad iteriorẽ sciãꝫ posteriore tractatione descendet. Nunc vero quod erat pythagoricis in morẽ: vt cum quid a magistro pythagora diceret: hinc nullus rationem petere audebat. Sed erat eis rõ docentis auctoritas: idqꝫ fiebat quã diu discentis animus firmiore doctrĩa roboratus ipse eãdẽ rerũ rõnem nullo ẽt docente reperiret: ita ẽt nunc lectoris fidei: que preponimus: cõmẽdamus: vt arbitretur diapason in dupla: diapente in sesqualtera. Diatessarõ in sesqtertia. Diapẽte ac diapasõ in triplici. bis diapason in quadrupla proportiõe consistere. Post vero ꝛ hoc rõ diligẽtius explicabit. ꝛ quibus modis aurium quoqꝫ iudicio consonantie musice colligantur: ceteraqꝫ oĩa: que superius dicta sunt ãplior tractatus edisseret. Et tonum sesqoctauã facere ꝓportiõeꝫ: eũqꝫ ĩ duo equa diuidi non posse. sicut nullã eiusdẽ generis proportiões. i. superparticularis: diatessaron etiã consonãtiã duobus tonis semitonio qꝫ consistere. semitonia vero eẽ duo maius ac minus. Diapente aũt tribus tonis ac minore semitonio contineri. Diapason vero qnqꝫ tonis ac duobus minoribus semitonijs expleri. neqꝫ ad sex tonos vllo modo puenire. hec oĩa posterius ꝛ numerorum rõne ꝛ aurium iudicio comprobabo atqꝫ hec hactenus.

Quid sit musicus. Capitulum .xxxiiii.

Nunc illud est intuendũ quod oĩs ars discꝫ etiã disciplina honorabiliorẽ naturaliter habeat rõnem quã artificiũ. quod manu atqꝫ ope artificis exercet. Multo. n. est maius atqꝫ altius scire quod quisqꝫ faciat: qꝫ ipsum illud efficere: qꝛ sciat ꝛ enim artificiũ corporale quasi seruiẽs famulat. Ratio vero qsi dña ĩpat: ꝛ nisi manus ꝑm id quod ratio sancit: efficiat frustra sit. Quãto igit pclarior ẽ scia musice in cognitiõe rõnis quã ĩ ope efficiendi atqꝫ actu tñ. s. qꝫtũ corpus mẽte supatur. Qd. s. rõnis exps seruitio degit: illa vo ĩpat atqꝫ ad rectũ deducit. qꝛ nisi pareat eius ĩpio: expers rationis opus titulabit. Unde sit vt speculatio rationis operandi actu nõ egeat. Manuũ vero opa nulla sint nisi rõne ducat. Jã vo quãta sit gloria meritũqꝫ rationis: hic intelligi potest. qꝛ ceteri (vt ita dicã) corporales artifices nõ ex disciplina sed ex ipsis potius istrumentis cepere vocabula. Nã citharedus ex cithara: vel tibicen ex tibia: ceteriqꝫ suorũ istrumẽtorum vocabulis nuncupaꝫ: is vo est musicus: qui ratione perpẽsa. Canẽdi sciẽtiã nõ seruitio operis. Sed ĩpio speculatiõis assumit. Quod. s. ĩ edificiorũ belloꝝũqꝫ opa videmus ꝛ in contraria scꝫ nũcupatione vocabuli. Eorum nãqꝫ noĩbus vel edificia inscribũtur vel ducũtur triũphi quorum ĩpio ac rõnem instituta sunt non quorum opere seruitioqꝫ pfecta. Tria igitur sunt genera: que circa artẽ musicã versaꝫ. Unũ genus est quod istrumẽtis agitur: aliud fingit Carmina. Tertiũ quod instrumentorum opus carmẽqꝫ diiudicat. Sed illud quidẽ qđ ĩ istrumentis positum est: ibiqꝫ totam opam consumit vt sunt citharedi: quiqꝫ organo ceterisqꝫ musice istrumentis artificium ꝓbãt: a musice sciẽtie intellectu seiũcti sunt. qñ famulantur (vt dictum est) nec quicqꝫ afferũt rõnis. Sed sunt totius speculationis expertes. Secũdũ vo musicam agentium genus est poetare. Quod non potius speculatione ac rõne quã naturali quodam istinctu fertur ad carmen. Atqꝫ iccirco hoc quoqꝫ genus a musica segregãdũ ẽ. Tertiũ est quod iudicandi peritiam sumit. vt rithmos: cantilenasqꝫ eorũ qꝫ Carmen possit perpendere. Quod. s. qñ totum in ratione ac speculatiõe positũ ẽ. hoc ꝓprie musice deputabit. Jsqꝫ musicus ẽ: cui adest facultas secũdũ speculationẽ rõneꝫ ve ꝓpositã ac musice cõueniẽtem de modis ac rithmis. Deqꝫ generibus cantilenarum: ac de pmixtionibus ac de omnibus. de quibus posterius explicandũ est: ac de poetarum carminibus iudicandi.

Eiusdem Boetij de Musica. liber secundus.

Proemium Capitulum. i.

Superius volumen cuncta digessit: qꝫ nunc diligentius explicanda esse proposui. itaqꝫ priusqꝫ ad ea veniam: que propriis rationibus perdocenda sunt: pauca premittam Quibus elucubratior animus auditoris ad ea que dicenda sunt accipienda perueniat.

Quid pythagoras esse philosophiam constituerit. Capitulum. ii.

Primus oĩum pythagoras sapiẽtie studiũ philosophiã nuncupauit. Quam. s. eius rei notitiã ac disciplinam ponebat: que ꝓprie vereqꝫ esse diceret. Esse aũt illa putabat: que

que nec intentione crescerent: nec diminutiõe decrescerent: nec vllis accidentibus mutarentur: Hec autez esse: formas: magnitudines: qualitates. habitudines ceteraq;: que per se speculata inmutabilia sunt: iuncta vero corporibus permutantur: ⁊ multimodis variationibus mutabilis rei cognatione vertuntur.

De differentiis q̃titatis: ⁊ que cui discipline sit deputata. Capitulum .iii.

Omnis vero quantitas secundum pythagoram vel cõtinua vel discreta est. Sed que continua est: magnitudo appellatur. Que discreta est multitudo. Quorum hec est diuersa ⁊ contraria pene proprietas. Multitudo enim a finita incboans q̃titate crescens in infinita progreditur. vt nullus crescendi finis occurrat. Estq; ad minimuz termiata interminabilis ad maiꝰ eiusq; principium vnitas est: qua minus est nihil. Crescit vero per numeros atq; in infinita protenditur: nec vllus numerus: quo m... crescat: terminuz facit. Sed magnitudo finitam rursus sue mensure recipit quantitatem: Sed in infinita decrescit. Naz si sit pedalis linea vel cuiuslibet alterius modi: põt in duo equa diuidi: eiusq; medietas in medietatẽ secari eiusq; rursus meditas in aliam medietatem: vt nũq; vllus secãdi magitudinẽ terminus fiat. ita magnitudo q̃tum ad maiorem moduz terminata est: fit vero cũ decrescere ceperit infinita. At contra numerus. quãtum ad minorem modum. finitus est: infinitus autem incipit esse cum crescit: cuz igitur hec ita sint infinita tamen quasi de rebus finitis philosophia pertractat: inq; rebus infinitis reperit aliquid terminatum: de quo iure possit acumen proprie speculationis adhibere. Magq; magnitudinis alia sũt imobilia: vt terra vt quadratum vel triangulum: vel circulus. alia sunt mobilia: vt sphera mundi: ⁊ quicquid in eo rata celeritate conuertitur. Discrete vero q̃titatis alia sunt per se: vt tres vel quatuor: vel ceteri numeri. Alia vo ad aliud. vt duplum triplum: Aliaq;: que ex comparatione nascuntur. Sed immobilis magnitudinis geometria speculationem tenet. Mobilis vo scientiã astronomia persequitur: per se vero discrete quantitatis arithmetica auctor est. ad aliquid vero relate musica probatur obtinere peritiam.

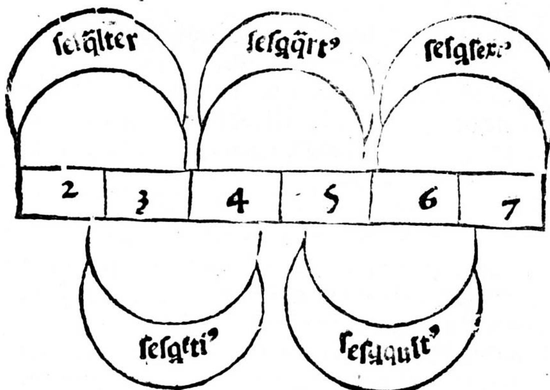
De relate pro quantitatis differentiis. Capitulum. iiii.

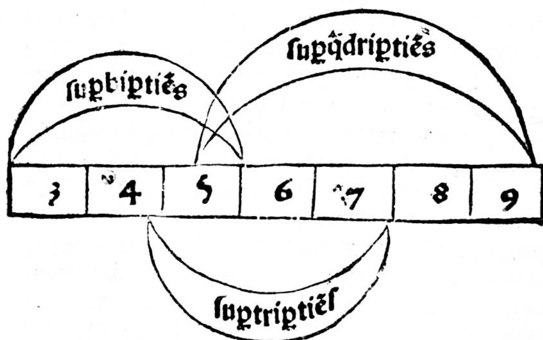
At de ea quidem q̃titate discreta que per se est in arithmetica sufficienter diximus: Relate vero ad aliquid q̃titatis simplicia quidem genera sunt tria. Unum quidem multiplex. Aliud vo superparticulare: Tertium superpartiens. Cum vero multiplex superparticulari suppartientiq; miscetur: fiunt alie due ex his. i. multiplex superparticularis: ⁊ multiplex superpartiens. horum igitur omnium talis est regula: si vnitatem cunctis in naturali numero volueris cõparare: ratus multiplicis ordo texetur. Duo enim ad vnũ duplus est. tres ad eundem triplꝰ. q̃tuor q̃druplus. ⁊ i ceteris eodem modo: vt subiecta descriptio docet.

i	i	i	i	i	i	i	i	i
ii	iii	iiii	v	vi	vii	viii	ix	x

Si vero superparticularem proportionem q̃ras naturalem sibi compara numerũ detracta. s. vnitate vt tres duobus sesqualter est: quatuor tribus: qui sesquitertius est: quinarius quaternario sesquiquartus est: ⁊ in ceteris eodẽ mõ qd mõstrat subiecta descriptio

Superpartientes autem tali modo reperies. dispo nas naturalẽ numeꝝ a ternario scilicet incboantẽ. Si vnũ igit̃ intermiseris: Superbipartientem effici pernotabis. q; si duo: supertripartientez: q; si tres: superquadripartientem. idemq; in ceteris.

Adhuc vero ordinẽ spectans ⁊ compositas ex multiplici ⁊ superparticulari: ⁊ ex multiplici ⁊ superpartienti proportiones lector diligens speculabitur: Sed de his tamen omnibus in arithmeticis expeditius dictum est.

Cur multiplicitas ceteris antecellat. Capitulum. v.

Sed in his illud est considerandum: q; multiplex inequalitatis genus. longe duobus reliquis videtur antiquius. Naturalis enĩ numeri dispositio. in multiplicibus vnitati que prima est: comparantur. Superparticularis vero non vnitatis comparatione perficicur. Sed ipsorum qui post vnitatem sunt dispositi numerorum: vt ternari ad binarium: quaternarii ad ternarium. Et in ceteris. adhunc modum Superpartientium vero longe retro formatio est: que nec continuis numeris cõparatur. Sed intermissis: necsemper equali intermissione. Sed nunc quidem vna nunc vero duabus nunc vero tribus. nunc vero quatuor: atq; ita in ĩfinita succrescit. Amplius multiplicitas ab vnitate incipit: superparticularitas a binario: superpartiens: proportio a ternario initiũ capit. Sz de his hactenꝰ. nũc q̃daz que q̃si axiomata greci vocant p̃mittere opor-

tebit: que tum demum quo spectare videantur intel ligemus: Cum de vnius cuiusqʒ rei tractabimus de monstratione.

¶ Qui sint quadrati numeri: deqʒ his speculatio. Capitulum. vi.

q Uadratus numerus est: qui gemina dimēsione in equa concreuerit. vt bis duo: ter tres: q̄ter quatuor quinquies quinqʒ: sexies sex. quorum est ista descriptio.

ii	iii	iiii	v	vi	vii	viii	ix	x
iiii	ix	xvi	xxv	xxxvi	xlviiii	lxiiii	lxxxi	c

¶ Superius igitur dispositus numerus naturalis latꝰ est quadratorum inferius descriptorū. Continui. n. naturaliter sunt quadrati: qui sese in subiecto ordine consecuntur vt. iiii. ix. xvi. ꝛ ceteri. Si igitur cōtinuū quadratū minorē a continuo quadrato maiore sustulero: quod relinquitur tantum erit quātum est: quod ab vtrorūqʒ quadratoꝝ lateribus iūgitur. vt si q̄tuor auferam a nouenario quinqʒ sunt reliqui: qui ex duobꝰ ꝛ tribus: qui sunt vtrorūqʒ quadratoꝝ latera: coniūguntur: Item si nouenariū aufero de eo qui sex decimis numeris ascriptus est. vii. sunt reliq: q. s. ex ternario quaternarioqʒ coniunctus est: q predictorū quadratorum latera sunt. Idemqʒ ī ceteris. Quod si non sint cōtinui quadrati. Sed vnꝰ inter eos transmissus sit: sit eius quod relinquitur medietas: id q̄d ex vtriusqʒ lateribus efficitur: vt si quaternarū de. xvi. quadrato auferamus. xii. relinquuntur. quorum. xii. medietas est is numerus qui ex vtrorumqʒ lateribus cōuenit. Sunt autem vtrorūqʒ latera. duo ꝛ quatuor: q̄ senarium iuncta perficiunt. Atqʒ in ceteris idem modus est. Sin v̄o duo itermittant᷑: tertia pars erit eiꝰ quod relinquitur id q̄d vtrorumqʒ latera coniungūt vt si quatuor de. xxv. auferam intermissis duobus q̄dratis: reliqui. xxi. sunt. Eorum vero latera sunt. ii. ꝛ. v. qui efficiunt. vii. q sunt pars tertia nūeri. xxi. Atqʒ hec regula est: vt si tres intermissi sint: pars q̄rta sit id quod ex vtrorūqʒ lateribus efficitur eius quod sub tracto minore a maiore relinqtur. Sin quatuor transmittantur: quinta: Atqʒ vno plus vocabulo numeri partes venient: quam sit intermissio numerorum.

¶ Omnem inequalitatem ex equalitate procedere eiusqʒ demonstratio. Capitulum. vii.

E St autem queadmodū vnitas pluralitatꝭ numeriqʒ principium: ita equalitas proportionū. tribus. n. preceptis (vt in arithmetica dictū est) multiplices ꝓportiones ex equalitate producimꝰ: ex cōuersis v̄o multiplicibꝰ supparticulares habitudines procreamus. Item ex conuersis supparticularibꝰ superpartientes comparationes efficimus ponantur enī tres vnitates vel tres binarii. vel tres ternarii. vel quotlibet equi termini ꝛ sit primus, primo equus in sequenti scilicet ordine constitutus. Secundꝰ vero primo ac secundo. tertiꝰ primo duobꝰ secundis ac tertio: ita enim numero ꝓgresso fit duplex multiplicitatis prima proportio vt descriptio monet.

i	i	i
i	ii	iiii

¶ Nam vnitas in secundo ordie cōstituta eq̄ est prime vnitati in supiore loco disposite. Item binarius equus vnitati prime ac secūde: Item quaternarius equꝰ est vnitati prime: ac duabꝰ vnitatibꝰ secundis atqʒ vnitati tertie. ꝛ est. i. ii. iiii. dupla proportio: q̄ si de his idem feceris tripla comparatio procreabitur: ac de tripla quadrupla: de quadrupla q̄ncupla: Ac deinceps talis currit habitudinū procreatio. Rursus iisdem tribus preceptis supparticulares fiunt. vt vno probamus exēplo. Conuertamus nūc ꝛ priorem maiorem numerū disponamus. iiii. ii. i. ponatur igitur primus primo equus idest. iiii. secundus primo ꝛ secūdo. idest. vi. tertius primo duobus secūdis ꝛ tertio idest. ix. Quibus dispositis sesqualtera notat᷑ esse ꝓportio

iiii	ii	i
iiii	vi	ix
Sesqualtera	Sesqualtera.	

¶ Atqʒ id si de triplis fiat: sesquitertia. Si de quadruplis sesquiquarta. consimilibusqʒ in alterutra pte vocabulis proportionalitas ex multiplicitate nascet᷑. ex superparticularitate vero conuersa ducit᷑ suppartiēs habitudo. Disponatur enim conuersim sesq̄ltera comparatio. ix. vi. iiii. Ponatur enim primus primo equꝰ i. ix. secundus primo ꝛ secundo. i. xv. Tertius primo duobus sc̄dis ac tertio. i. xxv. ac disponantur in ordinem hoc modo.

ix	vi	iiii
ix	xv	xxv
Superbipartiens	Supbipartiēs	

¶ Superbipartiens igitur ex cōuersis sesqualteris habitudo producta est. q̄ si quis ad hanc speculationē diligens scrutator accedat: ex sesquitertiis q̄uei sis supertripartientem producit. Ceterisqʒ similibus vocabulis adequatis cunctas ex supparticularitate suppartientis spēs procreari mirabit᷑: Ex non conuersis aūt supparticularibꝰ: sed ita vt ex multiplici procreati sunt: manētibus necesse est multiplices superparticulares creari Ex manentibus v̄o superpartientibus ita vt ex superparticularibus prodierunt: non alii nisi multiplices superpartientes procreabuntur. ac de his quidem hactenus. diligentius enim in arithmeticis libris de hac comparatiōe est disputatum.

¶ Regula quotlibet continuas proportiones superparticulares inueniendi. Capitulum. viii.

s Epe aūt accidit: vt tres vel quatuor vel quotlibet equas superparticularium proportiones de musica disputator inquirat. Sʒ ne id casu atqʒ inscitia facientes: error vllus difficultatꝭ īpediat hac regula quotlibet equas proportiones ex multiplicitate ducemus. vnusquisqʒ multiplex ab vnitate. s. computatus tot superparticulares habitudines ꝓcedit sue scilicet. in contrariam partem denoīationis quotꝰ ipse ab vnitate discesserit hoc modo: vt duplex sesq̄lteras antecedat. Triplex sesquitertias. Quadruplex sesquiquartas. ac deinceps in hunc modū. sit igit᷑ duplorum terminorum subiecta descriptio.

i	ii	iiii	viii	xvi.
	iii	vi	xii	xxiiii
		ix	xviii	xxxvi
			xxvii	liiii.
				lxxxi

¶ In superiore igitur descriptione binarius primꝰ multiplex vnum ad se ternariū hʒ: qui possit facere sesqualteram proportionē. Ternarius vero nō hʒ aliū qui eius possit eē sesqualter quoniā medietate deficit Rursus quaternarius secundus est duplex hic duos sesqualteros antecedit senarium ꝛ nouenarium: qui medietate caret. Atqʒ iccirco nullus ei habitudine sesqualtera comparatur. Et in ceteris idem est tripli vero eodem modo sesquitertios creant. sit enim similis

triplo

in triplo descriptio.

i	iii	ix	xxvii	lxxxi
iiii	xii	xxxvi	cviii	
xvi	xlviii	cxliiii		
lxiiii	cxcii			
cclvi				

In superiore igitur descriptione sesquitertias proportiones ita natas videmus: vt primus triplex vnũ sesquitertium antecedat. Secundus duos. terti⁹ tres semperq; pars tertia in vltimo numero naturali quodam fine claudatur. q̃ si quadruplum statueris eodẽ modo sesquiquartos inuenies. si quincuplum sesquiquintos. Ac deinceps singuli denominationis multiplicis tot superparticulares precedũt: quoto loco ipsi a se vnitate discesserint. vnam vero tantum quadrupli dispositionem ponemus vt in ea sicut inceteris lector acumẽ mentis diligens exerceat.

i	iiii	xvi	lxiiii	cclvi
v	xx	lxxx	cccxx	
xxv	c	cccc		
cxxv	d			
dcxxv				

Hec igitur speculatio ad hanc vtilitatez videtur inuenta. vt quotienscũq; .iiii. vel quinq; . vel quotlibet sesqualteros vel sesquitertios vel sesquioctauos vel quodlibet alias proportiones quis inuestigare voluerit: nullo errore labatur: vtq; nõ ei numero primo tales proportiones querat aptare: qui quanti sint propositi: tot precedere: ⁊ post se habere non possit. Sȝ disponat potius multiplices. videatq; quantos superparticulares requirit: eumq; multiplicẽ respiciat: qui eo loco ab vnitate recesserit. vt est in superioribus descriptionibus. si tres sesqualteros fortasse quesierit: non a quaternario ingrediatur inuestigationem. hic enim qm̃ secundus est: duplus duos tãtum precedit: tertiũq; ei aptare nõ poterit. Sȝ vt ab octonario medietates tẽptet apponere. hic. n. qm̃ terti⁹ ẽ: tres q̃s q̃rit sesq̃lteras ꝓportiões efficiet. ⁊ i ceterĩ. eodẽ mõ

Est etiam alia augendi proportiones via hoc modo Radices proportionum dicuntur in eisdem comparationibus minime proportionis. Disponatur enim numerus naturalis: vnitate multiplicatus.

ii	iii	iiii	v	vi	vii

Minime igitur proportiones sunt ut in sesqualtera. iii. ad. ii. in sesquitertia. iiii. ad. iii. in sesquiquarta. v. ad. iiii. ⁊ deinceps in infinitum ⁊ quecũq; se proportiones vnitate precesserint. Propositũ igit̃ sit duas sesqualteras proportiones continua comparatiõe ꝓducere sumo radicem sesqualteram: eamq; dispono. ii. ⁊ .iii. Multiplico igitur binarium per binariũ fiũt iiii. Item ternarius per binarium crescat: erunt. vi. Rursus ternarium in semet ipsũ ducemus. fiunt. ix. qui disponantur hoc modo.

ii	iii	iiii	vi	ix.

Inuenimus igitur duas propositas sesqualteras ꝓportiones. vi. ad. iiii. ⁊ .ix. ad. vi. Sit nunc propositum tres inuenire: Dispono eosdem numeros quos supra in exquirendis duobus sesqualteris habitudinibus proposueram: ipsasq; sesqualteras proportiões. Multiplico binario quaternarium. fiũt octo. Rursus senarium binario fiunt. xii. Rursus nouenarium binario fiunt. xviii. Rursus nouenariũ ternario: fiunt. xxvii. disponantur igitur hoc modo.

ii	iii		
iiii	vi	ix	
viii	xii	xviii	xxvii

Atq; hic modus erit in ceteris: vt si sesquitertias ꝓportiones velis extendere: ponas sesquitertiorum radices: que sunt quaternarius atq; ternari⁹ ad se inuicẽ

iii	iiii		
ix	xii	xvi	
xxvii	xxxvi	xlviii	lxiiii

Atq; ad hunc modum multiplices: q̃ si sesquiquartas sesquiquartorum dispones radices eadem multiplicatione sesquiquartos quotlibet extendes. Quãtũ autem nobis he considerationes prosint. Sequens ordo monstrabit.

De proportione numerorum qui ab alijs metiũtur. Capitulum. ix.

Si duos numeros eorum differentia integre fuerit permensa: in eadem sunt proportione numeri: quos sua differentia mensa est: in qua erunt proportione etiam hi numeri: secundum quos eos sua mensa est differentia. Sint enim numeri. l. lv. in ergo ad se inuicẽ sesquidecima habitudine comparantur ⁊ est eorum differentia quinarius: qui scilicet est pars decima numeri. l. hic igitur metietur quidem. l. numerum decies. vi. vero vndecies secundum igitur decem atq; xi. numeros. lv. ⁊ .l. propria differentia. i. quinarius permetit̃. ⁊ sunt. xi. ad. x. sesquidecima comparatione cõpositi. I eadem igitur sunt proportione numeri. quos propria differentia itegra permẽsa est: in q̃ sunt hi: quos eos propria differentia ẽ ꝑmẽsa: q̃ si q̃ differẽtia nũeroꝝ ita eos numeros quoꝝ est differẽtia metiat̃: vt eãdẽ mẽsuraȝ numeroꝝ pluralitas excedat. ideq; i vtrisq; sit excessus: ⁊ sic diminutioz differẽtie mẽsura: quã ẽ pluralitas numeroꝝ: maiorẽ obtinebũt proportionẽ ad se inuicez numeri: si eis illud qđ relinqtur post mẽsionem. retractum sit: quam fuerũt integri: cũ eos ꝓpria differẽtia metiebat̃. Sint enim numeri duo. liii. lviii. hos igitur quinarius qui est eorum differẽtia: metiat̃ metitur igitur. liii. quinarius decies. vsq; ad. l. Relinquit vero ternarium. Rursus. lviii. numeruȝ metitur idem vndecies vsq; ad. lv. atq; in eo iterum ternarium relinquit. Auferatur igitur ex vtrisq; ternarius fiunt. l. ⁊ .lv. qui disponatur hoc modo.

liii	lviii	l	lv

In hoc igitur manifestũ est maioris esse ꝓportiõis inter se. l. ⁊ .lv. quam. liii. ⁊ .lviii. In minoribus enĩ numeris maior semꝑ proportio reperit̃. q̃ paulo posterius demonstrabimus. Sin vo illa differẽtie permẽsio numerorũ multitudinẽ supuadat: eadẽq; vtrosq; numeri pluralitate pretereat. minores erũt ꝓportiões numeri superius mensi cũ additiõe ei⁹ sũme: q̃ vtrosq; metiens differentia superuadit: quã fuerũt an: cũ eos ꝓpa differentia metiebatur. Sint enim numeri. xlviii. ⁊ .liii. horum quinarius differentia est. Metiat̃ igitur. xlviii. numerũ quinarius decies fiunt. l. Superuadit igitur. l. numerus. xlviii. numerum binario. idẽ quinarius. liii. vndecies metiatur fiunt. lv. qui eisdem rursus duobus. liii. numeruȝ superuadit. addat̃ vtrisq; binarius ⁊ disponantur hoc modo.

xlviii	liii	l	lv

Minores igitur sunt proportiones. l. ad. lv. comparati cum additione. s. binarii quo differentia eos me-

tiens superuadit: quam .xlviii. ⁊ .liii. numeri quos eadem. que tamen in eis supercreuit: quinarii differentia permensa est. Maiores vero ⁊ minores proportiones hoc modo intelliguntur. Dimidia pars maior ē q̄ȝ tertia. Tertia pars est maior: quam quarta. Quarta pars maior est: quam quinta. ac deinceps eodē modo. Unde fit vt sesqualtera proportio maior sit sesquitertia. ⁊ sesquitertia sesquiquartam vincat. Atqȝ ideȝ in ceteris. hinc euenit vt in numeris maioribus mīor ⁊ in minoribus maior semper videatur proportio superparticularium numerorum. Quod apparet in numero naturali: disponatur enim numerus naturalis. i.ii.iii.iiii. Binarius igitur ad vnitatem duplus est. Ternarius ad binarium sesqualter est. Quaternari⁹ vero ad ternarium sesquitertius. Maiores vero sunt numeri tres. ⁊ iiii. Minores binarius ⁊ vnitas: in maioribus igitur minor: ⁊ in minobus maior proportio continetur: hinc apparet ꝙ si aliquibus numeris proportionem continentibus superparticularem: equa pluralitas addatur. maiorem esse proportionem ante eque pluralitatis augmentum: quam postea quaȝ eis pluralitas equa sit addita.

¶ Que ex multiplicibus ⁊ superparticularibus multiplicitates fiant.

Capitulum. x.

Illud etiam premittendum videtur. qđ paulo post demonstrabitur. Si multiplex interuallum binario fuerit multiplicatū. id etiā ꝙ ex illa multiplicatiōe nascetur: multiplex esse: ꝙ si id quod ex tali multiplicatione ꝓcreatum fit non fuerit multiplex: tūc illud non eē multiplex. quod binario fuerit multiplicatum. Item si superparticularis proportio binario multiplicetur: id ꝙ fit neqȝ superparticulare esse: neqȝ multiplex: ꝙ si id quod ex tali multiplicatione nascetur: neqȝ multiplex neqȝ superparticulare est: tunc illud quod binario multiplicatum est: vel superparticularis vel alterius generis est: non vero multiplicis.

¶ Qui supparticulares quos multiplices efficiant.

Capitulum. xi

His illud addenduȝ est duos primos supparticulares primam efficere multiplicem proportionem. vt si sesqualter ⁊ sesquiterti⁹ cōiungantur duplicem creant. Sint enim numeri. ii. iii. iiii. iii. ad. ii. sesqualter est. iiii. ad iii. sesquitertius quatuor ad duo duplus. Rursus primus multiplex primo additus superparticulari secundum multiplicem creat. Sint enim numeri. ii. iiii. vi. iiii. namqȝ ad. ii. duplex est. primus scȝ multiplex. vi. ad. iiii. sesqualter. qui est prim⁹ superparticularis. vi. ad duo triplus. qui secundus est multiplex. ꝙ si triplū sesquitertio addas: quadruplus efficitur. Atqȝ in hunc modum iunctis proportionibus multipliciuȝ ac supparticularium: in infinitum multiplices ꝓcreant̄.

De arithmetica geometrica armōica medietate. c. xii.

q Uoniam vero de ꝓportionibus que erāt interim tractanda prediximus: nunc de medietatibus est dicēdum. Proportio enim est duoruȝ terminorum ad se quedam comparatio: terminos āt voco numerorum summas: Proportionalitas est eq̄rum proportionum collectio. Proportionalitas vero in tribus terminis minima constat. Constat autē plerumqȝ in pluribus. vt in quatuor vel in sex terminis Cum enim primus ad secundum terminus eādem retinet proportionē: quam secundus ad tertium: dicit̄ hec proportionalitas. Estqȝ inter tres terminos medius. qui secundus est. has igitur proportiones medii termini coniungentis: trina partitio est. Aut enim eq̄ est differentia minoris termini ad medium: ⁊ medii ab maximum Sed non equa proportio vt in his numeris. i. ii. iii. inter vnum quippe ac duo ⁊ inter duo ⁊ tres tantum vnitas differentiam tenet. Non est āt equa proportio. Duo quippe ad vnum dupli sunt. ternarius ad duo sesqualter. Aut ē eq̄ proportio in vtrisqȝ: non vero equalibus differentiis constituta. vt in his numeris. i. ii. iiii. Nam duo ad vnuȝ ita sūt dupli quemadmodum quaternarius ad binarium. Sed inter quaternarium binariumqȝ binarius: inter binarium atqȝ vnitatem vnitas differentiaȝ facit. Est vero tertium medietatis genus quod neqȝ eisdem proportionibus neqȝ eisdem differentijs constat. Sed quemadmodum se habet maximus terminus ad minimum: ita se se habet maiorum terminorum differentia ad minorum differentiam terminorum vt in his numeris. iii. iiii. vi. Nam sex. ad. iii. duplus est. inter sex vero. ⁊ .iiii. binarius est. Inter. iiii. vero ac. iii. vnitas. Sed binarius cōparatus ad vnitatem: rursus duplus est: ergo vt est maximus termin⁹ in numeris ad minimum ita maiorum differentia ad minorum differentiam terminorum. Uocatur igitur illa medietas: in qua eque sunt differentie: arithmetica. Illa vero in qua eque proportiones: geometrica. Illa autem quam tertiam descripsimus armonica. Quarum hec subiciamus exempla.

Arithmetica			Geometrica			Armonica		
i	ii	iii	i	ii	iii	iii	iiii	vi
eque dr̄ie			eque ꝓportōes			diuerse dr̄ie: ⁊ ꝓpor.		

¶ Non v̄o ignoramus alias quoqȝ esse proportionum medietates: quas quidem in arithmetica diximus. sȝ ad presentem tractatum he sunt interim necessarie. Sed īter has tres medietates proportionalitas qdeȝ proprie. ⁊ maxime geometrica nuncupat̄ iccirco q̄m equis proportionibus tota contexitur. Sed tn̄ eodem vtemur promiscue vocabulo proportiōalitates etiā ceteras nuncupantes.

¶ De continuis medietatibus ⁊ disiunctis. ca. xiii.

Sed in his alia continua est proportionalitas. Alia disiuncta. Continua quidem vt superius disposuimus. Unus enim idemqȝ numerus medius: nunc quidem maiori. Supponitur: nunc quidem minori preponitur. Quotiens vero duo sunt medii tunc disiuncta proportionalitas nūcupatur: vt in geometrica hoc modo. i. ii. iii. vi. Nam vt est binarius ad vnitatem. ita senarius ad ternariū ⁊ vocatur hec disiuncta proportionalitas. vnde intelligi potest continuam quidem proportionalitatem. In trib⁹ ⁊ minimis terminis inueniri. Disiuncta v̄o in. iiii. pōt autem in. iiii. ⁊ in pluribus continua esse proportionalitas. siquidem hoc modo sit. i. ii. iiii. viii. xvi. Sed hic non erunt duo proportiones sed plures. semperqȝ vna minus: quā sint termini constituti.

¶ Cur ita appellate sint digeste superius medietates.

Capitulum. xiiii.

Icirco autem vna eorum medietas arithmetica nuncupatur: quod inter terminos Secundum numerum equa est differentia Geometrica vero secunda dicitur: quod similis est qualitas proportionis. Armonica

autem vocatur: quoniam ita coaptata est: vt in differentijs ac terminis equalitas proportionum consideretur Et de his quidem diligentius in arithmeticis disputatum est. nunc vero vt commemoremus: tantum ista percurrimus.

¶ Quemadmodum ab equalitate supradicte processerant medietates. Capitulum. xv.

Sed paulisper quemadmodum iste proportionalitates ab equalitate procreantur: dicendum est. Predictum est enim quod in numero valet vnitas. Idem in proportionibus equalitatem valere. Et sicut numeri caput est vnitas ita proportionum equalitatem esse principium. Quocirca hoc modo arithmetica medietas ab equalitate nascetur. positis enim tribus equis terminis. Hi duo modi sunt: quibus hec proportionalitas producatur Ponatur enim primus primo equus. Secundus primo et secundo. Tertius primo secundo ac tertio. Quod hoc monstratur exemplo. Sint vnitates tres Ponatur igitur primus primo equus idest vnus. Secundus primo ac secundo. idest duo. Tertius primo secundo ac tertio idest tres. eritque dispositio talis.

| i | i | i |
| i | ii | iii |

¶ Rursus tres sint binarii inequalitate constituti. ii. ii. ii. ponatur primus primo equus. idest. ii. Secundus primo et secundo idest. iiii. Tertius primo secundo ac tertio idest. vi. et erit dispositio hec.

| ii | ii | ii |
| ii | iiii | vi |

¶ Sed in his hoc speculandum est quod si vnitas fuerit ad equalitatis principium constituta: vnitas etiam erit in differentiis numerorum: ipsi vero numeri inter se nullum intermittunt. Si vero binarius teneat equalitatem: binarius est differentia et vnus inter terminus semper numerus intermittitur. Sin vero ternarius: idem differentia est inter terminos vero duo naturaliter constituti intermittuntur Ac deinceps ad hunc modum. Est etiam alia proportionalitatem arithmetica procreandi via. ponantur enim tres eq termini: constituaturque primus primo ac secundo equus Secundus primo ac duobus secundis. Tertius primo et duobus secundis ac tertio: vt si sint tres vnitates. Sit primo primo ac secundo equus idest. ii. Secundus vero primo ac duobus secundis idest. iii. Tertius autem primo duobus secundis ac tertio. Idest quatuor.

| i | i | i |
| ii | iii | iiii |

¶ Hic igitur terminorum differentiam vnitas tenet. inter binarium enim et vnitatem atque inter ternarium ac binarium. Unitas interest. Nullus vero naturalis numerus intermittitur. Post vnitatem enim mox binarius est: ac post binarium ternarius: naturaliter constitutus idem rursus in binario fiat. Sintque tres binarii. et sit primus primo ac secundo equus. i. quaternarius. Secundus vero primo et duobus secundis. idest senarius. Tertius autem primo duobus secundis ac tertio idest octonarius.

| ii | ii | ii |
| iiii | vi | viii. |

¶ Hic quoque binarius tenet differentiam terminorum vno inter eos naturaliter intermisso. Nam inter. iiii. et. vi. quinarius naturaliter intermittitur. inter. vi. atque. viii. Septenarius collocatur. Quod si ternarius equalitatis principium sit: fiet ternarius differentia verbi gratia. Sint termini tres ad regulas superiorum subtus.

| iii | iii | iii |
| vi | ix | xii |

¶ In his ergo ternarius est differentia et duo numeri intermissi idest vno minus quam sit differentia semper numeris intermissis. Atque idem et in quaternario. quinarioque perspicitur: Et que nos propter breuitatem tacemus. Isdem regulis ex semetipso diligens lector inueniet. Geometrica vero proportionalitas tunc quemadmodum inueniri ab equalitate possit ostendimus: quando quemadmodum ab equalitate omnis inequalitas profluit monstrabamus. Nisi tamen fastidium est nunc quoque breuiter repetendum est. Constitutis enim tribus equis terminis ponatur primus primo equus. Secundus primo ac secundo. Tertio primo duobus secundis ac tertio. Idemque fiat continue atque ita ex equalitate: geometrica proportionalitas principium sumat. Sed de harum proportionum proprietatibus quam diligentissime in arithmeticis diximus. quod si ad hec illis instructus lector accedat: nullo dubitationis errore turbabitur: Armonica vero medietas de qua nunc paulo latius tractandum est: hac ratione procreatur Constituatur enim si quidem duplices curamus effingere: tribus equis terminis positis primus primo ac duobus secundis equalis Secundus duobus primis et duobus secundis. Tertius semel primo: bis secundo: et ter tertio. Atque hoc modo sint vnitates. i. i. i. Constituatur igitur primus primo ac duobus secundis equalis. i. ternarius. Secundus vero duobus primis et duobus secundis. i. quaternarius. tertius vero primo ac duobus secundis et tribus tertiis. i. sex. Et si in binariis equalitas construatur: vel internariis eadem ratione medietatis apparet duplo a se terminis differentiis. distantibus vt subiecte descriptiones monent.

| i | i | i |
| iii | iiii | vi |

| ii | ii | ii |
| vi | viii | xii |

| iii | iii | iii |
| viiii | xii | xviii |

¶ Quod si facienda est in extremitatibus tripla proportio: tribus equis terminis constitutis. Primus quidem faciendus est ex primo ac secundo. Secundum vero ex primo ac duobus secundis. tertius autem ex primo duobus secundis ac tribus tertiis vt est subiecta descriptio.

| i | i | i |
| ii | iii | vi |

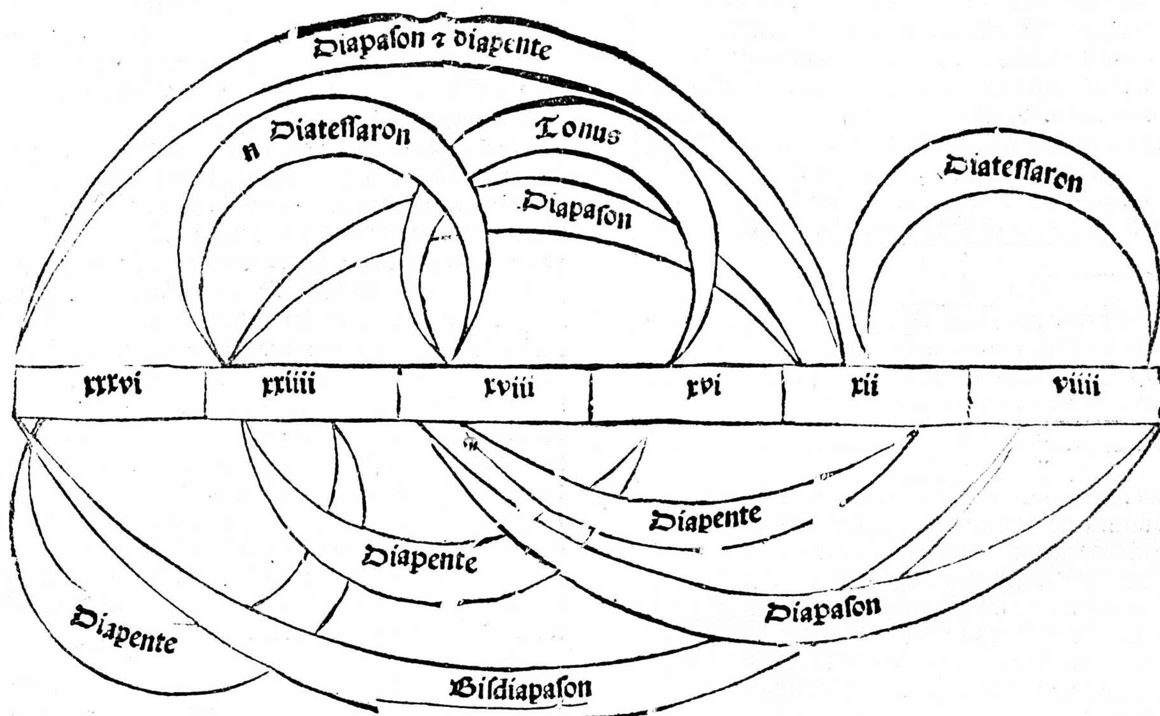
| ii | ii | ii |
| iiii | vi | xii |

| iii | iii | iii |
| vi | ix | xviii |

¶ Sed ingressi armonicam disputationem que de ea diligenter dici possunt tacite pretereunda esse non arbitror. Collocetur igitur armonica proportionalitas atque ea descriptione superiore ordine terminorum inter se differentie disponantur.

| Diffe | i | ii | rentie |
| iii | iiii | vi |

¶Uides ne igitur.vt.iiii.ad tres diatessarō consonātiam prodant.vi.ad.iiii.diapente concordent.vi.vero ad.iii.diapason misceant simphoniam:ipseq3 earum differentie rursus eandez statuant consonantiā Binarius enim ad vnitatem duplus est in diapason consonantia constitutus.q2 si se extremitates multiplicent:itemq3 medius sui multiplicitate succrescat: comparati numeri toni habitudinem concordiamq3 seruabunt.ter eniz sex efficiunt.xviii.quater.iiii.fiet xvi.Sed.xviii.numerus.xvi.numerum minoris parte octaua transcendit.Rursus minimus terminus si se ipse multiplicet efficiet.ix.Quod si maior termin⁹ sui multiplicatiōe ꝯcrescat efficiet.xxxvi.qui sibimet ꝯparati quadruplā.i.bis diapason ꝯcinentiam seruant.q2 si hoc diligentius īspiciamus:hec erit omnis rei differentiarum vel terminorum in se inuicez multiplicatio.Minimus enim terminus.si medio multiplicetur fient.xii.Item minimus terminus.si maximo multiplicetur fient.xviii.Medius vero terminus si maximi numerositate augeatur.fient.xxiiii.Rursus minimus terminus si se ipso concrescat:fient.ix.Eodem modo si medius fient.xvi.Sēarius vero qui maximus est si se ipm multiplicet.xxxvi.reddet.hec igit̄ in ordinem disponantur.xxxvi.xxiiii.xviii.xvi.xii.ix.sunt igitur diatessaron consonantiā resonātes.xxiiii.ad.xviii.ꝛ.xii.ad.ix.diapente vō xviii.ad.xii.ꝛ.xxiiii.ad.xvi.ꝛ.xxxvi.ad.xxiiii.Tripla autem que est diapēte ꝛ diapason.xxxvi.ad.xii.Quadrupla vero que est bis diapason.xxxvi.ad.ix.epogdous vero qui tonus ē xviii.ad.xvi.comparatione seruatur.

¶Quemadmodum inter duos terminos supradicte medietates vicissim collocentur.

Capitulum.xvi.

SOlent autem duo termini dari proponiq3 vt inter eos nunc quidē arithmeticam:nunc vero geometricam :nunc armonicam medietatem ponam⁹.de quibus in arithmeticis quoq3 dixim⁹ Id tamen ipsum nunc etiam breuiter explicemus.Si arithmetica medietas quare:datorū terminorū videnda differentia est.eademq3 diuidēda ac minori termino adiicienda.Sint enim decem.ꝛ.xl.altrinsecus termini constituti: horumq3 medietas secundum arithmeticam proportionalitatem queratur.differentiam prius vtrorumq3 respicio que est.xxx.hanc diuido fiunt.xv.hanc minori termino.idest decem appono:fiunt.xxv.Si igitur hic inter.x.ꝛ.xl.medius collocetur.fit arithmetica proportionalitas hoc modo.x.xxv.xl.Item īter eosdē terminos medietatem geometricam collocem⁹.Extremos propria numerositate multiplico.vt.x.in.xl.fiūt.cccc.horum tetragonale latus assumo:fiunt viginti.Uicies enim viginti fiunt.cccc.Hos igitur.xx.medios inter.x.ac.xl.si collocem:fit geometrica medietas subiecta descriptione formata.x.xx.xl.Si vero armonicam medietatem queramus:sibimet ipsis copulam⁹ extremos.vt.x.ꝛ.xl.fient.l.Earum differentiam que est.xxx.In minorem terminum multiplicem⁹.scilicet in.x.vt fiant decies.xxx.qui sunt.ccc.hos secundum.l.partimur fiunt.vi.Quos cuz minori termino addiderimus fient.xvi.hūc igitur nūerū si inter.x.ac.xl.medium collocemus:armonica proportionalitas expeditur.x.xvi.xl.

¶De consonantiarum modo secundum nichomacum.

Capitulum.xvii.

s SEd his hactenus.nunc illud addendum videtur quemadmodū pythagorici probant consonātias musicas in predictis proportiōibus inueniri.in qua re scilicet.eis ptholomeus nō videtur assensus : de quo paulopostertus dicemus.hec enim ponenda est maxime esse prima suauisq3 cōsonantia:cuius proprietatem sensus apertior comp̄hendit.Quale enim est vnumquodq3 p̄ semetipsum tale ꝛ deprehēdit̄ sensu.Si igit̄ cūctis notior ē ea cōsonātia:que in duplicitate ꝯsistit:nō est dubiū primā esse

esse omnium diapason consonantiam meritoqȝ excel lere: quoniam cognitioe precedat. Relique vero hūc necessario secundum pythagoricos ordinem tenent: quem dederit multiplicitatis augmenta: ei superpar ticularis habitudinis detrimenta. Monstratum qppe est: q multiplex inequalitas superparticulares pportiones meriti antiquitate transcendat. Quocirca naturalis numerus ab vnitate vsqȝ ad quaternariuȝ disponatur. i. ii. iii. iiii. Igitur vni binari⁹ cōparatus pportionē duplicē facit: ⁊ reddit diapasō cōsonantiam eam que est maxima ei simplicitate notissima. si vero vnitati ternarius comparetur: diapason ac diapente concordiam personabit. Quaternarius vero vnitati comparatus quadruplam tenet. bis scȝ diapason efficies symphonia q si ternarius binario comparetur diapente. Si vō que ternarius ternario diatessaron. consonātiam supplet. isqȝ est horuȝ ordo cunctis ad se inuicem comparatis: Nam comparatio que restat: Si quaternariū binario comparemus: cadet in duplicem proportionem: quam tenebat ad vnitatem binarius comparatus. itaqȝ maxime distant soni in bis diapason: cum a se quadrupla interualli dimensione discedūt. Minimū vero: cū acutior grauiorem tertia grauioris pte trāscendit. Ac stat deinceps continentiarum modus qui neqȝ vltra quadruplam possit extendi: neqȝ intra partem tertiam coartari: ⁊ secundum nichomacum quidem hic consonantiarum est ordo: vt sit prima diapason: secunda diapason ei diapente: tertia bis diapason. quarta diapente. quinta diatessaron.

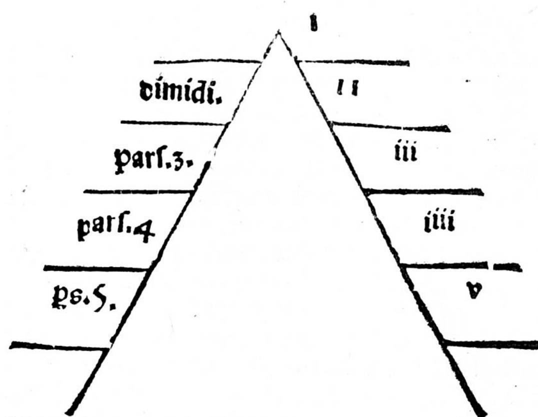
¶De ordine consonantiaruȝ sententia eubolidis ⁊ hypasi. Capitulum. xviii.

Ed eubolides atqȝ hypasus alium consonātiarum ordinem ponunt aiunt enim multiplicitatis augmenta superparticularitatis diminutioni rato ordine respondere. Itaqȝ non posse esse duplum nisi dimidium: nec triplum preter tertiam partem. Quoniam igitur sit duplum: ex eo diapason consonantam reddi. Quoniam vero sit dimidiuȝ: ex eo quasi contraria diuisione sesqualteram. i. diapente effici proportioneȝ. Quibus mixtis scilicet diapason ac diapente triplicem pcreari. que vtramqȝ continet symphoniam. Sed rursus triplicis partem tertiam contraria diuisione partiri. Ex qua rursus diatessaron symphonia nascetur. Triplicem vero atqȝ sesquitertium iunctos quadruplam comparationem proportionis efficere. vnde fit vt ex diapason ⁊ diapente que est vna consonantia ⁊ diatessaron vna continentia coniūgatur: que in quadruplo consistens bis diapason nomen accepit. Secūdum hoc quoqȝ hic ordo est: Diapason. diapente diapason: ac diapente. diatessaron: bis diapason.

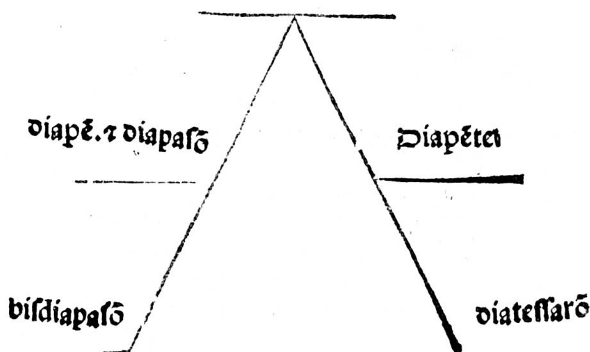
¶Sententia nichomaci que quibus consonātiis apponantur.

¶Capitulum. xix.

s Ed nichomacus non eandem eis esse arbitratur contrariam positioem. Sed potius vt vnitas in arithmeticis crementi erat diminutionisqȝ principium: ita etiam diapason symphoniam reliquarum esse principiuȝ. illas vero sibi contraria diuisione posse constitui. id vero facilius erit cognitu. si prius preuideatur in numeris: constituatur igitur vnitas: ducqȝ ab ea partes fluant vna multiplicis. alia diuisionis. Sitqȝ hec formula.

¶Et ad hunc modum ad infinita progressio est binarius enim vnitatis duplex est. Contraria vero ei⁹ pars eisdem dimidium vnitatis ostēdit. Tres triplus ⁊ cōtraria pars tertia. Quattuor quadruplus parsqȝ ⁊ contraria quarta. Atqȝ ita crescendi ⁊ decrescendi in simplici est vnitate principium. Idem igitur nūc ad consonantias conuertamus. Est igitur diapason que est dupla supremi loco principii. Que vero relique sunt: in contraria diuisione hoc modo. Sesqualter qdem triplo: sesquitertius vero quadruplo. Quod tali argumentatione probabitur. Idem enim primum ē sesqualter: qui primus triplus scilicet principalis vnitatis. Nam ternarius idem primus triplus est: si imitati. Idem primus sesqualter. Si binario comparet. Rursus idem ternarius eiusdem differentie quam ad binarium facit: cuius naturaliter posit⁹ probatur esse sesqualter: triplus est. Cum igitur iure sesqualter triplici opponatur. Diapente consonantia diapente ac diapason consonantie rationabiliter putatur opponi. Rursus quadruplus sesquitertij contrariam diuisionem tenet: Nam qui est primus quadruplus idem rursus primus sesquitertius inuenitur hoc modo. Quaternarius quippe primus est quadruplus si vnitati: primus sesquitertius: si ternario comparetur Rursus eius differentie quam inter se ac ternarium tenet: ipse fit quadruplus. Unde fit vt sesquitertia pportio: que est diatessaron: quadruple proportioni q est bis diapason in ɔtrariū diuidatur: Dupla vō quoniam nullam habet oppositā proportioneȝ nec vllius ipsa sesqualtera ē: aut extat numer⁹: cui possit binari⁹ qui prim⁹ est duplus: superparticulari proportiōe cōiungi: talē formā contrarie proportionis excedit. Atqȝ iccirco secūdū nichomacum diapason consonantiarum principium teneat hoc modo.

¶ Sed quamuis ita sese habeat: inquit tamen omnes melius multiplices proportiones consonantiarum precedere: super particulares sequi: sicut paulo ante descripsimus. Cum igitur consonantia sit duarum vocum rata permixtio sonus vero modulate vocis casus vna intentione productus: sitqꝫ idē minima particula modulationis: omnis vero sonus constet impulsu. Pulsus vero omnis ex motu fiat: tumqꝫ motuum aliqui sint equales: Alii vero inequales: inqualium vero alii sint multo inequales. alii vero minus. alii vero mediocriter inequales: Ex equalitate quidem nascitur sonorum equalitas. Ex inequalitate vero ea que secunduꝫ mediocritatem distantie inequales sūt: māifeste: primeqꝫ ac simpliciores eueniunt proportiones que sunt .s. multiplices aut superpticulares. dupli. tripli q̄drupli. sesqualteri atqꝫ sesquitertii consonantie. Ex his vero que in reliquis proportionibus: vel multimode vel non ita claris. vel longe omnino a se distantibus inequalitates fiunt: dissonantie existunt. Nulla auteꝫ sonorum concordia procreatur.

¶ Quid oporteat premitti vt diapason in multiplici genere demonstretur.

Capitulum. xx.

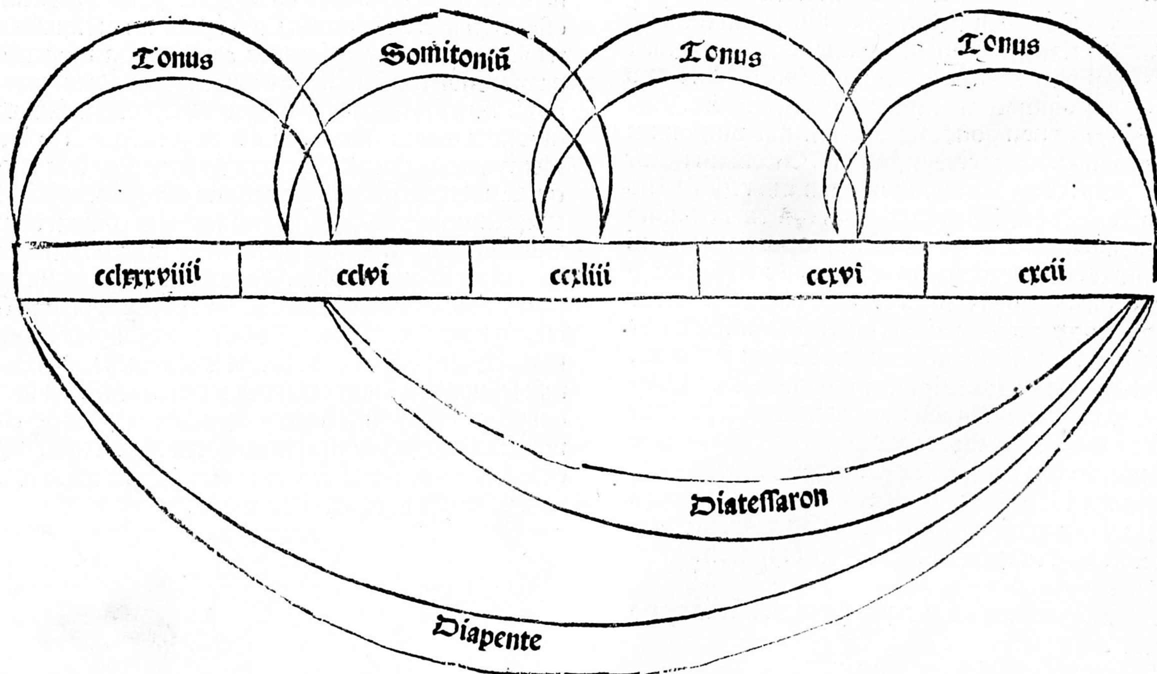
Hoc igitur ita distincto: demōstrabitur diapason consonantia que cunctarum optima est in multiplici inequalitatꝫ genere ꝛ in duplicitatis habitudine reperiri. Ac primum quidem illud demonstrandum quemadmodum in multiplicitatis genere diapason consonantia possit agnosci. Precurrenduꝫ est igitur ad breue qddam quo prius cognito facilior demonstratio fiat. ab omni superparticulari: si continuam ei superparticularem quis auferat proportionem que est scilicet minor id quod relinquitur minus est eius medietate que detracta est proportiōis vt in sesqualtera ac sesquitertia. Quoniam sesqualtera maior est: sesquitertiaꝫ de sesqualtera detrahamus. Relinquitur sesquioctaua proportio: que duplicata non efficit integram sesquitertiam proportionem sed ea distantia minor est q̄ in semitonio reperitur. q̄ si duplicata sesquioctaua comparatio non est integra sesquitertie: simplex sesquioctaua non est sesquitertie proportionis plena medietas. q̄ si sesquiquartum sesquitertio auferas id qđ relinquitur medietatem sesquiquarti non efficit. idēqꝫ in ceteris.

¶ Demonstratio per impossibile diapason in multiplici genere esse.

Capitulum. xxi.

Ac nunc ad diapason consonantiaꝫ redeamus: q̄ si ea non est in multiplici genere inequalitatis: cadet in superparticulare ineq̄litatis genus. Sit igitur superparticularis proportio diapason consonantia. Auferatur ab ea continua consonantia .i. diapente: relinquitur diatessaron. His igitur diatessaron minus est vno diapente ei ipsum diatessaron non implet diapente consonantie medietatem q̄ est impossibile Monstrabitur enim bisdiatessaron tono ac semitonio consonantiam diapente transcendere. Quocirca nec diapason quidem insuper particulari inequalitatis genere poni potest.

¶ Demonstratio per impossibile diapente diatessarō ei tonum insuper particulari esse.

¶ Capitulum. xxii.

Restat igitur vt diapente ac diatessaron ꝛ tonum hi super particulari ponenda esse monstremus. Nā ꝛ si id in prīa quoqꝫ pbatione ea qua diapason insuper particulari genere non esse ponendam mōstrauimꝰ id quoqꝫ quodam rationis modo pclaruit. Sigillatim de eo ac diligentius pertractemus: Nam si in superparticulari quis has habitudines ponēdas eē nō dixerit in multiplici genere fatebitur collocādas. Nā insuperpartienti vel ceteris mixtis cur poni non possint: superius (vt arbitror) explanatum est. ponātur igitur si fieri potest in multiplici genere. Et quoniam diatessaron consonantia minor est. diapēte maior diatessaron duplici. diapente vero triplici proportioni multiplicitatis ap tetur. Verisimile est enim vt est consonantia

nantia diatessaron consonantie diapente cōtinua. ita si diatessaron in duplici statuitur. diapente in continua duplicis poni .i. triplici. Tonus autem quoniam in habitudinibus musicis post diatessaron locatur: nimirum inea proportione ponatur: que est minor duplici. hec autem in multiplicitatis genere non potest inueniri. Restat igitur in superparticularis habitudinem cadat Sit igitur prima .i. sesqualtera toni ꝓportio. Nam si duplicem auferamus triplici: quod relinquitur sesqualter est. Quod si diatessaron quidem duplex est. diapente vero triplum: sublato diatessaron a diapente tonus reliquus fit: nullo modo dubitari potest: quin tonus in sesqualtera debeat proportione constitui. Sed due sesqualtere proportiones duplicem vincunt. Quemadmodum ex arithmeticis instructus sibi potest quisq; colligere. Duo igitur toni diatessaron superabunt: qꝫ est inconueniens. diatessaron enim duos tonos semitonii spatio transcendit. Non igitur fieri potest: vt non diapente ac diatessaron insuperparticulari inequalitatis genere collocecetur. qꝫ si quis tonum quoq; in multiplici genere eē perscribat quoniam quidem tonus minor quam diatessaron. Diatessaron vero minus est quā diapente diapente quidem ponatur in quadrupla. diatessaron in tripla. tonus in duplici: Sed diapente constat ex diatessaron ꝛ tono. Quadruplum igitur secundum hanc rationem constabit ex triplo ac duplo. quod fieri nequit. Rursus statuatur diatessaron quidē in triplici ei diapente in quadruplo. Si igitur auferamus triplum a quadruplo: sesquitertius relinquetur. Rursus si diatessaron diapente consonātie subtrahas: fit reliquus tonus: Tonus igitur secūdum hanc rationē in sesquitertia proportione constabit. Sed tres sesqtertii vno triplici minores fiūt. Tres igitur toni vnū diatessarō nulla ratione supplebunt. quod est falsissimum. Duo enim toni ac semitonium minus diatessaron consonantiam supplent. Ex his igitur demōstratur diatessaron consonantiam non esse multiplicem. Dico autem quoniam nec diapetente consonantia. in multiplici genere poterit collocari. Naꝫ si in eo statuatur: quoniam est ei minor continua idest diatessaron. non locabitur diapente: in multiplici minimo .i. duplici scilicet vt sit locus: quo diatessaron consonantia possit aptari. Sed. diatessaron cōsonantia multiplicis generis non est. Quo circa nec diapente. in maiore habitudine multiplicis quam est dupla que minima est aptari potest. Si igitur diapente in minima scꝫ dupla diatessarō vero que minor est in multiplici quidem aptari non potest. Non est enim minus quicq; duplici. Si igitur sesqualtera. Tonus vō sesquitertia. In continua enī proportione locabitur. Sed duo sesquitertii ampliores sunt vno sequaltero. Duo igitur toni vnam diatessaron consonantiam vincent: qꝫ nulla ratione continget. Ex his igitur aprobatur diapente ac diatessaron in multiplici genere collocari nō posse: quocirca in superparticulari genere inequalitatis iure ponentur.

¶ Demonstratio diapente ꝛ diatessarō in maximis superparticularibus collocari.

Capitulum. xxiii.

Illud quoq; addendum necessario est: quoniam si diapente ac ditessaron superparticulares proportiones tenent: in maximis superparticularibus proportionibus collocantur. Sunt autem maxime sesqualtera ꝛ sesquitertia. Hoc vero approbabitur hoc modo. Nam si in minoribus proportionibus quam sesqualtera vel sesquitertia. diapente ac diatessaron cōsonantie collocentur. non est dubium quin sicut alie proportiones superparticulares preter sesqualteram ꝛ sesquitertiam iuncte non efficiunt vnum duplum. ita diapente ac diatessaron vnum diapason nulla ratione concludunt. Quoniam enī diapason in duplici proportione esse monstratum est. duplex vero proportio ex sesqualtero sesquitertioq; componitur. Diapason vero ex diatessaron ac diapente copulatur: non ē dubium quin si totum diapason in duplici statuatur diapente ꝛ diatessaron in sesqualtera sesquitertiaq; proportione sint locande. Aliter enim non poterunt diapason iuncte perficere: que consonantia in duplici proportione consistit. Nisi in duabus proportionibus steterint sesqualtera. scilicet ac sesquitertia. Alie enī proportiones superparticulares hanc nulla ratione comungent.

¶ Diapente in sesqualtera diatessaron in sesquitertia esse tonum in sesquioctaua.

Capitulum. xxiiii.

Ico autem quoniam proprie diapente in sesqualtera. ꝛ diatessarō. in sesquitertia ꝓportione consistit. Quoniaꝫ enī inter vtrasq; proportiones sesqualteram scilicet ꝛ sesquitertiaꝫ Sesqualtera maior est ꝛ sesquitertia minor. quoniamq; in ꝯsonantiis diapente maior: diatessaron minor: apparet maioreꝫ proportionē maiori: ꝛ minorem minori esse consonantie aptanduꝫ Erit igitur quidem diapente in sesqualtera: diatessaron vero in proportione sesquitertia collocāda. Qꝫ si diatessaron a diapente consonantiam subtrahamus: reliquitur spatium: quod dicitur tonus. Sesquitertiū vero si proportioni sesqualtere minuam⁹: relinquit sesquioctaua ꝓportio. Quo fit vt tonus. in sesqoctaua debeat ratione constitui.

¶ Diapason ac diapente: In tripla proportiōe esse. bis diapason In quadrupla. Capitulum. xxv.

S Ed quoniam demonstratum est diapason qdē duplam diapēte vō sesqualteraꝫ. iunctas vero duplaꝫ ac sesqualteram: triplicē ꝓportionem procreare: ex his etiā apparet diapēte ac diapason in triplici ꝓportiōe cōstitui. Sed si qs triplici proportioni sesquitertiam habitudineꝫ iūgat: quadruplaꝫ facit. Igit̃ si diapente ac diapason. ꝯsonantijs diatessaron symphonia iūgatur: fit q̄druplū spatiū vocum: quod bis diapason supra esse monstrauimus.

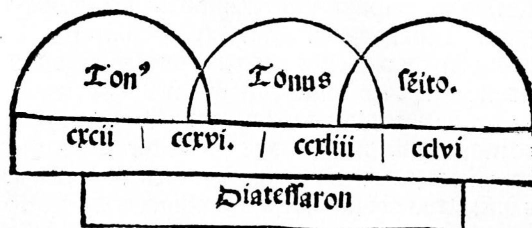
¶ Diatessaron ac diapason non esse consonantiā: secūdum pythagoricos. Capitulum. xxvi.

S Ed in his illud diligens lector agnoscat. qꝫ consonantie consonantijs supposite alias q̄sdam consonantes efficere. Nā diapente ac diatessaron iuncte diapason (vt dicum est) creant. huic vero diapason rursus si diapēte symphonia iungatur fit consonātia q̄ ex vtrisq; vocabulis nūcupatur. diapasō. s. ac diapente. Cui si diatessarō addatur: fit bis diapason: que quadruplam proportioneꝫ tenet. Quid igit̃ si diatessarō ac diapason ꝯsonātias iungamus. vllam ne secundum pythagoricos efficiēt cōsonantiam. Minime. Mox enim in suppartiens inēq̄litatis gen⁹ cadit: nec seruat vel multiplicitatis ordinem: vel superparticularitatis simplicitatē. Age. n. statuātur numeri quibus id facilius approbemus. sit

enī ternarius: cuius sit senarius duplus. scilicet in diapason consistens proportione. huic aptetur sesquitertia quam diatessaron esse prediximus: vt octonarius Js. enim ad senarium diatessaron proportionem tenet: Qui octonarius ad ternarium comparatus habet eum bis. Sed ne sit multiplex habet etiam eius aliquas partes neqꝫ eas simplices. Duabus enim euꝫ superuenit vnitatibus: que sunt due tertie partes ternarii. quem primum terminum minimumqꝫ locam⁹ Sint igiṫ termini hi. iii. vi. viii. Illud quoqꝫ ꝙ iter duas sibi cōtinuas cōsonantias cadit: ꝛ. n. neqꝫ duplū est integrum vt diapason consonantiam prodat: neqꝫ triplum: vt diapason ac diapente efficiat simphoniam Cui si tonus addatur: mox triplum modum proportionis efficiet. Quoniam enim diapason ac diapēte sibi iūcte efficiūt triplū. Diatessarō vo ꝛ tōus diapēte ꝯsonātiā iūgūt. si diapasō ꝯsonātia addaṫ diatessarō: incōsonū fit: qm̄ inter duplicē ac triplicē nulla potest naturaliter proportio multiplicitatis intelligi. ꝙ si ei adiicio tonum: fit diapason diatessaron ꝛ tonus: quod nihil distabit vtrum diapason ac diapente sit: Diatessaron enim ꝛ tonus diapente constituunt. Sit enim diapason quidem. iii. ꝛ. vi. Diatessaron. vi. ꝛ. viii. Tonus. viii. ꝛ. ix. Diapente. vi. ꝛ. ix. Diapason ac diapente. iii. ac. ix. Erit igitur sic tripla ꝓportio. iii vi. viii. ix. Sed quāquam de his multa nichomacus: nos tamen qua potuimus breuitate partim ea ipsa que pythagorici affirmant promentes: partim ꝛ eisdem quedam consequētia argumentantes: probauimus: Si diatessaron consonantie diapason addatur consonantiam ex his coniungi non posse. quid vero sentiat de his ptolomeus: posterius apponam. Sed de his hactenus: Nunc de semitonis considerandū ē

¶ De semitonio in quibus minimis numeri constet. Capitulum. xxvii.

Videntur enim semitonia nuncupata nō ꝙ vere tonorum sint medietates. ꝫ quod sint non integri toni: huiusqꝫ spatii quod nūc quidem semitonium nuncupamus: Apud antiquiores autem limma vel diesis vocabatur: hic modus est. Cum enim ex sesquitertia proportione q̄ diatessaron est. due sesquioctaue habitudines. que toni sunt: auferuntur: relinquitur spatium quod semitonium nuncupatur. Queram⁹ igiṫ duos tonos continua dispositione descriptos Sꝫ quoniam hi (vt dictum est) in sesquioctaua proportione consistunt: duasqꝫ sesquioctauas proportiones continuas adhibere nō possumus. nisi multiplex ille: aquo hee deriuari possint: reperiatur. sit vnitas prima eiqꝫ octonarius octuplus primus. ab hoc igitur vnum sesquioctauum potero deriuare. Sed quia duos querim⁹ fient octies octo: atqꝫ ex eo. lxiiii. explicentur. Erit igitur secundus. octuplus. a quo possumus duas sesquioctauas ꝓportiones educere. Itaqꝫ octo que est octaua pars. lxiiii. vnitatum eisdem additi totam summā lxxii. perficiunt. his vero si sua octaua similiter opponatur: que est nouenarius lxxxi. reddunt. Eruntqꝫ hi duo toni continui principali dispositione conscripti. lxiiii. lxxii. lxxxi. Nunc igitur. lxiiii. vnitatuꝫ sesquitertium conquiramus. Sed quoniam. lxiiii. probantur tertiā partem non habere: si omnes hi numeri ternario multiplicētur. mox eis pars tertia cōtigit: ꝛ oēs in eadē ꝓportiōe durabunt: qua fuerūt anteqꝫ his ternari⁹ multiplicator accederet: fiāt igiṫ ter. lxiiii. cxcii. horū tertia. lxiiii. eisdē addita. cclvi. reddet. Erit igiṫ hec sesquitertia proportio diatessarō ꝯsonātiā tenēs Nūc igitur; duas sesquioctauas proportiōes ad. cxcii. duobus se numeris continētes rato ordie collocem⁹ fiant igitur ter. lxxii. i. ccxvi. Rursus ter. lxxxi. q sunt. ccxliii. Qui inter duos supraścriptos terminos collocētur hoc modo. cxcii. ccxvi. ccxliii. cclvi.

¶ In hac dispositione proportionum. Primus numerus ad postremum diatessarō consonantiam constituit. Idē vero primus ad secundum ꝛ secūdus ad tertiū geminos constituūt tonos. Constat igitur spaciū quod relinquitur ex. ccxliii. ad. cclvi. in quib⁹ minim⁹ semitonij forma consistit.

¶ Demonstrationes non esse. ccxliii. ad. cclvi. toni medietatem. Capitulum. xxviii.

Approbo igitur. ccxliii. ad. cclvi. distātiam non esse integram toni medij dimensionē Etenim ducentorum quadraginta trium ꝛ ducentorum. lvi. differentia tredecim tātum vnitatibus continetur. Qui tredecim minus quidem quam minoris octauam decimaꝫ: pl⁹ vero quam nonamdecimam obtinent partem. Si. n. octies decies tredecim ducaś efficies. ccxxxiiii. qui. ccxliii. nullo modo equabit. Si decies nouies multiplices: superuadent: cum oporteat omne semitoniuꝫ si sit in integꝛ tōi dimidiū teneat: inter sextamdecimā partem ac septimādecimā collocari. Quod posterius demonstrabiṫ. Nunc illud liquebit talē semitonij distantiā sibimet geminatam. vnū toni spatium nō posse cōplere. Age enī vt sese. cclvi. ad. ccxliii. hꝫ tales duas sibimet ꝯtinuas ꝓportiōes secūdū superi⁹ descriptā regulā disponamus. cc. enim. l. ꝛ. vi. insemet ipsos multiplicemus. ꝛ sit maximus terminus. lxv. dxxxvi. Item. ccxliii. propria numerositate cōcrescāt. ꝛ sit minimus terminus. lix: ccxliii. Rursus. cclvi. ad ducentorum xliii. multitudinem concrescāt. Erit igitur numerus. lxii. cciiii. hic igitur medius collocetur hoc modo.

| lxv. dxxxvi | lxii. ccviii | lix. xlix. |

¶ In eadē igitur sunt ꝓportione ducenti. lvi. ꝛ. ccxliii. In qua. lxv. d. xxxvi. ad. lxii. ccviii. Et item. lxii. ccviii. ad. lix. xlviiii. Sed maximus eoꝝ terminus qui ē. lxv. dxxxvi. ad minimum qui est. lviiii. xlviiii. Vnum integrum non efficit tonum. ꝙ si primi ad secundum proportio que est equa secūdi ad tertium proportioni: integri esse semitonii probaretur: duo dimidia iuncta vnuꝫ necessario efficerent tonum. Nunc āt cum non sit extremorum terminoruꝫ sesquioctaua proportio: manifestum est hec duo spacia proprie tonorum dimidia non videri. Quicquid enim cuiuscumqꝫ est dimidium id si duplicetur illud efficit: cuius dicitur esse dimidium. Si vero illud implere non possit geminata ꝑticula min⁹ est parte dimidia. Si vero supfluat ac superuadat: plus est parte dimidia. preterea ꝓbabuntur. lxv.

buntur.lxv.dxxxvi.non facere sesquioctauaз propor tionem. Si.lviiii.xlviiii.vnitatibus comparentur: si octaua pars.lix.xlviiii.eisdem secundum eas que in aritbmeticis dicte sunt regulas aggeratur. Que qm̄ in integris numeris non consistit: Jccirco eandē octauam partem relinquimus.lectorum diligentie computandam.liquet igitur eaз pportionez que in.cclvi ꝛ.ccxliii.est constituta:non esse integrum dimidium toni quocirca id quod vere semitonium nuncupatur pars toni minor est quam dimidia.

¶ De maiore parte toni in quibus minimis numeris constet. Capitulum.29.

Reliqua igitur pars q̄ maior est:apotome nuncupatur a grecis a nobis vero potest vocari decisio. Jd enī natura fert:vt quotiens aliquid secatur ita vt nō equis partibus diuidatur:quāto minor pars dimidio minor est:tanto maior pars eadē que auctior est dimidium vincat Quantum igitur semitoniuз min⁹ integro dimidio toni minus est:tāto appotome toni integrum superat dimidium ꝛ vincit. Et quoniā docuimus semitonium in.cclvi.ꝛ.ccxliii. pricipaliter stare:nunc ea que apotome dicitur: Jn qbus possit minimis constare numeris approbemus. Si igiť ccxliii. partem recipere octauam possent cum ad euз sesquioctauus numeris comparetuur:tunc:cclvi. habitudo ad sesquioctauam summam minimi numeri comparata:apotomē necessaria ratiões mōstraret. Nūc vero ei quoniam pars octaua deesse mōstratur:vtriqꝫ numeri octies fiant. Et ex.ccliii. quidē octies multiplicatis fit numer⁹. M.dcccexliiii. Quibus si ppria conferatur.octaua qui sunt.ccxliii.fient.ii. clxxxvii. Rursus.cclvi.per octonarium crescant. fient igitur. ii.xlviii. Atqꝫ hic supra scriptorum terminorū in medio collocetur.

semito.min⁹		apotōe
m.dcccexl4	ii.xlviii	ii.clxxxvii

Tonus

¶ Tertius igitur terminus ad primuз toni retinet proportionem. Secundus ad primum semitonii minoris Apotomes vero tertius ad secundum. Atqꝫ in hisdē primis apotomes videtur constare proportio:cum semitonii.in.256.ꝛ.243.nūeris spatiū cōtineatur. Jccirco autem.M.dcccexliiii.ꝛ.ū.xlviii.in eadem pportione sunt:qua.ccxliii.ad ducentos lvi.quoniā. cclvi. ꝛ ccxliii.octonario multiplicati sunt. Si eniз vnus numer⁹ duos quoslibet numeros multiplicet:qui ex ea multiplicatione nascuntur. Jn eadem erunt proportione:qua fuerunt hi numeri.quos prior numerus multiplicauit.

¶ Quibus proportionibus diapente diapason constet ꝛ quoniam diapason sex tonis non constet.

Capitulum.30.

Se quoniam de diatessaron consonantia latius diximus:breuius.ꝛ pene puris numeris de diapason ac diapente consonantiis disseramus. diapente enim constat ex tribus tonis ac semitonio. Jdest ex diatessaron ꝛ tono. Disponantur enī numeri quos superior descriptio ꝯprebēdit.cxcii.ccxvi.ccxliii. cclvi Jn hac igitur dispositione primus terminis ac secundum ꝛ secundus ad tertium tonorum retinet proportiones. Sed tertius ad quartum semitonii minoris: vt supra monstratum est. Si igitur.cclvi.octaua eisdem quorum octaua est apponatur:fient cclxxxviii. Quibus cxcii.comparati sesqualterum spatium proportionis efficiunt. Quocirca tres quidem toni sunt: si primus ad secundum secundus ad tertium: quint⁹ conferatur ad quartum. Semitonium vero minus tertii ad quartum terminum comparatio tenet. q2 si diatessaron quidē duoꝝ tonoꝝ est ac semitonii:minoris diapente vero trium tonoruз ac semtonii minoris:iuncte vero diatessaron ac diapente vnum diapason videntur: efficere.erunt quinqꝫ toni ꝛ duo spatia semitoniorum minora:que vnum tonum non videantur.implere. Non est igitur diapason consonantia constans sex tonis vt aristoxenus arbitratur. quod in numeris quoqꝫ dispositū euidētur apparet. Sex enim toni in ordinem disponantur.s.in sesquioctauis proportionibus constitutī.sex vero sesquioctaue proportiones a sexto octuplo procreantur. Disponantur igitur sexoctupli.hoc modo.

i	8	64	512	4.96	
31.768		262		144	

¶ Ad hoc igitur vltimo numero sex toni in sesquioctaua proportione constituti locentur hoc mō. Dispositis primum octuplis terminis:vt octaue terminoruз parte ipsorum terminoꝝ lateribus adiungantur. sit autem descriptio talis.

octupli	i	9	69	512
4.96	32.768		262.144	

sesquioctaui	Partes octaue
262.144	32.768
294.9 2.	36.864
331.776	41.472.
373.248.	46.657.
419.904	52.488
472.392	59.49
531.441	

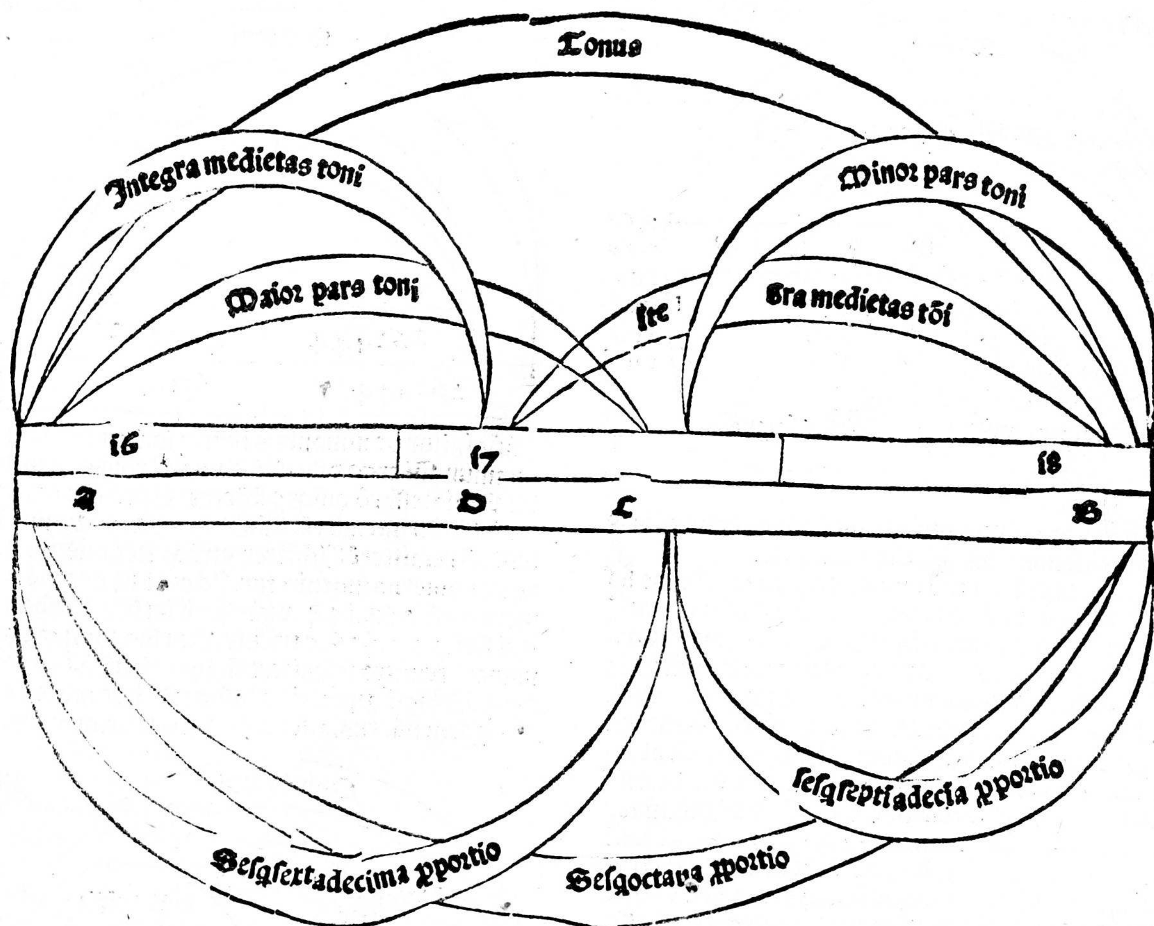
¶ Huius igitur dispositionis hec ratio est. Continuus enim versus:qui limes dicitur:octuplos numeros tenet. A sexto vero octuplo sesquioctaue proportiones ducuntur. vbi vero octauas partes scripsimus: octaue sunt eorum numerorum partes:quibus adiacent. Que si eisdem quibus adiacent apponātur: posteriores numeros creant:vt in primo qui est. cclvii.cxliiii. huius octaua.32.768.hi sibimet si coniungātur: posteriorem efficiunt numerum qui est.294.912. Jdēqꝫ in ceteris inuenitur. Si igitur. vltimus numerus qui est.531.441.duplus est esset prioris numeri. qui est.262.144.recte diapason sex tonis constare videretur. Nunc autem si minimi numeri.i.prioris duplicem conquiramus minor erit eo numero qui est maximus ac supremus: Naз.262.144. numeri dupl⁹ est qui ad eum scз diapason consonantiā tenet.524.288.hic igitur minor est eo numero qui sextum retinet tonum eo scз qui est.531.441. Minor ē igiť diapason consonātia sex tonis: Atqꝫ id quo sex toni diapason consonantiam superuadunt: voco cōma.q2 cōstat in minimis numeris.524.288.ꝛ.531.441. sed de his quid aristoxenus sentiat. Qui auribus dedit oē

iudicium: alias commemorabo. Nunc voluminis serie fastidii vitator astringam.

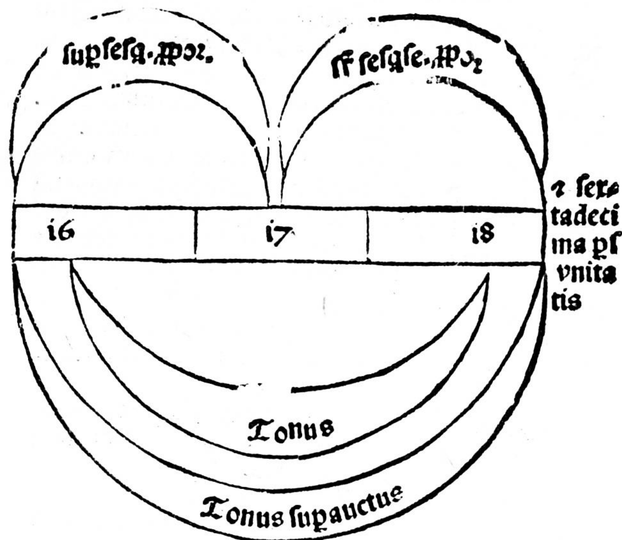
¶ Eiusdē Boetii de Musica Liber tertius. Aduersus aristoxenum demonstratio superparticularem proportionem diuidi in eq̄ nō posse. atq3. ideo nec tonū Capitulum. primum.

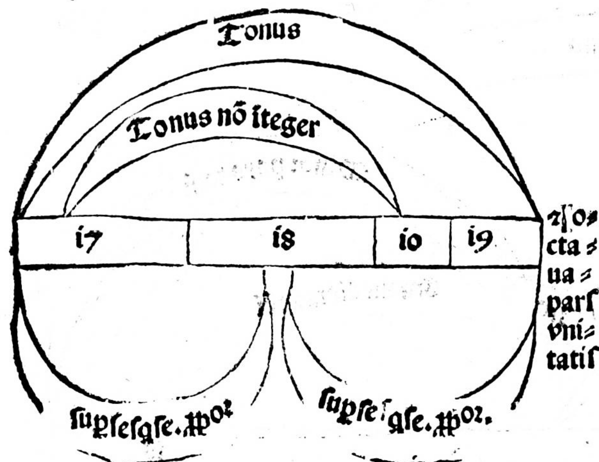

Uperiore volumine demonstratum est diatessaron consonantiam ex duobus tonis copulari ac semitonio. diapente vero ex tribus tonis ac semitonio constare. Sed ea semitonia dimidium toni integrum non posse perficere: Si sigillatim cōsiderata tractentur. atq3 ideo diapason ad sex tonos nullo modo peruenire. Sed quoniam aristoxenus musicus iudicio aurium cuncta p̄mittens hec semitonia non arbitratur esse secundum pythagoricos cōtractiora dimidio: sed sicut semitonia dicuntur: ita esse dimidietates tonorum. De eisdem rursus paulisper est disputandum demonstrandumq3 prius nullam superparticularem habitudinē noto numero posse diuidi in integram medietatem. Inter duos enim numeros superparticularem proportionem continentes: siue illi sint principales: quorum est vnitas differentia: siue posteriores: null⁹ ita poterit medius numerus collocari. vt quā minimus proportionem tenet ad medium: eam medius teneat ad extremum scilicet vt in geometrica proportione: sed aut differētias equas facere potest: vt sit equalitas secundum arithmeticam medietatem. aut armonicam inter eosdem terminos medius numerus collocatus faciet medietatem: aut quamlibet aliā. quarum in arithmeticis fecimus mentionem. q̄ si id demonstrabitur: nec illud quidē stare poterit. sesquioctauam proportinem que tonus est in dimidia posse discerni. Quando quidem sesquioctaua omnis in superparticulari inequalitatis genere consistit. Id vero melius inductione mōstrabitur. Nā sip singulas p̄portiones consideratione deducta. s. superparticulares nulla prorsus occurrit: que interposito medio termino equis proportionibus diuidatur: non est dubiū quod superparticularis comparatio non possit in eq̄ partiri. q̄ si videtur auribus consonum aliquid canere: cum cuilibet voci duobus tonis ac semitonio integro distans vocula comparetur. id non esse consonū natura monstratur. Sed quoniam sensus omnis que minima sunt: comprehēdere nequeat: iccirco hāc differentiam que vltra consonum procedit: sensum aurium non posse distinguere: fore autem vt deprehendatur si frequentissime talis particula per eosdē crescat errores. Nam quod in minimo haud sane cernitur compositum coniunctumq3 cum iam magnum eē ceperit peruidetur. A q̄ igitur proportione est ordiendum: an compendiū dabimus questioni: si ab eo de quo queritur ordiamur: Id vō est tōus in duo equa possit partiri nec ne. Nunc igitur de tono est pertractandum: ⁊ quemadmodum non possit in duo equa diuidi demonstrandum est. Quam demonstrationē si quis ad reliquas superparticulares comparationes transferat similiter demonstrabitur superparticularem in equa noto atq3 integro numero separari non posse. Primi igitur tonum continentes numeri sunt 8. atq3. 9. Sed quoniam se isti ita naturaliter consequuntur. vt medius inter eos numerus non fit: eosdē binario quo. s. minimo possum multiplico. fiunt igit. 15. ac. 18. inter hos vero naturaliter numerus cadit qui est. 17. igitur. 18. ad. 16. tonus est. Sed. 10. ⁊. 8. ad. 10. ⁊. 7. comparatus habet eum totum: ⁊ eius septimamdecimam partem. Septimadecima vero p̄s minor est sextadecima naturaliter. Maior est igitur proportio que sub. 16. ac. 17 numeris continetur: quā ea que sub. 17. ac. 18. Qui disponantur hoc modo. ⁊ sit. 16. A. 17. c. 18. B. Medietas igitur integra toni ster. c. ac. B. nullo modo cadet. Minor est enī. c. b. p̄portio. c. a. proportione. Ad maiorem igitur partē medietas rata ponenda est. Sic vero medietas. d. Quoniam igitur. d. b. quidem proportio. quod est integrum dimidium toni maior est. c. b. proportiōe: q̄ est minor pars toni. a. c. autem proportio que est maior pars toni. a. d. proportione maior est q̄ est dimidium toni. est autem. a. c. proportio sesquisextadecia. c. b. autem sesquiseptimadecima. non est dubium q̄n integra medietas inter sesquisextādecimam. ac sesq̄ septimamdecimam cadat. Sed hoc in integro numero nullo modo poterit inueniri.

¶ Quoniam vero ad.16. numerũ.17. numerus comparatus super sesquisextamdecimam optinet proportionem. si eiusdem.17. numeri sextamdecimam requiramus: erit vnitas. atq; vnitatis pars.16. hanc si eidem.17. numero coniungamus: fiunt.18.⁊ pars sextadecima. Si igitur.18.⁊ pars: sextadecima: 16. numero comparetur: recte toni mensurã videatur excedere. Cum ad eum solus.18. numerus sesquioctauam custodiat proportionē; Unde fit vt quoniam supersesquisextadecima proportio tonum bis aucta transcendit: non sit integrum toni dimidium. Quicquid enim bis ductum transcendit aliquid: id vltra dimidium illius esse videbitur: quod transcendit. Quocirca super sesquisextadecima. non erit toni dimidium. Ac p hoc nec alia vlla maior sesquisextadecima proportione: toni poterit esse dimidium: cum ipsa sesquisextadecima integro toni dimidio. sit maior. Sed quoniam sesquisextamdecimam proportionē; continua sequitur sesquiseptimadecima: videamus an ea tonum bis multiplicata impleat.17. igitur numeri sesquiseptimamdecimam partem tenet terminus.18. In eadem igit̃ proportione si ad.18. numerum alium comparemus erit.68.⁊ septimadecima pars. q; si ad.17. terminu; in sesquioctaua proportione positum numerum comparemus: fient.19.⁊ pars octaua. Maior vͦ est pars octaua parte septimadecima. Maior igitur est pportio numerorum.17. ac.19.⁊ octaua. quam ea que in.17. ac.19.⁊ parte septimadecima continetur. que sũt .s. bis sesquiseptimedecime proportiones. Due igitur sesquiseptimedecime vnum tonum non videntur implere. Non est igitur sesquiseptimadecima toni dimidium: quoniam que duplicata non implet integrum: non continet dimidium. Semper enim dimidiu; duplicatum ei cuius est dimidium coequatur.

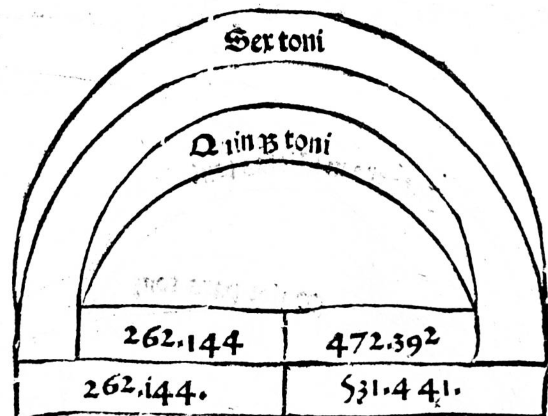

Ex sesquitertia proportione sublatis duobus tõis toni dimidiũ non relinqui. Capitulum. ii.

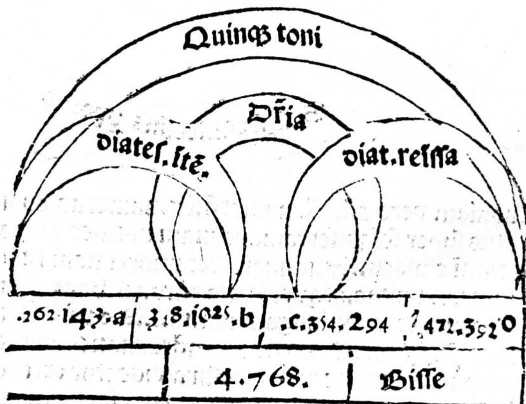
Iam vo si eos numeros disponam⁹ q de sesquitertia proportione duob⁹ tõis retract꞉ reliquũtur: in his ꝯsiderare possum⁹: vtrũ ea proportio que post duos tonos reliquit: integri loco semitonii cẽseat: q si ita reptũ sit: illud quoqꝫ ẽ cõprobatũ diatessarõ cõsonantiam duob⁹ tõis atqꝫ integro semitonio copulari. Erat igitur superius terminus primus. 190. duo. Ad hũc sesquitertiã ꝓportionẽ tenebãt. 256. Sed ad primũ terminũ 216. faciunt tonũ. Ad. 216. rursus. 243. toni obtinent locũ. ẽ igit relinquit ex tota diatessaron ꝓportione ea. s. habitudo que in. 243. ⁊ 256. vnitatibus constat. hec igitur si probatur integri toni esse dimidium dubitari nõ põt diatessarõ ex duob⁹ tõis semitonioqꝫ cõstare. Qm̃ igitur demonstratum est toni dimidiũ iter sesqsextãdecimã ⁊ sesqseptimãdecimam ꝓportionẽ locari: ab hac comparatione etiam hec proportio metienda est. Ne enim longius progrediamur: sumo ex. 253. octauamdecimam partem: ea fit. 13. ⁊ semis. hanc si eisdem apposuero fiunt. 256. ⁊ semis. Apparet igitur minorem proportionẽ. 256. ad. 243. sesquioctauadecima habitudine. q si dimidius tonus maior quidez est in sesquisextadecima minor vero. in sesquiseptimadecima proportiõe. Sesquioctauadecima vero minor est sesquiseptimadecia habitudine: ducentorum vero. 56. ad ducentos. 43. cõparatio: que scꝫ relinquitur ex diatessarõ duobus retractis tonis. minor est sesquioctauadecima. Non est dubium qn hec duorũ numerorum propositio semitonio longissime diminutior sit.

Aduersum aristoxenum demonstrationes diatessaron consonantiam ex duobus tonis ⁊ semitonio non constare. nec diapason sex tonis. Capitulum. iii.

Quod si (vt ait aristoxenus) diatessaron cõsonantia ex duobus tonis semitonioqꝫ coniungitur: due diatessaron consonantie necessario quinqꝫ tonos efficiunt: ⁊ diapente ac diatessaron iuncte sicut vnum diapasõ iungunt. ita sex tonis continua proportione coequantur. Et quoniam paulo ante sex disposuimus tonos: quorũ minimus erat numerus. 262. 144. ad hunc vero vltimus in sexto collocabatur tono numerus. 531. 441. quintum vero retinebat tonum. 472. ⁊. 392. disponantur hoc modo.

Nũc igitur de minoribus numeris. i. quinqꝫ tonis loquamur. Si ergo diatessarõ duob⁹ tõis ac semitõio bis vo diatessarõ quiqꝫ ꝯsisteret tõis: cũ ex. 262. 144 diatessaron intenderẽ. Cũqꝫ de. 472. 392. aliud diatessarõ remitterẽ. Idẽ iter vtrãqꝫ itẽtionẽ remissionẽ ue numerus inueniretur. Id autẽ fit hoc mõ a numero q est. 262. 144. diatessarõ intẽdo. i. sesqtertiũ qui fit i. 349. 525. ⁊ triente. Rursus. de. 472. 392 numer꞉ remitto sesquitertiã. ꝓportionẽ: q fit i. 354. 294. has igit ꝓportiões dispõam⁹ hoc mõ. ⁊ sit primus qdem nũerus. a. scds vo. b. terti⁹. c. quartus. D.

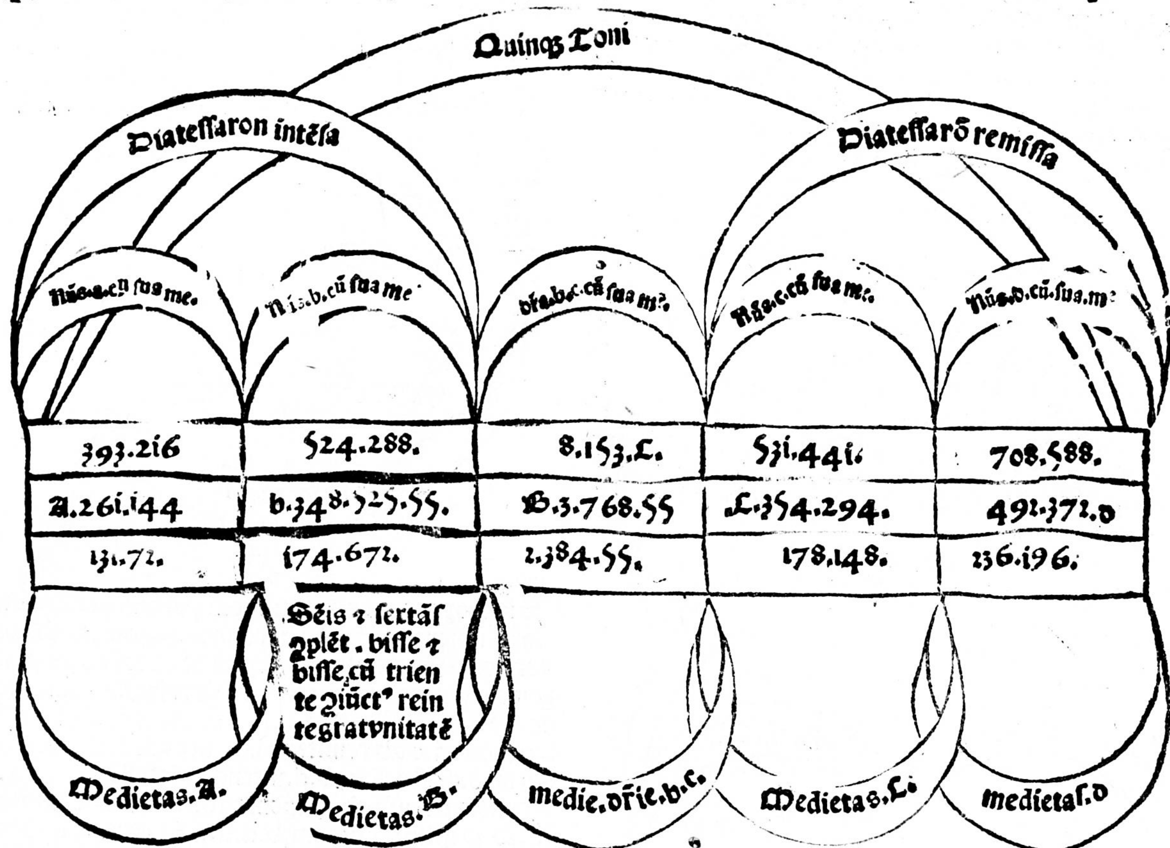

Qm̃ igitur a terminus ab. d. termino quiqꝫ remot⁹ ẽ tonis qnqꝫ diatessarõ in duobus tõis ac semitonio iũgit. vt aristoxenus arbitrat. vnũqꝫ diatessarõ. inter. a. atqꝫ. b. aliud vo inter. c. atqꝫ. d. positũ ẽ. b. ⁊. c. terminos nõ oꝫ eẽ diuersos: ꝫ vnos atqꝫ eosdẽ: vt integre quiqꝫ tõi ex duab⁹ diatessarõ ꝯsonãtiis ꝯstare videãtur: Nũc vo qm̃ est differẽtia. 4. 768. ⁊ bisse arguit diatessarõ minie tõis duob⁹ ac sẽitõio ꝯiũgi

Diapason consonantiam. 6. tonis cõmate excedi. ⁊ qui sit minimus numerus cõmatis. Ca. iiii.

Sed hãc si qrim⁹ in integris nũeris differentiaꝫ collocare: qm̃ in ea pte q̃ ẽ bisse ps tertia si addat. plenã efficit vnitatẽ q̃ ps tertia eiusdem bisse dimidiũ ẽ: si totius differẽtie dimidiũ eidẽ adiecero qd est. 2. 384. ⁊ triens fit ois sũma. 7. c. 53. Que dudũ cõmat꞉ ꝓportionẽ tenebat. Cõma. n. est quo sex tõi supant diapasõ ꝯsonãtiã: qd i primis. 7. 157. vnitatib⁹ ꝯtinet. Igit vt differẽtie dimidiũ ꝓ priũ adiecim⁹. vt i. 7. 153. excresceret: ita ẽt cũct꞉. a. b. c. d. terminis medietates ꝓpas adiũgam⁹: ⁊ eadeꝫ erit in oib⁹ q̃ supra ꝓportio: fietqꝫ eadẽ iter quiqꝫ tonos ac bis diatessaron differentia que est inter sex tonos ac diapasõ cõsonãtiã dria. s. 7. 153. vnitates. Vñ colligit: quiqꝫ tonos bis diatessarõ: ⁊ sex tonos vnuꝫ diapason

diapason tm̃ cõmate superare. Qđ in primis.7.153.vnitatib⁹ inuenit, id āt patefaciet Subiecta descriptio

Quemadmodum philolaus tonum diuidat. Ca.v.

Philolaus vō pytagoricus alio mō tonum diuidere tentauit. Statuens.s.primordiū toni ab eo numero: qui prim⁹ cubū a p̄mo ipari: (ꝙ maxime apud pythagoricos honorabile fuit:) efficeret. Nā cū ternarius nūerus.prim⁹ sit ipar tres tertio.9.atq3 id ter si duxerī.27.necessario exurgēt.q ad.24.numerꝫ tono distat.eādē ternarii differētiā seruans. Ternarius. n. 24.sūme octaua pars est: Que eisdē addita primū a ternario cubū.20.ac.7.reddit. Ex hoc igit̄ philola⁹ duas efficit ꝑtes.vnā q̄ dimidio sit maior: eāq3 apotomē vocat. Reliquā que dimidio sit minor: eāq3 rursus diesiz dicit.quā posteri semitonio min⁹appellauere: harꝫ vō differētiā coma. ac ꝑmū diesiz. in.13.vnitatib⁹ꝯstare arbitrat̄: eo ꝙ hoc iter.256.ꝛ.243. ꝑuisa sit differentia: Quodq3 idē numer⁹.i.13.ex nouenario ternario.atq3 vnitate ꝯsistat.q̄ vnitas pūcti obtineat locū. Ternari vō p̄me iparis liee. Nouenari⁹ ꝑmi iparis quadrati. Ex his igit̄ causis cū.13.diesiz ponat qđ.semitoniū nuncupat̄ reliquam.27.nūeri partem.que.14.vnitatib⁹ cōtinet̄: apotome eē cōstituit Sꝫ qm̄ inter.13.ꝛ.14.vnitas differētiā facit: vnitatē loco cōmatꝫ cēset eē ponēdā.totum vō tonum in.27. vnitatibus locat.eo ꝙ inter.216.ac.243.qui inter se distant tono.27.fit differentia.

Tonū ex duob⁹ semitoniis ac cōmote ꝯstare.ca.6.

e X quib⁹ facile apparet tonū duobus semitoniis minoribus ꝛ cōmate constare. Nāz si tot⁹ tonus ex apotome constat ac semitonio semitoniū vero ab apotome differt cōmate nihil est aliud apotome nisi semitoniū min⁹ ꝛ cōma. Si igitur duo semitōia mīora de tono qs auferat: cōma fit reliquū

Demonstratio tonum duobus semitoniis cōmate distare. Capitulum. 7.

Idem vō hoc quoq3 probabitur mō. Nā si diapason quinq3 tonis ac duob⁹ minorib⁹ semitoniis continet̄. superātq3 sex toni diapasō cōsonantiā vno cōmate.nō est dubiū quin tonis quinis ab vtroq3 spacio sublatꝫ fiant reliq̄ ex diapason quidē duo semitonia minora: de sex vero tonis tonus. Atq3 hic tonus hec duo semitonia: q̄ relinquuntur.vincit cōmate. Qđ si duobus eisdem semitonis cōma reponatur.equabunt tonum cōstat igit̄: vnuz tonū duob⁹ semitoniis mīorib⁹ ꝛ cōmati ꝙ in.7.153.primis vnitatibus inuenit̄: equari.

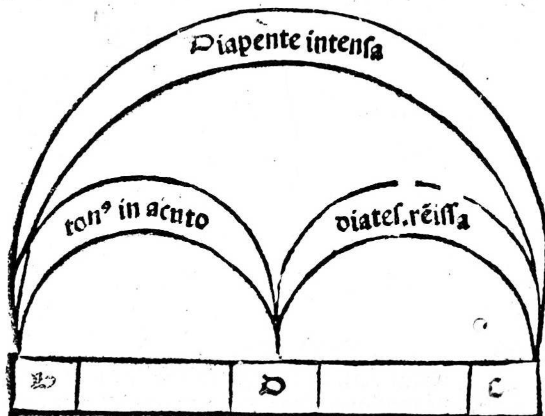
De minoribus semitonii interuallis. Cap.8.

Philolaus igitur hec atq3 his mīora spatia talibus diffinitionibus includit. Diesis inquit est spatium: quo maior est sesquitertia proportio duobus tonis. Cōma vero ē spaciuz quo maior est sesquioctaua proportio duabus diesibus.i.duobus semitoniis.minorib⁹. Schisma est dimidium cōmatis. Diaschisma vero dimidium dieseos.i.semitonii minoris. Ex quib⁹ illud colligitur: quoniam tonus quidem diuiditur principaliter in semitonium minus atq3 apotomen: diuiditur etiam in duo semitonia ꝛ cōma. Quo fit vt diuidatur in quattuor diachismata ꝛ comma.integrū vō dimidium toni quod est semitonium: constat ex duobus diachismatibus: ꝙ est vnum semitoniū minus ꝛ schismate ꝙ est dimidium cōmatis. Quoniā cū tot⁹ tonus ex duobus semitonijs minoribus ꝛ cōmate coniunctus est: si quis id ītegre diuidere velit: faciet vnū semitonium minus cōmatisq3 dimidium. Sed vnum semitoniū minus diuidit̄ in duo diaschismata. Dimidiuz vero cōmatis vnū schisma est. Recte igit̄ dictum est integre dimidiuz tonū in duo diaschismata

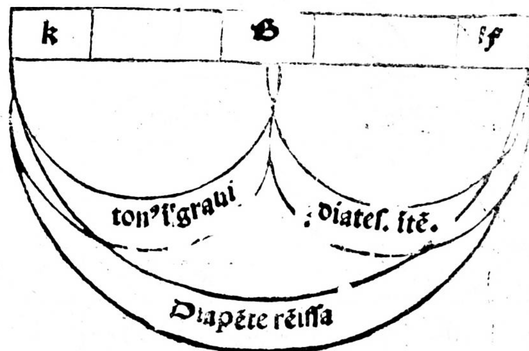
atq3 vnum schisma posse partiri. Quo fit vt integrũ semitoniũ minore semitonio vno schisinate differre videatur: apotome autem a minore semitonio duobus schisinatibus differt. Differt eniʒ. cõmate. Sed duo schisinata vnum perficiunt cõma.

¶ De toni partibus sumendis per consonantias. Capitulum .9.

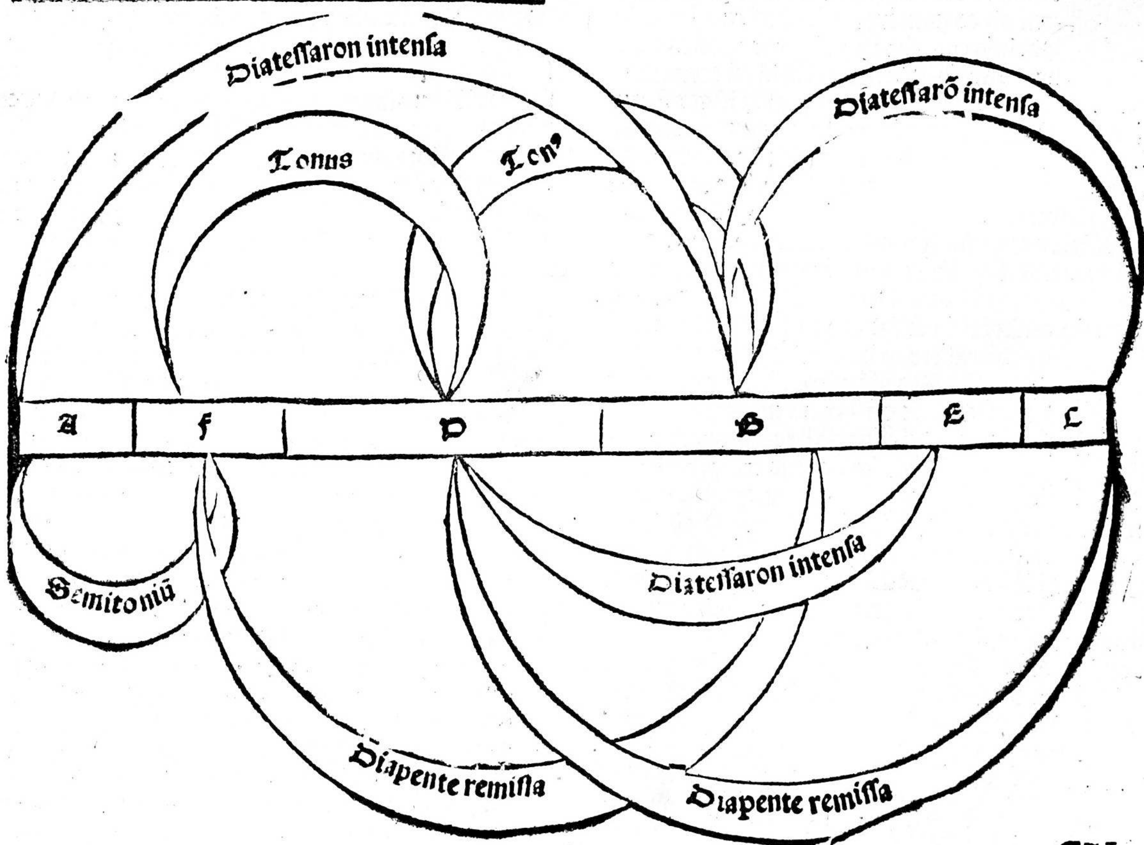
Sed de his quidem hactenus. Nũc vo illud videtur esse dicendum: quemadmodũ per consonãtias musicas imperata possimus spacia nũc extẽdere: nunc vero remittere: id autẽ linealiter fiat: lineaq3 quas describimus vocis accipiuntur loco. Sz tam sese rõ ipa demonstret. Sit propositũ tõi spaciũ per cõsonãtiã sumere: in acutũ. f. atq3 grauẽ. Sit sonus. b. ab hoc intendo aliũ sonũ q diapente spacio ab eo q est. B. distet ad eũ q est. c. ab hoc remitto diatessaron ɔsonantiam ad id qđ est. d. ⁊ quoniam inter diapente ac diatessaron ton⁹ differentiã facit. d. B. spatium tonus repertus est.

¶ Ad grauiorem vero partem ita modulabimur tonũ ab eo q est. b. diatessarõ intendo ad. f. ⁊ ab. f. diapente remitto ad. k. Erit. k. b. tonus. Animaduertet igitur diligens lector ad. d. b. quidem ad acutam partem effectum tonum: ad. k. b. autem ad grauem.

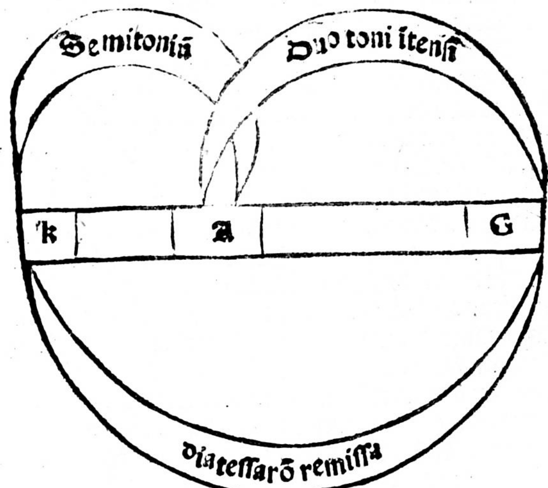

¶ Sit propositum minorem toni partem per consonãtiam sumere in acutam partem atq3 grauem. Minor vero toni pars est spacium: quo duos tonos diatessaron consonantia transcendit. Sit enim sonus. a. intendo. ab a. diatessaron ad. b. rursus intendo ab. b. diatessaron ad. c. ab remitto diapente ad. d. Tonus est igitur. b. d. Rursus ab. d. intendo diatessaron ad. e. Remitto iterum ab. diapente ad. f. Tonus est igitur d. f. Duo igitur sunt toni. b. d. d. f. Et erat. b. a. integrum diatessaron: Erit igitur. f. a. minor tõi pars. q semitonium nuncupatur.

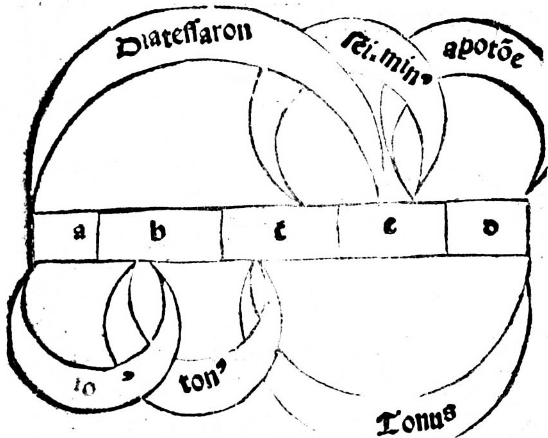

¶ Ad

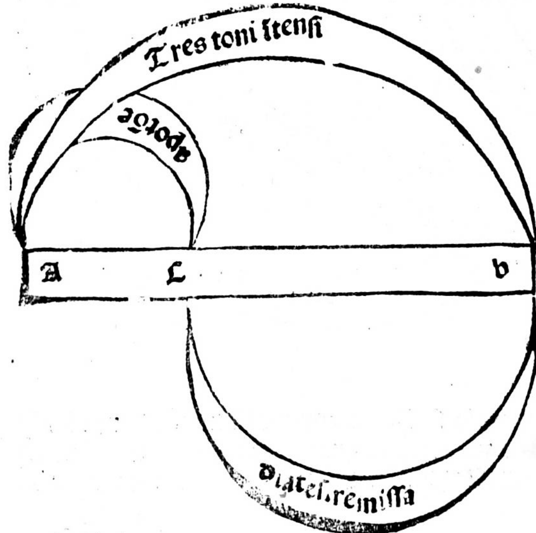
¶ Ad graviorē vo ptē hoc mō. Sit son⁹.a.itēdo duos tonos p ꝯsonantiā ad.g. diatessarō vo ab.g. remitto ad.k. erit igr̄.k.a. mior semitōij ps: q̄ oportebat efficē

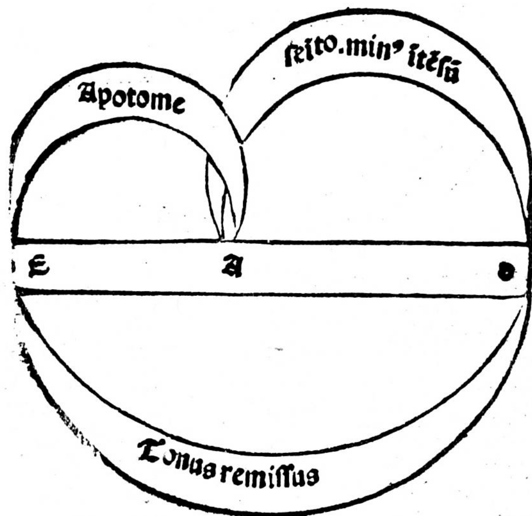
¶ Si ergo a tribus terminis diatessarō auferam⁹ apotome fit reliqua. Sint enim tres toni.a.b.b.c.c.d. ab his auferatur.a.e. diatessaron. Erit igitur e.c. semitonium minus apotome igitur est.e.d.

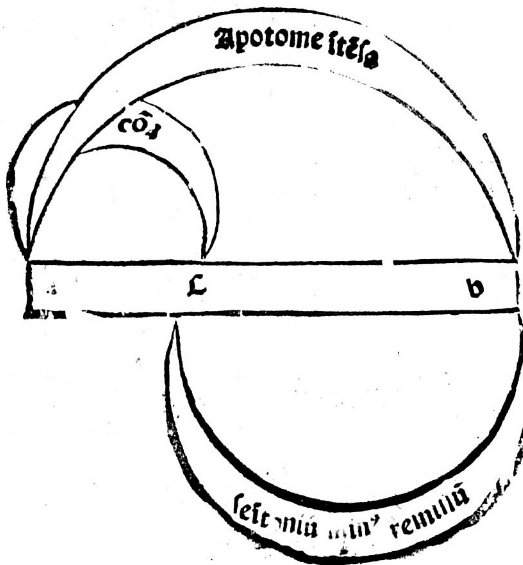
¶ Hanc igitur apotomē si sit cōmodum sic sumemus. ac primum quidem ad acutum intendo tres tonos ab a. eos qui sunt ad.B. ⁊ ab eo q̄ est.b.ad.c. diatessaron cōsonantiam remitto ⁊ fit.c.a. apotome reliqua.

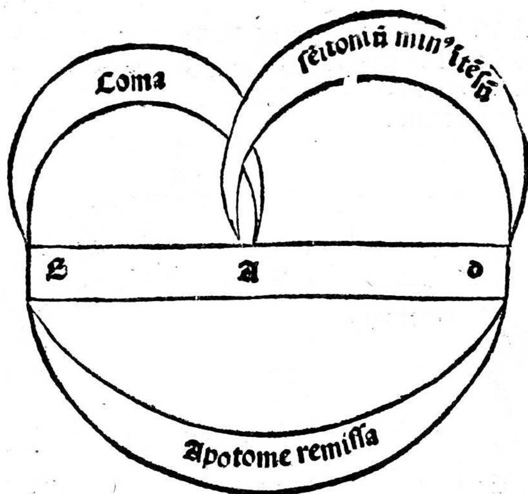
¶ Q̄ő si idē spaciū ad gravē sonū velim⁹ efficere fit h mō. sit son⁹.a. itēdo semitōiū min⁹ id q̄ő ē.a.d. r remitto ab.d. tonum qui est.d.e. erit igitur.e.a. ea q̄z requirimus apotome.

¶ Sit propositum in acutam partem sumere coma. fit sonus.a. intendo apotomen.a.b. remitto semitonium minus.b.c. ⁊ quoniam semitonium apotome minus est commate. Coma erit.c.a.

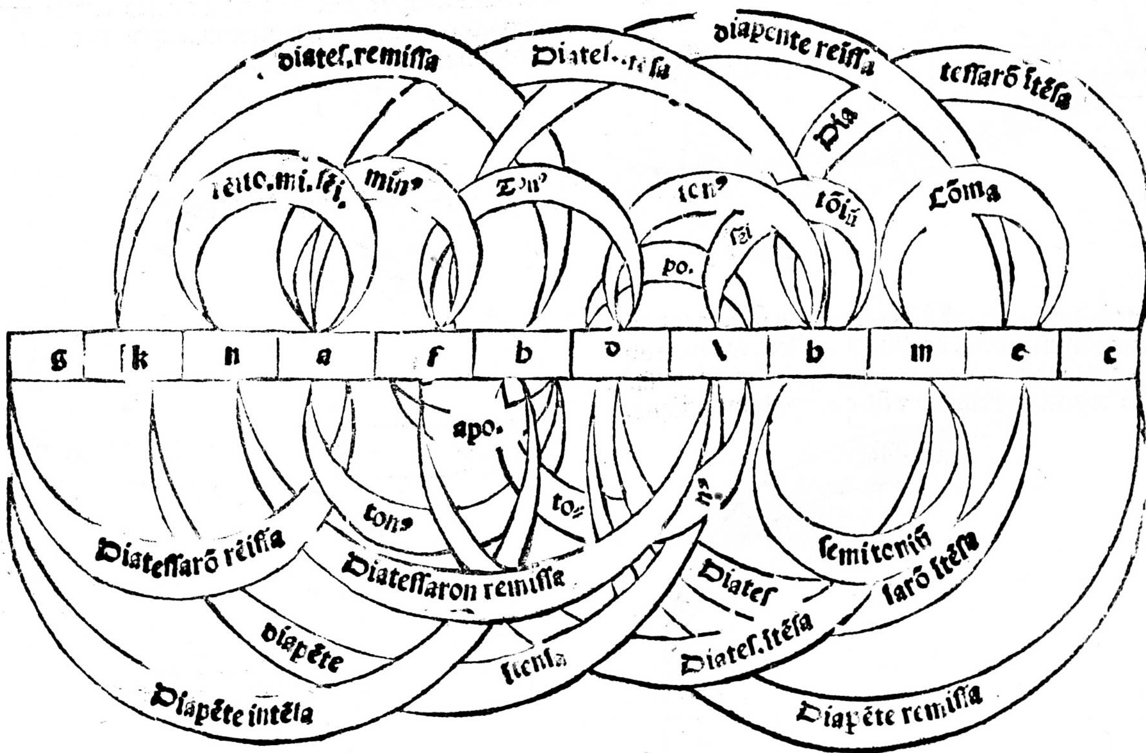
¶ Rursus ad gravem partem hoc modo. intendo ab.a. sono semitonium minus id quod est.a.d. ab.d. vero remitto apotomen. id quod est.d.e. Erit igitur comma.e.a.

Regula semitonij sumendi Capitu.io.

portet vero hꝫ as omnes consonantias rite esse aīo atqꝫ auribus notas. frustra enī hec ratione ⁊ scientia colliguntur: nisi fuerit vsu atqꝫ exercitatiōe notissima. Ut vero id quod institutione musice adorsi sum⁹ non mox auribus: q̄ iam prouectorum in musica est. Sed ratione interī censeatur. Unum dabimus exemplum inueniendi spatii: quod videtur esse paulo difficilius. scilicet semitonij minoris: vt in vtramqꝫ partē acutam. scꝫ atqꝫ grauem: rato possit ordine reperiri

Sit diatessaron. a. b. oportet igitur circa. a. b. consonaꝫ minus semitonium ad grauiorem partem acutioremqꝫ deducere. intendo igitur. b. c. diatessarō. Remitto rursus diapente. c. d. Erit igitur tonus. B. d. diatessaron enim consonantia a diapente consonātia tono superatur. ⁊. c. b. spatium ab. c. d. spatio. b. d. spatio trāscenditur. Rursus intendo diatessaron. d. e. remitto autem diapente. e. f. Tonus est igitur. d. f. Sꝫ d. b. tonus erat. Semitonium igitur minus est. a. f. quod subtractis duobus tonis. f. d. d. b. ab. a. b. diatessaron spatio relinquitur. Rursus remitto diatessarō a. g. intendo diapente. g. b. Erit igitur. a. b. tonus. sꝫ erat. a. f. semitonium. Erit igitur. f. b. apotome. Rursus remitto diatessaron. b. k. intendo diapēte. k. l. tonus igitur est. b. l. Sed erat tonus. B. d. Erit igitur l. d. apotome. Rursus intendo diatessaron. f. m. Semitonium igitur est. b. m. Rēitto diatessaron. l. n. semitonium igitur. est. n. a: Per consonantiam igitur sumpta sunt circa. a. b. duo semitonia. b. m. quidem ad acutum. N. a. vero ad grauem partem. totumqꝫ. M. N. minus est quam diapente. Constat enī ex qnqꝫ semitonijs: ⁊ apotome geminata. ex duobus igitꝰ tonis ⁊ tribus semitonijs minoribus. ⁊ quoniam duo semitonia vnum tonum implere nequeunt. Sed relīquitur coma totum. M. N. spatium minus est spatio diapente consonantie vno commate. Quod facillime diligens lector intelligat.

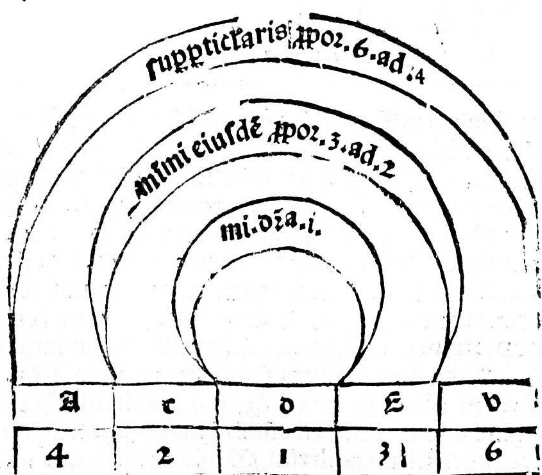

Sed quoniam paululum de commatis ratione prediximus: non est diffugiendum ⁊ in quali ꝓportione idem ipsum comma contineatur ostendere. Est enim comma quod vltimum comprehendere possit audit⁹ dicendumqꝫ est semitonium minus ac semitoniū maius quantis sigillatim commatibus constare videātur. ipse quoqꝫ tonus quantis rursus commatibus cōiungitur. Ac primum hinc conueniens summatur initium.

Demonstrati

¶ Demonstratio archite superparticularem in equa diuidi non posse: eiusq; reprehensio. Capi. xi.

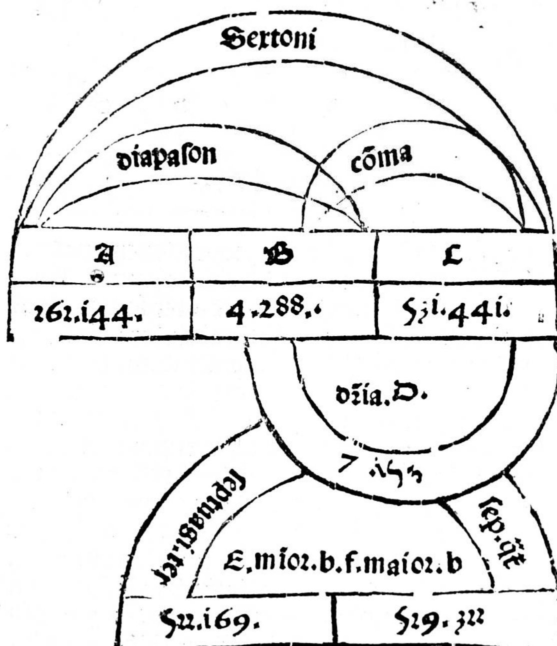
Uperparticularis proportio scīdi in eq̄ medio proportionaliter interposito numero non potest. Id vero posterius firmiter demonstrabit. Quam eni demōstrationem ponit architas: nimium fluxa est. hec vero huiusmodi est. Sit inquit superparticularis proportio. a. b. Sumo in eadem proportione minimos. c. e. Quoniam igitur sunt minimi in eadem proportione. c. e. & sunt superparticulares. e. numerus. c. numerum parte vna sua eiusq; transcendit. Sit autem hec d. dico q̄m. d. non erit numerus. Sed vnitas. Si enī est numerus. d. & pars eius qui est: e. metietur. d. numerus. e. numerum. Quocirca. & e. numerum metietur. Quo fit vt. c. quoq; metiatur. vtrumq; igit. c. & e. numeros metietur. d. numerus. Quod est impossibile. Qui enim sunt minimi in eadem proportione q̄buslibet alijs numeris: hi primi ad se inuicem sunt: & solam differentiam retinent vnitatem. vnitas igit ē. d. igitur. e. numerus. c. numerum vnitate transcendit Quocirca nullus incide medius numerus: qui eā proportionem equaliter scīdat. Quo fit vt nec inter eos qui eandem bis proportionem tenent: medius possit numerus collocari: qui eandem proportionem equaliter scindat.

¶ Et secundū archite quidē rōnē icirco ī supparticulari null⁹ medi⁹ termin⁹ cadit: q̄ eq̄liter diuidat proportionē q̄m mīmi ī eadē ꝓportiōe sola differunt vnitate. Quasi vo nō ēt multiplici ꝓportione mīmi eandē vnitatis dīāz sortiant. Cū plures videam⁹ eē multiplices ꝑter eos q ī radicib⁹ collocati sūt iter quos medius terminus scindens eq̄lr eādē ꝓportionē possit aptari. Sed hec qui arithmeticos nostros diligenter īspexerit: facillius itelliget. Addēdū vo ē id ita eueníre: vt architas putat: ī sola supparticulari proportione. Non aūt vniuersaliter est dicendum. Nunc autez ad sequentia conuertamur.

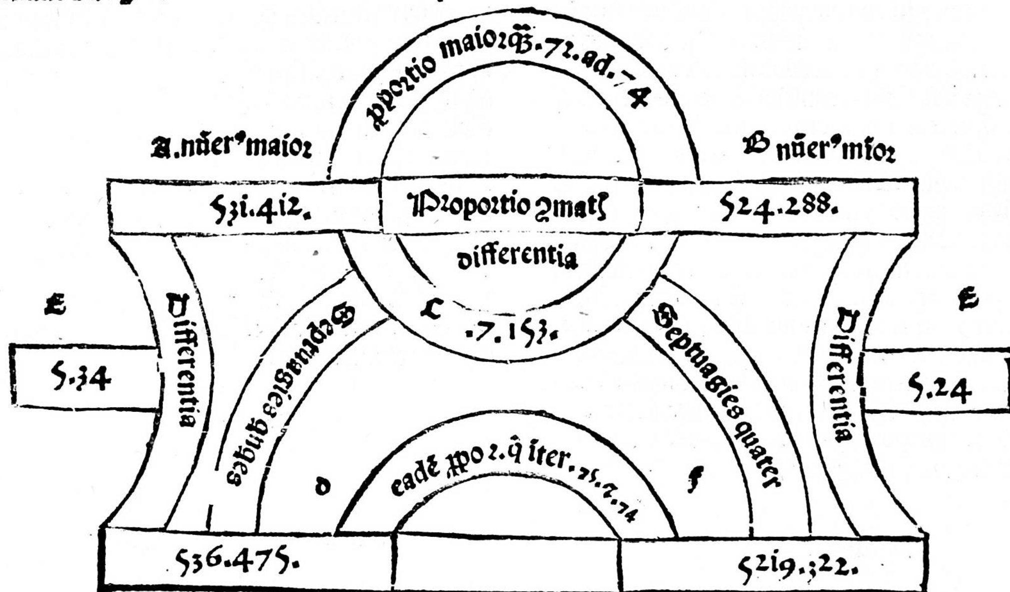
¶ In q̄ numeroꝝ ꝓportiōe sit ꝯma. & q̄m ī ea q̄ maior sit q̄z. lxxv. ad. lxxiiii. minoꝛ q̄z. lxxiiii. ad. lxxiii. cap. xii.

Rimū igit dico q̄m hi nūeri q̄ cōma ꝯtinēt maiorē iter se retinet ꝓportionē. quā. lxxv. ad. lxxiiii. minorē q̄z. lxxiiii. ad. lxxiii. id sᷓo ita dmōstrabit. ac pⁱo qdē illud remīscēdū ē: q sex toni diapason cōmate transcendunt Sit igit. a. qdē. cclxii. cxliiii. B. autem diapason ad eū contineat consonantiam in duplici scꝫ cōstitutaz. dxxiiii. cclxxxviii. c. vero sex tonis ab a' numero discedat. & sit. dxxxi. cccclxi. Que oīa ex secundi voluminis tonoꝝ dispositione sūt collegēda. iter. b. igit atq;. c. cōmatis ꝓportio ꝯtinet. Aufero igit. b. numerū de nūero. c. & reliquitur. d. in. vii. cliii vnitatib⁹ collocat⁹. Qui nūerus mīoꝛ est quā sit septuagesima tertia ps. b. nūeri: maioꝛ vero est quā eiusdē septuagesima q̄rta sit. Nā si eundē. D. numerū qui est in. vii. cliii. septuagies ter multiplicē: fiet mihi. e. nūerus ī. dxxii. clxix. vnitatibus ꝯstitutus. Si eū septuagies quater multiplicē: fit numer⁹. f. dxxix. cccxxii. Quoꝝ qdē. e. q per septuagitatres auctus ē: minoꝛ ē. b. nūero. f. aūt q p. lxxiiii. maioꝛ ē. b. nūero. Recte igit dictū est d. eius qd est. b. mīorem qdē eē quā septuagesimam tertiam ꝑtem maiorē vo q̄z septuagesimā quartam. Quocirca &. c. nūerus. b. nūerū mīore qdē ꝑte eius qd ē. b. eūdē. b. supat: q̄z septuagesima tertia: maiore q̄z septuagesima q̄rta. Ei⁹ igit q est. c. ꝓportio ad id qd ē. b. maioꝛ qdē ē: quā. lxxv. ad. lxxiiii. minoꝛ vo vo quā. lxxiiii. ad. lxxiii. Nā ī prioꝛe vnitas septuagesima quarta est mīoris: ī posterioꝛe vero eadez vnitas septuagesima tertia.

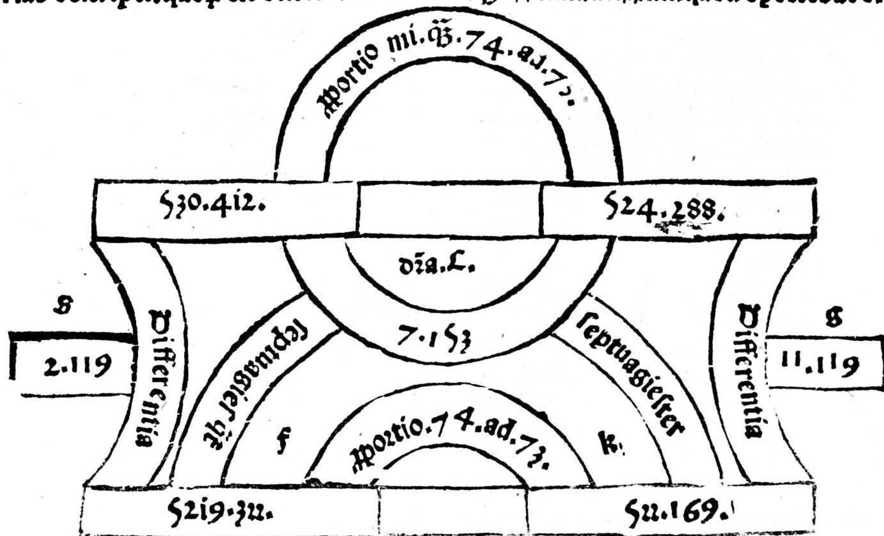

¶ Idē aliᷓ explicādū. illo pri⁹ ꝓsūpto q si cui ꝓportiōi ꝓpa nūeroꝝ dīa eq̄lr augeat: mīoꝛ īter eos q post additiōez fūt ꝓportio ꝯtinebit q̄z īter poꝛes: q afi additiōez illā q̄dā ꝓportiōe distabāt. Ut sex & q̄tuoꝛ si vtrisq; binari⁹ q̄ ē dīa sua apponat: fiet. viii. & vi. & īter. vi. & iiii. sesq̄ltera: īter. viii. & vi. sesq̄tertia ꝓportio continetur: minoꝛ vero est proportio sesquitertia sesqualtera proportione. hoc igitur ita predicto disponantur superioꝛes numeri q ꝓportionez commatis ꝯtinebāt. i. dxxxi. cccclxi. & sit. a. Sit ēt. b. dxxiiii. cclxxxviii. hoꝝ differētia sit. c. vii. cliii. c. igit numerus maiorē nūerū eo q est. a. septuagies quinqes metiat. Si igit. c. numerum septuagies q̄nqes m̄ltiplicē fiet: mihi. d. qui est. dxxxvi. cccclxxv. Igit. d. numerus eū qui est. a. numero eo qui est. e. ātecedit idest. v. xxxiiii Rursus. c. nūerus euz qui est. b. metiatur septuagies q̄ter multipliceturq;: fiet igitur numerus. f. dxxix. cccxxii. Qui. f. eo qui est. b. maioꝛ est eodem. e. numero q ē. vxxxiiii. Ergo. d. nūerus eum qui est a transcēdit. e

numero.b.autem numerus ab eo qui est.f. vincitur eodem.e.numero. Si igitur a numero eundem.e.apponamus fiet.d. Si vero.b.numero eundem.e.apponamus fiet.f. Sed.d.nūerus septuagies quīquies auctus est per.c.scʒ multiplicatum.f.autem septuagies q̄ter multiplicato. c.creuit obtinent igitur inter se ꝓportionem datqꝫ.f.quaʒ habent.lxxv.ad.lxxiiii. Sed d.atqꝫ.f.sunt a atqꝫ.b.vno eis addito.e.maioreʒ igitur necessarie est proportionem contineri inter.a.atqꝫ.b.quam inter.d.atqꝫ.f. Namqꝫ.a.atqꝫ.b.numeri vno.e.addito effecti sunt.d.atqꝫ.f. Minor igitur proportio est inter.d.atqꝫ.f.quam inter.a.atqꝫ.p. Sed inter.d.atqꝫ.f.eadem proportio est que inter.lxxv.z.lxxiiii.inter.a.igitur atqꝫ.b.maior proportio est quā inter.lxxv.z.lxxiiii. Ac.a.atqꝫ.b.cōma continent. Maior igitur proportio est ꝯmatis.q̄ꝫ.lxxv.ad.lxxiiii.

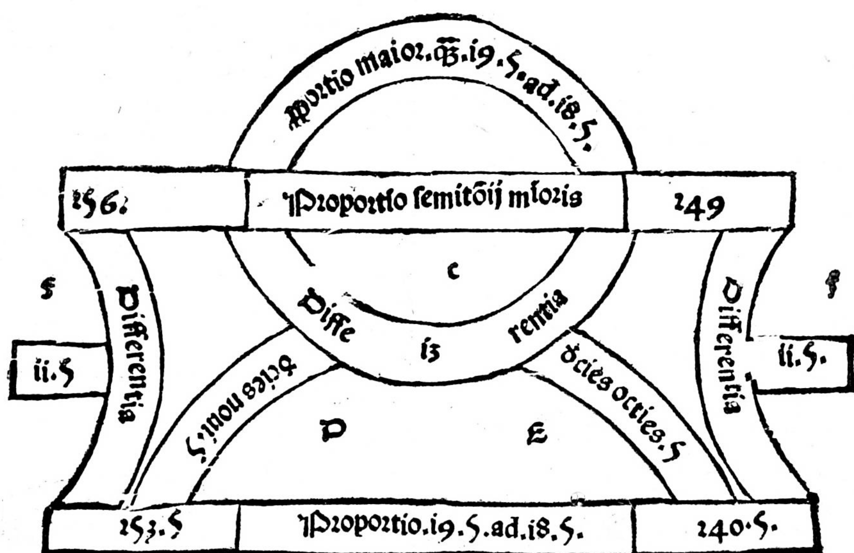
Cum igit̄ ostendim⁹ cōmatis proportionem maioreʒ eē q̄ꝫ eā q̄ꝫ.lxxv.continent ad.lxxiiii.cōparat.. Nunc ostendendū ē:queadmodū minorē inter se ꝓportionē cōtineāt numeri spatiū cōmatis cōtinētes q̄ꝫ.lxxiii.ad.lxxiii.comparati. Id vero monstrabitur hoc modo. Reminiscendū pri⁹:quid secundo volumine diximus:cum de mensura differentie loquebamur. Si enim ex qualibet proportione differentiam eorū nūerorū:q eā cōtinēt:auferamus:hi qui relinqūtur maiorē obtinebūt proportioneʒ:his nūeris:qui erāt ante differentie diminutionē. Sint enī.8.z.6. Ab his propriam aufero differentiam idest.ii.fiunt.vi.z.4. Sed in superioribus sesquitertia:in hac sesqualtera proportio ꝯtinet̄. Maior vō est sesqualtera ꝓportio sesquitertia proportione. Sint igitur ijdē.a.atqꝫ.b. Qui sunt superius descripti:quoꝝ est differentia.c. Multiplico differentiā.c.numeri septuagies q̄ter fit nūerus.f.scʒ.dxix.cccxxii. Qui.a.numero comparatus vincitur numero.g.scʒ.ii.cxix. Rursus idem.c.multiplicetur septuagies ter efficiet numerum.k.i.dxxii.clxix. Qui comparatus.b.numero vincitur codē.g.i.ii.cxix. Sublato igit̄.g.de nūeris.a.atqꝫ.b. effecti sunt.f.atqꝫ.k. Minorem igitur proportionem retinebit.a.atqꝫ.b.q̄ꝫ.f.atqꝫ.k. Sed.f.atqꝫ.k.eam retinēt proportionem quā.lxxiiii.ad.lxxiii.hi eniʒ multiplicato.c.effecti sunt. Minor est igit̄ proportio.a.atqꝫ.b.nūeroꝝ cōma ꝯtinētiū q̄ꝫ.lxxiiii.ad.lxxiii. Sʒ paulo ante monstratum est eādē cōmatis ꝓportione maioreʒ esseq̄ꝫ.lxxv.ad.lxxiiii. Mōstrati sunt. igit̄ nūeri Qui cōma continent maiorem quidem inter se habere proportionē quā.lxxvi.ad.lxxiiii. Minorem vero q̄ꝫ.lxxiiii.ad.lxxiii.quod oportebat ostendere.

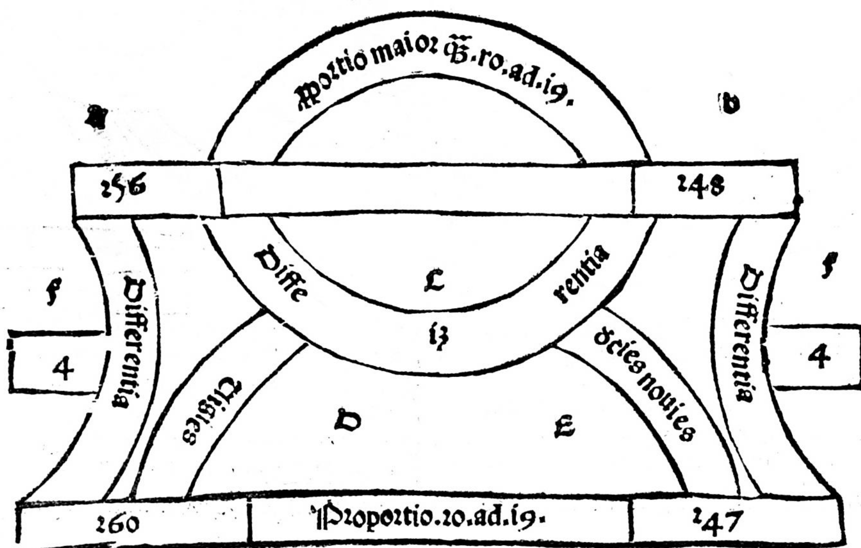
¶ Quod semitonium minus maius quidem sit q̄z.20.ad.19.minus q̄z.19.ad.18.

Capitulum.13.

Quod si ad semitonium minus talis speculatio conuertatur: eius quoqꝫ proportionem facillime reperiemus. Que constat inter.256.ꝛ.243. Sit igitur.256.a:243.B. horum differentia.13.c. Dico q̄m.a.ad.b. minorem retinet proportionē: q̄z.19.5.ad.18.5. metiatur enim.C.19.semis id quod est.a.fiūt.253.5.qđ fit.d.qui scꝫ comparatus ad.a.eodē a duobus semisqꝫ transcenditur Sitqꝫ hec differentia.f.scꝫ duo.ꝛ.3. rursus eadem.f.differentia.b.numerum metiatur octies decies semis:fient.204.5.quod fit.e.igitur.e. Comparatus ad.b.eodem.e.transcendit.i.duobus ꝛ semis.d.igitur ab eo quod est a ꝛ rursus.e.ab eo qđ est.b.eadem.f.differentia sunt minores. Subtracto igitur.f.ab eo quod est a atqꝫ.b.facti sunt.d.atqꝫ.e. Maiorem igitur proportionem tenent inter se.d.atqꝫ e.quam a atqꝫ.b. Sed d atqꝫ e eandem retinent proportionē inter se: q̄z.19.5.ad.18.5. A igit̄ ad.b.minorem retinet proportionem quam.19.5.ad.18.5.qđ oportebat ostendere.

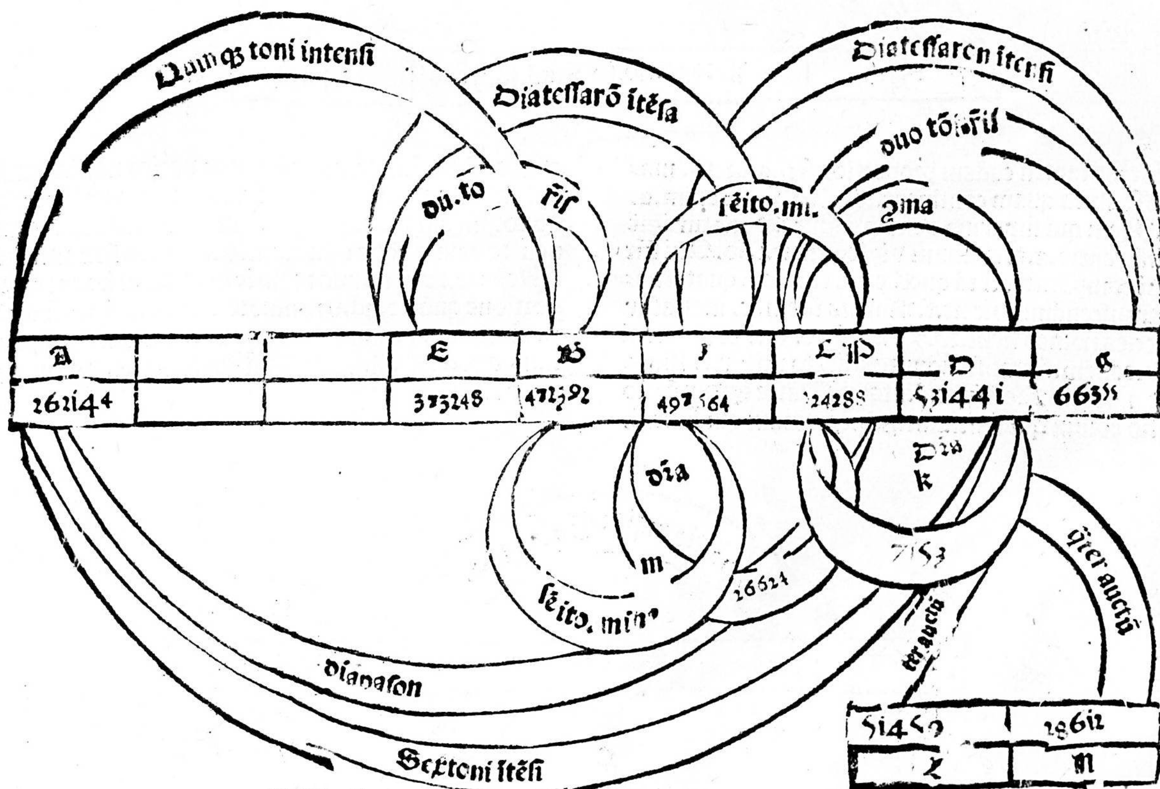

¶ Videtur tamen eadem proportio.256.ad.243.maior esse ab ea quam continent.20.ꝛ.19. Sint enim.a.b.c. Idem qui superius descripti sunt. Metiatur igit̄ c.differentia.a.terminum vigies:fient.260. Qui sūt d.qui comparati ad id quod est.a eundem quaternario transcendunt hic sit.f. Rursus idem.c.metiatur b.decies nouies fient.247.hic sit.e.qui comparati ad.b.eodem.f.transcendunt. Adiecto igitur.f.bis q sunt.a.atqꝫ.b.facti sunt.d.atqꝫ e. Maior igitur ē proportio eorum qui sunt.a.atqꝫ.b.q̄z eorum qui sunt.d.atqꝫ.e. Sed.d.atqꝫ.e.vigies atqꝫ decies nouies multiplicatus.c.numerus efficit. Maior igitur est proportio eorum qui sunt.a.atqꝫ.b.qui.s.semitonium continent:quam ea que est.20.ad.19. Demonstratum igit̄ est semitonium minus maiorem quidem habere proportionē quā.20.ad.19.minorē vo quam.19.5.ad.18.5. Nunc idem minus semitonium commati comparemus quod est vltimum. Auditui subiacens:vltimaqꝫ proportio.

¶ Semitonium minus maius quidem esse tribus commatibus: minus vero quatuor. Capitulum. xiiii

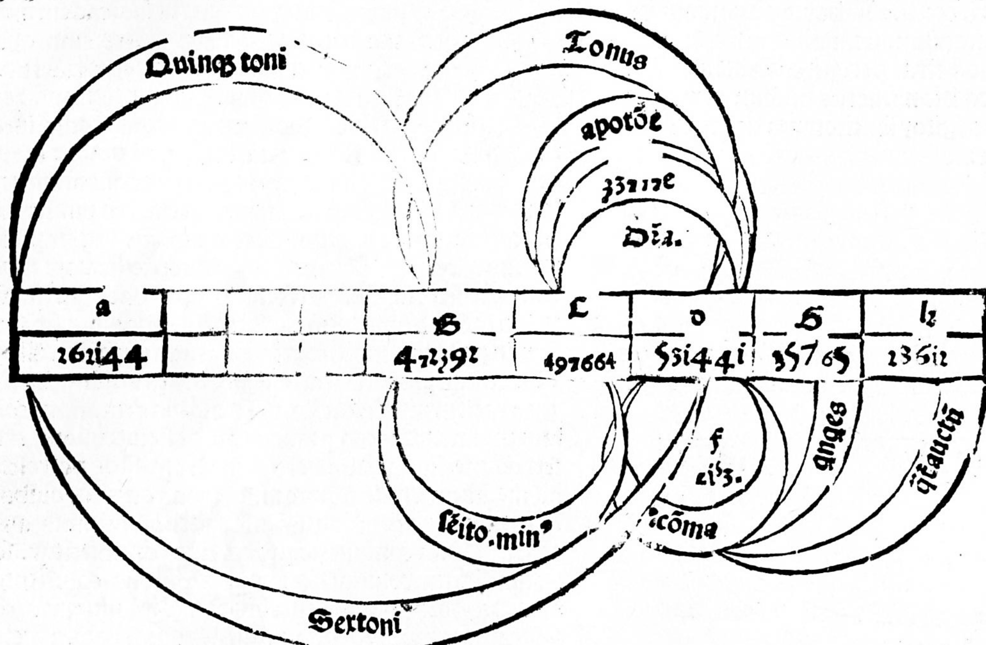
Situr demonstrandum proponimus semitonium minus maius quidem esse cōmatibus tribus minus vero quatuor. Quod hic facillime possis agnoscere. Sint tres numeri ita dispositi: vt inter se proportionem cōtineant diapason: ⁊ eam hue dicitur sex tonorum. sint enim. a. cclxii. cxliiii. intendantur igitur ad. b. quidem quinqꝫ toni continui. ⁊ sit. b. cccclxxii. cccxcii. ad. c. autem diapason consonantia referatur ⁊ sit. c. dxxiiii. cclxxxviii. Ad. d. autem sextoni intendantur: sitqꝫ. dxxxi ccccxli. bis ita dispositis ⁊ constitutis manifestum est inter. c. atqꝫ. d. cōma constitui. eorūqꝫ differentiaȝ esse. vii. cliii. Id autem sit. k. remittātur igitur duo toni ab eo quod est. B. ad id quod ē. e. Et sit. e. ccclxxiii. ccxlviii. Rursus ab eo quod est. e. intendo diatessarō ad id quod est. f. ccccxcvii. dclxiiii. quoniam igitur inter. e. atqꝫ. b. duo sunt toni. inter. e. atqꝫ. f. diatessarō inter. b. igiť. atqꝫ. f. minus semitoniuȝ reperitur. sublatis enim a diatessaron consonātia duobus tonis fit reliquum semitonium minus: quod in primis numeris constare predixi. cclvi. ccxliii. Quos eodem numeros si milies nonageties q̃dragies quaterqꝫ multiplices. b. atqꝫ. f. numeros explicabis. Quos necessarie ē eandem proportonem superius dictis numeris continere. qui vno atqꝫ eodem numero idest. M. ccccxliiii. pariter multiplicati creuere. Item ab eo quod est. f. itendo diatessaron. s. ad. g. ⁊ sit. g. dclxiii. dlii. Rursus ab eodem. g. remitto ad. p. duos tonos. ⁊ sit. p. dxxiiii cclxxxviii. Quod. p. necessarie est: vt eundem sonum quem. c. numerus exhibeat. Ad equalitatem namqꝫ eius tali ratione progressus est. Et eniȝ ea que est. a. c. diapason consonantia que constat quinqꝫ tonis ac duobus semitonijs mioribus. ab. vi. tonis cōmate superatur. Ab eodem igitur. a. termino numerus. p. quinqꝫ tonis ac semitoniis duobus recessit hoc modo. ab eo quod est. a. vsqꝫ ad id quod est. b. quinqꝫ nimirum colliguntur toni. ab eo autem quod est. b. vsqꝫ ad id quod est. f. minus esse semitonium pernotatur. f. vero atqꝫ. p. idem rursus semitonium minus includunt. a. igiť vsqꝫ ad. p. quinqꝫ tonos ac duo semitonia: minora produxit: iure igitur. p. atqꝫ. c. eisdem nūeris cōscribuntur. Sed quoniam inter. f. atqꝫ. c. semitonium minus est. videamus hec que sit eorum differentia: vt eam cōmati comparemus. Est autem eoruȝ differentia. xxvi. dcxxiiii. ⁊ sit hec. m. Igitur. k. cōmatis differentia est. M. autem semitonij minoris. Si igitur. k. numerum tertio auxerimus: fiet numerus. xxi. cccclviiii. Et sit hic. l. Si vero quater eundem numerum k. multiplicare voluerimus fiēt. xxviii. dcxii. ⁊ sit hoc M. igitur. M. maior quidem est. ab. l. Ideȝ autē. M. minor est ab. M. Sed. n. quater aucto cōmate succreuit. l. autem tertio. M. vero semitonij minoris obtinet differentiam. Iure igitur dictū est minus semitonium minus quidem esse q̃ꝫ quatuor commata. mai⁹ vero q̃ꝫ tria.

¶ Apotome maiorem esse q̃ꝫ. iiii. cōmata minorem q̃ꝫ v. tonum maiorem q̃ꝫ. viii. minorem q̃ꝫ. viiii. Capitulum. 15.

Adem hac ratione ⁊ semitonium maius quod apotomen maius supradici retulim⁹: quot comatum sit possumus inuenire hoc modo Sit. a. cclxii. cxliiii. Quinqꝫ vō ab eo distās tonis sit: b. cccclxxii. cccxcii. Sex vō distās tonis ab eo qd ē. a. sit. d. s. dxxxi. ccccxli. Iter. b. igiť atqꝫ. d. ton⁹ ē. b vō ab eo qd ē. c. distat p sēitōiū min⁹ ⁊ sit. c. ccccxcvii dclxiiii. Reliqť g⁹ iter. c. atqꝫ. d. apotōe portio. nā cū sit ton⁹. b. d. ex eo si auferas. b. c. sēitonū min⁹. c. d. reliqť mai⁹. qd apotomē eē sup̄ retulim⁹. Iter. d. igr̄ atqꝫ. i. ē dr̄ia. 33. 777. hic āt sit. e. ħ erat cōmatꝫ dr̄ia. 7 cliii.

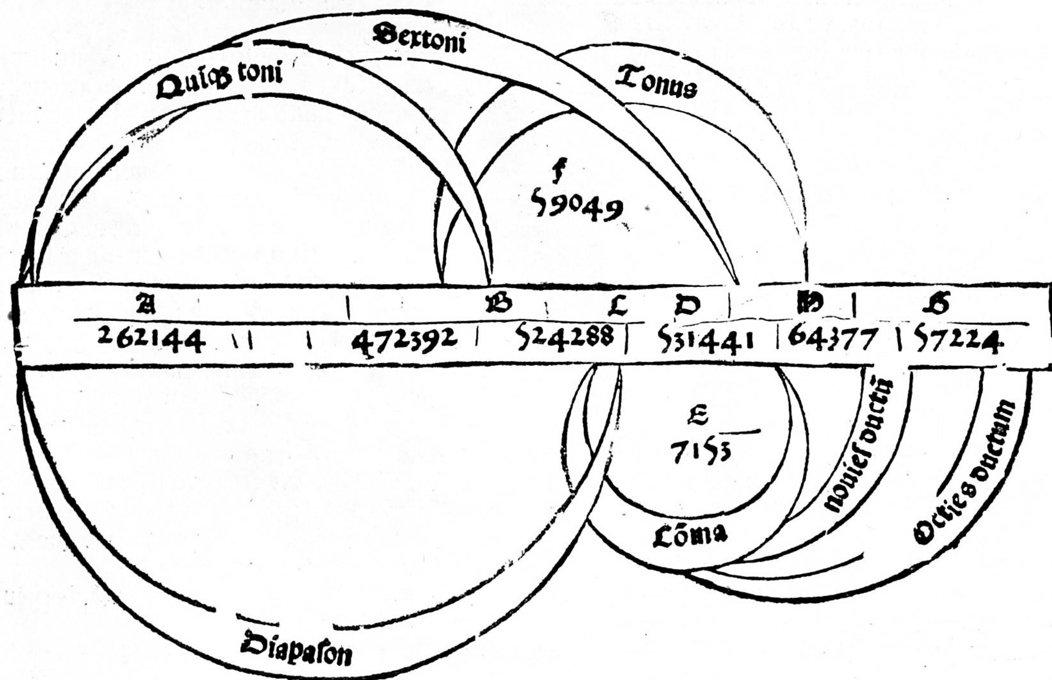
diiii. hic sit. f. Si igit. f. id. q̄ e cōma quīqes multiplicē fiet: mihi. xxxv. dcclxv. & sit hoc. H. Si vo idē. f. q̄ter multiplicē fit: lx. nūer⁹. q̄ e. xxviii. dcxii. H. igit ab eo qd ē. e. mai⁹ ē. lx. min⁹. Sz. g. quīquies auctū ē cōma. lx. vo q̄ter ē aūt apotomes dīa. e. iure igit dcm̄ ē apotomē miorē qdē eē quā quīqz cōmata. maiorē vo q̄z q̄tuor. ex hoc igit ɔprobat tonū maiorē qdē eē q̄z sūt octo cōmata minorē vo quā nouē. Nā si min⁹ semitoniū mai⁹ qdē ē quā tria cōmata min⁹ vo quā q̄tuor apotome āt maior qdē ē quā q̄tuor ɔmata mior vo quā quīqz: iūctū sēitoniū min⁹ semitonio maiori: qd ē apotome erit oē mai⁹ qdē octo ɔmatib⁹ min⁹ vo q̄z nouē. sz apotōe atqz semitoniū min⁹ vnū efficiūt tonū. ton⁹ igit maior q dē ē. viiii. ɔmatib⁹ mior vo. ix.

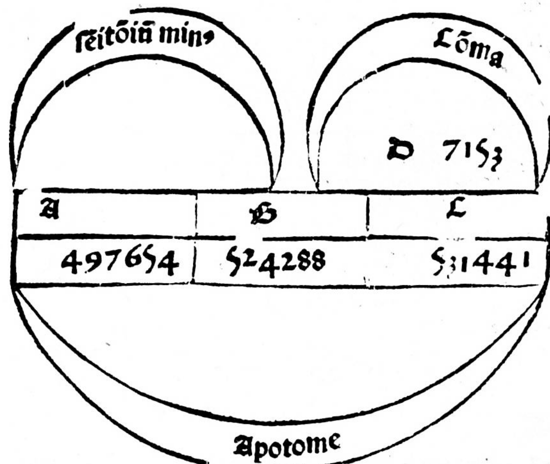
Superius dictorum per numeros demonstratio.

Capitulum. xvi.

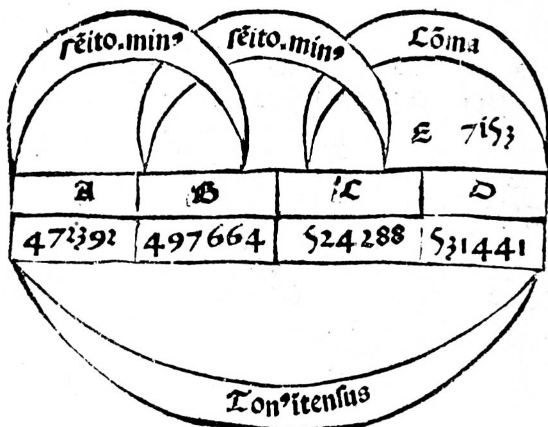
Ed quāquā per hanc rationē demonstratū sit: queadmodum tonus cōmatibus compa retur: non est tamen quasi segnibus delassādū: quo minus per se hanc cōtra cōmata cōparationem retinere tonus ipse monstret. Sit igit. a. quidem. cclxii. cxliiii. b. autem quinqz distans tonis. cccclxxii. cccxcii. C. vo diapason ad id q̄ est. a. continens symphoniā. s. i nūeris. dxxiiii. cclxxxviii. d. autē ab eo q̄ est. a. sextonos totos differens. dxxxi. ccccxli. d. igit ab eo quod est. c. distat cōmate sex toni. s. ab. diapasō consonantia. id autem sit. e. vii. cliii. d. autē ab eo qd est. b. tono integerrimo distat. vi. s. toni quinqz tōis. id aūt sit. f. dlxxxx. xlix. Si igitur. e. nouies auxero: fiet mihi. b. lxiiii. ccclxxvii. Sin vo octies: fiet. lvii. ccxxiiii Id sit. G. Sed. b. quidem. f. numero comparatus superat. G. vero superatur. & est. f. toni differētia. b. autem nouies multiplicatū cōma. g. vero octies demonstratus est igitur tonus minor quidem. viiii. eē cōmatibus: octo cōmatibus maior.

¶ Ita his premissis licet maius semitonium minore semitonio cōmate distare monstratum sit: tamen idem quoqꝫ per se ⁊ per subiectos numeros tali ratione ꝓbabit̄. sit. a. numerus. cccclxcvii. dclxiiii. ab eo vero semitonium minus distans sit. b. numerus: qui iam supra quoqꝫ descriptus est. dxxiiii. cclxxxviii. apotome vero distet ab eo quod est. a. Is numerus: qui colligitur vnitatibus. dxxxi. ccxli. ⁊ sit hoc. c. Quoniam igitur. a. b. minus semitonium. a. c. maius: differētia ei⁹ quod est. c. ab eo quod est. b. perquirenda est. Ea est. vij. dliii. id sit. d. Sed hic numerus dudum cōma mōstrabat. inter maius igitur semitonium ac minus cōma differentiā facit.

¶ Rursus demōstrādū propono tonum duob⁹ semitonijs minoribus solo cōmate esse maiorem. Sit. a. numerus. cccclxxii. cccxcii. Ab hoc intēdatur ton⁹. dxxxi. ccccxli ⁊ sit hoc. d. ab eo vero quod est. a. intendat̄ semitoniū. Min⁹ quod est. b. ac sit. b. cccclxcvii. dclxiiii. Itē ab eo quod est. b. semitoniū aliud intendat̄ min⁹ qd̄ est. c. ⁊ sit. c. dxxiiii. cclxxxviii. Quoniam igit̄. a. d. tonus est. a. c. vero duo continent minora semitonia videamus que sit differētia inter. c. atqꝫ. d. numeros constituta. Est autē. e. s. vnitatū. vii. dliii. Demōstratum est igitur tonum duobus semitonis minorib⁹ cōmate eē maiorē. Sed qm̄ oīa iam que ꝓbāda promisimus: propria rōne monstrata sunt: nūc qd̄ superest musice institutioni: regularis monochordi faciēda ē partitio. Quam rem qm̄ longior tractat⁹ extēdit: im posterioris ꝯmētarij disputatōēꝫ cēsuim⁹ trāsferēdā

¶ Eiusdem Boetij de Musica liber quartus.

Uocum differentias ī quātitate consistere
Capitulum. i.

Et si omnia que demonstranda erunt superioris libri tractatione digessimus non penitet tamen rursus eadem memorie recolligenda prestare cum quadam diuersitate tractatus vt his rursus ad memoriam redeuntibus ad regule diuisionem: quo tota tendit intētio: veniamus. Si foret rerum omnium quies: null⁹ auditum sonus feriret. Id autem fieret quoniam cessantibus motibus cunctis nulle inter se res pulsuꝫ cierent. vt igitur sit vox: pulsu est opus. Sed vt sit puls⁹ motus necessarie est antecedat. Ut ergo sit vox: motum esse necesse est. Sed omnis mot⁹ habet in se tū velocitatem: tum etiam tarditatem. Si igitur sit tardus in pellendo motus: grauior redditur sonus. Naꝫ vt t rditas proxima stationi est: ita grauitas contigu a taciturnita ti. Uelox vero motus acutam voculam prestat. Preterea: que grauis est: intensione crescit ad medium. Que vero acuta: remissiōe decrescit ad medium. Unde fit vt omnis sonus quasi ex quibusdam partibus compositus esse videatur. Omnis autem partium coniunctio proportiōe committitur. sonorum igitur coniunctio proportionibus constituta est. Proportiones autem principaliter ī numeris cōsiderantur: proportio vero simplex numerorum vel ī multiplicibus vel in superparticularibus vel in superpartientibus inuenitur. Secundum vero multiplices proportiones vel superparticulares consone vel dissone voces exaudiuntur. Consone quidem sunt: que simul pulse suauem permixtumqꝫ inter se coniungunt sonum. Dissone vero que simul pulse: non reddūt suauem neqꝫ permixtum sonum. his igitur ita predictis de proportionibus pauca dicamus.

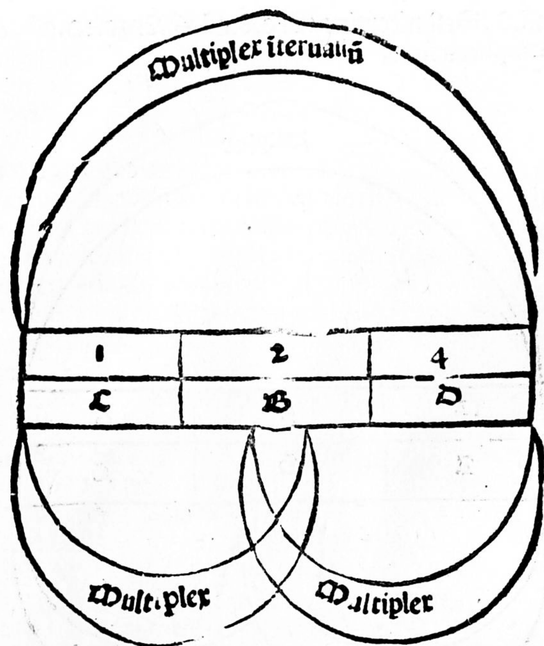
¶ Diuerse de interuallis speculationes.

Capitulum. ii.

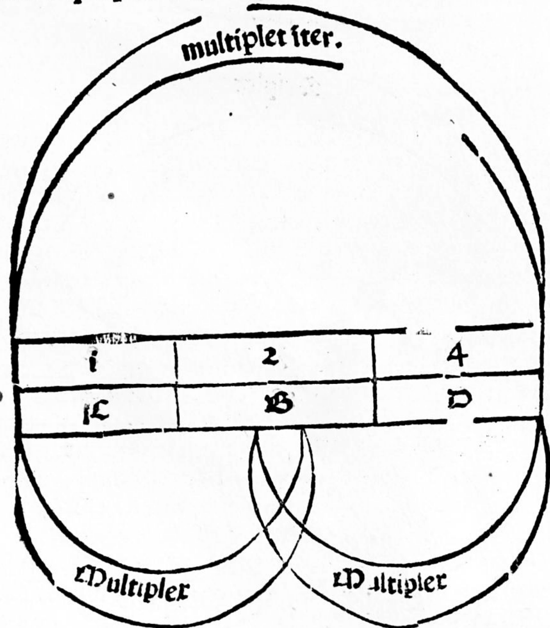

Si interuallum multiplex binario multiplicetur: id quod fit ex hac multiplicatione: īteruallum multiplex est. sit multiplex interuallum. b. c. ⁊. b. multiplex eius qꝫ ē. c. ⁊ fiat vt est. c. ad. b. ita. b. ad. d. Quoniam igitur b. multiplex est eius quod est. c. metitur. c. terminus id quod est. b. vel bis vel tertio vel deinceps. ⁊ est. vt c. ad. b. ita. b. ad. d. Metitur igitur. b. terminus id qd̄ est. d. Quocirca quia. c. terminus id quod est. b. metitur: metitur etiam. d. Multiplex est igitur. d. eius qd̄ est. c. ⁊ est. c. d. Interuallum effectum ex cōposito bis copulatoqꝫ sibimet ⁊ per binarium multiplicato. b. c. interuallo. ī numeris quoqꝫ idem probatur. sit enim. b. ad. c. duplum vt binarius ad vnitatem ⁊ fiat. vt. c. ad. b. ita. b. ad. d. Erit igitur. d. quaternarius. Multiplex est. b. ad. c. idest binarius ad vnitatē. Multiplex est igitur. d. quaternarius ad. c. vnitatem. Est autem quadruplus quaternarius vnitatis ⁊ binario multiplicata medietas quod est interuallum. b. c.

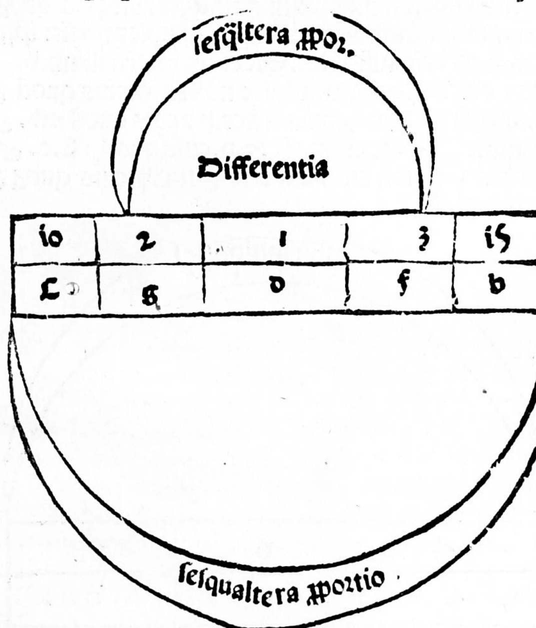
Multiplex

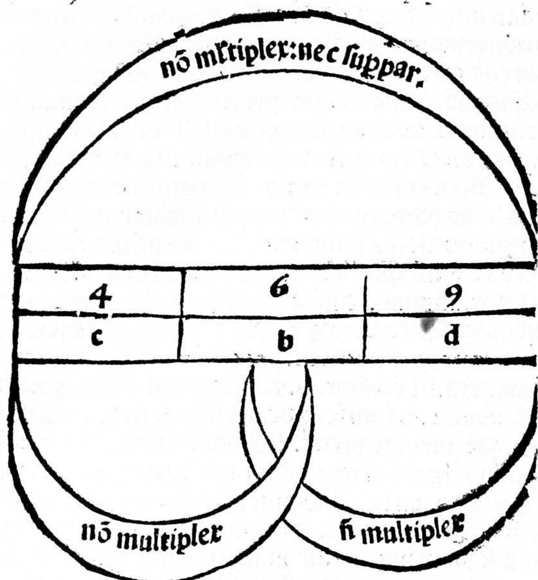
℃Si interuallum binario multiplicatū multiplex effecerit interuallum: ipsum quoqꝫ multiplex erit. Sit interuallū.b.c.⁊ fiat vt.c.ad.b.ita.b.ad.d.⁊.d.sit ad.c. multiplex. Dico: qz.b.ei⁹ qd est.c.multiplex est. Qm̄ enim.d.eius quod est.c.multiplex est: metietur.c.id quod est.d.metietur ⁊.b. Ostensum vo est qm̄ si sint termini proportionaliter constituti: cum primus fuerit vltimo comparatus: si primus vltimū fuerit mensus: metiet̄ ⁊ mediū.c.igitur metitur id quod ē.b. Multiplex est igitur.b.ei⁹ qͥ ē.c. Id rursus ex nūeris fit.c.vnitas.d.vo ex duplicata ꝓportione.b.c.sit q̈ternarius: ⁊ ē multiplex eius qd est.c. Est enim q̄drupl⁹ Qm̄ igitur hic quadrupl⁹ ex duplicata.b.c.ꝓportiōe generatur.b.c.proportio dimidiū ei⁹ erit.igit̄.b.c.proportio dupla est. Sed duplum multiplex est. Erit igitur.b.c.proportio multiplex.

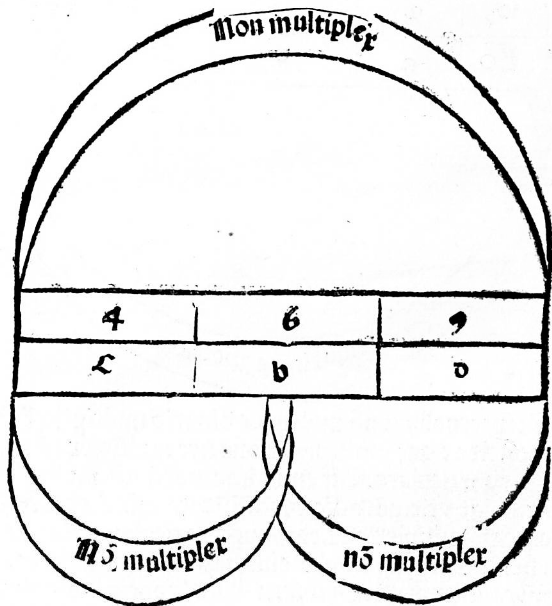
℃Superparticularis interualli medi⁹ numerus neqꝫ vnus neqꝫ plures proportionaliter interueniēt.sit.n. b.c.proportio superparticularis ⁊ in eadem ꝓportiōe minimi sint.d.f.⁊.g. Qm̄.d.f.⁊.g.minimi sūt in eadē proportione: sunt eiusdem proportionis primi. Quocirca eos vnitas metietur. Auferatur igit̄.g.ab.d.f. ⁊ relinquat̄.d. hic est igit̄ vtrorūqꝫ mēsura cōmunis hec igitur erit vnitas. Quocirca null⁹ inter.f.d.atqꝫ g.incidet nūerus: q sit ab.f.d.quidē minor maior vo ab.G. Sola enī hinterest vnitas quanti vo in supparticularibus proportionib⁹ proportiōaliter inter eiusdem propo:tionis minimos intercident: tot ēt inter ceteros eiusdē ꝓportionis incident. Sꝫ null⁹ inter.f.d.atqꝫ.g.minimos eiusdē ꝓportionis iteruenire pōt Nullus igit̄ inter.b.atqꝫ.c.proportionaliter cadet.⁊ i numeris sit quelibet superparticularis proportio: vt sesqualtera.hi vo sunt.10.⁊.15.in eadē vo proportione minimi.2.⁊.3.aufero de.3.binariū fit reliqua vnitas: eadē vtrosqꝫ metit̄. Nullus erit igitur inter binarium ternarūqꝫ numer⁹: qui sit binario maiori minor vero ternario. Alioquin vnitas diuidetur quod est inconueniens. Quare nec inter.10.quidem atqꝫ.15.quisquam inuenietur numerus: qui talem ad.10. obtineat proportionem qualem ad eum tenent.15.

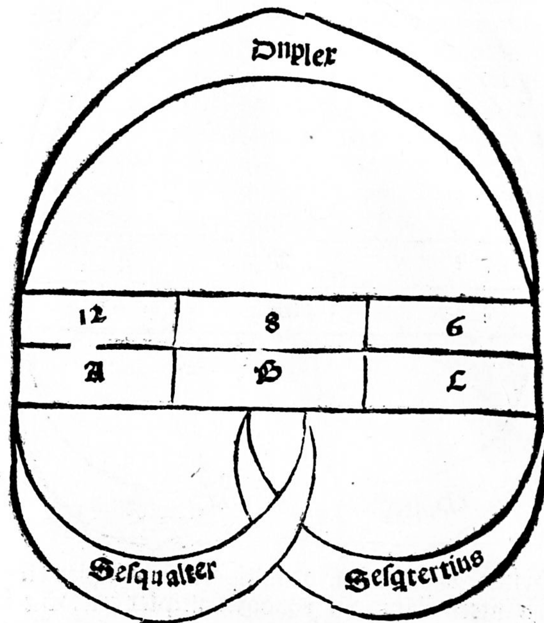
℃Si interuallum nō multiplex binario multiplicet̄ id quod fit ex hac multiplicatione nec multiplex est nec superparticulare. Sit enim interuallū nō multiplex b.c.⁊ fiat vt.c.ad.b.sic.b.ad.d. Dico qm̄.d.eius qͥ ē.c.neqꝫ multiplex est neqꝫ superparticularis. Sit enī si fieri potest primum.d.eius quod est.c.multiplex.⁊ qm̄ cognitum est. Si interuallum binario multiplicatum sit.⁊ multiplex interuallū creatū.id qd multiplicatum est bis interuallum esse multiplex. Erit igitur.b.c.multiplex.sed non est positū. Non igitur erit.d.eius qd est.c.multiplex nec vo.superparticulare. Nā superparticularis proportionis medius proportinaliter terminus nullus interuenit.inter.d.vo.⁊.c.est ꝓportionaliter terminus constitut⁹.idest.b. Nā vt.c.ad.b.ita.b.ad.d. impossibile igitur erit.d.eius qd est.c.vel multiplicem esse vel superparticularem: quod oportebat ostendere: Et in numeris sit non multiplex interuallum.6.ad.4.fiatqꝫ vt sunt.4.ad.6.ita sex ad alium quemlibet numerum.hic erit igitur nouenarius. Qui quaternarii neqꝫ multiplex neqꝫ superparticularis est.

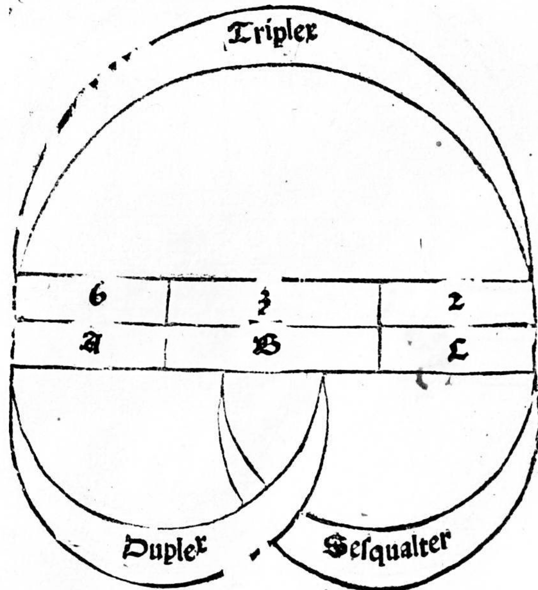
Si interuallum binario multiplicetur: atq3 id quod ex ea multiplicatione creabitur multiplex nõ sit: ipm quoq3 non erit multiplex. Sit enim interuallum. b. c. fiatq3 vt. c. ad. b. ita. b. ad. d. & non fit. d. eius quod e. c. multiplex. Dico quoniam nec. b. eius quod est. c. erit multiplex. Si enim est: & d. eius quod est. c. est multiplex. At non est. Non erit igitur. b. eius quod e. c. multiplex

Duplex interuallum ex duobus maximis superparticularibus coniungitur sesqualtero & sesquitertio. Sit enim. a. quidem eius quod est. b. sesqualter. b. vero eius quod est. c. sesquitertius. Dico quoniaz. a. eius quod est. c. duplex est. Quoniam igitur sesqualter est. a. eius quod est. b. igitur. a. habet in se totuz. b. eiusq3 dimidium. Duo igitur. a. equi sunt tribus. b. Rursus quoniam. b. eius. quod est. c. sesquitertius est. b. igitur habet. c. & eius tertiam partem. Tres igitur. b. equi sunt ad quatuor. c. Tres autem. b. equi erant duobus. a. Duo igitur. a. equi sunt ad quatuor. c. vo' igitur. a. equus est duobus. c. Duplex erit igitur. a. eius qui est. c. & in numeris. Sit enim sesqualter. 12. ad. 8. Sesquitertius vero. 8. ad. 6. Ergo. 12. ad. 6. Duplices sunt.

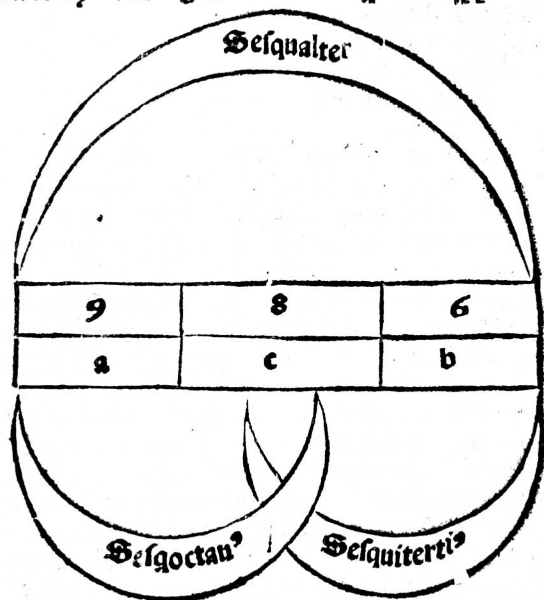
Ex duplici interuallo atq3 sesqualtero triplex nascitur interuallum. Sit enim. a. eius quod est. b. duplex b. autem eius quod est. c. sesqualter. Dico quoniam a. eius quod est. c. triplex est. Nam quoniam. a. eius quod est. b. duplex est. a. igitur equus est duobs. b. Rursus quoniam. b. eius quod est. c. sesqualter est. b. igitur habet in se totum. c. & eius dimidiam partem. Duo igitur. b. equi sunt tribus. c. Sed duo. b. equi erant vni. a. & vnus igitur. a. equus est tribus. c. igitur. a. vno. c. triplex est. Et in numeris sit duplex quidem senarius ternario: sesqualter vero ternarius. binario. Senarius igitur. triplex est binario.

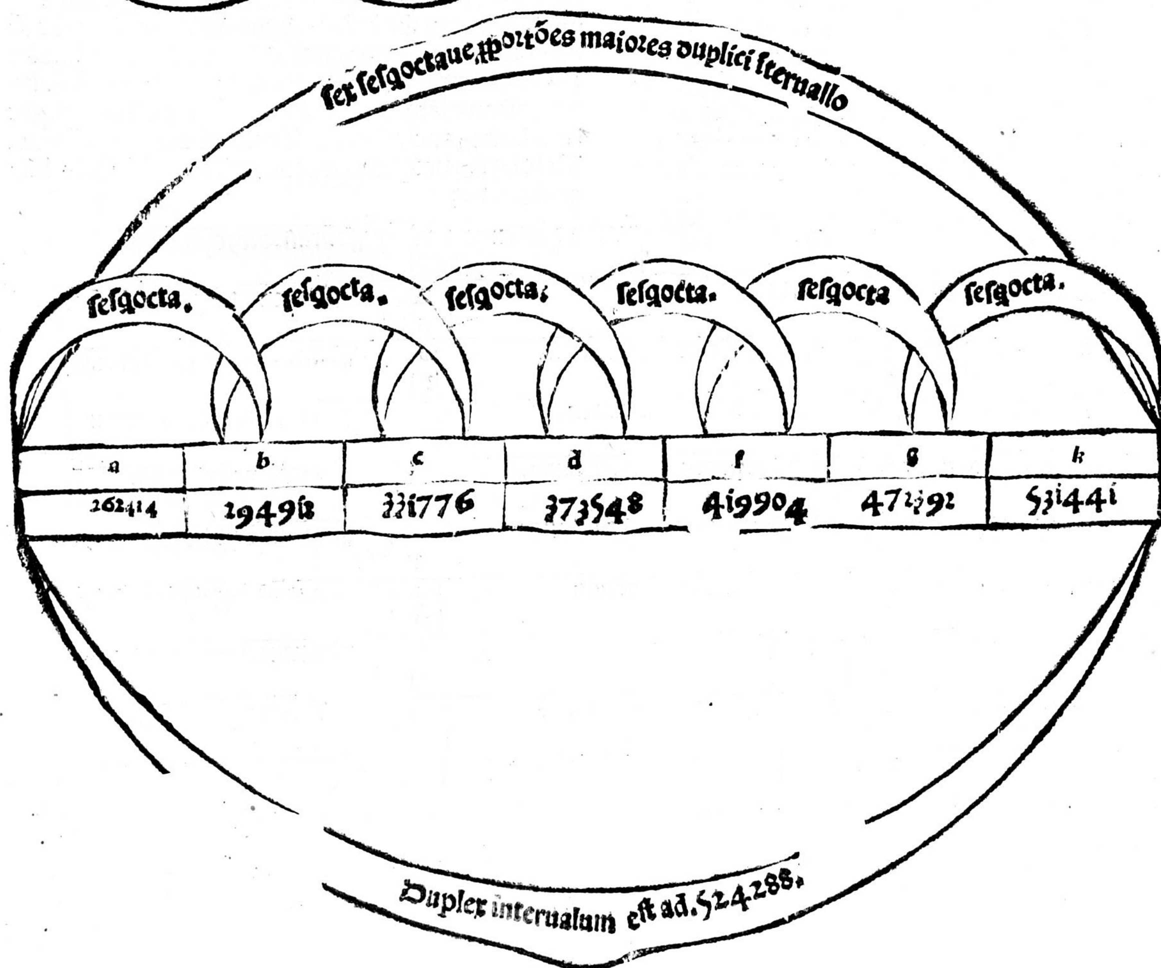
Si sesqualtero interuallo sesquitertiũ demptũ fuerit interuallum: erit quod relinquitur sexquioctauuz

Sit

Sit ens:a quidē eius qđ est.b.sesqlter. At vo.c.ei⁹ qđ est.b.sesquitertius. Dico qm̄.a.ei⁹ quod est.c. sesquioctauus est. Qm̄ enim.a.ei⁹ qđ est.b.sesqualter ē.a. igit̄ h3.b.⁊ eius dimidiā partē. Octo igit̄.a.equi sūt ad duodecim.b. Rursus qm̄.c.ei⁹ qđ ē.b.sesqtertius est.c.igitur h3 in se.b.⁊ tertiā eius partē. Nouē igit̄ c.equi sunt ad duodeci3.b. Duodeci āt.b.eq erāt ad octo.a. Et octo igit̄ a eq sunt ad nouē.c. Igit̄.a.equ⁹ est ei qđ est.c.⁊ octaue ei⁹ pti. A.igit̄ ei⁹ qđ ē.c. sesqoctauus est. Et in numeris sesqualterū quidē interualū sit nouenari⁹ ad senariū sesqtertiū vo octōari3 ad senariu3. Nouē igitur ad octo sesqoctaua pportio ē

¶ Sex proportiones sesquioctaue maiores sunt vno duplici interuallo. Sit enim quidem numerus.a.huius autem sit sesquioctauus.b.huius sesquioctauus.c.⁊ huius sesquioctauus.d.⁊ huius sesquioctauus.f. eiusq3 sesquioctauus.g.atq3 huius sesquioctauus.k. Id autem fiat secundum descriptu3 in Arithmetica modū.⁊ sint nūeri.a.b.c.d.f.g.k.⁊ sit.a.262.144 huius autem sesquioctauus qui est.b.294.912. huius autem sesquioctauus qui est.c.331.776. huius autem sesquioctauus qui est.d.373.248. huius autem sesquioctauus.qui est.f.419.904.huius aute3 sesquioctauus qui est.g.472.392.huius autem sesquioctau⁹ qui est.k.531.441. Et sūt.531.441. q̄ est k.plusq3 duplices ad ducenta.60.duo milia.c.44. quod est.a. Sex igitur sesquioctaue proportiōes. Ampliores sunt vno duplici interuallo.

¶ Musicarum per grecas ac latinas litteras notarum nuncupatio.

Capitulum. 3.

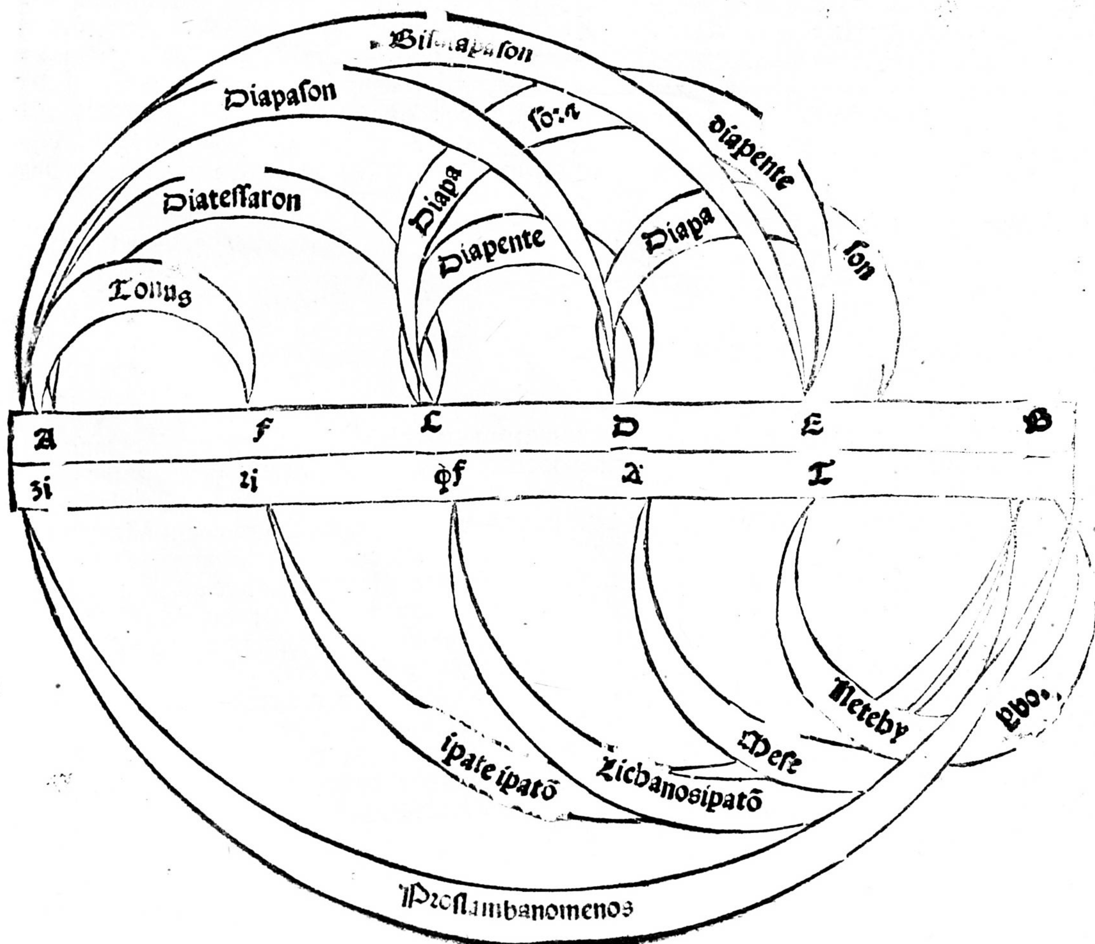
Restat quoniam sumus neruum secundum predictas consonantias per regulam diuisuri: quoniamque necessarios sonos tribus generibus cantilene exhibebit ista partitio: musicas interim notas apponere: vt cum diuisam lineam iisdem notulis signauerimus: quod vnicuique sit nomen: facillime possit agnosci. Ueteres enim musici propter compendium scriptionis: ne integra semper nomina necessarie esset apponere: excogitauere notulas quasdam: quibus neruorum vocabula notarentur: easque per genera modosque diuisere Simul etiam hac breuitate captantes: vt si quando melos aliquod musicus voluisset ascribere super versum Rithmica metri compositione distentum: has sonorum notulas ascriberet. ita miro modo reperientes: vt non tantum carminum verba: que litteris explicarentur. Sed melos quoque ipsum: quod his notulis signaretur. in memoriam posteritatemque duraret. Sed ex his omnibus modis vnum interim lidium eiusque notulas per tria genera disponamus: in reliquis modis idem facere in tempus aliud differentes. Sane si quando dispositionem notarum litterarum grecarum nuncupatione descripsero: lector nulla nouitate turbetur. Grecis .n. litteris nunc in quamlibet partem imminutis: nunc etiam inflexis: tota hec notarum descriptio. constituta est. Nos vero cauemus aliquid ab antiquitatis auctoritate transuertere. Erunt igitur priores ac superiores notule dictionis. i. verborum: secunde vero atque inferiores percussionis proslambanomenos qui adquisitus dici potest. z. non integrum et tau iacens. ┬. Hypate hypaton que est principalis principalium. ↿ . conuersum. et. r. rectum. ↿. parhypate hypaton. idest sub principalis principalium. β. non integrum. et. ┬ supinum ↿β. hypaton enarmonios: que est principalium enarmonios. A. supinum. et r. conuersum retro habens virgulam. ↿Ʒ. hypaton cromatice que est principalium extenta. A. supinum. habens lineam et. r. conuersum duas habens lineas. ↿Ʒ. hypatõ diatonos que est principalium extenta. φ. grecum digamon. φf. hypate meson que est princ ipalis mediarum. c. et. c. Ʃ. parhypate mesõ que est sub principalis mediarum. q. et. c. supinum. ύ. Meson enarmonios que est mediarum enarmonios. π. grecum. et. c. conuersum. πɔ. mesõ croatica. que est mediarum cromatica. π. grecum habens virgulam. et. c. conuersum per medium habens virgulam π́ɔ- meson diatonos que est mediarum extenta. ω. grecum. et. N. grecum diductum. N. Mese que est media. i. et. λ. iacens. λ. Trite synēmenon que est tertia coniunctarum. ϐ. λ. supinum. ύ. Synēmenon enarmanios que est cõiũctarum enarmonios. ŭ. grecum. et. λ. iacens conuersum per medium habens virgulã. λŭ. Synēmenon cromatice: que est coniunctarum cromatica. ŭ. grecum habens virgulam et. A. conuersum habens virgulas. λŭ. Synēmenon diatonos que est coniunctarum extẽta. c. et. N. Nete synēmenon que est vltima coniunctarum. ω. quadratum supinum. et. z. paramese que est sub media. π́: et. π. grecum iacens. ⥲. Trite diezeugmenõ: que tertia diuisarum est. ε. quadratum. et. п. grecum supinum. ω. diezeugmenon enarmõios: que est diuisarum enarmõios. Δ. et. π. grecum iacẽs conuersum. ⫦ diezeugmenõ cromatice que est diuisarum cromatica. Δ. habens virgulam et. π. grecum iacens conuersum habẽs lineam angularem. ⫦Δ. diezeugmenon diatonos que est diuisarum diatonos. ώ. quadratum et supinum. et. z. ⥲. Nete diezeugmenon que est vltima diuisarum. φ. iacens. et. N. inuersum. diductum. N ϴ. Trite hyperboleõ que est tertia excellentium. γ. deorsum respiciens dextrum et semi. α. sinistrum sursum respiciens. ύλ. hypboleõ enarmonios que est excellentium enarmonios. τ̃. supinum et semi. A dextrum supinum. ν⊥. hyperboleon cromatice que est excellentium cromatica. τ̃. supinum habens lineã et semi. A. dextrum supinum habens retro lineã. ύτ̃. hyperboleon diatonos que est excellentium extẽta. ω. grecum habens acutã et. π́. diductum habens acutã. π́ω. Nete hyperboleon. i. habens acutam. et. λ. iacẽs habens acutam. r-Є

z Ƕ	Proslambanomenos	ω N	Lichãos meson diatonos	λ ╕	Parañ. diezeug. enarm
7 r	Hypate hypaton	ι λ	Mese	λ ╕	Parane. diezeug. chrõa.
β L	Parhypate hypaton	ϐ γ	Trite synēmenon	ω z	Parañ. diezeug. diatonos
Ʒ ↿	Lichãos hypatõ enarm	ŭ λ	paranete synē. enarm.	ϴ N	Nete diezeugmenon
Ʒ ↿	Lichãos hypatõ chrõa.	ŭ λ	Paranete synē. chroma.	ν̃ ν	Trite hyperboleon
φ f	Lichãos hypatõ diato.	r N	Paranete synē. diatonos	τ̃ ν	Parañ. hypbo. enarm.
c L	Hypate meson	ώ z	Nete synēmenon	⊥ ν	Parañ. hypboleõ chõa.
ρ υ	Parhypate meson	z ╒	Paramese	ω π	Parane. hypbo. diatono
π ɔ	Lichanos mesõ enarm.	E ш	Trite diezeugmenõ	r Ʌ	Nete hiperboleon
π́ ɔ	Lichãos meson chroma.				

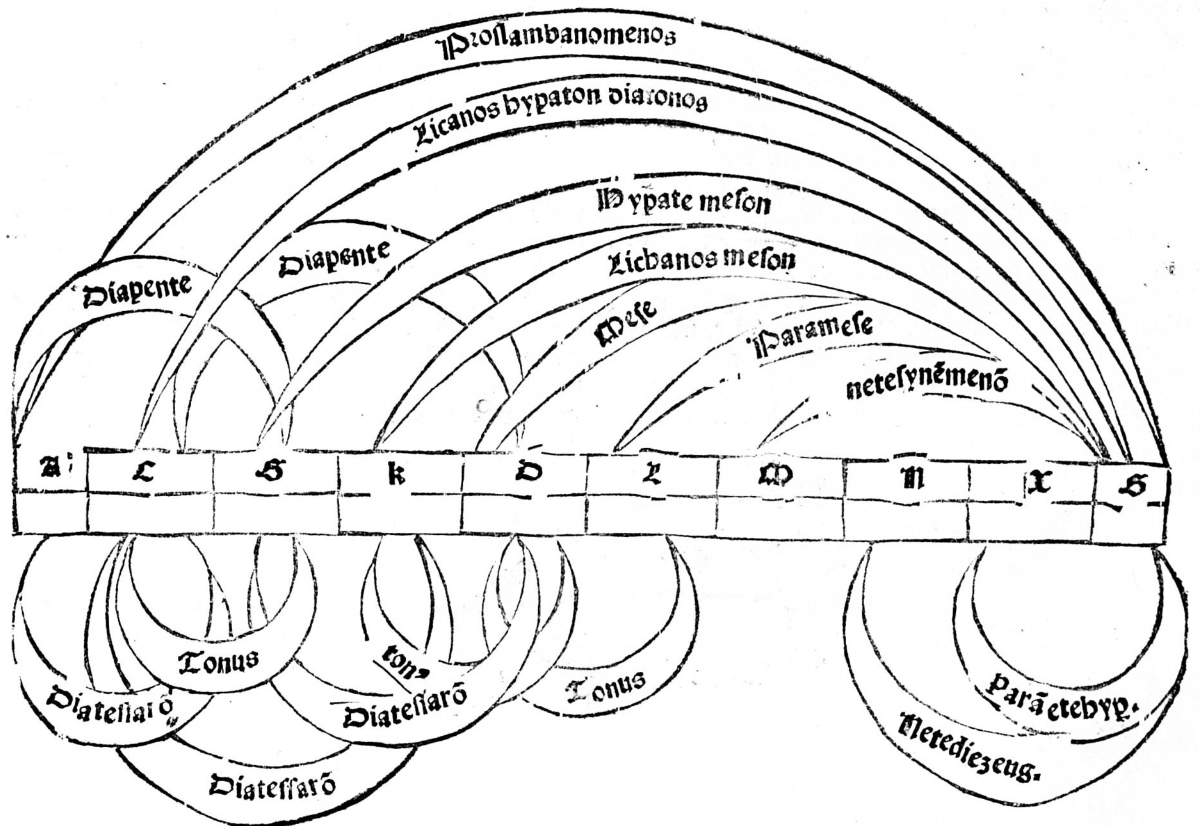
Monocordi regularis ptitio i gñe diatonico. ca. 4

Ed iã tempus est ad regularis monocordi diuisionẽ venire. De q̃ re illud est predicendum: qd siue in mensura nerui: siue in numeris. atq3 in eoꝝ ꝓportione statuatur describenda diuisio. maius spatiũ corde: ꝛ maior numeri multitudo sonos grauiores efficiet: At si fuerit nerui lõgitudo ꝯtractior: ꝛ in nũeris non eq̃ multa pluralitas acutiores voces edi necessarie est. Atq3 ex hac ꝯparatiõe quantũ vnaqueq3 fuerit vel longior vel pluriũ numeroꝝ. Aliaq3 vel cõtractior vel paucioribus signata numeris: tanto vel grauior vel acutior inuenit. nec lectorẽ res illa cõturbet: qd intẽdentes sepe spatia proportionũ numero maiore signauimus: remittẽtes vo minore: cũ itẽsio acumen faciat. remissio grauitatẽ. Illic. n. tantũ ꝓportionũ spatia signabam⁹. Nihil de grauitatis aut acuminis ꝓprietate laborãtes. atq3 iõ ꝛ i acumẽ maiorib⁹ numeris intendim⁹: ꝛ minorib⁹ in grauitatẽ sepe remisimus hic vo vbi cordaꝝ spacia sonosq3 metiemur: nã turã rerũ sequi necesse est: maioriq3 longitudini cordarum ex qua grauitas existit: ampliores minori vo ex q̃ vocis acumen nascit dare breuiores. Sit corda intensa. a. b. huic equa sit regula que ꝓpositis partitionibus diuidatur vt ea regula corde apposita: eedẽ diuisiones in nerui longitudine signẽtur: q3 ah assignaueramus in regul . Nos vo nũc ita diuidim⁹: q̃si ipsã cordã ꝛ nõ regulã partiamur. Diuidat igit. a. b. in quatuor partes p tria puncta que sũt. c. d. e. Erũt igitur tota quidẽ. a. b. dupla ab his que sũt. d. b. a. d. sigillatim vo. a. d. d. b. duo. e. sunt ab his que sũt. a. c. c. d. d. e. e. b. Erit igitur. a. b. quidem grauissima idest proslambanomenos. d. b. autẽ mese. Est enĩ dimidia totius. ꝛ sicut. a. b. ab ea que ẽ. b. d. Dupla est spatio ita. b. d. ab ea que est. a. b. dupla est acumine. Nã vt superius dictum est spatii ꝛ acuminis semper ordo conuersus est Nã tanto est corda maior in acumine: quãto fuerit minor in spacio. quocirca erit ꝛ. e. b. Nete hyperboleon quoniam. e. b. eius que est. d. b. dimidia quidem in q̃titate dupla vero in acumine. Rursus q̃m eadẽ. e. b. ei⁹ que est. a. b. quarta pars est. in spatio: quadrupla erit ab eadem in acumine. Erit igitur (vt dictum est) nete hyperboleõ dupla in acumine ab ea que est mese. Mese autem dupla in acumine ab ea que est proslambanomenos. Nete vero hyperboleon quadrupla in acumine ab ea que est proslambanomenos: consonabit igitu proslambanomenos ad mesen diapason. mese ad netẽ hyperboleõ diapason ꝓslambanomenos ad ad netẽ hypboleõ bis diapasõ Rursus q̃m eque partes sunt. ãc. c̃. d. d. ẽ. ẽb. Est autẽ . ã. b. quatuor earũdem partium. c. b. autẽ triũ. a. b. sesquitertia est ab ea que est. c. b. Rursus q2 triũ est equalium partium. c. b. sed. d. b. duarum: erit igit. c. b. sesqualtera eius que ẽ. d. b. Rursus q̃m. c. b. ẽ triũ partium equaliũ q̃lis est vna. e. b. tripla igit est. c. ab ea q̃ ẽ. e. b. erit igit. c. b. lichanos hypatõ diatonos: cõsonabitq3 ꝓslambanomenos qdẽ ad lichanõ hypatõ diatonon diatessarõ ꝯsonantiã. Eadẽ vo lichãos hypatõ diatonos ꝯsonabit ad mesen ꝯsonãtiã diapẽte Eadẽq3 lichãos diatonos ꝯsonabit ad netẽ hyperboleon. diapasõ ꝛ diapẽte. Rursus sit de tota. ãb. nonã ptẽ auferã eã q̃ ẽ. a. f. erũt ptes octo. f. b. Erit igit. f. b. hypate hypatõ. ad q̃ sesqoctauã ꝯficat ꝓportionez. a. b. idest proslãbanomenos. In musica vo tonũ.

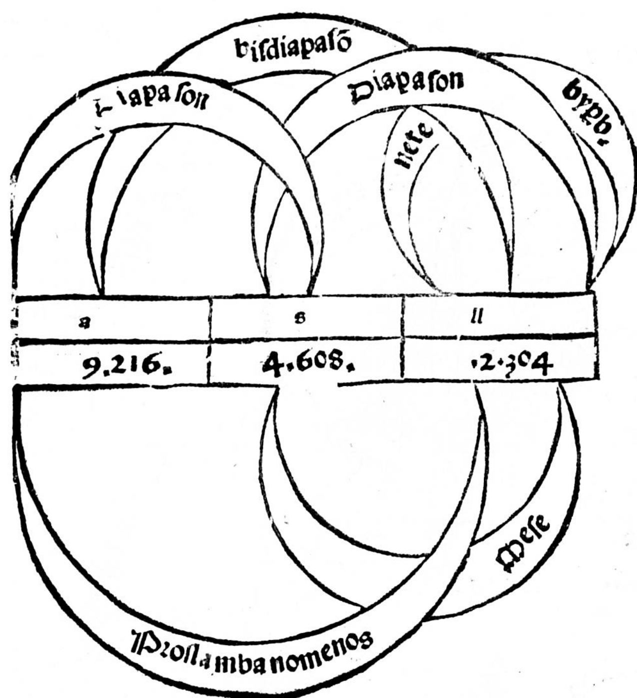
¶ Superior descriptio iferiora signa que continet: eius sunt descriptionis: vbi cordis notulas apposuimus: qm eaꝝ nomina longum fuit ascribere. Item si. a. b. tribus icisionibus partiamur: erit ps tertia. a. g. Due igitur eiusdem erunt. S. b. Consonabit igitur. a. b. ꝓ slambanomenos. ad. g. b. q est hypate meson diapente consonantiam in proportione sesqualtera cōstitutā. c. b. aūt ad. g. b. erit sesquioctaua: ⁊ continebit tonū idq; ordine cadit. Nā lichanos hypatō diatonos idest c. b. ad eam que est hypate meson. i. g. b. cōtiet tonū Rursus. a. b. quidē proslambanomenos ad. c. b. lichanon hypaton diatonon habet consonātiā diatessarō a. b. autē proslambanomenos ad. g. b. hypatē mesō habet consonantiā diapente. Itē. c. b. ad. d. b. i. lichanos hypaton diatonos ad mesen hʒ consonantiā diapente. g. b. autem ad. d. b. idest hypate meson ad mesen habet consonantiam diatessaron Lichanos. autem hypaton idest. c. b. ad hypaten meson comparata idest. g. b. distabit tono. Si autem eius que est. c. b. quartaʒ partē sumpsero: erit. c. k. Igitur. c. b. ad. k. b. obtinet sesqtertiam proportionem. k. b. autē ab ea que est. d. b. sesqoctaua proportione distabit. Erit igitur. k. b. quidē diatonos meson. ⁊ erit. c. b. i. lichanos hypatō diatonos ad. k. b. i. diatonon meson. diatessaron consonantiam cōtinens. Rursus si eius q e d. b. nonam partem sumpsero. erit mihi. d. l. Igitur. l. b. erit paramese. Si autem eius que est. d. b. quartam partem sumpsero: erit. d. m. Igitur. m. b. erit nete sinēmenon. Si. autem eius que est. d. b. tertiam partem sumpsero: erit. d. n. Igitur. n. b. erit nete diezeugmenon. Sit autē. k. b. in duas partes eqs fuerit diuisa: erit. k. x. Eritq;. x. b. paranete hyperboleon.

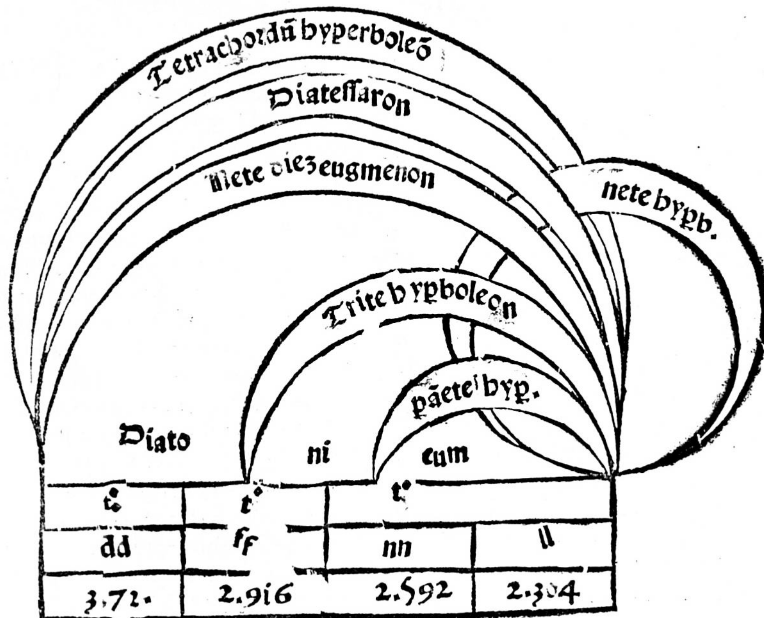
¶ Monocordi netarum hypboleon per tria genera ꝑtitio. Capitulum. XV.

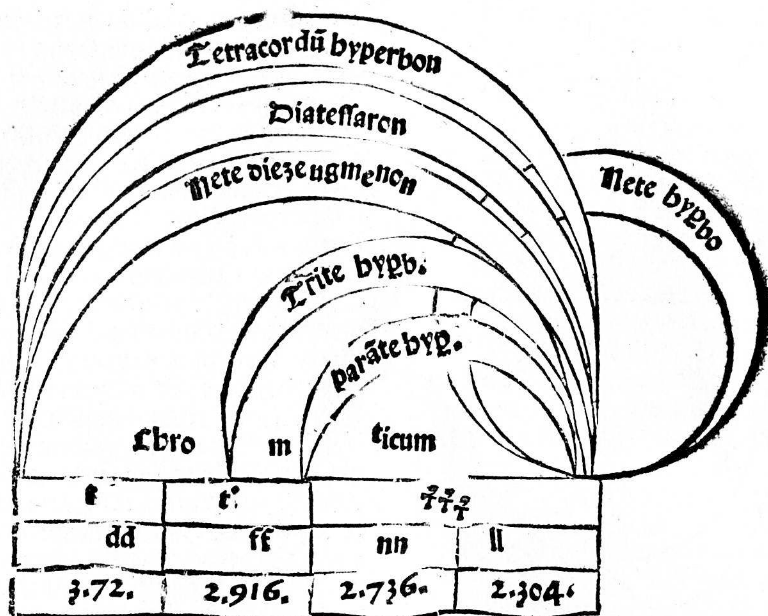
Hunc igitur diatonici generis descriptio facta est in eo. s. mō q ē simplicior ac princeps: quē lidium nuncupamus De qbus modis nunc disserendum non est. vt vo per tria genera currat mixta descriptio: ⁊ oibus ꝓpria numeroꝝ pluralitas apponatur ad conseruandas. s. ꝓportiones: veltonoꝝ atq; dieseō excogitatus ē numerus. q hec oīa posset explere. vt maximus qdem ad ꝓslambanomenon describatur: q sit. 9. 216. Minimus vo. 2. 304. Reliquoruʒ vo sonorum proportiones in horum medietate terētur. sane ab inferiore ꝓcedimus oiumq; noia cordarum non solum noibus verum etiā oppositis lrīs demonstramus. Sed ita vt qm trium generum est facienda partitio. neruorumq; modus lrarum excedit numerum: vbi defecerint lre. easdem rursus geminamus hoc mō: vt qn. ad. z. fuerit vsq; peruentum: ita describamus reliquos neruos. bis. a. i. aa. ⁊ bis. b. i. bb. ⁊ bis. c. i. cc. Sit igitur primus quidem numerus maximusq;: qui ꝓslambanomenon obtineat locuʒ. 9. 216. Sitq; totius corde modus. ab eo qd est. a. vsq; ad id quod est. ll. hanc. i. ꝓslambanomenon. 9. 216. diuido dimidiam ad. o. vt sit tota. a. dupla ab ea que est. o. item. o. sit dupla ab ea que est. ll. Erit igitur. a. quidem proslambanomenos. o. autē mese. ll. nete hyperboleon. habebit igitur. a. quidem. 9. 216. o. vo. horum dimidium. i. 4. 608. vt mese ad proslābanomenon diapason consonantia conueniat. Ea vo que est. ll. dimidiū meses: vt sit ꝓslambanomenos ab ea que est nete hyperboleon: quadrupla. ⁊ bis diapason ad eam consonetur symphoniam: sitq;. ll. ii. ccc. iiii.

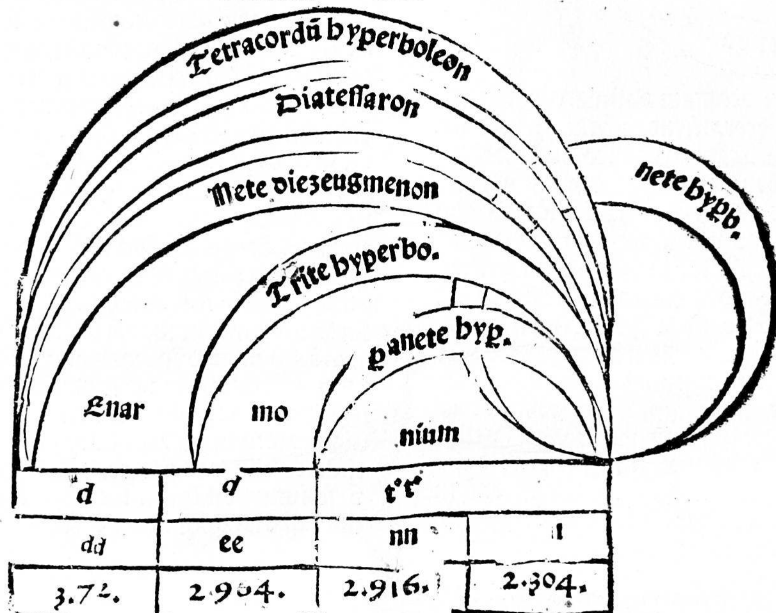
Bisdiapason

Si igitur ex.ii.ccciiii.octauam abstulero partem.i.cclxxxvii.eisdemq; adiecero:fient mihi.ii.dxcii.eritq; n.n.ii.dxcii.que sit paranete hypboleon ad netē hypboleon obtinens distantiā tonū.Rursus eius q̄ est.n.n.ii.dxcii.aufero octauā q̄ cccxxiiii.eāq; eis quorū est octaua subiūgo.erunt.ii.dcccxvi.fietq; mihi .f.f.trite hypboleon diatonos in diatonico.s.genere ii.dcccxvi.tonum qdem distans ab ea que ē paranete hypboleon.diatonū vo ab ea q̄ ē nete hypboleō.eadē vo.f.f.erit in chrōatico gn̄e trite hypbo.croatica enarmonio vo parāete hypb.enarmōios.qd facilius agnoscetur:cur eueniat cum trium generū tria prima tetracorda a nete hypboleō inchoantia descripserimus.Qm̄ vo.si a sesquitertia ꝓportione duas sesquioctauas abstulero relinquit̄ mihi semitonium minus:sumo tertiam eius que est.l.l.i.netē hyperboleon sunt.dcclxviii.Hos eisdē adicio.fient mihi.iii.lxxii.Quorum est.d.d.nete diezeugmenon continēs ad tritem hyperboleon semitonium minus.Nā qm̄ nete diezeugmenon ad netē hyperboleon diatessaron continet consonantiam:trite autem hyperboleō diatonos ab ea ditonum distat.relinquitur spatium quod est inter netē diezeugmenon & tritem hyperboleon semitonii minoris.Quoniam igitur tetracordum hyperboleon diatonici generis expleuim⁹.nūc chromatici & enarmonii tetracorda supplenda sunt hoc modo.Quoniam enim paranete hyperboleō ad netē hyperboleon in diatonico quidem genere tono distat.in chromatico vo tribus semitoniis:i enarmonio vero duobus tonis:si distantiam paranetes hyperboleon & netes hyperboleō diatonici generis sumpserimus eiusq; dimidium paranete hyperboleon que est diatonici generis apponamus:habebimus numerum tribus semitoniis ab hyperboleon nete distantem.& erit hec in cromatico genere paranete hyperboleō.Aufero igitur.de.ii.dxcii.idest de paranete hyperboleon diatonici generis.ii.ccciiii.idest nete hyperboleon:relinquuntur mihi.cclxxxviii.hos diuido erunt.cxliiii.eosdem adiiciam.ii.dxcii.i.parāete hypboleon diatōici gn̄is & erūt mihi.ii.dccxxxvi.hec erit paranete hyperbo.cromatica rursus qm̄ trite hyperboleon vel diatonica vel chrōatica duos tonos distat a nete hyperboleon:& in enarmonio gn̄e paranete hyperboleon duobus tonis distat ab ea q̄ est nete hyperboleon:eadem erit in enarmonico gn̄e paranete hyperboleon:q̄ ē in diatonico vel chromatico trite hyperboleō.Sz qm̄ trite hypboleō diatōici gn̄is & chromatici ad nete diezeugmenō min⁹ seitoniū ꝓuāt:cōstat āt tetracordū enarmonii gn̄is ex duob⁹ integris tōis:& diesi:ac diesi:q̄ sūt dimidia spatia seitonii mīoris:distātiā eā q̄ ē iter netē diezeugmenō & panetē hyp.enarmoniū sumo.Sz qm̄ nete diezeugmenō.e.iii.lxxii.panete.āt hypbo.enarmonios.ii.dcccxvi.hoꝝ distantia erit.clvi.horū sumo dimidiam ptē:q̄ sūt.lxxviii.Hos adicio.ii.dcccxvi..fient ii.dcccxciiii.hec erit.ee.trite hypboleō enarmonios descriptum est igitur secūdū tria genera tetracordum q̄ ē hypboleon:cui⁹ formā subter adiecimus.

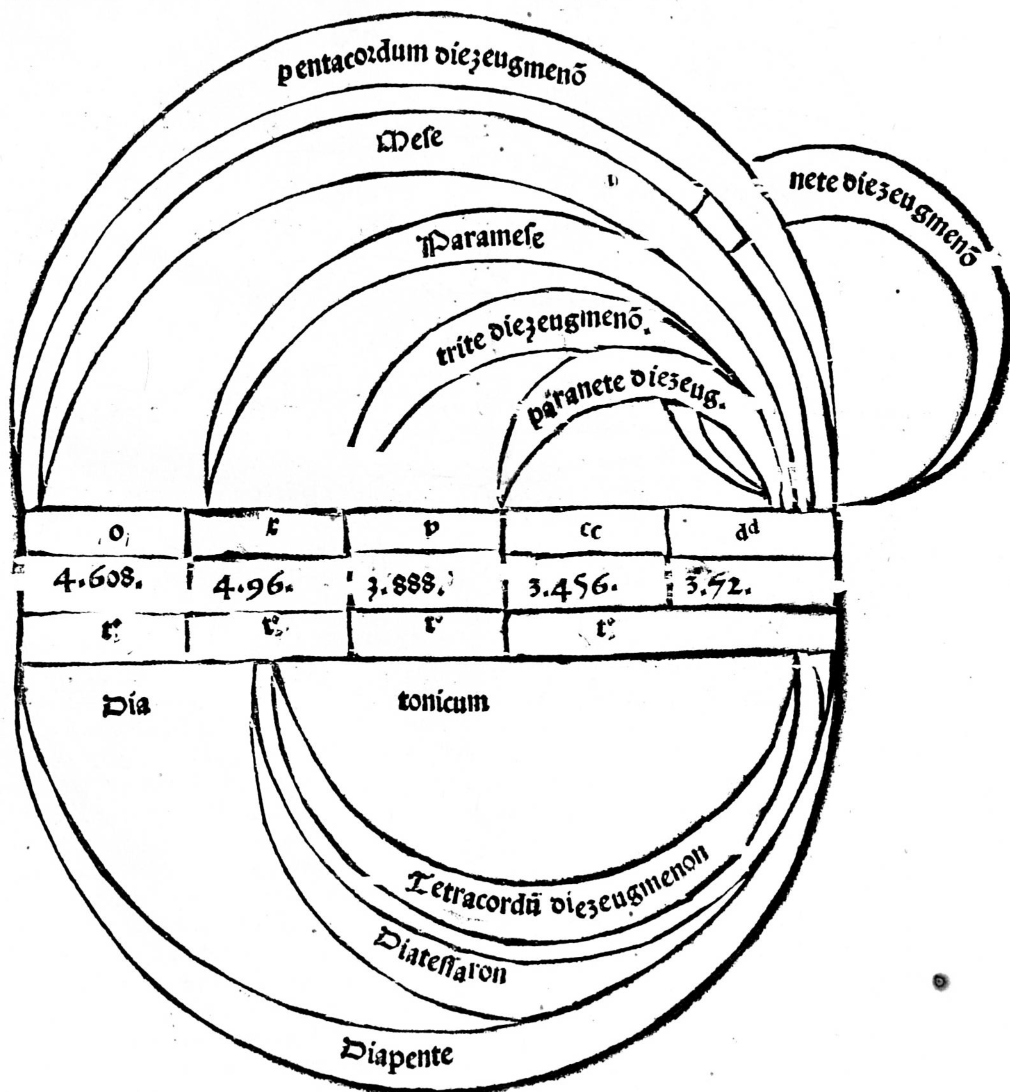
Ratio superius digeste descriptionis. Ca. 6.

Tria igitur tetracorda tali nobis ratiōe descripta sunt. Tetracordum enim omne diatessaron retinet consonantiam. Igitur nete hyperboleon & nete diezeugmenon in tribus generibus idest vel in diatono vel in cromate vel in enarmonio diatessaron continent symphoniam. Diatessaron autem consonantia constat duobus tonis & semitonio minore. Id hoc modo per tria genera in supradictis tetracordis diuisum est In diatonico enim genere primum paranete hyperboleō idest. ii. dxcii. ad netē hypbolēō. idest. ii. ccciiii. obtinet distantiam tonum: quod tali notula inscripsimus. T. Rursus trite hyperboleon diatonici generis que est. ii. dcccxvi. ad paraneten hyperboleon diatonici generis que est. ii. dxcii. rursus. obtinet differentiam quā simili nota insignauimus. T. Nete autem diezeugmenon ad tritem hyperboleon. idest. iii. lxxii ad. ii. dcccxvi. semitonium refert quod tali notula signauimus. T. hoc est totum spacium nete diezeugmenon & nete hyperboleon duorum tonorum ac semitonii. Sed idem duo toni ac semitonium in cromatico genere hac ratione diuisi sunt. Secundum enim genus quod est cromaticū hoc modo descriptū ē. paranete enim cromatice hypboleon q̄ est. ii. dcccxxvi. ad netē hyperboleon que est. ii. ccciiii. comparata cōtinet spatium paranetes hyperboleon diatōici generis ad netē hyperboleon. qd est vnus ton9. idest duo semitonia. maius ac minus. & diuisum rursus spacium paranetes hyperboleō diatonici & netes hyperboleō (Ita enim factum est) qui est dimidius tonus: sed non integre: quia (vt supra vberrime monstratū est) nō pt tonus in duo equa partiri. Consignabimus igit hoc spatium trium semitoniorum. i. toni ac semitōii hoc modo. ttt. Rursus paranete hyperboleon crōatica ad triten hyperboleō retinet partē toni. i. semitoniū quod reliquū fuit ex duobus tonis qui continētur inter triten hyperboleon diatonicā & netē hyperboleō Subtractis vero quatuor semitoniis: reliquum ex toto tetracordo spatiū semitonii est: quod cōtinet inter netē diezeugmenon & tritē hypboleō. Cōstat igit & hoc tetracordum ex duobus tonis ac semitonio: diuisum in

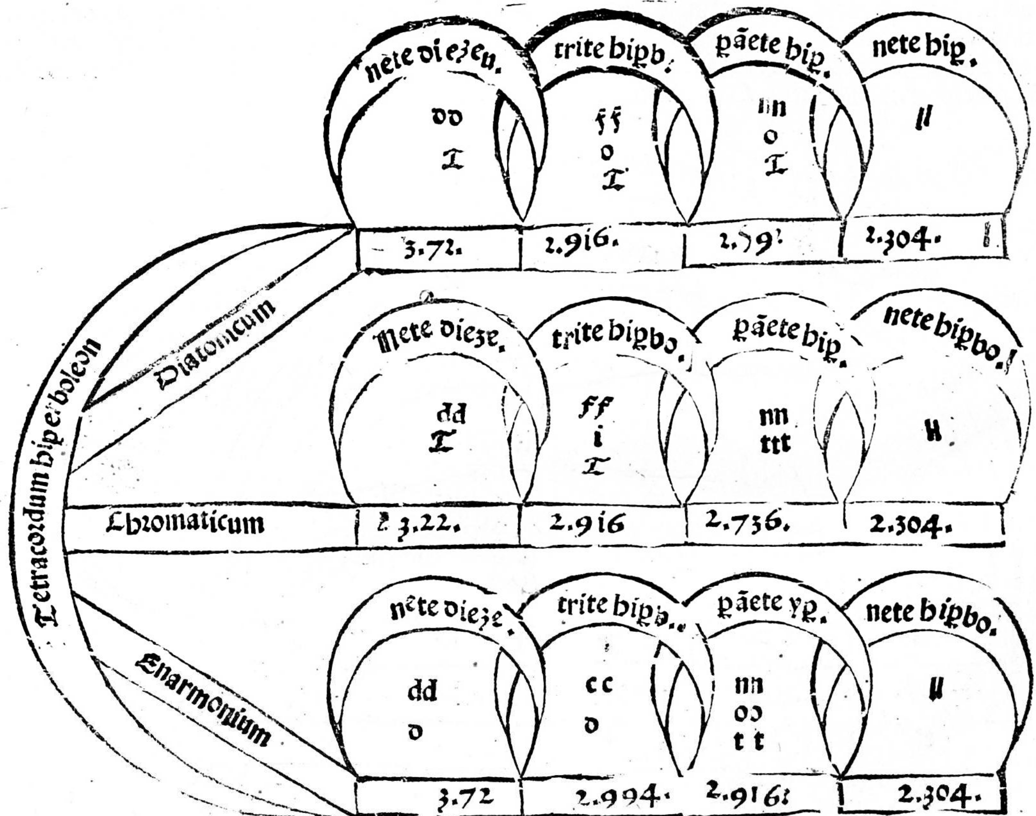
vno spatio quidem trib⁹ semitonijs. In duob⁹ autez spatijs duobus semitonijs. Tria vo spacia neruis q̄tuor continētur. In enarmonio vero genere suma ē id pernoscendi facilitas. ab ea enim que est nete hipboleō. i. ii. ccciiii. paranete hiperboleō enarmonios idest. ii. dcccxvi. duos tonos itegros distat. quos hoc modo notabimus. T. T. Relinquitur igitur ex totius tetracordi duobus tonis ac semitonio vnum quidem semitonium quod continetur iter netē diezeugmenon ⁊ paranetē hiperboleō enarmoniō. Quod. l. diuisimus in duas dieses trite hipboleō enarmoniō Media interiecta spatiūq̧ dieseos hoc modo signauimus. d. ita igitur nobis hiperboleon tetracordū descriptuz est. Quo peracto ad diezeugmenō tetracordum veniamus. Nec immorandum est eisdē commemorationibus in ceteris. Cum ab hac descriptione ēt in alijs sumi possit exemplum.

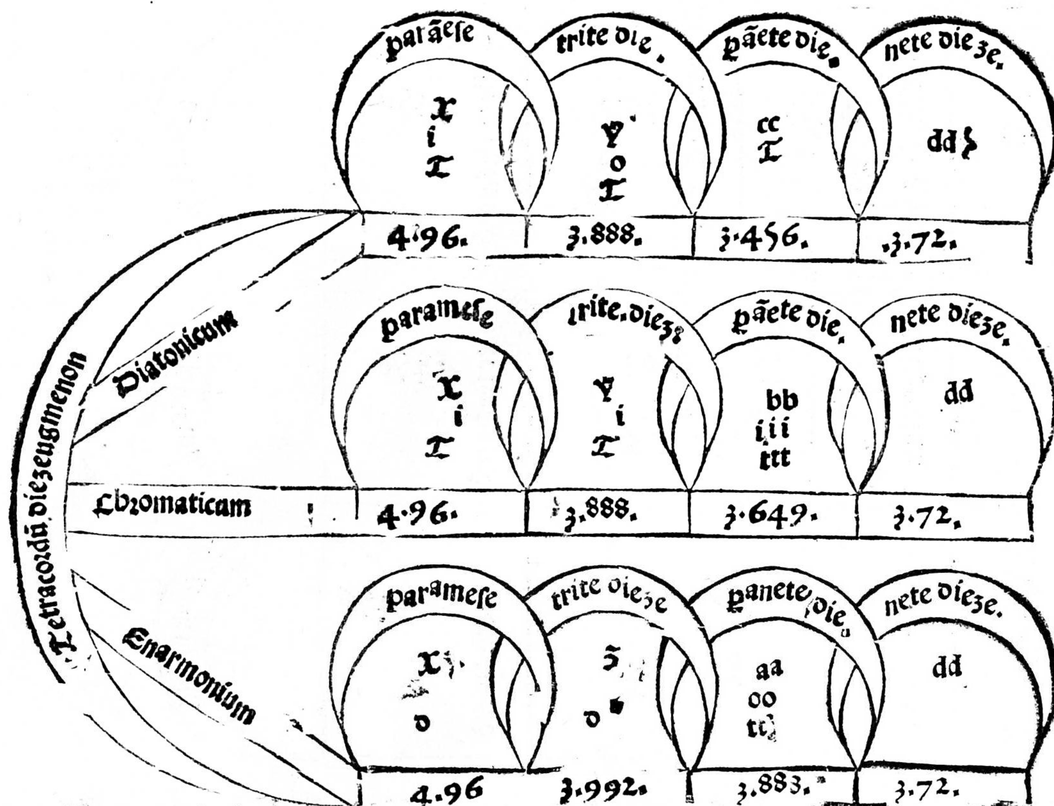
Monochordi netarum diezeugmenon per tria genera partitio. Capitulum. 7.

Netes igitur diezeugmenon q̄ ē. iii. lxxii. si dimidiū sūmā. erūt. M. dxxxvi. Qui eisdē additi fiunt. iiii. dcviii. que est mese: quam o. littera designauimus. q̧ si eiusdem netes diezeugmenon. i. dd. scz. iii. lxxii. auferam tertiā partem: erūt. M. xxiiii. Qui eisdem cōiūcti faciēt. iiii. xcvi. que vocabitur paramese. x. littera subnotata. Nete igitur diezeugmenon. idest. iii. lxxii. ad mesen idest. iiii. dcviii. quoniam in sesqualtera cōparatione consistit: diapente cōsonabit symphoniam. Eadem vero nete diezeugmenō idest. iii. lxxii. ad paramesen idest. iiii. xcvi. que ad eā i sesquitertia proportione composita est: diatessaron retinet consonantiam. Si igitur ab ea que est nete diezeugmenō iii. lxxii. auferā octauam partez idest. ccclxxxiiii. eisq̧ adiiciaz: fient. iii. cccclvi. eritq̧ hec parāete diezeugmenon. diatonos. cc. litteris pernotata ad netem diezeugmenon obtinens tonū. Ab hac vero si octauam auferam partem. i. de. iii. cccclvi. Que est. ccccxxxii. eosq̧ eidem adiungā: erūt. iii. dcccclxxxviii. Eritq̧ ea y. trite diezeugmenon diatonos. Sed quoniam nete diezeugmenon ad paramesen sesquitertiam obtinebat ꝓportionem: trite autem diezeugmenō diatonos a nete diezeugmenon duos tonos abest: cōtinebitur inter tritē diezeugmenon ⁊ paramesen semitonium minus. Diatonicum igitur genus. In hoc quoq̧ tetracordo ac pentacordo ita expletum est. vt tetracordi quidē eius quod est netes diezeugmenon ad paramesen: diatessaron consonantia fit. Pentacordi vero eius quod est netes diezeugmenon ad mesen: diapente fit consonantia.

¶ Enarmonium vero atq; cromaticum genus hac ratione texemus. Sumo distantiam netes & paranetes diezeugmenon diatonici. idest. iii. lxxii. & iii. ccccLvi. & eorum differentia. ccclxxxiiii. hãc diuido. erunt. cxcii hanc si sumã & ei que est paranete diezeugmenõ diatonos. adiũgam. i. iii. ccccLvi. fient. iii. dcxlviii: hec erit paranete diezeugmenon chromatica. b. b. geminatis litteris annotata distans nete diezeugmenon tono & semitonio. i. tribus semitonijs continens ad tritem diezeugmenon dudum quidem diatonicam. Nũc vero cromaticam idest. iii. dccclxxxviii. Semitonium reliquum ab eo. tono. quod diuisum est inter paranetẽ diatonon diezeugmenon & tritẽ diatonõ diezeugmenon: & fit aliud reliquum ex tetracordo semitonium. Inter triten diezeugmenon cromaticam & paramesen: quod. s. ex diatessaron consonantia reliquitur: ea que est. inter neten diezeugmenon & paramesen subtractis duob' tonis: quos nete diezeugmenõ & trite diezeugmenon cromatica continebant. Que autem in diatonico genere trite diezeugmenon diatonica est. In cromatico autem trite diezeugmenon cromatica ea in enarmõio genere paranete diezeugmenõ enarmonios dicitur. integros enim duos tonos distat ab ea que est. nete diezeugmenon & notatur. a. a. Et iter neten diezeugmenon & paraneten enarmonion diezeugmenon nulla inter est corda. atq; ideo paranetes vocabulo nuncupatur. Semitonium vero quod est inter paraneten. enarmonion diezeugmenõ & paramesen idest inter. a. a. & x. hac rõne ptimur vt fiant due dieses. Sumo differentiã paranetes enarmonij diezeugmenon & parameses idest. iii. dccclxxxviii. & iiii. xcvi. ea est. ccvii. hanc diuido. fient. c. iiii. hos appono iii. dccclxxxviii. fiẽt. iii. dcccxcii. Ea erit trite diezeugmenon enarmonios. z. littera pernotata. Huius igit tetracordi per tria genera descriptionem subter adieci superiusq; dispositum hiperboleon tetracordũ aggregaui. vti esset vtrorumq; vna descriptio: & paulatim iuncta dispositionis totius forma consurgeret.

Monocordi netarum synēmenon per tria ganera ꝑtitio Capitulum .8.

Uo quidē tetracorda que sibimet quidē cōiuncta sunt: a mese vo disiuncta: triũ generum superior descriptio quemadmodũ locaret̃ oñdit. Nũc ad aliud tetracordũ veniēdũ ē: q synēmenon vocatur: quod iũctũ ē ei que est mese. Qm̃ enim iter neten diezeugmenō ⁊ mesen diapēte consonãtiã esse prediximus: ē autē diapente consonantia trium tonoꝝ ac semitonij. tres Tres vero sunt toni in hoc pentacordo: quoꝝ vnꝰ q dem netes diezeugmenō ad paranetem diezeugmenon diatonon. Alter vero paranetes diezeugmenon diatonon ad tritem diezeugmenon diatonon. Tertius autē ꝑameses ad mesen: reliquũq; semitoniũ trites diezeugmenō diatoni ad paramesen: qm̃q; netes diezeugmenon ⁊ parameses tetracordũ ab ea q̄ est mese. eo tono disiunctũ: q est iter ꝑamesen ac mesen. Si ex eo pentacordo: quod est a nete diezeugmenon ad mesen: vnũ abstulerimus tonũ eũ. s. qui conti netur iter neten diezeugmenō ⁊ paraneten diezeugmenon diatonon: poterimus aliud tetracordũ ad mesen iungere: vt fiat synēmenon: quod est cōiũctũ hoc mō. Nã qm̃ paranetes diezeugmenō diatoni: q̄ ē. c. c. numerꝰ ē. iii. ccccl vi. horũ tertia eisdē addita faciet mesen. hic ergo numerus in diezeugmenon tetracordo. c. c. litteris ãnotatus tono distabat a nete diezeumenon in genere diatonico: ⁊ parãete diezeugmenō diatonos vocabat̃. in sinēmenō aũt tetracordo. i. coniũctarũ sit nete sinēmenon in tribus generibus cōstituta. y. littera pernotata: ⁊ ab ea octaua pars auferatur que ē. ccccxxxii. eisq; apponatur: fiēt. iii. dccclxxxviii. que est paranete sinēmenon ⁊. T. littera pernotata. huiꝰ ꝑs sumatur octaua ea q̄ est. ccccl xxxvi. hec summa si eisdē: quorum octaua ē: aggreget̃: fiēt. iiii. ccclxxiiii. que est trite sinēmenon diatonos. i. e. Sed tm̃ nete sinēmenō ad mesen idest. iii. ccccl vi. ad. iiii. dcviii. sesqtertiã obtinet ꝓportionē. que est diatessarō: trite autem synēmenō ad neten sinēmenon idest iiii. ccclxxiiii. ad. iii. ccccl vi. duoꝝ tonoꝝ obtinet ꝓportionē: relinquit̃ trites synēmenon diatoni ad mesen proportio semitonij ⁊ coniũctũ est hoc tetracordũ cũ mese: atq; iō sinēmenō q̄si cōtinuũ ⁊ cōiũctũ vocat̃. Et diatonici quidē hoc mō est facta ꝓportio. Cromatici vero talis diuisio ē. Sumo netes synēmenō ⁊ paranetes synēmenon diatonici idest. iii. ccccl vi. ⁊. iii. dccclxxxviii. differentiã. ea est. ccccxxxii. hanc diuido vt semitoniũ fiat. fiunt. ccxvi. hãc adijcio ad. iii. dccclxxxviii. vt tria semitonia fiãt: erũt. iiii. ciiii. que ē parãete sinēmenon cromatica. cui littera. s. super apposita ē. Ab hac igit̃ idest parãete synēmenō cromatica ad triten synēmenon prius quidem diatonicã. nũc vero cromaticã semitoniũ est A qua trite synēmenon cromatica vsq; mesen aliud semitoniũ repit̃. Sed quoniã a nete synēmenon vsq; ad triten synēmenon diatonicã vel cromaticã duo toni sũt: q̄ est in diatonico vel cromatico generibꝰ trite synēmenō diatonos vel crōatica: eadē in genere enarmonio ꝑanete synēmenon enarmonios ē hũs sũmã. iiii. ccclxxiiii. q̄ sit. R. A qua vsq; ad meson semitoniũ est. hoc ꝑtior ĩ duas dieses hoc modo. Sumo differētiã parãetes synēmenon enarmōij ⁊ meses idest. iiii. ccclxxiiii. ⁊. iiii. dcviii. facit. cc. xxxiiii. hanc diuido. fient. cxvii. hanc adijcio paranete synēmenon enarmonios. i. iiii. ccclxxii i fient. iiii. ccccxci. que. p. littera pernotatur. ⁊ sit ea trite synēmenon enarmonios. Eritq; semitonium quod ꝯtinetur iter paraneten synēmenon enarmonion: ⁊ mesen idest inter. iiii. ccclxxiii. ⁊. iiii. dcviii. diuisũ ꝑ tritē sinēmenō enarmoniō. eã. s. q̄ ē. iiii. ccccxci. Quocirca huius quoq; tetracordi expedita ratio ē. Nũc aũt faciēda ē descriptio iũcta tñ cũ ceteris tetracordis. i. hiꝑboleon ac diezeugmenon. vt paulatim fiat descriptionis rata progressio.

diatonicū | Chroma. | Enarmoniū

diatonicū
3456 Nete sinēmenō
3888 parāete synem.
4374 Trite synēmeñ
4608 Mese

Chroma.
3456 nete synēmenō
4104 parāete syne.
4374 Trite sinēmenō
4608 Mese

Enarmoniū
3456 Nete sinēmenō
4374 parāete sinēme.
4491 trite sinēme.
4608 Mese

D E T Y

diatonicū | chromaticū. | enarmoniū

diatonicū
2304 Nete hiperboleon
2592 parāete hiperb.
2916 trite hiperbo.
3072 nete diezeug.
3456 parāete diez
3888 trite diezeug
4096 paramese
4608 Mese

chromaticū.
2304 Nete hiperbo.
2736 paranete hiperbo.
2916 Trite hiperbo.
3072 nete diezeug.
3648 parāete diez.
3888 trite die.
4096 Paramese
4608 Mese

enarmoniū
2304 Nete hiperboleō
2916 paranete hiperbo.
2994 Trite hiperbo.
3072 nete die.
3888 paranete diezeu.
3992 trite diezeugme.
4096 pame.
4608 Mese

T Y CC DD ff MM ZZ b b ee n n AA Z

Monochordi meson per tria genera partitio. Capitulum. 9.

Ex his igitur que predicta sunt: in ceteris nõ arbitror diutius laborandum. Ad horũ enĩ exemplar etiam reliqua tetracorda meson atqꝫ hypaton texenda sunt. Ac primum quidem diatonici generis meson tetracordon hoc ordine describemus. Meses enim que est. iiii. dcviii. sumo tertiam partem. ea est. i. dxxxvi hanc eidẽ copulo. fient. vi. cxliiii. ea sit. H. hypate meson diatessaron ad mesen continens consonantiam. hec duobus tonis ac semitonio ita diuiditur. Sumo enim meses idest. iiii. dcviii. octauam partem: que est. dlxxvi. hanc eidem adiungo. fient. v. clxxxiiii. ea est lichanos meson diatonos idest. M. Cuius interim pars sumitur octaua ea est. dcxlviii. hanc eidem adiungo. fient. v. dcccxxxii. Ea sit. i. parhypate meson diatonos tonũ obtinens ad lichanon meson diatonõ: duobus autẽ tonis distans a mese. Relinquitur igitur semitoniũ inter hypaten meson diatonon et parhipaton meson diatonõ cõstitutũ. i. ĩter. vi. cxliiii. et. v. dcccxxxii. Idẽ vero tetracordum meses atqꝫ hipates meson in cromatico genere tali ratione partimur. Sũo meses differentiam ad licanon meson diatonon. i. iiii. dcviii. ad. v. clxxxiiii. Ea est. dlxxvi. hanc dimidiam partior. fiẽt cclxxxviii. eadem adiicio numero maiori. i. v. clxxxiiii. fient. v. cccclxxii. que sit. N. lichanos meson cromatice Relinquuntur igitur duo semitonia vnuẽ inter lichanon mesen. cromaticen et parhypatẽ meson cromaticen. i. ĩter. v. cccclxxii. et. v. 832. et aliud inter parhipaten meson cromaticen et hypaton meson. idest ĩter v. 832. et. vi. 144. Enarmonium vero genus hoc modo diuidimus quoniam ea que erat parhipate meson diatonos. vel ea que erat parhipate meson cromatice duos tonos distabat a mese obtinens numerum. v. dcccxxxiii. ea in enarmonio genere erit lichãos meson enarmonios. L. littera ꝑnotata duos nihilominus ad mesen obtinens tonos. Reliquum igitur semitonium quod est inter lichanos mesõ enarmonion et hypate meson. idest inter. v. dcccxxxii. et. vi. cxliiii. in duas dieses hoc modo diuidimus. Aufero differentiam. v. dcccxxxii. ad. vi. cxliiii. ea est. cccxii. hãc dimidiam partior fient. clvi. hanc ad. v. dcccxxxii. iungo. fient. v. dcccclxxxviii. et hec sit. K. parhipate meson enarmonios Due vero sunt diesis inter lichanon meson enarmonion et parhypate meson enarmonion idest. inter. v. dcccxxxiii. et. v. dcccclxxxviii. et inter parhypaten meson enarmonion et hypaten meson idest inter. v. dcccclxxxviii. et. vi. cxliiii. Diuisum est igitur meson tetracordon. Quod ita in descriptione ponatur: vt superius descriptis tetracordis aggregetur.

Diatonicum		Chromaticum		Enarmonium	
Nete sinemenon	3456	Nete synemenon	3456	Nete sinemenon	3456
Paranete synemenon	3888	Aparanete syneme.	4104	Paranete synem.	4374
Trite synemenon	4374	Trite sinemenon	4374	Trite sinemen.	4491
Mese	4608	Mese	4608	Mese	4608
Lichanos meson	5184	Lichanos meson	5472	Lichanos meson	2832
Parhipate meson	5832	Parhipate meson	5832	Parhipate meson	5988
Hypate meson	6144	Hypate meson	6144	Hypate meson	6144

Diatonicum		Chromaticum		Enarmonium	
Nete hyperboleon	2304	Nete hyperboleon	2304	Nete hyperboleon	2304
Paranete hypbo.	2592	Paranete hypbo.	2736	Paranete hypbo.	2916
Trite hypboleon	2916	Trite hyperbo.	2916	Trite hypboleon	2994
Nete diezeug.	3072	Nete diezeug.	3072	Nete diezeugme.	3072
Paranete diezeu.	3456	Paranete diezeu.	3648	Paranete diezeu.	3888
Trite diezeugme	3888	Trite diezeug.	3888	Trite diezeugme.	2992
Paramese	4096	Paranete	4096	Pame.	4096

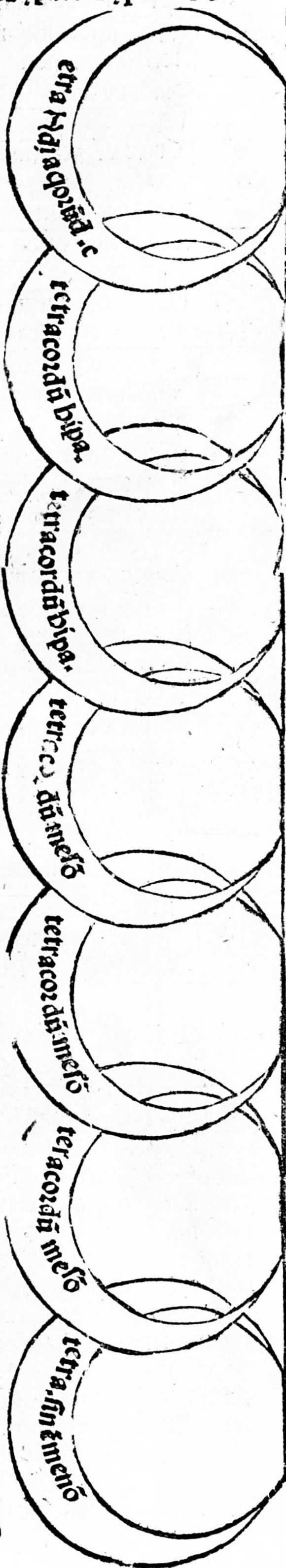
Adverte perspicue lector ultimam figure maioris lineam cum ea minoris figure linea adequari debere que O. literam .n. summitate continet, sed quoniam aliter imprimi non poterat: sic posita est.

Monochordi

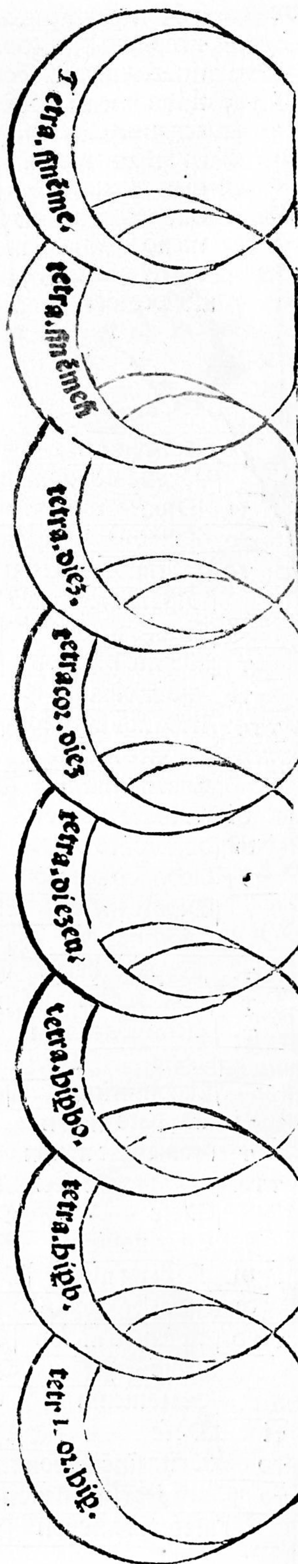
Musica

¶ Monocordi hypatō p tria genera partitio: ⁊ toti⁹ dispositio descriptionis. Capitulum. io.

Nunc vero hypaton tetracordū p tria genera diuidēdū ē. Sumo hypates meson. i. vi. cxliiii. dimidiam partē: que fit .iii. lxxii. hāc eidē si adiecero: fiēt. viiii. ccxvi. q̄ ē pslābanomenos ad hypatē meson diapēte cōsonātiā seruāt. Eiusdē aūt hipates mesō. i. vi. cliiii. Si auferā tertiā partē que ē. ii. xlviii. eidē qʒ adiecero: fiēt. viii. cxcii. Et hec est. b. hypate hypatō. Igitur hipates mesō ad pslābanomenon diapēte ē ɔsonātia. ad hypatē vero hypatō diatessarō. Ab hac igiť hypate meson .i. vi. cxliiii. ps auferať octaua: erūt. dcclxviii. hāc eisdē si quis adiungat fiēt. vi. dcccclxii. Que est. e. licāos hypatō diatonos ad hypaten meson toni obtinēs pportionē. Rurs⁹ d. vi. dcccexii. ps auferať octaua erūt. dccclxiiii. h si eisdē copuleť fiēt. vii. dcclxxvi. que est. c. parhypate hypatō diatonos ad licanō hypatō diatonō toni: ad hypatē mesō duorū tonoꝝ distātiā seruās. Relinqť igiť sēitōiū iter phypatē hypatō diatonō ⁊ hipatē hipatō. i. iter. vii. dcclxxvi. ⁊. viii. cxcii. ⁊ diatōici ⁊ quidē generis hypatō tale tetracordū ē. cromaticū vero tali rōne diuidim⁹. Sumo enī differētiā hypates meson. ⁊ eius que ē licāos hypatō diatonos. i. vi. cxliiii. ⁊. vi. dcccexii. ea ē. dcclxviii. hāc dimidiā ptior vt duo efficiā semitōia fiēt. ccclxxxiiii. hāc adijcio. vi. dcccexii. vt tria semitōia fiāt: erūt. vii. ccxcvi. hec erit. f. licanos hypaton cromatice ab ea q̄ est hypate mesō trib⁹ semitonijs distās. Reliquūť ergo duo semitonia. vnū qdē iter licanō hypatō crōaticē ⁊ pbipatē bipatō cromaticē. i. iter. vii. ccxcvi. ⁊. vii. dcclxxvi. Aliud vō iter parhypatē hypatō cromaticē ⁊ hypatē bipatō. i. iter. vii. dcclxxvi. ⁊. viii. cxcii. Restat enarmoniū gen⁹: cuius ad superi⁹ exemplar talis diuisio est. Qm̄ enim parbipate bipatō diatonos vel parhypate bipatō cromatice: q̄. vii. dcclxxvi. vnitatibus insignita ē duobus tōis distat ab ea que est hypate meson: eadē erit in genere enarmonio licāos hypatō enarmonios que ab bipate meson duobus itegris differāt tonis. Restat igiť ex diatessarō ɔsonātia semitoniū qd ē iter licanō hypatō enarmoniō ⁊ bipatē bipa. i. iter. vii. dcclxxvi. ⁊ iter viii. cxcii. hoc i duas diesis ita diuidim⁹. Sumo drīam ei⁹: q̄ ē licāos hypatō enarmōios: ⁊ bipates bipatō. i. vii. dcclxxvi. ⁊. viii. cxcii. ea est. ccccxvi. huius dimidiā sumo sūt. cc. viii. hāc adijcio. vii. dcclxxiii. fiēt. vii. dccclxxxiiii. q̄ sit. d. parhypate bipaton enarmōios. Sūt igiť due diesis: vna qdē que ē iter licanō hypaton enarmoniō ⁊ parbipatē hypatō enarmoniō. i. iter. vii. dcclxxvi. ⁊. vii. dcccclxxxiiii. Altera vō q̄ ē iter parbipatē bipatō enarmōion: ⁊ bipaten bipaton. i. inter. vii. dcccclxx. iiii. ⁊. viii. cxcii. Ton⁹ vō vltim⁹ iter pslābāomenō ⁊ bipatē hypatō. i. iter. ix. ccxvi. ⁊. viii. cxcii. ɔtieť. Diuisū ē igiť bipatō tetracordū ƀʒ tria genera diatonicū cromaticū enarmōiū. qp si supioribus tetracordis hyperboleō diezeugmenō sinēmenō meson adiūgatur: fit itegra pfectaqʒ descriptio diuisi p oia monocordi regularis.

	Diatonicum		
	Proslambanomenos	A	viiii. ccxvi.
ti	Hipate bipaton	B	viii. cxcii.
to	Parbipate bipaton	C	vii. dcclxxvi.
to	Licbanos bipaton	E	vi. dcccexii.
	Hipate meson	G	vi. cxliiii.
	Chromaticum		
t	Hipate bipaton	B	viii. cxcii.
ti	Parbipate bipatō	C	vii. dcclxxvi.
ttti	Licbanos bipaton	F	vii. ccxcvi.
	Hipate meson	E	vi. cxliiii.
	Enarmonium		
di	Hipate bipaton	B	viii. cxcii.
di	Parbipate bipatō	D	vii. dcccclxxxiiii.
tt	Licbanos bipaton	f	viii. dcclxxvi.
	Hipate meson	E	vi. cxliiii.
	Diatonicum		
ti	Hipate meson	H	vi. cxliiii.
t	Parbipate meson	J	v. dcccxxxii.
t	Licbanos meson	M	v. clxxxxiiii
	Mese	O	iiii. dcviii.
	Chromaticum		
ti	Hypate meson	H	vi. cxliiii.
t	Paripate meson	J	v. dcccxxxii. ε.
ttiti	Licbanos meson	N	v. ccccxlii
	Mese	O	iiii. dcviii.
	Enarmonium		
di	Hipate mesō	H	vi. cxliiii.
di	Parbipate mesō	k	v. dcccclxxxvii.
tito	Licbanos meson	L	v. dcccxxxii.
	Mese	O	iiii. dcviii.
	Diatonicum		
ti	Mese	O	iiii. dcviii.
to	Trite sinēmenon	E	iiii. ccclxxiiii.
to	Paranete sinēmenon	T	iii. dccclxxxvii
	Nete sinēmenon	Y	iii. cccclvi.

	Chromaticum		
t	Mese	O	iiii.dcviii.
ti	Trite sinēmenon	E	iiii.ccccIxxiiii.
titi ti	paranete sinēmenon	S	iiii.ciiii
	Nete sinēmenon	Y	iiii.ccccIvi.
	Enarmonium		
di	Mese	O	iiii.dcviiii.
di	Trite sinēmenon	P	iiii.ccccxci
tot	Paranete sinēmenon	R	iiii . ccclxxiiii.
	Nete sinemenon	Y	iii.ccccIvi.
	Diatonicum		
ti	Paramese	X	iiii.xcvi.
to	Trite diezeugmenon	Y	iii . dccclxxviii.
to	Paranete diezeug.	LL	iii.ccccIvi.
	Nete diezeugmenon	DD	iii.lxxii.
	Chromaticum		
ti	Paramese	X	iiii.xcvi.
ti	Trite diezeugmenō	Y	iii.dccclxxviii
titi ti	Paranete diezeug.	BB	iii. dcxlviii.
	Nete diezeugmenō	DD	iii.lxxii.
	Enarmonium		
di	Paramese	X	iiii.xcvi.
di	Trite diezeugmenon	z	iii.dcccxcii
toto	Paranete diezeug.	AA	iii.dccclxxviii.
	Nete diezeugmenon	DD	iii. lxxii.
	Diatonicum		
ti	Nete diezeugmenon	DD	iii.lxxii.
to	Trite biperboleon	ff	ii. dcccxvi
to	Paranete bypboleon	MM	ii.dxcii.
	Nete byperboleon	LL	ii.ccliiii.
	Chromaticum		
ti	Nete diezeugmenon	DD	iii.lxxii.
t	Trite bypboleon	ff	ii. dcccxvi.
titit	Paranete bypboleon	kk	ii.dccxxvi
	Nete byperboleon	LL	ii.ccciiii.
	Enarmonium		
d	Nete diezeugmenon	DD	iii.lxxii.
d	Trite biperboleon	EE	ii.dcccxciii.
t t	Paranete bipbolēō	MM	ii. dcccxvi.
	Nete biperboleon	LL	ii.ccciiii

¶ Ratio superius disposite descriptionis. Capi. 2.

In superiore igitur forma obtinet quidem consonantiam diapason proslambanomenos ad mesen: mese autem ad netem biperboleon. Bis diapason aūt proslambanomenos ad netem biperboleon. Diatessarō autem consonantiam seruat hipate hipaton ad hipatē meson. hipate mesō ad mesen mese. ad neten sinēmenon. paramese ad netē diezeugmenon. nete diezeugmenon ad netem biperboleon. Atq; hoc ita fit vt bis consonantijs integra tetracorda numerem⁹. Atq; vt clarius omnis in hac forma respiciatur ordo neruorū Secūdū tria genera. v. tantū notantur esse tetracorda Primū atq; grauissimum hipaton: cuius ē princeps hipate hipaton. vltima autem hipate meson. secundum vero meson cuius est princeps hipate meson Extrema vero mese. Tertium sinēmenon : cuius est principes mese finalis nete sinēmenon. Quartū diezeugmenon. cuius est prima paramese: nete vero diezeugmenon

zeugmenon

zeugmenon extrema. Quintus vero est hyperboleō cuius est quidem princeps nete diezeugmenon: ad netem vero hyperboleon terminatur extrema.

¶De stantibus ⁊ mobilibus vocibus.

Capitulum..12.

Harum vero omnium vocum partim sunt in totum immobiles: partim in totum mobiles: partim vero nec in totū immobiles nec in totum mobiles ī totū immobiles sunt proslambanomenos: hypate hypatō hypate meson. mese. nete synemenō. paramese. nete diezeugmenon. nete hyperboleon. iccirco quī in omnibus tribus generibus eedem sunt: nec nomina nec loca permutātes: siue pentacorda siue tetracorda contineant. Pentacorda quidem vt proslambanomenos ad hypaten meson. ⁊ mese ad netē diezeugmenon. Tetracorda vero: vt hypate hypaton ad hypaton meson. ⁊ hypate meson ad mesen. Mobiles vō sunt que secundum singula genera permutantur hoc modo. vt paranete ⁊ licanos diatonici ⁊ cromatici. trite ⁊ parhypate enarmonici. Alia est enim paranete hyperboleon diatonos. alia paranete hyperboleon cromatica. alia trite enarmōios Diuerse sunt etiā paranete diezeugmenon diatonos: atq̄ cromatica. Nec est eadē que in generibus ceteris trite diezeugmenon enarmonios: neq̄ eedem sunt paranete sinēmenon diatonos ⁊ cormatica: ⁊ trite sinēmenon enarmonios his: que sunt in reliquis generibus trite Distant etiam lichanos meson diatonos ⁊ licanos meson cromatice. ⁊ perhypate meson enarmonios nulli aliorum generum parhypate similis inuenitur. Nec eosdem locos ac numeros seruant licanos hypaton diatonos ⁊ licanos hypaton cromatice. Nā parhypate hypaton enarmonios aliorum generum parhypatis esse reperitur dissimilis. Non in totū vero immobiles aut mobiles sunt: que in duobus quidem generibus manent. i. cromatico ⁊ diatonico. Sed in enarmonio permutantur. Id autem sic consideratur trite hyperboleon. diatonos: ⁊ trite hyperboleon cromatice eadem in superiori forma descripta est hisdē numeris. 2.916. At vero cum enarmonium genus aspicimus tritem aliam reperimus. i. 2.994. Que igitur vox duobus fuit generibus cōis: eadem in tertio permutata est. Idem est in diezeugmenon tetracordo. Nam trite diezeugmenon diatonos ⁊ trite diezeugmenon cromatice eedem sunt: sibiq̄ consentiūt trite autem diezeugmenon enarmonios a superiore distat. In sinēmenis etiam idem est. Trite enī synēmenon diatonos ⁊ trite sinēmenon cromatice eedem sunt. Sed trite sinēmenon enarmonios est diuersa. Item parhypate meson diatonos ⁊ perhipate mesō cromatica eedem notantur. Sed in enarmonio genere sicut superi⁹ trite: ita hic parhipate iuxta hypatos meson quidem inueniuntur. vi autem ac soni acumine diuerse sunt ceteris. Rursus parhypate hypaton diatonos ⁊ parhipate cromatica eadem est. Sed nō eadem est cum in enarmonio genere queritur. Sed vt harum non plena mutabilitas clarius colliquescat ad hyperboleon tetracordum redeamus. in hoc igit̄ genere in diatonico atq̄ cromatico genere. trite hyperboleon est eadē: mutatur in enarmonio: ⁊ fit paranete. Item que trite diezeugmenon in diatonico vel cromatico genere vocabat̄: paranete in enarmonio dr̄ que trite sinēmenon in cromatico vel diatonico fuit: in enarmonio in paranetē transit. Que vero parhipate meson in cromatico vel diatonico videbatur eadem licanos meson in enarmonio reperitur. q̄ autē parhypate hypaton vel in diatōico vel in cromatito dicebatur: licanos hipaton in enarmonio nūcupatur. Sunt igitur quidem immobiles. proslambanomenos. hypate hypaton. hypate meson. mese nete sinēmenon. paramese. nete diezeugmenon. nete hyperboleon Mobiles: vero: quas licanos: vel paranetas vel diatonicas. vel cromaticas. vel enarmonicas nominamus. Non in totum mobiles: aut immobiles: quas parhipatas tritas in diatonico vel cromate: licanas autem vel paranetas in enarmonico genere dicimus.

¶De consonantiarum speciebus.

Capitulum. 13.

Nunc de speciebus primaꝝ consonantiarū tractandum est. prime autem consonantie sunt diapason: diapente: diatessarō. Species autem est quedam positio propriam habens formam secundum vnum quodq̄ genus in vnius cuiusq̄ proportionis consonantiā facientis terminis cōstituta: vt in diatono genere. Nā si diezeugmenon tetracordum inter hyperboleon tetracordum: meseq̄ ponamus subtracto. s. sinēmenon tetracordo erunt. 15. nerui. At si ab his proslambanomenos detrahatur: erunt quatuordecim. hi ergo disponantur hoc modo. Sit. a. hypate hypaton. b. per hypate. hypaton. c. licanos hipaton. d. hypate meson E. phypate mesō. f. lichāos mesō. g. mese. h. pamese .i. trite diezeugmeñ. k. panete diezeugmenō. l. nete diezeugmenon. M. trite hypboleō. n. panete hypboleon. o. nete hyperboleon. Ab hipate igitur ad paramesen diapason consonantia est. A mese vero ad hypatē meson diatessaron. ab eadem vero mese ad licanon hipaton diapente. Erit igitur quidem diapason octo cordarum. Diatessaron vero quatuor. diapente autem quinq̄. Ac per hoc habebit diatessarō quidē species tres. diapente autem spēs quatuor. diapason vero species septem. Semperq̄ vna minus species erit: quam fuerint voces. vt enim a mese ceteras ordinamus diatessaron consonantie species tres sunt hoc modo. Una quidem species erit ab. g. ad. d. Secunda vō ab. f. ad. c. Tertia vero ab. e. ad. b. ⁊ huc vsq̄ diatessaron species progrediuntur. Iccirco quia huc vsq̄ spēs binos continet neruos. eiusdem diatessaron. vt. g. d. quidem eos qui sunt. e. f. continent. f. c. eos qui sunt. e. d. ⁊. e. b. eos continent: qui sunt. c. d. si vō his adiecero diatessarō. d. a. diuersa nō erit ab ea que est. g. d. vnum enī solum. g. d. consonantie neruū continebit. i. d. solum. Excessit igitur. g. d. consonantiam. atq̄ ideo diatessaron tres species habere perhibetur. Et in ceteris quidem consonantijs idē est. Diapente autem erunt species quatuor hoc modo: Unā qdem est. h. ad. d. Alia vero ab eo qꝫ est. g. ad. c. Alia ab eo qꝫ est. f. ad. b. Alia autē ab eo qꝫ est. e. ad. a. diapason vero consonātie. 7. erunt species hoc modo. ꝑma ab eo qꝫ est. o. ad. g. secunda ab eo qꝫ est. N. ad. f. Tertia ab eo qꝫ est. M. ad. e. Quarta ab eo qꝫ ē. l. ad d. Quinta ab eo qꝫ ē. k. ad. c. Sexta ab eo qꝫ ē. i. ad. b. Septima ab eo qꝫ est. h. ad. a. liquet igit̄ ex his q̄ dicta sunt: diatessaron consonantiam semel tantum in i mobilibus ac statutis vocibus contineri. Nā si ab hipate hipaton incipiam: erit. a. d. i. ab hipate hipatō i

meson bipaten ea que est in ordine prima. Nã cetere non statutis vocibus terminantur vt.b.c.c. f. Nam ⁊ parbypate bipaton ⁊ parbipate meson: licanos bypaton ⁊ licanos meson mobiles esse monstrate sunt. Quod si rursus ab hypate meson diatessaron consonantiam incohoemus. erit species diatessaron statutꝫ vocibus terminata.g.d.ea que est prima.i.ab bipate meson in mesen. Relique minime. vt.e.b.⁊. f. i. Nã paripate meson ⁊ licanos meson ⁊ trite diezeugmenon non probantur immobiles. rursus si eandem diatessaron paramese suscipiat ordiendam erit quoqꝫ que statutis coerceatur sonis diatessaron spẽs.n.l. id est a paramese in nete diezeugmenon: que est prima Nam cetere que sunt.i.m.⁊.k.n.mobilibus terminãtur sonis. Nam tritem diezeugmenõ ⁊ paranetẽ diezeugmenon: ⁊ tritēꝫ hyperboleon. ⁊ paranetẽ hyperboleon mobiles voces esse prediximus. item diapẽte consonantia duas tm̃ modo spẽs tenet: que statutis vocibus includuntur. vna quideꝫ est.d.b.idest ab hypate meson in paramesẽ: ea que est prima. Altera vero.g.l.i.a mese in neten diezeugmenon. hec vero est quarta. Relique vero.i.e.i.⁊.f.k.minime statutis vocibus clause sunt. Naꝫ paripate ⁊ licane: ⁊ trite: ⁊ paranete instabiles approbantur Similis autem ratio erit si a nete diezeugmenon in graviorem partem.i. ad mesen consonantie huius spẽs considerentur. eisdem enim immobilibus vocibus: que superius dicte sunt: Continebuntur. Siue autem ab hypate meson seu a mese: seu a paramese. siue etiam a nete hyꝑboleon consonantias ad graviorem partem ducamus. duarum que statutis vocibus. Coerceantur, non poterit esse destructio. Diapason vero ꝯsonantie siue ab hypate hypaton in paramesen: siue a nete hyboleon in mesen ordo sumatur: tres tm̃ modo. Spẽs obtinebit que imobilibus vocibus coerceantur. Nam ab hypate hypaton ordientibus vna est.a.b.ea que est prima. ab hypate bipaton in paramese. Altera.d. l.ea que est quarta ab hypate meson in nete diezeugmenon. De hinc.g.o.hec septima est.i. a mese in netẽ hyperboleon Reliquarum vero specierum voces extime nullo modo immobilibus vocibus constitute sunt. Nam parhypate: ⁊ licane: ⁊ trite: ⁊ paranete (vt supra quoqꝫ dictum est) immobiles non sunt. Similiter autem ⁊ per casdem voces si ab hiperboleon nete ordiamur. Specierum ordo contexitur. quorum omnium intelligentiã subiecta descriptio docet:

Stabiles.	A	Hipate hypaton
Mobilies	B	Paripate bipatõ.
Mobiles.	C	Licanos bipaton
Stabiles	D	Hipate meson
Mobiles	E	Parbipate meson
Mobiles	F	Lichanos meson
Stabiles	G	Mese.
Stabile	H	Paramese
Mobiles	I	Trite diezeugmenõ
Mobiles	K	Parãete diezeug.
Stabiles	L	Nete diezeugmenõ
Mobiles	M	Trite hiperboleõ.
Mobiles	N	Paranete hyꝑbo.
Stabiles	O	Nete hiꝑboleon

¶ De modorum exordiis: in quo dispositio notarum ꝑ singulos modos ac voces.

Capitulum . 14.

EX diapasõ igitur consonantie speciebus existunt qui appellantur modi quos eosdem, tropos vel tonos nominant. Sunt autem tropi constitutiones in totis vocum ordinibus vel gravitate vel acumine differentes. constitutio vero est plenum veluti modulationis corpus ex consonantiarum coniunctione consistens: quale est diapason vel diapẽte ⁊ diatessaron vel bis diapason. Est enim diapason constitutio: a proslambanomeno in meson ceteris: q̄ sunt medie: vocibus annumeratis: vel a mese. Rursus in neten hiperboleon cum vocibus iteriectis: vel ab hipate meson in neten diezeugmenon cum his: quas extreme voces medias claudũt. Diapasõ ⁊ diatessaron vo ꝯstitutio ea est. que a proslambanomeno in neten sinẽmenõ. cũ his que medie sunt interiecte constat. Bis diapason autem a ꝓslambanomenõ in neten hiperboleon cũ his que in medio sunt interposite consideratᷣ. Has igitᷣ constitutiones si qs totas faciat acutiores vel in gravius totas remittat. ẜm supradictas diapason ꝯsonantie spẽs efficiet modus septem, quorum nomina sunt. hec. hipodorius. hipofrigius. hipolidius dorius frigius lidiꝰ, mixolidius. horũ vero sic ordo ꝓcedit. Sit in diatonico genere vocum ordo dispositus a proslambanomeno in netẽ hiꝑboleõ. atqꝫ hic sit hipodoriꝰ modꝰ. Si qs ꝓslãbanomeñ ĩ acumẽ itẽdat tono: hipatẽqꝫ hip. codẽ tono attenuet: ceterosqꝫ tonoꝝ omnes faciat acutiores: acutior totus ordo provenict: quam fuit prius q̃ꝫ toni susciperet intensionem. Erit igitur tota constitutio acutior effecta. hipofrigius modꝰ. qꝰ si in hipofrigio toni rursus intensionem voces acceperint. hypolidii modulatio nascetur. At si hipolidium quis semitoniũ intendat: dorium faciet: ⁊ in aliis quidem similis est in acumen intensionemqꝫ processus Quorum. nõ vt intelligentia solum rõne comprehendatur: verũ oculis quoqꝫ forma possit agnosci ab antiqs tradita musicis descriptio supponenda est. sed quoniam per singulos modos a veteribꝰ musicis vnaquecqꝫ vox diversis notulis insignita est: descriptio prius notularuꝫ videtur esse ponenda: vt his primum per se cognitis in modorum descriptione facilis possit esse despectio.

Hipmixolidius

Hypmixolidi⁹
Mixolidius
Lidius
Phrigi⁹
Dorius
Hipolidius
Hipophrigi⁹
Hipodorius

Proslambanomenos
Hipate hypaton
Parhipate hipaton
Lichanos hipaton
Hipate hipaton
Parhipate meson.
Lichanos meson
Mese
Trite sinēmenon
Paranete sinēmenon
Nete sinēmenon
Paramese
Trite diezeugmenon
Paranete diezeugmenon
Nete diezeugmenon
Trite hiperboleon
Paranete hiperboleon
Nete hiperboleon

Descriptio ɔtinēs modoꝝ ordinē ac differētias. c. 15

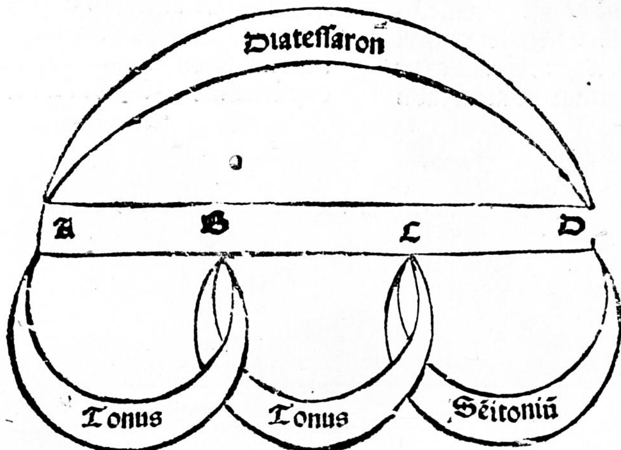
Upior igit̄ ɗscriptio cordarū noīa tenet ascripta: notulas vero iuxta positas: ⁊ q̄ cuiusq̨ sit modi: siue lidii siue phrigii: siue dorii vocabulorum signat adiectio. Sed qm̄ hos modos diximus in speciebus diapason consonantie reperiri: age eosdem in diatonico tantum genere describamus: vt q eoꝝ ordo sit: sub aspectu cadens intelligētiā ī moret

Hypmixolidius
.ii.
Mixolidi⁹
.iii.
Lidius
iiii.
phrigius
.v.
Dorius
.vi.
Hypolidius
.vii.
Hypophrigius
.viii.
Hipodorius

Superius dispositе modorum descriptionis.
Capitulum. 16.

s

Eptem quidem prediximus esse modos: sed nihil videatur incongruum: ꝙ octau⁹ super annexus e st. huius enim adiectionis rōnem paulo posterius eloquemur. Nunc illud est considerandum: ꝙ he paginule: quas inter se rectus linearum ordo distinguit: alie quidem habent notulas musicas: alie vō minime: velut in eo modo: qui scribitur hypermixolidius. Prima quidem panigula. ω. tertia. φ. litteris annotatur. Secunda notula vacat. in hac igitur intercapedine notularum tonus interesse monstratur. Quod vero. φ. tertie: atq;. γ. quarte pagine notam non panigula diuidit. Sed versus recto ordine diductus. semitonium eas differre prenuntiat. ꝙ probatur hoc modo. Naz si. ω. proslambanomenos est. φ. hypate hypaton. γ. parhypate hypaton: necesse est inter proslambanomenon ꝙ est. ω. et inter hypatē hypaton. ꝙ est. φ. toni esse distantiam: inter hypaten aūt hypaton ꝙ est. φ. et parhypaten hypaton: ꝙ est. γ. semitonii differentiam contineri. iamq; hoc regulariter in cūctis est cōsiderandum: vt si vocum notulas integra pagina disgregauerit: tōi inter eas sciamus esse distantiā. Sin versus notulas: ac nō pagina distinguit: semitonii nō ignoremus esse distantiam. his igitur ita premissis: si duo ordines in bis diapason consonantia constituti sibi inuicem cōparentur: vt qui ordo sit grauior possit agnosci. si proslambanomenos proslambanomeno fuerit grauior: vel quelibet alia vox eiusdez loci voce grauior pernotetur: in eodē. s. genere constituta: totum quoq; ordinem necesse est esse grauiorē. Tamen id melius sumetur ad mediam que est mese: Duorum enim ordinum bis diapason consonantium cuius mese fuerit grauior: eiusdem totus ordo quoq; grauior erit. Nā cetere. singule singulis cōpate nihilo minus grauiores inuenientur. itaq; si media ab alia media tono aut acutior videat aut grauior: omnes quoq; nerui si in eodē genere sint: singuli sibimet cōparati tono acutiores aut grauiores esse videbātur. Quatuor autem mediis si prima ad quartam diatessaron distantiam seruet: prima vero a secunda tono differat: secunda quoq; a tertia eodem differat tono tertia ad quartam semitonii faciet differentiam hoc modo Sint. iiii. medie. a. b. c. d. et. a. ei que est. d. Comparata seruet ad eam sesquitertiam proportionem: que est diatessaron. Item. a. a. b. distet tono. b. a. c. distet tono. relinquitur. vt. c. ad. d. semitonii distantiam seruet.

Et si quinq; sint medie eodem modo. Si eniz prima a quinta sesqualtera distet erit proportionez: primaq; a secunda. ac secunda a tertia: quartaq; a quinta singulis distiterint tōis: tertia ad quartam semitonii faciet differentiam. Item quecūq; medie alioꝝ modorum proslābanomenos accedūt he grauiores modos operātur. Que netis. ille acutiores efficiūt. Omi igitur. In superiore pagina descriptis modis partē sinistram legentis proslambanomeni primi tenent. Detera vero legentis extremis clauditur netis: erit oībus quidem acutior modis: qui inscribitur hyper mixolidi⁹: omnibus vero grauior is qui hypodori⁹. Nos vō a grauissimo hypodorio incboantes ceteros quam inter se habeant differentiam designabimus. Namq; in hypodorio modo mese que est. ω. ab ea q̄ est in modo hypofrigio tono distabit. Quod in hoc facile perspicietur: siquis mesem hypofrigii. que est. φ. eiusdem hypofrigii. ω. Comparetur: que est hypodorii quidem mese in hypofrigio autem licanos meson. Nam. φ. atq;. ω. tono differūt: ꝙ pagina interiecta demonstrat. Itē mese hypolidii ab ea que est mese hypofrigii toni differentiam facit. Nāq;. c. que est mese hypolidii tono distat a. φ. que ē hypolidii qdē licanos meson: in hypofrigio autem mese. Itē mese hypolidii que est. c. ab ea q̄ est mese dorii semitonio distat. Quod hinc poterit agnosci quoniā ordinē sursum pdeuntē eius meses que est hypolidii. atq; eum ordinē insursum prodeūtē ei⁹ meses: q̄ est dorii: vn⁹ versiculus: nō pagina distinguit. Quo fit vt mese hypodorii ab ea mese q̄ est dorii. integra diatessaron cōsonātia distet. idq; probatur. hoc mō. Nā que est mese. ω. In hypodorio. eadem. ω. In dorio hypate meson est ab ea que est mese: In quo vis mō vel gn̄e diatessaron consonantia differens. itē mese dorii q̄ ē π. ab ea mese que est frigi. idest. Ɱ. distat tono. Nā que mese in dorio. π. eadem in phrigio licāos meson Rursus mese phrigij q̄ est. Ɱ. ab ea mese que est lidii. idest. i. distat tono. Nā que in phrigio. Ɱ. mese ī lidio ē licanos meson. Rursus mese lidij modi ab ea mese que est mixolidii. i. Ⅿ. semitonio distat. Et n. si ordo: q rectus lidij continet mesen. ei ordini q rectus mixolidii mesen habet comparatus nō paginula sed versu disiungit. Ea quoq; mese que est mixolidij. Ⅿ. ad eā mesen que est hypermixolidii. i. τ. toni differētiā facit

tiã facit:iccirco qm̃.M.que ĩ mixolidio mese est:eadẽ in hypmixolidio licãos mesõ est. Vñ fit vt mese dorii ab ea mese que est mixolidii diatessarõ consonãtia distet. Id ꝓbatur hoc mõ. Nã mese q̃ ẽ dorii.i.π. eadem est mixolidii idest.π.hypate meson:que ad cuiuslibet modi mesen diatessaron consonantiã seruat.itẽ mese dorii.i.π.ad eam mesen que est hypermixolidii que est.τ.diapente cõsonantiã seruat. Ea enĩ mese q̃ est dorii idest.π. In ordine hypmixolidii licanos hypaton est.licãos aũt hypaton ad mesen in diatonico genere in quolibet mõ si cõpareẽ:diapẽte ꝯsonantia distat.cur autẽ octau⁹ modus:q ẽ hypmixolidi⁹.adiectus est:hic patet. Sit bis diapason cõsonãtia.hec.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P

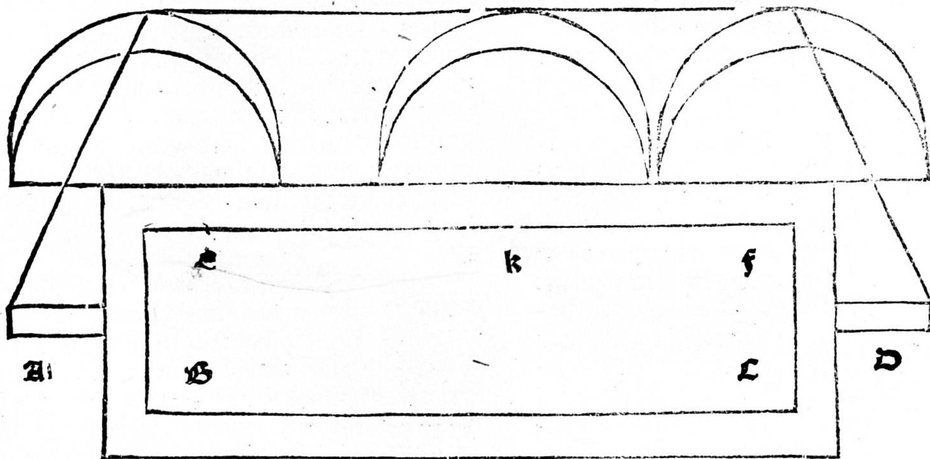
¶Ratio superius disposite modorũ descriptio.

Capitulum. 17.

Diapason igitur cõsonantiã seruat.a.ad.id ꝙ est.b.octo enim vocibus continetur.primam igiẽ dicimus esse spẽm diapason ea: que est.a.b. Secundã vo.b.i.tertiam.c.k. quartam.d.l.quintam.e.m.sextã.f.n.septimam.g. Relinquitur igitur extra.h.p.que vt tot⁹ ordo impleatur:adiecta est.atq̃ hic est octauus modus:quem ptolomeus super annexuit.

¶Quemadmodum indubitanter musice consonantie aure diiudicari possint. Capitulũ. 18.

Et vo indubitanter ꝯsonantiarũ ratio colligatur tali breuissimo ac simplici effici poterit instrumẽto. Sit igitur regula diligẽter extensa.a.d.cui duo semispia:quas magadas greci vocant:insuper apponantur: ita vt ab ea que est.e.curuatura ad id ꝙ est.b. deducta linea rectos circa se angulos reddat item ab ea q̃ est.f.curuatura ad id ꝙ est.c.punctum deducta linea rectos circum se angulos efficiat. Sint vero he equaliter vndiq̃ perpolite:⁊ ad eosdẽ vsus sint eisdẽ alie equales parate. Super has intẽdatur neruus equalis vndiq̃ is qui ẽ.a.e.f.d. Si igitur diatessaron consonantiam qualis sit reperire voluero:hoc mõ faciam ab.e.pũcto:quo neruus semisperium tangit:vsq̃ ad.f.punctum:quo rursus ab alia pte neruus semispio iungitur:diuido spatium ꝙ est.e.f.septem ptibus:⁊ ad partem septimarum quartam appono punctum quod est.k.est igitur.e.k.ad eam que est.k.f. sesquitertia. Si igitur ad.k.equũ superioribus semisperiis apposuero.atq̃ alterutra vicissim.e.k.⁊.k.f.plectro adhibito pellãtur.diatessarõ distãtia ꝯsonabit. Sin vo simul vtrasq̃ pcussero:diatessarõ ꝯsonantiã nosco.ꝙ si diapẽte efficere volumus quinq̃ partib⁹ totã cordam.i.spatiũ.ab.e.ad.f.diuido ac tres vni portioni duas vero relique dabo.atq̃ ita posito semisperio.scd̃z superius dictum modum consonantias dissonantiasq̃ perpendo.item si diapason consonantiã temptare voluero:totũ tribus ptib⁹ seco:atq̃ ĩ vnã duasq̃ distribuens easdem simul vel alterutram pulsans quid consonet:vel quid dissonet vtraq̃: cognosco. Tripla vero que est ex permixtis cõsonantiis nascitur ita redditur:vt si totam in quatuor partium diuisionibus partiamus:atq̃ in tres ⁊ vnam tota nerui prolixitas diuidatur.itaq̃ semisperium tribus appositum triple proportionis dissonantiaz ⁊ consonantiã reddat.

¶Eiusdem Boetii de Musica liber quintus.

Post monocordi regularis diuisionem adiicienda arbitror esse ea:in quibus veteres musice doctores sententie diuersitate discordant:habẽdumq̃ de omnibus subtile iudiciũ:atq̃ id quod proposito deest operi:mediocris doctrine dispositione supplendum est. Potest enim alia quoq̃ esse diuisio:in qua non vn⁹ tantummodo neruus assumitur:qui positis proportionibus diuidat:verum octo:atq̃ eiusmodi cithara fiat:aut in pluribus:⁊ quanti necessarii sunt nerui:tota proportionum ratio quasi oculis subiecta cernatur

¶De vi armonice:⁊ que sint eius instrumenta iudicii ⁊ quo nam vsq̃ sensibus oporteat credi.

Capitulum. i.

Sed de his paulo post loquemur. Nunc dicendum que sit vis harmõice: de qua tractare instituentes.iiii.libros impleuimus. Naturam vero eius vnoq̃ exprimendam in huius quinti voluminis seriem distulimus. Armonica est facultas differentias auctorũ ⁊ grauiũ sonoꝝ sensu ac rõne perpendens. Sensus enim ac rõ quasi quedam facultatis armonice instrumẽta sunt. Sensus nãq̃ confusum quiddã ac proxie tale:quale est illud quod sentit:aduertit. Ratio autem diiudicat integritatẽ:atq̃ vnas persequitur differentias. Itaq̃ sensus inuenit qdẽ cõfusa ac proxima veritati. Accipit vo rõne integritatẽ. Rõ vo ipsa quidem inuenit integritatẽ:accipit vo sensu cõfusam ac proximã veri similitudinem Nãq̃ sensus nihil concipit integritatis: sed vsq̃ ad

proximū venit. Ratio vo diiudicat: velut si quis manu circulū scribat. fortasse cū vere circulū ocul⁹ arbitretur. Ratio vo nullo modo esse id q simulat: intelligit: hoc vo iccirco est. qm̄ sensus circa materiā vertitur: spetiesq; in ea comprehenditur: que ita sūt fluide: atq; iperfecte. neq; determiate: 7 vsq; ad vnguē expolite: sicut est ipsa materia. Quare ipsū quoq; cōfusio sequitur: mentē vo atq; rationem qm̄ materia non moratur: Species quas preuidet: preter subiecti cōmunionem intuet. atq; ideo eā integritas cōmitatur ac veritas. potiusq; insēsum quod peccat: aut minus est: aut emendat aut cōplet. fortasse aūt id q sensus si integre: sed ɔfuse: atq; a veritate min⁹ q̄si quidā incallidus estimator agnoscit in singulis min⁹ habeat errati. collecta vo multiplicant in sumā: atq; iccirco magnam faciunt differentiam. Nā si duas voculas tono sensus distare arbitret: neq; distēt: rursusq; ab vna eax tono putet distare tertiā: neq; itegra ac toni vera sit distātia. Itez tertie q̄rteq; tōi sensus differētiā putet atq; i eadē quoq; erret. neq; sit differentia toni. ab hac etiam quarta quintā distare semitoniū putet. neq; vere: neq; integre estimet: in singulis fortasse minus videat erratum: quod vo in primo tono sensus reliquit. atq; id quod in scdo 7 tertio atq; in quarto semitonio peccatum est: in vnū cōgregatū atq; collectū efficiet: vt prima vox ad quintā vocē diapente nō contineat consonātiā. q oportebat fieri si tonos tres ac semitoniū sensus itegre iudicasset Qd igitur i singulis tonis min⁹ peruidebat: id collectū in consonantiam euidenter aparuit. atq; vt peruideat sensum qdē confusa colligere: nullo mō aūt ad integritatē rationis ascendere: sic consideremus. Date enim linee maiorem minorem ne aliā reperire nihil est difficile sensui. proposita vo mensura: vt tanto maiorē: tanto ue minorē reperiat: id nō faciet sensus. Prima conceptio: sed solers rationis inuentio. vel si rursus datā lineā ppositū sit vel duplicare: vel dimidiam secare. id fortasse licet paulo difficilius q̄z confuse maiorez minorē ue repire: poterit tn̄ sensus inuentione constitui. Si vo imperetur: vt proposite linee tripla pōatur: vel ab ea pars tertia recidatur: vel q̄drupla cōstituatur: vel pars quarta resecet: nōne ipossibile sit sensui: nisi integritas ratiōis accedat: hoc ideo q2 processus quidē ratiōi locus accrescit: deficit sensui. Si. n. octauā partez proposite linee auferre aliquis imperetur: vel eiusdē octuplam dare cogatur. totius quidē sumere dimidiā compellitur. dimidiiq; dimidiam. vt si quarta: quarteq; dimidiū. vt sit octaua. Rursusq; totius duplam: dupleq; duplā: vt sit q̄drupla: quadrupleq; duplam: vt sit octupla. Itaq; in tāta rex numerositate nihil efficit sensus. Cui⁹ omne inditium subituz atq; in superficie positū integritatē perfectionemq; non explicat. Iccirco non est aurium sensui dandū omne iudiciū: sed exhibenda ē etiam ratio que errantem sensum regat ac tēperet: qua labēs sensus deficiensq; veluti baculo innitatur. Nam vt singule artes hn̄t instrumenta quedā: quibus partim confuse aliquid informent: vt asciculuz: partim vo quod est integrū deprehendat: vt circinū Ita ēt armonica vis hz duas iudicii partes: vnam q̄dem hmōi: per quā sensus comprehendit subiectorū differentias vocum. Aliam vero: per quam ipsarum differētiax integrū modū mēsuraq; considerat.

¶ Quid sit armonica regula: vel quam intentionez armonici pythagorici: vel aristoxenus: vel ptolomeus esse dixere. Capitulum. ii.

Huiusmodi igitur instrumentū in quo rationis adhibito modo sonox differentie perquiruntur: vocatur armonica regula. in q̄ re multox doctorū sententie discordia fuit Quidā eni qui pythagoricis disciplinis maxime crediderunt. hanc intentionem armonice ēē dicebant: vt cuncta rationi consentanea sequerentur. Sensuz eni dare quedam quodā mō semia cognitionis: rationē vero perficere. Aristoxenus vo econtrario rationem qdē comitē ac secūdariam esse dicebat cuncta vo sensus iudicio terminari: 7 ad eius modulationē consensumq; ēē tenendū. A ptolomeo autem quodā mō alio armonice definitur intētio. ea. s. vt nihil auribus rōniq; possit esse contrarium. Id enim secundū ptolomeū armonicus videt intendere: vt id q sensus iudicat rō quoq; ppendat: 7 ita rō pportiōes inueniat vt ne sensus reclamet. duorūq; hox concordia ois armonice itentio misceat. Atq; in eo maxime aristoxenū ac pythagoricos reprehendit: qd aristoxenus nihil rationi. Sed tantū sensibus credit: pythagoricos aūt: quod minimum sensibus plurimum tamen pportionibus rationis inuigilent.

¶ In quo aristoxenus vel pythagorici vel ptolomeum grauitatem atq; acumen constare posuerunt. cap. 3.

Uoniam vero sonum omnes esse consētiūt aeris pcussionez: grauitatis atq; acuminis differentiā diuersa ratione ponebant aristoxenum secuti: 7 pythagorici. Aristoxen⁹ qppe sonox differentias secūdū grauitatē atq; acumen arbitrat in qualitate cōsistere pythagorici vero in quātitate ponebāt. Ptolome⁹ aūt pythagoricis propior videt. Iccirco qm̄ ipse quoq; grauitatem atq; acumen nō in qualitate putat: sed in quantitate constitui. Eteni spissiora ac subtiliora corpa acumen: rariora: 7 vastiora edere grauitatē. vt nihil nūc de intensionis relaxationisq; modo dicat. Quāq̄z ēt cum relaxatur aliqua quasi sit rarius atq; crassius: cū vo intenditur spissius redditur: subtiliusq; tenuatur.

¶ De sonorū differētiis ptolomei sententia. Capitulum. 4.

Is igitur ita expeditis differētias sonoruz ptolomeus diuidit hoc modo Uocum alie sunt vnisone: alie minime. vnisone sūt: q̄x vnus sonus. ē vel in graui vel in acuto. Nō vnisone vo: qn̄ alia est grauior. alia acutior Hax partim ita sunt: vt eax inter se differentia cōmuni fine iūgat. Nō. n. discreta est: sed a graui i acutum ita ducit: vt cōtinua videatur. Alie vo sunt non vnisone: quax differentia silentio interueniente distinguitur: vt vo voces cōmuni fine iungant: fit hoc mō Sicut enim cum in nubibus arcus aspicitur: ita colores sibimet sunt proximi: vt non sit certus finis: cū alter ab altero disgreget. Sz ita verbi grā a rubro discedit ad pallidum: vt per cōtinuā mutationem in sequentē vertat colorē nullo medio certoq; interueniente: qui vtrosq; distingnat: ita etiā fieri solet in vocib⁹ vt si qs pcutiat neruū eumq; dū percutit torqat: euenit: vt i pricipio pulsus grauior sit: dū torq̄tur vo vox illa tenuet: cōtinuiq; fiant grauis vocis sonit⁹ 7 acute

¶ Que voces armonic sunt apte. Cap. 5.

Um igit non vnisonarum vocū alie sint continue: alie disgregate. Continue quidem tales sunt. vt

sunt:vt inter se earũ differentia cõmuni fine iungatur:nec habeat locũ designatũ vox acuta grauisqȝ: quem teneant. Discrete vo habent ꝓprios locos: veluti colores inpermixti quoꝝ differentia visitur suo quodam loco constituta. Continue quidẽ nõ vnisone voces ab armonica facultate separantur. Sunt eniȝ sibi ipsis dissimiles:nec vnum aliquid personantes. Discrete vo voces armonice subiiciuntur arti. Põt enim distantium sibiqȝ dissimilium vocũ differentia deprehendi. in quibus que iuncte efficere melos possint. εμμελεισ. dicuntur. εκμελεισ. autem quib⁹ iunctis effici non potest.

¶ Quem numerum proportionum pythagorici statuunt. Capitulum. 6.

Onsone aũt vocãtur:que copulate mixtos suauesqȝ efficiũt sonos. Dissone vo q̃ minime. Et hoc qdem est ptolomei de sonoruȝ differentia iudiciuȝ. Nunc aũt quid a ceteris musicis in consonantiarum positiõe distiterit:dicendũ videt̃:pythagorici.n. consonantias diapente ac diatessaron simplices arbitrantur: atqȝ ex his vnã diapason consonãtiã iungunt. Esse ẽt diapente ac diapason:ꝛ bis diapason: Illã triplicis hãc quadrupli. Diapason vo ac diatessaron consonantiã esse non estimant:iccirco qm̃ non insuper particulari vel multiplici cadit ꝯparatione. Sed in multiplici superpartiente. Est.n. hec proportio vocũ. vt octo ad. 3. si quis eniȝ hoꝝ in medio quatuor. ponat efficit terminos hos. 8. 4. 3. Quoꝝ octo ad. 4. diapason efficiunt consonantiam. 4. ad. 3. diatessaron octo vo ad. 3. in multiplici suppartiẽte constituitur que auteȝ sit multiplex superpartiens ꝯparatio: ex arithmeticis libris cognoscendũ est:ꝛ ex his que secũdo hui⁹ institutionis libro digessimus. Pythagorici aũt consonantias in multiplicibus ac supparticularib⁹ ponũt sicut in eodẽ libro scdo:quartoqȝ ꝑdictum est. A superpartientibus vo ac multiplicib⁹ superpartientib⁹ cõsonantiã separant. Quibus aũt modis diapason quidem duplici diatessaron vo sesquitertio. ac diapente sesqualtero iungũt pytagorici: ex secundo huius institutionis musice libro ꝛ quarto petendum est.

¶ Quod reprehendat ptolomeus pythagoricos in numero proportionum. Capitulum. 7.

Eprehendit aũt pythagoricos ptolome⁹ totamqȝ eã quã predictis libris exposuim⁹ demonstrationẽ plurib⁹ modis. in quo totum illud etiam qd̃ diatessaron ac diapente sesqualtero ꝛ sesquitertio coniungunt. in reliquis vero superparticularibus cum eiusdẽ sint generis: nullas omnino applicẽt consonantias.

¶ Demonstratio secundum ptolomeũ diapason ꝛ diatessaron consonãtie. Ca. 8.

Robat aũt ex diatessaron ꝛ diapason quãdã fieri simphoniã hoc mõ. Qm̃ eniȝ diapason consonantia talẽ vocis efficit coniũctionem: vt vn⁹ atqȝ idẽ neru⁹ eẽ videat̃. Idqȝ pythagoriciquoqȝ cõsentiunt. Quocirca si qua ei consonantia fuerit addita integra inuiolataqȝ seruãtur. Ita enim diapason consonatie additur tanqȝ vni neruo. Sit igitur diapason consonãtia que cõtineat̃ inter hypaton meson ꝛ netẽ diezeugmenon. Utraqȝ hec ita sibi consentit: at coniungitur sono vt vna vox quasi vni⁹ nerui: non quasi duoꝝ mixta pellat auditũ quãcũqȝ igit̃ huic diapasõ ꝯsonãtie cõsonantiã iunxerimus: seruatur integra qꝛ ita iũgitur tanqȝ vni vocule ac neruo. Si igitur hypate meson ꝛ nete diezeugmenõ due in acutũ diatessarõ fuerint iuncte. si cõiungitur nete quidem diezeugmenõ ea que est nete hyperboleon: hypate ãt meson eaque est mese. vtraqȝ ad vtrãqȝ cõsonabit. ꝛ mese ad netẽ diezeugmenon: ꝛ eadẽ mese ad hypatẽ meson. Item nete hyperboleon ad netẽ diezeugmenõ ꝛ ad hypatẽ meson. Itẽ si ad grauiorẽ partẽ vtriusqȝ diatessarõ ꝯsonãtie relaxet̃ erit ad meses qdẽ hipatõ diatessarõ retinẽs cõsonantiam hypate hypaton: ad netẽ autem diezeugmenõ paramese. Consonabitqȝ ꝛ hypate hypaton ad hypate meson. ꝛ ad neten diezeugmenon. ad paramesen nete diezeugmenõ: ꝛ ad hipatẽ meson. Sed eo modo vt grauior que est: ad sibi qdem proximam diatessaron retineat consonantiã. ad vlteriorẽ vo diatessaron ac diapason: vt hypate hypatõ ad hipatẽ mesõ diatessarõ ad netẽ diezeugmenõ diatessarõ ac diapasõ. Itẽ nete hyperboleõ q̃ ẽ acutior: ad sibi proximam netẽ diezeugmenon diatessaron cõsonãtiã: ad hypatẽ mesõ diatessarõ ac diapasõ.

¶ Que sit proprietas diapason consonantie. Capitulum. 9.

Oc vero iccirco euenire cõtẽdit: qm̃ diapason pene vna vocula est: talisqȝ ꝯsonantia vt vnũ quodammodo effingat sonum: ꝛ sicut denario nũero q fuerit additus intra eũ posit⁹ integer inuiolatus seruatur: cũ in ceteris ad ita minime eueniat: ita ẽt in hac cõsonãtia Nã si duo tribus adiicias: quinqȝ continuo reddis: ꝛ numeri spẽs imutata est. Si vo eosdem denario addas duodecim feceris: ꝛ binarius iunct⁹ denario cõseruatus est. Itẽ ternarius ceteriqȝ eodẽ mõ. ita igit̃ simphonia diapason quãcũqȝ aliã suscepit cõsonantiam: seruat nec imutat: nec ex cõsona dissonã reddit Nã sicut diapente simphonia iuncta diapason consonantie in tripla. s. proportione diapason ac diapente consonantiam seruat: ita ẽt diatessaron cum sit consonantia iũcta cũ diapason: aliam consonantiam reddit: ꝛ fit secundum ptolomeũ alterius consonantie additio. eiusqȝ est diapason ac diatessaron in multiplici superpartiente constituta. Estqȝ ea proportio dupla superbipartiens: vt octo ad tres: habent enim ternariũ octo bis: duasqȝ eius ptes idest duas vnitates.

¶ Quibus modis ptolomeus consonantias statuat. Capitulum. 10.

e T de pythagoricorum quidem opinione ptolomeus ita diiudicat. Quibus vo modis ipse cõsonantiarum proportiões numerosqȝ vestiget: hinc ordiendũ est. voces inquit inter se vel vnisone sunt: vel nõ vnisone. Nõ vnisonaꝝ autẽ vocũ alie quidem sunt equisone: alie emmelis: alie dissone: alie ecmelis: Et vnisone quidem sunt: que vnum atqȝ eũdẽ sigillati pulse reddũt sonũ. Eqsone vo: que sit̃ pulse vnũ ex duobus atqȝ simplicem quodãmõ efficiũt sonũ: vt est diapason ea que duplicata: que ẽ bis diapason. Consone aũt sũt q̃ cõpositũ ꝑmixtũqȝ suaueȝ tñ efficiunt sonũ: vt diapente ac diatessaron. Emmelis aũt sunt quecũqȝ: qdẽ cõsone nõ sũt: possũt aptari tñ recte ad melos: vt sũt he q̃ consonãtias iungunt. Dissone vero sunt. que non ꝑmiscent sonos: atqȝ insuauiter feriunt sensum. Emmelis vo que nõ recipiũtur inconsonantiarum cõiunctione: de quib⁹ paulo posterius in diuisione tetracordorũ dicemus. Qm̃ igitur vniuocis quidem comparationibus proxime sunt equoce: necessarie est vt equis numeris ea numeroꝝ in

equalitas adiungatur: que est proxima equis. Est aūt iuxta equalitatē numerorum ea que est dupla. Nā ⁊ prima multiplicitatis species est: ⁊ maior numerus cum minorem numerum superuenit: equo ipsi minori trāscēdit: vt duo vnū vno transgrediuntur: qui eidē vnitati equalis est. iure igitur duplex proportio eqsonis aptatur. i. diapason. Bis diapasō vero bis duplici. i. quadruplo. que autem proportiones diuidunt duplicē proportionē prime ac maxime: bis aptande sūt cōsonantiis que diuidunt diapason equi consonātiam. vnde fit: vt diapente quidem sesqualtere: diatessarō vo sesquitertie comparationi copulētur. Juncte vo cōsonantie cum equi sonis alias efficiunt consonātias: vt diapente ac diapason in triplo: diatessaron ac diapason in ea proportiōe que est octo ad tres. Emmelis autem sunt que diapente ac diatessaron diuidunt: vt tonus ceterequ proportiones: de quibus paulo posterius in diuisione tetracordorum loquemur: simplices earum scilicet partes.

Que sunt equisone: que consone: que emmelis. Capitulum. 11.

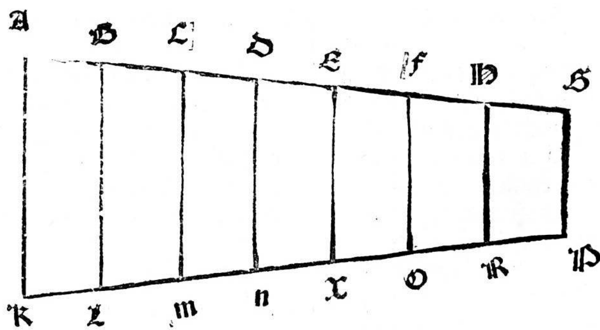
Situr equisone quidē sunt diapason ac bis diapason: qm̄ earum temperamento mixtura vnus atque simplex quodammō efficit sonus. Consonantie autem sunt prime qdē in superparticularibus sesqualtera ⁊ sesqtertia. i. diapente ac diatessaron: Et diapason ac diapente ⁊ diapason ac diatessaron he sunt composite atque coniuncte ex eqsonis ⁊ consonantibus. Emmelis aūt reliqui: qui inter has poni possunt: vt inter diatessaron ac diapente differentia tonus. iūgūturque quodā modo equisone qdem ex consonantibus: vt diapason ex diatessaron ⁊ diapente cōsonātie āt ex his: q emmelis soni vocantur: vt eadem diapente ⁊ diatessarō tonis cetérisque dicendis posterius proportionibus. sed quomodo quidem horum oīum proportio colligi possit: ex eo loco sumēdum est: quem quarto volumine in fine descripsimus: vbi numerus super semisperia tendebatur. Ibi enim deprehenditur equisonantia diapason ac bis diapason: ⁊ cōsonantie simplices diapente ac diatessaron: ⁊ consonantie composite diapason ac diapente: ⁊ diapason ac diatessaron ⁊ qui sunt emmelis soni: vt in toni differentia consistentes.

Quemadmodum aristoxenus interualla consideret Capitulum. 12.

Uid vo de his aristoxenus sentiat: breuiter aperiendū est. Ille enī qm̄ minime tractatum rationi constituit. Sed aurium iudicio pmittit. Jccirco voces ipas nullis numeris: notat: vt earum colligat pportiones: sed earum in medio differentiā sumit: vt speculationē nō ī ipsis vocibus. Sed in eo quod inter se differunt: collocet: nimis improuide: qui differentiam se scire arbitretur earum vocum: quarum magnitudinem nullā: mensuram ve constituat. hic igitur ⁊ diatessaron cōsonantiam duorum tonorum ac semitonii esse proponit: ⁊ diapente trium tonorum ac semitonii: ⁊ diapason sex tonorum: quod fieri non posse superioribus voluminibus demonstratum est.

Descriptio octocordi: qua ostenditur diapason consonantiam minorem esse sex tonis. Capitulum. 13.

Ocet autem ptolomeus per cuiusdam octocordi diuisionem diapason intra sex tonos cadere hoc mō. Intendantur. n. octocorde. i. a. b. c. d. e. f. g. h. fiatque sesquioctaua. a. k. eius q̄ ē. b. l. ⁊. b. l. eius que est. c. m. ⁊. c. m. eius que est. d. n. ⁊. d. n. eius que est. e. x. ⁊. e. x. eius. q̄ est. f. o. ⁊. f. o. eius que est. g. p. Erunt igitur sex toni. Rursus inter. f. o. ⁊. g. p. h. ducatur medius neruus ad R. Erit igit̄. a. k. dupla ab eo qd̄ est. h. R. pulse igit̄ sit. a. k. h. R. diapason equisonātiā cōsonabūt. Si vo aliquis. g. p. percutiat. semper erit paulo acutior quā est. h. R. Ac p hoc transcendunt sex tōi diapason cōsonantiam. Si enī. a. k. ⁊. g. p. diapason pulsati resonarent: tonorum sex esset diapason cōsonātia: Si vo his non consonantibus. a. k. ⁊. h. R. diapason consonarent: ⁊. h. R. acutior esset quam. g. p. diapason consonantia sex tonos excederet. Nūc vo qr consonantibus. a. k. ⁊. h. r. ab ea que est. g. p. grauior inuenit̄: non potest dubitari. qn sex toni diapason consonantiam excedant. Atque ita sensu quoque potest colligi diapasō cōsonantiam inter sex tonos cadere: Sic igitur aristoxeni error sine dubitatione conuincitur.

Diatessarō cōsonantiā tetracordo contineri. ca. 14.

n Unc de tetracordorum diuisione dicendū est Et enim diatessaron consonātia quatuor efficitur neruis. Jccirco etiam diatessaron nuncupatur: vt igitur duobus neruis altrinsecus positis ad diatessaron simphoniā consonātibus tetracordū fiat: duos necessarie est statui in medio neruos: q ad se inuicem: atque ad extremos tres pportiōes efficiāt.

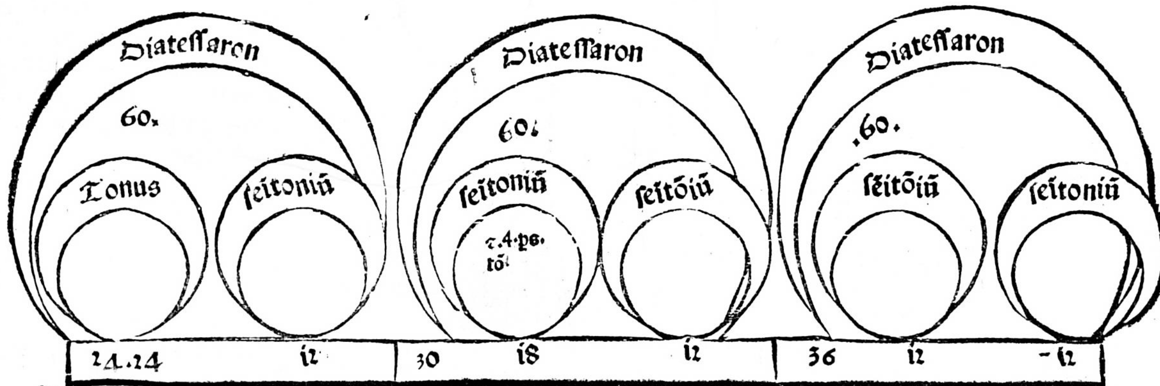
Quomodo aristoxenus vel tonum diuidat: vel gn̄a eiusque diuisionis dispositio. ca. 15.

b Oc igitur diatessaron aristoxenus per gn̄a tali ratione partitur. Diuidit enī tonū in duas partes: atque id semitonium vocat. Diuidit in tres: cuius tertiam diesin vocat cromatis mollis diuidit in. 4. cuius quartam cum propria medietate. i. cū octaua totius toni appellat diesin cromatis hemiolii Rursus solam quartam eius vocat diesin enarmonios: Cum igitur hec ita sint: cumque generum diuisio

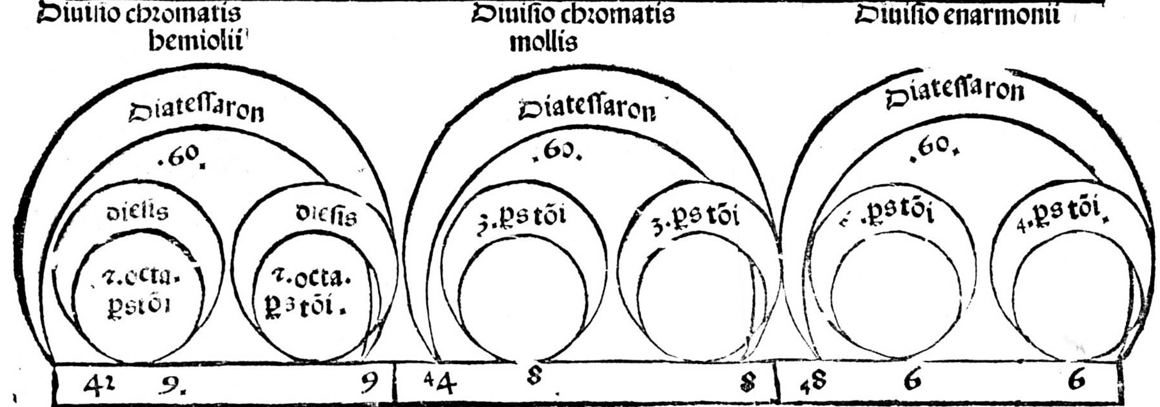
secundum

secundum eũ sit duplex: vnum quidẽ genus est mollius. Aliud vero incitatus. Et mollius quidez est enarmonium. incitatus vero diatonicuz. Inter hec vͦo cõsistit cromaticum incitatione mollitieq̃ participans. Fiunt igitur secundum hunc ordinem differentie permixtorum genez sex. Una qdẽ enarmonij. iii. aũt cromatici. i. crõatici mollis. ⁊ cromatici hemiolii: ⁊ cromatici toniaci. Due vero relique diatonici mollis atq̃ icitati. Quoz oĩum talis secundum aristoxenũ diuisio est. Quoniã enim quarta pars toni diesis enarmonios nuncupari predicta est: quoniãq̃ aristoxen⁹ non voces ipsas inter se comparat: sed differentiã vocum iteruallumq̃ metitur: ⁊ secundum eum tonus ẽ duodecim vnitatum: huius erit igitur pars q̃rta dieta diesis enarmonios tres. Quoniam vͦo ex duob⁹ tonis ac semitonio diatessaron consonantia iungit̃: erit tota diatessaron ex bis duodecim ac sex vnitatibus cõstituta. Sed quoniã sepe fit: vt si vsq̃ ad octauas velimus deducere partes: non in integros numeros. sed in aliquas particulas incurramus: iccirco quidem facienda est tota diatessaron consonantia. lx. At vͦo. xxiiii. tonus. Semitonium duodecim. pars quarta: que diesis enarmonios dicitur: sex. octaua autem tres. iũcta vͦo octaua cũ q̃rta. sex. s. cũ trib⁹: vt faciat diesin cromatis emiolij erũt nouem. His igitur ita constitutis tria genera enarmonicum: cromaticũ: diatonicũ: has aristoxeno videntur: habere ꝓprietates. vt alia eoz dicãtur spissa: alia minime. Spissa sunt: quorum due grauiores ꝓportiones. Unã eã: que ad acutũ apposita ẽ magnitudĩe nõ vicũt. Nõ spissa vͦo quorũ due ꝓportiones vnam reliquam poterunt supare est autem enarmonium ⁊ cromaticum spissũ: diatonicum vero non spissũ. Itaq̃ enarmonium secũdum aristoxenum diuiditur. vi. vi. xlviii. vt iter grauẽ neruum. ac ꝓpe grauẽ sit quarta ps toni: que dicit̃ diesis enarmonios. cũ sit tonus. xxiiii. vnitatibus constitutus. Item secundum interuallum a graui neruo ad tertium sit eadẽ q̃rta ps toni. Reliq vͦo qui restant ex sexaginta qui totius proportionis sunt inter tertiũ a graui neruo atq̃ acutissimũ q̃rtũ posiũtur. xlviii. ⁊ ⁊ due proportiones ad grauem posite. i. vi. ac. vi. vnã reliquam ad acutũ locatã. i. xlviii. non vincunt. Cromatis vero mollis hanc facit diuisionẽ. viii. viii. xliiii. vt octo atq̃ octo sint tertie partes tonoz: est enĩ tonus (vt dictum est). xxiiii. vnitatũ: ⁊ dicitur toni ps tertia diesis cromatis mollis. Item cromatis hemiolii diatessaron ita partitur. viiii. viiii. xlii. Est aũt diesis cromatis hemiolii pars octaua tõicuz. Quarta. i. ex. xxiiii. sex cum tribus. Item cromatis toniaci. Talis secundum aristoxenũ partitio est. xii. xii. xxxvi. Scilicet vt ĩ duob⁹ ĩteruallis singula semitonia constituat ⁊ quod reliquũ est ĩ vltimo. Atq̃ ĩ his oĩb⁹ due ꝓportiones: que grauiori neruo sunt ꝓxime. reliquã: q̃ ad acutum posita est: magnitudine minime superãt. sũt. enim (vt dictum est) spissorum generum. Spissa q̃ppe genera sunt enarmonium atq̃ cromaticum. Diatonica vͦo diuisio ipsa quoq̃ ẽ duplex. Et mollis qdẽ diatonici diuisio est hoc mõ. xii. xviii. xxx. vt duodecĩ semitonium sit: decẽ ⁊ octo semitoniũ ⁊ quarta ps toni. xxxii. vͦo quod reliquum est. Quorum decem ⁊ octo ⁊ duodecim efficiunt trigĩta: nec superãt̃ ab ea parte que reliqua est. Itẽ diatonici incitati talis ptitio est. vt semitoniuz ac duos habeat integros tonos i. xii. xxiiii. xxiiii. ex qbus. xxiiii. ⁊. xii. i. xxxvi. non superantur a reliqua parte que ad acutum est. Sed potius vincunt Est igitur secundum aristoxenum tetracordorum ꝑdicta partitio: que subiecta descriptione monstrabitur.

Diuisio diatonici incitati — Diuisio diatonici mollis — Diuisio chromatis Toniaci

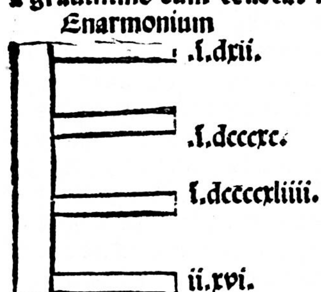
Diuisio chromatis hemiolii — Diuisio chromatis mollis — Diuisio enarmonii

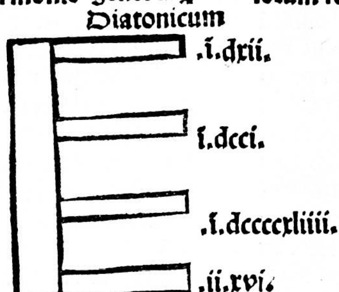
¶ Quomodo archytas tetracorda diuidat eorumque descriptio. Capitulum. 16.

Archytas vero cuncta in ratione constituens non modo sensum aurium in primis consonantijs obseruare neglexit: verum etiam maxime in tetracordorum diuisione rationem secutus est. Sed ita. vt neque eam quam querebat efficaciter expediret: neque sensui proposita ab eo ratio consentiret. Ille enim tria esse genera arbitratur: enarmonium. diatonicum. cromaticum. In quibus eosdem grauissimos statuit atque acutissimos sonos in omnibus quidem generibus grauissimos sonos facien. ii. xvi. acutissimos vero. M. dxii. inter hos in tribus generibus neruum grauissimo proximum collocat eum. s. qui sit. i. dcccclxiiii. vt ad eum. ii. xvi. sesquiuicesimam septimam obtineant proportionem. Post hec vero infra acutum neruum. Tertium vero a grauissimo eum collocat in enarmonio genere: qui sit. i. dcccxc. ad quem. i. dcccclxiiii. sesquitricesima quinta proportione iungantur. Idemque. i. dcccxc. ad acutissimum. i. M. dxii. In sesquiquarta proportione sit constitutus. Item in diatonico genere tertium quidem a grauissimo neruo: secundum vero ab acutissimo eam ponit: qui sit. i. dcci. ad quos. i. dcccclxiiii. sesquiseptima proportione coniuncti sunt. Ipsi autem. i. dcci. ad acutissimum. i. dxii. sesquioctaua. in cromatico vero genere tertium a grauissimo: et secundum ab acutissimo enim ponit: qui ad. i. dcci. qui est tertius a grauissimo in diatonico genere: eam obtineat proportionem. quam obtinet. cclvi. ad. ccxliii. hic autem est. i. dcccxcii. qui est secundus ab acutissimo appositus: habetque proportionem. Secundus ab acutissimo in diatonico genere. i. i. dcci. ad secundum ab acutissimo in chromatico genere idest. i. dcccxcii. eam quam habent. ccxliii. ad. cclvi. eorumque tetracordorum secundum archite sententiam diuisorum formam monstrat subiecta descriptio.

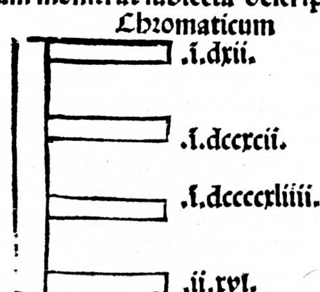
Enarmonium

Diatonicum

Chromaticum

¶ Quemadmodum ptolomeus et aristoxeni et archite tetracordorum diuisiones reprehendat. Cap. 17.

Sed vtrasque tetracordorum diuisiones ptolomeus ita reprehendit. Architam quidem primo: quoniam secundus ab acutissimo neruus in cromatico genere idest. i. dcccxcii. ita est collocatus: vt nec ad acutissimum. i. dxii. nec ad proximum grauiori. i. dcccclxiiii. vllam superparticularem efficiat proportionem. cum architas tantam supparticularibus comparationibus habuit dignitatem: vt eas etiam in consonantiarum ratione susceperit. Dehinc quod primam a grauissimo proportionem in cromatico quidem maiorem sensus deprehendat: quam fecit architas. hic namque in cromatico genere. i. dcccclxiiii. ad. ii. xvi. distare fecit sesquiuicesimam septimam proportionem: cum secundum consuetam cromatici generis modulationem sesquiuicesima prima esse debuerit. Item enarmonium genus ea proportio: quam primam a grauissimo secundum archite retinet diuisionem talis est: vt longe minor esse debat: quam in ceteris generibus inuenitur. hic autem equam eam ceteris generibus statuit: dum primas a graui proportiones in tribus generibus sesquiuicesimas septimas ponit. Aristoxenum vero culpat: quoniam in cromate molli et cromate hemiolio tales posuerit primas secundasque a graui neruo proportiones: que a se a minimo et quantum sensus non possit internoscere: distarent. Est quippe proportio prima in cromatis mollis prima diuisione secundum aristoxenum octo. at in cromate hemiolio nouem. Sed octo ad nouem vnitatis differentia distant. Est autem tenus totus. xxiiii. vnitatibus secundum positionem: quorum vnitas. xxiiii. est. Prime igitur a graui inter se proportiones cromatis mollis: et cromatis hemiolii. xxiiii. parte toni distant. quod propter breuitatem differentie nullo modo sentit auditus. Idem etiam aristoxenum reprehendit. cur diatonici generis duas tantum fecerit diuisiones. vt in molle incitatumque diuideret: cum possint alie quoque diatonici generis species inueniri.

¶ Quemadmodum ptolomeus tetracordorum diuisionem fieri dicat oportere. Capi. 18.

Ptolomeus tetracorda diuersa ratione partitur illud in principio statuens: vt inter duos altrinsecus sonos tales vocule aptentur: que se superparticularibus proportionibus excedant inequalibus: tamen: quoniam superparticularis proportio non potest in equa diuidi. Dehinc vt omnis comparatio: que fit ad eum neruum qui est grauissimus in tribus: minor sit ceteris: que acutis vocibus coniunguntur. Sed in his: ea que spissa nominamus talia esse debent: vt due proportiones: que grauitati sunt proxime: minores sint ea proportione: que relinquuntur ad acutum: in non spissis vero ut in diatonicis generibus nusquam vna.

¶ Nicolaus

Nicolaus Judecus Venetus. DonatoCiualello viro Rethorico. S.

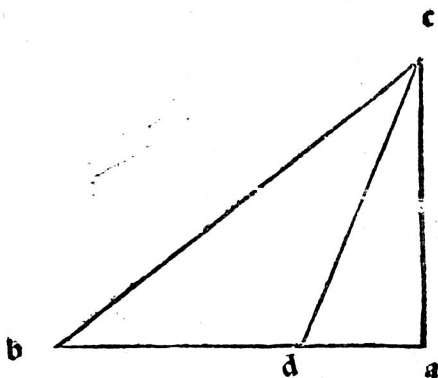
r

Ecognoscens superiorib⁹ diebus Donate Musarum cultor elegantissime quosdam diui Boetij de Geometria libros consulto Euclidis greco exemplari. Cuius ille complusscula Theoremata ad verbuꝫ latina fecit: animaduerti eminentissimum geometram euclidem a nostris ⁊ mendose admodum legi: ⁊ (vt mea quidẽ fert opinio) non satis recte exponi. Sed prius illud fere traductoris culpa accidisse videt̃. Is. n. quicũqꝫ tãdem fuerit: e barbara lingua greca volumina trãsferẽs semilatina reddidit. Nã vocabula quedã ita: vt iacẽt: barbara dimittit: cũ tñ latini sua habeant ⁊ quidem optima ac probatissima. Quam enĩ quadrilaterã figurã. Rhombũ ⁊ greci ⁊ nostri appellãt: ille verbo quodam (vt ita dicã) exotico helmuaim vocat: ⁊ huic affinẽ: quam greci Rhomboiden dicunt. Similẽ helmuaim. Sunt ⁊ alie q̃dã q̃drilatere figure: q̃s greci trapezia: nostri Mẽsulas nominãt. Has noster hic interpres latini atqꝫ greci vocabuli pereque ignarus Helmuarifas dicere nõ veret̃. Sed sint sane hec leuia ⁊ nõ m̃lta aĩaduersiõe digna. Illud certe (ni fallor) defendi nulla excusatione põt. ꝙ rex̃ definitões: q̃bus vt principijs totius scientie vtimur: ⁊ confundẽdo falsas facit: ⁊ quas Euclides minime somniauit in eaꝝ locũ: que illius erãt: temerario quodam ausu supponit. Nã stati in initio operis lineã huiuscemodi definitionis termino claudit. Linea est longitudo sine latitudine: cuius quidẽ extremitates sunt duo puncta. Hec vero finitio ei linee accõmodari minime põt. q̃z peripheriã greci nomĩant: cũ illa extremis nullis finiat̃: q̃z q̃z quidã ex recentioribus falsa translatione decepti hanc tanq̃z Euclidis veram definitionẽ defẽdere conãt̃: dicentes peripheriam quidẽ extremis ⁊ finibus actu carere: aptitudine vero (vt eorũ vtar vocabulo) fines ⁊ terminos agnoscere. Quod pridiculũ ẽ. Siquidẽ eodẽ exemplo lineam ipse definiam longitudinẽ citra latitudinẽ: que q̃dẽ extremis careat: ꝙ si reclamabis ⁊ lineã obijcies rectam finitam. Respondebo eã finibus habilitate potẽtiaqꝫ vocare. q̃zuis actu non vacet. Quamobreꝫ aut vtraqꝫ definitio recipienda est: quo nihil põt esse absurdius: aut vtraqꝫ reijcienda. Quod rectissima ratiõe fieri constabit. si q̃s aĩaduertat: q̃z ĩcuriose egregi⁹ iste ĩterpres duas rerum longe aliarũ definitiones in vnam quasi formã coniunxerit: atqꝫ ad vnam tantũ rem definiendã assumpserit. Nam Euclides cum lineaꝫ diffiniuisset lõgitudinem citra latitudinẽ: essentqꝫ ex lineis quedã finite ⁊ terminate. Mox declarauit: qui essent linee fines ⁊ termini inquiens. Linee v̊o extrema puncta sũt At hic noster tam lepide traductionis auctor ex duarum definitionum permixtione confusioneqꝫ vnũ q̃si corpus definitiõis collegit: ac soli linee ꝯgruere aptariqꝫ posse putauit. Ad plenã igit̃ linee definitionẽ nihil aliud corrogandũ est preter id: quod dictũ est lineam longitudinem esse citra latitudinem. Sic. n. circũcurrentes lineas rectas: ⁊ flexuosas complectit̃: item finitas pariter atqꝫ infinitas. Ex quib⁹ quidẽ ĩfinitas lineas prior nobis iã ĩfirmata definitio manifestissime non recipiebat. Age ostendamus nunc etiam Euclidis definitiones ab hoc nostro interprete (vt ẽ ĩ oĩbus eque diligentissimus) pretermitti qñqꝫ: ⁊ alias q̃sdam pro illis adhiberi. in quo quidem non multum ĩquirendo laborabimus. Nam statim post dictas descriptiones lineã rectam his verbis definit. Linea recta est ab vno puncto ad alium breuissima extensio ĩ extrẽitates suas vtrũqꝫ eoꝝ recipiens. Nõ ita Euclides. Sed definitionẽ vniuersam breuissime colligit ĩ hunc modũ. Recta linea est: que ex equo sua puncta ĩteriacet. Nõ secus in definitione plane superficiei aberrat. Nã cũ Euclides sic dfiniat. Plana superficies ẽ: que ex equo suas lineas interiacet. Ille quãdã lõge aliã cõmentus est definitionẽ hoc modo. Plana superficies ẽ ab vna linea ad aliã extensio in extremitates suas recipiens. Sed hec atqꝫ alia huiuscemodi plura partim inscite ⁊ indocte translata: partim etiam ĩmutata ⁊ inuersa. Si vtrũqꝫ diligenter legere aliquãdo tibi contigerit: per te ipse facillime deprehendes. nũc q̃ in expositore Campano in primum elementoꝝ libꝝ notaui: explicare tibi aggredior. In qua quidẽ re ab oĩbus viris doctis: quibus hec nostra legere ocium erit petituꝫ ĩpetratũqꝫ esse velim: ne eos viri auctoritas magis moueat: q̃z ratio ipsa ⁊ veritas. Legũt̃ itaqꝫ (vt ad rẽ ipaꝫ iã veniã) apud Euclidẽ ĩ p̃mo elemẽtorum libro duo Theoremata: quorũ alterũ reciprocat: atqꝫ recurrit ad alterũ. Ambo v̊o deductione ad ĩcõmodũ a Cãpano demõstrata sunt. Sed vt q̃d ordiar: plani⁹ ĩtelligas: accipe primũ Theoremata ipa cũ eoꝝ deductionibus ita: vt illa legit̃: atqꝫ astruit Cãpanus. Deĩde q̃d fortasse peccauerit ille. quidqꝫ nos sentiam⁹: breuiter audies. Theoremata igit̃ hec sũt.

Oĩs triãguli longius latus maiori ãgulo oppositũ ẽ

ſ

It vt triãgulo. a. b. c. ãgulus. a. sit maior angulo. c. Dico: ꝙ latus. c. b. mai⁹ erit latere. a. b. si enĩ sit eq̃le: erit per. 5. ãgulus. a. equalis angulo. c. Quod est contra hipothesiꝫ. Si autẽ. a. b. sit maius: resecetur ad equalitatem. c. b. per. 3. Sitqꝫ. d. b. equale. c. b. erit ergo per. 5. angulus. d. c. b. eq̃lis angulo. b. d. c. Sed. b. d. c. est maior angulo. b. a. c. per. 16. Ergo. b. c. d. est maior. b. a. c. Quare multo forti⁹ maior. a. c. b. pars toto. Quod est impossibile.

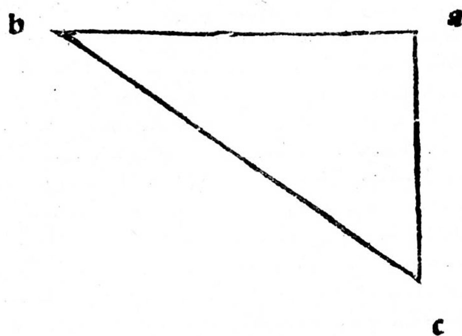

Omnis Trianguli maiori angulo longius latus oppositum est.

s

It vt in triangulo. a. b. c. lat⁹. b. c. sit mai⁹ latere. a. b. Dico: ꝙ angulus. a. erit maior angulo. c. ⁊ est conuersa precedentis. Si enim sit equalis: tunc per. 6. latus. a. b. est equale lateri. b. c. Quod est contra hypothesim. Si autem. c. sit maior. tunc per precedentem latus. a. b.

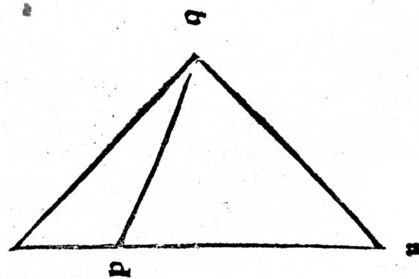
est maius latere.b.c. Quod est contra hypothesim. Quare astruitur propositum.

¶Sic campanus. Sed vt in quo nobis minus recte sensisse videatur: facilius participias: pauca quedã ex dialectica facultate partim prenotare: partim intermiscere oportet. Sũt igitur in omni questiõe (vt phi lopono in postremis Analyticis placet) duo: quorum alterum datum est: quesitum alterum: vt si positum ĩ questione fuerit: An celũ rotundũ sit: celum datum ẽ sed an rotundum sit queritur. At campanus proposi sita Theoremata in datum atq; quesitum nequaq̃ recte soluisse videtur. Nã ĩ priore Theoremate ma iorem angulum sibi dari postulat: ⁊ subinde querit: an illi maius latus sit e regione constitutum. Cõtraq; in posteriore mai⁹ quidẽ latus dari vult: an vero sit ma iori angulo obuersũ: querit. Quod contra faciendũ ẽ Nam quiuis in dialectica mea quidem sentenstia vel mediocriter eruditus facile videre potest in eo Theo remate: quo omnis Trianguli longi⁹ latus maiori an gulo cõtra respondere proponit: longius quidẽ latus triãguli dari subijciq; oportere: an vo maiori angulo sit e regione positũ: queri ac p̃dicari. Contraq; in con uerso Theoremate maiorem quidem angulum conce di. lõgius vero latus ĩqri. Ob hoc vero peccatum con secutũ est ⁊ aliud longe maius. Nullũ enim ex propositis theorematis assertoria demonstratione cãpanus astruxit: sed vtrũq; ad ĩcõmodũ ducente ostendit. qd in geometria: vbi fieri potest: vel maxime vitandum est ĩ qua solent demonstrationes afferri ex prioribus notioribusq; nature: nõ nobis modo. Quales sunt: q̃ assertorie: recteq; appellant. Hui⁹ vero errati origo atq; initium huiusmodi fuit. Nã campan⁹ priori theo remati predicationẽ preter naturam dedit. Maiorez enĩ angulũ triãguli subijcit: ⁊ predicat longius latus: si qdem in oĩ questione subiectus terminus est: quod datur predicatus: quod querit. Est autem prius p̃ na turam Triangulũ latera hẽre: quaq; angulos. Nã ex laterũ coitiõe anguli p̃ficisci: pereariq; ĩtelligũt. q igit subijcit angulũ trianguli: ⁊ latus p̃dicat: is illud quod alteri accidit: ei⁹ p̃dicatõi subijcit: cui accidit: ac ob id predicationem prepósterã: ⁊ nature contrariã facit. Quã aristoteles aut mõ predicationẽ censet ap pellãdã. aut predicationẽ quidẽ non simpliciter: s; p̃ accidens. vbi igit p̃dicatio p̃ter naturã hẽtur: aut dif ficile: aut certe ĩpossibile ẽ assertoriã demõstrationez accommodare. In huiuscemodi naq; demõstratiõe necesse ẽ ⁊ maioris extremitatis q̃ ĩ ɔclusione p̃dicat: ⁊ minori extremitati: que in eadem subijcitur causaz esse mediũ. At fieri nullo mõ põt. vt ei qd accidit: ei⁹ cui accidit: qppiã cã eẽ statuat. Hic coactus ẽ cãpa n⁹ ĩ priore theoremate: qd ĩ datũ atq; q̃sitũ ĩpite se cuisset: demõstratiõe vti ad incõmodũ ducẽte. ⁊ q2 il lud putabat principale: posterius: quod ad ipsũ cõme aret: nõ alia collectiõe. q̃z ad incõmodũ ducẽte astru xit. Atq; ita nullã demonstrationẽ rectã assertoriaq; ad ea: que dicimus theoremata colligẽda cãpanus adhibuit. quod tamen oportuit: cum ipsa sit ad incõ modũ ducẽte potior. Hec sunt mi donate: que quãtũ ad proposita theoremata attinet: in campano repre hendenda censuim⁹: sed hec: que stricti disputauim⁹: illos: non exacte subtiliterq; ĩtellecturos certo scio: q postremos. Analyticos aristotelis non diligentissime legerint. Reliquum igitur est: vt illa ipsa theorema ta (queãdmoduz polliciti sumus) demonstremus tra ducta tamen prius: vt traducenda erant. Soluemus igitur ⁊ separabimus theorema principale in datum atq; quesitum: vt oportet: ⁊ ad ipsum astruendum as sertoria demonstratione vtemur. Posterius vo theo rema: quod ad principale recurrit: cum predicationẽ preter naturam sortiatur demonstratione ad incom modum perducente breuiter colligemus. Demõstra tiones igitur ipsas aggredimur: intende.

¶Omnis trianguli maius latus sub maiore angulo p̃ tenditur.

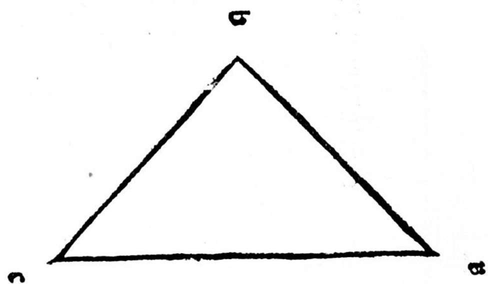
Jt enim triangulum. a. b. c. habens latus: qd est. a. c. maius eo latere quod est. a. b. aio an gulum quoq;. a. b. c. sub quo latus. a. c. proten ditur: maiorem esse angulo. b. c. a. cui contra respon det latus. a. b. nam q2 maius est latus. a. c. q̃z. a. b. con stituatur ipsi. a. b. equale ipsum. a. d. ⁊ protrahat ipm b. d. latus ⁊ quoniam trianguli. quod est. b. d. c. exte rior angulus est: is: qui est. a. d. b. maior vtiq; erit inte riore ⁊ ex aduerso constituto ãgulo. d. c. b. equalis vo est angulus. a. d. b. ipsi. a. b. d. angulo. nam latus quoq;. a. b. lateri. a. d. equum erat. Maior itaq; est angu lus. a. b. d. ipso. a. c. b. angulo. multo igitur maior erit angulus. a. b. c. angulo. a. c. b. Omnis igitur triangu li maius latus sub maiore angulo protenditur. Quod oportebat demonstrare.

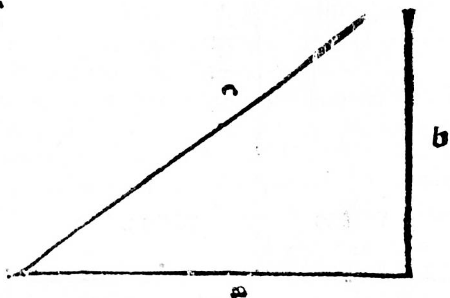
¶Omnis trianguli sub maiore angulo maius latus p̃ tenditur.

Jt triangulum. a. b. c. maiorem habens. a. b. c. angulum eo: qui est. b. c. a. Aio lat⁹ quoq;. a. c. ipso. a. b. latere maius esse. naz si ma ius non sit: aut equale erit ipsum. a. c. ipsi a. b. aut minus. equale. sane non est ipsum. a. c. ipsi. a. b. equalis enim foret etiam angulus. a. b. c. angulo. a. c. b. atqui non erat: Non igit eq̃le ẽ ipsũ. a. c. lat⁹ ipsi. a. b. lateri. Neq; vo min⁹ ẽ ipm. a. c. ipo. a. b. mior enĩ foret angulus. a. b. c. angulo. a. c. b. atq; nõ erat. si igit min⁹

minus est ipsum.a.c.latus ipso.a.b.latere.demõstratum autem est neq3 equale illi esse.maius itaq3 erit ipsum.a.c.latus ipso.a.b.latere.Omnis igitur trianguli sub maiore angulo maius latus protenditur. q̃d oportebat demonstrare.

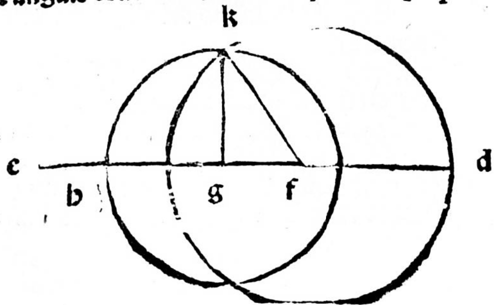
¶Hec sunt igitur huiuscemodi theorematum demonstrationes cum faciles: tum verissime & que maxime quadrent. Sed anteq̃ te dimittã: volo audias & aliud quoddam huius hominis erratum leviusculũ fortasse: turpe tamen: & viro philosopho non negligendũ Habetur enim in eodem elementorum primo problema istiusmodi. ad datam rectam lineam: datumq3 in ea punctum: dato angulo rectilineo equum angulum rectilineum constituere. hoc vero sic legit: deducit cãpanus.

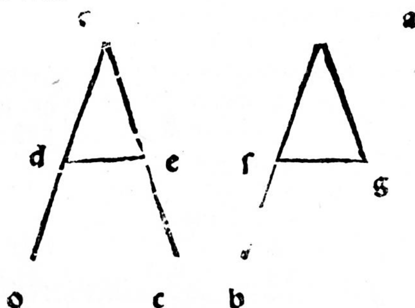
¶Data recta linea sup terminum eius cuilibet angulo proposito equum angulum designare.

Sit data linea.f.e.& sint linee.b.a. continentes angulum datũ cui subtendã basim.c. Super punctum.f.linee.e.f. iubere facere eq̃le angulũ angulo dato ad lineã.e.f.adiungo.f.d.equalẽ linee.a.& ex.f.e.sumo.f.g.equalem.b.& ex.g.e.sumo.g.h.equalem.c.& sup pũcta.f.&.g. describo duos circulos.d.k.&.k.h.ẽm quantitatẽ duarũ linearum.f.d.&.g.h.& intersecantes se in puncto.k.sicut docuit precedens.ductisq3 lineis.k.f.&.k.g.erũt equalia duo latera.k.f.&.f.g.trianguli.k.f.g.duobus lateribus.a.&.b.trianguli.a.b.c.& basis.g.k.eq̃lis basi.c.ergo per octauam angulus.k.f.g. equalis erit angulo contento ab.a.&.b.quod est propositum.

¶Hec descriptio primiore aspectu sat3 scite satisq3 sollicite facta videtur.sed si curiose attenteq3 lectites: iuenies eam a seria doctrina philosopho probari non decere.nam cum artem nature emulã esse oporteat ipsaq3 natura superuacaneis non abundet:non artificiose describere iudicandus est:qui plura in describẽdo congerit quaq3 quibus ad demonstrationẽ vti necessarium sit.quod campanus nescio quomodo nõ deuitat:sed apertissime incurrit:quid enim sibi vult illa duorum circulorum designatio:quid illa tot eadẽ quãtitate linearum tam sollicita ductio. Nonne poterat:ac maxime debebat:dato ãgulo:qui.a.&.b.lineis cõtineret: & basi.c.adiecta:anxietate illa:& quasi morositate descriptiõis ꝑtermissa:stati assumpt3 trib⁹ lineis:qua essent designatis equales:triangulum constituere.Quod fieri docere ex supiore problemate abũde constabat.Quare q istiusmodi problema diligentius pressiusq3 ostendere volet:is(vt opinor)sic demonstrabit.

¶Ad datam rectam lineam: datumq3 in ea punctum. dato angulo rectilineo equum angulum rectilineum constituere.

Sit data recta linea.a.b.datumq3 in ea pũctũ a.Datus vero angulus rectilineus.d.c.e.opz igitur ad datam rectã lineam.a.b.& ad datũ in ea punctum.a.dato angulo rectilineo d.c.e.equalem angulum rectilineum constituere sumantur in lineis.e.d.&.c.e.puncta(si lubet).d.&.e.& protrahatur .d.e.& ex tribus rectis lineis.a.f.&.a.g.&.f.g.que sũt dat3 rect3 lineis trib⁹.c.d.&.c.e.&.d.e.eq̃les.Triãgulum constituatur.a.f.g.ita:vt equalis sit ipsa.c.d.linea ipsi.a.f.ipsa.vero.c.e.ipsi.a.g. postremo ipsa.d.e.ipsi.f.g.Quoniam igitur due linee recte.d.c.&.c.e. duabus rectis lineis.f.a.&.a.g.equales sunt altera alteri.& basis.d.e.basi.f.g.equa habetur:angulus quoq3.d.c.e.angulo.f.a.g.que equalis erit.Ad datã itaq3 rectam lineam.a.b.datumq3 in ea punctum.a. dato angulo rectilineo.d.c.e.equalis angulus rectiline⁹ f.a.g.constitutus est.Quod oportebat facere.Addidissem quoq3 alia plura longe etiam grauiora errata nisi me epistolam scribere meminissem.Sed euclidẽ ipsum aliquando fortasse vna plegemus:annotabimusq3 omnia:in quibus nostri a recta ratione discedere videbuntur.Interim hec pauca tibi mi.Donate scripsimus:vt essent apud te eius beniuolentie atq3 obseruantie pignus.qua te prosequebar(& nunc quoq3 prosequor)cum nostre Patauine philosophorum academie Rector hic ageres.Vale ex Patauina philosophorum palestra.

¶ Incipit liber primus Geometrie Euclidis a Boetio in latinum translate.

Uia vero mi patrici Geometrarum exercitatissime. Euclidis de artis geometrice figuris obscure prolata te adhortante exponenda et lucidiore aditu expoliendas suscepi. In primis quid sit mensura definiendum opinor.

¶ De mensura.

Ensura vero est quicquid pondere. capacitate longitudine: altitudine. latitudine: animoque finitur. Principium autem mensure punctum vocatur. Punctum est: cuius pars nulla est linea vero sine latitudine longitudo est linee vero fines puncta sunt.

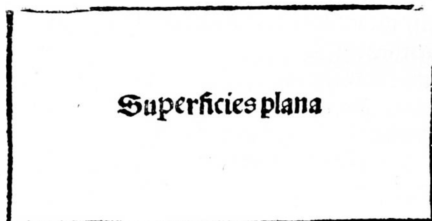
¶ De generibus linearum.

Ecta linea est: que equaliter in suis protenditur punctis. Superficies vero est: quod longitudine: latitudineque censetur. Superficiei autem fines linee sunt.

Recta linea

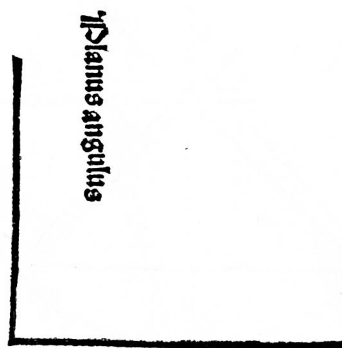
¶ Plana superficies: dicitur que equaliter in rectis suis lineis continetur.

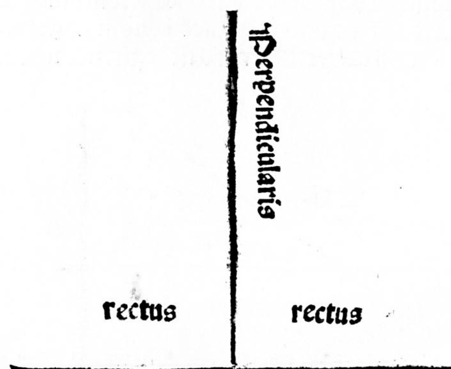
¶ De generibus angulorum.

Lanus angulus est duarum linearum in plano invicem sese tangentium: et non in directo iacentium ad alterutram conclusio.

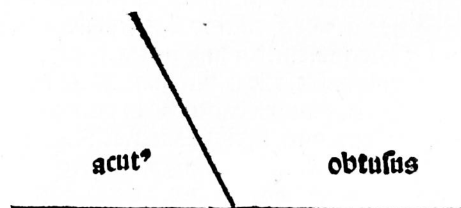

¶ Quando autem que angulum continent: linee recte sunt tunc rectilineus angulus nominatur.

¶ Cum vero recta linea super rectam lineam stans circum se equos sibi invicem fecerit angulos: rectus est uterque equalium angulorum. Et linea super rectam lineam stans perpendicularis dicitur. Obtusus angulus maior recto est.

¶ Acutus autem angulus recto minor est.

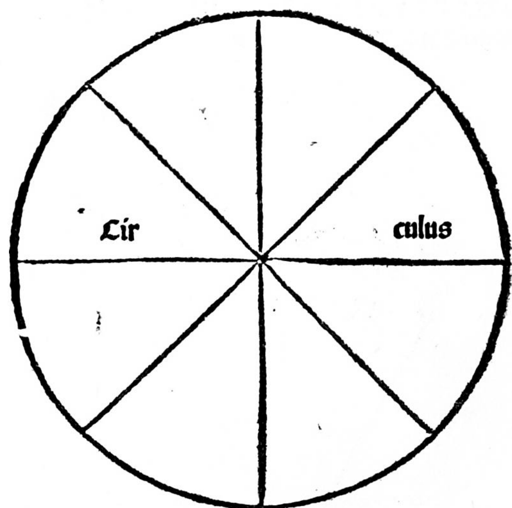

¶ De modis figurarum.

Figura est: quod sub aliquo vel aliquibus terminis continetur

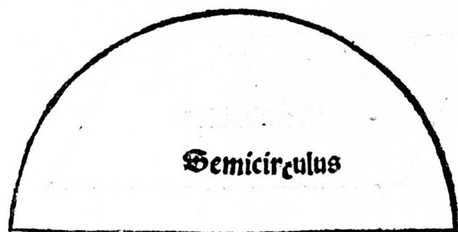
¶ Terminus vero quod cuiusque est finis.

¶ Circulus vero est figura quedam plana et circunducta. Et sub una linea: contenta: que circunferentia vocatur ad quam a puncto: quod intra figuram positum est: omnes que incidunt. Recte linee sibi invicem sunt equales. hoc vero punctum centrum circuli nominatur.

Diametrus autem circuli est recta quedaȝ linea per centrum ducta: ꝛ ab vtraqȝ pte in circūferētia circuli terminata: que ĩ duas equas partes circulū diuidit

Semicirculus vero est plana figura. que sub diametro Et ea quam diametrus apprehendit: circunferentia continetur.

Recti linee figure sunt: que sub rectis lineis cōtinēt

Trilatera quidem figura est que sub tribus rectis lineis continetur.

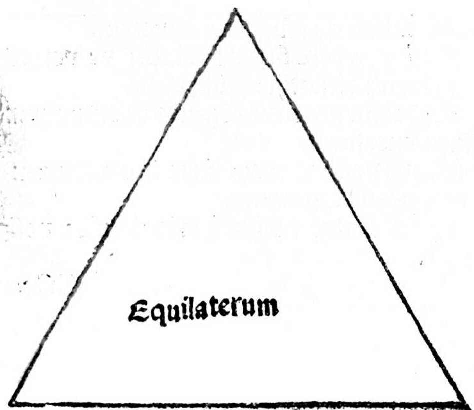
Quadrilatera autem: que sub quatuor.

Finitima vero mensuralis est linea. que aut pro aliq̃ obseruationum: aut aliquo terminorum obseruatur.

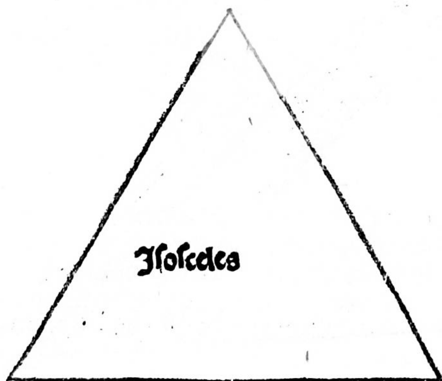
Multilatera itaqȝ figura est: que sub pluribus q̃ȝ quatuor lateribus continetur.

De triangulis.

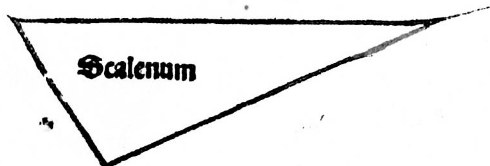
e Quilaterum igitur triangulumest: quod tribus equis lateribus continetur.

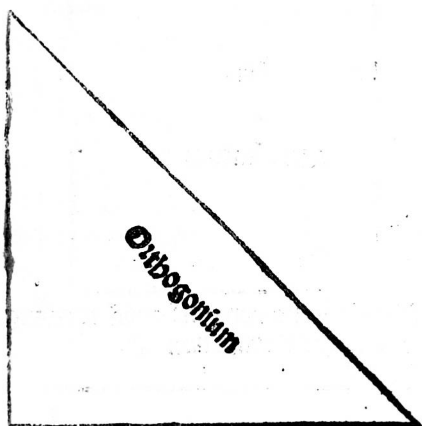
Isosceles autem est: quod duo tantummodo latera habeat equalia.

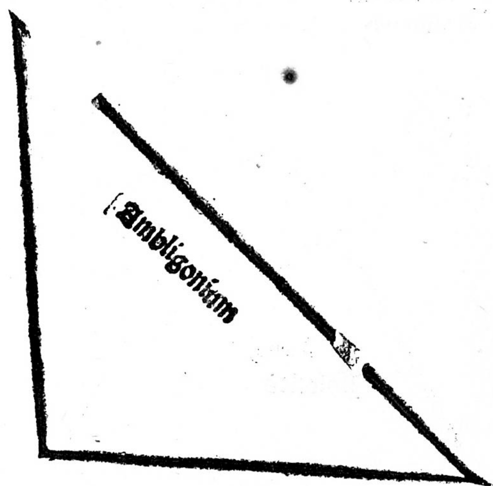
Scalenum vero quod tria latera habet inequalia.

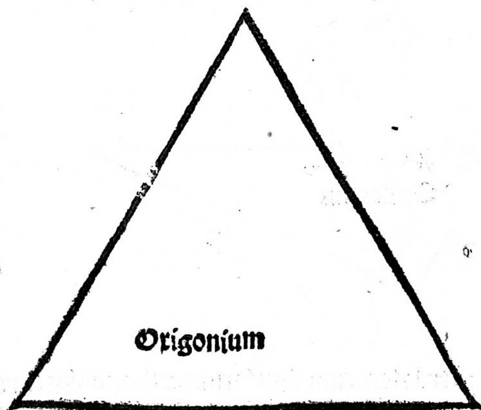
Amplius trilaterarum figurarum orthogoniuȝ. i. rectiangulum. quidem triangulum est. quod habet angulum vnum rectum.

Ambli gonium. autem quod latine obtusiangulm dicitur est: quod obtusum habet angulum.

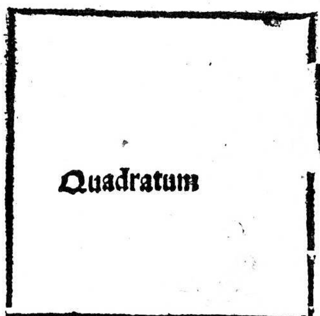

¶ Oxigonium. vero. i. acuti angulum: est i quo tres an guli sunt acuti.

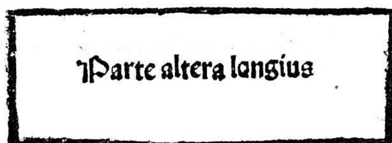

¶ De quadratis.

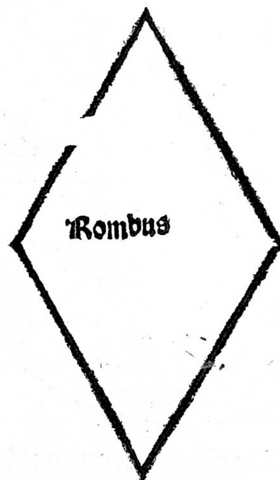
q Uadri laterū vero figurarum quadratū vocatur: quod ē equilaterum atq rectiangulū.

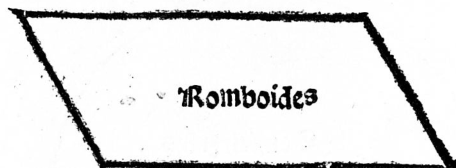
¶ Parte altera longius vero est: quod rectiangulum quidem est. sed equilaterum non est.

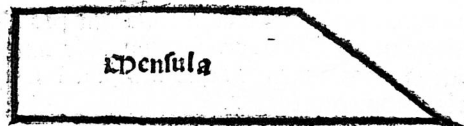
¶ Rombus vero est: quod equilaterum quidem ē: sz rectiangulum non est.

¶ Romboides autem est: quod incontrarium collocatas lineas atq angulos habet equales: non autem rectis angulis: nec equis lateribus continetur.

¶ Preter hec autē oēs quadrilatere figure trapezia. idest mensule nominantur.

¶ Parallele idest alterne recte linee nuncupantur: que eadez plana superficie collocate atq vtriq producte in neutra parte concurrunt.

Parallele.

¶ De petitionibus que sunt in geometrica

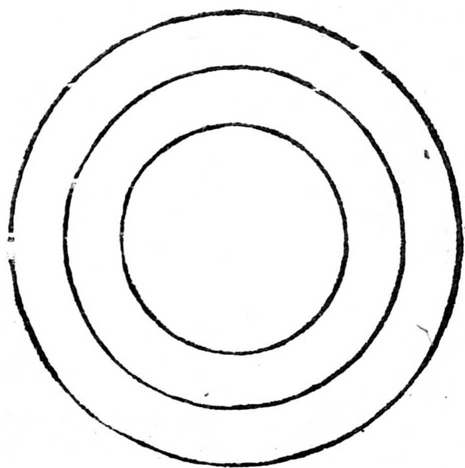
p Etitiones vero siue postulata (vt veteribus placuit) dicuntur: quinq sunt.

¶ Prima vt ab omni pūcto in omne punctū recta linea ducatur postulat.

¶ Secunda: vt definita recta linea in continuum rectūq producatur: admonet.

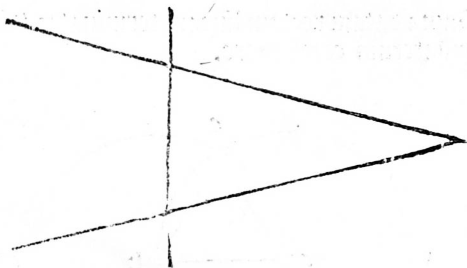
¶ Tertia omni centro z omni spatio circuluz designare precipit.

¶ Quarta

¶ Quarta omnes rectos angulos sibi inuicem equos esse vult.

¶ Quinta autē: si in duas rectas lineas linea recta incidens interiores duos angulos & in eadez parte duobus rectis fecerit minores: rectas lineas in infinitum productas ad eas partes in quibus duo interiores anguli duobus rectis minores sunt: concurrere iubet.

¶ De communibus animi conceptionibus: que sunt in geometrica.

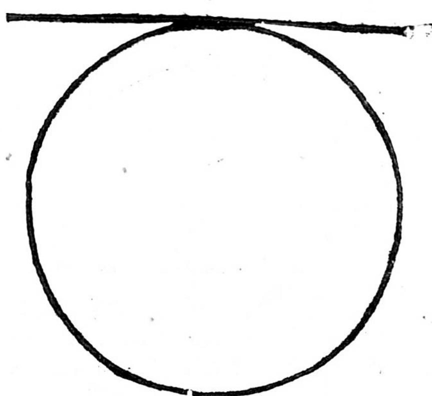
Ommunes igitur animi conceptiones sunt que a grecis . κοιραὶ ἔννοιάι . vocantur. cum spacia & interualla eidem sunt equalia. Et sibi inuicem sunt equalia. Et si ab equalibus equalia auferantur que reliquūtur: equalia sunt. Et si equalibus equalia addantur: tota quoq; equalia sunt. Et que sibimet ipsis conueniunt equalia sunt.

¶ Omne paralello graminuz rectianguluz sub iis duabus rectis lineis: que rectum ambiunt angulum dicitur contineri.

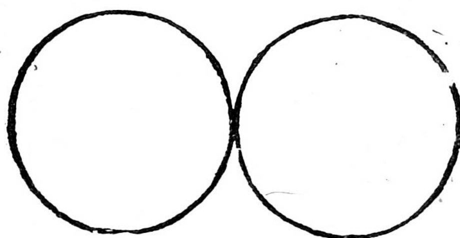
¶ Omnis vero paralello grāmi spatii vnuz quodq; eorum que circa eandem diametruz sunt paralello grāmorum cum duobus supplementis gnomon nuncupatur.

¶ Circuli sunt equales: quorum diametri sunt equales inequales vero sunt: qui sic se non habent.

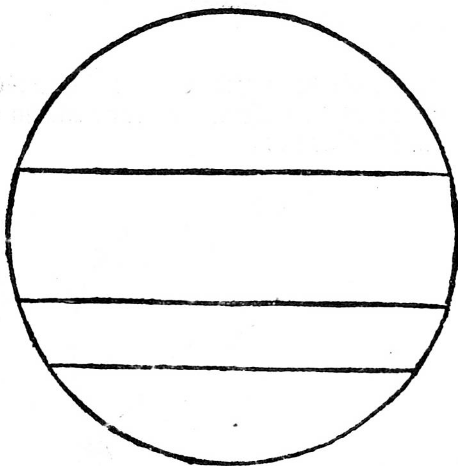
¶ Recta linea circulum contingere dicitur: que cum circulum tangat: in vtraq; eiecta parte non secat circulum.

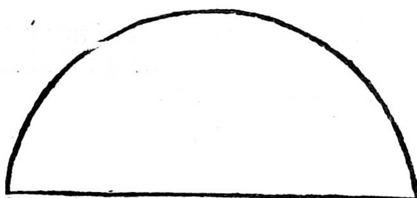
¶ Circuli se inuicem contingere dicuntur: qui tangentes se se inuicem non secant:

¶ Recte linee in circulo a centro distare equaliter dicuntur: quando a centro in ipsas ducte perpendiculares inuicem sibi sunt equales.

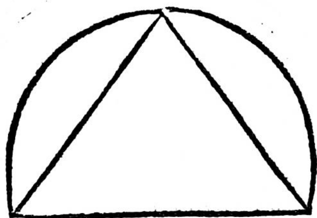
¶ Plus vero a cētro distare dicitur linea: in quā perpendicularis longior cadit.

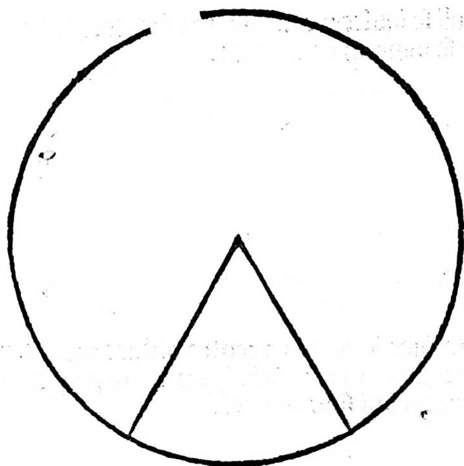
¶ Portio circuli est figura: que sub recta & circuli cirunferentia continetur.

¶ In portione circuli angulus esse dicitur: quando in circunferentia portionis sumitur aliquod punctū

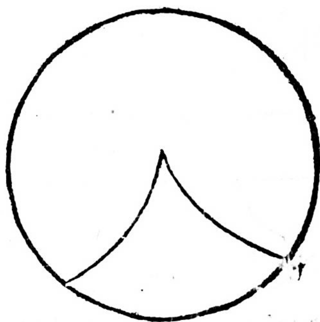
⁊ ab eodem puncto ad linee terminos due recte linee subiunguntur.

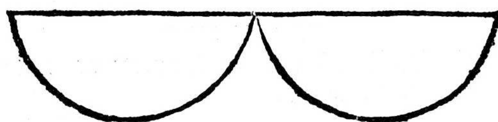
¶ Angulus circuli dicitur qui sub duobus a centro ductis lineis continetur. Quando linee que adiunguntur aliquam circunferentie comprehendunt particulaꝫ in ea angulus consistere perhibetur.

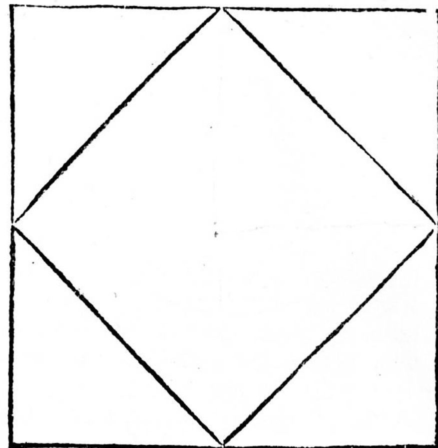
¶ Sector circuli est figura: que sub duabus a cētro ductis lineis: ⁊ sub circunferentia: que ab eisdem comprehenditur: continetur:

¶ Similes circulorum portiones dicūtur: que equales suscipiunt angulos. vel in quibus q̄ inscribuntur: anguli sibi inuicem sunt equales.

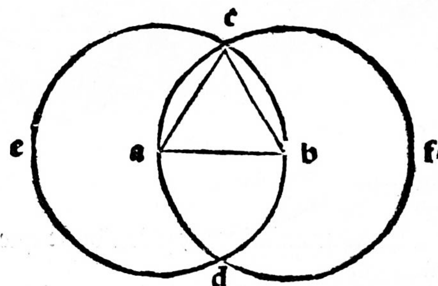
¶ Figura intra figuram dicitur inscribi quando ea q̄ inscribitur: ei⁹ i quam inscribitur: latera vnoquoq; suo angulo ab interiore parte contingit

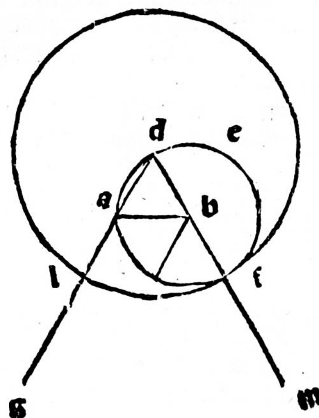
¶ Figura vero figure circūscribi perhibetur: quotiēs ea que circunscribitur suis omnibus laterib⁹ omnes angulos eius: cui circunscribitur tangit.

¶ Expliciunt prolegomena: Incipiunt schemata:

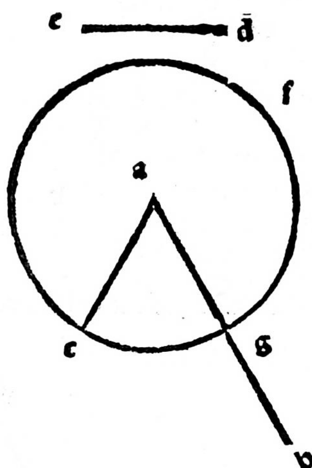
¶ Supra datam rectam lineam terminataꝫ triangulū equilaterum constituere.

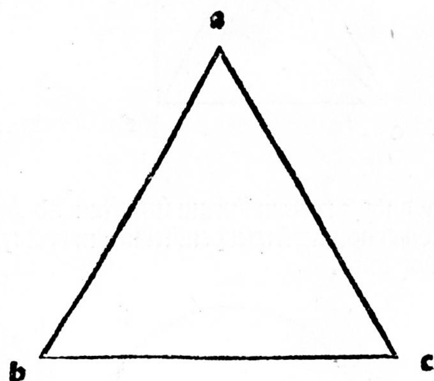
¶ Ad datum pūctum date recte linee equalem rectaꝫ lineam collocare.

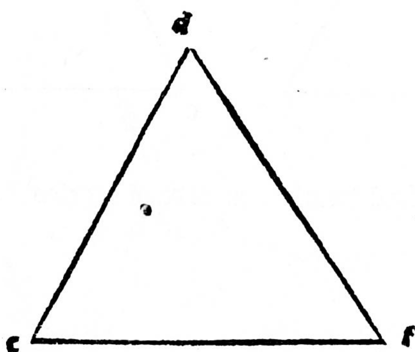

¶Duobus lineis rectis inequalibus datis a maiore minori equam rectam lineam abscindere oportet.

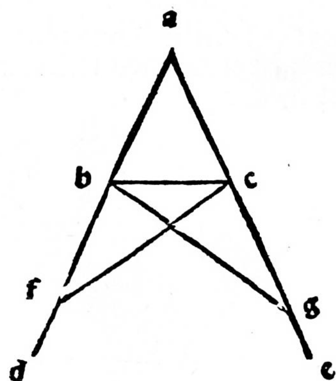

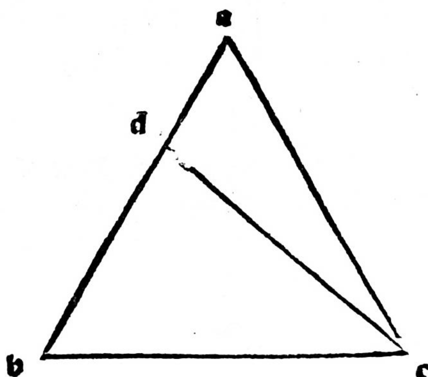
¶Si duo triangula duo latera duobus lateribus habent equa alterum alteri et angulum angulo equum eum qui sub equalibus rectis lineis continetur: et basim basi equam habebunt: et triangulum triangulo equum erit. et reliqui anguli reliquis angulis erunt equales alter alteri: sub quibus equalia latera subtenditur.

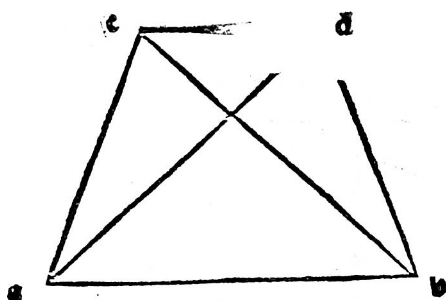
¶Triangulorum isoscelium anguli: qui ad basim: sunt equi sibi inuicem sunt

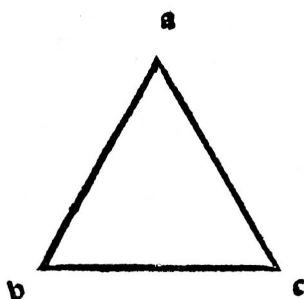

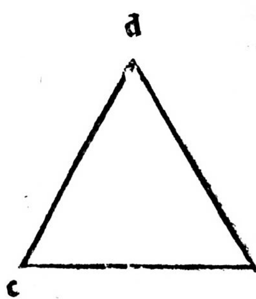
¶Si trianguli duo anguli equi sibi inuicem sint: et que equalibus angulis subtenduntur latera: sibi inuicem erunt equalia.

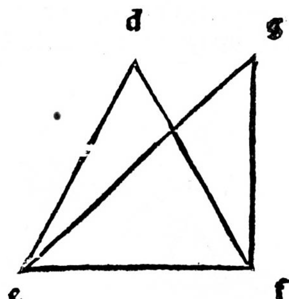
¶Super eandem rectam lineam duabus eisdem rectis lineis alie due recte linee equales altera alteri nullo modo constituentur, ad aliud atque aliud punctum ad easdem partes eosdem fines primis rectis lineis possidentes.

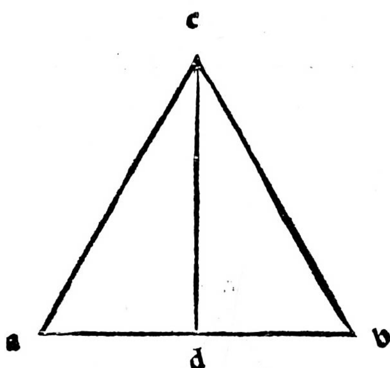
¶ Si duo trianguli duo latera duobus laterib⁹ equa possideant alterum alteri. ⁊ basiꝫ basi habeant equā angulum angulo habebunt equalem: qui sub equalib⁹ rectis lineis continetur.

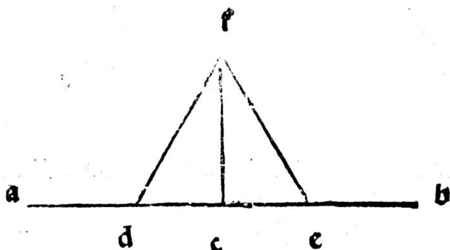

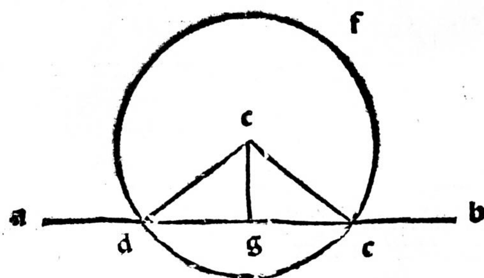
¶ Datam rectam lineā terminatam in duas equales diuidere partes.

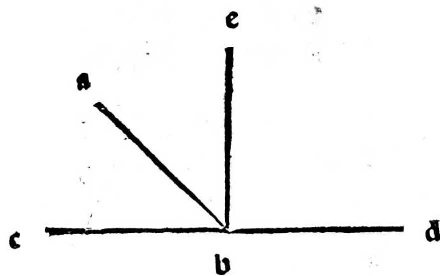
¶ Data recta linea ab eo quod in ea est pūcto. Rectā lineam secundum rectos angulos eleuare.

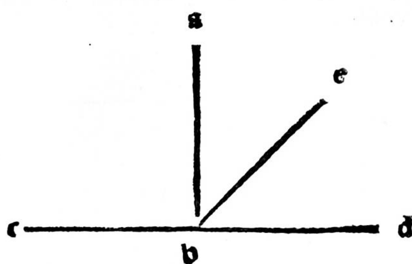
¶ Supra datam rectam lineam infinitam ab dato pūcto: quod ei non inest: perpendicularem rectaꝫ lineā ducere oportet.

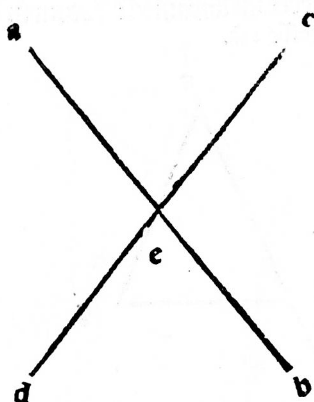
¶ Quecunqꝫ super rectam lineam recta consistens angulos fecerit: aut duos rectos faciet: aut duobus rectis reddet equales.

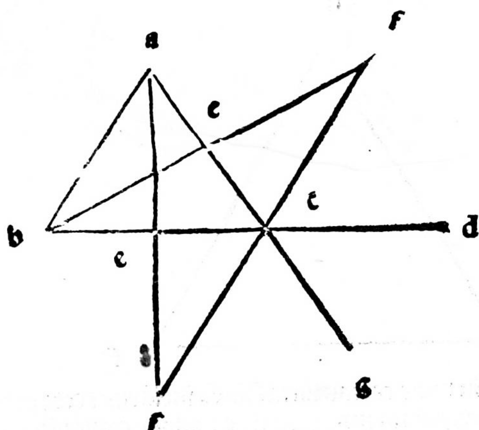
¶ Si ad aliquam rectam lineam atqꝫ ad eius punctū due recte linee non in eandem partē ducantur: ⁊ circum se angulos duob⁹ rectis fecerint equos: in directum sibi eas lineas iacere necesse est.

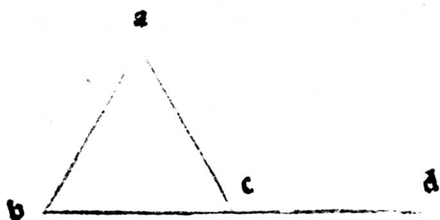
¶Si due recte linee sese diuidant: ad uertices angulos sibi inuicem facient equos.

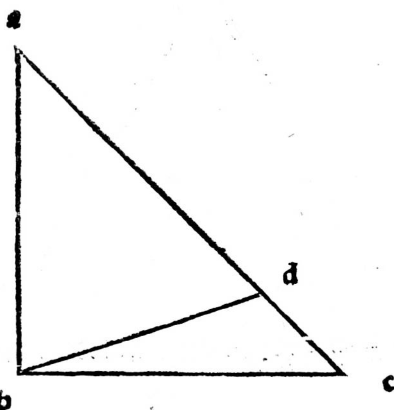
¶Omniū triangulorum vno latere producto exterior angulus vtrisq; interioribus & ex aduerso angulis constitutis maior existit.

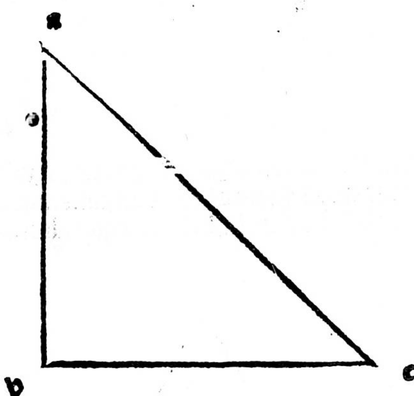
¶Omnium triangulorum duo anguli duobus rectis angulis sunt minores omnifariam sumpti.

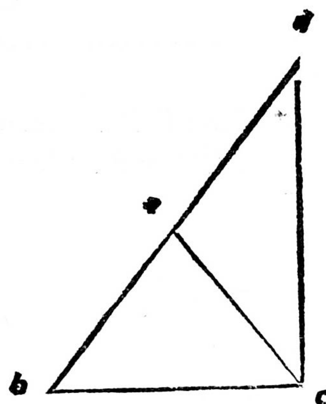
¶Omnium triangulorum maius latus sub angulo maiore subtenditur.

¶Omnium triangulorum maior angulus sub latere maiore protenditur.

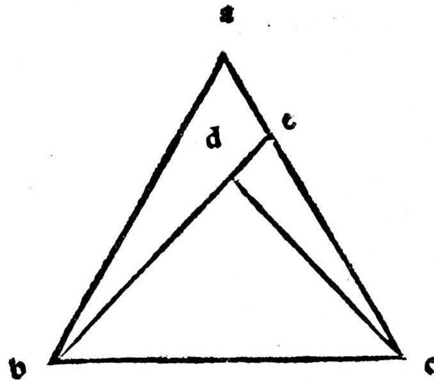

¶Omniū triangulorū duo latera cetero maiora sūt in omnem partem susceptas

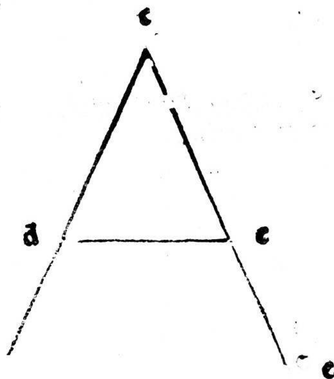
Si in vno quolibet trianguli latere a finib⁹ lateris

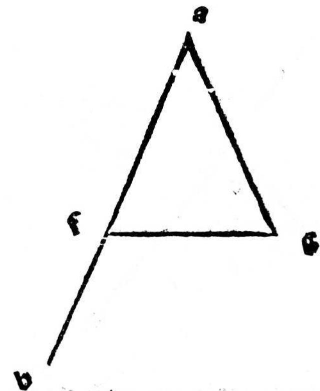
due recte linee interius constituantur angulum facientes: que constituuntur reliquis quidem trianguli duobus lateribus minores erunt Maiorem vero angulum continebunt.

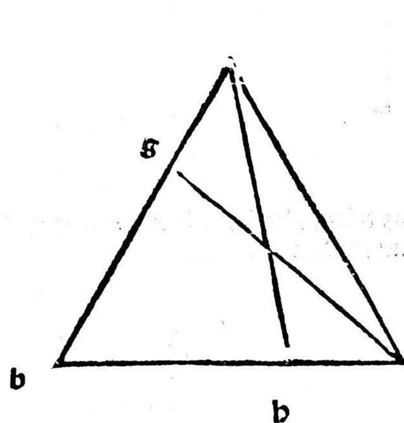
Dato recti lineo angulo equalem rectilineum angulum

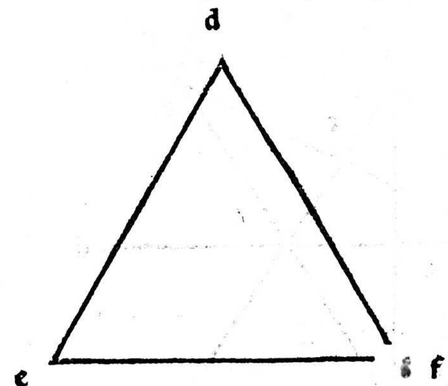
Ad datam rectam lineam: Et datum in ea punctum collocare necesse est.

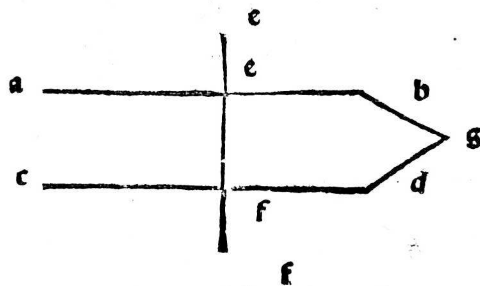
Si duo trianguli duos angulos duobus angulis habuerint equos alterum alteri: vnumque latus vni lateri sit equale: aut quod equis adiacet angulis: aut quod sub vno equalium subtenditur angulorum: et reliqua latera reliquis lateribus habebunt equa alterum alteri: et reliquum angulum equalem reliquo angulo possidebunt.

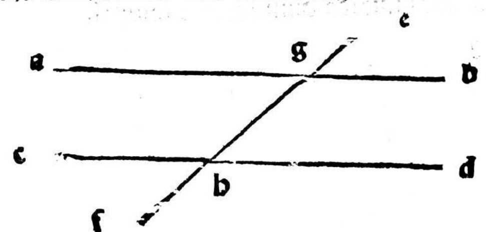

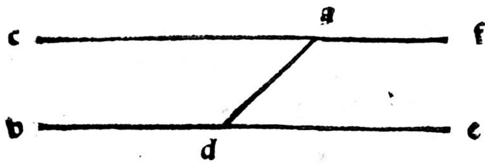
Si in duas rectas lineas linea incidens recta alternatim angulos fecerit equos: rectas lineas alternas esse necesse est.

Si in duas rectas lineas linea incidens recta exteriorem angulum interiori: Et ex adverso angulo constituto reddat equalem: aut interiores et ad easdem partes angulos duobus rectis equales faciat: rectas lineas sibi alternas esse conueniet.

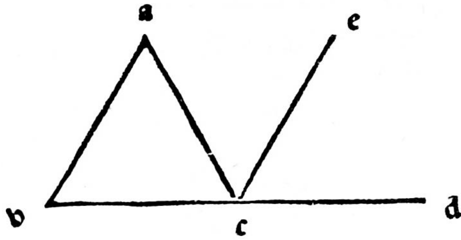

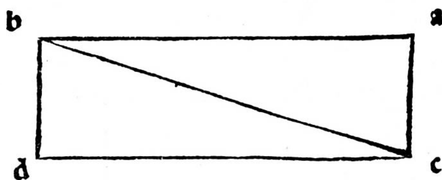
¶ Per datum punctum date recte linee alternaꝫ rectam linam designare necesse est.

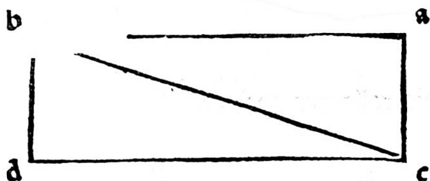
¶ Omnium triangulorꝫ exterior angulus duobus interius ꝛ ex aduerso constitutis āgulis est equalis: interiores vero trianguli tres anguli duobus rectis angulis sunt equales.

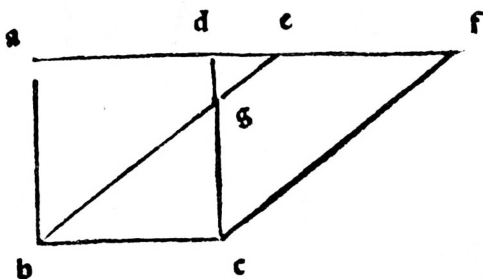
¶ Que equas ꝛ alternas rectas lineas ad easdem partes recte linee coniungunt. ipse quoqꝫ alterne sunt ꝛ equales.

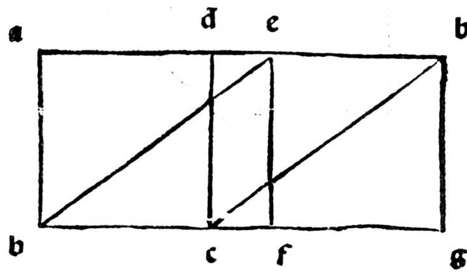
¶ Eorum spaciorum: que alterius alteribus continentur que paralello gramma nominantur: ꝛ ex aduerso latera: atqꝫ anguli constituti sibi inuicem equales sūt ea quoqꝫ diametrus in duo equa partitur.

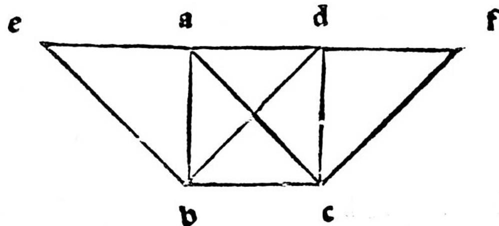
¶ Omnia paralello gramma: que in eisdem basibus: Et in eisdem alternis lineis fuerint constituta: sibi inuicē probantur equalia.

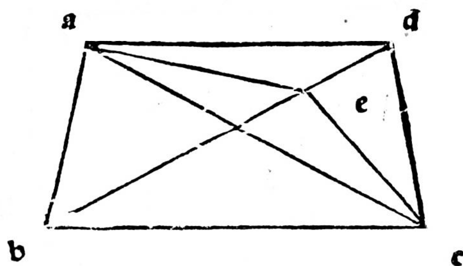
¶ Omnia paralello gramma in basibus equalibus ꝛ in eisdem alternis lineis constituta equalia ea necesse ē

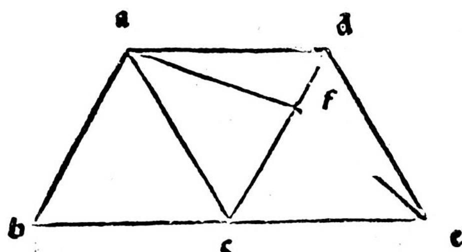
¶ Equa sibi sunt cuncta triangula: que in equis basib⁹ ꝛ in eisdem alternis fuerint lineis constituta.

¶ Equa triangula: que in eadem basi ꝛ in eadeꝫ parte fuerint constituta: in eisdem quoqꝫ alternis lineis eē pronunciāda sunt.

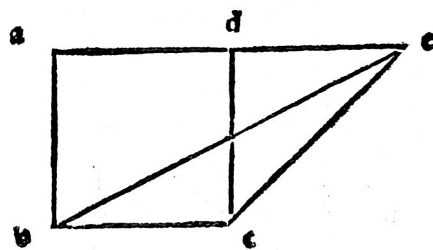

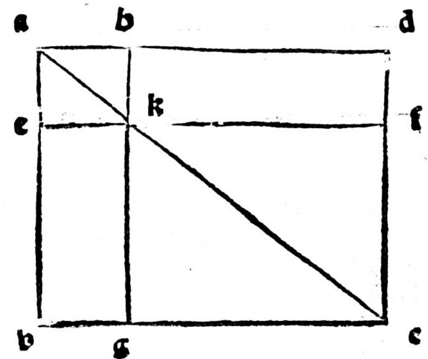
¶ Equa triangula in equis atqꝫ in directuꝫ positis basibus constituta. ꝛ in eisdem partibus: ꝛ in eisdeꝫ quoqꝫ alternis esse necesse est.

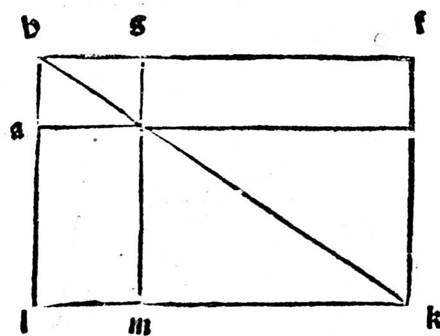
¶ Si paralello grammum: triangulumqꝫ in eadē basi atqꝫ in eisdem alternis lineis fuerint constituta: paralello grammum triangulo duplex esse conueniet.

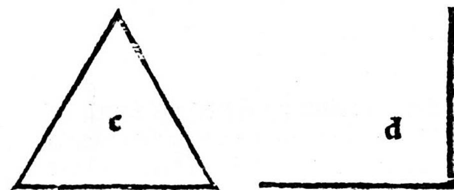
¶Omnis paralello grammi spatii eorum que circa eadem diametrum sunt: paralello gramorum suplementa equa sibi inuicem esse necesse est.

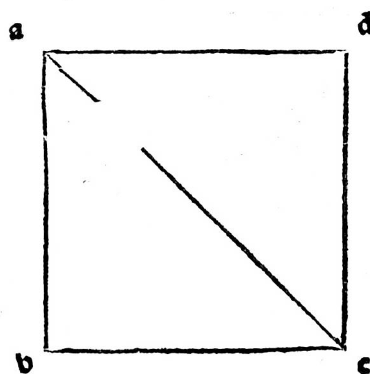

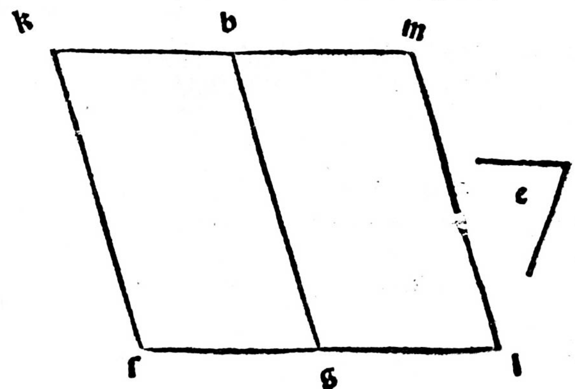
¶Iuxta datã rectã lineã dato triangulo in rectilineo dato angulo paralello grãmũ equale pretendendũ est

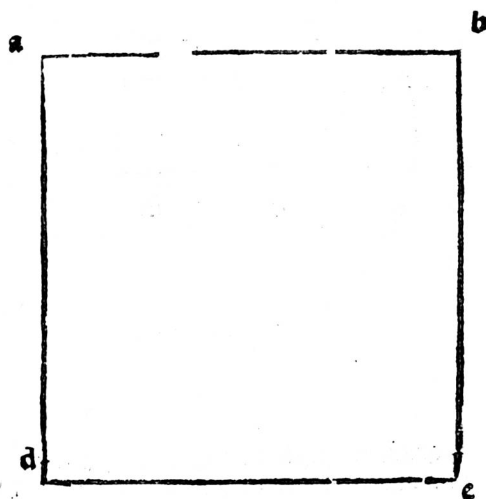

¶Dato rectilineo equale paralello gãmuȝ in dato rectilineo angulo collocare oportet.

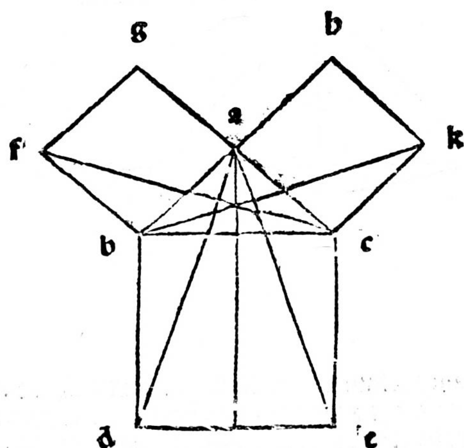

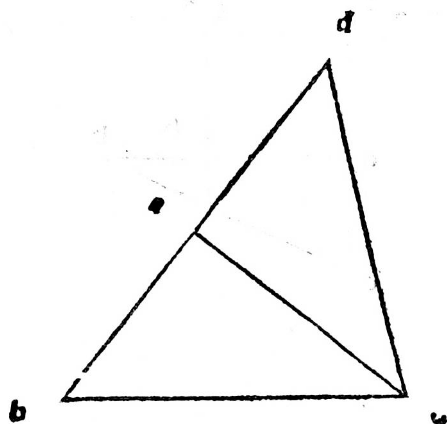
¶Quadratum ad datam rectam terminatam describendum est.

In his triangulis: in q̄bus vnꝰ rectꝰ ē āgulus: q̄ rectiangula nominamus: quadratum quod a latere rectum angulum sub tendente describitur: equū ē his quadratis: que a continentibus rectum angulum lateribus conscribuntur.

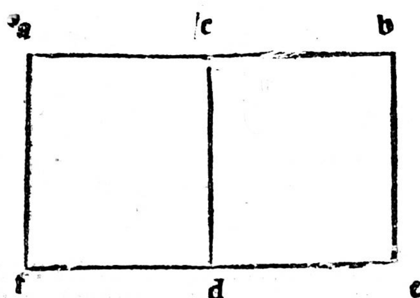
Si ab vno trianguli latere quadratum quod describitur equum fuerit his quadratis: que ab reliquis duobus lateribus describuntur: rectus est angulus: q sub duobus reliquis lateribus continetur.

Ex secundo libro Euclidis.

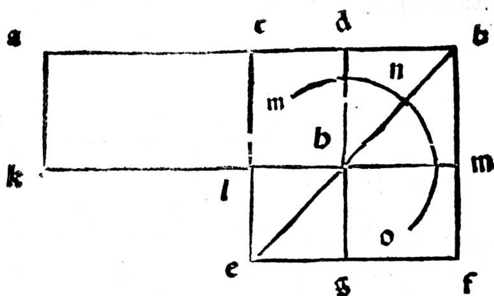
Si sunt due recte linee: quarum vna quidē est indiuisa: altera vero quotlibet diuisionibus secta: quod sub duabus rectis lineis rectiangulum continetur: equū erit his: que sub ea que indiuisa est. Et vnaquaqꝫ diuisione rectiāgula continetur.

Si recta linea secetur. quod sub tota ꝛ vna portione rectiangulum continetur. equū est ei quod sub vtraqꝫ portione rectiangulū clauditur. ꝛ ei quadrato qḋ ad predictam portionem describitur.

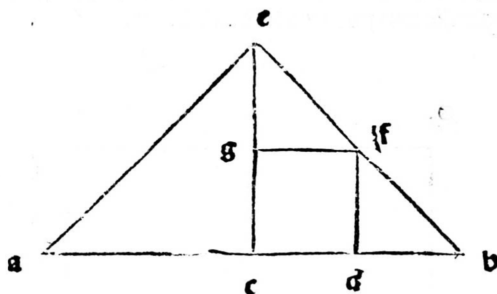

Si recta linea secet̄: vt libet: quod scribitur a tota q̄dratum equum est his: que describuntur ab vnaquaqꝫ portione quadratis: ꝛ eidem bis rectiangulo quod sub eisdem est portionibus conuenit.

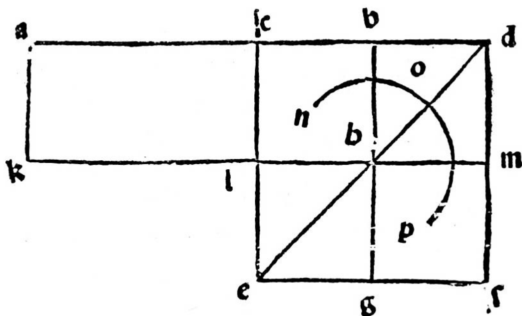
¶Si recta linea per equalia ac per inequalia secet̃: qđ sub inequalibus totius sectionibus rectiangulum cõtinetur: cū eo quadrato: quod ab ea describitur: que inter vtrasqꝫ est sectiones: equū est ei quadrato: qđ describitur ab dimidia.

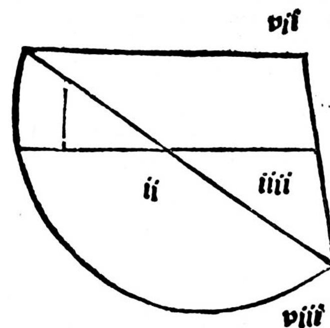
¶Si recta linea per equalia ac per inequalia secetur: quadrata: que ab inequalibus totius portionibus describuntur: dupla sunt bis quadratis que fiunt ab dimidia: ⁊ ab ea que inter vtrasqꝫ est sectiones.

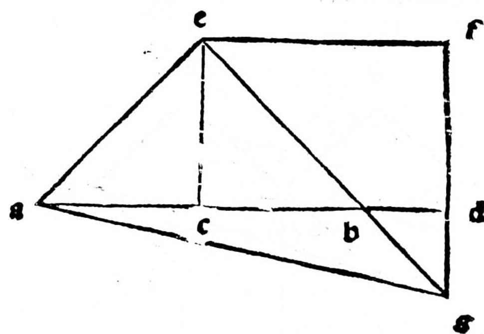
¶Si recta linea per equalia diuidatur. alia vero ei in directum linea recta iungatur: quod sub tota cū adiecta. Et ea que adiecta est: rectiangulum continetur: cū eo quod describitur a dimidia quadrato equum ē ei quadrato quod describitur ab ea q̃ cōstat ex adiecta atqꝫ dimidia.

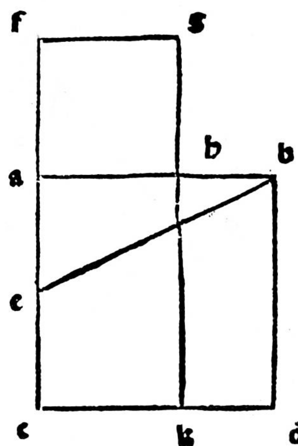
¶Si recta linea per equalia secetur: eiqꝫ indirectum q̃dam linea recta iungatur: quadratum: quod describitur a tota cum ea. que adiecta est: ⁊ quadratū quod describitur: ab ea que adiecta est.

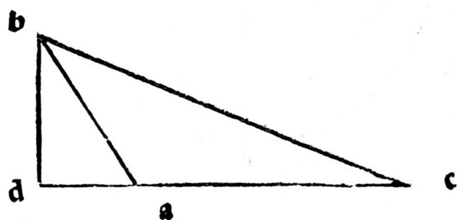
¶Utraqꝫ quadrata pariter accepta: quadrato quod đscribitur a dimidia: ac eo quadrato: quod ab ea đscribitur: que ex dimidia adiectaqꝫ consistit: vtrisqꝫ quadratis pariter acceptis dupla esse necesse est.

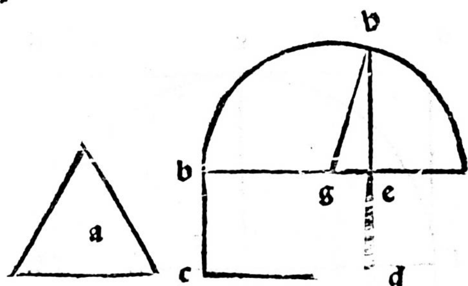
¶Datam rectam lineam sic secare conuenit. vt quod sub tota. Et vna portione rectiangulum continetur: equum sit ei quod fit ex reliqua sectione quadratum.

¶ In hac trianguli figura: que obtusum habet angulū tanto amplius ea que obtusos obtendunt angulos latera possunt. Quam ea que obtusum obtinent angulū: quantum est: quod continetur bis sub uno eorum: que circa obtusum angulum sunt: in quod protractū ꝑpendicularis cadit: atq̧ ea: que ad obtusum angulū a perpendiculari extra deprehenditur.

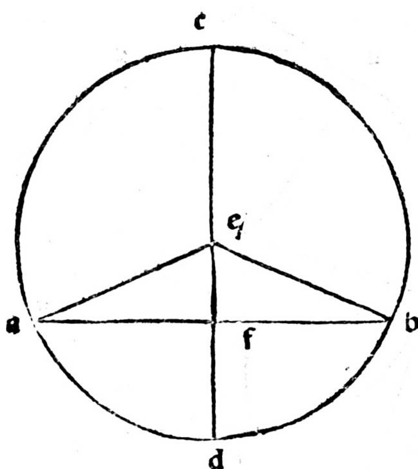

¶ Dato rectilineo equum necesse est collocare quadratum.

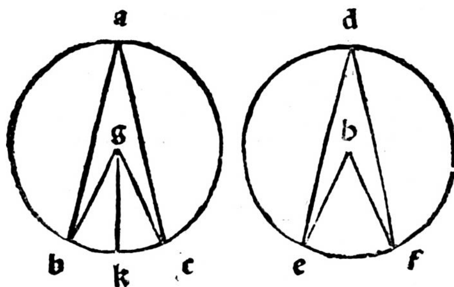

¶ Ex tertio libro Euclidis.

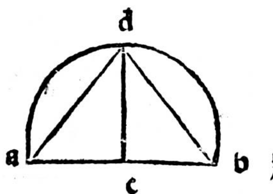
s Si in circulo per centrum linea quedam dirigatur: ac quandam lineam rectā non in centro positam in duas equas partes secet: per rectos eam angulos secat. Et si per rectos eā āgulos secat in duas eam equas diuidet partes.

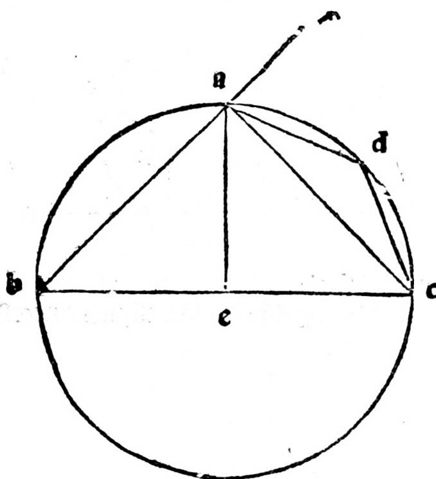
¶ In equis circulis: qui in circunferentijs equalibus anguli consistunt: sibi inuicem sunt equales: seu ad cētra: siue ad circunferentias constituantur.

¶ Datam circunferentiam in duo equa diuidere potis est.

¶ In circulo quidem angulus q̄ in semicirculo est: rectus existit: q̄ vo in maiore portione est angul᷒: minor est recto. Qui aūt in minore portione est angulus maior est recto: ⁊ maioris quidem portionis angulus. recto maior existit: minoris vo āgulus recto minor.

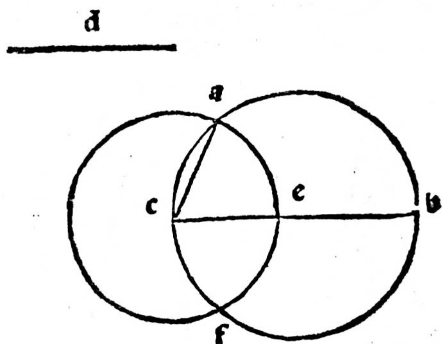

¶ Si circulū linea recta ꝯtingat a ꝯtactu vero scircūferentia quedā circulum secans linea recta ducatur. quoscūq̧ angulos facit: duo anguli qui sunt in alternis circuli portionibus: sunt equales.

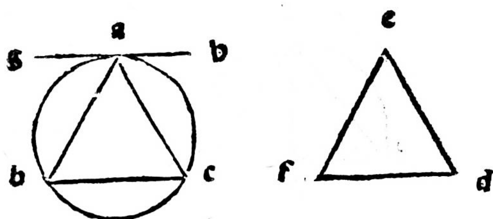
¶ Ex hoc igitur manifestū ē: q̄m si a pūcto circuli due linee recte se se contingant. Et sibi inuicem sint equales: sup datas rectas lineas circuli describere partes conuenit.

¶ Ex quarto libro Euclidis.

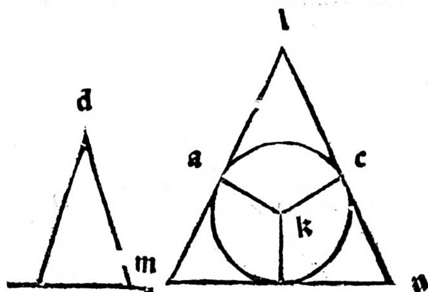
i Intra datum circulum date recte linee: que diametro minime maior existat: equam recte ctam lineam coaptare oportet.

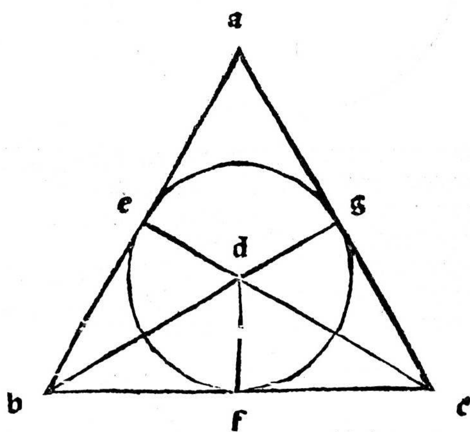
¶ Intra datum circulum dato triangulo equoꝝ angulorum triangulum collocare conuenit.

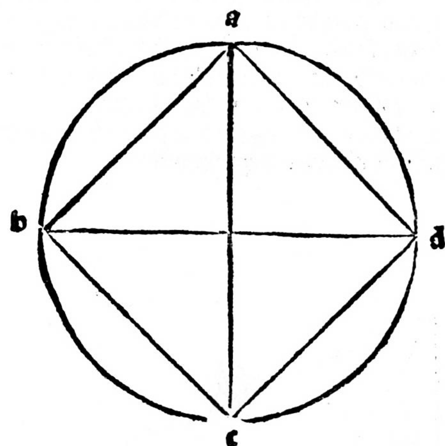
¶ Circa datum circulum dato triangulo equalium angulorum triangulum designandum est.

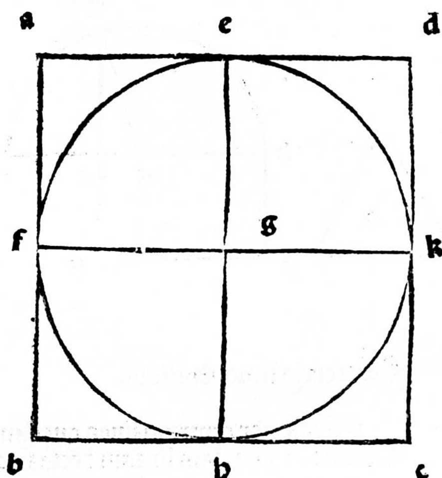
¶ Intra datum triangulū circulū designare necesse ē.

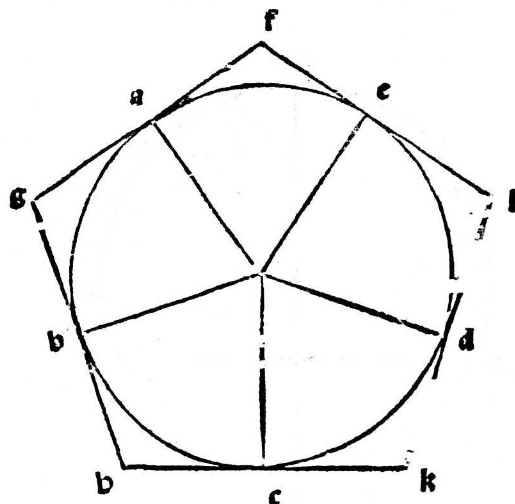
¶ Intra datum circulum quadratum aliquod describere vtile est.

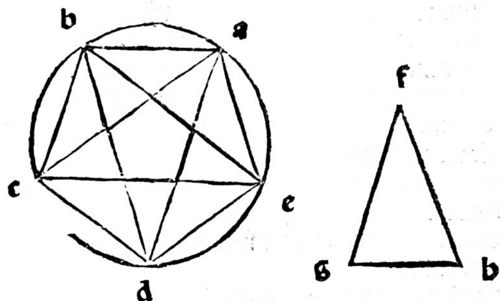
¶ Intra propositum quadratū circulum designare.

¶ Circa datum circulum quinquangulum equilateruꝫ ⁊ equiangulum designare geometre precipiunt.

¶ Intra datum circulum quinquãgulum: quod est eq laterum atq; equiangulum. designare non discõuenit.

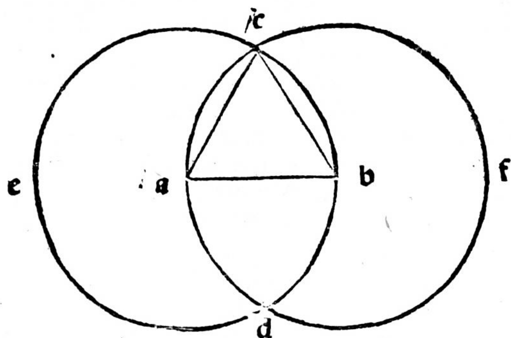

¶ Nã oĩa quecũq; sunt: numerorũ ratione sua constãt Et proportionabiliter alij ex alijs ꝯstituuntur circũfe rentie equalitate multiplicationibus suis quidem ex- cedentes: atq; alternatim portionibus suis terminuz facientes.

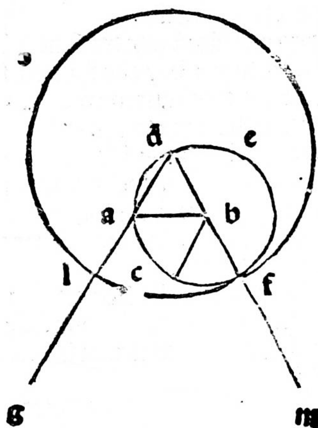
¶ De figuris geometricis.

S Upra positarũ igitur speculationibus figuraꝝ ab euclide succinte obscureq; prolatis: ⁊ a no- bis verbum videlicet de verbo exprimentibus stricti translatis quedam iteranda repetendaq;: vt animus lectoris non obscuritate deterreatur. Sed a nobis po tius alicuius exempli luce infusa delectetur: videntur Sunt enim a nobis quedã huic operi inserẽda huic arti valde necessaria: ⁊ supradictis respondentia. Et subsequentibus conuenientia. ad que intelligenda qui cũq; in nostrorum arithmeticorum theorematibus i structus accesserit: expeditiori intelligentia ducitur.

¶ Supra dictum igit̃ est: supradatã rectam lineã ter- minatam triangulum equilaterum constituere opor- tere ꝫ nimis inuolute. Qua dere huius exẽpli ĩtã sub iecimus. Sit data recta linea terminata. a. b. oportet igit̃ super eam que est. a. b. triangulum equilaterum cõstituere ⁊ cẽtro qdẽ. a. spacio vo. a. b. circulꝰ scriba tur. b. c. e. d. Et rursus cẽtro. b. spatio autẽ. a. b. circu lus scribatur: a. c. f. d. ⁊ ab eo puncto qđ ẽ. c. quo se cir culi diuidunt: ab ea puncta que sunt. a. b. adiũgant̃. Recte linee. c. a. c. b. Qm̃ igit̃. a. punctum cẽtrum est b. c. e. d. circuli: equa est. a. b. ei que est. a. c. rursus qm̃ b. punctum est centrum. a. c. f. d. circuli: equa est. a. b. ei que ẽ. b. c. Sed. ⁊. a. b. ei que ẽ. c. a. equa eẽ mõstra ta est: ⁊. a. c. Igit̃ ei que est. b. c. erit. eq̃lis. Tres igit̃ que sunt. c. a. a. b. b. eque sibi inuicẽ sunt. equilateruz igitur ẽ. c. a. b. triangulu ꝫ. Et constitutũ est supra da tam rectam lineam terminatam eam que est. a. b. qđ oportebat facere.

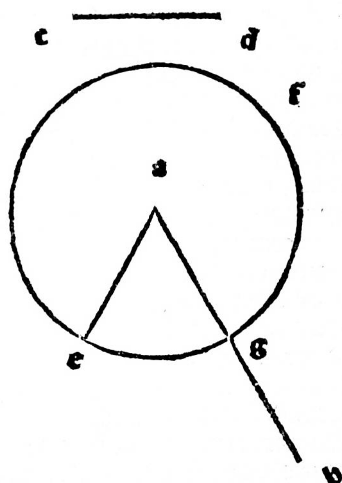

¶ In superioribus vero dictum est ad datum punctũ date recte linee equalem rectam lineã collocare opor tere. Sed huius artis expertibus obscure difficulter q;. Sed nos animum lectoris quasi introducendo ob lectantes huius subsequentis figure explanationem positis litteraruz linearũq; notulis patefacimus. Sit quidem datum punctum. a. data vero recta linea. b. c. oportet igitur ad punctum. a. Recte linee. b. c. equã rectam lineam collocare adiungatur enim. ab. a. pun cto ad. b. punctum recta linea ea que est. a. b. Et con- stituatur super. a. b. Rectam lineam triangulum eq laterum quod est. d. a. b. Et eijciantur in rectum. d. a. d. b. recte linee ad. a. a. g. ⁊. b. m. ⁊ centro quidem. b. spatio autem. b. c. circulus describatur. c. f. e. ⁊ rursus centro quidem. d. spatio autem. d. f. circulus describa tur. f. k. l. Quoniam igitur. b. punctum centrum ẽ. c. f. e circuli equa est. c. b. ei: que est. b. f. Rursus qm̃. d. punctum centrum est. f. l. k. Circuli: equa est. d. l. ei q̃ est. d. f. Quarum equa est. d. a. ei que est. d. b. ⁊ equi- laterũ enim triangulum est id quod est. d. a. b. Reliq̃ igitur. a. l. relique. b. f. existit equalis. Sed. ⁊. b. f. ei q̃ est. b. c. equa esse monstrata est. Et. b. c. ei que est. a. l. erit equalis. Ad datum igitur punctuz id quod est. a. date recte linee ei que est. b. c. equa locata est ea que est. a. l. quod oportebat facere: vt subiecta descriptio monet.

¶ Tertio igitur. loco superius ab euclide prolatum est duabus rectis lineis in equalibus propositis a maio- re minori equam rectam lineam abscindere conueni re. Sed nimis strictim: Et ob id confuse inuoluteq;. Nos vero vt animus lectoris ad enodatioris intelli- gentie accessum: quasi quibusdam gradibus ducatur huius descriptionez formule subiecimus. Sint date due recte linee.

¶ Inequales. a. b. c. d. ⁊ sit maior. a. b. oportet igitur a maiore. a. b. minori. c. d. equam lineaz abscindere. col locetur enim ad. a. punctum ei que est. c. d. equa ea q̃ est. a. e. Et cẽtro. a. spacio vero. a. e. circulis describa tur. e. d. f. quoniam igitur. a. punctum centruz est. e. g. f. circuli: eq̃ ẽ. a. e. ei: que est. a. g. Sꝫ ⁊. c. d. ei que ẽ. a. e. erat equalis. ⁊. c. d. ei que est. a. g. erit equalis. Duabus igitur datis rectis lineis inequalibꝰ eis que sunt. a. b. c. d. a maiore que est. a. b. minori que est. c. d equalis abscisa est ea q̃ est. a. g. qđ oportebat facere.

¶His etiam compendiosis: & tamen huius artis rudibus per necessariis introductionibus lector initiatus si in aliqbus superius propositis vocillãdo abhorreat per se similes figurarũ descriptiões sine o͞is ipedimẽti reclamatione adinuenire potest & componere.

¶Sed iam ipsus est ad geometricalis mense traditionem ab archita non sordido huius disciplinę auctore latio accõmodatam venire: si pri⁹ premisero: quot sint genera angulorum: Et linearum. Et pauca dixero de sũmitatibus & extremitatibus.

¶Rationabiliuʒ Ergo angulorũ genera sunt tria hoc est. Rectum. hebes. acutum & habens species. Nouẽ Tres rectarum linearum: tres autem rectaruʒ & circunferentium. Et tres hebetis & circunferentium.

¶Rectus angulus est orthigrãmos. idest rectis lineis comprehensus. latine normalis appellatus. Quotiẽs vo recta linea super rectam lineã stans. pares. angulos fecerit. & linea perpẽdicularis iuncta fuerit: efficiet rectiangulum triangulum.

¶Habes angulus est plus normalis hoc est rectiãguli positionem excedes. q̃ & si triangulus ẽm hãc positionem constitutus fuerit: perpendicularis extra finitimas lineas habebitur.

¶Acutus autem angulus est compressior Recto: q̃ si a recta linea: que sedis loco fuerit: rectam lineam secundũ suam inclinationẽ emiserit: similiq; cohibitione. Rectam lineam in occursum exceperit: efficiet triangulum: qui perpendicularem intra tres lineas habebit.

¶Linearum vero genera sunt tria rectum: circũferẽs flexuosum.

¶Recta linea itaq; est que equaliter in suis signis posita est: que equaliter in planitie posita non concurrit

¶Circũferens vo liea est: cuius signã ex vtraq; parte curuata. & a se inuicem distantia non concurrunt: q̃ signa si conuenerint: circulus non circũferens linea debet appellari. Flexuosa autem linea est. multiformis velut arborum aut fluminum: ceterorũ signoruʒ in quorum similitudine & arcifiniorum agrorum finitur extremitas Et multorum que similiter in equa linea sunt formata naturaliter.

¶Summitatum igitur genera sunt. duo. summitas & plana summitas. Summitas est secũdũ geometricã appellationem: que longitudine latitudineq; protenditur.

¶Summitatis autem fines linee sunt.

¶Plana vero summitas est. que equaliter. Rectis lineis vndiq; versum finitur.

¶Omnium autem summitatum in vintiundo due sũt obseruationes enormis. Et liquis enormis vero est: que per omne latus rectis lineis continetur.

¶Liquis autem est que minuendi laboris causa & salua rectorum angulorum ratione secundum ipsas extremitates subtenditur.

¶Extremitatum quippe genera sunt duo: vnuʒ quod pro rigore. Et alterum quod seruatur pro flexuoso. rigor est quicquid inter duo signa. veluti in modum linee directum prospicitur.

¶Flexuosum vero est. quicquid secundum naturam locorum curuatur. Nam quod in agro a mensore operis causa ad finem directum fuerit rigor appellatur quicquid ad horum imitationem in forma scribitur: linea appellatur.

¶Sim rigores sunt quando singulis spacijs interuenientibus tendunt: vt itinera plerumq; pergunt.

¶Nosse autem huius artis despicientem: quid sint digiti quid articuli: quid compositi quid icompositi numeri. Quid multiplicatores. qd ve diuisores: ad huius forme speculationem: quã sumus traditurі: oportet.

¶Digitos vero quoscunq; infra primum limitem id ẽ omnes quos ab vnitate vsq; ad denariam summam numeramus: veteres appellare consueuerunt.

¶Articuli autem omnes deceno in ordine positi. Et in infinitum progressi nuncupantur compositi q̃ppe numeri sunt: omnes a primo limite idest. a. decem vsq; ad secundum limitem. i. xx. ceteriq; se se in ordine sequentes excepto limitibus: incompositi autem digiti omnes enumeratis & omnibus limitibus.

¶Multiplicatores igitur numeri mutua in semet Replicatione voluuntur. idest interdum maior minoris: interdum autem minor maioris multiplicator existit. Interdum vero numerus in se excrescens multiplicationis augmenta suscipit: Diuisores autem maiorum semper minores constituuntur numeri.

¶De ratione abaci.

Prisce igitur prudentie viri pythagoricum dogma secuti. Platoniceq; auctoritatis inuestigatores. Speculatoresq; curiosi totũ philosophie culmen innumerorum vi constituerunt. Quis enim Musicarum modulamina symphoniarum numerorum expertia censendo pernoscat. Quis ipsius firmamenti syderea corpora stellis compacta nature numerorum ignarus dep̃hendat: ortusq; signorum. Et occasus colligat.

¶De arithmetica vero geometrica quid attinet dicere: cum si vis numerorum pereat: nec in nominando appareat. De qua quia in aritmeticis & in musicis sat dictum est: ad dicenda reuertamur.

¶Pythagorici vero ne in multiplicationibus & partitionibus & in podisinis. aliquando fallerentur: vt in omnibus erant ingeniosissimi & subtilissimi descripserunt sibi quandam formulam: quam ob honorem sui preceptoris mensam pythagoream nominabãt. quia hoc quod depinxerant magistro premõstrante cognouerant. a posterioribus appellabatur. Abacus. vt q̃d alta mente conceperant. Melius si quasi videndo ostẽderent in notitiam omnium transfundere possent. eãq; subterius habita sat mira descriptione formabãt.

¶Superi⁹.

¶ Superi⁹ vero digeste descriptiōis formula hoc mō vtebātur. Habebāt enī diuerse formatos apices: vł caracteres. Quidā enī huiuscemodi apicū notas sibi cōscripserāt. vt hec notula respōderet vnitati. I. Jsta vt binario. Ƨ. tertia vero tribus ¶ ƺ. Quarta autē quaternario. ¶ Ϩ. Hec āt quqꝫ ascriberet. ϥ. Jsta vo senario ⌐ Septima āt septenario cōueniret. ∧. Hec vero octonario: 8. Jsta vero nouenario iungerētur. 𝔤. Quidaꝫ vero in huius forme depictione ceu lr̄as alfabeti assumebant sibi hoc pacto. vt littera q̄ esset pria vnitati. Secūda binario. Tertia ternario: cetereqꝫ ī ordie naturali nūero insignitas ⁊ inscriptas tm̄ mō sortiti sūt. Hos ⁊ enī apices. ita varie ceu puluerem dispergere in multiplicando: ⁊ in diuidēdo cōsuerunt: vt si sub vnitate naturalis numeri ordinem iam dictos caracteres adiungendo locarent. Nō alii qꝫ digiti nascerentur. Primū aūt numerū. i. binariū Unitas enim (vt in arithmeticis est dictū) nūerus nō est. Sꝫ fons ⁊ origo numerorum. x. in scripta ponentes. xx. ⁊ ternarium. xxx. ⁊ quaternariū. xl. ceterosqꝫ in ordine sese sequentes proprias secundū denomīationes assignare constituerunt. Sub linea vero centeno insignita numero eosdem apices ponentes binariū. cc. ternariū. ccc. quaternariū. cccc. Ceterosqꝫ certis denominationibus respondere decreuerunt. Jn sequētib⁹ vero paginularum lineis idē faciētes nullo erroris nubilo obtenebrantur.

¶ Scire aūt oꝫ ⁊ diligēti examinatiōe discutere ī multiplicando ⁊ partiendo cui paginule digiti: ⁊ cui articuli sint adiūgendi. Nā singularis multiplicator decē digitos in decenis: articulos: in centenis. Jdem vero singularis multiplicator centū digitos in centenis: articulos in millenis. Et multiplicator milleni digitos in millenis: ⁊ articulos in decennis millenis. ⁊ multiplicator centeni milleni digitos in centenis Mill. articulos autem in Mill. millib⁹ habebunt.

¶ Decenus aūt sūmet ipsius multiplicator digitos in pagina. C. inscripta: articulos in millenis. ⁊ multiplicator cētū digitos in. Mill. ⁊ articulos ī. x. ⁊ multipl. Mill. digitos ī. x. ⁊ articulis ī. c. ⁊ mltipl. Centū milleni. Millia. habeb. Centen⁹ vo cū sumet ipsius multiplicator digitos ī. x. ⁊ articul. in. c. ⁊ millēi. multiplicans digitos. ī. c. ⁊ articul. ī. x. c. ⁊ cētenū millenū mlti plicans digitos ī. x. M. ī. ⁊ articul. m. c. M. ī. ⁊ decenū. Millenū multiplicās digitos ī. M. ī. ⁊ articulis ī x. M ī. subtendet. Millen⁹ itidē se ipsū multiplicās digitos. ī. x. c. ⁊ articulis. ī. c. ⁊ centeni millēi multiplicator digitos in. c. M. ī. ⁊ articulis ī. M. ī. ⁊ decenuꝫ millenū excrescere faciēs digitos. ī. x. M. milia. Et articul. ī. c. M. ī. hr̄e dinoscet. Decenus auteꝫ millenus multiplicator centū milleni: digitos ī. M. M. milia ⁊ articul. ī. x. M. ī. seqꝫ ipsū adaugēs digitos ī. c. M. ī. ⁊ articulis ī. M. M. ī. habere deprehēdet. Centen⁹ aūt millen⁹ seipsū multiplicās digitos. ī. x. M. ī. Et articulis. c. M. ī. supponit.

¶ De diuisionibus rubrica.

Diuisiones igit̄ quātalibꝫ iā expte lectoris aliusq̄ introduct⁹ facile valet dinoscere. breuiter. ⁊. n. de his ⁊ sūmoten⁹ dicturi: si q̄ obscura īteruenerit. diligēti lectorū exercitō ad inuestiganda cōmittim⁹. Si decenus p se vel cētenus p se: vel vlteriores p semetipsos diuidendi ꝓponant. Minores a maiorib⁹ quo ad vsqꝫ diuidant: sūt subtrahēdi: singularē āt diuisorē decē ⁊ cētēi: aut milleni aut vlteriorū: vel decenū diuisorē se sequētū sumpta differentia eos diuidere oꝫ. Cōposit⁹ āt decen⁹ cū singulari p secūdas vel tertias. Et deiceps secūdū denoīationē partiū decenū vel simplicē. vel cōpositum diuisurus ē. Cētenū vero millenū vel vlteriores p decenum cōpositū. si diligēs īuestigator accesserit: sum

pta differentia ⁊ primis articulis diuidendo: vel secũdatis appositis auctis aũt diuidendo suppositis diuidi posse ꝑnoscet. Centenus aũt. M. singulis cõpositꝰ cẽtenũ vel millenũ hoc pacto diuidere cognoscit̃. Sũpto igitur vno diuidendoꝝ qd residuũ fuerit: diuisori ẽ coequãdũ: ⁊ qd supabũdauerit: sepositis reseruãdũ. Singularis aũt vel vt alij volunt munitũ ꝑ coeq̃tionẽ maiorũ ẽ multiplicandũ. Et digitis qdẽ ꝓfecta differentia supponẽda: articulis aũt ĩꝑfecta ẽ preponẽda: ⁊ priꝰ se moto integra adiũgẽda. Et hec differẽtia ⁊ si forte aliquis seclusus sit significauit qd residuũ fit ex diuidẽdis. ¶ Hec vo breui ĩtroductione ꝑlibantes: siqua obscure sunt dicta: ne tedio forent pretermissa: diligentis exercitio lectoris cõmittimus terminũ huiꝰ libri facientes. Et quasi ad vlteriora sequentium nos cõuertentes.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipit liber secundus geometrice: Rubrica.

Vperioris vero tractatu volumĩs oĩa geometrice artꝭ theorẽata quãuis succĩte tamen sunt dicta. Sꝫ podismoꝝ noticiã hic liber q̃si q̃stionarius ⁊ oĩuꝫ podismaliũ questionũ scrupulositates incũctanter absoluet enodãdo veteres ⁊ enĩ agrimẽsores oẽm mensure quadraturã dimidio lõgiorẽ latiorem ve facere consuerũt. Et qd ĩ latitudine lõgius fuerit: scãnũ. Et qd ĩ longitudine longius appellare voluerũt vt subiecta docet formula.

Scãnũ

¶ De mensuris rubrica.

Risci igitur podisinatici cautissimi dispectores duodecĩ mensurarũ genera ꝯstituerũt: quibus cũ vellent: formarũ agroꝝũqꝫ emetirẽtur areas. Quorũ hec sunt nomĩa miliariũ stadiũ: actꝰ decẽ peda: que eadẽ ⁊ pertica passus: gradus: cubitus. pes semipes: palmꝰ: vncia: digitus. miliariũ vo: v. milia pedũ protẽsiones habere sancitũ ẽ. Stadiũ autẽ de. xxv. pedes habere ꝯstat actus trifariã diuidit̃ ĩ minimũ ĩ q̃dratũ. ĩ duplicatũ actus minimꝰ q̃tuor tm̃ pedibꝰ ĩ latitudine. ⁊. c. xx. pedibꝰ ĩ lõgitudĩe ꝓtẽdit̃ actꝰ vo q̃dratꝰ ex oĩ latere. c. xx. pedibꝰ ꝯcludit̃. actꝰ aũt duplicatꝰ. cc. xl. pedes explicat.

¶ Decẽpeda pedes decẽ colligit. passus. v. gradꝰ. ii. 8. cubitꝰ. i. 5. pedes habere dinoscit̃. Pes aũt palmos hꝫ q̃ttuor semipes. ii. palmꝰ vo q̃tuor digitoꝝ protẽsione cõplet̃. De vnciali vero ⁊ digitali mẽsura melius cũ de vncialibꝰ ⁊ notis ⁊ noĩbꝰ in sequentibꝰ disputauerimus. dicemꝰ. Enodatiusqꝫ cũ dempnentoꝝ minutorũqꝫ subtilitatibꝰ ꝑmiserimꝰ: eloquemur. nũc ad sequẽtis tractatꝰ enarrationẽ redire nos ꝯuenit. si priꝰ quid pes porrectus: qd cõtractꝰ: qdqꝫ sit q̃dratus demõstrauerimꝰ. Pes aũt porrectꝰ dr̃. Vbi tm̃ pedalis mensura ĩ longo ꝑnoscit̃. Cõtractꝰ aũt pes ille diiudicat̃: ĩ quo lõgitudo latitudoqꝫ cõsiderat̃. Quadratꝰ vo pes habet̃. Vbi trine dimẽsiõis cõsideratio ĩeq̃litate cẽset̃. Sꝫ iã tp̃s ẽ ad id qd ĩstituimꝰ accedere

¶ De mensura ⁊ tribꝰ dimẽsionibus rubrica.

Vãnis etiam in superioris libri principio quid
q mẽsura designaremus: libet tm̃ spãliter huiꝰ artis speculatoribus satisfaciendo secũdũ iuliũ frõtinũ geometrice artis inspectorem prouidissimum quid sit mensura definire.

Ensura qppe est cõpluriũ ⁊ inter se eq̃liũ ĩteruallorum longitudo finita. geometrice ãt artis mensuralis speculatio trine dimensiõis. idest lõgitudinis. latitudinis crassitudinis consideratione colligitur Et vt enucleatiꝰ Resoluatur. Recto plano solidoqꝫ dinoscit̃. rectũ est quod lõgitudine solũ mensurando cẽsetur: vt linee porticꝰ. stadia miliaria. fluminũ latitudines: ⁊ alia quãplura longa protensione directa: vt linee infra depicte descriptio notat.

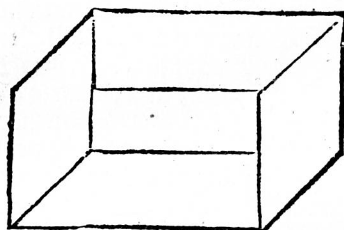
Rectum

¶ Planũ est quod a grecis dr̃ epipedon: a nobis autẽ cõstracti: pedes: qd ꝑ lõgitudinẽ latitudinẽqꝫ cõsideratur: vt agroꝝ planities: ⁊ edificioꝝ aree absqꝫ tectorijs operibus ⁊ laquearibꝰ ac tabulatis ⁊ his similibus: vt subiecta formula docet.

Planũ

¶ Solidum et ẽ: quod greci stereon vocãt nos aũt q̃dratos pedes: quod ⁊ longitudinẽ ⁊ latitudinẽ crassitudinẽqꝫ habere cõprobatur. Vt edificiorũ: pilarũ: piramidũqꝫ: nec nõ etiam macerie lapidũ: aliaqꝫ multa. vt subiecte notant formule.

Solidum

¶ De podismis rubrica.

Ed iã tẽpus ẽ ꝓdismaliũ notitiã questionũ vt
s promisimꝰ. narrãdo attigere: ⁊ de ĩuestiganda
pedature speculatiõe: protinꝰ dicere. De trigonis vo q sic ternariꝰ nãliter ꝑcedit q̃ternariũ ita sũt ꝑponẽdi tetragonis: ⁊ pẽtagonis ceterisqꝫ ĩprimis dicẽdũ eẽ cẽseo.

¶ De trigonis rubrica.

Vnt aũt trigonoꝝ genera principalia sex. iso
s pleurum. Isosceles scalenũ orthogoniũ. ambli
goniũ. oxigoniũ: quoꝝ oĩum in seq̃ntibus formas ⁊ pedaturas explanabimus.

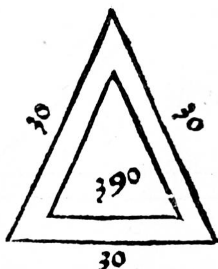
¶ De Isopleuro rubrica.

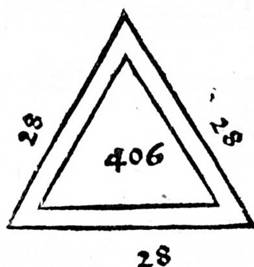
Rigonus igitur isopleurus. qui precedentis libri pene prĩcipio equilaterus triangulus dictus ẽ: paria latera habere cõprobatur. Ponat̃ ergo isopleurus ĩ singulis habẽs lateribꝰ pedes. xxx. huiꝰ embadũ idest area tali modo ẽ ĩuestigãda. Sũma ⁊ enĩ vniꝰ lateris ꝑ se multiplicata. dcccc. numerum complet. ex. iis. Si qngenta. ⁊. x. subtrahantur relinquũt̃. cccxc. tot pedes huiꝰ trigoni isopleuri embadum colligit. Nã cathetũ

pedibꝰ

pedibus.26.constat protendi: Qui si per vnius lateris dimidium.i.per.15.multiplicati excreuerint. embadum complent.aut si vnius lateris pars tertia per ternarium: & denarium augebitur.300.nascentur.si vero summam lateris vnius per eundem ternarium multiplicabunt nonaginta reddent.qui superioribus 300.iuncti.390.facient.idest aream supradicti trigoni.sit autem predictorum infra facta depictio.

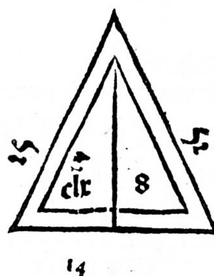

NE autem lector in huiusmodi inuestigationibus aliquo erroris & inscitie nubilo prepediatur. Einsdem igitur trigoni Isopleuri.i.paribus lateribus solidi manifestationis exemplar subiiciemus. esto age isopleurus Cuius latera singula.28.pedes: colligant. Quorum si vnum per se augmentatu excreuerit.D.200 84.summa consurget. Cui si vnius lateris numerum aggregaueris.D.312.nascentur.horum suprascripta Medietate aream supradicti isopleuri pernotabis: vt subiecte descriptionis formula docet.

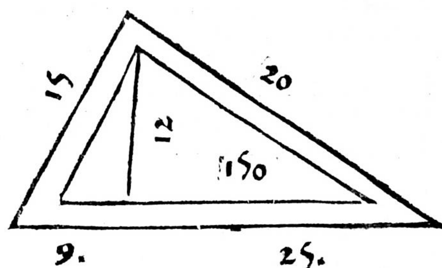
VNius autem iam sepe dicti trigoni: vt lateris vniuscuiusque mensuram inquisitus quis inuestigare valeat: & dicere: apertissimum dabimus rationis experimentum. Proponatur itaque si aream.406.pedibus protendi constituerit: quot pedum planitudines latus vnum quodque colligere perноscatur. Ducatur ergo suprascripta area octies: & in.3.248.numerum consurgit huic si vnũ addatur fiũt.3.249.huius summe latus si sumpsero: erit quinquaginta.7. Cui si vnitas subducta fuerint.56. Relinquuntur: Quorum si mediũ ad inuestigauero.28.fiunt Tot itaque latus quodque Isopleuri pedibus protenditur.

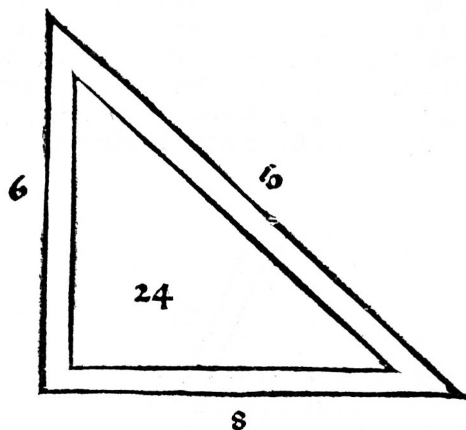
¶ Isosceles autem: qui ab euclide geometrice peritissimo duo tantũ latera hñs equalia est determinat⁹ secundus in ordine trigonorum constituitur. Cuius si latera bina imparibus numeris.i.25. protendantur pedibus: quatuordecim pedalia spatia basis habere pernotatur: Restat igitur vt quot pedes arealis cathetus colligat: requiramus. si vero medietas basis. hoc est.7. per se multiplicetur.49.nascentur. Mensuram autem vni⁹ lateris si per se idest.xxv.multiplicaueris.D.c.xxv. Reddes: ex quibus si. xlviiii sepofueris.D.76.relinquuntur. Quorum si latus acceperis.xxiiii.erunt tot pedibus cathetum huius trigoni constat protendi. Area autem quot pedes habeat: sic est faciendum vt inueniatur. Medietas rursum basis sumenda est idest.vii.quos.vii.si per cathetum idest per.24.multiplices: 168.efficies. tot pedum est supradicti trigoni area.

¶ De scaleno. Rubrica.

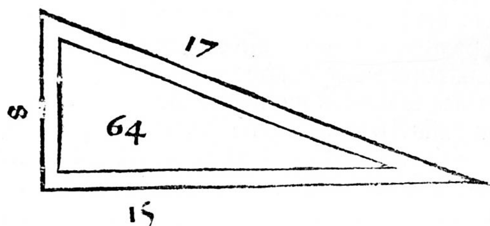
SCalenus.igitur ab euclide tria hñs latera inequalia determinatus est. Sed nos numero eius figure aperta dabimus exẽplaria proponatur ita scalenon trigonus qui a latinis cuneus appellatur: cuius minoris lateris deciue.15.pedes colligat.basis autem. 25.pedalia pernotetur. habere lineamenta: Quot vero pedibus huius trigoni cathetus. Et embadum protendatur. Restat: vt queratur: Ducatur ergo minoris lateris summa multiplicando in se fiunt.ccxxv. Item basis si p se multiplicetur.625: excrescũt. qb⁹ in vnum compactis.dcccl.nascentur. Hanc igitur se mouendo seclusam maioris lateris summã ĩ se multiplicari condecet. Que multiplicatio.400. numerum adducit. Quem videlicet.cccc.numerum si de prius sepofita sũma.i.de.850.abstuleris.450. relinquũt Horum si medium sumpseris.ccxxv. Explicabis: quibus si summa basis vel.xxv.mataps auferat nouenarius erit.tot pedibus huius trigoni continetur precisura: vel eiectura minor. Restat vt cathetus.quot habeat pedes requiratur. Multiplicetur ergo minus latus p se sicut supra.25.prodeunt. Rursus & augmentata minoris pcisure per se summula.81.producit.hos si aufers ex in se ducto latere.144.supersunt. Quorum duodenarius esse dinoscitur latus tot pedes huius trigoni cathetus colligere perhibetur. Aree vo podismus tali modo reperitur. Metiatur ergo cathetus basim vel.xii.xxv.ccc.consurgent. Quorum medietate sepe dicti trigoni scaleni embadum podismatur: vt in subiecta: figura notatur.

De orthogonio Rubrica.

q Uarto nimirum loco trigonus orthogonius ab Euclide inseritur: ꝛ unum rectum hēs angulū consignatur inequalia continens latera: quem nos ipso auditu difficiliorem ceteris obscuriorem q̄ esse arbitramur Et ideo prolixiorem in eius explanatione moram faciemus. Esto modo trigonus orthogonius: cuius cathetus pari numero insignit⁹ vel. 8. pedibus mensuratus protenditur. Cuius si latera ignorantur. hoc modo inuestigari ab archita ꝑcipiuntur. Sumatur ergo supradicti catheti medietas. i. 4. ꝛ per se multiplicet̄. Et. 16. excrescent. Quibus si vnitas subtrahatur. 15. apparent. Tot pedum huius trigoni basis esse cognoscitur. Predicte autē per medietatē cathetis summe adaucte. si vnum addatur: erunt pedes ypotemise. 17. Per eandem itez summam idest per. 16. embadum est inueniendum. ducatur ergo huius summe medius per cathetum. ꝛ 64. consurgent: qui aree complent supputationem. quod patenter in subiecta forma declaratur.

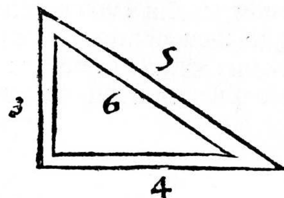

De eodem rubrica.

Onemur itaq̄ huius orthogoni apertam ꝛ ratam ꝛ per parꝫ ꝛ imparis numeri quātitatem instituere descriptionem ascribatur ergo in primis par numerus catheto. i. 6. cuius medietate in se augumentata. 9. proueniunt. Cui si ſm nostri precepti normulam superius designatam vnum auferatur. octonarius erit basis huius trigoni cuius medietas. s. quaternarius per catetum multiplicata. ſm q̄ supradictū est. areā complet. per cathetum ꝛ basis est hypatemise pedaturam sine vllius reclamatione inquisit⁹ dicere facillimum ꝛ apertum nostre auctoritatis exemplum dabimus. multiplicetur ꝛ enim per suam quantitatem medietas huius trigoni catheti. ꝛ summe que ex hec mutiplicatione prouenerit: vnitas aggregetur erit ypothemisse pedatura: eidem autem si auferatur vnum: erit basis sitq̄ huius rei hec facta descriptio.

Instituamus ergo huius trigonii orthogonii ꝑ imparem numerum probabilem explanationem. Annotet̄ Cathet⁹ impari numero idest. 3. queꝫ si nixe duxerꝭ 9. explicabis. quib⁹ vnitate subducta octo supersunt quorum medium si summatur: basis orthogonii huius pedatura fore comprobatur.

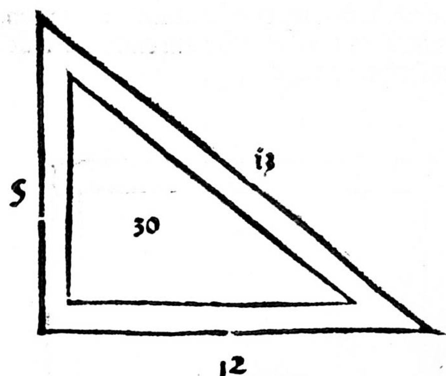

Huic vō basi vel medietati vel. 4. si vnū aggregaueris ypotemisam trigoni comprobabis. embadum vt supra dictum est. reperiatur. i. cathetus per medietatem huius basis excrescat: vt infra cernitur pictura

Ne autem huius discipline curiosum indagatorem aliqua fallat obscuritas: de hoc eodem orthogonio iterato disputare non piget. Est enim alia inueniendi cathetum ꝛ basim ꝛ ypotemisā ratio. Ponatur ergo cathetus. 5. pedibus protensus quem si multiplices. per sui quantitatem. 25. notabis. basis autem. 12 habeas pedes inscribatur. que si sicut cathetus in se concreuerit. 100. 44. nascentur.

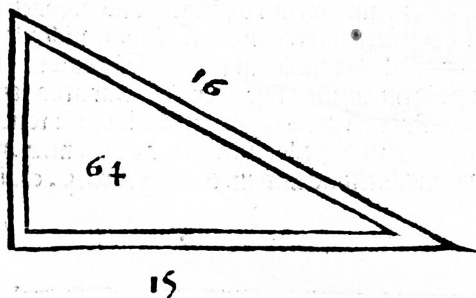
Ille summe. i. 25. ꝛ. 144. copulate. 169. restituent. Horum latus. 13. esse manifestum. i. ypotemisam supradicti trigoni. Deniq̄ si hypatemisam per se augēdo duxeris: par supra copulate quātitati. i. 169. reddes. De quibus si cathetum in se ductum subduxeris 144: residui sunt. quorum latus. i. 12. basim restituit Ex ypotemisa vō per se multiplicata. Si quis basim in se ductam hoc est ex. 169. 144. subtraxerit: Non plus q̄. 25. Remanent. Horum latus. i. 5. cathetum constituit: aream autem basis medietas ꝛ cathetus cōmultiplicati metiuntur.

Item per cathetū basis edicere pedaturam in hoc trigono condecet. Sit modo supra cathetus. 5. hic vero in se ductus. 25. cōstituit. Huic si asseꝫ abstulero. 24. progredientur. quorū mediū basim efficit. Rursum autem si basis q̄titati eandem adiecero vnitatē ypotemisam explicabo. si autem per cathetum basis multiplicetur. 60. progreditur summa. Horum medietas embadon complet.

¶ Item de eodem. Rubrica.

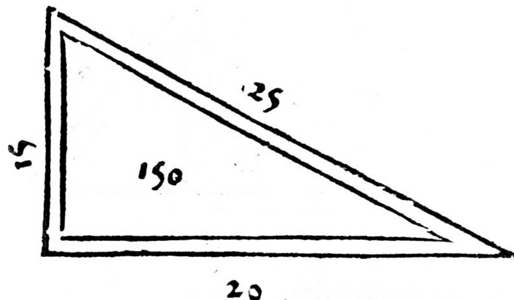
a Liā ĩsup hāc vestigia gradiẽti normā hui⁹ tri-
gōi obiiciẽdo ꝓponere curamus: q̃tin⁹ hāc cau
te ĩdagātes cautissima ad id ad qḋ desiderāt accede
re. iteritatis linea absqꝫ dubio ꝑducat. ꝓpōatur igiẽ
eiusdẽ orthogonii descriptio hisdẽ quātitatib⁹: qb⁹
est circūsignata. s. cathetus. 8. ypotemisa. 17. basis
āt. 15. pedib⁹ designeẽ. Hāc vō q̃ rōne ꝑ ypotemise
podisinum cateti: Et basis sūma pedaẽ repiri valeat:
demōstrare studeam⁹. multiplicem⁹ ergo sūmā ypo
temise ꝑ se. ⁊. 289. numer⁹ redūdat. Cui si q̃ter ẽba
lidis q̄ztitas subtrahaẽ. 49. reliquūtur. hoꝝ tetra-
gōicū lat⁹ si iqsieris. 7. eẽ expieris. qḋ. s. 7. si copulā
ti catheto. ⁊ basi aggreges. 30. efficies. quoꝝ dimidiū
basis ꝯstituit spatiū qndeci āt si de aggregatꝭ. i. 50
23. abstulerꝭ. 8. supeẽ cathetū sine dubio cōprobab.

¶ Idem de eodem Rubrica.

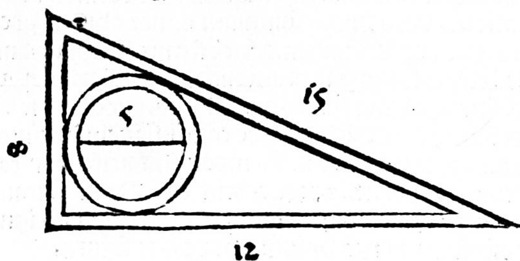
d Esignemus iterum iā dicti orthogonii formā
⁊ aliis numerorū q̄ztitatibus: vt cū aliquis
vel ꝑ maiorẽ vel ꝑ minorẽ numeꝝ huius tri-
goni apertā tradere disciplinam cogatur: nullo erro
re labatur Esto age trigonus orthogonus: quẽ circū
stant par vnus ⁊ duo ĩpares numeri par basi. vel. 20.
ĩpar vnus catheto hoc est. 15. alter vō ypotemise. i.
25. ascribaẽ. Embadalis āt ꝯclusio ẜm supradicti no
stri p̄cepti regulā ingrẽda ẽ hoc ẽ ꝑ multiplicatiōeꝫ
dimidie basis ⁊ totius sūme catheti ꝯtinet. n. aree se
ptum. 150. ꝯtractos pedes. Cathet⁹ āt ⁊ basis tali
sunt indagandi rōne ducaẽ ergo ypotemisaẽ sūma in
se. ⁊ in. 625. Redundat. cui si q̃tuor adiiciaẽ emba
da. M. 225. nasceẽ. quoꝝ tetragonale latus. i. 35. si
excepis: sūmas. Utrasqꝫ basi ⁊ catheti cōprehabis.
Scire. āt oꝫ ⁊ inuestigare. quo numero a se inuicẽ ca
thetus ⁊ basis distent. Hic vō qs sit: manifestem⁹. si
igiẽ ypotemise nise multiplicate q̃tuor: q̃ adieci supi⁹
embada. subtrahā in. 25. sūmā regrediẽ. Hoꝝ qnta
ꝑs differẽtiā tenet. i. 5. quā si rursus duab⁹ iunctꝭ sū
mis vẽ. 20. ⁊. 15. xl. ꝑnotabo. hoꝝ mediū ꝯplet basiꝫ

¶ Si autem eādẽ differẽtiā hoc ẽ. 5. basi auferā: ca-
thetum ꝯstituam vt cerni pōt in subiecta figura.

¶ De orthogonio circulo inscripto rubrica.

u Num ẽt qḋ archite iudicio in hoc eodẽ ortho
gonio approbatum ẽ. ⁊ euclidis diligentissima
perscrutatiōe prius ẽ rōnabiliter adinuentū
opereptium duximus nō eẽ pretermittenduꝫ Est ẽt
sepe. vt disputator in geometrica: circul⁹ si hoc ortho
gonio inscribaẽ: quot pedes diametrus colligat: req
rat qḋ ne vict⁹ ignorātia refutet aliqs se dicere: breui
ter insinuamus rẽ dmōi. inscribatur itaqꝫ circul⁹ or
thogonio oẽs lineas eius tangens. hoc nimiꝝ facto
cathetus ⁊ basis agregeẽ in vnū ex cuius sūme co
pulatione si ypotemise exceperis quātitateꝫ: diame
trū efficies iūcti. n. 12. ⁊. 8. i. cathet⁹ ⁊ basis. 20. red
dunt. Ex qb⁹ si ypotemisā abstulero. hoc ẽ. 15. diame
trū. 5. obtiere ꝯstitutā qḋ subt⁹ fctā designat figura

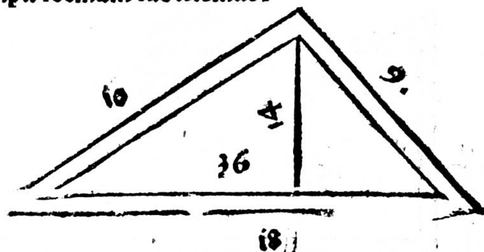

¶ De ambligonio rubrica.

q Uintus in ordine triāgulorū ambligōius ab
euclide insertus obtuluꝫ angulū hn̄s dictus
est: quẽ nos succinte apteqꝫ explicādo aggre
dimur. Nā si diligens lector supiorꝭ nostri documẽti
preceptꝭ ⁊ formulis ĩstruct⁹ accesserit. minime ĩ hoc
lababit: Constituaẽ mō ambligoni⁹: cui⁹ basis: 18.
numero. ypotemise āt maior. 10. minor vō. 9. ĩscribā
cathetus āt. 4. summa insigniatur.

¶ Ducatur ergo basis per catheti dimidiū: hoc ẽ. 18.
per binarium ⁊. 36. prodeūt. que summa embadalis
spacii planitudinẽ adimplet. Sed architas in cunctis
vtens ratione alio modo huius ambligonii aream re
periri constituit non hanc sumpta est summam in
hac aree planitudine. Sed minorem posse contineri
existimans astruxit. n. cathetum per se ⁊ per binariū
vel per se ⁊ octonarium duplo se superantes multi-
plicari oportere. Et quantitatem: que hac ex multi-
plicatione proueniret aream constituere: non vt 36:
Sed. 32 in se colligeret arealis illa contemplatio. qs
quis autem huius iam dicti trigoni formas in plano
designare disponat: a basis quantitate huiusmodi rẽ
ingrediatur. tali ratione: vt terminus minoris ac ma
ioris ypotemise copulatus paruo vincat terminum

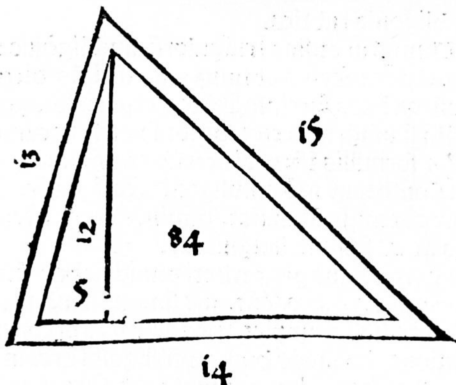
basis. hoc est si basis. 20. mensuretur pedibus. maior ypotemisa. xi. minor autem. io. insigniatur. Sz meliꝰ hoc quod numeris duximus: ostendemus. si alicuius exempli formam subiciemus.

De origonto rubrica.

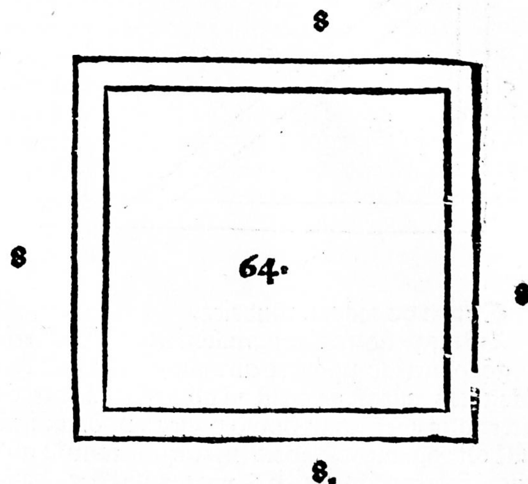
Restat vt dicamus de origoni speculatione qui sextus in trigonorum descriptione ab euclide non segni geometra ponitur acuti angulus determinatus. esto igitur origonius: cuius minoris lateris terminus. i. minor ypotemisa. 13. pedibus terminetur. maior autẽ. 15. ⁊ basis. 14. mensuretur: cuius catheti: ⁊ embadi summa si ignoratur tali ratione colligetur.

Ducatur ergo lateris minoris q̃ titas per se. 169. redundat. basis item terminus si per se excreuerit. 196. nascentur: quas videlicet summas si iunxeris. 365. efficies. quo facto multiplicetur etiaz terminus ypotemisal per se: ⁊ exurget. 225. numerus. quem si de superius copulata summa secreuero: fiunt residui. 140. horum medietas. 70. esse pernotatur. quod per basin dispersum quinquies ipsam in se retinet. Dominationis vero huius summam minor obtiet precisura: que per se adaucta. 25. cõstituit. Hos si de minoris lateris sũma p se multiplicata abstuleris. 144. supersunt. quorum tetragonale latus. quod. 12 est cathetí summam explebit. Aree conclusionem hoc modo inuestigare curato basis medium ducito per cathetum. i. 7. per. 12. ⁊ prouenient. 84. Hanc summã complere areale huius irigoni pauimentum nõ ignora describatur ergo huiusmodi de hoc figura.

Sed quia de trigonorum podismali consideratione in superioribus diligentium lectorum indagini explanauimus: superest. Ut ad tetragonorum speculationem transitum faciamus succintum de his habituri tractatum.

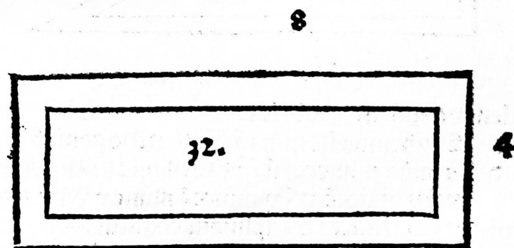
Quadratorum enim ceteris facilior est collectio. Et prius quidem de normali tetragono tali modo ordiamur. Omnis igitur tetragonus normaliter constitutus latitudinem longitudine multiplicante arealẽ constituit planitudinem. Et podismum sine dubio absoluit. Ponatur modo tetragonus pari numero consignatus idest. 8. quos per se latitudinem per longitudinem multiplicans. 64. efficiam embadũ videlicet subtus descripti tetragoni.

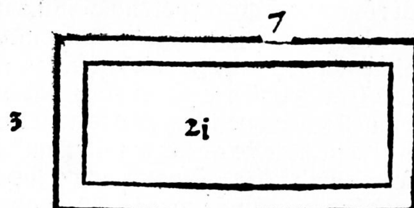
Idem vero si per imparem numerum feceris: attente obstaculo eadez ratio constabit. qui normal tetragonus ab euclide aquilaterus atqꝫ rectiangulus nominatur a. Nichomacho autem in arithmeticis similiter appellatur.

De parte altera longiori. rubrica.

Tetragonus autem parte altera longior ab euclide quidem rectiangulum. Sed nõ equilaterum definitur a nichomacho aũt eteromeres dicitur. Cuius quidez longitudo latitudinem multiplicãs embadal summe pedaturam: siue sint pares seu impares termini: demonstrat. sit modo parte altera longior tetragonꝰ cuius longitudo pedes. 8. Latitudo autem. 4. vel longitudo. ix. latitudo autem. 6. vel. 5. vel. 4. colligat.

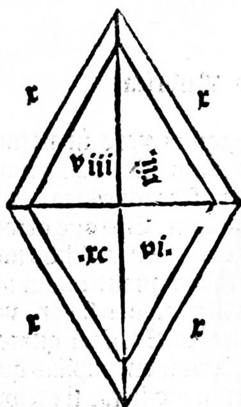

Multiplicet ergo latitudo longitudinem idest. 4. 8. 32. nascentur. hoc est area parte altera longioris tetragoni prouenient que he figurarum deformationes pari numero atqꝫ impari designate.

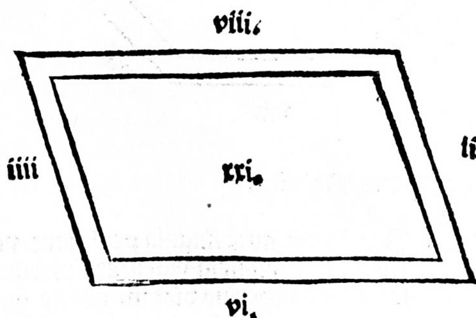
¶De rombo rubrica.

His vero iam dictis paralello grammis adiciendos rumbos. Et romboides tetragonos arbitramur. quãuis enim aut angulariter: aut lateraliter a supradictis paralello grammis diffideat: tñ his sunt adnumerãdi. Esto age rombus quadrilaterus singulis laterib⁹ decene pedature summa conscriptus. diagoni autem hoc est angularis linee directio bis sena numeretur quãtitate. cuius. vi. si per se augumentabitur. xxxvi. exurgent. quos si ex basis termino per se multiplicato subtraxeris. lxiiii. Remanet. Horum tetragonale latus. i. viii. huius rombi cathetum constituit. Diagonus autem per cathetum ductus embadalis sũme spatium ostendit. Hic autem ab euclide equa habẽs latera: Sed non angulos equos nec rectos definitur fit vo de hoc huius forme processio.

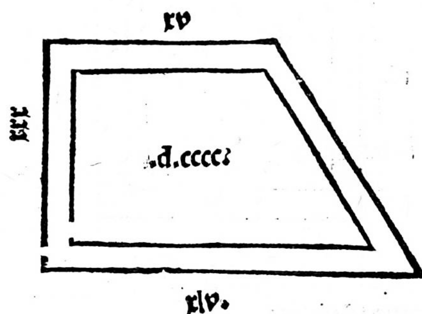

¶De rombon rubrica:

Euclides vero nec angulos equos: neqꝫ latera eq̃ hñs romboides determinãdo ꝓposuit: quẽ nos quoqꝫ patẽtiori additu formãdo numerosqꝫ ascribẽdo reserabimus. Esto age romboides cui⁹ vnũ latus. viii. pedes scdm autem quatuor Tertius vero. vi. quartũ vero. ii. harũ vero summarum maximos terminos longitudinem obtinentes si coniungas. xiiii. efficies. quoꝝ medietatem septenarius constituit. Minores autem summule in vnuꝫ redacte senariam quantitatem perficiũt: Cuius mediũ ternarius adiplet. que videlicet medietate. vii. ⁊. iii. si per se multiplicabuntur: in. xxi. cõsurgent. ideſt. pedes areales tetragoni huius: vt infra apparet.

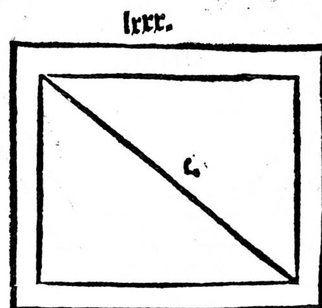

¶His ⁊ enim adiiciendum fore trapezium orthogonium non incongruum ducimus dupla ⁊ sesqualtera numerorum proportione lateraliter consignatum. Ascribatur vertici summa quindenaria. cateto auteꝫ tricenaria duplo etiam transcendens: basi vo ad hãc sesqualteram seruans habitudineꝫ terminus contradatur. per has ergo summas area huius trapezii tali ratione constituenda est. adiungatur vo vertex basi. i. xv. xlv. ⁊. lx. terminus exuberat. Cuius pars dimidia si per cathetum multiplicabitur. aree pandit protensionem vt in medio scripta pꝫ figura.

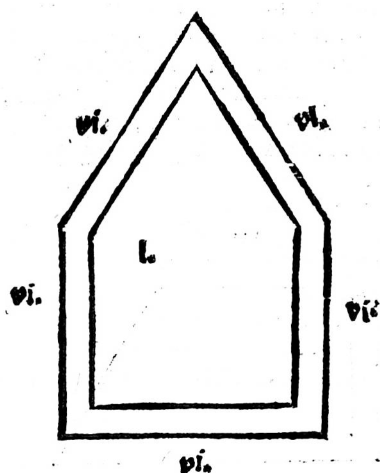
¶De diagono adinueniendo rubrica.

Sepe autem euenire solet: vt in huius artꝫ speculatione: quot angularis linee protensio horum. s. tetragonorum pedes obtineat Requiratur. quod ne ignoretur: facillimũ apertissimumqꝫ huiusce rõnis dabimus exẽplar Ponatur. etiam paralello grammus. lx. orthogonius in longitudine. lxxx. Et in altitudie habẽs pedes. lx. longitudo vo per se augumentata. vi. cccc. explicat latitudo autem. per se multiplicata. iii. d. c. efficit. que videlicet. vi. cccc. ⁊. iii. dc. in vnũ summe redacte. x. restituunt. horũ. s. x. tetragonale latus si sumpsero. c. pernotabo. hoc est diagonum huius paralello grammi orthogonii: vt infrascripta perspici potest forma.

¶De multiangulis figuris rubrica.

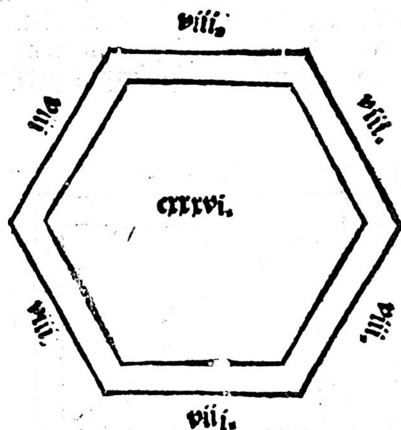
Sed quia sufficienter breuiterqꝫ de tetragonorum diximus rõnibus. Restat vt de pentagonis. ⁊ exagonis: Ceterisqꝫ disseramus. Omnis itaqꝫ pentagonus equis habitis lateribus lateris vnius in se summa excrescente ac ter ducta: Rursusqꝫ eadem subducta medietateqꝫ huius summe sumpta embadalis spatii pandit superficiem. Esto modo pentagonus singulis hñs laterib⁹ pedes senos: Quos videlicet. vi. si per se duxero. xxxvi. Restituam. hos ter ductos in. cviii. numerum perstringam cui si abstulero lateris vnius sũmam. ideſt senarium. c. ii. explicabo quorum dimidium si accepero: aream infra descripti pentagoni adimpleb o.

¶De exagono Rubrica.

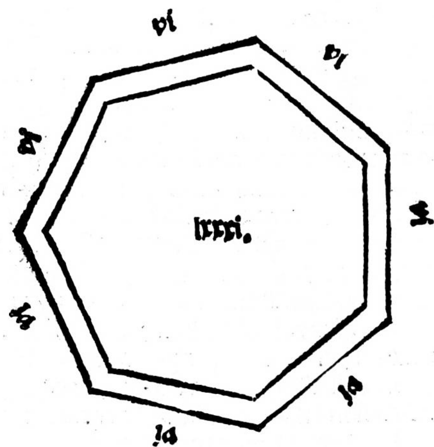
Exagonus autem ordine in subsequenti dicendus inferatur. describatur et enim exagonus.viii.lateraliter insignitus: Quem videlicet octonarium per se multiplicans.lxiiii.efficias hec summa. S.lxiiii.quaterducta in.cclvi. redundat.bis videlicet.cclvi.si lateris vnius quantitas idest.viii.bis ducta adiiciatur.cclxxii.apparet.Quorum medium Si sumpseris aream huius exagoni explicabis

¶De eptagono Rubrica.

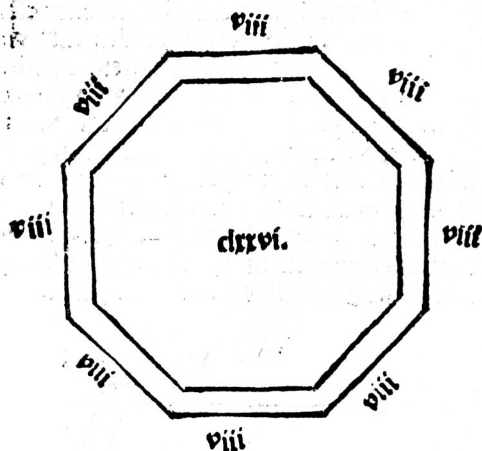
Ost hec vt expediamus de eptagoni subsequentis ratione oportet. Qui videlicet eptagonus tertio hic inseritur loco septenarius quemadmodum in impariū numerorum tertius naturaliter ordine apparet collocetur et enim eptagonus senaria quantitate circunscriptus: cui si lateris vnius summam per se multiplicaueris.xxxvi.pernotabis.que scilicet quantitas hoc est.xxxvi.quinquies.ducta.clxxx.ad esse conducit. Quibus si senarie quantitatis summā ter ductā subduxeris.clxii. Relinquuntur. horum medietas sumpta.lxxxi.pede embadum huius eptagoni habere conducit.

¶De octogono. Rubrica.

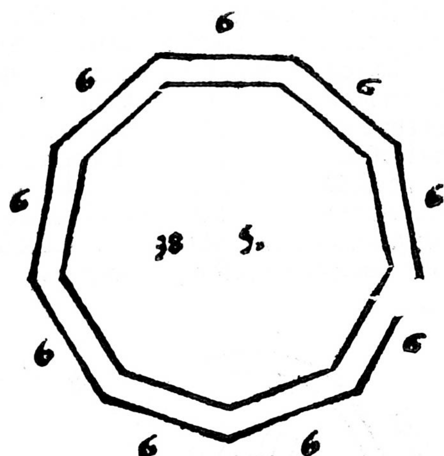

Ctogonus vero in naturali parium numerorum ordine quartus constitutus in hoc differendus loco naturaliter quartus assumatur. Esto age octogonus. vii. per singula latera pedibus mensuratus. Hac nimirum naturalem quantitatem idest.viii.in se si duxeris.lxiiii.efficies.quos si per. vi. multiplicaris. ccclxxxiiii.explicabis.Ex his si quater lateris vnius summam deduxeris: non amplius quam.ccc.lii. Residui sunt. Quorum medietas si excipitur: area huius octogonii pernotatur.

¶De ennagono Rubrica.

Nnagonus autē singula per latera.vi.circunscribatur: quem videlicet senarium si secundum superius dictam nostre institutionis regulā per se multiplicaueris. xxxvi efficies: qui septies ducti.c.viiii.summam producent His si lateris vnius quantitatem quinquies subtraxeris.lxxviiii. Reddes horū medietas excepta si fuerit: huius ennagoni embadum.xxxviii. semispedibus contineri manifestat.

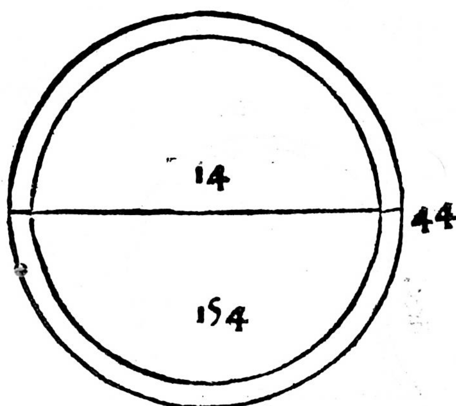

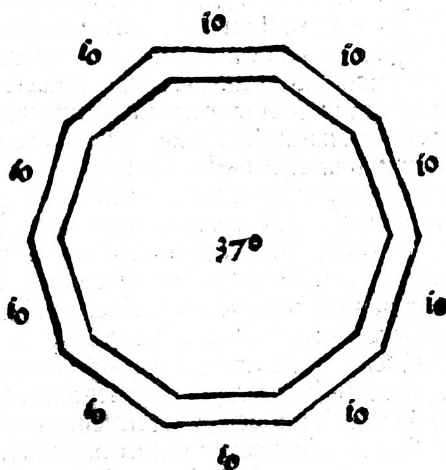
¶De circulo Rubrica.

Sed quia de angularibus figuris studioso lectori sufficienter disputauimus. Restat vt breuiter de circunductione spere vel circuli explicemus. Ponatur circulus itaq̃. xliiii. pedibus in circunductione designatus. Diametri s autem. xiiii. pedum protensionibus describatur. Cuius summa si per se excreuerit. cxcvi. nascentur. hos per. xi. multiplicans. ii. clvi. efficies. quorū quartadecima pars. idest. cliiii. aream huius cicli pandit: vt infra potest cerni. Est alia huius cicli inueniendi embadalis spatii ratio sumatur ⁊ enim circunductiue quãtitatis medietas. vel. xxii. que est medietas Et p medietatem diametri idest per. vii. multiplicetur: ⁊ quod ex hac multiplicatione prouenerit: embadum pandit.

¶De decagono Rubrica.

Restat vt de decagoni embadali dicamus podisino. describatur itaq̃ decagonus denario numero lateraliter limitatus. Cuius si lateris vnius quantitas secundum iam sepe dictam nostre preceptionis institutionem se multiplicando excreuerit. C. efficiet. Hii vero octies ducti. d. ccc. adducunt Horum vero mediū si sumpseris: aream huius decagoni. ccclxx. pedibus contineri absq̃ dubio pernotabis

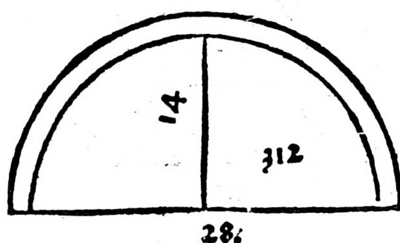

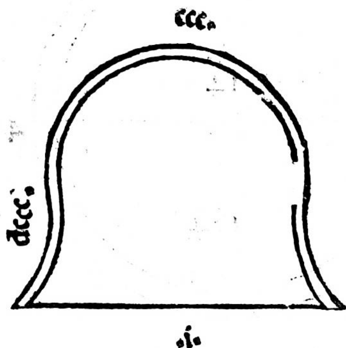
¶De emiciclo. rubrica.

His vero breuibus initiamentis de circularibus theorematibus dicendum esse censuimus de emiciclo protinus dicturi. Conscribatur age emicicl'. xxviii. in basi ⁊ in semidiametro. xiiii. pedes habeas: cuius si aree podismus ignoretur: tali ratione adinuestigetur. Multiplicetur ergo summa basis per emediametri summam. ⁊ in. cccxcii. peruenitur. ⁊ hoc summa in decies. iiii. ccxl. producit: quorum sumpta quartadecima parte idest. cccxii. arealis completur superficies: vt propter apparet.

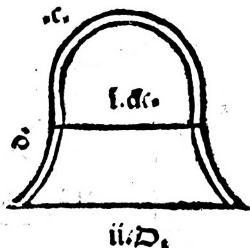
¶Idem vero de endeca gono ceterisq̃ plurilateris figurarum descriptionibus si feceris: nullius erroris obstaculo lababis: hoc pacto vt in naturali ordine in multiplicanda vnius lateris summa: ⁊ in hac quantitate: que ex hac laterali multiplicatione nascitur: naturaliter augumentanda. Eademq̃ laterali naturaliter subducenda procedas embadumq̃ tali ratione ex medietatibus scilicet adinuenias.

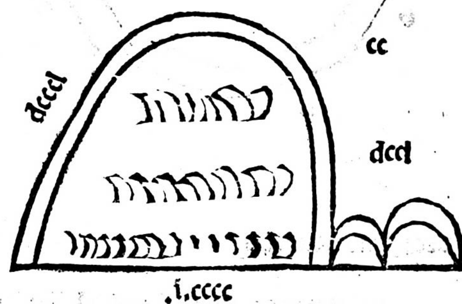
Ec de epipedarum podismationibus figurarum ad presens dicta sufficiant: restat vt de montuosa succintius aliquid ratione tractemus. inscribatur etiam mons in verticis circuitu. ccc. pedibus podismatus. a pede autem vsqz in summitatem. d. ccc. pedibus protentus. pes vero montis eiusdem in circuitu pedib⁹ millenis consignetur. Proponatur modo inquisitum: quot iugera in hoc monte habeantur. Quod tali cuz ratione ordiendum iungantur ꝛ enim pedis ꝛ cacuminis duo illi circuitus idest. i. ccc. quorum per medium si ascensus hoc est. dccc. per. dcl. multiplicabit. dxx. pedes habere montis huius spatium comprobabitur. hanc igitur summam si in. xxviii. dccc. dispersris. xviii. in hoc esse monte comprobabis. restantib⁹ tantum millenis: ꝛ sexcentis pedibus.

Si autem mons in pedis circuitu. ii. d. ꝛ medietatis circuitione. i. d. c. in cacuminis autem circunductione centum ꝛ in ascensu. D. pedes habeas fuerit: hoc pacto iugera sunt adinuenienda. iungantur triuz supradictorum circuituum Summe ꝛ. iiii. cc. nascunt: quorum tertia parte. idest. i. cccc. montis ascensionē hoc est. d. multiplicante. d. cc. prodeunt: quos per iugera dispartiens. xxiiii. efficies non plusquam ducentis pedibus residuis.

Mons autem strabus idest inequalis si fuerit in pedis circunferentia. i. cccc. ꝛ in verticis decliuo. cc. ꝛ in dextere partis ascensiōe. D. cccl. in leui lateris autē suspectu. D. ccl. pedes habens iugeralis vo sita planitudo hoc modo est indaganda. Sumatur ꝛ enim duarum medietas circunferentiarum in vnum collectarum idest. Dccc. ꝛ ascensuum compositorum pars media hoc est. D. ccc. Et he medietates per se multiplicate. dcxl. producunt podismum scilicet montis supradicti. Expeditura autem iugeralem facile summā secundum quod dictum est supra inuenies.

Quia igitur de omnium huic arti inserendarum speculationum ratiōibus breuiter enodateqz sat disseruimus: Reliquum est vt de vnciali ꝛ digitali mensura. Et de punctoruz ꝛ minutorum ceterisqz minutiis sicut promisimus dicamus: Mirabilem ꝛ arti huic: ceterisqz matheseis disciplinis necessariam figuram: quam archita premonstrāte didicimus: edituri.

De minutiis rubrica.

Eteres igitur geometrice artis indagatores subtilissimi maximeqz pythagorici: cū omnia certis mensurarum diuidentes rationibus ad ea: que natura renueret diuidi ꝛ secari: vsqz peruenirent: ingenio presignante ea que naturaliter erant indiuisibilia positis notis nominibus eque datis dispartiere. Cuius vero agros p actus. per perticas. i. per radios: per passus. per gradus: per cubitos: per pedes: per semipedes: ꝛ per palmos dispersissent non habentes palmum per quod diuiderent: id quod palmo esset minus digito autem maius: Unciam vocare maluerunt. In secundo vero loco digitum subscripserunt. in tertio staterem. idest semiunciam: in quarto quadrantem in quito dragmam. in sexto scrupulum. in septimo oboluz. i octauo semiobolum: quem greci ceratem nuncupant: in nono siliquam. in. x. punctum. in. xi. minutuz. in. xii momentum nominando posuerunt. His ergo minutiis adinuentis: nominibusqz editis multiformes eis notas indidere. que quia partim grece: partim erāt barbare: nobis non videbantur latine oratiōi adiungende. Quapropter nos rem obscurā obscuris ignotisqz notarum signis inuoluere nolentes: loco earundem notarum latinorum elementorum notas ordine ponimus. ita ut. a. vncie respondeat. b. digito. c. statere. D. quadranti. e. Dragme. f. scrapulo. g. obolo. h. semiobolo. i. Silique. k. puncto. l. Minuto. M. momento ascribatur. Describat itaqz his lrīs: quam diximus figuram vnciarum: hoc modo.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	
i	i	i	i	i	v	i	i	i	i	i	i	
M	A	B	C	D	E	F	G	H	I		K	L
	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
L	M	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	
		c	c	c	c	c	c	c	c	c	c	
K	L	M	A	B	C	D	E	F	G	H	I	
			i	i	i	i	i	i	i	i	i	
I	K	L	M	A	B	C	D	E	F	G	H	
				x̄	x̄	x̄	x̄	x̄	x̄	x̄	x̄	
H	I	K	L	M	A	bb	B	C	D	E	F	G
					c	c	c	c	c	c	c	c
G	H	I	K	L	M	A	B	C	D	E		
						xc	xc	xc	xc	xc	xc	
F	G	H	I	K	L	M	A	B	C	D	E	
						cc	cc	cc	cc	cc		
E	F	G	H	I	K	L	M	A	B	C	D	
							mc	mc	mc		mc	
D	E	F	G	H	I	K	L	M	A	B	C	
									xc	xc	xc	
C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	A	B	
										cc	cc	
B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	A	
A												

CEiusdem Boetii de geometria liber.

Eometria est disciplina magnitudinis imo bilis: formarūq; descriptio cōtēplatiua: p quā vniuscuiusq; termini declarari solent: documētū ēt visibile philosophoꝝ. quod latine dr̄ terre dimensio. Qm̄ per diuersas formas ipsius discipline primū egyptus fertur fuisse partita pro necessitate termloꝝ terre: quos nilus flu uius inundationis tpe infundebat. Cui⁹ discipl͞ie ma gistri mēsores aħ dicebanť. Sed varro peritissimus latinoꝝ hui⁹ nōis cāın sic extitisse cōmemorat dicens pri⁹ qdē dimēsiōes terraꝝ terminis positis vagātib⁹ ac discordantib⁹ popul' pacis vtilia p̄stitisse. Deinde toti⁹ anni circulum mēsuali numero fuisse partitum. Tunc ꝛ ipsi mēses quod annū metiuntur: dicti sunt. Tūc ꝛ dimēsionē orbis terre probabili refert rōe col lectam: iō factum ē vt disciplina ipsa geometrie no men acciperet: quod per secula longa constaret.

CDe vtilitate geometrie Rubrica.

Tilitas geometrie triplex est ad facultatē: ad
v sanitatē: Ad aīam. ad facultatē: vt mechāi ci ꝛ architecti. ad sanitatē: vt medici. ad ani mā: vt philosophi. Quā artē si arcte ꝛ diligenti cura atq; moderata mēte pquirim⁹: hoc qδ p̄dict; diuisio nib⁹ māifestū ē: sensus nostros magna claritate dilu cidat: ꝛ illud supra. Quale ē celū aīo subire: totāq; il lā machinā supnā īdagabili rōne ał' discutere. Et in spectiua mētis sublimitate ex aliqua parte colligere ꝛ agnoscere mūdi factorē: q tanta ꝛ talia archana vela uit. Nā mūdus ipse spherica fertur rotūditate colle ct⁹ vt diuersas reꝝ formas an bit⁹ sui circuitiōe con cluderet: vnde librū seneca ꝯsentāea philosophis dis putatione formauit: cui titulus ē de forma mundi. nā in geometria vtiq; partē fatemur esse vtilē teneri ꝛ actibus agitari ī oīb⁹ prodesse eā existimamus. nec si ne cā sūmi viri ēt īpensā huic sciētie operā dederūt: cū sit geometria diuisa ī numeros atq; formas nūe rorū. nota nō tm̄ oratori: sed cuiq; primis saltem lrīs erudito necessaria est: quod ad subtilitatem cōstat te nuissima: ꝛ ad sciaꝫ vtilissima: ꝛ ad exercitationē val de iocūdissima. In causis v̄o frequētissime q̄rit: qꝛ p mū ordo ē geometrie necessarius. Nōne ꝛ eloquētie ex p̄orib⁹ geometria ꝓbat ī sequētia ꝛ certis ī certa ꝓ pter quod plures īuenias. q dialectici similiter ꝛ re thorici īgrediāť hāc artē. Dialectico nāq; sillogismo si res poscit vtiť ꝛ qui sunt potentissimi grāmatici: q apodixis grece dicūť: idem probant ꝛ certe enthime mate: q rethoricus ē sillogism⁹: quod latine interp̄tať mentis cōceptio. Quem īperfectū solēt artigrafi nū cupare. ꝛ īpe dēiq; ꝓbat: cui⁹ sit forme circuit⁹: quot lineis rectis ꝯtineť. Quib⁹ modis finitur: q̄ illa circū currēs linea si efficiat orbē: q̄ forma ē ī planis maꝫ p fecta ī qua tot spatia cōplectiť. Et si q̄dratū pib⁹ ho ris efficiat rursus q̄drata triāgul⁹ triāgula īpa pl⁹ eqs laterib⁹ quā īequalib⁹. ꝛ alia forsitaꝫ obscuriora: qδ ēt operis seq oportet expimētū. Hec ī planis: nā ī mō tib⁹ ꝛ collib⁹ ēt īpito pꝫ: qꝛ. per sol' cursum ꝛ vmbraꝝ motū cōp̄hēditur: ꝛ p diuergia aquaꝝ segregať. nūc ad epistolam Julij cesaris veniam⁹: quod ad hui⁹ ar tis originē ptinet: vt nec ipsi⁹ auctoris gloria pereat: vt nobis plenissime rei veritas ad notitiam veniat. quisquis ille tamen hanc epistolam studiose large vo luerit quibusdam cōpendijs introduct⁹ lucidi⁹ maio dicta in breui percipiet.

CDiuus iulius cesar Rubrica.

Ir acerrim⁹ ꝛ multarum gentiuꝫ dominator
v frequentia belli militem exercuit ampliorum bellorum operibus augende rei cā illustrium virorum vrbes īgressus est: gentium populos rogantes recepit tyrānos gladio īteremit. Et postq̄ hostilem terram obtinuit: deletis hostium ciuitatib⁹ demo nouas vrbes constituit: dato iterum colonie nomine ciues ampliauit.

CMilites colonos fecit alios in italia: alios in prouin ciis quibusdam. Hec que diuus august⁹ assignatus vrbes prouinciarum exercitui iussi· ꝓpter subitas bel lorū acies nō solū eas ciuitates demū eigere muris: verū ēt loca aspera ꝛ confragosa satis alligari. vt ill' maxime ꝓpugnaculo est ꝛ ista loci natura. ꝛ ab agro rum noua dedicatione culture colonias appellauit: q̄ colonie his victorib⁹: qui temporis causa arma cepe re: assignate sunt.

Rgo ne quid nos preterisse videamur. ꝫ ma
e gis eorum exempla sequamur: sepe erit ad formam respiciendum: ꝛ quia montium alti tudines precesse oratio monstrabat per ascen sum precelsi cacuminis aciem laboriose signa ex lapi dibus constructa reliquimus: ꝛ est munita discretaq; locorum quantitas. que permanet separatim per aquarum diuergia in vtraq; parte valde nota parti tio: alia loca riparum cursus seruatur proinde etiam si hostis nos infestare voluisset: eos ex proxima ripa poteram⁹ expugnādo rūpe. Nā circa regionē mariti mā limites rectos cēsuim⁹ ex lapidib⁹ ꝯpact;. totā li mitū recturā cursū demōstrabim⁹: qꝛ colonie oēs q̄ ad mare ponūť: littore maris terminanť. Agros ꝯual liū iure ordinario disposuim⁹: quos intercisiuos noia uim⁹. In planitie v̄o limites recte cultellauimus.

Cerūq; sunt agri quā multi assignati: quoruꝫ
p mēsura limitū lꝫ diuersa sit: tm̄ ēt distant a se ali⁹ ab alio ī pedes. c. ī pedes. c. l. ī pedes. ccxl. in pedes. ccc. in pedes. ccclxi. ī pedes. ccccxx. in

pedes.cccclxxx.in pedes.d.c.in pedes.dcc.i pedes .d. cccxl.i pedes.d.cccclxii.i pedes.i.xx.i pedes.i.cc.in pedes.i.ccccl.i pedes.i.dc.i pedes.i.dcc.i pedes.i.dccc. i pedes:ii.cc.i ɔspectu tñ longo:quo signis limitem agimus.

s I fuerit termin⁹ crassus angustat̃ ⁊ ab alia pte longa crassus gemiat⁹.hi duo limites maximi deciman⁹ ⁊ cardo nominati sunt. Per multa milia pedum concurrunt ⁊ nisi in alpes finiāt diuidunt agros dextra leuaq; rectarum linearum inter se continentium.

o Mnem mensuram hui⁹ culture mediā longiorem siue latiorē facere debes:quod latitudine longius fuerit:scānum est:quod vero in longitudinem longius fuerit striga.

s Unt fundi pene meritorū.⁊ pro estimo vbertatis angustiores assignati sunt.

l Oca macra ⁊ arida ampliori termino conclusa sunt. Sunt loca subsiciua que ad ius ordinarium non pertinent: Sed si conuenerit inter possessores:possideant.si non conuenerit: remanet potestati.

a Lia loca perfectiora ad ius publicum pertineat.totidē si possessorib⁹ cōuenit possident.

s Unt aūt loca publica hec:que scribunt̃ silua ⁊ pascua publica augustinorum:que vllo modo alienari nequeūt:⁊ possident tutelā aut templorum publicorum:aut balnearum: que loca colliua appellant.

a Ger extra clusus ē:qui intra finitimā lineam ⁊ centurias īteriacet.iō extra clusus:qr vltra finitimos limites clauditur.

¶De controuersiis rubrica.

c Ontrouersiarū materie sunt due finis ⁊ loc⁹. harū altera cōtinetur:quicqd ex agro discōuenit. Sed quoniā his quoq; partibus signate controuersie diuersas habent conditiones:vt potui ego cōprehendere:proprie sunt nominande.

g Enera sunt controuersiarum.xiiii. depositiōe terminoꝝ.De regione.de fine.de loco.De domo proprietas.De possessione.De alluuione.De iure territorii. De subsiciuis agris.de locis publicis. de locis relictis ⁊ extraclusis.De locis sacris ac religiosis.De aque pluuie accessu:⁊ de itineribus.

c Ontrouersia est inter duos pluresq; vicinos.inter duos an i rigore sit ceterorum fine rōnis.inter plures trifiniū facit aliquibus locis ⁊ quadrifinium ꝑm proximas possessiones:dū hoc nesciūt: nō eis conuenit.⁊ diuersas ɔtrouersias ipsi possessores inter se faciunt.Alij de loco:alii v̄o de fine linee litigāt:alii de fundis atendūt.Sed auido mō querendū ē pri⁹ origo cause.Natura per hereditates opinionis huius generis cōtrouersie fiūt. quare iure ordinario litigatur.Prius tñ in iudicio sup possessionem qō finiat̃:⁊ tūc agrimēsor ad loca ire ꝑcipiat̃:vt patefacta veritate huiusmodi litigium terminetur.

g Enera ɔtrouersiarū ex flumine hec sunt: non qō occupatis agris agit̃:sed qō vis aque abstulerit repetitionē nō hēbit: q̄ res necessitate ripe muniende sūt sine alterius dāno qsquis ille faciat qui ripam suam muniet.q̄ si fluminis torrēs aliquando tā violētus decurrerit:vt alueū mutet suum multoꝝ agros trās ripam occupat:sepe ēt insulas efficiet. Sed cassius longinus prudētissim⁹ iuris auctor ⁊ id ex hoc statuit:vt qcqd aqua lambendo abstulerit possessor admittat.qm̄.s.ripā suā sine alterius dāno tueri debet. Si v̄o maior vis decurrerit ⁊ in fines alteri⁹ alueū mutat suū:⁊ fiat insula: in quo ɔcurrerit vnusqsq; modū fluminis maioris agnoscere debet:⁊ eam insulam ipse sibi vindicabit:cuius terrā tēpestatiue preoccupauit:qm̄ non possessoris negligentia. sz tempestatis violentia apparet arreptum.

a Ger subsiciu⁹ ꝑm suas determinatiōes ascript⁹ ē i finibus suis tabulario cesaris inferim⁹ ⁊ qō bñficio ɔcessa aut assignata colōie fuerit siue in proxīo siue īter alias ciuitates:libros bñficioꝝ ascribim⁹ ⁊ qcqd aliud ad strumētū mēsorū ꝑtinebit ad solū colonie: Sz ad tabulariū cesaris manu ɔditoris subscriptum habere debebit.

e Ger est similis subsiciu⁹ ɔdictiōis extraclusi ⁊ ñ assignat⁹.q si rei publice populo rōano aut ipsius colonie:cuius fine circundat̃: aut ad populum romanum pertinet datus non est in eius:qui assignare potuerit:remanet potestate.

s Igna limitū finalium i diuersas regiōes siue vocabula vicos vel possessiōes hec sūt inter vtrosq; possessores testimōia agralia diuidēda

i In mōtibus loca arida ⁊ ɔfragossa petras signatas inuenimus.

s Umma mōtiū termīos agusteos.i. rotundos i effigiē columne aliquos lr̃a signatos archas finales in partibus grumos.i.cōgeriē petraꝝ arbores antemissas ītactas a ferro ɔgeriē mecerie.i vbi saxa collecta ab vtrisq; partibus limitem faciunt item petras sacrificales aras:i quibus locis arbores intacte stare vident̃.i quo loco veteres errātes sacrificium faciebant. Alio loco vie militares finem faciūt qui termino muniūtur. Alia vero dextera montium i.pro latere mōtis ripe currentes finē faciūt.aliqñ sepulchra finē faciūt.iō sepulchra sequēda sūt q̄ extreīs finib⁹ ɔcurrentibus plures cōcursus agroꝝ expectāt Oīa.n.monumenta dominos testantur.

s Unt termini cursorii in effigiē tituli ɔstituti certa loca riui finales cunabule vel nouerce: qō regul̃ ɔstruit̃. scorpiones vbi fines duo eu neati

neati seiungunt. Si forte ĩ cãpestria loca: vbi agri in planitie sunt cõstituti in iugeribus assignata inueniũtur. item inter uoratos rupis arboribus ante missis ĩ tactis vt supra diri sacrificales tumor terre in effigiẽ limitis constitutos. petras molares foueas vel metas lacus ⁊ legonatus: ⁊ fabritiis constructos calauiones Aliquotiens enim petras quadratas ⁊ scriptas: que ĩdicant: cuius agri quis dominus: quot spacium tueã-tur. Non .n. oĩs titulus inscriptionibus est ĩductus: quoniam aliquibus locis non sunt lapides scripti. sed in effigiem terminoruꝫ positi sunt: quos cursorios vocamus. Nam ⁊ ipsi montes omnino loca determinãt termini vero non vnam mensuram inter se continent iubente augusto cesare balbo mensore: qui omniuꝫ prouinciarum mensuras distinrit ac declarauit per-qꝫ testimonia suprascripta fines locorum terminentur.

SVnt enim termini quibus fides non est adhibenda. isti dicuntur itinerari. Omnes enim limites itineri publico seruire debebũt: qui dextra ac sinistra fines priuatos diuidunt: ⁊ ĩ medio iter publicum. hi tales non sunt omnibus locis. vtiqꝫ sub omnes terminos signum inueniri oportet: quod ergo inuentum pro loco termini obseruetur ⁊ custodiri debeat: vt ab vno ad vnum dirigatur: ⁊ si nocte siue a a nota ad notam.

Ic.n. sunt certe legis consuetudines ⁊ obseruationes. semper signum in omnibus terminis positũ est aut aliquos cineres aut carbões aut testa: aut ossa aut vitrum aut massas ferri: aut aes: aut calcem: aut gipsum aut vas fictile inuenimꝰ quod etiam quibusdam saxorum fragminibus cõculcabant atqꝫ diligenti cura confirmabant: vt firmius staret. tales ergo signum inter dominos ĩter quos fines terminabantur faciebant: termini vero non sũt omnibus locis. sed infinita sunt multa alia testimõia lege feliciter ⁊ intelligere curabis. qui intelliget qđ videt agrorum intentionem ⁊ certamẽ tollere potest prudentiã tamen hi mensores habere debent qui iudicaturi sunt ⁊ quos aduocant: vt prestatores. in iudidicando autem mensorem bonum virum ⁊ iustũ agere vt nulla ambitione aut sordibus moueatur: seruare opinionem metris ⁊ moribus debet: omni enim artifici veritas custodienda est. exclusi sunt illi qui falsa pro veris opponunt. quidam per impudentiam quidam per imperitiam peccant. Mutans ergo in professione que generaliter pro veris adiiciuntur per controuersiam argumentaliter ⁊ coniecturaliter etiã superflue metiri artifices coguntur. sed tutum hoc iudicandi hominem artificem oportebit.

¶ Nomina agrimensorum rubrica.

Igini	Marci	Cesaris neronis iussu
Julij	Junij	Claudi cessaris iussu
Frontini		
Siculi		
Flacci	Nypsi	Igini euclidis Cassi.
Ageni	Balbi	Tiberii cesaris iussu
Urbici	Mensoris	Longini

¶ Imperatoris. Seuerini: ⁊ Antonini.	iussu
imperatoris vespasiani	iussu
imperatoris adriani	iussu
imperatoris traiani.	iussu
imperatoris augusti cesaris	iussu
imperatoris Neronis	iussu
imperatoris valentiniani	iussu
imperatoris Theodosii	iussu
imperatoris Archadii	iussu
imperatoris honorii	iussu
imperatoris Constantini	iussu

¶ Nomina lapidũ finaliũ: ⁊ archaꝝ positões rubrica.

Rtogonius rectus rectum angulum mittit.
Isopleuros rectus sub constitutus.

isosceles	Terminus lineatus
Exculenus siue exagineus	Spatula cursoria
Excultelatus lateribus	Terminus ĩ ĩuersũ positꝰ
Sumbus siue trapideus	item spatula cursoria
isosceles	quadrifinius
Solus trigonus alia iactat	item q̃drifinius.
Paralello grãmꝰ pẽtagonꝰ	Terminus gamatus
Exagineus	t̃minꝰ lĩeatꝰ. i. q̃drifiniꝰ
Septagenus	itẽ q̃drifinius
Sinagonus	Nouerca.
Terminꝰ greca litterã scriptꝰ	Simmatus
Terminus ĩ summo acutus	Centustatꝰ
Circlatꝰ pamꝰ itẽ acuto siñs	Triuortinꝰ
itẽ per ramꝰ vite p̃cise siñs	Amicirculꝰ
Cõpletꝰ rombus ãpligineꝰ	Uaroberinus
Amicirculus quadratus	Trudeus
Terminus agusteus	t̃minꝰ augustꝰ ĩ sũo acutꝰ
Terminus cursorius	Lapis molaris
Terminꝰ trifinius	Monumentum
Sepulturã cum ossibꝰ finalẽ	Mauspleus.
Terminus in laterculꝰ	Arca finalꝰ
Terminus quadrifinius	Lippus
Terminus rotundus	Kalasiones
Terminus cui subiacet angulus	
Terminus quadrifinius	

TU qui uis perfectus esse geometricus lege ista omnia que capitulata sunt subterius. Nam in primis scire oportet arithmeticã artem: que continet numerorum causas ac diuisiones idest qualis est diffinitio ac diuisio. de paribus imparibus numeris.

Qualis ẽ cõpositꝰ nũerꝰ:	⁊ q̃lis ĩcõpositus.
Qualis est perfectus nũerꝰ:	⁊ qualis imperfectꝰ
Qualis est diuisibilis nũerꝰ	: ⁊ q̃lis ĩdiuisibilꝰ.
Qualis est p̲ticularꝫ nũerꝰ:	⁊ qualꝰ supra partiens.
Qualꝰ est sup̲fluꝰ numerꝰ	⁊ qualis diminutiuus.
Qualis ẽ multiplex nũerꝰ:	⁊ qualis submultiplex
Qualis est solidus numerus	⁊ qualꝰ sphericus

Quomõ inuẽta est goemetria.

Quid sit geometria	Qualis est rectus ãgulꝰ
Que vtilitas	Qualis ẽ acutꝰ angulꝰ
Qui ordo prescriptionis	qualis p̲tita mẽsura sit
Que sit rõ prepositionis	quantum trahit stadiꝰ
Que dispositionis	quid sit acus
Que distributionis	quid sint climate
Que descriptionis	quid centua
Que demonstrationis	quid leuua.
Que conclusionis	quid arrapẽnis
Qualꝰ est recta linea	quid iugerum
Qualꝰ est sup̲ficies linee	quid centuria
Qualꝰ est diuitrica linea	quid punctum
Quot sunt extremitatũ gnã	quid est diametrus
Quot genera sũmitatum	quid paralello grãmũ
Quot genera angulorum	quid figura
Qualis ẽ planus augulꝰ	quid circulus.
Qualis est obtusus angulꝰ	quot ĩpartes sit diuisio
Qualis est hebes angulus	

Si scis ista oia ad plenitudinẽ: nosti locoꝝ segregationẽ. Nã q ignorãt regulã hui⁹ artis multa opponũt falsa ꝓ veris.

D Quomõ ĩuenta est geometria.

M Inuentã eẽ geometriã aegiptii dicũt ꝓ necessitate terminoꝝ terre: quos null⁹ iundatiõis tempore ĩfundebat.

D Unde vocata sit geometria.

M Geometria nominata ẽ a dimẽsiõe terre: ꝑ quã vniuscuiusq3 terre termini declarari solent.

D Quid sit geometria.

M Geometria ẽ disciplina magnitudinis ⁊ figure: que ẜm magnitudinem contemplatur.

D Que sit intentio.

M Intentio euclidis duplex ẽ ad discipulũ respitiẽs ⁊ ad naturas reꝝ ad discipulũ respiciẽs: q2 o3 eũ ab his vti isagogicis ĩcipe ꝓ facilitate ꝓ breuitate: ⁊ eo qꝺ ĩ q̃oĩb⁹ ob hoc nulla fit difficultas. ꝓ reꝝ nã eo qꝺ phisice scie: ⁊ timei siue platõis doctrina plurima geometrice demõstrare noscũť.

D Que vtilitas.

M Utilitas (vt supra ꝑfati sum⁹) geometrie triplex ẽ ad facultatẽ: ad sanitatẽ ad aĩam: ⁊ facultatẽ: vt mechãici ad sãitatẽ: vt medici ad aĩa3 vt phi.

D Qui ordo ẽ geometrie in disciplinis.

M Aliq̃ten⁹ post aritbmeticã ẜuus ẽ: aliq̃ten⁹ terti⁹

D Tituli inscriptio quomõ intelligatur.

M Est eni tituli ꝑscriptio elemẽtoꝝ: q̃ figure simpliciores sť: ⁊ ex his alie ꝯponũť: q̃ ĩ his ẽt resoluũť

D Si proprius codex.

M Codex iste ẜm dispõnẽ euclidis eẽ dr: ẜm demõstrationẽ vel ĩuentionẽ alioꝝ plerũq3 eẽ dicitur

D In quot partes diuiditur.

M Diuidiť codex iste ĩ q̃tuor ptes ĩ epipedis: ĩ aritbmeticis: in rõalib⁹ ⁊ irratiõalib⁹ lĩeis: ⁊ ĩ solidis.

D Que sunt in demonstratiõe geometrica.

M Propositio dispõ: distributio descriptio demõstr o. ⁊ conclusio.

Restat aũt nobis ꝓfũdissimã quãdã tradere disciplinã: q̃ ad oĩu3 nature: tũ reꝝ ĩtegritatẽ maxime rõne ptineat. Magn⁹ qppe ĩ hac scia fruct⁹ ẽ: si qs nõ nesciat: qꝺ bonitas diffinita ⁊ sub scia cadẽs aioq3 sp ĩmitabil' ⁊ perceptibilis pria natura est: ⁊ sue substãtie decore ꝑpetua: ĩfinitũ vero malitie dedec⁹ nullis ꝓpriis pricipijs nixũ: ẜ nã sp errãs ab oĩ definitiõe pricipii tã q3 aliq̃ signo optie figure ĩpressa cõponiť: ⁊ ex illo erroris fluctu retineť. Nã nimiã cupiditatẽ ireq3 ĩmodicã effrenationẽ q̃si qdã rector aĩus pura intelligẽtia roborat⁹ astringit. Nos tñ q̃ de nũeris a nichomaco diffusi⁹ disputata sũt vel a varrõe de mẽsuris ꝯsa sũt moderata breuitate collegim⁹. Et que transcursa veloci⁹ angustiorẽ ĩtelligẽtie ꝑstabãt aditũ: mediocri adiectiõe reseruim⁹: vt aliq̃ ad euidentiã reꝝ nñis etiã formul' ac descriptionib⁹ vteremur. qꝺ nobis q̃tis vigiliis ac sudore ꝯstiterit: facile sobrius lector agnoscit. Et has quodãmõ ĩeq̃litatis formas tẽperata bonitate laborando collegim⁹: ipse lector ꝓbabit: que nos ex grecaꝝ opulẽtia lĩaꝝ in romanũ orationis thesaurũ ꝯtrahimus: Si q̃ ex sapie doctrinis emicuerũt sapientissimi iudicio ꝑ nos cõprobenť: vides igiť: vt tã magni laboris effect⁹ tuũ tñ lector expectet examen. Nec ĩ aures prodire publicas nisi docte snie adstipulatiõe nitať. qꝺ nihil mirũ videri debet cũ id op⁹ qꝺ sapie ĩuẽta ꝑseqť. nõ auctoris. Sed alieno incũbat arbitrio. est. n. Sapia nũeroꝝ cãs ⁊ diuisiones earum: que vera est cognitio ⁊ integra comprehensio. quod hec q spnit. i. semitam sapie: ei denũtio nõ recte philosophandũ. Hec aũt ẽ aritbmetica: hec. n. cũctis prior ẽ: nõ mõ quod hãc ille hui⁹ mũdane molis ꝯditor de⁹ primã sue habuit rõcinatiõis exẽplar. ⁊ ad hãc cũcta ꝯstituit: quecũq3 fabricata ratione ꝑ numerũ assignati ordinis inuenere cõcordiã. ẜ hoc quoq3 prior aritbmetica declarať. qꝺ quecũq3 nã priora sũt: his sublatis simul posteriora tolluntur. qꝺ si posteriora pereant nihil de statu prioris substãtie ꝑmutat: vt aĩal prius ẽ hoĩe. Nã si tollas aĩal stati quoq3 hoĩs natura ꝺleta sit. si hominẽ sustuleris aĩal nõ pibit ꝓpe tñ ipsa numeroꝝ natura cũcta ꝑcessit. oĩa quecũq3 a primeua reꝝ natura constructa sũt: videnť numeroꝝ rõne formata. Hoc. n. fuit principale ĩ aĩo ꝯditoris exẽplar. Hĩc. n. q̃ttuor elemẽtoꝝ multitudo mutuata ẽ. Hic tpoꝝ vices. hic mot⁹ astroꝝ: celiq3 cõuersio. Proprie tñ ipsa numeroꝝ natura oẽs astrorũ cursus. oĩsq3 astronomica rõ ꝯstituta ẽ. Sic .n. ort⁹ occasusq3 colligim⁹. sic tarditates velocitatesq3 errantiũ siderũ custodim⁹. sic defectus ⁊ multiplices lune variatiões agnoscim⁹: q2 q̃ñ prior: vt claruit aritbmetice vsus ẽ. huic disputatõis sumam⁹ exordiũ hoc idẽ ĩ geometria vel in aritbmetica vr incurrere. Si. n. nũeros tollas: vnde triãgulũ vel q̃dratũ cõprehẽdere possum⁹ vel qcqd ĩ geometria vsať: q̃ oĩa numeroꝝ denominatiua sunt. hoc aũt erit ꝑspicuũ si intelligam⁹ omnes inequalitates creuisse primordijs: vt ipsa quodammodo equitas matris ⁊ radicis obtinens vim ipsa omnes inequalitatis spẽs ordinesq3 profundauit. Sint. n. nobis tres bini vel tres terni vel tres quaterni vel quantos vltra libet ponere. qꝺ .n. in his tribus terminis euenit idem contingit in ceteris. ex his igitur ẜm precepti nostri ordinem videas primũ nasci multiplices si conuertanť. ⁊ in his duplices pri⁹. de hinc triplos inde q̃druplos ⁊ ad eũdem ordinẽ ꝯsequentes. Rursus multiplices si ꝯuertanť: ex his supparticulares oriuntur. Ex duplicibus qdem sesqualteri. Ex triplicib⁹ sesq̃tertii ex q̃druplis sesqquarti ⁊ ceteri ĩ hũc modũ. Ex supparticularib⁹ vo ꝯuersis suppartiẽtes nasci necesse est ita vt ex sesq̃ltero nascať supbipartiens suptripartiẽtẽ sesq̃tertius gignat vt ex sesq̃rto. superq̃dripartiẽs. Rectis aũt positis neq3 ꝯuersis prioribus supparticularib⁹ multiplices supparticulares oriunť. Rectis vo super partientibus multiplices suppartientes efficiũt. precepta aũt tria hec sũt. vt primũ numeꝝ primo facias parem. Secundo vero primũ ⁊ scdo tertiũ: prio duobus secũdis ⁊ tertio. cũ. n. cũ in terminis eq̃libus feceris ex his qui nascenť duplices erũt. De qb⁹ duplicibus si idẽ feceris: triplices ꝓcreanť. Et de his quadruplices atq3 in infinitum oẽs formas numeri multiplices explicabis. Illi qdẽ quorũ ptes vltra quã satis ẽ sese exerint: supflui nominãtur: vt sũt. xii. vel. xxiiii Hi enim suis ptib⁹ cõparati maiorẽ partiũ sũmam toto corpore sortiuntur. ẽ eni duodenarii medietas. vi. pars tertia. iiii. ps quarta. iii. pars sexta. ii. pars duodecima. i. Omnisq3 hic cumulus redũdat in. xvi. ⁊ totius corporis sui multitudinem vincunt. Rursus xxiiii. numeri medietas est. xii. tertia. viii. quarta. vi Sexta. iiii. Octaua. iii. Duodecima. ii. vigesimaq̃rta. i. Qui omnes: xxxvi. rependũt in qua re manifestum est qꝺ sũma partium maior ẽ: ⁊ supra propriũ corpus exundat. Atq3 hic quidẽ cui⁹ ꝯposite partes toti⁹ termini

mini multitudine superantur.vt.viii.vel xiiii.hȝ enī octonarius partem mediam idest.iiii. hȝ ⁊ quartam quod est. ii.hȝ ⁊ octauā.i. Que cūcte in vnū reducte septē colligūt minorē.s.sūmā toto corpore ꝯcludētes Rursus quatuordeci hȝ medietatē idest.vii.hȝ septimā.i.ii.hȝ quartamdecimā idest.i. Que si in vnū collecte sint denarii numeri sūma succrescit:toto.s. termio mior.at.ii.q hoc mō sūt vt prior ille quē sue ptes superant:tales videantur:tanq̄ si quis multis super naturam manibus natus:aut duplici coniunctus corpore vel quid vnq̄ monstruosum nature in partium multiplicatione subripuit.

¶Ille vero miores.vt si naturaliter quadā necessaria pte detracta:aut min⁹ oculo nasceretur:vel alio curtatus mēbro naturale totius sue plenitudinis dispendiū sortiret.iter hos aūt velut inter equales intēpantias medii tēpamētū limitis sortit⁹ ē ille numer⁹ q pfectus dr̄ esse virtutis.s.emulator. Qui nec supuacua progressione dirigitur:nec ꝯtracta rursus diminutione remittit. Sed medietatis obtinet:q suis eqs partib⁹ nec grassat abūdantia:nec eget inopia:vt.vi.vl vel.xxviii. Namq̄ senari⁹hȝ partē mediā.i.iii.⁊ tertiā.i.ii.⁊ sextā.i. Que i vnā sūmā si redacte sint.i.iii.ii.i.par totū numeri corpus suis ptib⁹ inuenit. xxviii. vero hȝ medietatē.xiiii.⁊ quātā.vii.⁊ septimā.iiii.⁊ xxiiii.ii.vigesimāoctauam.i. Que in vnū redacta totū ptib⁹corpus equabunt.i vno.n.iuncte ptes.xxviii. efficiunt. Est aūt in his quoq̄ magna similitudo virtutis:⁊ vitii.pfectos.n.nūeros rare iuenies:eosq̄ facile nūerabiles:quippe qui pauci sunt:⁊ nimis constāti ordine procreati. At vero superfluos ifinitos reperies nec vllis ordinibus passim iordiateq̄ dispositos ⁊ a nullo certo fine generatos. Sūt aūt pfecti numeri itra denariū numerum.vi.intra cētenariū.xxviii. Intra millenarium.ccccxcvi. Intra decem milia. diii. ⁊.cxxviii. Et semp hi numeri duob⁹ paribus termināt tur.vi.⁊.viii. Et semp alternatim i hos numeros sūmarum fines proueniēt. Nā ⁊ primū.vi.inde. xxviii. post hos.ccccxcvi. Idem senarius qui prim⁹: postq̄ diii.cxxviii. Idem octonarius qui secundus.

Maioris vero inequalitatis numeri quinq̄ sunt partes est.n.vna que vocatur multiplex: alia superparticularis. Tertia superptiens. quarta multiplex superparticularis. Quinta multiplex superpartiens. His igitur quinq̄ maiori partibus opposite sunt alie quinq̄ partes:que minoris sigillatim spēbus hisdem noībus nuncupantur sola tm̄ prepositione distantes. Dr̄.n. submultiplex. subsupparticularis subsuppartiens. submultiplex supparticularis: submultiplex suppartiens.in prima pte si multiplicatur numerus multiplex dicit. In scd̄a parte superparticularis dicit. In tertia suppartiēs. i quarta multiplex supparticularis. In qnta multiplex suppartiēs minores vō numeri aliqua pte vn⁹ subsens atq̄ idem p partes hȝ maiorū nomīa multitudinēq̄ ptendit.

¶De paribus ⁊ iparibus numeris. Rubrica.

Descriptio aūt que supposita ē hoc mō facta ē quātoscūq̄ in ordine pariter pariū numerorū ternari⁹numerus multiplicauit.quicūq̄ ex eo procreati sunt primo sunt versu dispositi. Rursus qui eodē multiplicāte quinario nati sunt:secūdo loco sunt constituti. Post vero quos septenarius ceteros multiplicans procreauit.eosdem tertio constituimus loco:atq̄ idē in reliqua descriptiōis parte perficim⁹ Superius igitur digeste descriptionis hec rō est: si ad latitudinē respicias:vbi est duorū terminorum vna medietas:ipsosq̄ terminos iungas:duplos eos ꝓpria medietate reperies:⁊.xxxvi.⁊.xx.faciunt.lvi.quorum medietas est.xxviii.⁊.xii.si iungas faciunt.cl. quorum.xx. medietati medi⁹eorum termin⁹ inuenit. Ac vero vbi duas medietates habēt:vtreq̄ extremitates iuncte vtrisq̄ medietatib⁹equales fiunt.vt.xii.⁊.xxxvi.dū cōiunxeris fiunt.xlviii.horum si medietates sibimet applicaueris.idest.xx.⁊.28.idem erit. Atq̄ i alia parte latitudinis eodē ordine qui fiunt numeri notati sunt: neq̄ vlla i re ratio vtriusq̄ latitudinis discrepauit. Idemq̄ eodem ordine in ceteris numeris pernotabis. Et hoc fm formā pariter iparis numeri fit: in quo hanc proprietatem esse supra iā dictum est. Rursus si ad longitudinē respicias.vbi duo termini vnā medietatē habent:quod fit ex multiplicatis extremitatibus.hoc fit si medius terminus sue capiet pluralitatis augmenta Nā duodecies.48.faciunt.576.medius vero eorum termin⁹ idest.24.si multiplicetur eosdem rursus.576.ꝓcreabit. Et rursus si.24.i.lxvi. multiplicēt faciūt.ii.ccciiii. quorum medi⁹termin⁹idest 48.si in semetipsū ducatur idē.2.304.procreantur. vbi aūt duo termini duas medietates includunt. qd quod fit multiplicatis extremitatibus hoc id ē redditur in alterutram sūmā medietatibus ductis. Duodecies.n.lxvi.multiplicatis.i.c.lii.procreant. due vero eorum medietates.i.24.⁊.48.si in semetipsas multiplicentur:eosdem.i.152.restituent.atq̄ hoc ad imitationē cognationēq̄ numeri pariter paris:a quo pticipatione tracta hec ei recognoscit ingenerata ꝓpetas. Et i alio vero latere lōgitudinis eadē rō descriptioq̄ notata est. Qua i re māifestū ē totū numerū. ex supiorib⁹duob⁹ eē ꝓcreatū.qd eorum retinet ꝓpetates. Qm̄ aūt naturaliter ⁊ fm ꝓpriā ordinis ꝯsequētiā multiplicē inequalitatis spēm cunctis preposuim⁹ primāq̄ spēm eē monstrauimus:lȝ hoc nobis posterioris opis ordine clarescat. Hic quoq̄ perstringentes id quod ꝓposuimus planissime breuiterq̄ doceamus:sit.n.talis descriptio i qua ponat in ordinem vsq̄ ad denarium numerum continui numeri ordo naturalis:⁊ secūdo versu duplus ordo texatur.tertio vero triplus Quarto aūt quadruplus:⁊ hoc vsq̄ ad decuplū. Sic.n. cognoscem⁹ queadmodū superparticulari ⁊ superpartienti:⁊ cūctis alijs princeps erit spēs multiplicis:⁊ quedam alia simul ispiciemus:⁊ ad subtilitatem tenuissima ⁊ ad sciētiā vtilissima:⁊ ad exercitationem valde iocundissima.

Si igit duo prima latera preposite formule. q faciūt āgulum ab vno ad decē ⁊ decē ꝓcedētia respiciāt.⁊ his subteriores ordies cōparēt fq.s.a.iiii.āgulū icipiētes in viceos terminū ponūt.duplex.i.pria spēs multiplicitatis ostēdit ita vt prim⁹primū sola superet vnitate.i.duo vnū:secūdus scd̄ȝ binario sup vadat vt q̄ternari⁹ binariū. Terti⁹tertiū tribus:vt senari⁹ ternariū qrtus quartū q̄ternarii nūerositate trāscēdat vt octo q̄ternariū ⁊ p eadē cūctis sequentiā se se minoris pluralitate pretereant.

Si vero tertius angulus inspiciatur:qui ab nouem inchoans longitudinē latitudinemq̄ tricenis altrinsecus numeris extendit:⁊ hic cum prima latitudie ⁊ longitudine comparet: triplex species multiplicitatis occurrit ita vt ista ꝯparatio p decimā litterā fiat:hicq̄ se nūeri supabūt hȝ parilitatē factā nālr ꝯnexionē:prius.n.pmū duob⁹ superat:vt vnū tres:secūd⁹fm quaternario:vt binariū

senarius: Tertius tertium sex: vt ternarium nouena
rius ⁊ ad eundem ceteri modum progressionis accre
scunt. Quam rem nobis sc; ⁊ ipsa naturalis obiecit i
tegritas: nihil nobis extra machinantibus: vt in ipso
modulo descriptionis apparet.

Si quis aũt quarti anguli terminum qui sede
s cim numeri quiditate notatus est: ⁊ longitu-
dinem que in quadragenos terminat: velit su
perioribus comparare. per. x. littere formam propor
tione collata quadruplici multitudinem pernotabit:
hisq; est ordinabilis super se progressio: ⁊ vt primus
primum tribus superet. vt quattuor vnitatem. secun
dus secundum senario vincat: vt octo binarium: ter-
tius tertium nouenario transeat: vt duodenarius ter
narium: ⁊ sequentes sũmule trium se semper adiecta
quantitate transiliant. Et siquis subteriores aspiciat
angulos: Idem per omnes multiplicitatis species vs
q; ad decuplum dispositissima ordinatione ꝑueniet.

I quis vero ĩ hac descriptione superparticu-
s lares requirat: tali mõ reppiet. Si enim secũ
dum angulum notet: cuius est initium quater
narius: eiq; superiacet binarius atq; ad hunc sequẽ-
tem quis accommodet ordinem: sesqualtera propor-
tio declaratur. Nam tertius secũdi versus sesqualter
est: vt tres ad duo: vel sex. ad. iiii. vel noue; ad sex. vt
xii. ad. viii. Item ⁊ in ceteris qui sunt in eadem serie
numeris talis coniugatio misceatur: nulla varietatis
dissimilitudo subripiet. eadem tamen summaru; sup
gressio est in hoc quoq;: que in duplicibus fuit. Pri-
mus. n. primũ idest ternarius binarium vno superat.
secundus vero secũdũ duobus. tertius tertium trib⁹:
⁊ deinceps. Si vo quartus ordo tertio comparetur:
vt. iiii. ad. iii. ⁊ eodem ceteros ordine consecteris: sesq
tertia comparatio colligit. vt. iiii. ad. iii. vel. viii. ad.
vi. vel. xii. ad. viiii. Vides ne vt ĩ omnibus his sesqui
tertia cõseruetur. Preterea eos q sub ipsis sũt: si idẽ
faciens sequentes versus alterius comparaueris. oẽs
sine vllo ĩpedimẽto ĩpẽs superparticularis agnosces.
hoc aũt ĩ hac dispõne diuinum: quod oẽs angulares
numeri tetragoni sunt. Tetragonus autem dicitur:
vt breuissime dicam. quod etiam latius explicabitur:
quem duo equales numeri multiplicãt: vt in hac quo
q; descriptione est: vnus enim semel vnus est. ⁊ ẽ po
testate tetragonus. Item bis duo. iiii. sunt. ter tres. ix
quos in semetipsos multiplicationes primordiis per-
fecerunt. Circum ipsos vero qui sunt vel est circũ an
gulares longilateri numeri sunt. longilateros autem
voco: quos vno se supergredientes numeri multipli-
cant. circum. iiii. N. duo sunt ⁊ sex: sed duo nascuntur
ex vno ⁊ duobus: cum vnum bis multiplicaueris. S;
vnitas a binario vnitate preceditur. vi. vero ex duo
bus ⁊ tribus. bis enim tres senarium reddunt. Noue
narium vero sex ⁊ duodecim claudunt: qui duodecim
ex tribus nascuntur ⁊. iiii. Ter. n. iiii. fiunt. xii. senari⁹
vero ex duobus ⁊ tribus bis enim ter fiunt. vi. Qui
omnes vno maioribus lateribus procreati sunt. Na;
cum. vi. ex binario ternarioq; nascuntur. iii. binariu;
numerum vno superant: cunctiq; alii eiusdem modi
sunt: vt primo ⁊ secundo ordine ad alterutrum multi
plicatis terminis procreentur ita: vt quod nascitur ex
duobus positis longi lateris altrinsecus ⁊ bis medio
tetragono tetragonus fit. Et rursus quod ex duobus
altrinsecus tetragonis ⁊ vno medio longilatero bis
facto nascitur: ipse quoq; tetragonus fit ⁊ vt angulo
rum totius descriptiõis ad angulares tetragonos po
sitorum vnius anguli: sit prima vnitas. Alterius vero
qui contra est. tertia vini vero altrinsecus anguli se
cundas habent vnitates: ⁊ duo angularium tetrago
norum anguli equum faciunt: quod sub ipsis continet
illi quod fit ab vno illorum: qui est altrinsecus: angulo
rum. Multa enim sunt alia que ĩ hac descriptione vti
lia possint ad mirabiliaq; perpendi: que interim pro
pter castigatam introducendi breuitatem ignota eẽ
permittimus. Nunc vero ad sequentia propositu; cõ
uertamus.

Venetiis. Impressum Boetii opus per Joannem ⁊
Gregorium de gregoriis fratres felici exitu ad finẽ
vsq; perductum accuratissimeq; emendatum Anno
humane restaurationis. 1499. die. 8. Julii. Augusti
no Barbadico Serenissimo Venetiarum principe
Rempu. tenente.

1622. 8. 22.
1499. 7 8
123 1 14

Registrum

a
⁋Anitii
apodictuam
q̄ tam insule
porphirius
b
sensibile
⁊ multo
dentia vocata
nunq̄ hoc.
c
non est:
⁋Sensus vero
autem non
adiecimus
d
stituunt:
ribus spem
li sed non
⁊ differentia
e
⁋Anitii mālii
rem aut
igitur non est
si intelligentia

f
traria
cimus aliquid
ctum linee
nitio qui
g
pereat.ipse
niam filius
cem faciat
esse dicuntur
h
continuata
rum enim
aut falsum
tia quoq;
i
falsitas
dum significat
his libris
matio vniuer-
k
⁊ negationē
Quod si
nem esse
vnum aliqd

l
inquit tales
namus post
⁋Eiusdem
videtur hoc
m
dito igitur
vero idest
purum
oratio
n
si diverso
liter nega-
quoniam
cta sunt
o
in ꝯtradi-
tendit
videntur
⁊ idefinito
p
iustus est
est iustus
est vt quod
nem iungens

q
vt est non
possibile esse
ambulare
tera que
r
testate ad
non sibi sunt
⁋Vis omnis
non est nec
s
ferentia
decima est
maioris rei
nomini
t
retinent
catum ad
di vnam
eisdē vidēt
v
fuit autem
patefacit
post hec
ctoritate

x
contraria
q̄ dissidentia
libet aliud
demitur
y
per effectum
⁋Igitur
⁋Nam ⁊
stipulationib⁹
z
in subiecto
a cōmuniter
quedam
in his duob⁹
⁊
terminos
terminus
Quoddam
⁋Hoc modo
ꝯ
si est.b.
id ex supiorib⁹
terminus
cum est.a.
vo dicitur

a
⁋Incipiunt
symphoniam
quoq; nulla
3.5.7.9
b
citatis exoritur.
8.8.8.
dratis
mus idest

c
secundum
nes maior
⁋Quare
ter maiores
d
idest tonus
te phipate
sit trium
igitur

⁋Registruz
e
nantia
buntur
integra
diapason
f
Multiplex
Sit enim
⁋ Monocordi
bisdiapason

g
zeugmenon
hip mixolidius
tiam facit
sunt vt
h
⁋Quarta
⁋Duobus
⁋Si due
⁋Per datū

i
pedibus
⁋Item de
⁋De rumbo
⁋De ōcagono

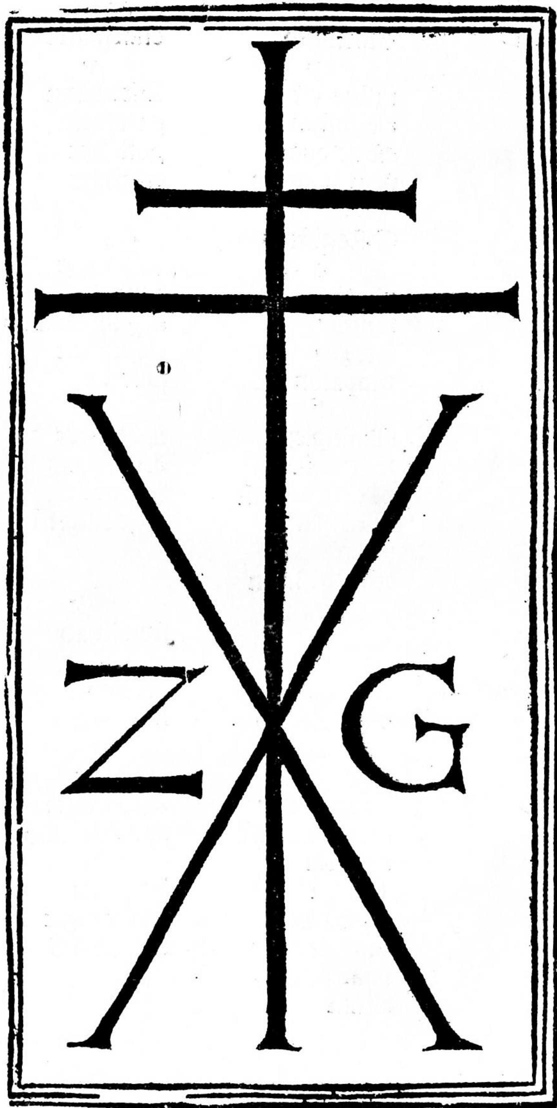
a
⁋Eximii

viuere
cibus insuper
b
ritatem
bus quod
scat minus
meoꝝ sentētias
c
mināte
fortuitis
rem habuisti
enim aliorum

d
formidolosa
telligitur per
i irrationabilib⁹
qd̄ posset
e
a virtutibus
fuit pulcher-
dictorum
vbi gratia
f
illa inquit
explicabas
tio hec enim
⁋Huc te si

⁋Registrum
g
tamen
gendam
ctu diuino
⁊ ec onuerso
h
fors patit̄
tii q2 cōiter
rorum necesse
tatis ita
i
ximus hec
tum deorum
rum ginnas
clausit

k
scendit ab
terius
drinis.i.
nes.nam
l
amarius
sophismata
nos diximus
m
hoc solet
cti subiūgit
tetris idest

Z G

Boetius de consolatione. Et
de disciplina scholarium

¶ Incipit tabula super libris Boetii de consolatione philosophie s(ecundu)m ordinem alphabeti.

Tabula

Finis.

Omnes sunt quaterni a b c d e f g h i k exceptis l et m qui sunt triterni.

¶ Eximii preclariq₃ doctoris Thome super libris Boetii de consolatu philosophico commētū feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt verba Senece octaua epistola ad lucillum: quia vocari philosophiā scientiam veritatis recte se habet ex secundo methaphisice. et philosophia affert ꝺ lectatiões mirabiles firmitate ⁊ puritate ex. 10. ethicorum. Et multis visa est philosophia res mirabilis ⁊ diuina ex de celo ⁊ mundo Aristotelis. Item ꝙ nulla scientia similis est philosophie que clarificat aniam ⁊ facit delectari eam in hoc seculo in perfectiõe ⁊ rectitudine. ex libro de pomo ⁊ morte. Et philosophia trahit hoiem ab obscuritate ignorãtie ad sciam: a tenebris stulticie ad lucem sapientie: ⁊ ad claritatem intellectus. ex eodem libro aristotelis. Item quia philosophia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat ꝫm Tullium in lib. de finibus bonoꝝ ⁊ malorum Jō. Seneca has ⁊ cõsimiles cõditiones ⁊ effectus laudabiles philosophie aduertens: hortatur nos ad seruitium philosophie in propositione proposita sic dicens. ¶ Philosophie seruias oportet. que quidem propositio potest probari multis rõnibus. ¶ Primo sic. illi oportet seruire per cuius seruitutem homini cõtingit vera libertas. sed philosophia est huiusmodi igitur. Maior nota. qꝛ libertas est nobilissima conditio quam natura humana desiderat ⁊ affectat. Minor patet per eundem Senecam: qui postꝙ̃ ꝓmisit propositionem istam. philosophie seruias oportet. subiungit. vt tibi contingat vera libertas. ⁊ paucis interpositis dicit. hoc. n. scilꝫ ipsum seruire philosophie libertas est. ¶ Probatur secundo sic. illi oꝫ seruire quod animū perficit. vitam disponit. actiones regit. agenda ⁊ obmittēda demonstrat. ⁊ sine quo nemo est securus. philosophia est hmōi. igitur ⁊c. maior nota. nam iste conditiones sunt de perfectione hois. minor declaratur per senecā. 16. epl'a ad lucillum. qui loquens de philosophia dicit sic. Hec animum format ⁊ fabricat. vitam disponit. actiones regit ⁊ obmittenda demonstrat. sedet ad gubernandum errantia. fluctuantium dirigit cursum. sed sine hac nemo est securus. ¶ Probatur tertio sic. illi est seruiendū quod tradit cognitioni vltimi finis magnum incrementum: philosophia est hmōi. igitur ⁊c. maior nota. qꝛ cognitio vltimi finis magnum incrementum confert ad vitā. ex primo ethicorum. Minor declaratur. nam vltimus finis vite humane est beatitudo cuius cognitionem philosophia tradit. dicit enim philosophia in tertio de consolatione prosa secunda. ꝙ btitudo est status oīum bonorum aggregatione perfectus. ⁊ in eodē tertio oñdit philosophia in quo sit vera btitudo ⁊ quō ad eam perueniatur. ¶ Probatur quarto. illi oportet seruire quod facit hominem parem deo philosophia est hmōi. igiẜ ⁊c. Maior nota de se. Minor pꝫ per senecā. 4°. epl'a ad lucillum qui dicit. Hoc eni mihi philosophia ꝓmittitur me parē deo reddat. ¶ Probaẜ quito. illi est seruiēdū quod est magistra oīm sciaꝝ: nutrix oīm virtutū. summū solaciū lapsoꝝ aioꝝ: quod ē preuiū veri luīs. ⁊ cui⁹ exhortatio ē recta sui auctoritate dignissima. philosophia ē hmōi igiẜ ⁊c Maior nota. qꝛ rõnabilis propter has ꝯditiones laudabiles alicui seruitur. Minor ꝺclaraẜ. nā philosophia ē magistra oīꝫ sciaꝝ: ex p̄io ꝺ cõsolatione prosa tertia. ipsa ē nutrix oīm virtutū. secūdo de consolatione prosa quarta: ipsa est summū solatium lapsorum animoꝝ: tertio ꝺ consolatione prosa prima. ipsa est ꝑuia veri luminis. quarto de consolatione ꝓsa p̄ia. ⁊ ei⁹ exhortatio ē recta sui auctoritate dignissima. quito de cõsolatione prosa prima. Sic ergo pꝫ ꝓpositio declarata que dicit ¶ Philosophie seruias oportet. Sed diceres. quid mihi ꝓdest philosophia si fatum est: quid mihi prodest philosophia si deus rector est: quid mihi prodest philosophia si casus imperat. Ad hoc rñdit seneca. 12. epl'a sua. Siue inexorabili lege fata nos stringant. siue deus arbiter vniuersis cuncta disponit. siue casus actiones humanas sine ordine permiscet. adhuc philosophie insistendum est. ¶ Philosophia enim nos tueri hꝫ. hec. n. exhortatur vt libenter deo placeam⁹: vt ipm seq̄mur: vt ꝯtinue fortūe resistam⁹: ⁊ vt casum feramus. licet autem omnes hoies ꝫꝫ Ari. p̄io methaphisice natura scire desiderēt. tamē pauci (de quo dolor est). philosophie vacãt. quod ideo cõtingit. qꝛ ples obmissis delectationibus interioribus ad delectatiões refugiunt corpales. Nõ tñ oportet delectationes corporales esse eligibiliores interioribus. qꝛ delectatiões corpales īpediunt a summo bono. interiores autē ad id ꝓmouēt. vñ boe. in tractatu de summo bono dicit. Dolere debent qui delectationibus sensualibus detinenẜ bona interiora obmittendo. Nā dediti bonis sensualib⁹ summa bona nõ attingūt. Quos hoies sensuales boe. quarto de consolatiõe prosa q̄rta cõpat vespitilionibus. dicens. Nequūt eni oculos suos tenebris assuetos ad lucē ꝑspicue veritatis attollere. similesq₃ sunt auibus quaꝝ intuitū nox illuīnat dies excecat. Et licet hoies sensuales ⁊ vulgares nõ magnificēt nomē p̄hie. sed magis blasphement. nihilominus tamen ipsa p̄hia in sua dignitate perseuerat. teste seneca. 14. epl'a ad lucilū. Nunq₃ inualesket ad tantū malitia neq₃ ad tantū excedit cõtra virtutes: vt non nomē p̄hie sacꝝ ⁊ venerabile permaneat. Sed diceres p̄bari nõ valeo qꝛ paup sum: sed si diuitias habuero totū me philosophie dabo. ⁊ hoc videẜ rõnabile. quia natura per se non est sufficiēs ad speculandum. sed oportet cibū ⁊ potū ⁊ reliquū famulatū preexistere. ⁊ ꝓ tãto sacerdotes in egipto habitis necessariis ꝓpter admirari ceperūt p̄hari. vt dicit Aris. primo methaphisice. Hec excusatio rõne paupertatis ñ valet. audi Senecā. 17. epl'a ad lucillū qui dicit. Non est quo nos paupertas a p̄hia reuocet. toleranda. n. est fames quā tolerauerūt q̄dā in obsidionibus. ⁊ quid aliud erat ꝓmiū pacientie illoꝝ ꝙ̃ in arbitriū non cadere. s. inimicoꝝ: ꝙ̃to magis est qꝺ ꝓmittiẜ ꝑpetua libertas. nulli⁹ hois timor ⁊ qꝺ aium liberat a furorib⁹. multis. n. ad p̄handū obstitere diuitie. ¶ Paupertas autem expedita secura est. si vis aio vacari pauper sis oportet. aut paupi siīlis. qꝛ ñ põt studiū salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas āt est volūtaria paupertas hec Seneca. veꝝ est igiẜ ad p̄handū exigūtur necessaria sed sufficiūt hoī pauca. nõ eni oporꝫ futuꝝ felicē: deū terre: ⁊ maris esse. qꝛ natura paucis minimisq₃ cõtenta est ex secūdo de cõsolatiõe prosa q̄nta ¶ Proijce ergo oīa a te ⁊ ad p̄hiam magno cursu totisq₃ virib⁹ intende. hec seneca. 17. epl'a ad lucillū. ¶ P̄hie ergo seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. vt tibi contingat vera securitas. vt tibi innotescat felicitas. vt par deo fias. ⁊ ꝑcipue vt in aduersitatibus ⁊ tribulationibus positus per ipam verissime cõsoleris exēplo boetij quē p̄hia in exiliū relegatū ab oībus bonis pulsū: dignitatib⁹ exutū. multis miseriis afflictum dulcissime cõsolabaẜ. de cui⁹ p̄hie cõsolatiõe agiẜ in hoc lib. boetij. qui intitulatur liber de cõsolatiõe p̄hie. de quo ad p̄ns nostra est intentio. hec sufficiāt de introductiõe h⁹ libri. ¶ Sed anteq₃ ad litterā accedam⁹ quinq₃ sunt ꝓmittēda. primū de cā suscepti opis. scd̄m de causis h⁹ libri. tertiū de titulo h⁹ libri ⁊ ei⁹ expõne. quartum de causa intitulatiõis p̄ñtis libri. q̄ntū de generali summa ⁊ sñia h⁹ libri.

¶ Circa primum videlꝫ circa cām suscepti opis. q̄re boeti⁹ hunc libꝝ cõscripsit. est sciēdū. ꝙ boeti⁹ vir eximius. cõsul romãus. fide catholic⁹ extitit. qui disputās de fide catholi

ca ꝯ duos hereticos. s. ꝯ Nestoriũ ⁊ Euticẽ. cũ nullꝰ eēt qui eis resisteret boetiꝰ ipsos in cōi cōcilio deuicit sicut pꝫ in lib. suo de duabꝰ naturis in xp̄o. Tpe vero theodorici regis gottoꝝ cũ idem Theodoricꝰ tyrannidẽ suã cōtra romãos vellet exercere: ⁊ quoslibet bonos opprimere. Boetiꝰ virtute dei armatꝰ plus oībꝰ aliis sibi restitit. ⁊ quos tyrãnica rabies iuaserat: Boetiꝰ amore iustitie exponẽs se ꝑiculis ipsos liberauit. Uidẽs autẽ Theodoricꝰ rex gottorũ solum ipꝫ Boetiũ sibi resistentẽ: cogitabat qualiter ipꝫ ꝑderet. ⁊ cũ iustã cãꝫ cōtra eũ nō iueniret duas falsas causas ꝯfinxit. dixit. n. boetiũ ipediuisse quendã delatorẽ sibi litteraꝝ q̃ cōtinebãt accusationẽ senatꝰ romãoꝝ vt sic senatus redderet̃ reꝰ lese maiestatis. Hãc cãꝫ tãgit boetiꝰ ꝓsa quarta huiꝰ primi dicẽs. Delatorẽ ne documẽta deferret quibꝰ senatũ maiestatis reũ faceret ipedisse criminamur. Scđo accusabatur boetiꝰ ꝙ quasdã litteras direxisset ad iperatorẽ cōstãtinopolitanũ ꝑ quas restitueret libertatem pristinã ipsis romanis. Hãc cãm tangit boetiꝰ eadẽ prosa sic dicẽs. Nã de cōpositis falso litteris quibꝰ libertatẽ arguor sperasse romanã: qd attinet dicere. His ꝺ causis boetiꝰ ꝑ viles ꝑsonas ⁊ infames accusatus. indefensus. reus ẽ iudicatus. ⁊ a rege Theodorico papie in exilium relegatus. Boetius aũt i exilio positus preteritã prosperitatẽ secũ reputãs ⁊ p̄ntẽ aduersitatẽ considerãs: ne aliquis homo in simili statu positus desperaret: sed vñ cōsolaret̃ haberet: ph̄icam cōsolationẽ cōposuit cōtra mutabilitatẽ fortune. Ex quibus dictis patet ꝙ cã suscepti operis est illa: quatenus boetius se in exiliũ relegatũ ab oībꝰ bonis depulsũ. dignitatibꝰ erutũ: per ph̄iaꝫ se tueret̃. volẽs cōsolari quẽlibet hoīeꝫ in simili statu positũ: ne desp̄et: [illegible] eẽ cōtuẽdũ. ¶ Secũdo vidẽdũ ẽ de causis huiꝰ libri. c[ã] causa efficiẽs fuit boetiꝰ q describẽs materiã huiꝰ libri [vsus est] tã ꝓsa q̃ꝫ metro. imitatus Martianũ felicẽ capellã [in de]scribẽdo nuptias Mercurij ⁊ philologie hoc stil[o vsus] ẽ. de quo fit mẽtio in theodolo vbi dicitur. Egregiã sobolẽ cui ꝑ stilbōtis amorẽ. Ui supeꝝ magna sociasti ceste capella. licet ille liber boetii multũ excellat librũ Martiani tãꝫ nobilitate materie q̃ꝫ priuilegio eloquẽtie. Boetius enim nec tullio in prosa nec Uirgilio in metro minor reputat̃. vtitur autẽ Boetius in hoc libro prosa in qua ponit rōes ad consolãdũ Boetiũ: probãdo ꝙ nō sit dolẽdũ de amissione reꝝ temporaliũ. vtitur aũt metro delectabili. vt duꝫ audiat̃ meror obliuioni tradat̃. Cã materialis huius libri ẽ philosophica cōsolatio ordinata ad cōtẽptũ mundanoꝝ ⁊ ad appetitũ summe felicitatis. Uel ph̄ica cōsolatio persuadẽs neminẽ extolli in ꝓsperis. nec deprimi in aduersis vel aliter. causa materialis siue subiectũ huius libri est status miserabilis Boetij ph̄ica cōsolatione superinducta. Causa formalis tractatus huiꝰ libri consistit in eius diuisione. de qua videbitur post. Cã aũt formal' tractandi est modus agẽdi Boetij. ⁊ est dialogus. i. sermo duoꝝ. Introducit eni Boetiꝰ in hoc libro duas personas. [scꝫ] seipm suã miseriã deplangẽtẽ. ⁊ ph̄iam sibi cōdolentem: ⁊ ipm sup sua miseria consolantẽ. ⁊ hoc est ꝯ̄nabile. Nã ſm beatũ Grego. verus ordo cōsolatiōis est vt cũ volumꝰ aliquẽ a merore suspẽdere: primo studeamꝰ luctui eiꝰ cōcordare. vel ideo causa formalis est dialogus. quia in quadam pte huius primi libri ph̄ia introducit fortunam ipm Boetiuꝫ alloquẽtẽ. vbi icidit q̃dã figura tropi q̃ vocat̃ ethopeia. de qua dicit gracismus: ac itroducit aliquos de ethopeia loquentes. vt cum fortuna loquit̃ Boetiꝰ ipsa. vel pōt dici ſm cōmuniter loquentes ꝙ cã formalis tractandi est quintuplex. diffinitiua. diuisiua. probatiua. improbatiua. exẽploꝝ positiua. sicut videbit̃ in libro. Causa finalis huiꝰ libri est. vt ipso cognito nosipsos ⁊ quoslibet alios i aduersitatis ⁊ tribulatiōe positos philosophica cōsolatiōe tueamur. Et ne extollamur in prosperis ⁊ deprimamur in aduersis. ¶ Tertio vidẽdũ ẽ de titulo huiꝰ libri ⁊ de eius expositione. vnde sciẽdũ ꝙ titulus ſm Remigiũ sup donato est clauis siue ingressus operis sequẽtis. Et dicit̃ titulꝰ a titan quod est sol. sicut enim sol illuminat mundũ sic titulus librũ. Et preponit̃ titulus libro ad consummationem operis. ⁊ ad laudẽ auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Auitij Manlij Torquati Seuerini Exconsulis Patricij Ordinarij Boetij viri illustris incipit liber de consolatione philosophie: ¶ Sed queritur quare tot nomina ꝓpria ponũt̃ in titulo. Dicunt aliqui ꝙ forte ꝯsuetudo fuit romanoꝝ vt sic nomina ascriberẽt suorũ auoꝝ ⁊ ꝑdecessorũ. Uel aliter potest dici ꝙ plura nomina ponũt̃ i titulo ꝓpter honorẽ ⁊ laudẽ ipsius Boetij. quia ſm Senecã in lib. de clementia ad Neronẽ. Multa cognomia honori data sunt. Sicut. n. vilis persona nō vult nominari nisi vno noīe. qꝛ quãto plus nominat̃: tanto plus cognoscit̃ ⁊ tanto magis sordescit. sic honesta persona vult noīari pluribus nominibus vt sic magis inotescat ⁊ clarescat aliis sua fama. Nã oẽ bonũ in cōe deductũ magis elucescit. Exponit̃ aũt iste titulus sic Boetiꝰ dictus Auitius a quodã nobili romano sic dicto de cuius genere ipse fuit. Uel dictus auitius quasi inuictus ab a quod est sine. ⁊ vicos victoria. Nũq̃ꝫ enim Boetius vinci potuit vt flecteret̃ a iure ad iniustitiã. sicut ipse testatur q̃rta prosa huius libri primi dicẽs. Nũq̃ꝫ a iure ad iniuriã me quisq̃ꝫ detraxit. Secundo Boetius dictus fuit Manlius. quia de gñe Manliorũ fuit qui erant nobiles romani. Tertio Boetiꝰ dictus fuit Torquatus a quodã nobili romano sic dicto. qui cum singulare bellum iniret cum quodam de gallia ipsum deuicit ⁊ torquem in collo habentem sibi abstulit: cuius ratione dictus fuit Torquatꝰ. de cuius genere fuit Boetius. Quarto Boetius dictus fuit Seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum Theodorico regi gottoruꝫ se opposuit. Uel dictus fuit seuerinus quasi sequens veritatem nunq̃ꝫ enim in iudiciis vel amore vel odio flecti potuit a veritate. Quinto Boetiꝰ dictus fuit Exconsul quasi vnus ex consulibus romanorum. vel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsulares dicebantur qui iam deposuerãt consulatum: ⁊ licet ab honore consulatus cessarent: tamen postea plus aliis i magna reuerentia habebantur. Sexto dictus fuit Patritius a nobilissimo romano sic dicto de cuius genere fuit Boetꝰ. vel alio modo patricij dicebantur nobiles romãi qui prouidebant reipublice sicut pater filio quorum noīa scripta erãt aureis lr̄is ⁊ ideo dicebãt̃ p̄res. de quoꝝ numero fuit dictus Patritius: propter quod boetius fuit dictꝰ patritius. Septimo dicebat̃ Ordinarius. quia rempublicaꝫ ordinauit. Uel aliter ordinarij dicebantur qui tante dignitatis erant vt quolibet ordine digni essent. ⁊ sic fuit boetiꝰ Octauo nomine proprio dictus fuit Boetius. quod interpretatur adiutor quia in necessitate pauperibus subueniebat. ¶ Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulatur iste liber de consolatiōe philosophica. Ubi sciẽdũ ꝙ philosophica consolatio dicit̃ rationabilis demonstratio declarãs de cuius amissione nō est dolendum. ⁊ de cuius possessione non sit gaudendum. ⁊ qꝛ h̄ ꝯtractatur in presenti libro ideo sic intitulat̃. ¶ Quito videndum est de generali summa huius totius libri. vbi sciẽdum ꝙ boetius in hoc libro ostendit bona temporalia eẽ transitoria ⁊ non consistere totaliter in eis totalem verã felicitatem. ⁊ per consequens non est dolendum de eorũ absentia. nec gaudendum de eorum presentia. ⁊ neminem debere extolli in prosperis. nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiam in presenti libro quid sit summum bonuꝫ vbi sit situm. ⁊ quomodo ad ipsum perueniatur. Etiam ostendit̃ ꝙ boni semper sunt potentes ⁊ mali semper sunt impotentes. ⁊ ꝙ bonis nunq̃ꝫ desunt sua premia. malis nunq̃ꝫ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina prouidentia quid casus. quid fatum. quid liberum arbitriũ. Et ponit Boetius rationes quibus probat liberum arbitrium non posse stare cum prouidentia diuia. ⁊ ponit quorũdã falsam solutionẽ ⁊ eã iprobat. Postea ostendit verã solutionẽ quã rationibus cōfirmat. Ista ⁊ alia plura pulchra determinantur in hoc libro sicut patebit in sequentibus.

¶ Anitii Manlii Torqti Severini Boetii Ordinarii Patricii viri excõsulis de cõsolatõe phi losophie liber prim⁹ incipit.

Metrum primum.

Carmina qui quondam studio florente peregi:
Flebilis heu mestos cogor inire modos.

Carmina qui quõdã. phs liber boetij pria sui diuisione diuidit in qnqз ptes. sm q̃ ponit quinqз libros ptiales quos continet. In prio cõquerit se miseriis subiectũ. In scdo ponit remedia ɔsolatiua. In tertio determiat de va felicitate in quo sit sita ⁊ quõ ad eã pueniat. In q̃rto mouet quasdã q̃ones ipsi phie. In quinto determinat de casu ⁊ prouidẽtia diuina. Prim⁹ liber incipit hic. Carmina Secũdus liber incipit. ibi Post hec paulisp. Terti⁹ ibi Jam cantũ illa finiuerat: Quartus ibi. Hec cum phia. Quintus ibi. Dixerat orationisqз cursũ. Quid ⁊ de quo agat in quolibet libro patebit loco suo. Primus liber diuidit. in. 13. ptes quia huius primi libri sunt septem metra et sex prose. que ptes patebũt: que aũt sit materia ⁊ intentio cuiuslibet ptis similiter patebit. ¶ Notandũ autez q̃ primũ metz hui⁹ primi libri vocat elegiacũ. Est ãt metz elegiacũ: quod cõstat ex vno versu exametro. i. sex pedũ ⁊ alio penthametro. i. qnqз pedũ. Et dr elegiacũ ab eleys qd est miseria: elegia eni est miseria. Metz enim elegiacũ inuentũ fuit p describẽda miseria. Quis eo hodie aliqui vtũt ad alia describẽda. vñ orati⁹. vsibus impariter in cũctis querimoniã primũ. Post hec inclusa ẽ voci sententia compos. Quis aũt fuerit prim⁹ adinuẽtor talis metri elegiaci dubitat. vnde orati⁹. Quis tã exiguos eleyos emiserit auctor. Grãmatici certãt ⁊ adhuc sub iudice lis ẽ Et diuidit hoc primũ metrũ in q̃tuor ptes. Prio boeti⁹ deplangit statũ sue miserie ex pte pmutatiõis studii. scdo ex pte defectus corpalis. tertio ex pte prolõgatiõis vite miserabilis. quarto apostrophat cõtra suos amicos. secũda ibi Gl'ia felicis. tertia ps ibi. Mors hoium felix. q̃rta ibi. qd me felicẽ. Prio facit. qd dictũ ẽ. secũdo approbat dictũ suũ ibi. Ecce mihi lacere. dicit prio. Ego boeti⁹: qui quondã. tpe pspitatis. studio meo florẽte peregi. i. cõposui. carmina. supple delectabilia ⁊ iocũda. nũc. tpe aduersitatis. flebilis. i. digni⁹ vt defleã. Uel flebilis. i. tristis. cogor inire. i. ichoare mestos modos. i. tristia metra d̃ mea mis'ia. ¶ Notãdũ sicut dictũ fuit prius. boeti⁹ vtit in hoc libro tã ꝓsa q̃ȝ metro. metro q: talis mod⁹ scribẽdi magis fuit cõueniẽs sue materie. sicut eni potio curatiua q̃ amara ẽ delectabilius sumit si fuerit aliqua dulcedine pmixta sic rõnes phie in prosa tradite liberi⁹ a boetio suscipiũt si fuerint iocũditate metri dulcorate. Et iõ boeti⁹ nunc vtit metro nũc prosa q: alternatis vti dlectabili⁹ ẽ. Uñ auctor poetrie. Quod sapit insipidũ vitiosa frequẽtia reddit. Jtẽ nota q̃ boetius poti⁹ incipit librũ suũ a metro q̃ȝ a ꝓsa q: modus scribẽdi metric⁹ magis fuit vsitatus apd antiquos q̃ȝ prosaicus. Uel ideo q: metz est delectabilius ꝓsa. vt ergo magis alliciat audiẽtes ad suũ libr: iõ in principio libri sui vtit metro. Jtẽ nota circa litterã. q̃ carmina vno modo dicũt scripta metrica certis pedib⁹ mẽsurata. Alio modo dicuntur queciqз dicte vel scripta ẽt ꝓsaica q̃ sũt de re dlectabili: boeti⁹ aũt florente studio cõposuit vt plimũ carmia ꝓsaica de re delectabili. Edidit eni quedã carmia phica. qdã logicalia. qdã theologicalia sicut patз respiciẽti eius diuersos libros. Tempore aũt aduersitatis cogebat. boeti⁹ ad cõponẽdũ carmina metrica tristia.

¶ Jtẽ nota studiũ ẽ vehemẽs applicatio ani ad aliqd agendũ cum bona volũtate. dico cũ bona volũtate. q: i mali-uolã aĩam nõ itrabit sapientia hec Salomon. Et pfectio discipuli in trib⁹ cõsistit. ex boetio de disciplina scolariuз in attẽtiõe. docilitate. ⁊ bẽiuolẽtia. homini eni nolenti sciẽtiam ⁊ vt oportet studenti ipossibilis ẽ possessio boni. eustratius prio ethicoꝝ. ¶ Jtẽ nota q̃ duplex est studiũ florens. ⁊ aridum. ad studiũ florens tria exigũt. Primo reqritur iuuẽtus. quia iuuenes pspicatiores sunt senibus. senes aũt magis sunt immẽores. Secũdo requirit habitus necessarioꝝ. quia natura per se non est sufficiens ad speculadũ. sed oportet necessaria existere. ex quarto ethi. Tertio reqrit animi tranqllitas. que cõtingit per sedationem passionũ. q: aĩa in qete ⁊ residentia fit prudẽs. 7. phisicoꝝ Ubi eni passiones dñant: ibi itellect⁹ obscurat. Ideo boeti⁹ in fine h⁹ primi libri hortãdo nos ad fugã passionũ dic Gaudia pelle. pelle tiorẽ. Spemqз fugato. nec dolor adsit Nubila mẽs ẽ. vinctaqз frenis. Hec vbi regnãt. Studiũ autẽ aridũ ẽ. ad qd cõcurrũt opposite cõditiões. s. senectus. necessarioꝝ defectus: ⁊ ai pturbatio. ¶ Nota q̃ versus de miseria dicũtur mesti modi. dicũtur eni modi a modulando q: pedib⁹ modulant. ⁊ dicũt mesti rõne materie quia sunt de tristi materia scilicet aduersitatis.

¶ Nota q̃ in primis duob⁹ versib⁹ notat antithesis. i. cõtrapositio. dicit eni i prio versu quondã pegi. cui ꝯriat in secũdo versu cogor inire. i. inchoare. Jtẽ dicit in prio versu florente studio. cui ꝯriat in secũdo flebilis. Jtẽ dicit in primo versu. carmina supple iocũda. cui ꝯriat in secũdo mestos modos. ¶ Jtẽ notãdũ q̃ boeti⁹ rõnabiliter deplãgit statum suũ ex pte pmutatiõis studii phici qd versũ fuit in studiũ poeticũ. quo nunc cogebat vti. Proposuit enim Boeti⁹ dolorẽ suũ metrice cõscribere ⁊ nõ phice ɔsolari. Nã studiũ phicũ est studiũ veritatis. q: scdo metaphi. vocari phiam sciam veritatis recte se hз. studiũ aũt poeticũ ẽ studiũ falsitatis. Nã ex ꝓhemio metaphisice. sm prouerbiũ mentiunt multa poete. Jtem per studiũ phicũ acquiritur beatitudo. ex. 10. ethicoꝝ. Per studiũ autẽ poeticũ falsitatis certitudo. ex. 2. metaphisice.

¶ Ecce mihi lacere dictant scribenda camene:
Et veris elegi fletibus ora rigant.

¶ Ecce mihi lacere dictant scriben ⁊c. Hic Boeti⁹ approbat dictũ suum. dixit eni q̃ cogat inire mestos modos. ꝯ ipse probat. Secũdo respõdet questioni ibi. has saltem. Primo dicit. Bene dixi q̃ cogor inire mestos modos. ecce demonstratio huius ad sensum. Nã camene. idest muse poetice. lacere. i. lacerãtes mẽtes hoium. ille dictãt mihi dicta scribẽda. supple carmina metrica. ⁊ elegi idest versus miserie quos muse mihi dictant. illi inqз elegi rigãt idest humectant ora. i. facieз meã veris fletib⁹. ¶ Notandũ q̃ sm poetas. 9. fingunt fuisse muse in monte Elicone iuxta fontẽ caballinũ. de quo fonte loquit. psius in principio libri sui dicẽs. fonte caballino ⁊c. que muse finguntur poetis ministrasse sciam cõponẽdi carmina metrica. ⁊ iste muse poetice vocabant camene: quasi canẽtes amene eo q̃ multũ delectant hoies rõne metri. ¶ Nota q̃ ille muse poetice dicũt lacere actiue. q: lacerant. i. distrahũt mẽtes hominũ subijciẽtes ipsas diuersis passionib⁹ nũc passioni amoris. nũc dolois sicut patз p Ouidiuз de amore tractantem. ⁊ p alios poetas. vel dicũtur lacere passiue rõne poematũ suoꝝ q̃ poemata dicũtur lacera: q: nõ sũt firmitate ⁊ rõne stabilita. vbi notãdũ q̃ qdã carmia dicũt integra: quedã lacera. Integra sunt carmia phica nulla falsitate pmixta: sз firmitate rationũ stabilita ⁊ aĩum firmãt. Lacera sunt carmina poetica q̃ nõ istruũt hoieз nec cõsolãtur: sed lacerant. i. distrahũt mẽtes hominũ nũc reducendo homini ad memoriã voluptates: nũc dolorẽ nũc alias passiones. ¶ Jtem notandũ versus elegi principaliter inuẽti fuerũt. propter miseriã describẽdã. ⁊ q: hos versus muse dictabant Boetio. p quos boeti⁹ magis suam miseriã reduxit ad memoriã q̃ȝ p eos cõsolaret: iõ elegi erant cã ipsi Boetio veri fletus. ¶ Jtẽ notãdũ. duplex est fletus adulatori⁹ ⁊ ver⁹ Adulatorius q ẽ fletus qualis est fletus

amasse. Si enim dixerit amasius ad amasiam: non diligis me: ipsa incipit flere: quare: vt per fletum firmius ipsũ possit tenere: cũ autem nummos non poterit extorquere ab ipso dicit. vade garrio te non noui vere. Alius est fletus verus qui ex vero cordis dolore ꝛ ex vera pietate procedit ꝛ ad talem fletum Boetius prouocatus fuit per musas dictantes sibi carmina. ¶ Notandũ ꝙ hec dictio elegi põt exponi dupliciter. vno modo ꝙ teneatur nominatiue. ꝛ tũc est sensus. elegi. i. versus miserie rigant ora mea fletibus. Alio modo ꝙ teneatur genitiue ꝛ tunc est sensus camene rigant veris fletibus ora elegi. i. miseri hominis. quia elegus. a. um. i. miser. ra. rum. ſm Huguitionem.

¶ Has saltim nullus potuit peruincere terror
Ne nostrum comites prosequerentur iter.

¶ Has saltẽ nullus ꝛc. Hic boetius respondet tacite q̃oni. Quereret aliquis quõ muse dictant tibi carmina scribẽda cum sis in exilium relegatus. q2 intrasti sine omni comitiua. ad hoc rñdet boeti⁹ licet omnes amici mei derelinquerũt me in exilio propter timorẽ imperialẽ. tamẽ has musas nullus terror imperialis potuit vicere qn sequerẽt nostrũ iter. i. me vsq3 in exiliũ dictãtes nobis carmia. ¶ Notãdũ. licet bona exteriora pñt auferri ab hoĩe p violentiã sicut per furtũ. per rapinã. per incendiũ. tamẽ scia non põt auferri ab hoĩe. non eni scia violentia auferẽ. nec vetustate cõsumitẽ nec tristitia minuitẽ. vnde Seneca. 9. epl'a ad lucillũ recitat. ꝙ cũ Stilbon capta patria: amissis liberis amissa vxore sua ꝛ alijs bonis solus ab icẽdio exierat: reqsit⁹ fuerat a Deometrico nũquid oĩa pdidisset. rñdit nihil pdidi. sed oĩa bona mea mecũ sunt. iusticia. virtus. ꝛ prudentia. ꝛ hoc innuit boetius dicẽs. Musas se non religsse vnde etiã Alanus de plantu nature de sciẽtia dicit. super oẽs possessionẽ generosa emanat possessio: que sparsa colligitur: erogata reuertitẽ: publicata suscipit incrementũ. p quã nobilis thesaurus secretis penetralib⁹ nascitẽ: effectus eterne delectatiõis acquiritẽ. Hec ẽ sol p quẽ mẽs diescit a tenebris: cordis oculus deliciosa animi paradisus. Hec immortalẽ ex mortali facit. ꝛ caducũ hominẽ in deũ deifice mutationis auctoritate cõuertit. ¶ Nota circa hanc dictionẽ saltim. ꝙ tres dictiões proferri pñt p tis que deberent pferri p tem: vnde pferim⁹ saltim p saltẽ timpus p tẽpus. extimplo p extemplo. quod est contra huguitionẽ. qui dicit. Tim tria detestor extimplo timpora saltim.

¶ Gloria felicis olim viridisq3 iuuente.
Solantur mesti nunc mea fata senis.

¶ Gloria felicis. Hic boetius deplangit statum suũ ex pte defectus corpalis. Et pmo proponit eũ i generali. secũdo in speciali. secũda ibi. Uenit eni. dicit pmo quondã cõsolabãtur me gloria felicis. idest pspere iuuẽtutis. ꝛ gloria viridis iuuente. i. delectabilis iuuẽtutis. sed nũc fata. i. euentus. mesti senis. idest tristis senectutis. solanẽ. idest consolanẽ mea. idest meã partem. quasi diceret. prius cõsolabar dulci iuuẽtute. nunc autẽ consolor tristi senectute. ſm illã sententiã sic exponitẽ littera. Gloria felicis iuuente. i. prospere iuuẽtutis. viridis. i. delectabilis iuuẽtutis. olim. i. quondã supple cõsolabatẽ me. nũc fata. idest euent⁹. mesti senis. idest tristis senectutis solanẽ mea. idest meã partem ¶ Notãdũ ꝙ cõiter illa littera aliter exponitẽ referẽdo eã ad musas poeticas sic. Camene que quondã tpe iuuentis erãt gloria felicis ꝛ viridis iuuẽtutis. quod dicitur pro tãto q2 iuuenes olim solebant informari in arte poetica in q̃ proficientes gloriabãtur in vsu metrorũ ꝛ rigmorũ. nũc autem camene solanẽ mea fata inquã mesti senis. ¶ Notandum ꝙ felix iuuẽtus est q̃ bonis exterioribus est adornata. de qb⁹ bonis loqẽ Aristoteles circa principiũ libri d bona fortuna dicẽs. Sine rebus exterioribus quorũ fortuna est dña non contigit esse felicem. Sed viridis. i. delectabilis iuuẽtus est illa que est bonis nature decorata. s. fortitudine. pulchritudie. ꝛ agilitate. vñ Aristoteles i ethicis. Non omnino felix est qui specie turpis aut solitarius aut carens prole. ¶ Nota ꝙ boetius representat in se statũ miserie cum dicit fata mesti senis se consolari cũ minime hoĩem cõsolãẽ sed magis pturbãt. etiã cũ dicit musas poeticas se cõsolari similiter repñtat statũ miserie. q2 muse poetice nõ cedent alicui in solatiũ. sed poti⁹ in alimentũ doloris. Itẽ de significationib⁹ fati ponit Huguitio duos versiculos dicens. Constellatio mors parce responsa deorum. Euentus rerum signantur nomine fati.

Uenit eni properata malis inopina senectus:
Et dolor etatẽ iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani:
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

¶ Uenit enĩ pperata malis. Hic boeti⁹ declarat in speciali defectũ corpalem. dicẽs. Bene dico ꝙ fata meste senectutis nũc consolanẽ me. eni pro q2 senectus inopina. i. inopinata p apocopam. pperata. i. festinata venit in malis. i. cũ suis malis ꝛ icõmodis. ꝛ dolor supple quẽ patior iussit inesse. i. induxit mihi suã etatẽ. per qd innuit ꝙ nõ solũ etas inducit dolorẽ. sed ecõuerso dolor iducit ꝛ causat etatem ꝛ seniũ. Et tũc boetius ponit duo signa sue senectutis dicens. cani supple capilli itẽpestiui. i. ante debitũ tẽpus. fundunẽ in vertice. i. i capite meo. Aliud signũ senectutis ibi ꝙ cutis mea laxa. i. soluta tremit corpe ꝛ effeto. i. carne consumpta ꝛ euacuata. ¶ Nota ꝙ hoĩem senẽ multa mala ꝛ icõmoda circumueniunt. Nam pellis eius cõtrahitur. cor eius concutitur. pulmo eius debilitatẽ. lumbi eius induranẽ. dorsum incuruatẽ. mẽbra tremũt. vñ poeta dixit. Optam⁹ seniũ cum venerit est male ventũ. hoc est gibbosum surdum cecũq3 morosum. propter hoc dicit boetius ꝙ senectus venit mihi cũ suis malis. Notandũ circa illã ptẽ. ꝛ dolor etatem. ꝙ triplex est causa senectutis. s. etas i firmitas. ꝛ aduersitas. Senectus que inducitẽ per etatẽ naturalis est: que aũt inducitẽ per ifirmitatem vel aduersitatẽ accidentalis est. qualis senectus fuit i boetio. qui senuerat propter multitudinem doloris ꝛ tristitie. ¶ Notãdũ ꝙ canicies boetii fuit intẽpestiua. huguitio dicit. Intẽpestiuũ est qd est incongruũ. inconueniẽs inutile. vel sine tpe. vnde itempestiuũ dicitẽ illud quod nõ habeat idoneũ temp⁹ vel quod non est conueniẽs pro tpe. ꝛ q2 boeti⁹ iuuẽis erat etate ꝛ cõsenuerat ex aduersitate iã canicies eius fuit intẽpestiua. ¶ Notandum ꝙ in iuuenibus cutis est densa propter multitudinem sanguinis ex quo sanguine generatur caro. sed quia sanguis diminuitẽ in senibus diminuitẽ et caro in eis. Ideo cutis senũ est laxa. ¶ Notandum circa hoc vocabulum effeto. quia ipsum tractum est a mulierib⁹ pregnantibus. que cum pepierint. dicuntur effete. i. fetu euacuate. Unde dicit huguitio ꝙ fetus est natus mulieris adhuc in vtero existens. ꝛ dicitur a foueo eo ꝙ ibi fouea[t]ur. inde fetus. ta. tũ. i. plenus a. um. Inde effetus. i. debilis: quasi sine fortitudine virium vel viribus euacuatus. Inde fetosus a. vm. i. plenus fetu. Unde in psal. Oues eorũ fetose. idest plene fetu. ꝛ senes pñt dici effeti: quasi extra fetũ positi. quia senectus non est apta ad generandum fetum.

Mors hoium felix que se nec dulcibus annis
Inserit: ꝛ mestis sepe vocata venit.
Heu heu q̃ surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dũ leuibus malefida bonis fortuna faueret
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum:
Protrahit ingratas impia vita moras.

¶ Mors hominũ felix. hic boetius deplangit statum suũ ex parte durationis vite miserabilis. ꝛ primo premittit q̃ mors hominũ sit felix ꝛ que non. ꝛ dicit sic. Illa mors hominum est felix que nec inserit. idest non immittit se dulcibus annis idest tpibus prosperis cum delectat hominem

viuere

viuere. Similiter illa mors est felix que sepe vocata venit mestis supple annis idest tristibus annis. quia in annis aduersitatis miseri ꝯsueuerunt vocare mortē. Tunc ostē dit que mors hominum sit crudelis. dicens. heu q̄ꝫ surda aure idest reclusa aure. seua mors. idest crudelis auertitur idest spernit miseros homines ⁊ negat. idest non vult claudere flentes oculos eorum. quasi dicat crudelis mors est que nō permittit miseros mori: ⁊ dicit claudere flētes oculos. per hoc innuens q̄ in morte oculi hominum claudūtur. Et tunc boetius deplangit prolongationē sue vite dicens. Dum fortuna malefida idest perfida mihi faueret. idest arrideret. leuibus idest transitoriis bonis. tristis hora supple mortis. pene merserat idest oppresserat meū caput. quasi dicat tempore prosperitatis semper accelerauit mors opprimere me: nūc autē quia fortuna nubila idest aduersa mutauit fallacem vultum. impia. idest misera vita. protrahit. idest prolongat. moras supple viuēdi. ingratas. idest odiosas mihi. quia propter miseriā tedebat ipm boetium viuere. ¶ Notandum q̄ licet ẜm vulgares ⁊ ẜm apparētiā. hec sententia de morte felici ⁊ crudeli videatur vera: tamen ẜm rei veritatem est falsa. quia mors etiaꝫ tēpore ꝓsperitatis potest eē bona. Nā ẜm Senecā. optimū est mori cū delectat viuere. ⁊ tpe aduersitatis potest mors esse mala. q̄ꝛ aduersitas sepe inducit desꝑationē. Boetius aūt representādo statū miseri hoīs: hanc sentētiā ponit tanq̄ꝫ verā. ¶ Notandū q̄ mors vel compaꝛ ad vitā presentē vel futurā: Primo mō illa mors dicit felix. que fugit tpe ꝓsperitatis ⁊ accelerat tempore aduersitatis. Si āt compaꝛ mors ad vitā futurā. tūc ipsa potest dici bona ⁊ mala tpe prosperitatis ⁊ ēt aduersitatis q̄ꝛ si mors ducit ad glīam dicit bona. si ad penā dicit mala. ¶ Notandū ẜm Remigiū sup donatum heu aliquādo est monosyllabū. aliquādo dissillabū. sicut metri necessitas reqrit. Unde in proposito est dissillabum dicēdo. heu q̄ꝫ surda miseros auertiꝛ aure. ¶ Notandū q̄ hoc verbū auertor quandoq̄ꝫ est passiuū cōstructū cum ablatiuo mediante preposit͞oe vt dicendo auertor a te ⁊ ē idem quod remoueor. Aliq̄ꝫ est verbū deponens cōstructū cū accusatiuo vt dicēdo auertor te. ⁊ tūc idē est quod sperno te. ⁊ sic accipiꝛ in ꝓposito cū mors auertitur idest spernit miseros. Un̄ versus In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit dponēs auertor spnere signat. ¶ Notandū. boetius appellat fortunaꝫ malefidā quia est deceptiua. Unde Seneca. Neminē aduersa fortuna comminuit nisi quē secunda decipit. ⁊ a[illegible] Seneca. fortuna nemini fidē seruat. nulli simul obesse cōtenta est quē nimiū fouet hūc stultum facit. ¶ Nota fortune bona dicūꝛ leuia q̄ꝛ trāsitoria. Nō eni perdurant circa hominē ẜm Senecā. Illud nō est tuū quod fortuna fecit esse tuū. donum eni quod dare potuit. potuit ⁊ auferre. ¶ Notādū q̄ boetius appellat fortunā nubilā idest obscurā siue cecā. depingebaꝛ eni antiquitus fortūa ceca. q̄ꝛ ex improuiso accedit ⁊ recedit. Uel quia cecum reddit hominē extollēdo eum in prosperis ⁊ deprimēdo in aduersis. ¶ Notādū q̄ boetius dicit fortunā oliꝫ circa se mutasse fallacem vultum. quia fortuna olim depingebaꝛ duplici facie. anteriori alba. posteriori autē parte nigra. ꝑ albā designabaꝛ ꝓsperitas ꝑ nigrā aduersitas. mutauit ergo fortuna circa boetiū fallacē vultū ꝓsperitatis. postea ostēdit ei vultum aduersitatis.

Quid me felicem totiens iactastis amici.
Qui cecidit: stabili nō erat ille gradu.

¶ Quid me felicem. hic boetius deplangit statum miserie sue apostrophando cōtra amicos dicens. O amici mei qd idest propter quid iactastis. idest iactando dixistis me. totiens. felicē. frustra eni hoc dixistis. quia felicitas mea nō erat stabilis. quod patet ex hoc quia ego cecidi. ⁊ iste qui cecidit de prosperitate i aduersitatē nō erat in stabili gradu prosperitatis. ¶ Notādū duplex est felicitas politica que consistit in bonis exterioribus. ⁊ talis non est stabilis sicuti nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua. que cōsistit in actu sapientie. scilicet in speculatione substantiaruꝫ separatarum. ⁊ talis felicitas est stabilis ⁊ immutabilis cū sit bonum optimum. pulcherrimum. delectabilissimuꝫ ex primo ethicorum.

¶ Prosa prima.

Ec dum mecum tacitus ipse reputareꝫ querimoniamq̄ꝫ lacrimabilem stili officio designarem: astitisse mihi supra verticem visa est mulier reuerendi admodum vultus: oculis ardentibus: ⁊ vltra communem hominum valentiam perspicacibus: colore viuido: atq̄ꝫ inexhausti vigoris: q̄uis ita eui plena foret vt nullo mō nostre crederet etatis. statura discretionis ambigue. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat. nunc vero pulsare celum summi verticis cacumine videbatur. que cum caput altius extulisset: ipsum etiam celum penetrabat: sese respicientiumq̄ꝫ hominum frustrabatur intuitus.

Prosa prima primi libri.

Ec dum mecū tacitus ipse. Hic incipit ꝓsa prima huius primi libri in qua boeti⁹ introducit ꝓbiam sup suā miseriā consolantē. ¶ Ubi nota q̄ boeti⁹ dolens ⁊ ipsa pħia ipm consolans non sunt aliud nisi animus dolens ex oppressione sensualitatis: ⁊ ratio consolans ex vigore sapientie. Et diuidiꝛ. primo ostendit boeti⁹ quō pħia sibi apparuit. scđo quid circa ipm egerit. scđa ibi. Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionē philosophie quo ad tps ⁊ ad locum. ⁊ describit eius dispositionē quo ad vultū: quo ad aspectū: quoad colorē ⁊ vigoreꝫ: ⁊ quo ad etatē. Scđo describit pħiam q̄tū ad habitum exteriorē. Tertio quoad ornamēta ⁊ insignia que manibus gestabat scđa ibi. vestes erant. Tertia ibi. Et dextra quidē dicit primo. Dum ego Boetius. hec que supra in metro dixi tacitus mecum reputarem. i. cogitarē. ⁊ querimoniā lacrimabilem idest ꝓuocātē ad lacrimas designarē. idest describerē officio stili. visa est mihi mulier astitisse supra verticē. idest supra caput. admodū idest valde reuerendi vultus. oculis ardentib⁹ ꝑspicacibus. i. claris. vltra communē valētiā hominū. idest vltra homines. que apparuit in colore viuido. i. delectabili. ⁊ apparuit mihi tanq̄ꝫ inexhausti. i. inconsūpti vigoris. q̄uis ipsa foret ita plena cui. i. durationis vt nullo modo crederet esse nostre etatis. statura eius ambigue. idest dubie. discretionis idest cognitionis. Nam nūc idest aliquando cohibebat. idest extendebat sese ad cōmunē mensuram hominū. idest longitudinē. nunc idest aliq̄ꝫ videbaꝛ pulsare. idest attingere celum cacumine sūmi verticis. idest altitudine capitis. que cum caput altius extulisset ipsum etiam celum sua longitudine penetrabat. ¶ Notandū. q̄ boetius describit philosophiam sibi apparuisse sub specie mulieris: q̄ꝛ philosophia apud grecos. ⁊ sapientia apud latinos est generis feminini. vel ideo quia sicut mulier infantes lacte nutrit: sic philosophia minus perfectos nutrit facilibus doctrinis. Uel ideo q̄ꝛ boetius erat eger. Mulier autem magis est cōpassiua ⁊ magis habilis ad consolandum egrū q̄ꝫ vir. Nam ẜm Salomonem. vbi nō est mulier ibi ingemiscit eger. ¶ Notandū. stare est erecto modo se habere: ⁊ quia philosophia erigit hoīem ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales: iō ipsa describit stetisse ⁊ dicit stetisse supra verticem: quia philosophia est in anima intellectiua que nō habet organum i vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporalis est actus. Uel dicit ideo stare supra verticē: quia de supe-

ro cardine elapsa venit. vt dicit boetius tertia prosa huius primi. ¶ Notandũ ꝑhia dicit reuerẽdi vult⁹: q̄ suos possessores reuerendos facit. Nã ꝑm Tulliũ sola sapientia ẽ que meret honores. Item ꝑm Tulliũ reuerentia ẽ quedã decẽs ac matura gratuitas: que habet per philosophiam ergo dicit reuerendi vultus. ¶ Notandũ. illud quod ẽ ardens est penetratiuũ. ⁊ q̄ per rõnem ⁊ intellectum que sũt oculi philosophie penetramus intima rerum ⁊ quidditates caꝝ: ideo philosophia dicit apparuisse ardentib⁹ oculis. Et quia per philosophiam speculamur ea que vulgares ⁊ communes non speculant. ideo dicit habuisse oculos ꝑspicaces vltra cõmunẽ hominũ valẽtiã. ¶ Notãduꝫ color viuidus est color naturalis pulcher ⁊ delectabilis. ⁊ q̄ philosophia in se pulcherrima est: cũ sit res mirabilis ⁊ diuina: ⁊ delectabilis q̄ mirabiles affert delectatiões: iõ describit apparuisse viuido colore. Itẽ philosophia apparuit inexhausti vigoris: quia philosophia cum sit perpetua exhauriri non potest. Uel ideo est inexhausti vigoris: quia quãtũcũqꝫ homo cognoscat de philosophia: adhuc tamẽ restant plura cognoscẽda: quod pꝫ ex diuersitate opinionum in philosophia quaꝝ vna destruit aliam. Itẽ q̄ philosophia est eterna ⁊ ꝑcesserat ipsum Boetiũ: ideo dicit eam non fuisse sue etatis. ¶ Notandum tres sunt ꝑtes philosophie essentiales. ex. 6. metaphisice: naturalis: mathematica: ⁊ diuina ꝑm naturalẽ philosophiã dicit philosophia se cohibere ad cõmunẽ mensurã hominũ iquãtũ tractat de naturalibus que cõiter via sensus cognoscũt. i ter que natura hominis est summũ ad quod peruenitur. Dicit autẽ philosophia pulsare celũ quo ad mathematicã. idest quo ad astronomiã inq̄tũ tractat de motibus ⁊ ⁊ figuris astrorum. Dicit autẽ penetrare celũ quo ad methaphisicã inquãtũ dirigit in cognitionẽ dei ⁊ substantiarum separataꝝ. Et dicit philosophia frustrare intuitũ hominũ respiciẽtiũ: quia perfectã cognitionẽ substantiarum separatarũ in hac vita habere nõ possumus. Nã sicut se habet oculus nocticoracis ad lumen solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura ex s̄cdo metaphisice.

¶ Uestes erant tenuissimis filis: subtili artificio indissolubiliqꝫ materia perfecte. quas vti post eadem prodente cognoui: suis manibus texuerat. Quarũ speciem: veluti fumosas imagines solet: caligo quedam neglecte vetustatis obduxerat. Harum in extremo margine. P. grecum in supremo vero. T. legebatur itextũ: atqꝫ inter vtrasqꝫ litteras in scalarum modũ gradus quidã insigniti videbant: quibus ab inferiore ad superius elementum esset ascensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundã sciderant manus: ⁊ particulas quas quisqꝫ potuit abstulerat.

¶ Uestes erant tenuissimis filis. Hic Boetius describit philosophiã quantum ad habitũ exteriorẽ. Primo q̄ꝫtũ ad materiã vestium. secũdo q̄ꝫtũ ad picturam vestium. tertio q̄ꝫtũ ad violentiam vestibus illatã: ⁊ legantur partes simul dicit primo. vestes philosophie erant ꝑfecte tenuissimis. idest subtilissimis filis. ⁊ erant ex subtili artificio. ⁊ ex materia indissolubili. quas vestes ipsa texuerat suis. i. propriis manibus vti pro sicut ego cognoui eadem philosophia prodente. idest reuelante mihi in tertia prosa hui⁹ primi. quarũ supple vestiũ. speciẽ idest pulchritudinẽ quedam caligo. idest obscura ignorantia. neglecte vetustatis. idest negligentie veterũ. obduxerat idest obscurauerat veluti solet supple obducere. caligo fumosas imagines. idest stantes in fumo. Nunc ostendit quid fuerit depictum i vestibus eius dicens. In extremo margine idest in inferiori parte harũ vestium. legebatur intextum. P. idest practica. in supremo supple margine. idest in superiori parte vestium. erat intextum. T. idest theorica. quod interpretatur speculatiua. ⁊ inter vtrasqꝫ litteras. inter. T. ⁊. P. erant quidam gradus insigniti. idest impressi. in modum scalaꝝ quibus gradibus ascendebat ab inferiori littera ad superiorem. Nunc tangit violentiam vestib⁹ illatam dicẽs. Eandeꝫ vestem sciderãt. idest lacerauerant. manus quorũdam hominũ violentoꝝ supple facientiũ violentiã. ⁊ q̄sq̄s idest vnusq̄sqꝫ. abstulerat particulas a veste quas poterat auferre. ¶ Notandũ q̄ per vestes philosophie intelliguntur partes eẽntiales ⁊ artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur: sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autem subtilissima intelligunt precepta philosophicalia siue prepositiões philosophicales. sicut enĩ vnũ filuꝫ in vestibus ordinat circa aliud: sic vna propositio iuxta aliaꝫ. que propositiões dicũt subtilissime: quia per eas homo subtilia inuestigat. Dicũt ⁊ huiusmõi precepta subtili⁹ artificio cõtexta rõne ornatus verboꝝ ⁊ sententiaꝝ q̄ in eis inueniũt. ⁊ sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdã male exprimant: tñ in seipsis habent veritatem indissolubilẽ. ¶ Notandũ. per manus philosophie: per quas suas vestes texuerat: intelligunt philosophi qui precepta philosophicalia cõscripserunt. ⁊ dicũt rationabiliter manus philosophie: q̄ nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. ¶ Notandũ q̄ vestes philosophie dicũt fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boetij artes ad tantã negligẽtiaꝫ deuenerant q̄ pauci eas curabant. Sed Boetius eas trãstulit ⁊ exposuit siue cõmentatus est. vel ideo vestes philosophie fuerũt fumose: quia ab antiquis obscure fuerit tradita philosophia. ab Empedocle poetice a Platone enigmatice. ab Aristotele sub verboꝝ obscuritate. ¶ Notandũ q̄ due sunt partes principales philosophie: scilꝫ pratica ⁊ theorica. Ideo in veste philosophie erant due littere i texte scilꝫ. P. ⁊. T. P. autem erat in inferiori parte vestis. ⁊. T. in superiori: per quod innuit q̄ philosophia practica est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autẽ medios qui erant inter vtrasqꝫ litteras intelligũtur scientie eloquentie que sunt grãmatica. logyca. rethorica. ¶ Notandũ q̄ dicit ascensum fuisse per grad⁹ a practica ad speculatiuã. ꝑ hoc innuit q̄ homo primo debet eẽ sufficienter instructus in practicis vt post ascendere valeat cõtemplatiuis. ¶ Notãdũ. quid sit scidere vestes philosophie. illi tantũ dicũt vestes scindere philosophie qui putant habẽtes vnã sciẽtiã se esse perfectos philosophos sine aliis. Si autẽ aliqui sciant vnã artem sine alia: dummodo se cognoscãt non esse perfectos philosophos: tales non scindũt vestes philosophie. vel illi scindũt vestes philosophie. qui per extortas expositiones trahunt veras propositiones ad suas falsas opiniones.

¶ Et dextera quidem eius libellos: sceptrum vero sinistra gerebat.

¶ Et dextera quideꝫ eius. Hic Boetius describit philosophiam q̄ꝫtũ ad insignia ⁊ ornamenta que manib⁹ gestabat dicens. Et dextera manus philosophie gestabat libellos. sinistra vero gestabat. idest portabat sceptrum. idest virgam regalem. ¶ Notandũ q̄ omnis cura. ⁊ intentio viri sapientis versatur vel circa contẽplatiõeꝫ sapientie que designatur per libellos. vel circa regimen reipublice q̄d d̄signat per sceptrũ. ⁊ quia cõtẽplatio sapiẽtie potior est q̄ꝫ regimen reipubli. ideo ꝑhia dicit in dextera habere libellos. In sinistra vero sceptrum.

¶ Que vbi poeticas musas vidit: nostro assistentes choro: fletibusqꝫ meis verba dictantes: commota paulisper ac toruis inflammata luminib⁹ P. Quis inquit has scenicas meretriculas ad hunc egrum permisit accedere. que dolores eius non modo nullis fouerent remediis: verum dul

cibus insuper alerent venenis. He sunt eni que
infructuosis affectuum spinis vberem fructibus
rationis segetem necant. Hominumqꝫ mentes
assuefaciunt morbo: non liberant. At si quē pro-
phanū vti vulgo solitum: nobis blandicie vestre
detraherent: minus moleste ferendum putarem.
Nihil quippe in eo nostre ope lederentur. Nūc
vero eleaticis atqꝫ achademicis studiis enutritū
allexistis. Sed abite potius syrenes vsqꝫ in exi-
tiū dulces: meisqꝫ eum musis curandum sanan-
dūqꝫ relinquite. Boeti⁹. His ille chorus incre
pitus deicit humi mestior vultum: confessusqꝫ
rubore verecundiā limen tristis excessit.

¶ Que ibi poeticas musas. Postq̄ȝ Boeti⁹ ostēdit quo
modo philosophia sibi apparuit. Hic ostendit quid circa
ipm egerit. ⁊ primo ostendit quomodo musas poeticas fu
gauit. secundo ostendit quomodo ipse de hoc obstupuit.
tertio quō philosophia sibi appropinquās statum eius d
planxit. secunda ibi. At ego. tertia ibi. Tū illa. Dicit p̄io
q̄ supple philosophia. vbi pro postq̄ȝ. vidit poeticas mu
sas assistentes nostro thoro. idest lecto. quia Boetius tan
q̄ȝ eger in lecto decubuit. ⁊ cū vidit musas dictātes verba
idest carmina meis fletibus ipsa philosophia paulisper. i.
aliquantulum. cōmota ⁊ inflāmata. idest incensa. toruis
luminibus. idest crudelibus vel terribilibus oculis. inqt
quis permisit has meretriculas scenicas. idest vmbrosas.
accedere ad hunc egrum. que dolores eius non modo. i.
non tantū. fouerent idest sanarent nullis remediis. i. medi
camentis. verum pro sed alerent supple dolores eius dul
cibus venenis. He sunt enī muse que infructuosis spinis
affectuum. idest passionum. necant. idest suffocāt. vberem
idest fertilem fructum rationis fructibus. idest in fructi-
bus suis. ⁊ mentes hominū assuefaciūt morbo: non libe-
rant. Nunc alloquitur musas dicēs. O muse si vestre blā
dicie detraxissent nobis. quē. idest aliquē virum propha-
num. idest illitteratum. vti pro tanq̄ȝ. solitum. idest similē
vulgo ego putarē id ferendū. idest patiendū. minus mole
ste quippe in hoc nihil lederent̄ nostre opere. idest nostre
sedulitates: sed vos allexistis vobis hominē hūc enutritū
studiis. idest sciētiis eleaticis. idest aristotelicis. atqꝫ acha
demicis. idest platonicis. Nunc fugat eas dicens. sed abi
te poti⁹. idest recedite. vos syrenes. dulces vsqꝫ in exitiū. i.
in mortem. ⁊ relinquite eum curādū meis musis. idest do
ctrinis salutiferis. Tunc iste chorus. idest turba musarum
increpitus. idest redargutus. mestior. idest tristior existens
vultū suum deiecit. idest inclinauit. humi. idest terre. ⁊ ru-
bore confessus verecundiā. tristis excessit. idest exiuit. limē
idest domū: in quo decubuit Boetius. ¶ Notandū q̄ iō
muse poetice dicebant̄ assistere thoro Boetij quia. B.
studuit metrice dolorem suum conscribere. Item philoso
phia dicit̄ paulisper cōmota. per quod innuitur q̄ ira im
moderata non debȝ cadere in virū sapiētē: quia virtus cō
sistit in moderatione passionū. Unde lȝ irasci sit homi-
ni naturale: tamē irasci quando oportet: ⁊ vt oportet: ⁊ q̄ȝ
tuȝ oportet est hominis virtuosi ⁊ sapientis. Unde Sene-
ca: quid crudelius ira. Similiter in de virtutibus cardina
libus. Esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoqꝫ
fit causa ignorantie alicuius. aliquando vt ex responsione
facta aliquid probet̄. quandoqꝫ fit propter increpationem
faciendam. ⁊ hoc vltimo modo philosophia iterrogat. d.
quis has scenicas meretriculas ⁊c. ¶ Notandū. q̄ muse
poetice dicūt̄ meretricule. sicut enim meretrix allicit homi
nē delectando nihil vtilitatis sibi cōferendo ⁊ cōmiscet se
cuilibet non ex amore sed spe lucri: ita poete non scribunt
amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premii cōseqnt̄. ⁊
delectant rōne metri modicū vtilitatis conferendo sed di
uersas passiones inducendo. Appellat autem philosophia
musas meretriculas scenicas: quia carmina poetica in sce
na consueuerūt pronunciari. Ubi nota q̄ scena dicebat̄
locus vmbrosus in theatro vbi abscondebant̄ persone p
nunciantes carmina tragica vel comica. vnde scena inter
pretatur vmbratio vel vmbra. Uel ideo muse poetice dicū
tur scenice. idest vmbratiles: quia sunt vmbra scientie nō
vera scientia cum obumbrent mentes hominum. Itē me
trica descriptio doloris non sanat dolorē sed magis au-
get. quia cōsideratio miserie est prouocatiua tristicie. vnus
quisqꝫ autem cum diligentia cōsiderat quod scribere vult
Item metrica descriptio dicit̄ esse dulce venenū. quia pla
cet ⁊ nocet. ratione metri placet. sed propter recordationem
doloris nocet. Item affectus est vehemens animi passio
animū torquens. ⁊ verum iudicium rationis impediens.
Et sunt quattuor affectus animi gaudiū: dolor: spes: ⁊ ti
mor: qui dicuntur infructuose spine: quia suffocant se-
getem rationis. que est scientia ⁊ virtus. ¶ Item licet de oī
errore dolendū sit. potius tamen de errore sapientis q̄ȝ i
sipiē. nam error sapientis alios exemplo corripit. error au
tem insipiētis nō. q2 ab insipiente non trahit̄ exemplum.
propter quod dixit Salustius. Omnia mala exempla a re
bus bonis orta sunt. Ergo dicit philosophia. magis esset
dolendum de errore Boetij q̄ȝ alterius prophani. Item
sm Huguitionē phanum idem est quod templum. Inde
prophanus. idest sacrilegus quasi procul a phano. idest a
templo. Prophanum etiaȝ dicitur quicqd non est sacrū.
vnde omnes laici ⁊ illitterati dicūt̄ prophani quasi pcul
a phano sapientie. ¶ Item sm Huguitionem opera ope
est sedulitas in rebus agendis. Opera autem philosophie
est intentio: vel labor ad aliquid philosophicū addiscen-
dū: Iteȝ eleys est ciuitas grecie in qua studuit Aristoteles
vnde studia sua dicūt̄ eleatica. Achademia autem fuit ci-
uitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua di-
cūt̄ achademica. vtrisqꝫ autem studiis Boetius fuit enu-
tritus. ¶ Item philosophia musas appellat syrenes sicut
enim syrenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitā
do eas. sic muse delectatione metri alliciunt homines vel
mentes hominum ⁊ rationem aliquo affectu submergunt
⁊ obscurant. ¶ Item q̄ vna philosophia conuentū musa-
rum expulit signatur q̄ vnus sapiens sua virtute ⁊ sapien
tia infinitos errores stultorum extinguit.

¶ At ego cui⁹ acies lachrymis mersa caligarat vt
nec dinoscere possem: que nam hec esset mulier
tam imperiose auctoritatis: obstupui: visuqꝫ i ter
ram defixo quidnam deinceps esset actura expe-
ctare tacitus cepi.

¶ At ego cuius acies. Hic Boetius ostendit quomodo ob
stupuit de actu philosophie. dicens. At ego Boetius cu-
ius acies. idest visio mersa lachrymis caligarat. i. obscu-
ra fuerat. vt nec possem dinoscere. idest inuestigare. quenā
idest que esset hec mulier tam imperiose autoritatis. idest
potentie. ego obstupui. idest miratus fui ⁊ defixo. i. incli-
nato. visu in terram tacitus cepi expectare. quidnam dein
ceps. idest cōsequēter esset actura circa me. ¶ Notandum
quia Boetius doluit de amissione rerum tpaliū. ei⁹ acies
idest ratio ⁊ intellectus caligarat. ita q̄ non potuit cogno-
scere philosophiā. ¶ Nota q̄ licet Boetius de actu phi-
losophie obstupuit. tamē tacitus expectauit quid deinceps
facere vellet: per hoc innuens se esse talem qui cōsolationē
acciperet qui enim refutant alios audire. nec audita ratio
ne acquiescunt tales sibiipsis obstaculum consolationis
faciunt.

¶ Tum illa propius accedens in extrema lectuli
mei parte consedit: meumqꝫ intuens vultum lu-
ctu grauem atqꝫ in humum merore deiectum.
his versibus de nostre mentis pertubatione con

questa est.

¶ Tum illa propius accedens. Hic Boeti⁹ ostendit quo modo philosophia sibi appropinquans statum ei⁹ deplã xit dicens. Tum illa philosophia accidens propius consedit in extrema parte lectuli. idest cordis mei. ⁊ intuẽs meum vultum grauem. idest grauatum luctu. atq; deiectũ. i. inclinatum. in humi. idest in terram. merore. idest tristicia conquesta est his versibus sequentibus de perturbatione nostre mentis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicitur sedisse in extrema parte lectuli. idest cordis Boetij Nam cum esset in tristitia ⁊ doleret propter amissionem rerũ temporaliũ parum vel nihil sapientie habebat. ⁊ quia tota cura eius erat circa terrena amissa. ideo dicitur habuisse vultum merore deiectum in humum.

¶ Metrum secundum primi libri

Heu ꝗ̃ precipiti mersa profundo.
Mens hebet: ⁊ propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras.
Terrenis quotiens flatibus a cta
Crescit in immensum noxia cura.

Metrum secundum. primi libri.

Heu quã precipiti mersa profundo. Hic incipit metrum secundum huius primi libri. Quod vocatur metrum dactilicum a pede predominante ⁊ dicitur thetrametrum a numero pedum. a thetra quod est quattuor. quia quattuor pedes cõtinet ⁊ dicitur ypercalecticum propter syllabam habundantem post duos pedes in medio versus. Uerbi gratia. Primus pes est. Heu ꝗ̃ secundus precipi. sed syllaba ti huius nominis precipiti superabundat. tertius pes est mersa ꝓ quartus fundo. Similiter est in aliis. In hoc erga metro. philosophia deplangit statum boetii dolendo perturbationem sue mentis. ⁊ facit duo. Primo vniuersaliter philosophia deplangit peturbationem mentis hominum. Secundo specialiter conuertit planctum suum super Boetium ibi. Hic quondam. Primo dicit. heu quã. idest quãtum. mens hominum hebet idest obscuratur. mersa precipiti profundo. idest cura rerum temporaliũ que precipitat hominem. ⁊ talis mens relicta propria luce. idest contemplatione. tendit. idest laborat. ire in tenebras externas. idest in ignorantias exteriores. hoc autem contingit homini quotiens supple mens acta. idest agitata. terrenis flatib⁹ idest prosperitatibus vel euentibus cura idest solicitudo rerum temporalium. noxia idest nociua. crescit in immensũ idest supra modum. ¶ Nota ꝙ in nobis est duplex virtus rationalis ⁊ sensualis. sensus autem semper aduersatur rationi. quia caro concupiscit aduersus spiritum. ⁊ spiritus aduersus carnem. cum autem sensualitas vincit rationem tunc homo est in malo statu regiminis. ⁊ efficitur bestial'. Unde Albertus super tertio de anima dicit. Turpe est nobis abiicere regimen superioris ⁊ inducere regimen inferioris virtutis quod nobis commune est cum bestiis. Ideo scribitur tertio ethicorum. in antiqua translatione valde conandum ⁊ laborandum est nobis. Ut virtus nostra concupiscibilis subiecta sit rationi: quemadmodum enim pueri peruerse viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum. sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam. nisi regula rationis fuerit coartatus. plures autem homines sequuntur sensualitatem ꝗ̃ rationẽ insudantes bonis exterioribus ⁊ delectationibus sensualibus per que impediuntur in speculatione ⁊ cognitione summi boni. ¶ Ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. Heu ꝗ̃ precipiti. ¶ Item cum anima ingerit se curis rerum temporalium profunde precipitatur ⁊ hebet. quia a cognitione rerum ⁊ sui creatoris destituitur ⁊ destituta cadit in tenebras externas. idest in ignorantias exteriores. Ubi nota ꝙ duplex est ignorantia quedam naturalis que est in iuuenibus ⁊ decrepitis. ⁊ vocatur ignorantia interna quia ex naturali defectu contingit. Alia est ignorantia que causatur ex negligẽtia hominis. quando solicitatur circa exteriora. ⁊ talis dicitur externa. quia est cõ naturam. q̃ qua dicitur ꝙ omnes homines naturaliter scire desiderãt Prima ignorantia cum sit naturalis non est viciosa. quia turpes a natura nemo increpat neq; bonos laudat. Secũda est viciosa cum sit per hominis negligentiam de quo loquitur Boetius secundo huius li. prosa quinta. Ceteris animantibus sese ignorare natura est. hominibus vero vicio venit. Item dicit noxia cura. Unde Seneca in prouerbiis. Magnam partem perturbationis sibi dedit q̃ exterioribus se iniecit. Item ratio ⁊ intellectus dicũtur lux hominis. quia illuminãt hominem ad cognitionem creature ⁊ creatoris. dicuntur autem propria lux hominis quia solum genus hominum viuit arte ⁊ ratione ex prohemio metaphisice.

Hic quondam celo liber aperto
Suetus in ethereos ire meatus
Cernebat rosei lumina solis.
Uisebat gelide sydera lune.
Et quecunq; vagos stella recursus
Exercet varios flexa per orbes.
Comprensam numeris victor habebat.

¶ Hic quondam celo liber aperto. Hic philosophia specialiter conuertit se ad deplangendum Boetium. ⁊ primo ostendit quanta contemplatione Boetius quondam viguit. Secundo ostendit quomodo destitutus a tali contemplatione solum de terrenis cogitabat. ibi. Nunc iacet effeto. Primo philosophia commendat Boetium ab Astronomia. Secundo a naturali philosophia. Tertio a methaphisica secunda ibi. Quinetiam causas. tertia ibi. Quis voluat stabilem. Primo dicit Boetius quondã liber. i. solutus a cura rerum temporalium. celo sibi aperto. per cognitionem. suetus fuit ire. per rationem. in ethereos meatus. idest in motus corporum celestium. ⁊ ipse cernebat idest speculabatur. lumina. idest radios rosei solis visebat. idest cum desiderio videbat. sydera. idest constellationes gelide. idest frigide lune. ⁊ ipse boetius. victor ignorantie habebat omnem stellam comprehensam numeris. idest certis computationibus. quecunq; stella. erratica. exercet. idest operatur. vagos. idest varios recursus. nunc progrediendo: nunc regrediendo. stella in quã flexa. i. mota. per varios orbes. idest circulos.

¶ Nota ꝙ animo liberato a curis exterioribus concessum est philosophari. Ideo quedam artes dicuntur liberales quia filij liberorum. idest nobilium qui erant liberati a curis temporalibus talibus artibus vacabant. Ideo dicit philosophia ꝙ boetius quondam liber ⁊c.

¶ Nota. ꝙ dicit celo aperto. licet homo planetas celi corporaliter non attingat tamen speculatione comprehendit. Hoc pulchre tangit Trismegistus. dicens Magnum miraculum est homo ⁊ animal honorandum. hic anima itellectiua in naturam dei transit quasi ipse deus sit. Hic per naturam anime diis est coniunctus. hic demonum genus nouit. terram colit elementis commiscetur acumine mentis. in maris profunda descendit. celum quod videtur altissimum animi sagacitate metitur. Intentionẽ animi eius nulla aeris caligo confundit: nec terre densitas eius operationem impedit. non aque profunditas aspectum ei⁹ obtundit.

¶ Nota ꝙ sol in ortu suo apparet roseus propter vapores iterpositos iter visum nostrũ ⁊ solẽ. Nã albũ visũ ꝑ fumus apparet rubeum. Etiam licet in meridie vapores sint interpositi: non tamen apparet tũc roseus: eo ꝙ illi vapores non sunt grossi sed subtiliati calore solis. ¶ Nota philosophia dicit lunam esse gelidam: qđ non est intelligendũ formaliter. quia prime qualitates que sunt calidum. frigidũ humidum

humidum. siccum. non habent locum in corporibꝰ celesti bus. cum non recipiant peregrinas impressiones. sed dici tur luna gelida virtualiter vel effectiue: quia frigus ⁊ etiã humores efficit in iferioribus: propter qđ noctes quibus luna preest sunt gelidiores ⁊ humidiores magis diebus.

¶ Nota ꝙ planete dicuntur habere vagos recursus: quia mouentur duplici motu. scilicet primi mobilis ab oriente in occidentem: ⁊ proprio motu ab occidente in orientem. vel ideo quia quandoqꝫ apparent nobis stationarii. quan doqꝫ retrogradi. quandoqꝫ propinqui. quandoqꝫ aliqua liter remoti. ¶ Nota ꝙ stella erratica dicitur flexa idest mota ꝑ varios orbes circuloꝝ scilicet deferẽtis ⁊ epicycli ratione quorum circuloruꝫ nũc dicuntur progressiui. nũc retrogradi. nunc stationarii vt dictum est. ⁊ habet videri in theorica planetarum vel astronomia.

Quinetiam causas: vnde sonora,
Flamina sollicitent equora ponti:
Quis voluat stabilem spiritus orbem.
Uel cur hesperias sydus in vndas
Casurum rutilo surgat ab ortu.
Quis veris placidas temperet horas:
Ut terras roseis floribus ornet.
Quis dedit vt pleno fertilis anno
Autũnus grauidis influat vuis.
Rimari solitus: atqꝫ latentis
Nature varias reddere causas.

¶ Quinetiam causas. Hic commendat eum ex parte natu ralis philosophie dicens. Quinetiam pro certo Boetiꝰ solitus fuit rimari idest inquirere. causas vnde idest ꝓpter quas causas. sonora flamina idest sonorosi venti. sollicitẽt idest perturbent. equora idest planicieꝫ. ponti idest maris quasi diceret. Boetius sciuit causas generationis ventoꝝ qui cõmouent ipsum mare. ¶ Nota ꝙ ex libro metheoro rum patet ꝙ ventꝰ generatur ex vapore calido ⁊ sicco ele uato per calorem solis qui perueniens ad locuꝫ nubiũ fri giditate nubis repercutitur. ⁊ repercussus fertur in latus ⁊ facit sonum impellendo aerem. ⁊ quia aqua faciliter ẽ di uisibilis de facili cidit ⁊ reuerberatur per ventos. Uel ali ter potest intelligi. Antiqui enim dixerũt ꝙ ideo venti tur bant mare. quia in ipso mari generantur venti q non exe unt. sed faciunt fluxum maris. lꝫ hec opinio non sit vera. quia mare fluit ⁊ refluit tempore determinato sicut bis in die naturali. venti autem generantur tempore indetermi nato. ¶ Quis voluat stabilem. Hic philosophia cõmen dat. Boetiuꝫ a methaphisica ⁊ iterato a naturali philoso phia dicens. Boetius etiam solitꝰ fuit rimari quis spiri tus idest intelligentia voluat motu diurno stabilem orbẽ firmamenti. vel etiam cur sydus solis vel aliud habens or tum. ⁊ occasum. casurum in hesperias vndas idest I aquas maris occidentalis surgat idest iterum oriatur ab ortu ru tilo idest ab oriente splendido. quasi dicat. Boetiꝰ solitꝰ erat inquirere cur stelle que in occidente videntur occidere iterum resurgant in oriẽte. etiam erat solitus rimari quis temperet placidas horas veris idest tẽporis vernalis. vt ornet terram roseis floribus. Quis dedit idest ordinauit vt autũnus fertilis anno pleno idest fecundo ifluat idest influentiaꝫ faciat grauidis vuis idest botris repletis. etiã erat solitus reddere idest assignare. varias causas latentis nature idest rerum naturalium. ¶ Nota omne quod mo uetur ab alio mouetur. ex septimo phisicorum ergo celuꝫ ab alio mouetur. Mouetur autem celum a duplici moto re per commentatorem. iz. methaphisice. ab vno conium cto ⁊ appropriato qui vocatur intelligẽtia a quo mouetur effectiue. ab alio motore separato qui est deus. a quo mo uetur in ratione finis. Item dicit orbem celestem esse stabi lem. licet enim moueatur ⁊ mutet locum ſm partes non tamen ſm totum: ⁊ quantum ad hoc dicitur esse stabilis idest immobilis. Item causa quare stelle que occidunt ite rum oriantur non est alia nisi motus circularis primi mo bilis. qui secum rapit omnes stellas tam fixas qꝫ errati cas. Item hesperus est stella que de vespere sequitur solẽ occidentem a qua stella mare occidentale dicitur hesperi cum mare. eo ꝙ sol ⁊ hesperus ibi se mergant. non ꝙ ita sit. sed quia vulgares sic opinantur. cum enim stelle occi dunt propter interpositionem maris inter visum ⁊ stellas videntur stelle mergi in mare. ¶ Item tempus vernale di citur placidum. quia est conueniens vite hominis. Est. n. tempus veris calidum ⁊ humidum in quibus consistit vi ta. ex libro de morte ⁊ vita. Et ideo illo tempore produ cuntur flores. Nam materia florum est humidum aqueũ subtile bene coctum a calido aereo. quia igitur in vere do minatur calidum aereũ ⁊ humiduꝫ aqueum subtile quod parua indiget digestione: ideo in vere cuiꝰ calor tempera tus est: flores producuntur. ¶ Item vitis multum ha bundat de humido aqueo ⁊ grosso: cuius signuꝫ est: quia tempore putationis distilat ab eis quasi humidum la chrymabile: tale autem humidum grossum multum resi stit digestioni: ideo vue ad maturitateꝫ tarde proueniunt scilicet tempore autũni. ¶ Item. Boetius consueuit red dere causas latentes rerum naturalium: quod fuit indi cium felicitatis. Nam ſm Uirgilium. Felix qui potuit re rum cognoscere causas.

Nunc iacet effeto lumine mentis.
Et pressus grauibꝰ colla cathenis:
Decliuumqꝫ gerens pondere vultum.
Cogitur heu stolidam cernere terram.

¶ Nunc iacet effeto. Hic ostendit philosophia quomodo Boetius destitutus erat predicta speculatione cum de ter renis cogitabat: dicens. nunc idest tempore doloris. Boe tius iacet idest prostratus est. effeto idest euacuato. lumine idest speculatione mentis. ⁊ ipse pressus colla idest ſm col la. grauibꝰ cathenis. passionum que mentem grauant. gerensqꝫ decliuum vultum idest inclinatum pondere ami sionis rerum temporalium. Heu cogitur cernere stolidaꝫ terram idest bona terrena. que homines stolidos efficiũt ¶ Nota cathena est ferreum instrumentum quo aliquid contra suam naturam detinetur. Quattuor autem affectꝰ que sunt gaudium: spes: timor: dolor: similitudinarie di cuntur cathene: quia animuꝫ hominis detinent ⁊ contra suam naturam. ⁊ rationem ad illicita trahunt. nam ratio semper deprecatur ad optima. ex primo ethicorum. Et ꝓ pterea Boetius in fine huius primi hortatur fugam pas sionum. ibi. Tu quoqꝫ si vis. ¶ Iteꝫ nota non est estimã duꝫ ꝙ Boetius hic esset ita euacuatus lumine mentis si cut littera sonat. quia alias fuisset insufficiens pro compo sitione huius libri. sed philosophia loquitur hoc compas siue. Ille enim est merus stultus qui inclinat se ad terrena diligendo ipsa. ⁊ non eleuando intellectum suuꝫ ad specu labilia qualis nõ fuit Boetius. Unde dicit Augustinus Tales sunt homines. qualia sunt ea que diligũt quia di lectio transmuttat diligentem in similitudinem rei quam diligit. Hec marquardus

¶ Prosa secunda primi libri.

Sed medicine inquit potius tempus est ꝙ querele. B. Tum vero totis in me intenta luminibus. P: Tu es ne ille ait: qui nostro quondam lacte nutritus nostris educatus alimentis: in virilis animi ro bur euaseras: Atqꝫ talia contuleramus arma: q̃ nisi prius abiecisses: inuicta te firmitate tuerent Agnoscis ne me: Quid taces: pudore an stupo-

re siluisti: mallez pudore sed te: vt video: stupor oppressit: B.

¶ Prosa secunda primi libri.

Ed medicine inquit potius. Hic. incipit scda prosa huius primi. in qua phia inuestigat morbum Boetii ex quibusdaz signis. scdo consolatur ipm ne desperet. scda ibi. Cũqz me non. Primo dic̄ phia. O Boeti ego possez multa cõqueri de perturbatiõe mentis tue. sed nũc potius medicine tp̄s est q̄z querele. verõ pro sed. tum. i. tunc. mulier illa intenta in me totis luminibus. i. oculis. ait. es tu ne ille qui quondã tp̄e. iuuẽtutis nutritus nostro lacte. i. facilibus documentis: ĩ etate aũt pfecta educatus. i. nutrit⁹ nostris alimentis. i. doctrinis difficilioribus. tu euaseras. i. pueneras in robur. i. ĩ fortitudinẽ. virilis animi. atqui pro certo. nos cõtuleram⁹ tibi arma talia. i. documenta: q̄ nisi prius abiecisses p obliuionẽ. ipsa tuerent̄ te. inuicta firmitate. dicit phia. Agnoscis ne me: qd taces: siluisti ne pudore. i. verecũdia. an stupore. i. mentis alienatiõe. ego mallẽ. i. magis vellem. te siluisse pudore: sed vt ego video stupor oppressit te. ¶ Nota q̄ phia in deplangendo Boetiũ non facit longã morã ne Boetius desperet super infirmitate sua ergo dicit phia magis esse tp̄s medicie q̄z querele. ¶ Itez boni medici ẽ totis oculis diligenter respicere faciem infirmi eo q̄ ĩ facie magis apparent signa pnosticationis ĩfirmitatis. iõ phia dicitur esse intuita Boetiũ totis luminibus. ¶ Item p arma phie intelligunt̄ precepta phicalia que psuadent minime extolli in psperis. nec deprimi in aduersis. Hortat̄ enim nos phia ad magnanimitatẽ. Magnanimus autẽ est: qui contra difformes insultus fortune vnanimi mentis ɔstantia militat. De his ꝛ silibus preceptis phicis Boetius oblitus fuit pp dolorẽ.

¶ Nota taciturnitas qñqz puenit ex pudore qñqz est ex stuporẽ qñ. n. manifestat̄ alicui aliqd qd vellet celari ipse efficit̄ verecundus. ꝛ oculi eius deprimuntur: facies ei⁹ rubet ꝛ auertit̄. ꝛ lingua eius in loquendo ligatur. ¶ Nota q̄ stupor vno mõ est habũdãs ãmiratio mentis. vt ibi. Papa stupor mũdi. Alio mõ est mẽtis alienatio. ꝛ sic accipit̄ ĩ pposito. ꝛ inducit taciturnitatẽ. ex quo enĩ motus lingue est ꝫm ɔformitatẽ ad fantasiam: turbata fantasia sicut cõtingit in alienatiõe mentis. prepeditur lingua in loquẽdo. ergo dicit phia. pudore an stupore siluisti. ꝛ q̄ taciturnitas pueniẽs ex stupore deterior est q̄z que causat̄ ex pudore. cũ ipsa causet̄ ex aliquo defectu interiori. iõ dicit phia mallem pudore siluisses. ¶ Nota ꝫm Huguitionẽ pudor est corporis. sed pudicitia est mẽtis. Est aũt pudor verecũdia ex aliquo casu innata non auferens memoriaz sed ipediens linguã. Stupor aũt est casus memoriã auferens ꝛ linguã ĩpediẽs ꝛ pei⁹ ẽ tacere stupore: q̄z pudore q̄ meli⁹ ẽ memoriã retinendo non loq̄ q̄z loqui ꝛ memoria carere.

¶ Nota phia dicit Boetium habuisse nutritũ suo lacte: p nutrimentũ lactis intelligit̄ triuiũ. s. grãmatica. loyca. ꝛ rhetorica. qbus iuuenes sunt seriatim informandi: tanq̄z facilibus documentis. sic̄ puer lacte nutrimento molli ꝛ facilis digestiõis nutrit̄. Sed per h̄ q̄ dicit virilis animi robur euaseras. s. ad sciaz mathematicã: ꝛc̄ q̄ tãq̄z p sciaz magis subtilem hõ pfecte etatis efficit̄. ¶ Nota. phia cõtulit Boetio arma nõ corporalia. sed spũalia sicut sũt ṽtutes ĩtellectuales q̄s enumerat Aristoteles. 6. ethi. ꝛ sũt illa. intellectus. sapia. scia. ars. ꝛ prudẽtia. Et silr ṽtutes cardinales que sũt quattuor. Prudentia. iustitia. fortitudo. tẽperantia. ꝛ dicunt̄ cardinales. q̄ quãdã principalitatẽ sibi vẽdicãt circa materiã circa quã hñt fieri. Illa. n. arma abiecit Boetius qñ tpalib⁹ adhesit. appetitui sensitiuo ãnuens ꝛ ab attentatione celestium sequestratus. ꝛ d istis armis dicit aplus. Abiicite g° opa tenebraꝝ ꝛ induimini arma lucis sic vt in die honeste ambulemus.

¶ Cumqz non mõ tacitũ sed elinguem prorsus me mutũqz vidisset. admouit prectori meo lẽiter manum. P. Et nihil inqt periculi ẽ letargũ patitur: cõmunẽ illusaꝝ mentiũ morbũ. Sui paulisper oblitus ẽ. Recordabit̄ facile sui: siquidẽ nos ante cognouerit Qd vt possit agnoscere paulisper lumina ei⁹ mortaliũ reꝝ nube calligãtia tergamus B. Hec dixit: oculosqz meos fletib⁹ inundates contracta in rugam veste siccauit.

¶ Cũqz me nõ mõ tacitũ. Hic phia consolat̄ Boetiũ ne desperet dicens: cuz phia vidisset me non mõ. i. nõ tm̄ tacitũ. sed prorsus. i. totaliter elinguẽ. q̄z pro. ꝛ mutũ ipa admouit. i. apposuit. pectori meo lenit̄ manũ. ꝛ iq̄t. i. dixit nihil p̄iculi est circa hũc hoiem. ipse patitur letargum. i. morbũ obliuionis. morbũ inquã cõem mentiũ illusarum idest deceptaꝝ. ꝛ ipse paulisp. i. modicũ est oblitus sui. sed facile sui recordabit̄. siquidem p certo. cognouerit nos phiam. añ. i. prius qd vt ipse possit facere. tergamus lumina. i. oculos eius. caligãtia nube. i. obscuritate. reꝝ mortaliũ. i. tpaliũ hec dixit phia. ꝛ veste sua ɔcta. i. conuoluta in rugaz siccauit oculos meos fletibus vndantes. i. humectãtes. ¶ Nota q̄ tacitus est ille q nõ loq̄t̄: lꝫ hẽat ptãtez lingue ad loquẽdũ. sed elinguis vel mut⁹ dicit̄ ille q non solũ nõ loq̄t̄: sed nõ hꝫ ptãtez lingue ad loquẽdũ: ꝛ talis fuit Boetius pp stuporẽ. i. mentis alienationẽ. ¶ Nota q̄ phia inuẽs se esse bonã medicã ɔsolat̄ Boetiũ dicẽs. nihil p̄iculi est ĩ hoie isto. q̄ ꝫm Senecã ĩ lib. de clemẽtia ad neronẽ. Mali medici ẽ desparare ne curet̄ eger. ¶ Nota q̄ letargia est infirmitas causata ex oppressiõe cerebri cũ obliuione ꝛ iungit̄ ɔtinuo somno. ꝛ sic letargus ẽ morb⁹ inducens obliuionẽ ꝛ somnum. Inde letargicus est hõ q patit̄ talẽ morbũ. ꝛ dr̄ a letes qd interp̄tat̄ obliuio. etiaz letes est fluuius infernal'. Boetius g° patiebat̄ letargũ. i. morbũ obliuionis: q̄ si p̄cepa phie in memoria habuisset nũq̄z de amissione rerum tpaliũ doluisset. Itẽ dicit letargũ esse morbũ illusaꝝ mentiũ: q̄ mens illusa est vbi ratio ẽ ligata pp defectũ fantasie sicut in freneticis vel propter dfectũ memorie sicut ĩ letargicis. ¶ Notãdũ: hõ cũponit̄ ex aĩa ĩmortali ꝛ corpore mortali s3 q̄ Boeti⁹ oblitus fuit bonoꝝ aĩe: iõ dr̄ fuisse sui oblitus nõ totalit̄ sed paulisp: q̄ adhuc curã habuit de bõis terrenis que respiciũt corp⁹. ¶ Itẽ hõ p phiam hꝫ sui ipsi⁹ pfectã cognitionẽ. ad cognoscendũ aũt illud qd p phiam cognoscitur: oꝫ prio phiaz cognoscere. iõ dic̄ phia recordabit̄ sui facile si nos p̄us cognouerit. ¶ Itẽ p vestes phie in rugã ɔctas ĩtelligũt̄ p̄cepta phicalia ĩ vnũ volumẽ ɔgregata sic̄ in isto libro qb⁹ ipa phia Boetiũ ɔsolat̄. ¶ Nota q̄ ad medicũ infirmũ curare volentẽ plures req̄runt̄ ɔditões. prio vt q̄litates ꝛ ɔditiões respiciat: vt hũores nocẽtes cognoscat. Scdo ad loquẽdũ eũ moueat. Tertio si p̄ualida egritudine obmutescat vt manũ corpori ĩfirmi adhibeat. Quarto vt eũ verbis cõsolatoriis reficiat. sic phia videns dolores Boetii. prio eũ insperit. secundo ad loquẽdũ mouit. tertio manum suum corpori apposuit. ꝛ quarto verbis consolatoris refecit.

¶ Metrum tertium primi libri.

Tunc me discussa liquerũt nocte tenebre
Luminibusqz prior redit vigor.
Ut quum precipiti glomerantur sydera choro.
Nimbosisqz polus stetit imbribus:
Sol latet. ac nondum celo venientibus astris
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si traicio boreas emissus ab antro.
Uerberet: ꝛ clausum. reseret diem:

Emicat. ⁊ subito vibratus lumine phebus.
Mirantes oculos radijs ferit.

¶ Metrum tertium primi libri.

Unc me discussa liquerunt. Hic incipit tertiũ metrum huius primi libri cuius primus versus vocatur metrũ dactilicuꝫ exametrũ. secundus dr̄ metrũ alemanicũ ab inuẽtore. tetrametrum a numero pedum. dactilicũ a pede p̄dominãte. ⁊ cacatalecticũ: q2 nulla syllaba habũdat nec deficit in h̄ metro Boetius declarat per quoddaꝫ simile quomodo remotis impedimentis vigorẽ cognitionis recupauit: ⁊ ẽ talis silitudo. Sicut choro flante nubes generantur: ⁊ per interpositionẽ nubium sol ⁊ alia astra nobis occultant̄: sic aduersitate iminente homo afficitur diuersis passionibus obscurantibus intellectum: ⁊ sicut austro flante dissoluũt̄: ⁊ radii solares reuertuntur. sic i aduersitate adueniente cõsolatiõe phica passiones sedantur. ⁊ intellectus illuminat̄. dicit g° i littera. Tunc cum phia tersit oculos meos. tenebre liquer̄t me discussa nocte. i. obscuritate. ⁊ prior vigor. cognitõis rediit luminibus meis. i. oculis. vt pro sicut. sol latet. i. occultatur. quũ. i. qñ. sydera. i. stelle. glomerant̄. i. inuoluuntur precipiti. choro. i. tali vẽto. ⁊ polus. i. celũ. stetit. i. stare videt̄. nimbosis imbribus. i. pluuiis nubilosis: ac pro etiam. nox. i. obscuritas. funditur desuper. i. de nubibus in terram. nondum. i. adhuc astris. i. stellis veniẽtibus. idest apparentibus in celo. Si boreas emissus ab traicio antro. i. tracie regionis. verberet. i. depellet hanc noctẽ. i. obscuritatem. ⁊ referet clausum dieꝫ. tunc pheb⁹. i. sol emicat. i. lucet. ⁊ vibratus. i. fortificat⁹. lumie suo ferit. i. pcutit. oculos hominũ. mirãtes subito lumine solis post tenebras. ¶ Nota phia trahit hominẽ ab obscuritate ignorãtie ad lucẽ sapiẽtie. ex libro de pomo Aristotelis ⁊ ẽt p metristam. Ars hominẽ format. nec sinit esse maluꝫ Et g° cuꝫ phia siccasset oculos Boetii. fugatis tenebris ignorãtie rediit vigor intelligentie. ¶ Nota. q̄ttuor sũt vẽti principales qui flant a quattuor ptibus mundi. s. ab oriente. occidente. septentrione. ⁊ meridie quorũ quilibet hẽt duos collaterales. ⁊ sic sunt duodecim venti qui his versibus continentur. Flant subsolanus vulturnus ⁊ eurus ab ortu. Atqꝫ die medio notus heret affricus austro. Circin⁹ occasum zephirusqꝫ fauoneus afflant. Sed veniunt aquilo boreas ⁊ choros ab arcto. Choros ergo est ventus. q̄ flãte generantur nubes ⁊ cõglomerãt̄ sydera sic q̓ p nubes occultantur. ¶ Nota q̓ polus est stella que semp in eodẽ loco videtur. sed h̄ polus ponitur pro firmamẽto: tanq̄ꝫ ps pro toto per synodochen. ¶ Nota q̓ polus. i. celuꝫ dicit̄ stare qñ est obductum nimbosis imbribus: non q̓ stet: sed quia motus eius tunc nobis non apparet. motuꝫ eni celi non percipimus nisi per motũ alicuius stelle. cũ aũt celuꝫ est coopertũ obscuris nubibus: nulla stella videri potest.
¶ Nota sm̄ huguitionẽ. Nimbus est nubiũ densitas ex. in tempestate orta. ⁊ sic dicit Boeti⁹ hic nimbosis imbribus. i. densis pluuiis. ⁊ est rõ. q2 tenuis imber nõ impedit aspectum astroruꝫ. ¶ Nota q̓ boreas dicitur flare ab antro traicio. q2 forte regio tracie est cauernosa de cuius cauernis erit ventus generatus ex vaporibus siccis in terra.
¶ Nota postq̄ꝫ phia tersit oculos. Boetii ⁊ eosdem a fletu labrymaꝝ cõpescuit: restitutus fuit pristino vigori. ¶ Uñ oculi ipsius Boetii vt rõ ⁊ intellectus obfuscati erant tenebris ignorantie cũ istis temporalibus adhesit ppter amissionem rerum temporalium: diuersis fuit subiectus passionibus. Sed phia oculoꝝ caliginem abiecit cũ ipsius intellectum illuminauit: tenebras ignorantie fugando ⁊ lumine spirituali vt scientia illuminando.

¶ Prosa tertia primi libri.

Aud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celum: ⁊ ad cognoscendam medicantis faciem menteꝫ recepi. Itaqꝫ vbi in eam deduxi oculos intuitumqꝫ defixi: respicio nutricem meam: in cuius ab adolescentia larib⁹ obuersatus fueram philosophiam Et qd inquã tu in has exilii nostri solitudines: O omnium magistra virtutum superno cardine delapsa venisti. an vt tu quoqꝫ mecum rea falsis criminationibus agiteris. P. An inquit illa te alũne desererem: nec sarcinam quam mei nominis ob inuidiam sustulisti. communicato tecum labore partirer: Atqui philosophie phas non erat incomitatum relinquere iter innocentis. meam criminationẽ vererer: ⁊ q̄si nouũ aliqd acciderit pborrescerẽ. Nũ enim primũ cẽses apud iprobos mores lacessitam periculis esse sapientiam.

¶ Prosa tertia primi libri.

Aud aliter tristitie nebulis. Hic incipit tertia prosa primi libri. in qua Boetius ostendit quõ phiã cognouerit. ⁊ diuidit̄. q2 primo oñdit quõ phiam cognouit. ⁊ q̄liter de p̄ñtia ei⁹ admirari cepit. ⁊ quõ phia sibi rñdit. scdo pbat phia psecutionẽ sapientum a vulgaribus nõ esse nouaꝫ. scda ibi. Nõne apd veteres. Dicit p2io. Haud p nõ alit̄ nebulis tristicie mee dissolutis. i. fugatis per consolationem phie. qm̄ sicut nubes dissoluunt̄ per flatum boree. Sic ego Boetius hausi. i. respexi. celum. i. sursum. ⁊ recepi mentẽ. i. vigorem rõnis. ad cognoscendã faciẽ medicantis. i. medici. Itaqꝫ. p ergo. vbi idest postq̄ꝫ. ego deduxi. i. ꝯuerti oculos. qꝫ. pro ⁊ defixi. i. stabiliui. intuitũ in eam. respexi nutricẽ meam phiam. in cuius laribus. i. scholis fueram obuersatus ab adolescentia. i. a iuuentute mea. ⁊ inquã. i. dixi. O magr̄a oium virtutũ qd. i. ppter qd. tu venisti lapsa. i. pgressa. supno. cardine. i. de celesti porta. in has solitudines. i. loca deserta. nr̄i exilii idest nr̄e relegatõis. i. an nunqd. ppt hoc venisti. vt existeres rea. i. tãq̄ꝫ culpabilis. mecũ agiteris. i. infesteris falsis crminationibus. Illa phia inqt. i. dixit. o alũne. i. per me nutrite. an. i. vtrũ te desererẽ. q. d. non. nec partirer. i. diuiderem tecũ cõicato labore. idest diuiso labore. sarcinã. i. põdus. quã tu sustulisti ob inuidiã mei nois. i. rõne sapientie Atq pro certo. nõ erat. fas. i. honestum. phie relinquere iter innocentis icomitatũ. i. sine comite. supple si ego te dereliq̄ssem ego vererer: idest timerem. meã criationem. i. meã dãnationem. ⁊ valde p horrescerẽ q̄si aliqd nouũ acciderit. supple circa te eni p q2. nũ. i. nunqd. tu censes. i. iudicas p̄mũ ipsam sapiaꝫ eẽ lacessitã. i. infestatã. piculis. i. pturbationibus apud iprobos mores. i. male morigeratos hoies. q. d. hoc ñ ẽ nouũ
¶ Nota phia dicit̄ medica. sicut eni medicus morbo fugato sanitatẽ iducit. Sic phia ignorãtia relegata vitã vtriusqꝫ seculi ꝯdonat. nã habet̄ in lib. de pomo Aristotelis. q phiam inuenerit vitã in vtroqꝫ seculo inuenit. ⁊ alibi. Qui me inuenerit vitam iueniet. ⁊ hauriet salutem a domino. Et ideo dicit Boetius faciem medicantis. ¶ Nota q̓ Boeti⁹ nõ solũ deduxit ocl'os i phiaꝫ. sꝫ defixit i eã ituitũ p qd̓ innuit̄ q̓ qvult phari oꝫ se totũ tradere phie p ꝯtinuũ studiũ ⁊ laborẽ. nã sic vna irũdo adueniẽs ñ fac̄ ver nec vna dies cal'a fac̄ estatẽ. sic nec vna speculatio phica fac̄ phꝫ. ¶ Nota q̓ tps opportunũ ad phandũ ẽ tps adolescẽtie qd̓ inuens Boetius dic̄ cui⁹ larib⁹ ab adolescentia fueram obseruatus. Nam etas hois assimilatur cere q̄ si nimis est mollis vel dura nimis: formã sigilli nõ recipit nec retinet. si aũt est tpate mollis vel dura figurã recipit ⁊ retinet. Sic silr̄ etas nimis tenera. sicut infantia nõ recipit doctrinã phicã: nec etas nimiũ dura sicut decrepitas. sꝫ etas tempata qualis est adolescẽtia que faciliter itelligit ⁊ intellecta memorie cõmendat. ¶ Nota per lares phie i

telligunt diuerse secte phoꝝ. sicut Aristotelis. ⁊ platonis quos Boetius ab adolescentia fuit obseruatus. Et dicit Huguitio q̄ obuersari idem est q̄d cōuersari. ¶ Notādū q̄ phia dicit magistra oīuz virtutū: q̄ oēs virtutes morales docet vt pz ex ethicis. ⁊ dico morales ꝓpter virtutes theologicales que sūt fides. spes. ⁊ charitas. Et dī phia delapsa a supno cardine. q̄ oīs sapia a dño deo ē. Nā sic scribit in ꝓlogo libri de regimine pꝛīcipum. Deus est q̄ diuitias sue sapie influit animabus. i. studentibus tribuit grām cognoscendi cui nihil est difficile ⁊ sine quo nihil ē possibile possideri. ¶ Nota vt postea patebit q̄ Boetius false criminabat̄ de lr̄is cōpositis ⁊ de īpedimēto delatoris. ⁊ illud q̄ faciebat sapia dicebatur facere arte magica id̄o dicit ad phiaz. Nunqd venisti vt tu mecū rea falsis criminatiōibus agiteris. ¶ Nota phia tangit tres rōnes ꝓpter quas non debuit derelinquere Boetiū. Prima q̄ nutrix non debet derelinquere suū alūnum. Scd̄a q̄ qui patitur ꝓpter aliū non decet vt deserat̄ ab illo. Tertia q̄ non decet phiam derelinquere innocentē. Boetius autez fuit phie alūnus ipse patiebat̄ iniurias ꝓpter phiaz. ⁊ fuit innocens ergo ⁊c̄. ¶ Nota ſm̄ Huguitionē lacesso. i. cū desiderio lacero vel vexo: vel iniuriis affligo.

¶ Nonne apud veteres quoqz ante nostri Platonis etatem magnum sepe certamen cum stulticie temeritate certauimus: Eodemqz superstite preceptor eius Socrates iniuste victoriam mortis me astante ꝓmeruit. Cuius hereditatez cū deinceps epicureū vulgus ac stoicum ceteriqz pro sua quisqz parte raptū ire molirent̄: meqz reclamantē renitentēqz velut in ptem p̄de traherent: vestem quā meis texuerā manibus discide rūt: arreptisqz ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus qm̄ quedaz nr̄i habitus vestigia videbant̄: meos esse familiares imprudentia rata: nonnullos eoꝝ prophane multitudinis errore peruertit.

¶ Nonne apud veteres quoqz. Hic phia ꝓbat psecutionē sapientū a vulgaribus non esse nouā. ⁊ h̄ primo ꝓbat exēplis antiqs. scd̄o magis modernis. tertio ostēdit quid sit faciendū ꝯtra insultus vulgariū. scd̄a ibi. Q̄d si nec. tertia ibi. Qui si qñ cōtra. Primo dicit. Bñ dixit q̄ psecutio sapientū a vulgaribus ⁊ a malis non est noua. Nōne apud veteres añ etatem nr̄i Platonis nos phia sepe certauimus magnum certamē cū temeritate stulticie. i. cum stultis ⁊ temerariis hoībus eodemqz platone viuente magister eius Socrates iniuste ꝓmeruerit victoriaz mortis me sibi astante: cuius socratis hereditatē. i. scientiam hereditarie relictam suis discipulis cū epicureum vulgus ⁊ stoicum ⁊ ceteri molirentur. i. laborarent. ire raptum. i. rapere vnusquisqz pro sua parte: ⁊ cum ipsi traherent me phiam in partem pꝛede me reclamantem. i. contradicentē qz. pro ⁊. renitentem. ipsi disciderunt vestem meam quam texueram meis manibus. qz pro ⁊. arreptis. i. ablatis pāniculis abierunt credentes me totam sibi cessisse. ⁊ q̄ in istis videbantur. i. apparuerunt quedam vestigia nr̄i habitus. i. pꝛudentie. impꝛudentia vulgarium. rata idest opinata. ipsos meos esse familiares. i. meos discipulos rōne sapie. peruertit nōnullos eoꝝ. i. aliquos erroꝛe. i. persecutione. ꝓphane multitudinis. i. indocti vulgi. sicut vulgares solent peruertere doctos. ¶ Nota q̄ añ tp̄s Platonis multi sapientes psecuti fuerunt a vulgaribus. ⁊ tp̄e Platonis Socrates mag̃r eius interiit ꝓpter suā sapiaz Naz ipse cognouit sua sapia esse vnū deū: alios aūt colētes plures deos redarguit: q̄d ꝑcipiens dux atheniensiuz noīe Anetus coegit ip̄m bibere venenū in noīe vni⁹ dei ⁊ nihil sibi nocuit. Postea coegit ip̄z bibere venenū i noīe pluriū deoꝝ ⁊ iteriit. ¶ Nota. moꝛtuo Socrate discipuli sui q̄ sciam Socratis tāq̄z hereditariā sibi vēdicabāt īceperunt dissentire: in quo mag̃r eoꝝ Socrates posuisset sūmuz bonū. qdam enim eoꝝ discipuloꝝ dicti epicuri dicebant ip̄m posuisse summū bonū in voluptatib⁹. Alii sic stoici dicebant q̄ in virtutibus. ⁊ qlibet eoꝝ pro defensiōe sue opinionis rapuit auctoꝛitates phie: ip̄as extoꝛte exponēdo. pp̄ q̄d phia dicit illud reclamasse: ⁊ sic male exponendo sciderunt vestes phie ⁊ pticulas abstulerūt: ⁊ q̄uis non essent veri phi: q̄ tamen videbantur esse multi eoruz a vulgaribus occisi sunt.

¶ Q̄d si nec anaxagoꝛe fugam: nec Socratis venenum: nec zenonis toꝛmenta. quoniā sunt peregrina nouisti: at caninos: ac senecas: ac soꝛanos quoꝛum nec peruetusta nec incelebꝛis memoꝛiā est. scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit nisi q̄ nostris moꝛibus instituti studiis impꝛoborum dissimillimi videbantur. Itaqz nihil est q̄ admireris: si in hoc vite salo circunflantibus agitemur ꝓcellis: qbus hoc maxime pꝛopositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi innumerosus exercitus: spnendus tñ ē: qm̄ nullo duce regitur. sed erroꝛe tm̄ temere ac passim limphante rapiatur.

¶ Q̄d si nec Anaxagoꝛe fugaz. Hic phia ꝓbat psecutionem. Sapientum exemplis magis modernis: dicens. O Boeti si non nouisti fugam Anaxagore: nec venenū Socratis. nec toꝛmenta zenonis qm̄ ista sunt ꝑegrina. i. extranea ⁊ aliena. cum tu potuisti scire caninos. i. psecutionez cani. ac Senecas. ac Soꝛanos. i. sequaces sorani quoꝛū memoꝛia non est ꝑuetusta. i. valde antiqua: nec incelebꝛis idest non sine glīa. quos viros: nihil aliud detraxit in cladem. i. in moꝛtem. nisi q̄ instituti. i. infoꝛmati nr̄is moribus ipsi videbāt̄ dissimilimi studijs īpꝛoboꝝ. itaqz nihil est. i. non est cā. q̄ tu admirere. i. debeas admirari si ī hoc salo vite. i. amaritudine. nos sapientes agitemur. i. vexemur. ꝓcellis. i. aduersitatib⁹ maloꝝ. circūflātib⁹: quibus nobis sapientib⁹ maxime ꝓpositū est. i. intētio displicere pessimis. quoꝝ maloꝝ ⁊ si sit numerosus exercit⁹ tñ ē spnendus qm̄ nullo duce supple rōnis regit̄: s̄z tm̄ rapit̄ erroꝛe limphante. i. pꝛecipitāte eos ad modū limphe. temere idest stulte ac passīz. i. vbiqz. ¶ Nota q̄ Anaxagoras stulticiam hoīuz solē pro deo colentiū repꝛhendit. dicens solē non esse deum sed lampadem ardentē ꝓpter q̄d reus iudicatus est. ⁊ in fugam compulsus. ergo dicit phia Anaxagoꝛe fugam. ¶ Nota. dicit Socratis venenuz de quo dictum est supꝛa quo veneno interit. Similiter zeno multa toꝛmenta ratione sue sapientie sustinuit. Nota q̄ canius Leneca Soꝛanus fuerunt nobiles romani ⁊ moꝛib⁹ philosophie instructi propter quod interierunt. Unde Canii dicebantur mutatoꝛes a magistro suo canio. Similiter. Soranii dicuntur a Soꝛano qui fuit poeta ⁊ eius sequaces ab eo condēnantur. ¶ Nota de Seneca dicit Boeti⁹ in de disciplina scholarium q̄ nero familiarem suuz pꝛeceptoꝛemqz Senecam ad eligende moꝛtis arbitrium coegit. ¶ Nota q̄ sapientes dissimiles sunt studiis īpꝛoborum. quia dicit Seneca in lib. de amicitia. dispares moꝛes disparia sequūt̄ studia q̄ꝝ dissimilitudo dissoluit amicitiā nec vnq̄z impꝛobi pꝛobis: nec pꝛobi impꝛobis amici esse pñt non ob aliam cām nisi q̄ tanta est inter ipsos distantia quāta esse pōt studioꝝ malorūqz moꝝ distātia. ¶ Nota q̄ ꝓpositū sapiētū ē displicere pessimis: q̄ dic̄ Seneca in de remediis foꝛtuitoꝝ. Malis displicere laudabile est: ⁊ alibi virtus sese diligit aspernaturqz malum. Et poeta

Opto

Opto placere bonis prauis odiosus hri. ¶ Nota q dicit exercitū maloꝝ esse inumerosum qꝛ ꝭm Salomonē. Stultorū infinitus est numerus: ⁊ puersi difficiliter corrigunt ¶ Nota q mali nō regunt duce rōnis: qꝛ rō depcat ad optima. mali ãt opāt pessima. Ducūt. n. errore sensualitatis vitam bestialē ꝓsequētes de qbus dicit in lib. ethi. Quidam sunt hoies vitā pecudū eligentes siles Sardanapalo. Et ergo dicit pħia q tales sunt timēdi: qꝛ ex q̄ regūtur per rōnem tunc eoꝝ fatuitas faciliter dissipatur.

¶ Qui si qñ contra nos aciem struens valentior incubuerit: nostra quidē dux copias suas in arcē cōtrabit. Illi vō circa diripiendas inutiles sarcinulas occupant. At nos desup irridem⁹ vilissima reꝝ queqꝫ rapiētes: securi toti⁹ furiosi tumultus: eoqꝫ vallo mūiti: qūo grassanti stulticie aspirare phas non sit.

¶ Qui si qñ ꝯ nos. Hic pħia ondit qd sit faciendū ꝯ insultus maloꝝ dicens. Si exercitus maloꝝ incubuerit. i. institerit struens. i. faciens aciem. i. bellū. ꝯ nos sapiētes. qdē ꝓ certo. nr̄a dux. i. rō. ꝯhit. i. colligit. copias. i. scias. ⁊ vtutes copiosas. in arcē. i. altitudinē speculatōis celestiūꝫ. vero pro sed illi mali occupant circa diripiendas. i. auferēdas inutiles sarcinulas. i. diuitias corporales: que sarcina. ⁊ pondus corporis sunt inutile aiaꝫ submergentes. at nos sapientes in cōtēplatione celestiū constituti irridem⁹ malos queqꝫ vilissima reꝝ nos securi existentes totius furiosi tumultus. i. ꝯ furiosum tumultū malorūqꝫ. qꝫ. ꝑ ⁊ sup. nos sumus muniti. eo vallo. i. munimine. quo nō sit fas aspirare. i. accedere stulticie grassāti. i. ipugnanti nos ¶ Notandū. Boetius hic nr̄am rōnem appellat ducem. vñ rō diffinit sic. Est habitus dirigens oēm actionē hūanam in vltimū ⁊ optimū finē. ¶ Item nota ꝑ arcem ipse itelligit altitudinē speculationis celestiū. ⁊ ad hanc duc nos rō. Et hoc est vltimū bonū humane vite. qd nullus auferre pōt. ¶ Nota. copie in hoc loco dicunt appetit⁹ sensitiui. ⁊ dicunt copie quasi cupie. qꝛ cupiūt res aliqñ ꝯtra rationē. ⁊ tales copias dꝫ regere rō. ⁊ dꝫ se munire vallo humilitatis ⁊ patiētie. ⁊ tunc oēs ipugnationes aduersitates ⁊ miserias equanimiter sustinebit: ⁊ tēptationes ⁊ delectationes noxias quas suggerit dyabol⁹. ⁊ caro ipellit. ⁊ mūdus cōmouet non timebit. Hec marquard⁹. ¶ Itē nota ille merito ē deridendus q maiori ⁊ meliori bono dimisso eligit ⁊ occupat circa bona viliora. sed sapiētes eligūt bona aie que sūt maxime bona prio ethi. Et vulgares eligūt bona tpalia que dicunt vilissima reꝝ: qꝛ ipediūt hoieꝫ in cognitiōe summi boni. ¶ Nota. arx arcis est altū edificiū in quo hostes pugnant. Hic aūt accipit pro ꝯtemplatiōe celestiū ⁊ spe futuroꝝ bonoꝝ. nā ꝑ hec duo sapientes oēs aduersitatē maloꝝ supant ⁊ circa ꝯtēplatōnē diuinoꝝ tota intētio sapientis versat. Vñ Boeti⁹ in tractatu de summo bono dicit. Phus maxime delectat in prio pricipio ⁊ in cōtemplatōe sūme bonitatis. ⁊ hec sola est recta delectatō hec enim est vita pħorum sine qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc noie vallū dicit grecista. Est vallus palus circa castrū pacutus. Nerio paloꝝ sed mur⁹ sit tibi vallū ¶ Nota aspirare ꝭm Huguitionē est anhelare conari vel deuenire. Item ꝭm eū grassor grassaris per. g. i. inuadere vel crudeliter impugnare.

¶ Metrum quartū primi libri.

Quisquis composito serenus euo.
Fatum sub pedibus egit superbum.
Fortunamqꝫ tūens vtrāqꝫ rectus.
Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies mineqꝫ ponti.
Versum funditus agitantis estum:
Nec ruptis quotiens vagus caminis
Torquet fumificos vesecūs ignes.
Haud celsas soliti ferire turres.
Ardentis via fulminis mouebit.

¶ Metrum quartum primi. libri.

Quisquis cōposito serenus euo. Hic incipit qrtū metrū hui⁹ primi. qd vocat metrū valēticū ab inuētore ⁊ cōstat ex spōdeo dactilo ⁊ trib⁹ trocheis. Vñ pt dici metrū trochaicū a pede pdominante. In hoc metro pħia ondit qualr homo debeat se hr̄e vt ꝓsecutiones improboꝝ nō pualeant ꝯ ipm. ⁊ h pmo declarat qbusdam silibus. Scdo exclamat ꝯtra timētes tyrannos. scda ibi. Quid tm̄ miseri. dicit primo. Quicūqꝫ homo serenus. i. clarus virtute. cōposito euo. i. ordiata vita egit. i. calcauit. sub pedibus supbū fatū. i. euentuꝫ reꝝ tpaliū. ⁊ quicūqꝫ tuens. i. respiciens. vtrāqꝫ fortunaꝫ idest ꝓsperā ⁊ aduersam. rectus. i. nō flexus potuit tenere vultū. i. aiuꝫ inuictū ita q non vincat ꝓsperitate se extollendo nec aduersitate deprimēdo. illuꝫ hoieꝫ nō mouebit idest turbabit. rabies pōti. i. inundatio maris. agitantis. i. mouentis. funditus. i. fundo. estum versum. i. ebulitionē versam: qꝛ in ebulitione maris aqua vertit per fluxum ⁊ refluxum. q. d. Impetus maris faciens ebulitōeꝫ nō nocebit illi homini q non extollit in prosperis: nec deprimit in aduersis: nec tali homini nocebit ignis vesevi montis quotiens ille mons torquet. i. eminet. ignes fumificos ruptis caminis. i. cauernis suis. q. d. nec tali homini nocebit vagus vesevus suis ignibus. nec illuꝫ hoiem mouebit via ardentis fulminis. soliti. i. cōsueti. ferire celsas turres ¶ Nota. pħia tria tangit que non nocent homini q ꝯstans est in vtraqꝫ fortuna. Primū est rabies maris: ꝑ quā designant luxuriosi. sicut enī mare sole ⁊ motu suo icalescit ⁊ fetet. sic luxuriosi cōcupiscentia sua inardescūt ⁊ pacta libidine fetent. de qbus dicit scriptura. Perierūt iumenta i stercore suo. tales luxuriosi non nocebūt homini cōstāti i vtraqꝫ fortuna. Scdūꝫ qd tangit est ignis vesevi montis per quē designant auari ⁊ inuidi: sicut enim ignis vesevi montis semp ardet: ita auari ardēt in cōcupiscentia bonorum exterioꝝ. ⁊ sicut ignis eructuās qñqꝫ cōsumit loca vicina. sic inuidi qñqꝫ nocēt verbis si non pñt factis. ⁊ tales inuidi non nocebūt homini constāti. Tertiū qd tangit est ictus fulminis per quē intelligunt supbi: sicut enī fulmen generat in alto. sic supbi alte se extollūt ⁊ mirabile videt de supbis q cū aliis hoibus habitare nolūt ⁊ tn̄ ad celū volare non pñt. tales supbi non nocebunt homini cōstāti Alii per rabiē maris intelligūt inuidos. ꝑ ignem iratos. ꝑ fulmen supbos vt dcm̄ est. Alii per mare qd ē sonorosum intelligūt auariciā. per ignē penā corporis. ꝑ fulmen reꝝ ablationē. ¶ Nota vesevus est mons Italie itrinsecus ardēs q qñqꝫ ruptis cauernis emittit igneꝫ qui loca vicina consumit. ¶ Nota circa h q dicit serenus euo Seneca dicit. Talis est aius sapientis qualis est mundus suplunī. natus. talis aūt mūdus semp est seren⁹ ⁊ sic aius sapientis in vtraqꝫ fortuna semp est serenus. Vñ Aristote. in ethi. dicit. Sapiēs bene scit ferre fortunas. quia se habet sicut tetragonum sine vituperio.

Quid tantum miseri sceuos tyrannos.
Mirantur sine viribus furentes:
Nec speres aliquid nec extimescas:
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet vel optat.
Qd non sit stabilis: suiqꝫ iuris.
Abiecit clypeum: locoqꝫ motus.
Nectit qua valeat trahi cathenam.

¶ Quid tantū miseri seuos tyrannos. Hic pħia exclamat ꝯ timentes tyrannos. dicens. Quid. i. quare. miseri homines mirant timendo seuos tyrānos furentes sine viribus. q. d. tyrāni sunt ipotentes: qꝛ nō pualēt nisi inquātū

hõ se subiecit eis ⁊ addit. Nec speres aliqd de bonis tpalibus: nec timeas eos de aduersitatib⁹ tũc tu exarmaueris idest debilitaueris irã ipotẽtis tyrãni: sed qcũqȝ hõ trepidus pauet timore malorũ tpaliũ. vel optat bõa tpalia: tal' non est stabilis: ⁊ sui iuris. i. pprie libtatis: ipe abiec͡ clypeũ securitatis: ⁊ mot⁹ a loco stabilitatis: ipe nectit. i. cõpõit cathenã affectionũ: q̈ valeat trahi ad tristitiã ⁊ dolorẽ mẽtis. ¶ Nota ptãs terrẽa ad nihil se extẽdit nisi ad largiẽdũ bõa tpalia: vel ad auferendũ ea ⁊ iõ null⁹ subiacet terrene ptãti nisi qui spat talia bõa: vel timet eoꝝ ablatioñẽ. qui aũt nec timet nec spat ipe ẽ oio supra vel ex͞ terrenã ptãtem: ⁊ p ɔñs terrẽa ptãs sibi nec pficere nec obesse pt pp qd pbia exclamat ɔ̃ illos tãq̃ȝ miseros qui spe bonoꝝ tpalium vel timore ablatõis eoꝝ subiiciũt se terrenis potestatib⁹. dicẽs. Quid tantũ miseri. ¶ Nota circa illd qsqs trepidus ⁊c̃. Seneca dicit in libro de virtutibus cardinalibus. Magnanimitas si insit aio tuo cum magna fiducia viues intrepidus ⁊ alacer. magni animi ẽ nõ vacillare: sȝ constare ⁊ finẽ vite intrepide expectare: si magnanim⁹ es nũq̃ȝ iudicabis tibi ɔtumeliã inferri ab inimico: sȝ dices nihil mihi nocuit sed aĩuȝ nocendi habuit. ¶ Nota tyrãnus quondã dicebat qdam rex fortis: ⁊ dicebat a tiro. i. fortitudine seu: illud nomẽ est cã appropriata pricipãtib⁹ pessimis: ⁊ dicunt a tyro. i. ab angustia quã inferunt suis subditis. ¶ Nota clypeus sumit hic pro rõne hois: qꝛ sic͡ clypeus defendit nos ne ledamur a telis ⁊ a silibus: ita rõ bois tuetur eum: ⁊ prouidet sibi ne offendatur.

¶ Prosa quarta primi libri.

SEntis ne inquit hec atqȝ aio illabunt tuo: expers es lire: alias. Es ne asinus ad liram: Quid fles: qd lachrymis manas: confiteare mihi: ⁊ ne occultas mala tua. Si operam medicantis expectas: opȝ vt vulnus detegas tuum. B.

¶ Prosa quarta primi libri.

Sentis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in q̃ pbia prio ingrit Boetiũ sup attentiõe predictoꝝ ⁊ hortat ipȝ ad sui morbi reuelationẽ. scdo Boetius reuelat morbũ suũ ibi Tũ ego. Prio dicit. O Boeti nũqd sentis. i. intelligis: ea que dcã sũt atqȝ illabunt. i. ipriunt: aio tuo: ⁊ subiungit grecũ qd in latino valet. Es ne asinus ad lyrã: qd fles qd manas. i. fluis lachrymis: ⁊ subiũgit grecũ qd tãtũ valet. Cõfiteare mihi ne abscõdas si expectas opam. i. diligentiam medicãtis: oȝ vt detegas. i. manifestes vuln⁹ tuũ. ¶ Nota q͛ pūerbiũ erat apud grecos cũ aliqs audiuit vba alicui⁹ ⁊ nõ aduertit nec curat intellectũ vboꝝ: illi dicebat. Es ne asinus ad liraȝ. facis enim sicut asinus positus circa lirã. audit sonũ lire: sȝ nõ pcipit melodiã: nec pportionẽ sonoꝝ itelligit nec dlectat in ea. Sic aliqs audiens vba ⁊ non curans intellectũ eorũ dr esse asinus ad liram. ¶ Nota si qs voluerit sanari oȝ morbũ vel vulnus suũ detegere ⁊ manifestare Vñ Seneca. 3. dicit epl'a. Nemo p se satis vȝ vt emergat sȝ oȝ vt manũ porrigat: ⁊ alius ipm extrahat. tũc eñi morbi ad sanitatẽ inclinant cũ ex abdito erũpunt ⁊ vim suã pferũt.

¶ Tum ego collecto in vires aio. An ne adhuc eges admonitione: nec p se satis eminet fortune in nos seuientis aspitas. Nihil ne te ipsa facies loci mouet.

¶ Tũ ego collecto in vires animo. Hic Boetius reuelat morbũ ⁊ dolorẽ suũ ⁊ primo oñdit se eẽ pturbatũ ex his q̃ iniuriose agebant circa ipm: scdo ex his que gñalr vidit i aliis ibi. Videre aũt videor. Primo oñdit se pturbatũ ex sui exilii relegatione. Scdo ex meritoꝝ suoꝝ frustratõne. Tertio ex iniusta sui ɔdẽnatiõe. q̃rto ex fame sue lesione. scda ibi. Quotiens. ego. tertia. ibi. Quibus aũt. q̃rta ibi At vo hic. Adhuc. diuidit. prio facit qd dcm̃ est. scdo rñdet obiectioni ibi. Atqui tu. dicit primo sic. Tum. i. tunc. ego. Boetius collecto aio in vires. i. resumptis virib⁹ animi supple dixi. an ne satis eminet. i. apparet. asperitas fortune seuientis in nos. i. ɔ̃ nos. nunquid adhuc eges admonitione. i. declaratione. nunquid facies. i. dispositio huius loci. s. carceris mouet te.

¶ Heccine est bibliotheca quã certissimã tibi sedem in nostris laribus ipsa delegeras: in q̃ mecũ sepe residens de humanarũ diuinarũqȝ reꝝ scia disserebas. Tal' bit⁹ talisqȝ vultus erat cũ tecũ nãe secreta rimarer: cũ mihi syderũ vias radio describeres: cũ mores nr̃os totiusqȝ vite rõneȝ ad celestis ordis exẽplar formares Heccine p̃mia referimus tibi obsequentes.

¶ Heccine. i. nũqd hec est bibliotheca. i. locus studii quem habui in patria: quã tu pbia delegeras. elegisti tibi certissimã sedẽ in nr̃is laribus in qua bibliotheca: tũc mecũ residens. i. morãs vel sedẽs. disserebas. i. disputabas. de scia reꝝ diuinaꝝ ⁊ humanaꝝ: nunqd erat mihi tunc talis habitus. supple vilis. ⁊ talis vultus tristis: cũ ego rimarer. i. inuestigareȝ. tecũ secreta nature. cũ describeres mihi vias sydeꝝ. i. cursus stellaruȝ radio. i. virga geometrali. cuȝ tu formares. i. formare docuisti. mores nr̃os. i. mores hoiũ ⁊ rõnem. i. dispõneȝ. totius vite ad exemplar. i. silitudinẽ celestis ordinis: sunt ne ista premia que referim⁹. i. reportamus. tibi obsequẽtes. i. seruientes. ¶ Nota q͛ bibliotheca est locus vbi reponunt libri. ⁊ dicit a biblo. i. iũco in quo antiq scribebãt libros. talẽ bibliothecã hũit Boetius rome. marmoreis lapidibus politam: in q̃ studuit de rebus diuinis ⁊ humanis. ¶ Nota Boetius dicit pbiaȝ sibi elegisse certissimã sedẽ in bibliotheca: hoc dicit p tãto qꝛ lȝ Boetius esset diuersis officiis ⁊ negociis occupatus tñ nulli eoꝝ tam certis tpibus. tã certa intentiõe vacabat sic͡ studio in libris pbicis quos in certo loco repositos habuit. ¶ Nota pbia tractat de rebus diuinis ⁊ humanis. Vnde Seneca. 3i. Non põt virtus pfecta eẽ neqȝ equalis tenor vite sine pbia p quã diuina ⁊ humana cognoscũtur qua si te occupas incipis esse deoꝝ socius. ⁊ alibi dicit. O lucille scio neminẽ bñ viuer̃ posse. ⁊ tollerabilr sine studio pbie: qꝛ sine studio pbie anim⁹ eger est. ¶ Nota Boeti⁹ studuit i naturali pbia pp̄ter h̃ dicit. Cũ tecũ nature secreta rimarer. Studuit etiam in pbia morali ergo dicit. Cuȝ mores nostros. Studuit etiã in astrologia pp̄ter h̃ dicit Cum mihi sydeꝝ vias radio describeres. ¶ Vbi nota radius ẽ virga geometralis qua geometri describũt figuras i puluere supposito. ¶ Nota q͛ vita humana ⁊ mores hominũ debent formari ad silitudinem celestis ordinis: sic͡ enim spere inferiores planetaꝝ obediũt spere supiori: ⁊ reguntur motu firmamenti. sic virtus nr̃a sensibilis dȝ obedire virtuti rõnali ⁊ regi ab ipsa. turpe eniȝ est abiicere regimen supioꝝ ⁊ induere regimẽ inferioꝝ: qd nobis cõe ẽ cum bestiis: sicut dicit Albert⁹ sup tertio de aĩa. Nota ex quo Boetius rõne sue sapie in miseriã fuit positus. ideo dicit ad pbiam: sunt ne hec premia que nos referimus obsequentes tibi.

¶ Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti: beatas fore respublicas si eas vel studiosi sapientie regerent: vel earum rectores studere sapiẽtie contigisset. Tu eiusdẽ viri ore: hãc sapiẽtibus capessunde reipublice necessariã cãm eẽ monuisti: ne iprobis flagitiosisqȝ ciuib⁹ vrbiũ relicta gubernacula: pestẽ bõis ac pniciẽ inferrẽt. Hãc igitur auctoritatem secutus: quod a te inter secrẽta ocia didiceram: transferre in actũ publice ad

ministrationis optaui:tu mihi ⁊ qui te sapientiuȝ mentibus inseruit deus conscii estis. nullum me ad magistratum nisi cōe bonoruȝ omniū studiū detulisse. Inde cum improbis graues inexorabilesqȝ discordie fuere: ⁊ qđ cōscientie libertas habet pro tuendo iure spreta potentum semꝑ fuit offensio. Quotiēs ego Conigastū i ībecillis cuiusqȝ fortunas impetum facientē obuius excepi.

¶ Atqui tu hanc sententiaȝ. Hic Boetius r̄ndet obiectioni. posset enīȝ ꝑhia sibi obicere dicendo quale premiuȝ ꝺ bu isti reportare cū tu non studuisti ꝑꝑ cōe bonū s; ꝑꝑ vanam glīaȝ ⁊ ꝑꝑ ꝑpriam vtilitateȝ: cui obiectioni r̄ndet Boetius. d. O ꝑhia tu sanxisti. i. cōfirmasti hanc sentētiā ore Platonis: beatas respublicas fore si eas sapiētes regerent. vel si rectores eaꝝ contigisset studere sapie: ⁊ cōfirmasti ore eiusdem Platonis necessariū esse reipublice ꝙ a sapientibus regerenť: ne gubernacula. i. regimina cōmissa improbis. qȝ. idest ⁊ flagitiosis ciuibus vrbiū inferent pestem: ac. i. etiam ꝑniciem. i. dānum bonis hoibus. igitur ego secutus hanc auctoritatē. i. s n̄iam: quod ego didiceram a te ꝑhia inter secreta ocia: ego optaui. i. curaui. transferre. i. deducere. in actum. i. in opus. publice administrationis. i. cōmunis vtilitatis. tu ꝑhia ⁊ deꝰ q inseruit. i. īfudit te mentibus sapientium estis mihi consciī. i. testes: nullū studiū me detulisse ad magistratū nisi cōe studium bonoꝝ. quasi diceret nihil mouit me ad magistratū gerenduȝ nisi cōis vtilitas. inde. i. ꝑꝑ hoc erant mihi graues. i. difficiles. qȝ. i. ⁊. inexorabiles. i. inexplicabiles discordie cū improbis ⁊ semper fuit mihi spreta offensio potentum pro tuendo iure. i. pro iustitia defendenda. qđ hȝ libertas conscientie. i. libera conscientia. s. nullum timere pro tuendo iure. ¶ Nota ꝭm Platonem. beata est respublica cuius dn̄s ꝑhus est: ⁊ vbe genti cuius dn̄s puer est ⁊ ratiōabiliter. qꝛ ꝑhia: ⁊ sapientia vitā disponit: actiones regit: agenda ⁊ omittenda demonstrat. Vn̄ Seneca. 16. ep̄la dic. si vis oīa tibi sbiicer subiice te rōni. mltos. n. reyeris si rō te rexerit. Et Aristoteles in ꝑhemio methaphisice. Sapientis est regere ⁊ ordinare: ex quibus pȝ ꝙ regimen reipublice spectat ad sapientes: pro tanto dicit. Tullius in principio sue rhetorice: ad rempublicam plurima ꝑtinent cōmoda: si moderatrix ⁊ regulatrix oīm rerum presto est sapientia. ¶ Nota ꝙ studiosi sapie dicunť illi qui iam ꝑ studiū adepti sunt sapiam. Illi aūt dicūtur studere sapie qui adhuc studēdo acquirunt sapiaȝ. ¶ Nota ꝙ Boetius studium vocat secretū ociū: qꝛ in studio homo ociatur ab exteriori occupatione: de quo ocio siue quete loquiť Seneca. 57. ep̄la dicens. Nulla placida ē quies nisi quā rō cōponit: ⁊ illa vera est tranquillitas in q̄ mēs bona explicatur. ¶ Nota ꝙ deus immittit sapiam mentibus sapientū: hoc scribiť in prologo de regimine principū deus est qui diuitias sue sapie influit in animas sapientū

¶ Nota ꝙ libertas ꝯscie habȝ nullum metuere: qꝛ dicit. Macrobius: hoc hȝ libera ꝯscia propriuȝ quod si qs possideat nullū potentē metuat. Itē Seneca li. 4. Sapiens ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatē hoīs: qꝛ securitatē dei hȝ. Et Seneca de quattuor virtutibus cardinalibus dicit: vt iustus sis non sufficit ꝙ innocens sis: sed vt innocentes ab iniuria serues. Et idem Iustitia est vinculum diuine ⁊ humane societatis.

¶ Quotiens Triguillam regie prepositum domus ab incepta perpetrataqȝ iam prorsus iniuria deieci. Quotiēs miseros quos infinitis calūnijs impunita barbarorum semper auaricia vexabat: obiecta ꝑiculis auctoritate protexi. Nūꝗ me a iure ad iniuriā vsqȝ detraxit.

¶ Quotiens ego conigastū. Hic Boetius ōndit se perturbatū ex meritoꝝ frustratione suoꝝ: ⁊ p̄io tangit merita ⁊ beneficia aliis exhibita. scđo tāgit frustrationē eoꝝ ibi. Sed esse. Prima in septem ꝑtes ꝭm ꝙ recitat septē bn̄ficia q̄ patebūt. Primo dicit. Ego Boetius multotiens ip̄m conigastū qui fuit officialis regis Theodorici obuius. i. cōtrarius: excepi. i. impediui ipsum facientē impetū. i. insultum cōtra fortunas. i. ꝯ bona fortune: cuiusqȝ hoīs ībecillis. i. impotentis resistere. Tunc ponit ꝭm bn̄ficiū dicēs. Quotiens ego deieci. i. auerti. triguillaȝ sic dc̄m ꝑpositū regie domus. i. regalis aule. ego ip̄m deieci ab īcepta. qȝ idest ⁊ ꝑpetrata iniuria ip̄is paupibus. Tūc subiūgit tertium bn̄ficiū dicens. Quotiēs ego ꝑtexi miseros. i. pauperes: q̄s auaricia barbaroꝝ. i. crudeliū hoīum īpūita. i. incastigata. vexabat infinitis calūnijs. i. miserijs. illos ego ꝑtexi auctoritate mea obiecta. i. exposita ꝑiculis. i. dānis Nunꝗ̄ quisꝗ̄. i. aliqs detraxit me. i. deflexit. a iure ad iniuriam. ¶ Nota ꝙ Conigastus fuit qdam nobilis familiaris regis Theodorici qui suus officialis fuit ⁊ totus tyrannus qui plures hoīes inuasit potentes. s. sua ip̄is auferendo quē Boetiꝰ sibi ꝯtrius a suo īpetu iniurioso auertit. talis etiam erat triguilla ꝑpositus aule regie. ¶ Nota ꝭm Huguitionē ꝙ barbarus idem est ꝙ crudelis. incultꝰ ⁊ stolidus. ⁊ est nomen crudelitatis. Vn̄ olī oēs ac vniuerse gētes dicte sunt barbare preter grecos ⁊ latinos. Et barbaria diciť quedā terra iuxta greciaȝ sita ꝑꝑ crudelitatis excellentiam. ¶ Nota Boetius dicit. Nūꝗ̄ a iure ad iniuriā ⁊ hoc debet glosari sic. ego nec sum retractus a iure amore nec odio nec tiore nec ꝑprio cōmodo q̄ oīa solēt impedire veꝝ iudiciū. vn̄ dicit laborintus. Quē nūmꝰ ꝑsona ꝑcel de tramite recto si ducūt: Iudex sydera lande ferit

¶ Prouincialium fortunas: tum priuatis rapinis. tum publicis vectigalibus pessundari: non aliter quā qui patiebantur indolui.

¶ Prouincialium fortunas. hic Boetius ponit q̄rtū bn̄ficium dicēs. Ego indolui sicut illi q patiebanť fortunas idest bona fortune. ꝑuincialiū. i. illoꝝ hoīuȝ qui tū. i. aliqñ. pessūdari. i. subiici. priuatis rapinis. i. occultis. tū. i. aliqñ publicis vectigalibus. i. tributis. q. d. cum ꝑuinciales nunc spoliarenť: nunc in tributis. bōa ipoꝝ auferēdo ego dolui tantū sicut qui patiebanť. ¶ Nota ꝙ oēm ciuitatē vel regionē quā romāi expugnauerūt fecerunt tributariā vel coloniā vel ꝑuinciā. Tributariam faciebāt qñ relictis inhabitatoribꝰ terre ad tributū soluēdū hoīes ꝯpellebāt. Coloniā āt faciebāt cū expulsis hītatoribꝰ aliēos istituerunt ad inhitandū. Prouinciā aūt faciebāt qñ aliquē romanū ꝑficiebāt illi terre. q collectis redditibꝰ eos romaȝ mitteret: ⁊ hitatores illius terre dicebāť ꝑuinciales. Isti ꝑuinciales aliqñ molestabāť priuatis. i. occultis. rapinis. i. exactiōibꝰ suoꝝ ꝑfectoꝝ: aliqñ publicis vectigalibꝰ. i. tributis q̄ idebito mō ⁊ iniusto exigebāť ab eis de q̄ Boe. doluit. ¶ Nota vectigal ꝑprie dr̄ tributū qđ dať ꝺ vectura. ¶ Nota ꝭm Huguitionē ꝑuīcia ē regio subiugata romanis ⁊ tributaria fcā. Inde ꝑuincialis. i. tributarius.

¶ Cum acerbe famis tempore grauis atqȝ inexplicabilis indicta coemptio ꝓfligatura inopia cāpaniaȝ prouinciam videretur: certamen aduersum prefectum pretorii communis commodi ratione suscepi: rege cognoscente contēdi: ⁊ ne coēptio exigeretur euici.

¶ Cū acerbe famis tp̄e. Hic ponit q̄ntū bn̄ficiū. d. Cum tp̄e acerbe. i. magne famis cēt īdicta. i. īstituta. grauis coemptio. i. angaria: q̄ coemptio erat ꝓfligatura. i. pūitura cāpaniā ꝑuīciā iopia. i. paupertate. ego Boe. suscepi certamen ꝯ ꝑfectū ꝑtorij q indixerat istā coemptioneȝ ⁊ rōne cōis cōmodi. i. boni. ego certaui rege cognoscēte: ⁊ deuici ne exigereť illa coemptio. ¶ Nota ꝙ coemptio ē istitutio suꝑ aliqua portiōe danda de re emēda vel vendēda: ⁊ vocať vulgariter vngelt. ⁊ talis fuit instituta suꝑ campaniā prouinciam destruendam quam Boetius remouit.

Paulinum consularē virū cuius opes palatini canes iam spe atq; ambitione deuorassēt. ab ipsis hyantum faucibus traxi. ne albinum consularē virum preiudicate accusationis pena corriperet. odiis me cypriani delatoris opposui. Satis ne in me magnas video exacerbasse discordias: sed esse apud ceteros tutior debui. qui mihi amore iustitie nihil apud aulicos quo magis essem tutior obseruaui.

¶ Paulinum consularem virum. Hic ponit sextum beneficium dicens. Ego traxi. i. liberaui paulinum virum consularem cuius opes iam deuorassent spe ⁊ ambitione. i. cupiditate canes palatini. i. familiares regis similes canib⁹: illū traxi a faucibus hyantium. i. apetentium opes paulini. ¶ Nota q̄ familiares regis qui presidebant palatiis vocabantur canes palatini. sicut enim canes habent ora hyantia ad cupidas escas: sic isti hyabant ad diripiendas facultates pauperum romanorum. ¶ Tunc ponit septimum beneficium dicens. Ego opposui me odijs Cypriani delatoris. i. accusatoris: ne pena preiudicate accusationis corriperet. i. puniret. Albinum virum consularem. ¶ Nota q̄ Cyprianus qui fuit de familia regis iniuste accusauit virum Albinum consularem qui prius iudicatus fuit ad penam q̄ꝫ accusatus: ⁊ ne ista pena cui adiudicatus fuerat ipsum Albinum corriperet Boetius se opponens odijs Cypriani accusatoris Albinum saluauit. ¶ Nota ex istis beneficijs enumeratis apparet q̄ Boetius non gessit magistratum pro vtilitate propria. sed pro cōi bono: si eni propriam vtilitatem intendisset vtriq; odium ⁊ offensaꝫ potentum euitasset quod non fecit. Et prius dixit: nunq̄ꝫ me a iure ad iniuriam quisq̄ꝫ detraxit. ex quo similiter apparet ipsum non quesiuisse proprium commodum. tales eni frequentius de iure deflectuntur. Et subdit nunquid videor in me. i. contra me. exacerbasse. i. irritasse. satis magnas discordias opponendo me potentibus qua. di. immo. Sꝫ esse apd ceteros tutior. Hic tangit frustrationem suorum bñficioꝝ dicens. Sed ego debui esse tutior apud ceteros: scꝫ romanos quibus impendi ista bñficia: ⁊ tñ nō sum tutus vt post videbit: lꝫ ego non meruerim securitatem apud aulicos idest familiares regis aulam inhabitantes: opponēdo me eis amore iustitie. ¶ Nota q̄ vna cū ꝑturbatiōis fuit frustratio suoꝝ meritoꝝ: q̄ amicitia ⁊ gratia istoꝝ frustrabat̄ circa ipm: quibus multa beneficia impēdit: ⁊ ꝑpter quos in multa odia ⁊ indignatiōes incidit

¶ Quibus autem deferentibus perculsi sumus quorum vnus Basilius olim a regis depulsus ministerio. in delationem nostri nominis alieni eris necessitate compulsus est. Opilionem vo atq; Gaudentium cum ob innumeras atq; multiplices fraudes ire in exilium regia censura decreuisset: cūq; illi parere nolentes sacrarum sese edium defensione tuerentur. compertumq; id regi foret edixit: vt nisi infra prescriptum diem a Rauenna vrbe decederent per notas insigniti frontib⁹ pellerētur. Quid huic seueritati posse astrui videtur. Atqui eodem die deferentibus eisdem nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur nostre ne artes ita meruerunt: an illos accusatores iustos fecit premissa damnatio: Ita ne nihil fortunaꝫ puduit: si minus accusate innocentie: at esse accusantium vilitas pudori debuisset.

¶ Quib⁹ āt deferētibus ꝑculsi sumus. Hic Boetius tangit suam ꝑturbationē ex iniusta sui ꝯdēnatione. ⁊ primo fac̄ h. scd̄o expurgat se d̄ q̄busdā sibi obiectis. scd̄a ibi. quo vt. ꝑrio. ondit iniustā sui ꝯdēnatiōnē ex accusatiōe ꝑsonarū viliū. scd̄o ex falsitate crīs sibi īpositi. Tertio ex seueritate iudicū ⁊ ꝑuersitate. scd̄a ibi. At cui⁹ crīs. tertia ibi. Et cui⁹ vnq̄ꝫ. Primo dicit. Nos sumus ꝑculsi. i. ꝑcussi aulicis deferentibus. i. accusantibus. q̄ꝝ vn⁹ erat Basili⁹ qui ꝑꝑ maliciā suā depulsus fuerat a ministerio regis: ille cōpulsus pecunia suscept⁹ ē in delationē. i. accusatiōeꝫ nr̄i nois. Alii duo accusatores nr̄i fuerūt Opilio. ⁊ Gaudentius. q̄s cum rex Theodoricus ꝑꝑ innumerabiles fraudes ipsoruꝫ ordinasset ire in exiliū ⁊ ipsi nolētes parere. i. obedire. se tuerētur. i. defenderēt se itrādo eccl'ias. cū illō esset cōptū. i. reuelatū regi. edixit. i. ꝑcepit rex vt nisi īfra ꝑ̄scriptū. i. statutū terminū decederent ab vrbe rauēna deberent repelli ⁊ prio signari in frontibus cauterio sic solēt signari malefactores. Et dic̄ Boe. qd videt̄ posse astrui idest ꝯformari huic seueritati. q̄ eodē die eisdē deferētib⁹. i. accusantib⁹ nos supple. suscepta fuit delatio. i. accusatio. nr̄i. nois. qd igit̄ o ꝑbia ē dicēdū: meruerūt ne h artes nostre: qua. di. nō. nūq̄d isti iustificati sunt ꝑꝑ nr̄aꝫ accusatōnē: qua. di. nō. nūq̄d nihil puduit fortunā d̄ tali accusatione. q. d. imo debuit pudere fortunā ⁊ si nō puduit fortunā inocētia accusati. tñ vilitas accusantiū debuit eē pudor ipsi fortūe. ¶ Nota h vocabulū ꝑculsus. dic̄ Huguitio ꝑcello. i. ꝑculi in ꝑterito: ⁊ ꝑculsam in supino. est idē q̄d ꝑcutere vel poti⁹ terrefacere: sed ꝑcutere ꝑtinet ad corpus: sꝫ ꝑcellere ad aīaꝫ. ¶ Nota circa h vocabulū deferē tib⁹ q̄ defero tria significat. Prio idē ē q̄ deporto. īde delator. i. deportator. Scd̄o idē ē q̄ honoro. Inde delator. i. honoris exhibitor. Tertio. i. accuso. Inde d̄lator. i. accusator q̄ d̄tegit q̄d latebat ⁊ sic vltio mō capit̄ h. vn̄ versus. Accusat. defert dat honorē fertq; deorsū. ¶ Nota ad testes idoneos septē requirūt̄ ꝯditiōes que his versib⁹ cōtinētur. Etas ꝯditio sexus discretio fama. Et fortūa fides in testib⁹ illa regres. Primo regrit̄ etas: q̄ pueri ñ pñt esse testes. Scd̄o regrit̄ ꝯditio libera. iō serui ñ pñt ꝑhibere testimoniū. Tertio requirit̄ sex⁹ masculin⁹: iō mulieres nō pñt eē testes. Quarto regrit̄ discretio. iō furiosi ⁊ stulti nō pñt testari. Quīto regrit̄ fama iō ꝑsone īfames nō pñt testificari. Sexto regrit̄ fortuna ꝑpt̄ q̄d paupes nō pñt testificari. Septimo regrit̄ fides ꝑꝑ q̄d infideles non pñt ꝑhibere testimoniū. Inter illas ꝯditiōes due sūt viliores. s. pauꝑtas ⁊ infamia. Boe. g⁹ volēs ōndere suā ꝯdēnationem iniustā ex vilitate testiū accusantiū ꝑꝑ quā repellēdi erāt a testimonio dic̄ i vno fuisse defectū fortūe scꝫ in basilio. Sed in aliis duob⁹. s. in Opilione ⁊ gaudentio dicit fuisse vitiū infamie. ¶ Nota q̄ nihil videtur seuerius ⁊ neq̄ꝫ q̄ꝫ ꝑsonas viles ⁊ dānandas admittere in testimoniū ꝯtra inocētes. Quia dicit Seneca in de remediis fortuitoꝝ. Nō pōt hr̄e vllam auctoritatē snīa vbi. q̄ dānandus est male de te loquitur.

¶ At cuius criminis causa arguimur. summam queris. Senatum dicimur saluum esse voluisse Modum desideras: delatorem ne documenta deferret: quibus senatum lese maiestatis reum faceret impedisse criminamur. quid igitur o magistra censes. Inficiamur crimen ne tibi pudori simus. At volui: nec vnq̄ꝫ velle desistam fatebimur. sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nephas vocabo: Ille quidem suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sed sibi semper mentiens iprudentia rerum merita non potest immutare. nec mihi socratico decreto phas eē arbitror: vel occuluisse veritatem: vel concessisse mendatium Veruꝫ id quomodo sit tuo sapientumq; iudicio estimandum relinquo. Cuius rei serieꝫ atq; veritatē

ritatem: ne latere posteros queat stilo etiam memorieqz commendaui.

¶ At cuius criminis causa arguimur summaz queris. senatum. &c. Hic boetius ostendit iniustam sui condēnationez ex falsitate criminis sibi impositi. secundo ex dictis infert quandam admirationem. ibi qua in re. Prima in duas ſm ꝙ duo imponebantur boetio de quibus se excusat. secunda ibi. Nam de compositi. Primum quod sibi imponebatur fuit ꝙ impediuisset quendam nūcium deferentem regi accusationem senatus. vt senatus redderetur reus lese maiestatis dicit ergo in littera. O phia tu forte queris summam. idest sententiam criminis cuius criminis causa arguimur. Nos dicimur voluisse saluare senatuz. forsan desideras scire per quem modum. dico ꝙ nos criminamur. idest arguimur impediuisse delatorem ne deferret documenta. idest litteras regi quibus faceret senatuz reuz lese maiestatis. quid igitur o magistra censes. i. iudicas inficiabimur. i. negabimus crimen istud ne simus tibi pudori. atq idest sed. ego volui saluare senatum nec vnq̄ȝ desistam velle. sed opera idest diligentia impediendi delatoris ista cessabit. idest cesare debet: qr non est verum ꝙ impediuerimus delatorem litterarum. nunquid est nephas optare salutem illius ordinis. scz senatus. qua. di. non est nephas. Iste vero senatus qui consensit in meam damnationem effecerat hoc suis decretis. i. iudiciis. ac si. esset nephas saluare ipsum. sed imprudentia sibi ipsi mentiens. i. in damnum suum mentiens. non potest imutare merita rerum ita ꝙ illud quod prius fuit meritoriuz postea fiat demeritorium: nec puto esse licitum ſm preceptum socratis occuluisse. i. occultasse veritatem. vel concessisse mendacium. sed quō illud sit ego relinquo tuo. & sapientum iudicio. veritatē autem huius rei ne lateat posteros. i. successores. ego commendaui stilo. i. scripto & memorie. ¶ Nota. accusatio boetii fuit detestabilis quia facta per infames personas. fuit irrōnabilis. qr de bono accusabatur. s. de saluatione senatus quod erat bonum. etiam accusatio eius fuit iniusta. qr falsa. accusabatur enim impediuisse delatorem. quod falsum fuit. ¶ Nota. ille dicitur esse reus lese maiestatis. qui contra regem vel alium principez aliquod malum machinatur. ¶ Nota inficior aris. prime cōiugationis deponentale. i. nego. Unde hugui. inficior aris ꝓprie est non fateri factū qđ verum est. sed contra veritatez vti mendatio. vel est proprie inficiari ſm eum. rez debitā denegare. cum a creditore deposcit̄. & etiam. i. contendere vel negare. ¶ Nota dicit. in textu. nunquid optare salutem senatui nephas vocabo. duplex est salus. spūalis que est anime temporal'. que est corporis. Salutem spūalem tenemur omnibus velle. etiam malis ratione charitatis ꝑ quam etiam mali diligēdi sunt licet nō in eo ꝙ mali. Salutē vo tpalē tenemur velle oib⁹ bonis & p̄cipue amicis. amicorum vero peccantiū tenemur salutē velle q̄ȝdiu sanabiles sunt: ut recuperēt virtutē amissam. sed si propter magnitudinem malitie sint insanabiles dissoluit̄ amicitia nec est optanda salus. & quia malitia senatus romanorum erat sanabilis. qr forte senatus cōpulsus metu regio fuit consentire in damnationem boetii. Ideo optare sibi salutē nō erat nephas licz boetio turbato hoc videret̄. ¶ Nota veritas non est occultanda ſm socratem. Nā qui tacet veritatē aliis nescientibus mentit̄. & qui mēdaciis consentit similiter facit. ¶ Nota mendaciū nō est cōcedendū. qr ſm arist. in ethicis mendaciū ꝑ se prauū ē & fugiēdū. & prio elencoꝝ. duo sunt opa sapientis. nō mentiri de his de quibus nouit. & mentientē posse manifestare.

¶ Nam de compositis falso litteris quibus libertatem arguor sperasse romanam quid attinet dicere: Quarum fraus aperta patuisset si nobis ipsorum confessione delatorum que in oibus negociis maximas habet vires vti licuisset. Nam que sperari reliqua libertas potest Atqz vtinam posset vlla. Respondissem canii verbo: qui cum a gayo cesare germanici filio conscius cōtra se facte coniurationis fuisse diceretur: si ego inqt scissem: tu nescisses.

¶ Nam de cōpositis falso litteris. Hic Boetius excusat se de secundo crimine sibi imposito. Imponebat̄ eniz sibi ꝙ scripsisset litteras ad imperatorem constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis theodorici. vnde dicit in littera. Nam de compositis litteris falso. qr false hoc mihi imponit̄ quibus litteris arguor sperasse romanam libertatem quid atinet dicere. cū non det̄ mihi locus defensionis. q̄rū litteraꝝ fraus idest fraudulētia. patuisset aperta. i. manifesta. si nobis licuisset vti confesione. i. allocutiōe ipsoꝝ delatorū. i. accusatoꝝ. quod. s. vti examinatiōe accusatoꝝ maximas vires habet i omnib⁹ negociis. idest causis iudiciariis. nam que reliqua libertas sperari potest romanis. q. d. nulla. tantū eni rex theodoricus inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat contra ipsum. vtinam posset vlla libertas sperari: vtiqz ita prudenter egissē de negocio quod regi non innotuisset: & respōdissez verbo Canii. qui cū accusaret̄ a gayo cesare filio germanici ꝙ esset reus cōiurationis facte contra se. respōdit canius si ego scissez tu nescisses. q. d. si eēm reus ita prudenter celassem negocium ꝙ ad tuam noticiā nūq̄ȝ peruēisset. ¶ Nota ꝙ in causis iudiciariis testiuz siue accusatorū examinatio maximas habet vires. quia ꝑ eā deuenit̄ ad rei veritatē sicut patet de daniele qui examinando duos presb̄ros false accusantes Susannā: ipsos de falsitate accusationis corā omni populo cōuicit. similiter bo. si dat⁹ fuisset sibi locus examinādi suos accusatores vtiqz ipsos mendaces reddidisset. ¶ Nota. Canius fuit quidā romanus prudēs et sapiens. accidit ut quidā ex romanis cōspirarent & facerent cōiurationē contra Gayū cesarē: et cum cesar proponeret Canio ꝙ esset reus illius cōiurationis facte. respondit si ego scissem tu nescisses. Sic Boe. respondisset. regi. Theodorico si sibi improperasset de litteris compositis super restituenda libertate ipsis romanis.

¶ Qua in re non ita sensus nostros meror hebetauit ut impios scelerata cōtra virtutem querar esse mollitos: sed ea que sperauerint effecisse vehementer admiror. Nam deteriora velle: nostri fuerit fortasse defectus: posse autē contra innocentiaz que sceleratus quisqz conceperit: inspectante deo mōstro simile est: vnde haud iniuria tuorum quidam familiariū quesiuit. Siquidem deus inqt ē: vn̄ mala: bona vero vn̄: si nō ē

¶ Qua in re non ita sensus. Hic Boetius ex dictis infert quandā admirationē. secūdo inuehit̄ cōtra senatores qui cōsenserunt in suā damnationem ibi. sed si phas fuerit. Dicit primo. Ex quo a malis iniuste acusatus sum: q̄ in re. propter quod. nō ita. idest nō intātū. meror. idest tristicia hebetauit. i. oppssit. sēsus nr̄os ut ego q̄rar. i. cōq̄rar ipios. i. malos molitos. i. machinantes scelerata. idest nequitiosa contra virturem. idest virtuosos homines sz ego admiror vehementer. idest fortiter effecisse. idest ad effectum produxisse. sup. illa que mali sperauerūt. idest conceperunt. Nam velle deteriora. idest mala. fortasse fuerit nostri defectus. idest ex nostro defectu. sz posse supple pficere malū contra innocentiam. idest homines innocentes que quisqz sceleratus cōceperit. idest cogitauerit deo hoc inspectante supple hoc est simile monstro. idest admirabile. vnde. idest pro tanto quidam tuorum familiariuz. idest philosophorum. quesiuit haud iniuria idest non iniuste.

siquidem pro certo. deus est vnde mala supple proueniũt vo ꝓ sed. vnde. idest a quo bōa si deus nō est. q. di. ex quo iniuste a malis accusatus sum propter hoc nō in tantũ suz oppressus dolore ꝙ conquerar malos machinari mala bonis: sed admiror ꝙ illi qui mala cōcipiũt cōtra bonos possunt producere ad effectũ. nam velle malũ est forte ex nostro defectu. sed ꝙ malus possit ꝑficere malum contra bonos deo hoc inspiciente est simile monstro. Unde quidam philosophus. Non iniuste quesiuit. Si deus est vnde proueniũt mala. et si deus nō est vnde ꝓueniũt bona.

¶ Nota ex quarto huius duo requiruntur ad aliquez effectum producendum. scilz voluntas ⁊ potestas. Requirit voluntas quia nullus aggreditur quod non vult. Requiritur potestas qz sine potestate voluntas frustrat. ꝙ autē mali habent voluntatē offendendi bonos nō est mirandũ sed ꝙ habent potestatem producendi ad effectum suam voluntatez deo respiciente est simile monstro. ¶ Nota simile monstro est quod contingit preter intentionem nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature sic videbatur boetio ꝙ mala preterordinem diuine prudentie contingerent. quod non videtur rōnale. cum deus sit summe bonus ꝙ aliquo modo sit causa mali. fieri ergo mala in mundo deo inspiciente videtur simile mōstro

¶ Nota ꝙ deus non est causa effectiua mali. cum sit sũme bonus. lz sit causa mali permissiua. quia ꝑmittit fieri malum. ⁊ sic exponit auctoritas prophetie. Ego dñs faciens omnia hec faciēs bonũ ⁊ creans malũ. sup. ꝑmissiue. Aliter dicit duplex est malũ scz pene ⁊ malũ culpe deꝰ ē causa mali pene quod punit. sed nō est causa mali culpe. quia hic est qui peccatũ non fecit.

¶ Sed si ꝓbas fuerit nepharios homies qui bonorum omnium totiusqz senatus sanguinem petunt: nos etiam quos ꝓpugnare bonis senatuiqz viderant ꝑditũ ire voluisse. Sed nũ idem de patribus quoqz merebamur: Meministi ut opinor quoniā me dicturũ qd facturũ ue presens ipsa semper dirigebas. Meministi inquam verone cum rex auidus cōmunis exitii maiestatis crimen in albinũ delatũ ad cunctũ senatꝰ ordinem trāsferre moliretur: vniuersi innocentiā senatus quanta mei periculi securitate defenderiz. Scis me hec ⁊ uera proferre: ⁊ in nulla vnꝙ mei lande iactasse. Minuit eni quodāmodo se probantis cōscientie secretũ. quotiēs ostentādo quis factum recipit fame precium. Sed innocentiā nostram quis exceperit euentus vides. Pro vere virtutis ꝑmiis falsi sceleris penas subimꝰ.

¶ Sed si ꝓbas fue. Hic Boetius inuehit contra senatum qui consensit in suam cōdēnationem tangendo suā beniuolentiam quā habuit ad eos ⁊ dicit. Si ꝓbas fue. idest ponamus ꝓbas esse nepha. homines idest malos homines consulatus qui omniũ bonorum ⁊ totius senatus. idest romane ciuitatis. petũt. idest desiderant. sanguinē. idest mortez: nos etiaz voluisse ire perditũ. idest ad perdendũ. quos viderant ꝓpugnare bonis hominibus. qz pro ⁊ senatui. Sz nũ idest nunqd. nos idē. scilz perdere merebamur de patribus idest de senatoribus quasi di. nō. sed o philosophia meministi vt opinor quoniam me dicturũ. i. volentē dicere. quid. idest aliquid ve ꝓ vel. facturuz ipsa semꝑ presens sup. existens dirigebas. idest regebas. ergo nec verbis nec factis offēdi senatũ. meministi inquā philosophia verone. idest apud veronā ciuitatem. cum rex theodoricus auidus existens communis exitiiꝰ. idest tormenti senatorum cum crimen lese maiestatis delatum in albinum ipse rex moliretur. idest laboraret. transferre illud crimen ad totum senatum. quanta securitate idest tutela. mei ꝑiculi defenderim. idest liberauerī innocentiam vniuersi senatus. idest totius ꝯsulatus. O philosophia tu scis me proferre. idest loqui. vera ⁊ nunꝙ me iactasse in vlla mei laude. enī pro. qz minuit quodāmodo secretuz conscientie. probātis. idest laudantis se. quotiēs quis ostētando idest manifestando factum recipit precium fame. idest mercedez laudis ab hominibꝰ. Sed tu. p. vides quis euētus exceperit. idest liberauit. nostrā innocentiam. nos subimus. idest sustinemus. penas falsi sceleris. idest false nobis impositi pro premiis vere virtutis. ¶ Nota ꝺm sene. dolor duplicatur cuz ab eo a quo bonuz merueras malum venit. cum igitur Boetius omnem beniuolentiaz exhibuerit senatoribus grauius doluit de sua offensione

¶ Nota in ciuitate verona cum Albinus esset accusatus de graui crimine ita vt diceret reus lese maiestatis. illud crimen rex theodoricus voluit transferre ad totum senatuz ⁊ ipsum damnare. Sed boetius exponens se periculis senatum liberauit. ¶ Item nota ꝙ secretuz conscientie est virtus que minuit cum aliquis virtuose operat iactando se ut consequat famā et laudē populi. Unde sene. conscientiam potiꝰ ꝙ famā attende. Et dicit. macro. Sapiēs gloriam suaz i conscientia ponit stultus autem in laude hũana Uñ dicit Isid. qui aliquod donũ a deo largitũ i laudē suam cōuertit proculdubio virtutē in viciũ transire facit.

¶ Et cuius vnꝙ facinoris manifesta cōfessio ita iudices habuit in seueritate concordes: vt non aliquos vel ipse ingenii error humani: vel fortũe conditio cunctis mortalibus incerta submitteret. si inflammare sacras edes voluissem. si sacerdotes impio iugulare gladio. si bonis omnibus necem struxisse diceremur: presentem tamē sententia confessum ⁊ cōuictum me pũnisset Nunc vero quingētis fere passuũ milibus ꝓcul moti atqz indefensi ob studiũ ꝓpensius in senatũ morti proscriptioniqz dānamur. O meritos de simili crimine neminē posse conuinci. Cuius dignitatē reatus ipsi etiā qui detulere viderũt.

¶ Et cuius vnꝙ facinoris. Hic boetius ostendit se ꝑturbatũ ex iudicũ seueritate ⁊ inflexibilitate dicens. Cuiꝰ vnꝙ facinoris. i. peccati manifesta confessio. i. cuiꝰ vnꝙ hominis peccatũ manifestũ habuit iudices ita cōcordes i seueritate. ut nō aliquos eoꝝ vel ipe error humani ingenii submitteret. i. flecteret ad misericordiā vel conditio fortune. i. euētus fortuitus existens incerta cũctis mortalibꝰ supple hominibꝰ submitterz aliquos eoꝝ. Si diceremur voluisse inflāmare. idest incēdere. sacras edes. idest ecclesias. et si nos diceremur struxisse. idest ꝓcurasse necē. idest mortē bonis omnibus. ⁊ si diceremur iugulare. idest ꝑũire sacerdotes impio gladio. tamē pro. sed sentētia. idest iudicium damnasset me ꝑñtem conuictuz confessuz crimine. sz nos procul moti. idest abñtes quingentis milibus passuũ ⁊ indefensi ob propēsius studiũ. idest propter studium intēsiꝰ nos damnamur. idest adiudicamur in senatũ morti. qz ꝓ ⁊ proscriptioni. Et tũc exclamat dicēs. O meritos idest dignos vel beatos. iudicio neminē posse cōuici de simili crimine sicut nec ego iuste cōuictus sum. cuiꝰ reatꝰ. i. criminis dignitatē. idest innocentiam. ipsi ēt viderũt. idest cognouerunt. qui detulere. idest accusauerũt me. ¶ Nota ꝙ iudices quādoqz mouent ad misericordiaz duplici de cā. primo mō propter errorē humani ingenii. quia humanũ ingeniũ sepe fallit in iudicio. quia ignorat vtrũ aliqñ iuste de re sentiat vel non ⁊ timens deum ne iudicet mouetur ad misericordiā parcēdo reo. Secũdo iudices mouent ad misericordiam ꝑꝑ euentũ fortune. qui incertꝰ est hominibus quod

bus. quod eni iudex in alio dānat sibi facile p fortunā eue nit. ⁊ illud debet recordari. sed nulla illaꝝ causarū mouit iudices ad miserandū boe. sed cōcorditer ipm damnabāt. ¶ Nota q nullus debꝫ dānari etiā pro crimine q̄tum cumqꝫ enormi nisi sit pn̄s cōuictus. vel crimē i iudicio cō fessus. b. aūt cū damnaretur nō erat cōuictus nec crimē cō fessus ⁊ erat absens. q: in studio athen̄. sic ergo iniuste erat damnatus. ¶ Nota q boe. cū damnaretur distabat a loco iudicii quingētis milibus passuū. ⁊ cū mille passus faciūt vnū miliare. ideo bn̄ distabat ad quingēta miliaria ¶ Nota Boetius dānat⁹ fuit proscriptiōi. Hug. dicit. pscriptō est iudicialis sententia lata ꝯ aliquem cui⁹ nomē p scele re de scriptura tabule enee delebatur. Cōsuetudo eni roma na fuit qd̄ noīa senatoꝝ quoꝝ ꝯsilio vrbs romana regeba tur aureis litteris in tabula enea scriberētur. vnde ⁊ patres cōscripti dicebātur. Et dr̄ proscript⁹ quasi procul a scri ptura positus. Et sic boetius erat proscriptus: quia nomē suum deletū fuit de tabula enea.

¶ Quam vti alicuius sceleris admixtione fusca rent: ob ambitū dignitatis sacrilegio me consciē tiā meā polluisse mentiti sunt: Atqui ⁊ tu insita no bis omnē rerū mortaliū cupidinē de nostri ani mi sede pellebas: ⁊ sub tuis oculis sacrilegio phas locum esse nō erat. Instillabas. n. auribus cogi tationibusqꝫ quotidie meis pitagoricum illud. Enyoy benō. i. deo nō diis seruiendū. nec cōue niebat vilissimoꝝ me spirituū presidia captare. quē tu in hanc excellentiam cōponebas vt cōsi milem deo faceres. Preterea penetral innocēs domus: honestissimoꝝ cetus amicoꝝ: socer sima chus etiam sanctus ⁊ eqꝫ actu ipso reuerend⁹ ab omni nos criminis huius suspitione defendunt.

¶ Quam vti. ⁊c. Hic boetius expurgat se de quibusdā ob iectis. scd̄o ostendit vnde sumpta fuit rō obiectionis. scd̄a ibi. Sꝫ o nephas. ¶ Nota boetio obiiciebatur q ipse vsus arte nigromantica sacrificaret demonibus pro dignitati bus acqrendis. de hoc boe. excusat se dicens. Quā sup. meam dignitatem. vti pro vt. fuscarent. idest denigrarent admixtione alicuius sceleris: mentiti sunt meam polluisse conscientiam sacrilegio. idest demonum obsequio ob am bitum. i. propter cupiditatem dignitatis acquirende atqꝫ p certe. tu insita. i. inserta. nobis pellebas de sede. i. de lo co. omnem cupidinem. i. omnem cupiditatem rerum mor talium. ⁊ sub tuis oculis non erat phas esse locum sacrile gio. i. cultui demonuꝫ. q pro ⁊. tu instillabas auribus qꝫ pro ⁊ cogitationibus meis illud pitagoricū deo non diis seruiendum. nec conueniebat me captare. i. optare. p̄sidia. idest auxilia. vilissimorū spirituum. idest demonum. quē tu componebas. i. locabas. in hanc excellentiā ut consimi lem deo faceres. p̄terea innocens penetral. i. vxor domus mee. cetus idest multitudo honestissimorum amicorum. Et socer simachus sanctus ⁊ eqꝫ reuerendus ipso actu de fendūt nos ab oī suspitione huiusmōi crimis. ¶ Nota q consuetudo inuidorum est cum non pn̄t alicui suam pbita tem auferre nitūtur ipsam saltem aliquo vicio denigare Et sic fama. boe. denigrata fuit vicio sacrilegii. ¶ Nota q sacrilegium est sacre rei furtuꝫ. ⁊ ponitur sacrilegus p homine scelerato. etiam sacrilegium est cultura demonū siue. idoloꝝ. Inde sacrilegus. i. ydolator ⁊ sic capitur in p posito. ¶ Nota q ambitus media pducta est cupiditas honoris. Sed. ambitus media correpta est circuitus. ⁊ pri mo capitur hic. ¶ Nota q pbia repellit omneꝫ cupiditatē bonoruꝫ exterioꝝ quod scribitur in. i. li. de plantis. q pbia tria inducit. s. mentis illustrationē. felicitatis appetitū. ⁊ mollis affluentie contemptū. ¶ Nota. pbia facit hominē similē deo. non similitudīe omnimoda. sed pricipatiua. ita q homo pticipat aliquid conditionis diuine. s. intelligentie Unde sene. Hoc mihi pbia pmittit q me parē deo reddit ⁊ alibi dicit. Uir speculatiu⁹ est q̄si de⁹ in hūano corpore hospitat⁹. ¶ Nota sacrilegiū nō habꝫ locū sub ocul. phi losophie. q: pbia p se oīa agenda ⁊ facienda ordinatissime disponit et nō pmittit hominē ad vana declinare. q: dicit tullius in li. de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ. p. a suspitione liberat. metu mortis nō cōturbat. ⁊ est suspitio vana reli gio. s. idoloꝝ cultura. ¶ Nota penetral. est secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in templo. vbi re ponūtur clinodia vel aliqua talia. ⁊ ponitur hoc p vxore boe tii p methaphorā ponēdo continens p cōtēto q: ipsa con sueuit morari in penetrali. ¶ Nota q symachus fuit qdā nobilis romanus ⁊ socer boetii cui⁹ filiaꝫ boe. duxerat no mine elphe. qui symachus non fuit tantū scūs interius in affectu. sed etiā reuerēdus in exteriori actu sic dicit. boeti⁹

¶ Sed o nephas. Illi vero de te tanti criminis capiunt fidem. atqꝫ hoc ipso videbimur affines fuisse maleficio: q: tuis instituti moribus imbuti disciplinis sumus. Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam. nisi vltro tu potius mea offensione lacereris.

¶ Sed o nephas. Hic boetius ōn̄dit vnde fuerit rō sumpta obiecti criminis. q: ex ipsa pbia cui deditus erat. Unde di cit exclamando. O nephas illi sup. mali capiūt fidem tāti criminis de te o pbia atqꝫ hoc. i. propter hoc. videbimur fuisse affines maleficio sacrilegii. q: nos sumus imbuti. i. instructi. tuis disciplinis. i. doctrinis. ⁊ sumus instituti. i. informati. tuis moribus. ita non est satis tuā reuerentiam nihil mihi pfuisse. nisi vltro. i. spōte tu potius lacereris ab illis mea offensione. hoc dicit boe. pro tāto. q: iniuria ti sūt sibi pp pbiam. ideomagis iniuriati sunt pbie q̄ꝫ sibi ¶ Nota qn̄ boe. vacabat studio. fugiebat cōsortia stultorū ⁊ querebat secreta loca pp studiū. ideo putabant ipm lo qui cū demonibus ⁊ eis sacrificare. ¶ Itē q: bo. fere om nia que volebat facere sua sapiētia faciebat. ideo putabāt eum demonē habere familiarem sibi obsequentem sicut apuleius opinatus̄ de socrate q haberet familiarē deū de quo fecit librū quē intitulauit de deo socratis.

¶ At vero hic etiam nostris malis cumulus acce dit: q estimatio plurimorum non reꝝ merita sꝫ fortune spectat euentum: eaqꝫ tantum iudicat eē puisa: que felicitas cōmēdauerit. Quo fit: vt exi stimatio bona prima omnium deserat infelices Qui nunc populi rumores: q dissone multipli cesqꝫ sententie: piget reminisci. hec tantū dixeri ego vltimam esse aduerse fortune sarcinā: q dū miseris aliqd̄ crimen affigitur: que perferunt me ruisse creduntur. Et ego siquidem bonis omnibus pulsus: dignitatibus exutus: existimatione feda tus beneficium tuli supplicium.

¶ At vero hic etiam Hic boetius ōn̄dit se esse pturbatū ex fame sue lesione dicens hic cumulus. i. augmētatio. acce dit nostris malis q existimatio. i. iudiciū. plimorū. i. vul garium non spectat. i. non respicit. merita reꝝ sicut homo meretur. sꝫ spectat euentū fortune. i. indicat hoīeꝫ fm q for tuna se hꝫ circa ipm. ⁊ ea tantū iudicat vulgus esse puisa a deo que ꝯmēdauerit fecilitas. i. pspa fortuna. quo fit. i. ex quo sequitur. vt existimatio bona deserat infelices. vn̄ me piget. i. tedet. reminisci qui nunc sint rumores ppli de me. ⁊ q̄ꝫ multiplices qꝫ p ⁊. dissone. i. discordātes senten tie sint de me. nā quidam dn̄t me reuꝫ esse. quidā nō. Hoc tm̄ dixeri. i. volui dixisse vltimā esse sarcinā. i. grauissimū

pondus. aduerse fortune q̄ dū aliqđ crimē affigit. i. imponit. miseris. i. infelicib⁹. ipsi credūtur meruisse sup. illa que ipsi miseri pferūt. i. patiunt Et ego bonis omnibus pulsus. qꝛ in exilium relegatus. ⁊ exutus dignitatibus qꝛ damnatiōe ꝓscriptus. ⁊ fedat⁹. i. maculat⁹ existimatione ego q̄ prius virtute honest⁹ reputabar. nūc scelere deformis reputor. ⁊ tuli. i. recepi suppliciū. i. penā ob bñficiuȝ. i. pp bñficiū. ¶ Nota q̄ vulgares nō iudicāt ſm merita rerū vtꝝ homo mereat aliqđ vel nō ſȝ iudicāt ſm euētum fortune. Vñ hoiem bñ fortunatū iudicāt felicē. male fortunatū iudicāt miseꝝ: ſȝ tale iudiciū falsuȝ ē. vñ dicit sene. 45. epl'a. Non felicem hunc estimes. quem vulgus appellat felicem. ad quem pecunia cōfluxit sed illum cui omne bonum in aīo est erectum ⁊ extensum. Itē bona estimatio deserit infelices. qꝛ primum maluȝ quod infelices incurrunt est q̄ vulgus male de ipsis opinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q̄ ex merito talia patiant

¶ Uidere aūt videor nepharias sceleratoꝝ officinas gaudio leticiaqȝ fluitantes. ꝑditissimuȝ quēqȝ nouis delationum fraudibus imminentē. iacere bonos nostri discriminis terrore ꝓstratos. flagitiosuȝ quēqȝ ad audendū quidē facinus impunitē: ad efficiendum vō p̄miis incitari. insontes autē nō mō securitate veruȝ ipsa etiam defensione priuatos. Itaqȝ libet exclamare ad deū celi.

¶ Uidere āt vi. Hic boe. oñdit se esse ꝑturbatū ex his q̄ vidit in mundo general'r. ſ. bonos deprimi ⁊ malos extolli. d. Ego videor videre. i. cognoscere nepharias officias. i. malas societates sceleratoꝝ hoiȝ fluitātes gaudio. qȝ. ꝓ ⁊ letitia. ⁊ quēqȝ ꝑditissimū. i. pessimū. imminētē. i. isistētē nouis fraudib⁹ delationū. i. accusationū. ⁊ video bonos iacere ꝓstratos. i. depssos. terrore nostri discriminis. ⁊ ēt video quēqȝ flagitiosum. i. prauū hoieȝ. incitari ad audendum. i. ad p̄sumendum. facin⁹. i. pctm̄ impunitē. i. sine pena. vero ꝓ sed. incitari p̄miis ad efficiendū. i. ad ꝑpetrandum. facinus. i. peccatū autē ꝓ sed. Ego video insontes. innocentes. nō mō. i. nō tantū. priuatos securitate veꝝ ēt defensiōe. Itaqȝ ꝓ ergo. libȝ. i. placet mihi exclamare ad deum celi. q̄re talia permittat in mūdo ut mali exaltētur ⁊ boni deprimant. ¶ Nota q̄ boe. q̄ erat turbate mētis ⁊ in statu miserie videbat q̄ mali in hoc mūdo eēnt potentes ⁊ viuerēt impuniti. boni aūt impotētes ⁊ viuerēt irremūerati. ſȝ ꝓbia in q̄rto hui⁹ ipm cōsolando. ꝓbat malos ſp eē ipotentes ⁊ bonos eē potentes. ⁊ malis nūq̄ȝ deesse sua supplicia ⁊ bonis nūq̄ȝ sua p̄mia. ¶ Nota q̄ officine dicūt domus officialiū vbi reponuntur ea q̄ ad ipsos spectant. ⁊ ad eoꝝ officia sicut sunt celaria ⁊ granaria ⁊ alia hmōi. Hic autē accipiunt officine pro cōgregatiōe malorum ⁊ dicuntur ab officio officis. qđ est noceo ces.

¶ Metrum quintum primi libri.

Stelliferi conditor orbis.
Qui perpetuo nexus solio
Rapido celum turbine versas.
Legemqȝ pati sydera cogis.
Ut nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obuia flammis
Condat stellas luna minores:
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus ortus:
Solitas iterum mutat habenas.
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondiflue frigore brume
Stringis lucem breuiore mora.
Tu cum feruida venerit estas.
Agiles noctis diuidis horas.

¶ Metrum quintum primi libri

Stelliferi cōditor orbis. Hic incipit q̄ntū metrum hui⁹ primi qđ dr̄ pindaricum ab inuētore. anapesticū a pede p̄dñante. Est āt anapest⁹ pes ꝯri⁹ dactilo constans ex primis duabus breuibus ⁊ tertia lōga sillaba. ⁊ ē metꝝ achathalecticū. i. sine defectu. In hoc āt metro boe. exclamat ꝯ ꝓuidentiam diuinā admirās q̄ oia regant a deo preter act⁹ hūanos: ſȝ hoc falsuȝ sit. tñ hoc. sic videbat ſȝ statū turbatū. Et diuidit. prīo cōmendat diuinā ꝓuidentiā ex gubernatiōe celestiū ⁊ terrestriū. scđo tāgit act⁹ hūanos nō regi a deo. tertio rogat deū ut regat act⁹ hoim scđa ibi Oia certo. tertia ibi q̄squis rex. Prīa diuidit. prīo ꝯmēdat regimē diuie ꝓuidētie circa celestia. scđo magis circa terrestria ibi. Tua vis variū tꝑat. Prīo dicit. O ꝯditor. i. creator. orbis stelliferi. i. ferētis stellas. q̄ nex⁹. i. adiūctus ꝑpetuo solio. i. eterne sedi vsas. i. freq̄nter vertis celū. rapido turbine. i. veloci motu. ⁊ cogis sydera pati legē. i. debituȝ ordinē. ut ipsa luna. nūc. i. aliq̄ñ lucida pleno cornu sicut in plenilunio. obuia. i. opposita totis flāmis. i. luībus fris. i. solis. ipa luna cōdat. i. abscōdat. minores stellas. q̄ in plenilunio nō vident pp maius lumē. ⁊ tu cogis nūc. i. aliq̄ñ vt ipa luna exñs pallida obscuro cornu ipa existens ꝓpior phebo. i. soli ꝑdat. i. amittat. luīa. i. lucē. q. d. tu facis ut luna q̄nto magis recedit a sole tāto magis illuminatur ⁊ luīe suo obscurat miores stellas: ⁊ q̄ntomagis appropinq̄t soli. tātoplus obscurat. ⁊ tu cogis ut hesper⁹. i. stella vesptina. q̄ agit algētes. i. frigidos ortus tꝑe noctis. i. in crepusculo qđ ē pria ps noctis scđ̄m solē. iste hesper⁹ de mane lucifer dictus pallēs in ortu phebi iteꝝ mutat solitas hēnas. i. solitos cursus. nā cū de vespe seq̄t soleȝ de māe p̄cedit ipm: ⁊ tu stringis. i. coartas. lucē. i. diē. breuiore mora tꝑe brume. i. hyemis. frōdiflue. i. faciētis frōdes fluere. cū feruida estas venerit. tūc tu diuidis. i. distinguis agiles horas. i. breues horas. noctis. q. d. tu facis q̄ tꝑe hyemali noctes sunt ꝓlixiores dieb⁹. i tꝑe estiuali ecōuerso. ¶ Notādū. q̄ deus dicit cōditor stelliferi orbis. qꝛ ab ipso depēdet celū ⁊ tota nā ex. iz. meth. ⁊ dr̄ residere in ꝑpetuo solio. qꝛ in celo qđ ē ꝑpetuū. nā celū est loc⁹ deoꝝ ⁊ spūuȝ. ⁊ oēs barbari ⁊ greci ⁊ q̄cūqȝ putant deos eē: eū locū q̄ sursuȝ ē deo attribuūt tanq̄ȝ imortale imortalitati coaptātes prīo celi ⁊ mūdi. ⁊ dr̄ vertere celuȝ rapido turbie. mot⁹. n. firmamēti dr̄ rapid⁹. qꝛ suo motu rapit secū alias speras. Vñ nota q̄ verso ē verbū freq̄ntatiuū ⁊ significat freq̄uēter vertere ⁊ i hoc innuit q̄ celū ſp mouet ⁊ ñ cessabit. qꝛ dicit cōmētator. nō est timēdū q̄ celū stet. Et rō qꝛ mouens mouet sine fatigatiōe ⁊ sine pēa. iz. metha. ¶ Itē deus est nexus ꝑpetuo solio. i. cōiunct⁹ ꝑpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso. ſ. eēntial'r seu p̄ntial'r. sacramentalit seu misterial'r. ⁊ misericordial'r. Essential'r ē in sua vera claritate in q̄ ipȝ homo nūq̄ȝ vidit. sicut dicit ꝓpbia. deū nemo vidit vnq̄ȝ sicut ipe est in ꝑpetuo solio. Sacr'al'r seu misterial'r. de⁹ ē i sacro eucaristie qđ rata fide credimus. Sȝ misericordial'r deus ē vbiqȝ. pȝ q̄ dicit scptura. mia dñi plena ē terra. ⁊ iñ ꝓuenit dictum cōe ſm q̄ dicit scptura. de⁹ est vbiqȝ. ¶ Nota ſm hugui. soliū ē sedes regal' ex solidis lignis facta. dicta a soliditate. i. a firmitate. ¶ Nota q̄ deus cogit sydera pati legē nō violēta nec coacta motiōe. qꝛ nullū violentū ꝑpetuū: sed cogit ea volūtaria ordinatiōe obſuare legē. i. determiatū motū ut tꝑe eis statuto oriāt ⁊ occidāt. ¶ Nota q̄ lūa ꝺ se ē corp⁹ opacū recipiēs lumē a sole. ⁊ in ea pte que est versus solē illūiat. cū āt directe opposita sit soli sicut i plenilunio tūc luīe suo obscurat miores stellas eo q̄ maius lumen obfuscat

scat

cat minus. sed cū luna ē ī ista pte celi in q̄ est sol sicut ↄtin git in coniunctiōe. tunc supior ps q̄ est versus solē est illuiata. ⁊ inferior ps q̄ est versus nos ē obscurata. ⁊ tunc nihil videmus de luna. sed cū incipit elōgari a sole tūc ps elongata incipit modicū appere nobis. ⁊ tūc dicim⁹ eē nouilunū ⁊ q̄ntoplus elōgat̄ tātopl⁹ appet nobis illūiata. ¶ Nota bo. dicit solē eē frēm lune qꝛ ſm fabulas iupiter ↄcubens cū latona genuit ex ea duos gemellos. s. phebū q dr̄ sol. ⁊ dianam q̄ dr̄ lūa. ⁊ sic ſꝫ fabulas sol ē frater lune. ¶ Nota stella que de vespe seq̄t̄ solē ⁊ de mane p̄cedit. hꝫ diuersa noīa. pꝫ p versum. Lucifer aurora ven⁹ vesper⁹ hesper⁹ idē Quō āt sit possibile ꝙ eadē stella d̾ vespe sequat̄ solē ⁊ de mane p̄cedat. dicūt. aliq ꝙ hoc n̄ ↄtingit ī vna ⁊ eadē pte anni. sꝫ in diuers. dn̄t. n. ꝙ ī estate seq̄t̄ solē: ⁊ in hyeme p̄cedit: sꝫ hoc ē ↄ̄ oēs auctores dicētes. hoc eē ī eodē tpe āni Alli dn̄t ꝙ mercuri⁹ ⁊ ven⁹ sint stelle siliis coloris ⁊ q̄ntitatis q̄ꝛ vna q̄nqꝫ seq̄t̄ solē alia p̄cedit. ⁊ sic vr̄ eē vna stella que seq̄t̄ ⁊ p̄cedit. sꝫ hoc n̄ ē. Hug. dicit ꝙ ven⁹ ē altior sole ⁊ loq̄t̄ ſm antiq̄s astrologos. q locauert venerē. s̄. solē cū igit̄ ↄtingit ꝙ ven⁹ ⁊ sol simul veniūt ad occasuꝫ. qꝛ ven⁹ ē altior diuti⁹ videt̄ ī sero q̄ꝫ sol. eadē rōne citi⁹ videt̄ ī mane q̄ꝫuis cito discurrant nam citi⁹ vident̄ ascendētia remota q̄ꝫ ꝓpinq̄ ⁊ diutius vident̄ descendētia remota q̄ꝫ ꝓpinqua. licet eq̄li motu incedāt. Sꝫ moderni astrologi locant venerem sub sole Alii. dicūt ꝙ vna est stella q̄ vno tpe sequit̄ solem alio tpe p̄cedit. Et dicūt ſm ptolomeū ꝙ illa stella habet epiciclū in cui⁹ circūferētia defert̄ corpus eius. Est āt epiciclus circul⁹ ꝑuus cui⁹ centꝝ ē in circūferētia orbis deferētis. nūc āt ē ita ꝙ epicicl⁹ veneris semp ē cū sole ita ꝙ si ꝓtrahat̄ liea a cētro terre p cētꝝ epicicli veneris ad firmamētū eadē linea trāsibit p cētrum sol. vel non multum distabit ab eo. cū autem venus ferat̄ in circuitu epicicli aliq̄n erit in eadem linea cum sole: aliq̄n p̄cedit aliq̄n seq̄t̄. Item mora solis sup orizontem facit diē cū dies sit latio solis sup terrā mora āt solis sub orizonte facit noctē. ⁊ qꝛ sol longiorem facit moram tpe estiuali sup orizontem. ⁊ breuiorem sub orizonte. ideo dies estiuales longiores sunt noctibus. in hyeme autem fit econuerso ꝓpter quod dies hyemales breuiores sunt noctibus.

Tua vis varium temperat annum.
Ut quas boree spiritus aufert
Reuehat mitis zephirus frondes:
Queqꝫ arcturus semina vidit
Sirius altas vrat segetes.
Nihil antiqua lege solutum.
Linquit proprie stationis opus.

¶ Tua vis va. ⁊c. Hic bo. cōmendat regimen diuine ꝓuidentie magis circa terrestria. s. circa ptes. anni. dicens O de⁹ tua vis. i. virt⁹. tpat. i. ordinat variū annū. i. diuersas ptes āni. ut mitis zephir⁹. i. vent⁹ vernalis. reuehat. i. reducat frōdes q̄s aufert. i. distribuit sp̄us boree. i. flat⁹ borree. et tua vis tpat. ut q̄qꝫ. i. q̄cūqꝫ semia vidit arctur⁹ illa stella: illas altas segetes. i. longas segetes. vrat sirius. i. stella canicula tpe estiuali. ⁊ subdit. Nihil solutū. i. segregatū. antiq̄ lege. i. eterna lege diuie ꝓuidētie. linq̄t. i. derelīq̄t op⁹ ꝓprie statiōis. i. ad qd̄ opandū est statutū. ¶ Nota ꝙ q̄ttuor sunt ptes. āni. ver. hyems. autūnus. ⁊ estas. In vere flat ventus q dicit̄ zephirus q est collateralis fauonii. ⁊ qꝛ flatus eius est lenis: id̄ dicitur mitis ⁊ producit viridia. In hyeme ⁊ maxime in principio viget flatus boree. q est ventus collateralis aq̄lonis cui⁹ flatus est fortis ⁊ frigidus. ⁊ destruit viridia dēudādo arbores. ¶ Nota ꝙ arcturus est stella circa maiorem vrsam q̄ dicitur videre semia. qꝛ tpe sui ortus. quo orit̄ cum sole tunc seminatur sicut in autūno. ¶ Nota. sirius ē stella q̄ alio nomine dr̄ canicula. ⁊ dr̄ sirius a sirē qd̄ ē tractus pp lōgū tractum caloris. apparet cū sol ē in cācro. ⁊ dr̄ vrere segetes. i. maturare. ¶ Nota. d̾ arcturo dicit ysido. i li. ethimol. arctur⁹ ē sid⁹ post caudā maioris vrse positū. ⁊ orit̄ tpe autūnali. sed vegeti⁹ dicit arcturum oriri post idus septēbres 17. klās octobris. Itē dicit Isido. cāicula ē stella ⁊ dr̄ siri⁹ q̄ estiuis mēsib⁹ in medio centro celi ē. ⁊ iuncta cū sole duplicat̄ calor eius. ⁊ dissoluūtur corpa a qua stella dn̄r dies caniculares in quibus moleste sunt purgationes.

Omnia certo fine gubernas.
Hominum solos respuis actus.
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices. premit insontes
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi resident celso
Mores solio: sanctaqꝫ calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris. iustusqꝫ tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria: nil nocet ipsis
Fraus mendacii compta colore.
Sed cum libuit viribus vti.
Quos innumeri metuūt populi.
Summos gaudent subdere reges

¶ Oīa certo fi. ⁊c. In ista pte boe. tangit actus hoim nō regi a ꝓuidentia diuina sꝫ derelictos regimi fortune dicēs. O deus tu gubernas oīa certo fine. i. certo ordine ad finē ⁊ respuis. i. sp̄nis regere solos act⁹ hoīuꝫ. g° o rector de⁹ tu merito cohibere. i. coerceas. cur lubrica fortuna. i. instabilis fortuna versat. i. vertit̄. tātas vices. i. alternationes qꝛ ipsa p̄mit insontes. i. innocētes. noxia pena debita sceleri. i. hoī scelerato. ⁊ puersi mores. i. hoīes puersi in morib⁹ resident in celso solio. i. alto loco. ipsi nocentes. i. mali calcant scā colla. i. colla scōꝝ hoīuꝫ iiusta vice. i. iiusta alternatiōe. q sancti poti⁹ deberēt calcare colla nocētū q̄ꝫ ecōuerso. ⁊ clara virtus. i. homo clare virtutis. latet condita. i. abscondita. obscuris tenebris. i. ab hoībus vicio obscuratis. ⁊ iust⁹ homo tulit. i. sustulit. crimē iniqui hois. ⁊ piuria nil nocent ipsis iniq̄s. ne fraus compta. i. ornata. mendacii colore. i. falsa apparentia nocet ipsis. sꝫ cū prauis libuit vti viribus. i. exercere vires. quos prauos metuunt innumeri ppli. i. vulgares. tunc ipsi gaudēt subdere. i. suplantare summos reges idest bonos ⁊ sapientes quorum est regere ⁊ alios gubernare. ¶ Itē deus oīa gubernat certo fine. qꝛ dicit cōmentator. io. meth. Deus est mēsura omnium ⁊ regula ⁊ infallibiliter verum metrū. ⁊ cōmentator dicit primo celi ⁊ mundi. Entia diuina nos gubernant ⁊ regunt ⁊ nobis sunt quasi finis. ¶ Item illud quod est sapiētissimū regit certo fine cum sapientis ē regere. sed deus ē sapientissimus eo ꝙ sapia a deo ꝓcessit. vn̄ scriptura. Oīs sapia a deo est. ¶ Nota boe. vidit in mundo bonos deprimi et malos exaltari. cum tamē poti⁹ fieret ecōuerso. Ideo sibi videbat̄ ꝙ actus et opatiōes hoīuꝫ non regerent̄ a deo. sed magis a fortuna que hūc hūiliat ⁊ hunc exaltat. Ideo boetius deo conquerit̄.

Oiam miseras respice terras:
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines quatimur fortune salo.
Rapidos rector comprime fluctus.
Et quo celum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

¶ O iaꝫ mi. ⁊c. Hic boe. rogat ut deus regat actus hoim. ⁊ homines sicut regit celum. d. O quisquis deus es tu q

nectis.i.coniungis.federa.i. concordias rerum : respice
miseras terras.i.hoies in terris habitantes. Nos enim
hoēs nō sum⁹ vilis pars sed valde nobilis tanti tui opis.
i.mundi.nos q̄timur.i.concutimur.salo.i.mari.⁊ amari-
tudine fortune.ideo tu deus comprime.i.restrige.rapi-
dos fluctus.i.magnos impetus fortune.⁊ eo federe. i.re-
gimine. quo regis immensum celuꝫ firma.i.robora.sta
biles terras.i.homines stabiles in terra. ¶ Nota boe.di
cit hominem non esse vilem partem mundi. qꝛ scribitur
in prologo li.de pomo arist.Homo est dignissima crea-
turarum similitudo oim ad imaginem dei factus.⁊ secun
do de aia.quodāmodo aia conuenit cum oibus creaturis
cuꝫ angelis in intelligendo:cum brutis in sentiendo.cum
plantis in vegetando.cum lapidibus in essendo. ¶ Nota
bo.comparat fortunam salo.i. mari. Sicut enim nauis
vndis marinis iactatur in altum nunc:⁊ nunc in profun
dum.sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuat᷑
nunc in aduersitate deiicitur.

Prosa quinta primi libri.

HEc vbi continuato dolore delatraui.il
la vultu placido: nihilqꝫ meis questi-
bus mota. P. Cum te inquit mestum
lachrimantēqꝫ vidissem illico miserum
exulemqꝫ cognoui. Sed q̄ꝫ longinquum esset exi
lium.nisi tua ꝓdidisset oratio nesciebā. Sed tu
q̄ꝫ ꝓcul a patria non quidē pulsus es: sed aber-
rasti. At si te pulsum existimari mauis:te potius
ipse pepulisti. Nam id quidem de te nunq̄ꝫ cuiq̄ꝫ
phas fuisset. Si enim cuius oriūdus sis patrie re
miniscaris:non vti atheniensium quondā multi
tudis imperio regit᷑:sed eius vnus dn̄s ē ⁊ vnus
rex:vnus ⁊ princeps qui regit eā. Qui frequētia
ciuiū non depulsiōe letat᷑. Cuius agi frenis atqꝫ
obtemperare iustitie summa libertas ē. An igno
ras illam tue ciuitatis antiq̄ssimā legē:qua sanci
tum est ei ius exulare non esse q̄squis in ea sedem
fundare maluerit. Nam qui vallo eius ac muni
mine continetur:null⁹ metus est ne exul esse me-
reatur. At quisquis inhabitare eam velle desie-
rit pariter desinit etiam mereri.

¶ Prosa quinta primi libri.

HEc vbi cōtinuato. Hic incipit quinta ꝓsa hu-
ius primi in qua boe.ondit quō phia se habuit
ad suam querimoniam ⁊ quid ex ea cognouerit
.2.phia quedam dicta Boetii irrationabilia
ꝑuipendit.3.sub breuitate recolligit ea q̄ ipsuꝫ
boetium ꝑturbant.4.phia dat modum remedendi ipsuꝫ
boe.secunda ibi. Itaqꝫ non tam me loci huius.tertia ibi.
Et tu quidem de tuis.quarta ibi.Sꝫ qm̄ pluribus. Dicit
primo postq̄ꝫ ego bo.delatraui.i. contra rōem locutus
sum.hec.sup.predicta ꝯtinuato dolore.i.assidua turbatō
ne.illa.sup.phia placido vultu nihil mota.i.irata. meis
questibus.de meis querimoniis.inquit.i.dixit. Cū.i.qm̄
ego vidissem te boe.mestū.i.tristem.qꝫ ꝓ ⁊.lachrymantē.
i.flentem.illico.i.statim cognoui te miseꝝ.qꝫ ꝓ ⁊ exulem
.i.patientem exilium.sed q̄ꝫ longiquum.i.remotum.esset
illud exilium ego nesciebam . i. ignorabam . nisi tua orō
i.smo.mihi ꝓdidisset.i.reuelasset.sꝫ tu sup.bo.qdē ꝓ cer
te.n̄ es puls⁹ q̄ꝫ ꝓcul.i. valde remote.a pr̄ia.i.a iudicio ra
tionis.sed aberrasti.i.deuiasti.at ꝓ sed.si te mauis.i.ma
gis vis.existimari.pulsum a patria potius sup.tu ipse pe
pulisti te. Bo. Nam pro qꝛ.quidem ꝓ certe.id sup. repe-
lere te a pr̄ia nunq̄ꝫ fuisset phas.i.licitum.cuiq̄ꝫ sup.hoi

mini. Si enim remiscaris.i.recorderis.cuius patrie.i.de
qua patria sis oriundus.i.natus.non vti pro sicut.sup. ci
uitas atheniensium quondam regitur.imperio.i.ex prece
pto multitudinis.i.multoꝝ rectorū.seq᷑ grecū qd̄ tm̄ va
let in latino.sed.vnus est dn̄s ⁊ vnus rex: vn⁹ ⁊ princeps
qui letat᷑.i.gaudet.de freq̄ntia idest frequenti inhabitatio
ne.ciuium.i.incolarum.⁊ non de pulsione.cui⁹ regis agi
.i.duci.frenis.i.p̄ceptis.atqꝫ pro.⁊ obtemperare.i.obedi
re.iustitie summa est libertas. An pro nunquid . ignoras
illā ātiq̄ssimā legē.i.statutū.tue ciuitatis.i.recte rōnis.q̄
sancitum est.i.confirmatū est ius non esse.i.ad eum non
ꝑtinere exulare.i.exilium pati quisq̄s.i.quicūqꝫ.maluerit
.i.optauerit.fūdare.i.locare in ea citate se.i. habitationē
suam.nam pro qꝛ.q continetur.i. comprehenditur vallo
ac munimine eius sup.ciuitatis.nullus metus.i.timor.ē
illi ut mereat᷑ esse exul.at pro sed. quisquis desierit.i.ces
sauerit.velle inbitare eam ciuitatem pariter desinit etiam
mereri.i.meritum consequi. ¶ Nota q͛ delatrare proprie
est canum.in proposito autem delatrare est vrgente dolo
re ꝯ̄ rōem loqui.⁊ sic boe.qꝛ dixit actus hoium non regi
a deo contra rationem loquebat᷑ ergo dixit se delatrasse.
¶ Nota non est hois sapientis moueri ex his q̄ dicuntur
ab insipiente contra rōem.sed magis debet insipientem
instruere ⁊ ip̄m ꝯsolari ergo philosophia nō fuit mota ex
q̄stibus boetii.sed magis ip̄m ꝯsolabatur. ¶ Nota phia
cognouit boetium esse miserum ⁊ exulem: miser est ille cu
ius animus sequitur mutationem reꝝ t̄paliū ita q͛ extolli
tur in ꝓsperis.⁊ deprimit᷑ in aduersis. Exul in proposito
est ille non qui mutat regionem sed q agit ꝯ̄ rōem. ¶ No
ta q͛ per lachrimas p̄t cognosci q͛ rō hois est turbata.sꝫ
q̄ꝫtum turbata sit non cognoscitur nisi sermone dolentis
ergo dicit phia lachrimis cognoui te esse exuleꝫ.sed quā
tum esset exilium nesciebam:nisi tua orō mihi prodidisset
¶ Nota.ille pulsus est a pr̄ia qui oino rōnem amittit.sed
ille aberrat qui infra patriā in aliquo rōeꝫ retinet et in ali
quo amittit. Boe.autem non erat pulsus procul a patria.
quia non totam rationem amiserat.credebat eniꝫ omnia
regi a deo.sed in hoc aberrabat q͛ actus hominum a deo
regi non putabat. ¶ Nota.de patria hois q̄ ē recta rō lo
quit᷑.sen̄.in de remediis fortuitoꝝ dicēs Pr̄ia ē vbicūqꝫ
hō.bn̄ ē.illud auteꝫ qd̄ bn̄ i hoies est nō in loco ē:in hois
inquā ptāte ē. si sapiens ē nō ꝑegrinat᷑.si stultus exulat
¶ Nota a patria rōis nullus boetium expulit nisi ip̄e seipꝫ
qꝛ bo.n̄ alieno ip̄etu sꝫ ꝓprio defectu termios ⁊ limites
rōnis exiuit. ¶ Nec ta citas athenēsiū regebat᷑ ip̄io multi
tudinis.primo.n. n̄ regebāt reges.postea.succedente t̄pe
principes:tādē ꝓ regimine ei⁹ singul' annis eligebant᷑.38
sapientes.sꝫ patria rōnis tm̄ vno principe regit᷑. s. deo q
est regl'a recte rōis. ¶ Nota hō dr̄ oriūdus a patria rōis i
q̄ꝫtum aia ei⁹ intellectiua.q̄ vtit᷑ recta rōne a deo oritur.
¶ Nota intm̄ hō manet in patria rōis iq̄ꝫtū deo subiicitur
⁊ legi diue:⁊ qꝛ deus in subiectione suoꝝ delectat᷑.iō le
tatur in multitudine ciuiū ⁊ n̄ in expulsiōe eoꝝ. Repellit᷑
āt aliquis a patria rōis a deo rebellādo ⁊ a recta rōe rece
dendo. ¶ Nota.qui obtēꝑat se deo ē summe liber.qꝛ in-
q̄ꝫtum aliquis agit s̄m rectā rōeꝫ intm̄ ē liber.sꝫ ꝑ obtem
perare se deo hō maxie agit s̄m rōeꝫ.g͛ tal' maxie liber ē.
vn̄ se.52.ep'la.dicit. Queris q̄ sit libertas.libertas ṽa est
nulli rei ꝑterq̄ꝫ deo s̄uire.eq̄nimiter prosꝑa ⁊ aduersa fer
re ⁊ fortunam in equū ducare.nota q͛ a citate rōis nullus
exulat nisi ꝑ affectioneꝫ t̄paliū.tal'āt affectio ē voluntaria
⁊ iō sola voluntate aliquis exulat a tli citate ⁊ qꝛ tal's affe
ctio non potest hominē occupare q̄ꝫdiu ē infra terminos
recte rōnis:iō dicit phia.nam qui vallo eius.⁊c̄.

¶ Itaqꝫ non tā me loci hui⁹: q̄ꝫ tua facies mouet
Nec bibliothece potius comptos ebore ac vi-
tro pictes q̄ꝫ tue mentis sedē requiro. In qua nō
libros sed id qd̄ libris p̄ciū facit: libroꝝ quondā

meoꝝ snias collocaui. Et tu qˀdē de tuis in cōe bonū meritis vera quidem: sꝫ ꝑ multitudine gestorū tibi pauca dixisti. de obiectorū qˀdē tibi vel honestate vel falsitate cūctis nota memorasti. d sceleribus fraudibusqꝫ delatorū recte tu quidē strictiqꝫ attingendum putasti: ꝙ ea melius vberi usqꝫ recognoscētis oia vulgi ore celebrentur. Increpuisti ēt vehementer iniusti factum senatus. de nr̄a ēt crimiatione doluisti. lese quoqꝫ opinionis damna fleuisti. Postremo vō aduersus fortunam dolor incāduit: ꝯq̄stusqꝫ ñ equa meritis p̄mia compēsari: i extremo muse seuiētis ut vtiqꝫ celum terras quoqꝫ par regeret vota posuisti.

¶. Itaqꝫ non tam. ꝛc. Hic pħia quedam dicta irrōnabilia bo. ꝑuipendit di. Ex quo aberrasti a patria rōis. itaqꝫ ꝑ gͦ non tam. i. non tm̄. facies. i. dispositio. huius loci. i. exilii. qꝫ. i. qꝫtuꝫ. tua facies. i. interior dispō mentis tue. mouet. i. ꝑturbat. me pħiaꝫ q̄ diecta ē aduersitate fortūe. ꝛ qꝛ superius ꝯq̄stus fuit de carentia bibliothece librorūꝫ. istā carentiam ꝑuipendens pħia di. Nec ego pħia requiro. i. inuestigo parietes bibliothece. cōptos. i. ornatos ebore. i. ossibus elephantum: ac pro etiam. vitro. i. gēmis preciosis. qꝫ. i. inqꝫtū. sup. ego requiro sedeꝫ. i. tranquillitatē tue mētis. in q̄ mente non collocaui. i. ñ posui libros sed id. i. illud qđ facit pretium. i. p̄ciositatem. libris. s. snias meorum librorum. ¶ Nota ꝙ Boetius supra conquerendo de statu suo solum deplanxit incommoda corporalia nō curans deiectionem animi sui. Unde philosophia contra hoc solum deplangit sui animi deiectionem ꝛ incōmoda corporalia ꝑuidēdit. ꝛ qꝛ supius q̄rta prosa dixit Boetius. Nunqđ non mouet te facies huius loci. Ideo pħia hic sibi rñdēs dicit. multoplus moueor propter animi tui deiectionem qꝫ ꝑꝑ locum exilii in quo existi: homo enim fortis aīo oī loco vtitur pro pr̄ia. Uñ Ouidius in lib. de fastis. Oē solum forti pr̄ia est piscibus equor. ꝛ qa etiam conquestus fuit de bibliotheca rñdet pħia ꝙ ipa potius deplangat snias libroꝝ quas per obliuionem perdidit qꝫ carentiam bibliothece ꝛ librorum. ¶ Et tu quideꝫ de tuis Hic pħia sub breuitate recolligit que Boetium perturbauerunt dicens. Et tu Boeti dixisti vera de tuis meritis. i. factis. in cōe bonum ꝛ propter oīum hoīum vtilitatem. sꝫ sup. dixisti pauca sup. beneficia. tibi euenisse pro multitudine gestorum idest factorum tuorum. ꝛ tu memorasti. i. recitasti. nota. idest manifesta cunctis hominibus de honestate. idest de saluatione senatus. s. vel falsitate. idest compilatione falsarum litterarum. obiectorum. i. imputatorū tibi. quidem pro certe. tu strictim putasti. i. existimasti. attingendum sup. esse recte. i. rationabiliter. de sceleribus. i. de vitiis. qꝫ pro. ꝛ fraudibus. i. deceptionibus. delatorū i. accusantium. ꝙ ea. i. oia ista. celebrent̄. i. memorentur melius. qꝫ pro. ꝛ vberius. i. copiosius. ore. i. sermone. vulgi recognoscentis. i. memorantis oia. etiam tu Bo. increpuisti. vehementer. i. fortiter. fcm̄. i. opus. iniusti senatus sup. totius. ꝛ tu etiam doluisti de nostra criminatione. i. vitupatiōe. ꝛ etiā tu fleuisti. i. ꝺfleuisti dāna. i. crimina. lese opiniōis. i. immaculate fame tue. Postremo. i. vltimo dolor incanduit aduersus fortunam. i. contra fortunam: qꝫ pro ꝛ. sup. tu. Boeti conquestus es non compensari. i. tribui. equa. i. digna premia. meritis. i. pro meritis. In extrēo. i. i fine. seuiētis muse. i. furiētis metri. tu posuisti. i. ꝺdisti vota. i. p̄ces. ꝙ ea par sup. diuine ꝓuidentie. regeret. terras. i. hoīes terrenos vtiqꝫ pro sicut regit celum.

¶ Nota ꝙ ista oia fuerunt causa perturbationis mentis. Boe. ꝛ ꝑtractant̄ ea in q̄rta ꝓsa ꝛ in fi. metri. o stelliferi.

¶ Sed qm̄ plurimus tibi affectuuꝫ tumultus incubuit. diuersumqꝫ te dolor ira meror distrahūt: vti nunc mentis es: nondum te validiora remedia contingunt. Itaqꝫ lenioribus paulisper vtemur: vt que in tumorem pertubationibus influētibus induruerunt. ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore mollescant.

¶ Sed qm̄. Hic pħia dat modū medendi ipm Boe. dicēs Sed quoniam plurimus tumultus. i. valde magna multitudo affectuum. i. passionum. incubuit. i. institit tibi. ꝛ dolor ira ꝛ meror. i. tristicia. distrahunt te diuersum. i. ad diuersa. sup. ideo vti pro sicut. nunc mentis es. nondum contingunt. i. respiciunt te. validiora remedia. i. fortiora medicamenta. itaqꝫ nos vtemur paulisꝑ. i. modicum. lenioribus sup. remediis. vt ea que induruerunt. i. indurauerunt in tumorem. i. inflaturaꝫ. perturbationibus. i. tristiciis ai influentibus. i. euenientibꝰ ꝛ vt illa mollescant. i. mollia fiant. blandiore tactu. i. leuiori medicina. ad recipiendam vim acrioris. i. fortioris medicaminis. ¶ Nota ꝙ Boe. fuit distractus multitudine affectionum. s. ira merore ꝛ dolore. Nam ira trahit hoīem ad vindictam dolor ad desperationem. meror ad totius mentis aggrauationeꝫ ideo dicit pħia ꝙ sua ꝑturbatio iam non possit sustinere fortiora remedia. sed velit sibi adhibere lenia vt ꝑ talia p̄paratus ꝛ dispositus ꝯñter posset ꝑcipe remedia acriora.

¶ Metrum. sextum primi libri.

Um phebi radiis graue
Cancri sydus inestuat:
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit.
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Nunq̄ purpureum nemus
Lecturus violas petas.
Cum seuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Uernos stringere palmites.
Uuis si libeat frui
Autūno potius sua
Bacchus munera contulit.

¶ Metrum sextum primi libri.

Um phebi. radiis graue. Hic incipit. sextum metrum huius primi qđ dicit̄ metrum gliconium ab inuentore coriambicum a pede p̄dñante. Est auteꝫ coriambꝰ pes ꝯstans ex prima ꝛ vltima longa et duabus mediis breuibꝰ Uñ primus pes huius metri est spondeus. secundus coriābus. tertius pirrichius q est pes ꝯstans ex duabus breuibus ꝛ loco eius aliqñ ponitur iambus q constat ex prima breui ꝛ vltima longa. In h̄ gͦ metro pħia ꝓbat dcm̄ suū per exempla. Dic̄ enim ꝙ Boe. pro nunc non ꝯuenirent remedia fortia. sꝫ alio tpe. probat gͦ ꝙ oia regrūt tp̄s determinatum ꝛ si fiant ex̄ suum tp̄s non ꝓsperant̄. ꝛ h̄ ꝓbat tribus exēplis. scđo. tangit tp̄a nō permisceri q̄ deus distinxit. ibi. Signat tp̄a. Primū exēplum est de semine qđ si seminat̄ non debito tpe nō ꝓfert fructum. Ut si qs seminaret in Julio vel in augusto. vñ dic̄ sic in lr̄a. Cum pro qñ. graue sydus cancri illius signi. inestuat. i. ardescit radiis phebi. i. solis tm̄. i. i illo tpe q credidit. i. cōmisit. larga semina. i. copiosa semina. sulcis. i. cauernis. terre. negātibꝰ sup. spē messis. talis elusus. i. frustratꝰ. fide. i. bñficio cereris. i. dee frugū. ꝑgat. i. accedat. ad arbores q̄rnas. i. quercuū. ꝛ vescat̄ fructibus eaꝝ. Tūc ponit scđꝫ exēplū ꝺ

floribus q̄s hō frustra q̄rit tp̄e hyemali cū tp̄s eorū sit in vere Vn̄ dicit in lr̄a. Tu lecturus. i. collectur⁹ violas. tales flores nunq̄ petas. i. accedas purpureū nemus. i. floridam siluam. cum idest qn̄. campus stridens. i. sonans cāpus inhorruit. i. horribiliter appuit. seuis aqlonibus. i. crudelibus ventis hyemalibus Tunc ponit tertium exemplum ⁊ est de vuis q̄ mature sūt in autūno ⁊ iō frustra q̄rātur tp̄e vernali. Vn̄ dicit in lr̄a. si libeat frui vuis n̄ q̄ras auida. i. cupida manu stringere vernos palmites. i. vernales vites. q̄ baccus deus vini. potius ꝯtulit sua munera. i. vuas autūno. i. tp̄e autūnali. ¶ Nota ꝙ sydus cancri. dr̄ graue. q̄ sole exn̄te in cancro hoīes grauāt̄ nimio calore q̄ tp̄e nō ē seminandū. q̄ ad h̄ ꝙ semen choalescat. reqrit̄ humor q calore solis feruido tp̄e resoluit̄ ⁊ euaporat.

¶ Nota s̄m fabulas cū pluto rapuerat ꝓserpinā mr̄ eius ceres q̄rēs ipāz ī terris ⁊ n̄ iueniēs denegauit hoīb⁹ bn̄ficiū frugū. ⁊ tūc hoīes ꝑgebāt ad arbores q̄rcuū ⁊ cōedebat glādes. ⁊ sic loquit̄. p. in lr̄a. ¶ No. de h̄ ꝙ dicit stridens cāpus dicit hu. ꝙ strideo des. vel stridio dis. est fortiter sonare vel dentes concutere.

Signat tempora propriis
Aptans officiis deus.
Nec quas ipse coercuit
Misceri patitur vices:
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem:
Letos non habet exitus.

¶ Signat tp̄a ꝓ. Hic on̄dit ph̄ia tp̄a n̄ ꝑmiscere q̄ deus distinxit dicens. Deus signat. i. ornat. tp̄a aptās ea ꝓpriis officiis nec ip̄e de⁹ patit̄ misceri vices. i. alternatiōes temporum ita ꝙ tp̄s vni officio deputatū ꝯueniat alteri q̄s vices tempoꝝ ipse coercuit. i. distinxit. ⁊ addit sic q̄rēs aliq̄ tp̄e non debito frustratur in q̄rendo. sic illud quod deserit certum ordinem p̄cipiti. i. festina via. illud non h̄ꝫ letos exitus. i. ꝓspeꝝ euentum. sic a sili si ph̄ia relicto debito tp̄e ministrasset boetio fortem medicinā: nō fuisset ꝓspata ī medicando ip̄m. ¶ No. ꝙ ꝑ debitū ordinē res ꝯ̄suant̄ in suo eē ⁊ ī sui nā. ⁊ ꝙ deficit ab ordīe ēt defic̄ ab eē. vn̄ boe. q̄rto h⁹ scd̄a ꝓsa. Est. n. qd̄ retiet ordinē seruatq̄ nāz qd̄ vō ab h̄ deficit: eē qd̄ ī sua nā situ ē dreliqt. pp qd̄ debit⁹ ordo in oībus ē obseruādus. vn̄ poeta. ē ordo sūma limes sapiētis ī arte. ergo dīc ph̄ia ꝙ p̄cipiti via. ¶ No. oē agēs ī agēdo dꝫ ꝯ̄stituere sibi bonū finē: q̄ rōne bōi finis agēs meret̄. ⁊ rōne mali finis demeret̄. vn̄ poeta n̄ dat̄ extemplo bona p⁹ primordia merces cōgrua: ſꝫ rectus p̄mia finis h̄ꝫ. Cū igit̄ iordiatio ipediat bōitatē finis iō vitāda ē.

¶ Prosa sexta primi libri.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tue mentis attingere atq̄ temptare: vt qui modus sit tue curatōis itelligā. B. Tu vō arbitratu inquā tuo que voles vt rn̄suꝝ rogato. P.

¶ Prosa sexta primi libri

Primū igit̄ pateris. Hic est sexta ⁊ vltima ꝓsa huius primi in q̄ ph̄ia inquirit cāz radicalē ifirmitatis Boetii ex quibusdā iterrogatiōib⁹ Et p̄io ph̄ia captat beniuolentiā Boetii. scd̄o ponit suas interrogatiōes ibi. Tū illa. Dicit p̄io: O Boeti anteq̄ adhibeam tibi remedia. ne pro nunqd. pateris. i. admittis. me ph̄iam. primū pauculis rogationibus. i. interrogationibus attingere sup. per. cognitionem. atq̄ tēptare. idest rimari. statum. idest dispositionē tue. mētis vt intelligā. i. cognoscam. qui sit modus tue curationis. i. sanationis. vō. ꝓ sed. Ego Boetius inquā. i. dixi. tu ph̄ia rogato. i. interrogato. tuo arbitratu. i. s̄m tuā voluntatē. que voles. vt ꝓ sicut. rn̄suꝝ. i. volentem rn̄dere

¶ Nota ꝙ ph̄ia more boni medici non solum scrutat̄ cās doloris per signa extrinseca sicut medici per vrinā ⁊ pulsum: q̄ hec signa qn̄q̄ fallunt. sed etiam scrutat̄ cās doloris Boetii per rn̄sionē ad qōnes. ⁊ primo captat eius beniuolentiam reddēdo ip̄m attentum ꝑ hoc ꝙ dicit pauculis rogatiōib⁹. ¶ Nota ꝙ infirmi h̄n̄t naturalē ipotētiam aliqd patiendi. ergo ex facili conturbantur: non solum ꝑ multas iterrogatiōes: ſꝫ ex vna sola. Volēs ergo ph̄ia mouere paucas qōnes Boetio infirmo. primo. captat eius beniuolentiam.

¶ Tum illa: huncccine inquit mundū temerariis agi fortuitisq̄ casibus putas: An nullū credis ei inesse regimen rōnis. B. Atqui iquā nullo existimauerim modo vt fortuita temeritate tam certa moueāt̄. Verum operi suo conditorem presidere deū scio. Nec vnq̄ fuerit dies q me ab hac sententie veritate depellat. P. Ita est inquit. Nā id etiam paulo ante cecinisti. hoīesq̄ tm̄ diuine exortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris qn rōne regerentur nihil mouebare. Pape aūt vehementer admiror cur in tam salubri sententia locatus egrotes. Verū altius perscrutemur. nescio quid abesse coniecto.

¶ Tum illa. Hic ph̄ia facit interrogatiōes. scd̄o cās totius infirmitatis ex rn̄sionibus Boetii recolligit. tertio on̄dit ip̄m curabilem esse dando modū ꝓcedendi circa curationem eius. scd̄a ibi. Quare plenissime. tertia ibi. Sꝫ sospitatis actori. Primo ph̄ia querit de mundi gubernatione scd̄o. de circunstantiis gubernationis. ibi. Sed dic mihi Adhuc diuidit̄: q̄ ph̄ia q̄rit. secundo Boeti⁹ rn̄det. tertio ph̄ia eius rn̄sionem approbat. Dicens ergo. O. Boeti putas hūc mundum agi. i. regi temerariis. q̄ ꝓ ⁊. fortuitis casibus. i. euentibus. an. i. nunqd. tu credis nullū regimē rōnis. i. prouidentie diuine inesse ei mundo. Ego Boeti⁹ inquam. i. dixi. atq. i. certe. non existimauerim. i. putauerim vllo mō. vt tā certa sup. entia moueant̄. i. regant̄ fortuita temeritate. i. improuisa stulticia. sed scio deum conditorem idest creatorem. presidere suo opi. i. sue creationi. nec dies fuerit vnq̄. i. ī aliquo tp̄e. que dies. depellat. i. remoueat me Boetiū ab hac veritate sn̄ie iam dicte Tunc ph̄ia approbās eius rn̄sionem. d. Ph̄ia inquit. i. dixit ita est. nā tu cecinisti. i. dixisti ēt illud pauloāte. i. in qnto metro h⁹ primi. q̄ ꝓ ⁊. tu deplorasti. i. planxisti. tm̄. i. solūmodo. ipsos hoīes eē exortes. i. carentes vel non ꝑticipes diuine cure. i. diuīe ꝓuidētie. nāq̄ pro q̄. tu nihil mouebare. i. dubitasti. de ceteris. sup. creaturis. qn regerent̄ rōne sup. prouidentie dei. aūt pro sed. pape est iteriectio admirātis ego admiror vehementer ꝙ tu locatus. i. posit⁹. in tā salubri sn̄ia. egrotes. i. langues. veꝝ pro ſꝫ. nos ꝑscrutemur altius. i. ꝓfundius ego nescio qd. i. aliqd sup. sit illud. qd̄ ego cōiecto. i. opinor. abesse tibi Boetio. ¶ Nota ꝙ ifirmitas Boetii partim fuit ex ī ordinata affectione. inquātū enim Boetius doluit de tp̄alium reꝝ amissione. ⁊ partim fuit ex falsa existimatōe quātū ad duo. Estimabat enī malos hoīes eē felices ⁊ potentes. scd̄o estimabat hoīes nō regi a diuina ꝓuidentia. ergo ph̄ia inquirit cāz radicalē ꝓpter quā Boetius incidit in istas icōmoditates. ⁊ quia radix totius morbi fuit diuine gubernatōis quātū ad hoīes ideo p̄io querit de mundi gubernatiōe. ¶ Nota ꝙ Boe. innuit duas rōnes ꝙ mūdus regat̄ a deo. p̄mā ibi. Tā certa. q̄ talis ē. Ea q̄ sūt certa ⁊ determiata n̄ regūt̄ a casu ⁊ fortūa. cū regimē taliū sit incertū. Sed ētia hui⁹ mūdi sūt certa. q̄ a certis causis ꝓducta. Scd̄am rōez innuit ibi. Veꝝ opi suo q̄ talis. ē Causatū regit̄ a sua cā. ſꝫ de⁹ ē cā mūdi. cū ab ipso dependeat celū ⁊ tota nā ergo ⁊c̄. ¶ Nota ph̄ia rōnabiliter mirat̄ ꝙ Boe. credens mūdū regi a deo putabat

deo putabat hoīes nō regi ab ipso: qꝛ posset pħia sic arguere. deus regit mundū ſꝫ te Boe. sed hoīes sunt principalis pars mundi sicut prius dixisti in metro. operis tanti pars non vilis. ergo homines reguntur a deo.

¶ Sed dic mihi qm̄ adeo regi mundū non ambigis: quibus etiam gubernaculis regatur aduertis. B. Uix inquā rogationis tue sententiā nosco nedum ad inquisita respondere queam. P. Nun me inquit fefellit abesse aliquid per quod velut hiante valli robore in animum tuam perturbationum morbus irrepserit.

¶ Sed dic mihi. Hic pħia querit de circunstantiis gubernationis mundi. secundo quia res gubernate diriguntur i suū finem ideo secundo querit de fine reꝝ. ⁊ quia gubernatio dei ſm rei veritatem etiam est circa homines. ideo tertio querit de cognitione hominis. secūda ibi. Sed dic mihi. tertia ibi. Sed hoc quoqꝫ. primo dicit. sed o bo. dic mihi pħie. qm̄ nō ambigis. i. dubitas mundū regi. i. gubernari a deo etiam nunquid aduertis. i. cognoscis. quibus gubernaculis mundus regatur. ego Boe. inquā. i. dixi. vix nosco sniam. i. itellectū. tue rogationis. i. tue interrogationis. nedum. i. adhuc nō. queā. i. possim. r̄ndere ad iqsita. i. ad interrogata. sup. pħia inquit. i. dixit. nun fefellit idest decepit me. sup. pħiam abesse. i. deficere tibi aliquid per quod velut hiante. i. patēte. robore. i. infirmitate. valli. i. munitiōis morbus ꝑturbationum. irrepserit. i. subintrauerit in tuum animum. q. d. nunqd eni veꝝ fuerit qđ ꝑ dixi tibi aliqd abesse ꝑ qđ abesse siue ꝑ quē defectū dolor intrauit te sicut apertum ostiū. ¶ Nota q̄ deus non regit mūdū aliqbus gubernaculis extrinsecus: qꝛ sic nō esset ꝑ se sufficientissimus sed regit ipm̄ sua potentia que attribuitur patri. sua sapia que attribuit̄ filio. sua pietate ⁊ clementia que attribuit̄ spūi scō ⁊ de hoc patebit in scđo huius.

¶ Nota illud qđ aliqs hō vix intelligit aliquo mō intelligit lꝫ cū difficultate ex hoc ergo q̄ Boetius dicit se vix intelligere interrogationem philosophie: innuit se aliquo mō intelligere: tamen cuꝫ difficultate propter dolorem oppri mentem rationem: ⁊ ideo respondere non potuit: ¶ Nota quando robur valla alicuius munitionis hiat propter aliquā rupturam in eo factam tunc hostes ingrediuntur munitionem. Sic a simili qm̄ munimē rōnis quo aius munitur tanq̄ vallo hiat propter defectum alicuius cognitionis: tunc necessario perturbationes affectuum subintrant animum.

¶ Sed dic mihi. meministi ne quis sit rerum finis quo ve totius nature tendat intentio. B. audieram inquā: sed memoriā meror hebetauit. P. At qui scis vnde cuncta processerint. B. Noui inquam deumqꝫ esse respondi. P. Et quid fieri potest: vt principio cognito: quis sit rerum finis ignores. Uerum hi perturbationum mores ⁊ ea valentia est. vt mouere quidem loco hominem possint: euellere autem sibiqꝫ totum extirpare nō possint.

¶ Sed dic mihi ⁊c. Hic pħia querit de cognitione finis rerū dicens. Dic mihi ne. i. an meministi. i. recordaris qs sit finis reꝝ sup. oium. ve pro vel. quo. i. ad quē finē intentio toti⁹ nature tēdat. i. laboret. ego Boeti⁹ inquā. i. dixi audieram sup. oli sed meror. i. ꝑturbatio hebetauit idest obscurauit. memoriā. i. intellectū. Atqui pro certo scis vn̄ cūcta. i. oia entia. processerint. i. principium suum habuerunt. Ego Boetius inquā. i. dixi noui. qꝫ ꝑ ⁊ r̄ndi deum eē sup. pricipiū oiuꝫ reꝝ. ⁊ dicit pħia ⁊ qđ. i. qm̄o pōt fieri hoc vt cognito. i. noto principio. s. oium reꝝ ignores idest nescias. qs sit finis reꝝ sup. oiuꝫ. ve pro sed hi. mores ꝑturbationū sunt. ⁊ ea valentia. i. vigor vel ptās ꝑturbationū est. vt quidē. i. certe possint mouere hoīem loco. i. a stabilitate ꝑfecte cognitōis. aūt pro sed non possint euellere sup. radicitus. qꝫ pro ⁊ extirpare. i. eradicare sibi totū.

¶ Nota pħia rōnabiliter querit Boetium an cognoscat finē oiuꝫ reꝝ. qꝛ finis est cā cāꝝ. ⁊ est optimū cuius gratia alia fiunt. ꝓpter qđ ignorato fine. nihil ꝑfecte cognoscit̄ eoꝝ que sunt ad finē. nam ſm exigentiā finis cetera moderantur. ¶ Nota qm̄ principiū ⁊ finis coincidūt in vnum sicut in circulo idem est principiū ⁊ finis: ⁊ tunc videtur mirabile q̄ tunc principiū cognoscit̄ ⁊ finis ignoret̄. cū ergo deus sit principiū ⁊ finis oium reꝝ cognito ipso sub rōne principii videt̄ etiā cognosci sub rōne finis. Q̄ đ āt deus sit pricipiū oiuꝫ pꝫ: qꝛ ab ipso deriuatū est singulis esse ⁊ viuere. primo celi ⁊ mūdi. Q̄đ aūt sit finis oiuꝫ pꝫ: qꝛ gr̄a eius oia fiunt ⁊ ad ipm̄ ordinant̄. nam in rebus ꝯstantib⁹ ex arte ⁊ natura semꝑ vilius est ꝓpter melius. Deus aūt ē optimum eoꝝ q̄ i natura sunt. ex prohemio metaphisice.

¶ Nota lꝫ ꝑturbati aliqualē cognitionē reꝝ hēant: tñ impediūt̄ ne ꝑfecte cognoscāt. Licet ergo Boetius aliqualr̄ cognouerit deū esse principiū reꝝ. tñ qꝛ turbatus fuit: ꝑfecte naturam huius pricipii nō cognouit: ⁊ ideo ignorauit ipsum esse finem rerum. ¶ Nota q̄ passio est motus particule appetitiue sub fantasia boni ⁊ mali ſm Eustratiuꝫ. ꝫ. ethi. ⁊ hi sunt mores passionum q̄ pn̄t hominē mouere a stabilitate perfecte cognitionis sed totaliter ipsum nō possunt euellere ab omni cognitione.

¶ Sed hoc quoqꝫ respondeas velim hominem ne te esse meministi. B. Quid ni inquā meminerim. P. Quid igitur homo sit poteris ne proferre. B. hoccine interrogas an esse me sciam rationale animal atqꝫ mortale. Scio ⁊ id me esse confiteor. ⁊ illa. P. Nihil ne te aliud esse nouisti. B. nihil. P. Jam scio inquit morbi tui aliā vel maximam causam quid ipse sis nosse desisti.

¶ Sed hoc quoqꝫ r̄ndeas velim. Hic pħia facit aliā interrogationē de cognitione humane nature dicens. Sed ego ēt velim tu respondeas. i. responsum des hoc. i. ad hoc ne ꝑ nunquid. tu meministi. i. scis te esse hominem. Ego Boetius inquā. i. dixi qđ. i. ꝓpter qđ ni. i. nisi: meminerim. i. sciuerim. ⁊ querit vlterius pħia. Igit̄ ne. i. nunqd. poteris proferre. i. dicere. qđ sit hō. i. diffinitionē hoīs. r̄ndet boetius nunqd pħia tu interrogas me hoccine. i. hoc. an. i. vtꝝ scio me eē rōnale. atq̄ pro ⁊ mortale aīal. ego boeti⁹ scio ⁊ confiteor. i. fateor. me esse id sup. aīal rōnale ⁊ mortale. ⁊ illa sup. pħia dixit. ne pro nunquid. nihil nouisti te esse aliud q̄ aīal rōnale mortale dicit Boetius nihil sup. pħia inqt. i. dixit. iam ego scio aliam causā sup. quā ignorātiā diuine prouidentie. vel maximā cāꝫ tui morbi. tu desisti. i. cessasti nosse. i. noscere qđ sis. ¶ Nota lꝫ hō sit mortalis ſm corp⁹ non tñ ſm aīaꝫ itellectiuā que est dignior pars hominis. Et qꝛ Boeti⁹ dixit se eē nihil aliud q̄ rationale ⁊ mortale: iō nō quesiuit nisi bōa mortalia. de quorū bonoꝝ amissione doluit non curās partē imortaleꝫ. s. aīam: rōe cuius debuit appetere bona immortalia. ideo pħia dicit q̄ Boetius se nō nouerit. ¶ Nota q̄ cā maxima morbi hominis ē seipm̄ ignorare: qꝛ dicit Boetius secūdo hui⁹ ꝓsa qnta. Q̄đ conditio humane nature est vt se cognoscat q̄ ceteras res excellat. Lum aūt nosse se desierit eadem natura infra bestias redigat̄. nā ceteris aīantibus sese ignorare naturaliter est. hoībus v̄o vicio venit. Et dicit: Temistius sup de aīa. Quid turpius est aīe cū sit aliorū cognoscitiua q̄ suiipsius est ignarra. aīa se ipsam ignorās q̄n̄o đ aliis fida putabat̄ cognoscitiua. q. d. nullo mō

¶ Quare plenissime vel egritudinis tue rationeꝫ

vel aditum reconciliande sospitatis inueni. Nā quoniam tui obliuione confunderis: ⁊ exulem te expoliatum propriis bonis esse voluisti. quoniaꝫ vō quis sit rerum finis ignoras: nequā homines atqꝫ nephariꝯ: potentes felicesqꝫ arbitraris. Quoniam vō quibus gubernaculis mundus regatur oblitus es: has fortunaruꝫ vices estimas sine rectore fluitare: magne non ad morbum modo: verum ad interitum quoqꝫ cause.

Quare plenissime. Hic pħia ex dictis Boetii recolligit oēs cās totius infirmitatis eius dicens. Quare ꝓ igit. ego pħia inueni plenissime. i. ꝑfectissime. rōnem. i. causā tue egritudinis. i. infirmitatis. vel inueni aditum. i. accessum reconciliande sospitatis. i. recuꝑāde sanitatis tue qꝺ declarat. Nam pro q̄r. qm̄ tu confunderis. i. confusus es obliuione idest ignorātia tuiipsius. tu voluisti te esse exulē qꝫ ꝓ ⁊. expoliatuꝫ. i. priuatū. ꝓpriis bonis. i. diuitiis. qm̄ pro quia tu ignoras. i. nescis qs sit finis rerū oīum. tu arbitraris. i. putas. nequā. i. malos. atqꝫ pro. ⁊ nephariꝯ. i. iniquos hoīes esse potentes. qꝫ pro. ⁊ felices. Qm̄ pro q̄r: tu oblitus es quibus gubernaculis. i. regiminibus. ip̄e mūdus regatur. tu estimas. i. opinaris. has vices. i. istas alternationes fortunarum. i. rerum fortuitarum. fluitare. i. diuagare sine rectore: iste sunt magne cause non mō. i. n̄ solū ad morbū veꝝ pro sed. sūt ad interitū. i. ad mortē vel ad ꝑditiōeꝫ aīe. ¶ Nota homo seipsum ignorans extra limites recte rōnis positus est: ⁊ talis dicit̄ esse exul vt priꝯ visum ē. ¶ Nota hō seipsū ignorans tm̄ se estimādo mortaleꝫ dolet de amissione bonoꝝ mortaliū. ergo dicit pħia q̄r tui obliuione confunderis. exuleꝫ te ⁊ expoliatū ꝓpriis bonis voluisti. ¶ Nota ex assecutiōe vel ꝑditiōe vltimi finis homo dicitur potens vel impotens. ex quarto huius quia ergo Boetius ignorauit vltimum finem rerum ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boetius ignorauit quibus gubernaculis mundus regeretur ideo ignorauit ꝙ deus sua bonitate omnia disponeret. ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore.

¶ Sed sospitatis auctori grates. ꝙ te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tue fomitem salutis veram de mundi gubernatione sententiam. ꝙ eam non casuum temeritati. sed diuine rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. iam tibi ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum tempus est vti: ⁊ eam mentium constat esse naturam. vt quotiens abiecerint mētes veras falsis opinionibus induantur: ex quibus orta perturbationum caligo verum illuꝫ cōfundit intuitum: hanc paulisper lenibus mediocribusqꝫ fomentis attenuare temptabo: vt dimotis fallatium affectionum tenebris splendorē vere lucis possis agnoscere.

¶ Sꝫ sospitatis auctori grates. Hic pħia oñdit Boetiū eē curabilem dando modum ꝓcedendi circa curationeꝫ eiꝯ dicēs. Tu des grates auctori sospitatis. i. sanitatis. ꝙ nōdum. i. non adhuc. natura. i. vigor naturalis destituit. i. deseruit. te totum. i. totaliter. nos pħia habemus maximū fomitem. i. radicem. tue salutis. i. sanitatis. s. veram sentētiā. idest intellectū. de mūdi gubernatiōe ꝙ tu credis eā sup. gubernationē. nō eē subditā. i. subiectā. temeritati casuū sup. fortuitorum sed diuine rōni. igit̄ nihil ꝑtimescas iam tibi Boetio ex hac minima scintillula. i. parua veritate. illuxerit vitalis calor. i. ardor mere veritatis aīam viuificans. Tunc dat modū procedendi circa curationē eius dicens. Sed qm̄ pro q̄r. nondū. i. non adhuc. ē tp̄s firmioribus remediis vti. ⁊ constat. i. manifestū est eam esse naturā mētium. vt quotiens abiecerint veras opiniones. induant̄. i. inuoluāt̄ falsis opinionibus. ex qbus falsis opinionibꝯ. caligo. i. obscuritas. ꝑturbationū. i. passionum orta. i. creata confundit illum veꝝ intuitū. i. cognitionem mentis. ego sup. pħia temptabo attenuare. i. remouere. paulisper. i. modicū hanc caliginē lenibus. i. facilibꝯ. qꝫ pro ⁊ mediocribꝯ fomentis. i. medicinis. vt dimotis. i. remotis tenebris fallatium affectionū. i. fallaꝝ opinionum vel passionum. possis agnoscere. i. intelligere. splendorem. i. claritatē vere lucis. i. lucide veritatis. ¶ Nota sicut in morbo corꝑali vigēte ꝑicipali membro puta corde pōt ꝑ medicinas introduci sanitas aliis mēbris: sꝫ naturali calore destituente ipsum cor frustratur spes sanitatis: sic ī morbo sp̄uali manēte ī Boetio cognitiōe illius ꝑicipii. ꝙ deꝯ gubernet mūdū. potest ꝓcurari salus quātū ad errorē in aliis. ergo dicit pħia q̄si congratulādo Boetio debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota qm̄ itellectꝯ abiicit verā opinionē. stati afficit̄ falsa opinione. q̄r itellectꝯ non abiicit veraꝫ opinionē nisi ꝓpter aliquā ꝑsuasionē ꝑ ꝯtrariū. nihil aūt ꝯtrariat̄ vō nisi falsuꝫ. ideo intellectꝯ nō pōt abiicere veꝝ nisi accipiēdo falsū. ¶ Nota tenebre affectionū impediunt rectū iudiciū: q̄r tristicia stupefacit ⁊ corrūpit naturā ex ethicis sed amor ⁊ odium ꝑuertunt iudiciuꝫ s̄m ptolomeū in centilogo. ⁊ ire ⁊ cōcupiscentie venereoꝝ maxime transmutant corpus. ⁊ qbusdam insanias faciūt 7. ethi. ⁊ īpedit ira aīuꝫ ne possit discernē veꝝ s̄ꝫ cathonē.

¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris.
Condita: nullum
Fundere possunt
Sydera lumen.
Si mare voluens
Turbidus auster
Misceat estum.
Vitrea dudum
Parqꝫ serenis
Unda diebus
Mox resoluto
Sordida ceno.
Visibus obstat
Quiqꝫ vagatur.
Montibus altis
Defluens amnis
Sepe resistit
Rupe soluti
Obiice saxi

¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris. Condita nullū. Hic incipit septimū ⁊ vltimū metrū huius primi qꝺ vocatur metꝝ adonicū ab inuentore. dimetrū a numero pedum. dactilicum a pede ꝑdominante. In quo metro pħia probat per exempla qꝺ dixit. dixit eni pħia ꝙ caligo perturbationū īpedit intuitū veritatis. hoc primo ꝓbat pħia tribus exemplis. scꝺo hortat̄ nos ad fugam ꝑturbationum ibi. Tu quoqꝫ si vis. prima in tres s̄m tria exempla que patebunt. dicit primo. Sydera cōdita. i. abscōdita atris nubibus. i. obscuris nubibus nullum lumen pñt infundere ad illuminandum terram. Tunc ponit secundū exemplū. Si turbidus auster. s. obscurus ventus. voluēs. i. mouēs mare. misceat. i. commisceat cū ceno qꝺ est in fundo. estū maris. idest feruorem: tunc vnda dudū. i. prius vitrea. i. transparens ad modum vitri par. i. similis. serenis. i. claris diebus. mox. i. statim sup. illa aqua facta sordida per flatum venti resoluto ceno. i. eleuato luto. obstat. i. resistit. visibus. i. oculis nō potentibus penetrare vndam maris. Tunc ponit tertiū exēplum. Amnis. i. fluuius qui de altis montibus vagatur idest discurrit. ille sepe resistit. i. reflectitur obiice. i. obiectione soluti saxi. i. rupti lapidis. rupe. i. de monte.

¶ Nota similitudo quā pħia pretendit est ista. Sicut sydera ꝯsueta nobis lucere ⁊ terram illuminare cessant hoc facere

cere propter interpositionem nubium obscurarum. sic intellectus ⁊ rō que lucent ⁊ illuminant hoiem in cognitione veritatis impediunt caligine perturbationū. ¶ Nota q̄ similitudo secundi exempli in hoc consistit. Sicut aqua maris manente clara ad modum vitri. visus pōt eam penetrare ⁊ videre que sunt sub aqua. sed si turbatur illa per ventum tunc obstat visui. sic aius hois quietus non impedit iudiciū rōnis. sed si moueatur ⁊ turbet affectioue tpaliū. stati obsistit rationi impediens eius iudicium. ¶ Nota q̄ similitudo tertii exēpli talis est. sicut aqua currēs de altis montibus libere recto tramite procedit. ⁊ p obstaculū lapidis qui resoluitur de monte impeditur ne recte pcedat. sic rō libera non impedita recte iudicat. si autē rō afficit motibus affectuum īpeditur in iudicio ⁊ veritatis cognitiōe. ¶ Nota q̄ rupes est moles lapidea siue mons lapideus. sed saxum est pars resoluta a rupe. i. a monte.

Tu quoqz si vis
Lumine claro
Cernere verum.
Tramitte recto
Carpere callem.
Gaudia pelle.
Pelle timorem
Spemqz fugato:
Nec dolor assit.
Nubilla mens est:
Vinctaqz frenis:
Hec vbi regnant.

¶ Tu quoqz si vis: Hic pħia hortat ad fugam pturbationū siue affectionum animi dicēs. Si tu vis cernere. i. videre vel iudicare. verum. i. veritatem. claro lumine. i. vera cognitione. ⁊ si vis etiā carpe. i. attingere. callem. i. viam veritatis. recto tramite. i. processu rōnis. tunc tu pelle. i. repelle gaudia. s. que sunt de bonis pñtibus. ⁊ pelle. i. remoue a te timorē sup. de futuro malo. qz pro ⁊ tu fugato spē sup. que est de bona fortuna. nec ēt assit dolor sup. qui est de presenti amissione bonorum. sup. que est mens est nubila. i. obscura vel aperta. qz pro. ⁊ est vincta. i. ligata frenis. i. ligaminibus. vbi. i. inqua mente. hec sup. pdicta regnāt. i. dñantur. s. gaudium de presentibus bonis. timor de futuro malo. spes de futuro bono. dolor de presenti malo. ¶ Nota sicut prius tactum est affectio est motus particule sensitiue sub fantasia boni vel mali animum afficiens ⁊ rectū rōnis iudiciū impediens. Et sunt quattuor affectiones tales pricipales ad quas oēs alie reducunt. s. gaudium. spes. timor. ⁊ dolor. quarum sufficientia sic accipit. Ois passio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter. vel respectu boni presentis. sic est gaudium. quod est de presenti bono. Si est respectu boni absētis. sic ē spes que est de futuro bono. Si aūt passio ē respectu mali. hoc dupliciter vel respectu mali presentis sic est dolor. qui est de presenti malo. Si est respectu mali absentis. sic ē timor qui est de futuro malo. ¶ Nota q̄ iste passiones non sūt pellende vt non sint in animo hois. q2 vix inuenit homo sine ipsis. sed sic sunt pellende vt non dñent in hoie vn̄ sedare hmōi passiones vt non dñent est hois virtuosi. q2 virtus consistit in moderatione passionū. Si aūt regnāt ⁊ dominantur in hoie. tunc īpediunt iudiciū rōnis. ppter qđ dixit. Eustratius super lib. ethi. oz reluctari ꝯ passiones sensitiuas que si preualuerint impediunt vires anime. ¶ Nota iste passiones ⁊ affectiōes si ordinant ad terrena. tūc sunt nociue. attamē pñt esse meritorie ⁊ virtuose si fuerint ad debitos fines ordinate. Vn̄ richard⁹ in lib. iz. patriarcharum dicit. Ordinatū ⁊ verum gaudiū tunc habemus qn̄ de veris ⁊ eternis bonis gaudemus. Etiā timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus. q2 scriptum est. Initiū sapie timor dñi. Et idem richar. dicit. Prima virtutū proles sine qua ceteras habere nō pt ē timor dei. Itē spes vt dic idem rich. efficitur ordinata. si de indulgentia veie generatur. Vn̄ dicit vere ⁊ absqz dubio. quāto qs frequētius quātoqz vehemētius de suo reatu interno dolore afficitur: tanto certior tantoqz securior per spem de indulgentie venia efficitur. Similiter dolor est virtuosus quando fit ad deplangenduz culpam. Unde rich. Quanto quis vehementius metuit penam quā meruit tanto acerbi⁹ plāgit culpam quā fecit.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipit prosa prima secundi libri.

Ost hec paulisper obticuit. atqz vbi attentionem meaz modesta taciturnitate collegit: sic exorsa ē. P Si penitus egritudinis tue causas habitumqz cognoui. fortune prioris affectu desiderioqz tabescis: ea tm̄ animi tui statū sicuti tibi fingis mutata puertit

¶ Incipit secundus. Prosa prima

Ost hec paulisp. Hic est secūdus liber Boe. de consolatione pħie. qui ꝯtinuat ad librum pcedentem in h unc modum. Postq̄ pħia i primo libro inuestigauit cās radicales infirmitatis. B. in hoc secūdo pcedit ad eius curationē. primo adhibendo sibi remedia leuia. scdo remedia validiora in libris conseqūtibus. Hūc enim modū medicandi pħia pmisit Boetio. Et diuidit iste liber. in. 16. partes q2 sunt octo prose ⁊ octo metra huius secundi. que partes patebunt. quid āt in qualibet parte agatur similiter videbitur. Prima prosa diuiditur. prio oñdit Boetius quid pħia egerit post predicta ⁊ resumit vnam causam doloris Boetii. secūdo pħia ponit quendā effectum fortune. tertio excusat se de quodā. quarto tangit opportunitatem medēdi Boetium. quinto pcedit ad leuia medicamēta eius. secunda ibi. Intelligo. tertio ibi. Sz vt arbitror quarta ibi Sed tps est. qnta ibi. Quid est igitur o homo. Primo dicit. Post hec que dicta sunt pħia obticuit. i. tacuit. paulisp. i. modicū: atqz pro. ⁊ vbi. i. postq̄. collegit. i. intellexit. meā attentionē. i. diligentiā. modesta taciturnitate. i. tempato silentio. exorsa est. i. incepit loqui. sic. i. taliter. si pro quia ego cognoui cās. i. rōnes radicales. qz pro. ⁊ habitū. i. dispositionem egritudinis. i. infirmitatis. tu boeti tabescis. i. tristaris affectu. qz. p ⁊. desiderio prioris fortune que fuit tibi prospera. ea fortuna mutata. i. variata apud te. peruertit idest mutauit. statum. i. dispositionem tui animi. i. tue mentis sicut tu tibi fingis. ¶ Notandum q̄ pħia post predicta obticuit vt Boetius magis aio deliberato vba pħie colligere posset. ⁊ sibi rn̄dere q2 ꝫ Sen̄. i prouerbiis. Deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberandum est diu quicquid faciendū est semel. discute qđ audias. pba quid credas. Et ideo pħia obticuit tanq̄ lassata ex qōnib⁹ prius motis. Unde Sen̄. in lib. de virtutibus cardi. non semper in actu sis sed interdū aio tuo requiez dato ⁊ requies illa plena sit sapientia. ¶ Nota de hoc qđ dicit modesta taciturnitate. duplex est taciturnitas quedaz moderata. alia supflua. Moderata taciturnitas est qn̄ tacetur qn̄ tacendū est. de qua loquitur. Sen̄. in prouerbiis dicens. Tene semp vocis ⁊ silentii tpamētū. tm̄ in hoc libentius incūbe vt libenti⁹ audias q̄ loquaris. qui enim nescit tacere nescit loq. Supflua taciturnitas ē qn̄ tacet cū loquendum est. de qua dicit poeta. Nā nimiū tacuisse nocet. ¶ Nota q̄ Boetius in statu miserie non erat magnanimus. quia habuit animum peruersuz fortuna. Magnanimus enim est qui contra difformes insultus fortune vnanimi mentis constantia militat ꝫm Albertum super primo lib. ethi. ⁊ Sen̄. in epl'a ad lucillum dicit. Primū argumentū cōposite mentis existimo posse cōsistere ⁊ secum morari. ¶ Nota q̄ pħia dicit fortunā esse mutatā circa Boetium sicut ipse fingit. B dicit p tāto q2 ꝫm rei veritatē fortūa. n̄ erat circa ipz mutata sic pħia ifra pbauit

¶ Intelligo multiformes illius prodigii fucos ⁊ eousqz cuz his quos eludere nititur blandissimā familiaritatez exercet. Dum intollerabili dolo

re confundat eos quos inseperata relinquerit. Cuius si naturam mores ac meritum reminiscare: nec habuisse te in ea pulchrum aliquod. nec amisisse cognosces.

¶ Intelligo multiformes. Hic phīa ponit quendaꝫ effectū fortune dicens. ego intelligo. i. cognosco. multiformes fucos. i. deceptiones. illius prodigii. i. fortune. ⁊ eousqꝫ. i. tādiu. s. ipsa fortuna exercet blandissimam familiaritatem cum his quos nititur. i. laborat. eludere. i. decipere. dum. i. donec confūdat. i. ꝯtrahat. itollerabili dolore eos quos fortuna insperata. i. sine spe. reliquerit. i. dimiserit. cuius. s. fortune. si tu Boeti reminiscare. i. recorderis naturam mores ac pro etiam meritū. i. dignitatē: nec ēt cognosces te Boetium in ea fortuna habuisse aliqd pulchꝝ nec amisisse. ⁊ per ꝯñs de amissione eius nihil esse dolēdū. ¶ Nota ꝙ prodigium est miraculum preter solitum cursum nature proueniens. ⁊ dicitur prodigium quasi porro producens homines in admirationem. Uel ẜm Hugui. prodigium est monstrum ad vastandum paratum dictu in a ꝓdigo. gis. quod est. vasto stas. Fortuna aūt pōt dici prodigium. primo qꝛ ducit hoies in admirationem eo ꝙ bonis mala ⁊ malis bona tribuit. Uel dicit prodigium secundo mō qꝛ vastat aīuꝫ hois. ꝓspera enī fortūa vastat aīuꝫ hois per nimiā sollicitudinē. aduersa per nimiā desolationem ¶ Nota fucus in vna significatione dicit color suprapositus naturali colori. ⁊ ponitur pro deceptione. qꝛ talis color decipit visum cuꝫ facit mulierē deformē apparere pulchrā. ¶ Nota ꝙ fortuna sua familiaritate decipit hoiem ⁊ cōfundit. qꝛ dicit Señ. in lib. de consola. filii elye. Neminē aduersa fortuna cōminuit nisi quē secūda decepit. ⁊ dicit in ꝓuerbiis. Fortuna quē nimiū fouet hunc stultum facit. Fortuna nulli semel obesse contenta est. Fortuna vitrea est dum splendet frangit. Et Seneca. 3. eplā dicit. Neminē eo fortuna prouerit vt non tantū illi minaretur quantuꝫ promiserat: noli huius tranqllitati ꝯfidere. memēto ꝙ mare euertit ⁊ eodē die vbi luserunt nauigia absorbentur.

¶ Sed vt arbitror haud multum tibi hec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas. enim presentem quoqꝫ blandientem virilibus incessere verbis: eamqꝫ de nostro aditu prolatis insectabare sententiis. Uerum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quali conflictu contigit animorum. Sic factum est vt tu quoqꝫ paulisper a tua tranquillitate discesseris.

¶ Sed vt arbitror haud. Hic phīa excusat se de quodam dicens. Sed vt ego phīa arbitror. i. opinor haud multum idest non multū. laborauerim reuocare. i. reducere: tibi h̓ sup. predicta de moribus fortune in memoriā. enī pro qꝛ tu solebas. i. consuetus fuisti. pñtem. i. astantem fortunā. quoqꝫ idest etiam blandienteꝫ. i. incessere. i. arguere virilib⁹ idest asperis verbis. qꝫ pro. ⁊ insectabare persequebaris. eam fortunam de nostro aditu. i. nostra informatione prolatis. i. pronunciatis sententiis. verū pro ſꝫ. omnis subita idest festina mutatio. non ꝯtingit. i. aduenit. sine quodā conflictu. i. turbatione animorum. sic. i. taliter. factum est ſcꝫ de te. vt tu discesseris paulisper. i. modicum. a tua trāquillitate. i. a tua mentis quiete. ¶ Nota ꝙ sapiētis ⁊ magnanimi est cōtra fortunam constanter militare ⁊ nō pusillo animo succūbere. Unde Seneca in libro de clemētia dicit. O magnos viros qui maligne fortune succumbere nesciunt ⁊ aduersas res sue virtutis experimenta faciunt. nā ẜm Aristo. primo ethi. Sapiens scit bene ferre fortunaꝫ quia hꝫ se sine vituperio sicut tetragonū. Corpus enim tetragonū quocūqꝫ proijcitur firmiter stat sicut animus sapientis constans permanet quacūqꝫ fortuna iminente.

¶ Nota ꝙ quies animi fit per sedationē passionuꝫ que causatur ex ordinatione rationis cuꝫ deliberatione: sed subite mutationes preueniunt deliberationem rationis ideo mutant ⁊ turbant animum: propter quod dicit phīa. Ois subita mutatio rerū non contingit sine cōflictu animorum.

¶ Sed tempus est haurire te aliquid ac degustare molle atqꝫ iocundum: quod ad interiora transmissum validioribus haustibus viam fecerit. Assit igitur rhetorice suadela dulcedinis: q̃ tūc tm̄ calle recto procedit cum nostra instituta non deserit. Cumqꝫ hac musica laris nostri vernacula nūc leuiores: nūc grauiores mōs succinat.

¶ Sed tempus est haurire te aliqd. Hic phīa tangit opportunitatem medendi ipꝫ boetiū dicens. Sed tps est. i. istat te boetium haurire. i. recipe. ac pro etiam. degustare aliquid molle. i. facile. atqꝫ pro ⁊ iocundū. i. delectabile. qđ sup. leue vel delectabile. transimissum ad interiora ſcꝫ tui animi. fecerit viam validioribus haustib⁹. i. fortioribus remedijs. igit pro ergo. suadela. i. ꝑsuasio. rhetorice dulcedinis. i. rhetorici ornatus assit. i. pñs sit. que rhetorica ꝓcedit tm̄. i. solūmodo. tunc recto calle. i. recta via cuꝫ nō deserit. i. derelinquit. nr̄a instituta. i. documenta: Cumqꝫ hac. s. rhetorica. musica. i. arsmetrica. vernacula. i. famula nostri laris. i. nostre domus. s. assit ⁊ succinat. i. decantet. nūc. i. aliqñ leuiores modos. i. faciliores versus. ⁊ nūc idest aliqñ grauiores. i. difficiliores. ¶ Nota ꝙ phīa inuitat duas scientias ad curationē Boetii. i. rhetoricā ⁊ musicam. Rhetoricam inuitat rōne prose in qua vtitur rōnibus ꝑsuasiuis rhetoricis coloribus adornatis. Musicam inuitat ꝓpter metrū. naꝫ sicut in musica vtimur arsi ⁊ thesi idest cōcordi eleuatiōe ⁊ depressione vocis. sic silr in metro vtimur eleuatione. qñ ꝓducte syllabe eleuāt ⁊ vtimur depressione. qñ breues syllabe depriınūt quadaꝫ ꝯcordia proportionali. ¶ Nota dicit Tullius in prohemio rhetorice sue. ꝙ eloquentia sine sapia plerūqꝫ obesse pōt nunqꝫ āt prodesse. cū igit rhetorica sit scia eloquēdi ornate. ipa nō ꝓdest sine sapia. iō dicit phīa ꝙ rhetorica tūc ꝓcedit. recto calle quando non deserit nostra instituta que sunt instituta ⁊ documenta sapientie.

¶ Quid est igitur o homo quod te in mesticiā luctumqꝫ deiecit. Nouum credo aliquid inusitatumqꝫ vidisti. Tum si fortunam putas erga te esse mutatam: erras. Hi semper eius mores sunt: ista natura. seruauit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cū blandiebatur: cum tibi false illecebris felicitatis alluderet. deprehēdisti ceci numinis ambiguos vultus. Que se se adhuc valeat aliis tota tibi ꝓrsus innotuit.

¶ Quid est igit o homo. Hic phīa adhibet Boetio leuia medicamenta. Ubi nota ꝙ leuia medicamēta siue remedia dicūt rōnes sumpte ẜm cōem vsum hoium. ꝑsuadētes nō esse dolendū de aduersitate fortune. Remedia aūt validiora sunt rōnes que sunt ꝯ cōem opinionē hoiuꝫ. oñdentes quid sit summū bonū. ⁊ in quo ꝯsistat. ⁊ quō ad ipm ꝑueniat. ⁊ ꝙ mali sunt ipotentes ⁊ boni potentes ⁊ similia. Prio ergo oñdit phīa nō esse dolēdū de fortuna qꝛ seruat propriā naturā circa ipm. ⁊ hoc oñdit qnqꝫ rōnib⁹ persuasiuis: Scđam ponit ibi. Si probas Tertiam ibi. An vo. Quartā ibi. Qđ si nec Quintaꝫ ibi. Postremo equo ⁊c. Prima rō talis est. Nullus i mesticiā ⁊ luctū deiicit nisi propter aliquid nouum vel inusitatum ꝯtingens circa ipꝫ ſꝫ mutatio fortune non est aliqd nouū vel inusitatū. ergo ei⁹ mutatio nullū dꝫ deiicere in dolorē. Dicit ergo in lr̄a. Igit o hō idest tu Boeti qd est illud qđ deiecit. i. prostrauit.

uit.te in mesticiam.qz pro.⁊ luctum ego pħia credo q tu Boeti vidisti aliqd nouū.qz pro ⁊ insitatū.i. inconsuetū sup.contingere.circa te tu.Boeti putas.i. estimas. ipam fortunā eē mutatam.i.peruersam a sua natura.erga.i. circa te.erras.i.false estimas.qz hi semper sunt eius mores. ista ē natura eius q nunc sit aduersa nunc prospera ipsa fortuna seruauit circa te potius ꝓpriam constantiam in ipsa sui mutabilitate qz mutatio fortune est sua constantia talis enim erat.s.mutabilis.cum tibi blandiebatur.i.adulabatur.cum tibi alluderet illecebris.i.delectationib⁹ false felicitatis.i. ꝓsperitatis tu deprehēdisti.i. cognouisti. ambiguos vultus.i.dubias facies ceci numinis.i. cece dee fortūe.q̄.s.fortūa adhuc velat.i.occultat.sese.i.seipsaz aliis sup.hominibus tamen applaudendo eis prosperitate.ipsa tibi tota innotuit .i.manifesta est.prorsus.i.oio.s. ꝓsperitate ⁊ aduersitate. ℂ Nota q illecebra.bre. est delectatio carnalis illicita hominem alliciens.lz inueniatur ꝓ quacūqz alia delectatione. ℂ Nota sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipitur sic homo delectatione ꝓsperitatis fortune fallaciter irretitur.Unde Seneca.8.epła Clamo vitate quecūqz casus tribuit ad omne fortuitū bonū suspiciosi pauidiqz subsistite. Naz fera ⁊ piscis sepe aliquo oblectante decipit̄. ℂ Nota delectatiōes fortune sunt false. Naꝫ ſm bea. Aug. Prospera huius mūdi asperitatem hn̄t veram.iocunditatē falsam.certum dolorem.incertam voluptatem. ℂ Nota pħia appellat fortunam cecū numē.Hugui.dicit q numē ē virtus dei vel ipse de⁹ vel dei ptās vel maiestas.Hic autem accipit̄ pro dea.qz antiq fortunā colebant pro dea. ℂ Nota q fortunā dicit esse cecam.dicit Tullius in lib.de amicicia.fortuna vt medicus ignarus multos excecauit.non q ipsa ceca sit.sed eos cecos plerūqz efficit quos cōplexa ē. ℂ Nota q fortuna antiquitus depingebat̄ duplici fronte.calua ⁊ capillata per caluam designando aduersitatem. per capillatam prosperitatem ergo dicit pħia deprehendisti ambiguos vultus fortune.

ℂ Si probas: vtere moribus ne queraris. Si ꝑfidiam perhorrescis: sperne atqz abiice pernitiosa ludentem. Nam que nunc meroris tibi causa tanti est: hec eadeꝫ tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te: quā non relicturam nemo vnqꝫ poterit esse securus.

ℂ Si probas vtere moribus. Hic ponit secundam rōnem que talis est.de illius amissione non est dolendū quod est perniciosum.⁊ quo habito homo nūqꝫ est securus.fortuna est huiusmodi vt tangit in littera.ergo ⁊c. Dicit ergo.si probas.i.approbas fortunā.vtere moribus eius ne queraris.i.cōqueraris si phorrescis.i. ptimescis. perfidiā ei⁹ sperne.atqz abiice fortunā ludentē.i.ludendo inferentem. tibi perniciosa.i. dānosa. Naꝫ fortuna que nunc est tibi cā tāti meroris per sui absentiā.hec debuit eē tibi cā tranqllitatis.i.securitatis per sui presentiā sed non fuit. enim pro quia fortuna reliquit te.quā non relicturā nemo vnqꝫ poterit esse securus. ℂ Nota circa hoc q dicit perniciosa ludentem dicit Señ. Ludit fortuna cum suis moribus ⁊ q̄ dedit aufert.⁊ que abstulit reddit.nec vnqꝫ tutius est illā experiri qꝫ cum locum iniurie non habet. ℂ Nota q securitas maxime hominem delectat ꝓpter quod est appetenda. Unde Seneca.6.epła. Nec me res vlla delectabit licz sit eximia ⁊ salutaris qꝫ q mihi vni securus sum. ℂ Nota q ꝓsperitas fortune non reddit hominem securum.qz dicit Señ. Munera fortune amica ne putetis: insidie sūt: quisqz vestrum tutam vitam agere volet: qꝫ plurimū pōt fortune beneficia deuitet.in quib⁹ miserrimi fallunt̄. habere putamus honores .in precipitia cursus iste deducit Nota Seneca in de remediis fortuitorum. Exonerauit te fortūa si intelligis: ⁊ tutiore loco posuit: dānū putas remediū ē: clamas q opibus expoliatus es tuo vitio ista tibi iactura tam grauis est: non tam moleste ferres si tanqꝫ ꝑditurus habuisses.

ℂ An vo tu preciosam estimas abituram felicitatē ⁊ chara tibi est fortuna presens: nec manendi fida.⁊ cum discesserit allatura merorem.

ℂ An vo tu preciosam estimas. Hic pħia ponit tertiā rōnē que talis est. Illud non est putandum preciosum ⁊ charuꝫ qd non est mansurum ⁊ suo recessu est afflicturum.sed fortuna est hmōi.ergo non est reputanda preciosa ⁊ chara. ⁊ ꝑ pn̄s non dolendum de eius amissione nec gaudenduꝫ d eius possessione. Uñ dicit in lr̄a vo pro sed. an tu estimas felicitatem abituram.i.recessuram sup.esse preciosaꝫ ⁊ fortuna pn̄s est chara tibi nec est fida manendi.⁊ cum discesserit est allatura.i.adductura merorem.q.d.non dꝫ estimari preciosa. ℂ Nota q appellat fortunam felicitatem: qz ſm Arist. fortuna vel est felicitas vel est proxima felicitati.Unde in lib.de bo.for.dicit Arist. q non contingit eē felicem sine reb⁹ exterioribus quaꝝ fortuna est dn̄a: ⁊ hoc est intelligendum de felicitate pollitica ⁊ non speculatiua que consistit in actu sapie. ℂ Nota fortuna discedens inducit merorem.qz dicit Señ.in lib.de tranquillitate animi. Letiores reliquit quos fortuna nūqꝫ respexit qꝫ quos deseruit. Et Boetius postea dicit q īfelicissimū genus in fortunii est felicem fuisse.

ℂ Qd si nec ex arbitrio retineri pōt ⁊ calamitosos fugiens facit. Quid est aliud fugax: qꝫ future qdam calamitatis indicium. Neqz enim quod ante oculos situm: sufficit intueri. Uerum exit⁹ prudentia metitur: eademqz in alterutro mutabilitas nec formidandas fortune minas nec exoptādas facit esse blanditias.

ℂ Qd si nec ex arbitrio retineri. Hic ponit quartā rationeꝫ que talis est. Illud qd est indicium future miserie nec est charum nec preciosum nec per pn̄s de ipso dolendū: fortuna est hmōi sicut tangit in littera.vñ dicit q fortuna si nec pōt retineri.i.haberi.ex arbitrio.i.ſm volūtatē. ⁊ ipsa fugiens idest recedens facit calamitosos.i.miseros.qd aliđ est sup.fortuna fugax qꝫ quoddam indicium.i.signum future calamitatis.i.miserie.enim pro qz neqz sufficit intueri.i.inspicere illud qd sitū.i.positū.ante oculos. i. qd est pn̄s: vex pro sed prudentia.i.homo prudēs.metitur.i.mēsurat.exitus idest fines rex.qz pro ⁊ eadem mutabilitas. .i.istabilitas in alterutro.i.i aduersitate ⁊ ꝓsperitate.nec facit minas.i.insidias.fortune esse formidandas.i. timendas.nec sup.facit blanditias esse exoptandas.i.desiderādas. ℂ Nota calamitas est miseria cum aliquis nihil hꝫ nec in re nec in spe.⁊ est dicta a calamo qui est vacu⁹ ⁊ inanis. ℂ Nota q non sufficit intueri solum pn̄tia sed etiam futura: qz lꝫ qñqꝫ prima salua fiant iudicia vltima tñ alterius saporis ingnamēta permanebūt. hec in fine de disciplina scholariū. Et tullius.z.rheto.dicit. Errant qui in prosperis oēs impet⁹ fortune putant effugisse: sapienter cogitant qui in temporibus ꝓsperis causas aduersas reformidant.⁊ Seneca in de quattuor virtutibus cardinalibus dicit. Si prudens es animus tuus tribus temporib⁹ dispenset̄.pn̄tia ordina futura ꝓuide.⁊ preterita recordare. Nam qui nihil de preterito cogitat perdit vitam. Qui nihil de futuro premeditat̄ per oia incautus incedit.pone añ aium tuum mala futura ⁊ bona vt ista possis sustinere ⁊ illa moderari.⁊ Ganfredus i poetria Exempla syrenes habe doceaxis in illis. Sub meliori statu semper peiora caueto. Nu[illegible] fides rerum sequitur post mella venenum Et claudit nox atra diem nebule qꝫ serenum.

ℂ Postremo equo animo toleres oportet: quicquid intra fortune aream geritur: cum semel iugo eius colla submiseris. Quod si manendi

abeundiqȝ scribere legē velis ei quā tu tibi dn̄āȝ sponte elegisti: nonne iniuriosus fueris: ⁊ impatiē tia tua sortē exacerbabis quā permutare non possis.

¶ Postremo equo aīo. Hic ponit quintam rōnem que talis est. Quicūqȝ alteriꝰ iugo se submittit. oportet ꝙ mores eius patienter sustineat. sed homo affectione temporalium submittit se iugo fortune ergo. eȝ ꝙ mores fortune patienter toleret. vnde sicut iniuste agit qui vult imponere legem dn̄e sue: ita volens imponere legem fortune agit iiuste hāc rōnē pretendit in littera. Secundo declarat dictū suū per quandam siliitudinē ibi. Si ventis dicens. Postremo. i. vltimo dicā ꝙ oportet vt toleres. i. patiaris. equo aīo. i. constanti aīo quicqd gerit. i. fit intra arcam fortune. i. intra mūdū. cū semel submiseris. i. subiugaueris. colla. s. tua iugo fortūe appetēdo tp̄alia tāqȝ premia meritoꝝ tuorū. ꝙ ꝓ sed. si velis scribere. i. scribendo iponere. legē manendi ⁊ abeundi ei. quā tu tibi dn̄am sponte elegisti: nonne fueris iniuriosus impatientia. i. per tuam impatientiam. exacerbabis. idest argues. sortem. i. fortunam. quā nō possis permutare. ¶ Nota ꝙ ph̄ia mundū appellat areā fortune. q̄r sicut i area tritulando torquēter manipuli: sic fortuna in mundo torquet homines nunc prosperitate. nunc aduersitate rotando. Notandū circa hoc ꝙ dicit. nōne iniuriosus fueris: ꝙ iusticia est libertas animi tribuens vnicuiqȝ quod suum est ꝫ suā dignitatem deo amorem ⁊ obedientiā. maiori reuerentiam. pari concordiam. ⁊ minori disciplinam. Si ergo famulus velit imponere legem dn̄e sue cui tenet exhibere reuerentiam oparet ꝯtra iustitiam.
¶ Nota quicunqȝ afficitur bonis exterioribus ⁊ mutat ꝫ mutationē eorū dicit esse subiectus fortune ⁊ colla sua iugo eius submittere. q̄r fortuna est dn̄a bonoꝝ exteriorum. talis autē fuit Boetius. ergo iniuriabat fortune ⁊ volens sibi imponere legem manendi ⁊ recedendi.

¶ Si ventis vela committeres: non quo volūtas peteret: sed quo flatus impelleret promouereris: Si aruis semina crederes: feraces inter se ānos sterilesqȝ pensares. Fortune te regendum dedisti: domine moribus oportet obtemperes. Tu vo voluentis rote impetum retinere conaris. At omnium mortalium stolidissime si manere incipit sors esse desistit.

¶ Si ventis vela committeres. Hic probat dictum suum per quedam similia. s. ꝙ fortuna non sit in potestate hominis dicit. Si cōmitteres vela sup. nauis ventis: tu promouereris. i. ducereris: n̄ quo voluntas tua peteret. i. desideraret. sed quo flatus venti te impelleret. Si crederes. idest cōmitteres. semina. aruis. i. agris tu pensares. i. iudicares. annos feraces. i. fertiles. qȝ pro ⁊ steriles. iter se ita ꝙ n̄ haberes illos annos in ptāte tua. a silī tu dedisti te regendū fortune. oportet ꝙ obtemperes. i. obedias. moribus dn̄e. vo pro sed. tu conaris. i. laboras. retinere impetum. idest cursum voluentis rote. idest mobilis fortune ⁊ frustra laboras. O stolidissime idest. stultissime. omnium mortaliū. nescis tu ꝙ si sors. idest fortuna incipit manere. i. stabilis esse: qđ tunc desistit. i. desinit esse sors. Sicut eni nō simul stant ꝙ aliqs sit hō ⁊ non sit rationalis. sic non stāt simul ꝙ sit fortuna ⁊ non sit mutabilis. ¶ Nota ꝙ sicut cōmittens velum vento amplius non est in ptāte sua duci quo vult. sed ꝫm impetum venti ducit. ⁊ sicut committens semina agro non est in potestate eius ꝙ proueniant anni fertiles vel steriles. sic a silī qui cōmittit se fortune n̄ est in ptāte sua vt habeat fortunam prosperam vel aduersam.
¶ Nota circa hoc ꝙ dicit voluentis rote ꝙ antiquitus fortuna depingebatur cum rota hac ratione. Nā in rota sūt quattuor diuersitates. Una pars est summa. Alia infima Tertia qua de summo descendit in imum. Quarta qua de imo ascendit ad summū. Similiter i hominibꝰ inueniūtur. quattuor varietates. quidā eni sunt in summa prosperitate tales sunt eleuati in rota fortune. Alii sunt in summa aduersitate tales iacent deiecti sub rota. Tertii declinant de ꝓspitate in aduersitatē tales descendunt de summitate rote. Quarti procedunt de aduersitate in prosperitatē tales ascendunt rotā fortune. vn̄ eleuatꝰ in rota fortūe dicit glorior elatus. descendens dicit. Descendo mortificatus. desectus dicit. Infimus axe rotor: ascendens dicit. Letꝰ ad alta vehor. ¶ Nota ꝙ natura non assuescit in ꝯtrariū nā si lapis millesies ꝓiiciat sursum nō assuescit ascēdere sursum cum natura eius sit descendere. Sicut ergo esset stolidissimus qui laboraret alicui auferre sui naturam sic stolidus est qui laborat fortune auferre mutabilitatem que est eius natura. ergo dicit ph̄ia. at omnium stolidissime.

¶ Metrum primum secundi libri.

Hec cum superba verterit vices dextra:
Et estuantis more fertur euripi.
Dudum tremendos seua ꝓterit reges.
Humilemqȝ victi subleuat fallax vultum.
Non illa miseros audit: haud curat fletus.
Ultroqȝ gemitus. dura quos fecit. ridet.
Sic illa ludit sic suas probat vires.
Magnumqȝ suis monstrat ostentum.
Si quis visatur vna stratus ac felix hora

¶ Metrum primum secundi libri.

Hec cum superba verterit vices dextra. Hic incipit primum metrum huius secundi qđ dicit yponauticū ab inuentore. q̄r labor nautaꝝ cātu hmōi metri subleuat: ⁊ dicitur metrum iambicum a pede predominante. Est autem iambus pes ꝯtrarius trocheo constans ex prima breui ⁊ vltima longa. ⁊ dicitur metrum trimetrum. lȝ enim h̄ metrum hēat sex pedes tn̄ cōputando duos pedes pro metro erit metrum trimetrum. In quo metro ph̄ia describit mores fortune dicens. Cum hec. s. fortuna verterit vices. i. alternationes ꝓspitatis ⁊ aduersitatis superba dextra. ⁊ cum fertur more euripi. i. maris. estuantis. i. inūdantis. tūc fortuna seua. i. crudelis: proterit. i. conculcat reges. dudum tremendos. i. metuendos. ⁊ ipsa fallax subleuat de aduersitate humilem vultum. victi. i. depressi. nec ipsa audit fletus nec curat miseros. i. pauperes. ⁊ ipsa existens dura: quia non flectitur ad voluntatem hominum. ridet. i. deridet. vltro. i. spontanee gemitus sup. miserorum quos fecit. sic illa ludit sic ꝓbat. i. experit isuas vires. ⁊ ipsa monstrat suis magnū ostentū. i. miraculū. si quis visatur vna hora stratꝰ. i. aduersitate depressus ac felix. i. prosperitate eleuatus. q. d. fortuna videtur exhibere suis. i. hominibus. qui bonis eius inhiant magnum miraculum quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in prosperitatem ⁊ ecōuerso
¶ Nota ꝙ fortuna dicitur superba eo ꝙ nullum veretur: nec aduertit probitatem nec malitiā alicuius ⁊ si vocatur more superboꝝ obaudit. ¶ Nota ꝙ euripꝰ ꝫm aliquos est ventus turbinis: ⁊ dicit euripus quasi eurus rapidus. ⁊ ē eurus nomen venti: secundū alios autem ⁊ forsan melius euripus est brachium vel sinus maris cuius decursus est icertus. ⁊ ꝓpter incertitudinem sui cursus frequēter periclitātur ibi naues. ⁊ dicit ab eu qđ est bonum. ⁊ ripa quasi bona ripa per ꝯtriū sicut ergo cursus euripi estuantis est incertus sic ⁊ mutabilitas fortūe. ¶ Nota ꝙ de opatiōe fortune qualiter hos eleuat ⁊ illos deprimit loquitur Allāus i anticlaudiano dicens. Precipitem mouet illa rotam in motusqȝ laboꝝ. Nulla qes claudit nec sistunt ocia motu. hos ꝓmit hos eleuat. hos deiicit. erigit illos. Cogit ⁊ i varios hoies descēdere casus. Et samariciū. al' pau. hein. Quicqd agas qcqd dicas qcqd patiaris. n̄ facis vt retrahas q̄ mea

dextra

dextra trahit. Sic ergo primatũ venerandaqꝫ sceptra tenebo. Et pro velle meo. mel tibi felqꝫ dabo.

¶ Prosa secunda secundi libri.

Ellem aũt pauca tecum fortune ipsius verbis agitare. Tu igitur an ius postulet animaduerte.

¶ Prosa secunda secundi libri.

Ellem autem pauca. Hic incipit prosa secũda huius secũdi in qua phia probat Boetio non esse cõquerendũ de fortuna: q̄ nihil sibi abstulit: ⁊ introducit fortunã alloquẽtẽ Boetium. ⁊ diuiditur quia primo persuadet Boetio introductionẽ fortune. scḋo introducit eã ibi. qd tu homo. primo phia dicit o boeti ego phia vellem tecũ pauca agitare .i. discutere verbis ipsius fortune. tu vo aniaduerte an ius .i. iusticia postulet hoc. ¶ Nota q̄ similitudo oratiõis qñ qꝫ generat fastidiũ iḋ qñqꝫ ipsam oꝫ mutari. Vñ Tullius 4. lib. rhet. dicit. Sermonem in dicendo cõmutari oꝫ vt facile sacietas varietate vitetur. ideo phia h̄ variat orationem per introductionem noue persone vtendo prosopopeya. que figura a Tullio vocatur conformatio. persuadet igit̄ phia boetio introductionẽ fortũe. dicens. Vellẽ ãt ⁊c.

¶ Quid tu o homo ream me quotidianis agis q̄relis. Quã tibi fecimus iniuriam. Que tibi detraximus bona. Quouis iudice de opum dignitatumqꝫ mecum possessione contende. Et si cuiusq̄ mortalium proprium quid horum esse monstraueris: ego ea tua fuisse que repetis sponte concedaꝫ. Cum te matris vtero natura produxit nudum rebus omnibus inopemqꝫ suscepi: te meis opibus foui. ⁊ quid te nunc impatientem nostri facit. fauore prona idulgentius educaui. Et oiꝫ que mei sunt iuris affluentia ⁊ splendore circundedi. nunc mihi retrahere manum libet. habes gratias velut vsus alienis: non habes ius querele. tanq̄ prorsus tua perdideris.

¶ Quid tu o homo. Hic phia introducit fortunam alloq̄ntem Boetium que ostendit querimoniam ipsius esse iniustam quia nihil sibi abstulit. primo ergo fortuna ostendit q̄ nihil boetio iniuste abstulit. secundo quandam responsionem boetii excludit ibi An tu mores. primo facit quod dictum est. secundo respondet tacite questioni ibi. an ego. Primo dicit fortuna ad boetiuꝫ. O tu homo quid agis. i. vexas vel facis me ream quotidianis. i. assiduis querelis. q. d. facere non deberes. quã tibi fecimꝰ iniuriã. q. d. nullam. que tua bona tibi detraximus. q. d. nulla cõtende mecũ in iudicio de possessione opũ ⁊ dignitatum coram quocũqꝫ iudice. ⁊ si monstraueris aliquid esse proprium horꝫ bonorꝫ cuiusq̄ꝫ mortalium. ego sponte concedam tibi ea que repetis fuisse tua: q̄ autem non sint tua nec alicuiꝰ hominis propria probo tibi. q̄ cũ natura ꝓduxit te de vtero matris ego suscepi te nudum ⁊ inopem. i. carentem omnibus rebus ⁊ foui te meis operibus ⁊ ego prona. i. prõpta educaui. i. nutriui. te indulgentius. i. clemẽtius. fauore. i. grã mea. quid te nunc facit impatientem nr̃i. i. contra nos q̄ si boetius a principio non fuisset nutritꝰ ꝓsperitate fortune nõ fuisset ipatiens de amissione eius. Et subdit. Ego circũdedi te affluentia ⁊ splendore oium bonorum que sũt mei iuris. i. ptãtis. nunc autem libet. i. placet mihi retrahere manũ. tu habes gratiam. i. mihi referre grates tanq̄ꝫ vsus alienis. non habes ius querele tanq̄ꝫ tua perdideris

¶ Quid ergo ingemiscis nulla tibi a nobis illata est violentia. Opes: honores. ceteraqꝫ taliuꝫ mei sunt iuris. Dominam famule cognoscunt: mecum veniunt. me abeunte discedunt. Audacter affirmem si tua forent que amissa cõquereris nullo modo perdidisses.

¶ Quid igitur ingemiscis querulando. nulla tibi a nobis illata est violentia opes honores ⁊c. talia sunt mei iuris. i. ptãtis ⁊ famule mee. s. honores ⁊ ptãtes cognoscũt me dominam. mecum veniunt me abeũte descedunt. i. recedũt. audacter affirmẽ si tua forent que conquereris amissa nullo modo ea ꝑdidisses. ¶ Nota q̄ tota rõ fortune in h̄ consistit. nulli manet rõnabilis querimonia de eo q̄ nihil aliorũ aufert. sed ꝓpria pro suo libito disposuit. sed fortuna nihil abstulit qḋ erat boetii sed ꝓpria disposuit pro suo libito ergo ⁊c. ¶ Nota de hoc q̄ dicit que tibi tua. Seneca dicit in de remediis. Non est tuũ qḋ fortuna fecit esse tuũ Alienum est oẽ quicq̄d optando euenit. ⁊ nihil ipsiꝰ ꝓpriũ putari ꝫ qḋ eripi põt. ¶ Nota q̄ homo ꝓducit̄ nudus ex vtero matris. per hoc innuit̄ magna eius miseria. Si enĩ homo nudus nascit̄ ⁊ nullo idigeret minus esset miser. sꝫ q̄ nudus nascit̄ nihil possidens ⁊ pluribus indigens. iḋ magis miser est. Vñ pauper henricꝰ. Primitus i mundo tecum tua quanta tulisti. Nudus eras primo ⁊ postea nudus eris. ¶ Nota q̄ bona exteriora non sunt propria hominis q̄ dicit. Señ. Nihil propriũ ducas quod mutare possit fortuna reposcit quod dedit donum quod dare potuit auferre potuit ⁊ quod fortuna non dedit non eripit.

¶ An ego sola meũ ius exercere ꝓhibeor. Licet celo proferre lucidos dies. eosdemqꝫ tenebrosis noctibꝰ condere. licet anno terre vultum nũc floribus redimere: nunc nimbis frigoribusqꝫ cõfũdere. Jus est mari nũc strato equore blãdiri. nũc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad cõstãtiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit. Hec nostra vis est. hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe versamus. infima summis: summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet. sed ea lege ne vti cum ludicri mei ratio poscet descendere iniuriam putes.

¶ An ego sola meũ ius exercere. Hic r̄ndet tacite q̄õni. Diceret aliq̄s fortune. ꝫ bona exteriora sint tua. tñ postq̄ꝫ ea homini contulisti non deberes amplius auferre. Huic q̄stioni respondet fortuna dicens q̄ hoc esset ꝯtra ius ⁊ cõtra naturam suã. quã nullus dꝫ sibi auferre imo dꝫ vti sicut ⁊ cetere res vtunt̄ sua natura. Vñ dicit. Nũq̄d ego sola prohibeor exercere ius meum: cũ oia alia exerceant naturam suam qḋ declarat: qḋ ꝫ. i. licitũ ẽ. celo proferre lucidos dies eosdẽqꝫ condere. i. abscondere tenebrosis noctibus. ⁊ ꝫ ãno redimere. i. ornare. vultum. i. superficiẽ terre nunc. i. aliq̄ñ floribus sicut in vere. nunc frugibus sicut in estate. nunc confundere eã nimbis. i. pluuiis. ⁊ frigoribus sicut in autũno ⁊ hyeme. Jus. i. natura est mari. nũc. i. aliq̄ñ. s. tẽpore sereno blandiri. i. blandum esse. equore strato .i. pacificato. sed tp̄e tempestatis inhorrescere. i. horridũ apparere ꝓcellis ac fluctibus. i. inundationibus. nũquid inexpleta. i. insatiabilis. cupiditas hoium. alligabit nos ad ꝯstantiã alienam nostris moribus. q. d. non. eniꝫ hec est nostra vis. i. naturalis ptãs. hunc ludũ ꝯtinuũ. i. oi tẽpore vel cõtinue ludimus. rotam versamus volubili orbe .i. veloci circulatiõe. ⁊ nos gaudemus mutare infima. i. aduersa summis. i. ꝓsperis. ⁊ summa infimis. i. prospera aduersis. Tu boeti ascende rotam nostram si placet: ꝫ ea lege. i. ꝯditiõe. vti ne putes tibi fieri iniuriam si ꝯtingit te descendere cum rõ mei ludicri idest ludi iocosi h̄ poscet.

¶ Nota ꝙ quelibet res in sua naturali operatiõe delectaṫ.
frustra ergo laborat qui naturā rei auferre conaṫ. cū na-
tura non assuescat i ꝯtrariū. Uñ pauper henri. Nõne sua
licet quiuis sic vtitur arte. Q̃ ꝺ sibi sors dederit vtitur oĩs
hõ. Miles eq̃s piscator aquis ⁊ clericus hymnis. Nauta
fretis. pugiles marte. poete metris. Rusticus arua parat.
numerat mercator auarꝰ. Uirgo legit flores: stultus ama
tor amat. Seminat in spinis nature iura retractans.

¶ Nota ꝙ dicit cupiditatem hominum esse inexpletam. qꝛ
dicit Arist. z. pol. Infinita est cõcupiscentia hominum ad
cuius repletionem multi viuunt. Et Señ. 16. ep̃la Natu-
ralia desideria finita sunt ex falsa autem opinione nascen-
tia vbi desinant non habent. ⁊. z4. ep̃la Omnia aliquis cõ
tẽnere potest omnia autem habere non potest.

¶ An tu mores ignorabas meos. Nesciebas Cre
sum regem lidorum Cyro paulo ante formidabi
lem: mox deinde miserandum rogi flammis tra-
ditum misso celitus imbre defensum. Nũ te pre
terit. Paulum persi regis a se capti calamitati-
bus pias impendisse lachrymas: Quid trage-
diarum clamor aliud deflet: nisi indiscreto ictu
fortunam felicia regna vertentem. Nonne ado
lescentulus ayon eyo eyot. i. duo dolia vini alte-
rum quidem malum aliud autem bonum in io-
uis limine iacere didicisti. Quid si vberiꝰ de bo-
norum parte sumpsisti. Quid si a te non tota di-
scessi. Quid si hec ipsa mei mutabilitas iusta tibi
causa est sperandi meliora: tamen ne animo con
tabescas. ⁊ intra commune omnibus regnum lo
catus proprio iure viuere desideras.

¶ An tu mores ignorabas meos. Hic fortuna excludit quā
dam r̃nsionem Boetii. Posset eniꝫ dicere Boetius o for
tuna ego cõquestus sum de tua mutabilitate quia ignora-
ui mores tuos. hanc r̃nsionē excludit fortūa per plura no-
ta Boetio ex quibus poterat perpendere mores ⁊ instabi
litatē suam. ⁊ dicit nūq̃d tu ignorabas mores meos. q. d.
nõne sciebas q̄n̄o cresus rex lidorum qui prius erat formi
dabilis cyro regi persarum. sed postea captus fuit a cyro
⁊ traditus ignibus ad cremandū. sed imbre misso celitus
fuit defensus ⁊ euasit. Nunq̃d etiam preterit te q̄n̄o paulꝰ
ꝯsul romanus fudit pias lachrymas sup̱ calamitatibus. i.
miseriis persi regis quē captiuauerat. q̃d enim aliud deflet
clamor tragediaruꝫ. i. poematū reprehendētiū vitia homi
nū nisi me fortunā subuertētē felicia regna indiscreto ictu
idest incerto euentu. nonne existens adolescentulus didici-
sti: iacere in limine. i. in domo iouis duo dolia vini: vnum
bonum aliud malum. de q̃bus oportuit vnūquēq꜠ intrā-
tem gustare. quid conquereris si vberius de bonorum par
te sumpsisti. quid cõquereris si a te nõ tota discessi. q̃d con
quereris si hec ipsa mei mutabilitas est tibi iusta cā speran
di meliora. i. prospera. tñ ne pro non cõtabescas. i. defi-
cias. animo ⁊ tu locatus intra cõe regnum oĩbus. s. in mū
dū desideras viuere ꝓprio iure qꝛ hoc cē nõ põt vt exima
ris a cõi lege hoĩuꝫ. ¶ Nota ꝙ cum cresus rex lidorum es
set pugnaturus contra regem p̱saꝝ ipse ꝯsuluit appollinē
de successu pugne qui r̃ndit sibi hmõi versiculo. Cresus p̱-
det alim trāsgressus plurima regna. Alim est fluuius qui-
dam: quē versiculum cresus sic intellexit. ꝙ Cresus trans-
gressus ali perdet. i. destruet plurima regna ipsius Cyri.
sed appollo sic itellexit. Cresus transgressus alim perdet. i.
amittet plurima regna sua ⁊ hoc contigit. nam ipse cū trās
gressus esset alim victus ē a Cyro ⁊ i igneꝫ positus. sed tā
ta inundatio pluuie facta fuit. ꝙ extictus fuit ignis ⁊ eua
sit. de quo cum multum gloriareṫ: dixit filia sua nomine
ama. O pater expecta vltimum diem ante quē non ē glo-
riandum. Quadam ꝟo nocte vidit Cresus in somno ꝙ es-
set super altam arborem vbi iupiter eum rigabat. ⁊ phebꝰ
eum siccabat. quod somnum cum retulisset filie sue respon
dit filia. Tu eris captus a cyro ⁊ in cruce suspēsus. vbi iu
piter. i. pluuia te rigabit. ⁊ phebus. i. sol te siccabit. quod
ad vltimum contigit. ex quo potest perpendi mutabilitas
fortune. ¶ Notandū ꝙ paulus consul romanus missus
fuit pugnare contra regem persarum qui erat superbissi-
mus hominum cum autem ipsum deuicisset considerans
prosperitatem preteritam ⁊ aduersitatem presentem eiꝰ mo
tus pietate fleuit super ipsum ⁊ dimisit eum. ex quo simili-
ter perpenditur mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ tragedia
est carmen reprehensiuū vitiorum incipiens a prosperita
te: desinens in aduersitate. Et dicitur a tragos grece q̄ꝺ ē
hircus latine. ⁊ odos cantus: quia cantus huiusmodi car
minis hirco remunerabatur. Inde dicuntur tragede poete
qui antiqua gesta ⁊ facinora sceleratorum regum luctuoso
carmine populo spectante. i. respiciente concinebant sicut
dicit Isid. lib. ethimo. ¶ Nota Homerus volens osten
dere mutabilitatem fortune describit in domo iouis iace-
re duo dolia vini vnum bonum: aliud malum. ⁊ omnes i
trantes domum de vtroq꜠ oportebat gustare. sed quosdā
plus de bono. quosdam ꝟo plus de malo. Et hec descri-
ptio publice depingebatur athenis in templo iouis. vbi
Boetius studuit existens adolescens sicut ipse testatur in
de scholarium disciplina. Per domum autem iouis. ho
merus significabat mundum per duo dolia prosperitateꝫ
⁊ aduersitatem. ⁊ omnes qui viuunt in mundo de vtroq꜠
gustant. quidam plus de prosperitate: quidam plus de ad
uersitate ¶ Nota dicit fortunam subuertentem felicia re-
gna dicit. Ganfredus in poetria. Hoc vnum prescire po-
tes: ꝙ nulla potestas Esse morosa potest: quia res fortūa
secūdas Imperat eē breues: si vis exempla: priores Res
pice fortunas. enarrat illa priorum. Florida prosperitas
minos subuertit athenas. Ilion atrides. magne carthagi
nis arces. Scipio. sed multi romani sunt alia fati Tempo
ra versa breui breuis est distantia leti. Omnis ⁊ mesti nox
est vicina diei. Hec aliena docēt ⁊ te tua facta docebunt.

Metrum secundum libri secundi.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas:
Aut quot stelliferis edita noctibus
Celo sydera fulgent.
Tantas fundat opes: nec retrahat manum
Pleno copia cornu.
Humanum miseras haud ideo genus
Cessat flere querelas.
Quāuis vota libens excipiat deus
Multi prodigus auri.
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam. parta videntur:
Sed quesita vorans seua rapacitas
Alios pandit hiatus.
¶ Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent.
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Nunq̄ꝫ diues agit qui trepidus gemens.
Sese credit egentem.

¶ Metrum secundum secundi libri.

Si quātas rapidis flatibus incitus: Istud est se
cundum metrū huius secundi. quod diciṫ ascle
piadiū ab inuētore. coriambicum a pede predo
minante.

minante.quis sit pes coriambus prius habitum est. Et constat illud metrum ex primo spondeo ⁊ duobus coriambis ⁊ pirrichio vel iambo: quale metrum est istius hymni. Sanctorum meritis. Secundum metrum dicitur ferregratiuum ab inuentore.constans.ex p(ri)o spondeo.sc(un)do dactilo.tertio spõdeo vel trocheo. In hoc ergo metro fortuna conqueritur de inexpleta cupiditate hominuz: dicẽs Si copia.i.fortuna quam gentiles deam copie appellabant.pleno cornu fundat hoibus tantas opes quãtas arenas versat.i.voluit pontus.i.mare incitus.i.cõmotus.rapidis flatibus.i.impetuosis ventis.⁊ si fundat tãtas opes quot sydera fulgent in celo edita.i.orta. stelliferis noctibus.⁊ ipsa copia nõ retrahit manũ auferendo opes haud ꝑ non ideo humanũ genus cessat flere.i.flendo proponere miseras querelas.⁊ q(uam)uis de(us) prodigus.i.diues multi auri.i.ad modum ꝓdigi multũ aurum diffundẽs ipe de(us) libens excipiat vota hominum.⁊ ornet auidos.i.cupidos claris honoribus.tñ iam parta.i.acq(ui)sita ⁊ possessa nil videnẗ eis.sed seua rapacitas vorans q(ue)sita.i.acq(ui)sita pandit.i.manifestat: alios hiatus.i.receptacula cupiditatis.⁊ tunc q(ue)rit fortuna que iam frena retentent.i.detinebũt.certo fine cupidinem.i.auaritiam hoium.precipitez.i.precipitantem hominem cum sitis.i.desideriũ habendi fluens largis muneribus ardescit in hoie.⁊ ideo ille qui trepidus terrore aduersitatis.⁊ gemens credit sese egentem.ille num(quam) diues agit.i.vitam ducit. ¶ Nota circa hoc q(uod) dicit pleno copia cornu.q(uod) cum hercules quodam t(em)pe luctareẗ cum achileo.⁊ achileus mutaret se in tauruz hercules apprehendens ipsum per cornu effregit illud ⁊ repletum pomis ⁊ floribus odoriferis sacrificauit illud fortune quod cornu dicitur fortuna quibusdam propinare plenum quibusdam vacuum.quibusdam semiplenum s(ecundu)m diuersum statum ꝓsperitatis ⁊ aduersitatis hominum. ¶ Nota q(uod) fortuna inuehiẗ contra auaritiam hominum.q(uo)d Tullius in libro tusculanaruz questionum dicit. Auaritia studiũ pecunie hz quam nemo sapiens concupiuit.ea enim q(ua)si malis venenis imbuta corpus animũq(ue) virilem offendit. ipsa enim insatiabilis manens neq(ue) copia neq(ue) inopia minuitur ⁊ in eodem hoc dicit. Quid ẽ q(uod) multi cupiditate pecũie feruntur.quoꝝ ita ꝑturbãẗ animi vt nõ multũ absint ab insania. Et dicit Seneca.66.ep(isto)la. Auaritia nulluz habet magis malum nisi q(uod) ingrata est.⁊.62.ep(isto)la.auaros comparat canibus dicens. Vidisti aliquem canem missũ a dño panis frustũ aut carnis apto ore captantem.quicquid arripit ꝓtinus integrum deuorat ⁊ semper ad spem futuri inhiat. Idez euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit.illud sine omni voluntate dimittimus ⁊ statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota qui credit se egentem.non est diues sz paup(er).q(uia) dicit.Señ.prima ep(isto)la. Nõ qui paꝝ habet.sz qui plus cupit paup(er) est. Quid enim refert quãtuz illi in archa quantũ in horreis iacet si alieno hiatu imminet. ¶ Nota q(uod) diuitie nõ tollũt auaritiam sed augmentant. Unde Seneca.16.ep(isto)la dicit. Congeraẗ in te q(ui)cq(ui)d locupletes possiderunt vltra priuatũ pecunie modum. Fortuna te prouehat.auro tegat.purpura vestiat.terraz marmoribus abscondat accedant statue ⁊ picture ⁊ q(ui)cq(ui)d vlla ars elaborauit maiora cup(er)e ab his non desistes.vñ Iuuenalis. Interea plẽo dũ turget sacculus ere Crescit amor nũmi quantuz pecunia crescit.

¶ Prosa tertia secundi libri.

His igitur si pro se tecum verbis fortuna loquereẗ.quid profecto ꝯtra hiscere non haberes. Aut si q(ui)d est quo querelam tuam iure tuearis proferas oz. dabimus tibi dicendi locum. B. Tum ego speciosa quidem ista sunt inquam oblitaq(ue) rhetorice ac musice melle dulcedinis.tum tñ cum audiuntur oblectant. Sed miseris maloruz altior est sensus. Itaq(ue) cum hec auribus insonare desierint: insitus aium meror pregrauat. P. Et illa.ita est inquit. Hec enim nondum morbi tui remedia: sed adhuc contumacis aduersum curationem doloris fomenta quedam sunt Nam que in fundũ sese penetrent.cum tempestiuum fuerit admouebo.

¶ Prosa tertia secundi libri.

His igitur si se tecum fortuna. Hic incipit ꝓsa tertia huius secundi libri. In qua ph(ilosoph)ia probat Boetiũ nõ debere cõqueri de fortuna.q(uia) multa bõa sibi contulit. Et primo i(n)quirit ph(ilosoph)ia q(ui)d sentiat de dictis fortune.sc(un)do bona fortune sibi collata enumerat.ibi verũ tñ. Primo oñdit ph(ilosoph)ia q(uod) Boetius nihil hẽat loq(ui) ꝯ fortunã. Sc(un)do Boeti(us) rñdet. Tertio ph(ilosoph)ia ei(us) responsionẽ approbat sic patebit.dicit primo. Si fortuna loquereẗ his tecum verbis pro.se.ꝑfecto pro certe. tu nõ. haberes q(ui)d ꝯ hisceres.i.nõ haberes vñ apires os ad respondendũ fortune: aut si q(ui)d est quo tuã querelã iure tucaris.oz.i.necesse est.vt ꝓferas.dabimus tibi locum dicendi. Tunc ego Boetius inquã.i.dixi vel rñdi. Speciosa q(ui)dẽ sunt ista que fortuna dixit.⁊ sunt oblita.i.delinita. melle idest delectatõe rethorice dulcedinis.s.quãtuz ad ꝓsam ac pro ⁊.musice dulcedinis.s.quãtũ ad metruz ⁊ tñ. tũc.i.tum.oblectant.i.delectant.anium meum cũ audiũtur.sed sensus.i.ꝑceptio maloꝝ est altior.i.profũdior miseris q(uam) isti possint attigere.q.d.q(uam)uis verba fortune sup(er)ficialiter me delectent.tñ ad ꝓfunditatem mei doloris nõ attingũt Itaqz.i.ergo cum hec verba fortune desierint.i. cessauerint insonare aurib(us) meis meror insitus.i.imissus pregrauat animũ meũ. Tũc ph(ilosoph)ia approbat rñsionẽ Boetii dicens Ita est. hec enim verba fortune nõdũ sunt remedia tui morbi.sed sunt quedam fomenta.i.lenimenta.aduersum curationem.i.ꝯtra sanationẽ contumacis doloris nam remedia q(ue) penetrent.i.imittent sese in ꝓfundum perturbationũ expellendo cãm radicalem tui morbi. ista admouebo.i.apponã cum fuerit tẽpestiuũ. ¶ Nota q(uod) Boetius nihil habuit loqui contra verba fortune.q(uia) veꝝ dixit ⁊ ꝯ veritatem non est loquendum. Nam v(er)a oia cõsonãt: ⁊ ueritas sibiipsi attestatur s(ecundu)z Arist. ¶ Nota hisco ẽ verbũ inchoatiuuz.⁊ proferẗ per syncopam.q(uia) regulariter deberet dici hyasco.vñ hiscere.i.hiatum inchoare.cum aliquis aperit os. ¶ Nota q(uod) oblitus altera producta est ꝑticipiũ verbi obliuiscor. Sed oblitus altera correpta descendit a verbo oblinio.⁊ oblitus.idest maculatus.vnde versus. Immemor oblitus notat: oblitus est maculatus. ¶ Nota circa hoc q(uod) dicit insitus meror animum aggrauat. q(uod) quis non doleret de infortunio nulli contigit nisi animo multum eleuato supra fortunam. Q(uo)d ⁊ dicit Seneca.65. ep(isto)la. Plus equo te dolere nolo.sz vt non doleas.vix exigere audeo.nulli autẽ ista firmitas animi contingit nisi multũ supra fortunam eleuato.⁊ subdit illud agamus vt iocunda nobis fiat amissoꝝ recordatio.nemo libenter ad id reddit q(uo)d non sine tormẽto cogitaturus ẽ. Nota q(uod) per rhetoricam ⁊ musicam dulcedinẽ fortune Boeti(us) adhuc non fuit restitutus virtuti.⁊ sapie.q(uo)d attestaẗ eius meror aggrauans animũ. Nam virtus ⁊ sapientia ⁊ dolorem ⁊ merorem opprimit.vñ Seneca.65.ep(isto)la: Quemadmodũ minuta sũma claritas solis obscurat sic dolores mesticias iniurias.sapia ⁊ virt(us) sua magnitudie elidit atq(ue) opprimit

¶ Verũtamen ne te miserũ existimari velis an numerum modũq(ue) tue felicitatis oblitus es: Taceo q(uod) desolatum parente summorum te virorum cura suscepit delectusq(ue) in affinitatẽ principum ciuitatis: q(uo)d preciosissimum propingatis

genus est. prius charus q̃ proximus esse cepisti. Quis non te felicissimũ cum tanto splendore socerorum cum coniugis pudore cum masculine quoqȝ prolis opportunitateqȝ ꝑdicabit.

¶ Uerũtñ ne te existimari miserũ velles. Hic phia enumerat bona fortune Boetio collata rõne quoꝝ non debuit se estimare miserum. Et primo enumerat bona pterita q̃ ipsum felicem fecerũt. postea enumerat in quarta prosa bona q̃ ipsum in pñti felicem ostendunt. Primo igit̃ phia describit felicitatez suam preteritaz. Scdo excludit quãdã obiectionem ibi. Qd si iccirco. Primo enumerat quedã bõa cõmunia. scdo magis specialia. scda ibi. Preterea libet. primo dicit. O Boeti ne. i. non velis te existimari miserum. nunqd oblit⁹ es numeꝝ. qȝ pro ⁊. modũ felicitatis tue. taceo. i. pertranseo. q te desolatum. i. priuatũ. parente. i. patre ⁊ matre cura summoꝝ viroꝝ. i. consuluȝ romanorũ te suscepit. ⁊ tu delectus. i. de aliis electus in affinitatẽ pricipum ciuitatis cepisti prius esse charus q̃ ꝓximus. quod est preciosissimũ genus ꝓpinquitatis. quis non predicabit felicissimum cum tanto splendore tuoꝝ soceroꝝ. cum tanto pudore coniugis. i. vxoris. ⁊ cũ opportunitate. i. oportuna felicitate masculine prolis. q. d. nullus est qui nõ iudicauerit te felicem in his. ¶ Nota q triplex est genus propinquitatis. Primum qd ꝯtrahit̃ ex genealogia: ⁊ in tali ꝓpinquitate aliqs simul efficitur proximus ⁊ charus. nam frater fratri est charus ⁊ ꝓpinquus. Alia ẽ ꝓpinquitas que ꝯhit̃ ex matrimonio. ⁊ vocat̃ affinitas: ⁊ in tali ꝓpinquitate aliquis prius efficit̃ ꝓpinquus q̃ char⁹. tertia ꝓpinquitas contrahit̃ ex bonis moribus ⁊ virtutibus ⁊ h est preciosissimũ gen⁹ ꝓpinquitatis: ⁊ in tali aliqs pri⁹ efficitur charus q̃ propinqu⁹. ⁊ sic Boetius ꝑus factus fuit romanis principibus charus rõne virtutis q̃ ꝓpinquus matrimoniũ ꝯtrahendo cũ eis. ¶ Nota q phia dicit Boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali. cum tñ non habuerit nisi vnum soceꝝ. Nam socer dicitur cuius filiam aliqs ducit ⁊ non legit̃ q Boetius habuit duas vxores. Ad hoc põt dici. q hic accipitur socer large. non tñ pro pr̃e vxoris. sed ẽt pro fratre q large ẽt pt dici socer. g° dic̃ pluralit̃ soceꝝ. ¶ Nota q ex trib⁹ phia dic̃ Boetiũ felicẽ fuisse. ex hõestate soceroꝝ. ex pudore cõiugis. ex opportunitate masculine prolis. i. suoꝝ filiorum

¶ Pretereo: libet eniȝ preterire cõia. assumptas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularez felicitatis tue cumulũ vẽire delectat.

¶ Pretereo libet eni preterire cõia. Hic phia enumerat q̃dam bona specialia: ex qbus Boetius non dȝ se estimare miseꝝ. Et dicit ego pretereo. i. ptransire volo: qꝛ mihi libet preterire cõia suple bona: ⁊ delectat me vẽire ad singularem. i. specialem cumulum tue felicitatis. s. ad sumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. Et subdit.

¶ Si quis reꝝ mortaliũ fructus vllum beatitudinis põdus habet. poterit ne illius memoria lucis quãtalibet ingruentium maloꝝ mole deleri. Cũ duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum: sub plebis alacritate vidisti: cum eisdem in curia currules insidentibus tu regie laudis orator ingenii gloriam facũdie meruisti. cum in circo duorum medius consulum circunfuse multitudinis expectationem triumphali largitione satiasti. dedisti. vt opinor verba fortune dũ te illa demulcet: dũ te vt suas delitias fouet. Munus qd nulli vnq̃ priuato cõmodauerat abstulisti Uis ne ergo cum fortuna calculum ponere: Nunc te primuȝ liuenti oculo ꝑstrinxit. Si numerũ modũqȝ letorũ tristiũve cõsideres adhuc te felicem negare non possis.

¶ Si quis fructus rerum mortalium hȝ vlluȝ pondus beatitudinis. i. si pp aliquod tpale bonuȝ homo dȝ dici felix poterit ne memoria illius lucis. i. tue felicitatis. quaȝ iã dicam deleri quantalibet mole. i. quocũqȝ pondere ingruentium maloꝝ. q. d. non põt deleri. ⁊ que est illa felicitas cum tu vidisti liberos tuos. i. filios tuos. pariter consules electos. ꝓuehi. i. duci de domo tua. sub frequentia. i. diligentia patruȝ. s. senioruȝ. ⁊ sub alacritate. i. sub gaudio plebis. ⁊ cum tu eisdem filiis tuis isidentibus currules. i. sedes iudiciarias. orator. i. ꝑdicator regie laudis meruisti gloriam ingenii ⁊ facundie cum tu medius in circo. i. in circundatione. duorum consulum. s. filiorum tuoruȝ satiasti expectationeȝ circumfuse multitudinis. triumphali largitione. i. victoriali triumphatione. vt ego opinor tu dedisti verba. i. deceptiones fortune dum te illa demulcet dum te fouet vt suas delitias. tu abstulisti munus qd nũq̃ commodauerat vlli. i. alicui. priuato. i. extraneo. vis ne ergo cum fortuna ponere calculum. i. computationem nunc ipsa fortuna primũ ꝑstrinxit te oculo liuenti. idest inuido si consideres numerum ⁊ modum letorum. ve pro vel tristiũ. i. prosperitatis ⁊ aduersitatis adhuc non possis te negare felicez. ¶ Nota phia per hoc q dicit pretereo ⁊ prius dixit taceo. vtitur quodam colore rhetorico qui dicitur occupatio. ⁊ diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cuȝ dicimus nos preterire: aut nescire: aut nolle dicere illud quod tñ maxime dicimus. ¶ Nota q mos erat romanorum ante. 30. ãnos nulli conferre aliquam dignitatem. nisi propter singularez dignitatem vel probitatem. vel pp publice rei euidentem vtilitatez. Boetius autem in adolescentia ante. 30. ãnos elect⁹ fuit in consulẽ. ⁊ hoc phia vocat felicitatem cõem. non q cõiter oibus hoc concederet̃ sed qꝛ non solum Boetio ȝ aliis paucis hoc accidit. Refert. n. Tullius in li. de amicitia. q Scipio ante. 30. ãnos bis factus est consul. Silr germanicus iuuenis consul factus est ante. 30. annos. sed singularez felicitatem Boetii tangit dicens. Cum duos pariter consules. ¶ Nota q ȝ Isido. in lib. ethymo. currules erant sedes in qbus magistratus sedentes iura reddebant. Et dicuntur currules a curru: qꝛ tali sede vtebant̃ in curru iudices quo vehebãtur vt expeditius pplo iudicia redderent. ¶ Nota q consuetudo erat apud romanos in electione consulum habere sermonẽ ad pplm de laudibus regum ⁊ electorum in magistratũ: ⁊ si bene predicabant: inde gliam conseqbãt̃ huiusmodi sermonẽ fecit Boetius in electõe suoꝝ filioruȝ in consules: ⁊ ex inde sua glia fuit geminata. Et qꝛ similis sermo consueuit fieri in triumphis in laudem eoꝝ qui obtinuerant victoriam: ideo huiusmodi sermonem vocat triumphalem largitioneȝ. ¶ Nota qui bonum aliquod promittit ⁊ non adimplet: ille dat verba ⁊ non rem. ⁊ sic decipit. ergo dicit phia. dedisti fortũe verba. i. deceptiones ꝓmittendo ei aliquid bõi q ipsa te ita fouet. ¶ Nota q calculus in vna significatione est paruus lapillus qui calcãdo non ledit. ⁊ qꝛ talibus lapillis vtebantur antiqui in cõputando. ideo calculare vel calculum ponere ponitur pro computare vel pro rõnem facere. ergo dicit phia. vis ne cum fortuna calculum ponere quasi dicat non debes si cõputabis cuȝ ea. ipsa inueniet te multo feliciorẽ q̃ miserũ.

¶ Quod si idcirco te fortunatũ esse non estimas qm̃ que tunc leta videbantur abierunt. Non est qd te miserũ putes: qm̃ que nunc mesta creduntur pretereunt. An tu in hanc vite scenam nunc primum subitus hospesqȝ venisti. vllam ne humanis rebus inesse constantiam reris. cum sepe ipm̃ hoiem velox hora dissoluat: Nã ⁊ si rara ẽ

fortuitis manendi fides. vltimus tamē vite dies mors quedam fortune est etiam manētis. Quid ergo referre putas. Tu ne illam moriendo deseras: an te illa fugiendo deserat.

¶ Quod si idciro te fortunatū esse. Hic p̄hia excludit quādam obiectiōem. posset aliquis dicere. hec predicta bona non faciunt me felicem q̄r sunt ptransita. hāc obiectionē excludit p̄hia dicēs. Q. d. p sed. si nō estimas te fortunatū .i. felicem: qm̄ illa abierunt que tunc videbant leta. etiam non est qd. i. pp qd. tu putes. i. estimes te miserū qm̄ q̄ nūc creduntur. i. vident mesta pretereunt. An nūc pro nunquid tu. venisti primum in hanc scenam. i. vmbram vite. subitus. i. improuisus. q̄z pro ⁊. hospes. i. aduena. vt ignores que gerantur in hac vita. ne pro nunqd reris. i. opinaris vllam constantiā inesse humanis rebus. cum ipsum hominem sepe dissoluat velox hora mortis. nam si fortuitis rebus est fides pmanendi. licet rara. tn̄ vltimus dies vite est quedam mors fortune. etiam manentis fortune. quid igitur putas referre. i. distare. ne. i. an tu deseras illā fortunam moriendo. an pro vel illa te deserat fugiendo. q. d. nihil refert quantum ad inconstantiam fortune: siue fortuna hominē deserat siue deseratur. manifestum est q̄ p manere non pt. ¶ Nota q̄ in rebus humanis non sit constantia. Cuius rō est. In isto quod est genituz nulla est cōstantia: q̄r nihil est genitum quod non est corruptibile ⁊ non permanēs: sed res humane sunt genite ⁊ pducte ergo ⁊c. ¶ Notandum q̄ non est durabilis fortūe prosperitas q̄r ipsā cito fugat aduersitas. vn̄ Gāfre. in poetria. Omnibus ne crede tuis. ⁊ tpe paruo. Illuxere tibi. mox sunt clausura serenum. Nubila fata diem: inducentq̄z crepuscula noctem. pp quod non est adhibenda fides rebus fortuitis. ¶ Nota q̄ p̄hia tangit vnam rōnem q̄ fortuna nō sit constans que talis est. Homo non est constans. ergo nec fortuna: antecedens p̄z: q̄r hoīem sepe dissoluit velox hora mortis. consequentia probatur ex hoc q̄r fortuna nō habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito. z. p̄hico. g° dicit p̄hia nihil differt quo ad inconstātiam fortune. siue fortuna derelinquat hominem fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriēdo quocunq̄z modo fiat semper ipsa est inconstans ⁊ non permanens.

¶ Metrum tertium secundi libri.

CUm polo phebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit.
Pallet albentes hebetata vultus
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu zephiri tepentis
Vernis irrubuit rosis.
Spiret insanum nebulosus auster
Iam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno
Inmotis mare fluctibus.
Sepe feruentes aquilo procellas
Verso concitat equore.
Rara si constat sua forma mundo.
Si tantas variat vices.
Crede fortunis hominum caducis:
Bonis crede fugacibus.
Constat eterna positumq̄z lege est.
Ut constet genitum nihil.

¶ Metrum tertium libri secundi.

CUm polo phebus roseis quadrigis. Istud est metrum tertium huius secundi. cuius. primu versus dr̄ saphicus ab iuētore. trochaic⁹ a pede predn̄ante. Metrū āt secundi versus dicitur gliconicum ab inuentore coriambicum a pede predominante. In hoc ergo metro p̄hia declarat tribus exemplis mutabilitatem mundanorum. Primum exemplum est de corporibus celestibus tale. Sole lucente in celo tunc obscuratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen plus apparebat tempore noctis: sed sole nobis lucente non apparet. vnde dicit in littera. Cum phebus. i. sol ceperit. i. inceperit. spargere. i. emittere lucem. roseis quadrigis idest roseo curru. stella hebetata idest obscurata. flammis idest luminibus solis prementibus. ipsa pallet idest pallida fit bm albentes vultus. Secundum exemplum est in terre nascentibus tale. zephiro flante terra ornatur floribus: sed austro flante flores deficiunt. Ecce mutatio in terre nascentibus. vnde dicit in littera. Cum idest quando nemus irrubuit vernis idest vernalibus rosis. flatu zephiri tepentis idest calentis. si auster nebulosus spiret idest flare inceperit. insanum idest insane. iā decus rosarū. abeat spinis idest recedat de spinis. Tertium exemplum est de mare tale. Quando mare nō agitatur ventis apparet trāquillum. sed ventis agitatum efficitur tempestuosū. Ecce mutabilitas maris. vnde dicit ī littera. Sepe mare radiat idest splendet. tranquillo sereno idest serena tranquillitate immotis idest non motis fluctibus Sepe aquilo concitat idest prouocat. feruentes procellas idest tempestates. verso equore idest moto mari. Tūc hortatur philosophia ne credamus bonis fortune: dicens. Si mundo constat idest permanet sua forma rara ut ex dictis patet ⁊ si mundus variat tantas vices. idest alternationes. tunc crede caducis. idest transitoriis fortunis hominum idest noli credere ⁊ loquitur ironice. debet enim intelligi per contrariū. crede idest noli. credere bonis fugacibus: qualia sunt bōa fortune. quod patet ex hoc: quia constat idest manifestum est ⁊ est positum idest stabilitū. eterna lege. idest diuina lege ut nihil genitum constet. idest immutabiliter permaneat.

¶ Nota q̄ poete attribuunt soli quadrigam. que dicitur a numero quattuor equorum. Poete enim fingūt currū solis trahi quattuor equis. propter quattuor diuersitates solis. Nam sol cum oritur est rubeus. hora tertia splendens hora meridiei est feruens: sed hora vespertina est tepens. Lune vero attribuunt bigam propter duas proprietates lune Nam luna virtualiter est frigida ⁊ humida.

¶ Nota circa hoc q̄ dicit crede fortuitis bonis: seneca dicit in li. de consolatione filii helye. Nunq̄z ego fortune credidi: que cum mecum videretur pacem agere. omnia quecunq̄z in me indulgentissime conferebat pecuniā. honores. gratiam. eo loco posui. vnde posset sine motu meo repetere. Interuallum magnum inter me ⁊ ipsam habui. itaq̄z nec illa abstulit nec euulsit. neminem aduersa fortuna comminuit. nisi quem secunda decepit. Fortuna fortes metuit. gnauos expauit. opes auferre potest: animū aūt surripere non potest. ¶ Nota q̄ philosophia bona fortune appellat caduca. quia dicit Senec̄. 78. epistola. Omnia ista in que fortuna dominiū exercet sua sunt sicut pecunie honores imbecilla sunt fluida mortalia sunt ⁊ passiones incerte. ¶ Nota dicit nulluz genitum esse constās dicit seneca epistola preallegata. Omnia mortalia minuūtur. cadunt. deleruntur decrescunt. exhauriuntur. itaq̄z in illis in sorte causa incerta inequalitas est. diuinorum autem vna natura est.

¶ Prosa quarta libri secundi.

TUm ego vera inquā cōmemoras. O virtutum omnium nutrix: nec inficiari possum prosperitatis mee velocissimū cursum. sed hoc est quod recolentem vehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortune i

felicissimū genus est infortunii fuisse felicez. P.

¶ Prosa quarta libri secundi.

Um ego vera inquam. Hec est quarta prosa huius secundi. in qua philosophia probat boetio non esse conquerendū de fortuna propter presentia bona que sibi dereliquit. Et primo boetius confitetur se fuisse felicem deplangēs presentē infelicitatez. secundo philosophia ostendit ipsum esse felicem in presenti ibi. Sed q tu. dicit ergo boetius. O philosophia nutrix omnium virtutū tu commemoras vera. nec possum inficiari. idest negare. velocissimum cursum. idest recessum mee prosperitatis: sed hoc est quod coquit. idest anxiat. vehementer me recolentem preteritam prosperitatem. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimum genus infortunii est fuisse felicem ⁊ iam non esse.

¶ Nota philosophia dicitur nutrix omnium virtutum. q2 omnis virtus consistit in medio. medium non attingitur nisi recta ratiōe: que recta ratio est sapiētie ⁊ philosophie

¶ Item cum philosophia diuidatur in practicam ⁊ speculatiuam: ipsa includit prudentiam que est recta ratio agibilium ex. 6. ethi. prudentia autez colligata est omnibus virtutibus ex eodez. 6. propterea philosophia dicitur nutrix omnium virtutum: ¶ Nota q recordatio preterite felicitatis coquit hominem. ideo dicit seneca. 63. epistola. Illud agamus ut iocunda nobis fiat amissorū recordatio. hoc autem contingit cum animus preparatus est ad amissionem eorum. ¶ Nota q duplex est infortunium. quoddaz continuum. aliud interpollatum siue discontinuum. primum infortunium: est infelix. secundum est infelicissimuz Infortunium enim continuum ex consuetudine minus nocet. quia dicit seneca. in lib. de tranquil. ai. Tollerabilius est bona non acquirere. quam acquisita amittere. ideoqꝫ letiores videbis quos fortuna nunq̄ respexit: quaz quos deseruit. Item dicit in lib. de consol. filii helye. Vnuz habet bonum assidua infelicitas. q illos indurat quos vexat Infortunium autem discontinuum est cum aliquis mutatur de aduersitate in prosperitatem: et iterum de prosperitate in aduersitatem. ⁊ tale est infelicissimum genus: q2 sepe deiicit hominem in desperationem. vnde Samariens. alias pau hein. O bona prosperitas vbi nunc es. nūc mea versa est In luctum cythara. fit lachrymosa lira. O mala dulcedo subitoqꝫ absumpta veneno. Q ueque recōpensas melleo fellegraui.

¶ Sed quod tu inquit false opinionis suppliciuz luis: id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuite felicitatis mouet: quam plurimis maximisqꝫ habundes mecum reputes licet: Igitur si quod in omni fortune tue censu preciosissimum possidebas: id tibi diuinitus illesum adhuc inuiolatumqꝫ seruatur: poteris ne meliora queqꝫ retinēs de infortunio iure causari. At qui viget incolumis illud preciosissimum humani generis decus. Symachus socer ⁊ quod vite precio non segnis emeres: Vir totus ex sapientia virtutibusqꝫ factus suarum securus: tuis ingemiscit iniuriis. Viuit vxor ingenio modesta: pudicitie pudore precellens ⁊ ut omnes dotes eius breuiter includam: patri similis. Viuit inquam tibi que tantum vite huius exosa spiritum seruat. Quo vno felicitatem minui tuaz vel ipsa concesserim. tui desiderio lachrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares quorum iam ut in id etatis pueris vel paterni vel auiti specimen elucet ingenii.

¶ Sed q tu inquit false opinionis. Hic philosophia ostendit boetium in presenti esse felicem propter multa bona que adhuc possidet secundo probat felicitatem fortuitam nulli posse totaliter euenire. tertio probat veram felicitatē in bonis fortuitis non consistere. secunda ibi. Q uis est enim. tertia ibi. Atqꝫ ut agnoscas. Primo ponit philosophia q non debet querulari boetius de infortunio. cum habundet adhuc pluribus bonis. ⁊ illa bona philosophia enumerat. Secundo ipsa consolatur eum ibi. Cum igitur Dicit primo. O boeti q tu luis. idest patiaris supplicium false opinionis id. i. illud non possis iure imputare rebus nam si mouet te inane nomen fortuite felicitatis. licet. id est licitum est. ut tu reputes. idest computes. mecum. q̄ plurimis. qꝫ pro et. maximis bonis habundes: si igitur illud bonum tibi seruatur diuinitus illesum. qꝫ pro ⁊. inuiolatum quod tu possidebas preciosissimum in omni censu idest thesauro tue fortune. poteris ne. retinens queqꝫ meliora iure causari. idest conqueri de infortunio. quasi di. non. Tunc enumerat bona eius atqꝫ pro certe. illud preciosissimum decus humani generis. scilicet Symachus socer tuus. iste viget. idest floret vel viuit. incolumis. idest sanus. quod supple decus nō segnis. idest nō tardus. emeres precio vite. quasi di. tu tantum diligis eum q vitam tuam pro eo exponeres Symachus vir totus factus ex sapientia ⁊ virtutibus. ille securus suarum supple iniuriarum. ingemiscit de tuis iniuriis. viuit vxor tua modesta ingenio: precellens pudore pudicitie: ⁊ ut includam breuiter omnes dotes. idest virtutes eius. ipsa est similis patri suo scilicet simacho. ⁊ ipsa existens exosa. idest tediosa huius vite. tantum tibi seruat spiritum. idest tantum ipsa viuit propter te. quo. i. in quo vno ego concesseri tuam felicitatem minui suple q vxor tua tabescit idest tristatur lachrymis ac dolore desiderio tui: quid dicam liberos tuos consulares. quorum specimen. i. similitudo ingenii paterni. idest tui vel auiti. i. aui ipsorum. scilicet simachi. qui fuit auus ipsorum ex parte matris. elucet ut in id etatis pueris. q. d. liberi tui sunt similes patri ⁊ auo ipsorum in prudētia inq̄tum etas permittit. ¶ Notandum sicut inferius probabitur. q in rebus fortuitis non potest consistere vera felicitas Ideo illi qui adeptione talium rerum felices se existimabant. ⁊ ex amissione earum infelices falsa opinione decipiebantur. ⁊ licet in opinione eorum sic esset: non tamen erat in re. Ideo dicit philosophia ad boetium q tu false opinionis suplicium luis. id rebus imputare non possis. ¶ Nota supplicium false opinionis est in animo non in re. vnde sene. 17. epl'a. Multis parasse diuitias non fuit finis miseriarum: sed mutatio animoruz. nec hoc miror. non enim in rebus est vicium sed in animo. sepius enim opinione q̄ re laboramus. ergo infortunium. boetii non erat imputandum rebus quia non erat. sed imputandum fuit sue false opinioni. ¶ Nota q phia ostendit presentem felicitatem in tribus consistere. s. in amicis. in vxore pudica. ⁊ filiorum suorum prudentia. Primo. enim ad felicitatem requiruntur amici. Nam amicus est preciosissimum genus diuitiarum ex. 8. prosa huius secūdi. Et aristo. 9. ethi. Nemo eligit viuere sine amicis habens reliqua bona. Et fm tulliuz in lib. de amicitia. Qui amicitiam tollit de mundo solem tollere videtur. Et seneca in de remediis fortuitorum: nihil est peius q̄ amicos non habere si amicum perdidisti alium quere. ⁊ ibi eum queras vbi inuenias. quere inter artes liberales. inter recta ⁊ honesta officia. quere in laboribus. ad mensam ista res non queritur. Secundo requiritur ad felicitatem politicam vxor pudica que rara est. vnde sene. in de remediis fort. Multe inter probas matrimonialis ordinis ceperūt esse exempla meretricularum: q̄ multas ex coniugibus optimis pessimas videmus. ex diligentissimis dissolutissimas: ex liberalissimis rapacissimas. Etiam si bonaz vxorem habuisti:

rem habuisti: non potes affirmare eam esse permansurã in illo proposito. nihil tam mobile: nihil tam vagum qꝫ feminarum voluntas. Tertio requiritur ad felicitatem politicam proles. q2 ƀm arist. primo ethi. Non omnino felix est qui specie turpis est: aut solitarius. aut prole carens. ¶ Nota ƀm huguitionem specimen est pulchritudo vel similitudo vel signum vel imago vel noticia vel experimentum vel bonum operis documentum. sed in proposito accipitur pro similitudine. ¶ Item ƀm eundeꝫ auitus. ta. tũ. i. ab auo habitus vel possessus vel ad ipsum pertinens. ⁊ ponitur quandoqꝫ pro antiquo.

¶ Cuꝫ igitur precipua sit mortalibus vite cura retinende: o te si tua bona cognoscas felicem: cui suppetunt etiam nunc que vita nemo dubitat eẽ chariora. Quare sicca iam lachrymas. Nondũ est ad vnum tibi omnis exosa fortuna: nec tibi nimium valida tempestas incubuit quoniam tenaces herent anchore: que nec p̃ntis solamen nec futuri spem tempis abesse patiantur. B. Et hereant inquaꝫ precor: illis namqꝫ manentibus vtcumqꝫ se res habeant hũane. enatabimus. Sꝫ quantum decus ornamentis nostris decesserit vides. P. Et illa promouimus inquit aliquãtulum si te nondum totius tue sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum qui abesse aliquid tue btitudini tã luctuosus atqꝫ anxius conq̃raris

¶ Cum igit̃ precipua sit mortalib⁹. Hic pħia ex dictis cõsolatur boetium dicens. Ex quo hoibus est precipua cura. i. maxima cura. retinende vite. i. saluande. vite. o te feliceꝫ si cognoscas tua bõa cui etiã nũc suppetũt. i. abũdant talia bona. q̃ nemo. dubitat eẽ cariora ipsa vita quare iam sicca lachrymas. ⁊ noli flere. nõdũ. n. oĩs fortuna ẽ tibi exosa. i. aduersa. ad vnũ. i. oĩno nec tibi incubuit. i. institit tempestas aduersitatis nimium valida. qñ tenaces anchore. i. amici insepabiles. herẽt. i. firmiter manẽt: que scꝫ anchore non patiant̃ tibi abesse solamen p̃ntis tpis nec speꝫ futuri tpis. Et. dicit boetius. p̃cor ut hereant. i. maneãt ille ãchore. q2 ipsis manẽtibus. utcũqꝫ. i. qualitercũqꝫ res se habeãt. nos enatabim⁹ euadendo aduersitatẽ fortũe. sꝫ o pħia tu vides q̃ꝫtum decus nostris ornamẽtis bonoruꝫ exterioꝝ quib⁹ ornabamur decesserit. Subiũgit pħia. nos promouimus aliquãtulũ animũ tuũ ad cõsolationẽ si nõdũ piget te toti⁹ tue sortis q2 maior ps salua tibi mãet sed non possum ferre tuas delicias: qui tã luctuosus. i. plenus luctu. atqꝫ anxius conq̃reris aliqd abesse tue btitudini. i. tue felicitati. ¶ Nota ꝙ sicut mors est oiuꝫ amarissima. q2 oia abscindit. oia deuorat ⁊ q2 aliqui iudicant se nõ timere mortẽ: ⁊ tñ timẽt ƀꝫ Senecã in de remediis for. Sic vita est oĩm dulcissima. oĩa. n. apetũt esse ⁊ viuere iõ vnũquodqꝫ nãliter nitit̃ ad saluandũ vitam: qua nihil est chari⁹. Si ergo boetius possedit bona q̃ chariora sunt vita: non debuit se existiare miseꝝ: sed magis feliceꝫ. ¶ Nota ꝙ pħia amicos appellat anchoras. sicut. n. tẽpestate incũbente p anchorã nauis retinet̃ ⁊ a piclitatiõe saluat̃. sic imminẽte aduersitate fortũe homo fidelib⁹ amicis ne succũbat infortunio subleuat̃. fideles eñi amici retinent hominẽ impetu fortune agitatũ ne totalr̃ deiiciat̃ a sua stabilitate. ¶ Nota ƀm huguitioneꝫ suppetere. idest submistrare vel supabundare. sed pigere est piger esse vel penitere vl̃ grauare vel offendere.

¶ Quis est enim tam composite felicitatis: ut nõ aliqua ex pte cuꝫ status sui qualitate rixetur. Anxia enim res est humanorum conditio bonoꝝ. et que vl̃ nunq̃ tota ꝓueniat: vel nunq̃ ꝑpetua subsistat. Huic census exuberat: sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit: sed angustia rei familiaris inclusus esse mallet ignotus. Ille vtroqꝫ circumfluus vitam celibem deflet. Ille nuptiis felix. orbus liberis alieno censuꝫ nũtrit heredi. Alius prole letatus: filii filiue delictis mestus illachrymat. Idcirco nemo facile cum fortune sue conditione cocordat. Inest enim singulis quod inexpertus ignoret: expertus exhorreat.

¶ Quis est enim tam cõposite felicitatis. Hic philosophia probat felicitatẽ nulli posse totaliter euenire. Secũdo ostẽdit. ꝙ q̃ꝫto aliquis est felicior tanto leuiori aduersitate ꝓsternit̃. Tertio concludit ex his felicitateꝫ fortuitã amarã esse ⁊ miserã. Quarto. inuehitur ꝯ homines. Secũda ibi Adde ꝙ felicissimi. Tertia ibi. Quam multis. Quarta ibi. Quid igitur o mortales. ¶ Primo dicit. Quis ẽ homo taꝫ cõposite felicitatis. idest tam copiose felix. ut non rixet̃ idest discordet ex aliqua parte. cum qualitate. idest cuꝫ dispositione sui status. idest sue fortune. q. di. nullus ẽ ita felix. q2 cõditio. idest status humanoꝝ bonoꝝ ẽ anxia res. i. misera res. que nunq̃ꝫ homini tota proueniat. vel nunq̃ꝫ perpetua subsistat. Tunc declarat ꝙ non tota proueniat homini. q2 huic. idest alicui homini. exuberat census. idest habundat pecunia. sed aliud sibi deficit. quia degener sanguis. idest ignobilitas est sibi pudori. hunc supple alium hominem nobilitas facit notum: sed ipse inclusus angustia rei familiaris. idest pauptatis. mallet. idest magis vellet esse ignotus. Ille. i. alter homo. circunflu⁹. i. circundatus. vtroqꝫ. idest tam diuitiis q̃ꝫ nobilitate. ipse deflet celibem vitam. idest castam vitam: quia non potest forsan ducere vxorem. ille. idest alter. felix nuptiis. scilꝫ habendo vxorem. orbus. idest carens liberis. i. pueris. ipse nutrit. i. congregat censum alieno heredi. Alius autem letatus prole. ipse mestus illachrymat. i. ingemiscit. delictis. i. pro criminibus filii vel filie sue Idcirco nemo facile ꝯcordat cũ conditiõe sue fortune. Inest enim singulis supple hoibus. aliqd quod ipse inexptus ignoret. vel exptus ipm exhorreat. ⁊ sic rixat̃ cum qualitate sui status. ¶ Nota ꝙ non est homo tã felix: quin inueniat aliquã cõditioneꝫ in se quã vellet non habere: propter qd misera est conditio humanoꝝ bonoꝝ. q2 nunq̃ꝫ hoi tota ꝓuenit: q2 aliquis cõtemnere oia põt. sed oia habere nemo põt Et elicit̃ vna ratio ex littera. Illi cõditio humanorum bonoꝝ non tota prouenit. cui suus stat⁹ in aliquo displicet. sed nullus inuenitur. tam felix cui status suus nõ displiceat in aliquo sic declarat in littera. ergo ⁊c. ¶ Item sanguis seruilis conditionis dicit̃ degener. q2 homines naturaliter liberi sunt sed p seruitutẽ degnerãt a natura. ¶ Nota vita casta dicitur vita celebs: quasi celestis: q2 in carne viuere p̃ter carnẽ est vita celestis ⁊ angelica. ¶ Nota ƀꝫ huguitionẽ illachrimari est intus lachrimari vel cum dolore lachrimari ⁊ est deponentis generis. lꝫ ƀm antiquos inueniat̃ neutrius generis. ⁊ sic. Boetius ponit hic in neutro genere: cuꝫ dicit mestus illachryimat.

¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusqꝫ delicatissimus sensus est: ⁊ nisi ad nutum cuncta suppetant. omnis aduersitatis insolens minimis quibusqꝫ prosternit̃. adeo perexigua sunt que fortunatissimis summam beatitudinis detrahunt. Quam multos esse cõiectas q sese. celo ꝓximos arbitrẽtur si de fortune tue reliquiis pars eis minima contingat Hic ipse locus quem tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum nisi cum

putes: Contraqꝫ btã sors ois est equanimitate tolerantis. Quis est ille tã felix qui cum dederit impatientie manus: statuꝫ suũ mutare non optet

¶ Adde q felici. cuiusqꝫ. Hic ostendit phia qꝫ hõ magis felix. leuiori aduersitate prosternit: cũ hoc comparãdo boetiuꝫ ad alios. Et dicit adde p̃dictis q sensus cuiusqꝫ bois felicissimi. i. fortunatissimi. est delicatissimus. i. ĩpatientissimus nisi ad nutũ suũ cuncta suppetãt. idest abũdent. ipse erit insolens. i. impatiens omnis aduersitatis. ⁊ ꝓsternit a sua felicitate qbusqꝫ minimis aduersitatibꝰ adeo ꝑexigua sunt. i. valde exigua. que fortunatissimis detrahunt. i. auferunt. summam. i. ꝑfectioneꝫ btitudinis. O boeti qꝫ multos eẽ coniectas idest opinaris. qui sese arbitrent ꝓximos esse celo. i. deo. si eis cõtingat minima ps de reliquiis. i. de ꝑiculis tue fortune. Hic locus quem tu vocas exilium est patria incolentibus. idest habitantibꝰ. ⁊ ita eoꝝ iudicio spectat ad felicitatem. vlr ergo de rebus fortuitis cõcludit. Adeo nihil est miserum nisi tu cum putes. i. nisi ex reputatione ai tui estimes qꝫ ꝓ ⁊ ꝯ. i. ꝑ cõtrarium omnis sors est btã eq̃nimitate. i. patiẽtia ai tolerantis. Quis est ille tã felix. qui cũ dederit manus impatientie. i. cũ fuerit factus ĩpatiens. quin ipse nõ optet mutare statum suũ. q. d. nullꝰ est tã felix. ¶ Nota q forsan aliqs diceret. nulli hoi placet statꝰ suus si deest sibi magnũ fortuniũ. Sed defectus modici boni non ĩpedit complacentiã status qn hõ totalr sit felix. hoc excludit phia dicẽs. Quãto aliqs est felitior tanto ẽ delicatior. ⁊ qꝫto est delicatior tãto magis grauat ex defectu modici boni: ⁊ sic felicissimis detrahit cõplementũ btitudinis. ¶ Notãdũ q vna ⁊ eadẽ res est quã vnus iudicat spectare ad miseriaꝫ: aliꝰ iudicat spectare ad felicitatẽ. ergo dicit phia. locus quem tu exiliũ vocas incolentibus est patria. ¶ Notãdũ qꝫtumcũqꝫ sit hõ habũdãs rebꝰ fortuitis: si aliqd displicet sibi in statu suo: ipse optat statũ suũ mutari. cõmendando statũ alterius: vñ miles emeritus laudat statũ mercatoris. ecõtra mercator expꝑtus pericula marina laudat militiã. Silr legispiti laudant agricolas. ⁊ agricole vrbanos. Simile exẽplum patet in boetio de scolarium disciplina de filio inconstantie: q hñs displicẽtiã vnius status sꝑ aliũ ⁊ aliũ assumpsit.

¶ Nota q dicit nihil est miserum nisi cũ putes. vñ dicit señ 9. epl'a. Miser est qui se beatũ non iudicat. licet mũdo imperet non est beatus qui se beatum non esse putat.

¶ Quam multis amaritudinibus hũane felicitatis dulcedo respersa est: que si etiam fruenti esse iocunda videatur: tamen quo minus cum velit abeat retineri nõ possit. Liquet igit qꝫ sit mortaliũ reruꝫ misera beatitudo: que nec apud equanimos perpetua ꝑdurat: nec anxios tota delectat

¶ Quam multis amaritudinibus. Hic phia ostẽdit fortuitaꝫ felicitatẽ eẽ amarã ⁊ miserã dicẽs Quã multis amaritudinibus dulcedo hũane felicitatis est resꝑsa. i. ꝑmixta que etiã si videat iocũda hoi fruẽti. tñ non possit retineri quominus abeat ea cũ velit. i. non potest retineri ad voluntatem hominis. ⁊ liquet. idest manifestum est. qꝫ misera sit beatitudo rerũ mortalium. que nec ꝑpetua ꝑdurat apud equanimos idest apud constantes: vel patientes. nec ipsa tota. i. siml'. delectat anxios. idest miseros. ¶ Nota q felicitas ⁊ dulcedo hũana nõ ẽ sine amaritudine. qr dicit beatus bernar. Nunqꝫ in honore sine labore. nunqꝫ in p̃latione sine tribulatione. nunqꝫ in sublimitate sine vanitate qs esse potest. Item alanus in anticlaudiano dicit. Sed nihil inuenio qd in oi ꝑte beate viuat quin multas nobis deferre querelas possit si nostram velit accusare mineruã

¶ Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positaꝫ felicitatẽ. Error vos inscitiaqꝫ cõfundit Ostendam breuiter tibi summe cardinem felicitatis. Est ne aliquid tibi teipso p̃ciosius: Nihil inquies. Igitur si tui compos fueris. possidebis quod nec tu vnqꝫ amittere vellis: nec fortũa possit auferre.

¶ Quid igitur o mortales. Hic phia inuehit ꝯ homines ⁊ dicit. sic. O mortales quare petitis. i. q̃ritis. extra. i. in rebus exterioribus felicitatem positam intra vos. error ⁊ inscitia. idest igorantia confundit vos. ostendam tibi breuiter cardinem idest radicem summe felicitatis. est ne aliqd tibi preciosius te ipso. nihil inquies. si igit fueris cõpos tui ꝑ tranquilitatem animi. tu possidebis qd nunqꝫ amittere velis. scꝫ delectationem in operatiõe ꝑfecte virtutis. nec fortuna poterit tibi auferre. ¶ Nota q duplex est beatitudo. ꝑfecta ⁊ imꝑfecta Perferta beatitudo habet post hanc vitam. Et est vita eterna de qua loquit beatus. Job d. Hec est vita eterna ut cognoscãt te solum verum deum ⁊ quem misisti iesum xp̃m. alia est beatitudo imperfecta: q̃ põt esse in p̃nti vita. quã phi posuerũt consistere in operatione optime virtutis. vñ radix talis beatitudis est tranqllitas ai ex moderatiõe. sedatione passionum ꝑ habitũ virtutis ꝑer talem autem tranqllitatẽ homo efficit sui cõpos ut ñ deiiciat passionibus. ista autẽ tranqllitas non est querenda in rebus exterioribus. sed solum hꝫ esse in aio hois. de qua beatitudine ⁊ tranquillitate hic loquitur phia dicens quid igitur o mortales ⁊c̃. Et señ. loquens de eadem felicitate. 9. epl'a dicit. Summũ bonum extrinsecꝰ instrumẽta non querit: domi colitur: ex se totuꝫ ẽ incipit fortune eẽ subiectum si quam partem sibi foris querit. Item Seneca 23. epistola felicitatis auiditas tuta est: que sit aut vnde prouentat queris. ex bona conscientia. ex hõestis consiliis ex rectis rationibus. ex contemptu fortuitorum. Et. 31. epistola dicit. Illud bonũ est querendũ quod non fiet de die in diem peius. quid est hoc: animus: sed hic rectus. bonꝰ magnus. quid aliud voces hunc animum quã deum in corpore humano hospitatum. Et. 41. epistola dicit. Lauda bonum in homine quod eripi non potest: quod est proprium hois. q̃ris quid sit illud. animus ⁊ ratio ꝑfecta. rationale namqꝫ animal est homo.

¶ Atqꝫ vt agnoscas in his fortuitis rebꝰ beatitudinem cõstare non posse collige. Si btitudo est summum nature bonum ratiõe degentis: nec illud est summũ bonum quod eripi vllo modo p̃t qm̃ precellit id qd nequeat auferri: manifestum est q ad beatitudinem percipiendam fortune instabilitas aspirare non possit.

¶ Atqꝫ ut cognoscas in his. Hic phia ꝓbat veram felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus rõnibꝰ scdam põit ibi. Ad hec. tertia ibi. Et qm̃. Pria rõ talis est. In illo nõ cõsistit felicitas hois quod põt auferri ab homine. sꝫ bona fortuita sunt hmõi. ergo ⁊c. Maior nota qr summũ bonũ est propriũ hois. bonũ autem qd auferri potest non est summũ bonũ qr illud qd auferri non põt melius est eo qd auferri potest. Minor patet. bona fortuita possunt auferri cum sint mutabilia. vñ dicit in lr̃a. Ut agnoscas beatitudinem non posse cõstare in rebꝰ fortuitis sic collige ꝑ tales ratiões. Si beatitudo ẽ sũmũ bonũ nãe degẽtis rõe. i. nãe rõnalis. nec illud est summũ bonũ qd vllo mõ põt eripi. i. auferri. qr illud. s. bonũ qd neq̃at idest. non potest auferri hoc p̃cellit. i. melius est eo qd p̃t auferri. s. ex quo manifestum est q instabilitas fortune non possit aspirare. i. accedere ad beatitudinem accipiendam. ¶ Nota q beatitudo. ẽ summũ bonũ qr i tertio huius scda ꝓsa dr q beatitudo est status ꝑfectus agregatione omniũ bonoꝝ. ⁊ beatitudo ẽ summũ bonũ nãe degẽtis idest viuentis rõe. i. nature rõnalis sicut homis: qr homĩnũ genus viuit arte ⁊ rõne. ex ꝓhemio metaphi. Nullũ

enim

eni alioꝝ animaliū est felix.ex.10.ethi.Bruta.n. animantia nemo felicitabit.i.ethi.⁊ talis btitudo nō ꝯsistit in bonis exterioribꝰ.ſ; in actu sapiētie.q: dicit aristo.in li.pol. Testis mihi ē deꝰ q in bōis exterioribꝰ non cōsistit summum bonū.⁊ idē in eisdē nos sumꝰ felices ⁊ dii.dii āt non sunt felices bōis exterioribus.ergo nec hoies. ¶ Nota lȝ i bōis exterioribus fortuitis nō cōsistat felicitas formalr ⁊ essentialr:tamē felicitas cōsistit in eis orgāice:q: deseruiūt ad felicitatē verā.sine.n.rebus exterioribus quaꝝ fortuna dña est:nō contingit esse felicē.supple organice.ex.li.de bona fortuna.⁊ ex.10.ethicoꝝ.Opus est exteriori ꝓsperitate oi enti.nā eni per se nō est sufficiens ad speculandū:sed oportet cibū potū ⁊ reliquū famulatū peristere.

¶ Ad hec quē caduca ista felicitas vehit.vel scit eam vel nescit esse mutabilē. Si nescit.que nam beata sors esse potest ignorantie cecitati Si scit: metuat necesse est ne amittat qđ amitti posse non dubitat:quare cōtinuus timor nō sinit esse felicē An vel si amiserit negligendum pntat: sic quoqȝ perile bonū ē qđ equo animo ferat amissum.

¶ Ad hec quem caduca ista felicitas vehit.Hic pħia pōit scdam rōem que talis est.Ille q felix est fortuita felicitate aut scit eā mutabilem eē:aut nescit.si nescit est ignorans.⁊ ꝑ cōsequens non est felix:si scit eā esse mutabilē:necesse ē q timeat ne eā amittat.cui autem inest continuus timor felix eē nō pōt vñ dicit in littera sic ad hec.s.ꝑdita addaȝ aliā rōnem.Hō quē vehit.i.ducit.ista caduca.i.fortuita felicitas.vel scit eā esse mutabilē vel nescit:si nescit quenā sors beata.i.que felicitas beata potest esse cecitati ignorātie.q.d.nulla.Si scit eā esse mutabilē necesse est ut metuat ne amittat illud quod nō dubitat posse amitti quare cōtinuꝰ timor nō sinat ipm esse felicē.Et forsan diceres.homo non timet amissionē fortune.q: nō curat vtrū eā amittat vel nō hoc excludēs pħia dicit.si amiserit bonū fortuitū.⁊ putat illud negligendū.i.nō curandū.tūc illud bonū erit valde exille quod amissum ferat equo aīo.i.eq̄li animo.sicut conseruatū:⁊ ꝑ ꝯsequens illud nō est summū bonū. ¶ Nota ex tertio huius ꝓsa.9.Vera ⁊ ꝑfecta felicitas facit hominē potentē.reuerendū.celebrē ⁊ letū.ergo vera felicitas excludit timorē.⁊ per cōsequēs continuꝰ timor q excludit leticiaȝ nō sinit eē felicē.vnde. Sene.6.epła.Ille beatissimus ē ⁊ securus sui possessor.qui crastinū diē sine solicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas ꝯsistit i speculatione dei ⁊ substātiaꝝ separataꝝ.ipsa excludit cecitatem ignorantie:in qua ignorantia felicitas eē nō potest.

¶ Et qm̄ tu idē es cui ꝑsuasum esse atqȝ insitū ꝑ multis demonstrationibus scio mētes hominū nullo esse modo mortales.Cūqȝ clarum sit fortuitā felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec afferre beatitudinem potest: quin omne mortalium genus in miseriaȝ mortis fine labat.Qđ si multos scimus non morte solū verum etiam doloribus suppliciisqȝ btitudinis fructum q̄sisse:quonam mō pñs vita facere btōs potest.que miseros transacta non efficit:

¶ Et quoniam tu idē es.Hic.pħia ponit tertiā rōnem que talis est.Si beatitudo consisteret in rebꝰ fortuitis.cū bōa fortuita finiūtur morte hois:sequit q omnis hō in morte fieret miser.quod nō est veꝝ.quia multi ꝑ mortē cōsecuti sunt felicitatē.sicut martyres ⁊ alii sancti:qui perpessi sūt maxima tormenta ut consequerētur beatitudinē in anima dicit ergo sic i littera.Quoniā tu idē es hō cui ego scio eē ꝑsuasum ꝑmultis.i.valde multis demonstrationibꝰ mētes.i.animas hominū nullo mō esse mortales.Et cuȝ sit clarū.i.māifestū.fortuitā felicitatē finiri.i.terminari morte corporis hois.neq̄t.i.nō pōt dubitari.si hec fortuita felicitas potest afferre.i.dare beatitudinē.quin oē genꝰ mortaliuȝ.i.hominū.labat in miseriā in fine mortis.Sȝ si scimus multos.s.sanctos q̄sisse fructū beatitudis nō solum morte.verūetiam doloribus.i.suppliciis quonā mō.i.ꝑ quē modū:ꝑsens vita supple bonis fortuitis ornata.pōt facere beatos.q̄ vita trāsacta.i.terminata.nō efficit miseros.q.d.nullo mō. ¶ Nota cuius pñtia est causa felicitatis eius absentia est causa miserie ⁊ infelicitatis.Sicut.n.nauta ꝑ sui ꝑsentiā est causa felicitatis nauis:sic eiꝰ absentia est causa piclitationis eiꝰ.ex.2.phi.Si ergo bōa fortuita ꝑ sui presentiā eēnt causa beatitudinis.ꝑ sui absentiaȝ essent causa miserie.Cum autē in morte hominis bōa fortuita relinquūt hominem fugiēdo:⁊ homo relinquat ea moriendo.ois hō post mortē esset miser ⁊ infelix.qđ falsū est:nā multi post mortē consequent beatitudinē.⁊ q: forsan aliquis diceret mortuo homine morit ⁊ aīa eius.⁊ sic post mortē hō nullā cōsequit beatitudinē.hoc excludit pħia dicens ad boetium.tu es idē ille cui ꝑsuasum ē multis demōstratiōibꝰ aīas hominū esse imortales. ¶ Nota q oēs leges in hoc cōueniūt q aīa intellectiua hois sit immortalis.separat eni ab aliis sicut ꝑpetuū a corruptibili.ex.2.de aīa.⁊ hoc est rōnabile:q: aīa intellectiua imaterialis ñ ē educta de potentia materie.sed ab extra.s.a deo Ipsa eniȝ ſm btm aug.creādo infundit.⁊ infundēdo creat.ꝑꝑ qđ cū abscisio materie sit causa ꝑpetuitatis ꝑ cōmentatorem primo celi ⁊ mundi.anima intellectiua immaterialis existēns ipsa est immortalis.

¶ Metrum quartum libri secundi.

Uisquis volet perhennem
Cautus ponere sedem:
Stabilisqȝ nec sonori
Sterni flatibus euri.
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum:
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas.
Illud proteruus auster
Totis viribus vrget.
He pendulum solute
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam
Sortem sedis amene.
Humili domum memento
Certus figere saxo:
Quamuis tonet ruinis
Miscens equora ventus.
Tu conditus quieti
Felix robore valli:
Duces serenus euum.
Ridens etheris iras.

¶ Metrum quartū libri secundi. Uisqs volet ꝑhennē.Hic incipit q̄rtū metrū huius secūdi.quod dr metruȝ anacremicū ab inuentore.iambicū a pede ꝑdominante.dimetrum a numero pedum.cathalecticum q: deest vna syllaba ad complementum metri.huic metro adiungit feregratiū:sic dictū ab inuentore de quo superius dcm̄ ē.In hoc ergo metro pħia cōmēdat vitā mediocrē ꝑ talē methaphorā.Edificiū ꝯstructū i loco nimis alto vrgetur tēpestatibꝰ vētoꝝ.⁊ fundatū in loco arenoso defluit.ſ;

fūdatū in loco hūili ⁊ saxoso vtrūqꝫ uitat icōmodū. sic vita p̄sens nimiū eleuata ꝓsperitate vel nimiū depressa aduersitate frequēter euētu iopinato calamitatib⁹ defluit mediocris āt secura ꝑmāet. Dicit ergo in littera. Quisqs bō cautus volet pōere sedē ꝑhennē. i. firmā māsionē ⁊ ipse stabilis existēs. nec velit sterni. i. deiici. sonoris flatib⁹ euri illi⁹ vēti. qsqs curat spnere pontū minantē fluctib⁹. i. mare fluctuans. ille vitet cacumē. i. summitatē alti montis. ⁊ vitet arēas bibulas. i. siccas. Tūc asignat causā q̄re debeat vitari. in edificādo cacumē alti. mōtis. q2 illud. s. cacumē alti montis vrget. i. infestat auster ꝓteruus. i. ventus ipetuosus. Tūc assignat cām q̄re debeant vitari arene. q2 he. s. arene solute. i. disiuncte ꝑ siccitatē recusant ferre. i. nolūt portare. pendulū pond⁹. i. labile pōd⁹. Tu ergo fugiens ꝑiculosam. sortē. i. euētū. amene. sedis. i. amene māsionis ⁊ certus existens memēto figere. i. stabilire domum tuā in hūili saxo. i. depsso lapide. quāuis ventus miscēs. equora i. voluēs. maria. tonet. i. seuiat. ruinis. i. flatibus ruinosis tu felix cōditus robore. i. firmitate quieti valli. i. munitionis. ⁊ tu seren⁹. i. trāquillus. duces. i. ages. euū. i. uitā tuā ridens. i. deridēs ⁊ ꝓ nihilo hñs iras. i. ꝑsecutiōes etheris. i. aure vel vēti seuiētis. ¶ Nota ꝙ oīs vtus supfluitate corrūpit. vñ virtus cōsistat i medio. Est eni virtutis habitus electiu⁹ in medietate ꝯsistēs recta rōne determiat⁹. iō oīs supfluitas tā quā viciosa vitāda est. Phia ergo docet vitare supfluā prosꝑitatē: quā designat ꝑ cacumē alti mōtis. q̄ ꝓsperitas plerūqꝫ impugnat invidia ⁊ potentia magnatū. q̄ ꝑ ventū ipellentē designat. Docet etiā vitare nimiam pauꝑtatē: quā designat bibula arena. que pauꝑtas recusat ferre indigentiam necessarioꝝ: que per pōdus pendulū designat. Indigentia enim grauat hoiē ad modum penduli ponderis. Nota securitas ꝭm Tulliū in rhetorica sua. Est virtus incōmoditates imminentes ⁊ inchoare rei affines ñ formidās. que securitas maxie appetēda ē. ꝑꝑ qd̄ phia docet appetere vitam mediocrem q̄ reddit hoiem secuꝝ ꝭm illud poeticū. Medio tutissimus ibis ⁊ catho. Tuta mage pupis est modico que flumine fert. quā vitā mediocrem designat ꝑ hūile saxū: in quo edificiū impetu venti non deiicit: nec inūdationib⁹ tanquā bibula arena dissoluit. ¶ Nota ꝙ duplex est pauꝑtas. volūtaria ⁊ leta alia inuolūtaria ⁊ tristis. ⁊ pria pauꝑtas. est appetēda. scd̄a fugienda. De prima loquit sen̄. in epl̄a. Honesta res est leta paupertas paupertas eni expedita secura est. Et. 18. epl̄a O lucille incipe cū paupertate hr̄e cōmertiū. aude cōtēnere opes. nemo alias ē deo dignus q̄ꝫ q opes cōtēpserit. Secūda pauꝑtas. s. inuolūtaria. ⁊ tristis fugiēda est. quia mortalis est: ⁊ ratione tristicie stupefacit ⁊ corrumpit naturam.

¶ Prosa quinta libri secūdi.

Sed quoniam rationuꝫ iam i te mearū fomenta descendunt: paulo validioribus vtenduꝫ puto. Age. n. si iaꝫ caduca ⁊ momentanea fortune dona nō essent: qd in eis est quod aut vestrū vnq̄ fieri queat. aut non perspectum consideratumqꝫ vilescat.

¶ Prosa quinta libri secundi.

Sed qm̄ rōnū iā i te. Hic incipit quita ꝓsa hui⁹ scd̄i. in qua phia ponit remedia mouētia boetiū ad oñdēdū ꝙ bona fortune sūt contēnēda: ⁊ min⁹ eē dolēdū de amissiōe coꝝ. Ista aūt remedia sūt rōnes sūpte ex cōditiōe ꝑticulariū bonoꝝ fortune. s. diuitiaꝝ. bonoꝝ potestatū: ⁊ glie. ⁊ prio oñdit hoc ꝺ diuitiis ꝙ ñ sīt magnopꝑe appetēde: ponēdo vnā rōnē gñalē respiciētē oia bōa fortūe. Secūdo ponit rōnes de diuitiis ibi diuitie. Prio itēdit talē rōnē. Null⁹ magnopꝑe dꝫ illd̄ appetere qd̄ nō pōt eē suū. ⁊ qd̄ in se cōsideratū ē vile: ſꝫ oia bōa fortuita sūt hmōi: q2 sūt mutabilia. iō nō possunt eē ꝓpria hois. ⁊ i se cōsiderata vilescūt. ergo ⁊c. vñ dicit in littera. Quoniā fomēta. i. medicamēta mearū rōnū: in te descēdūt. qr ego video te paulati fortunā cōtēnere. puto esse vtēdū paulo validiorib⁹ supple rōnib⁹. i. magis mouentib⁹. Age est aduerbiū hortādi. si. n dona fortūe nō eēnt caduca. i. casualia. ⁊ momētanea. idē trāsitoria ad modum momēti. qd ē i eis. qd̄ vnq̄ꝫ q̄at fieri vestꝝ aut ꝑspectum ⁊ in se cōsideratū nō vilescat. q. d. nihil. ¶ Nota ꝙ bona fortūe sūt caduca et trāsitoria. q2 dicit Seneca. 76. epl̄a. Oia bōa fortune nobis accidūt ſꝫ nō adherēt. ⁊ si abducātur sine vlla nostri lachrymatione discedūt. ex quo patet: si mutabilia sunt ꝙ nō sūt ꝓpria bona hōinis: q2 ꝭm eundē Senecā. Nihil ꝓpriū dicas qd̄ mutari potest. ¶ Nota ꝙ bona fortuita in se considerata vilescunt: q2 dicit Joānes crisosto. Bona fortune in seipsis veterascūt ⁊ cōsummunt aut ab extraneis dolo vel violētia vel calumnia diripiūt.

¶ Diuitie ne vl' vestri vel sui nā p̄ciose sūt. Quid earū poti⁹: auꝝ ne an vis cōgeste pecūie: at q hec effundēdo magisq̄ coaceruādo meli⁹ nitēt. Siquidē auaritia semꝑ odiosos: claros largitas facit. Qd̄ si manere apud queniq̄ non p̄t qd̄ trāsfertur in alterum: nec est preciosa pecūia cū trāslata in alios vsu largendi desinit possideri.

¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura ⁊c. Hic phia pōit rationes ꝺ diuitiis in speciali ꝙ nō sūt magnopꝑe appetende. Scd̄o ꝓbat hoc gñaliter de diuitiis ibi Quid āt. Pria diuidit in quinqꝫ partes ꝭm ꝙ qnqꝫ sūt gña diuitiarū. q̄ ꝓbat non multū eē appetēda. scꝫ pecūia. gēme. possessiones. vestes. ⁊ famuli. Prio oñdit propositū de pecunia. Scd̄o de gēmis. ibi. An gemmaꝝ. Tertio de possessionibus ibi. An vos. Quarto de vestibus. ibi. Jam vo. Quinto de famulis. ibi. An vo. Primo duab⁹ ratiōib⁹ ꝓbat diuitias nō multū eē appetēdas. scd̄a ibi. An eadē. Pria ratio talis est. Illa nō sit multū appetenda. q̄ nec ex sui nā nec ex nā vtentis sūt p̄ciosa. diuitie sunt hmōi ergo ⁊c. maior. nota: q2 nihil appetit nisi bonū ⁊ preciosuꝫ. Mior declarat: diuitie nō sūt bōe ex sui nā. q2 nō faciūt bonū eum cui adueniunt. nec sūt bōe ex ꝑte vtētis. q2 nō inq̄ꝫtū ꝯseruant sic eni faciūt hōinē auaꝝ. nec inq̄ꝫtū distribuūt. q2 sic relinquūt hominē. dicit. n. in littera. Diuitie vel sūt preciose sui nā: aut nā vestri vtētiū eis. ⁊ quid eaꝝ est poti⁹. i. preciosius. an aurū aut vis cōgeste pecunie. i. cōgregate. Atqꝫ ꝓ certe. hec. s. diuitie non sunt preciose cōseruando eas: quia melius nitēt effundēdo. i. distribuēdo eas q̄ꝫ coaceruando. i. retinendo eas. siquidē auaritia q̄ pecuniam coaceruat. semꝑ facit homines odiosos. ⁊ largitas que pecuniam effundit: facit claros. i. honestos. Subdit. ⁊ si illd̄ qd̄ trāsfert i alteꝝ nō pōt māere apud queq̄ꝫ: tūc ē p̄ciosa pecunia loquēdo yronice. cū ipsa vsu largiendi trāslata in alios desinit possideri ¶ Notādū ꝙ aliquid est bonuꝫ dupliciter: vel ex natura sui: vel ex natura vtentis. Illud dicitur bonum ex natura sui. quod a se vel in se habet vnde sit bonum: ⁊ cuicumqꝫ aduenit facit ipsum bonum sicut ratio recta. par ⁊ similia. Sed illud dicitur bonuꝫ ex parte vtentis: quo si aliquis conuenienter vtat aliquid boni inde ꝓuenit. ¶ Unde nota ꝭm beatum bern̄. Solus error hominum facit ꝙ aurum ⁊ argentum reputantur preciosa cum sint nisi terra rubea ⁊ alba. ¶ Nota ꝙ Seneca. 88. epistola. probans diuitias non esse bonas sic arguit. Quod bonum est bonos facit. diuitie non faciunt bonos. ergo diuitie. bone non sunt. Item. illud quod potest contingere contemptissimo et turpissimo bonum non est. diuitie autem ⁊ lenoni ⁊ laniste contingunt. ergo bone non sunt. Item bonum ex malo non fit: diuitie autem fiunt ex auaritia que mala est. ergo bone nō sunt.

¶ At eadem si apud vnū q̄ta est vbiqꝫ gentiū cōgerat: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota: tota pariter multorum. replet audituꝫ. Ve

ſtre vero diuitie niſi cõminute in plures trãſire nõ poſſũt. Qđ cũ factũ eſt: paupes neceſſe eſt vt faciãt quos relinquũt. O igiť anguſtas inopeſqꝫ diuitias quas nec hr̃e totas pluribus lꝫ. ⁊ ad quẽlibet ſine ceteroꝝ paupertate non veniunt.

¶ At eadẽ ſi apud vnũ. Hic ponit ſcđam rõnem que talis eſt. Illa nõ ſunt multũ appetẽda q̃ a plib⁹ nõ pñt poſſideri. ⁊ nõ tranſeũt ad aliũ ſine pauptate alioꝝ diuitie ſũt huiuſmodi. ergo ⁊c. vñ dicit in littera. Si eadẽ pecunia q̄ta ẽ vbiqꝫ gentiũ. i. apud oẽs gẽtes. ſi illa cõgerať apud vnũ hoiem. ipa fecerit ceteros hoies inopes ſui. i. carẽtes: ⁊ vna vox pariter tota. i. ſiľ replet. auditũ multoꝝ. diuitie aũt nõ poſſũt tranſire in pl'es niſi cõminute. i. diuiſe in partes qđ cũ factũ ẽ. ſ. ꝙ cõminute trãſeũt in alios: neceſſe ẽ vt illos faciãt paupes quos relinquũt. Et tũc exclamat cõtra diuitias dicẽs. O igiť ſupple dico diuitias eſſe anguſtas. i. arctas. qꝫ ꝓ ⁊ inopes. q̃s nõ licet plurib⁹ hr̃e totas. ⁊ que nõ veniũt ad quẽlibet ſine pauptate ceteroꝝ. i. alioꝝ hominũ. ¶ Nota ꝙ diuitie nõ veniũt ad quẽlꝫ ſine alioꝝ pauptate: qꝛ dicit ſeneca in de remediis. Pecuniã pdidiſti: quã vt haberes ali⁹ ante te pdidit. pdidiſti pecuniã habes vno piculo minus quo te feliceꝫ ſi cũ illa auariciã pdidiſti. Et idẽ. 88. ep'la dicit. Diuitie aĩos inflant. ſupbiã pariunt. inuidiã cõtrahũt: mẽtẽ alienãt. timorẽ inducũt. inſolentiam faciũt. nihil autem aliud inſolentia eſt q̄ꝫ ſpes falſe magnitudinis. ergo diuitie bone non ſunt.

¶ An gẽmaꝝ fulgor oculos trahit. Sed ſi qđ eſt ĩ hoc ſplendore pcipui: gemmaꝝ ẽ lux illa nõ hominũ. Quas qđẽ mirari hoies vehemẽter admiror. Quid ẽ eni carẽs aie motu atqꝫ mẽbroꝝ cõpage: quod aiate rõnabiliqꝫ nature pulchrũ eſſe iure videat. Que tã ⁊ ſi cõditoris opa ſuiqꝫ diſtinctiõe poſtreme aliqđ pulchritudinis trahũt: infra veſtrã tamẽ excellẽtiã collocate admirationẽ veſtram nullo modo merebantur.

¶ An gẽmaꝝ fulgor oculos trahit. Hic oſtendit phia: ꝙ gemme nõ ſũt appetẽde tanq̄ ꝓpriũ bonũ hois itẽdens talẽ rõnẽ. Quicqđ bonitatis vel pcioſitatis eſt ĩ gẽmis: hoc cõſiſtit in luce ⁊ ſplẽdore gẽmaꝝ. ſꝫ lux gẽmaꝝ nõ eſt propriũ bonũ hois: ſed eſt bonũ ipſaꝝ gẽmaꝝ. ergo ⁊c. vñ dicit in littera. An fulgor gẽmaꝝ trahit oculos hoiuꝫ ſupple ad cõcupiſcẽdũ eas tanq̄ ꝓpriũ bonũ: ſꝫ ſi qđ eſt pcipui. i. precioſitatis in hoc ſplẽdore: illa lux eſt gẽmaꝝ ⁊ nõ hoium: quas qđẽ gẽmas vehemẽter admiror hoies mirari. i. mirãdo deſiderare tanq̄ bonũ ſuũ: quid. n. ẽ carens motu aie atqꝫ cõpage. i. cõiũctione mẽbroꝝ. q. d. qđ reperitur in reb⁹ inaiatis qđ iure videať. i. videri debeat. eẽ pulchꝝ rei aiate. qꝫ ꝓ. ⁊ rõnabili nature. q. d. nihil. q̃ gẽme tametſi ꝓ q̄uis trahũt. i. recipiãt aliqđ poſtreme pulchritudinis. opera. i. diligẽtia cõditoris. qꝫ pro ⁊ ſui diſtinctiõe. i. ſpecifica formatiõe. tñ ipſe collocate infra vr̃aꝫ excellentiã. i. dignitatẽ. nullo mõ merebanť veſtrã admirationẽ. ¶ Nota ꝙ nõ ẽ gl'iandũ de gẽmis tanq̄ de ꝓprio bono qꝛ dicit ſeneca. 41. ep'la. Nemo gloriari dꝫ niſi de ſuo qđ n. ẽ ſtulti⁹ q̄ꝫ in hoie aliena laudare: qđ eſt eo dementius qui ea mirať que ad aliũ trãſferre ꝓtin⁹ pñt. non faciunt equũ meliorẽ aurei freni. ¶ Nota ꝙ quadruplex eſt pulchritudo. prima ẽ aialiũ rõnaliũ: ſcđa ẽ brutoꝝ ſenſibiliũ tertia plantaꝝ vegetabiliũ. quarta eſt reꝝ inaiataꝝ: ĩ quo genere gẽme collocãtur. pp qđ dicit phia. ſi gẽme trahũt aliqđ poſtreme pulchritudinis. i. vltime pulchritudinis.

¶ An vos agroꝝ pulchritudo delectat. Quid ni. Eſt enim pulcherrimi operis pulchra portio Sic quondam ſereni maris facie gaudemus: ſic celum: ſydera ſolem lunãqꝫ miramur. Ph. Nũ te hoꝝ aliquid attingit. Nũ audes alicuius talium ſplendore gloriari. An vernis floribus ipſe diſtingueris aut tua in eſtiuos fructus intumeſcit vbertas. Quid inanibus gaudiis raperis. Quid externa bona pro tuis amplexaris. Nunq̄ tua faciet eſſe fortuna: que a te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus animantium proculdubio debentur alimentis. Sꝫ ſi qđ nature ſatis eſt replere indigentiã velis. nihil eſt quod fortune affluentiam petas Paucis enim minimiſqꝫ natura contenta eſt. Cuius ſacietateꝫ ſi ſuperfluis vrgere velis: aut iniocundum quod infuderis fiet aut noxium.

¶ An vos agroꝝ pulchritudo. Hic ꝓbat phia. idẽ de poſſeſſiõib⁹ ſicut de agris ⁊ itẽdit hãc ſniaꝫ. Bõitas agroꝝ vľ cõſiſtit in pulchritudine eoꝝ que delectãt aſpectũ. ⁊ talis pulchritudo non magis eſt ipſi⁹ hois q̄ꝫ pulchritudo florũ vel ſtellaꝝ: que etiã delectãt aſpectũ hois. ⁊ tñ nihil ad hoiem pulchritudo iſtoꝝ. vel bonitas agroꝝ cõſiſtit ĩ vtilitate eoꝝ que eſt ad ſuſtentationẽ hois. ſed hec poſſeſſio agroꝝ nõ ẽ multũ appetẽda vt ſit ampla: qꝛ natura paucis ẽ cõtẽta. vñ dicit in lr̃a. An pulchritudo agroruꝫ delectat vos vt gaudeatis de ea tanq̄ de bono veſtro. ⁊ dicit Boetius. qđ ni. i. quare nõ delectaret. Eſt. n. pulchra portio opis pulcherrimi. i. mũdi. ſic nos gaudem⁹ facie. i. aſpectu. maris ſereni. i. trãqlli. ſic. i. eadẽ rõne miramur celũ ſydera. ſolẽ. qꝫ ꝓ ⁊ lunã. Rñdit phia. Nũ. i. nũqđ aliqđ hoꝝ attingit te tanq̄ propriũ. q. d. nõ nunqđ audes gl'iari ſplendore alicuius taliũ tanq̄ tuo. q. d. nunqđ tuipſe diſtingueris. i. ornaris vernis florib⁹. q. d. certe non nũqđ tua vbertas. i. fertilitas. itumeſcit. i. ſupbit. ĩ eſtiuos fruct⁹. i. p eſtiuos fruct⁹. q. d. nõ qđ rapis. i. circũdaris. ĩ anib⁹ gaudiis. ſupple reputãdo iſta eẽ tua bona. qđ amplexaris externa bona pro tuis. q. d. fruſtra hoc facis: qꝛ fortuna nũq̄ faciet eſſe tua que natura reꝝ a te fecit eſſe aliẽa. Tũc dicit phia. nõ nego qn iſta poſſũt tibi eẽ vtilia fruct⁹ enim terraꝝ pculdubio debenť alimẽtis aiantiũ. i. aialib⁹ ꝓ alimẽtis. ſed ſi velis replere indigentiã nature. qđ ſatis ẽ. i. ad ſufficiẽtiã nihil ẽ. i. nõ oꝫ ꝙ petas. i. deſideres affluentiã fortune ſuple ad dilatandũ ⁊ ampliandum agros. natura eñi paucis contenta eſt cui⁹ ſacietatẽ ſi velis vrgere. i. cogere. ſupfluis ſuple cibis ⁊ potibus. illud qđ ĩfuderis ventri ſuperfluũ. aut fiet iniocũdũ. i. triſte. aut fiet noxiũ. i. periculoſũ. ¶ Nota ꝙ ex lr̃a põt formari tal' rõ. Si illđ qđ videť magis ieſſe nõ ineſt: nec illud qđ min⁹. ſed magis videť ꝙ hõ dꝫ gloriari de pulchritudine celi ⁊ ſtellaꝝ ⁊ nõ dꝫ: qꝛ nihil hoꝝ ẽ ſuũ. ergo minus dꝫ gl'iari đ pulchritudine agroꝝ ⁊ aliaꝝ poſſeſſionũ ¶ Nota ꝙ natura nõ ẽ onerãda ſuperfluis. ſed eſt alẽda paucis: qꝛ contenta ẽ. vñ Señ. 16. ep'la. Si ad naturã vixeris nũq̄ eris pauper: ſi ad opinionem nunq̄ eris diues. Exiguũ natura deſiderat. opinio vo ĩmẽſum. Et beatus Aug. dicit ſumenda ſũt alimẽta tanq̄ medicamẽta. Et Greg. Dum venter nimia ſacietate extẽdiť. aculeus libidinis ſuſcitať. ¶ Nota ꝙ Ariſt. in quadam ep'la ad Alexãdrũ dicit. Qui trãſgrediť debitum modum in pleno ⁊ in vacuo. non poterit euadere furorẽ egritudinis: ⁊ moleſtias infirmitatũ. Qui ergo appetit viuere ⁊ dñari: renũciet deſiderio ꝓprie voluptatis. nec comeſtionẽ comeſtioni ſupaddat: qꝛ oĩs ĩcõtinẽs volũtarie ẽ egrotãs. 2. eth. Et ſubdit Audiui ab Ipocrate ꝙ cõſeruauit dietas pro qb⁹ debilitatẽ corporis ſuſtinebat. Cũ dixit ſuus diſcipulus. Doctor egregie ſi velles bñ comedere: nõ ſuſtineres tantã corpis debilitatẽ. cui reſpõdit Ipocrates. Ego comedo vt viuam non viuo v.

comedam. vñ dicit Arist. ibidem. Alimentũ propter durabilitatẽ est querẽdũ: non durabilitas ꝓpter alimentum. Subdit. Multos noui qui diminuerũt de alimẽto ⁊ commestione abstinentes a suis appetitibus ⁊ ꝑcentes gule viuentes temperate per dietas qui fuerunt sanissimi corporis longioris vite ⁊ boni appetitus.

¶ Jam vo pulchrum variis fulgere vestibus putas. Quarum si grata intuitu spẽs est: aut materie naturam: aut ingenium mirabor artificis.

¶ Jam vo hic pħia oñdit ꝙ non sit gaudenduz de pulchritudine vestiũ tanꝗ̃ de ꝓprio bono. ⁊ arguit sic. De illius pulchritudine non est gaudendũ que non est hominis pulchritudo. sed pulchritudo vestium nõ est hoĩs pulchritudo. sed est ipaꝝ vestium igit̃ ⁊c. vñ dicit in lr̃a. Jam putas pulchrũ esse. i. tue pulchritudini ascribendum. fulgere variis vestibus. q. d. non debes hoc putare. quaꝝ. s. vestium si spẽs. i. pulchritudo. ẽ grata. i. delectabilis intuitu. ego mirabor naturã materie vestium. aut mirabor igeniũ idest subtilitatẽ artificis vestẽ formantis: nihil ascribẽdo tibi. ¶ Nota ꝙ splendor habitus exterioris non facit hominẽ meliorẽ: nisi fulgeat habitus mentis interior i eo. vñ Sen. Nullus dicit gladium esse bonum si balthe⁹ eius deauratus est: ⁊ vagina gẽmis distincta. sed gladi⁹ bon⁹ est qui bñ incidit ⁊ bonũ acumẽ hꝫ ⁊ mucro bonus est qui oẽ munimẽ rupturus est. vñ sunt versus. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Nõ ideo sequit̃ hãc minus esse luteam. Item poeta inquit. Cinge caput lauro: tege corpus gẽmis ⁊ auro. Si fueris pridem remanebis rusticus idẽ.

¶ An vo te longus ordo famuloꝝ facit esse felicẽ: qui si vitiosi moribus sint perniciosa domus sarcina. ⁊ ipsi dño vehemẽter inimica. Si vo probi sint: quonãmodo in tuis opibus aliena probitas numerabitur. Ex quibus omnibus nihil horum que tu in tuis computas bonis: tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetende pulchritudinis: quid est ꝙ amissis doleas vel leteris retentis: Qḋ si natura pulchra sunt: quid id tua refert. Nam hec per se a tuis quoqꝫ opib⁹ sequestrata placuissent. Neqꝫ enim iccirco sũt ꝑciosa ꝙ in tuas venere diuitias. sed qm̃ ꝑciosa videbãt̃: tuis ea diuitiis ãnũerar̃ maluisti

¶ An vo te longus ordo famuloꝝ. Hic pħia oñdit nõ esse gloriandũ de multitudine famuloꝝ tanꝗ̃ de ꝓprio bono ⁊ arguit sic. famuli aut sunt peruersi in morib⁹: ⁊ sic sunt nociui: aut sunt bene morigerati: tunc nihil ad te: q̃ꝛ hec probitas est famuloꝝ ⁊ non tua. vñ dicitur i lr̃a. An vo lõg⁹ ordo famuloꝝ facit te esse felicẽ. qui. s. famuli. si sint vitiosi moribus: tunc sunt ꝑniciosa sarcina. i. periculosũ põdus ipsius dom⁹: ⁊ sunt vehementer inimica sarcina ipsi domino. si vo sint probi: quonã modo. i. per quẽ modũ. aliena probitas numerabit̃. i. cõputabit̃ in tuis opib⁹. q. d. nullo modo. ⁊ tunc concludit de oib⁹ ꝑdictis dicens. ex qbus oibus predictis monstrat̃ liqdo. i. aperte. nihil horum esse bonum tuũ que tu cõputas i tuis bõis: qbus si nihil inest appetẽde pulchritudinis supple que tibi ascribi poterit qd ẽ. s. quare est. ꝙ tm̃ doleas de amissis. vel leteris retentis. ꝙ pro sed si predicta sunt pulchra natura. i. ꝓpter naturã ꝓpriã. qd refert id tua. i. qd ꝑtinet hoc ad te. q. d nihil nam hec sequestrata. i. diuisa a tuis opib⁹. ꝑ se placuissent. nõ. n. iccirco sũt preciosa ꝙ in tuas venere diuitias. sed qm̃ tibi videbant̃ preciosa ideo maluisti ea ãnumerare tuis diuitiis. ¶ Nota ꝙ serui ꝑuersi in moribus sunt familiares inimici dñi ⁊ totius domus: de qbus postea dicet̃ tertio huius. qnta ꝓsa. Nõ est pestis efficatior ad nocendũ ꝗ̃ familiaris inimicus. ⁊ si vident̃ aliqñ amici: h est rõne vtilitatis non rõne virtutis. de qb⁹ loqt̃ Seneca in de remediis dicẽs. Mel musce sequũt̃: cadauera lupi: frumenta formice. predam sequit̃ ista turba non hominẽ. Itẽ Seneca dicit. 41. epl'a. In hoĩe illud laudandũ ẽ qḋ ipsi⁹ ẽ. si familiam formosam hꝫ ⁊ domũ pulchram si multum serit. si multũ fenerat̃ nihil hoꝝ i ĩpo ẽ: sed circa ĩpꝫ lauda i illo qḋ ꝓpriũ ẽ: qḋ nec auferri nec eripi põt

¶ Quid aũt tanto fortune strepitu desideratis. fugare credo indigẽtiã queritis copiam. Atqꝫ hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus qppe adminiculis opus est ad tuendam preciose suppellectilis varietatẽ. Verũqꝫ illud est permultis indigere eos: q permulta possident. Cõtraqꝫ minimo indigere qui habundantiã suaꝫ nature necessitate: non ambitus sui superfluitate metiantur.

¶ Quid aũt tanto fortune strepitu. Hic pħia oñdit generaliter diuitias non esse appetendas magnoꝑe. Et facit h trib⁹ rõnibus. Scḋam ponit ibi. Ita ne tertiã ibi. Ego vo nego. Prima rõ ẽ ista. Illa nõ sunt multũ appetẽda ꝑ q̃ hõ nõ cõseqt̃ ea ꝓpter que appetũt̃. sꝫ ꝑ diuitias hõ non cõseqt̃ ea ꝓpter que diuitie appetũt̃. appetũt̃ eñi diuitie ꝓpter fugam indigentie quã fugam indigentie hõ nõ conseqt̃ ꝑ diuitias. sicut declarat in lr̃a dicens. Quid aũt tanto strepitu. i. labore desideratis. i. cũ desiderio isistitis fortune credo vos queritis fugare idigentiã copia. i. diuitiis q. d. ideo desideratis diuitias vt suppleatis vestram indigentiã. sed hoc cedit vobis in contrarium. q̃ꝛ pluribus adminiculis. i. adiutoriis. est opus ad tuendam varietatem preciose suppellectilis. i. possessionis. verũqꝫ illud est. permultis eos indigere qui ꝑmulta possident. ⁊ etiam ꝯ. i. ꝑ ꝯtrariũ. illi minimo indigent q metiantur. i. mensurãt suã habundantiã. nõ supfluitate ambitus. i. cupiditatis. sed necessitate nature. ¶ Nota ꝓm Senecam. ꝑmultis idigẽt qui permulta possident. ꝓpter ꝙ multe diuitie nõ fugãt indigentiam. sed magis excitant. vnde poeta. Nulla ditari ratione potestis auari. Vos faciunt inopes quas cumulatis opes. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit nimium indigent. dicit Seneca. 62. epl'a. Thaurus paucissimorum iugeꝝ pascuis implet̃. ⁊ vna silua pluribus elephãtibus sufficit homo terre pascit̃ ⁊ mari. qd igit̃ tam insatiabileꝫ ventrẽ natura dedit nobis: cũ tam modica corpora nobis dederit vt fastissimoꝝ edacissimorũqꝫ aĩaliũ auiditatem vinceremus. quãtulum eniꝫ est qḋ nature datur: paruo illa educat̃. nõ fames nostri ventris nobis magno constat: sꝫ ambitio. ventri aũt obedientes loco animalium numeremur non hominum.

¶ Ita ne aũt nullum est propriũ vobis atqꝫ insitũ bonum vt in externis ac sepositis rebus bona vestra queratis. Sic rerum versa cõditio est: vt diuinum merito rationis animal: nõ aliter sibi splẽdere nisi inanimate suppellectilis possessione videatur. Et alia quidem suis rebus cõtenta sunt vos autem deo mente consimiles: ab rebus infimis excellentis nature ornamenta captatis. nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanum terrenis omnib⁹ prestare voluit. vos dignitatem vestram infra queqꝫ infima detruditis. Nam si omne cuiusqꝫ bonum: eo cuius est constat esse preciosius. cum vilissima rerum vestra bona esse indicatis: eisdem vosmetipsos vestra existimatione submittitis. quod qdẽ haud imerito cadit. Humane qppe nature

pe nature ista cõditio ẽ: vt tũ tm̃ ceteris rebus: cũ se cognoscit: excellat. Eadẽ tñ infra bestias redigat̃ si se nosse desierit. Nã ceteris animantibus sese ignorare natura ẽ hoib⁹ vo vitio venit.

¶ Ita ne aũt nullum. Hic ponit scdam rõnem. scdo cõcludit manifestũ errorem hoĩnz ibi. q̃z vo late. Et rõ talis est. Illa non sunt appetenda qbus appetitis hõ putãs se talibus ornari: facit iniuriã suo creatori. sed bona exteriora sicut diuitie sunt hmõi. vt declarat in lr̃a. ergo ⁊c. Et dicit O hoies nũqd nullũ bonũ est ꝓpriũ atq̃z insitũ. i. naturale ⁊ intrinsecũ vobis ita vt queratis bona vestra i externis reb⁹. i. i extrinsecis rebus. ⁊ in rebus sepositis. i. a vobis seorsum positis. q. d. imo in vobis est bonum si cõsiderare vultis. sed sic est versa. i. mutata ꝯditio rez vt aial diuinum. s. hõ qui est similis deo: non aliter videatur sibi splẽdere nisi in possessione suppellectilis inanimate. i. bonorum exterioꝝ que sunt inaiata: ⁊ alia quidem ab hoie cõtenta sunt suis bonis: vos ãt hoies deo ꝯsilẽs mẽte captatis. i. queritis ornamẽta vestre excellentis nature a rebus infimis. s. inanimatis. qd erroneũ est nec intelligitis quãtã iniuriam faciatis vestro cõditori. suple ꝑuertẽdo ordinẽ ab eo istitutũ. Ille. n. ꝯditor voluit humanũ genus prestare. i. ꝓcellere oib⁹ terrenis. sed vos detruditis vr̃am dignitatẽ infra queq̃z rez infima. qd ꝓbat̃ ex hoc. Nam oẽ bonũ ẽ ꝓciosius eo cuius est bonũ cũ vos iudicatis vilissima rez sicut sunt dona fortune. esse vestra bona. vos submittitis. i. subiicitis vosmetipsos eisdẽ vestra existimatiõe. i. opinione. ⁊ hoc nõ imerito cadit. i. accidit hoi. Nã illa ẽ ꝯditio hũane nature. q⁹ tum. i. tunc tm̃ excellat ceteris rebus. cũ se cognoscit. eadẽ tñ natura humana redigat̃ ifra bestias si desierit se nosse. Nam ceteris animantib⁹ natura est ignorare sese. sed hominibus venit. i. ꝓuenit ex vitio. ¶ Nota q⁹ hoi est insitũ ꝓpriũ bonum qd est recta rõ que semꝑ deprecat̃ ad optima. i cuius actu ⁊ speculatione consistit felicitas. q: sapiens maxime est felix. io. ethi. ⁊ homo curans intellectum deo amantissim⁹ videtur: ibidem ideo non est querendũ bonum hominibus in rebus externis. ¶ Nota q⁹ homo mente ⁊ rõne est silis deo. q: ꝭm senecam. Rõ nihil aliud est q̃z pars diuini spiritus: mersa in corpus humanum: Et dicit idem q⁹ animus rectus est quasi deus in humano corpore hospitatus. Et idem dicit Disce potius animũ extollere in immẽsũ. nobilis eni ⁊ generosa res est. ¶ Nota q⁹ homo seipsum ignorans deterior est bestia. vñ Boetius in tractatu de summo bono allegans cõmentatorem dicit. Ueh. vobis hominibus qui de numero bestiaꝝ cõputati estis. diuinum qd in vobis ẽ non cognoscentes ꝓpter qd ad supiora ascenditis: ⁊ deo similes estis. Et subdit. Diuinũ aũt in hoie vocat intellectum ⁊ rõnem. ¶ Nota q⁹ nihil ꝓhibet vnum ⁊ idem esse nobilius ⁊ ignobilius quod diuersificatur ꝭm conditionẽ seu considerationem. Unde q̃zuis homo ꝭm se ⁊ simpliciter sit nobilior bestiis. tñ inquãtum deficit ab aliquo qd sibi debetur ꝭm naturam. s. cognoscere se: quod non debetur bestiis sic est ignobilior bestia.

¶ Quã vo late patet vester hic error: qũi ornari posse aliqd ornamentis existimatis alienis. At id fieri neqt. Nã si qd ex appositis luceat: ipsa qdẽ q̃ sunt apposita laudãtur: illud vo his tectũ atq̃z velatũ in sua nihilominus feditate perdurat.

¶ Quã vo late pz. Hic pħia concludit manifestũ errorem hominum dicens. O hoies q̃z late pz vester error q existimatis aliqd posse ornari ornamẽtis alienis sed illud fieri nequit. Nam si aliqd luceat ex appositis sibi ⁊ nõ ex pulchritudine ꝓpria: tunc apposita illa laudant̃. sed illud qd ẽ velatũ ⁊ tectũ appositis illis: illud nihilominus ꝑdurat idest ꝑseuerat in sua feditate. i. turpitudine. ¶ Nota si aliquid est fetidum in se: eius fetiditas non tollit̃ per ornatũ extrisecũ. vñ dicit poeta. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Nõ ideo sequitur hanc minus esse luteam. Et quidam clericus respondens mulieri querenti vtruz esset pulchra: dixit. O dña pulchra sunt tibi appensa.

¶ Ego vo nego illud esse bonũ qd noceat habenti. Nũ id mentior: minime iquies: Atqui diuitie possidentibus persepe nocuerũt. Cum pessimus qsq̃z eris alieni magis auidus: quicquid vsq̃z auri gẽmarũq̃z est: se solũ qui hz dignissimum putat. Tu igitur qui nunc contum gladiũq̃z sollicitus pertimescis: si vite huius callẽ vacuus viator intrasses: coram latrone securus cantares. O ꝑclara opum mortalium beatitudo quã adeptus vbi fueris securus esse desisti.

¶ Ego vo nego illud esse bonum. Hic ponit tertiã rõnẽ q̃ talis est. Illud non est multũ appetẽdũ qd nocet possidenti. sed diuitie sepe nocuerũt possidentibus. quod declarat ex duobus. Primo q: diuitie faciunt possidentes de se falsa opinari vel existimare. Scdo q: faciũt possidẽtes amissa securitate timere. vnde dicit i lr̃a. Ego pħia nego illud esse bonum qd noceat hñti. nũ id mentior iqes minime. atq pro certe. diuitie persepe nocuerunt possidentibus: q: qsq̃z homo eo q⁹ ipse ẽ auidus magis alieni eris ipse putat illũ hoium solũ dignissimũ. qui hz. i. possidet quicqd vsq̃z est auri ⁊ gẽmaꝝ. Tu igitur homo qui in diuitiis constitutus nunc ꝑtimescis gladiũ. q̃z pro ⁊ contuz si intrasses callem. i. semitã huius vite. tanq̃z viator vacuus coraz latrone securus cantares. Tunc inuehitur ꝯ diuitias. O preclara beatitudo opum mortalium ⁊ loquitur ironice quasi dicat minime preclara: quã tu hõ cũ adeptus fueris: securus esse desisti. ¶ Nota diuitie nocent hñti. vñ Arist. i ethi. dicit. Talem qdem errorem hñt bona q⁹ multi cõtingunt detrimẽta ex ipsis. multi. n. ꝓpter diuitias perierũt ¶ Nota q⁹ mali tm̃ diuites reputãt esse dignos. vnde dicit Amb. Ita incubuerunt mores hoium in admiratione diuitiaꝝ vt nemo nisi diues putet̃ dignus. ¶ Nota diuitie non reddũt hoiez securos. vñ Iuuenalis poeta. Pauca lz portes argenti vascula puri. Nocte iter ingressus cõtuz gladiumq̃z timebis. Et mote ad lunam trepidabis arundinis vmbrã. Cantabit vacuus corã latrone viator. Et seneca. 14. epl̃a. di. Nudũ latro trãsmittit: etiã i obsessa via paupi pax ẽ. ⁊. 74. epl̃a dicit. Quisqs se multũ fortũe dedit: igentẽ sibi naturã ꝑturbatiõis fecit. vna hec via ẽ ad tuta vadẽdi externa despicere: ⁊ honesto contẽtũ esse.

¶ Metrum quintum libri secundi.

Felix nimium prior etas.
Contenta fidelibus aruis.
Nec inerti perdita luxu.
Facili que sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bachica munera norat
Liquido confundere melle.
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubres.
Potum quoq̃z lubricus amnis.
Umbras altissima pinus.
Nondum maris alta secabat.
Nec mercibus vndiq̃z lectis,
Noua littora viderat hospes.
Tunc classica seua tacebant.

Odiis neq3 fusus acerbis.
Cruor horrida tinxerat ar ma.
Quid enim furor hosticus vlla
Vellet prior arma mouere.
Cum vulnera seua videret.
Nec premia sanguinis vlla.

¶ Metrum quintum secundi libri.

Elix nimiū prior etas. Hinc incipit q̄ntū metꝝ huius secūdi: qḋ dicitur penticatū ab iuentore anapesticū a pede predominante. ⁊ est dimetrū q2 quattuor pedū. nam duo pedes vnum metꝝ cōstituūt ⁊ est catalecticū. q2 ī quarto pede vna syllaba deficit ad cōplemētū metri. In quo metro pħia cōmēdat primā etatē que erat sine cupiditate diuitiaꝝ: de plangēdo p̄ntem etatē ī qua dn̄at: ⁊ regnat auaritia. Primo ergo cōmēdat etatē ātiquoꝝ. Scḋo nr̄a3 etatē deplan git: ibi. Utinā modo. Primo dicit. prior etas nimiū felix fuit contenta fidelib⁹ aruis. i. fideli agricultura: nec fuit pdita. i. depℓauata. inerti luxu. i. graui sup̄fluitate que etas solebat soluere. i. remouere. sera. i. tarda ieiunia facili glā de. i. vili fructu. nec illa etas norat. i. nouerat. confundere . i. miscere bachica munera. i. vina. liquido melle ad faciē dū mellicratū sicut modo fit: nec etiam nouerat miscere. i. intingere. lucida vellera. i. albam lanam. serum. i. illoꝝ populoꝝ: tyrio veneno. idest sanguine conchilioꝝ: quoꝝ copia apud tyrum inuenitur ad faciendū purpureū colorē Herba dabat eis salubres somnos: non enim dormiebāt in lectis eburneis: sed in herbis ⁊ lubricus amnis. i. labil' aqua: dabat eis potum. ⁊ pin⁹ illa arbor altissima dabat eis vmbras. idest vmbrosas habitationes. non enim ī do mib⁹ ⁊ in curiosis edificiis habitabant. Nondum hospes aliquis existens secabat. i. diuidebat nauigando alta. i. p̄ funda maris. q2 adhuc non erat vsus nauiū: nec mercib⁹ vndiq3 lectis. i. collectis. viderat noua littora. i. alienas terras: q2 manebant in patria: tunc in illa etate tacebant seua classica. i. tube vel cornua vocantia homines ad bel lum. dicta classica a calo quod est voco: neq3 cruor fusus acerbis odiis tinxerat. i. madidauerat horrida arma: quia tunc non erat vsus armorum: quid eni3. i. ꝓpter quid. ho sticus furor vellet prior arma mouere cū videret seua vul nera: nec videret vlla premia sanguinis: q2 nihil erat pro quo pugnarēt. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit prior etas quat tuor etates distinguūtur ſm poetas. In prima fuerūt ho mines boni ⁊ simplices paucis ɔtēti: qui comedebāt glan des bibebant aquā. non colebant vineas. hanc etate3 vo cabant poete auream. ⁊ erat sub saturno. de qua Boetius loq̄t in lr̄a. Scḋa etas dicebat argentea que erat sub Io ue cum hoīes magis astuti inuenerūt agriculturam. ⁊ ce perunt inhabitare domos ⁊ plantare vineas. Tertia3 eta tē vocabant eneam. in qua homines ꝓpter propriā curā rex ceperūt alios depellere: ⁊ sic aliqualiter malitie dare Quartā etatē vocabant ferreā: q̄n in tātū habūdabat ma licia ⁊ auaricia hoīu3: q̄ nec fides nec iustitia maneat ī ter ra: in q̄ etate nos sumus: quā in fine Boetius deplangit ¶ Nota circa hoc q̄ dicit inerti luxu. q̄ inertia ⁊ ociu3 sūt cā luxurie vnde poeta. Ocia si tollas periere cupidinis ar tes. Itē orati⁹. Querit̄ egistus quare sit factus adulter. In ꝓmptu cā est desidiosus erat. Est āt triplex luxuria ex de scholarium disciplina. quedam consistit in coitu: q̄ dā in crapula: ⁊ quedam in vestitu: ⁊ quelibet est fugienda ¶ Nota circa h̄ q̄ dicit: lucida vellera serꝝ. seres sunt qda3 hoīes apud quos conterit̄ lana de arboribus. fila ergo q̄ a vermibus qui dn̄r bonbices opant̄: illa vocat h̄ lucida vellera. ¶ Nota q̄ thyrus est vermis venenosus in cuius sanguine in tingitur purpura. Alii dicunt q̄ sit genus con chiliorum. in quoꝝ sanguine intingitur purpura: quoru3 conchiliorum copia inuenitur apud thirum in insula.

Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos:
Sed senior ignibus ethne
Feruens amor ardet habendi.
Heu quis primus fuit ille.
Auri qui pondera tecti
Gemmasq3 latere volentes
Preciosa pericula fodit.

¶ Utinam modo nostra redirent. Hic pħia deplangit p̄e sentem etatē dicens. Utinā nostra tp̄a. i. ɔditiōes. nostri tp̄is redirent mō. i. redigerent̄. ī priscos mores. i. ī mores antiquos. sed heu non est ita: sed amor. i. desideriū h̄ndi. feruēs senior. i. piculosior. ignibus ethne. illius montis ardet. Heu q̄s fuit ille q̄ prim⁹ fodit. i. effodit. pondera te cti auri. i. absconditi: ⁊ effodit gēmas volentes latere que sūt preciosa picula: q2 multi ꝓpter eoꝝ preciositatē picula incidunt. ¶ Nota Sen̄. in lib. de diuisione scientiaꝝ com mendans priorē etatē dicit. O felix prior etas que tot ꝑtu lit sapientes q̄b⁹ velut stellis fulgentib⁹ mūdi tenebras ir radiaret. sed heu nunc alii terrenis curis īseruiūt: alii tp̄a lis dignitatis ambitiōe inardescūt oēs vere circa studiū sapie elanguescūt. ¶ Nota q̄ ethna est mons sicilie q̄ fre quēter ignibus inardescit: ad cuius silitudinē h3 se auari tia ⁊ cupiditas hoīu3 que insatiabilis nūq̄ȝ penitus extin guitur vn̄ Tullius in lib. de finib⁹ bonoꝝ ⁊ maloꝝ dicit. Cupiditates hoīu3 sunt īsatiabiles que nō mō singulares s3 vniuersas familias euertūt. Ex cupiditatib⁹. n. odia se ditiones discordie bella nascuntur. ex quibus vitam ama rissimam necesse est effici.

¶ Prosa sexta secundi libri.

Uid aūt de dignitatib⁹ potentiaq3 disse ram: quas vos vere dignitatis ac ptātis inscii celo exequatis. Que si ī improbissi mū quēq3 ceciderit: que icēdia flāmis ethne eru ctuantib⁹: qḋ diluuiū tātas strages dederit. cer te: vti meminisse te arbitror: cōsulare iperiū: qḋ libertatis pricipiū fuerat: ob superbiam cōsulu3 vestri veteres obolere cupierūt. Qui ob eande3 superbiam prius regiū de ciuitate nomē abstule rāt. At si q̄n. quod perrarum est probis honores deferāt̄. q̄d ī eis aliud q̄ȝ probitas vtentiū placet Ita fit vt non virtutibus ex dignitate sed ex vir tutibus dignitatibus honor accedat.

¶ Prosa sexta libri secundi.

Uid aūt de dignitatib⁹. Hec ē sexta prosa h⁹ scḋi. in qua pħia oñdit q̄ dignitates ⁊ ptātes ñ sunt magnopē appetende. Et prio ꝓbat intē tū de dignitate ⁊ ptāte sil'. Scḋo de ptāte diui sim ibi. Que vo. Tertio iterato sil' de dignitate ⁊ ptāte ibi Ad hec. Prio intendit rōnem talem. Illa non sunt mul tū appetenda que cū adueniūt malis faciūt deteriores: ⁊ bonos nō efficiunt meliores. sed dignitates ⁊ ptātes hu iusmōi sūt: sicut declarat ī lr̄a. igit̄ ⁊c. vn̄ dicit sic. Quid disserā. i. dicā. de dignitatib⁹. q3 p̄ ⁊. potētia q̄s vos in scii. i. ignari. vere dignitatis ⁊ ptātis exequatis. i. assimi latis. celo. i. sūmo bono q̄ si ceciderit ī quēq3 iprobissimū . i. viciosissimū q̄ icēdia ethne illi⁹ mōtis dederit tātas stra ges. i. picula flāmis eructuātib⁹. i. excūtib⁹. ⁊ q̄ diluuiu3 dederit tātas strages sicut illi mali q̄b⁹ adueniūt dignita tes. q. d. plura mala ꝓueniūt ex dignitatib⁹ ptātib⁹ ma loꝝ q̄ȝ ex icendio ignis vel diluuio fluuij. ⁊ subdit pħia. vti pro sicut arbitror te meminisse vestri veteres. i. antiqo res romani. cupierūt abolere. i. delere. iperiū ɔsulare. i. di gnitatē ɔsularē pp̄ sup̄biā ɔsulu3: qḋ ipiū ɔsulare fuerat principiū libertatis: q2 romani liberius viuebant sub ɔsu

lib⁹ q̄ꝫ sub regib⁹ q romani ēt pri⁹ abstulerāt de ciuitate nomē regiū ꝑꝑ eādē suꝑbiā. s. regū. Ex quo pꝫ ꝙ dignitates faciūt malos deteriores Si autem potestas ⁊ dignitates deferant̄ ꝓbis: qđ rarꝝ est: qđ in eis aliud placet dignitatib⁹ q̄ꝫ ꝓbitas vtentiū. q. d. nihil ita fit. i. ꝑꝑ h̄ fit vt virtutib⁹ nō accedat honor ex dignitate: ſꝫ honor accedit dignitatib⁹ ex virtute vtentiū eis. ⁊ ita dignitates nihil boni adiiciūt ipsis bonis. ❡ Nota duplex ē dignitas ⁊ potestas quedā mundana siue tꝑalis que ꝯsistit in bonis tꝑalibus exteriorib⁹. ⁊ in tali nō ꝯsistit vera felicitas cū sit respsa multis amaritudinib⁹. Alia est dignitas ⁊ ptās aīe siue spiritual' q̄ ꝯsistit in sciētiis ⁊ virtutib⁹. ⁊ illa nō pōt suꝑari vitio nec aduersitatib⁹ nec ꝓsperitatib⁹ in q̄ ꝯsistit btitudo ⁊ btā vita. Vñ Amb. in lib. de offi. dic̄. Dico beatā vitā ꝯsistere in altitudine sapie. in suauitate ꝯscientie ⁊ in vtutis sublimitate. ❡ Nota ꝙ inscij dignitates ⁊ ptātes mundanas adequant celo: qꝛ nō recte iudicant. iudicant eni ſꝫ ꝯcupiscentiā ⁊ nō ſm rei veritatē. imꝑiti. n. velut a longe distātes a veritate speculāt̄ prio elencoꝝ. ❡ Nota ꝙ mali dignitatib⁹ ⁊ ptātib⁹ prediti plus nocent q̄ꝫ ignis vel diluuium aquarum: quia mali dignitate sua ⁊ ptāte extolluntur in superbiam: alios iugo seruitutis opprimendo. pro quo exequēdo mouēt̄ bella qb⁹ humanū gen⁹ pl⁹ offēdit̄ q̄ꝫ igne vel diluuio. ❡ Nota ꝙ ciuitas romana a tꝑe romuli sui conditoris a regib⁹ erat gubernata: postea romani exigēte malicia ⁊ suꝑbia regū ipsos deleuerūt: ⁊ ꝯsules instituerūt qui ēt ꝑꝑ coꝝ suꝑbiā erāt abiecti. ex quo pꝫ ꝙ dignitas ⁊ ptās maloꝝ eos effecit peiores. ❡ Nota ꝙ honor non debet̄ alicui rōne dignitatis ſꝫ potius rōne virtutis. Vñ Arist. 4. ethi. Nō erit vtiqꝫ dignus honore prauus exñs. virtutis enim ꝑmiū honor est. vñ ſm veritatem solus bonus est honorandus.

❡ Que vō est ista vestra expetibilis ac preclara potentia. Nonne o terrena animalia cōsideratis quibus presidere videamini. Nam si inter mures videres vnum aliquē ius sibi ac potestatē preceteris vendicantē quāto mouereris cachinno:

❡ Que vō est ista vestra. Hic ꝓbat spāliter de ptāte ꝙ non sit multū appetenda duabus rōnib⁹. scđa ibi. Quid aūt est. Rō talis est. Illa ptās non est multū appetenda q̄ non est magne ⁊ fortis reputatiōis sed tm̄ ē fragilis ⁊ imbecillis. sed ptās tꝑalis est hmōi: qꝛ per eā homo nō pōt supra aīam: sed tm̄ supra corpus ⁊ suꝑ ea bona que corporis sunt. humano aūt corpore nihil est imbecillius. Dicit ergo in lr̄a. Que est ista vestra expetibilis. i. desiderabilis. ac preclara. i. nobilis potētia. q. d. nulla est: nōne consideratis terrena aīalia quibus videamini ꝑsidere. i. preesse. si enim inter mures videres vnum preceteris sibi vendicantem. i. vsurpātē. ius ac ptātē suꝑ alios mures. o quāto cachinno. i. risu tu mouereris. qꝛ derisibile eēt. ⁊ talis ē ptās terrena. s. derisibilis que nō extēdit se nisi ad corpus.

❡ Quid vō si spectes corpus ibecillius hoīe reperire q̄as: quos sepe muscularū quoqꝫ vel morsus vel in secreta queqꝫ reptantiū necat itroitus. Quo vō qsq̄ꝫ ius aliqđ in quēpiam nisi in solum corpus ⁊ qđ est infra corpus: fortunā loquor: possit exercere. Nunqd vnq̄ꝫ libero imperabis animo. Nū mētē firma sibi rōne coherentē: de statu ꝓprie qetis amouebis. Cum liberū quēdam virum suppliciis se quidem tyrannus adacturuꝫ putaret: vt aduersum se facte coniurationis conscios proderet: linguam ille momordit atqꝫ abscidit. ⁊ in os seuientis tyrāni abiecit. Itaqꝫ cruciatus quos putabat tyrannus in materiam crudelitatis. vir sapiens fecit esse virtutis.

❡ Quid vō si tu spectes. i. ꝯsideres. corpus imbecillius. i. debilius hoīe. q. d. nihil. quos hoīes sepe necat. i. interficit. morsus muscularꝝ. i. ꝑuoꝝ vermiū. vel etiā introitus i secreta. i. in interiora hoīs. queqꝫ reptantiū. i. serpentiuꝫ quo vō. i. quō qsq̄ꝫ possit exercere ius aliqđ in quēpiā nisi in solū corpus ⁊ in fortunā. i. in bona fortune que sunt infra corpus. q. d. nullo modo nunqđ tu vnq̄ꝫ iꝑabis libero aīo. q. d. non. nunquid tu amouebis de statu ꝓprie qetis mētē sibi firma rōne coherenrē. q. d. nō. ⁊ h̄ ꝓbat exēplo cuiusdā pħi: qui nullis tormētis ad hoc potuit cōpelli vt illud faceret qđ rō naturalis iudicabat nō faciendum vñ dicit. Cū qdam tyrānus putaret se adacturū. i. cōpulsurum. suppliciis quēdā liberū virꝝ. i. pħum vt ipse proderet cōscios facte cōiuratiōis aduersū se. ille liber hō linguā momordit atqꝫ abscidit ⁊ abiecit eam in os. i. faciē seuientis tyrāni. Ita illos cruciatus quos tyrānus putabat esse māꝫ. i. cāꝫ crudelitatis. vir sapiens fecit esse māꝫ virtutis: qꝛ h̄ pro virtute non pro crudelitate ei reputatū est. ❡ Nota ꝙ muscula ē diminutiuū huius noīs musca. ⁊ per musculā dat intelligere quecunqꝫ aīalia venenosa vel vermes venenosos. ⁊ ab isto loco recepit auctor floꝝ cū dixit debilius qđ sit mare quos nece muscula ꝑdit. ❡ Nota ꝙ aīus hoīs liber ē ⁊ cogi nō pōt. vñ Sen̄. Errat si quis seruitutē credit transire in totū hoīem. non eni trāsit in animā. qꝛ libertas est aīa. ❡ Nota ꝙ hō liber ⁊ ꝯstās nullis suppliciis vinci pōt qꝛ dicit Sen̄. in lib. de clementia. magni animi ꝓpriū est placidū esse ⁊ tranquillū: ⁊ iniurias ⁊ offēsiones suꝑbie despicere. ⁊. 28. epl'a triginta tyranni Socratē circūsteterūt nec potuerūt aīum eius infringere.

❡ Quid aūt est qđ in alium qsq̄ꝫ possit facere qđ sustinere ab alio ipse non possit. Busiridē accepimus necare hospites solitum ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plures penoruꝫ bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum cathenis manus prebuit. Vllā ne igitur eius hoīs potentiā putas: q quod ipse in alio potest ne id i se alter valeat efficere nō possit.

❡ Quid aūt est. Hic pħia ponit scđam rōneꝫ que est talis Illa ptās non est multū appetenda: per quā nemo pōt facere qđ alius non possit in ipsum qđ ipse pōt in alium: sed ptās tꝑalis est hmōi sicut in lr̄a declarat ponens duo exēpla de busiride ⁊ Regulo. Primū exemplū est de Busiride. Busirides fuit fili⁹ Neptuni ⁊ matre libia q hospites suos mactabat. Hercules aūt apud ipsum hospitatus ipꝫ ecōtra mactauit. Scđm exēplū est de regulo. Regulus fuit cōsul romanus qui cū multa bella ingessit cuꝫ carthaginensibus multos ex eis captiuauit: sed tandē ab eis fuit captus. Ex quo pꝫ ꝙ qcqđ pōt aliqs in aliū facere pōt ēt illđ ab alio pati. Vñ Catho. Victorē a victo ⁊c. per ꝯñs nulla est potentia humana que h̄ intercipere non pōt. vñ dicit lr̄a. Quid est ꝙ quisq̄ꝫ possit facere in alium qđ ipse non possit sustinere ab alio. q. d. nihil qđ declarat. Nos accepimus. i. cognouimus. Busiridē solitum idest cōsuetū necare hospites. ipsum fuisse mactatū ab hercule hospite suꝑ. suo. Aliud exemplum ponit. Regulus consul rōanus plures penoꝝ. i. cartaginēsiū captos bello coniecerat. i. posuerat in vincula. sed mox ipse prebuit manus cathenis victorum. idest carthaginensium. nunquid igitur vllam putas esse hominis potentiam qui non possit efficere ne alius valeat in se quod ipse potest in alio. q. d. nulla reputanda est hec potentia.

❡ Ad hec si ipsis dignitatibus ac ptātib⁹ inesset aliqd naturalis ac proprii boni. nunq̄ꝫ pessimis peruenirent: neqꝫ enim sibi solent aduersa sociari. Natura respuit vt contraria queqꝫ iungātur

Ita cum pessimos plerūqꝫ dignitatibus fungi dubiū non sit: illud etiam liquet: natura sui bona non esse que se pessimis herere patiātur. Qḋ quidem de cunctis fortūne muneribus dignius existimari potest que ad improbissimum quęq̄ vberiora perueniunt.

❡ Ad hec si ipsis dignitatibus. Hic probat phīa simul de dignitatibus ⁊ ptātibus: ꝙ non hn̄t in se aliquod naturale bonū ꝑꝑ qḋ sint appetende. scḋo oñdit ꝙ idem pōt concludi de oibꝰ bonis fortuitis ibi. Postremo. primo. facit qḋ dcm̄ est. scḋo oñdit falsam nominationem exteriorꝝ bonorꝝ ibi. De qbus etiam illud. Rō quā itēdit est illa. illud qḋ in se naturaliter est bonū non pōt adiūgi pessimis. sed dignitates ⁊ ptātes pessimis adueniūt. ergo ⁊c. maior declarat̄ i lr̄a. Vn̄ dicit. Si ipsis dignitatibꝰ ⁊ ptātibus inesset aliqd naturalis ⁊ ꝓprii boni: nunq̄ꝫ ꝑuenirent pessimis. neqꝫ. n. aduersa. i. opposita solent sibi sociari. qꝛ natura respuit. vt queqꝫ contraria iungant̄. i. stent simul. cū ergo non sit dubium pessimos plerūqꝫ fungi. i. vti dignitatibus illud ēt liquet. i. manifestū ē. ipsa nō esse bona sui natura que se pessimis patiant̄ herere. i. cōmanere. qḋ qdem dcm̄ de dignitatibus ⁊ ptātibꝰ dignius pōt existimari de cūctis mūeribꝰ fortūe. q̄. s. mūera vberiora. i. copiosiora ꝑueniūt ad quęqꝫ iprobissimū. ❡ Nota ꝙ duplex ē bonum. vnū qḋ ꝯuertitur cū ente. ⁊ sic dignitates ⁊ ptātes licet malis adueniant tn̄ sunt bone. Aliud est bonum qḋ ē quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus ⁊ vocatur bonum moris ⁊ sic dignitates ⁊ potestates bone non sunt. quia vt plurimum pessimis sociantur.

❡ De quibus etiam considerandū puto. ꝙ nemo dubitat esse fortem cui fortitudinē inesse cōspexerit. Et cuicunqꝫ velocitas adest manifestuꝫ est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetores facit. Agit enī cuiuscūqꝫ rei natura quod propriū est: nec cōtrariarū rerū miscetur effectibꝰ: ⁊ vltro q̄ sunt aduersa depellit. Atq nec opes inexpletam restringere auaritiam queunt. Nec potestas sui cōpotem facit quē vitiose libidines isolubilibus astrictum retinent cathenis. Et collata iprobis dignitas non modo non efficit dignos: sed prodit potius ⁊ ostentat indignos. Cur ita prouenit Gaudetis enim sese res aliter habētes falsis cōpellare nominibus: que facile rerum ipsaruꝫ redarguuntur effectu. Itaqꝫ nec ille diuitie: nec illa potētia: nec hec dignitas iure appellari potest

❡ De qbus etiam. Hic phīa ꝓbat ꝙ bona fortuita nō possunt in suū effectū. ⁊ sic ꝑ ꝯn̄s hn̄t falsam denomiatiōem arguēdo sic. Omne quod est naturalr̄ bonū efficit qḋ ē ei ꝓpriū ⁊ expellit ꝯtrariū. sicut fortitudo facit fortem. velocitas velocē: sed bona fortūe non efficiunt qḋ videtur esse ꝓpriū quia diuitie non faciunt diuitē. cū non restringant auaritiā: nec potentia facit potētē: nec dignitas dignū: ꝓpter qḋ diuitie false noiant̄. Vn̄ dicit in lr̄a. De qbꝰ bonis fortuitis illud etiā puto ꝯsiderandū ꝙ nemo dubitat illū esse fortē cui ꝯspexerit inesse fortitudinē: ⁊ illū esse velocem cuicūqꝫ adest velocitas. ⁊ sic musica facit musicos medicina facit medicos: rhetorica rhetores. Natura enī cuiuscūqꝫ rei agit qḋ sibi est proprium: ⁊ non miscetur effectibus cōtrariaꝝ reꝝ. ⁊ vltro idest sponte repellit que sūt aduersa. i. ꝯtraria. atqui pro certe nec opes. i. diuitie queunt. i. pn̄t restringere. inexpletam auaritiā hoīum. i. insatiabilem. nec ptās facit illum compotē sui. i. potenteꝫ. quē vitiose libidines retinent astrictum insolubilibus cathenis. i. passionibus. ⁊ dignitas collata improbis non mō. i. nō tm̄. non efficit dignos. sed prodit ⁊ ostentat indignos. cur ita prouenit: ꝙ bona fortune non efficiunt quod videt̄ eis ꝓpriū. hoc est ideo. qꝛ vos hoies gaudetis res sese aliter hn̄tes q̄ꝫ videantur compellare. i. denominare falsis nominibus que nominationes facile redarguuntur effectu ipsaruꝫ reꝝ. Itaqꝫ nec ille diuitie iure pn̄t appellari cū nō faciunt diuitem: nec illa potentia: nec hec dignitas iure appellari potest. ❡ Nota ꝙ diuitie non faciunt diuitem qꝛ non restringunt auaritiam. nam diuitie ſm Senecā. 27. epl'a. sūt composita paupertas in lege nature. talis auteꝫ paupertas ſm legem nature excludit auaritiam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. ❡ Nota ꝙ dignitas improborum ostentat improbos: quia improbꝰ tanto a pluribus cognoscitur quanto magis inotescit eiꝰ vitium: ⁊ quanto aliquis in maiori dignitate constituitur tanto plus cognoscitur: propter quod dixit. Sen̄. in prouerbiis loco ignominie apud idignū ē dignitas.

❡ Postremo idem de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expetendum. nihil nature bonitatis inesse manifestum est. que nec se bonis semꝑ adiūgit: ⁊ bonos qbꝰ fuerit adiūcta non efficit

❡ Postremo idem de tota fortuna. Hic phīa oñdit idem posse concludi de oibꝰ bonis fortuitis dicēs. Postremo idest finaliter. licet hoc idem concludere de tota fortuna. i qua nihil est expetenduꝫ. i. desiderādū: nihil inesse sibi nature bōitatis. i. naturalis. manifestum ē: quē fortuna non adiungit se semꝑ bonis: ⁊ quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. ❡ Nota ꝙ bonum fortune facit illud bonum cui additur. sicut musica facit musicum: ⁊ virtus facit virtuosum. sed quia fortuna malos quibus aduenit non facit bonos. pꝫ quia nihil nature bonitatis sibi inest: qualiter autem mali malos faciunt bonos patebit in quarto huius prosa sexta.

❡ Metrum sextum secundi libri.

Nouimus quantas dederit ruinas.
Vrbe flammata: patribusqꝫ cessis.
Fratre qui quondam ferus iterēpto.
Matris effuso maduit cruore.
Corpus ⁊ visu gelidum pererrans:
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat.
Quos videt condens radios sub vndas.
Phebus extremo veniens ab ortu.
Quos premunt septem gelidi triones:
Quos nothus sicco violentus estu
Torret: ardentes recoquens arenas.
Celsa non tandem valuit potestas
Vertere praui rabiem Neronis.
Heu grauem sortem quotiens iniquus.
Additur seuo gladius veneno.

❡ Metrum sextum libri secundi.

Nouimus quantas dederit ruinas. Istud ē sextum metrum huius secundi: quod dicitur saphicum ab inuentore: trochaicum a pede predominante: ⁊ est vndecasyllabum: quia quilibet versus continet. ii. syllabas ⁊ est acathalecticum: quia nulla syllaba deficit ad perfectionem metri. In quo metro philosophia declarat per exēplū ꝙ dignitates ⁊ ptātes malis aduenientes non faciūt eos bonos. ⁊ hoc declarat per Neronem qui quāto fuit potētior tāto

fuit peior

fuit peior. tangit aūt phia quattuor malicias Neronis in
hoc metro. Prima est q vrbem romanam incendit que
arsit septē dieb⁹ ⁊ septē noctib⁹. vt spectaculo illi⁹ ignis
cognosceret quantus olim fuerat ignis quando troia ca-
pta arserat. Secūdū malum est q Nero magnam partē
senatus sine vlla causa interfecit. Tertium est q propriū
fratrē occidit vt solus securius regnaret. Quartum ē q
matrē suā occidi fecit vt videret locum vētris i quo iacuit.
Dicit ergo i lra. Nouimus quātas ruinas. i. quanta peri
cula dederit. Nero vrbe. sup. romana flāmata. i. incensa.
ꝗ pro ⁊ cesis. i. occisis. patribus. i. senatoribus qui Nero
quondam ferus idest crudelis. interempto fratre. ipse etiā
maduit cruore matris effuso. ⁊ designans eius crudelitatē
circa matrē dicit. ⁊ ipse. Nero perrans. i. transiens visu
gelidum corpus. i. infrigidatum corpus matris. non tixit
. i. madidauit ora. i. faciem suā lachrymis. sed ipse potuit
sine oībus lachrymis esse censor. i. iudex extincti decoris.
i. interfecte matris q̄ decora fuit. tñ hic Nero licet ita ma
lus esset regebat populos sceptro. i. imperiali dignitate.
hos inquā populos rexit quos phēb⁹. i. sol veniēs ab or-
tu extrēo. videt condens. i. abscōdens. radios. suos sub vn
das. ⁊ loquit̄ more poetarū. q. d. ipse rexit omnes popu-
los q erāt ab ortu solis vsq ad occasum. Similiter rege-
bat populos quos septentriones. i. septem stelle que sunt
in maiori vrsa que dicr triones. quasi teriones qꝛ illā pla-
gā terunt. gelidi. i. frigidi premunt. plaga enim septentrio
nalis frigida ē. q. d. regebat omnes populos aquilōares
⁊ istos regebat quos nothus. i. ille ventus collateralis au
stro violentus exñs torret. i. cremat. sicco estu. i. calore. no
thus inquā recoquēs ardētes arenas. idest calidas. venit
enim ille ventus a torrida zona. ⁊ ideo calidus est. q. d.
Nero ēt regebat oēs ppl'os australes. ⁊ sic per quattuor
plagas mūdi oñdit eius ptātem sup oēs ppl'os. tandē cel
sa ptās. i. magna. non valuit vertere. i. mutare rabiem. i.
crudelitatem praui Neronis. Et tunc deplangit cōiūctio-
nē magne ptātis cū magna malicia. qꝛ multa mala ex ea
ꝯueniūt dicēs. Heu sup. dico esse grauem sortem. i. euen
tum. quotiens iniquus gladius. i. iniqua ptās. addit̄ seuo
veneno. i. venenose crudelitati. ¶ Nota fm Arist. 5. ethi.
pricipatus vir oñdit. malicia eni hois vel ꝓbitas oñditur
pricipatu. sicut pꝫ in Nerone: cui⁹ malicia ⁊ crudelitas in
impio sue dignitatis apparuit. pp qđ dixit Arist. Seuissi
ma est iniustitia hñs arma. Et. 7. dicit Simile est igit̄
comparare iniustitiā homini iniusto. est enim deterior be
stia decies millies plura enim vtiq mala faciet homo ma
lus q̄ bestia. ¶ Nota preter hec mala Neronis que tan
guntur in littera multo plura ipse perpetrauit. nam dicit
phia tertio huius quinta ꝓsa. Nero Senecam familiarē
suū pceptorem coegit ad eligendum mortis arbitriū. ⁊ qꝛ
Nero fuit crudelissimus hominum ideo. Seneca scripsit
quēdā libellū ad ipꝫ qui ītitulat̄ liber de clementia. i quo
hortat̄ eū ad fugā crudelitatis: ⁊ ad vsum clementie qui li
ber sic incipit. Tibi scribere de clemētia Nero cesar īstitui

¶ Prosa septima libri secundi.

Tum ego scis inquā ipsa minimum no
bis ambitionem mortalium rerum fuis
se dominatam. Sed materiam geren-
dis rebus optauimus: quo ne virtus tacita con-
senesceret. P.

¶ Prosa septima secundi libri.

Tum ego scis inquā. Incipit septima prosa hu
ius secundi. in qua ostendit philosophia q glo
ria mundana non sit multum appetenda. ⁊ pri
mo inducit Boetium confitentem se non desi
derasse multum predicta scꝫ ptātes ⁊ dignita-
tes nisi inquantum sunt materia rerum gerendaꝝ. secūdo
ostendit phia q gloria sit perexile bonū. ⁊ sit non multū
appetenda. secunda ibi. At illa Dicit primo. Tū pro tūc.
ego Boetius inquā. i. dixi. o phia. tuipsa scis ambitionē
. i. cupiditatem rerum mortaliū. de quibus dixisti mini-
mum nobis fuisse dominatam. sed bene optauimus ma-
teriam rebus gerendis quo ne pro vt non. consenesceret in
nobis virtus tacita. i. non excitata. Nota q in sapiente si
dominatur cupiditas rerum temporaliū. qꝛ phia inducit
nobilis affluentie contemptum ex lib. de plantis. Et So
crates cū Athenis ad studiū pgeret. magnum. pondus au
ri in mare proiecit dicens: mergam te ne mergar a te.
¶ Nota q materia reꝝ gerendaꝝ sunt ista: sine quibus res
ꝯueniēter geri non pñt. ⁊ sunt tria. sapientia. auctoritas. ⁊
potentia. Sine enim sapientia nihil conuenienter geritur
vt de se patet. Res etiam gerenda auctoritate ornatur. qꝛ
homo autenticus libentius auditur ⁊ facilius ei creditur.
Potentia vō mali deprimuntur ⁊ boni extolluntur. hāc
materiam Boetius desiderans potentiam ⁊ dignitates q̄
siuit. ¶ Nota q Boetius materiam dignitatis ⁊ potesta-
tis iē quesiuit ne virtus sua tacita consenesceret. idest ne-
dum ipse ad senectutem proueniret. virtus sua tacita esset
dum nullus aliquid loqueretur de laude sue virtutis vel
scriberet. Tunc enim virtus tacita consenescit. quando nō
agit aliquis vnde alii loquantur. ⁊ dum nihil scribitur de
suis beneficiis. quia virtus habentem proficit. ⁊ opus ei⁹
laudabile reddit.

¶ At illa atqui hoc vnum est quod prestantes q-
dem natura mentes: sed nondum ad extremam
manum virtutum perfectione perductas allice-
re possit: glorie scꝫ cupido: ⁊ optimoꝝ in rem pu
blicam famam meritorum. Que q̄ sit exilis ⁊ to
tius ponderis vacua sic considera.

¶ At illa atqui hoc vnum est. Hic philosophia ostēdit glo
riam mundanam non esse appetendā. ⁊ primo premittit
q cupido glorie multos allicit. Secundo probat eam esse
exilem ⁊ vanam ibi. Omnem terre ambitum. Primo di-
cit sic. Ex quo Boetius quandoq quesiuit dignitates ⁊
potestates: ne virtus sua tacita consenesceret. videt̄ q ista
propter laudem ⁊ gloriā quesiuit: ideo dicit philosophia
Hoc vnum est. s. cupido glorie ⁊ fama optimoꝝ meritoꝝ
in rempublicam: que fama possit allicere mentes homi-
num. natura prestantes. i. excellentes. sed nondum. i. ñ
adhuc. perductas ad extremam manum perfectione virtu
tū. idest ad summā pfectionē: que fama ⁊ gloria q̄ sit exi-
lis ⁊ vacua toti⁹ pōderis. i. pciositatis. sic cōsidera ex sequē
tib⁹. ¶ Nota q cupido vane glorie multos allicit ⁊ dele-
ctat. vñ Seneca. 61. epistola dicit. Illud precipue nos im-
pedit q cito nobis placem⁹. si inuenim⁹ q nos bonos vi-
ros dicant q prudētes: qui sanctos. non sumus modica
laudatione cōtēti. quicqd in nos adulatione sine pudore
cōgesserit tanq debitum putamus: optimos nos esse sa-
piētissimosq affirmantib⁹ assentim⁹ cū sciam⁹ nos sepe
multa mentiri adeo quoq indulgemus nobis vt laudari
velimus in id cui cōtrariū maxime facimus. ¶ Nota q
duplex est bonitas mentis. s. naturalis ⁊ acquisita. Natu
ralis bonitas est fm quā aliqui naturaliter sunt pii man-
sueti sobrii ⁊ casti. sed hec bonitas si non emendat̄ virtute
⁊ sapientia cito extollit hominem ad inanē gloriā. Alia est
bonitas acqsita exercitio virtutum ⁊ scientiaꝝ que nō per
mittit hominē extolli vana gloria: qꝛ sapiens fructū suū
ponit in cōsciētia. Stultus autem in laude fm Macrobiū
Ideo dicit philosophia: q cupido glorie allicit mētes na
tura prestātes. nondū. i. nō adhuc virtutibus pfectas.
¶ Nota q fama est frequēs laus optimorum meritorum
in rempublicam. Sed gloria est clara noticia cum laude.
vel gloria est late patens preconium. i. annunciatio.

¶ Omnē terre ambitū: sicuti astrologicis demō-
strationibus accepisti: ad celi spaciū puncti con-
stat obtinere rationem: idest vt si ad celestis glo-

bi magnitudinem conferatur: nihil spacii prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exigue i mundo regiõis: quarta fere portio est: sicut ptolomeo probante didicisti: que a nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quarte si quantum maria paludesqꝫ premunt. quantumqꝫ siti vasta regio distenditur: cogitatione subtraxeris: vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc minimo igitur puncti quodam pũcto circunsepti atqꝫ conclusi de peruulganda fama ꝺ proferendo nomine cogitatis. Ad quid hꝫ amplum magnificumqꝫ gloria tam angustis exiguisqꝫ limitibus artata.

¶ Omnem terre ambitum. Hic philosophia ostendit gloriam mundanam esse exilem: nec multum appetendam. Primo ostendit hoc ex parte spacii in quo dilatatur. Secũdo ostendit hoc ex diuersitate nationuꝫ ad quas non diuulgatur. Tertio ostendit idem ex diuersitate morum propter quos de eodem contrarie iudicatur. Quarto ostendit idẽ ex breuitate durationis propter quã non perpetuatur. secunda ibi. Adde q hoc. tertia ibi. Quid q diuersarum. quarta ibi. Sed qꝫ multos. Primo intendit talem rationem. Latitudo fame consistit in latitudine terre super quã dilatatur. sed terra non est lata super quã fit dilatatio fame: sicut declarat in littera. ergo fama late non potest diffundi. ⁊ per consequens est exilis nec multum appetenda. Unde dicit i littera. Tu accepisti. i. didicisti astrologicis demonstrationibus omnem ambitum terre. idest spaciuꝫ terre. obtinere. i. habere rationem puncti. ad spacium celi idest ad magnitudinem celi. quod magis exponens dicit vt si terra conferatur. i. comparetur ad magnitudinem celestis globi: ipsa iudicet̃ prorsus nihil spacii habere. huius igit̃ tam exigue regionis. idest terre in mundo. fere q̃rta portio. i. quarta pars est que incolatur. i. inhabitat̃ ab animantibus nobis cognitis. sicut tu didicisti a ptolomeo hoc probante. si subtraxeris cogitatione. huic quarte parti terre q̃ꝫtuꝫ maria ⁊ paludes premũt. idest occupant. ⁊ quantum vasta idest ampla regio. distenditur siti. idest siccitate. tunc vix relinquetur hominibus angustissima area i. arctissimus locus inhabitandi. in hoc ergo quodam minimo puncto puncti. idest minima portione terre. vos homines circunsepti atqꝫ conclusi cogitatis de puulganda fama. de proferendo. i. extollendo. nomine. idest fama. ⁊ hoc fit inutiliter. sed quid habeat. idest potest habere. gloria amplũ. qꝫ pro. ⁊ magnificum que artata est tam angustis ⁊ exiguis limitib⁹. idest terminis. q. d. nihil habet magnificum. ¶ Nota q terra respectu celi nõ est alicui⁹ quãtitatis sensibilis. sed habet se sicut punctus. quia orizon q terminat visum nostrum diuidit celum in duo media. qđ non esset si terra in comparatione ad celum haberet aliq̃ꝫ quantitatem. ¶ Item si terra esset alicuius quantitatis sẽsibilis respectu celi. tunc stelle nõ semper apparerent nobis eiusdem quantitatis. quod patet falsum. Quia in ea parte vbi terra esset magis gibbosa ⁊ propinquior celo apparerent stelle maiores: ⁊ opposita parte minores. ¶ Itẽ minima stella fixa visu notabilis est maior tota terra. si ergo talis stella apparet nobis existentibus in terra sicut punctus: multomagis terra respectu celi erit sicut punct⁹. ¶ Item punctus est quoddam indiuisibile: a quo linea eq̃liter distans facit circulum ⁊ quia celuꝫ ex omni parte eq̃liter distat a terra: ideo terra respectu celi habet se sicut pũctus. ¶ Nota q tres partes terre sunt inhabitabiles. vna propter nimium calorem: due propter nimium frigus. sed quarta pars que est temperata in caliditate ⁊ frigiditate a nobis inhabitatur. sed quia adhuc non tota inhabitatur propter maria ⁊ paludes: ⁊ propter nimiam siccitatem. iđ dicit philosophia q quarta pars fere est habitabilis. vel dicit fere sm alios. quia estus solis non facit torridam zonam totaliter inhabitabilem. cum quedam ciuitas dicta zenit supra quaꝫ ptolomeus dicitur fundasse astrolabiuꝫ directe sit sub equinoctiali. sed dicitur inhabitabilis. quia est grauis inhabitationis. sed vltra equinoctialem omnino est inhabitabilis: propter nimium calorem. ¶ Iteꝫ dicit quartam partem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis. hoc forsan dicit propter antipodes si sunt qui nobis sunt ignoti.

¶ Adde q hoc ipsum breuis habitaculi septũ plures incollunt natiões. lingua: moribus: totius vite ratione distantes: ad quas tamen difficultate itinerum: tum loquendi diuersitate: tum commertii insolentia: non modo fama hominum singulorum: sed ne vrbium quidem peruenire q̃at. Etate deniqꝫ Marci Tullii: sicut ipse quodaꝫ loco significat: nondum caucasum montem romane reipublice fama transcẽderat. ⁊ erat tũc adulta: parthis etiam ceterisqꝫ id locorum gentibus formidolosa. vides ne igitur q sit angusta: q cõpressa gloria. quam dilatare ac propagare laboratis. An vbi romani nominis transire fama nequit romani hominis gloria progredietur.

¶ Adde q hoc ipsum breuis habitaculi. Hic philosophia ostendit gloriam non esse appetendaꝫ ex diuersitate nationum ad quas non diuulgatur intendens talem rationem Diuerse nationes ⁊ diuersa idiomata non solum impediũt promulgationem fame hominum. sed etiam vrbium: sed in terra habitabili sunt diuerse nationes diuersorum idiomatum ⁊ ergo promulgatio fame per talia impeditur: ⁊ per consequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Adde predicte rationi q hoc ipsum septum. i. spacium breuis habitaculi. idest parui spacii. in quo nos habitamus. incolunt: idest inhabitant. plures natiões. idest gentes. distantes idest differentes. lingua. idest idiomate ⁊ moribus ⁊ ratione totius vite. idest ratione modi viuendi. ad quas non potest peruenire. non modo. idest non tãtum fama singulorum hominum. sed etiam nec fama vrbium. tum idest tam difficultate itinerum. idest viaruꝫ. tũ idest tam diuersitate loquendi idest idiomatum. tum. idest tam insolentia. idest inconsuetudine commertii. quia aliq̃ homines non consueuerunt cum aliis communicare i cõmertiis. quia etate. idest tempore. Marci Tullij. sicut ip̃e marcus tullius significat. quodam loco. idest in quibusdã suis scriptis. fama romane reipublice nondum transcenderat caucasum montem. ⁊ tamen fama romanorum erat adulta. i. ab antiquo nota. etiam formidolosa parthis. talibus hominibus. ⁊ ceteris gentibus. i. locorum circa caucasum montem. vides ne igitur q̃ꝫ angusta sit gloria q̃ꝫ compressa. idest in modicum redacta. quam laboratis dilatare ⁊ propagare. an pro nunquid. gloria vnius hominis romani illuc progredietur. idest proueĉet. vbi fama romani nominis. idest romane vrbis nequit transire. q. d. non. ¶ Nota partem terre habitabilem vocat septum. qꝛ est septa circundata mari. Unde linconiensis in tractatu suo de spera. ⁊ etiam Macrobius dicũt q quarta portio nostra habitabilis vndiqꝫ cingitur mari. ¶ Nota q insolentia sm senecam est species false magnitudinis: sed sm huguitionem insolentia est superbia vel fatuitas. in proposito autem potest exponi pro inconsuetudine. ⁊ tunc dicitur ab in quod est nõ. ⁊ soleo quod est consuesco. ¶ Nota q caucasus est mons quidam situs in parte septentrionis ad quem non peruenerat fama romane vrbis. lꝫ parthis ⁊ aliis gentibus assidentibus fama romanorum erat

formidolosa. idest formidabilis.

Quid q̄ si diuersarum gentiū mores inter se atqȝ instituta discordant: ut quod apud alios laude: apud alios supplicio dignū iudicetur. Quo fit ut si quem fame predicatio delectat: huic i plurimos populos nomen pferre nullo modo conducat. Erit igitur puagata iter suos glia quisqȝ contentus: ⁊ intra vnius gentis terminos preclara illa fame imortalitas coartabitur.

Quid. q̄ si diuersarum. Hic ostendit gloriā mūdanā eē exilem ex parte diuersitatis morum. pp quos de eodem apud diuersos contrarie iudicat̄. ⁊ intendit talem rationē Contrarietas institutionū ⁊ legū impediūt fame dilatationē. sed hoīes contrariaꝝ institutionū ⁊ legū terrā inhabitant. ergo diuersitas institutionū ⁊ legū ipediūt dilatationem fame. ⁊ p cōsequēs nō ē multū appetenda. Uñ dicit in littera. Quid supple est iudicandū q̄ mores ⁊ instituta ⁊ leges diuersaꝝ gentiū inter se discordāt ut illud qđ apud alios iudicet̄ dignū laude. apud alios iudicet̄ dignū supplicio. quo fit .i. pp quod. ut si pdicatio .i. dilatatio fame delectat quem .i. aliquē nullo mō conducat .i. laboret. pferre nomen .i. famā suā. in plurimos pplos. q̄r licet ab aliquib⁹ laudaret̄ ab aliis tamē vituperaret̄. Erit igit̄ qsqȝ cōtentus gloria puagata .i. dilatata inter suos: ⁊ illa pclara immortalitas fame: ⁊ loquit̄ ironice: q̄r non est preclara: nec immortalis illa coartabitur. idest constringet̄ intra terminos vnius gentis. idest vnius idiomatis. Nota q̄ tanta est diuersitas morū in gentibus q̄ illud quod reputatur apud alios laudabile. apud aliquos reputat̄ vituperabile reputat̄. n. apud syrios laudabile comedere parentes mortuos: ne comedant̄ a vermibus in terra: qđ apud alios extraneos est execrabile. similr apud iudeos reputatur laudabile ducere vxores cōsanguinitate proximas qđ apud xpianos prohibet̄. Itē in triuallis laudabile ē occidere patrem sexagenarium ⁊ cremare ipm: qđ apud alios est vitupabile Unde dicit poeta. Sūt loca sūt gētes: qb⁹ ē mactare parētes. ⁊ phas. ⁊ pietas dū lōga supuēit etas.

Sed q̄ multos clarissimos suis tempibus viros scriptorum inops deleuit obliuio. Quamq̄ quid ipsa scripta proficiunt que cum suis auctoribus premit longior atqȝ obscura vetustas.

Sed q̄ȝ multos clarissimos. Hic philosophia ostēdit exilitatem glorie ex breuitate durationis propter quam nō ꝑpetuatur. Et diuidit̄ in tres ptes. Primo ostendit hoc ex hominū obliuione. secūdo ex tempis breuitate. ibi. vos vero. tertio. ostendit gloriam a viris virtuosis non esse appetendam. ibi. Uos autem. Primo dicit q̄ fama ⁊ gloria nō sit imortalis. patet q̄r q̄ȝ multos viros clarissimos. idest gloriosos suis tēpib⁹ deleuit inops .i. defectuosa obliuio scriptoꝝ. q̄ȝ q̄ȝ ēt ipsa scripta pficiant quid .i. paꝝ. q̄ scripta longior .i. obscura vetustas tpis pmit .i. consumit. cuȝ suis auctoribus quoꝝ sūt scripta. Nota q̄ p scripturaȝ fama gestoꝝ trāsmittit̄. ad posteros. talis āt scriptura qñqȝ deficit vel pp inopiā scriptoꝝ: vel q̄r ipsa scripta in se vetustate cōsumūtur. Et ideo fama ⁊ glia in obliuionē perueniūt. Uñ Salustius in cathilinario conq̄rit̄ res gestas romanoꝝ min⁹ esse famosas pp inopiā scriptoꝝ. atheniēsium vo maioris fame q̄ȝ romanorū pp scriptoꝝ copiam

Uos ergo immortalitatem vobis ppagare videmini: cum futuri famam temporis cogitatis quod si ad eternitatis infinita spacia ptractes. qd habes quod de tui nominis diuturnitate leteris. Unius enim hora momenti si decem milibus conferatur annis: quoniaȝ vtrumqȝ spaciuȝ diffinitum est: minimam lȝ: habet tamen aliquam ꝓportionē At hic ipse numerus annorū eiusqȝ quantumlibet multiplex ad interminabilē diuturnitatem nec cōparari quidem potest. Et .n. finitis ad seiuicē fuerit quedam: infiniti vero atqȝ finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. Ita fit ut quanticumqȝ plixi tpis fama si cum inexhausta eternitate cogitet̄. n̄ pua ſȝ plane nulla eē videat̄

Uos ergo immortalitatem vobis. Hic philosophia ostēdit famā ⁊ gloriam non esse durabilē ⁊ imortalē ex tempis breuitate dicens. vos ergo homines videmini vobis ppagare .i. facere immortalitatē. cum cogitatis famā futuri tēporis. ⁊ in hoc frustra cogitatis. q̄r exilis ē duratio fame p tempus. quod .s. temp⁹ si ptractes .i. cōpares. ad infinita spacia eternitatis quid habes q̄ leteris de tui nomīs diuturnitate. id ē tue fame. q. d. nihil est. eteni mora vni⁹ momenti si conferat̄ .i. cōparet̄ .10. milibus annis habȝ aliq̄ȝ proportionē. licet minimā .i. valde paruā. quoniam vtrūqȝ spacium temporis est diffinitum: sed hic numer⁹ ānorū .s. .10. milia vel eius numeri q̄ȝtumlibet multiplex sicut duplū vel triplū non potest cōpari ad interminabilē diuturnitatē que est eternitas. eteni pro q̄r finitis ad seinuicē fuerit quedā collatio. idest compatio. Infiniti vero ⁊ finiti nulla vnq̄ȝ potest esse collatio .i. compatio. Ita fit vt fama tempis q̄ȝtumcunqȝ prolixi si cogitet̄ cōparādo cū inexhausta. idest infinita eternitate. ipsa videat̄ nō parua ſȝ plane nulla esse. Nota q̄ omne qđ incipit in tempore necessario habet finē in tpe. cum tēpus sit causa corruptionis tēpaliū. 4. ethi. cum igit̄ fama sit tēporalis incipiens in tempore ipsa desinet in tpe. ⁊ p ɔñs non est perpetua. Nota q̄ temp⁹ q̄ȝtūcūqȝ magnū cōparatū ad eternitatē minimū reputat̄. ⁊ quasi nullius momenti. licet enim finitorū ad seinuicem possit esse cōpatio ⁊ inter ipsa potest eē pportio: tamen finiti ad infinitum nulla potest esse cōparatio. Cum igit̄ eternitas sit duratio infinita tota simul exñs: ⁊ tps q̄ȝtūcūqȝ magnū sit finitū. temp⁹ nullā habebit proportionē ad eternitatem: ⁊ per ɔsequēs fama q̄ȝtūcūqȝ prolixi tpis cōparata ad eternitatē nulla videt̄ esse.

Uos autē nisi ad populares aures inanesqȝ rumores recte facere nescitis: ⁊ relicta conscientie virtutisqȝ pstantia: de alienis pmia postulatis sermunculis. Accipe in hmōi arrogantie leuitate q̄ festiue aliquis illuserit. Nam cum quidam adorsus esset hominem ɔtumeliis qui nō ad vere virtutis vsum: sed ad supbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat: adiecissetqȝ iam se sciturū an ille philosophus eēt: si quidē illatas iniurias leuiter patienterqȝ tolerasset. Ille patiētiam paulisp assumpsit: acceptaqȝ contumelia velut insultans. iaȝ tandem inquit intelligis me esse philosophum: Tum ille nimiū mordaciter intellexeram inquit si tacuisses.

Uos autē nisi ad populares aures. Hic philosophia ostēdit gloriam a viris virtuosis non esse curandā. ⁊ hoc duabus rōnibus. secunda ibi. Quid autē est. Prima ratio ē illa. Illud quod spectat ad leuitatem arrogantie a sapiētibus nō est curandū. sed gloria propter quā homo recte facit pp laudes hominū illa spectat ad leuitatē arrogantie. ⁊ est digna derisiōe. ergo. ⁊c. Quod aūt talis arrogantia sit quedam derisio declarat in littera. ⁊ dicit. Uos homines nescitis recte facere. nisi ad populares aures. idest ad populoruȝ cōplacentias ⁊ ad inanes rumores. ⁊ laudes. ⁊ vos postulatis. idest desideratis. premia de sermūculis

alienis relicta.i.postposita.ꝑstãtia.i. dignitate vr̃e ꝯscie ⁊ virtutis.ꝑꝑ quã deberetis recte opari.⁊ accipe.i.ꝯsidera quã festiue.idest gloriose. aliquis illuserit. idest deriserit quendam dicentē se eē philosophũ in leuitate hmõi arrogantie. Naꝫ cuꝫ quidã tyrannus esset adorsus cõtumeliis idest incepisset alloqui contumeliose quendam hominem: qui induerat. idest vsurpauerat. sibi falsum nomen philosophi non ad vsum vere virtutis. sed ad superbam gloriã ⁊ tyrannus adiecisset. idest dixisset. se iam sciturum an iste esset philosophus. si quideꝫ illatas sibi iniurias patienter leuiterqꝫ tolerasset. ille qui dixit se phm plaulisꝑ patientiã assumpsit. s. in principio. qꝫ pro ⁊. accepta. ꝯtumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrannum. intelligisne me esse phꝫ. tunc ille tyrannus mordaciter inquit. intellexeram te phm esse si tacuisses. ¶ Nota ſm cõmentatorē in prologo. 8. phisico. verus phs debet esse ꝑfectus oib⁹ generibus virtutum ⁊ per ꝯñs debet esse magnanimus. Sed ſm senecã in libro de clementia. magnanimi est iniurias ⁊ offensiones supbi despicere. ⁊ per consequens verbis cõtumeliosis prouocari non debet Item phi est non vinci a passionibus sed potius debet moderare ⁊ refrenare passiones. cum virtus consistat in moderatione passionum. vñ Arist. 4. ethicoꝝ dicit. Mansuetus vult iperturbatus esse ⁊ non duci a passione. Unde quidã phs contumeliose sibi insultanti dixit. Tu didicisti maledicere. ſꝫ ego didici maledicta contemnere.

¶ Quid auteꝫ ē quod ad precipuos viros. de his enim sermo est: qui virtute gloriam petunt: quid inqꝫ est quod ad hos de fama post ressolutũ morte supꝛema corpus attineat: Naꝫ si qđ nostre rationes credi vetant toti moriuntur homines: nulla est oino gloria. cum is cuius ea esse dr̃ non extet omnino. Sin vero bene sibi mens conscia terreno carcere resoluta. celum libera petit: nonne omne terrenum negocium spernet: Que se celo fruens terrenis gaudet exemptam.

¶ Quid autem est quod ad ꝑcipuos viros. Hic phia põit secundam rõnem q̃ talis est hoies virtuosi vel totalr̃ moriunt̃ corpe ⁊ aĩa. vel aĩa viuit post mortē. si totaliter moriũtur nihil spectat ad eos de gloria post mortē. si aĩa eoꝝ viuit post mortem. illa petit celum spernens omne terrenũ negocium ⁊ sic nihil ad eam de terrena gloria ergo apud virtuosos hoies nulla debet esse cura de glĩa. Dicit ergo in lr̃a. quid est qđ ad precipuos. i. ad virtuosos viros attineat de fama post resolutũ corpus extrema morte. q. d. nihil de his enim viris est sermo noster. qui petũt. i. querunt gloriam virtute. i. operibus virtuosis. Nã si homines toti moriũt̃ corpore ⁊ aĩa vt quidã putãt. Q đ tamē nostre rõnes. i. phice rõnes. vetãt. i. prohibent credi. qꝛ ſm phiaꝫ aĩa intellectiua est immortalis: nulla est oino gloria post mortē. cũ iste olo nõ extet. i. non sit cui⁹ ea glĩa eē dicitur. Sin võ mens bene sibi conscia. i. illesa. resoluta. i. liberata. terreno carcere. i. a corpore post mortē. libera petit celum. nonne ipsa aĩa que celo fruens gaudet se exemptam terrenis ipsa spernet omne terrenum negocium ⁊ ꝑ consequens terrenam gloriã. q. di. sic. ¶ Nota ꝙ ad virtuosos nihil spectat de fama nec in ꝑsenti vita nec in futura: nõ in presenti. quia dicit seneca in ꝓuerbiis. Quãplurimi curant famã pauci autem conscientiam tales pauci curantes conscientiam sunt virtuosi ⁊ phi de quibus loqtur Boetius in fine tractatus de sũmũ bono dicēs. Pauci sunt viri honorandi sicut philosophi qui contẽnũt desiderium sensus ⁊ sequunt̃ desideriũ intellectus. Plurimi autem sunt qui curãt famã. sicut sunt vulgares qui relicta virtute conscientie propter laudes hoim recte faciũt de qbus dicit scriptura. Amen dico vobis receperũt mercedē suã. Nec etiã fama spectat ad viros virtuosos in futura vita qui virtuosi si totaliter moriuntur nihil ad eos de fama Si autem anima viuit post mortē ista euolat ad celũ ⁊ nihil curat de fama. spernet omne terrenum negociuꝫ. ⁊ potius gaudet quia est exempta a curis terrenis ⁊ gaudio celesti i fruitur in eternum.

¶ Metrum septimum secundi libri.

Uicumqꝫ solam mente precipiti petit
Summumqꝫ credit gloriam.
Late patentes etheris cernat plagas
Artumqꝫ terrarum situm:
Breuem replere non valentis ambituꝫ
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo.
Frustra leuare gestiunt.
Licet remotos fama per populos means
Diffusa: linguas explicet.
Et magna titulis fulgeat claris domus:
Mors spernit altam gloriam.
Inuoluit humile pariter ⁊ celsum caput:
Equatqꝫ summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa fabricii manent.
Quid brutus aut rigidus catho:
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quid decorat nouimus vocabula.
Num scire consumptos datur.
Jacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Qđ si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis.
Cum sera vos rapiet hoc etiam dies
Jam vos secunda mors manet

¶ Metrum septimum secundi libri.

q Uicũqꝫ solam mente precipiti petit. Hic incipit metrum septimũ hui⁹ scdi qđ dr̃ archiloycuꝫ ab inuētore. iambicũ a pede predñante. ⁊ cõstat ex primo versu trimetro ⁊ secundo dimetro. in quo metro phia docet quõ gloria sit cõtēnēda ex cõsideratiõe amplitudinis celi ⁊ strictitudis terre dicens. Quicũqꝫ petit: idest desiderat ꝑcipiti mente solam gloriam. ⁊ credit istam esse summũ. i. pricipium inter appetenda. iste cernat. i. consideret. plagas etheris. i. ptes celi. late patentes. ⁊ cernat artũ situm terraꝝ. idest strictuꝫ spaciũ terre in comparatiõe. ad celum. ille. pudebit. i. verecundabitur aucti nominis. idest aucte fame sue. non valentis. replere breuem ambitum. idest paruũ spacium terre. Et tũc exclamat dicens. O propter hoc. miror. quid idest propter quid. superbi gestiunt. idest cupiunt. frustra leuare. idest extollere. colla sua mortali iugo. idest mortali fama. licet enim fama diffusa means. idest transiens ꝑ remotos populos explicet se linguas. idest per linguas populorum. ⁊ licet magna domus tua. idest nobilis parentela. vl' familia fulgeat claris titulis. idest laudibus tamen mors spernit altam gloriã. ⁊ mors pariter idest simul inuoluit humile caput. idest miserum hominem ⁊ celsũ. i. nobilem vel diuitem ⁊ mors equat infima summis nulli parcendo quod declarat. dicens. Ubi nunc manent ossa fidelis fabricii. quid Brut⁹ rigid⁹ aut Catho: supple ē. q. di. qd manet de gloria eorũ post mortem: vtiqꝫ modicũ. s. illud manet quod tēuis fama. i. exilis supstes. i. manēs. signat inane nomē eoꝝ pauculis litteris scriptis i epitaphiis. sed qd. i. ad qd. nouim⁹ decora vocabula scripta. nũquid intelligit̃ ꝑ

telligit p ea ipsos esse cõsũptos.i.mortuos.q.d.imo Jacetis ergo mortui prorsus ignorabiles nec fama efficit vos notos: Et qꝛ aliqs diceret licet ipsi sint mortui corpore.tñ viuũt sm famã.dicit.phia. Si putatis vitã vestram longius trahi.i.plongari.aura mortalis nois.i.splendore mortal' fame cũ.sera.i.vltima dies.vobis. hoc rapiet.i.famam auferet.iã vos manet.i.expectat.secũda mors q.di.si estis prius mortui corpe.i.fama manens est vita vestra.illa cessante.secundario moriemini. ❡ Notandũ fabritius.fuit ꝯsul romanus qui cum mitteret pugnare ꝯ pirrum regem epirotaꝝ. rex promisit sibi ptem regni sui ut transiret ad ipm: qd fabritius cõtẽpsit sequẽti ãno pirr⁹ obtulit sibi magnã pecuniam auri.ut traderet sibi romanũ impiũ.cui ait fabrici⁹. Roma nõ vult auꝝ sꝫ vult imperare habentib⁹ auꝝ.pp hoc ipse dictus fuit fidelis fabritius. Dicit etiaꝫ de fabritio.qꝫ cũ qdã ad eũ venisset pmittens se pirruꝫ regẽ occisuꝝ.si fabriti⁹ sibi pecuniã aliquã dare vellet. Ipse vo fabritius hunc traditorẽ ligatũ misit ad pirrum p tali scelere puniendũ cui tũc pirr⁹ dixit. Possibilius est solẽ a suo tramite deuiare qꝫ fabritiuꝫ a via recte rõis discedere. ❡ Nota qꝫ brutus fuit prim⁹ presul romanus q amore libertatis ⁊ iustitie pp stupꝝ Lucretie plurima egit.⁊ multa bella pro romanis iniit. pp qd etiã famosus fuit. Nota qꝫ catho.dict⁹ est rigidus pp rigorem ai.qui ad nihil turpe flecti potuit ⁊ tante iustitie fuit ut lucãus ipm diis compareat in iudicãda causa.q̃ fuit inter Juliũ cesarẽ ⁊ pompeũ dicens. Victrix cã diis placuit sꝫ victa Cathoni.⁊ de hoc magis pꝫ quarto hui⁹ prosa sexta.

❡ Prosa octaua libri secundi.

Ed ne me inexorabile contra fortunaꝫ belluꝫ gerere putes Est aliqñ cũ de hominibus illa fallax nõ nihil bñ mereat tũ scꝫ cũ se aperit.cũ frontem detegit moresqꝫ profitet.nondũ forte quid loquar intelligis Mirum est qd dre gestio:eoqꝫ sententiam verbis explicare vix qo. Eteni plus reor hoibus aduersam qꝫ prosperam prodesse fortunam.

❡ Prosa octaua libri secundi.

Ed ne me ixorabile. Jsta ẽ octaua ⁊ vltia psa hui⁹ scdi.⁊ qꝛ phia oñdit bõa fortũe nõ multũ
8 eẽ appetẽda: aliquis putaret qꝫ in fortũa nihil eẽt boi.iõ iã oñdit phia cuiusmõi bonũ sit i fortũa ⁊ pbat fortunã aduersam plus esse bonã qꝫ psperã. ⁊ primo pmittit suã intentiõeꝫ scdo pbat intentũ ibi. Jlla enim. Pmo dicit. O boeti ex dictis patꝫ qꝫ fortuna ẽ ꝯtẽnenda.sed ne putes me gerere.i.facere bellũ inexorabile idest implacabile ꝯtra fortunã sup.scias qd aliqñ est.i.cõtingit.qꝫ ipsa fortuna fallax.nõ nihil.i.aliqd bene mereat de hoibus eo qꝫ aliqd bonũ euenit hoib⁹ p eã.tũ.s.cũ fortuna se apit.manifestãdo suã falsitatẽ.cũ detegit frontẽ p sui aduersitatẽ.cuꝫ profitet mores suos p instabilitateꝫ.⁊ subdit phia: nondũ forte intelligis quid loqr.qꝛ mirum ẽ qd ego gestio.i.cupio dre.eoqꝫ.i.iõ vix queo explicare sẽtentiam verbis. Et eni ego reor.i.opinor aduersã fortunã plus prodesse hoibus qꝫ prosperã. ❡ Nota qñcũqꝫ in aliquo dicto videt esse repugnãtia illud videt mirabile dcm sed dre fortunã aduersam hoib⁹ prodesse.videt eẽ quedã repugnãtia in dicto. Nam eẽ aduersũ alicui.⁊ sibi pdesse adinuiceꝫ repugnãt.iõ dicit phia. Mirũ est qd gestio dre scꝫ fortunam aduersam magis prodesse qꝫ prosperam.

❡ Jlla eni semp spẽ felicitatis cũ vr blanda mẽtitur.hec semper vera cum se instabileꝫ mutatiõe demonstrat.illa fallit.hec instruit. Jlla mendaciuꝫ spẽ bonoꝝ mentes fruentiũ ligat:hec cognitionem fragilis felicitatis absoluit. Jtaqꝫ illam videas ventosam fluentem suiqꝫ semp ignaram hanc sobriam succintãqꝫ et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem.

❡ Jlla eni sp spẽ felicitatis. Hic phia probat intentũ qꝫ fortuna aduersa melior sit qꝫ prospera trib⁹ ratiõibus. scda ibi. Postremo.tertia ibi. An hoc.pmo dicit illa fortũa pspera semper mentit cũ videt.i.aparet blanda specie felicitatis.i.prosperitatis.sed hec.i.fortũa aduersa semp vera est cum demõstrat se esse instabilem sui mutatõe. ostendit enim se eẽ talẽ qualis est:⁊ ita p eã non decipiunt homies sed illa.s.prospa fortuna cõfidentes in se fallit.hec autem aduersa fortuna hominẽ instruit ostendendo qꝫ nõ sit ꝯfidendũ prospe fortũe pp ei⁹ mutabilitateꝫ. Jlla.s.pspera fortuna ligat.s.fallendo mentes.fruentiũ hoim.spẽ bonoruꝫ mendaciũ.hec.s.aduersa fortũa.absoluit.i.liberat scꝫ mentes hoim cognitiõe.fragilis.i.transitorie felicitatis. Et tũc recolligit effectus vtriusqꝫ fortune dicẽs. Jtaqꝫ.illam.s.prosperam fortunã videas ventosam.i.supbaꝫ.fluentẽ.i.prodigã ⁊ suiipsius ignaraꝫ.nã hoies in psperitate continua seipsos nõ cognoscunt hanc.s.aduersam fortunam tu videas sobriã.⁊ succinctã.i.humilẽ non supbã.⁊ prudentẽ exercitatiõe aduersitatis. ❡ Nota qꝫ ex ista littera pñt formari tres rõnes qꝫ fortuna aduersa melior sit pspera. Prima rõ ẽ ista. Bõa fortũa spẽ vere felicitatis decipit habentẽ ipam.sꝫ fortũa aduersa ñ decipit.sꝫ vera ẽ ostendẽs se talẽ qualis ẽ.ergo aduersa melior ẽ qꝫ pspa Scda ratio est. Prospa fortũa ligat mẽtes hoim mẽdacib⁹ bõis.sꝫ aduersa liberat mẽtes a falsa felicitate.g° ẽ melior. Tertia rõ ẽ. Prospa fortũa reddit hoies sui ignaros sed aduersa facit hoies sapientes.g° melior est qꝫ pspera

❡ Postremo felix a vero bono deuios blandiciis trahit. Aduersa plerumqꝫ ad vera bona reducens velut vnco retrahit.

❡ Postremo felix a vero bono. Hic phia ponit scdaꝫ rõꝫ q̃ talis est. Quecũqꝫ fortũa trahit ad inqsitionẽ veri boni illa melior est qꝫ q̃ retrahit a vo bono. sed fortũa aduersa ẽ hmõi.g°.⁊c.vñ dicit in lrã. Postremo felix.i.pspera fortuna cũ suis blandiciis.trahit deuios.i.errantes a vo bono.sꝫ aduersa fortũa plerũqꝫ retrahit. vnco.i.tenaculo.reducens ad vera bona. ❡ Nota qꝫ qꝛ pspa fortũa vr eẽ ppinq̃ felicitati:eo qꝫ sine bonis fortune nõ cõtingit eẽ felicem ex de bõa fortuna: iõ suis blãdiciis trahit hominẽ sensualem a vo bono.qd ꝯsistit in speculatiõe dei aduersa autem fortuna qꝛ ostẽdit prosperã fortunã eẽ mutabileꝫ ipsa reducit hoiem ad verum bonũ quod est immutabile.

❡ An hoc iter minima estimanduꝫ putas qꝫ amicorum tibi fideliũ mentes hec aspera:hec horribilis fortũa detexit:hec tibi certos sodaliuꝫ vultus ambiguosqꝫ secreuit.discedens suos abstulit tuos reliquit. Quanti hoc integer ⁊ ut videbaris tibi fortunatus emisses: desine nunc amissas opes querere.quod preciosissimum genus diuitiarum est amicos inuenisti.

❡ An hoc inter minima estimandũ putas. Hic phia põit vltimam rõem que talis est. Jlla fortũa est melior p quã cognoscunt veri amici.sed aduersa fortuna est talis.ergo ⁊c.vñ dicit in littera. An p nũquid.putas hoc esse estimãdum inter minima bona.qꝫ hec aspa.i.aduersa fortuna.detexit.i.monstrauit.tibi mentes.i.corda fideliũ amicoꝝ.q.d.illud est bonuꝫ de maximis bonis.⁊ hec supple pspa fortuna.secreuit.i.distinxit tibi certos amicos ⁊ ambiguos vultus sodalium.i.amicorũ.q.di.aspa fortũa docuit te discernere inter veros amicos ⁊ falsos.qꝛ pspa fortũa a te discedens.abstulit suos.i.qui erãt amici rõne psperitatis.⁊ reliqt tuos amicos q te dilexerũt non pp tua O.quã

ti.i.quãto pcio.tu emisses hoc integer.i.in integritate for
tune cõstitutus.cũ videbaris tibi fortunatus ut potuisses
cognoscere veros amicos.nũc desine.i.cessa qrere opes
i.diuitias amissas.qr inuenisti veros amicos qd ẽ pciosis
simum genus diuitiaꝝ. ¶ Nota in aduersitate falsi amici
fugiunt.sed in tẽpore psperitatis manẽt.vñ Seneca in li.
de remediis.Quẽ tu felicẽ credis illum multi comittant
ut mel musce sequũtur.cadauera lupi.frumenta formice.
predã ista turba sequit nõ hoiem. ¶ Nota q aduersa for
tũa ostendit fideles amicos.vñ Seneca.20.epl'a Turba
familiaris cum a te pasci desierit ipsa te non pascet.ꝛ qd
tu beneficio tuo scire non poteras pauptate scies.illa ve
ros amicos retinebit.discedit quicũqz non te sed aliud se
quebat.Est autem pp hoc vnũ amãda pauptas q a qb⁹
ameris ostendit.Unde paup Henricus. Preualet hoc
solo mala sors q monstrat amicos.Qui bõi q mali mõ
strat vtrãqz viam.Itẽ poeta.Tempore felici nõ cognoscũ
tur amici.Sorte pz misera que sit dilectio vera.Item ali
bi.Cũ fueris felix multos numerabis amicos Tempora si
fuerint nubila solus eris.Itẽ Thobias.fluctuat ad cẽsuz
venalis amicus egenum.Sed verus renouat ut fabrica
tus amor. ¶ Nota q fidelis amicus est pciosissimũ gen⁹
diuitiarũ:qr amicus.9.eth.est alter ego.i.amicorum est
idem velle ꝛ nolle.Nemo eni eligit viuere sine amicis ha
bens reliqua bona.Et seneca.9.epl'a dicit.Sapiens ꝛ si
contentus sit seipso tamen amicum habere vult.pp nihil
aliud nisi ut exerceat amicitiam:ne tam magna virtus la
teat.Et tullius in lib.de offi.dicit.Honores diuitie et di
gnitates nunqz sunt amicitie anteponende.

¶ Metruz octauum secundi libri.

Uod mundus stabili fide
Concordes variat vices.
Qd pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent.
Qd phebus roseum diem
Curru prouehit aureo:
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet.
Ut fluctus auidum mare
Certo fine coherceat.
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos:
Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens:
Et celo imperitans amor.

¶ Metrum octauum secundi libri.

q Uod mundus stabili fide.Hic incipit octauũ
ꝛ vltimũ metrũ hui⁹ secũdi.qd dr gliconiũ ab
inuentore.amphimacꝝ a pede predñante.ꝛ ẽ
amphimachrus pes antiquoꝝ constans ex pri
ma ꝛ vltima longa et duabus breuib⁹ mediis
dictus ab emphi.qd ẽ circũ et macros longũ.quasi hñs
circũquaqz lõgã syllabam.In quo metro phia cõmendat
amorez ex quo dixit q amici sunt preciosissimum genus
diuitiaꝝ.Et prio cõmendat amorẽ diuinũ Secũdo osten
dit quõ humana natura amicitia cõseruat.ibi.Hic san
ctos Primo facit hoc qd dcm̃ est.secũdo ostendit q abla
to diuino amore oia corrũpũtur ibi.Hic si frena prio di
cit.Amor diuinus regens terras ac pelagus ꝛ ipitans.i.
frequenter imperans celo.ille amor ligat hanc seriem.i.
concordiam reruz.q mũdus stabili fide variat cõcordes
vices.i.alternatiões temporũ anni noctis ꝛ diei.ꝛ q semi
na pugnãtia.i.elementa ɔ̃ria.teneant ppetuũ fedus.i.con
cordiam.ne vnũ totaliter aliud corrũpat.q phebus.idẽ
sol.curru aureo puehit.i.pducit.roseũ diem.i.claꝝ diẽ
idẽ amor facit vt phebe.i.lũa.imperet.i.presit noctib⁹.qs
noctes hesperus.idest stella vesptina duxerit.i.adducit.
et vt auidũ mare ad exeundũ coherceat fluct⁹ suos.certo
fine.i.determinato fine.ne liceat sibi tendere.i.extẽdere.la
tos terminos.vagis terris.i.amplis terris.supple totali
ter cooperiendo terrã. ¶ Nota q tullius loques de amici
tia dicit Amicitia ẽ virtus mouens supiora ad pfectionẽ
inferiorum ꝛ inferiora ad subiectionẽ superiorum.Amici
tia eni sublata ois in vita tollit iocunditas. ¶ Nota q ele
menta appellat semina:qr ex ipsis tanqz ex seminib⁹ ele
mẽta pducũt.sicut eni semẽ est principiũ fruct⁹ sic elemẽ
ta sũt principia corporũ mixtorũ.ꝛ dicit elemẽta pugnan
tia pp ipsoꝝ cõtrarietatẽ.nã aliqua sunt calida.alia frigi
da.qdã humida.qdã sicca.Hec elemẽta diuino amore
ordinante tenẽt propriũ fedus:qr grauitas inferioꝝ non
aufert leuitatem superiorum.nec econuerso.ꝛ simul tota
liter se non corrumpunt.

¶ Hic si frena remiserit
Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuo gerit.
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant.
Certant soluere machinam.

¶ Hic si frena remiserit.Hic ostẽdit q amore diuino sub
tracto oia corrũpunt dicẽs.si hic amor diuin⁹ remiserit
frena.i.legẽ gubernãdi res.quicqd nũc amat inuicẽ.i.cõ
cordat.illud cõtinuo geret bellũ.ꝛ ipsa elemẽta.certãt.i.
litigant soluere.i.destruere machinã.s.mũdanã quã nũc
socia fide.idest concordi federe incitant pulchris motibus
i.faciũt ordinarie mouere. ¶ Nota q sublato amore ꝛ cõ
cordia oia dissoluũt.vñ alanus in anticlaudião loqns in
psona amoris ꝛ concordie dicit.Si mea iura,meas leges
mea federa mũdus.Oliz seruasset vel adhuc seruaret amo
ris.Uincula non tantis gemeret sub cladibus orbis.

¶ Hic sanctos populos quoqz
Iunctos federe continet.
Hic ꝛ coniugii sacrum
Castis nectit amoribus.
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur.regat.

Libri secundi de consolatione philosophie finis

¶ Hic sanctos ppl'os quoqz.Hic oñdit phia quõ p amorẽ
conseruat ꝛ conciliat amicitia hũana dicẽs.hic amor cõ
tinet.i.ɔseruat.sanctos.i.virtuosos ꝛ ppl'os iũctos federe
s.amicitie.ꝛ hic amor nectit sacꝝ.i.sacramẽtũ cõiugii ca
stis amoribus viri ꝛ vxoris ꝛ hic amor dictat iura sua.i.i
põit legẽ amicitie fidis sodalib⁹.ꝛ qr ista pueniũt ab amo
re oino tãqz a suo pricipio.iõ subiũgit.O felix gen⁹ hoim
sup.dico.si amor.s.diuin⁹ quo celũ regit.regat aios vros
sup.causãdo in eis cõcordiã amicitie. ¶ Nota q amor di
ctat iura fidis sodalib⁹.iura autẽ amicorũ ꝛ sodaliũ inuit
Seneca.3.epl'a.dicens.Diu cogita an aliqs in amicũ sit
tibi recipiend⁹.sz cũ placuerit fieri toto illũ pectore admit
te tam audacter cũ illo loquere qz tecuz.Tu qdẽ ita viue
ut nihil tibi cõmittas.nisi q ẽt amico tuo cõmittere pos
sis.Cũ aico tuo oẽs curas oẽs cogitatiões misce si fidelẽ
putaueris.Sũt.n.qdã q qñ amicis sũt tm̃ ɔmittẽda oibus
narrãt.qdã charissimoꝝ cõsciam reformidãt nulli creditu
ri.neutꝛ faciẽdũ est.vtrũqz.n.vitiũ ẽ:et oibus creddere ꝛ
nulli. ¶ Nota circa pdicta q amicitia pprie dicta tm̃ in
uenit in reb⁹ rõnalib⁹.ꝛ ut sic amicitia est par volũtas
bonoꝝ inter aliquos.sz large accipiẽdo amicitiam.sic ẽt ẽ

irrōnabilibꝰ: ⁊ ut sic amicitia est ꝯcordia diuersarū rerū adinuicem. ❡ Explicit liber secundus:

❡ Incipit liber tertius prosa prima.

Iam cantū illa finierat cū me audiē di auidū stupētemq; arrectis ad hec auribus carmis mulcedo defixerat itaq; paulopost o inq̄ summū lassorūq; solamē animoꝝ quantū me vel sententiaꝝ pōdere vel canēdi ēt iocunditate refouisti. adeo ut me iam posthac imparē fortune ictibus nō arbitrer. Itaq; remedia q̄ pauloante acriora esse dicebas nō modo non ꝑhorresco: sꝫ audiendi auidus vehemēter efflagito. P.

❡ Incipit tertius. Prosa prima.

Iam cantū illa finierat. Iste ē tertiꝰ liber Boetii de consolatione ꝑhie. ⁊ ꝯtinuatꝰ ad libros ꝓcedentes in hūc modū. Post q̄ꝫ ꝑhia in p̄io libro scrutata est causas doloris boetii. ⁊ in secūdo li. adhibuit sibi remedia facilia in p̄senti libro ⁊ in sequentibꝰ ꝑhia adhibet Boetio remedia grauiora. sunt āt remedia grauiora rōnes cōtra cōmunē opinionem hominū probantes q̄ in bonis exteriorıbꝰ nō consistit vera felicitas ostēdēdo in quo sit felicitas vera ⁊ quō ad ipsaꝫ ꝑueniat. Et diuiditꝰ iste liber in vigintiquattuor ꝑtes. q̄ huiꝰ libri sunt. 12. prose. ⁊. 12. metra. q̄ ꝑtes patebunt in processu libri. qd āt ⁊ de quo determinetꝰ in q̄libet istarū partiū silr patebit. Prima prosa huꝰ tertii diuiditꝰ in tres partes. Primo ostēdit. Boetius quō post ꝑdicta allocutus fuerit ꝑhiaꝫ. Scdo pōit responsionē ꝑhie. Tertio boetiꝰ dirigit quādā petitionē ad ipaꝫ secūda ibi. Tuꝫ illa. tertia ibi. Tū ego. Dicit primo Iā illa ꝑhia finierat cantū. i. metrum quod erat de cōmendatione amoris diuini ⁊ amicitie. ⁊ cum ego Boetius esseꝫ allectus dulcedine metri ad audiēdū cū auiditate et admiratōe verba ꝑhie auribus arrectis ego dixi. O ꝑhia que es summū solamē animoꝝ lassorū quātū me refocillasti tuis ꝓsis ⁊ metris in tantū q̄ tam bene possum resistere insultibꝰ fortune. ⁊ iō dicit remedia que prius dixisti esse grauis nō timeo: sꝫ ea audire diligēter expecto. ❡ Nota q̄ boetius metrū vocat cantū. sicut eni in cantu est eleuatio ⁊ dep̄ssio vocis. sic similiter in metro rōne quantitatis correpte ⁊ ꝓducte syllabaꝝ attenditꝰ quedā eleuatio. ⁊ depressio q̄ rōne quātitatis ꝓducte fit eleuatio rōe q̄ntitatis correpte fit dep̄ssio

❡ Item q̄ metrū est subtilius ⁊ delectabilius ꝓsa. iō animū d̄mulcet. Unde auctor poetrie metrū comparat domicelle dicens. Vultq; venire metrū tanq̄ꝫ domicella cōpto crine nitente gena: subtili corpore forma egregia: Iō dicit boetius. mulcedo carminis. idest metri. ❡ Item homo debet esse auidus ⁊ stupens circa ꝑhiam. Auidus inquā q̄ dicit Seneca. 17. epla. Proiice omnia ista si sapis immo ut sapias ⁊ ad ꝑhiam magno cursu totisq; viribus tēde. Etiā homo dꝫ eē stupens. idest admirās de ꝑhia. q̄ ipsa ē res mirabilꝭ. ⁊ diuia sꝫ Ari. in principio libri sui de mūdo. ⁊ ꝑhia ꝯfert mirabiles delectatiōes. i. ethico. Itē animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua opp̄ssi. horū ꝑhia est summū solamen. q̄ ipsa persuadet magnanimitatem qua ꝯ aduersitates fortune hō constanter debet militare.

❡ Itē ꝑ ꝑhiam hō bene potest resistere ictibus fortune: q̄ primo ethicoꝝ dicit aristoteles. Sapiēs bene scit ferre fortunas. ⁊ hꝫ se sine vituperio sicut tetragonū. Unde dicit in littera. Iā illa supple ꝑhia finierat cantū. i. metrū de amore diuino. ⁊ cū mulcedo. i. suauitas carminis defixerat. i. stabilierat me auidū. i. cupidū audiendi. q̄ꝫ pro et stupentē. i. admirantē. supple verba ꝑhie. auribꝰ meis. arrectis. i. eleuatis ad hec. s. verba. itaq; paulopost ego inq̄ꝫ. i. dixi. O summū solamē lassoꝝ aniorū supple ꝑ aduersitatē q̄ntū me refouisti pōdere sentētiarū sup. ꝓse vel ēt iocūditate canēdi. i. metri. adeo. i. intātū ut iā posthac nō arbitrer me eē iparē. i. dissimilē in resistēdo ictibus. i. insultibꝰ fortūe. Itaq; remedia illa q̄ pauloāte dicebas eē acriora. i. grauia. ñ mō. i. ñ tm̄ ñ ꝑhorresco. i. ñ timeo. sꝫ ego auidꝰ audiēdi sup. ea vehementer efflagito. i. expostulo. ❡ Ubi. sciendum q̄ sꝫ huguitionem efflagitare est valde flagitare expostulare. petere cum clamore poscere.

❡ Tum illa sensi inquit cum verba nostra tacitus attentusq; rapiebas: cumq; tue mentis habitum vel expectaui: vel quod est verius ipsa perfeci. Talia sunt quippe que restant: vt degustata quidē mordeant: interius aūt recepta dulcescāt Sed q̄ tu te audiendi cupidū dicis quanto ardore flagrares: si quo nam te ducere agrediamur agnosceres. B. Quo nā iquā. P. ad verā inquā felicitatē quā tuꝰ quoq; somniat aius: sed occupato ad imagines visu: ipam illam non potes intueri. B.

❡ Tum illa sensi inqt. Hic ponit respōsioneꝫ ꝑhie dicens. Ego bñ sensi illud cū tu tacitus. i. attentus recepisti verba nostra. ⁊ cum ego ꝑfeci mentē tuā. talia eni sūt remedia q̄ adhuc rastāt ut ipsa degustata p̄io sint amara sed postea dulcescāt. Sꝫ q̄ tu dicis te eē cupidū audiēdi vba nr̄a. O quanto desiderio arderes: si cognosceres quo laboramus te ducere. ⁊ dicit boetius. Quo vis me ducere: Respōdet ꝑhia: ad cognitionem vere felicitatis quā animus tuus q̄si sōniādo adhuc vix cognoscit: q̄ est occupatꝰ imaginibꝰ false felicitatis. ❡ Nota q̄ boetiꝰ tacitus verba ꝑhie rapiebat ꝯsilio Senece dicētis. Esto verborū tacitus auditor: auditoꝝ ꝓmptꝰ repetitor. ❡ Nota q̄ ꝓcepta ꝑhicalia p̄io sunt amara postea dulcescūt. sm̄ illud poete. Discrete fit charꝰ q̄ꝫuis p̄io fit amarꝰ. Et eustratiꝰ p̄io ethi. dicit. Sciunt docti quoniam laboriosa ē possessio virtutū. sed propter eius amaritudinē ꝑhia non est abiiciēda. q̄ ñ ē dignus dulcoris acumine: q̄ amaritudinis neqt iuiscari grauamie: sꝫ Boetiū i de disciplina scolariū. ❡ Nota sicut sōniās putat fantasmata sibi occurrentia esse veras res de q̄bꝰ somniat. ⁊ tamen non sunt ipse res: sic boetius in istis temporalibus putauit esse veram felicitatem que tamen non est. sed tantum sunt quedam similitudines vere felicitatis sicut fantasmata somnioꝝ sunt siltudines reꝝ

❡ Nota q̄ bona exteriora vocat imagines vere felicitatis sicut. n. imago est rei imitago ⁊ nō est ipsa. res. sic bōa exteriora videntꝰ exprimere formā vere felicitatis. sed vera felicitas nō ē i ipsis. vñ dicit in littera. Tū ꝓ tunc. illa supple ꝑhia inqt. ego sensi. i. noui. sup. intentionē tuā. cū. tu tacitus. q̄ꝫ ꝓ ⁊. attētus rapiebas verba nostra. q̄ꝫ ꝓ ⁊. cū ego expectaui. alia littera hꝫ expetiui. i. reuocaui habitum tue mētis. Uel qd̄ ē verius dicere cū ego ipsa habitū tue mentis ꝑfeci. q̄ppe mire talia sūt supple remedia. q̄ restāt supple sumēda. ut ipa q̄dē degustata p̄io mordeāt. i. displiceant. interiꝰ āt recepta dulcescant. sꝫ q̄ tu dicis te cupidū audiēdi. supple illa remedia. O quāto ardore. i. desiderio. flagrares. i. arderes. si agnosceres. quonā. i. ad quē locū aggrediamur. i. incipimꝰ te ducere. Ego boetius inq̄ꝫ: i. dixi. quonā sup. vis me ducere. inqt supple ꝑhia. ad verā felicitatē quā tuꝰ animꝰ somniat. i. imꝑfecte cognoscit. sꝫ visu. i. cognitiōe occupato ad imagines. i. ad bōa tempalia q̄ sūt imagines ⁊ similitudo vere felicitatis. tu nō potes intueri. idest inspicere. ipsam supple veram felicitatem.

❡ Tum ego fac obsecro: ⁊ que illa vera sit: sine cūctatione demonstra. P. Faciam inquit illa tui causa libenter sed que tibi causa notior est eaꝫ prius designare verbis: atq; informare conabor: vt

ea perspectat. cũ in cõtrariã partem flexeris oculos: ⁊ vere specimẽ beatitudinis possis agnoscere

¶ Tu3 ego fac obsecro. Hic Boeti⁹ dirigit petitionẽ p̄hie ⁊ põit cõsensum sue petitionis dicẽs. O p̄hia rogo ut sine dilatiõe demonstres mihi q̃ sit vera felicitas. ⁊ p̄hia consentiens dicit libenter faciã tui cã sed prius ego ostendã tibi falsa3 felicitatẽ tibi notiorẽ vt illa cognita p̄ cõtrariu3 possis postea agnoscere vera3 felicitatẽ. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit faciã tui cã libẽter. q̄ p̄hia petitiões hominũ admittit. vñ. Seneca. Nulli preclusa est virtus sapiẽtie. oib⁹ p3. oẽs inuitat oẽs admittit. nõ eligit donũ neq3 censũ. sed nudo hoīe contẽta est. ¶ Nota innata est nobis via p̄cedendi ex nobis magis notis ad min⁹ nota. p̄io phisicoꝝ ⁊ secundo de anima. Cũ igit̄ bona exteriora sint magis nobis nota in q̄bus aliqui posuerũt cõsistere felicitatẽ q̄3 bona interiora. ideo p̄hia p̄io vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota q̃ ponit̄ in bõis exteriorib⁹ ip̄am extirpando. ut p̄ eam agnoscam⁹ veram felicitatem tanq̄3 per contrariu3. ¶ Nota q̄ seneca in dc virtutib⁹ cardinalibus dicit. Scire debes q̄ quedã non vident̄ eẽ bona ⁊ sunt. quedã vident̄ bõa ⁊ nõ sunt. quecũq3 aũt ex reb⁹ transitoriis possides non hec magna existimes non mireris qd̄ caducum est. Ex quo p3 q̄ vera felicitas non consistit in bonis exterioribus. q̃ vident̄ esse vera bona ⁊ tñ nõ sunt. vñ dicit in littera. Tum pro tũc. ego supple Boe. dixi. ſo p̄hia obsecro. i. peto. fac. i. duc me ad illã felicitatẽ. ⁊ demõstra mihi sine cũctatione. i. sine mora. que sit illa vera supple felicitas. Illa p̄hia inquit. faciã libenter tui cã. s3 ego pri⁹ conabor. i. laborabo. tibi designare verbis. at q̄3 pro et. informare. que cã. i. que felicitas habẽs rationẽ cause finalis. sit tibi notior. i. manifestior. ut ea supple falsa felicitate perspecta. i. cognita. possis agnoscere specimẽ idest similitudinẽ. vere beatitudinis. cum flexeris oculos supple cognitionis in contrariã partẽ false felicitatis.

¶ Metrum primũ libri tertii.

Qui serere ingenuum volet agrum:
Liberat arua prius fruticibus.
Falce rubos filicemq3 resecat
Ut noua fruge grauis ceres eat
Dulcior est apium mage labor.
Si malus ora prius sapor edat:
Gratius astra nitẽt. vbi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit.
Pulchra dies roseos egit equos:
Tu quoq3 falsa tuens bona prius.
Incipe colla iugo retrahere.
Uera dehinc animũ subierint:

¶ Metru3 primũ tertii libri.

Qui serere igenuũ volet agrũ. istud ẽ primũ metrũ huius tertii qd̄ dicit metrũ choristum ab inuentore. ⁊ dactilicu3 a pede predominante. ⁊ prim⁹ versus h⁹ metri ẽ ypcatbalectic⁹ quia post primũ pedem abũdat vna syllaba. s. re in hac dictione serere. ⁊ q̄ p̄hia predixit q̄ prius esset ostendendũ: que sit falsa felicitas. ⁊ postea que sit vera. iõ p̄hia in hoc metro cõmendat hunc ordinẽ p̄ quattuor exẽpla. Primum est. quicũq3 vult seminare bonũ agrũ oportet prius extirpare nociuas herbas vt ager bene fructificet. Similiter aliquis volens cognoscere verã felicitatẽ o3 prius extirpare falsa3 vñ dicit in littera. Qui volet serere agrũ ingenuum. i. nobilem. prius liberat arua. i. agros fructicibus. i. radicib⁹ que impediũt ne semen crescat. ⁊ ille resecat. i. p̄scindit rubos. i. puas arbores. q̄3 pro ⁊ filicem. i. herbã inutilem. falce. i. falcastro ⁊ ut noua ceres eat. i. proficiat grauis. i. noua fruge. scd̄m exemplum est. Sicut p̄gustãdo aliqd̄ amarũ mel apparet dulcius. sic p̄p cognitionẽ false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vñ dicit in littera. Labor apiũ est mage dulcior. i. mel est magis dulce. si malus sapor prius edat. i. inficiat ora. Tertiũ exemplũ est. sic post tempus nebulosũ gratior est serenitas. sic post cognitionem false felicitatis gratior ẽ cognitio vere felicitatis. Uñ dicit in littera. vbi pro postq̄3 nothus. i. vetus australis. desinit. i. cessat. dare imbriferos sonos. i. flatus p̄ducentes imbres tunc astra nitent gratius. i. delectabilius. Quartũ exẽplũ est. Sicut pulchra dies sequit̄ tenebras noctis. sic cognitio vere felicitatis sequitur cognitionem false felicitatis. vnde dicit in littera. vt idẽ postq̄3 lucifer. i. stella matutina pepulerit. i. fugauerit. tenebras noctis. tũc pulchra dies agit. i. ducit roseos equos solis. tũc applicat exempla ad propositũ dicẽs. Tu pri⁹ debes cõsiderare falsa bona. ⁊ extirpatis ip̄sis debes cognoscere vera bona in quibus cõsistit felicitas. vnde dicit in littera. Tu quoq3 pri⁹ tuẽs. i. respiciẽs falsa bõa. incipe retrahere colla iugo. i. iugo false felicitatis. dehinc. i. postea vera bona subierint. i. subitrabũt. animũ tuũ. ¶ Nota q̄ sicut prius extirpãda sunt vitia: ⁊ postea inserende virtutes: sic ager prius est purgãdus ⁊ postea seminãdus. vñ Thobias.

Spinis ⁊ tribulis purgari noualia debẽt agri vt semẽ fructificari queat. Nota q̄ frutex s̄m huguitionem est densitas virgulaꝝ vel arboꝝ vel spinaꝝ. vel scd̄m alios frutex ẽ arbor pua que terrã frõde tegit. ¶ Nota q̄ filix est inutilis herba hñs folia ad modũ filoꝝ. de q̃ dicit p̄sius. nõ tñ ista filix vllo mõsuescit in agro. ¶ Nota q̄ post amaritudinẽ dulcedo est gratior ⁊ sensibilior. vñ poeta. Dulcia nõ meminit q̄ nõ gustauit amara. Nãq3 p̄ oppositũ noscitur omne bonũ. Hec paup̄ henric⁹. Nota q̄ Boeti⁹ hic dicit apiũ p̄ apum in genitiuo p̄lali. qd̄ est ꝯ alexandrum q̄ dicit. Um dat apis. ⁊c. Et q̄ hic dicat̄ apiũ ⁊ nõ apũ pat3 p̄ metꝝ qd̄ sp̄ stat ex tribus dactilis continuis. si ãt poneret̄ apũ nõ essent tres dactili ꝯtinui. posset tamen dici q̄ causa metri ponitur apium pro apum.

¶ Prosa secunda tertii libri.

Tu3 defixo paululũ visu: ⁊ velut ĩ angustã sue mẽtis sedẽ recepta: sic cepit. Ph.

¶ Prosa secunda tertii libri.

Tum defixo. paululum visu. Hec ẽ p̄sa secũda huius tertii ĩ qua p̄hia ponit diuersas opiniones circa falsam felicitatẽ. ⁊ primo Boetius ostẽdit quomõ se p̄hia habuit p⁹ p̄dicta. scd̄o philosophia ostẽdit q̄ oẽs homines nituntur p̄uenire ad beatitudinẽ quã ip̄sa diffinit. tertio ostẽdit q̄ homies sepe abducũtur a vera felicitate diuersis errorib⁹ quarto põit errores siue opiniões circa felicitatẽ. secũda ibi. Ois mortaliũ. tertia ibi. Hunc vti. q̄rta ibi. Quorũ quidem. dicit. Prio. Postq̄3 p̄hia p̄misit ordinẽ procedẽdi de falsa felicitate ad veram. tum p̄ tũc. ip̄sa paululũ defixo visu. i. inclinatis oculis. ⁊ recepta velut in angustã. i. nobilẽ sedẽ mentis sue. sic cepit. i. incepit loq. ¶ Nota q̄ capitis inclinatio est signũ subtilis imaginatiõis. p̄p qd̄ subtiliter ⁊ profunde imaginãtes caput inclinãt. ⁊ q̄nq3 non videt̄ delata corã oculis. Ideo p̄hia volẽs subtiliter speculari de felicitate cuius speculatio difficilis est ip̄sa inclinato visu cõtraxit se in nobilẽ speculationẽ sue mentis.

¶ Omnis mortaliũ cura quã multipliciũ studioꝝ labor exercet. diuerso q̄dẽ calle p̄cedit: s3 ad vnũ tamẽ beatitudinis finẽ nititur p̄uenire. Id ãt est bonũ. quo q̄s adepto nihil vlterius desiderare queat. Qd̄ q̄dẽ ẽ oim summũ bonoꝝ: cunctaq3 intra se cõtinẽs bõa. Cui si q̄d abforet: summum bonũ eẽ nõ posset quoniã relinqueret extrinsecus

quod

quod posset optari. liquet igit ee bitudinem statum bonoꝝ oim cõgregatione perfectum.

C Omnis mortaliuȝ cura. hic pħia oñdit q̃ oẽs homines nitunt puenire ad vnũ finem beatitudinis. quã btitudinẽ ipa etiã diffinit ꝛ dic sic. Ois cura. i. sollicitudo. mortaliũ. i. hominum quã curã exercet labor multipliciũ studioꝝ. q2 aliqui studẽt in litteratura. aliqui in mercantia. ꝛ sic de aliis. illa cura procedit diuerso calle. i. diuerso mõ viuendi. sed tamen nitit puenire ad vnũ finem beatitudinis. Illud ãt ad qd homies nitunt puenire est tale bonũ quo qs adepto nihil vlterius queat desiderare. qd scȝ bonũ ẽ summũ oim bonoꝝ continẽs intra se cũcta bona. cui scȝ bono. si quid. i. aliquid. abforet. i. deesset nõ posset esse summũ bonũ. q2 relinquerect aliquid extrinsecus. i. extra alid bonũ qd posset optari. Ex quib dictis pħia cõcludit diffinitione beatitudinis. dicẽs. Liquet. i. manifestũ est beatitudinẽ esse statuȝ pfectum cõgregatione omnium bonorum

C Nota cognitio vltimi finis magnũ incremẽtũ cõfert ad vitã. prio. ethi. q2 ẽm exigentiã finis cetera moderãtur ẽm linconiẽsem. primo posterioꝝ ideo pħia tradit nobis cognitionẽ vltimi finis. s. beatitudinis. C Nota finis ẽ magis eligendus his q̃ sũt pp finẽ vt pȝ p Aristo. 3. topicoꝝ. Itẽ ibidẽ: cui finis est bonus ipm quoqȝ bonuȝ. Itẽ oia denoianda sũt a fine. Vñ poeta. si finis bon ẽ totũ laudabile phas est. C Nota finis in agibilib habet se sicut pricipiũ in speculabilib. sic ergo intellectus noster naturaliter adheret primis pricipiis sic appetitus noster nãliter adheret vltio fini qd est sũmũ bonũ. C Nota q̃ duplex est finis. s. finis quo. ꝛ finis gratia cuius oia fiunt. Ille. n. ẽ vnus sicut deus vel beatitudo et iste finis appetit ab oib sub vna rõe inq̃ũtũ est bonũ satians appetitũ hominis. finis aũt quo est opatio q̃ homines nitunt adipisci finem gratia cuius. ꝛ talis finis ñ est vnus sicut non est vna opatio omniũ. Ideo dicit pħia q̃ cura hominũ pcedit diuerso calle ad consequendũ vltimũ finẽ. C Nota illud ad qd omnes homines nitunt puenire est bonũ. q2 bonũ est qd omnia appetũt. prio ethicoꝝ. C Nota q2 beatitudo hȝ ratione vltimi finis ipa est tale bonũ quo adepto nihil vlterius desideraẽ. nã de rõne finis ẽ esse vltimũ ꝛ vltra illud qd est vltimũ nihil est ergo ẽt oȝ illud eẽ summũ bonũ. q2 illud quo adepto nihil vlterius desideraẽ ẽ summũ bonũ tale aũt est beatitudo. C Nota q2 beatitudo est bonũ optimũ pulcherrimum ꝛ delectabilissimũ. iõ beatitudo est status pfectus congregatione omnium bonoꝝ ptinens in se oia bõa. si. n. aliqd bonũ sibi deficeret ñ eẽt summũ bonũ

C Hunc vti diximus diuerso tramite mortales omnes conant adipisci. Est eni mentibus hominum veri boni naturaliter inserta cupiditas: sed ad falsa deuius error abducit.

C Hunc vti dixim. In ista pte ostẽdit pħia q̃ hoẽs a vera felicitate diuersis erroribus abducunt dicẽs. Hũc. s. statũ beatitudinis. oẽs mortales sicut dixim: conant adipisci diuerso tramite. i. diuersa via. q2 cupiditas. i. appetit veri boni nãliter est inserta mẽtibus hominũ: sed beatitudo est verũ bonũ q2 summũ. sed deui error abducit homines ad falsa bona. C Nota quia beatitudo aggregat in se oia bõa. iõ ei cupiditas nãliter est hoibus inserta. Ubi tñ sciendũ. q̃ beatitudinẽ cõtinere oia bona pt intelligi dupłr Uno mõ formaliter. sic non continet oia bona: q2 felicitas formałr ꝛ essentialiter pt eẽ sine bonis exteriorib vt sine diuitiis ꝛ ceteris bonis. Alio mõ. intelligit continere ea virtualiter ita q̃ beatitudo excellat oia bona ꝛ sic est vera. C Nota q̃ pħia hic vtit q̃dã figura q̃ dicit epitheton dicẽdo deui error. nullus. n. error est q nõ sit deui. vñ poeta. Fiet epitheton si dicas tristia bella. C Nota cũ mẽs humana nãliter desideret veꝝ bonũ. nunq̃ȝ tendit in falsuȝ bonũ nisi inq̃ũtum ipm estimat eẽ veꝝ bonũ. talis ãt estimatio ẽ deui error. ergo deui error ad falsa abducit

C Quoꝝ quidem alii summũ esse bonũ nihil indigere credẽtes: ut diuitiis affluãt elaborãt Alii vo bonuȝ qd sit dignissimũ veneratione iudicantes adeptis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nitũtur. Sũt qui summũ bonũ in summa potentia esse constituant. Hi vel regnare ipsi volunt. vel regnantibus adherere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur: hi vel belli vel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi vero boni fructum gaudio leticiaqȝ metiuntur. Hi felicissimum putãt voluptate defluere.

C Quoꝝ qdẽ alii summũ bonũ eẽ. Hic pħia põit diuersas opiniones circa felicitatẽ: ostendens quõ hoies p errorem ad falsa bona ducebantur. scdo ostendit q̃ in talibus bõis posuerũt beatitudinẽ. tertio ostendit q̃ nãliter coꝝ intentio tendebat ad verã beatitudinẽ scda ibi. Quibus oibus: tertia ibi. Sed ad hominũ studia. Primo oñdit quõ homines errabãt circa falsa bona statuẽdo in eis finem. secũdo ostendit quõ quidã fines adinuicem pmutabant. tertio alia bõa fortuita reducit ad pdicta. secũda ibi. Sũt etiaȝ. tertia ibi. In his igit. primo dicit. Quoꝝ supple hoiuȝ qui ducũtur ad falsa bona. alii credentes summũ bonũ eẽ nihilo indigere ipsi elaborant ut affluãt. i. habũdent diuitiis ponendo oẽm sufficientiam eẽ in diuitiis ꝛ in hoc errabant. Alii vo summũ bonũ iudicantes qd dignissimum sit veneratiõe. i. honore. tales adeptis honorib nitunt eẽ reuerendi suis ciuibus. putantes in honoribus tpalib verã dignitatẽ consistere: ꝛ in hoc errabant. Sũt alii q summũ bonũ constituãt in summa potẽtia. hi vel ipsi volũt regnare: vel conant adherere regnantibus tanq̃ȝ consiliarii vel familiares eoꝝ. p hoc putãtes se eẽ vere potentes ꝛ in hoc decipiunt. sed qb claritas. i. fama. videt eẽ optimũ bõuȝ illi festinãt propagare. i. dilatare. gloriosum nomẽ. i. pulchram famã artibus. i. studiis. belli sic viri militares. vel artib pacis sicut sapientes mũdi credẽtes se p hoc acqrere gloriã imortalẽ ꝛ decipiunt p hoc. Plurimi vo. i. multi metiũt. i. mẽsurãt fructũ bõi: gaudio ꝛ letitia exteriori hi putãt. i. estimãt. felicissimũ defluere. i. abũdare voluptate. i. delectatione corporali estimantes in hoc consistere veꝝ gaudiũ qd ẽ erroneũ. C Nota qnqȝ sunt in qb errãtes a vero bono posuerũt cõsistere verã felicitatem scȝ diuitie. honores. potestates. gloria. ꝛ voluptates. Quoꝝ sufficiẽtia sic accipit. Cum finis habeat rõnem boni ẽm diuersitatẽ boni diuersificaẽ finis. Est ãt triplex bonum vtile delectabile. ꝛ bonũ honestũ ꝛ illi qui itẽdebãt bono vtili posuerũt felicitatẽ in diuitiis. sed q intendebãt bono delectabili ponebãt voluptates. ꝛ in illis posuerũt finem ꝛ felicitatẽ. qui aũt intendebãt bono honesto isti diuersificabãt: q2 bonũ honestũ ẽ bonũ ẽm rõnẽ. Ratio ãt est duplex: scȝ speculatiua ꝛ practica de bono hõesto qd cõsistit in speculatiõe nõ loqbant isti: q2 tale bonũ ẽ latẽs. ipsi ãt posuerũt felicitatẽ in bono hõesto qd ẽ bonũ ratiõis practice. tale ergo bonũ vel cõsistit in opinione hominũ. ꝛ sic ẽ gloria. vel cõsistit i exercitio actus realis. ꝛ hoc ẽ dupliciter. vel eni cõsistit. in exercitio pprii actus circa alios: ꝛ sic ẽptãs vł ɔsistit i exercitiõ act alioꝝ circa se. ꝛ sic ẽ honor

C Sunt ẽt q horũ fines causasqȝ alterutro permutãt: ut qui diuitias ob potentiaȝ voluptatesqȝ desiderãt. vel qui potentiam seu pecunie causa. seu proferendi nominis petunt.

C Sunt etiã q horũ fines. In ista pte oñdit q̃õ qdam istorũ fines iã dictos pmutabãt. ꝛ dicit. Sũt ẽt aliq q fines. qȝ p ꝛ cãs finales pmutãt alterutro. i. adiuicẽ desiderãtes vnũ pp alteꝝ. nam quidã desiderãt diuitias ꝛ voluptates

ob.i.pp potētiā.⁊ sūt alii qui; potentiā petūt.i.desiderant causa.pecunie.i.pp diuitias.vel causa pferendi.nois .i. causa dilatationis fame. ¶ Nota fm Aristote.3.ethico. Qualis vnusquisqȝ est talis finis videtur ei.fm ergo di uersam dispositionem hominū diuersi fines eligunt. Il lud autē eligit pp aliquē finem p qd qs videt posse conse q illū finē.cum igit ponentes finē esse diuitias magis pu tabāt se diuitias consequi p potentiam.ipsi appetebāt po tentiā pp diuitias.⁊ ecōuerso quib⁹ videbāt se posse conse q potentiā p diuitias.ipsi appetebant diuitias pp potētiā ⁊ sic posuerūt permutationē finium istorū adinuicem.

¶ In his igit ceterisqȝ talibus humanorū actuū votorumqȝ versat intentio: veluti nobilitas fauor qȝ popularis: que vident quandā claritudinē cō parare. Uxor ac liberi que iocūditatis gratia pe tunt. Amicoꝝ vo qd sanctissimū qdē genus est: nō in fortuna ſȝ in virtute numerat. Reliquū vo vel potentie cā: vel delectationis assumit. Jam vo corporis bona promptū est ut ad superiora refe rantur. Robur eni magnitudoqȝ vident presta re valētiam: pulchritudo atqȝ velocitas celebrita tem: salubritas voluptatem.

¶ In his igit ceterisqȝ ta. Hic pbia reducit oīa bōa fortu ne in quib⁹ ponunt homines felicitatē in predicta quinqȝ ⁊ dicit. In his igit quinqȝ bonis.qȝ p et. ceteris talib⁹ .s.reducibilib⁹ ad predicta.versatur intētio actuū hūano rūȝ ⁊ votorū.i.desideriorū.⁊ māifestat exēplariter q alia reducant ad ipsa dicens.veluti nobilitas.qȝ p ⁊.fauor po pularis que vident cōpare quandā claritatē.i.gloriam. ideo sup.reducūtur ad gloriā.vxor autē ⁊ liberi.i.filii sūt qui petunt gratia iocūditatis.i.causa voluptatis.ideo ad voluptatē reducunt.sed sanctissimū genus amicoꝝ nō nu merat inter bona fortune ſȝ numerat in virtute. Reliquū vero qd cadit sub exteriori fortuna illud assumit vel causa potētie.sicut est administratio officioꝝ.vel assumit causa delectationis.sic exercitiū ludorū.sed bona corpis pmp tū est ut referant.idest.reducant etiā ad superiora bōa.qȝ robur.qȝ p ⁊. magnitudo que ē signū fortitudinis corpa lis.vident prestare valentiā.idest potentiā.⁊ sic ad poten tiā reducunt.sic pulchritudo ⁊ velocitas vident prestare celebritatē.i.gloriā ad quā reducunt.salubritas autē.i. sanitas.videt conferre voluptatē ad quā reducit.⁊ sic om nia bona fortune reducunt ad pdicta quiqȝ. ¶ Nota in digentia alicuius boni auget desideriū illius boni.iō fm variā indigentiā hominū variat coꝝ desideriū.vn aristot. i.ethi.dicit q egrotās sanitatē: medicus diuitias: cōscii autē sibiipsis ignorātie eos q magnū aliquod habēt supra se admirātur.fm ergo diuersā dispositionē hominū felici tas pōebāt in diuersis bonis fortūe.que tamē sub pdictis bonis quinqȝ comprehendunt. ¶ Nota licet amici affe rant iocunditatē tamē non sunt cōputandi inter bona for tune.cum eni amicitia sit virtus.oȝ q amici virtute acqui rātur.qd aūt virtute acqrit p virtutē conseruat:⁊ tale nō pōt esse bonū fortuitū. ¶ Itē amicitia fundata sup bono honesto est sanctissima: ⁊ in virtute numerat. sed amicitia fundata super bono vtili ⁊ delectabili fortuita est.

¶ Quibus oib⁹ solā beatitudinē desiderare liqt. Nā qd quisqȝ preceteris petit id summū eē indi cat bonū. Sȝ summū bonū beatitudinē eē diffi nim⁹ q̄re beatū iudicat eē statū quē preceteris qs qȝ desiderat. hēs igit āte oculos ppositā fere for mā felicitatis hūane: opes: honores: potētiā: glo riā: voluptates. Que qdē sola əsiderās epicur⁹ əsequēter sibi sūmū bonū voluptatē eē əstituit q cetera oia iocūditatē animo videant afferre.

¶ Quib⁹ oibus solā beatitudinē. In ista pte probat pbia q omnes pdicti querebāt beatitudinē.in his bonis.⁊ dic Omnib⁹ desiderātibus pdicta bona liquet.i.manifestū ē. ipsos desiderare beatitudinē: nā illud bonū qd qsqȝ petit i. desiderat pre ceteris.illud iudicat esse sūmū bonū: ſȝ nos diffinim⁹ summū bonū esse beatitudinē quare statū illū quē qsqȝ desiderat p ceteris iudicat esse statū btū.i.btitu dinem. Et tūc recolligit bona false felicitatis dicens.ha bes ante oculos tuos propositā formā humane felicita tis.s.opes: honores.potentia gloria voluptates.q conside rans epicurus cōstituit voluptatē ei⁹ summū bonū.eo q oia cetera vident afferre.i.dare.anio.iocunditatē. ¶ No ta q oēs appetētes pdicta bōa appetebant beatitudinē.nā qcqd aliqs eligit p aliis hoc videt sibi eē summū bonū.ſȝ aliqs preceteris eligit diuitias.ergo diuitie videbant sibi summū bonū.aliqs honores.⁊ sic de aliis.ergo oēs predi cti appetebāt beatitudinē. ¶ Nota q pdicta bōa videntur cōferre aliquā iocūditatē.oia vident eē ordinata ad iocū ditatē tanqȝ ad finē.⁊ qȝ in voluptatib⁹ ē maxie iocūditas ideo epicuri posuerūt felicitatē consistere in voluptatibus

¶ Sed ad hoim studia reuertor quoruȝ animus ⁊ si caligante memoria: tū bonum summū repe tit: sed velut ebrius domum quo tramite reuer tatur ignorat.

¶ Sed ad hominū studia reuertor. Hic ostēdit pbia q licꝫ hoēs in predicto mō errent.tn̄ eoꝝ intentio semp fert ad verā beatitudinē.secūdo ostēdit vnde hoc pueniat.ibi In quo quanta sit. Primo pmittit intentū suū.secūdo decla rat ibi. Nam eni. Primo dicit. Ego reuertor ad studia idest ad intentiones hominū quoꝝ anim⁹: etsi pro qȝuis memoria caligāte.i.obscurata sup.desiderio pfetū bono rū tn̄ semp repetit p nālē inclinationē summū bonum sed ignorat quō illud repetat velut ebri⁹ q ignorat quo trami te.i.q via reuertat domū. ¶ Nota sicut ebrius scit se habe re domū.sed propter defectū rationis nescit quō ad eā re deat.sic homines aliquo mō in generali sciūt ⁊ cognoscūt summū bonū et naturaliter inclinant ad illud tanqȝ ad principiū a quo processerūt sed inebriati amore tempaliū bonoꝝ nesciūt quō ad id peruēiant.

¶ Nū eni vident errare hi q nihilo indigere nitū tur: At q nō ē aliud qd eque pficere beatitudineȝ possit: q copiosus bonoꝝ oiȝ status nec alieni egēs ſȝ sibiipse sufficiēs: Nū vo labuntur hi qui qd sit optimū id ēt reuerētie cultu dignissimū putāt: mi nime Neqȝ eni vile quiddā cōtēnendūqȝ ē quod adipisci oiȝ fere mortaliū laborat itētio. An in bo nis nō ē numerāda potētia: Quid igit. Nū ibecil lū ac sine virib⁹ estimādū ē qd oibus reb⁹ cōstat eē prestātius. An claritudo nihili pēdēda ē: Sȝ seqstrari nequit quin oē qd excellētissimū sit: id ēt videat clarissimū. Nā nō eē anxiā tristēqȝ beati tudinē.nec doloribus molestiisqȝ subiectā: qūid attinet dicere: quando minimis quoqȝ rebus id appetit qd hēre fruiqȝ delectet. Atqui hec sunt q adipisci hoies volunt: eaqȝ de causa diuitias: di gnitates: regna: gloriā: voluptatesqȝ desiderant q per hec sibi sufficientiam: reuerentiam: poten tiam: celebritatē: leticiā credunt eē venturaȝ Bo num ē igit q tam diuersis studiis hoies petunt.

¶ Num eni vident errare hi. Hic declarat intentū suū scȝ q omnes querentes pdicta bona querebāt aliqd qd pro prie puenit

pile conuenit, summo bono. ⁊ primo ostendit hoc de diuitiis dicens. Num ꝓ nunquid. isti videntur errare p intentionem a summo bono qui nituntur nihilo indigere ratione cuius querebant diuitias. q. d. non errant a summo bono: quia nihilo indigere marime spectat ad summum a bonum. vnde dicit Atqui ꝓ certe. non est aliud quod eque possit perficere beatitudinem quam status copiosus omnium bonorum: nec alieni egens sed sibiipse sufficiens Tunc ostendit idem de honoribus dicens. Num vo labuntur supple ad intentionem summi boni. q illud quod sit optimum putant id etiam esse dignissimum cultu reuerentie. i. honoris. ⁊ respondet. minime supple labuntur. neque enim est vile ⁊ contemnendum quod intentio omnium mortalium laborat adipisci. ⁊ sic querentes honorem querebant aliquid quod est in summo bono: eo quod summum bonum est honorabilissimum. Tunc ostendit idem de potentia dicens. An pro nunquid. in bonis. i. inter bona. non est numeranda potentia. q. d. sic. Quid igitur est dicendum nisi quod querentes potentiam etiam tendunt ad summum bonum. cum summum bonum sit potentissimum. non enim istud est estimandum imbecillum ⁊ sine viribus. i. sine potentia. quod constat esse prestantius. i. potentius omnibus rebus. Tunc ostendit idem de gloria dicens. An claritudo. i. gloria est nihili pendenda ita vt querentes gloriam non tendant ad summum bonum. q. d. non est nihili pendenda sed negat. i. non potest sequestrari. i. negari. quin omne quod sit excellentissimum illud etiam videatur esse clarissimum. i. gloriosissimum. Tunc ostendit idem de voluptate dicens. Quid attinet dicere. q. d. de se manifestum est beatitudinem esse non anriam ⁊ tristem: nec subiectam doloribus ⁊ molestiis. sed supple magis est plena voluptate. ⁊ iocunditate ⁊ per consequens querentes voluptatem ⁊ leticiam tendunt ad summum bonum. quod autem iocunditas ⁊ voluptas includatur in bono summo. probatur per locum a minori dicens. Quando in minimis rebus. s. appetendis patet: quod aliquid appetitur quod delectat habere ⁊ ipso frui Hec igitur sunt que homines volunt adipisci. ⁊ ea de causa desiderant. i. cupiunt vel querunt diuitias dignitates. regna gloriam. ⁊ voluptates. quia per hec credunt sibi esse venturam sufficientiam: reuerentiam: potentiam: celebritatem ⁊ leticiam. bonum igitur est quod homines petunt diuersis studiis. i. intentionibus.

¶ Nota quod ex tota littera potest formari vna ratio. s. quod querentes predicta bona querunt beatitudinem. Ratio est ista. Illi tendunt ad beatitudinem qui tendunt ad sufficientiam. reuerentiam. potentiam. celebritatem ⁊ letitiam. sed appetentes predicta bona. s. diuitias dignitates. regna. gloriam ⁊ voluptates: tendunt ad sufficientiam: reuerentiam. ⁊ sic de aliis. ergo tendunt ad beatitudinem. Maior est nota. quia sufficientia reuerentia sunt conditiones beatitudinis. que perfectissime replentur in beatitudine. Querentes ergo proprietates beatitudinis tendunt ad beatitudinem. minor patet ex littera. ¶ Nota quod querentes diuitias propter sufficientiam ferebantur in summum bonum naturali appetitu. quia in summo bono est vera sufficientia ⁊ in hoc non errabant. sed quia sufficientiam que nullius indigentie: putabant sibi prouenire per diuitias in hoc errabant. Similiter querentes dignitates propter reuerentiam naturali intentione ferebantur in beatitudinem. eo quod beatitudo est reuerendissima sed quia summam reuerentiam putabant sibi subuenire per dignitates temporales. ideo in hoc errabant ⁊ sic intelligitur de aliis.

¶ In quo quanta sit nature vis facile monstratur. cum licet varie dissidentesque sententie: tamen in diligendo boni finem consentiunt.

¶ In quo quanta sit nature vis. Hic ostendit philosophia vnum hoc prouenire quod quantumcumque intentio hominum sit diuersa. tamen intendit in beatitudinem. ⁊ ostendit quod hoc prouenit ex vi naturalis inclinationis que nulli auferri potest. ⁊ dicit. In quo. s. appetitu boni vel beatitudinis facile monstratur quanta sit vis nature cum licet sint varie ⁊ dissidentes. i. discordantes sententie hominum de summo bono tamen homines consentiunt. i. concordant in diligendo. i. diligenter appetendo finem boni. i. beatitudinem. ¶ Nota quod fine existente vno potest diuersificari actiones tendentes in illum finem. si. n. propter diuersitatem actionum esset diuersitas finium non esset euenire ad vnum finem: sed procederetur in infinitum in finibus. quod patet falsum ex secundo metaphisice. ⁊ hoc est verum de fine cuius gratia omnia fiunt quod ille est vnus ⁊ non de fine quo vt prius visum est licet ergo sint diuerse sententie ⁊ studia hominum. tamen conueniunt in appetendo vnum finem. s. beatitudinem.

¶ Metrum secundum libri tertii.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet.
Stringatque rigans irresoluto
Singula neru: placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.

¶ Metrum secundum tertii libri.

Quantas rex flectat habenas. Hic incipit secundum metrum huius tertii. quod dicitur pindaricum ab inuentore. anapesticum a pede predominante ⁊ est dimetrum. quia constat ex quattuor pedibus quorum duo constituunt vnum metrum. in quo metro quia philosophia supra dixerat quod vis nature operatur. quod intentio hominum semper tendit in bonum. ideo hic commendat vi nature ostendens. quod tanta est vis nature quod quantumcumque res abducatur assuefactione vel violentia ad aliquid quod est sibi preter naturam. tamen sibiipsi derelicta semper redit ad illud quod iest sibi secundum naturam. ⁊ premittit suam intentionem. secundo manifestat propositum ibi. Quamuis. primo dicit. Mihi placet hic promere. i. manifestare. cantu arguto. i. sonoro. lentis fidibus. idest cordis lente sonantibus quantas habenas. i. naturales inclinationes potens natura flectat. i. regat. quibus legibus prouida natura seruat. i. conseruat imensum orbem ⁊ quibus legibus natura stringat ligans singula irresoluto neru. i. coniunctione indissolubili. ¶ Nota triplex est natura. natura naturans: naturans sicut est deus a quo dependet celum ⁊ tota natura. Alia est natura naturans ⁊ natura simul. sicut celum quod dicitur natura naturata inquantum dependet a deo. ⁊ dicitur natura naturans inquantum influit naturis istorum inferiorum. Alia est natura naturata tantum. quam boetius aug. sic diffinit. Natura est quedam vis ⁊ potentia diuinitus insita rebus creatis que vnicuique rei suum esse tribuit: que cum quisque male vtitur malus esse iudicatur. In proposito dictum philosophie potest intelligi de natura tertio modo dicta. licet quidam exponant pro natura primo modo sumpta. ¶ Item leges nature hic vocat determinationes ⁊ proprietates naturales cuiuslibet rei a deo sibi constitutas.

¶ Quamuis peni pulchra leones
Vincula gestent: manibusque datas
Captent escas: metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum.
Si cruor horrida tinxerit ora.
Resides olim redeunt animi.
Fremituque graui meminere sui:
Laxant nodis colla solutis.
Primusque lacer dente cruento
Domitor: rabidas imbuit iras.

¶ Quamuis peni pulchra leones. Hic philosophia manifestat propositum per quattuor exempla. secundo generaliter concludit similiter esse in omnibus aliis ibi. Repetunt. Prima in quattuor partes secundum quattuor exempla que patebunt. Primum exemplum est de quadrupedibus sicut de leonibus quod licet ex quadam assuefactione domentur. ita vt mitescant metuendo suum magistrum. tamen si multum offendantur redit eorum crudelitas naturalis. ita vt primo lacerent dentibus magistrum suum. Unde dicit in littera Quamuis leones peni. i. libici. gestent. i. portent pulchra vincula idest catheas in collo. ⁊ captent. i. recipiant. escas datas. i. porrectas eis manibus sui magistri. ⁊ quamuis metuant trucem. idest crudelem magistrum leones idest soliti ferre. i. pati verbera magistri. idest si cruor tinxerit. i. madidauerit. horrida ora. idest colla leonum per nimia verbera. tunc animi leonum resides. i. getti redeunt ad naturalem crudelitatem ⁊ leones meminere sui. i. nature. graui fremitu. i. magno rugitu. ipsi laxant. i. soluunt colla solutis nodis. i. ruptis vinculis. ⁊ primus solus domitor. s. magister. ille imbuit. i. recipit lacer. i. laceratus. rabidas iras cruento dente. s. leonis. ¶ Nota secundum Isid. lib. ethimo. peni sunt homines carthaginenses. Est autem carthago ciuitas libie: propter quod leones libie vocat leones peni. ⁊ huiusmodi leones li-

bie facilius domant. ¶ Nota quantumcunqz leões domētur ⁊ assuefactiōe ducant a sua crudelitate. ſi tñ afficiant cruore vel ſanguine redeunt ad naturalē crudelitatem.

¶ Que canit altis garrula ramis
Ales cauee clauditur antro.
Huic licet illita pocula melle:
Largasqz dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret:
Si tamen arto saliens tecto.
Nemorum gratas viderit vmbras:
Sparsas pedibus proterit escas.
Siluas tantum mesta requirit.
Siluas dulci voce susurrat.

¶ Que canit altis garrula ramis. Hic ponit ſm exemplum qḋ ē de volatilib⁹: ⁊ ē tale. Auicula capta q̄ p̄ter naturā domesticat quātūcūqz foueat delitiis hoīz. tñ bita oportunitate redit ad siluestritatē. vñ dicit in lr̄a. Ales garrula q̄ canit altis ramis ſi illa capta claudit in antro cauee. i. domūcule. ſup. vt ibi maneat ad ſolatiū hoīuz: licet ludēs cura hoīuz ministret huic aui pocula illita. i. illinita melle qz pro ⁊ largas dapes ministret dulci studio ſi tñ illa auis saliens ex arto tecto. i. ex arta domūcula. viderit gratas vmbras nemoz. ipa pterit pedib⁹ ſuis escas ſparsas ⁊ ipa mesta qz fuit detēta. reqrit siluas: ⁊ dulci voce susurrat. i. cātat in siluis. ¶ Nota natura non assuescit in ɔ̄riū. ſi. n. lapis centies millesies pīciat ſursum. nō assuescit ascendere ſursum. licet ergo aliq̄ consuetudine vel violētia natura possit ad tps impediri. tñ ſp inclinat ad propriū opus

¶ Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen.
Hanc ſi curuans dextera remisit.
Recto spectat vertice celum.

¶ Validis quondā virib⁹ acta. Hic ponit tertiū exēplū de vegetabilib⁹ sicut de virga crescēte qḋ tale est. ʒ virgula creata p violētiā incuruet. tñ relicta ꝓpriē nature ipa sursum erigit. vñ dicit i lr̄a. Virga quodā acta. i. coacta. validis virib⁹ ſup. hoīs icuruātis cā. ipsa flectit pronū cacumē. ʒ ſi dextra curuās remisit hāc. ipsa spectat. i. respicit celū recto vertice. q. d. deposita violētia icuruātis virga tēdit ad naturalē rectitudinē. ¶ Nota ʒ natura rex iaiatax ñ facile assuescat in ɔ̄riū tñ in hoīb⁹ rōnalib⁹ multū facit assuescēdo vel ɔsuescēdo. qz ʒ aliqs sit male ɔplexionatus tñ p vsum ⁊ cōsuetudinē habilitat ⁊ cōplexio mutat Unde Seneca. Consuetudo est altera natura.

¶ Cadit hesperias phebus in vndas
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus

¶ Cadit hespias pheb⁹ in vndas. Hic pħia probat intentū ſuū ponēdo q̄rtū exēplū i corpib⁹ celestib⁹ ⁊ ē tale. sol mot⁹ ab oriēte in occidētē cadit i mare hespicū: ʒ naturali iclīatiōe redit ad oriētē sub nr̄o hemispio. Vñ dicit i lr̄a Pheb⁹. i. sol cadit i vndas hespias. i. occidentales. ʒ secreto tramite. i. secreta via. s. sub terris. rursus. i. iteꝝ. vtit currū idē cursū ſuū ad solitos ort⁹. i. ad ptes oriētales.
¶ Nota qꝛ boeti⁹ hic loquit more poetaꝝ. q dicebāt solē tpe vespīo dscēdere i mare occidētale vt ibi lauaret a sordib⁹ ⁊ puluere quo maculat⁹ fuit exñs in nostro hemisperio ʒ hoc non est veꝝ qꝛ sic apparet ruditati hoīum.

¶ Repetunt proprios queqz recursus
Redituqz suo singula gaudent.
Nec manet vlli traditus ordo.
Nisi quod fini iunxerit ortum.
Stabilemqz sui fecerit orbem.

¶ Repetūt ꝓprios q̄qz recursus. Hic pħia ɔcludit idez eē i oīb⁹ aliis entib⁹. vʒ qꝛ oīa entia q̄cūqz mō p violētiā seu assuefactiōez a sua abducāt natura: tñ sibi derelicta ſp redeūt ad illud qḋ inest eis p naturā. vñ dic in lr̄a. Queqz idē q̄lībʒ etiā repetūt proprios recursus. i. naturales motus. ⁊ singula. i. oīa entia. gaudet suo reditu. ſup. redeūdo ad illud. ſup. quod ɔuenit eis ſm naturā. Nec vlli manet idē adest tradit⁹ ordo nisi quod ſuo fini iūxerit ortū. i. pricipiū. ⁊ fecerit stabilē orbē. i. circulatōnē sui ɔiūgēdo finē pricipio. ¶ Nota qꝛ orbis i proposito ē circul⁹ vel lica circūducta rediēs ad idē pūctū. vñ icepit eq̄liter distās a medio. facit ār hō stabilē sui orbē procedēs a dō tanq̄ a suo pricipio: trāsit p tpalia in quib⁹ nō sistit. ſed redit ad deū tāq̄ ad suum finem per cōtēplatiōnē mentis.

¶ Prosa tertia libri tertii.

Vos quoqz o terrea aīalia tenui ʒ imagine vr̄m tñ pricipiū ſōniatis: verūqz illū btitudīs finē: ʒ mime pſpicaci: qualicūqz tñ cogitatiōe ꝓspicitis: eoqz vos ⁊ ad verū bonū nāl' ducit itentio: ⁊ ab eodē multiplex error abducit. cōsidera nāqz an p ea qb⁹ se hoīes adepturos btitudinē putāt: ad destiatū finē valeāt puēire. Si. n. vel pecūia vel honores ceteraqz tale gd afferāt. cui nihil bonoꝝ abeē videat: nos quoqz fateamur fieri aliquos hoꝝ adeptiōe felices. Nō ſi neqz id valēt efficere qḋ ꝓmittūt: bonisqz plurib⁹ carēt: nōne liqdo falsa i eis beatitudinis species deprehenditur.

¶ Prosa tertia tertii libri.
Vos q̄z o terrena aīalia. Ista ē tertia ꝓsa h⁹ tertii: in q̄ ⁊ in aliis seq̄ntib⁹ ōndit qꝛ vera felicitas nō ɔsistit i ill' q̄ qdā putauerūt eē sūma bōa. ʒ tñ ē falsa felicitas i ipis. ⁊ prio pħia ea q̄ dicta sūt i metro adaptat spālr ad hoīes. ⁊ cū hʒ propōit intētum suū. secūdo ꝓbat itētū ibi. Primū igit. Dicit prio dictū ē qꝛ oīa repetūt suū finē vos qʒ o terrena aīalia. i. vos homines q estis traditi terreis. sōniatis. i. ipfecte cognoscitis vr̄m pricipiū. ʒ tenui imagine. i. exili similitudine. ⁊ ꝓspicitis illū veꝝ finē btitudinis ʒ cognitiōe minime pſpicaci. tñ q̄licūqz cognitiōe eoqz. i. iō natural' intētio ducit vos ad verū bonū. ⁊ mltiplex error ab eodē vos abducit. ⁊ tūc ꝓpōit intētū suū dicēs. Considera nāqz o boeti an hoīes valeāt puēire ad destinatū finē. i. ad btitudinē. p ea quib⁹ putāt se adepturos btitudinē. Si. n. pecunia vel honores ceteraqz afferūt. gd. i. aliqd tl'e. cui nihil bonoꝝ videat abesse. nos fateamur aliquos fieri felices adeptiōe hoꝝ bonoꝝ: ʒ ſi ñ valēt efficere. i. facere qḋ ꝓmittūt. ⁊ carēt plībus bonis. nōne liqdo. i. manifeste falsa spēs btitudīs in his dephēdit. q. d. sic ¶ Nota pricipiū oīm reꝝ qḋ ē de⁹ ē vera btitudo vt postea patebit. tale pricipiū q̄si somniando cognoscit ⁊ difficulter ad ipm deuenit. nō. n. pfecte i pn̄ti statu ipm cognoscim⁹: qꝛ itellect⁹ nr̄ hʒ se ad ipm sicut ocul⁹ noctue ad lumē solis. ex secūdo metaphisice: Etiam ad talē btitudinē cū difficultate puenit. vñ alan⁹ in anticlaudiāo dicit. Difficil' accessus ad hāc facilisqz recessus. Accessus paucis casus pʒ oīb⁹. In quā vir aliqs transire pōt. Valet oīs ab illa declinare via. q̄ paucis puia multis claudit arta. nimis itrāti largo ruine.

¶ Primū igit teꝑm q pauloañ diuitiis affluebas iterrogo inter illas habūdantissimas opes. nunq̄ne aīm tuū ɔcepta ex qualibet iniuria cōfudit anxietas. B. Atqꝫ inq̄ tā libero me fuisse aio qn aliqd ſp angeret reminisci neqō. P. nōne qꝛ vel aberat qḋ abeē non velles: vel aderat qḋ adesse noluisses. B. Ita est inquam. P. Illius igitur

igit̃ p̄ñtiã huius absentiã desiderabas. B. cõfiteor inq̃. P. Eget ṽo inq̃t eo qđ q̄sq; desiderat B. Eget inq̃. P. Qui ṽo eget aliquo nõ ẽ vsq;quaq; sibiipse sufficiẽs. B. mĩme iq̃. P. Tu itaq; hãc insufficientiã plenus inq̃t opibus sustinebas. B. Quidni inquã. P. Opes igitur nihilo indigentem sufficiẽtẽq; sibi facere nequeũt ⁊ hoc erat quod promittere videbantur.

¶ Primũ igit̃ teip̄m. Hic p̄hia probat intẽtũ suũ ꝙ ista bona nõ efficiãt quod ꝓmittũt. ⁊ ꝑ ꝯñs in eis ẽ falsa btitudo. ⁊ p̄rio oñdit hoc de diuitiis. p̄ idẽ de aliis bonis. p̄rio ergo ꝓbat ꝙ diuitie nõ ꝯferũt sufficiẽtiã quã vident̃ promittere. ⁊ ꝓpter quã appetũt̃. Scđo ꝓbat ꝙ diuitie cõferũt indigẽtiã. tertio ꝓbat ꝙ idigẽtiã nõ auferũt. secũda ibi. Atq̃ tertia ibi: Quis aũt modꝯ. P̄rio ĩtẽdit talẽ rõnẽ In illis nõ cõsistit vera felicitas. q̄ nõ reddũt hoiem sibi sufficiẽtẽ s; diuitie sũt hmõi. ergo ⁊c. maior ẽ nota. q̄r felicitas est bonũ sufficiẽtissimũ nulliꝯ egẽs. minorẽ declarat ĩ lr̃a ⁊ ꝓcedit p̄hia more didascolico. i. interrogãdo ⁊ rñdẽdo ⁊ dicit sic. Primũ igit̃ teip̄m boetiũ iterrogo q̄ pauloañ diuitiis affluebas. i. habũdabas. nũq̃; ne anxietas. i. tristitia cõcepta ex q̄lib; iiuria ꝯfudit aiũ tuũ iter opes habũdãtissimas ⁊ rñdet boetiꝯ. Atq̃ ꝓ certo. ego neq̃o remisci me fuisse tã libero aĩo. q̄n sꝑ angerer. i. offẽderer aliquo. Et dic̃ p̄hia. Nõne tibi aliq̄d aberat. qđ abeẽ nõ velles vl' tibi aliq̄d aderat quod adeẽ noluisses. Rñdet boe. Ita ẽ iq̃. Tũc p̄hia cõcludit dicẽs. Iõ illiꝯ qđ aberat presentiã ꝺsiderabas: hꝯ ãt qđ aderat desiderabas abñtiã. dicit boe. Cõfiteor iq̃; p̄hia inq̃t. Eget ṽo. i. caret quod q̄sq; desiderat. Dic̃ boe. Eget. ⁊ p̄hia. Qui ṽo eget aliquo ñ ẽ vsq;q̃q; sibi sufficiẽs. Dicit boe. Minime sup. ẽ sufficiẽt ⁊ p̄hia. Tu itaq; hãc isufficiẽtiã sustiebas plenꝯ opibꝯ cõcludit ergo p̄hia ex ꝯcessis dicẽs. igit̃ opes neq̃unt facere nihilo idigẽtẽ ⁊ sibi sufficiẽtẽ: ⁊ h̄ erat ꝙ ꝓmittere videbãtur. ¶ Nota ꝙ ois appetitꝯ ẽ rõne carẽtie. vñ illđ ꝙ q̄s h; ꝓprie nõ desiderat. s; magis amat. vñ aug. 9. li. de trini. dic̃. Idẽ appetitꝯ q̄ q̄s inhiat rei cognoscende fit amor rei cognite. Iõ dic̃ p̄hia. eget ṽo ꝙ q̄sq; desiderat. ¶ Nota p̄hia dicit. q̄ eget ñ ẽ sibi sufficiens. Cõtra hoc diceret aliq̄s. sapiẽs eget: q̄r idiget bonis exterioribꝯ sine q̄bꝯ viuere ñ p̄t. ⁊ tñ sapiẽs ẽ sibi sufficiẽs ꝑ senecã. 9. ep̄la. q̄ dic̃. sapiẽs seip̄o ꝯtẽtꝯ ẽ. Ad h̄ dicẽdũ ꝙ sapiẽs idiget q̄busdã ad viuẽdũ: s; ad btẽ viuẽdũ seip̄o ꝯtẽtꝯ est. Vñ dicit señ. 9. epistola. Sapiẽs seip̄o ꝯtẽtꝯ ẽ ad btẽ viuẽdũ s; nõ ad viuẽdũ. ad viuẽdũ. n. m̄ltis rebꝯ illi opꝯ ẽ. s; ad btẽ viuẽdũ tm̃ cõtẽtus ẽ aĩo sano, ⁊ erecto ⁊ despiciẽte fortunam.

¶ Atq̃ hoc quoq; maxie cõsiderandũ puto: ꝙ nihil habeat suapte natura pecuniã: vt is a quibus possidet̃ inuitis neq̃at auferri. B. Fateor inquã P. Quid ni fateare cũ eã quotidie valentior aliquis eripiat iuito. Vñ. n. forẽses q̄rimõie: nisi ꝙ vel vi vel fraude a nolẽtibus pecunie repetũt̃ erepte. B. Ita ẽ iquã. P. Egebit igit̃ iquit extrisecus petito presidio quo suã pecuniã quisq; tueat̃. B. Quis id iquã neget. P. Atq̃ui ñ egeret eo nisi possideret pecuniã quam possit amittere. B. Dubitari inquã nequit. P: In cõtrariũ igit̃ relapsa res ẽ: Nã q̄ sufficiẽtes sibi facere putabãt opes: alieno potius presidio faciunt indigentes.

¶ Atq̃ hoc q̄q;. Hic ꝓbat p̄hia ꝙ diuitie ꝯferũt idigẽtiã ⁊ ꝑ ꝯñs nõ ꝯsistit ĩ eis felicitas. cũ felicitas sit bonũ sine oĩ indigẽtia. ꝓbat ãt ĩ lr̃a ꝙ pecunia ꝯfert idigẽtiã ꝑ hoc. q̄r pecunia facit vt hõ idigeat alieno p̄sidio. quo pecuniã suã tueat̃ ne ꝑ violẽtiã auferat̃. vñ subdit ĩ lr̃a. Atq̃ ꝓ certo. ego puto hoc maxime ꝯsiderãdũ ꝙ pecũia nihil hẽat suapte nã. i. in sua nã. vt neq̃at auferri his iuitis. i. nolẽtibꝯ a q̄bꝯ possidet̃. Dic̃ boe. Fateor inq̃;. Et p̄hia q̄dni fateare q. d. oꝫ vt fatearis. cũ quotidie aliq̄s valẽtior. i. fortior. eripiat eã iuito. i. nolẽti. vñ. n. sũt q̄rimonie forẽses. i. iudiciales. nisi ꝙ pecunie erepte vi vel fraude repetũt̃ ĩ iudicio. rñt bo. Ita ẽ iq̃;. ⁊ p̄hia. Egebit igit̃ q̄sq; p̄sidio. i. auxilio extrisecꝯ petito q̄ tueat̃ suã pecuniã quã posset amittere. Rñt boe. dubitari neq̃t. Tũc p̄hia ꝯcludit ex dictis. dicẽs. Igit̃ res ẽ relapsa. i. mutata in ꝯ̃riũ. Nã opes q̄ putabantur sibi facere sufficiẽtes: faciũt potiꝯ idigẽtes alieno p̄sidio. ¶ Nota illđ ꝙ ꝑ violẽtiã acq̄rit̃ ꝑ violẽtiã p̄t auferri. s; pecũia ꝑ violẽtiã acq̄rit̃: q̄r dic̃ aris. i. ethi. ꝙ ois pecũiosus ẽ violẽtꝯ. g°. violẽt̃ aufert pecuniã ꝑꝑ q̄; violẽtiã fiunt querimonie forenses. Vbi sciendũ ꝙ forum ẽ locus rerum venaliũ. s; forꝯ ẽ locꝯ exercendarum litiũ corã iudicio. Inde forẽs: ꝙ idẽ ẽ qđ iudicialis.

¶ Quis ãt modus ẽ quo pellat̃ diuitiis indigẽtia Nũ. n. diuites esurire neq̃unt. Nũ sitire nõ p̄ñt Nũ frigus hibernũ pecuniosorum mẽbra nõ sentiũt. Sz adest inq̃iẽs opulentis quo famẽ satiẽt siti frigusq; depellãt. s; hoc mõ cõsolari quidem diuitiis idigẽtia p̄t: s; auferri penitus nõ p̄t. Nã si hec hiãs sꝑ atq; aliquid poscẽs opibus explet̃: maneat necesse est q̄ possit expleri. Taceo ꝙ nature minimum: ꝙ auaritie nihil satis est. Quare si opes nec summouere indigẽtiã p̄ñt ⁊ ipse suaz faciũt. q̄cq̃d est ꝙ eas sufficientiã p̄stare credatis.

¶ Quis aũt modus ẽ. Hic p̄hia ꝓbat ꝙ diuitie nõ auferũt indigẽtiã ⁊ sic ꝑ ꝯñs nõ ꝯsistit ĩ eis felicitas. ⁊ dicit q̄s est modꝯ quo idigẽtia pellat̃ diuitiis: nũq̄d diuites neq̃ũt esurire. q. d. sic. Nũq̄d ñ p̄ñt sitire. q. d. imo. nũq̄d mẽbra pecuniosorum nõ sentiũt frigꝯ hibernũ. i. hiemale. q. d. sic. s; tuinges. i. dices. opulẽtis. i. diuitibꝯ adẽ. aliq̄d quo famẽ satiẽt. siti q; ꝓ ⁊ frigꝯ depellant. Rñdet p̄hia. hoc mõ idigẽtia p̄t ꝯsolari diuitiis: sed penitus auferri nõ p̄t. Nã si hec. s. idigẽtia. semꝑ hiãs. i. ꝺsiderãs ⁊ poscẽs aliq̄d expletur opibꝯ. Necesse ẽ tñ vt maneat idigẽtia q̄ possit expleri q̄r q̄;tũcũq; sitis diuitiis vel fames mitiget̃. adhuc diues post sitiet ⁊ esuriet. ⁊ qđ nature minimũ ẽ auaritie nihil satis ẽ: q̄re si opes nõ p̄ñt ibidẽ summouere. i. repellere idigẽtiã s; faciũt idigẽtiã. qđ ẽ. id ẽ q̄uo cẽ põt. ꝙ credatis eas p̄stare. i. dare sufficiẽtiã. q. d. nullo mõ dꝫ credi. ¶ Nota ꝙ ois idigẽtia vel ẽ idigẽtia nature vel auaritie. Indigentia nãe paucissimis suppleri põt eo ꝙ natura paucis minimisq; cõtẽta ẽ. Vñ ꝓpter nãz ñ oꝫ multũ q̄rere diuitias nec ꝑ diuitias idigẽtia nãe amoueri põt. sicut nec ipsa natura mutari p̄t. indigẽtia ṽo auaritie ẽ: q̄ nullo mõ expleri p̄t. ⁊ ita diuitie eã amouere ñ p̄ñt. iõ plꝯ augẽt: q̄r dr̃. auarus ñ iplebit̃ pecunia. ¶ Nota ꝙ diuitie nõ solũ nõ iducũt sufficiẽtiã s; nec inducũt sapiam. vt dicit señ. Quid ꝓ sunt stulto multe diuitie dũ ꝑ eas nõ possit fieri sapiens.

¶ Metrum tertium libri tertii.

Quãuis fluente diues auri gurgite.
Nõ expleturas cogat auarus opes:
Oneretq; baccis colla rubri littoris
Ruraq; centeno scindat opima boue.
Nec cura mordax deserit superstitem.
Defunctumq; leues non comitantur opes.

Quãuis fluente ⁊c. Istud ẽ tertiũ metrum hꝯ tertii qđ dr̃ archiloicũ ab inuẽtore. Iambicũ a pede p̄dñante. cui ꝯiũgit̃ metrum elegyacũ. i quo metro p̄hia iuebit̃ ꝯ̃ auaros quos in p̄ñti vita so!

ſlcitudō diuitiarū affligit ⁊ in morte derelinquitt ⁊ dicit. Quamuis diues ſup. auarus. fluente. i. habundante auri gurgite. i. multitudine cogat. i. ꝯgreget opes. ñ expletu ras ſuā cupiditatē: ⁊ q̄ꝫuis diues oneret. i. premat colla ſua bacchis. i. gēmis ꝑcioſis rubri littoris. i. rubri maris. q2 gēme colligūt̃ i littore rubri maris. ⁊ q̄ꝫuis ſcindat. i. diuidat arādo rura opima. i. agros fecūdos cēteno boue. i. cū centū bob⁹. adhuc cura mordax. i. ſollicitudo. nō deſerit ip̄m ſupſtitē. i. viuētē. ⁊ leues opes q̄ leuiter trāſeūt ñ cōmitāt̃ ip̄ꝫ defūctū. i. mortuū. ¶ Nota q̄ circa lr̄aꝫ gurges ſ̄ꝫ Hugui. ⁊ iſidoꝝ. li. ethimol̃. ē loc⁹ alt⁹. i. ꝓfūdus i flumie ⁊ i ꝓpoſito ſignat habūdātē affluētiā auri. ¶ Itē ſ̄ꝫ Hug. bacca ꝑ duplex. c. iuēit̃ poſitū ꝓ fructu oliue vel lauri. vel ꝓquolꝫbꝫ fructu. aliqñ āt iuenit̃ ꝓ gēma ꝑcioſa ⁊ ſic ſumit̃ h̄. ¶ Itē diues auar⁹ duplici malo ꝑmit̃ i preſēti vita ſemꝑ ſollicitat̃ ⁊ p⁹ mortē nihil ip̄ꝫ d̄ diuitiis cōitatur. de quo diuite loq̄t̃ alan⁹ i li. de plāctu nāe dicens. Ut loculis varia nūmoꝝ fercula donet. Imponit ꝓprio diues ieiunia ventri. Itē oculat̃ ocellis diues in argento ſed venter ꝑbarl cogit̃.

¶ Proſa quarta tertii libri.

Sed dignitates honorabilem reuerēdū qꝫ cui prouenerint reddunt.

¶ Proſa quarta tertii libri.

Sed dignitates. Iſta ē q̄rta ꝓſa h⁹ tertii i q̄ ꝓbat
8 ꝑhia q̄ dignitates tꝑales nō ꝯferūt honorē ⁊ reuerētiā quā ꝓmittere vidēt̃ ⁊ ꝑ ꝯñs ñ ē i eis vabtitudo ⁊ p̄io ꝓpōit q̄ dignitateſ faciūt honorabilē. ſcd̄o iprobat illd̄ ibi. Nū vis. p̄io dicit. Sꝫ dignitates reddūt hoīeꝫ honorabilē ⁊ reuerēdū cui ꝓuenerit. ¶ Nota honor ē exhibitio reuerētie alicui in teſtimoniū v̄tutis. ſic accipit̃ ex. 4. ethi. vel aliter. honor ē opinionis bn̄factiue ſignū. vt dicit Ariſt. li. rhet. qñ. n. opinamur nob̄ poſſe bn̄ fieri ab aliquo ip̄m honoramus. ſed reuerentia eſt decens ac natura grauitas ſ̄m Tullium.

¶ Nū vis ea ē magr̄atib⁹ vt vtētiū mētibus virtutes iſerāt: vitia d̄pellāt. Atq nō fugare ſꝫ illuſtrare potius neq̄tiaꝫ ſolēt. Quo fit vt idignemur eaſ ſepe neq̄ſſimis hoibus cōtigiſſe. Uñ catulus lꝫ i curuli. Nonium ſedentem: ſtrumātū appellat. Uides ne quātū dedecus mal̃ adiiciāt dignitates. Atq minus eoꝝ patebit idignitas ſi null̃ honoribus iclareſcāt. Tu quoqꝫ nū tandē tot ꝑicul̃ adduci potuiſti: vt cū decorato gerere magr̄atuꝫ putares: cum i eo mētē neq̄ſſimi ſecure delatoriſ qꝫ reſpiceres. Nō. n. poſſumus ob honores reuerētia dignos iudicare quos ipſis honoribus iudicamus idignos. At ſi quē ſapia ꝑditū vides: nū poſſes eum vel reuerētia vl̃ ea qua ꝑdit⁹ ē ſapia ñ dignū putare. B. Minime. P. Ineſt enim dignitas ꝓpria virtuti: quā ꝓtinus i eos qb⁹ fuerit adiuncta trāſfūdit. Qd̄ q2 ppl̃ares facere neq̄ūt honores liquet eos propriā dignitatis pulchritudinē non habere.

¶ Nū vis ea ē magr̄atib⁹. Hic ꝑhia iprobat ꝓpoſitū quadruplici via. ſ. q̄ dignitates ñ ꝯferūt honorē ⁊ reuerētiam Primo q2 malis ſepe eueniūt. ſcd̄o q2 ꝑ dignitates vitia iproboꝝ inoteſcūt. tertio q2 opinione hoiuꝫ vileſcunt. q̄rto q2 tꝑoꝝ mutatiōe deſinūt. ſcd̄a ibi. In quo. tertia ibi. Atqꝫ vt agnoſcas. q̄rta ibi. Sꝫ h̄ apd̄. Primo dic̄. Nū ꝓ nunq̄d ea vis. i. tal̃. ē magr̄atib⁹. i. dignitatib⁹ vt iſerāt v̄tutes mētib⁹ vtētiū eis vt depellāt vitia. q. d. nō. vñ ſb̄dit. Atq ꝓ certe dignitates nō ſolēt fugare neq̄tiā. ſꝫ poti⁹ illuſtrare. i. manifeſtare. q̄ ñt. i. ꝑꝑ qd̄ fit vt nos idignemur eas ſepe ꝯtigiſſe hoib⁹ neq̄ſſimis vñ catulus q̄ erat vir ſapiēs ⁊ v̄tuoſus. Noniū q̄ erat hō vitioſus appellat ſtrumā lꝫ viderit ip̄m ſedētē i curuli. i. i ſede dignitatis iudiciaria. vides igit̃ q̄ꝫtū dedec⁹ dignitates adiiciāt hoib⁹ mal̃. ⁊ māifeſtāt eos eē ꝯtēptibiles a bonis. Atq ꝓ certe. indignitas. i. malicia eoꝝ min⁹ patebit ſi nullis honorib⁹ iclareſcāt. i. ſplēdeāt. O Boeti. nū. i. nūq̄d. tu potuiſti tot ꝑiculis adduci. i. affligi. vt cū decorato. i. tali viro magr̄atū gereres cū i eo reſpiceres mētē neq̄ſſimi ſcurre ⁊ delatoriſ. q. d. ñ: nūq̄d poſſum⁹ iudicare dignoſ reuerētia ob honoreſ. i. ꝑꝑ dignitates. q̄s iudicam⁹ idignos ipſis honorib⁹. i. dignitatib⁹. q. d. nō. At ſi quē videres ꝑditū ſapia. lꝫ nō h̄ret dignitatē nūq̄d poſſes cū nō putare dignū reuerentia vel ſapia q̄ ꝑdit⁹ ē. q. d. nō poſſes cū iudicare idignū ſapia ⁊ virtute ſua: q2 ꝓpria dignitas ineſt v̄tuti. quā vt⁹ trāſfūdit in eos qb⁹ fuerit adiūcta. ⁊ q2 ppl̃ares honores h̄ facere neq̄unt. liq̄t. i. manifeſtū ē. eos ꝓpriā pulchritudinē dignitatis nō h̄re. ¶ Nota ex l̄ra pōt formari tal̃ rō. Illd̄ qd̄ adueniēs alicui nō ꝯfert ⁊ ñ adueniēs ñ aufert honorē illd̄ ñ fac̄ ve honorabilē: ſꝫ dignitates ñ ꝯferūt honorē cui adueniunt nec tollūt ſi nō adueniūt. ergo ⁊c. Maior ꝓbat̃ quia honor ſeq̄t̃ v̄tutē ex. 4. ethi. Uñ vitioſū nullo honore dignū reputam⁹ in quacūqꝫ dignitate fuerit. ſꝫ ſolū v̄tuoſū. et̃ ſi nō ſit i dignitate. cū igit̃ dignitates tꝑales nō ꝯferāt v̄tutē nec tollāt vitia māifeſtū ē q̄ honorabilē nō faciunt ¶ Nota catulus erat vir ſapiēs ⁊ v̄tuoſus q̄ Noniū ſedentē i curuli ex aī idignatiōe vocabat ſtrumā: eo q̄ viro tam malicioſo collata fuit dignitas. Eſt āt ſtruma ꝯgeries humoꝝ i collo. ſub hac autē ſilĩtudine ip̄m appellabat ſtrumā. q2 i pectore hūit ꝯgeriē vitioꝝ. ¶ Nota q̄ rex theodoric⁹ voluit quēdā noīe decoratū violēter itrudere i magr̄atū vt vna cū Boetio rēpublicā regeret. c⁹ neq̄tiā Boeti⁹ deteſtat⁹: recuſauit ſibi aſſociari: ꝑꝑ qd̄ Boeti⁹ multis iniuriiſ afflict⁹ fuit a rege Theodorico. ¶ Nota q̄ ſcurra ſ̄ꝫ Hugui. idē ē qd̄ lecator vel vaniloqu⁹. ꝓpriē āt d̄r̃ q̄ ſeq̄tur curiā gr̄a cibi. ¶ Nota q̄ virt⁹ facit hoīeꝫ reuerēdū ⁊ nobilē: nō dignitas: q2 dicit Señ. 44. ep̄la. vt⁹ nō accepit platonē nobilē ⁊ reuerēdū: ſꝫ fecit: qs. ē eni generoſuſ: virtuoſus ⁊ dign⁹ niſi q̄ ad virtutē ē bñ diſpoſit⁹. Non facit hoīeꝫ nobilem atriū plenū famoſis imaginibus ⁊ nūmis. ſed animus ⁊ virtus ſupra fortunam ſurgens.

¶ In quo illud eſt aīaduertendū magis: nā ſi eo abiectior eſt quo magis a pluribus quiſqꝫ cōtēnitur: cum reuerendos facere nequeat: quos pluribus oſtendat deſpectiores potius iprobos dignitas facit: Uerꝫ non ipune. Reddūt nāqꝫ iprobi parē dignitatib⁹ vicē q̄s ſua cōtagiōe cōmaculāt

¶ In quo illud ē. Hic ꝑhia ꝓbat ſcd̄a via q̄ dignitateſ nō faciūt hominē nobilē ⁊ honorabilē: q2 vitia iproboꝝ manifeſtant dicens. In quo. ſ. q̄ dignitas aduenit mal̃. illud ē magis aīaduertēdū q̄ ſi aliq̄s eo eſt abiectior. i. vilior. quo. i. quātomagis cōtēnitur a pluribus cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos. ipſos facit deſpectiores quos pluribus oñtat. verū pro ſed. hoc non eſt impune. i. dignitas non facit hoc impunita. nāqꝫ pro quia improbi parem vicem reddunt dignitatib⁹ quas ipſi commaculant ſua ꝯtagione. q. d. ſicut dignitas maculat iprobos. q2 eoꝝ maliciam manifeſtat. ſic ecōtra improbi commaculāt dignitates. ¶ Nota ꝑ dignitates vitia iproboꝝ innoteſcūt. q2 p̄cipat⁹ viꝝ oñdit: cū igit̃ vitiū faciat hominē ꝯtēptibilem: tꝑalis dignitas adueniēs improbis facit eos deſpectiores. Uñ Iuuenal̃ poeta. Oē animi vitiuꝫ tanto deſpectius in ſe crimen habet: quanto qui peccat maior Et Señ. Loco ignominie apd̄ idignū ē dignitas.

¶ Atqꝫ vt agnoſcas veram illam reuerentiam ꝑ has vmbratiles dignitates non poſſe cōtingere:

sic collige

sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras nationes forte deuenerit veneran dum ne barbaris honor faciet. Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret ab officio suo quoquo gentiū nullo mō cessarent. Sicut ignis vbiqꝫ terrarum nunq̄ tamen calere desistit. Sed quoniā id eis non propria vis sed hominū fallax annectit opinio: vanescunt illico cum ad eos venerint qui dignitates eas eē nō estimāt.

¶ Atqꝫ vt agnoscas. Hic phia probat tertia via ꝙ dignitates non faciunt reuerendū: qꝛ opinione hoiuꝫ vilescūt. qui enim dignitatibus funguntur q̄uis a suis honorent tamen apud extraneos hoies non curant. vt ab illis qui sunt alterius dyocesis. Vñ dicit. Atqꝫ pro certe. vt agnoscas verā reuerētiā que est btitudo non posse cōtingere alicui homini ꝑ has dignitates vmbratiles. i. transitorias ad moduꝫ vmbre sic collige. si qs hō functus. i. vsus multiplici ꝯsulatu. idest dignitate. deuenerit forte i barbaras natiōes. i. extraneas gentes: faciet ne honor ꝯsulatus ipm venerandū barbaris. q. d. non. At qui pro certe. si h. s. facere reuerēdū barbaris. foret. i. naturale mun⁹ dignitatib⁹. nullo mō cessarent ab officio suo. quoquo. i. quocūqꝫ loco gentiū. Sicut ignis vbiqꝫ terrarū nunq̄ desistit calere. i. cremare. ſꝫ qm̄ id scꝫ reuerēdū facere. eis āneciit fallax oppinio hoium ⁊ nō ꝓpria vis. illico. i. statim vanescūt: cū ad eos venerint q non estimant eas esse dignitates. sicut sunt nationes barbarice. i. extranee. ¶ Nota ꝙ res nō destruitur a sua ꝓpria opatiōe cum eni opatio sit finis hñtis opationē. scdo celi ⁊ mūdi. res destituta a sua opatiōe destitueret a suo fine. ⁊ sic eēt frustra. Si ergo facere reuerēdū eēt nālis opatio dignitatū. vbiqꝫ gentiū facerent hoiem reuerendū. ſꝫ videm⁹ ꝙ dignitates q̄ faciūt aliquē reuerēduꝫ apud suos. apd extraneos non faciūt ipm reuerendum.

¶ Sed hoc apud exteras natiōes. Inter eos vo apud quos orte sunt: non perpetuo perdurāt. at qui prefectura magna olim ptās nunc inane nomen ⁊ senatorii census grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam magnus habebatur. nunc ea prefectura quid abiectius. At eni pauloante diximus: quod nihil hꝫ proprii decoris: opinione vtentium: nunc splendorem accipit nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates. si vltro improborum contagione sordescūt: si mutatiōe temporum splendere desinunt. si gentiū estimatione vilescunt. quid est ꝙ i se expetende pulchritudinis habeant: nedū aliis prestent.

¶ Sed hoc apud exteras. Hic phia ꝓbat quarta via que sumitur ex h ꝙ dignitates tempoꝝ mutatiōe sordescūt. qd eni magna olim fuit dignitas moderno tpe pro nihilo reputatur. Vñ dicit. Sꝫ hoc qd dixi verū est apud exteras nationes. i. extraneas. sed iter eos apud quos dignitates orte sūt nō ꝑpetuo durāt. Atq ꝓ certe. nā p̄fectura oli erat magna ptās apud romanos. sed nūc ē inane nomē. ⁊ cēsus i. p̄ciositatis senatorii nunc ē grauis sarcina: que olim erat magna dignitas. ⁊ si qs quondā curasset ānonā ppli q dicebatur p̄fectus ānone. ille magnus hēbatur. nūc ea p̄fectura qd ē abiecti⁹. q. d. nihil. Vt. n. pauloante dixim⁹. Nihil eni hꝫ ꝓprii decoris. qd opiniōe utentiū nūc accipit splendorē nūc amittit. Et tūc epilogat dicens. Igitur si dignitates nequeūt facere reuerēdos vt pꝫ ex pria via si sordescūt ꝯtagione. i. vitio iproboꝝ vt pꝫ ex scda via. si desinūt splēdere mutatiōe tempoꝝ. vt docet quarta via. si vilescūt estimatiōe gentiū vt pꝫ ex tertia via. qd ē qd hēant in se expetende. i. desiderāde pulchritudinis. nedū aliis p̄stent. q. d. nihil hñt in se pulchritudinis. ⁊ iō nec eā aliis p̄stare pñt. ¶ Nota ꝙ p̄fectura quondā erat magna dignitas apud romanos ⁊ dicitur ille p̄fectus q ceteris magr̄atib⁹ prefuit. ⁊ oēs dignitates in ciuitate romana antecellabat sed postq̄. Julius cesar impiū inuaserat talis dignitas ad impatorē trāsferebatur ⁊ diminuebatur ei⁹ ptās: ita ꝙ nomē illi⁹ dignitatis māsit sine re. ¶ Itē senatoria dignitas magna fuit apud romanos qꝛ offm̄ senatoꝝ prius fuit honestū. s. vtiliter ꝯsulere reipublice. sed postea cōpulsi fuerūt senatores ad seruiēdū volūtati pricipis in dānū reipublice.

¶ Sequitur metrum quartū tertii lib.

Quāuis se tirio superbus ostro
Comeret: ⁊ niueis lapillis.
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxurie nero seuientis.
Sed quondā dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos.
Quos miseri tribuunt honores.

¶ Sequitur metrum quartum tertii libri.
Quāuis se tyrio sup̄bus ostro. Hic incipit q̄rtuꝫ metrū h⁹ tertii qd dicitur metrū valenticū ab inuentore dactilicū a pede p̄dñante. tetrametrū a numero pedū. In quo metro phia ꝯfirmat per exēplū ꝙ dignitates nō faciūt vere reuerēdū. ⁊ ꝑ ꝯñs nō ē btitudo querenda in eis qꝛ dignitates adueniebant neroni q pessim⁹ erat: ⁊ ab eo aliis cōferebantur. vñ dicit in lr̄a. Quāuis sup̄bus Nero seuientis luxurie comeret. i. ornaret. se ostro tyrio. i. purpura tincta i sanguine tyri. ⁊ q̄uis comeret se niueis lapillis. i. albis margaritis tñ ipse vigebat. oib⁹ inuisus. i. odiosus. Nā iprob⁹ nero dabat verendis prib⁹. i. reuerēdis senatorib⁹ curules. i. tales dignitates. ꝑ q̄s sedebāt in curulib⁹ idecores: qꝛ ab idigno dabātur. Quis igitur putet. i. reputet illos honores btōs. quos miseri. i. iprobi ⁊ vitiosi tribuunt q̄si diceret null⁹. ¶ Nota dicit Neronem seuientis luxurie. qꝛ eps linconniensis noie p̄culsus narrat. ꝙ Nero oia theatra Italie ⁊ grecie ꝑlustrās assumpto vario decore vestitus cytharistas tragidas ⁊ aurigas sepe supasse visus est: tantis libidinib⁹ exagitat⁹ vt nec a matre nec a sorore abstinuisse videatur reuerētia ꝯsanguinitatis. Virū in vxorē duxerat ⁊ ipse a viro in vxorē recept⁹ est. ⁊ fuit luxurie tā ineffrenate vt retib⁹ aureis piscaretur que purpureis funib⁹ extrahebātur ⁊ lauabāt ea frigidis ⁊ calidis vnguentis que nunq̄ minus q̄ mille talētis ꝯfecit ⁊ nihilominus ipse Nero tā vitiosus dignitatē ipialē adept⁹ ē imo ēt aliis dignitates largit⁹ est.

¶ Prosa quinta tertii libri.

An vo regna regūqꝫ familiaritas efficere potentem valent. Quid ni qñ eoꝝ felicitas ꝑpetuo perdurat. Atq plena est exēploꝝ vetustas: plena ēt pñs etas qui reges felicitatē calamitate mutauerit. O p̄clara potētia que nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur.

¶ Prosa quinta tertii libri.
An vo regna hec ē q̄nta prosa huius tertii in q̄ ondit phia ꝙ regnū ⁊ regū familiaritas nō cōferant verā potētiā quā ꝓmittunt. ⁊ ꝓpter q̄ appetuntur. Et prio ondit verā potētiā non esse in regnantib⁹ secundo ꝙ non in regū familiaribus ibi. Nā qd ego. Qd aūt in regnantibus non sit vera potentia ⁊ ꝑ ꝯñs non sit vera beatitudo ꝓbat quattuor viis. Prima

sumitur ex paruitate durationis regnātiū. Scda sumitꝰ ex paruitate extēsionis. Tertia ex anxietiōe timoris. Quarta ex defectu securitatis. Scda ibi. Q̄d si hec. Tertia ibi Expertꝰ sortis. quarta ibi. Atqui vellent. Primo ꝓponit intentū per modū q̄ōnis dicens. An regna ⁊ regū familiaritas valent efficere potentem. ⁊ rn̄det yronice. quidni. i. q̄re non efficerent potentem. q̄ñ eoꝝ felicitas. i. potestas ꝑpetuo ꝑdurat. qd̄ sup. nunq̄ȝ contingit. vn̄ subdit. Atq̄ ꝓ. certe. vetustas plena est exemploꝝ: ⁊ etiam p̄sens etas qui reges mutauerint suam felicitatem calamitate. Et subdit O preclara est potentia loquēdo yronice que nec iuenitur satis efficax ad ꝯseruationē sui. ¶ Nota nulla felicitas ꝑpetuo ꝑdurat saltem tp̄alis. hoc patuit prius exemplo vetustatis posito de creso rege lidoꝝ. hoc ēt patet exēplis eorū qui erant tp̄e Boetii. sicut de ip̄atoribus romanis q̄ crebro circa tp̄a sua mutabantꝰ. nunc bellis nunc insidiis oppressi vel alio modo obiecti. Et idē testatur. Grāfredꝰ in poetria dicens. Hoc vnū prescire potes q̄ nulla potestas eē morosa pōt. si vis exēpla priores respice fortunas. emicuit illa prioꝝ. florida ꝓspitas. Nios subv̄tit athēas

¶ Q̄d si hec regnorū p̄tās b̄titudinis auctor est: Nōne si qua parte defuerit: felicitatē miuat: miseriam importet. Sed q̄uis late hūmana tendātūr ip̄eria: plures necesse est gentes relinqui quibus regum quisq̄ȝ non ip̄eret. Qua v̄o p̄te beatos faciens desinit p̄tās: hac impotētia subintrat que miseros facit. hoc igitūr modo maiorem regibus inesse necesse est miserie portionem.

¶ Q̄d si hec regnoꝝ p̄tās. Hic ōn̄dit q̄ p̄tās regia nō ē vera p̄tās nec b̄tifica ꝓpter ꝑuitatē extensionis eius dicens Q̄d si hec p̄tās regnoꝝ est auctor. i. cā b̄titudinis/ Nōne si qua p̄te defuerit regia p̄tās. ipsa miuat felicitatē ⁊ importet. i. inducat miseriā. q. d. sic sed q̄ȝuis humana imp̄ia late tendantꝰ. tñ necesse est plures gentes relinq. q̄bus q̄sq̄ȝ regum non imperet. nō eni pōt esse q̄ vnus oībus imperet q̄ v̄o parte desinit p̄tās faciens b̄tōs: hac p̄te subintrat ip̄otentia que facit miseros. Hoc ergo mō necesse est in regibus esse maiorē portionē miserie q̄ȝ felicitatis cū in maiori p̄te sit impotentes. ¶ Nota si p̄tās regia efficit b̄tm̄. ergo vbi ē defectꝰ p̄tātis regie: ibi erit defectꝰ b̄titudinis. cū igitꝰ plures sint gētes sub quas nō ē p̄tās vnius regis q̄ȝ que subiaceāt sue p̄tāti seq̄tꝰ q̄ rex in maiori p̄te erit miser ⁊ nō beatus. igitꝰ in p̄tāte regia nō ꝯsistit vera b̄titudo.

¶ Expertus sortis sue periculum tyrānus regni metus pendentis supra verticem gladii terrore similauit. Que est igitur hec potestas que sollicitudinum morsus expellere. que formidinum aculeos vitare nequit.

¶ Expertus sortis. Hic ōn̄dit q̄ in regnātibus nō sit v̄a potestas ꝓpter anxiexionē timoris per exemplū dicens. quidam tyrannus. s. dyonisius expertus sue sortis. i. fortune quātū esset anxia ꝑiculū metus. i. timoris sui. ipse similauit. i. similitudine demōstrauit terrore gladii supra verticē pēdētis. Que est igitꝰ hec p̄tās que neq̄t expellere morsus. i. corrosiones sollicitudinū. nec pōt vitare aculeos. i. stimulos formidinū. i. timoꝝ. q. d. exilis. i. parua est talis potestas. ¶ Nota q̄ dionysius fuit q̄dam rex qui cum requireretꝰ a quodā suo familiari. quare semꝑ tristaretꝰ cum tñ semꝑ haberet beatā vitā. iste dionysius volēs sibi designare cām sue tristitie iussit eum poni inter ep̄las lautas: ⁊ sibi supra verticem iussit suspendi gladiū acutum tenui filo. Iste viso gladio ꝑterritꝰ ep̄lari: nec letari potuit. cui dixit dionysius. talis enim est vita mea quā tu beatā putabas. semꝑ eni mortē mihi iminentē ꝓuideo. Considera ergo q̄ñ felix esse potuerit qui timere non desinit.

¶ At qui vellent ipsi vixisse securi: sed nequeunt. Dehinc de potestate gloriantur. An tu potentē censes quē videas velle qd̄ non possit efficere. Potentem censes qui satellite latus ambit: qui quos terret ipse plus metuit. Qui vt potens eē videatur inseruientium manu situs est:

¶ Atqui vellent ipsi. Hic ph̄ia ōn̄dit idem quarta ratiōe q̄ sumitꝰ ex defectu securitatis dicens: Atqui pro certe. ipsi reges vellent vixisse securi sed nequeūt. i. non p̄nt. Dehic idest ex quo seq̄tꝰ q̄ securi esse nō p̄nt. q̄ñ gl̄iantꝰ de sua potestate qd̄ nō est faciēdū: qd̄ ꝓbat dicens. An. i. nunq̄d tu potentē censes. i. iudicas illū quē videas efficere. i. p̄ficere velle qd̄ nō pōt. q. d. non est potens. An. i. nunq̄d illū censes potentē. qui ambit. i. circūdat latus suū satellite. i. multitudine. qui plus metuit illos quos ipse terret: qui vt videatur potēs situs. i. locatus est. in manu seruientiū. q. d. non est potens. ¶ Nota ex littera pōt formari talis rō. illud qd̄ non facit hoiēȝ secuꝝ hoc nō facit v̄e b̄tm̄ sed potētia tp̄alis est h̄mōi. igitꝰ ⁊c. Consequētia ē nota q̄ quāto maior potentia tanto minor securitas. ¶ Nota reges securi esse non p̄nt. q̄ icōmoditates iminētes nō p̄nt non formidare. Narrat enim Valerius de dionisio supradicto. q̄ in tātū timuit tonsores barbaꝝ q̄ filias suas docuit detondere barbas. ipsis aūt senescentibus p̄cepit vt barbaȝ ⁊ capillos sibi abureret. ⁊ lectū cubicularē ilata fossa fecit quē se ligneo pōte r̄cepit. q̄ satellites ⁊ barbaros timuit

¶ Nā q̄d ego de regum familiaribus disseraȝ cū regna ipsa tante imbecillitatis plena demonstrē quos q̄dē regia potestas sepe icolumis: sepe autē lapsa prosternit. Nero Senecam familiarē preceptoremq̄ȝ suum ad eligende mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem. militum gladiis antonius obiecit. Atq̄ vterq̄ȝ potētie sue renūciare voluerūt q̄ñoꝝ Seneca opes etiam suas tradere Neroni: seq̄ȝ in ocium conferre conatus est. sed dū ruituros moles ip̄a trahit. neuter. quod voluit effecit. Que ē igitꝰ potētia ista quā ꝑtimescūt h̄ñtes. quā nec cū h̄re velis tutꝰ sis. ⁊ cū deponere cupias: vitare ñ possis.

¶ Nam quid ego de regum. Hic ph̄ia ōn̄dit q̄ in familiaribus non consistit vera potentia. sc̄do excludit quādā obiectionē ibi. An presidio. probat ergo q̄ familiaritas regū nō facit esse vere potentē. cū h̄mōi familiaritas non possit retineri ad nutum. ⁊ ipsa retenta frequenter vergat in nocumētū dicit ergo. Nā q̄d ego disserā. i. dicā de familiaribus regū cū ipsa regna demonstrē esse tante imbecillitatis quos. s. familiares regū regia p̄tās incolumis. i. sana sepe ꝓsternit. ⁊ ipsa regia p̄tās lapsa etiam prosternit ipsos. q̄ñ aūt regia p̄tās incolumis destruat suos familiares. docet per exempla dicens. Nero coegit Senecam familiarem suū preceptorē. i. magistrū ad arbitriū eligende mortis. Antonius ip̄ator obiecit gladiis militū. Papinianum suū familiarē diu potentē inter aulicos. Atqui ꝓcerte vterq̄ȝ Seneca ⁊ papinianus voluerunt renūtiare sue potētie ꝓpter crudelitatē principū voluerūt se subtrahere ab eis: quoꝝ duoꝝ Seneca conatus ē opes suas tradere Neroni vt ip̄m placarent. ⁊ voluit se conferre in ociū. i. i vitam solitariā: sed dum ipsa moles. i. magnitudo potētie. trahit ipsos ruituros. i. casuros. neuter efficit qd̄ voluit. que est ergo ista potentia quam h̄ñtes ꝑtimescūt. quā cuȝ habere velis non sis tuus. ⁊ cū deponere cupias vitare nō possis vt patuit de Seneca ⁊ papiniano. ¶ Nota nero fingebat se magistrū suū Senecam timere postq̄ȝ ip̄ator factꝰ ē sicut in pueritia. Vñ mādauit sibi vt genꝰ mortis eligeret: q̄ viuere non posset. Seneca cibo ⁊ potu satiatus fecit

tus fecit aperire venam ⁊ bibens de anulo venenoso interiit. Antiqui enim potentes ⁊ nobiles sub gēma anuli venenū portabant vt si quid aduersi eis contigisset ad mortē confugerent. ¶ Item antonius exñs imperator in suos tyrãizauit qui papinianum suū familiarē diu inter aulicos potentem gladiis militū occidi fecit ex qbus p3 quō regia potestas incolumis sepe suos familiares ꝓsternit. Quō aūt regia ptās lapsa ꝓsternat suos familiares ex h p3. cu3 enim familiares imitantur regia3 ptātem necesse ē vt ipa deficiente etiam ipsi familiares deficiant.

¶ An presidio sunt amici: quos non virtus sed fortuna concilliatur. sed quē felicitas amicu3 fecit infortunium faciet inimicum. Que vo pestis efficatior ad nocendū q̄ familiaris inimicus.

¶ An presidio sunt. Hic pħia excludit obiectionē. Posset enim aliqs dicere q homo pōt ꝯseruari in sua potentia p amicos. vñ q aliqui pdāt ptātē est pp defectū amicorum hoc excludit pħia dicens q hoc non pōt esse vez de amicis qui fortuna conciliant. de amicis aūt q de virtute cōciliant non est h loquēdū. cum non cōputent inter bona fortune de qbus h loqt. vñ dicit in littera. An presidio. i. auxilio sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat q. d. nō. hoc ꝓbat per locū ab oppositis sic. Quē felicitas .i. fortuna fecit amicū. illum infortuniū faciet inimicu. q̄ vo pestis ē efficacior ad nocēdū q̄ familiaris inimicū. q. d. nulla: q inimicitiam illius cauere non possumus cū ei ꝯstēt secreta nostra pp familiaritatē. ¶ Nota de amicis sophisticis loqt. Seneca. 9. epla. Qui vtilitatis cā assumptus fuerit tādiu placebit q̄diu vtilis fuerit. Amicoz turba florentes circūsedit: sed circa euersos solitudo est. vñ poeta. Nā precio quesitus amor cū mūere cedit. Inquātū durat largitio durat amicus. Alter poeta. Dū fortuna tonat: fugientes terret amicos. Nā qs amet qs nō vera ꝓcella docet. Et aliter poeta. Dum zephyrus flabat multis comitabar amicis. Ast ois aqlo turbie flāte fugat. Et oratius Horrea formice nūq̄ ad inania tendūt. Nullus ad amissas ibit amicus opes. Quod aūt familiaris inimicus multū noceat dicit poeta. Plus nocet vt nostis ad cūcta domesticus hostis. Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

¶ Metrum quintum tertii libri.

Qui se volet esse potentem:
Animos domet ille feroces.
Nec victa libidine colla
Fedis submittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremescat:
Et seruiat vltima tile:
Tamen atras pellere curas
Miserasq3 fugare querelas
Non posse: potentia non est.

¶ Metrum quintum libri. tertii.

Qui se volet esse potentem. Hic incipit metrum quintum huius tertii qd dicit pamantiū ab inuētore anapesticū a pede pdñante. catalecticū q una syllaba dficit ad metri pfectionē. i quo metro pħia ondit quō vera potentia sit acqrenda dicens. q vera potētia ꝯsistit in reprimēdo vitiosos motus vel cōcupiscentias inordinatas. q sine h nullus ē vere potens quātūcūq3 dominet. dicit ergo. Ille q volet se esse potētē domet aios feroces. i. crudeles: q crudelitate hō assimillatur feris. nec submittat colla victa libidie. i. cōcupie. fedis habenis. i. vitiosis motib⁹: l3 eni tellus indica. i. terra indie tremiscat tua iura longe. i. licet ptās tua extēdat se ad idiā. ⁊ l3 tibi seruiat vltima tile: que est insula vltra britaniā vbi sol facit solsticiū estiuū ⁊ vltra non ꝓgredit. tñ nō posse pellere atras curas. i. obscuras sollicitudines ⁊ fugare miseras q̄relas ꝓueniētes ex aduersitate fortūe nulla ē potentia. ¶ Nota q vere potens est qui sensualitatē subiicit rōni vñ Scñ. Si vis oia tibi subiicere: subiice te rationi. multos eni reges si rō te rexerit. Et Arist. 4. ethi. Queadmodū puez oz viuere fm pcepta pedagogi ita oz cōcupiscibile cōsonare rōni. Itē Seneca. Magnū iperiū regit q sibiipsi dñat. fortior ē q cupiditatē vincit q̄ qui hostē subiicit. Est. n. difficilissimū vincere seipsum. ⁊ Salomon. Fortior ē expugnator animi expugnatore vrbiu3.

¶ Prosa sexta tertii libri.

Loria vo q̄ fallax sepe q̄ turpis ē. Vñ non iniuria tragicus exclamat. O glia glia in millibus mortaliū nihil aliud facta nisi aurium inflatio magna. Plures eni magnū sepe nomē falsis vulgi opinionibus abstulerūt quo qd turpi⁹ excogitari pōt. Nā qui falso pdicant: suis ipsi necesse ē laudibus erubescant.

¶ Prosa sexta libri tertii.

Loria vo q̄ fallax. Ista ē sexta ꝓsa huius tertii i q̄ pħia ondit q gloria mūdana nō spectat ad verā btitudinē: nec fac vere beatū. Et prio ondit h de glia ꝓprie virtutis. scdo de glia q̄ ꝓuenit nobilitate sāguinis ibi. Jā vo. Prio ondit intētū de glia que ꝓuenit ex laude false virtutis. Scdo de illa glia que ex veris meritis ꝓcedit ibi. Que si et. Prio ondit talē rōne3. Illud qd ē fallax nō spectat ad btitudine3: nec facit btm: sed glia false acqsita ē fallax: igit ⁊c. Unde dicit i lra Glia vo q̄ fallax ē ⁊ q̄ turpis sup. satis p3. q aūt sit fallax ꝓbat auctoritate cuiusdā poete q tragedias cōposuit dicens. Vñ tragic⁹ qda3 exclamat ⁊ ponit auctoritatē eius in greco qd tantū sonat i latino. O glia glia in millibus mortaliū nihil aliud facta q̄ magna auriū inflatio qd māifestat dicens. Plures eni magnū nomē. i. gliam abstulerūt. i. false recepūt. falsis opinionib⁹ vulgi. ⁊ ondit q hmōi glia sit turpis dicēs. Quo. i. iam dicto. s. hic gliā falsis opinionib⁹. qd turpi⁹ excogitari pōt. q. d. nihil. Nā q falso predicant. i. laudant. necesse est vt ipi erubescāt suis laudib⁹. ¶ Nota q fm Tulliū gloria ē frequēs fama cū laude. Et ē duplex vana ⁊ vera. vana glia ē q̄ nullo ꝯficiēte ꝓcedit in esse. Uera ē q̄ nullo cōficiente non ꝓcedit in esse. fama aūt ē cognitio alicui⁹ nō solū in ꝓpinquo. sed ēt i remoto. ¶ Nota q fama inducit gliā3 falsam. glia falsa erubescentiā. Nā erubescētia est crimen igloriatiōis cātū ex aliquo turpi ꝑpetrato. Cū āt aliqs se cognoscat false acqsisse gliam tunc h timet manifestari ex cuius manifestatiōe incidit gliationē ⁊ verecūdiam.

¶ Que si ēt meritis conquesite sint quid tū sapientis adiecerint cōscientie: q bonū suū non populari rumore: sed conscientie veritate metitur. Quod si hoc ipsum ꝓpagasse nomē: nomen pulchrum videt: cōsequēs est vt fedū non extendisse iudicetur. Sed cum vti pauloante disserui plures gentes necesse sit eē: ad quas vni⁹ fama hominis nequeāt ꝓuenire: fit vt quē tu estimas esse gloriosu3 esse pro maxima parte terraz videatur inglorius Inter hec vo popularē gratiā nec cōmemoratio ne quidem dignam puto: que nec iudicio vero ꝓuenit: nec vnq̄ firma perdurat.

¶ Que si etia3 meritis conquesite. Hic pħia ꝓbat q glia meritis acqsita non spectat ad btitudinē. intendēs talē rōnē. Illud non spectat ad beatitudinē de quo nulla est cura sapienti. sed de glia ēt meritis acqsita nulla est cura sa.

pienti ergo &c. Maior est nota. Nam sapiens maxime cu rat btitudinē cum sit maxime felix. io. ethi. minorē pōit in littera dicens. Q uc. s. laudes spectantes ad gliam: lz sint conq̄site meritis. qd tñ adiecerint ↄscie sapientis: q bonū suum metit non rumore pplari sed veritate conscie quasi dicat nihil. Scdo ꝓbat idem per locū ab oppositis dicens Q d si pulchrum est propagasse nomē. ergo miserum ē nomen non propagasse: sed cū pro magna parte terrarū necesse sit nomen non esse ꝓpagatum necesse est pro maiori parte miserum esse: dicit ergo. Q d si h ipsum pulchrum videt scz propagasse. i. deuulgasse. nomen. i. gliam. ↄñs ē vt iudicet fedum non extendisse nomē. sed sicut pauloante disserui. necesse sit eē plures gentes. ad quas fama vnius hoīs nequeat ꝑuenire. fit. i. cōtingit. vt pro maxima parte terraꝝ ille uideat igloriꝰ. quē tu existimas gloriosum. & qr aliqs dr̄et sufficit ad btitudinē q homo sit glo̾sus i populo suo hñdo fauorem ppl'i. Dicit phia inter hec bona q̄ sunt in opatiōe virtuosa non puto grām popularē dignā cōmemoratiōe. que nec iudicio recte rōnis prouenit. nec vnq̄ firma ꝑdurat. ¶ Nota q sapienti non ē cura de gloria. qr dicit Macrobius. Sapiens fructū in ↄsciētia ponit stultus aūt in gl'ia. Et Seneca. Consciētiā potius q̄ famam attende. sed pleriq̄ famā. pauci ↄsciam verent.

¶ Nota q fama popularis nō ꝓuenit ex recto iudicio rationis. plus enim ppl's seqt inclinationē sensus q̄ iudiciū rōnis. Nec etiam fama coꝝ ꝑpetue durat. qr ẜm diuersas passiones vulgi variatur fama ppl'i. Vñ vulgares iudicāt ẜm concupiscentiā non ẜm rei veritatē. Pro tāto similes sunt auibus quarum intuitū nox illuminat & dies cecat. ex quarto huius prosa quarta.

¶ Jam vo q̄ sit inane: q̄ futile nobilitatis nomen quis non videat: que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namq̄ esse nobilitas queda᷑ de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicantur. Quare splendidum te si tuā non habes: aliena claritudo non efficit.

¶ Jam vo q̄ sit inane q̄ futile. Hic probat q gloria proueniens ex nobilitate sanguinis etiam non spectat ad verā beatitudinē. Et p̄io oñdit vanitatē hmōi glorie. scdo oñdit quid boni sit in nobilitate. ibi q si quid. dicit primo. iā vo qs non uideat quam inane quam futile. i. labile sit nomen nobilitatis. q. d. manifestū est. que. s. nobilitas. si refertur ad claritudinem. i. ad gloriam aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriantur. qd ꝓbat per diffinitionē nobilitatis dicens. Nāq̄ nobilitas videt esse quedam laus veniens de meritis parentū. q si predicatio. i. laus facit claritudinē: necesse est vt illi sint clari. qui predicant. i. laudātur hmōi aūt sūt parentes non tu: quare si non habes tuā claritatē que ex laude tua ꝓueniat aliēa claritudo non efficit te splendidum. i. gloriosum. ¶ Notādū q nobilitas sāguinis est iane & futile nomen. qr nihil ve nobilitat hominē nisi virtus. Vñ alanus in lib. de planctu nature. Quid tibi nobilitas: qd claꝝ nomē auoꝝ. Si seruus vitiis factꝰ es ipse tuis. Jtē nobilis est eni si qs virtute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. Et paup Henricus. Non presigne genus. non claꝝ nomen auoꝝ. Sed probitas va nobilitate viget. Et Sen. Nemo est melior altero nisi qui rectius ingeniū hz altero. & ad bonas artes aptiꝰ.

¶ Q d si quid est in nobilitate bonum. id esse arbitror solum: vt imposita nobilibus necessitudo videatur ne a maiorū virtute degenerent.

¶ Q d si qd est &c. Hic oñdit cuiusmodi bonū sit in nobilitate dicens. Si qd bonū est in nobilitate. illud solum esse arbitror. vt nobilibꝰ videat imposita necessitudo ne a virtute maioꝝ. i. ꝓgenitoꝝ degenerent sup. per mores vitiosos. melius est eni a patre ignobili descendere & morigeratum esse q̄ a nobili & per vitia degenerare. ¶ Notandū q gloriandū non est de nobilitate: qr dicit Sen. Si pulcher es lauda naturā. si nobilis lauda parentes. si virtuosus & sapiens lauda teipsum. si diues lauda fortunā: si potens expecta paulisper & nihil eris. ¶ Notandū ẜm Tulliū optima hereditas a patribus traditur liberis oī patrimonio prestantior. s. gloria virtutum & decor reꝝ gestaꝝ.

¶ Metrum sextum libri tertii.

Mne humanum genus in terris
Simili surgit ab ortu.
Vnus enim rerum pater est.
Vnus qui cuncta ministrat.
Ille dedit phebo radios.
Dedit & cornua lune.
Ille homines etiam terris.
Dedit & sydera celo
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus & proauos strepitis.
Si primordia vestra
Auctoremq̄ deum spectes:
Nullus degener extat.
Ni vitiis peiora fouens
Proprium deserat ortum.

¶ Metrum sextum tertii libri.

Mne humanū genus. Jstud est sextum metrū huius tertii qd dicit alamanicū ab inuentore dactilicū a pede ꝑdominante. trimetrū a nūero pedū. ypcatalecticū qr vna syllaba supabundat. In q metro phia ꝓbat oēs hoies esse nobiles preter vitiosos dicens. Oē genus humanū in terris cuiuscūq̄ sit ↄditiōis surgit ab ortu simili. qr ẜm aiam oēs sunt ab vno creatore. vnus. n. ē pater reꝝ. i. vnus creator sup. nobilis q cūcta ministrat. sup. gubernando. ille vnus pater dedit phebo radios suos. dedit lūe cornua: dedit hoies terris. i. habitare in terris. dedit celo sydera ꝓpter ornatū eius. Hic pater clausit aīos mēbris sup. corporeis aīos in quā petitos. i. acceptos. celsa sede. i. i celo. Igit nobile germen. i. nobile pricipiū. edit. i. ꝓducit. cunctos mortales. i. hoies. O hoies qd. i. ad qd. strepitis. i. cū strepitu iactatis genus vestrum & proauos vestros. si. n. tu spectes. i. cōsideres auctorem deum & primordia vestra nullus extat. i. est degener idest ignobilis. nisi fouens. i. opans peiora vitiis suis deserat ꝓpriū ortū. i. deū a quo processit. ¶ Nota q oēs hoies ex ea pte qua sunt hoies. sunt eque nobiles. cū eni nobilitas sit quedam excellentia ↄtracta ab origie. nobilitas hoīs pcipue dz attēdi ex ea pte qua est homo. s. ex pte anime. Cū igit in oibꝰ hoibꝰ sit eadē origo aie: qr oēs anime sunt a deo: oēs hoies sunt eque nobiles. Solū aūt illi sunt ignobiles qui degenerāt a sua origine. aīa aūt a sua origine ꝓducta est a deo. & est similis deo. ideo illi soli a nobilitate degenerant: qui vitiosis moribꝰ silitudinē dei deturpant: quam ex origine ↄtraxerunt. ¶ Nota dicit aīos celsa sede petitos: h loqt more platōico. q voluit oēs aīas simul eē creatas in celo & postea mitterent in corpora qd non est veꝝ. sed aie creant in corporibus. ergo loqt more platonico q ds aīas receptas i celo clausit mēbris corporeis & de h magis videbit. 9. metro huiꝰ tertii. ¶ Nota q oiū hoiū est vna origo. qr a deo sūt creati quē prēz oēs vocamus. & oēs aie sunt a deo. ergo nullus est nobilior alio ẜz creationē: lz ẜm ingeniū bñ. qr soli illi sūt ignobiles qui degenerant suam genealogiam cum descendūt

a virtutibus

a.virtutubus ꝛ adherent vitiis.

Prosa septima tertii libri.

Uid aūt de corporis voluptatib⁹ loq̄r quaꝝ appetentia qdē plena est anxietatis: satietas vo pēitentie. Quantos ille morbos. ꝙ intolerabiles dolores q̄si quedā fructum neqtie fruentiū solent referre corporibus: quaꝝ motus qd hēat iucūditatis ignoro. Tristes vo esse voluptatū exitus: quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget.

¶ Prosa septima tertii libri.

q Uid aūt ꝛc. Ista est prosa septima huius tertii. in qua pħia ōndit btitudinem non esse in voluptate. ꝛ p̄io ōndit hoc de voluptate generalr̄. scđo de qdā voluptate sp̄aliter. secūda ibi. Honestissima qdē. Primū probat dupliciter s̄m ꝙ ponit duas rōnes. scđa ibi. Que si btōs. Primo itēdit talē rōnem. In illis non ꝯsistit btitudo ad que sequuntur multe incōmoditates. sed ad voluptates sequūt multe incōmoditates: sicut declarat in littera ꝛ dicit. Quid loquar de voluptatibus corporis .i. delectationib⁹ corporalib⁹ quaꝝ appetentia.i. cupiditas plena ē anxietatis. qꝛ hō anxiat cū caret eo qđ cupit. satietas vo.i. plenitudo voluptatum plena ē pnie. i. pene. cum igit voluptatibus sit coniuncta anxietas ꝛ penitentia in eis non ꝯsistit btitudo. ꝛ addit quātos morbos ille voluptates ꝛ ꝙ intolerabiles dolores solent referre corporibus fruentium eis. quasi quēdam fructum neqtie sup. satis p3 quaꝝ voluptatū motus.i. affectus. qd hēat iucunditatis.i. voluptatis ignoro. q̄sq̄s aūt volet reminisci suarum libidinū.i. voluptatum. ip̄e intelliget.i. cognoscet. exitus.i. fines voluptatum eē tristes. ¶ Nota ꝙ duplex est voluptas.s. intellectualis ꝛ corporalis prima est ꝓsequenda.s. intellectualis: qꝛ ꝯsistit in speculatione animam beatificans. Scđa ē fugienda qꝛ ꝯsistit in delectatione sensuali corpus mortificans. vn̄ Seneca.5z. ep̄la dicit. Voluptates precipue extirpa que latronū more nos amplectūt vt strangulent. ꝛ Tullius. Voluptas impedit omne consilium. atq3: vt sic dicam: oculos pstringit mentiū. ꝛ inimica est rōni. nullū vult cū virtute hr̄e cōmertiū. ¶ Nota ꝙ voluptas plena est pnie: Narrat eni Ualerius ꝙ cum Demostenes. pbus quereret amorē3 Thaydis meretricis vt consensum ferret ei centū talenta petentis. Demostenes aspiciens in celū respondit. pro tanto precio nō emā tantū penitentie. sciebat eni ꝙ voluptatē inseparabilit sequit penitentia. ¶ Nota ꝙ voluptates multos morbos afferunt qꝛ dicit Seneca i quadā ep̄la. Multos morbos multa fercula fecerunt. Et vult Aristoteles in ethicis ꝙ laborantes in passiōibus venereis ꝛ crapule maxime transmutantur s̄m corpus. crapula eni plures occidit ꝙ gladius:

¶ Que si beatos explicare pñt: nihil cause est qn pecudes quoq3 beate eē dicant: quarum ois ad explendam corporalem lacunā festinat intētio.

¶ Que si btōs. Hic pħia probat ꝯclusionē prius positam alio mō deducendo ad incōueniens. Et est rō ista. Si i voluptatibus ꝯsisteret btitudo. seq̄ret ꝙ pecudes essent beate qđ est falsum. pecudes enim laborant ad explendā corporis voluptatem. vn̄ dicit. Que voluptates si possunt explicare btōs. nihil cause ē.i. nihil impedit. qn pecudes dicant eē beate. quaꝝ ois intentio festinat ad explendā corporalem lacunā.i. ingluuiem ventris. ¶ Notandū ꝙ cu3 felicitas sit bonū nature rōnalis: nullas bestias felicitabit: qꝛ tm̄ genus hoīum viuit arte ꝛ rōne. ¶ Notandu3 ꝙ ad fugam bestialium voluptatum hortat Aristoteles Alexandrum quadā ep̄la dicens. O Alexander declina a cōatibus bestialiū voluptatū que corruptibiles sunt. carnalis enim appetitus inclinat ad corporales voluptates que cōtristant intellectū. Et subdit. Conatus voluptatum generat carnalem amorem. Hic generat auaritia3 hec generat desiderium diuitiaꝝ. qđ generat inuerecundiā. inuerecūdia p̄sumptionē. p̄sumptio infidelitatē. infidelitas latrociniū ꝓpter que mala vitanda est voluptas.

¶ Honestissima qdē cōiugis liberorūq3 foret iucūditas: s3 nimis extra nāz dictū ē: nescio quē filios inuenisse tortores: quoꝝ ꝙ sit mordax quecumq3 cōditio: neq3 alias expertū te: neq3 nūc anxiū necesse ē admonere. In quo euripedis mei sentētiā pbo. q carētē liberis infortunio dixit eē felicem.

¶ Honestissima. qdē ꝛc. Hic pħia ōndit ꝙ btitudo nō consistit in quadam sp̄ali voluptate.s. in matrimonio que licita est pp generationem prolis. intendens talem rōne3. In illa voluptate non ꝯsistit felicitas que h3 anxietate3 sibi annexam. sed voluptas matrimonii. est hmōi sicut tangit in littera vnde dicit. Jucunditas coniugis ꝛ liberorum foret honestissima: sed nimis est extra nām dictum: qꝛ natura abhorret qđ volo dīc. qꝛ nescio.i. taceo. quē.i. aliquem inuenisse.i. habuisse filios tortores. quoꝝ filiorū ꝙ sit mordax.i. [illegible] quecūq3 conditio siue bōa siue mala neq3 ne[illegible] admonere al's expertu3 neq3 necesse ē admone[illegible] te nunc anxium idest quo ego probo sententiam. Euripedis mei philosophi q dixit carente3 liberis infortunio felicem esse ¶ Notandum ꝙ anxietas inest patribus propter malitiam filiorum. Narrat enim Euripedes tropius in historia romanorum ꝙ demetrides in suos seuiens filios: duos ex eis interfecit. ꝛ cum persequeretur tertium ille cōgregato exercitu obsedit patrem. Pater āt videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiam pater anxiatur de bonis filiis pp incensam dilectionem eoꝝ ꝛ promotionē qbus si aliqs aduersi contigerit. pr̄ reputat se infelicem. Ex quo p3 ꝙ voluptas coniugalis habet anxietatem sibi annexam.

¶ Metrum septimum tertii libri.

Habet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes:
Apiumq3 par volantum
Ubi grata mella fudit
Fugit: ꝛ nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

¶ Metrum septimum tertii libri.

Habet h̄ voluptas ois Istud est metrū septimū huius tertii qđ dicit anacroanticū ab inuentore. Jambicū vel anapesticū a pede predominātē: qꝛ h3 primū pedem anapesticum ꝛ reliqs iābos. ꝛ est dimetrū.i. q̄ttuor pedū. catalecticu3 qꝛ deficit syllaba. nā post tres pedes remanet vna syllaba de quarto pede. In quo metro pħia ōndit quid mali cōsequatur oēm voluptatem. ois enim voluptas preter anxietatem sibi annexia3 est trāsitoria qđ confirmat p qđdam exemplum dicens. Omnis voluptas h3 hoc qđ dicam. qꝛ voluptas agit.i. vexat fruentes stimul'.i. punitionibus. ꝛ est par.i. similis. stimulis apiū volantum. vbi pro postꝙ apis fudit grata mella. fugit ꝛ ferit corda icta.i. pcussa anxietate. ꝛ nimis tenaci morsu.q.d. iocunditas voluptatis nimis est transitoria. sed anxietas quam affert nimis est permansura. ¶ Notandum licet ois voluptas corporalis primo delectet ꝛ postea pungat admodum apum. cu3 hoc maxime inuenitur in voluptate venerea. ad cuius fugam Arist. hortatur Alexandrum dicens. O clemens impator noli te multum inclinare ad coitum. qꝛ coitus est queda3 proprietas porcorum. que igitur tibi gloria si exerceas vitium bestiarum ꝛ actus brutorum. Crede mihi indubitāter ꝙ coit⁹ ē dstructō corpis abbreuiatō vite. corruptio virtutu3. legis transgressio. ꝛ generat femineos mores. Qua

liter autem sit fugienda delectatio venerea docet alanus in de planctu nature dicens. Si venerem fugare velis. loca tempa vita. Nam locus et temp⁹ pabula donat ei. Et paup henric⁹ loqns de amore dicit. Proscribas igit gladiis et fustib⁹ ipm. Et fugiendo fuga fuga sola fugat.

¶ Prosa octaua tertii libri.

Nihil igit dubium est qn he ad beatitudinē vie deuia qdā sint: nec pducere eo quemq̄ valeant ad qd se pducturas eē pmittunt. Quātis vo iplicate malis sint breuissime mōstrabo. Quid eni pecuniā ne congregare conaberis: sz eripies habenti. Dignitatib⁹ fulgere velis: danti supplicabis. Et qui precire ceteros honore cupis: poscendi humilitate vilesces. Potentiam ne desideras: subiectoruz insidiis obnoxius periculis subiacebis. Gloriam petis: sz p aspera queqz distractus: securus eē desistis: Voluptariā vitā degas: sz qs ñ spnat atqz abiiciat vilissime fragilissimeqz rei corporis seruum

Prosa octaua tertii libri.

Nihil igit. rc. Ista est octaua prosa hui⁹ tertii in qua phia ostēdit q̄tis malis sint implicata predicta bona in quib⁹ aliqui posuerūt felicitatem. secūdo ondit q̄ exilia sunt corpis bona ibi. Iā vo. Primo dicit. Nulli dubiū est predicta consideranti quin he vie quib⁹ nituntur hoies ad beatitudinez puenire sint quedā deuia. nec valeant quēq̄ pducere eo. i. illuc ad qd promittūt se eē pducturas. q̄tis vo malis sint implicate breuissime mōstrabo. Quid eni supplendo est sine malo. q. d. nihil. vnde subdit. Pecuniaz cōgregare ne conaberis. i. laborabis. sed eripies. i. recipies habēti: et ita implicaberis malo violentie. vel fulgere dignitatibus danti supplicabis. et qui cupis ceteros preire honore tu vilesces humilitate poscēdi: potentiā ne desideras. subiacebis piculis subox. gliam petis. sed p aspera distractus securus eē desistis. Voluptariā vitā degas sed quis nō spernat atqz abiiciat tanq̄ cōtēptibilē seruū vilissime. q̄ pro et fragilissime rei. s. corpis. ¶ Notandū q̄ homo querens pecuniā incidit in malū violentie. qz omnis pecuniosus est violentus. prio ethi. Sz querēs dignitates et honores humiliādo se aliis supplicabit. Sed dic sene. in li. de bñficiis Molestū est verbū et onerosum demisso vultu dre. rogo. Querens autē potentiā et gliam: oportet q̄ propter potentiam et gloriā defendendā psecutionibus iprobox se obiiciat. et sic securus eē desistit. Querens aūt vitaz voluptuosam oz q̄ corpi seruiat. Sed dicit sene Maior sū et ad maiora genitus sum q̄ q̄ sim mancipium idest seruus mei corporis quod non aliter aspiciam q̄ aliquod vinculum mee libertati circundatum.

¶ Iā vo q bōa p se corporis ferūt: q̄ exigua q̄ fragili possessiōe nitunt. nō. n. elephātes mole: thauros robore superare poteritis. Nō tigres velocitate pibitis: Respicite celi spaciū: firmitudinē celeritatē: et aliqñ desinite vilia mirari. qd qdē celuz nō his potius ē: q̄ sua qua regit rōne mirādū

¶ Jam vo. Hic phia probat in speciali q̄ vilia sūt bōa corporis q̄ aliqui reputāt exilia bona. secūdo breuiter recolligit supradicta ibi. Ex quib⁹ omnib⁹. Primo ostēdit intētum de magnitudine. fortitudine. et corporis agilitate. secūdo de pulchritudine. ibi. forme vo. Primo ostēdit. q̄ hō non debet mirari de magnitudine fortitudine et agilitate corporis qz illa excellentius inueniunt in brutis q̄ in hoibus dicens. Jam vo qui ferūt. i. cupiūt. bona corporis p se. i. gratia sui tanq̄ sint optia q̄ exigua. i. valde vilia. q̄ fragili possessione nitunt. i. laborant Nō eni elephantes mole. i. magnitudine. superare. i. excedere poteritis. nec thauros robore. i. fortitudine. Non tigres preibitis velocitate. Respicite spacium. i. magnitudinez celi. firmitudinem idest fortitudinem celi. celeritatem. i. velocitatem ei⁹ et aliquando desinite. i. cessate. mirari vilia. i. iferiora bona. quod quidem celum non his predictis potius immo multominus mirandum est q̄ sua rōne. i. intelligentia q̄ regitur. sic similr in hoie multomagis laudanda sunt bōa rōnis q̄ bona corpis. ¶ Nota q̄ bona corporis sicut magnitudo fortitudo agilitas non multum sunt miranda. qz dicit sene. Non magnitudine et corporis velocitate magne res geruntur sed virtute. Vñ catho. Consilio pollet cui vim nā negauit. Item sene. Excellentia ingenii potest latere sub quacūqz pelle. ¶ Nota fm Isidorum in li. ethimo. Elephantem greci a magnitudine corporis putant dictum. eo q̄ formā montis preferat. apud indos vo dr barro eo q̄ vox eius barritus. dr. dentes ei⁹ ebur. rostrū eius pmosade dicit. ¶ Nota fm isidox. Tigris ē bestia variis coloribus distincta. mirabilis velocitatis. ex cuius noie qdā fluui⁹ tigris appellat q rapacissim⁹ ē oium fluuiorū. Et sciendū q̄ p bestia dr hec tigris i gētiuo tigris vel dis. sed p fluuio dr tm hic tigris. et i gtio hui⁹ tigris

¶ Forme vo nitor ut rapid⁹ ē: vt velox: et vernaliū flox mutabilitate fugatior. Qd si: ut aristoteles ait: linceis oculis hōies vterent ut eox visus obstātia penetraret: nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis supficie pulcherrimū corp⁹ turpissimū videret: Igit te pulchrū videri ñ tua nā sz oculox spectantiū reddit infirmitas. sz estimate q̄ vultis nimio corpis bōa. dū sciatis hoc qdcumqz mirami triduane febris igniculo posse dissolui. Ex qb⁹ oib⁹ illud ēt i sūma redigere lz. q̄ hec q̄ nec pstare. q̄ pollicētur bōa pñt. nec oim bonox cōgregatōe pfecta sūt. ea nec ad btitudinē qsi qdā calles ferūt: nec beatos ipsa perficiunt

¶ Forme vo ni. Hic phia ostendit intētū de pulchritudine forme sup. q̄ sit exile bonum. qz est transitoria. et qz est tantum superficialis. et dicit vero p sed nitor. i. pulchritudo forme ut. i. q̄ rapidus est. vt. i. q̄ velox. i. velociter ē trāsiens. et est fugatior. i. mutabilior. mutabilitate florū vernaliuz. q. d. satis est euidens. Unde si hoies vterētur linceis oculis vt ait aristo. ita vt eorum visus penetraret obstantia. s. corpora. nōne illud corpus alcibiadis superficie pulcherrimum introspectus visceribus turpissimum videretur. quasi dicat sic. Ex quo concludit phia. Igitur te pulchrum videri. non reddit. idest facit tua natura. sed infirmitas oculox spectantium. et subdit. Sed estimate q̄ nimio vultis bona corporis. duz sciatis. hoc quodcūqz fuerit de bonis corpis posse dissolui igniculo. i. calore febris triduane. febris enim acuta fm medicos quandoqz tertia die perimit. Et tunc breuiter recolligit supradicta dicens. ex quib⁹ oibus lz redigere in summā. q̄ hec. s. pdicta bona. nō possūt pstare ea q̄ pollicent. i. pmittūt. nec pfecta sunt congregatione oim bonox. nec ad beatitudinē ferunt qsi quidā calles. i. via. nec ipsa pficiūt beatos. ¶ Notandū q̄ pulchritudo corpis non ē durabilis qz dicit virgilius. O formose puer nimiū ne crede colori. Alba ligustra cadunt vacinia nigra legūtur. ¶ Notandum q̄ cōiter dicitur q̄ visus linceus obstantia corpora penetrat: sz illd nec ab aristotile nec ab aliquo autētico inuenit. vñ isido. in li. ethimologiax loquens de lince dicit. q̄ linx dictus ē qz in lupox genere numerat bestia maculis distincta. tergo vt pardus sed silis lupo cuius vrinā cōuerti in duriciē preciosi lapidis dicūt qui ligurius appellat. Nihil āt dic Isido. d penetratiōe visus. ¶ Nota q̄ alcibiades mulier fuit

fuit pulcherrima quã videtes quidã discipuli arist. duxerũt eã ad aristotelẽ ut ipsã videret. q̃ visa dixit. Si hoies linceos oculos haberẽt vt queq3 obstãtia penetrarent itro specta visceribus corpus quod apparet pulcherrimũ tur pissimum videretur.

¶ Metrum octauum libri tertii.

Eu heu que miseros tramite deuio
Abducit ignorantia.
Non aurum in viridi queritis arbore:
Nec vite gemmas carpitis.
Non altis laqueos montibus abditis
Ut pisce ditetis dapes.
Nec vobis capreas si libeat sequi
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris.
Que gemmis niueis vnda feratior.
Vel que rubentis purpure
Necnon que tenero pisce. vel asperis
Prestent echinis littora.
Sed quonam lateat q̃ cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent.
Et quod stelliferum trãs abiit polum.
Tellure demersi petunt

¶ Metrum octauum tertii libri.
Eu heu q̃ miseros tramite deuio. Istd ẽ octauũ metrũ hui⁹ tertii cui⁹ prim⁹ v̄sus dr̄ metrũ asclepidiacũ ab inuentore. coriãbicũ a pede pdñante. Secũd⁹ versus dr̄ metrũ archilogicũ ab inuẽtore: iãbicũ a pede pdñante. In quo metro pbia deplãgit errorẽ hoiz q in q̃rẽdo minima bõa sũt prudentes. sz in q̃rẽdo summũ bonũ abducũt ignorãtia. prio facit hoc. scdo pcat ut homines tediati falsis bõis redeant ad vez bonum. scda ibi. Quid dignũ. Dicit ergo. Heu ẽ interiectio dolentis ⁊ ẽ dissillabũ pp metz. q̃ ignorantia abducit miseros deuio tramite. i. transuersa via sup. a võ bono. vos hoies nõ q̃ritis aux in viridi arbore. nec carpitis gẽmas in vite. vos non abditis. i. nõ abscõditis. laqos p captura pisciũ in altis mõtib⁹: vt ditetis dapes pisce. ⁊ si vobis libeat seq capras non captatis. i. nõ accedititis vada tyrrbena. i. mare tyrrbenũ qd ẽ in ytalia. qnetiã p certe. hoies norũt. i. nouerunt: ipsos recessus abditos. i. abscõditos fluctib⁹ equoris. etiã hoies. norũt q̃ vnda sit feracior. i. abũdãtior. niueis gẽmis. i. margaritis: vl q̃ vnda sit feracior rubẽtis purpure. i. cõchilioz quoz sanguie fit purpura. ⁊ hoies norũt q̃ littora p̄stent. i. abũdent. tenero pisce. vel aspis echinis. i. talib⁹ piscib⁹. sz quonã. i. vbi lateat bonũ. s. beatificũ. qd cupiũt nescire sustinẽt ceci existes. ⁊ illud bonũ qd abiit trãs polũ stelliferũ. illd hoies demersi cecitate ignorãtie. petũt tellure. i. q̃rũt in terra. ¶ Notãdũ fz Isido. li. ethimol. caprea ẽ agrestis capra. q̃ q2 acutissime videt greci eã midercusce põ. i. dorcas appellauerãt. ¶ Notãdũ fz isidoz q2 echin⁹ ẽ piscis puus semipedalis q aderendo videt retinere nauẽ ⁊ est piscis asprim⁹ admodũ ericii ad edendũ satis suauis.

¶ Quid dignum stolidis mentibus imprecer.
Opes honores ambiant.
Et cum falsa graui mole parauerint.
Tum vera cognoscant bona.

¶ Quid. ⁊c. Hic pcat pbia vt p⁹ tediũ falsoz bonoz hoies redeant ad vez bonũ. Et dicit. qd dignũ ego iprecer stolidis mẽtib⁹ hoim. q. d. nihil aliud nisi hoc q2 hoies ambiant ipsos honores ⁊ opes ⁊ cũ pauerint. i. acqsiuerit sibi falsa bõa. graui mole. i. tediosa sollicitudie. tãdẽ tedio ducti cognoscãt vera bõa. ¶ Notãdũ q2 ista depcatio pbie n̄ ẽ ex maliuolẽtia. sz ex benignitate: ⁊ iõ nõ cpiat q2 hoies p maneãt i desiderio bonorũ tpaliũ. sz ut illd desideriũ magis sit eis mediũ pducẽdi ad vez bonũ nec ipa imprecat cupiditatem vel ambitionem honoris adesse sed ut quib⁹ adest per hoc ad verum bonum deducantur.

¶ Prosa nona libri tertii.

Actenus mẽdacis formã felicitatis oñdisse sufficerit quã si pspicaciter ituer is ordo ẽ deinceps q̃ sit vera mõstrare. b. Atq video inq̃: nec opib⁹ sufficiẽtiã: nec regnis potẽtiã: nec reuerẽtiã dignitatib⁹: nec celebritatẽ glĩa nec leticiã voluptatib⁹ posse cõtingere. P. An ẽt cãs cur id ita sit dep̄hẽdisti. b. Tenui quidẽ veluti rimula mihi videor ituer i: sz ex te cognoscere aperti⁹ malim. P. Atqui promptissima rõ est.

b

¶ Prosa nona tertii libri.
Acten⁹ mẽn. Ista ẽ. 9. psa hui⁹ tertii i qua pbia vult oñdere q̃ sit vera btitudo. Et prio ptinuat dicta dicendis. scdo assignat cãm false felicitatis. tertio ostẽdit q̃ sit vera felicitas. scda ibi. Q d. n. tertia ibi. Hẽs igit̄ inqt ⁊ formã P. rio dicit. Hacten⁹. i. hucusq3 sufficerit oñdisse formã mendacis felicitatis. i. false. q̃ si pspicacit̄ intueris. i. psideres. ordo ẽ. i. restat mõstrare. deinceps. i. postea. q̃ sit vera felicitas. Et dicit boe. Ego video nec opib⁹ sufficientiam posse ptingere. nec regis potentiã. nec dignitatibus reuerẽtiã. nec celebritatẽ glĩa. nec leticiã voluptatibus q̃ tñ videt̄ pmittere. Et sic falsa felicitas est in eis. ⁊ dicit pbia. Nũqd tu dep̄hẽdisti. cãs cur illud ita sit. Et dicit boe. Ego videor ituer i. i. cognoscere. tenui rimula. q. d. ñ plene sz ipfecte video illas cãs. sz apti⁹ cognoscere mal̄. i. magis vellẽ ex te. ⁊ dicit pbia Atq pro certe. rõ. i. cã false. felicitatis pmptissima ẽ. ¶ Nota q2 falsa felicitas dr̄ mẽdax eo q2 ñ adiplet qd pmittit. diuitie. n. pmittũt sufficiẽtiã. dignitates reuerẽtiã. quã nõ pferũt sic pz ex pdictis ¶ Nota q2 cognitio false felicitatis vtilis ẽ: q2 cognitio mali expediẽs ẽ ad cautelã fm alanũ in deplãctu nãe. q2 malũ ñ vitat̄ nisi cognitũ. ⁊ q2 noticia mali duc in cognitionẽ bõi p oppositũ. igit̄ vult pbia prio assignare cãs false felicitatis. ⁊ tũc oñdere q̃ sit va felicitas.

¶ Qd eni simplex ẽ idiuisumq3 nã: id error hũanus sepat. ⁊ a võ atq3 pfecto: ad falsũ ipfectũq3 traducit. An tu arbitraris hoc qd nihilo idigeat egere potẽtia. b. Minime inq̃. P. Recte tu qdẽ nã si qd ẽ qd i vlla re ibecillioris valẽtie sit. i hac p̄sidio necesse ẽ egeat alieno. b. Ita ẽ iq̃. p. Igit̄ sufficiẽtie potẽtieq3 vna eadẽq3 ẽ nã. b. Sic videtur. P. Qd võ huiusmõi sit spnẽdũ ne ẽẽ cẽses an ẽ rez oim veneratõe dignissimũ. b. At hoc in q̃ nec dubitari qdẽ pt. p. Addam⁹ igit̄ sufficiẽtie potẽtieq3 reuerẽtiã. ut hec tria vnũ ẽẽ iudicemus b. Addamus siquidẽ vera volumus pfiteri. p.

¶ Quod. n. simplex ẽ Hic pbia assignat cãz false felicitatis ⁊ declarãs eã oñdit. q2 sufficiẽtia. potẽtia. ⁊ reuerẽtia. glĩa ⁊ leticia sint vnũ i re. secũdo oñdit quõ hoies ista sepãt abiuicẽ secũda ibi. Hoc igit̄ qd ẽ vnũ. Prio dicit q2 cã false felicitatis ẽ. q2 error hũan⁹ id qd ẽ simplex. ⁊ indiuisũ nã sepat. i. diuidit ⁊ error hũanus traducit a võ bono ⁊ pfecto ad falsum ⁊ ad ipefectũ bonũ. Et tũc declarat istã cãz oñdẽs q2 reuerentia. potẽtia ⁊ oĩa talia sũt vnũ ⁊ idẽ in re. ⁊ prio oñdit potẽtiã idẽ ẽẽ cũ sufficiẽtia. ⁊ dic. An tu arbitraris illud qd nihilo indigeat illud egere potentia. Et rñdet boe Minime inq̃. pbia approbat dicens. Recte tu qdẽ

rſides. Nam ſi quid eſt quod ſit valētie imbecillioris. i. potē tie debil' in vlla. i. in aliq̄ re. neceſſe ē ꝙ hoc egeat alieno pſi dio. Et dicit boe. ita ē inq̄. Cōcludit ergo pħia dicēs: igi tur vna ⁊ eadē ē natura ſufficiētie ⁊ potētie: ⁊ dicit boetiꝰ ſic videt. Tūc pħia oñdit dignitatē eſſe eandē cū p̄dictis dicēs. Qd vero hmōi ſit. ſ. ſufficiēs. ⁊ potēs. nc. i. nūqd il lud cenſes. i. iudices ſpernēdū tāq̄ idignū. an ꝯ nō ſpnen dū ſꝫ dignissimū veneratiōe oīm rex. Rñdet boe. Nō pt dubitari qn hoc ſit dignissimū oī veneratiōe. ⁊ pħia adda mꝰ ergo ſufficiētie ⁊ potētie reuerētiā ꝙ hec tria vnū iudi cemꝰ ⁊ dicit Boe. addamꝰ ergo ſi volumꝰ va ꝯfiteri. ¶ No tādū ꝙ potētia idē ē ſufficiētie q̄. n. aliqd oīo ſit ſufficiēs. ita ꝙ nulliꝰ egeat ⁊ ꝙ careat potētia ꝯdictionē includit: ſi carꝫ potētia reſpectu alicuiꝰ poſſis nō eēt oīno ſibi ſufficiēs

¶ Notādū cuicūq̄ ineſt ſumma ſufficiētia. ⁊ ſumma poten tia: eidē ineſt ⁊ ſumma reuerētia. inq̄tū. n. aliqd hꝫ rōnē pricipii. intātū eſt dignū reuerētia. vñ filii reuerēt pr̄es. q̄ ſunt pricipiū eē coꝝ. ⁊ ſerui dños. q̄ ſunt pricipia ſeruo rū in mādato mouētia cos p ipiū. ⁊ reueremur viros vir tuoſos. q̄ ſūt pricipia gubernātia vitā pollitica. Potētia autē dicit rōnē pricipii. vñ illud ē maxime pricipiū qd eſt potentiſſimum ⁊ ideo tale reuerendiſſimum.

¶ Quid vero inqt: obſcuꝝ ne hoc atq̄ ignobile cēſes eē: an oī celebritate clariſſimū. Cōſidera ve ro ne qd nihilo indigere: qd potētiſſimū qd hono re dignissimū eē cōceſſū ē egere claritudine: quā ſibi p̄ſtare nō poſſit: atq̄ ob id aliq̄ ex pte videat abiectius. B. Nō poſſū inq̄ qn hoc vti eſt: ita ēt celeberrimū eē cōfitear. P. Cōſeq̄ns igit ē vt claritudinē ſuperioribꝰ tribꝰ nihil differre fatea mur. b. Conſequit in q̄. p. Qd igit nulliꝰ egeat alieni: qd ſuis cūcta viribus poſſit: qd ſit clarū at q̄ reuerēdū: nōne hoc ēt cōſtat eē letiſſimū. b. ſꝫ vñ huic inquā tali meror vllus obrepat: nec cogi tare quidē poſſuꝫ. Quare plenū eē leticie ſiquidē ſupiora manebūt neceſſe ē ꝯfiteri: P. Atqui illd quoq̄ p eadē neceſſariū ē: ſufficientie potētie: cla ritudis: reuerētie: iocūditatis: nomina quidē eſſe diuerſa: nullo vero modo diſcrepare ſubſtantiaꝫ b. Neceſſe eſt inq̄.

¶ Quid vero inqt. Hic oñdit p̄dictis eē annexā gliam et le ticiā dicēs. Quid vero cēſes. i. iudices. Illud qd eſt ſuffi ciētiſſimū potētiſſimū reuerēdiſſimū eſt ne hoc obſcuꝝ et ignobile vel ē clariſſimū oī celebritate. i. glia. Rñdet boe. Ego ꝯfitear illd eē celeberrimū. i. glioſiſſimū ſicut ē. Tūc pħia cōcludit dicēs. Cōſeq̄ns igit ē vt fateamur claritudi nē. i. gliam nihil differre a tribꝰ ſupioribꝰ. ⁊ dicit boetius Cōſeqt inq̄. Tūc pħia oñdit idē de leticia dicens. Illud quod nulliꝰ alieni egeat. ⁊ qd cūcta ſuis viribꝰ poſſit qd ſit reuerēdū ⁊ claꝝ nōne hoc ē letiſſimū. rñdet boe. nō poſſū cogitare. vñ tali vllus meror obrepat. i. itret. Tūc ꝯcludit pħia dicēs. Si ſupiora manebūt vera neceſſe ē illud ple nū eē leticie. ⁊ p eadē cōceſſa neceſſe eſt eē noīa diuerſa ſuf ficiētie. potētie. claritudinis. reuerētie. ⁊ iocūditatis. ſꝫ ſub ſtātiā eoꝝ nullo mō diſcrepare. qd cōcedēs boe. dicit ne ceſſe eſt inq̄. ¶ Notādū ꝙ oēs creature ꝯpant ad deū ſi cut effectus ad ſuā cām. ⁊ q̄ noticia cuiuſlibet cauſe relu cet ī ſuo effectu neceſſe ē ipſiꝰ dei hr̄e noticiā p effectū ⁊ no ticiā cū laude. q̄ effectꝰ dei repñtat ipm ſub rōne bonita tis ⁊ perfectiōis q̄ ē mā laudis. cū aūt glia ſit clara cū lau de noticia neceſſe ē pricipiū oīum rex. qd ē ſufficiētiſſimū potētiſſimū ⁊ reuerēdiſſimū. ēt eē glioſiſſimū. ¶ Notan dū ꝙ ſufficiētiſſimo nullū bonū deeſt. ⁊ tale hꝫ appetitum q̄etatū in bono adepto. q̄es aūt appetitꝰ ī bono adepto ē le

ticia. ergo bonum ſufficientiſſimuꝫ ēt eſt letiſſimū. ¶ No tādū ꝙ oīa iſta ſufficiētia. potētia reuerentia glia. ⁊ leticia ſunt vnum in ſba. non āt ſunt vnū in ſba ſicut aggregatuꝫ ex diuerſis rebꝰ tūc. n. eēt ibi cōpoſitio ꝙ repugnat potētiſ ſimo ⁊ digniſſimo eo ꝙ ſimpliciora digniora ſunt cōpoſi tis. ſed de hoc poſtea melius patebit.

¶ P. Hoc igitur qd ē vnū ſimplexq̄ natura pra uitas hūana diſptit: ⁊ dum rei q̄ ptibꝰ caret par tē conat adipiſci. nec portiōeꝫ q̄ nulla ē: nec ipaꝫ quā mime affectat aſſeqt. b. Quo nā mō inquā. P. Qui diuitias inqt petit penurie fuga de potē tia nihil laborat vil' obſcuruſq̄ eē mauult. multas etiā ſibi naturales quoq̄ ſubtrahit voluptates: ne pecuniā quā parauit amittat. Sꝫ hoc mō nec ſufficiētia qdē cōtingit ei quē valētia deſerit: quē moleſtia pūgit: quē vilitas abiicit. quē recōdit ob ſcuritas. Qui vo ſolū poſſe dſiderat: pfligat opeſ dſpicit voluptates honorēq̄ potētia carētē gliaꝫ quoq̄ nihil pēdit. Sꝫ hunc quoq̄ q̄ multa defi ciant vides: fit. n. vt aliqn neceſſariiſ egeat: vt an xietatibus mordeat. Cūq̄ hec depellere neq̄at. etiā id quod maxie petebat. potēs eē deſiſtat. Si milr rōcinari de honoribus. glia voluptatibꝰ lꝫ. Nā cū vnumquodq̄ hoꝝ idē quod cetera ſit. qſ qs hoꝝ aliqd ſine ceteris petit: nec illud quidem quod deſiderat apprehendit.

¶ Hoc igit ⁊c. Hic pħia oñdit qualr hoīes illud qd eſt vnū re diuidūt. ſecūdo mouet dubitationē ibi. Quid igit inq̄ Pmo oñdit quō hoīes diuidūt illud quod eſt vnū. ⁊ dicit Illud qd eſt vnū ⁊ ſimplex natura. illud diſptit. i. diuidit prauitas hūana. i. prauꝰ error hoīum querēdo vnum ſine alio. ⁊ dū hoīes conant. i. laborāt adipiſci ptē rei. que pti bus caret hō nō aſſeqt vllā portionē. i. ptē nec ipam rem integrā quā affectat. ⁊ q̄rit boe. Quo nā modo diuidunt hoīes iſta dic pħia. q petit diuitias ppter fugā penurie. i. cā ſufficiētie nihil laborat de potētia. ſꝫ mauult. i. magis vult eſſe vilis. i. indignꝰ ⁊ obſcurꝰ. i. inglius. ⁊ ita nihil cu rat de dignitate ⁊ glia. talis ēt ſubtrahit ſibi multas vo luptates naturaleſ, ne amittat pecuniā quā pauit. i. lucra tus ē. ſꝫ h mō ne ſufficiētia ꝯtigit ei. quē valētia. i. potētia deſerit: quē moleſtia pūgit. quē vilitas. i. irreuerentia abii cit. quē obſcuritas. i. infamia recōdit. q. d. nō. Tūc oñdit de potētia idē. d. Qui vo ſolū deſiderat poſſe. i. potētiā il le pfligat. i. diſpgit opes deſpicit voluptates ⁊ honorē ca rētē potētia. ⁊ nihili pendit gliam. ſed vides hunc ſupple potētē q̄ multa deficiāt. fit. n. aliqn vt talis egeat neceſſa riis. vt mordeat anxietatibꝰ. ⁊ cū nequeat iſta depellere ēt illud qd maxime petebat. deſiſtat eſſe potēs. Silr licet rōcinari de aliis tribus. ſ. de honoribꝰ de glia. de volu ptatibꝰ ſicut de p̄dictis duobꝰ. nā cū vnūquodq̄ hoꝝ pfe cte acceptū ſit idē qd cetera vt declaratū eſt qſqs petit ali qd hoꝝ ſine ceteris nō apprehēdit illud qd deſiderat.

¶ Notandū qui q̄rit ptē rei indiuiſibilis ptē nō iueniet nec ipam rem cuiꝰ ptē querit. q̄ in reꝝ natura indiuiſibile par tē ñ hꝫ. cūq̄ igit p̄dicta q̄nq̄. ſ. ſufficiētia. reuerētia ⁊c. ex pte rei ſint vnū ⁊ idiuiſibilia: licet differāt nominibꝰ. q q̄ rit vnū ſine alio nō inueniet. ¶ Notandum ꝙ iſta q̄nq̄ put inueniūt in rebus ſenſibilibus in qbꝰ hñt eſſe mō im perfecto ⁊ diminuto ſic vnū inuenit ſine alio. inquantuꝫ aūt accipiūt ſm eē pfectū. ⁊ ſm eē ſummū put inueniūt in btitudine. ſic ſūt idem idiuiſibilr. ⁊ vnū nō inuenit ſine alio q̄ ſumma ſufficiētia eſt btitudo. ſumma reuerētia eſt btitudo. ſumma potētia ē btitudo. ⁊ ſic de aliis. ¶ Notā dū ꝙ q̄ hō nālr deſiderat btitudinē. tūc vnūquodq̄ pre

dictoꝝ

Uerbi gratia. Numerus quadratus est qui constat ex ductu suiipsius in seipm̄. dicendo bis duo. tertia. bis duo in quaternariũ: ⁊ ter tria in nouenariũ. ⁊ accipe vnum numerum mediũ proportionabilem. sc3 senariũ qui ſm eande3 proportionẽ excedit quattuor in qua excedit a noue. sicut enim nouem continẽt sex ⁊ mediã partẽ sex. ita sex cõtinẽt quatuor ⁊ mediam ptẽ quattuor. Sic similr̃ est in elementis. Nam ignis ⁊ aqua in duabus qualitatibus contrariantur. ignis. n. est calidus ⁊ siccus aq̃ frigida. ⁊ hũida q̃ colligantur vno medio sup. aere. qui conuenit cum igne in caliditate: ⁊ cum aqua in humiditate. similiter est de aere ⁊ terra respectu aque. Secundum hanc sententia3 littera sic exponit: Tu ligas elementa numeris. idest proportionib⁹ numeralibus. ut frigora. idest aque que frigide sunt. conueniant flammis. idest ignibus. qui calidi sunt per vnum elementum mediũ qđ est aer. ⁊ arida. idest terre que aride sunt conueniant liquidis idest ptibus aeris que humide sunt per elementum medium quod est aqua.

¶ Tu triplicis mediam nature cuncta mouente3
Connectens animã per consona mẽbra resoluis.
Que cum secta duos motu3 glomerauit in orbes
In semet reditura meat: mentẽq3 profundam
Circuit: ⁊ simili conuertit imagine celũm.

¶ Tu triplicis mediã nature cuncta mouente3: Hic philosophia ostendit sapientiam ex anime mundi productione vbi sciendum ꝙ ista littera cõmuniter exponitur ad intentionẽ platonis in thymeo. sed quia ista expositio est difficilima ⁊ modice vtilitatis ego eam ptranseo: ⁊ pona3 facilẽ expositionem. que est de mente aristot. Ad cuius euidentiam est notandum. ꝙ per animam mundi hic intelligit intelligentia mouens orbem. que ꝑ motu3 virtute3 suam influit inferioribus. ⁊ hec intelligentia dicit media inter deum ⁊ animam humanam. Sicut eni in dignitate ⁊ perfectione excedit a deo sic ipa excedit animã nostrã. ¶ Notandum ꝙ intelligentia huiusmõi dicit esse triplicis nature propter tres operationes quas habet. scil3 mouere orbem. intelligere deum. ⁊ intelligere seipsam. ¶ Notandũ ꝙ orbes celestes dicuntur consona membra itelligentie quia per ipsos tanq3 ꝑ organa et instrumenta intelligentia influit inferioribus. licet eni intelligentia prima intentione moueat propter se tamen secunda intentione mouet propter inferiora. His p̃missis littera plana erit. vnde dicit sic. Tu deus animam supple mundi que est intelligentia. mediam sup. inter deum ⁊ animam humanam. triplicis nature. idest triplicis operationis. mouentem cuncta supple inferiora per influxum illum tu connectens resoluis. idest distinguis. eam per consona membra idest per conuenientes orbes que anima cu3 secta. idest diuisa quãtum ad operationes. glomerauit. idest impressit motum in duos orbes sup. in orbem primi mobilis. ⁊ in orbem planetarum. ipsa reditura: idest reflexa meat. idest procedit in semetipsam supple intelligendo quod est vna operatio. ⁊ ipsa circuit mentem profundam: idest mentem diuinam deum intelligendo. que est alia operatio. ⁊ ipsa cõuertit. idest mouet celũ. simili imagine. idest intellectione. quod est tertia operatio eius. ¶ Adhuc nota licet corpora celestia sint diuersa tamen ratione vnitatis ordinis possunt dici vnũ corpus. Similiter intelligentie licet sint diuerse. tamen possunt dici vna intelligentia propter vnitatem ordinis in operatione mouendi ergo dicit in singulari animam ⁊ non animas.

¶ Tu causis animas paribus: vitasq3 minores
Prouehis: ⁊ leuibus sublimes currib⁹ aptans
In celũ terramq3 seris: quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

¶ Tu causis animas paribus vitasq3 minores. Hic philosophia cõmendat sapientiam dei ex animarum nostrarũ creatione dicens. O pater tu prouehis idest producis animas hominum. ⁊ minores vitas. idest animas brutorum ⁊ plantarũ paribus causis. quibus animam mundi produxisti. sc3 tu aptans sublimes. idest animas rationales hominum. leuibus curribus. idest celestibus stellis. tu seris eas in celum ⁊ terram. i. in corpora terrena. quas animas cõuersas reduci igne. idest charitate reducẽte. facis reuerti ad te benigna lege. idest ordinatione tua. ¶ Nota ꝙ anime bestiarum ⁊ plantarum dicuntur minoris vite respectu anime hominis. eo ꝙ non habent tot nec ita perfectas operationes vite sicut anime hominũ. ¶ Nota ꝙ leues currus ſm intentionem platonicorum intelligit stellas compares curribus. dixerunt eni3 platonici. ꝙ deus omnes animas simul creauerit ⁊ seminauerit eas in celo delegendo eas stellis comparibus. a quibus postea delabantur in corpora. sed hec opinio non valet. sc3 ꝙ omnes anime simul sint create: immo omni die de nouo creant ⁊ create corporibus infundunt. Dicuntur autem anime seri in celum propter virtute3 celestem. ex qua vnio anime ac corpus contrahit suam peryodum licet anima a deo ꝑducatur in corpore. tamen vnio ex parte dispositionu3 corporalium dependet a virtute celesti. ideo dicit eas seri in celum ⁊ terram. quia anime non coaptant corporibus nisi mediante virtute celesti. Unde secundo phisicoru3. Homo enim hominẽ generat et sol. ¶ Nota ꝙ deus animas creatas aptat leuib⁹ curribus idest stellis cõparibus qđ sic potest intelligi. quia anima creata comparitate3 ⁊ similitudinem habet cum stella. Sicut enim stella est nobilior pars sui orbis ⁊ est perpetua sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hominis. Uel sic potest intelligi. ꝙ deus animas creatas aptat leuibus curribus. idest rationi ⁊ intellectui qui dicuntur currus anime qui ducũt hominem in cognitionem reru3. quas animas serit in celum ⁊ terra3. quia anima ratione ⁊ intellectu habet cognitionem celestium. ⁊ terrestrium. ¶ Nota ꝙ per ignem reduce3 intelligit ardorem charitatis: que homine3 auersum a deo vitiis facit ipsum redire virtutibus. nisi eni3 homo deum amet ipsum non querit nisi querat nõ inueniet. nisi inueniat ad ipsum non reuertetur.

¶ Da pater augustam menti conscendere sede3.
Da fontem lustrare boni: da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Dissice terrene nebulas ⁊ pondera molis.
Atq3 tuo splendore mica. tu namq3 serenum
Tu requies tranquilla piis: te cernere finis.
Principium. vector. dux semita. terminus. ide3.

¶ Da pater augustam menti conscendere sede3. Postquã philosophia captauit beniuolentiam dei ipsum multipliciter commendando: hic exprimit suam petitionem dicẽs. O pater qui facis omnia predicta da. idest concede menti sup. humane. conscendere augustam sedem. idest nobilem sedem summi boni. da lustrare. idest inuestigando inuenire fontem boni. i. deu3 qui est fons omnis bõi. da luce reperta. idest cognitione prehabita in te defigere. scilicet per amorem cõspicuos visus. idest claros intuitus. animi. i. rationis ⁊ intellectus. O pater tu dissice. i. disperge nebulas idest obscuritates. ⁊ põdera. i. grauitates terrene molis. idest dilectionis terrene. atq3 mica. idest resplẽde tuo splendore. tu namq3 es serenum quo supple omnia illustrantur. Tu es tranquilla requies piis sup. mentibus. te cernere. idest videre. est finis sup. omnium. tu idem existẽs principium. quia origo omnium reru3. tu es vector qui vehis nos ꝑ gratiam quo ꝑuenire non possumus per natura3. tu es dux ducens ab errore ignorantie ad veritatẽ sapientie. tu es semita cũ sis via ⁊ veritas ⁊ per te ad teipm̄ peruenitur. tu es terminus vltra quem nihil queritur cu3 sis summum ⁊ perfectum bonum. ¶ Nota ꝙ sedes sũmi boni dicit augusta. i. subtilis. quia vix magno labore ad

ipsam peruenit. vel dicit angusta. i. nobilis. quia nihil sibi cõparari põt. ¶ Itẽ deũ vocat fontẽ summi boni. sicut enim riuuli hñt existere et fluere a fonte et ipse a nullo. sic a deo omne bonũ h3 esse. ipse aũt a nullo. Nota ad hoc quod sedes summi boni ↄscendat. o3 quod inuestiget. et quia nõ sufficit inuestigare si non inueniat. nec inuenire si nõ diligat. iõ phia petit p amorẽ defigi visum animi. i. rõnem et intellectũ in summũ bonũ. ¶ Nota quod quia intellectus et rõ impediunt et obscurant per affectionẽ et desideriũ terrenorum quia corpus qđ corrũpitur aggrauat aiam qñ corpori est subiecta ideo phia petit fugari nebulas terrene molis. et quia non sufficit fuga tenebrarum nisi assit lux illuminans: ideo petit illuminationẽ dicens. Atq3 tuo splendore mica. ¶ Ite3 dissicio cis. i. dispergo vel remoueo. et dicitur a dis prepositione inseparabili et a verbo icio icis.

Prosa decima libri tertii.

Uoniã igitur q̃ sit imp̃fecti que et p̃fecti boni forma vidisti. Nũc demõstrãdum reor quonã hec felicitatis p̃fectio constituta sit. In quo illud primũ arbitror ingrendũ. an aliqđ hmõi bonũ: quale paulo ante diffinisti: in rerum natura possit existere. ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin extat. sitq3 hoc veluti qdã oium fons bonorum: negari nequit: Omne enim qđ imperfectum dicitur esse: id diminutione p̃fecti iperfectũq3 esse phibetur. Quo fit vt si in quolibet genere ip̃fectũ quid esse videatur: in eo p̃fectũm quoq3 aliqđ esse necesse sit. Etenim p̃fectione sublata: vñ illud qđ imp̃fectum phibetur extiterit. ne fingi quidem põt. Neq3 enim ab diminutis inconsumatisq3 natura rerum cepit exordium: ab integris absolutisq3 p̃cedens in hec extrema atq3 effeta dilabit. Qđ si vti pauloante monstrauimus: est quedam boni fragilis iperfecta felicitas: esse aliquam solidam p̃fectamq3 nõ põt dubitari. B. Firmissime inquã verissimeq3 conclusum est. P.

¶ Prosa decima tertii libri.

Uoniã igit q̃ sit imp̃fecti. Ista ẽ decima p̃sa hui⁹ tertii: i q̃ phia oñdit vbi vera btitudo sit ↄstituta et p̃io ↄtinuãdo se p̃bat btitudinẽ perfectam eẽ in rerum nã. scđo oñdit in quo sit vera btitudo. ibi. Quo võ. Primo dicit O Boeti qm̃ vidisti in precedentibus que sit forma imp̃fecti boni. et que sit forma p̃fecti boni. nunc reor. i. opinor eẽ demonstrandum. quonã. i. vbi hec p̃fectio felicitatis. i. p̃fecta felicitas. sit cõstituta. i quo sup. inuestigando. illud ego arbitror primũ esse ingrendũ. an aliquod hmõi bonũ p̃fectũ quale paulo ante. s. octaua prosa diffinisti. possit existere in rerum natura ne cassa. i. vana. imago. i. spẽs cogitationis nos decipiat preter veritatem subiecte rei. i. exñtis rei. sed negt negari qn extat in rerum natura p̃fectum bonũ et p̃fecta felicitas. et hoc bonũ sit veluti fons oium bonorum et tunc p̃bat ip̃m esse tali rõne. In quocũq3 genere est repire imp̃fectum in eode3 est repire p̃fectum. sed i genere rerum est repire imperfectum bonum et imp̃fectã felicitatem vt p3 ex precedentibus: ergo in rerum natura erit dare p̃fectũ bonum et p̃fecta3 felicitatem. hanc rõnem p̃tractat in littera et dicit. Omne quod dicitur esse imp̃fectum illud phibet imp̃fectũ diminutione. i. ex defectu p̃fecti. quo fit vt si in quolibet genere videatur esse quid. i. aliqđ imp̃fectũ in eo genere necesse sit aliquid esse perfectum. et enim sublata. i. circũscripta p̃fectione. nec fingi p̃t vñ extiterit. i. esse habeat. qđ phibetur imp̃fectum. neq3. n. natura cepit exordiũ a diminutis et inconsummatis. i. ab imperfectis. sed natura p̃cedens ab integris et absolutis. i. p̃fectis. dilabitur in hec extrema. i. inferiora. atq3 effeta. i. infructuosa ex hoc ergo accipit maior rõnis in quocũq3 repit aliqđ imperfectum. Tunc subiũgit minorem dicens Sicuti pauloante monstrauimus q̃ est fragilis boni et imp̃fecta felicitas. Et ponit ↄclusionẽ dicens ergo dubitari non põt esse aliquã solidam et p̃fectã felicitatẽ. quod ↄcedens. B. dicit. verissime et firmissime conclusum est. ¶ Notandũ quod in tp̃alibus et sensibilib⁹ nõ p̃t esse summũ et p̃fectũ bonũ et quia multi sunt qui non putant esse alia bona preter sensibilia. ideo ne aliqs putet nullum esse p̃fectu3 bonũ in rerum natur aphia p̃io anteq̃3 ostdat vbi sit situm p̃fectũ bonũ p̃bat ipsum esse. ¶ Notandum quod res subiecta est de q̃ hẽtur sermo et cognitio. s3 dũ cogitamus de re que non est tũc est cogitatio cassa preter veritatem subiecte rei decipiẽs nos. ne aũt talis cognitio videat esse summi boni. ideo primo p̃bat ipsum esse in rerum nã. ¶ Notandũ quod imp̃fectũ non põt esse principiũ rerum. quia perfectum prius est imp̃fecto. principio aũt non est aliqđ prius. ex quo sequitur quod vbi est imp̃fectũ ibi ẽ reperire p̃fectũ. ¶ Notandũ quod est deuenire ad aliqđ p̃fectũ a quo natura incipiens progredit ad posteriora ip̃fecta. cuiusmodi sunt hec inferiora que dicuntur extrema et effeta. quia sunt vltima causatorum non causa aliis inferioribus.

¶ Quo võ inqt habitet ita cõsidera. deũ rerum oium principẽ bonũ esse. cõis humanorum cõceptio p̃bat aiorum: nã cũ nihil deo meli⁹ excogitari q̃at: id quo melius nihil est: bonum esse quis dubitat.

¶ Quo võ inqt. Hic phia oñdit in quo p̃fectum bonum siue felicitas sit sita. scđo ↄcludit quoddam corrolarium. tertio mouet dubitatione3. scđa ibi. Super hec. tertia ibi. At qui h q3. Primo dicit vel oñdit p̃fectam felicitatẽ esse i deo cõstitutã. secũdo oñdit p quẽ modũ sit in deo ibi. S3 queso primo ponit vnam p̃positionẽ notã. secundo ex ea p̃bat intẽtũ ibi. Ita võ. Primo dicit. Jam probatum est quod est dare perfectum bonũ quo võ. i. in quo habitet illud perfectum bonum. ita considera. Et tunc subiungit p̃positionẽ. Ois conceptio cõis humanorum aiorum: probat. i. ↄcedit deum esse bonum principem oium rerum et quod de⁹ sit quoddã bonũ. p̃bat per hoc: quia deo nihil melius excogitari põt. et qs dubitat illud esse bonũ quo melius nihil est. q. d. nullus. ¶ Notandũ quod deum esse principem oium rerum oẽs ↄcedunt. sed quia pitagorici duo posuerũt esse principia rerum. vnum bonum aliud malũ. ne ergo aliqs occasione huius negaret deũ esse bonum. ideo hoc probat ex eo quod nihil potest meli⁹ excogitari deo. Vñ dicit btũs Aug. in lib. de doctrina christiana. Omnes latine lingue scientes cu3 aures eorum sonus tetigerit quo profertur deus: mouentur ad cogitandum excellentissimam quandam immortalem naturam. ita autem cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius.

¶ Ita võ bonũ eẽ deũ rõ demonstrat vt p̃fectum quoq3 bonũ in eo eẽ conuincat. nam ni tale sit: rerum oium princeps eẽ nõ poterit. Erit. n. eo prestantius aliqđ p̃fectũ possidẽs bonũ. qđ hoc pri⁹ atq3 antiquius eẽ videat. Oia nãq3 p̃fecta minus integris priora eẽ clauerũt. qre ne in infinitũ rõ p̃deat: confitendũ ẽ summũ deũ: sũmi perfectiq3 boni esse plenissimũ. Sed p̃fectũ bonũ veram eẽ btitudinẽ ↄstituimus. veram igitur btitudinem in summo deo sitam esse necesse est. B. Accipio inq̃: nec ẽ qđ contradici vllo modo queat. P.

¶ Ita võ bonum esse. Hic probat intentũ quod btitudo siue p̃fectum

fectum

dictoꝝ qnqꝫ desiderat ꝺm ꝙ spectat ad btitudinē. hoc aūt
est ꝺm eē pfectū inquātū eadē sunt btitudini. ⁊ qꝛ btitudo
cū sit de⁹ ē indiuisibilis. oīa qnqꝫ pdicta sūt vnū indiuisibi
liter. Ex quo pꝫ ꝙ qꝛ hoīes querūt ista ꝺm ꝙ ipfecta inq̄ꝫ
tū sunt in sensibilibus: ⁊ tñ desiderant ea ꝺm pfectionē. iō
homines non assequūtur p ea, quod desiderāt.

¶ B. Quid igit̄ inq̄. p. Si quis cuncta sil' cupiat
adipsci. summā quidē btitudinis velit. ſꝫ num in
his eā repiet que demōstrauimus id qō pollicen
tur non posse cōferre. b. Minime inq̄. p. In his
igit̄ q̄ singula q̄dā expetēdoꝝ: prestare creduntur
btitudo nullo mō iuestiganda ē. b. Fateor inq̄ ⁊
hoc nihil verius dici potest.

¶ Quid igit̄ inq̄ꝫ. Hic phīa mouet dubitationē. qꝛ. dcm̄
est iā ꝙ hō querēdo singula hoꝝ diuisiꝫ ipe frustrat̄ btitu
dine. Pōt ergo dubitari. vtꝝ querēdo oīa sil' q̄rat̄ btitu-
do. dicit ergo boe. in lr̄a. Quid. igit̄ iq̄ꝫ. q. d. licet ñ q̄rat̄
btitudo q̄rendo vnūquodqꝫ diuisim qd igit̄ erit siqs sil' cū
cta cupiat adipisci. nūqd ille sic velit summū btitudis. nū
quid btitudinē repiet in his bonis que demonstrauimus
non posse cōferre. qō pellicentur. i. pmitūt Et rñdet boe.
Minime inq̄ꝫ. Cōcludit ergo phīa dicēs. In his ergo nul
lo mō est inuestiganda btitudo. q̄ credunt̄ pstare singl'a ex
petendoꝝ. i. desiderandoꝝ. Qō boe. ꝯcedit dicens. Quod
fateor. i. affirmo inq̄ꝫ ita esse. ⁊ hoc nihil verius dici pōt.

¶ Notandū si aliqs querit oīa quinqꝫ sil' ille q̄rit btitudinē
in vlī. sed errat in pticulari q̄rēdo eā i istis tpalibus bōis i
qbus non inuenit̄. nō. n. summa sufficiētia nec potentia i
uenit̄ in eis. ⁊ sic pꝫ ꝙ q̄rēs vnū illoꝝ vel oīa sil' ꝺm ꝙ in
ueniunt̄ in reb⁹ sensibilibus cū habeāt eē i eis mō ipfecto
nō ꝯseqt̄ btitudinē. q̄rēs aūt vnū istoꝝ ꝺꝫ eē pfectū cū oīa
sint vnū indiuisibilr̄ oīa querit ⁊ querit btitudinē.

¶ M. Habes igit̄ iquit ⁊ formaꝫ false felicitatis
⁊ causas: deflecte nūc in aduersū mētis ituitū: ibi
:n. verā quam pmisimus stati videbis: b. Atqui
hec inq̄ vl' ceco pspicua ē: eamqꝫ tu paulo añ mō
strasti: dū false causas apire conabaris. Nā nisi
fallor: ea vera ē ⁊ pfecta felicitas: q̄ sufficiētē po-
tētē. reuerēdū. celebrē. letūqꝫ pficiat. Atqꝫ ut me
interius aiaduertisse cognoscas. q̄ vnū hoꝝ: qm̄
idē cuncta sūt. veracit̄ pstare pt. Hanc eē plenaꝫ
btitudinē sine ābiguitate cognosco. p. O te alu-
mne hac opiniōe felicē: siquidē hoc inqt adiece-
ris. b. Quid naꝫ inq̄. p. Eē ne aliquid i his mor
talibus caducisqꝫ rebus putas qō hmōi statū pos
sit afferre. b. Minime inq̄ꝫ puto. atqꝫ. a te nihil
ut amplius desideret̄ ostēsum ē. p. Hec igit̄ vel
imagines veri boni: vel impfecta q̄daꝫ dare bo
na mortalibus vid̄et̄. veꝝ aūt atqꝫ pfectū bonuꝫ
cōferre nō possunt. b. Assentior inq̄ꝫ.

¶ Habes igit̄ inqt. Postq̄ꝫ phi assignauit cāꝫ false felici-
tatis. hic ōndit que sit vera felicitas. Scdo ostēdit i quo
sit cōstituta. ibi. Qm̄ igit̄ agnouisti. Pmo phīa dic̄. Ha
bes igit̄ iam causas. ⁊ formā false felicitatis. nūc deflecte
intuitū mētis tue in aduersuꝫ. idest in ꝯriū false felicitatis
hoc est ad verā felicitatem. ibi stati videbis verā felicitatē
quam pmisim⁹. Et dicit boe. At q p certe. vera btitudo
pspicua. est. i. māifesta ex dictis ꝙ ēt hoi ceco. q. d. tā ma
nifesta est vera btitudo ex dictis ꝙ etiā ceco si aliqd posset
videre pateret. ⁊ tu pauloañ mōstrasti eā suple verā felici
tatē. duꝫ conabaris apire. i. declarare. causas false felici-
tatis. ⁊ dicit boetius Nisi ego fallor ea est vera ⁊ pfecta fe
licitas. q̄ pficiat sufficientē potētē ⁊ reuerendū. celebreꝫ ⁊
letū. ut etiā tu phīa cognoscas me boetiū interius. i. ple-
nius aiaduertisse q̄ sit vera felicitas: ego sine ambiguitate
cognosco hāc eē plenā btitudinē. q̄ vnū hoꝝ. s. pdictoꝝ ve
raciter potest pstare. qm̄ idē cūcta sunt. ⁊ dicit phīa quasi
ꝯgratulando boetio. O alumne hac opinione. te felicē sup
ple dico. siqdē h adieceris supple qō mō dicā ⁊ dic̄. B. qd
nā inquā. i. dicā. Dicit phīa. Putas ne aliqd eē in his re
bus mortalib⁹ ⁊ caducis. i. trāsitoriis qō possit afferre. i.
dare hmōi statū. rñdet boeti⁹ Minime puto ⁊ illud ostē
sum est a te ut nihil amplius desideret̄ a btitudine. Cōclu
dit ergo phīa dicens. Hec igit̄. s. sufficientia. reuerētia ⁊c̄
q̄ in rebus caducis inueniūt̄ vel sunt imagines. i. silitudi
nes veri boni et vident̄ dare mortalibus impfecta bona.
veꝝ autē ⁊ pfectum bonū cōferre nō possunt. ⁊ dic̄ boeti⁹
assentior inq̄ꝫ. ¶ Nota sufficiētia impfecta que cōsiderat̄
in reb⁹ tpalib⁹ nō ē vera sufficiētia. ſꝫ tantū silitudinaria.
Sufficentia autem pfecta includit oīa alia quattuor. ⁊ sin
gulū alioꝝ q̄truor pfecte alia icludit. ⁊ ideo illud quod dat
vnū perfectum dat oīa. sed illud quod dat oīa facit vere p
fectum. ergo dicit boetius illud quod potest veraciter vnū
conferre illud cognosco esse beatitudinem. ¶ Itē assentior
est verbum deponentale: ⁊ idem significat cuꝫ verbo neu-
trali quod est assentio.

¶ P. Qm̄ igit̄ agnouisti q̄ vera illa: sit q aūt bti
tudinē mentiant̄: nūc supest ut vñ veraꝫ hanc pe
tere possis agnoscas. p. Id qdē inq̄ iamdudū ve
hemēter expecto. p. Sꝫ cū vti in thimeo plato-
ni inqt nr̄o placet. in minimis quoqꝫ rebus diui
num psidiū debeat implorari. qd nunc faciendū
cēses ut illius summi bōi sedē repire mereamur
. b. Inuocandum inq̄ꝫ rerum oīm patrē: quo pre
termisso nullum rite fundatur exordium. p. Re-
cte inquit. ac simul ita modulata est.

¶ Quoniaꝫ igit̄ que vera. Hic ostēdit phīa in quo vera fe
licitas sit constituta. ⁊ primo tangit ordinē hui⁹ ptis ad p
cedentia. ⁊ docet diuinū auxiliū eē implorandū ut cogno
scat̄ in quo sit vera beatitudo. secūdo inuocat diuinū auxi
lium. tertio ostendit intentuꝫ in quo sit vera btitudo. scda
ibi. O q ppetua. tertia ibi. Qm̄ igit̄. Pmo dicit phīa. O
Boeti quoniā agnouisti q̄ sit vera btitudo ⁊ agnouisti que
mentiant̄ beatitudinē. nūc supest ut agnoscas vñ illaꝫ ve
ram beatitudinē petere possis. Et dicit boetius. Illud iaꝫ
dudū a te vehemēter expecto. ⁊ dicit phīa. Cū diuinū psi
diuꝫ. i. auxiliū in minimis rebus debeat implorari sic pla
cet platoni nr̄o in thimeo: qd nūc cēses faciendū supple
in tā arduo negocio. Rñdet boe. Inuocādū sup. cēsco pa
trem oīm reꝝ. s. deū sine quo nullū exordiū rite fūdat̄. qō
approbat phīa dicēs. recte. tu inqt censes ⁊ sil' sine inter-
uallo phīa ita modulata est. i. pposuit iuocationē dei me
trica modulatione. ¶ Nota ꝙ in oībus diuinū auxiliū est
implorādū. qꝛ de⁹ est qui diuitias sue sapīe influit in aīas
sapientū. ⁊ tribuit studentib⁹ grām cognoscendi. cui nihil
ē difficile. ⁊ sine quo nihil possibile ē possideri. ita scribit̄ i
plogo de regimine pricipū: ⁊ omne datum optimū ⁊ oē
donū perfectū desursum est descēdēs a patre luminū. ut
dicit alia scriptura. Et dicit btūs aug. Nemo tā erudit⁹:
nemo tā dict⁹ q supna illustratiōe nō idigeat. ⁊ btūs gre-
go. Nisi itus sit q doceat: i uanū lingua doctoris laborat
Ideo phīa volēs ostendere in quo sit vera btitudo iuocat
diuinū auxiliū. quo ptermisso nullū rite fundat̄ exordiuꝫ.

¶ Metrum nonum libri tertii.

Qui perpetua mundum rōne gubernas
Terrarum celisqꝫ sator. q temp⁹ ab euo
Ire iubes: stabilisqꝫ manēs das cūcta moueri.

¶ Metrum nonū tertii libri.

Qui ꝑpetua mūdū rōe gubernas. Jstud ē me
trū nonū hui⁹ tertii. qđ dr̄ omericū ab inuēto
re q: omer⁹ ipm adinuēit ⁊ dr̄ eroicū a mā. q:
gesta heroū. i. viroꝝ illustriū. hoc metro dscri
bebant̄ ⁊ dr̄ dactilicū a pede p̄dn̄ante. exame
trum a nūero pedū. q: ꝯstat ex sex pedibus. Jn quo metro
pħia inuocat diuinū auxiliū ad oñdendū i quo sit vera bti
tudo. ⁊ quō ad ipaȝ ꝑueniat̄. Primo ergo pħia captādo
beniuolētiā dei ipm multiplr̄ cōmēdat. scđo petitionē suā
exprimit. ibi. Da pr̄. Circa primū sciēdū q tria reqrūtur
ad petitionē exaudiendā. Prio reqrit̄ potētia exaudiēdi.
scđo volūtas. tertio scīa. De primis duob⁹ dr̄ i q̄rto hui⁹
ꝓsa. z. duo sūt in qb⁹ oīs hūanorū actuū effect⁹ ꝯstat vo
luntas ⁊ ptās. quoꝝ si alteꝝ desit nihil ē qđ explicari q̄at.
De scīa pȝ. q: sine ea nihil rōnabilit̄ gerit̄. Uolens ergo
pħia oñdē q de⁹ possit. velit ⁊ sciat exaudire suā petitionē
oñdit ipȝ eē potētē ex mūdi gubernatōe. ex celi ⁊ terre crea
tiōe ex tpis ꝓductiōe. Scđo oñdit ipȝ volētē siue bēiuolū
ex sui bōitate ⁊ clemētia q̄ ꝓduxit cūcta. tertio oñdit ipm eē
sapientē ex quorūdā effectuū specialiū ꝓductiōe. scđa ibi
Quē ñ externe. tertia ibi. Tu nūeris. Prio dicit. O pater
q gubernas mūdū ꝑpetua rōne. i. ꝑpetua ꝓuidētia tua. q
es sator. i. creator terraꝝ ⁊ celi: q iubes tps. ire. i. ꝓcedere
ab euo. i. a ꝑpetua duratione. tu manens stabilis. i. imuta
bilis. das. i. facis cūcta moueri. ¶ Notandū q tota ista
lr̄a. Qui ꝑpetua vsq; ad illā p̄tē. da pr̄. dȝ legi suspēsiue
⁊ p̄t o hic teneri vocatiue admiratiue vl̄ dep̄catiue. ¶ No
tandū q gubernare ē res in debitū sui finem ordinare qđ
spectat ad diuinā bonitatē. regit āt prima cā oēs res p̄ter
hoc qđ cōmisceat̄ cū eis īfluēdo sup̄ eas virtutē vite ⁊ bōi
tatis ꝫm auctorē li. de causis. ¶ Notandū q mund⁹ ꝫm
arist. in li. de mūdo ē cōstitutio ex celo ⁊ terra ⁊ naturis q̄
in eis sūt. quē mundū de⁹ gubernat ꝑpetua rōne. i. sua ꝓ
uidentia ꝑpetua q̄ nō ē trāsitoria sic ꝓuidētia hūana. sed
permanet duratiōe infinita. ¶ Notādū sic aliqs dr̄ sator
q semina plantaꝝ ⁊ arboꝝ ꝓiicit. sic de⁹ dr̄ sator inq̄ȝtū
celū ⁊ terrā creauit ⁊ ꝓduxit. ꝑ celū autē et terrā ēt intelli
gunt̄ elemēta q̄ sūt in medio. dicit autē ⁊ terraꝝ. ponēdo
nūerum plalem ꝓ singulari ꝑ antitesim. ¶ Notādū q tē
ꝑus ē duratio successiua cū sit numerus mot⁹ ꝫm prius
⁊ posterius ex q̄rto pħicoꝝ. q̄ duratio ꝓcedit ab euo. Ubi
notandū q euū est duratio ꝑmanēs tota sil̄ nullā hñs suc
cessionē vel mutabilitatē annexā. ⁊ ē idē qđ eternitas. q̄ ē
ꝓpria duratio dei. ꝫm quā de⁹ ē cā tpis. sic. n. de⁹ ꝑ suū
eē est cā cuiuslibet eē. ⁊ ꝑ suā bonitatē ē cā cuiuslibet boni
ita ꝑ suā durationē est cā cuiuslibet durationis. ¶ Notā
dū q de⁹ ē stabilis. i. imutabilis. q: nulla specie mot⁹ mo
uet̄. nō generatiōe ⁊ corruptiōe cū sit ingenerabilis ⁊ icor
ruptibilis. nec augmentatione ⁊ diminutiōe cū nō sit q̄t⁹
non alteratione nec loci mutatiōe cū sit impꝑtibilis. ⁊ ꝓbat
arist. 8. phi. ex ordine mouentiū ⁊ mobiliū necesse ē deue
nire ad aliqđ primū oīno imobile ⁊ ꝑ se ⁊ ꝑ accñs. ¶ No
tandū q oīa a prio sunt mutabilia. vel ꝫm esse vel ꝫm ope
rationē. Si ꝫm esse hoc est duplr̄. vel ꝫm eē substātiale sic
entia generabilia. ⁊ corruptibilia. vel ꝫm esse accñtale. sic
corꝑa celestia que licet nō mutent̄ generatiōe ⁊ corruptiōe
tamē mutant̄ ꝫm esse locale. Si autem ē mutatio ꝫm oꝑa
tionē. sic intelligentie sunt mutabiles. q: in ipsis est succes
sio intellectionū. licet ergo ñ mutent̄ quo ad eē tñ quo ad
oꝑationē. Aliter exponit̄. Stabil'q; manēs das cūcta mo
ueri. vel oīb⁹ speciebus motuū. vel aliqb⁹ specieb⁹ mot⁹.
accipiendo motū stricte vel large. Aliter exponit̄. Stabi
lisq; manens das cūcta moueri. nō q oīa moueant̄. sed
qcqd mouet̄ te dante mouet̄. ⁊ sil'e genus locutionis. hr̄
Joā. primo. Illuiat oēm venientē in hūc mundū. ñ q oēs
sil' illuminent̄. sed oēs qui illuiantur a deo illuminantur.

¶ Quē nō externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitātis opus: veꝝ insita summi
Forma boni liuore carens. tu cuncta superno
Ducis ab exemplo: pulchꝝ pulcherrimus ipse.
Mundum mēte gerens: siliq; imagine formans
Perfectasq; iubes ꝑfectum absoluere partes

¶ Quē nō exter. Hic pħia oñdit deū esse beniuolū ex bōi
tate clemētie qua oīa ꝓduxit ⁊ dic̄. quē. s. deū externe. i. ex
trisece cāe. nō pepulerūt. i. nō coegerūt. fingere. i. compo
nere. opus. i. creaturā fluitātis materie q̄ fluit de eē ad nō
eē. ⁊ econuerso de nō esse ad esse forme. Ueꝝ ꝓ ȝ insita. i.
intrinseca forma. summi boni. i. summe tue bonitatis. s.
sup. ꝑpulit te fingere opus fluitātis materie: O pr̄. tu du
cis. i. ꝓducis cūcta ab exēplo supno. i. ab exēplari perpe
tuo tuipse pulcherrim⁹ ab oi deformitate elongatus ge
rens mētē. i. mēoria. ꝑlenū mūdū seu pulchꝝ mūdū. s. ar
chiticū. formās. i. ꝓducēs ipm mūdū sensibilē. sili imagi
ne sic p̄fuit in mēte tua. ⁊ tu iubes mundū ꝑfectū. i. ꝑfecte
ꝓductū. absoluere. i. absolutū tenere sine defectu alicuius
ꝑfectas ꝑtes. i. elementa ⁊ elemētata. q̄ spectāt ad integri
tatē mūdi. ¶ Notādū q oē qđ necessitat̄ a cā extriseca ne
cessitat̄ ab efficiēte. vel a fine. q: nō sunt plures cāe extrise
ce. efficiēs aūt necessitat duplr̄. vel violētiā iferēdo. vt ꝓij
ciēs lapidē sursū. vel aliqd ꝯferēdo quo nālr̄ moueat̄ sic
generās formā dās leuitatis mouet ignē sursū ȝ necessi
tate nāe de⁹ āt ñ necessitat̄ ab efficiēte prio mō. s. necessi
tate violētie: cū nihil sit potēti⁹ eo. nec nec̄itate scđo mō
cū nihil ab alio recipiat. nec etiam necessitat̄ necessitate fi
nis. q: qđ necessitat̄ ab alio tanq̄ȝ a fine cōparat̄ ad ipm
sicut imꝑfectū ad ꝑfectū. eo q finis ē bonū ⁊ ꝑfectio illi⁹
qđ est ad finē. de⁹ aūt a nullo extriseco ꝑficit̄. ¶ Notādū
q sola bonitas diuina cogit ipm ad ꝓducēdū op⁹ fluitan
tis materie. nō aūt coegit ipm necessitando sed libere mo
uēdo. Notandū q inuidia facit q aliqs bonū alteri non
cōicat q: iuidia est tristitia de bono alteri⁹. ⁊ q: talis inui
dia in deo nō est. iō suam bonitatē per creationē aliis cōi
cauit. Uñ dic̄ plato i thimeo. Ab optimo inuidia lōge re
legata est. ⁊ ꝑ ꝯñs sibi dissilis ꝓut nālr̄ cuiusq; capax bti
tudinis esse poterat: efficiq; voluerit. Notādū q sicut in
agētib⁹ ꝑ nāȝ forma rei fiēde p̄existit in agēte ꝫm eē reale.
sic in agētib⁹ secūdū itellectū forma rei ꝓducēde preexistit
secundum esse intellectuale. sicut artifex volens produce
re domū. oȝ formaȝ domus prio in mēte preexistere tan
q̄ȝ exemplar ad cui⁹ imitationeȝ faciat domū in materia.
cum igitur deus sit agens ꝑ itellectū ꝓducēs mūdum ip̄e
prehabuit in mēte sua exēplar mūdi ⁊ oium partiūei⁹. ad
cuius imitatiōeȝ produxit munduȝ extra. supple q mund⁹
in mēte diuina p̄existēs dr̄ architipus ab archos quod ē
princeps ⁊ typos similitudo quasi principalis similitudo
cuius imago dr̄ iste mundus sensibilis.

¶ Tu nūeris elemēta ligas: vt frigora flāmis.
Arida cōueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet: aūt mersas deducant pondera terras.

¶ Tu numeris elemēta ligas. Hic pħia cōmendat deum
ex ꝑte sapie quo ad specialē effectuū ꝓductionē. et prio ex
productiōe elemētoꝝ. Secūdo ex ꝓductiōe aīe mūdi. Ter
tio ex ꝓductiōe nostraꝝ aiaꝝ. secūda ibi. Tu triplicis ter
tia ibi. Tu causis. Primo dicit. O pater tu ligas elemē
ta numeris: idest proportionibus numeralib⁹ vt elemen
ta frigida cōueniant. idest cōcordent flammis. idest calidis
elementis. ⁊ vt arida idest sicca elementa conueniant liq
dis. i. humidis elementis. ne ignis purior inter elementa
euolet. idest exeat speram suam magis ascendēdo ⁊ ne pō
dera. i. grauitates. deducant. idest magis deorsum ducāt
terras mersas. idest depressas. ¶ Notandū q elemēta ha
bent proportionem numeralem inter se. sicut eniȝ duo nu
meri quadrati cōueniunt in vno numero medio proportio
nali. sic duo elementa contraria in duabus qualitatibus
conueniunt in vno elemento medio ꝓportionali vtriq;.

res illud quod queris cōmemoratione ipsaꝝ reꝝ sup. exēplificando. ⁊ pħia ꝯdescēdēs Boetio querit. Nōne censemus btitudinē esse bonū dicit. B. Certe sūmū bonū cui pħia. licet i. licitū est addas hoc sup. summū oibus his. Nam btitudo est summa sufficiētia. eadem est summa potētia. ⁊ iudicat̃ esse summa reuerentia claritas. ⁊ voluptas dicit. B. Quid igit̃ sup. estimas dicēdū. r̄ndit pħia. hecci ne. i. nungd hec oia. s. sufficientia. potentia ceteraqꝫ. sunt veluti quedā membra btitudinis. an cūcta referūt̃ ad bonum veluti ad verticē. i. tanq̄ȝ ad summā rōnem appetendi oia alia. Tunc Boetius fatet̃ se itelligere qōnem ⁊ prestolari eius solutionē dicens. Intelligo qd ꝓponas inuestigandū: sed desidero audire quid ꝯstituas. i. diffinias q̄stionem dissoluendo. ¶ Notādū q̄ qō quā pħia mouet ē ista. Utrum p̄dicta qnqꝫ. s. sufficientia reuerētia. ⁊c. constituant btitudinem sicut diuersa membra vnuȝ corpus. vel vtrum oia sint eadē ⁊ referāt̃ ad aliquid vnū. s. ad bonum quod sit rō appetendi oia ista. ¶ Notandū q̄ in btitudine est summū bonum. ⁊ i btitudine est sufficiētia. reuerentia. potentia. gl'ia ⁊ iocūditas. Ideo querit̃ an ista sint in btitudine tāq̄ȝ diuersa: aut ad vnū relata. s. ad bonū rōne cuius appetūt̃. ¶ Nota ad primā p̃tē qōnis dȝ r̄nderi q̄ nō q̄ membra vnū corpus ꝯstituētia. dn̄t esse inter se diuersa vt statim ꝓbabit̃ i l̃ra sequēti. sed illa. 5. sunt vnum vt probatū est ergo non p̄nt esse partes btitudinis ꝯstituentes ipam sicut mēbra vnū corpꝰ et̃ si sic sequeret̃ q̄ beatitudo seu deus non esset oino simplex qd̄ est impossibile.

¶ Cuius rei discretionē sic accipe. Si hec oia btitudinis membra forent: a se quoqꝫ inuicem discreparent. Hec est enim partium natura vt vnū corpꝰ diuersa cōponāt. Atqui hec oia idē eē mōstrata sunt. minime igit̃ mēbra sūt. Alioquin ex vno mēbro btitudo videbitur esse coniuncta. qd̄ fieri nequit. b. Idē inquā dubium non est: sed id quod restat expecto. p.

¶ Cuius rei discretioneȝ. Hic pħia soluit qōnē. ⁊ primo ostēdit q̄ ista qnqꝫ non sunt p̃tes ⁊ mēbra btitudinis. scd̄o ostēdit q̄ oia referant̃ ad bonū ibi. Ad bonū v̄o. Primo itē dit talem rōnem. Membra ꝯstituētia aliqd vnū ad īuicē dn̄t esse diuersa. sed ista oia qnqꝫ sunt idem: ergo nō sūt mebra ⁊ p̃tes btitudinis. vn̄ dicit in l̃ra. Cuius rei sup. ꝓposite in qōne. sic accipe discretionē. i. discretā solutionē. Si hec oia forent mēbra btitudinis: tunc discreparent a se inuicem. hec enim est natura partium: vt diuersa cōponāt vnū corpus. Atq pro certo hec oia qnqꝫ monstrata sūt idē esse sup. in. 9. prosa. igit̃ minime sunt mēbra btitudinis sȝ si in eis saluet̃ rō membri oia erunt vnū membrū. ⁊ tunc seqt̃ btitudinē cōponi ex vno membro qd̄ est impossibile ⁊ hoc est q̄ dicit aliogn. i. si aliter dicat̃ q̄ nō sūt membra sȝ vnū mēbrū: videbit̃ btitudo esse ꝯiuncta ex vno mēbro qd̄ fieri neqt. Et dicit Boe. Id qdē qd̄ mō cōclusū est nō est dubiū sed illud qd̄ restat de veritate alterius p̃tis questionis expecto. ¶ Notādū q̄ btitudo est diuinitas vt prius visū ē. ⁊ q̄ diuinitas ē oio simplex ⁊ idiuisibilis. ⁊ ex nullo pōt esse cōstituta. cū eni ꝯstituēs prius sit ꝯstituto: esset aliqd prius deitate qd̄ absurdum ē ergo btitudo non pōt esse cōstituta ex pluribꝰ membris vel ex vno membro.

¶ Ad bonum v̄o cetera referri palam est. Id circo. n. sufficientia petitur: q̄m bonum esse iudicat̃. Iccirco potentia: q̄m id quoqꝫ esse creditur bonum. Idem de reuerentia: claritudine. iocūditate: coniectare licet. Omnium igitur expetendoꝝ sūma atqꝫ cā bonū ē. Qd̄. n. neqꝫ re neqꝫ similitudine vllū i se retinet bonū: id expeti nullo modo pōt. Cōtraqꝫ et̃ q̄ natura bona non sūt tn̄ si eē uideant̃ q̄si vera bona sint appetunt̃ Quo fit vti summa atqꝫ cā expetendoꝝ oium bonitas esse iure credatur.

¶ Ad bonū v̄o cetera. hic pħia ostēdit q̄ oia referāt̃ ad bonū tāq̄ȝ ad cām ꝓpter quā appetūt̃. scd̄o ex dictis deducit q̄sdam ꝯclusiones superius ꝓbatas vt melius intelligant̃. scd̄a ibi. Cuius v̄o cā. Primo dicit. Palā ē cetera scȝ qnqꝫ supradicta ad que oia appetenda reducuntur ipa referri ad bonū. iccirco enim petit̃. i. appetitur. sufficientia: q̄ bonum esse iudicatur. iccirco potentia desiderat̃: quia id et̃ credit̃ eē bonū. idē licet cōiectare. i. iudicare. de reuerētia claritudine. i. claritate. ⁊ iucunditate. ⁊ sic vlr̃ cōcludere q̄ bonū est sūma. i. ꝑfectio. ⁊ cā oiuȝ expetēdorum. i. desiderandoꝝ. qd̄ declarat ꝑ signū dicens. illd̄. n. quod neqꝫ in re neqꝫ in similitudine. i. apparētia. vllū bonū retinȝ in se. illud nullo mō pōt expeti. i. desiderari. ⁊ ꝯtra. i. per ꝯtrariū illa que non sunt bona natura idest ex natura. tn̄ si videāt̃. i. appareant esse quasi vera bona sint appetunt̃. quo fit vti bonitas iure credat̃ esse summa atqꝫ cā oium expetendoꝝ. ¶ Notādū q̄ bonum est cā oiuȝ desiderandoꝝ: q̄ deficiente rōne boni in aliquo siue sit bonum ƀm apparētiā siue existentiā. tollit̃ rō appetibil'. posita v̄o rōne boni in aliquo siue ƀȝ rē siue ƀȝ apparētiam ex quo ipȝ est appetibile. propter quod dicit Arist. 3. de anima. Mouet enim appetibile hoc quidem bonum hoc autem apparens bonum.

¶ Cuius v̄o cā quid expetitur. id maxime videtur optari. Ueluti si salutis cā quispiam velit eqtare non tam equitandi motū desiderat q̄ȝ salutis effectum. Cum igit̃ oia boni gr̃a petāt̃ non illa potius q̄ȝ bonū ipsum desiderant̃ ab oibus. Sed ꝓpter qd̄ cetera optant̃ btitudinem esse cōcessimꝰ quare sic quoqꝫ sola queritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsis boni ⁊ beatitudinis vnam atqꝫ eandem esse substātiam. b. Nihil video cur dissentire quispiam possit.

¶ Cuius v̄o cā Hic ex dictis pħia deducit quasdā ꝯclusiones prius probatas vt melius intelligāt̃ ⁊ sunt due. Prima est q̄ bonū ⁊ btitudo sunt idem. Secūda q̄ deus ⁊ bonum idem sunt. deducens ergo prio ꝯclusionē dicit. Illud maxime videt̃ optari. cuius cā. qd. i. aliqd. expetit̃. i. desiderat̃. vt si cā salutis. i. sanitatis. q̄spiam. i. aliqs. velit eqtare non tam. i. non tm̄ desiderat motū eqtandi. q̄ȝ. i. inquātū desiderat effectū salutis. i. sanitatis. cū igit̃ oia petant̃. i. appetāt̃ gr̃a boni. illa nō potius desiderant̃ ab oibus q̄ȝ ipsum bonum. sȝ nos ꝯcessimus btitudinē esse ꝑꝑ qd̄ cetera optant̃. quare sola btitudo tāq̄ȝ finis oiuȝ aliorū. querit̃. i. desiderat̃. ex quo liqdo. i. manifeste appet eē eandem s̄bam ipsius boni ⁊ btitudinis Boetius enim assentiens isti deductioni dicit Nil video cur q̄spiam possit dissentire. ¶ Notandū quorūcūqꝫ ꝓprietas per se ē eadē necesse est illa esse eadeȝ. cum igitur bonū ⁊ btitudo hēant vnam ⁊ eandē ꝑ se ꝓprietatē erunt eadē. Nam per se ꝓpriū est btitudini. q̄ oia ꝓpter eam desiderant̃ similiter illa ꝓprietas est boni q̄ oia appetūt̃ q̄ bona. ergo bonū ⁊ beatitudo sunt idem. ¶ Notandū q̄ illud magis appetitur cuius causa aliquid appetit̃. q̄ illud ꝓpter quod aliquid appetit̃ prius est in causando motū desiderii q̄ȝ illd̄ qd̄ appetit̃ ꝑꝑ alid̄: q̄ cā p̄aria prius influit q̄ȝ secūdaria ⁊ iō illud ꝓpter qd̄ aliqd appetit̃ plus influit desiderio q̄ȝ illud qd̄ appetit̃ ꝓpter aliud sicut finis plus influit q̄ȝ ordinata in finē. ⁊ hoc declarat ꝑ exēplū i l̃ra de sanitate: que plus appetitur q̄ȝ actus equitandi factus propter sanitatem.

¶ Sed deum veramqꝫ beatitudinem vnum atqꝫ idem esse monstrauimus. B. Ita inquam. P.

Securo igitur concludere licet dei quoqz in ipso bono nec vnq̄ alio sitam esse substantiam.

¶ Sed deum. Hic ph̄ia ex ꝯclusione prius probata deducit secūdā. sc3 deū ꝛ bonum esse idē b3 sbam ꝛ dicit. S3 demō strauim⁹ deū ꝛ verā btitudinem esse idem ꝛvnu3 dicit boetius. ita est inquā. Ex quo ꝯcludit ph̄ia dicēs. igitur secure licet ꝯcludere sbam dei sitam esse in ipso bono nec vsq̄z alio. i. alibi. ¶ Nota q̄ ex p̄ria ꝯclusione infert scda. accipiendo primam ꝯclusionē pro maiore. arguendo sic. Bonū ꝛ btitudo sunt idem b̄m sbam. sed deus est vera btitudo. ergo deus ꝛ bonū sunt idem b̄m substantiam.

¶ Metrum decimum tertii libri.

Huc omnes pariter venite capti.
Quos fallax ligat iprobis cathenis
Terrenas habitans libido mentes:
Hic erit vobis requies laborum.
Hic portus placida manens quiete:
Hoc patens vnum miseris asilum
Non quicquid tagus aureis arebis
Donat: aut hermus rutilante ripa:
Aut indus calido propinquus orbi:
Candidis miscens virides lapillos
Illustrant aciem: magisq3 cecos
In suas condunt animos tenebras:
Hoc quicquid placet excitatq3 mentes.
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor quo regitur vigetq3 celum.
Vitat obscuras anime ruinas.
Hanc quisquis poterit notare lucem.
Candidos phebi radios negabit.

¶ Metrum decimum tertii libri.

Huc oēs pariter venite capti. Istud est metrum io. huius tertii qd̄ dicit̄ valenticiū ab inuentore ꝛ est vndecasyllabū ꝯstans ex spondeo ꝛ dactilo. ꝛ duobus vel trib⁹ trocheis: q2 vltimo loco pōt poni spondeus vel trocheus. In quo metro ph̄ia postq̄3 ōndit i quo sit summa btitudo: hortat̄ ad istam btitudidinē ꝑuenire dicēs. Oēs capti quos fallax libido. i. fallax delectatio. habitans. i. possidens. terrenas mentes. ligat iprobis cathenis. i. vitiosis cupiditatibus. venite pariter huc. i. ad sūmū bonū qd̄ est sitū in deo. Tunc ōndit vtilitatem veniendi ad illud bonū dicens. Hic. i. i isto bono qd̄ est deus erit vobis requies laboꝝ. cū ipse sit premiū i hac vita laborantium. hic est portus. i. securitas manens placida qete. hoc est asilum. i. domus refugii. vnū. i. solū. q2 tm̄ ad deum est tutum refugiū. patens. i. aptum miseris. Tunc cōparat istud bonū ad bona tp̄alia ōndens bona temporalia eē dānosa. q2 sui cupiditate obtenebrāt aīam. v. Quicqd donat tagus fluuius iste aureis suis arenis. qcquid donat hermus fluui⁹ rutilāte. i. splendente sua ripa aut indus fluuius a quo dicit̄ idia. ꝓpinquus calido orbi q2 vicinus torride zone. indus inq̄3 cōmiscēs lapillos virides. i. smaragdos. candidis. i. margaritis sup. oīa illa nō illustrant aciem sup. mentis. sed magis cōdunt. i. iuoluūt cecos aīos. in suas tenebras. i. ignorantias veri boni. hoc sc3 bonum tp̄ale. qcqd. i. qd̄cūq̄3 placet. i. excitat mentes ad cupiditatē. illud tellus aluit infimis cauernis. i. profūdis. q2 in profundo terre gignūtur metalla ꝛ gēme. Tunc ōndit vtilitatē boni qd̄ est deus in quo est vera btitudo dicēs. Splendor. i. beatitudo splendens. quo splendore tegitur celu3. ille vitat obscuras ruinas aīe: q2 splēdor ꝛ obscuritas se non cōpatiunt̄ in eodem. qsqs ergo poterit notare. i. notā h̄re hanc lucē ipse. negabit. i. non curabit candidos radios phebi. i. solis. ¶ Notandū ꝑp litterā q̄ asylū b̄m Hugui. dicit̄ dom⁹ refugii quā romul⁹ fecit. ab a qd̄ ē sine ꝛ silon qd̄ est tactus. quasi sine tactu. q2 non erat ꝑhas aliquē ibi tangere vel offendere. ¶ Notandū b3 Isidoꝝ lib. ethimol. Tagus est fluuius quē cartago hyspanie sic nuncupauit. ex quo procedit copiositas arēis aurifferis ꝛ ob hoc ceteris fluuiis hyspanie est prelatus. Notandū b̄m Hug. q̄ hermus est fluui⁹ asie: q cāpos smirneos secat fluctibus. ꝛ est plenus aureis arēis. ¶ Indus autē b3 Isidoꝝ est fluuius orientis: qui rubeo mari excipit̄: a quo india nuncupat̄ habundans margaritis ꝛ smaragdis.

¶ Prosa vndecima huius tertii libri:

Assentior iquā cuncta enim firmissimis nexa rōnib⁹ ꝯstāt. P. Tū illa quāti igt estimabis si bonū ipsum qd sit agnoueris. B. Infiniti iquā: siqdē mihi pariter deū quoq3 q bonū ē cōtingat agnoscere. P. Atq3 hoc verissima inquit rōe patefaciā: maneāt mō q̄ue pauloante cōclusa sūt. B. manebūt inquā. P.

¶ Prosa vndecima tertii libri.

Assentior inq̄3. Ista est vndecima prosa h⁹ tertii i qua ph̄ia inducit Boetiū in cognitionem quorūdā q̄ pri⁹ fassus fuit ignorare. s. quis sit finis oīu3 reꝝ. ꝛ qbus gubernaculis mundus regat̄. Primo ducit ipsum in cognitionem primi: scd̄o scd̄i in sequēti ꝓsa. Primo ph̄ia inuestigat diffinitione3 boni. secūdo ex hoc ōndit qs sit finis oīum reꝝ ibi. Et illa nimiū. p̄io ꝑmittūt̄ q̄dā. secūdo ph̄ia aggredit̄ ꝓpositū ibi. Nōne igt. Prio Boeti⁹ assentiens predictis dicit Assentior inq̄3. s. iam dictis. cuncta enim cōstant nexa firmissis rōnibus. q2 demōstratiuis. Et ph̄ia inquit. Quāti. s. precii estimabis: si agnoueris quid sit ipsū bonū. Rndit Boe. Infiniti. s. precii iquā estimabo. si quidē mihi pariter contingat agnoscere deū qui bonū est: dicit ph̄ia. Atq pro certe. hoc patefaciam verissima rōne. maneant. i. cōcedāt̄. modo. i. tm̄modo que ꝯclusa sunt pauloante. Et dicit Boetius manebūt sine omni cōtradictione in sui veritate. ¶ Notandū q̄ ad ꝓbandū aliquā conclusionē oportet principia manere in sui veritate ꝛ ea concedi. si eni3 negarentur non posset ex eis conclusio deduci. volens ergo ph̄ia ex eis q̄ cōclusa s̄t tanq̄3 ex p̄cipiis concludere qd sit bonum. dicit hoc velle facere manentibus his que ꝓbata sūt ꝛ dicit Boetius q̄ manebunt in sui veritate.

¶ Nōne inquit monstrauimus ea q̄ue appetunt̄ a pluribus: iccirco vera ꝑfectaq3 bona non eē: qm̄ a se inuicem discreparent. cūq3 alteri abesset alterū: plenū absolutūq3 bonū afferre nō posse. Tū aūt verum bonum fieri cū in vnā veluti formam atq3 efficientiā colliguntur: vt que sufficientia est eadē sit potentia: reuerentia: claritas atq3 iocūditas. Nisi vō vnum atq3 idem oia sint: nihil habere quo inter expetēda numerēt. B. Demonstratū est iquā nec dubitari vllo mō potest. P. Que igitur cum discrepant minime bona sunt: cu3 vō vnum esse ceperint. bona fiunt. Nōne hec vt bona sint vnitātis fieri adeptione cōtingit. B. Ita iquā videtur. P. Sed omne quod bonū est boni ꝑticipatione bonū eē cōcedis: an minime. B. Ita est. P. O3 idē eē vnū atq3 bonum simili rōne concedas. Eadē nāq3 substātia ē eoꝝ quoꝝ naturalr n̄ ē diuersus effect⁹. B. Negare inq̄ neq̄o. P.

fectum bonū sit sitū in deo tali rōne. Perfectū bonum ē vera btitudo. sed in deo est perfectū bonum. ergo in deo ē vera btitudo. vñ dicit in lr̃a. Ratio ista demonstrat deū eē bonum vt conuincat. i. infallibiliter ꝯcludat. in eo esse perfectum bonū. nam ni. i. nisi deus sit tale. s. perfectū bonū. nō poterit esse prīceps oīuz rez. si enim non sit perfectū bonum erit aliqd prestantius eo possidens ꝑfectū bonum: quia oīa ꝑfecta claruerunt. i. manifesta sūt esse priora minus integris. i. ꝑfectis. quare ne rō ꝓdcat. i. ꝓcedat in infinitum confitendum est sūmū deū esse plenissimū sūmi ꝛ ꝑfecti. bōi ꝛ sic pꝫ mioꝛ rōis. s. ꝙ in deo est ꝑfectum bonū. Tunc probat maiorem dicens. Sed ꝯstituimus. i. probauimus nona prosa. ꝑfectū bonū esse veram btitudinem igit̃ restat concludere ꝙ necesse est veram btitudinez sitam esse in summo deo. Cui Boetius consentiens dicit accipio. i. concedo inquā. nec est qđ vllo mō queat ꝯtradici. ¶ Notandū ꝙ si deus non esset ꝑfectū bonū sed impfectū procederet̃ in infinitū sic arguendo. Deus vel est ꝑfectū bonū vel imperfectū. si perfectū habet̃ ꝓpositum. si impfectū erit aliqd prius eo. cū ꝑfectū sit prius ipfecto. Illud ergo prius vel est ꝑfectū bonū vel imperfectū. si ꝑfectū illud erit deus. ꝛ habet̃ ꝓpositum. Si imperfectū erit aliqd prius eo cum perfectū sit prius ipfecto. Itez querit̃ de illo prioꝛi. vel est ꝑfectū bonū vel ipfectū. ꝛ sic ꝓcederetur in infinitū. vel dabitur deū esse ꝑfectū bonū. ꝛ hoc innuit in lr̃a cū dicit. Quare ne in infinitū ratio procedat.

¶ Sed queso inquit te. vide q̄ id sancte atqꝫ inuiolabiliter ꝓbes ꝙ boni summi summū deū diximus esse plenissimū. B. Quonā inquā mō. P. Ne hunc rez oīuz patrem illud sūmū bonū quo plenus esse ꝑhibet̃: vel extrisecꝰ accepisse: vel ita naturalr̃ habere presumas: quasi hn̄tis dei habiteqꝫ btitudinis diuersam cogites esse substantiā. Nā si extrinsecus acceptū putes: prestantius id qđ dederit: eo qđ accepit existimare possis. Sed hūc eē rez oīuz ꝑcellentissimū dignissime cōfitemur. Qđ si natura qdē iest: sed rōne diuersum: cū de rez principe loquamur deo: fingat que pōt quis hec diuersa coniūxerit.

¶ Sꝫ queso te inqt. Hic pħia ondit ꝑ quē modū vera btitudo sit in deo. qꝛ non est in deo tāq̄ꝫ aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto. sed est idē cū ipso. qđ ꝓbat quattuoꝛ rōibus. scđa ibi. Postremo. tertia ibi. Omnino enim. quarta ibi. Respice inquit. Primo premittit intentum suum cum quadam diuisione cuius membra improbat dicens. O Boeti queso te vide q̄ꝫ id sancte. i. firmiter ꝛ inuiolabiliter probes ꝙ diximus summū deū esse plenissimū summi boni ꝛ dicit Boetius. Quonā modo sup. hoc probatur. Tunc ponit pħia diuisionem dicēs. ꝑsumas. i. putas ne hunc patrem oīum rez accepisse extrisecus illud summū bonum quo ꝑhibet̃ esse plenus. vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonū. quasi cogites diuersam esse sb̃am dei hn̄tis ꝛ btitudinis habite. Et tunc improbat membra. primo ꝙ deus non accepit summū bonū ab extrinseco dicens. Nam si putes bonū qđ in deo est extrisecus acceptum tunc tu possis. i. potes existimare eē ꝑstantius. i. melius illud bonuꝫ qđ dederit eo qđ acceperit sup. deo qđ est falsum: qꝛ ꝯfitemur hunc precellentissimū oīuz rez. Tūc probat ꝙ ꝑfectū bonū in deo non est i ipso naturaliter tanq̄ꝫ differens a sb̃a sua dicens. Qđ si natura. i. ꝑ naturā, inest deo summū bonū sed est diuersum ab ipso rōne quiditatiua. fingat que pōt qs hec diuersa coniunxerit sup. deum ꝛ summū bonū. q. d. non est dare aliquem prioꝛem ista diuersa coniungentē. ¶ Notandū ꝙ rō quaꝫ pħia pretendit est ista. Summū bonū qđ est in deo vel est acceptum ab extriseco. vel inest sibi naturaliter. si ab extriseco aliquid erit prestantius ꝛ nobilius deo: qꝛ dans summum bonū prestantius est recipiente ipsū. si aūt inest deo naturaliter vel tanq̄ꝫ idē sibi. vel tanq̄ꝫ diuersum ab ipso si tāq̄ꝫ idē sibi habet̃ ꝓpositū. si tāq̄ꝫ diuersum ab ipso: erit aliqd priꝰ qđ ista diuersa ꝯiūxerit talia autem fingere est difficile.

¶ Postremo qđ a qualibet re diuersuꝫ est. id nō est illud a quo itelligitur esse diuersum. quare qđ a summo bono diuersum est: sui natura id summum bonum non est. qđ nephas ē de eo cogitare quo nihil cōstat eē ꝑstantius.

¶ Postremo qđ a qualibet. Hic pħia ponit scđam rōnez ꝙ summū bonū in deo non differt ab ipso. ꝛ est rō talis. Illud quod est diuersum ab alio non est illud a quo est diuersum. Si ergo summū bonū esset diuersū a deo: deus nō esset summū bonū quod nephas est dicere. vñ dicit i lr̃a. Postremo illud quod est diuersum a qualibet re. illud nō est illud a quo intelligit̃. i. videt̃ esse diuersuꝫ: quare quod sui natura diuersum est a summo bono. illud non est summum bonum. si igit̃ summū bonū ita sit in deo ꝙ ꝫm naturam est diuersum ab eo. seq̄t̃ ꝙ deus non sit summum bonū: quod nephas est cogitare de deo. quo nihil cōstat eē prestantius. ¶ Nota si aliqd esset in deo diuersum ab ipso: deus esset compositus. ꝛ non essentie simplicis quod ē falsum. ¶ Itē qđ est in deo diuersum ab ipso. vel est accidens vel est pars eius. non accidens: qꝛ deus nō ē subiectū alicuius accidentis. si est pars eius cum pars precedat totū aliqd erit prius deo: quod falsum est.

¶ Oīno enim nullius rei natura suo pricipio melioꝛ poterit existere. Quare qđ oīum pricipiuꝫ sit id etiā sui sb̃a summū esse bonum verissima rōne concluserim. B. Rectissime inquā. P. Sed summū bonum btitudinem esse concessū est. b. ita ē inquā. P. Igitur inquit deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. b. Nec iquam ꝓpositis prioꝛibus refragari queo: ꝛ ab illis hoc illatum consequens esse perspicio. P.

¶ Omnino enim nullius rei natura. Hic pħia ponit tertiā rationem que talis est. Illud quod est principiū oīuz formaliter est summū bonū: qꝛ sūmū bonū nō potest eē pricipiatuꝫ: sed deus est pricipiū oīuz. ergo formalr̃ est summū bonuꝫ: sūmū aūt bonū est btitudo. ergo deus formaliter est summa btitudo. vñ dicit in lr̃a. Oīno. i. generaliter nullius rei natura poterit existere. i. esse melioꝛ suo pricipio q̄re qđ oīuz sit pricipiū sicut deus illud etiā ꝯcluserim verissima rōne. summū esse bonū sb̃a. i. per sb̃am. cui assentiēs Boetius dicit. Rectissime inquā ꝯclusum est. sed summū bonū esse btitudinē ꝯcessum est dicit. Boetius: ita est inquā. Cōcludit ergo pħia. Igit̃ necesse est deū ꝯfiteri ipaꝫ btitudinē. dicit Boetius. nec queo refragari. i. resistere. prioꝛibus ꝓpositis. i. premissis. ꝛ ego ꝑspicio hoc illatuꝫ esse ꝯn̄s illis. i. ad illa. ¶ Nota ꝙ pricipiū oīum rez opꝫ esse summū bonū substātialiter: qꝛ si aliqd aliud a principio esset sūmū bonū substātialiter sicut aliqd pricipiatū. seq̄tur ꝙ pricipiatū sit nobiliꝰ suo pricipio. nā bonū substātialiter nobilius est bono accidentalr̃. ¶ Item si pricipiū non est bonum substantialr̃ sed accidentalr̃ cum oē quod est tale per accidens reducat̃ ad aliqd tale per se: tunc pricipiū reduceret̃ ad aliqd: ꝛ ꝑ ꝯn̄s non eēt principium.

¶ Respice inquit an hinc quoqꝫ idem firmius approbetur: ꝙ duo summa bōa que a se diuersa sint esse non possunt. Etenim que discrepant bona: nō esse alterum quod sit alterūꝫ liquet: quare neutrum poterit esse ꝑfectū: cuꝫ alterutri alterū de-

eſt. Sed qđ ꝑfectũ non ſit: id ſummũ nõ eẽ mani
feſtũ eſt: nullo mõ igitur que ſumma ſunt bona:
ea pñt eſſe diuerſa. Atqui ⁊ btitudinẽ ⁊ deum ſũ-
mũ bonũ eſſe collegimus. quare ipſam neceſſe ẽ
ſũmã eſſe btitudinẽ q̃ ſit ſumma diuinitas. B.
Nihil inquã nec re ipa verius nec ratiocinatiõe
firmius: nec deo digni⁹ cõcludi poteſt. P.

¶ Reſpice inquit an hinc. Hic ponit quartam rationez ꝙ
btitudo i deo ñ differt ab ipſo. Si btitudo differret a deo
cum vtrũqꝫ tã deus q̃ꝫ btitudo ſit ſũmũ bonũ: eſſent duo
ſumma bona. quoꝝ vnũ non eſſet alteꝝ. ⁊ cũ vnum deſit
alteri neutrũ erit ꝑfectũ ⁊ ſummũ bonũ: qꝛ ꝑfectũ ẽ cui ni
hil deeſt. ergo neceſſe eſt btitudinẽ eſſe idẽ cum deo. vñ di
cit in lr̃a. O Boeti reſpice an hinc qđ modo dicã illud qđ
probatum eſt firmius approbet. duo ſumma bona eſſe ñ
pñt que ſint a ſe diuerſa. etenim liquet. i. manifeſtũ eſt. ꝙ
bona que diſcrepant. non eſſe alteꝝ ſup. eoꝝ bonoꝝ: qđ
ſit alteꝝ. quare cuꝫ alteꝝ deeſt alterutri. i. alteri. neutrum
poterit eſſe perfectũ: cũ perfectũ ſit cui nihil deeſt. ¶ Sed
manifeſtum eſt. illud non eſſe ſummũ bonũ: qđ non eſt ꝑ
fectũ igit nullo mõ pñt eẽ diuerſa ea que ſunt ſumma bo
na. Atqui pro certe. deũ ⁊ btitudinẽ collegimus eſſe ſũmũ
bonum. quare neceſſe eſt ipſam naturã que ſit diuinitas.
ſ. naturam dei eſſe ſummã btitudinẽ. qđ Boetius appro-
bans dicit. nihil verius eſt ipſa re nec ratiocinatione fir-
mius: nec deo dignius concludi põt. ¶ Notandũ ex q̈r-
to topicoꝝ qđ per ſuꝑhabundãtiã dicit vni ſoli conuenit
cum igitur ſummũ bonum dicatur ꝑ ſuperhabũdãtiã nõ
erunt duo ſumma bona. ¶ Item ſi eſſent duo ſumma bo
na vel eſſent eiuſdem ſpeciei: vel differrent ſpẽ: ſi eiuſdem
ſpẽi erunt equaliter perfecta ⁊ vnũ erit ſuꝑfluũ. ſi d[illegible]ferũt
ſpẽ vnum erit ꝑfectius altero. qꝛ impoſſibile ẽ duas ſpẽs
eſſe equalr̃ ꝑfectas: ſed qđ eſt imperfectius non eſt ſum-
mum bonum. ergo non ſunt plura ſumma bona.

¶ Super hec inquit igitur veluti geometre ſolent
demonſtratis propoſitis aliquid inferre que po
riſmata ipſi vocant: ita ego quoqꝫ tibi veluti co-
rolarium dabo. Nam qm̃ btitudinis adeptione
fiunt hoies bti. Btitudo võ ẽ ipa diuinitas: diui
nitatis adeptõe fieri btõs manifeſtũ eſt. Sed vti
iuſtitie adeptione iuſti: ſapientie ſapientes fiunt:
ita diuinitatẽ adeptos deos fieri ſimili rõne neceſ
ſe eſt. Ois igitur beatus deus ſed natura quidẽ
vnus: ꝑticipatiõe võ nihil prohibet eſſe q̃ꝫ pluri-
mos. B. Et pulchrum inq̃ꝫ hoc atqꝫ precioſuꝫ
ſiue poriſma ſiue corolarium vocari mauis. P.

¶ Super hec inquit. Hic phĩa ꝯcludit ex dictis quãdã con
cluſiõem corolariã dicens. Sup hec. ſ. ꝑdicta ego tibi da
bo corolariũ. i. ꝯcluſionẽ corolariã. ita. ſ. ſicut geometre
aliqd ſolent demonſtratis ſuis propoſitis inferre. que illa
ta ipſi vocãt poriſmata. i. apitiões. Et tunc ponit corola
riũ ꝙ ois btũs eſt deus. qđ ſic infert. qꝛ adeptione btitudi
nis fiunt hoies bti: btitudo võ eſt ipſa diuinitas vt proba
tũ eſt manifeſtũ eſt hoies btõs fieri adeptiõe diuinitatis.
ſed ſicut adeptiõe iuſtitie fiunt hoies iuſti: ⁊ adeptione ſa
piẽtie ſapiẽtes. ita neceſſe eſt adeptiõe diuinitatis eẽ btõs
ſiue deos. igit ois beatus eſt deus. ſed natura quidez vn⁹
deus eſt ⁊ nõ plures: participatiõe võ nihil ꝓhibet plures
deos eſſe. hanc concluſionem cõmẽdãs. B. dicit. Et pul
chrum inq̃ꝫ hoc. ſ. qđ modo ꝯcluſiſti. atqꝫ ꝓcioſum ſiue
poriſma ſiue corolariũ mauis. i. magis velis ipſum voca
ri. ¶ Notandum ꝙ ois beatus eſt deus: hoc probatur ex
lr̃a ſic. Hoies fiũt bti adeptiõe btitudinis: ſꝫ btitudo ẽ di-
uinitas. ergo hoies fiũt bti adeptiõe diuinitatis ſꝫ adeptio
ne diuinitatis aliqs efficit de⁹: ergo ois btũs ẽ deus. vel
põt ſic argui. Adeptiõe diuinitatis aliqs efficit de⁹. ade-
ptiõe diuinitatis aliqs efficit btũs cum diuinitas ſit ideꝫ
cũ btitudine: ergo omnis btũs ẽ de⁹. ¶ Nota ſm Hug.
ꝙ porus. ri. eſt ſubtile foramen in corpore per qđ ſudor
emanat. inde poriſma tis. i. apertitio vel illuminatio ſen-
ſus. Dicunt etiã poriſmata regule quas geometre ꝓpo-
nunt ad aliqd oñdendũ eo ꝙ aperiant ⁊ illuminent men-
tẽ lectoris: ⁊ ipſe allegat Boe. in hoc libro de hoc noie
poriſma. ¶ Notãdũ ſꝫ eũdẽ Hug. a corona venit corona
riũ qđ eſt ꝓmiũ victorie vel ꝓmiũ belli vel certaminis. ſ.
corona vel aliqd aliud vel coronariũ ẽ vñ aliqs meret ho
norẽ: vel adipiſcit coronã. Et etiã allegat Boetiũ in hoc
loco de hoc noie coronariũ. ſed cõiter ipſũ noiamus coro
lariũ. ⁊ ẽ corolariũ cõcluſio ſequens ex premiſſis. ¶ Nota
aliqs diceret. Si ois btũs eſt deus cũ plures ſint bti. plu
res erũt dii. Rñdit Boetius ꝙ vnus eſt deus nãlr ⁊ eſſẽ
tialiter: ſed participatiue. ſ. ꝑticipatiõe virtutis ⁊ imortali
tatis pñt eſſe plures dii. vñ ps. Ego dixi dii eſtis ⁊ filij ex
celſi oẽs. ¶ Itẽ innuit phs. 12. metha. vbi ſic cõcludit. nõ
valet pluralitas pricipũ. ſit ergo vnus priceps. ſ. ſm natu
ram ⁊ eſſentiã. Ergo dicit Seneca. Uir ſpeculatiuus eſt q̃
ſi deus i humano corpore hoſpitatus. ¶ Pro quo vlte-
rius notandũ ꝙ deus ẽ quadruplex. aliqs eſt de⁹ nuncu
patiue vt idolum. Alius vſurpatiue vt demones cultũ dei
ſibi vſurpantes vt dicit ſcriptura. Oẽs dii gentiũ demõia
Tertius ꝑticipatiue vt hoies btitudinez ꝑticipãtes. Quar
tus eſt deus natura hñs eſſentie eternitatẽ. imutabilitatẽ
⁊ cõicabilitatẽ. primis tribus modis pñt bene eſſe plures
dii. ſed non quarto mõ. ¶ Ultimo nota deitatem ſiue di-
uinitatem ꝑticipare: non eſt niſi imortalitatẽ. impaſſibili
tatem. ſubtilitatẽ ⁊ agilitatẽ adipiſci. Nã mortale additũ
nobis ſeparat nos a dijs: vt dicit porphyrius. ergo ade-
ptione imortalitatis erimus dij.

¶ Atqui hoc quoqꝫ pulchrius nihil eſt quod his
annectẽdũ eſſe ratio ꝑſuadet: B. Quid inquã.
P. Cum multa inquit btitudo continere videat
vtrum ne hec oia i vnuꝫ veluti corpus btitudinis
quadã partiũ varietate coniungãt. An ſit eorum
aliquid qđ btitudinis ſubſtãtiã compleat. ad hoc
võ cetera referãt. Uellẽ inquã id ipſaꝝ reꝝ com
memoratiõe patefaceres. P. Nõne inquit bti-
tudinẽ bonũ eſſe cẽſemus. B. Ac ſummũ quidẽ i
q̃ꝫ. P. Addas inquit hoc omnibus lꝫ. Nam ea
dem ſufficientia ſumma eſt. eadem ſumma potẽ
tia. reuerentia quoqꝫ claritas ⁊ voluptas btitudo
eſſe iudicatur. B. Quid igitur. P. Heccine oia
bona ſufficientia: potentia: ceteraqꝫ veluti quedã
beatitudinis membra ſunt. an ad bonum veluti
ad verticem cuncta referuntur. b. Intelligo in-
q̃ꝫ quid inueſtigandũ proponas ſed quid conſti
tuas: audire deſidero. P.

¶ Atqui hoc quoqꝫ pulchrius nihil eſt. Hic phĩa mouet
circa ꝑdicta quãdã dubitationẽ. ſcđo ſoluit eã ibi. Cuius
diſcretionem. Primo dicit. Ex quo dicis hoc corolariũ
eſſe pulchrum. Atqui pro certo hoc qđ iam dicam nihil
ẽ pulchrius. qđ rõ ꝑſuadet eſſe annectendũ his. ſ. ſupradi
ctis ⁊ dicit Boetius qđ eſt pulchrum illud. dicit phĩa. cũ
btitudo videat multa ꝯtinẽre. videat vtrũ hec oia cõiun-
gant. i. ꝯſtituant veluti vnũ corpus btitudinis. quadã va
rietate partium. an ſit aliqd eoꝝ quod cõpleat ſbam bti-
tudinis. ⁊ ad hoc cetera referãtur. Tũc Boeti⁹ petit hãc
qõnẽ magis elucidari dicens. Uellem inquã vt pateface
res illud

¶ Nonne inqt mõstra. ea. Hic pħia aggredit intentū ostēdendo qd sit bonū: ꝛ intendit ꝓbare istā ɔclusionē. bonū est illud qd oia appetunt: quā ꝓbat tali rōne. Unum ꝛ bonū sunt idē. ꝛ sed oia appetūt eē vnū. ergo oia appetūt bonum. Circa istā rōnem sic procedit. primo ꝓbat maiorē. scdo minorē. tertio resumpta maiore infert ɔclusionē scda ibi. Nosti ne igit. tertia ibi. Est ne igit. probat ergo maiorem ꝙ vnū ꝛ bonū sunt idē per modū ɔōnis. Et prio querit dicens. Nonne supra monstrauimus in nona ꝓsa ea q appetunt a plurib⁹ sup. sufficientia. reuerentia. potentia. idcirco non esse vera bona ꝛ pfecta. qm discrepāt a se inuicem sup. eo mō quo appetunt a pluribus ꝛ cū alterū abesset alteri non posse afferre plenū ꝛ absolutū bonū: qd nullo indigeat. tunc aūt sup. monstrauimus vnū vez bonū fieri cū colligunt in vnā formā btitudinis atqꝫ efficientiam. i. in vnā cām efficientē. s. deū vt que sit sufficientia. eadē sit potentia. ꝛ reuerentia. claritas ꝛ iucunditas. nisi vo oia sint vnū ꝛ idem: monstratū est ea nihil hre quo numerent. i. cōputent inter expetenda. i. desideranda. Et dicit Boetius demonstratū est inquā nec vllo mō dubitari pōt Ulterius querit. pħia. Illa que cum discrepant minime sunt bona. ꝛ cum ceperint esse vnū sūt bōa. Nonne hec cōtigūt fieri bona adeptione vnitatis. dicit Boetius. Ita videt inqꝫ. Et subdit pħia. sed oē qd est bonū participatione boni ɔcedis esse bonū an minime. Et dicit Boetius ita ē Tūc pħia ex ɔcessis ɔcludit maiorē dicēs. igit pili ratiōe oportet vt ɔcedas vnum ꝛ bonū esse idē: ꝛ ɔfirmat illam ɔclusionem per locū ab effectu dicēs. Nāqꝫ eadē ē substātia eoꝝ. quoꝝ non est naturaliter diuersus effectus: qꝛ idē inquantum idem natum est facere idem. Boetius concedens dicit. negare inqꝫ nequeo. ¶ Nota ex littera sic ꝓbatur ꝙ vnum ꝛ bonū sint idē. Quecūqꝫ non sunt bona nisi qꝛ sunt vnū illa nō sunt bona nisi adeptiōe vnitatis. sꝫ oia sunt bona adeptione vnitatis: ergo vnū ꝛ bonū idē sunt. vel aliter arguit sic. Oia sunt bona adeptione bōitatis oia sunt bona adeptione vnitatis. ergo bonum ꝛ vnū sunt idē Aliā rōnem innuit in lrā dicens. Illa sunt vnū quoꝝ nō est diuersus effectus. qꝛ idem inquātum idem nō facit nisi idē. ex secundo de generatione. sed vnius ꝛ boni non ē diuersus effectus: qꝛ effectus vtriusqꝫ est bonū. ergo sunt idē. ꝛ hec conclusio pꝫ ex. 4. methaphice. vbi Aristo. vult ꝙ bonum. ꝛ vnum conuertantur:

¶ Nosti ne igitur inquit omne qd est tādiu manere atqꝫ subsistere q̄diu sit vnum. Sꝫ interire atqꝫ dissolui pariter atqꝫ vnum esse destiterit. B. Quonam mō. P. Ut in aialibus inquit: cū in vnū coeunt ac pmanent aia corpusqꝫ: id aial vocat. Cū vo hec vnitas vtriusqꝫ separatiōe dissoluitur interire: nec iam esse aial liquet. ipsum quoqꝫ corpus cū vna forma mēbroꝝ cōiunctōe pmanet: humana visit species. At si distribute segregateqꝫ ptes corporis distraxerint vnitatem: desinit esse qd fuerat. Eoqꝫ mō pcurrenti cetera p culdubio patebit subsistere vnūqdqꝫ dum vnū ē. Cū vo vnū eē desinit esse interire. B. Cōsideranti inq̄ mihi plura minime aliud videtur. P

¶ Nosti. ne igit omne qd est. Hic pħia ꝓbat minorem. s. ꝙ oia appetunt esse vnū p talem rōnē. Unūqdqꝫ tandiu manet atqꝫ subsistit q̄diu est vnum. sed oia nāliter appetunt manere ꝛ subsistere. ergo oia appetunt esse vnū. Illi⁹ rōnis prio declarat maiorē. scdo minorē ibi. Est ne igit. tertio resumpta maiore ɔcludit intentū ibi. si qd aūt iquit. Prio ergo declarans maiorē ꝙ vnūqdqꝫ tandiu manet q̄diu est vnū. dicit. Nosti o Boeti. oē qd ē tādiu manere atqꝫ subsistere q̄diu sit vnū. ꝛ cū destiterit. i. desinit eē vnū pariter ɔtingit dissolui atqꝫ iterire. querit Boetius Quonā mō. pħia declarat in exemplo dicens. In aialibus h patet cū aia ꝛ corpus in vnū coeūt atqꝫ permanent vnū illud vnū vocat aial. cum vo hec vnitas dissoluitur sepatione vtriusqꝫ sup. aie ꝛ corporis. liquet. i. manifestū ē aial interire ꝛ non iam eē aial. Ponit aliud exemplū. ipꝫ ēt corpus humanū cū pmanet in vna forma coniunctiōe mēbroꝝ tūc visit. i. videt humana spēs. sed si partes corporis distribute ꝛ segregate. i. sepate ab inuicem. distraxerint vnitatē. corpus desinit eē qd fuerat. eodē mō percurrenti cetera pculdubio patebit vnumqdqꝫ subsistere. i. pmanere. deum ē vnū. cū vo desinit eē vnū interire videtur Et dicit. B. minime inqꝫ videt mihi aliud ɔsiderāti plura. ¶ Nota ꝙ aliqs diceret. non videt ꝙ esse ꝛ eē vnū sint eadē. qꝛ mali sunt ꝛ tñ nō sūt vnꝫ. ꝓbatio. vnum ꝛ bonū sunt idē vt iā ꝓbatum est. sed mali nō sunt boni. ergo nō sunt vnū. Ista rō soluit ex quarto huius negando maiorē qꝛ pħia quarto huius ꝓbat malos non solū non esse potētes: sed simpliciter nō eē. Uñ mali bene sunt mali: sed ꝙ simpliciter dicant esse non est verū sicut hō mortuus simpliciter non est hō. ꝛ de hoc videbit in quarto.

¶ Est ne igitur inquit quod inquantū naturaliter agat relicta subsistendi appetentia venire ad interitum corruptionēqꝫ desideret. B. Si aialia inquā considerē: que hūt aliquā volēdi nolendi qꝫ naturā: Nihil inuenio quod nullis extra cogētibus abiciant manendi intentionē ꝛ ad interitū spōte festinēt. Oē namqꝫ aial tueri salutem laborat: mortem vo perniciēqꝫ deuitat. Sed quid de herbis arboribusqꝫ: quid de inanimatis oino consentiā rebus: prorsus dubito. P.

¶ Est ne igitur inqt. Hic pħia probat seu declarat minorē. s. ꝙ oia appetāt esse ꝛ pmanere. ꝛ prio ondit h. scdo ꝓbat ꝙ talis appetitus ē naturalis. scda ibi. Neqꝫ nunc nos. Primo ondit intentū in aialibus. scdo in vegetabilibus. tertio in rebus inanimatis. scda ibi. Atqui nō ē. tertia ibi. Ea etiam. Primo dicit pħia. Est ne aliqd ꝙ inquātū naturaliter agat. desideret veire ad interitū. i. ad mortē. ꝛ ad corruptionem relicta appetentia subsistendi. Rñdet Boe. Si ɔsiderem aialia que hnt naturā. i. appetitū volendi. i. prosequendi ꝛ nolendi. in fugiendi aliqd. nihil inuenio ꝙ abiciant intentionē manēdi sup. in reꝝ natura. ꝛ festinent sponte. i. voluntarie. ad interitū nullis causis extra cogentibus. qꝛ oē aial laborat tueri salutem. ꝛ deuitat mortē ꝛ perniciem. sed ego prorsus dubito qd de herbis ꝛ arboribus ꝛ quid de rebus inanimatis oio ɔsentiā sup. an talia appetant esse ꝛ permanere. ¶ Nota Boe. nō dubitat qui aialia appetant. pmanere cuius rōnem innuit. Illud qd laborat tueri salutem ꝛ vitare mortē. h appetit esse. ꝛ pmanere. sed oē aial est hmōi ergo ꝛc. Sed vtꝝ ita sit in vegetabilibus ꝛ in rebus inanimatis de hoc dubitat. ꝛ pōt esse rō dubitationis qꝛ in talibus non sunt opationes ita manifeste subseruientes appetitui naturali pmanendi sicut i aialibus que mouent ad percipiendū nutrimētū. ꝛ ad alia que pertinent ad conseruationem vite.

¶ Atqui non est ꝙ de hoc possis ambigere: cū herbas atqꝫ arbores intuearis primum sibi conuenientibus innasci locis. Ubi quantū earū natura queat cito exarescere atqꝫ interire nō psit. Nam alie quidem: cāpis alie montib⁹ oriunt. alias ferūt paludes: alie saxis herent. aliarum fecunde sūt steriles arene: quas si i alia quispiā loca trāsferre conet: arescāt. Sꝫ dat cuiqꝫ natura qd conuenit. ꝛ ne dū manere possunt iterent elaborat.

¶ Atqui nõ est q̄ de hoc. Hic ph̄ia ꝓbat q̄ vegetabilia sicut herbe ⁊ arbores appetant esse ⁊ ꝑmanere. ⁊ hoc ꝓbat quattuor modis sicut patebit: primo ex locoꝝ qualitate. q: in talibus locis nascunt̄ vbi diutius possunt cõseruari in esse. Unde dicit. Atqui ꝓ certe. O boeti nõ est q̄ possis ambigere. i. dubitare de hoc. vtrũ inanimata ⁊ vegetabilia appetãt esse primũ. i. prio signo. Cũ tu intuearis herbas atq3 arbores nasci in locis sibi ꝯueniẽtib⁹ vbi quantũ earũ natura. i. vigor nature queat nõ possunt cito exarescere ⁊ interire. nam alie campis oriũtur sicut oliue: alie mõtibus sicut cipssi: alias ferũt paludes sicut alnos ⁊ salices Alie herent saxis sicut herbe que dicunt̄ capilli veneris ⁊ barba iouis. Aliaꝝ herbaꝝ sunt secunde. i. habundantes steriles arene vt illi⁹ herbe que dicit̄ merica: quas si q̄spiam. i. aliquis conetur transferre in alia loca arescant. sed natura dat vnicuiq3 quod sibi conuenit ⁊ elaborat ne intereant q̃diu manere possunt. ¶ Nota locus est principiu3 ḡnatiõis: q: saluat ⁊ cõseruat locatũ: ⁊ ipso mediante virtus celestis īfluit ipsi locato. Cũ igit̄ vegetabilia sicut herbe ⁊ plante requirãt determinata loca in quib⁹ saluant̄ ⁊ in aliis arescant. p3 q̄ ipsa appetant esse ⁊ permanere.

¶ Quid dicam: q̄ omnes velut in terras ore demerso trahunt alimẽta radicibus ac per medullas robur corticemq3 diffundunt. Quid q̄ nobilissimũ quodq3 sicuti medulla est in interiore semper sede reconditur: extra vero quadam ligni firmitate. Ultimus autẽ cortex aduersum celi intẽperiẽ: quasi mali patiẽs defensor opponitur. Ja3 vo quanta est nature diligentia: vt cuncta semine multiplicato propagentur: que omnia nõ mõ ad tempus manendi: verum generati quoq3 quasi imperpetuum permanendi. veluti quasda3 machinas esse quis nesciat.

¶ Quid dicã q̄ omnes velut in terras. Hic ph̄ia probat idẽ alio signo quod sumit̄ ex modo situationis partiũ ꝺm ꝯueniẽtiã ad attractionẽ alimẽti quo cõseruat̄ esse eorum Et dicit quid dicã ex hoc q̄ omnes. s. herbe ⁊ arbores trahunt alimẽta radicibus velut ore demerso in terras: ⁊ diffundunt sibi alimentũ ꝑ medullas. ꝑ robur ⁊ ꝑ corticẽ qð nõ est nisi propter appetitũ ꝑmanendi. Tũc ponit aliud signũ quod sumit̄ de dispõne partiũ ad prohibẽdũ nocumẽtũ extrinsecũ dicens. quid dicã ex hoc q̄ molissimum qðq3 sicut est medulla semꝑ recondit̄. i. locat̄ in interiori sede. i. in medio plante. extra vero tuet̄ quadã ligni firmitate. vltimus autẽ. i. exterior cortex arboris. quasi patiẽs mali. i. potens sustinere mala opponit̄ defensor versus intẽperiẽ celi. i. aeris. Tunc ponit aliud signũ quod sumit̄ ex propagatiõe seminis. que ordinat̄ ad cõseruationẽ nature in alio simili in specie cũ nõ possit manere idem nũero. Et dicit. Jã vero quanta est diligẽtia nature vt cũcta ꝓpagent̄ semine multiplicato sup. considera que omnia semina quis nesciat esse tanq̃3 quasdã machias. i. instrumẽta manendi. non modo. i. nõ tm̃ ad tp̃s verũetiã manendi in ꝑpetuũ: generatim. i. successiua generatiõe. q. d. nullus est cui hec nõ pateãt. ¶ Notãdũ q̄ radices plantaꝝ ori similes sunt: cũ habeãt eandẽ operationẽ sup. trahere alimẽtũ habent autẽ plante radices infixas terre. quia ex terra humorẽ trahũt ⁊ alimẽtũ quod primo diffundit̄ ī medulla. deinde in robur. deinde in corticẽ. est medulla mollissimũ quod est in medio plante vel arboris. nõ potẽs pati intemperiẽ caloris ⁊ frigoris. ideo natura ipsa3 locauit in medio. quã circũdat robur quod est lignum arboris. robur autẽ circũdat̄ cortice exteriori tanq̃3 defensore ab intemperie aeris. ¶ Notandũ q̄ quia vegetabilia non possunt idẽ nũero manere. iõ natura ꝓducit in eis semina per quoꝝ ꝓpagationẽ permaneãt idem in spẽ. s. in suo simili

¶ Ea etiam que inanimata esse credũtur: nonne quod suũ est queq3 simili ratione desiderãt. Cur enim flammas quidem sursum leuitas vehit: terras vo deorsum pondus deprimit: nisi q̄ hec singulis loca motionesq3 cõueniũt. Porro autẽ qð cuiq3 consentaneũ est: id vnũqðq3 conseruat. sicuti ea que sunt inimica corrũpũt. Jã vo que dura sunt vt lapides adherẽt tenacissimis partibus suis. ⁊ ne facile dissoluãtur resistũt. Que vero liquentia vt aer atq3 aqua facile quidẽ diuidentibus cedunt: sed cito in ea rursus a qb⁹ abscisa relabũtur. Ignis vero oẽ3 refugit sectionem.

¶ Ea etiã que ianimata. Hic ph̄ia probat q̄ etiã inanimata appetãt esse duob⁹ signis: Primo ex inclinatione naturali eoꝝ ad locũ. Et dicit sic. Ea etiam que credũt̄ eẽ inanimata vt lapis. aer. ignis. nõne ꝺsiderãt. i. appetũt. q̃q3. i. omnia inanimata. qð suũ est. i. sue nature consonu3 est: simili rõne propter cõseruatiõe3 sui esse. q. d. sic. Cur enim leuitas vehit. i. mouet flãmas sursum. ⁊ pondus. i. grauitas. deprimit terras deorsum non propter aliam cãm. nisi q̄ hec loca ⁊ motiões cõueniũt singulis sup. ꝓ saluatione eorum esse. ⁊ subdit. Porro illud qð est cõsentaneũ. i. cõueniẽs cuiq3. illud sup. cõseruat in eẽ vnũquodq3 sicut ea que sunt inimica. i. cõtraria corrũpũt. Secũdo ꝓbat illud ꝑ aliud signũ sumptũ ex cõseruatione naturalis proprietatis hmõi est cõtinuitas quã quelibet res natural' nititur cõseruare. Unde dicit. Jã sup. ista vero que dura sũt vt lapides adherẽt tenacissimis. i. firmissimis suis partibus. ⁊ resistunt per suã duritiẽ ne facile dissoluant̄. q̃ vero sunt liquentia. i. mollia. sicut aer ⁊ aqua. facile cedunt diuidẽtibus. sed cito relabũtur. i. redeũt in ea a quib⁹ sũt abscisa. sed ignis refugit omnẽ sectionẽ. ¶ Nota q̄ hoc vltimũ q̄ dicit ignẽ fugere oẽm sectionẽ. dupliciter exponitur. Primo sic aliq̄d secat̄ cum partes eius abinuicẽ separãt̄ ita vt in nullo cõueniãt sed partes ignis non sic possunt secari. quin semꝑ ī aliquo cũueniãt: vt maxime patet de igne q̄ ẽ flãma. Alio mõ exponitur sic q̄ ignis refugit oẽm sectionẽ q: ꝑꝑ vehemẽtiã sue actionis corrũpit ip̃3 qð debet secare ⁊ igniendo ip̃m in sui naturam cõuertit.

¶ Neq3 nunc nos de voluntariis anime cognoscentis motibus. sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est q̄ acceptas escas sine cogitatione transigimus q̄ in somno spm̃ ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manẽdi amor ex anime voluntatibus verum ex nature principiis venit. Nã sepe mortem cogentib⁹ causis: quã natura reformidat: voluntas amplectit̄. Cõtraq3 illud quo solo mortaliu3 reꝝ durat diuturnitas gignendi opus quod natura semper appetit: interdũ coercet voluntas: adeo hec sui charitas non ex animali motiõe sed ex naturali intentione procedit.

¶ Neq3 nũc nos. Hic ph̄ia ponit q̄ desiderium essendi nõ ẽ appetit⁹ volũtari⁹ s3 nal'. Et dicit. Neq3 nos tractamus nũc de motib⁹ volũtariis aie cognoscẽtis: s3 de nãli itentõe: s3 nãle ẽ qð trãsigim⁹. i. digerim⁹. acceptas escas sine cogitatiõe. ⁊ qð ī sõno nesciẽtes ducim⁹ spiritũ. i. respiram⁹. Nã amor. i. appetit⁹. manendi. i. subsistendi in aialibus. s. non prouenit ex voluntatibus sup. sicut tu estimas q: supius posuisti solũ in animalibus esse appetitũ manẽdi. sed venit ex principiis nature. quia natura reperitur tã in animatis q̃3 in inanimatis. Q ð aũt appetit⁹ manendi

non sit

non fit ex voluntate. probat dupliciter. Primo probat hoc quia voluntas sepe amplectitur mortẽ que tollit esse indiuidui. Unde dicit. Volũtas sepe amplectit' mortẽ. quã natura reformidat. i. abhorret. cogentib' causis. i. extrinsecis. sicut p3 de martirib'. Secũdo probat idẽ ex hoc. q volun tas q̃nq3 cohibet operationẽ cõseruatiuã esse specifici dicẽs cõ'raq3. i. p cõtrariũ. illud opus gignẽdi. quo solo durat diuturnitas. i. pmanentia rerũ mortaliũ. quod natura appetit. interdũ coercet voluntas. sicut patet in continentibus. adeo hec charitas. i. appetitus sui sup. manendi nõ pcedit ex animali motiõe. sed ex naturali intentione quã deus indidit nature.

¶ Dedit enim prouidentia creatis a se reb' hãc vel maximã manendi causã vt quoad possunt na turaliter manere desiderent. Quare nihil est q vllo modo queas dubitare: cuncta que sunt ap petere naturaliter constãtiã permanẽdi. deuita re perniciẽ. b. Confiteor inq̃ nunc me indubita to cernere. que dudum incerta videbantur.

¶ Dedit enĩ pũidentia diuina reb' creatis a se. hanc maximã cãm manendi. vt desiderent permanere naturaliter q̃diu possunt. quare nihil est q vllo mõ queas. i. possis dubitare. cũcta que sunt naturaliter appetere constantiã per manendi. ⁊ deuitare perniciem. qð boetius cõcedens dicit Cõfiteor inq̃. nunc me cernere indubitato. i. sine dubitatione que dudũ incerta videbant' sup. q vegetabilia ⁊ inanimata naturaliter appetũt pmanentiã essendi. ¶ Notandũ q duplex est appetitus naturalis ⁊ animalis. Naturalis est qui consequitur formã naturalẽ. ⁊ quia prima pfectio illius quod habet formã naturalẽ est eẽ. iõ appetitus cuiuslibet rei naturalis ẽ ad suũ esse habendũ si careat. vl' ad cõseruãdũ si habeat. Appetitus aialis est qui consequit' formã apprehẽsam. ⁊ si ẽ forma apprehẽsa p sensus. sic ẽ appetitus sensitiuus. qui semp tendit in cõueniẽtia nature. si aũt est forma apprehensa p itellectũ. tunc semp inclinatio conueniẽs est appetitus rõnalis qui est voluntas ⁊ q2 illud qð ẽm se est discõueniens nature sibi est mors. illud homo apprehẽdit quandoq3 tã q̃ cõueniẽs propter aliud annexũ. s. propter premiũ eterne vite. ideo voluntas sepe amplectit' mortẽ quã natura reformidat ex quo p3 q appetit' essendi nõ est primo ⁊ principaliter ex appetitu intellectiuo. sed ex appetitu naturali. Nam appetit' intellectiu' nõ inuenitur in oib' in qb' inuenit' appetit' natural'.

¶ P. Nõ ãt inquit subsistere ac pmanere appe tit id vnum esse desiderat. Hoc eniз sublato nec esse quidẽ cuiq̃ pmanebit. b. Verũ est inq̃. P. Oia igit' inquit vnũ desiderãt. b. Cõsensi. P. Sed vnum idipm mõstrauimus eẽ quod bonũ est. b. Ita quidẽ. P. Cuncta igit' bonum petunt qð quidẽ ita describas licet: ipз bonum esse qð d sideret ab oibus. b. Nihil inq̃ verius excogita ri potest: nã vel ad nihilum cuncta referuntur. ⁊ vno veluti vertice dstituta. sine rectore fluitabũt aut siquid est ad quod vniuersa festinent. id erit omnium summum bonorum.

¶ Nõ autẽз inquit subsistere. Hic pħia resumpta maiore concludit intentũ dicens. quod aũt appetit subsistere ⁊ pmãere. illð desiderat esse vnũ. hoc enĩ sup. vno sublato nõ pmanebit cuiq̃ rei suũ esse dicit Boetius verũ est. cõcludit ergo pħia. Oia igit' vnũ esse desiderant. Et boeti' con sentiẽs dicit cõsensi. ⁊ tunc maiorẽ principalis syllogismi resumit vt cõcludat diffinitionẽ boni dicens. sed nos mõstrauimus vnũ esse idipm quod bonũ est. dicit boetius ita quidẽ. tunc pħia concludit intentũ formãdo diffinitionez boni dicens. igitur cuncta bonum petunt. qð bonũ l3. i. licitũ est. vt ita describas bonum est qð desideret' ab oib' Et dicit boetius nihil veri' excogitari põt. q2 vel ad nihilũ cuncta referũt' ⁊ destituta vno vertice. i. principio cuncta fluitabũt sine rectore. Aut siqd est ad qð vniuersa festinent. illud erit sũmũ oiũ bonoꝝ. ¶ Notãdũ q oẽ qð ẽ vel appetit pfici vel in sua pfectione saluari. cũ igit' pfici ⁊ in pfectione saluari sit bonũ oia appetũt bonũ. ¶ Notandũ cũ dicit' omnia appetũt bonũ ibi non accipit' bonũ precise p bono morali. nec precise pro bono naturali. sed pro bono cõiter accepto. quod bonũ cõiter acceptũ est esse eẽntiale vel accidentale conueniens rei vt pficiatur. vel in sua perfectione saluetur.

¶ P. Et illa nimiũ inquit O alumne letor. ipaз enim medie veritatis notam mẽte fixisti. Sed in hoc patuit tibi quod ignorare te pauloante dice bas. b. Quid inq̃. P. Quis esset inquit rerum oium finis. Is est enĩ profecto qð desiderat ab oib'. quod quia bonum esse collegimus. oportet rerum oium finem bonum esse fateamur.

¶ Et illa nimiũ inquit. Hic pħia ex dictis reducit boetiuз in cognitionẽ cuiusdã quod supra se ignorare confessus ẽ scз quis sit finis oium rerum. Et primo cõmendat dictuз Boetii dicẽs. O alũne nimiũ letor. q2 tu fixisti. i. attigisti notã. i. cognitionẽ. mente medie veritatis. i. perfecte veritatis que est in medio. sed hoc patuit tibi quod dicebas te ignorare pauloante sup. in primo libro sexta prosa. Et q̃rit Boetius. quid inq̃ sup. est illud. dicit pħia. qs esset finis oium reꝝ. Et subdit. Is enĩ est finis omniũ rerũ quod desiderat' ab omnib'. quod quia bonũ esse collegimus: vt p3 ex diffinitiõe boni. oportet vt fateamur bonũ esse finẽ oium reꝝ. Notandũ q p notam medie veritatis intelligit noticiã diuinã. sicut pũctũ est mediũ circuli. a quo oẽs linee ducũtur. sic deus est mediũ veritatis. a quo omnis veritas procedit. ¶ Notandũ q oia appetũt sui finẽ cũ finis sit pfectio rei. ⁊ res destituta suo fine frustrat'. Cũ igit' de ratiõe finis sit esse bonũ. quia auferentes finẽ auferũt naturã boni ex scðo metaphisice. iõ finis oim reꝝ ẽ bonũ.

¶ Metrum. xi. huius tertii libri.
Quisquis pfunda mẽte vestigat verum
Cupitq3 nullis ille deuiis falli.
In se reuoluat itimi lucem visus:
Lõgosq3 in orbem cogat iflectẽs motus.
Animumq3 doceat quicquid extra mollitur.
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit terroris nubes
Lucebit ipso pspicatius phebo.

¶ Metrum vndecimum tertii libri.
Quisquis profunda. Istud est vndecimum metrũ huius tertii quod dicit' gliconicũ ab inuentore. iãbicũ a pede predñante. in quo metro pħia oñdit qũo possum' cognoscere bonũ ⁊ verũ ⁊ puenire in cognitionẽ reꝝ. ex quo boeti' pri' fassus ẽ se nõ scire qð pri' ignorabat. Primo ergo oñdit moduз quo possum' deuenire in cognitioneз veritatis. Secundo assignat cãз eius. ibi. Nõ oẽ. dicit prio. Quisqs vestigat. i. inuestigare vult. verũ profũda mẽte. i. subtili. q3 pro ⁊ cupit falli nullis deuiis. i. falsis opinionibus. que faciunt a vero deuiare. ille resoluat in se. i. excitet intra se. lucem. i. speculationẽ. intimi visus. i. rõnis ⁊ itellectus interioris. ⁊ ipse cogat. idest reducat longos motus. idest operationes anime procedẽtes ab anima. inflectens eos motus in orbẽ. idest in circulum redeundo ad animã. ⁊ quicquid animũ doceat molit'. i. laborat speculando extra. idest circa res exteriores. ille doceat aim retrusũ. i. ad se cõuersum.

possidere suis thesauris. idest potētiis que sunt memoria et intellect⁹. et tūc illō qd atra nubes. idest obscuritas ignorantie. dudū texit. i. occultauit. illud lucebit. i. apparebit ꝑspicatius. idest euidētius ipso phebo. q. d. quod longo tempore fuit obscurū lucidū apparebit intellectui. ¶ Notandū ꝙ qui vult cognoscere verū dirigat rationē et itellectū ad ipsam rez extra et ad rerū proprietates. et si aliqd cognoscit ex his nō statim iudicet. sed in se reuertatur deliberando an ita sit vel nō sit. qr sepe videt̄ hoi esse quod nō est. et non esse quod est. sine enim deliberatione non est iudicandū. quod non est longa deliberatione probatū. ideo dicit phia. reuoluat in se lucē intimi visus. Notandū ꝙ orbis est linea circūducta rediens ad idem. inflectere ergo longos motus in orbem est cum virtus anime ab anima vsqz ad ipsam rem diuertitur. et ad animam reuertitur deliberando an ita sit vel non sit ꝫm ꝙ cognouit.

¶ Nō omne namqz mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem.
Heret profecto semen introrsum veri.
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis:
Ni mersus alto viueret fomes corde.
Qd si platonis musa personat verum.
Quod quisqz discit immemor recordatur.

¶ Non omne namqz mente depulit lumen. Hic philosophia assignat causam eius. qd dictū est. scz quare possum⁹ cognoscere verū dicēs. Nā corpus inuehens. i. inducens obliuiosam molē. idest grauitatē qua homo fit obliuiosus nō depullit omne lumē. idest cognitionem veritatis mēte. idest de mente. qr habit⁹ pricipiorꝫ manet in mēte. et subdit ꝓfecto. idest pro certo. semē. i. pricipiū veri. i. veritatis. heret. i. manet introrsum. i. intrinsec⁹ in aīa. qd excitat̄ ventilante. i. exercente doctrina. ꝙ autē semen veri sit in aīa ꝓbat̄ ꝑ hoc ꝙ puer ignarus. quādo recte rn̄dit ad interrogata vtrū dualitas sit numerus par vel impar. vnde dicit. Nā cur rogati. i. interrogati censetis. i. iudicatis. vel respōdetis recta spōte. i. volūtarie. nisi fomes i. radix veritatis mersus. i. latens viueret alto corde. i. ꝓfunda mēte. et subdit ꝙ si musa. i. sapientia platonis ꝑsonat verū illud qd qsqz discit. i. recordatur imemor. i. oblitus. ¶ Notandū ꝙ platoni imponit̄ ꝙ voluerit animas oia sciuisse anteqz coniungerent̄ corpib⁹: sed adiuncte corporibus oia tradidisse obliuioni. sed per studiū et exercitiū sapientiā recuꝑasse. ergo voluit ꝙ scire non est aliud nisi quoddā antiquorꝫ reminisci ad quā intentionē videt̄ hic loqui phia sed nō est dicendū ꝙ scire fiat per reminiscētiā sed scientia de nouo acqrit̄ ꝑ inuentionē vel doctrinā. verum est ꝙ intellectus noster naturalr̄ habet se in cognitionē principiorꝫ: per que virtute intellect⁹ agētis et ꝑ doctrinā deuenit in cognitionem principiatorꝫ. Vn̄ linconiēsis. primo posteriorꝫ dicit. Non solū vox doctoris exterius sonans nec littera visa docet. sed hec duo mouent et excitant Uerus autē doctor est qui mentē vlterius illuminat et veritatē ostendit. ¶ Notandū ꝙ sicut sanitas quādoqz causat̄ a principio intrinseco. s. a corde quandoqz a pricipio interiori et exteriori puta a medico et corde. sed nunqz causatur a principio exteriori sine interiori sic et scientia quandoqz acqrit̄ a principio interiori puta ab intellectu agente: sicut patet in habētibus scientiā per inuentionē. qn̄qz acqritur a principio interiori et exteriori simul. sicut a doctore: et intellectu agente. nunqz autem acquiritur a principio exteriori siue interiori.

¶ Duodecima prosa tertii libri:

Tum ego platoni inqz vehementer assētior: nam me borū iam secundo cōmemoras: primum ꝙ memoriaz corporea contagiōe: dehinc cum meroris mole pressus amisi. p. Tum illa si priora inquit concessa respicias: ne illud quidē longius aberit quin recordearis quod te dudum nescire cōfessus es. b. Quid inqz. p. Quibus ait illa gubernaculis mūdus regatur. b. Memini inqz me inscitiā meam fuisse confessum: sed quid afferas licet iam prospitiā: planius tn̄ ex te audire desidero. p.

¶ Prosa. iz. tertii libri.

Tum ego platoni inqz. Ista est. iz. prosa et vltia huius tertii in qua phia reducit in cognitionez Boetiū alterius cuius ignorantiā prius cōfessus est. s. quibus gubernaculis mūdus regat̄. Prio facit hoc. secūdo boeti⁹ mouet quādā qōnē phie. scda ibi. Ludis ne me. prio ondit phia ꝙ deus oia gubernat sua bonitate. Secūdo ostendit modū quo oia gubernat ibi. Sed quid dicā. tertio ex his concludit maluz nihil eē ibi. Sz vis ne. Primo Boetius assentit dictis platonis in metro. et ondit phia ipsum posse deduci in cognitionē cuiusdā. cuius ignorātiā confessus est. Secūdo philosophia reducit ipm in cognitionē illius. secūda. ibi. mūdū hunc. primo dicit. Tum ꝓ tūc. ego boetius inqz vehementer assentior. i. consentio platoni. Nā me o phia borum sup. ꝙ deus sit finis oium rerū et sūmū bonū. secūdo cōmemoras. idest recordari facis. primum ꝙ amisi mēoriā. i. quod erat in memoria corporea contagione. i. corporis grauedine. et me dehinc. i. secundo cōmemoror bonū cū amisi memoriā. pressus mole. i. pōdere meroris. Tūc phia ostendit ꝙ non tantū borū recordabitur ꝓpter dicta sed cuiusdā alterius qd ignorare se dicebat dicens. si illa priora cōcessa respicias nō aberit longius. s. a memoria tua quin facile recorderis quod dudū cōfessus es te nescire. i. ignorare in primo libro. Et querit Boc. Quid inqz dicit phia quib⁹ gubernaculis mūdus regat̄. et dicit boe. Memini inquā me fuisse cōfessum inscitiā. i. ignorantiaz meā. et licet iā ꝑspiciā. i. agnoscaz. tamē desidero plani⁹ audire ex te quid afferas. i. quid de hoc dicas. ¶ Notandū ꝙ boetius dicit se secūdo cōmemoratū ꝑdictorꝫ. ꝙ de⁹ sit finis rerꝫ: et quid sit summū bonū. Primo postqz mole corporis oppressus est amisit memoriā eorꝫ. et postea ꝑ studiū recordatus est. secundo quia merore et tristitia affectus in ignorantiam eorum lapsus est. sed postea per instructionē philosophie ad memoriam reduxit.

¶ Mundū hunc inqt deo regi paulo an̄ minime dubitandū putabas. b. Ne nunc quidem arbitror inqz: nec vnqz dubitandū putabo. qbusqz in hoc rationibus accedā. breuiter exponā. Mundus hic ex taz diuersis cōtrariisqz ꝑtibus in vnā formam minime cōuenisset. nisi vnus esset qui tam diuersa cōiungeret coniuncta vero naturarꝫ ipsa diuersitas inuicē discors dissociaret atqz diuelleret: nisi eēt vnus qui quod nexuit cōtineret. Non tā vero certo nature ordo procederet: nec tam dispositos motus: locis: tēporibus: efficientia spaciis qualitatibus explicaret nisi vnus esset q has mutationum varietates manens ipse disponeret. hoc qcqd est quo cōdita manēt atqz agitant̄ vsitato cunctis vocabulo deum nomino. p.

¶ Mundū hunc inqt deo regi. Hic phia vult ostendere intentū. et primo admonet boetiū de quodā prius concesso. et boetius illud fatetur et ratione cōfirmat. secūdo philosophia ostendit qbus gubernaculis regat̄ mūdus. ibi. Tūc

illa inquit. Primo dicit. O boeti tu pauloante.s.in primo libro putabas minime dubitandū hunc mundū regi a deo. Dicit boetius minime arbitror. dubitandū. nec vnq̄ putabo. ⁊ ego breuiter exponā quib⁹ rationib⁹ accedā ad hoc probandū. Et innuit boeti⁹ ratiōes suas dicēs. hic mūdus minime cōuenisset in vnā formā ex taz diuersis ⁊ contrariis partibus. nisi esset vn⁹ qui tā diuersa cōiūgeret sup. qui est deus. ⁊ ipsa diuersitas naturarū huius mūdi discors inuicē dissociaret. atq3 diuelleret cōiuncta. nisi eēt qui cōtineret. idest cōseruaret qd̄ nexuit. idest coniunxit qd̄ sup. est deus. ordo do nature tam certus nō ꝓcederet. nec explicaret tam dispositos motus. idest ordinatos motus locis temporib⁹ efficiētia spaciis. qualitatibus. nisi esset vnus q ipse manens. s. immobilr̄ disponeret has varietates mutationum quicqd autez hoc est quo condita. idest creata manent ⁊ agitant. i. mouent illud vsitato cūctis vocabulo nomio deū. ℭ Notandū q̄ boe. innuit tres rōnes q̄ mūdus regat a deo. Prima sumit ex diuersaꝝ reꝝ cōiunctiōe que talis est. Diuersa ⁊ cōtraria nō vniūtur inuicem p se. cū igit mūdus vnitus sit ex partib⁹ cōtrariis ut ex elemētis oportet ut aliqd sit vniēs eas ⁊ hoc ē deus. ergo mūdus regit a deo. Hanc ratiōem tangit ibi. Mund⁹ hic. Secunda ratio sumit ex contrarioꝝ simul coniūctorum conseruatione. que talis est. Diuersa cōtraria ex proprietate sue nāe dissocient abinuicē nisi ab aliquo ꝯseruētur. s3 partes mūdi sunt diuerse ⁊ cōtrarie. ergo. ⁊c. Hanc ratiōz tangit ibi. Coniuncta vo. Tertia ratio sumit ex ordinata motuum dispositiōe que talis ē. Nihil certitudinaliter ⁊ regulariter mouet ſm dispositionē loci tempis efficiētie. spacii ⁊ q̄litatis nisi sit vnū rectificans ⁊ regulans s3 motus eoꝝ qui fiūt in mundo fiunt regulariter ſm p̄dicta quinq3. ergo necesse ē ponere rectificantē ⁊ regulantē qd̄ est deus. ergo mundus regit a deo. Hanc rationē tangit ibi. Non tā vo certus. ℭ Notādū q̄ regulares motus fiūt in mūdo locis q̄tum ad proximationem ⁊ elōgationē solis in obliquo circulo. fiūt etiā tēpibus q̄tum ad variationē diei et noctis. fiunt efficientia. q2 luna efficit augmētationem ⁊ diminutionē humidoꝝ ſm sui crescentiā ⁊ decrescentiam ⁊ efficit fluxum ⁊ refluxum maris. fiunt ēt ordinati motus spaciis: q2 luna ⁊ alii planete maiori et minori spacio quādoq3 distant a sole ⁊ ab inuicē. ēt fiunt q̄litatibus: q2 in estate causat calor. in hyeme frigus.

ℭ Tum illa: cum hec inq̄t ita sentias: paruam mihi restare operaz puto. ut felicitatis cōpos patriā sospes reuisas: sed que proposuimus intueamur Nonne in beatitudine sufficientiā numerauim⁹ deūq3 beatitudinem ipsam eē cōcessimus. b. Ita quidem. p. Et ad mundū igitur inquit regēdum nullis extrinsecis adminiculis indigebit. alioqui si quo egeat plenam sufficientiam non habebit. b. Id inq̄ ita est necessarium. p. per se igit solum cuncta disponit. b. Negari inq̄ nequit. p. Atqui deus ipm̄ bonū esse mōstratus est. b. Memini iq̄. p. per bonum igit cūcta disponit. Si quidē p se regit omnia: quem bonum consensimus: ⁊ hic est veluti quidam clauus atq3 gubernaculū. quo mundana machina stabilis atq3 incorrupta seruatur. b. Uehementer assentior inq̄: ⁊ id te pauloante dicturam tenui licet suspitione prospexi. p. Credo inquit: iam eniz ut arbitror vigilanti⁹ ad cernenda vera oculos deducis.

ℭ Tum illa cū hec inquit ita. Hic phia supposito q̄ mundus regat a deo probat. q2 ab ipso regatur p suam bōitatem ⁊ dicit. O boeti cū hec ita sentias q̄ mundus regitur a deo. puto mihi restare paruā operā. i. paruū laborē ut tu cōpos. i. potens felicitatis. sospes. idest sanus. reuisas patriam. i. cognoscas beatitudinē. Tūc ꝓbat q̄ deus regat mundum sua bonitate dicens. intueamur que proposuimus. nōne numerauimus supra in. 9. prosa in beatitudiē esse sufficientiam ⁊ cōcessimus deū esse ipsam beatitudinē dicit Boetius. Ita est inq̄. ex hoc concludit philosophia deum nullo indigere ad regendū mundū. dicit ergo. ad mundū regendū deus nullis extrinsecis adminiculis idigebit. alioquin si ita esset q̄ aliquo egeat. nō habebit plenam sufficientiam. Et dicit Boe. Illud inq̄ ē necessariū Ideo concludit phia. deus cūcta disponit. i. regit. p se solum. dicit boetius. negari nequit. sed deus monstratus ē esse ipm̄ bonū: memini inq̄ dicit boe. ergo p bonū de⁹ cūcta disponit: siquidē per se regit omnia. que consensimus eē bonū. ⁊ hic deus est veluti quidā clauus atq3 gubernaculum. quo machina mūdana seruatur stabilis ⁊ incorrupta. dicit boe. vehemēter. i. valde assētior. ⁊ illud te dicturam pauloante. prospexi. licet tenui suspitiōe: dicit phia. Credo inq̄t q̄ hec preuidisti. iā eni ut arbitror vigilantius q̄ prius deducis oculos ad vera cernenda. ℭ Notandū q̄ ex littera accipiunt due rōnes ad probādū intētū. prio probat q̄ deus p se regit omnia et talis in beatitudine est summa sufficiētia sed de⁹ est beatitudo. ergo in deo ē summa sufficientia tale autem non indiget extrinsecis gubernaculis. ergo per se deus regit omnia. Scd̄a ratio ꝓbat q̄ deus per suaz bonitatē que nō distiguit a deo regit oīa sicut deus p se regit omnia vt visum est: sed deus est ipm̄ bonū ergo per bonum regit omnia. ut patet de se quia ꝓ sua bonitate ⁊ clementia.

ℭ Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. b. Quid inq̄. p. Cum deus inquit omnia bonitatis clauo gubernare iure credat. eademq3 omnia sicuti docui. ad bonum naturali intentione festinent. nū dubitari potest qn voluntarie regant seq3 ad disponentis nutū veluti conueniētia contēperataq3 rectori sponte conuertant. b. Ita inq̄ necesse est nec beatū regimen esse videret. siquidem detrectantiū iugum foret. non obtempantium salus. p. Nihil ē igitur qd̄ naturā seruans deo cōtraire conetur. b. Nihil inq̄. p.

ℭ Sed qd̄ dicam Hic ponit per quē modum deus omnia gubernat. Et primo ostendit q̄ omnia gubernat suauiter. q2 oīa sibi obediunt. Secundo q̄ gubernat omnia q2 nihil sibi resistere potest. secūda ibi. quid si conet prio dic Illud quod dicā non minus patet ad contuendū. idest ad desiderandū. ⁊ dicit boetius. quid inq̄. Et dicit philosophia: cum deus iure credat omnia gubernare clauo bōitatis sue. ⁊ oīa festinent naturali intentione ad bonū. sicuti docui prius in prosa decima. num pro nūquid. potest dubitari. quin voluntarie regantur et sponte cōuertant se ad nutum disponentis veluti conuenientia. i. obedientia. ⁊ cōtemperata. i. coaptata suo rectori. dicit boetius. Ita iq̄ necesse est. quia non videret beatū esse regimen dei. si foret iugū detrectantiū. i. recusantiū sicut bos lasciuus recusat iugū ⁊ si nō eēt salus obtēperantium. idest obedientiuz ergo dicit philosophia: nihil est quod naturam seruans conetur. idest laboret cōtraire deo. Dicit boeti⁹. Nihil inq̄. ℭ Nota q̄ cū gubernare nihil aliud sit nisi in finez ordinare. nec aliud est deū per bonitatē gubernare. q̄3 p bōitatē in finē dirigere. ⁊ cum oīa naturaliter tendant ad bonum tanq̄ in finē: manifestū est q̄ omnia sponte in finez dirigūtur ⁊ ita naturaliter omnia spōte obediūt gubernāti. ⁊ per consequēs deus regit omnia suauiter. ℭ Nota q̄ voluntariū ſm pfectam sui ratiōem tantū inuenit in habētibus voluntatē. sed extendendo voluntariū ad oēm ap

petitum nõ coactum sicut potest reperiri in omnibus. ⁊ sic accipitur hic. ¶ Nota q̄ nihil seruans naturã repugnat deo licet eni peccator videat deo repugnare ipse non seruat naturã. q̄r peccatũ diminuit ⁊ deprauat naturã. Etiã boe. loquit hic de appetitu nature vt patet ex supioribus

¶ Quid si conet ait: nuȝ tandẽ proficiet quicq̄ aduersus eum quẽ iure potentissimũ beatitudinis esse cõcessimus. B. Prorsus inq̄ nihil valeret p. Non est igit aliquid qd̄ summo huic bono vel velit vel possit obsistere B. Non inq̄ arbitror. p. Est igit summũ bonum inqt quo regit cuncta fortiter suauiterqȝ disponit. b. Tum ego q̄ inq̄ me nõ mõ ea que cõclusa summa rationũ: veruȝ multomagis hec ipsa quibus vteris verba delectant: ut tandem aliquando stulticiam magna lacerantem sui pudeat. p. Accepisti inquit in fabulis lacessentes celũ gigantes: sed illos quoqȝ vti condignum fuit benigna fortitudo disposuit.

¶ Quid si conetur: ait num tandem. Hic ostendit p̄hia q̄ deus regit oia fortiter: q̄r nihil est quod possit sibi resistere. Secundo confirmat hoc p̄ quandã fabulam. ibi accepisti. Primo dicit. Si quid conet resistere deo. nũquid aliquid ꝓficiet aduersus eũ quẽ cõcessimus esse potentissimũ iure beatitudinis. i. ex eo q̄ ẽ beatitudo. dicit Boeti⁹. Prorsus nihil valeret supple resistere. Igitur dicit p̄hia non est aliquid quod huic summo bono vel velit vel possit obsistere. Dicit boetius. Non arbitror. Ideo dicit philosophia summum bonũ est quod regit cũcta fortiter, suauiterqȝ disponit. dicit Boetius q̄. i. q̄tum. me ea summa rationuȝ que modo conclusa est non modo. i. non tantũmodo me delectat. verum pro sed hec ipsa verba quibus vteris multomagis delectant me. ita ut stulticiã. idest me stultum lacerantem. i. male reprehendentem. magna. s. q̄ tangunt diuinam gubernationem pudeat sui. Tunc confirmat per fabulam q̄ nihil potest resistere deo que talis est. Gigantes volentes expellere deos de celo posuerunt montem super montẽ ut ascenderent: quod videns iupiter ipsos fulmine deiecit ⁊ montibus depressit. ⁊ hec in secundo metamorpheos. Unde dicit. O boeti accepisti. i. didicisti in fabulis gigantes lacessentes. idest lacerare volentes celuȝ. sed fortitudo benigna. s. dei. illos disposuit ⁊ deposuit vti condignũ fuit. ¶ Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit Attingit ergo a fine vsq̄ ad fineȝ fortiter et disponit omnia suauiter: ideo dicit boetius se non tantum delectari in istis rationibus quantum in suis verbis.

¶ Sed visne rationes ipsas inuicem collidamus forsitan ex hmõi conflictatione pulchra quedaȝ veritatis scintilla dissiliet. b. Tuo inq̄ arbitratu p. deũ inquit esse omnipotentem nemo dubitauerit. b. Qui quidã inq̄ mente consistat: nullus prorsus ambigat. p. Qui vo ẽ inquit omnipotẽs: nihil est qd̄ ille non possit. b. Nihil inq̄. p. Nuȝ igit deus facere malum potest. b. Minime inq̄ p. Malum igit inquit nihil est cum id facere ille non possit: qui nihil non potest. b.

¶ Sed visne rationes ipsas inuicem. Hic philosophia concludit ex dictis q̄ malũ nihil sit. Et primo petit assensum boetii. d. Uisne ipsas ratiões. idest propositiões ratiõe ꝓbatas. inuiceȝ collidamus. idest cõponamus forsitan ex cõflictatiõe hui⁹ dissiliet. idest procedet. quedã pulchra scintilla veritatis. Et dicit Boe. fiat inq̄ tuo arbitratu. i. tua voluntate. Tunc ponit propositionem manifestã dicẽs. Nemo dubitauerit deum esse omnipotentẽ. Dicit boeti⁹ Nullus prorsus ambigat. qui mente consistat. i. qui sane mentis ẽ Tunc assumit aliã propositionẽ dicens. qui vo est oipotẽs. nihil est qd̄ ille non possit. dicit boetius nihil inq̄. Tunc ponit aliam propositionẽ deus non potest facere malũ. dicit. boe. minime. igit cõcludit p̄hia. malũ nihil est. cum illud facere non possit. ille qui nihil nõ potest facere. idest oia facere. ¶ Notanduȝ sicut deus est causa efficiens omniũ ita ẽ finis omniũ. vñ quicq̄d fit ab eo ordinat ad ip̄m tanq̄ ad finẽ. si ergo de⁹ faceret malũ ordinaretur ad ip̄m tanq̄ ad finẽ. ⁊ cum ipse sit bonũ malũ ordinaret ad bonũ ergo deus non potest facere malũ tanq̄ aliq̄d p̄ se intentũ. Est ergo conclusio quã p̄hia infert q̄ malũ nihil est ratio cõclusionis est. deus potest facere omne quod est cũ sit omnipotẽs. sed deus nõ potest facere malum. ergo malũ nihil est. Et si diceres si malũ nihil est cuȝ homo damnet pro malo danabit pro nihilo. Dicendũ q̄ malum dicit defectũ boni. nõ negatiue sed priuatiue. ⁊ iõ malum est defectus boni quod debȝ haberi. ⁊ q̄r in potestate hominis est illud habere. ⁊ si nõ habet illud bonũ cum debet habere. ideo damnat ⁊ ponitur exẽplũ. Aliquis tenet soluere centũ libras. ⁊ si non soluat incarcerabit. certum est q̄ non soluere non est aliquid sed nihil. non tantum simplr̄ dicitur aliquis incarcerari pro nihilo sed ideo quia nihil erat quod debuit aliquid esse.

¶ Ludis ne inq̄ me. inextricabilem laborintum rationibus texens: Quo nec quidẽ q̄ua egrediaris introeas: nũc vo quo itroieris egrediare. Admirabilem quendam diuine simplicitatis orbeȝ cõplicas. Et enim pauloante a beatitudine incipiens eam summum bonũ eẽ dicebas quam in summo deo sitam loquebare. Ip̄m quoqȝ deum summum eẽ bonũ plenamqȝ beatitudinem dissrebas. ex quo neminem beatũ fore: nisi qui pariter deus eẽt quasi munusculum dabas. Rursus ip̄am boni formã dei ac beatitudinis loquebaris eẽ substantiam. Ipsumqȝ vnum idipsuȝ eẽ bonũ dicebas qd̄ ab oi reruȝ natura peteret. Deum quoqȝ bõitatis gubernaculis vniuersitatẽ regere disputabas volentiaqȝ cuncta parere illi. nec vllaȝ mali esse naturã. Atqȝ hec nullis extrisec⁹ sũptis: sȝ altero ex altero fidẽ trahente insitis domesticisqȝ probationibus explicabas. P.

¶ Ludisne inquit me. Hic boetius mouet questionem philosophie. secundo p̄hia soluit ibi. Tum illa. Prio boeti⁹ admirãs de cõnexione ⁊ conuolutiõe rationum quib⁹ philosophia vsa ẽ querit vtrũ ista cõnexio rationũ sit ex delusione p̄hie vel ꝓueniat ex natura rei. ⁊ breuiter illas rõnes recolligit ⁊ dicit. O p̄hia ludis. i. deludis ne me. texens. i. formãs laborintũ. i. laborẽ difficilem rõnibus faciẽdo rationes circulares. quo. s. laborinto egrediaris ea p̄te q̄ introcas ⁊ egrediare eo loco quo itroieris. tu complicas. q̄ndam orbẽ admirabilẽ diuine simplicitatis. i. facis mirabilẽ circulationẽ rõis inde diuia simplicitate. ⁊ tũc breuit recolligit rõnes. d. tu. pauloañ incipiẽs a b̄titudĩe dicebas eaȝ eẽ summũ bonũ quã beatitudinẽ tu loq̄bare eẽ sitã in summo deo. ⁊ differebas deũ eẽ summũ bonũ et plenã b̄titudinẽ. ex quo dabas. i. iferebas. quasi munusculũ. i. correlariũ neminẽ fore b̄tũ nisi eẽt deus. rursum tu loquebaris formã boni eẽ substãtiã dei ⁊ b̄titudis. ⁊ dicebas ip̄ȝ vnũ esse idip̄m qd̄ bonũ. ⁊ illd̄ bonũ dicebas eẽ qd̄ peteret ab oi nã reȝ: ⁊ tu disputabas. i. disputãdo ꝓbabas deũ regere vniuersitatem gubernaculis bonitatis ⁊ cũcta volentia parere. i. obedire deo. nec vllã eẽ naturam mali. ⁊ hec oia

explicabas

explicabas nullis rationibus sumptis extrinsecus.i. non accipiendo pricipia extrinseca. sed insitis.i.intrinsecis 7 domesticis idest propriis 7 conuenientibus probationib⁹ rei de qua agebat altero assumpto trahente fidē.i.certitudinē ex altero. ¶ Nota laborintus dicebatur domus dedali quā cum aliquis intendebat intrare exiuit. 7 exeundo intrauit. 7 cōsueuit depingi circularibus protractionibus. 7 transumit hic ad designandū circulationes 7 reuolutiōes rōnū. ¶ Nota q circuuolutio. 7 cōnexio rōnū qbus pbia vsa est nō est sic circularis q vna 7 eadē ꝓpositio sit principium 7 ꝯclusio respectu eiusdem. qz sic nō ꝯtingit demōstrare circulo: ut p3 pria posteriorum. sed dicitur cōnexio circularis. qz rōes ex inuicē dependent. ita q propositio conclusa. in vna sit principiū alterius cōclusionis in alia. nec propter istas diuersas cōclusiones est aliqua diuersitas in deo. sed omnia sunt idem simpliciter.

¶ Tum illa minime ingt ludimus rēqz oim maximā dei mūere: quē dudū depcabamur exegim⁹. ea ē.n. diuine forma substātie: ut neqz in externa dilabat. nec i se externum aliqd ipa suscipiat. Sz sicut de ea pmenides ait. oēm tu circulo adducis spōte multitudinē.i. rex orbem mobilē rotat se imobilem ipa cōseruat. Nō si rōnes quoqz nō extra petitas: sed intra rei quam tractabamus ambitum collocatas agitauimūs: nihil est qd admirere: cū platone sanciente didiceris: cognatos de quib⁹ loquūtur rebus oportere esse sermones

¶ Tum illa minime ingt. Hic pbia rndet boetio ad qstionem. 7 dicit. Minime ludimus. sed nos exegimus.i. perfecimus munere dei quē dudum depcabamur rez maximā oim rex. ea. n.i. talis est forma.i. dispositio diuine substātie. ut neqz i externa.i. in exteriora. dilabat.i. cadat nec suscipiat aliquid externū.i. extrinsecū in se. quod probat auctoritate pmenidis. quā prio ponit in greco deinde sensum eius subiūgit in latino. d. Sed sicut pmenides de ea ait.s. substantia diuina. q diuina substantia rex orbē mobilē rotat idest mutat res circulatione generationis 7 corruptōnis. 7 mutando res ipsa non mutat sed se immobilē cōseruat. O boeti si nos agitauimus.i. cōmouimus ratiōes. nō extra.i. non ab extrīseco petitas.i. sumptas: sed collatas intra rei ambitū. quā rem tractabam⁹: Nihil. est q de hoc admirere. idest admireris. cum.i. exquo tu didiceris. Platone: sanciente.i. confirmāte: sermones oportere eē cognatos.i. proprios. cōuenientes rebus. de quibus sup. rebus loquūtur. ¶ Nota q sermones accipiendi sunt sm materiam subiectam qz certitudo nō est simpliciter quereda rationibus ex pmo ethi. vbi dicit q disciplinati est tantum ingrere certitudinē sm vnūquodqz genus qntum natura rei patit. Cum igitur deus sic regat omnia preter hoc q cōmisceat cum eis ex li. de cau. sermones de diuina substantia accipiendi sunt sm intranea diuine substantie 7 nō sm extranea cum nō commisceatur cum eis.

¶ Metrum duodecimū huius tertii libri.

Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum.
Felix qui potuit grauis
Terre soluere vincula.

¶ Metrum.12.terti libri.

Felix q potuit. 7c. Istud est duodecimū metrū 7 vltimū hui⁹ tertii. qd dicit gliconicū. ab inuētore. coriambicū a pede predñante. Prio.n. pōit spōdeus. dicēdo felix. scdo coriamb⁹ dicēdo q potuit. tertio pirriche⁹ vel trocheus. i quo metro pbia p⁹ qz ostendit que sit vera beatitudo 7 vbi sit sita. hortat nūc ad pseuerandū in contēplatione illius beatitudinis. 7 primo ponit illū eē felicem qui relictis terrenis vacat diuine contēplationi. scdo ōndit qd hmōi cōtemplationē ipediat tertio. illud impedimētū vitare docet. scda ibi. Quōdā. tertia ibi. Uos hec fabula. primo dicit. felix supple ē q potuit. visere.i. desiderabilr videre. lucidū fontē boni.i. deū qui est fons ois boni. 7 felix est qui potuit soluere vincula.i. affectiones. grauis terre.i. terrenoꝝ q sua grauitate trahunt hoiem deorsum. ¶ Notandū q felix ē q speculat fontē boni 7 q contēnit delectationes terrenas. vñ i libro de pomo 7 morte arist. scribit. Beata est aia q nō ē infecta prauis opib⁹ hui⁹ mūdi. 7 intellexit suū creatorē. ipsa est. que reuertet in locū suū in deliciis magnis. ve aūt aie que nō h3 posse redeūdi ad patriā suā. turpia. n. opa 7 delectationes corporales impediūt ascensum eius sursum.

¶ Quondam funera coniugis
Uates thraicius gemens.
Postqz flebilibus modis
Siluas currere mobiles
Amnes stare coegerat:
Iunxitqz intrepidum latus
Seuis cerua leonibus.
Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret:
Nec qui cuncta subegerant:
Mulcerent dominum modi.
Immites superos querens.
Infernas adiit domos
Illic blanda sonantibus.
Cordis carmina temperans
Quicquid precipuis dee
Matris fontibus hauserat.
Quod luctus dabat impotens.
Quod luctum geminans amor
Deflet. tenera commouens.
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.

¶ Quondā funera cō. Hic ōndit qd ipediat cōtēplationez diuinorū q ē affect⁹ terrenoꝝ: qd declarat p qndā fabulam. q talis ē. Orpheus filius calliope fuit cytarista q tāta dulcedine cythare resonabat q nō tantū hoies. sed etiā bruta allexit: 7 intātū ea demulsit q ipet⁹ suos naturales dimittebāt. siluas currere. fluia stare fecit. hic habuit vxorē dictā euridicē quā cū pastor ariste⁹ adamare vellet ipa fugiēs. p prata calcato qdā spēte interiit 7 ad iferos descēdit quā orphe⁹ volens ab iferis reducere. deos supnos sua cithara placare cepit. s3 cū n pficeret ad ifernū descēdit. 7 i tātū deos ifernales deliniuit. q ꝯcessa ē ei vxor tali ꝯditōe añqz exiret ifernū nō flecteret retro aspectū vxorē respiciēdo. cū aūt iā ppe exiuisset orphe⁹ amore allect⁹ retrospexit 7 sic vxorē pdidit. Circa istā fabulā sic ꝓcedit. prio ōndit quō orphe⁹ ad iferos descendēs ꝓ vxore rogauit. scdo quō mōstra iferni placauit. tertio ōndit quō vxor. ei ꝯcessa fuit 7 eā pdidit. scda ibi. Stupet. tertia ibi tādē. dic prio Uates thraitius.i. orphe⁹ de thraitia ꝓuincia oriūd⁹. dictus vates.i. sapiēs a multis. ille quōdā gemēs.i. deplorans funera.i. mortē ꝯiugis postqz coegerat amnes.i. fluuios stare. siluas currere mobiles post ipm flebilibus modis.i. modulationib⁹ cithare. qs flēdo formauit 7 postqz cerua iūxit itrepidū lat⁹ seuis leonib⁹. qz cerua icedebat secūdo modulatōz orphei. nec lep⁹ timuit canē visū iā placi

dũ.i.placatũ cãtu.i.sono cithare.q: lep⁹ ⁊ cãis silr seq̃bãtur ipm. Cũ ãt feruor.i.amor flagrantior.i.ardẽtior vreret.itima.i.interiora pectoris orphei ⁊ cũ mõl.i.modulationes: q cũcta subegerãt.i.subiecerãt ñ mulcerẽt.i.ñ placarẽt.dñz.s.orpheũ.ipe querẽs supos.i.deos imites. q placari nõ poterãt.adiit domos infernas.i.infernales.illic tẽperãs blanda carmĩa sonantib⁹ cordis. ipe deflet.i.flebiliter decãtat in cythara. /qcq̃d hauserat ex precipuis fontib⁹ matris.s.dee caliope.⁊ ipe deflet qđ luctus ipotẽs q facit hominẽ ipotentẽ.sibi dabat.i.concessit.⁊ deflet illud qđ dabat sibi amor geminans luctũ quomõ cõmouẽs trenera.i.inferna. ⁊ rogat dominos vmbrarum.i.infernales.dulci.prece veniaz.i.relaxationẽ sue vxoris. ¶ Nota ẽm Aristo.z.meth.⁊ cõmẽtatorem.ʒ.celi ⁊ mundi nõ oẽs accipiunt veritatẽ ꝑ eundẽ modũ.tũ ꝑꝑ diuersaz consuetudinẽ.tũ ꝑꝑ diuersã nãz.tũ ꝑꝑ paucitatẽ instructiõis in logica. Vñ qdã recipiunt veritatẽ per modũ demõstrationis.quidã per modũ auctoritatũ.quidã ꝑ modũ fabularum.vt ergo pħia talibus satisfaciat aliquando demonstrationibus aliquando auctoritatib⁹ vtitur aliquãdo fabulas iterserit sicut in ꝓposito. ¶ Notandũ ꝙ orpheus dicitur vates q: cariam composuit. dicitur autem vates a vi mentis vel a video. ¶ Notandũ ꝙ trenera dicũtur q̃si lamentabilia.a trenus ni.qđ est lamentatio. Et trenarus in singulari ẽ nomẽ cuiusdam montis in quo dicit̃ eẽ via ad infernum.in plurali trenera significat loca infernalia.sicut dicit Hug. Cõmuniter autem inuenitur hoc nomen scriptũ sine.r.in pria syllaba.vt tenera vel tener⁹ sic ĩ doctrinali. Trener⁹ ĩfern⁹.tñ Hug.scribit tñ ꝑ.r.vt trener⁹ ⁊ trenera.vñ forsã ex vitio scriptoꝝ qñq₃ subtrahit̃.r.

¶ Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor.
Que sontes agitant metu
Vltrices scelerum dee.
Iam meste lachrymis madent.
Non irionium caput
Velox precipitat rota.
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus.
Vultur dum satur est modis
Non traxit Ticii iecur.

¶ Stupet tergemin⁹ nouo. Hic oñdit q̃o orphe⁹ mõstra ĩferni placauit dicens. Janitor ĩferni qui dicit̃ cerberus q̃si vorator carnium: ille tergeminus.i.habens tria capita canina. captus fuit nouo carmine.i.melodia prius inaudita.⁊ stupet.i.admirat̃.tunc oñdit q̃o alia monstra ipla cauerit dicẽs ꝙ tres furie infernales Thesiphone Alecto Megera q̃ sunt vltrices scelerum inferentes metuz peccatoribus iste lachrimabant̃.ꝑꝑ dulcedinem cythare. Vñ dicit dee.i.furie tres vltrices scelerum.i.peccatorũ.q̃ dee agitant.i.vexant.sontes.i.peccatores.metu.i.timore iam meste madent.i.fluunt lachrymis. Tunc tangit remissionem pene quorundã in inferno ⁊ pmo Jrionis. Vbi sciendũ ꝙ Jrion voluit concubere cũ Junone Cuz aũt Juno interponeret nubem. Jrion proiecit semen in nubẽ ex quo nati sunt centauri.ipse aũt adiudicatus inferno continue voluitur in rota.que rota stetit orpheo modulante.vñ dicit. Velox rota non precipitat. i.nõ deicit: caput irioniũ.i.irionis.sup.orpheo canente. Tunc tangit remissionem pene tantali. ¶ Vbi sciendũ ꝙ tantalus dicit̃ lacerasse ꝓprium filiuz: dans euz diis ad comedendũ pro quo dãnatus fuit. Dicit̃ autem in inferno habere aquã vsq₃ ad mẽtum.⁊ poma pendentia ante os ⁊ tñ deficere siti ⁊ fame cum enim vult sumere aquã vel pomũ fugiunt ab eo.iste tantalus spreuit flumina. orpheo canente. vnde dicit tãtalus ꝑditus.i.cõsumptus longa.i.magna siti.spreuit flumina. Tunc ostendit remissionem pene Ticii. Unde sciẽdum ꝙ Ticius voluit concubere cum latona matre apollinis.quẽ apollo interfecit ⁊ in ifernuz relegauit iecur vultur deuorat. Orpheo autẽ canente vultur cessauit laniare iecur eius.vñ dicit.dum vultur est satur: modis.i.modulationibus orphei non traxit.i.non laniauit iecur ticii.

¶ Tandem vincimur: arbiter
Vmbrarum miserans ait:
Donemus comitem viro
Emptam carmine coniugem.
Sed lex dona coerceat
Ne dum tartara liquerit.
Phas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus
Maior lex amor est sibi.
Heu noctis prope terminos
Orpheus euridicem suam
Vidit: perdidit: occidit.

¶ Tandem vincimur arbiter. Hic oñdit.q̃o orpheo vxor sua concessa fuit.⁊ q̃o eã ꝑdidit dicens. Tandez arbiter.i.iudex vmbrarum iste miserans.i.misericordiã habens ait.nos vincimur.donem⁹.i.restituam⁹.viro scz orpheo comitem coniugez.emptam.idest comparatã carmie suo. sed lex.i.cõditio.coerceat ista dona.ne phas sit sibi deducenti vxorem flectere lumina. i.oculos respiciẽdo vxorẽ. duz liquerit.i.relinquerit.tartara.⁊ tunc exclamat dicens Quis det.i.iponit legẽ amãtib⁹.q.d.amor nõ dz coerceri lege.q: amor maior lex est sibi.i.maior amor ẽ lege. Et subdit: Heu ꝓpe terminos noctis.i.iferni. Orpheus euridicẽ vxorẽ suã vidit respiciendo a tergo eã ꝑdidit ab iferis nõ deducendo. occidit inferno eam relinquendo. ¶ Notandũ ꝙ apud inferos arbiter.i.iudex vmbraꝝ.dicit̃ adamantus q cogit aĩas ad fatendũ peccata cõmissa: ⁊ vnicuiq₃ ẽm merita sua penam distribuit Jste adamãtus dixit donemus viro coniugẽ. ¶ Notandũ ꝙ amor non põt lege coerceri.nam ex incenso amore hõ sepius trãsgredit̃ legem ⁊ amor fortior est ad aliq̃d iplendum: q̃z lex ad coercendũ.iõ dicit qs legẽ det amãtibus: maior lex est sibi. q.d.ꝑꝑ q̃d lex dat̃ amantib⁹.cũ ꝑ se dura lex sit amare.

¶ Vos hec fabula respicit.
Quicunq₃ in superum diem
Mentem ducere queritis.
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit.
Quicquid precipuum trahit
Perdit: dum videt inferos.

¶ Vos hec fabula respicit. Hic pħia applicãdo fabulam ad ꝓpositũ ortat̃ nos vitare ĩpedimẽtũ ꝯtẽplatiõis sũmi boni ⁊ dic̃. O hoĩes qcũq₃ q̃ritis.i.vultis.ducere mẽtẽ.i.mentis ꝯtẽplatiõez.in supeꝝ diẽ.i.ĩ supnã claritatem hec fabula iã dicta respicit vos. q: ad vestrã ĩformatiõez inducta. Nã q victus affectu terrenoꝝ: flexerit lumina.i.oculos rõnis ⁊ ĩtellect⁹ in tartareũ specus.i.ĩ terrena que ducũt ad tartareã ꝓfunditatẽ. Quicq̃d precipuum idest bonũ.trahit.s.laborãdo.illud ꝑdit.dũ vidit inferos.i.dũ ĩtendit terrẽis.i.tpalibus q̃ sũt infima. ¶ Nota ꝙ ꝯcupia ⁊ affectus terrenoꝝ ĩpedit ꝯtẽplatiõem sũmi boni. Unde Boetius ĩ tractatu de sũmo bono dic̃. Jnordiata ꝯcupia multos ĩpedit a sũmo bono. q̃sdã.n.pigritiã seq̃ videmus Quosdã.n.dlectatiões sẽsuales. Quosdã.n.desideria auri ⁊ argẽti exceptis paucis viris honorãdis pħis q ꝯtẽnũt sẽsus desiderta ⁊ sequũt̃ dsideria ĩtellect⁹.⁊ ꝓpe finẽ eiusdem tractatus dicit. Pħus maxime delectat̃ ĩ pmo principio in ꝯtẽplatiõe sue bonitatis ⁊ hec sola ẽ recta delectatio: hec

tio. hec enim est vita pho4 sine qua nemo viuit vita recta Et subdit. Phm aut voco oes hoies viuentes ordine nae tendes in alta & finies vita acgrit vltimu fine & optimu vi te huane q e deus gloriosus benedictus in secula seculo4

❡ Explicit liber tertius de consolatione phie.

❡ Incipit liber quartus. Prosa prima.

Hec cu philosophia dignitate uultus. & oris grauitate seruata leniter suauiterqz cecinisset. Tu ego nondum penitus insiti meroris oblitus intentione dicere adhuc aliqd parantis abrupi. Et o inqua veri preuia luminis q vsqz adhuc tua fudit oratio tu sui speculatione diuina: tu tuis rationibus inuicta patuerunt. Eaqz mihi. & si ob iniurie dolore nuper oblita: non tame ante hac prorsus ignorata dixisti.

❡ Incipit liber quartus. Prosa prima.

Ec cu phia dignitate vultus. Hic incipit quartus liber de consolatione phie. cuius hec est prosa prima. in quo libro phia assignat causas qre mala cocedant i regno dei: cu diu3 rex rector bonus existat. s. deus. & probat bonos semp ee potetes & malos impotentes. & sicut vitia nuqz sint sine pena ita virtutes nuqz sunt sine premio. Probat etiam q ois fortuna ta prospera qz aduersa bonis est ad pfectu. malis at ad interitu. Etiam probat q omnia que fiunt a deo recte fiunt & alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in 14. partes. qz septem sunt prose & septe3 metra huius qrti de qbus patebit in processu. Primo ergo ondit. Boetius quo intentione phie adhuc pantis plura dicere interrupit proponendo cas sui doloris. Scdo phia pmittit sibi perfectam cura3. Tertio dat modum curandi ipsum scda ibi Tum illa & esset. tertia ibi. Et qm. Et quarto prosequit intentionem ipsum curando in sequeti prosa. ibi. Tu ego. Primo ondit. quo interrupit intetione phie volentis plura loqui. Scdo pbat cas sui doloris. scda ibi. S3 ea ipsa est. Primo dicit. Cum phia cecinisset. i. decantasset. hec. s. predicta. seruata leniter. i. delectabiliter. & suauiter. i. dulciter: dignitate idest reuerentia vultus scil3 sui & grauitate oris. i. sermonis sup. sui. Tu. i. post hec. ego. s. Boeti nondu. i. non adhuc. oblitus. i. imemor. penitus. i. oio. insiti meroris. i. intrinseci doloris. Ego Boetius abrupi. i. iterrupi. intentionem. i. ppositum phie parantis. i. intendetis. dicere adhuc aliquid. Et inquam. i. dixi: O puia. i. preambula. veri luminis. i. perfecte cognitiois. s. illa que tua oratio. i. tuus sermo. fudit. i. locutus est. hucusqz. i. ad istu librum quartu. patuerunt. i. manifesta fuerunt. inuicta. i. insolubilia. Tum. i. aliqn. diuina speculatioe. i. sancta cotemplatione. tum. i. aliqn tuis ronibus. i. demonstrationibus. Et ea. i. illa predicta. & si pro qzuis oblita mihi nup idest aliqn determinationem ob dolore iniurie sup. quam perpessus sum a Theodorico rege gottoru. non tn dixisti prorsus. i. oio. hec. s. predicta. ignorata. i. ignota. antehac idest hucusqz. ❡ Nota q dignitas. est honesta & imperiosa auctoritas. dicit aut phia habere dignitatem vultus pp sui honestatem. qz fm Tullium sola sapia est que meretur honores. & pp sui auctoritatem que digna est imitatione Etiam phia dicitur esse grauis ore. i. stabili sermone. quia sermones philosophici firmitate ronum insunt stabilitati ❡ Nota cu3 phia ondisset quid sit summu bonum & in quo situm sit. & fecisset exhortationem ad illud querendu3 intedebat ostendere modum quo ad illud puenit. sed anqz explerет illa3 intentionem Boetius velut auidus ad sciendu quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in merore. interrupit intentionem phie volentis plura dicere. ❡ Nota q philosophia dicitur preuia veri luminis. qz ipsa clarificat animam & trahit ea3 ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie & ad claritatem intellectus ex libro de pomo Aristo. Uel ideo dicit preuia veri luminis. qz per ipsam tanqz per viam homo peruenit ad cognitionem veri luminis quod est deus: quia scribitur in libro de pomo q per philosophiam homo cognoscit suum creatorem. qui de nihilo fecit omnia. qui est inceptor omnium inceptorum. & omnium principiorum principium. Et ibidem scribitur oportuit vt philosophia mitteretur ad instruendu3 ignorantes. & eos qui non cognouerunt suum creatorem.

❡ Sed ea ipsa est vel maxima nostri ca meroris: q cum rerum bonus rector existat vel esse omnino mala possint. vel impunita pretereat. Quod solum quanta dignum sit admiratioe: pfecto cosidera. At huic aliud maius adiungitur. Nam imperante florenteqz nequitia virtus non solum premiis caret: veru etiam sceleratorum pedibus sebiecta calcatur: & i locum facinorum supplicia luit. Que fieri in regno scientis omnia: potentis omnia sed bona tm modo voletis dei nemo satis potest nec admirari nec conqueri. P.

❡ Sed ea ipsa est. Hic Boetius proponit causas sui meroris dicens. Sed ea ipsa est causa nostri meroris & maxima causa. q cum rector rerum. s. deus bonus existat: vel ee mala omnino possint. vel pretereant impunita qd salte si nullum aliud inconueniens sequeret: considera quata sit dignum admiratione. At pro sed. huic adiugit. i. addit aliud maius sup. admirandum. Nam pro quia. imperante. i. precipiente. & florente. i. vigente. nequitia. i. nequitiosis hominibus virt. i. homo virtuosus. non solum. i. non tm caret premiis veru3 etiam ipsa virtus subiecta. i. subdita. calcatur pedibus. i. potentiis. sceleratorum. i. malorum & ipsa virtus luit. i. patitur suplicia. i. penas in locum facinoum. idest vitiosoru loco. que. s. predicta fieri. i. permittit in regno. i. in mudo. scientis omia. s. dei: & potentis oia sed volentis. i. intedentis. tmmodo. bona. nemo satis vel admirari nec conqueri pot. i. querimonia facere. ❡ Nota q mala fiunt i mundo patet quia ratio semp deprecat ad bonum. Cum ergo. mali non regantur iuditio recte ronis sed vincantur passionibus ire & concupiscentie ideo deficiunt a bono. Item. superhabundantia & defectus sut de genere malorum. cum virtus consistat in medio. cum igit in pluribus sit superhabundantia & defectus. p3 q mala fiunt in mundo. Cu3 aut oia dependeat a deo celu3 & tota natura. & deus essentialiter sit bonus. mirabile e quo mala esse possunt. vel saltem pmaneat impunita. ❡ Nota q quia boni attingunt finem omniu rerum. s. summu bonu3 ideo sunt potentes. mali aute quia hoc ipsum attigere no possunt sunt impotentes. Et qz Boetius in primo libro sexta prosa dixit se ignorare quis sit finis omniu re4. ideo putabat bonos ee ipotetes. malos at potetes. & de h Boetius admiratur: vt p3 in littera & ista e vna ca sui doloris

❡ Tum illa & esset inquit infiniti stuporis omnibusqz horribilius monstris: sicuti tu estimas in tanti velut patrisfamilias dispositissima domo: vilia vasa colerentur: preciosa sordescerent. S3 non ita est. Nam si ea que pauloate conclusa sut inconuulsa seruant: ipso de cuius nunc regno loquimur auctore cognosces: semper quidem potetes bonos esse: malos vo abiectos semp atqz imbecilles: nec sine pena vnqz esse vitia nec sine premio virtutes: bonis felicia: malis semper infortunata cotingere: multaqz id genus q sopitis qrelis firmate soliditate corroborent.

¶ Tuz illa 7c. Hic p̄hia promittit. B. p̄fectam curam que cōsistit in p̄tractatione huius materie. d. O Boetii 7 esset infiniti stuporis. i. admirationis 7 esset horribilius oibus monstris. i. deformitatibus si in dispositissima. i. ī ordinatissima. domo. s. in mūdo. tāti patrisfamilias. s. dei. si ibi colerēt. i. honorarēt. vilia vasa. i. mali hoies. 7 si preciosa vasa. i. boni hoies sordescerent. i. vilescerent. sic tu estimas sed non est ita. Nam si ea que pauloante conclusa sunt. seruantur inconuulsa. i. integra in sui veritate. tu auctore. i. doctore ip̄o deo. de cui⁹ regno nūc loquimur cognosces. se per bonos esse potentes: malos v̄o ip̄otentes nec vnq̄ȝ vicia esse sine pēa: nec sine p̄mio eē virtutes. 7 cognosces bonis semp̄ ꝯtingere felicia. 7 malis īfortunata. 7 cognosces multa id genus. i. huius generis. que corroborēt te firma soliditate. s. ꝯtra aduersitatem fortune querelis tuis sopitis idest remotis. ¶ Notandum sicut postea patebit oia q̄ fiunt recte a deo fiunt. Cum igitur ordo iustitie requirit vitia puniri: virtutes remunerari. si mali manerēt impuniti 7 boni irremunerati: 7 sic peruersus esset ordo ī domo dei scȝ in mundo qđ eēt horribilius omnibus monstris.

¶ Et qm̄ v̄e formaȝ btitudinis me duduȝ mōstrāte vidisti, quo etiam sita sit agnouisti: decursis oibus que pretermittere necessarium puto: viam tibi que te domum reuehat ostendam. Pēnas etiam tue menti quibus se in altum tollere possit affigam: vt p̄turbatiōe depulsa sospes in patriaȝ meo ductu: mea semita: meis etiam vehiculis reuertaris.

¶ Et qm̄ vere formā. Hic p̄hia dat modū curandi ipsum Boetium dicens. Qm̄ dudū. s. in tertio libro. vidi. i. formam vere btitudinis me monstrante. i. docente oibus decursis. i. p̄trāsitis. que puto necessariuȝ pretermittere. ostēdendam tibi viaȝ que te reuehat. i. reducat. domū. i. ad cognitionem vere btitudinis. 7 ego affigam. i. apponam tue menti. pennas. i. rōnes q̄bus mens possit se tollere in altū vt depulsa p̄turbatione contingente tibi ex affectu bonoꝝ temporaliuȝ. reuertaris sospes ī patriā meo ductu. mea semita. meis vehiculis. ¶ Nota q̄ per pennas quas p̄hia promittit affigere mēti Boetii ītelligitur speculatio rōnis 7 intellectus virtus 7 sapientia. Sicut enim auis volando in altuȝ deducitur auxilio pennarum. sic mens hūana speculatione rōnis 7 intellectus virtute. 7 sapientia erigit̄ in contemplationem summi boni.

¶ Metrum primum quarti libri.

Sunt et enim penne volucres mihi.
Que celsa conscendant poli.
Quas sibi cum velox mens induit:
Terras perosa despicit.
Aeris immensi superat globum.
Nubesq̄ȝ post tergum videt.
Quiq̄ȝ motu agili calet etheris
Transcendit ignis verticem.
Donec in astriferas surgat domos
Pheboq̄ȝ coniungat vias.
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis.
Vel quocūq̄ȝ micans nox pingitur.
Reccurrat astri circulum.
Atq̄ȝ vbi iaȝ exhaustum fuerit satis:
Polum relinquat extremum.
Dorsaq̄ȝ velocis premat etheris:
Compos verendi luminis.
Hic reguȝ sceptrum dominus tenet.
Orbisq̄ȝ habenas temperat.
Et volucrem currum stabilis regit.
Rerum choruscus arbiter.

¶ Metrum primum libri quarti.

Sunt etenim penne. Istud est primū metruȝ h⁹ quarti cuius primus versus dicit̄ metrum alemanicum ab inuentore dactilicū a pede p̄domīnante. secundus versus dicit̄ metrū archilolcū ab iuētore. iambicū a pede p̄dominātē. In quo metro p̄hia ostendit viā p̄ quā p̄uenit̄ ad cognitionē sūmi boni. 7 est per ꝯsiderationē creaturaꝝ que gradatim sunt transcendende. quousq̄ȝ inueniatur aliquid qđ p̄emineat oi creature. 7 istam viam tradit sub similitudine auis volātis. Primo ergo tradit viam qua mēs p̄ueniat ad cognitionem summi boni. scđo ōndit quid mens indicabit cū illuc p̄uenerit. scđa ibi. Huc te. Primo dicit. dixi q̄ affigā pennas menti tue. Sunt etenim mihi penne volucres. i. veloces scȝ virtus. 7 sapientia. que conscendāt. i. penetrent celsa idest alta poli. quas pennas cum mens velox. sibi induit. i. assumit. ipsa perosa. i. odio habens terras despicit eas querēdo vlterius creatorē 7 mens superat globū. i. spericū corpus mensi aeris. cognoscendo q̄ vltra aerē est creator. Nubes videt post tergum. q: vltra nubes querit cognitionem summi boni. 7 transcendit verticē. i. sumitatē ignis. q ignis calet agili. i. veloci motu. etheris. i. celi. 7 vlterius p̄cedit mens. inuestigando donec surgat. i. eleuetur in domos astriferas. i. in orbē plāetaꝝ. 7 ꝯiungat vias suas phebo. i. soli inuestigando q̄ sol non est deus. donec comitetur iter gelidi senis. i. saturni qui ē supra solē. mēs inq̄ȝ existens miles chorusci syderis. i. dei qui ē splendidū sydus. 7 vlterius ascendit supra orbes planetaꝝ donec recurrat. i. p̄trāseat. circulū astri. i. celū stellatū. quo. s. astro pingitur. i. ornatur nox micās: q: nox stellis firmamenti illuminat̄. vbi. i. postq̄ȝ satis fuerit exhaustū. i. speculatione euacuatum q̄ nulla stellarum est deus. mens vlterius transcendit donec relinquat extremuȝ poluȝ. i. vltimuȝ celum 7 premat dorsa velocis etheris. i. firmamēti. s. cōpos idest potens reuerendi luminis. s. dei. hic supra vltimū polum. dn̄s regum tenet sceptrum. i. imp̄ium. 7 tēp̄at. i. moderat̄ habenas. i. regimina orbis. 7 manens stabilis ī se. regit volucrem. i. velocem. currū. i. circulareȝ motū corporum celestium. deus existens coruscus arbiter. i. splendidus iudex rex. ¶ Notandum q̄ dicit ignem calere motu celi. ex quo videt̄ q̄ calor non sit propria 7 per se q̄litas ignis. cum sibi debeatur per motuȝ celi. sed dicendū q̄ locus non solum est cā conseruatiua locati sed omnium accidentium naturaliter consequentiū. Unde quia celuȝ est locus ignis non solum est causa ipsius ignis: sed etiam ipsi⁹ caloris ignē ꝯsequentis. 7 quia propria dispositio celi s̄m quam habet caliditateȝ super omnia ē motus eius. iō dic̄ ignē calere motu celi. non excludens per hoc qn calor sit p̄ se qualitas ignis. ¶ Notandū q̄ saturnum vocat gelidū senem. non q̄ sit gelidus formaliter sed effectiue. est. n. effectiuus gelu 7 frigoris. 7 dicitur senex. quia motus e⁹ tardus est ad modum senis. Nam cursum suum complet pluri tempore q̄ȝ sol vel luna.

Huc si te reducem referat via.
Quaȝ nunc requiris immemor.
Hic dices memini patria est mihi.
Hinc ortus. hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere.
Quos miseri toruos populi timent
Cernes tyranoss exules.

¶ Huc

¶ Huc te si reducē. Hic ondit phia qd mens iudicabit cū transcendit creaturas ⁊ puenit in cognitionē dei dicēs O mēs si via ducat te reducē. i. reuertētē a tpalib⁹. huc. i. ad cognitionē dei. quā viā nūc imemor regris Tunc dices. Ego memini q̄ obnubilata fui affectu tēporaliū. hic. s. in cōtemplatione dei est mihi patria. hinc scʒ a deo est me⁹ ortus. qꝛ ad eius imaginē creata. hic. s. i cōtēplatōe dei si stam. i. figam gradū. i. ponam finalē quietē. Q ꝺ si placet tibi existenti in cognitiōe dei visere. i. cum desiderio videre noctē terrarꝫ relictā. tu cernes. i. videbis toruos tyrannos. i. crudeles principes. quos miseri populi timēt. illos toruos eē exules a vera pria sua. ¶ Notandū ꝫm apostolū si habemus hic manētē patriā: sed futurā inquirim⁹. Hec enim est vera patria a qua aīa rōnalis per creationē a deo exiuit. ad quā nisi reuertat̄ esse qꝺ a deo accepit affectiōe terrenorꝫ deturpata prorsus amittit. pp qꝺ dixit in secūdo metro tertii libri: Repetunt pprios queqʒ recursus. Redituqʒ suo singula gaudent. nec manet vlli traditus ordo. Nisi ꝙ fini iunxerit ortum. Stabilemqʒ sui fecerit orbē.

¶ Prosa secunda quarti libri.

Tum ego pape inquā vt magna pmittis: nec dubito qn possis efficere tu mō quē excitaueris ne moreris. P.

¶ Prosa secunda quarti libri.

Tum ego pape inquā. Hic icipit scda prosa h⁹ quarti. Circa quā est sciendū ꝙ phia in prio libro: serta psa iuestigādo cām ⁊ radicē infirmitatis Boetii: cognouit ꝙ Boeti⁹ ex ignorātia finis rerꝫ malos hoies potētes. bonos vo ipotentes putabat. Itē qꝛ ignorabat qb⁹ gubernaculis mundus regatur fortuitorꝫ vices estimabat fluitar̄ sine rectore. qꝛ vo phia iā ōndit quis sit finis rerꝫ ⁊ qbus gubernaculis mundus regatur. Nunc phia vult adhibere Boetio pfectam curā remouendo dolores in quos Boetius incidit ex ignorantia premissorꝫ. Et prio. B. hoc petit a phia scdo illud psequit̄. ibi. Primū igitur. dicit prio. Tum igit̄. s. finito sermone phie. ego Boetius inquā pape est interiectio admirantis. O phia tu magna pmittis. nec dubito qn possis efficere. idest ad effectū pducere. tu modo ne moreris. i. non ptrahas me quē excitaueris. s. ad audiendum. ¶ Notandū ꝙ sapiens nihil pmittit quod adimplere non possit, qꝛ opus sapientis est non mentiri. Ergo dicit Boetius phie: sicut magna promittis non dubito qn efficere possis.

¶ Primum igit̄ inqt bonis semper adesse potentiam: malos cunctis viribus esse desertos agnoscas licebit: quorꝫ quidem alterum demonstrat̄ ex altero. Nam cum bonum malūqʒ contraria sint si: bonum potens esse constiterit. liqt imbecillitas mali. atsi fragilitas clarescat mali. bōi firmitas nota est. Sed vti nostre sententie fides habundantior sit alterutro calle pcedam: nūc hic nunc inde proposita confirmans.

¶ Primū igit̄ inquit. Hic phia psequit̄ intentum. ⁊ prio pbat bonos semp esse potentes: ⁊ malos ipotentes. cui⁹ oppositum putabat Boetius: ⁊ tangit primo modū p quem vult hoc ōndere. secūdo ōndit ⁊ pbat intentuʒ suū rōnib⁹ ibi. Duo sūt. Prio dicit. O Boeti primū licebit vt agnoscas bonis semper adesse potentiā. ⁊ malos eē desertos. i. priuatos cūctis virib⁹. quorꝫ alterꝫ. s. bonis semp adeē potentiam demōstrat̄ ex altero. s. ex hoc ꝙ mali sunt virib⁹ deserti. ⁊ huius cām subdit dicens. Naʒ cū bonū ⁊ malū sint ꝯtraria: si bonū esse potēs cōstiterit. liquet. i. māifestū fuerit. ibecillitas. i. impotētia mali ⁊ si fragilitas clarescat mali firmitas boni nota est. Sed vt pro sicut. habūdātior sit fides nostre snie alterutro calle. i. vtraqʒ via pcedā cōfirmans pposita nunc hinc. s. ex infirmitate boni. nūc ide ex fragilitate mali. Notandū q⁹ phia dem̄ suū. ꝙ si boni sunt potentes: mali sunt ipotentes. ⁊ fundat sup fūdatōeʒ topicā. si ppositū in pposito. oppositū in opposito. vt si sanitas est bona egritudo est mala. dicit q⁹ velit procedere vtraqʒ via ex potentia bonorꝫ pbando ipotentiā malorꝫ. ⁊ ex impotētia malorꝫ potentiā bonorꝫ: qꝛ si tm̄ vnū istorꝫ probaret. ⁊ ex hoc reliquū ꝯcludere p locum a ꝯtrariis eēt argumentū verisimile: ⁊ non necessariū ⁊ ideo vtrāqʒ pte vult pbare ⁊ ex vtroqʒ reliquum concludere.

¶ Duo sunt qb⁹ ois humanorꝫ acutum cōsistat effectus: voluntas. s. ac ptās. quorꝫ si alterutrum desit nihil est qꝺ explicari q̄at. Deficiente ⁊ eniʒ voluntate ne aggredit̄ qdem qsqʒ qꝺ non vult. atsi ptās absit voluntas frustra sit. Quo fit vt si quem videas velle adipisci qꝺ minime adipiscat̄ huic obtinendi qꝺ voluerit defuisse valentiaʒ dubitare nō possis. B. perspicuum est inquā. nec vllo modo negari pōt. P. Quem vero effecisse qꝺ voluerit videas nū etiaʒ potuisse dubitabis. B. Minime: P. Qꝺ vo quisqʒ potest in eo validus: qꝺ vo non pōt in hoc imbecillis esse cēsendus ē. B. Fateor inquam. P.

¶ Duo sunt qbus ois. Hic phia pbat intentum rōnibus. scdo excludit quandā dubitatiōem. ibi. Sed pn̄t. tertio cōfirmat principale intentū auctoritate. platonis. ibi. Ex qb⁹ oibus. Primo pbat bonos semp esse potentes. ⁊ malos impotentes duabus rōnibus. scdo ad idem ōndendū coaceruat breues rōnes. ibi. Sed qm̄ te. Prima in duo ꝫm duas rōnes. scda ibi. Rursus iquit. Prio pmittit duo necessaria ad primā rōnem. scdo ex his arguit ibi. Oēs igitur hoies. Primo premittit vnū necessariū. scdo aliꝺ. ibi Meministi ne. Primo dicit duo sunt principia qbus cōstat. i. pmanet. ois effectus humanorꝫ actuū. s. voluntas ⁊ ptās. quorum si alterū desit nihil est qꝺ queat effectus explicari. i. fieri. qꝺ declarat. deficiente enim volūtate null⁹ effectus pducit̄: qꝛ nullus aggredit̄ quod non vult. ⁊ si ptās absit voluntas frustra sit. quo fit. i. ex quo sequit̄. vt si videas aliquē velle adipisci qꝺ minime adipiscat̄: n̄ possis dubitare huic ꝺfuisse valentiā. i. potentiam obtinendi qꝺ voluerit. ⁊ ideo dicit. Boetius perspicuum est nec vllo mō negari pōt. Et subdit phia. Quē vo videas effecisse quod voluerit. nū dubitabis eum potuisse. i. nō habuisse potentiā. Et dicit Boetius: minime. Tunc phia cōcludit tanqʒ manifestū ex dictis dicēs. Illud quod qsqʒ pōt in eo est validus. i. potens. quod vo non pōt in eo est censendus idest iudicādus ibecillis. i. ipotēs. ⁊ dic boeti⁹. fateor. inqʒ

¶ Notandū ꝙ phia dicit nullus aggredit̄ qꝺ non vult. Contra: aliqs nolens interficit hoieʒ vel ledit hoieʒ. ergo aliqs agredit̄ quod non vult. Item aliquis cogitur facere aliquid ꝯtra voluntatem suā ⁊ sic aggredit̄ quod nō vult. Dicēdū ꝙ phia loquitur hic de effectu spontaneo: qui ex itentione procedit. non de eo qui casu cōtingit. Vn̄ dicēdū ad primū ꝙ voluntas pōt cōparari vel ad ipsam actioneʒ quā aliquis prio aggreditur: ⁊ sic non deficit volūtas. vel pōt comparari ad ꝯn̄s illā actionē ⁊ sic pōt deficere volūtas. vt si aliquis nolens hoiem interficit. Ad secundū dicēdum. Illud quod qs coactus facit est voluntariū mixtum tn̄ simpliciter ē iuolūtariū. Aliqs eni coactus magis vult hoc facere qʒ sustinere penam vel perdere vitam. ⁊ ita respectu talis effectus nō deest voluntas: sed quantum ad actū interiorem voluntas semp libera est. ⁊ cogi non pōt.

¶ Meministi ne igitur iquit superioribus rationibus esse collectuʒ: intentionē oēʒ volūtatis hūane. que diuersis studiis agit̄ ad btitudinē festina-

re. B. Memini iquã id quoq3 esse demõstratũ
P. Num recordaris btitudinẽ ipsu3 esse bonũ
eoq3 mõ cum btitudo petiẽ ab oibus desiderari
bonũ. B. Minime iquã recordor qm̃ id memo
rie fixum teneo. P.

C Meministi ne igitur inquit. Hic pbia premittit secũdu3
vtile ad rõnem ⁊ est resumptio quorũdã pri⁹ dictoꝝ dicẽs
Meministi ne esse collectũ. i. ꝯclusum supioribus rõnib⁹
oẽm intentionẽ humane volũtatis. festinare. i. tendere ad
btitudinem q̃ volũtas agiẽ. i. duciẽ diuersis studiis. Re
spondet Boetius. Memini inquã illud esse demonstratũ
Item querit pbia. nunqd recordaris btitudinem esse ipsu3
bonũ ⁊ eo modo desiderari bonũ ab oibus. cũ btitudo pe
titur. i. desideraẽ. Rñdit Boetius minime recordor. qm̃
pro. qr. illud fixum teneo memorie. C Notandũ qꝫ recor-
dari est aliqd reducere ad memoriam qđ p obliuionem ẽ
lapsum a memoria. ⁊ qr btitudinẽ esse ipsu3 summũ bonũ
non exciderat a mẽte Boetii. S3 semp remãebat i habitu
iõ dicit se ñ recordari đ hoc. l3 i memoria tãq3 fixũ tenere

C Omnes igiẽ hoies boni pariter ac mali idiscre
ta intentione ad bonu3 ꝑuenire nituntur. b. Ita
inquam ꝯñs est. p. Sed certum est adeptiõe bõi
bonos fieri. b. Certum. p. Adipiscunẽ igiẽ boni
qđ appetũt. b. Sic videẽ. p. mali vo si adipiscerẽ
tur qđ appetunt bonum mali esse nõ possent. b.
Ita est. p. Cum igiẽ vtriq3 bonum petant: si hi q
dem adipiscanẽ illi vo minime: Non dubium ẽ
bonos quidem potentes esse: q vo mali sũt imbe
cilles. b. quisquis inquã dubitat: nec reru3 natu
ram: nec ꝯñtiam p̃t ꝯsiderare rõnum. P.

C Omnes igiẽ hoies. Hic pbia arguit ex dictis ꝓbans bo
nos eẽ potẽtes ⁊ malos ipotẽtes. tali rõe: qcũq3 adipiscũẽ
qđ volũt sũt potẽtes: ⁊ q nõ adipiscũẽ qđ volũt sũt ipotẽ-
tes. ex prio pãbulo. s3 bõi adipiscũẽ qđ volũt. s. sũmũ bo
nũ mali l3 velit nõ adipiscũẽ ip3. qr si mali adipiscerẽẽ sũ
mũ bonũ ñ eẽnt mali. ergo bõi sẽ potẽtes: mali ipotẽtes
vñ dic i lr̃a Oẽs hoies bõi ⁊ mali nitũẽ ꝑuẽire ad bonũ i
discreta intẽtiõe. i. idiuisa itẽtiõe. dicit. Boetius. Ita ꝯñs
est ad dicta. Subdit pbia certũ est bonos fieri adeptõe bo
ni. certũ est dicit Boe. Igiẽ ꝯcludit pbia: bõi adipiscunẽ
qđ appetũt. i. volũt. dicit Boetius: sic videẽ. ait. p. si ma
li adipiscerẽtur bonũ qđ appetunt nõ possẽt esse mali. Ita
est dicit Boetius. Igiẽ ꝯcludit pbia. Cũ vtriq3 petant bo
nu3. sed hi. s. boni illud adipiscanẽ: illi vo mali minime.
Non est dubiũ bonos esse potentes: qui vo mali sunt im
becilles. i. impotentes. Rñdet Boeti⁹. Quisqs. i. qcũq3
dubitat de h̃ non p̃t ꝯsiderare naturã reꝝ: nec ꝯñtiã rõnũ
C Notandũ qꝫ qr veritas ꝓpositionũ fundaẽ sup naturã
reꝝ: qui negat veritatẽ ꝓpositionũ non põt ꝯsiderare nã3
reꝝ. silr negans veritatẽ ꝓpositionũ nõ põt ꝯsiderare cõ
sequẽtiã rõnum. qr ꝯñtia rõnu3 supra veritatẽ ꝓpositionũ
fundaẽ. iõ. dicit Boetius. Qui dubitat de p̃missis ñ p̃t
ꝯsiderare naturã reꝝ nec ꝯñtiam rationum.

C Rursus inqt si duo sint quibus ide3 scđm natu
ram ꝓpositu3 sit: eorumq3 vnus naturali officio
idipsum agat atq3 ꝑficiat: alter vo naturale illud
offm̃ minime administrare queat: alio vo mõ q̃
nature cõuenit: nõ qdem iplet ꝓpositum suum s3
imiteẽ iplentẽ: quẽnã hoꝝ valentiorem esse decer
nis. b. Et si cõiecto inqnã qd velis: plãius tñ au
dire desidero. P. Ambulandi inquit motum
scđm naturã eẽ hoibus nũ negabis: b. Minime
inquã. p. Eiusq3 rei pedum officium esse natura
le nũ dubitas. b. Nec hoc qdẽ inquam. P. Si
quis igiẽ pedibus incedere valẽs ambulet: alius
q3 cui hoc naturale pedum desit offm̃ manibus
nitẽs ambulare coneẽ: quis iure horũ valentior
existimari põt. b. Contexe inquã cetera: nã quin
naturalis officii potens eo qui idem nequeat valẽ
tior sit nullus ambigit. p. Sed summum bonu3
quidẽ eque malis bonisq3 ꝓpositu3 boni quide3
naturali officio virtutem petunt. mali vo variã
ꝑ cupiditatẽ qđ adipiscẽdi bõi naturale offm̃ nõ
est. idipsum conãẽ adipisci: an tu aliter existimas
b. Minime iquam: nam etiã qđ est ꝯñs patet. ex
his enim que concesserim bonos quidẽ potentes
malos vo esse necesse est imbecilles. p. Recte in
quit p̃curris. idq3 vti medici sperare solent: iudi
cium est erecte iam resistentisq3 nature.

C Rursus inquit. Hic pbia ponit scđam rõnem dicens.
Si sint duo qbus sit idem ꝓpositũ. i. eadem intentio faci
endi aliqd ẽm naturã: ⁊ vnus coꝝ agat idipsum ⁊ ꝑficiat
ipsum naturali. offõ. i. naturali organo. alter vo minime
q̃at administrare. i. adimplere illud offm̃. sed alio mõ q̃
nature ꝯuenit. non impleat ꝓpositũ: sed imiteẽ implentẽ
quẽ hoꝝ duoꝝ decernis. i. iudicas esse valentiorẽ. i. potẽ
tiorem dicit Boetius. Etsi pro q̃uis ꝯiecto. i. ꝯsiderẽ qd
velis. tñ ego desidero planius audire. Tũc pbia declarat
sibi in exemplum dicẽs. Nũ negabis motũ ambulãdi hoi
bus ineẽ ẽm naturã dicit Boetius minime nego. et pbia
etiam nũ dubitas eius rei. i. act⁹ ambulandi. esse offm̃ na
turale pedu3. dicit Boeti⁹. nec hoc dubito. ⁊ pbia. Si qs
igiẽ ambulet valens incedere pedibus Alius autem cui h̃
offm̃ desit manibus nitens. i. laborans: ambulare coneẽ
quis hoꝝ põt existimari valentior. dicit Boetius. Conte
xe cetera. q. d. ꝓcede in rõne tua. qr null⁹ ambigit qn potẽs
i naturali officio sit valentior eo qui nequeat. i. non põt in
idem offm̃. Tunc pbia isti ꝓpositioni p̃misse tanq3 ma-
iori adiungit vnam minorẽ dicens. Sed summũ bonũ qđ
eque bonis ⁊ malis est ꝓpositũ: boni qdem petunt. i. adi
piscũtur. officio naturali. s. virtute: mali vo conãtur adipi
sci idipsum per variam cupiditate3 reꝝ tꝑaliũ qđ non est
officium naturale adipiscendi bõi. An tu o Boeti estimas
aliter. Cui Boetius. Minime inquã ⁊ Boetius q̃si p̃cur
rendo ꝯcludit principale intentum dicens Nam etiam il
lud qđ est ꝯñs patet mihi. Ex his enim que cõcesserim ne
cesse est bonos eẽ potentes: malos vo ibecilles ⁊ pbia ap
plaudens Boetio dicit. Recte inquit p̃curris. ⁊ illud ẽ si
gnum sicut medici solent sꝑare iudiciũ. i. signũ erecte natu
re ⁊ nature resistentis sup. ipsi morbo. C Notandum qꝫ
ex lr̃a formatur talis rõ. qñ duo intendũt aliqđ ꝓpositu3
naturaliter qđ id ꝓpositum ꝯseqẽ officio naturali est po-
tens. ⁊ qđ non conseqẽ illud ꝓpositũ naturali officio est i
potens. sed tã boni q̃3 mali tendunt naturalr ad btitudi-
nem. ⁊ bõi ipsam consequũtur naturali officio. s. virtute.
mali autem non. ergo boni sunt potentes mali vo impo
tentes. C Nota circa vltimum qꝫ medici solent accipere si
gna prenostica sanitatis ex egro qñ patiens erigit. se ⁊ ꝑ
se nititur fortiori remedio. Sic in Boetio signum erat cõ-
ualescentie ⁊ sanitatis: qꝫ ipse rõnem pbie remediantem
quasi p̃currens per se compleuit.

C Sed qm̃ te ad intelligendum promptissimum
esse conspicio: crebras coaceruabo rõnes. Vide
enim quanta vitiosorum hoium pateat infirmi-
tas: qui nec adhoc quidem ꝑuenire querunt: ad

qđ eos naturalis ducit ac pene compellit intētio. Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto preeuntis nature deserūtur auxilio.

¶ Sed qm̄ te. Hic pħia coaceruat quasdā alias rōnes breues ad ꝓpositum ostendendū ⁊ sunt quattuor rōnes. scđa ibi Considera vo. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur. n. primo dicit. Sed qm̄ te cōspicio ꝓmptissimū ad intelligendū ergo coaceruabo. i. componā crebras rōnes. vide. n. quanta pateat infirmitas vitiosoꝝ hoīum. qui nec ad h̄ queunt ꝑuenire. ad qđ ducit ⁊ compellit eos naturalis intentio ⁊ quid esset de istis malis censendū. si desererent h̄ auxilio nature p̄euntis tam magno ac pene inuicto. q. d. nihil aliud censendū est. nisi ꝙ īpotētie coꝝ hoc ascriberet̄. ¶ Notandū ꝙ tam boni q̄ȝ mali vl'r tendunt ad bonū: ⁊ mali d̄ficiunt ab eo qđ cōpetit eis ƀm naturā. ex hoc arguit̄ sic maxima impotentia est deficere ab eo qđ natura intendit sed hoc faciunt mali: ergo mali sunt impotentes. ¶ Notādū ꝙ dicit pene inuicto. ꝙ appetitus naturalis boni non h̄ȝ contrariū repugnās quo vincat̄. sed tm̄ per ignorātiaȝ ⁊ errorē vitioꝝ ꝑuertit̄. ⁊ ita aliquo mō vicit̄ lȝ nō directe.

¶ Considera vo quāta sceleratos hoīes h̄eat impotentia. neqȝ enim leuia aut ludicra premia petunt: que consequi atqȝ obtinere non possunt sed circa ipsam reꝝ summā verticēqȝ deficiūt: nec in eo miseris contingit effectus. quod solū dies noctesqȝ moliuntur.

¶ Considera vo quanta. Hic pħia ponit scđam rōneȝ ⁊ dicit. Considera ex his que dicam quāta impotētia habeat sceleratos hoīes. neqȝ enim petunt. i. appetūt p̄mia leuia ⁊ ludicra. i. iocosa. sed ipsi deficiūt circa ipsaȝ summā sup. ꝑfectionē reꝝ atqȝ verticem. Nec ꝯtingit ipsis miseris effectus boni in eo. i. ꝑꝑ hoc ꝙ ipsi moliunt̄. i. laborant acqrere dies ⁊ noctes. i. transitoria ⁊ t̄palia bōa. ¶ Nota ex l'ra format̄ talis rō. quanto maius est illud a quo aliq̄s d̄ficit. tanto maior est suus defectus ⁊ in maiorē impotētiā cadit. sed illud a quo mali deficiunt. non est qđ vile ⁊ modicū sȝ ē sūmū bonū. ergo maloꝝ maxima est īpotētia.

¶ In qua re bonoꝝ vires eminent. Sicut. n. eum qui pedibus incedens: ad eum locū vsqȝ peruenire potuisset quo nihil vlterius peruium iaceret incessui: āmbulādi potētissimū eē cēseres: ita eū qui expetēdoꝝ finem. quo nihil vltra ē apprehendit: potētissimū necesse ē iudices: Ex quo fit qđ huic obiacet: vt idē scelesti virib⁹ oīb⁹ videāt̄ eē d̄serti.

¶ In qua re bonoꝝ. Hic pħia ponit tertiam rōnē ꝓbādo bonos maxime esse potentes ꝑtractando exemplū suprapositū. ⁊ ex hoc ꝯcludit malos maxime esse impotentes. ⁊ dicit. In qua re. s. assuetu die boni desiderati eminēt vires bonoꝝ sup. ⁊ vires maloꝝ non. Sicut enim censeres. i. iudicares. esse ambulandi potentissimū: qui pedib⁹ incedēs potuisset ꝑuenire vsqȝ ad eum locū. quo vlteri⁹ nihil paruium. s. manifestū iaceret incessui. ita necesse est ꝙ eum iudices potentissimū: qui apprehendit finē expetendoꝝ. quo nihil est vltra. tales autē sunt boni. Ex quo fit. i. sequitur qđ huic obiaceat. s. ꝯtrariū est. vt idē scelesti. i. mali videātur deserti oībus virib⁹. ¶ Notandū ꝙ sicut viator aliq̄s dicitur potens cū ambulat ad eū locū vbi nihil amplius restat de via. sic boni qm̄ ꝑueniunt ad finem ⁊ ad bonū qđ trāscendi nō potest. ideo dicuntur potentes. mali aūt quia ip̄m attingere non possunt dicuntur impotentes.

¶ Cur enim relicta virtute vitia sectantur. inscitia ne bonoꝝ: sed quid eneruatius ignorantie cecitate: an sectanda nouerunt: sed trāsuersos eos libido precipitat. sic quoqȝ intēpātia fragiles qui obluctari vitio neqūt. An sciētes volentesqȝ bonum deserunt: ad vitia deflectūtur. Sȝ hoc mō non solū potentes esse: sȝ oīno esse desinunt. Nā qui cōem oīuȝ que sūt finē relinquūt: pariter quoqȝ esse desistunt

¶ Cur enim virtute. Hic pħia pōit quartā rōnē. scđo excludit quādā dubitationē. ibi. Q đ qdē. Rō quā intendit in summa est ista. mali qm̄ relicta virtute declinant ad vitia aut sciunt bonum esse adherere virtuti aut nesciunt. si nesciunt peccant ꝑ ignorātiā. nihil aūt est impotentius ignorantia. ergo mali peccantes ignorantia sunt īpotētes. Si aūt sciunt bonū esse adherere virtuti ⁊ declinant ad vitia aut volentes derelinquūt. bonū aut nō. Si nō volētes sed attracti libidine passionū ꝯuertūt̄ ad vitia. seq̄tur ꝙ sunt īpotentes. q2 maxima impotentia est nō posse resistere passionibus. Si aūt scientes ⁊ volentes relinquūt bonum. sequit̄ ꝙ non tm̄ fiunt impotentes. sed etiā ꝙ oīo non sunt Cum enim oīs natura inquātū h̄mōi habeat ordinem ad finem: inquātum aliquid desistit ab ordine ad finem: intātū deficit a natura. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ab esse ipsius nature. Istā rationē pretendit in l'ra. d. Cur enim relicta virtute mali sectantur vitia. ne pro nūqđ. hoc est ex inscitia. i. ex ignorantia bonoꝝ. Sed qđ est eneruatius. i. debilius cecitate ignorantie. quasi diceret nihil. an ipsi nouerunt sectanda bona Sed ipsos transuersos libido. i. concupiscentia p̄cipitat in vitia: ⁊ sic ipsi fragiles intemꝑantia. i. ꝑꝑ itēperantiam libidinis: nequeūt vitio obluctari. i. resistere. An scientes ⁊ volentes deserunt bonum: ⁊ deflectūt̄ ad vitia voluntate ⁊ scia. sed hoc mō non solum potentes esse desinūt sȝ oīno desinunt esse. Cuius assignat rōnē. nam q relinquūt cōeȝ finem oīum que sunt. s. deū qui est ipsum esse. pariter esse desistunt. ¶ Notandū ꝙ primū ens verissime habet esse. ipsum est cā esse oībus vt sint. vt pȝ ꝑ cōmētatorem. z. methaph. ⁊ ꝑ'lo celi ⁊ mūdi. Ab hoc ente deriuatū est singulis esse ⁊ viuere. quāto ergo magis per vitia recedit a primo esse tanto magis desinit. Vn̄ btūs Greg. in lib. moraliū. loquēs de dyabolo dicit ꝙ diabolus bn̄ dicit̄ nō esse q2 a summa eēntia recessit. ⁊ per h̄ quotidie excrescente defectu tendit ad non esse: qm̄ ab eo qui est verū eē cecidit.

¶ Notandū ꝙ pħia tres assignat cās ex q̄bus omne peccatum ꝓcedit. Oīs enim peccans vel peccat ex ignorantia. ⁊ hunc modū primo tangit. vel peccat ex impotentia resistēdi. ⁊ istum scđo tangit. vel ex voluntate ⁊ malitia. ⁊ illum modum quia grauior est vltimo ponit.

¶ Quod quidē cuipiā miꝝ forte videat̄ vt malos qui plures hoīuȝ sunt eosdē nō eē dicamus. sed ita sese res habet. Nā qui mali sunt eos malos esse nō abnuo. sed eosdē eē pure atqȝ simpliciter nego. Nam vti cadauer hoīem mortuū dixeris simpliciter aūt hoīeȝ appellare non possis: ita vitiosos malos quidē esse cōcesserim. sed eē absolute nequeā cōfiteri. Est enim qđ ordinē retinet seruatqȝ naturaȝ. Qđ vo hac deficit: esse etiam qđ ī sui natura situm est derelinquit.

¶ Q đ quidē cuipiaȝ. Hic pħia excludit dubitationē. Aliquis. n. dubitaret. quō aliq̄s possit esse mal⁹ ⁊ tm̄ dici nō esse. hoc excludit pħia dicens. Mirum forte videatur cuipiam. i. alicui. vt malos qui plures sunt hominum dicamus ipsos non esse. Sȝ ita res sese h̄ȝ q̄zuis miꝝ videat̄. Nā qui sunt mali eos esse malos non abnuo. i. nego. sed ipsos simpliciter ⁊ pure esse nego. Nam sicut cadauer hominē mortuū dixeris. simpl'r aūt hoīem appellare nō possis. Ita vitiosos malos esse concesserim. sed nequeā cōfiteri ipsos absolute esse sine determinatiōe distrahente. ⁊ replicat cām prius dictam dicens. solum enim illud est qđ

ordinē recte seruat ī natura. qđ aūt ab hac natura ⁊ ab ordine deficit: etiam qđ in sui natura situm est derelinquit.
¶ Notandū q̄ malū est determinatio distrahēs sicut ⁊ mortuū. Unde sicut ꝯcedendū est cadauer hoīs esse hominem mortuū. tñ non simplr ꝯcedēdū est cadauer esse hoīem. sic qđcūqꝫ malum ꝯcedendū est esse malū: non tñ simplr est cōcedendū ipsum esse. Uñ sicut patebit tertia prosa hoīes cōuersi in malitiam humanam amiserunt naturam. ergo per malitiam hoīes desinunt esse quod fuerant.

¶ Sed possunt inquies mali. ne ego quidez negauerim: sed hec quidem eoꝝ potentia non a virib⁹ sed ab ibecillitate descendit. Possunt etiam mala que minime valerent si in bonorum efficientia manere potuissēt. Que possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat.

¶ Sed pñt inquies mali. Hic pħia excludit dubitationem contingentē circa pricipale ꝓpositum. Ostensum enim est q̄ mali sunt impotentes. Aliqs dubitaret quō verum sit. cum tñ ꝯsuetum sit dicere q̄ mali pñt: hoc soluit pħia. secūdo oñdit q̄ potētia maloꝝ nulla sit. ibi. Nā si sicuti. dicit primo O Boeti tu inquies obiiciendo cōtra predicta: q̄ mali pñt ſm ꝯsuetū modū loquēdi. Rñdet pħia: ego sī qdem negauerī qn mali possint: sed hec potentia ipsoꝝ ñ descendit a virib⁹. sed ab imbecillitate. i. a fragilitate. qđ declarat. q: mali pñt qdem mala que minime valerent. i. possent si potuissent manere in efficientia eoꝝ bonoꝝ. i. si efficientia maloꝝ esset talis qualis illa quā hñt boni. q̄ potissima est vt pꝫ ex dictis. Que possibilitas maloꝝ. q pñt mala. demōstrat eos euidentius nihil posse. ¶ Notandū q̄ dicit malos minime posse mala si ꝑmanant in efficacia bonoꝝ. ex quo videť q̄ boni non pñt facere malū: nec per ꝯñs peccare. qđ falsum est. cum iust⁹ septies in die cadat ⁊ fortior resurgit ſm scripturam. Adhoc dicēdū q̄ boni nō pñt facere malum ex electione recte rōnis. que semp deprecatur ad optima. lꝫ de potentia absoluta possint facere malum. in quo tñ potentia eoꝝ ꝯiūgiť voluntati ⁊ electiōi q̄ eligīt bonū ⁊ nō malū sic dr̄ nō posse facere malū.

¶ Nam sicuti pauloante collegimus: malū nihil est. cum mala tm̄modo possint nihil posse improbos liquet. B. Perspicuum est. P.

¶ Nam sicuti pauloante. Hic ꝓbat q̄ potentia malorum nulla sit tripliciť. scđa ibi. Atqꝫ vt itelligas. tertia ibi. huc accedit. Primo dicit. Sicut collegimus ante: malū nihil ē. ⁊ cū mali tm̄ possint mala. ex hoc liqt iprobos nihil posse. Et dicit Boetius: pspicuū est. ¶ Notandū q̄ ratio sic formať. posse malū est posse nihil: cū malū nihil sit: ꝫ mali tm̄ possunt mala. ergo pñt nihil. ⁊ per ꝯñs nulla est eoꝝ potentia. ¶ Notandū de hoc q̄ malū nihil sit visum ē prius. Et dicit beatus Augu. Cum vniuerse nature ꝑ verbū dei facte sint: iniquitas per ipsū facta nō est: quia iniquitas nulla substantia est: ⁊ peccatum non est natura sed vitium nature appetentis illud qđ non est sui ordinis.

¶ Atqꝫ vt itelligas quenā sit huius potentie vis: summo bono nihil potentius esse pauloante diffiniuimus. B. Ita est inquam. p. Sed idem inquit malū facere nequit. b. Minime. p. Est igiť inquit aliquis qui omnia posse homines putet. b. nisi quis insaniat nemo. p. Atq idez possunt mala. b. Utinam quidez inquā non possent. p. Cuz igit potēs bonorū tm̄mō possit oīa. Nō vō qāt oīa potentes etiam malorum: eosdem qui mala pñt minus posse manifestum est.

¶ Atqꝫ vt intelligas. Hic probat idem alio modo dicens. O Boeti quenam sit vis huius potentie qua mali dicūť posse sic ꝯsidera ex dicendis. Nos pauloante diffiniuim⁹ nihil esse potentius summo bono. s. deo. Ita est dicit boe. ⁊ pħia. Sed idem. s. summū bonū nequit. i. non pōt facere malum. Minime dicit Boetius. Et pħia. Est igitur aliquis q putet hoīes oīa posse. Nemo dicit Boetius nisi qſ insaniat. ⁊ idem hoīes possunt mala facere: vtinam nō possent dicit Boetius. Igitur pħia arguit. Cū igiť tm̄modo potens bonoꝝ possit oīa. non aūt queant. i. pñt oīa potentes maloꝝ. manifestū est eosdem minus posse qui mala pñt. ¶ Notādū q̄ posse malum magis arguit impotentiā q̄ꝫ potentiam. q: si argueret potentiā: tunc deberet oīpotētissimo. s. deo qđ falsum est. Uñ pōt argui ex littera sic. Deus potest oīa: ⁊ non pōt malū. mali non pñt oīa. ⁊ pñt maluꝫ. ergo posse malū magis arguit ipotētiā q̄ꝫ potētiā.

¶ Huc accedit q̄ omnem potentiam inter expetēda numerandā: oīaqꝫ expetenda referri ad bonū velut ad quoddā nature sue cacumen ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potētia expetenda est: liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam.

¶ Huc accedit. Hic probat idē tertio modo dicens. Huc accedit q̄ oēm potētiā esse numerandā inter expetenda. qꝫ pro ⁊ oīa expetenda. i. desideranda referri ad bonū velut ad quoddam cacumen. idest ad ꝑfectionē sue nature. sed possibilitas. i. potentia patrandi sceleris. i. faciendi maluꝫ nō potest referri ad bonū. igiť expetenda nō est. omnis āt potentia expetenda est. liquet igitur possibilitatē. i. valentiam siue potentiam maloꝝ non esse potentiam. ¶ Notādū q̄ ratio sic pōt formari ex lr̄a. Oīs potentia que est potentia natura est appetenda ⁊ refertur ad bonum. ergo potentia mali non est potentia.

¶ Ex quibus omnibus bonoꝝ quidem potentia: maloꝝ verū minime dubitabilis apparet ifirmitas: veramqꝫ illaꝫ platonis esse sententiā liquet: solos quod desiderarēt facere posse sapientes. ī probos vō exercere quidem qđ libeat: qđ vō desiderent explere non posse. faciunt enim quilibet: dum per ea quibus delectantur id bonum qđ desiderant se adepturos putant. sed minime adipiscunť qm̄ ad beatitudinē probra non veniunt.

¶ Ex qbus oib⁹ bonoꝝ. Hic ex dictis ꝯcludit ꝯclusionem pricipalem ꝯfirmando eam auctoritate platonis dicens Ex qbus iam declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonoꝝ. ⁊ infirmitas maloꝝ. ⁊ liquet veram esse illā sñiam platonis. Solos sapientes posse facere qđ desiderāt: iprobos vero explere posse quod libeat. i. qđ libidini placeat. qđ vō desiderent rōnali appetitu malos explere ñ posse. faciunt enim supple mali que. s. libido libet. i. expetit. dū putant se adepturos bonū quod desiderant. per ea qb⁹ delectantur sed minime adipiscūť. qm̄ probra. i. vitia vel hoīes vitiosi non veniunt ad btitudinē. ¶ Notandum q̄ desiderium est appetitus rōnalis. libituꝫ aūt spectat ad appetitum sensualem. licet ergo mali affectent beatitudinem appetitu rōnali. tñ q: faciunt qđ libet sequentes appetitum sensitiuū. ideo ad beatitudinem non perueniunt. Sapiētes aūt q ꝯtēnūt delectatiōes sēsuales. ⁊ initiť itellectualib⁹ ipsi sūt q ꝑficiūt aīam suā scīa sui creatoris qui de nihilo fecit ens. vt scribiť ī lib. de pomo. Aīa nō tristabiť nꝫ ꝯturbabiť cū recedit a corpore: vt scribiť ī eodē.

¶ Metrum secundum libri quarti.

Uos vides sedere celso
Solii culmine reges
Purpura claros nitente

Septos tristibus armis:
Ore toruo comminantes:
Rabie cordis anhelos:
Detrahit si quis superbis
Uani tegmina cultus:
Jam videbit intus artas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido versat
Auidis corda venenis.
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens.
Meror aut captos fatigat.
Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos.
Non facit quod optat ipse
Dominis pressus iniquis.

¶ Metrum secundum libri quarti.

Quos vides sedere celso. Istud est metrum secundum huius quarti. et est metrum initium. Primum dicitur alemanicum ab inuentore trochaicum a pede predominante. secundum dicitur feregraciu ab inuentore. spondaicum a pede predominante. In quo metro philosophia ostendit quomodo potentia malorum sit considerada: in quibus maxime videtur esse sicut sunt reges et principes. et dicit incipiendo constructionem septimo versu. Si quis detrahat. i. remoueat per considerationem et intellectum tegmina. i. tegimina vani cultus exterioris superbis regibus. Quos reges vides sedere celso culmine. i. altitudine. solii. i. cathedre. quos vides claros purpura nitente. septos. i. circundatos armis tristibus. i. contristantibus. reges inquam comminantes. i. minas imponentes miseris toruo ore. i. crudeli aspectu. anhelos. i. cupidos vel festiuos rabie cordis. i. crudelitate mentis. Jam videbit dominos tales ferre intus. in animo artas cathenas. i. vincula vitiorum. quod manifestat subdens. hic enim. i. ex vna parte. libido. i. concupiscentia. versat. i. precipitat. corda talium tyrannorum auidis venenis. Hinc. i. ex alia parte. ira turbida flagellat. i. punit. mentem ipsorum. ira inquam tollens. i. excitans fluctus. i. disturbia. aut captos infortunio aliquo meror ipsos fatigat. aut spes lubrica. i. vana torquet. Cum ergo cernas vnum caput. i. vnum principem ferre. i. sustinere. tot tyrannos. i. passiones tyrannizantes ipse pressus iniquis dominis. i. vitiis dominantibus. non facit quod optat. ¶ Nota quod intentio philosophie est dicere si quis visu posset penetrare corda principum. quos videt sedere in altis soliis ornatos claris indumentis. habentes arma terrentia. i. toruo vultu. respicientes miseros. statim visu cognosceret ipsos ligatos multis cathenis insolubilibus. i. passionibus ire: spei. timoris et sic ligati passionibus non faciunt quod optant. et per consequens sunt impotentes. ¶ Notandum quod dicit homo pressus iniquis dominis. i. vitiis dominantibus non facit quod optat. dicit beatus Augustinus in lib. de ciui. dei. Bonus etiam si seruiat liber est: malus autem si regnat seruus est: nec vnius hominis. sed quod grauius est tot dominorum seruus est quot vitiorum.

¶ Prosa tertia libri quarti.

Uides ne igitur quanto in sceno probra voluantur. qua probitas luce resplendeat: In quo perspicuum est: nunquam bonis premia: nunquam sua sceleribus deesse supplicia.

¶ Prosa tertia quarti libri.

Uides ne igitur. Ista est prosa tertia huius quarti in qua ostendit philosophia malis nunquam deesse supplicia et bonis nunquam deesse premia. Et primo philosophia continuando se ad precedentia. primo premittit intentum suum. secundo prosequitur intentum. ibi. Rerum etenim. Primo dicit sic. Uides ne igitur o Boeti in quanto sceno. i. in quanta vilitate impotentie voluantur. probra. i. homines probrosi et vitiosi. vides etiam qua luce. i. qua claritate potentie resplendeat probitas virtuosorum hominum. In quo sicut in suo antecedente perspicuum est hoc consequens. s. nunquam bonis premia: nunquam sceleribus. i. hominibus sceleratis deesse sua supplicia. ¶ Notandum quod mali dicuntur volui in sceno. quia mali et maxime libidinosi suibus assimilantur. sicut postea patebit que voluuntur in sceno. secundum illud. Sus magis in sceno gaudet: quam in fonte sereno. De quibus dicit scriptura perierunt iumenta in stercore suo. probi autem luce resplendent quia virtus est probitas que vltra humanam naturam hominem prouehit et diis assimilat.

¶ Rerum etenim que geruntur. illud propter quod vnaqueque res geritur eiusdem rei premium esse non iniuria videri potest. Uti currenti in stadio propter quam curritur: iacet premium corona. Sed beatitudinem esse idipsum bonum propter quod omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum veluti premium commune propositum: atque hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus vltra iure vocabitur qui careat bono. quare probos mores sua premia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali: sapienti tamen corona non decidet: non arescet: neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus accepto letaretur poterat hoc vel alius quispiam vel ipse etiam qui contulisset auferre. Sed quia id sua cuique probitas confert tum suo premio carebit: cum probus esse desierit.

¶ Rerum etenim que geruntur. Hic philosophia prosequitur intentum et primo probat quod bonis nunquam desunt premia. secundo quod malis nunquam desunt supplicia ibi. Que cum ita sint. Primo ostendit quod bonis nunquam desunt premia. secundo ostendit quid sit illud premium ibi. ad cuius premii. Primum probat duabus rationibus. secunda ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis est. Omnis res propter quam aliquid geritur est premium illius rei que geritur. sed propter bonum omnia fiunt et geruntur. ergo bonum est premium omnium que geruntur sed bonum a bonis separari non potest. quia iam non essent boni. ergo bonis nunquam desunt sua premia. Unde dicit in littera. Rerum que geruntur. i. fiunt illud propter quod vna queque res geritur. i. fit illud videri non potest iniuria esse premium illius. hoc declaratur exemplariter Uti currenti in stadio. i. in aliquo spacio. corona est premium propter quam curritur. sed ostendimus prius beatitudinem esse idipsum bonum. propter quod omnia geruntur. ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus humanis propositum: sed hoc bonum non potest separari a bonis. Non enim bonus iure vocabitur qui careat bono. quare probos mores. i. homines bene morigeratos. non relinquunt sua premia. Quantumcunque ergo seuiant mali contra bonos. tamen sapienti non decidet corona. i. premium nec arescet. i. minuetur. quia aliena improbitas non decerpit. i. non aufert proprium decus probis animis. quod si boni accepto premio extrinsecus letarentur poterat hoc aliquis auferre ab eis. vel saltem ille qui contulisset: sed quia illud premium sua probitas vnicuique confert. tunc quilibet carebit suo premio cum desierit esse probus. ¶ Notandum quod consuetudo fuerat apud romanos currere in stadio. i. in aliquo spacio. quod vocabant stadium et qui citius venit ad metam sustulit premium. i. coronam vel aliquid aliud sicut dicit apostolus. Nescitis quod hi qui in stadio currunt: omnes quidem currunt sed vnus accipit brauium. sic currite vt apprehendatis: ergo id propter quod curritur est premium currentium. ¶ Notandum quod Boetius non potest carere premio. quia illud a quo homo denominatur bonus est virtus vel operatio virtuosa. quia secundum Arist. 2. eth. Omnis virtus erit vtique habitus ex quo homo fit bonus propter quod dignitas virtutis est premium

virtuose opantiũ: sed opans virtuose non põt priuari virtute: ergo bonus nõ põt carere suo ꝑmio. ¶ Notandũ ꝙ tũcũqꝫ mali seuiant: tñ sapiẽti non decidet corona: qꝛ ꝫm Senecã. nunꝙ̃ intantũ vitium ꝯtrabit nec malitia inualescet ꝯtra virtutes qn nomẽ pħie sacrum ⁊ venerabile ꝑmaneat: sic sĩlr ẽ de malis ⁊ stultis respcũ bonoꝝ ⁊ sapiẽtũ

¶ Postremo cum omne premiũ iccirco appetatur: quoniam bonum esse credatur quis boni cõpotem premii: iudicet expertem.

¶ Postremo cũ oẽ ꝑmiũ. Hic põit secundã rõnẽ q̃ est talis. Premiũ nõ habet rõnẽ ꝑmii nisi inꝙ̃tũ bonũ q igiẗ ẽ cõpos boni est cõpos premii. dicit ergo in lr̃a. ¶ Postremo cũ oẽ premiũ iccirco appetaẗ qꝛ crediẗ esse bonũ qs iudicet compotẽ boni expẽ esse premii. q. d. nullus.

¶ Notandũ ꝙ argumẽtũ pħie simile est isti: ac si arguatur homo non hꝫ rõnẽ oĩs nisi qꝛ rõnalis. qcũqꝫ igiẗ est rõnalis est homo. sic similr premiũ non appetiẗ nisi qꝛ bonum q ergo est cõpos boni est compos premii. sed bonus est compos boni. ergo non deest sibi premium.

¶ At cuius premii omniũ pulcherrimi maximiqꝫ. Memento enim illius corolarii quod paulo ante precipuum dedi: ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit. bonos oẽs eoipso ꝙ boni sũt fieri btõs liqt: sꝫ q bti sũt deos eẽ cõueñt. Est igiẗ ꝑmiũ bonoꝝ qd̃ null⁹ deterat dies nulli⁹ minuat ptãs. nulli⁹ fuscet iprobitas. deos fieri.

¶ At cuius premii. Hic oñdit qd sit illud premiũ qd̃ boni assequuntur. s. maximũ ⁊ optimũ. qd̃ est fieri deos. vñ dicit. At cuius premii. s. boni non sunt expertes. i. carentes. Rñdet pħia: oĩo pulcherrimi ⁊ maximi premii. qd̃ ꝓbat ex quodam corolario supra declarato. d. Memento corolarii illi⁹ qd̃ precipuũ ante dedi. ⁊ sic collige. i. ex illo corolario. ꝯclude. Cum ipsum bonũ sit btitudo: liquet oẽs bonos ꝙ boni sunt fieri beatos. sꝫ qui beati sunt eos ꝯuenit eẽ deos igitur premiũ bonoꝝ est fieri deos qd̃ ꝑmiũ bonorũ nullus dies deterat. i. cõsumit nulli⁹ ptãs minuat. nullius ꝓbitas fuscet. i. obscurat. ¶ Notandũ ꝙ in ista deductione pħia nõ accipit btitudinẽ pro statu quẽ boni habituri sunt post hanc vitam: sed pro statu btitudinis: qualis in hac vita haberi põt quẽ homo cõsequiẗ ꝑ virtutes. Vñ qui essentialiter est bon⁹ eẽntialr est btũs ⁊ deus. ⁊ q non est essentialiter bonus sed participatiue hic etiam est participatione beatus ⁊ deus.

¶ Que cum ita sint: de maloꝝ quoqꝫ inseparabili pena dubitare sapiens nequeat: nã cum bonũ malumqꝫ. item pena atqꝫ premium aduersa frõte dissideant: que in boni premio videm⁹ accidere: eadem necesse est in mali pena contraria parte rñdeãt. Sicut igiẗ ꝓbis ꝓbitas ipsa sit premiũ ita improbis nequitia ipsa supplicium est.

¶ Que cum ita sint. Hic oñdit pħia ꝙ malis nunꝙ̃ desint sua supplicia. scd̃o oñdit quale sit illud suppliciũ ibi. Vide autem. Prima in duas ꝫm duas rõnes scd̃a ibi. Iã vo. Primo dicit. Que cum ita sint. s. ꝙ boni nunꝙ̃ carent ꝑmiis. seqẗ ꝙ nullus sapiens possit dubitare de inseparabili pena maloꝝ. Nam cũ bonum ⁊ malum pena ⁊ premium aduersa fronte dissideant. i. opponanẗ abinuicem. ea que in boni premio videmus accidere eadem necesse ẽ ꝙ rñdeãt ꝯtraria parte in pena mali. sicut igiẗ ꝓbis. i. bonis ipsa ꝓbitas sit premiũ. ita nequitia ipsa improbis supplicium. ¶ Nota qñcũqꝫ subiectis ꝯtrariis insunt contrarie passiones. si vni subiectoꝝ oñdiẗ inesse sua passio. tunc per locum a ꝯtrariis reliquo subiecto assignaẗ inesse similiter sua passio. Cum igitur bonum ⁊ malum sint diuersa subiecta: ꝑmiũ ⁊ suppliciũ sicut diuerse passiones: si oñdiẗ bonis nõ deesse ꝑmia: ostẽsũ est malis nõ deesse supplicia

¶ Iam vo quisquis afficitur pena: malo se affectũ esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare velint: possunt ne sibi supplicii expertes videri quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modo: verumetiam vehementer inficit.

¶ Iam vo qsqs. Hic ponit scd̃aꝫ rõnẽ que talis est. Pena non hꝫ rõnem pene: nisi ex hoc ꝙ malum est quoddaꝫ. ergo qui est affectus malo ipse est affectus pena sed mali sũt affecti imo ifecti malo: ergo sũt affecti pena ⁊ ꝑ ꝯñs supplicio. Vñ dicit i lr̃a. Iã vo qsqs afficiẗ pẽa: malo nõ dubitat se esse affectum. cũ supple pena non habeat rationeꝫ pene nisi qꝛ mala. igiẗ si ipsi mali sesꝑsos existimare velint pñt ne sibi videri expertes supplicii quos malos oĩum maloꝝ extrema neqtia. i. maxima in genere mali. non modo. i. tñmodo afficit. veꝝ pro sed vehemẽter inficit. q. d. non ¶ Notandũ ꝙ sicut argumentũ tenet sub hac forma. homo non est homo nisi qꝛ est rõnalis. ergo qui est rõnalis. est homo. sic arguitur in proposito. pena nõ hꝫ rõneꝫ pene nisi qꝛ malũ est quoddã. ergo qui est affectus malo: ẽ affectus pena. sed mali sunt affecti malo ergo malũ non deest malis ⁊ per consequens supplicium.

¶ Vide autem ex aduersa ꝑte bonoꝝ que iprobos pena comiteẗ. Omne namqꝫ qd̃ sit: vnum esse ipsumqꝫ vnuꝫ bonum esse: pauloante didicisti. Cui ꝯñs est vt omne quod sit: id etiã bonum esse videaẗ. hoc igiẗ mõ quicqnid a bono deficit esse d̃sistit: quo fit vt mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse hoies adhuc ipsa humani corporis reliqua species ostentat. Quare versi in malitiam: humanam quoqꝫ amisere naturam. Sed cuꝫ vltra homines quẽquã ꝓuehere sola ꝓbitas possit necesse est vt quos ab humana conditiõe deiecit infra hominis meritum detrahat improbitas. Euenit igitur vt quẽ transformatũ vitiis videas hominem estimare non possis.

¶ Vide aũt. Hic pħia oñdit q̃le sit premiũ maloꝝ. s. transformatio i bestialitatẽ. scd̃o oñdit quõ per diuersa vitia homines transformanẗ in diuersas bestias. ibi. Auaritia primo dicit. Vide o Boeti que pena comiteẗ improbos ex aduersa ꝑte bonoꝝ. i. per ꝯtrariũ ad bonos: didicisti enim pauloante. s. in tertio libro. Oẽ qd̃ est esse vnũ: ⁊ didicisti vnum esse bonũ. cui ꝯñs est vt oẽ quod sit videatur esse bonũ. Igiẗ qcqd deficit a bono desistit esse. quo fit vt mali desinant esse quod fuerant. sed ipsa reliqua spẽs humani corporis adhuc manẽs in eis ostentat malos fuisse hoies Quare versi in maliciã amisere humanã naturã. sed cum sola ꝓbitas possit quẽquã hoiem ꝓuehere vltra hoies. s. i naturam diuinam. necesse est vt quos improbitas ab humana conditiõe deiecit: ipsa detrudat hoieꝫ ifra meritũ. i. dignitatẽ hois in naturã bestialitatis. igiẗ euenit vt non possis estimare hoiem. sed bestiã quẽ videas vitiis transformatũ. ¶ Notandũ ꝙ cum gradus entiuꝫ distinguãẗ ꝫm nobilitatẽ ⁊ ignobilitatem: qꝛ non est accipe duas species eq̃ ꝑfectas. sed vna est dignior alia. ideo oꝫ quod oẽ ens quod non est hõ sit supra hoiem vel infra hoiem. mali aũt vt probatũ est per malitiã desinũt eẽ hoies. ergo necesse ẽ malos eẽ supra hoies vel infra. cũ aũt sola ꝓbitas vehat hoieꝫ supra hũanã nãꝫ. s. ad nãꝫ deoꝝ seqẗ ꝙ malitia deiiciat malos ifra nãꝫ hũanã. s. ad nãꝫ bestialitatis.

¶ Auaritia feruet alienarum opum violentus ereptor: similem lupi dixeris. Ferox autem in

quietus

quietus liguã litigiis exercet: cani cõpabilis. In sidiator occult⁹ surripuisse fraudib⁹ gaudet: vulpeculis exeqt. Ire intẽperãs fremit leonis aium gestare credat. Pauidus ac fugax non metuenda formidat: ceruis silis habeat. Segnis ac stupidus torpet asinum viuit. leuis ac icõstãs studia ꝑmutat nil ab auibus differt. Fedis imundisqз libidinibus imergit. sordide suis voluptate detinetur. Ita fit vt q probitate deserta homo eẽ desierit: cum in diuinam conditionem transire non possit: vertatur in beluam.

¶ Auaritia feruet alienarum opum. Hic pħia ostẽdit qualr hoies per diuersa vitia trãsformãt in diuersas bestias dicens. Aliqs hõ feruet auaritia. s. violẽtus ereptor. i. ablator vel raptor alienaꝝ opum talez dixeris similẽ lupi: sed hõ ferox ⁊ inquietus qui exercet linguam litigiis talis cõparabilis est cani. Homo occultus insidiator q gaudet subripuisse aliena fraudib⁹. talis exequet. i. cõparet vulpeculis. sed homo intẽpans. i. itẽperatus. s. ire fremit talis credat gestare aium leonis. sed homo pauidus ⁊ fugax qui formidat habeat silis ceruis. homo aũt segnis ⁊ stupidus ille torpet. i. tardus est. ⁊ talis viuit asinũ. i. asinine. Homo aũt leuis ⁊ incõstans qui ꝑmutat studia sua. i. opa nihil differt ab auibus. sed homo q imergit fedis ⁊ immũdis libidinibus. ille detinetur voluptate sordide suis. idest cõparat suibus. ⁊ sic de ceteris vitiis ꝯtingit loq vñ ꝯcludit pħia dicẽs. Ita fit vt qui deserta ꝓbitate desierit esse homo cũ non possit transire in conditionẽ diuinã vertat i beluã idest in bestiam. ¶ Notandũ q in nobis est duplex virtus cognoscitiua. s. intellect⁹ ⁊ sensus. Intellect⁹ est qd diuinum in nobis per quem ad supiora ascẽdimus ⁊ deo siles sumus. Sensus aũt inquãtũ non obedit rõni est qd brutale in nobis per quẽ infra naturam humanam redigimur ⁊ bestiis similes efficimur. Ideo dicit Boetius in tractatu de sũmo bono. Ue vobis hoibus q de nũero bestiarum estis cõputati diuinũ qd i vobis est non cognoscẽtes per quod ad superiora ascenditis ⁊ deo similes estis. diuinum aũt in homine vocat intellectum.

¶ Metrũ tertiũ q̃rti li.

Vela naricii ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule.
Pulchra qua residens dea
Solis edita semine.
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula:
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus:
Hunc apri facies tegit.
Ille marmaricus leo
Dente crescit ⁊ vnguibus:
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat.
Ille tigris vt indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen arcadis alitis.
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant.
Iam sues cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce corpore perditis.
Sola mens stabilis: super
Monstra que patitur gemit.

¶ Metrum tertium quarti libri.
Vela naritii ducis. Istud est metrum tertiũ huius quarti qd dicit gliconicũ ab inuentore. coriambicũ a pede p̃dñante in quo pħia ostendit trãsformationẽ hoiuз i bestias ꝑ quandã fabulã. scdo ostẽdit trãsformationẽ mentis per vitia esse peiorẽ trãsformatiõe corꝑis. ibi. O leuẽ. Fabula quã intẽdit ẽ de trãsformatiõe socioꝝ vlixis. ⁊ ẽ talis. Ulixes post bellum troianũ. cũ redeũdo ad ꝓpria diu errasset in mari: ꝑuenit in quãdã isulã quã ihabitabat quedã dea noie Circe: filia solis que ꝑ gramia ⁊ potiões cõsueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: que ẽt socios vlixis qui ad ipam ꝑuenerãt ꝑ suas potões mutauit. sз mercurius dedit vlixi albũ florẽ ꝑ quẽ mutauit trãsformatiões ⁊ potionẽ veneficã. Quis aũt socii sui eẽnt mutati i bestias q̃ztũ ad figurã corꝑis: tñ remãsit i eis mẽs itegra exclusa oi bestiali seuicia. Uñ dr i lra. Eurus ventus talis. appulit vela ducis naricii. i. vlixis q denoiatur naritius a loco vel a regiõe d qua oriũdus erat: ⁊ appullit vagas rates. i. naues pelago. i. mari cuidã insule. qua. i. in qua insula residens pulchra dea. Circe edita. i. genita ex semine solis. illa miscet nouis hospitib⁹. i. sociis Ulixis pocula tacta carmine. i. icãtatione. quos. s. hospites. vt. i. postq̃з. man⁹ Circe herbipotẽs i. potẽs herbaꝝ. vertit. i. mutauit sotios vlixis i varios modos. i. in varias figuras bestiaꝝ. Hũc. i. vnũ illoꝝ tegit facies apri. ille. i. alius marmaricus leo. i. affricanus leo factus. crescit dente ⁊ vnguibus. Hic. i. alius nuꝑ lupis additus. i. ꝯiũct⁹ dũ parat flere ꝓpter suã trãsformationem ipse vlulat. Ille. i. alius obãbulat. i. circuit tecta. i. dom⁹ mitis vt indica tigris. i. idie. ¶ Sз lз numẽ. i. deitas. arcadis. i. mercurii. q colit in arcadia q dicit ales. eo q fingit habere alas i pedib⁹ ad designãdũ velocitatẽ sui motus. Ille mercurius miserãs ducẽ. i. vlixẽ obsitum. i. circũdatũ variis malis. ipse soluerit. i. liberauerit eũ a peste hospitis. s. circe. tñ remiges. i. socii vlixis. iã traxerãt. i. biberãt mala pocula ore. ⁊ iã sues effecti. verterãt. i. mutauerant pabula cerealia. i. nutrimẽta: panis ẽ cibus hoiuз glande. i. in glandes q ẽ cib⁹ suis. ⁊ nihil manet integrum. s. de figura humana. ipsis perditis. i. mutatis. voce ⁊ corꝑe. sola aũt mens stabilis manens gemit supra monstra. idest supra trãsformationẽ corꝑis quã patit. ¶ Notãdũ q trãsformatio hois in bestiã remanẽte aia rõnali nõ ẽ possibilis ꝯm rẽ. qr si eẽt possibilis. vel eẽt possibilis ꝯm trãsmutationẽ sbalẽ vel accñtalẽ ñ sз sbalẽ qr ꝑ talẽ introducitur noua forma sbalis. ⁊ sic due forme sbales specifice differẽtes. vt forma lupi ⁊ hois sil iformarẽt idẽ corp⁹ qd falsũ ẽ nec ẽ possibilis ꝯm accñtia ꝓpria q̃ disponãt mãз ad determinatã formã. qr ipossibile ẽ mãз sз vnam ⁊ eandem dispositionem proportionari diuersis formis. Uñ omnino est impossibile animam intellectiuã vniri materie disposite ad formam lupi. ergo transmutatio de qua hic loqtur si est possibilis erit solũ ꝯm accidẽtia indiuidui prouenientia ab exterioribus causis queadmodũ videt cõtigisse de rege Nabuchodonosor: de quo legit in Daniele. q ex hoib⁹ eiectus est ⁊ fenũ comedit vt bos. ⁊ rore celi corp⁹ eius infectum est: donec capilli eius crescerent in silitudinem aqlaꝝ. ⁊ vngues eius quasi vngues auiuз. ⁊ qr transmutatio ꝯm talia accidẽtia ducit ab expressa representatione spẽi humane ꝓpter deformitatẽ figure. Ideo vt sic põt dici transmutationẽ esse factã in bestiã anima remanẽ

te. Alii dicunt ꝙ hmōi transmutatio non sit possibilis ƀꝫ rem: sed ƀm quandā apparitionē fantasticā. vñ non videt̃ rōnabile ꝙ Nabuchodonosor transtulerit se ad iumenta comedens fenū nisi ꝙ quadam inania ⁊ apparitione fātastica agitatus seipsum reputabat iumētū aut bestiā: propter qͦd a cōsortio hominū eiectus cum feris habitabat.

¶ O leuem nimium manum.
Nec potentia gramina
Membra que valeant licet
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Hec venena potentius
Detrahunt hominem sibi.
Diraqꝫ penitus meant.
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seuiunt.

¶ O leuem nimiū manū. Hic oñdit transformationē mentis per vitia esse deteriorē transformatione corporis eo ꝙ mēs nobilior est tanto corpore ⁊ dicit. Ego dico manum circe. i. ꝑtātem esse nimiū leuem. i. imbecillē. nec dico gramina eius eē potentia que lꝫ valeant vertere mēbra. s. corporis. non tñ valent vertere corda. qꝛ intus est vigor hominū cōditus. i. absconditus. arce abdita. i. in mente abscondita. sed hec dira venena. i. vitia potentius detrahunt hominē sibi. que venena siue vitia penitus meant. i. ꝑtranseūt ⁊ nō nocētia corpori seuiunt. i. seuire faciūt hoīes vulnere mentis. ¶ Notandū ꝙ qꝛ aīa nobilior ē ⁊ excellētior corpore transmutatio facta in aīa de virtutibus ad vitia stante corpore humano. ipsa est deterior q̄ꝫ facta trāsmutatione corporis humani in spēm bestie aīa remanēte intrāsmutata qꝛ aīa intrāsmutata dato ꝙ corpꝰ trāsmutet̃ adhuc hō dicit̃ hō rōe aīe. sꝫ remanēte corꝑe hūano ⁊ aīa trāsmutata: tā hō nō dr̃ hō nisi equoce. ergo trāsmutatio aīe peior ē trāsmutatiōe corꝑis aīa remanēte itrāsmutata.

¶ Prosa quarta libri quarti.

Tum ego fateor inquā nec iniuria dici video vitiosos tametsi humani corꝑis spēm seruēt: i beluas tamē aīoꝝ qualitate mutari. Sed quoꝝ atrox scelerataqꝫ mens bonoꝝ ꝑnicie seuit: idipꝫ eis licere noluissem. P. Nec licet inquit vti cōuenienti monstrabit̃ loco. Sꝫ tñ si idipsū qͦd eis licere credit̃ auferat̃: magna ex ꝑte sceleratoꝝ hoīuꝫ pena releuatur.

¶ Prosa quarta quarti libri.

Tum ego fateor inq̄ꝫ. Ista est quarta prosa huius q̄rti in q̄ ꝑicipalr̃ tria probat. Pmͦ ꝓbat malos esse miseriores qui cupita ꝑficiunt q̄ꝫ si ea nō ꝑficerēt. Scdͦ ꝓbat malos eē miseriores si sint impuniti q̄ꝫ si sint puniti. Tertio oñdit illos esse miseriores qui faciunt iniuriā q̄ꝫ illi qui patiūt̃ scda ibi. Nam hoc quoqꝫ tertia ibi. Nam ne illud. Primo Boetius cōsentiēs ꝑdictis facit quoddā votū ⁊ pħia sibi rñdet scdͦ pħia ꝓseqt̃ principale intentū. ibi. Etenim. Primo dicit. Tum ego Boetius finito carmine inq̄ꝫ. i. dixi ego fateor. i. ꝯcedo veꝝ esse qͦd dcm̄ ē. nec iniuria. i. nō iniuste video dici vitiosos mutari in beluas. i. bestias. qualitate. i. vitio aīoꝝ tā ⁊ si ꝓ q̄ꝫuis. seruent spēm humani corporis. Tunc Boetius facit votum dicens. Sed eis quoꝝ mens atrox. i. crudelis seuit ꝑnicie bonoꝝ. idipsum noluissem eis licere. s. vt seuiāt mali in bonos. Rñdet pħia nec licet inqt vti monstrabit̃ ꝯuenienti loco: tñ si idipsū qͦd credit̃ eis licere. hoc auferat̃ a malis. releuat̃ pena sceleratoꝝ hominū ex magna parte. ¶ Notādū licet credat̃ malis licere ꝙ seuiant ꝯtra bonos nō tñ in reiveritate lꝫ qꝛ in sexta prosa huius quarti oñdit pħia ꝙ nihil lꝫ malꝭ contra bonos nisi quantum ꝑmittit̃ ex ordinatiōe diuine prouidentie ad vtilitatem bonorum.

¶ Eteni qͦd icredibile forte cuiq̄ꝫ videat̃: ifeliciores esse necesse est malos cū cupita ꝑfecerint q̄ꝫ si ea que cupiūt iplere nō possint. Naꝫ si miseꝝ est voluisse praua: potuisse miserius est: sine quo voluntatis misere langueret effectus.

¶ Etenim qͦd incredibile. Hic pħia ꝓseqt̃ ꝑicipale intentum ꝓbando ꝙ improbi sunt miseriores qui cupita perficiunt q̄ꝫ qui perficere non possūt. scdͦ oñdit ꝙ in hac vita nihil est diuturnū in cōparatione ad vitā eternā. tertio ponit admirationem Boetii super quodam secunda ibi. Neqꝫ. n. tertia ibi. Tuꝫ ego. Primo dicit. Necesse ē malos esse infeliciores. i. miseriores cum perfecerint cupita q̄ꝫ si non possint implere quod forte videat̃ cuiq̄ꝫ. i. alicui incredibile. cuius probatio est. Naꝫ si miseꝝ est voluisse praua miserius est potuisse. sine quo. s. posse. langueret. i. deficeret. effectus misere voluntatis.

¶ Itaqꝫ cum sua singulis miseria sit triplici infortunio necesse est vt vrgeātur: quos videas scelꝰ velle posse ꝑficere. b. Accedo inquā. sed vti hoc īfortunio cito careāt patrādi sceleris possibilitate deserti vehemēnter exopto. p. Carebunt inquit ocius q̄ꝫ vel tu forsitan velis: vel illi sese estiment esse carituros.

¶ Itaqꝫ cū singulis tribus. s. voluntati potentie ⁊ effectui. sit sua miseria: necesse est vt illi vrgeant̃ triplici infortunio. i. malo quos videas scelus velle: scelus posse. scelus ꝑficere. dicit Boetius accedo inq̄ꝫ. i. ꝯsentio. sed ego vehemēter. exopto vt mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careant hͦ infortunio. ⁊ dicit pħia. Carebunt inqt ocius. i. citiꝰ q̄ꝫ tu forsitan velis. i. velle doleas. vel q̄ꝫ illi estimēt sese. i. seipsos carituros. ¶ Notandū ꝙ pħia dicit ꝙ posse malum sit peius q̄ꝫ velle malū. hͦ videt̃ falsuꝫ qꝛ posse peccare non est malū: sed velle peccare. Vnde ƀꝫ Senecam. Omne peccatū in actione est. ⁊ omnis actio est voluntaria. ergo omne pctm̄ est volūtariū. pro tanto etiā dicit Aug. Tolle voluntatē ⁊ infernus non erit. ergo peius est velle malum q̄ꝫ posse malum. cuius ꝯtrariū hͦ dicit. ad hoc dicēdū ꝙ si posse ⁊ velle ƀm se ⁊ absolute ꝯsiderentur. tūc peius est velle malū q̄ꝫ posse malū. Si aūt accipitur posse vt sequens malam voluntatē ⁊ subseruiens eidē. vt voluntas mala ꝑficiat̃ in exteriori oꝑe sic peius est posse q̄ꝫ velle. quia sine tali posse langueret voluntatis effectus. i. non perficeretur opus eius extra. sicut autem dicto modo peius est posse malum q̄ꝫ velle. sic peius ē perficere malum q̄ꝫ posse ita ꝙ vnumquodqꝫ istorum trium. velle posse perficere aliquid mali addit supra precedens.

¶ Neqꝫ. n. ē aliqd ītā breuibꝰ vite metis ita serū qͦd expectare longū īmortalis presertim animus putet: quoꝝ magna spes ⁊ excelsa facinoꝝ machina repentino atqꝫ insperato sepe fine destruit̃. qͦd qdem illis miserie modū statuit. Nā si neqtia miseros facit: miserior sit necesse est diuturnior neq̄ꝫ. Quos infelicissimos eē iudicarē si nō coꝝ malitiā saltē mors extrema finiret. Eteni si de prauitatis infortunio vera conclusimus infinitam liq̄t esse miseriam: quā constat esse eternam. B.

¶ Neqꝫ enim ēst aliqd. Hic pħia qꝛ Boetius optauit malos citius carere potentia patrandi sceleris ꝓbat ꝙ i hac

vita nihil

vita nihil est diurnū vel duratiuū in cōparatione ad ppetuā vitam dicens. Neqȝ enim est aliqd seri.i.tardū vel durabile. in tam breuibus metis.i.terminis presentis vite qd imortalis animus putet per longum tempus expectare.i. manere. quoȝ maloȝ magna spes quā habent de longanimitate vite ꝛ excelsa machina.i. magna potentia facinorum sepe destruitur fine.i. morte fine inquā insperatio ꝛ repentino. quod scȝ finiri morte statuit ipsis malis modū .i. terminū sue miserie. qd ꝓbat per hoc. Nā si nequitia facit miseros vtiqȝ ex dictis. necesse est vt diuturnior neqꝫ sit miserior. quos malos iudicarem infelicissimos. si non extrema mors eorum maliciam finiret. Si enim ꝯclusioˀ vera de infortunio prauitatis qd infortuniū.i.malum tā͂to est maius quāto est diuturnius liquet miseriam coȝ eē infinitiā: quā ꝯ͂stat eē eternam. Esset aūt miseria maloȝ eterna si morte non finiret. ¶ Notādū qꝫ de oppositis opposito modo iudicandum est. cum oppositoȝ opposite sint cause. Sicut ergo in bonis illud quod est diuturnius ē melius. sic ī malis quod diuturnius est peius. Cum igit malitia facit miseros malos infinita esset eoȝ miseria si perpetuo ꝑduraret in vita: sed quia mors terminat eoȝ malitiam ideo eoȝ miseriam ꝛ infelicitatem diminuit.

¶ Tum ego mira qdem inquā ꝛ concessu difficilis illatio: sed his eam que prius ꝯcessa sunt nimium cōuenire cognosco. p. Recte inquit estimas: sed qui conclusioni accedere durum putat equum est vel falsum aliquid precessisse demonstret. vel collationem propositionum non eē efficacem necessarie conclusionis ondat. alioqn cōcessis precedētibus nihil prorsus ē qd de illatione causetur.

¶ Tum ego. Hic pħia ponit admirationē Boetii super deductione pħie. d. O pħia mira est illatio tua. ꝛ ꝯcessu.i. ad concedendū difficilis. qua ꝓbat miseriā maloȝ diminui ꝑ mortem. sed cognosco eā nimiū ꝯuenire his que ꝯcessa sunt prius. dicit pħia recte inquā estimas. sꝫ ꝑdicte illationi difficile credit. sed q durū.i. difficile putat accedere ꝯclusiōi ipaȝ ꝯcedēdo. equū est vt ipe demōstret aliqd falsum ꝓcessisse in ꝓmissis. vel ondat collationē ꝓpositionuȝ necessarie ꝯclusionis non esse efficacē. alioqn ꝯcessis ꝓcedētibus nihil ē qd causet.i. cōqueratur de illatiōe. Vn̄ necessariū est eā ꝯcedere quātūcūqȝ videat duꝝ. ¶ Notādū qꝫ si nō ꝯsentit cōclusioni. hoc est vel ꝓpter pctū in materia: vel propter peccatum in forma. ꝓpter pctū in materia: vt si aliqua premissaȝ sit falsa. propter pctū in forma vt si non sit debita connexio propositionū respectu conclusionis incidente aliqua fallacia. Si autem nihil istoꝝ accidit necessario sequitur conclusio ex premissis.

¶ Nam hoc quoqȝ dicam non minus mirum videatur: sed ex his que sumpta sunt eque est necessarium. b. Quid nam inquā. p. feliciores inquit esse improbos supplicia luentes q̄ȝ si eos nulla iustitie pena coherceat. Neqȝ id nūc molior quod cuiuis veniat in mentem corrigi vltione prauos mores: ꝛ ad rectum supplicii terrore deduci. Ceteris quoqȝ exemplum esse fugiendi culpanda: sꝫ alio quodaȝ modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos tametsi nulla ratio correctiōis nullus respectus habeatur exempli. b: Et quis erit inquā preter hos alius modus. p.

¶ Nam hoc quoqȝ qd dicam. Hic pħia ꝓbat malos esse miseriores si non puniant q̄ȝ si puniant. scđo soluit quoddam dubiū. tertio ponit quēdā epilogū ꝑdictoꝝ. scđa ibi Sꝫ queso. tertia ibi. Id vo hactenus. Primo ꝓmittit cōclusionem quā ꝓbare intendit excludendo quosdā modos ꝓbationis qbˀ ꝯclusio ꝓbari posset. scđo ponit aliū modū ꝓbationis ab istis. ibi. Et illa. Primo dicit. Hoc quoqȝ qd dicā nō minus videat mirū. sed eque necessariū videat ꝯcludi ex his que sumpta sunt ꝛ querit Boetius. Quid nā est ꝓ dicit pħia. Ego dico improbos esse feliciores luētes supplicia: q̄ȝ si nulla pena iustitie eos cohercear.i. puniat. sed ego nō molior.i. nō intendo nunc qꝫ alicui veniat ī mentē prauos mores.i. hoīes praue morigeratos corrigi vltione.i. pena ꝛ terrore supplicii ipsos deduci ad rectū ꝛ nō itēdo ceteris hoībus penam maloꝝ esse exemplū fugiēdi culpanda.i. mala. Sed preter istas duas cās est alia a ꝑdictis qua arbitror iprobos esse feliciores pūitos tametsi pro q̄ȝuis. nulla rō correctiōis ꝛ nullus respectus exēpli habeatur. ꝛ querit Boetius. Quis erit preter hos alius modus. ¶ Nota qꝫ due sunt cause ꝓpter quas videt melius malos esse punitos q̄ȝ ipunitos: vna qꝛ ꝑ penā mali corrigunt. ꝛ resipiscūt a malo. Scđa cā. qꝛ alii timore pene maloꝝ declinant a malo ꝛ sic pena maloꝝ est exemplū aliis fugiendi malū: lꝫ iste due cause sint vere tn̄ pħia de eis nō intendit. sed vult assignare aliam cām ꝓter istas.

¶ Et illa bonos inqt esse felices malos vō miseros nōne ꝯcessimus. b. Ita ē iq̄ȝ. p. Si igit iqt miserie cuiuspiā bonū aliqd addat: nonne felicior est eo cuius pura ac solitaria sine cuiuˀq̄ȝ boni admixtione miseria est. b. Sic inq̄ȝ videt. p. Quid si eidē misero q cūctis careat bonis: ꝓter ea qbus miser est malū aliud fuerit ānexū: nōne multo infelicior eo cēsendus est: cuius ifortuniū boni ꝑticipatiōe releuatur. b. Quid ni iquā. p. Habent igitur improbi cum puniuntur quidem boni aliquid annexū. penam ipsam.i. que rōne iustitie bona ē. idemqȝ cum supplicio carent: eis inest aliquid alterius mali ipsa ipunitas: quā iniquitatis merito malum esse confessus es. b. Negare non possuȝ p. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati q̄ȝ iusta vltione puniti.

¶ Et illa. Hic pħia ponit aliū modū ꝓter ꝑdictos ꝓbādo malos ipunitos esse miseriores q̄ȝ punitos. scđo declarat quoddā assumptū in ꝓbatione. ibi. Sed puniri. Primo resumit qd supra ꝓbatū est tertia prosa dicens. Nōne cōcessimus bonos esse felices malos vō miseros dicit Boetius ita est inquā ꝛ pħia. Si miserie alicuius addat aliqd bonū nōne ipse est felicior eo cuius miseria est pura ꝛ solitaria sine admixtiōe alicuiˀ boni. dicit Boetius. Sic inq̄ȝ videt. vlterius querit pħia Si eidem misero q cūctis careat bonis aliud malū fuerit ānexum nōne censendus est infelicior eo cuiˀ infortuniū.i. malū releuat.i. tpatur ꝑticipatione boni. dicit Boetius qd ni inq̄ȝ.i. quare nō. igit dicit pħia. improbi.i. mali cū puniunt hn̄t aliqd boni annexū scȝ penā. que rōne iustitie bona est ꝛ cū idē iprobi carent supplicio.i. pena inest eis aliqd alterius mali .s. ipsa ipunitas quā merito.i. iure iniqtatis ꝯfessus es eē malā dicit Boe. negare nō possū. Igit cōcludit pħia qꝫ improbi multo sūt ifeliciores donati.i. additi iniusta ipūitate.i. mala ipunitate q̄ȝ puniti iusta vltiōe.i. pena. ¶ Notādū qꝫ rō quā intendit est ista. Cuiuscūqȝ hoīs malitie addit aliqd boni ipse felicior est eo cuius malitie nihil boni additur. sed cum malus homo punitur sue malitie additur aliquid boni.s. pena que rōne iustitie bona est. cum āt nō punitur eius malitie additur aliqd mali.s. impunitas que mala est ergo malˀ punitus felicior est malo impunito.

¶ Sed puniri improbos iustum. impunitos vero elabi iniquum esse manifestum est. B. quis id neget. P. Sed ne illud quidem ait quisquam

negabit. bonum esse omne quod iustum est. contraqȝ quod iniustū est malū liquet esse. b. Tum ego ista quidem consequētia sūt eis que pauloante conclusa sunt.

¶ Sed puniri improbos. Hic philosophia declarat quoddā assumptum in probatione. scȝ ꝙ pena maloꝝ sit bona. ⁊ ꝙ impunitas sit mala dicens. Manifestū est ꝙ puniri improbos est iustū. ⁊ iniquos elabi idest euadere impunitos est iniquū. idest iniustū dicit. Boe. Quis neget illud subiungit philosophia. Nunquid illud aliquis negabit omne quod est iustū esse bonū. ⁊ econtra. idest per cōtrarium qđ iniustū est. liquet. i. manifestū est ipm̄ esse malū. Ego Boe. dixi ista iam dicta cōsequētia sunt eis que pauloante cōclusa sunt. ¶ Notandū ꝙ philosophia innuit duplicem rationē. Prima talis est: pena maloꝝ est iusta: sȝ iustū est bonū: ergo pena maloꝝ est bona. Secunda ratio ē impunitas maloꝝ est iniusta. sed iniustum est maluȝ: ergo impunitas malorum est mala.

¶ Sed queso inq̄ te: nulla nē animarum supplicia post defunctū morte corpus relinquis. p. Et magna quidē inquit: quorū alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his disserere consilium non est.

¶ Sed queso inq̄. Hic boetius soluit dubiū. Querit enim Bo. philosophiā queso te inq̄. nunquid nulla animarū supplicia post mortē quoꝝ malorū alia ego puto exerceri. i. puniri penali acerbitate sicut mala damnatoꝝ. Alia vero puniri purgatoria clementia. i. igne purgatorio. sed disserere. i. disputare de his penis que debent animab᷑ post mortē nūc non est cōsiliū. ¶ Notandū ꝙ peccatū quandoqȝ ē tale ꝙ ꝑ ipȝ habituat᷑ voluntas ad malū. cuiusmōi ē mortale peccatū. peccantes ergo mortaliter ⁊ in tali peccato decedētes puniūt᷑ eterna pena post mortē. Nā ſm bea. Grego. ad magnā iustitiā iudicātis dei ꝑtinet vt nunq̄ careant supplicio: qui nunq̄ carere volunt peccato. Quādoqȝ autē peccatū est tale ꝙ cōstat cū voluntate habituata ad bonū: sicut est peccatū veniale: tale non punitur eternaliter post mortē: sȝ qꝛ ad iustitiā dei pertinet vt nullum peccatū maneat impunitū. iō oȝ vt hō puniat᷑ ad tēpus ꝓ peccato veniali. ⁊ qꝛ ꝑ talem penā aīa purgat᷑ ad receptionem pleni premii. ideo illa pena dicit᷑ pena purgatoria.

¶ Id vero hacten᷑ egimus: vt que indignissima tibi videbat᷑ maloꝝ potestas: eam nullam esse cognosceres. quosqȝ impūitos querebare: videres nunq̄ improbitatis sue carere suppliciis. Licentiā quam cito finiri precabaris: nec longā esse disceres: infelicioremqȝ fore si diuturnior. infelicissimā vero si esset eterna. Post hec miseriores esse improbos: iniusta impunitate dimissos: quā iusta vltione punitos. Cui sententie consequēs est: vt tū demū grauioribus suppliciis vrgeantur: cum impuniti esse creduntur. b.

¶ Id vero ⁊c. Hic philosophia ponit quendā epilogum suprадictoꝝ secūdo ostendit Boe. opinionē vulgi esse contrariā opinioni philosophie. ibi. Tum ego. Primo dicit Id egimus. idest ꝑtractauimus hacten᷑. i. hucusqȝ. vt potestas maloꝝ que tibi videbatur indignissima: nullā eam esse cognosceres: sicut ostendimus in secūda prosa. et illos malos quos tu querebare impunitos. tu nunq̄ videres carere suppliciis sue improbitatis: sicut ostensum est tertia ꝓsa. Et nos etiam egimus vt licentiā seuiēdi cōtra bonos quā tu cito precabaris finiri. disceres eam nō esse longaȝ ⁊ infeliciorē esse potētiā ad malū si esset diuturnior: ⁊ infelicissimā esse si esset eterna: sicut in ista prosa ostensum est post hec probatū est eadē ꝓsa iprobos esse miseriores. dimissos. i. relictos iniusta impunitate: q̄ȝ punitos iusta vltione. Cui consequēs est cum credūtur esse impuniti vrgeant᷑ grauibus suppliciis. ¶ Notandū circa predicta cū dicit᷑ illū esse miseriorē qui peccat impune q̄ȝ qui punitur pro peccato. hoc est intelligendū de miseria presentis vite vtrobiqȝ vt sit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriam presentis vite ex vna parte. ⁊ ex alia ꝑte miseriā que est post mortē esset difformis compatio ⁊ extra ꝓpositum: quia hic nō loq᷑ de miseria que est post mortem.

¶ Tum ego cum tuas inquā rōnes considero nihil dici verius puto. At si ad iudicia hominum reuertar: quis ille est cui hec non credenda modo. sed saltem non audienda videant᷑. Ita est inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere. similesqȝ auibus sunt: quarum intuitum nox illuminat: dies cecat. Dum enim nō rerū ordinem sed suos intuentur affectus. vel licentiam vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid eterna lex sanciat. Melioribus animum si conformaueris nihil opus est iudice premiū deferente. tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studiū ad peiora deflexeris extra ne quesieris vltorem tu teipse in deteriora detrusisti. veluti si vicibus sordidam humum celumqȝ respicias cunctis extra cessantibus: ipsa cernendi ratiōe nunc sceno nūc syderibus interesse videaris. At vulg᷑ ista non respicit.

¶ Tum ego cum tuas inq̄ rationes. Hic boetius ostēdit opinionē vulgi esse contrariā opinioni philosophie. secundo ostendit philosophia nō esse cōsentiēdū opinioni vulgari. secūda ibi. Quid igit᷑. Primo dicit. O philosophia cum ego cōsidero tuas rationes. i. inquisitiōes. puto nil verius dici supple illis. Sȝ si reuertar ad iudicia hominū vulgariū supple aliter videtur. Quis enim est ille cui hec supple dicta tua. non modo. i. non tantū: videant᷑ credēda sed etiam non audienda. Dicit philosophia. Ita est ꝙ vulgares nequeūt oculos rationis ⁊ intellect᷑. assuetos. idest assuefactos. tenebris passionū attollere. i. erigere ad luceȝ ꝑspicue veritatis. supple vt verū videant iudicio recte rationis. ⁊ sunt similes auibus. s. noctuis ⁊ bubonibus quarū intuitū. idest visum nox illuminat. ⁊ dies cecat. duȝ. n. vulgares nō intuent᷑ ordinem rerū qui habet se ad modū lucis: sed intuent᷑ suos affectus. i. desideria que habent se ad modū tenebraꝝ. ipsi putant felicem esse impunitatem scelerum. i. malorum. vel licentiā supple seuiendi cōtra bonos quod tamen non est. Uide autē quid sentiat. i. statuat eterna lex. i. diuina prouidentia. si conformaueris animū tuum melioribus. i. virtutib᷑. nihil est tibi opus iudice exteriori deferente premiū. quia tu teipse addidisti excellentioribus. ⁊ per consequens factus es deus. Si autem studiū deflexeris ad peiora. i. ad vicia. ne ꝓ nō quesieris extra vltorem. i. vindicē: qꝛ tu teipse detrusisti te in deteriora ⁊ per consequens fact᷑ es belua. hoc declarat in simili. veluti si respicias humū ⁊ celū. i. vicib᷑ vicissiȝ. nūc celū nūc terrā cūctis sup. iudiciis extra cessātib᷑. ipa sola rōe cernēdi videaris nūc interesse sceno. i. terre nunc syderibus. i. celo supple eodē mō. cūctis extra cessantibus ipsa sola rōne operādi bene vel male assequeris ꝑmiū vel suppliciū diuina iustitia hoc ordināte. sed vulgus ista nō respicit ꝓpter predictaȝ causam. ¶ Nota ꝙ quia natura visus requirit medium illuminatū. ideo ſm cōem naturā visus nocthue ⁊ bubones melius deberēt videre in die q̄ȝ in nocte. cuius

tamen

tamen contrarium accidit eis. vel propter debilitatem naturalem visus. sicut in noctuis de quibꝰ dicit Jsidorus ꝙ orto splendore solis visus noctue ebetatur. vel propter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse de bubone. Cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas. ideo de die in cauernis latitat ⁊ aliis auibus quiescentibus ꝑꝑ necessitatē victus de nocte volat. ¶ Notandū ꝙ dicit. Uide qd eterna lex santiat. dicit beatus augustinus in libro de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustuȝ est ut omnia sint ordinata. ⁊ ideo ſm ordinem eius nunquam iustus destituitur premiis. nec malus suppliciis.

¶ Quid igitur: his ne accedamus quos beluis similes esse monstrauimꝰ: Quid siquis amisso penitus visu ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitū: nihilqȝ sibi ad hūanā ꝑfectionē deesse arbitraretur: nū videntes eadē cecos putaremꝰ:

¶ Quid igitur his ne accedamus. Hic ostēdit philosophia non esse cōsentiendū opinioni vulgari dicēs. O Boeti qd igitur dicis: nūquid debemus accedere per consensum his vulgaribus quos mōstrauimus similes esse bestiis. quasi dicat non. ⁊ hoc manifestat per exemplum dicens. qd diciȝ si quis homo amisso penitus visu: obliuisceretur etiā se ipsum habuisse visum et arbitraretur nihil deesse sibi ad ꝑfectionem humanā. nunqd hoies videntes. i. iudicantes eadem cū ceco. putaremus esse cecos quasi dicat imo. supple similiter si vulgares dicerent se recte iudicare. ⁊ se non eē beluas: adhuc nō esset eis consentiendū. ¶ Notādū ꝙ vulgares ⁊ imperiti iudicant tanqȝ longe distantes a veritate. quia iudicant ſm concupiscentiā: non ſȝ rei veritateȝ ꝑꝑ quod non est standū eorum iudicio. Unde. Seneca in de remediis fortuitorū dicit. Male opinātur homines de te: sed mali. mouerer autem si sapiētes hoc loquerentur: nūc auteȝ malis displicere est laudari. Male de te loquūtur: mouerer si hoc iudicio facerēt. nūc autē morbo ignorantie faciunt. male de te loquūtur quia bene nesciunt loqui.

¶ Nam ne illud quidē acquiescent qđ eque validis rationū nititur firmamētis: infeliciores esse eos qui faciant ꝙ qui patiātur iniuriā. b. Uellē inꝙ has ipsas audire ratiōes. P. Omnē inquit improbū nūm supplicio dignum negas. b. Minime. p. Infelices vo eē qui sunt improbi multipliciter liquet. b. Jta est inꝙ. p. Qui igitur supplicio digni sunt miseros esse non dubitas. b: Conuenit inꝙ. p. Si igitur cognitor ait resideres: cui supplicium inferendum putares. ei ne qui fecisset: an qui ꝑtulisset iniuriam. b. Nec ambigo inquam quin ꝑpesso satisfacerem dolore facientis: P. Miserior igitur tibi iniurie illator ꝙ acceptor eē videretur. b. Consequitur inquam.

¶ Nam ne illud quidem acquiescēt. Hic philosophia ꝓbat illos esse miseriores q faciūt iniuriā qȝ qui patiūtur. secūdo ex hoc cōcludit ꝙ iniuria non est ipsius patiētis ſȝ inferentis. tertio inuehitur cōtra oratores. secūda ibi. Hac igitur. tertia ibi. Atqui nunc. Primo dicit nūquid vulgares non acquiescent. idest credent. illud qđ nititur eque validis firmamētes rationū. scȝ infeliciores esse eos qui faciūt iniuriam qȝ qui patiantur. Dicit boetius. Uellem audire has ipsas rationes tūc philosophia intēdit duos sillogismos ad probandū intentū quorum primus ē. Omnis improbus est miser: sed omnis dignꝰ supplicio est iprobus ergo omnis dignus supplicio est miser. ⁊ ꝑ consequēs qȝto dignior est supplicio tanto est miserior. Secundus syllogismus est. quāto aliquis est dignior supplicio tanto est miserior. sed faciens iiuriam dignior est supplicio qȝ patiens. ergo faciens iniuriā miserior est qȝ iniuriā patiēs. Primo innuit primū syllogismū dicēs. nūquid negas omnē improbū esse dignū supplicio. boetius dicit. minime nego. ⁊ multipliciter liquet eos esse infelices qui sunt iprobi. ita est dicit boetius. Jgitur dicit philosophia. qui digni sunt supplicio non dubitas eos esse miseros. dicit boetius. cōuenit inqȝ supple predictis. Tunc innuit secūdū syllogismū ꝑ modum interrogatōis dicens: O boeti si tu resideres cognitor idest iudex causarum. cui putares inferēdū suppliciū. vel ei qui fecisset iniuriaȝ. vel ei q ꝑtulisset iiuriā: dicit boetiꝰ nō ambigo. idest nō dubito. quin ego satisfacerem ꝑpesso iniuriam dolore. idest cū supplicio facientis iniuriam Jgitur dicit phia. illator iniurie videretur tibi esse miserior qȝ acceptor iniurie. dicit boetius. consequitur inqȝ. supple predicta. ¶ Notandū ꝙ ad candē cōclusionē sic posset argui Quicūqȝ oꝑatur malū ex ꝓposito magis peccat ⁊ miserior est qȝ ipm sustinens sine ꝓposito et volūtate. sed iferēs iniuriam peccat ex proposito ⁊ ex volūtate. sustinēs āt sustinet contra voluntatem. ergo inferēs iniuriam peior est ⁊ miserior patiente iniuriam.

¶ Hac igitur aliisqȝ de causis ea radice nitentibꝰ quod turpitudo suapte natura miseros faciat: apparet cuilibet illatam iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam. P.

¶ Hac igitur aliisqȝ de causis. Hic philosophia cōcludit ex dictis ꝙ quelibet iniuria non est miseria patiētis. ſȝ inferētis dicens. Hac igitur de causa qr inferens iniuriā miserior est patiente ⁊ ex aliis causis ea radice. idest fundamēto nitentibus. hoc. s. fundamēto. ꝙ turpitudo facit homies miseros suapte natura. idest sua ꝓpria natura. Ex hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non eē miseriā accipientis. i. patientis eā sed inferentis. ¶ Notandū ꝙ ex littera sic potest argui turpitudo propria nā sua facit hominē miserū sed turpitudo est in inferente iniuriā ⁊ non in patiente. ergo inferēs iniuriā est turpis ⁊ miser. ⁊ per conseqns iniuria non est miseria patientis. sed cam inferentis.

¶ Atqui nūc ait cōtra faciūt oratores. pro his enī qui graue quid acerbūqȝ ꝑpessi sunt: miserationem iudicum excitare conantur: cuȝ magis admittentibus iustior miseratio debeatur: quos nō ab iratis: sed a propitiis potius miserantibusqȝ accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicum duci oportebat: ut culpe morbos supplicio resecarent: quo pacto defensorum opera vel tota frigeret. Uel si prodesse hominibus mallet: in accusationis habitū verteretur. Jpsi quoqȝ improbi si eis aliqua rimula virtutē relictam fas eēt aspicere. victorūqȝ sordes penaruȝ cruciatibus se depondituros viderent compensatione adipiscende probitatis: nec hoc cruciatus eē dicerēt: defensorumqȝ operam repudiarent ac se totos accusatoribus iudicibusqȝ permitterent

¶ Atqui nunc ait. Hic philosophia inuehitur cōtra oratores. secundo concludit ex dictis ꝙ odium nō habet locuȝ apud sapientes. ibi Quo fit. Primo inuehitur ꝯtra oratores q inducūt iudices ad miserādū patiēti iiuriā. cū tn̄ potius miserādū sit facienti iniuriam: ⁊ oratores. i. causidici quorū officiū est ꝑsuadere iudici. Jsti faciūt nūc contrariū. qr ipsi conantur excitare miserationē iudicū ꝓ eis qui perpessi sūt graue ⁊ acerbū quid. cum magis iustior miseratio debeatur admittētibus. i. facientibus malū. quos iniuriantes oportebat duci ad iudiciū: velut egros ad medicū. non ab iratis accusatoribus. sed a propiciis ⁊ miserantibus. vt re

secarent morbos culpe supplicia.i.pena.Quo supple ordi ne pacto si homines mouerentur misericordia erga faciē tes iniuriā opera idest diligentia.defensoꝝ.idest defende re volentiū ipsos.illa tota frigeret.i.cessaret.vel si mallet ꝓdesse hoībus iniuriātib⁹ tunc defensio eoꝝ verteret̄ in habitū accusatiōīs.ita ꝙ ille q̄ fuit defensor fieret accusa tor Ipsi quoqȝ improbi si eēt eis fas aspicere virtutē reli- ctam aliq̄ rimula.i.cognitiōe.ipsi viderent se deposituros sordes vitioꝝ cruciatibus penaꝝ.cōpēsatione.i.cā adipi- scēde ꝓbitatis.Nec ipsi differrēt.i.reputarēt cruciatib⁹ sed ipsi repudiarēt.i.spernerēt operā.i.diligentiā defenso rum ⁊ se totos ꝓmitterēt accusatoribus ⁊ iudicib⁹. ¶ No ta ꝙ misericordia ⁊ miseratio ē virtus ſm quā aliq̄s cōpa titur aliene miserie. Cui ergo inest maior miseria ei debet̄ maior misericordia.sȝ declaratū ē maiorē esse miseriā infe rentis iniuriā q̄ȝ patiētis:ergo ad miserandū eis maxime debent induci iudices.cuius cōtrariū faciūt oratores q̄ꝛ i ducunt iudices ad miserandū patientibus iniuriā. ¶ No tandū ꝙ facientes iniuriaȝ accusandi sunt nō ex ira sed ex cōpassiōe ⁊ misericordia vt penali remedio morbus culpe eoꝝ auferat̄.sicut enim egris non est insultandū sed poti⁹ condolendū.sic ⁊ istis qui morbo vitioꝝ affecti sunt:⁊ po tius sunt accusandi q̄ȝ defendendi ut penali acerbitate eo rum malicia minuat̄.etiam si mali perpēderent sordes vi cioꝝ et dignitates virtutum nō reputarent cruciatus.sed se accusatoribus ⁊ iudicibus voluntarie afferrēt pūiendos

¶ Quo fit ut apud sapientes nullus prorsus loc⁹ relinquat̄. Naȝ bonos quis nisi stultissimus ode rit:malos vō odisse ratione caret. Naȝ sicuti cor poꝝ languor:ita viciositas est quasi morbus ani moꝝ. Cuȝ egros corpore minime dignos odio sed potius miseratione iudicemus:multomagis non insequendi sed miserandi sunt:quorum mē- tes omni languore atrocior vrget improbitas.

¶ Quo fit. Hic philosophia ex dictis concludit ꝙ odium non habet locū apud sapientes ⁊ dicit. Quo fit.i.ex dictis sequit̄ ut apud sapientes nullus locus reliquat̄ odio. Nā q̄s oderit bonos nisi stultissim⁹:malos vō odisse caret ra tione.i.est irrationabile:nā sicut languor est morbus cor poꝝ ita viciositas est morb⁹ animoꝝ Cū ergo egros cor pore minime iudicemus dignos odio:sȝ poti⁹ miseratiōe multomagis nō īsequēdi sunt odio.sed potius miserandi: quoꝝ mentes vrget improbitas.i.malicia.existens atro- cior.i.crudelior omni languore corporali. ¶ Nota ꝙ sa- pientes non debent odire malos.q̄ꝛ dicit Seneca ad luci lium. Hunc affectū sapiētes habeāt aduersus malos:quē hȝ medicus aduersus egros suos q̄ eos n̄ odio sȝ remedio studet contrectare:qui nec reliquias egrorum nec effusa dedignatur intueri.

¶ Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus.
Et propria fatum sollicitare manu.
Si mortem petitis:propinquat ipsa
Sponte sua:volucres nec remorat̄ equos.
Quos serpens.leo.tigris:vrsus.aper
Dente petunt:idem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentqȝ mores.
Iniustas acies ⁊ fera bella mouent.
Alternisqȝ volunt perire telis.
Non est iusta satis seuitie ratio.
Uis aptam meritis viceȝ referre.
Dilige iure bonos ⁊ miserere malis.

¶ Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus. Hic īcipit q̄rtū metrū hui⁹ quarti qđ dicit̄ valēticū ab inuentore scđȝ dr̄ penthametrū siue elegiacū in quo ph̄ia exclamat ꝯ hoīes q̄ bellicis moti bus ex odio semetipsos ad mortē deducūt di cens. Quid iuuat.i.q̄ vtilitas ē.excitare tantos mot⁹.s. odii ⁊ q̄d iuuat sollicitare.i.sollicite exquirere.fatū.i. mor tem propria manu.q.di.nulla est vtilitas. Est aūt ratio hec.q̄ꝛ si mortē petitis.i.desideratis.siue vestraȝ siue alio rum propinquat sponte sua.nec remorat̄.i.retardat.volu cres.i.veloces equos. Mirandū ē etiā ꝙ hoīes quos leo. serpens:tigris:vrsus:aper dente petunt.i.inuadūt ꝙ idē homines.petūt.i.inuadūt se ense.ut se mutuo interficiant Et querit ph̄ia. Nū q̄d homines mouent iniustas acies ⁊ fera bella ⁊ volūt perire alternis telis.i.mutuis sagittis ideo q̄ꝛ mores eoꝝ distant et dissident.i.discordant. Cer te ista ratio seuitie non est satis iusta vis ergo referre.i.re portare aptā vicē.i.vicissitudinē meritis tā boni q̄ȝ mali dilige bonos et miserere malis. ¶ Notandū ꝙ dicit mor tē nō retardare suos equos ꝑ equos mortis ītelligūt̄ par tiales dispositiones periodi ꝑ q̄s hō ad mortē tendit. Qui libet enī hō hȝ certā ⁊ determinatā periodū sue vite.eo q̄ꝛ forme omniū rerū sūt in terminis.i.in corporibus celesti bus virtualiter.ut pȝ scđo de generatiōe. ¶ Notandū ꝙ ph̄ia hic non excludit licentiā gerēdi iustū bellū sȝ iniustū q̄ꝛ dicit iniustas acies.bellū enim iustum concedit̄.⁊ ideo geritur ut aliquis nitens cōtra iustitiā ad iustitiā reducat̄

¶ Prosa quinta quarti libri.

Hinc ego video inq̄ꝛ que sit vel felicitas vel miseria in ipsis proboꝝ atqȝ improbo rum meritis cōstituta. Sed in hac ipa fortuna populari non nihil boni maliue inesse ꝑ pendo. Neqȝ enim sapientū quisqȝ exul:inops: ignominiosusqȝ eē malit.potiusq̄ȝ pollēs opibus honore reuerēdus potentia validus.in sua ꝑma nens vrbe florere. Sic enim clarius testatiusqȝ sapiētie tractat̄ officiū:cū in cōtingētes populos regentiū quodāmodo beatitudo transfunditur.

¶ Prosa quinta quarti libri.

Hinc ego video. Ista ē quīta prosa hui⁹ q̄rti q̄ꝛ Boetius prius conquerebat̄ bōis mala ⁊ ma lis bona cotingere:ꝑꝑ qđ etiā reputabat istaꝝ fortunaꝝ vices non ex ordine diuine prouiden tie sed ex casu prouenire:ideo ph̄ia suꝑ hoc ꝯsolat̄ boetiū assignando causas quare bonis mala ⁊ mal' bona contin gant. Et primo boetius exprimit suū doloreȝ in hoc ꝙ vi ces fortunarū vident̄ confuse et inordinate dispōni. scđo assignat ph̄ia causaȝ huius apparentie.tertio ipsū conso- lat̄ assignando causas predictoꝝ.scđa ibi. Nec mirū.ter- tia ibi. Ita est inquit. Prio boetius premittit quedā. Se cundo exprimit causaȝ sui doloris ibi. Cū presertiȝ. Pri mo dicit Ego video hinc.i.ex dictis q̄ felicitas sit consti- tuta in meritis proboꝝ.scȝ deos fieri.⁊ q̄ sit miseria consti tuta in meritis īproboꝝ.s.transformari in beluas. sȝ ego perpēdo.i.iudico.nō nihil.i.aliq̄d.boni vel mali.eē ī hac fortūa pp̄lari.i.ī ꝓspitate fortuita:qđ probat. Nec enī q̄s q̄ȝ sapientiū.malit.i.magis vult eē exul.inops ignomi- niosus.i.infamis potiusq̄ȝ pollens opibus q̄ȝ reuerēdus honore.validus potētia.⁊ in sua vrbe permanens florere sicut enim ꝑ huiusmodi bona fortune officiū sapientie.i. sapientis tractatur clarius.⁊ testatius idest cū maiori te stimonio.q̄ꝛ talib⁹ plus credit̄.cū beatitudo regentiū trās fundit̄.i.dilatat̄ in populos cōtingētes.i.vicios. ¶ No tādū ꝙ in bonis fortuitis est aliq̄d boni.q̄ꝛ ꝑ ipsa sapiēs expeditius tractat officiū gubernandi subditos. Qui eniȝ diuitiis.potētia.⁊ fama ꝓcellūt alios:aptiores sunt ad re

gendam

gendaꝫ rempublicā q̄ꝛ aptiores sūt ad subueniendū oppressis. ⁊ ad deprimēdū malos. ad protegēdū bonos. ad expugnandū inimicos ⁊ ita sapiēti q tractat negociū reipublice necessaria ē potētia ⁊ diuitiaꝝ habūdantia. Sed sapiēti qui vacat contemplationi: diuitie sunt onerose q̄ꝛ nimiā inde gerit solicitudinem.

¶ Cū p̄sertiꝫ carcer lex ceteraqꝫ legaliū tormēta penarū pniciosis potius ciuibus. propter quos ēt cōstituta sūt debeāt. Cur hec igit versa vice mutētur. scelerūqꝫ supplicia bonos premāt: premia virtutū mali rapiant vehemēter admiror. queqꝫ tā iniuste cōfusionis ratio videat ex te scire desidero. Minus eteni mirarer si misceri oia fortuitis casibus crederē. Nū stuporē meū de⁹ rector exaggerat. q cū sepe bōis iocūda. malis aspa: cōtraqꝫ bōis dura tribuat. malis optata concedat. nisi causa deprehendatur. quid est quod a fortuitis casibus differre videatur. P.

¶ Cū p̄sertim carcer lex. Hic Boetius exprimit causaꝫ sui doloris ⁊ admiratōis dicēs. Cū lex ⁊ carcer ⁊ cetera tormēta legaliū penaꝝ. potius debeant pniciosis. i. malis ciuibus pp quos cōstituta sunt. Ego vehemēter admiror cur hec tormenta viceuersa. i. cōtrario mō mutent ita ut supplicia scelerū. i. malorū. premāt bonos. ⁊ mali rapiant premia virtutū. i. virtuosoꝝ. ⁊ ego desidero o pbia scire ex te q̄ videat eē ratio. i. cā tā iniuste cōfusionis minus eni mirarer si crederē oia misceri fortuitis casibus. Nūc aūt de⁹ rector omniū exaggerat. i. augmētat stuporē meū. q de⁹ cū sepe bonis iocūda malis aspera tribuat. ⁊ ꝯ. i. p ꝯrium bonis dura tribuat. malis optata cōcedat. nisi dephendat. i. cognoscat cā hui⁹. qd est hoc qd videat. differre a fortuitis casibus. q. d. nihil. ¶ Notandū q̄ tormēta legalia sic carcer: mēbrorū mutilatio. flagellatio ⁊ hmōi sūt sueta pp malos. ⁊ ista sepius videnf infligi bōis. malis euadētibus. sup hoc admirat Boeti⁹: cū tn̄ de⁹ debeat punire malos. ⁊ remunerare bonos. ⁊ nisi hui⁹ rō cognoscat. q̄re hoc ꝯtigat nihil ē qn talia videāt ꝯtigere a casu ⁊ a fortūa ⁊ nō subiacere regimini puidētie diuie. quod absurdū est.

¶ Nec mirū inqt si qd ordinis ignorata ratiōe temerariū cōfusumqꝫ credat. Sed tu q̄uis causaꝫ tante dispositionis ignores: tū qm̄ bonus mūdū rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

¶ Nec mirū inqt. Hic pbia assignat causā apparētie talis cōfusionis. q̄ꝛ sic videt eē pp ignorantiā cāe. ⁊ dicit. Nec mirū siquid credat cōfusum ⁊ temerariū. scꝫ casuale i istis inferioribus. ignorata ratiōe ordinis. s. diuine prouidētie. sed q̄uis tu ignores causā tante dispositionis diuine tn̄ qm̄ bonus rector. s. deus tempat mūdū sua bonitate. iō nō dubites cuncta recte fieri. ¶ Notādū q̄ mirū ē cuius cā nescit. p tanto eni multi mirāt de eclipsi solis. q̄ꝛ cām ignorāt. ⁊ q̄ꝛ boetius ignorabat cām hui⁹ cōfusionis q̄re bōis mala ⁊ malis bōa cōtigāt: iō hoc admirabat ⁊ cā admiratōis ei⁹ fuit ignorātia dispositiōis diuine prouidētie.

¶ Metrum quintū quarti libri.

Si quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi.
Cur legat tardus plaustra boetes.
Mergatqꝫ seras equore flammas:
Cum nimis celeres explicet ortus.
Legem stupebit etheris alti.
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace:
Queqꝫ fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat astra.
Commouet gentes publicus error.
Lassantqꝫ crebris pulsibus era.

¶ Metrum quintum quarti libri.

Si quis arcturi sydera nescit. Istd ē quītū metrū hui⁹ quarti qd dicit alemanicū ab inuētore dactilicū a pede p̄dn̄ante. thetrametrum. i. q̄ttuor pedū. ypcathalecticū. i. habūdās i vna syllaba in quo metro pbia declarat quō ea quoꝝ cāe nō apparēt videnf mira. secūdo on̄dit quō cognita cā cessat admiratio ibi. Nemo mirat flamina. Prio on̄dit q̄ pp latentiā causaꝝ hoīes mirant. ⁊ inducit de hoc duo exēpla. Primū est de eo qd accidit in stellis iuxta polū septentrionalē q̄ꝛ ille stelle ceteris stellis remotioribus tardi⁹ mouent. et tn̄ velocius oriūtur. q aūt ignorat causam hui⁹ illi videtur hoc mirꝫ. vn̄ dicit. Si quis nescit sydera arcturi. i. maioris vrse. labi. i. volui. propinqua summo cardine. i. cardini ponēdo ablatiuū p datiuo cā metri. i. polo septētrionali. ille stupebit. i. admirabit. legē alti etheris. i. firmamēti. Cur boetes. i. stella tarda. legat. i. ptrāseat. plaustra idest stellas plaustri. i. maioris vrse. ⁊ mergat seras flammas equore. loquēs more poetico q sequētes iudiciū vulgi. dicūt stellas tingi in mari qn̄ occidūt. ⁊ dicitur boetes mergere seras flāmas. i. lumina sua tarda. q̄ꝛ nūq̄ꝫ ea mergit ⁊ ē mod⁹ loquēdi id qd nūq̄ꝫ fit tarde fit. cū tn̄ boetes explicet ortus nimis celeres. eo q̄ in pricipio noctis nobis statim apparet. ¶ Secūdū exēplū est de eclipsi lune. quaꝫ nescientes cām adeo aliq admirātur. q̄ putant ei⁹ eclipsim cōtigere p incantationē: ⁊ volentes auxiliari lune ⁊ īpedire ne audiat incantationē: cōcutiāt oia vasa erea ⁊ sonora tempore eclipsis: vn̄ dic in litera. Cornua plene lūe palleant q̄ꝛ incipiente eclipsi luna incipit apparere corniculata. cornua īfecta metis. i. terminis. opace noctis. i. vmbre terre. ⁊ phebe. i. luna. cōfusa. scꝫ priuatione luminis. detegat. i. apparere faciat astra minora. q̄ texerat. i. latere fecerat. fulgenti ore. i. habundantia sui fulgoris. Tūc publicus error quo putat luna incantari cōmouet gentes. ⁊ lassant. i. fatigant era. i. vasa erea vel campanas crebris pulsibus. ¶ Notandū q̄ arcturus dicit ab arctos qd est vrsa. q̄ est qddam signū iuxta polū septentrionalē. qd nos vulgariter plaustrū nominam⁹. ⁊ sic accipit beatus Gregori⁹ sup iob dicēs. Arcturus septē stellis marie lucet sēper mouet. ⁊ nunq̄ꝫ mergitur. ¶ Notandū q̄ stelle circa polū arcticū mote sic arcturus. ⁊ alie stelle mouent tardi⁹ aliis stellis remotiorib⁹ a polo arctico. q̄ꝛ minorē circulū suo motu describūt. ⁊ stelle remotiores maiorē. vn̄ cū stelle remotiores in eq̄li tempe ptrāseāt maiorē circulū. i quo stelle propinquores minorē. q̄ꝛ ambo circūuoluūtur semel in die nāli. pꝫ p diffinitōnē velocitatis ⁊ tarditatis. q̄ stelle propinquores polo tardius mouētur ⁊ remotiores velocius. Illud eni mouet tarde qd in equali tempe pertansit minus spaciū. ⁊ illud mouet velociter quod in equali tpe ptransit maius spacium. ¶ Notandum q̄ luna recipit lumen suū a sole. si ergo corpus opacum interponit impediens ne lumen solis pueniat ad lunā vel i toto vel in parte. necesse est lumen lune deficere vel in toto vel in parte. ⁊ hoc est lunam eclipsari.

¶ Nemo miratur flamina chori
Littus frementi tundere fluctu:
Nec niuis duram frigore molem
Feruenti phebi soluier estu.
Hic enim causas cernere promptum est.
Illic latentes pectora turbant.
Cuncta que rara prouehit etas:
Stupetqꝫ subitis mobile vulgus.

Cedat inscitie nubilus error
Cessent profecto mira videri.

¶ Nemo miraẜ flamina chori. Hic oñdit ꝑhia ꝙ cognita cã cessat admiratio dicẽs. Nemo miraẜ flamia chori: talis venti: tũdere. i. ꝑcutere littus fremẽti fluctu. scꝫ maris ⁊ hoc dicit ꝓ tãto. qꝛ vẽto flante aq̃ maris cedit et ad littus resistens reꝑcutiẜ. nec ẽt aliqs miraẜ molẽ. i. magnitudinẽ niuis frigore durã. i. ꝯgelatã. soluier. i. solui. ⁊ hic ẽ ꝑagoge. i. additio sylabe ad finẽ dictionis ꝑꝑ necessitatẽ metri. ergo poniẜ soluier pro solui. feruenti estu phebi. i. solis: hic eñi. i. in istis exemplis promptũ est cernere cãs. quare ventꝰ impellit mare. quare sol liquefacit niuẽ. sꝫ illic in prioribus exemplis. latentes cãe turbãt pectora supple ꝑ admirationẽ. ⁊ mobile vulgus stupet. i. miraẜ. subitis. i. de subitaneis euẽtibus. ⁊ stupet cũcta q̃ prouehit. i. ꝓducit rara etas. i. que raro eueniũt. sed si vis cassare admirationẽ. nubilus error inscitie. i. ignorantie causarũ cedat. i. recedat ⁊ accedat noticia causaꝝ ꝓfecto. i. ꝓ certo tunc cessent videri mira q̃ priꝰ stante ignorantia videbãẜ mira. ¶ Notandũ ꝙ sacerdotes in egipto ꝑꝑ admirari inceperunt ꝑhari: videntes eñi eclipses solis ⁊ lune: et ignorãtes causas. mirabãtur. causas earũ inquirẽtes qbꝰ inuentis habuerũt scientiã earũ eclipsiũ. eo ꝙ scire est causam rei cognoscere: cognita ergo causa cognoscitur res. ⁊ per consequens cessat admiratio.

¶ Prosa sexta quarti libri.

Ita ẽ inquã. Sed cũ tui muneris sit latentiũ reꝝ causas euoluere: velatasq̃ caligine explicare rõnes: queso vti hic decernas: qm̃ hoc me miraculũ maxie ꝑturbat edisseras. p. Tũ illa paulisꝑ arridẽs: ad rẽ me ingt omniũ q̃situ maximã vocas: cui vix exausti qcq̃ satis sit. talis namq̃ mã ẽ ut vna dubitatiõe succisa: innumerabiles alie velut hydre capita succrescant: nec vllus fuerit modꝰ: nisi qs eas viuacissimo mẽtis igne coherceat. In hac. n. q̃. ꝓuidentie simplicitate: de fati serie: de repẽtinis casibus: de cognitiõe ac ꝑdestiatõe diuia: de arbitrii libertate q̃ri solet. q̃ quãti oneris sint ipe ꝑpẽdis.

¶ Prosa sexta quarti libri.

Ita ẽ inqꝫ. Hic incipit sexta prosa huiꝰ q̃rti. i qua ꝓsa ꝑhia cõsolãdo Boetiũ assignat cãs predictoꝝ. q̃ videnẜ mira in diuia gubernatiõe ꝑꝑ ignorãtiam cãe. ⁊ ꝑrio Boetiꝰ petit sibi explicari istas cãs. ⁊ ꝑhia tãgit difficltatẽ explicatiõis earũ. secũdo promittit se velle assignare causas. ⁊ tertio eas assignat secũda ibi. Sed qm̃. tertia ibi. Oim generatio. Prio boetius cõcedit qđ dictũ est de admiratione hominuꝫ ꝑꝑ ignorantiã causarũ dicẽs. Ita est inquã. tunc petit explicari causas admirationis eorũ que contingũt in diuina ꝓuidentia ⁊ dispositione dicens. O ꝑhia cũ euoluere. i. elucidare causas latẽtiũ rerũ. sit tui muneris. i. tue gratie ⁊ explicare rationes velatas caligine. i. rõnes obscuras ⁊ difficiles. queso ut hinc. i. de ista difficultate. discernas. i. iudices ⁊ edisseras. i. disputes. qm̃ hoc miraculuꝫ maxime me ꝑturbat. s. quare. malis bona ⁊ bonis mala eueniãt: ⁊ ꝑhia paulisꝑ arridens. Boetio inquit. ad rẽ maximã oim quesitu. i. ad maximã questionẽ. vocas. . i. incitas me. cui vix quicq̃ exhausti satis sit ei ad quã exhauriẽdã ⁊ soluẽdã vix aliqd sufficit. talis nãq̃ est mã quã petis declarari vt vna dubitatione succisa. i. soluta. innumerabiles alie succrescãt. velut capita hydre. qꝛ vno ablato tria succrescebãt. nec fuerit modꝰ. i. terminꝰ dubitationũ nisi qs eas coherceat viuacissimo igne. i. ardẽti inuestigatione mẽtis In hac eni mã q̃ri solet de prouidẽtie simplicitate: de serie fati. de repentinis casibus. de ꝑdestinatione diuina. de libertate arbitrii. q̃ oia quãti oneris. i. difficltatis sint ad determinandũ tuipse perpẽdis. ¶ Notandũ ꝙ sapientis est scire oia ut cõtingit ex ꝓhemio methaphice. ⁊ cũ scire sit ꝑ cãm primo posterioꝝ. Sapientis ẽ euoluere cãs reꝝ latentiũ: iõ dicit boetius ad ꝑhiam. Tui mũeris est euoluere causas. ¶ Notandũ ꝙ dicit ꝑhiaꝫ paulisꝑ sibi arrisisse ꝑ hoc ꝑhia innuit morẽ ⁊ habitũ sapientũ q audita simplicitate imperitorũ arrident eis cõgratulando ꝙ ipsi cũ auiditate sapentiã querũt. ¶ Notãdũ ẜm fabulas hydra fuit serpens in lerna palude. habens plura capita quorũ vno succiso tria excrescebant quem cum hercules. sagittis interficere non posset greco igne ipsum consumpsit.

¶ Sed qm̃ hec quoq̃ te nosse quedã medicie tue portio est. quamq̃ angusto limite temporis septi: tamẽ aliqd deliberare conabimur. Qđ si te musici carmis oblectamẽta delectant hanc oportet paulisper differas voluptatem. Dum nexas sibi ordine contexo ratiões. B. Ut libet inq̃. P. Tum velut ab alio orsa pricipio ita disseruit.

¶ Sꝫ qm̃ hec. Hic ꝑhia promittit velle assignare causas dicens. Qm̃ hec nosse te est quedã portio. i. pars tue medicine q̃q̃ simꝰ septi. i. cõclusi. angusto. i. breui limite tẽporis. tñ aliquid deliberare conabimur: sed si te oblectant delectamenta. i. suauitates. musici carminis. i. metri. opꝫ ꝙ differas paulisꝑ. i. modicũ hãc voluptatẽ. dõec cõtexo. i. formabo rõnes sibi nexas. i. cõiũctas ordine. dicit boetius ut libet iq̃. i. vti tibi placꝫ. tũc ipa ꝑhia orsa. i. icipiẽs loqui velut ab aliquo principio. ita disseruit. i. disputauit ¶ Notandũ ꝑ hoc ꝙ dicit. Nos septi angusto limite temꝑis. innuit ꝑhia presentẽ mãm adeo esse difficilem ꝙ totũ tempꝰ p̃ntis vite quod breue est vix sufficit ad predicta plenarie declaranda. ¶ Notandum ꝙ dicit ꝑhiam orsam fuisse ab alio principio. nam illa que ꝑhia prius probauit deducunẜ ex hoc principio. ꝙ deus est ꝑfectũ bonũ et vltimũ finis omniũ: que ãt nũc vult demonstrare deducũẜ ex hͦ pricipio ꝙ deꝰ ẽ principiũ effectuũ omniũ vt patebit.

¶ Oim generatio reꝝ cũctosq̃ mutabiliũ naturarum ꝓgressus: ⁊ q̃icquid aliquo moueẜ mõ causas ordinẽ formas ex diuine mẽtis stabilitate sortitur. Hec in sue simplicitatis arce cõposita: multiplicẽ rebꝰ gerẽdis modũ statuit: qui modus cũ in ipsa diuine intelligentie puritate conspiciẜ ꝓuidentia nominaẜ. Cũ vo ad ea q̃ mouet atq̃ disponit referẜ fatum a veteribus appellatum est.

¶ Omniũ generatio rerũ. Hic ꝑhia ꝓsequiẜ intentũ volẽs assignare causas: quare bonis mala ⁊ malis bona cõtingãt. ⁊ primo declarat quedã ad suã determinationẽ necessaria. scđo ponit suã determinationẽ scđa ibi Que vo inges. Prio ꝑhia determiat de ꝓuidẽtia diuia ⁊ de fato. scđo oñdit q̃ sint ea q̃ fato disponũẜ. scđa ibi. Ea series. Prio oñdit qđ noieẜ diuia ꝓuidẽtia. ⁊ qđ fatũ. scđo tãgit differẽtiã iter ea assignãdo diffinitiones vtriusq̃. Tertio ponit diuersas opiniões circa fatũ. Quarto ifert quãdã ꝯclusiõeꝫ circa fatũ ⁊ ꝓuidẽtiam. scđa ibi. Que licꝫ diuersa. tertia ibi. Siue igiẜ. quarta ibi. Quo fit. Primo dicit. Generatio omniũ rerũ. cunctosq̃ ꝓgressus nãruꝫ mutabiliũ ⁊ quicqd alio mõ moueẜ. illđ sortiẜ cãs generationis ⁊ mutationis. ⁊ ordinẽ generatiõis ⁊ mutationis. ⁊ formas quibꝰ generaẜ vel moueẜ substãtiales vel accidentales oia ista sortitur ex diuine mentis stabilitate. hec eni mens diuinã cõposita. i. stabilita. in arce. i. in altitudine sue simplicitatis. statuit rebus gerendis. i. fiendis multiplicẽ modũ. q modꝰ cũ conspiciẜ. i. consideratur. in ipsa puritate diuine intelligẽtie. i. ẜm eẽ quod habet in intelle

ctu diuino nominat providentia. cū vo iste modus refert ad ea que mouet ⁊ disponit. a veteribus. i. ab antiqs fatuȝ appellatū est. ¶ Notandū q᷑ oia a prio sunt mutabilia. ali qua mouētur ſm substātiā vt generabilia ⁊ corruptibilia q̄ȝtum ad illa dicit. Omniū generatio reꝝ. Alia autē sunt mutabilia ſm locū ⁊ nō ſm substantiā. ut corpora celestia q̄ȝtum ad illa dicit. Cunctosq; mutabilium naturarū pro gressus. Alia sunt mutabilia solū ſm operatiōȝ scȝ ſm in telligere nō ſm substantiā nec ſm vbi proprie sic intelligē tie. q̄ȝtuȝ ad illas dicit. Et quicq̄d aliquo mouet mō. Ali ter exponit q̄d in rebus mutabilibus triplex est dispositio vna est qua transeunt de non eē ad eē p generationem q̄ȝ tuȝ ad hoc dicit. Omniū generatio rerū. Aut res pmanēt in existentia per aliq̄d tēpus. postq̄ȝ generate sunt. q̄ȝtum ad illas dicit. Cunctosq; mutabiliū naturarū progressus. Aut res procedūt de esse ad non esse p corruptionē. q̄ȝtuȝ ad illas dicit. Et quicq̄d aliquo mouetur mō. ¶ Notādū q᷑ quidā dicūt fatū esse quandā dispositionē derelictaȝ in rebus inferiorib᷒ ex actiōe corporum celestium. ſm quam inferiora necessitant ⁊ cōstringūtur ad imobiles effect᷒. ⁊ sic btūs Gregorius in omel. epiphanie iprobat fatū dicēs Absit a fidelium cordib᷒ ut fatū eē aliquid dicam᷒. scȝ ne cessitans inferiora. q᷑ sic oia venirent ex necessitate. Alio mō accipit fatū p dispositiōe reꝝ ſm quā res dependēt ex diuina voluntate ⁊ potestate. ⁊ sic fatum concedit aliquid esse Est ergo prouidentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mēte diuia q̄ cūcta inferiora sūt puisa ſm sta tuȝ sue nāe. fatū āt ē dispositio diuia existēs in reb᷒ mobi lib᷒ q̄ singula suis annectunt ordinib᷒. ut magis patebit.

¶ Que diuersa eē facile liquebit. siquis vtriusq; vim mente conspexerit. Nā prouidentia ē ipsa il la diuina ratio in summo oium principe cōstitu ta q̄ cūcta disponit. fatū vo inherens reb᷒ mo bilibus dispositio p quā prouidentia suis queq; nectit ordinibus. prouidētia nāq; cūcta pariter q̄uis diuersā. q̄uis infinita cōplectit. Fatū vo singula digerit in motū: locis: formis ac tempib᷒ distributa. Ut hec tempalis ordis explicatio: in diuine mentis adunata prospectū prouidentia sit. Eadem vero adunatio digesta atq; explica ta temporibus fatum vocetur

¶ Que diuersa eē facile liquebit. Hic ponit differentiam inter prouidentiaȝ ⁊ fatū. assignādo diffinitiones vtriusq;. scdo ondit q᷑ vnū eoꝝ dependet ex altero. ibi. Que lȝ di uersa. Primo dicit. Que duo. s. fatū ⁊ prouidentiā diui nam. liquebit. idest patebit esse diuersa. si quis mente con spexerit. i. considerauerit vtriusq; vim. i. naturā ⁊ essentiā. ⁊ diffiniens prouidentiā dicit. Prouidētia est ipsa diuia ratio. q̄ est in summo principe omniū reꝝ constituta que. s. ratio cūcta disponit. Tunc diffiniēs fatū dicit. Fatum ē dispositio inherens reb᷒ mobilibus. i. temporalibus per quā dispositionē prouidentia nectit queq; suis ordinibus Tūc declarat istas diffinitiones ex proprietatib᷒ vtriusq; intendens. q᷑ prouidētia complectit oia simul sed manife stū est q᷑ oia nusq̄ȝ sunt sil' nisi in mēte diuina. ergo opȝ q᷑ prouidētia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vo spectat ut ea q̄ fato subdūt distribuantur p tempa ⁊ loca. Ita q᷑ ordo fatalis quandā successionē tempaleȝ iportat: talis autē successio nō est. nisi in ipsis reb᷒ mobilibus: q̄re oȝ q᷑ fatū sit in rebus mobilib᷒. Unde dicit in lrā. Pro uidentia nāq; cūcta complectit pariter q̄uis diuersa ⁊ in finita. fatū vo digerit. i. diuidit singula distributa in mo tum: locis: formis: tēporibus. ita. s. ut hec tempalis expli catio que ad fatū ptinet. adunata in prospectu diuine mē tis sit prouidētia. Eadē vo adunatio digesta. i. diuisa ⁊ ex plicata temporibus, que successionē iportant vocet fatuȝ

¶ Notandū q᷑ q᷑ prius dixit q᷑ diffinitio rerū faciendaruȝ ut est in intellectu diuino dicitur prouidētia. ut autē refer tur ad res mobiles dicit fatum Posset alicui videri q᷑ fa tū et prouidentia significarent eādē rem sub diuersis ratio nibus. Ideo pħia hoc excludens ostēdit ea realiter distin gui ponēs diffinitiōȝ vtriusq;. ¶ Notādū q᷑ cognitio dei hȝ se ad res sic cognitio artificis ad artificiata: sicut ergo oia artificiata. subdūtur ordini ⁊ rationi artis. sic necesse ē oēs res subdi rationi ⁊ ordini diuine prouidētie pp̄ q̄d ostendit q᷑ puidētia est diuina ratio que cūcta disponit.

¶ Notandū q᷑ dispositio que ponit in diffinitiōe fati acci pitur pro ordine. ⁊ dicitur ille ordo inherens rebus mo bilibus ad differentiā ordinis. qui est in ipsa rōne diuina quē iam vocamus puidentiam. ſm quē ordinē prouiden tia diuina annectit queq; suis ordinibus. scȝ ut illa eueniāt illo tempe. ⁊ alia alio tempore. Hec prius illa posterius.

¶ Que lȝ diuersa sint. alterū tñ pendet ex altero. Ordo namq; fatalis ex prouidentie simplicitate procedit. Sic eni artifex faciēde rei formā mēte percipiens mouet operis effectū: ⁊ q̄d simpliciter p̄sentarieq; prospexerat. p tempales ordies du cit. Ita de᷒ puidentia quidē singulariter stabili ter facienda disponit: fato vo hec ipsa que dispo suit multipliciter ac temporaliter administrat.

¶ Que lȝ diuersa sint: Hic ondit q᷑ lȝ fatū ⁊ prouidentia differant tñ vnū dependet ex altero dicēs. Que lȝ sint di uersa tñ alterū pendet ex altero scȝ fatū dependet ex proui dentia. nam ordo fatalis pcedit ex simplicitate puidētie. sic declarat in simili dicēs. Sic eni artifex puta edificator formā faciēde rei sic dom᷒. mēte pcipiēs. i. pspitiēs mo uet. i. producit effectū operis. ⁊ q̄d simpliciter ⁊ p̄sentarie pspexerat mente. s. formā domus cū suis partibus sil' du cit per temporales ordines supple ad effectū. prio fundamē tum. postea parietes. vltimo tectū. Ita deus prouidentia sua singulariter. i. simpliciter ⁊ stabiliter disponit oia fa cienda. lȝ fato. i. p fatū ea q̄ dispōit tempalit administrat.

¶ Notādū q᷑ prouidētia diuina hȝ eē in pria cā. fatū vo i rebus causatis. Itē prouidētia diuina hȝ motuȝ vnitum. q᷑ est in vno simplici. scȝ in mente diuina. fatū aūt habet motū pluralitatis. q᷑ in pluribus causatis habet esse. Itē fatū dependet a prouidentia diuina. sic effectus a sua cau sa. sed nō ecōuerso. Sicut eni forma rei artificialis depen det a forma preexistente in mēte artificis. ⁊ non ecōuerso sic fatū dependet a prouidentia diuina non autē ecōuerso

¶ Siue igitur famulantibus quibusdā puidentie diuinis spiritibus fatum exerceat: seu aia seu to ta inseruiente natura: seu celestib᷒ syderū moti bus: seu āgelica virtute: seu demonū varia soler tia. seu aliquibus hoꝝ: seu oib᷒ fatalis series texi tur: illud certe māifestū ē imobilē simplicēq; ge rendaꝝ formā reꝝ esse puidētiā: fatū vo eoꝝ q̄ diuina simplicitas gerēda esse disposuit. mobilē nexū atq; ordinem temporalem.

¶ Siue igitur famulātibus. Hic ponit diuersas opiniōes circa fatum et dicit. Siue fatū exerceat quibusdā diuinis spiritibus famulantibus diuine prouidentie. siue exercea tur aia siue tota natura inseruiente. siue exerceatur moti bus corporum syderum. i. celestium siue angelica virtute siue demonum solertia. siue aliquibus hoꝝ. vel oibus. h᷒ est incertū. tñ istud est certum puidentiam diuinam esse i mobilem et simplicem formam reruȝ gerēdaꝝ. i. fiēdaruȝ sed fatum esse mobile nexum idest dispōnem. ⁊ ordinem temporalem eorum que diuina simplicitas disposuit gerē da. i. pducenda. ¶ Notandum q᷑ fatum est temporalis

diſpõ reꝝ inquãtũ ea que prouiſa ſunt a deo producuntur
ad effectum mediantibus cauſis ſecundis adminiſtranti-
bus. de quibus cauſis diuerſe ſunt opiniones quas Bo.
tangit in littera: ſed nullam eaꝝ affirmat. Nã qdam anti
quoꝝ dicebãt fatũ exerceri mediantibus diuinis ſpiritibꝫ
deo famulantibus. Alii dicebant ipm̃ exerceri ab anima
mundana: ſicut platonici. qđ alii exponũt de aĩa humana
qꝛ per ipſam tanq̃ȝ per cãm ſecundã exercenť actus liberi
arbitrii qui ſub prouidentia cadunt. Alii dixerũt fatũ exer
ceri tota nã inſeruiente. intelligentes per totã nãȝ ꝯplexio
nem oiuȝ elementoꝝ. Alii dicunt fatũ exerceri motibꝫ cor
porum celeſtiũ. ſicut aſtrologi. Alii ꝙ ꝑ variam ſolertiam
demonũ. ⁊ dicunť demões in ꝓpoſito ſpũs habitãtes cir
ca humectam partem aeris: ſm doctrinã quorũdã platõi
corum qui dicunť cacodemões. i. malũ ſciẽtes. Alii dicũt
fatuȝ exerceri angelica virtute. Ubi notandũ ꝙ in prima
opinione fatuȝ diciť exerceri mediantibus ſpiritibus deo
famulantibus: qđ eſt intelligendũ de ſpiritibus oĩa diſpo
nentibus: ſed imobiliter ꝑmanentibus. Qđ aũt diciť in
qnta opiniõe fatũ exerceri virtute angelica: intelligenduȝ
eſt de angelis ſiue ſpiritibus applicantibus ſe diuerſis lo
cis miſſis in miniſterium. Angelus enim nuncius interꝑ-
tatur: ⁊ eſt nomen officii non nature ſm. b. grego.

¶ Quo fit vt omnia q̃ fato ſubſũt ꝓuidẽtie quoqȝ
ſubiecta ſint cui ipſum ẽt ſubiacet fatũ. quedam
vo que ſub ꝓuidentia locata ſunt fati ſeriem ſu-
perent. Ea vo ſunt q̃ prime propiqua diuinitati
ſtabiliter fixa. fatalis ordinẽ mobilitatis excedũt

¶ Quo fit vt oĩa. Hic refert quandam ꝯcluſioneȝ circa fa
tum ⁊ prouidentiam. ſcđo declarat eam in exemplo ibi.
Nam vt orbium. Primo dicit ex quo dcm̃ eſt fatum de
pendere a ꝓuidentia diuina. Quo fit. i. ex quo ſequiť vt
oĩa que ſubſunt fato etiam prouidentie ſint ſubiecta. Cui
etiam prouidentie ipm̃ fatum ſubiacet: ſed non econuerſo
qꝛ quedam que locata ſunt ſub ꝓuidentia ſuperant ſerieȝ
fati. ſ. ea que imediate ꝑ deum adminiſtrantur ſicut crea-
tio rerum. ⁊ glorificatio creaturarum rõnaliuȝ. ea vo que
ſunt ꝓpinqua prime diuinitati ſtabiliter fixa. i. imobilia
Hec excedunt ordinem fatalis mobilitatis. i. mutabilita-
tis. ¶ Notandũ ꝙ qꝛ fatum dependet a ꝓuidentia ſicut
effectus a ſua cã: neceſſe eſt illa que dependent a fato etiã
a ꝓuidentia dependere. non aũt ecõuerſo qꝛ effectus non
adequať ſue cauſe: ꝓuidentia aũt ad diuinũ intellectum
ſpectat: fatum vo ad ea que in creaturis geruntť.

¶ Nam vt orbiũ circa eundẽ cardinem ſeſe vertẽ
tium q eſt intimus ad ſimplicitatẽ medietatis ac
cedit: ceterorumqȝ extrema locatorũ veluti car
do qdaȝ circa quẽ verſenť exiſtit. extremꝰ vo ma
iore ambitu rotatus quãto a puncti media idiui
duitate diſcedit: tanto amplioribus ſpaciis ex-
plicatur. Si qd vo illi ſe medio ꝯnectat et ſociet
in ſimplicitatem cogiť. Diffunditqȝ ac diffluere
ceſſat. Simili rõne quod longius a prima mente
diſcedit maioribus fati nexibus implicať: ac tan
to aliqd fato liberꝝ eſt: quanto illum rerum cardi
nem vicinius petit. Quod ſi superne mentis he-
ſerit firmitati motu carens: fati quoqȝ ſupergre
ditur neceſſitatem.

¶ Nam vt orbium. Hic declarat illam ꝯcluſionẽ ꝑ exem
plum oñdens q̃mo quedam ſubiacent fato magis: quedaȝ
minus: ⁊ quedam totaliter excedunt fatũ ſcđo ex dictis cõ
cludit habitudinẽ fati a ꝓuidentia per quedã ſilia ibi. Igi
tur vti eſt. dicit prĩo. Nam ſicut orbiũ. i. circulorum. vertẽ
tium ideſt mouentiũ ſe circa eũdem cardinem. i. axem. ille
q eſt intimus. i. vicinior ſiue ꝓximior axi accedit ad ſimpli
citatem medietatis. i. axis vel centri qꝛ tardiori motu mo
uetur. ⁊ ideo magis accedit ad imobilitatẽ axis. ⁊ iſte cir-
culus reſpectu exterioris hȝ ſe ad modũ cẽtri circa qđ exte
rior verſatur. vñ ſubdit ꝙ eſt veluti qdam cardo. i. centrũ
ceteroꝝ orbiũ extra locatoꝝ circa quẽ verſenť. Sicut me
diolus in rota adheret axi ⁊ eſt ſicut cardo qdaȝ circa quẽ
voluunť cancri ⁊ radii: Extremus vo. i. vltimus orbis ex
terior rotatus. i. motus maiore ambitu. tanto explicať
amplioribꝫ ſpaciis quãto diſcediť a media indiuiduitate
puncti. i. centri. Si qd vo illi medio ſe cõnectat illud cogi
tur. i. cõpelliť i ſimplicitatẽ. i. imobilitatẽ axis: ⁊ceſſat dif
fundi ⁊ diffluere ꝑ magnũ ſpaciũ. Silr illud qđ lõgius a
prima mente diſcedit ſicˀ creature corruptibiles. maioribꝫ
nexibus fati implicať ⁊ tanto magis aliqd ẽ liberũ a fato
quanto vicinius petit. i. accedit illum cardineȝ reꝝ. ſ. deũ
ꝙ ſi firmitati ſuperne mentis heſerit ſuꝑgrediť necitatẽ
fati. ¶ Notandũ ꝙ quanto magis entia ſunt ꝓpinq̃ prĩo
tãto minus ſũt mutabilia. ⁊ quãto remotiora tãto magis
mutabilia. qđ declarat pħia exemplo diuerſoꝝ circulorũ
ab eodem centro ductoꝝ. in quibus circulus remotior a
centro eſt maior. ⁊ velocius mouetur. qꝛ maiꝰ ſpaciũ ꝑtrã
ſit i equali tꝑe. qui aũt eſt vicinior centro minor eſt ⁊ tar-
dius moueť minus ſpaciũ ꝑtranſeundo. circuli vo medii
medio mõ ſe habent ⁊ eſt optima comparatio cẽtri circuli
ad creatorem. Sicut enim centruȝ eſt indiuiſibile ⁊ ab ipo
poſſent plures circuli procedere: ita creator vnus ⁊ indiui
ſibilis exiſtens infinita creat ⁊ gubernat.

¶ Igitur vti eſt ad intellectum rõcinatio: ad id
quod eſt id qđ gignitur: ad eternitatẽ tꝑs: ad pũ
ctum mediuȝ circulus: ita eſt fati ſeries mobilis
ad prouidentie ſtabilem ſimplicitatem.

¶ Igiť vti eſt. Hic pħia ꝯcludit habitudinẽ fati ad ꝓuidẽ
tiam diuinam ꝑ quedã ſilia ⁊ dicit. Series fati ita eſt. i. ita
ſe hȝ ad ſtabilem ſimplicitateȝ diuine prouidentie ſicut ra
tiocinatio ſe hȝ ad intellectũ. Ubi ſciendum ꝙ illud qđ i
tellectꝰ ſimplici veritate itelligit rõcinatio ꝑ modũ diſcur-
ſus ⁊ ſucceſſiue apprehẽdit. Etiã fatũ ſe hȝ ad ꝓuidentiã
ſicut illud qđ gignitur hȝ ſe ad illud qđ eſt. Ubi ſciendũ ꝙ
illud qđ gigniť eſt in q̃dã fluxibilitate ⁊ motu. qđ vo actu
eſt gẽitũ eſt i quadã ꝑmanẽtia. Etiã hȝ ſe fatũ ad prouidẽ
tiam ſicut tꝑs ad eternitatẽ. Ubi ſciendũ ꝙ in tꝑe eſt ſuc-
ceſſio ꝑtiũ tꝑis pñtis. pteriti ⁊ futuri. eternitas aũt eſt ſine
ſucceſſione tota ſimul exñs. Item fatũ hȝ ſe ad ꝓuidentiã
ſicut circulus ad mediũ punctũ. Ubi ſcienduȝ ꝙ circulꝰ
diſtẽditur ⁊ ꝑ ꝑtes diuidiť mobilis exñs: pũctũ ãt ẽ imo
bile ⁊ indiuiſibile. qꝛ ex prĩo euclidis pũctũ ẽ cuiꝰ ꝑs nõ ẽ.

¶ Ea ſeries celum ac ſydera mouet. elemẽta i ſe
inuicem temperat: ⁊ alterna cõmutatiõe trãſfor-
mat. Eadẽ naſcentia occidentiaqȝ omnia ꝑ ſimi
les fetuũ ſeminũqȝ renouat ꝓgreſſus. Hec actꝰ
etiam fortunaſqȝ hoiũm indiſſolubili cãrum con
nexione conſtringit. que cum ab imobilis proui-
dentie proficiſcanť exordiis. ipas quoqȝ imutabi
les neceſſe ẽ eſſe. Ita enim reſ optime reguntur
ſi manens in diuina mente ſimplicitas indecli
nabilem cãrum ordinem promat. Hic vo ordo
res mutabiles. ⁊ alioquin temere fluituras pro-
pria incommutabilitate coerceat.

¶ Ea ſeries celũ ⁊c. Hic pħia oñdit que ſint illa que fato
diſponũť. ſcđo ꝯcludit ꝙ illa que intellectui ꝯfuſa videť
in diuina gubernatione ſũt rõnabilr ordiata ibi. Quo fit
Primo dicit ea ſeries fati de qua dcm̃ ẽ mouet celũ ⁊ ſy
dera. temperat elementa in ſeinuicẽ ne totalr ſe corrũpant
⁊ transformat ipa alterna cõmutatiõe. ita ꝙ ex aq̃ fiat aer

⁊ ecõuerſo

⁊ ecõuerso ⁊ eadē series fati renouat oīa nascentia ⁊ occidētia.i.mouētia.p siles pgressus fetuum quo ad aīalia.⁊ seminum quo ad vegetabilia.⁊ fatū ēt ꝯstringit indissolubili cōnexione cāꝝ actus.i.opationes ⁊ fortunas hoīum q̄ oēs res cū pficiscant.i.pcedāt ab exordiis diuine puidētie.necesse est eas esse imutabiles.ita enī res optime regūtur.si simplicitas manens in diuina mente pmat.i.explicet.indeclinabilē.i.imutabilem ordinē cāꝝ. Hic āt ordo diuie puidētie cohercet ppria icōmutabilitate res mutabiles ⁊ alioqn temere.i.casualiter fluituras. ¶ Notandū ꝙ fatum cōsiderat dupl'r. vno mō vt ē in causis scdis q̄ꝝ ordo ⁊ dispositio dicit fatū: ⁊ sic fatū ē mobile: ⁊ res fato subiacentes sūt mobiles. Alio mō ꝯsiderat fatū ꝫm ꝙ dependet a prouidētia diuina: q̄ oīo imobilis est.⁊ sic fatum sortit imutabilitatē ⁊ sic ēt res fatales vt sic ꝫm substātiaꝫ sunt imobiles. ¶ Notādū ꝙ si aliqd posset declinare ab ordine puidentiā: tunc puidētia diuina deficeret a suo effectu: ⁊ hoc redundaret in potentiā regentis. Et si dicis si oīa subiacent puidentie diuine. ergo oīa eueniūt ex necessitate. dicendum ꝙ non: qꝛ deus prouidet res sicut sunt future quedam preuidet necessario euenire.⁊ quedam contingenter.⁊ de hoc videtur magis in quinto huius.

¶ Quo fit tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valentibus: confusa oīa perturbata q̄ꝫ videant: nihilominus tñ suos modos ad bonum dirigens cuncta disponit. Nihil est enīꝫ qđ mali cā nec ab ipsis qdem iprobis fiat: quos vt vberrime demonstratū est. bonuꝫ q̄rentes prauus error auertit: nedū ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quēquā deflectat exordio

¶ Quo fit. Hic pħia oñdit ꝙ ea que apparēt in rebus confusa: in diuina gubernatione sunt ordinata dicēs. Quo fit idest ex hoc ꝙ diuina puidētia ineuitabilē ordinē reb⁹ cōstituit. legit vt ⁊ si vobis minime valētibus ꝯsiderare hūc ordinē rex videant vobis oīa ꝯfusa ⁊ ꝑturbata. nihilominus tñ modus su⁹.i.ordo ppri⁹ diuine puidentie. disponit cuncta dirigens ea ad bonū. nihil enim est qđ cā mali fiat. nec etiā ab ipis iprobis. quos bonū querentes prau⁹ error auertit. vt pri⁹ demonstratū est. nedū.i.multo min⁹ ordo fatalis proficiscens de cardine summi boni.i.ab ipo deo. deflectat a suo exordio.i. a deo qui est finis ⁊ pricipium oīuꝫ. ¶ Notādū ꝙ dicit malos nihil facere cā mali cuius oppositū pꝫ. multi enim mali seipsos interimūt dicendum ꝙ nullus opat respiciens ad malū: qꝛ oīa bonuꝫ appetunt. Si aūt qs malū opat: hoc ꝯtingit sub fantasia mali. Nam aliqs in magna anxietate exñs: estimat eē bonuꝫ fugere anxietatem.⁊ nihil aliud ipsa considerans seqt hanc estimationem seipsum interficiens: ⁊ talis priuans se bono ducitur fantasia boni. quia tunc putat bonum eē effugere anxietatem priuatione vite.

¶ Que vō inges pōt vlla inigor eē cōfusio: q̄ꝫ vt bōis tū aduersa tū prospera: malis ēt tū optata: tū odiosa cōtingant. Nū igit ea mentis integritate hoīes degunt. vt quos probos improbosue censuerint: eos quoqꝫ vti existimant esse necesse sit: Atqui in hoc hominū iudicia depungant. ⁊ quos alii premio alii supplicio dignos arbitrāt. Sed ꝯcedam⁹ vt aliquis possit bonos malosue discernere. Nū igit poterit intueri illā intēperiē veluti in corporibus dici solet: animorum.

¶ Que vō inges. Hic pħia soluit questionē quare bona malis ⁊ mala bonis ꝯtingāt.⁊ primo oñdit hoc i generali scđo magis in spāli. ibi. Sꝫ si aliqs. Primo assignat cām predicti accidētis ex defectuoso iudicio hoīu. scđo ex ꝯtrario iudicio dei ⁊ hoīuꝫ. ibi. Nā vt pauca. Primo facit qđ dictū est. scđo declarat per simile. ibi. Nō enim dissimile Primo dicit. O Boeti tu inges que pōt esse vlla inigor confusio. q̄ꝫ ut bonis aliqn̄ ꝓspera aliqn̄ aduersa ꝯtingāt idest eueniat: cū semꝑ bonis deberent ꝓspa euēire: ⁊ malis per ꝯtrarium aliqn̄ ꝯtingāt optata aliqn̄ odiosa: cū sꝑ malis deberent odiosa euenire. dicit pħia. Nūquid hoīes degunt.i.viuunt ea itegritate.i.integro iudicio mētis. vt necesse sit eos esse probos quos ipi censuerit.i. iudicāt eē tales. Atqui pro certo in hoc depungant.i.ꝯtrariant iudicia hoīum. vt quos alii premio alii arbitrant dignos supplicio: sed ꝯcedam⁹ vt aliqs possit discernere bonos ⁊ malos. Nunqd ipse poterit intueri illaꝫ intimā temꝑiem.i. interiorē ꝯditionē ⁊ qualitatē aīoꝝ velut solet dici in corporibus.q.d. Ego loquor de animis ꝫm ꝙ hoīes ꝯsueuerunt loqui de corporibus. ¶ Notandū ꝙ pp defectuosū iudicium hoīum ꝯtingit. ꝙ iudicant eos esse bonos q mali sunt ⁊ econuerso. Si ergo iudicant malos eē bonos.⁊ si illis eueniāt mala: putant bonis euenire mala.⁊ si bonis quos iudicant malos eueniāt bona. putant malis eueniꝛ bona. Et ideo sepe putant bonos deprimi: cuꝫ mali deprimuntur iudicantes malos esse bonos: ⁊ putant malos extolli. cū boni extollūtur: qꝛ iudicant bonos esse malos.

¶ Non enī dissimile ē miraculū nescīeti cur sanis corporibus: his quidā dulcia illis vō amara ꝯueniant. Cur egri etiā quidā leuibus quidā vō acribus adiuuant. At hoc medicus qui sanitatis ipsius atqꝫ egritudinis modū tꝑamētumqꝫ dinoscit minime mirat. Quid vō aioꝝ aliud salus videt eē q̄ ꝓbitas: quid egritudo q̄ vitia. Quis. enī alius vel seruator bonoꝝ vel maloꝝ depulsor q̄ rector ac mediator mentiū deus. Qui cūꝫ ex alta puidentie specula respicit: quid vnicuiqꝫ cōueniat agnoscit: ⁊ qđ cōuenire nouit. accōmodat Hinc iā fit illud fatalis ordinis insigne miraculum: cū ab sciēte geritur quod stupeāt ignorātes

¶ Non enim dissimile ē miraculū. Hic pħia declarat hꝫ p simile dicēs. Istud miraculū non est dissimile: imo valde simile ad ꝓpositū nescienti alicui cur sanis corporib⁹ his cōueniant dulcia his amara. ēt nescīeti alicui cur qdā egri adiuuant leuibus: qdā acerbis. lꝫ hꝫ videat mirū nescīeti. tñ medic⁹ de hꝫ nō mirat: q cognoscit modū ⁊ temꝑamentū sanitatis ⁊ egritudinis. sic simil'r lꝫ hō ignoret qd ꝯueniat malis ⁊ bōis. tñ deus q ē scrutator cordiū ista cognoscit videns ꝙ bonis aliqn̄ ꝯueniunt aduersa. malis qñqꝫ prospera. iō sic eis distribuit ⁊ hoc est qđ subdit applicando similitudinē ad aīum dicēs. Quid.n.aliud videt.i.apparet eē sal⁹ aīoꝝ q̄ꝫ ꝓbitas.⁊ qd aliud ē egritudo aīoꝝ. q̄ꝫ vitia.⁊ qs ali⁹ ꝯseruator ē bonoꝝ.⁊ ꝯpulsor maloꝝ q̄ꝫ de⁹ rector ⁊ medicator mētiū. q cū respicit ex alta specula puidētie ipe agnoscit. qd vnicuiqꝫ ꝯueniat.⁊ qđ nouit ꝯuenire: hꝫ accomodat. hic.i.ex hꝫ qđ dcm̄ ē. fit isigne miraculū ordinis fatalis.i. fit illđ qđ admirāt hoīes in ordie fatali cū ab sciēte.i.a deo illđ gerit.i.fit qđ ignorātes stupeant.i.admirent. ¶ Notādū ꝙ est bona cōpatio sanitatis et egritudinis corporal' ad medicuꝫ et ꝓbitatis et vitii aīorum ad deū. sicut enim medicus cognoscens cās sanitatis et egritudinis: scit qd ꝯueniat sano et egro aliis ignorantib⁹ et mirantibus. sic deus cognoscens qualitatē aīorū scit qd bonis ꝯueniat et qd malis: et vnicuiqꝫ sibi ꝯueniens tribuit qñqꝫ malis ꝓspera: bonis aduersa: de quo stupent ignorantes. ¶ Notādū ꝙ specula dr locus altus aptus ad circūspiciēdū. et qꝛ de⁹ ꝑ puidentiā oīa circūspicit. iō similitudinarie ipsa puidētia dicit specula. ¶ Notādū ꝙ qꝛ hoīes ignorāt q sūt boni et mali ignorant etiā qd vnicuiqꝫ cōueniat. iō aliq credunt conuenire bonis: q̄ tñ ꝫm

iudicium dei eis non conueniunt. ⁊ ideo homines miranꝭ quare deus eis non attribuat que videnꝭ eis attribuenda. Ideo dicit phia ex dictis contingit hoc miraculū ꝙ ignorantes stupent que fiunt a deo sciente.

¶ Nam ut pauca que valet rō hūana de diuina ꝓfunditate perstringam: de hoc quē tu iustissimū ⁊ eq̄ seruantissimū putas: oīa scīēti ꝓuidētie diuersuz videꝭ. Et victricē qdē cāz diis. victā vō Cathoni placuisse familiaris noster lucanus admonuit. Hic igiꝭ qcq̄d citra spē videas geri: rebꝰ q̄dē rectꝰ ordo ē. Opinioni vō tue ꝑuersa cōfusio

¶ Nam vt pauca. Hic phia oñdit ꝙ bonis mala ⁊ malis bona ꝯtingūt ex ꝯtrario iudicio dei ⁊ hoīum dicens. Ut ego pauca ꝑstringam que humana rō valet. s. accipere de diuina profunditate. illud supple declarabo. O Boetii d̄ h̄ supple hoīe quem tu putas esse iustissimum ⁊ seruantissimum equi. i. equitatis diuersum videꝭ. i. aliter videtur ꝓuidentie scienti oīa idest deo. quod ꝯfirmat auctoritate lucani. qui describens bellum inter pompeum ⁊ Julium cesarē cū quereretur ab eo cuius cā esset iustior: dixit. victrix causa diis placuit: sed victa cathoni. Unde dicit victricem cāz. s. iulii cesaris placuisse diis. victam vō cām. i. pompei placuisse Cathoni. admonuit lucanus noster familiaris ex quo concludit ea que contra spem hominum veniunt esse confusionem in opinione hominum non t̄ñ in re dicens. Quicq̄d igiꝭ videas fieri. i. fieri vel euenire. contra spem hoīs cām ignorantis id in rebus est rectus ordo. sed opinioni tue ē ꝑuersa ꝯfusio. ¶ Nota ꝙ Catho vticensis ꝑꝑ suam sapientiam ⁊ virtutem maxime auctoritatis fuerat in populo. Cuz aūt iulius pugnaret cōtra pōpeum. Catho iudicauit pompeū esse iustum attribuens sibi cām victricem. Alii aūt iudicabant iuliū esse iustū attribuentes sibi cām victricem ex quo patet ꝙ de eodē ꝯrio mō iudicabant dii ⁊ hoīes sapientes q̄ cathonē sequebāꝭ

¶ Sz sit aliq̄s ita bene moratus: vt de eo diuinū iudiciū pariter hūanūqz ꝯsentiat: sz ē animi viribus īfirmꝰ: ei si q̄d eueniat aduersi: desinet colere forsitā inocētiā ꝑ quā ñ potuit retinere fortūaz

¶ Sz sit aliquis. Hic phia assignat cās speciales quare bonis ⁊ malis indifferenter eueniunt nunc prospera nunc aduersa. Scd̄o excusat se de ampliori pertractatiōe hmōi cārum: scd̄a ibi. Neqz enim phas. primo declarat intētuz suum. de bonis. scd̄o de malis. ibi Nam id quoqz. Prio assignat cām quare aliq̄bus bonis non eueniunt mala. secundo quare aliq̄ñ eis contingunt mala. ibi. aliis mixta. Primo oñdit quare bonis non contingant mala. secūdo quare contingant eis q̄ñqz bona ibi. Fit aūt. Primo assignat duas cās quare bonis non eueniāt mala: secūda ibi Est alius. Prima cā est infirmitas animi alicuius boni cui si adueniret aduersitas ipse deterioraret̄ vñ dicit l̄ra Sed sit. i. ponamus ꝙ aliq̄s sit ita bene moratus. i. morigeratus ꝙ diuinum ⁊ humanum iudicium consentiat de eo forsan ipse est infirmus viribus animi non potens resistere aduersitatibus. Cui si eueniat q̄d. i. aliq̄d aduersi. forsitan desinet colere inocentiam. i. exercere virtutē ꝑ quaz non potuit retinere fortunam. q2 imputabit sue inocentie ꝙ prosperitas sua recessit. quēadmodū legiꝭ de Job. cui vxor sua improperabat dicens. Adhuc permanens in simplicitate tua benedic deo ⁊ morere.

¶ Parcit itaqz sapiens dispensatio ei quem deteriorez facere possit aduersitas: ne cui non conuenit laborare patiatur.

¶ Parcit itaqz illi sapiens dispensatio. i. ꝓuidentia dei. quem aduersitas possit facere deteriorem: nec patiꝭ euz laborare aduersitate cui non cōuenit. ¶ Notandū ꝙ quidā boni sunt ita imbecillis animi ꝙ ex modica temptatiōe aduersitatis mutarenꝭ: qd̄ videns deus parcit ipsis ne eos aduersitate deiiciat. Unde apostolus. Fidelis deus qui ñ patitur vos tentari vltra id quod potestis.

¶ Est alius cunctis virtutibꝰ absolutꝰ sanctusqz ac deo ꝓximus: hūc cōtingi quibuslibet aduersis nephas ꝓuidētia iudicat: adeo vt ne corporeis q̄dē morbis agitari sinat nā vt q̄dā me quoqz excellētior ait: viri sancti corpꝰ edificauerūt virtutes.

¶ Est alius cūctis virtutibus absolutꝰ. Hic assignat aliā cām quare quibusdam bonis non adueniant mala dicēs Est alius homo absolutus. i. perfectus cunctis v̄tutibus ⁊ sanctus ⁊ ꝓximus deo. hunc hoīem. ꝯtingi. i. tangi aliq̄bus aduersis. ꝓuidentia diuina iudicat nephas. adeo. i. i tantū. vt nec sinat ipsum agitari morbis corporeis. qd̄ cōfirmat auctoritate cuiusdaz phi dicens Nam vt ait quidā phus excellentior me cuius auctoritatem ponit. in greco q̄ tantū sonat in latino. Corpus viri sancti edificauerūt virtutes supple preseruādo ipsum ab aduersis. ¶ Nota ꝙ secunda cā quare aliquibus non adueniūt aduersa est excellens sanctitas ipsoꝝ. sicut enim deus excellenter malos ñ tm̄ punit in futuro. sed etiam in p̄ñti. sic aliquos excellenꝭ bonos nō tm̄ p̄miat in futuro sed in p̄ñti ab aduersitate custodit. ¶ Notandū quare phia dicat quidam excellentior me dixit. cum nullus sit excellentior phia. Dicendū ꝙ l̄ra sic debet exponi. Nā quidam phus excellentior aliis phis me. i. per me phiam dixit.

¶ Fit aūt sepe bonis summa rerum regenda deferatur. Ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mixta quedam pro aiorum qualitate distribuit. Quosdam remordet. ne longa felicitate luxurient. Alios duris agitari vt virtutes animi patientie vsu atqz exercitatione ꝯfirment. Alii plus equo metuūt quod ferre possunt. Alii plus equo despiciunt quod ferre non possunt. hos in experimentum sui tristibus ducit: Nonnulli venerandum seculi nomen gloriose precio mortis emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles exemplum ceteris pretulerunt: inuictaqz malis esse virtutem Que ꝗ̄ recte atqz disposite et ex eorum bono quibus accedere videntur fiant nulla dubitatio est.

¶ Fit autē sepe. Hic oñdit quare bonis sepe contingant bona dicens. Fit aūt. i. cōtingit sepe vt summa reꝝ regēda. i. principatus regendi res deferaꝭ. i. ꝯcedaꝭ bonis. i. probis non tm̄ ꝑꝑ vtilitatem bonorum hominū. sed vt improbitas exuberans. i. habundans maloꝝ. retundaꝭ. i. compescatur vel reprimatur. Tūc assignat cāz quare bōis q̄ñqz contingant mala dicens. Aliis. i. bonis deus distribuit q̄dam mixta. i. nunc bona nunc mala pro qualitate animorum. quosdam enim bonos deus remordet aduersitatibꝰ ne luxurient. i. supbiant longa felicitate. i. ꝓsperitate. Alios bonos patiatur agitari. i. vexari duris. i. aduersitatibꝰ vt virtutes aī ipsoꝝ ꝯfirment vsu ⁊ exercitatione patientie vt patet in Job. Alii plus equo metuunt qd̄ bene ferre p̄ñt. sicut Thomas formidauit ingressū indie dicens. domine mitte me quo vis preterq̄ȝ ad indos. Alii plus equo despiciūt qd̄ ferre nō p̄ñt. q2 q̄si p̄sumendo despiciūt tētatiōes q̄s tñ ferre nō p̄ñt. Ut sāctꝰ petrꝰ q̄ dixit. Et si oportuerit me mori tecum non te negabo ad tētationē ⁊ accusationē āncille xp̄z negauit: hos viros deꝰ ducit. i. tētat tristibꝰ. i. aduersitatibꝰ. i. expimētū sui. i. i recognitiōe sui. vt sciāt q̄d possint ⁊ q̄d ñ possint. ñ nl̄li. i. aliq̄ emerūt p̄cio mortis

venerandū

venerandū nomen seculi sicut martyres. Quidā i expugnabiles suppliciis ptulerūt ceteris exemplū. virtutem esse inuictam a malis. que oia q̄ recte ꝛ disposite fiāt ex eoꝝ bono qbus accedere videnť nulla est dubitatio. ¶ Notandū ꝙ qdam plus timēt q̄ timere deberent aliquā aduersitatem. de qbus dicitur in psalmo. Trepidauerūt timore vbi non erat timor. Talibus deus imittit aduersitates quib⁹ resistunt vt cognoscant se gratia dei posse resistere ei qd timebant. Alii aūt psumentes de ppriis viribus despiciūt tentationes quasi potentes resistere eis. illis deus tentationes imittit ꝛ pmittit eos succumbere vt cognoscant q̄ fragilis sit humana natura sine diuina gratia.

¶ Nam illud quoqꝫ ꝙ improbis nunc tristia nūc optata proueniunt: ex eisdem ducitur causis. ac de tristibus quidem nemo miratur. ꝙ eos malo meritos omnes existimāt. quorū quidē supplicia tum ceteros ab sceleribus deterrent: tum ipsos quibus inuehuntur emendant.

¶ Nam illud quoqꝫ. Hic assignat cās quare malis qñqꝫ bona qñqꝫ mala ptigant. Et primo oñdit quare malis cōtigant mala. scđo quare bona ibi. Leta vo. Primo dicit ex eisdem causis ducitur. i. pbatur. ꝙ improbis nunc ꝑueniūt tristia. nūc optata. sed de tristib⁹ que malis eueniūt nemo miratur qꝛ oēs existimant eos. s. malos eē meritos. i. dignos malo: quoꝝ maloꝝ supplicia ceteros deterrent. i. terrore retrahunt a sceleribus. ꝛ ipsos malos emendāt quibus inuehūtur supplicia. ¶ Notandū ꝙ pħia innuit tres cās quare malis eueniūt mala. Prima est qꝛ oēs homines estimant eos dignos malo. Scđa qꝛ per supplicia malorum alii a malo retrahūtur. Tertia causa quia mali suppliciis emendantur.

¶ Leta vo magnum bonis argumentum loquūtur. Quid de huiusmodi felicitate debeant iudicare quā famulari sepe improbis cernant. In q̄ re illud etiā dispensari credo: ꝙ forsitan alicuius tam preceps atqꝫ importuna natura est: vt eum i scelera poti⁹ exacerbare possit rei familiaris inopia: huius morbo prouidentia collate pecunie remedio medetur. Hic fedatam probris conscientiam spectans ꝛ secum fortunam suaꝫ comparās forsitan ptimescit: ne cuius ei iucundus vsus est sit tristis amissio. Mutabit igitur mores: ac duꝫ fortunā metuit amittere nequitiam derelinquit. Alios in cladeꝫ meritā precipitauit indigne acta felicitas. Quibusdā pmissū puniendi ius est vt exercitiuꝫ bonis: ꝛ malis esset causa supplicii.

¶ Leta vo magnum bonis argumentum loquuntur. Hic assignat causas quare malis bona eueniant. secundo soluit tacitam qōnem siue obiectionem ibi. Nam vt pbis. Primo dicit. Leta vo. i. psꝑa que malis eueniunt. loquūť idest iudicant bonis magnū argumētū. quid iudicare debeant de hmōi felicitate. quā sepe cernant famulari improbis. Habent enim probi ex hoc certissimū argumēť tum ꝙ illa non est vera felicitas que malis aduenit: ſꝫ falsa deceptio. Tunc assignat primā cām quare deus malis cōcedit bona ꝛ psꝑa: ꝙ qdē mali per prospera pseruantur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores ꝛ dicit. In qua re ꝙ malis eueniant psꝑa illud credo dispēsari. i. dispensatione ordinari. ꝙ forsitan natura alicuius mali est tā preceps ad malum ꝛ importuna. vt inopia rei familiaris idest paupertas possit eum exacerbare. i. puocare. in scelera scꝫ ad furtū vel ad rapinam huius morbo diuina ꝓuidentia medetur remedio collate pecunie. Tūc assignat secūdā cām talem ꝙ ideo malis eueniūt psꝑa vt psꝑitate emendent vitam quā timent ne ꝓpter malitiam amittant. Unde dicit. Hic idest aliquis malus: spectans. i. considerans cōsciētiā suam fedatam pbris. i. maculatā vitiis. ꝛ ipse cōparans secū fortunā. i. psꝑitatem suā: forsitan ptimescit: vt cuius rei. s. psꝑitatis iucūdus ē ei vsus illi⁹ fiat tristis amissio. ꝛ dū metuit amittere fortunam derelinquit nequitiam. Tunc ponit tertiā cām dicens. Aliis malis aduenit psꝑitas vt incidant maiorem miseriam aduersitatis: qꝛ sicut dictū fuit. ii. libro psa. iiii. In omni aduersitate fortūe infelicissimuꝫ genus infortunii est fuisse felicem. Unde dicit in littera ꝙ felicitas idigne aucta. Alia littera habet acta. i. inducta alios malos pcipitauit in meritam cladē. i. in miseriā. Et addit ꝙ quibusdā malis permissū ē. i. concessum. ius puniendi. i. potestas vt sit bonis causa exercitii in virtutibus ꝛ patiētia: ꝛ ꝛ malis sit cā supplicii. ¶ Nota ꝙ felicitas quosdam pcipitat in cladeꝫ aduersitatis. vnde samariens. Promouet iniustos fortuna volubiles: vt quos dscādere precipites fecit ad ima rotet. Nā grauiore ruit turris tumefacta ruina. Et grauius pulsat alta cypressus humum. ¶ Et notādū ꝙ boni per aduersitates in virtutibus. ꝛ patientia exercentur. Unde idem pauper henricus. Aspera ferre decet maturant aspera mentem. Et bene matura plenius vua sapit. Per nimios estus gelidas transitur ad vndas. Sic qꝫ per oppositum dulcis querit homo.

¶ Naꝫ vt probis atqꝫ improbis nullū fedus est: ita ipsi inter se improbi nequeūt cōuenire. Quid cum a semetipsis discerpentibus conscientiaꝫ vicius quiqꝫ dissentiant: faciantqꝫ sepe que cum gesserint non fuisse gerenda decernant.

¶ Naꝫ vt probis. Hic soluit quādā obiectionē. scđo infert quādam conclusionem. ibi. Ex quo sepe. Primo dicit. Aliqs diceret. dixisti ꝙ malis est cōcessū ius puniendi vt sint causa supplicii aliis malis. hoc non videtur verum qꝛ malus non punit malum cū sint similes. hoc soluit pħia dicens. Sicut probis ꝛ improbis nullum est fedus idest cōcordia. qꝛ semꝑ inuicē cōtrariant. Ita ipsi improbi nequeunt inter se conuenire. Quid ni. i. quare nō esset ita cū quiqꝫ. i. quilibet mali. dissentiāt a semetipsis vitiis discerpentibus. i. distrahentibus conscientiam ipsorum. ꝛ sepe mali faciant: que cum gesserint. i. fecerint. decernant. i. iudicent. non fuisse gerenda. i. facienda. ¶ Notandum ꝙ in tantū aliquis ē bonus inquātū seruat ordinem in vltimuꝫ finē qui finis ē sūmū bonū. ꝛ qꝛ illū finē ꝛ ordinē oēs bōi seruāt. iō oēs boni in eo ꝙ boni sunt iuicem cōcordāt. mali autem quia hunc ordinem non obseruant ꝛ a semetipsis discordant mutuo sibi concordare non possunt.

¶ Ex quo sepe summa illa prouidentia protulit insigne miraculum: vt malos mali bonos facerent Nam dum iniqua sibi a pessimis quidē perpeti videntur noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere: dum se eis dissimiles student eē quos oderant: sola est enim diuina vis cui mala quoqꝫ bona sint: cum eis cōpetenter vtendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidem cūcta complectiť: vt quod ab signata ordinis rōne decesserit: hoc idem in alium tamen ordinem relabatur: ne quid in regno prouidentie liceat temeritati: fortissimus in mundo deus cuncta regit cum omnia secula preuidet ac prospicit.

¶ Ex quo sepe sūma illa. Hic infert quandā conclusionem dicens. Ex quo mali puniunt malos ex hoc diuina ꝓuidētia ꝓtulit isigne miraculū. s. vt mali facerent malos bo

nos quod declarat. Nã dum quidam mali videntur per-
peti iniq̃ a pessimis. ipsi flagrantes. i. ardẽtes. odio noxio
rum. i. dãnorum suorum. ipsi redicere ad frugem virtutis
. i. ad vtilitatẽ. dũ tales student se esse dissimiles illis ma
lis quos oderant. ⁊ addit q̄ sola diuia vis talis est cui ma
la sint bona. i. cedunt in bonuꝫ: sicut cum malus facit ma
lum bonum. vnde subdit. Cum deus vtendo competenter
magis elicit effectum alicuius boni. Ordo enim fatalis cũ
cta complectitur. vt quod decesserit ab signata rõne ordi-
nis. s. mali relabat̃ i aliũ ordinem. s. boni. ne regno proui
dentie dei liceat. quid. i. aliqđ temeritati. i. iordinationi. ⁊
ponit auctoritatem in greco que tm̃ sonat. Fortissimus in
mundo deus omnia regit. ¶ Notandũ q̄ bonum ꝓueni-
ens ex malitia improborum non ẽ imputandũ ipsis impro
bis. sed tm̃ diuine virtuti que nouit ex malis efficere bona
⁊ lꝫ deus malũ dirigat ad bonũ sua intentione ⁊ potestate
non tm̃ bõ ideo est extra culpam. qui illud malum agit ma
la intẽtiõe. ¶ Notãdũ q̄ ali⁹ ẽ ordo naturalis. alius ordo
a deo prouisus. Ordo nãlis est vt deũ ⁊ proximum diliga
mus. Ordo prouisus est temporalis rerum dispositio que
fatum vocat̃. ⁊ lꝫ ordinem naturalẽ sepe dimittamus ali-
quid plus deo diligendo ⁊ proximum odiendo. tamen or-
dinem prouisum a deo nunq̃ꝫ effugimus. quia nunq̃ꝫ ali
ter prouenit q̃ꝫ deus prouidet. ⁊ si aliquid recedit ab ordi
ne naturali relabitur in aliuꝫ: vt si aliquid est malum quo
ad misericordiam ipsum est bonum in comparatiõe ad iu
stitiam. ita q̄ in regno diuine prouidentie nihil relinquit̃
temeritati. i. inordinationi.

¶ Neqꝫ enim phas est homini cunctas diuie ope
re machinas vel ingenio comprehendere vel ex
plicare sermone. Hoc tm̃ prospexisse sufficiat qđ
naturarum omnium proditor deus idem ad bo
num dirigens cũcta disponat. Dumqꝫ ea que
protulit in sui similitudine retinere festinat. Ma
lum omne de reipublice sue terminis per fatalis
seriem necessitatis eliminat. Quo fit vt que i ter
ris habundare creduntur: si disponentem proui
dentiam spectes: nihil vsq̃ꝫ mali esse perpendas.
Sed video iam dudum te ⁊ pondere questionis
oneratum: ⁊ rationis prolixitate fatigatum: aliq̃ꝫ
carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur
haustũ quo refectus firmior in vlteriora cõtẽdas

¶ Neqꝫ enim phas est homini. Hic philosophia excusat se
de ampliori indagatione cãꝝ dicens. Neqꝫ eni est phas
homini vel ingenio cõprehendere vel sermone explicare.
cũctas machinas. i. cãs vel dispõnes opere diuine. i. diui
ni opis. hoc tm̃ sufficiat ꝓspexisse. qđ de⁹ proditor. i. pro
ductor oĩuꝫ naturaꝝ disponat cuncta dirigens ad bonum
Et dum ea que protulit. i. predixit festinat retinere in sili-
tudine sui. i. in bono. ipse eliminat. i. excludit. per seriem.
i. ꝑ ordinem fatalis necessitatis: oẽ malũ de terminis sue
publice rei. i. mũdi. quo fit vt mala que creduntur habun
dare in terris. si spectes prouidentiam disponentem nihil
perpendas vsq̃ꝫ esse mali. Tunc inuocat Boetium ad cõ
solationẽ metricam dicens. Video te esse oneratum pon-
dere questionis que difficilis est. ⁊ fatigatũ prolixitate ora
tionis. expectare aliquã dulcedinem carminis. Igitur ac
cipe haustum dulcedinis metrice. quo refectus. i. recrea-
tus firmior contendas. i. pergas in vlteriora. ¶ Notandũ
q̄ dicit malum nusq̃ꝫ esse in comparatione ad diuinaꝫ ꝓ
uidentiam. quia malum nõ est aliqua natura neqꝫ aliqua
res. omnis enim natura ⁊ res appetit suam perfectionem
Cum autem appetibile habeat rationem boni si malũ eẽt
natura ⁊ res appetens perfectionem: malum esset bonum
¶ Notandum q̄ nullum est malum simpliciter ⁊ totaliter
in mundo quin in comparatione ad diuinam prouidẽtiaꝫ
habeat rationem boni. vnde expedit multos defectus con
tingere in vniuerso ne multa bona tollantur. Si enim non
corrumperetur aer ignis non conseruaretur. nec vita le
onis conseruaretur nisi occideretur agnus vel asinus. ne
qꝫ laudaret̃ iustitia nec patientia si nõ esset iniquitas. Ex
quo patet q̄ multa in cõparatione ad nos sunt mala que in
cõparatione ad diuinam prouidentiam omnia disponẽtẽ
ẽm q̄ melius competunt vniuersa bona sunt.

¶ Metrum sextum quarti libri.

Si vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi.
Illic iusto federe rerum
Veterem seruant sydera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebes impedit axem.
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus:
Nunq̃ꝫ occiduo lota profundo
Cetera cernens sydera mergi.
Cupit occeano tingere flammas.
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbras
Reuehitqꝫ diem lucifer almum.
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor. sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.

¶ Metrum sextum quarti libri.
Si vis celsi iura tonantis. Istud est sextuꝫ metꝝ
huius quarti: quod ẽm quosdam dicitur ado-
nicum. ẽm quosdam archiloycum. ab inuento
re thetrametrum. Dactilicum a pede ꝑdominã
te. In quo metro phia ꝯmendat diuinam prouidentiam ĩ
dispositione rerum. ⁊ primo ex parte rerum que diuia dis
positione regũt̃. scđo ex ꝑte dei regentis ibi. Sedet interea
Primo cõmendat diuinam prouidentiam in regimie cor
porum celestium. scđo in regimine elementoꝝ. tertio in re
gimine temporꝝ. quarto in regimine generabilium ⁊ corru
ptibilium secũda ibi. Hec cõcordia. tertia ibi. His de cau
sis quarta ibi. Hec temperies. Primo dicit. Si tu solers
. i. sapiens vis pura mẽte cernere iura. i. reginina qb⁹ mũ
dus regit̃. celsi tonãtis. i. dei: aspice culmina. i. altitudies
sũmi celi. Illic sydera seruant veterẽ pacẽ. i. antiquã ꝯcor-
diã quã eis diuia ꝓuidẽtia indidit iusto federe. q: sol ꝯci
t⁹. i. ꝯmot⁹. rutilo igne. i. calore non impedit gelidum axẽ
phebes. i. lũe. nec vrsa q̃ flectit rapidos meat⁹. i. mot⁹ cir
ca polũ septẽtrionalẽ nũq̃ꝫ lota occiduo ꝓfundo. i. mari
occidentali: cupit tingere. i. mergere. flãmas occeão. i. ma
ri. cernens cetera sydera mergi in mare. ⁊ loquit̃ more vul
gari. credit vulg⁹. n. stellas q̃n occidũt descẽdere i mare. ⁊
vesper. i. venus semꝑ eqs vicib⁹ tp̃is nũciat seras vmbras
noctis. ⁊ eadẽ venus exñs lucifer reuehit diem almũ. i. cla
rũ. Sic alternus amor ꝓueniẽs ex diuia ꝓuidẽtia. reficit
eternos cursus sydérum. sic. i. ꝑ talẽ mutuã concordiã bel
lũ discors exulat. idest expellitur ab oris astrigeris. idest a
regionibus celestibus que gerunt astra.
¶ Notandũ de hac dictione solers que ẽm Isidoꝝ interpre
tatur quasi sollicitus in arte vel vtilis et sic dꝫ scribi ꝑ du
plex. ll. Sed ẽm H[illegible]guitionẽ dicit̃ a solon. qđ est totũ vel
multũ. ⁊ ars ti[illegible] quasi totus vel multus in arte. et sic debꝫ
scribi ꝑ simplex. l. ¶ Notãdũ q̄ deus magis denoiat̃ to-
nans a tempestate tonandi. q̃ꝫ ab alia tempestate. q: ma-
ior terror per [illegible] incutitur mentibus hominum q̃ꝫ per
aliam.

aliam. Unde per tempestatem tonandi hoies magis indu cuntur ad recogitandam diuinam potentiam. ¶ Notandum q̄ vrsa habens septem stellas circa poluʒ septentrionalem mota nunq̄ȝ occidit sed semper mobilis apparʒ. lʒ alie stelle nobis oriantur ⁊ occidant. de venere autem que de nocte sequit̄ solē ⁊ de mane lucifer dicta precedit soleʒ visum fuit in primo libro metro secundo.

¶ Hec concordia temperat equis
Elementa modis. vt pugnantia
Vicibus cedant humida siccis.
Iungantqȝ fidem frigora flammis.
Pendulus ignis surgat in altum.
Terreqȝ graues pondere sidant.
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores.
Estas cererem feruida siccat:
Remeat pomis grauis autumnus.
Hyemem defluus irrigat imber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit ⁊ aufert
Obitu mergens orta supremo.

¶ Hec concordia temperat equis. Hic p̄hia cōmendat regimen diuine ꝓuidentie in elementis dicens. Hec ꝯcordia proueniens ex diuina ꝓuidētia tempat elementa eq̄s modis vt humida elementa pugnantia. i. ꝯtraria cedant. siccis. vicibus. i. viceuersa. ita q̄ q̄ſqȝ ꝑualeant humida. ⁊ q̄ſqȝ sicca. ⁊ q̄ frigora. i. elementa frigida. iungant fidem. i. ꝯcordiā flāmis. i. calidis elemētis. ne vnū totalr̄ aliud corrūpat. ⁊ hec ꝯcordia facit vt pēdulus ignis surgat i altū. i. moueatur sursum. ⁊ terre graues pondere sidant. i. deorsum resideāt. Tūc cōmēdat regimen dei circa tempora dicens. Hisdem causis. i. silibus causis per diuinā ꝓuidētiā ordinatis annus florifer. i. in quo habūdant flores spirat odores ipso vere. i. tempore veris. tepente. i. incalescente. estas feruida siccat. i. maturat. cererem. i. fruges. Autūnus remeat. i. reuertit̄. grauis. i. onerosus. pomis. imber defluus irrigat hyemē. Tūc cōmendat regimen dei circa generabilia ⁊ corruptibilia dicēs. Hec tēperies. i. temperata dispositio ꝓuidētie diuine alit ⁊ profert q̄cq̄d i orbe spirat vitam. i. q̄cq̄d viuit ⁊ eadem temperies rapiens ea que fecit. condit. i. abscondit. ⁊ aufert. s. ab esse mergens orta. i. ꝓducta supremo obitu. vltima morte.

¶ Notandum ꝑm cōmentatorem. 8. p̄hisi. Primum antiquū nihil facit sine scd̄o antiquo. i. celo. ergo p̄ia cā generationē ⁊ corruptionē elemētoꝝ ⁊ oīum in mūdo ⁊ temporū distinctioēʒ opat̄ mediantibus corporibus celestibus. vñ in lib. de pomo Aristo. scribit̄ q̄ creator oīuʒ sua sapiētia ꝑparauit speras. ⁊ in q̄libet spera stellas lucidas. ⁊ dedit ipsis virtutem dñandi i hoc mūdo faciendi bonū ⁊ malū mortē ⁊ vitam ⁊ incedunt stelle ꝑm virtuteʒ ipsis a creatore datā. ꝑm desideriū ⁊ voluntatē eius in ascendendo ⁊ descendendo. nunc de oriente ad occidens. nunc de occidente ad oriens sine ꝯtradictione. ⁊ oēs stelle sunt sicut serui dño obedientes. ⁊ cursus ⁊ motus earum non est a sei ipsis nec virtute earuʒ. sed est creator qui facit eas moueri

¶ Sedet interea conditor altus:
Rerūqȝ regens flectit habenas
Rex ⁊ dominus: fons ⁊ origo.
Lex ⁊ sapiens arbiter equi:
Et que cum motu concitat ire.
Sistit retrahens: ac vaga firmat:

¶ Sedet interea cōditor altus. Hic cōmēdat ꝓuidentiam diuinam ex pte dei regentis dicens. Interea dum res sic geruntur. altus ꝯditor. i. summus creator rex deus. sedet. i. in se imutabiliter manet regens oīa. flectit. i. moderat̄ habenas reꝝ. i. frena erūs rex per sapientiam gubernationis. dñs per potentiā creationis. fons oīs bonitatis. ⁊ origo oīuʒ ⁊ ipse a nullo: lex oīa ligans. ⁊ sapiens arbiter. i. iudex. equi idest equitatis omnibus retribuens ꝑm iustitiaʒ que. s. lex oīa regens. ꝯcitat. i. excitat entia. ire. i. ꝓcedere ad esse motu. i. ꝑ motū ⁊ sistit. i. ꝑmanere facit ad tps in esse retrahens oīa ad non esse. ⁊ ipsa firmat per gratiam vaga. idest instabilia per naturam.

¶ Nam nisi rectos reuocans itus
Flexos iterum cogat in orbes.
Que nunc stabilis continet ordo:
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor:
Repetuntqȝ boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant.
Nisi conuerso rursus amore.
Refluant cause que dedit esse.

¶ Nam nisi deus reuocās rectos itus. i. rectū ꝓgressum q̄ est ab esse ad non esse. cogat. i. reducat entia in flexos orbes. i. in quasdā circulatioēs. ea que stabilis ordo diuine prouidentie cōtinet. ipsa dissepta. i. sepata. a suo fonte. i. a suo pricipio qd̄ est deus. fatiscant. i. deficiant ⁊ ad nihilum deuenient. Hic fons est cōis amor cunctis entibus. ⁊ cūcta repetunt. i. appetunt. teneri. i. ꝯseruari fine boni. i. ꝑ finem boni. q2 res aliter non q̄ant durare. i. in esse perpetuari. nisi ꝯuerso amore. refluant. i. redeāt cause. i. ad cām primā que dedit eis esse per creationē. ¶ Notandū q̄ entia reguntur a deo ꝑ quādā circulationē ꝑm quā quodaʒ mō perpetuant̄ in esse. verbi gratia. De⁹ sic disposuit res vt ex semine proueniat herba. ⁊ ecōuerso ex herba producatur semen. sic in generatione elementoꝝ fit q̄dam circulus dum ex aere generat̄ ignis ⁊ iterū ex igne aer. Item i creaturis rōnalibus que progrediūt̄ a deo ꝓductiōe nāe fit iterum reflexio ad ipsum deum per reductioneʒ gratie vt sic nihil ꝑmaneat in rebus ens ⁊ ꝑfectū nisi per quādā circulationem. ⁊ hoc innuit p̄hia in littera. ¶ Notandum q̄ finis ad quē oīa naturali appetitu tendunt est ipsuʒ summum bonum quod est deus. hūc fineʒ consequuntur rōnales creature ꝑ opatiōnē intellect⁹ et volūtatis. Sed irrationales creature cōsequūtur ipm solū ꝑ hoc q̄ ipm repsentant per quādā pticipatioeʒ eēndi. ⁊ ideo eodē appetitu naturali quo aliq̄d appetit suū esse. eodem appetitu. tendit in suum vltimum finem. ⁊ hoc innuit in littera cum dicit. Hic est cunctis communis amor.

¶ Prosa septima libri quarti.

Iam ne igit̄ vides q̄d hec oīa q̄ diximus cōsequat̄. B. q̄d nā inq̄. P. Oēm inquit bonā prorsus esse fortunā. b. Et q̄ inquā fieri pōt. p. Attende inquit. cū oīs fortuna vel iocunda vel aspera: tū remunerandi exercēdi ue bonos tū puniendi corrigendiqȝ iprobos cā deferat̄: pȝ q̄ oīs bona quā vel iustā cōstat eē vel vtilē. b. Nimis quidē inq̄ȝ vera rō: Et si quā paulo ante docuisti prouidentiam fatūue considereȝ: firmis viribus est nixa sententia

¶ Prosa septima quarti libri.

Iam ne igit̄ vides. Ista ē septima et vltima psa hui⁹ quarti in qua p̄hia deducit quandā cōclusionē ex p̄missis. Et p̄io facit hoc. secūdo subiungit quandam exhortationem. secunda ibi.

Quare inquit. Primo ponit cōclusionē intentā. secundo cōpat eā ad opinionē vulgi. scđa ibi. Sz eā. Primo dicit Vides ne iā o boeti quid cōsequat̃ hec oia que diximꝰ. dicit boetiꝰ. Quid inq̄z ꝛ philosophia. Oēz fortunā prorsus eē bonā dicit boetiꝰ. ꝛ q inq̄z. i. quō hoc pōt fieri. Cui philosophia. Attēde inqt. Cū ois fortūa siue iocūda siue aspera. deferat̃ cā remunerādi vel exercendi bonos vel cā puniendi vel corrigēdi iprobos pz q ois fortuna ē bona q̄z vel cōstat esse iustā sicut illa que punit malos. ꝛ pmiat bonos. vel cōstat esse vtilē. sicut que exercet bonos ꝛ corrigit malos. dicit boetius nimis. i. valde vera est ratio. ꝛ si ꝓuidentiā quā pauloante docuisti. ꝛ fatū considerem. tunc sen tentia est nixa. i. firmata firmis viribꝰ. i. rōnibus.

¶ Notandū q exquo ꝫm diuinā prouidentiā bonis ꝛ mal' nūc prospera nunc aduersa eueniunt: bonis ꝓpter remunerationem prospera: et propter exercitationem in virtutibꝰ aduersa. pz q ꝓspera fortuna remunerans et aduersa exercitans est bona. Item cum prospera fortuna malos emendet vt visum est prius et aduersa ipsos corrigat et iuste puniat patet ipsam etiam esse bonam.

¶ Sed eam si placet inter eas quas inopinabiles pauloañ posuisti nūeremꝰ. P. Et quid inquit. B. Quia id hominū sermo cōis vsurpat. ꝛ quidē crebro quorūdā malā eē fortunā. p. Vis ne inquit igit̃ paulisp vulgi sermōibus accedamus. ne nimium velut ab hūanitatis vsu recessisse videamur. B. Ut placet inq̄. p. Nonne igitur bonū censes eē qd ꝓdest. b. ita est inq̄z. p. Que vō aut exercet aut corrigit prodest. b. fateor inquā. p. bona igitur: b. Quid ni. p. Sed hec eorum est: qui vel in virtute positi cōtra aspa bellum gerūt: vel a viciis declinantes virtutis iter arripiūt. b. Negare inquā neqo. p. Quid vō iocunda que in premiū tribuit̃ bonis. Nū vulgus malā eē decernit b. Nequaq̄. Verū vti est ita quoqz esse optimā censet. p. Quid reliqua que cuz sit aspera ꝛ iusto supplicio malos cohercet. Num bonam populꝰ putat: b. Immo omnium inquam que excogitari possunt iudicat esse miserrimam. p.

¶ Sed eam si placet. Hic cōpat hanc cōclusionē ad opinionē vulgi ostendens eam vulgo esse inopinabilem. et inqrit quid vulgus sentiat de qualibet fortuna. secūdo ex opinione vulgi concludit quoddam contrariū ipsi vulgo ibi. Vide igitur. dicit ergo. O philosophia si placet eam opinionem q omnis fortuna bona sit numeremus inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopiabiles. dicit philosophia quid. i. propter quid Boetius dicit. quia cōmunis sermo hominū vsurpat istud. i. in vsum capit quorundā fortunā esse malam quorundam bonam. ꝛ dicit philosophia. Vis ne o Boeti accedamus paulisper sermonibꝰ vulgi. ne nimiū videamur recessisse a cōi vsu hominum dicit. Boetius. vt placet. ꝛ philosophia nōne censes bonum quod prodest. dicit. boetius. ita est. ꝛ philosophia. fortuna que aut exercet aut corrigit prodest dicit Boetius fateor inquā. Ideo cōcludit philosophia. Omnis fortuna bona est que exercet ꝛ corrigit. Dicit boetius. Quid ni. idest quare non. Et addit philosophia. Hec fortuna que exercz est eoꝝ hominū. qui positi in virtute gerunt bellū contra aspera. sed fortuna que corrigit est eorum hominum qui declinantes a viciis arripiunt iter virtutis. Dicit boetius. Negare nequeo. Querit philosophia. Quid est de fortuna iocunda. que tribuitur bonis in premiū. nunqd vulgus decernit. idest iudicat eam esse malam. dicit Boetiꝰ Nequaq̄z: sed censet. i. iudicat eam esse optimā sicut est. q̄rit vlterius philosophia. Quid est de reliqua fortuna que punit. que cum sit aspera ꝛ coerceat malos iusto supplicio nunquid populus. idest vulgus putat eam esse bonam. dicit Boetius. Immo iudicat eam esse miserrimam omniū que excogitari possunt. ¶ Notandum q omnis fortuna vel est ad exercendum bonos ꝛ corrigendum malos homines. vel est ad remunerandum bonos ꝛ puniendum malos. fortuna que est ad exercendum bonos ꝛ ad corrigendum malos homines vtraqz est bona. etiam secunduz opinionem vulgi. quod probat philosophia. Illud quod prodest bonum est. sed fortuna que exercet bonos homines ꝓdest bonis. ꝛ que corrigit malos prodest malis. ergo vtraq̄ est bona. fortuna autem que exercet est bonorum qui gerunt bellum contra vicia. fortuna que corrigit est malorum qui declinant ad virtutes. fortuna autem que remunerat bonos. bona est etiam secundum vulgares. sed que punit malos omniū pessima est ꝫm vulgares. ꝛ hanc opinionem vulgi de vtraqz fortuna philosophia tāgit infra.

¶ Vide igit̃ ne opinionē populi sequentes qddaz inopinabile valde confecerimus. b. quid inquaz p. Ex his enim ait que cōcessa sunt euenit eorū quidē qui sunt vel in possessione: vel in profectu: vel in adeptiōe virtutis oēm quecūqz sit bonā: in improbitate vero manentibus oēm pessimam esse fortunam. b. Hoc inquam verum est: tametsi nemo audeat confiteri. p.

¶ Vide igit̃. Hic philosophia ex cōcessis a vulgo cōcludit quoddā inopinabile ꝛ cōtrariū vulgo. s. malā esse fortunā tantū maloꝝ. cū tñ opinet̃ uulgus vt plurimū malā fortunā euenire bonis ꝛ dicit. Vide ne nos sequētes opinionē populi. s. vulgi cōfecerimꝰ. i. cōcluserimus quoddā valde inopinabile apud vulgū. Quid inq̄z dicit boetius et philosophia. Ex his eni que cōcessa sunt ꝫm opinionem vulgarē euenit q eoꝝ qui sunt in ꝑfecta possessione virtutis vel in ꝓfectu vel in adeptiōe virtutis. oēm fortunā esse bonā siue sit prospera siue aduersa. manentibus aūt in improbitate oēm fortunā esse pessimā. et dicit Boetius. hoc veꝝ ē ꝫm vulgares: q̄uis nemo audeat confiteri ꝫm veritatem. quia in rei veritate ois fortuna bona est tam bonorū q̄z malorum vt probasti. ¶ Notandum q omnis fortuna bona vel est remunerans: vel exercens. vel corrigēs. fortuna remunerans est eorū qui sunt in possessione virtutis. fortuna exercens est eorum qui sunt in profectu virtutis. fortuna corrigens est eorum qui incipiunt esse virtuosi. Ex quo relinquitur q eoꝝ qui permanēt in malitia sit fortuna pessima et hoc verū est ꝫm opiniones vulgares

¶ Nota q quelibz fortuna potest dupliciter considerari. Uno modo in compatione ad causam vniuersalem que omnia regit et disponit ordinando singula in finez eis cōuenientem. sic omnis fortuna bona est vt probatū est. vel pōt cōparari fortuna ad istum cui euenit. ꝛ sic solum illa dicitur bona que aliquod bonum confert illi cui aduenit et illa mala que nihil boni confert.

¶ Quare inquit ita vir sapiens moleste ferre non debet quotiens in fortune certamen adducitur: vt virum fortem non decet indignari quotiens increpuit bellicus tumultus: vtriqz enim huic quidem glorie propagande: illi vero confirmande sapiētie difficultas ipsa materia est. Ex quo et enim virtus vocatur. q suis viribus nitens non superetur aduersis. Neqz enim vos in prouectu positi virtutis diffluere deliciis: ꝛ emarcescere voluptate venistis. Prelium cum omni fortuna nimis acre conseritis. Ne vos aut tristis opprimat

ftis opprimat: aut iocũdã corrũpat firmis mediũ viribus occupate. Quicquid autem infra subsistit: aut vltra progredit: habet ⁊ cõtẽptũ felicitatis: ⁊ nõ h₃ premiũ laboris. In vestra est. n. situʒ manu qualẽ vobis fortunam formare malitis.
Omnis enim q̃ videtur aspa nisi aut exercet: aut corrigit punit.

¶ Quare inquit ita. Hic philosophia facit quandã exhortationẽ dicens. Ex quo oĩs fortuna est bona sapiens vir ñ debet moleste ferre. quotiẽs adducit in certamẽ fortũe. i. cũ fortuna. ⁊ nõ decet forteʒ virũ indignari. i. turbari quotiẽs increpuit. i. insonuit. bellicus tumultus. i. strepitus. Nam ipa difficultas bellandi ⁊ resistendi fortune est vnicuiq₃ viro forti ⁊ virtuoso materia. i. causa glorie propagãde. exercitiũ enim bellicũ est causa glorie viro forti. Illi vero. s. viro virtuoso resistẽtia fortune ẽ materia. i. causa cõfirmande sapiẽtie. i. virtutis. Ex quo. i. ex qua victoria talis difficultas virtus vocat. dicit enim virtus eo q̇ suis virib⁹ nitẽs non superet aduersis. ⁊ subdit. Neq₃. n. vos positi in ꝑfectu. i. in via virtutis. venistis in mũdũ diffluere deliciis ⁊ emarcescere voluptate: pretiũ nimis acre censebitis. i. iudicabitis fieri cũ oĩ fortuna. ne tristis fortuna opprimat eiiciendo in desperationẽ aut iocunda corrũpat alliciendo ad voluptatẽ. occupate. i. tenete ergo mediũ virtutis firmis virib⁹. q₂ qcqd ĩfra subsistit a medio virtutis deficiendo. aut vltra ꝓgredit. mediũ virtutis excedendo illud h₃ cõtẽptũ felicitatis. i. virtutis ⁊ nõ h₃ ꝓmiũ laboris ⁊ in vestra manu. i. ꝑtãte situ est. qualẽ virtutẽ vobis malitis. i. magis velitis formare. s. bonã vel malã. Oĩs. n. fortuna que videt aspera. aut exercet bonos ⁊ punit malos ⁊ sic bona est. ¶ Notãdũ q̇ ph̃ia hortat sapientem ad magnanimitatẽ cũ dicit. Sapiẽs nõ d₃ moleste ferre fortunã Nã ẽm aristo. in ethicis. Sapiẽs bene scit ferre fortunas q₂ h₃ se sine vituꝑio sicut tetragonũ. Corp⁹. n. tetragonũ quocũq₃ proiicit firmiter stat ⁊ magnanim⁹ est qui cõtra difformes insultus fortune vnanimi mẽtis cõstãtia militat. ¶ Notandũ q̇ virtus consistit in medio inter duo vicia extrema ad quorũ vnum impellit ꝓspera fortuna ad aliud aduersa. verbi gratia. Aduersitas impellit ad desperationeʒ ⁊ timiditatẽ. ꝓsperitas aũt ad ꝑsumptionẽ ⁊ audaciã. inter que cõsistit mediũ virtutis cuius excessus vel defectus est viciosus. ⁊ hoc innuit ph̃ia ĩ littera. ¶ Nota q̇ in ꝑtãte hoĩs ẽ facere fortunã sibi qualẽ vult. s. bonam vel malã qđ declarat philosophia in aduersa fortuna. q₂ si eã accipim⁹ bono aĩo ꝓ exercitio ⁊ correctiõe ipsa est bona. Si aũt eã toleram⁹ malo aĩo etiã pro pẽa ipa mala ẽ.

¶ Metrũ septimũ quarti libri.

Bella bis quinis operatus annis.
Ultor atrides frigie ruinis
Fratris amissos thalamos piauit.
Ille dum graie dare vela classi
Optat: ⁊ ventos redemit cruore:
Exuit patrem: miserumq₃ tristis
Federat nate iugulum sacerdos.

¶ Metrum septimum quarti libri.

Bella bis quinis. Hic incipit septimum ⁊ vltimũ metrũ hui⁹ quarti quod dicit saphicũ ab ĩuẽtore trochaicũ a pede ꝑdñante. in quo ph̃ia cõfirmat suã exhortationẽ exẽplo viroꝝ fortiũ q̇ spretis voluptatib⁹ magnos subierũt labores spe laudis ⁊ glie. ⁊ p̃io põit plura exẽpla. scđo hortat nos ad imitationẽ eoꝝ ibi. Ite nũc fortes. Pria pars posset diuidi in tot partes quot exempla ponit que patebũt. Primũ exẽplũ est tale. Paris filius priami regis troyanoꝝ in greciã ꝑfectus rapuit vxorẽ helenam Menelai. ⁊ duxit eam in frigiã regionẽ. Menelaus autem cõquestus fratri suo agamẽnoni hoc factũ agamẽnon cõuocatis p̃cipib⁹ grecorũ trãsfretauit in frigiã ⁊ obsedit troyã decẽ annis. quã tãdẽ destruxit ⁊ maiorib⁹ interfectis populũ captiuauit. Cũ aũt agamẽnon ꝓficisceret versus troyam deuenit in quãdã insulã vbi factus ẽ ei ventus cõtrari⁹. ⁊ requisiuit vates qd esset faciendũ. qui dixerũt q̇ nõ haberet vẽtũ ꝓspe rũ nisi placaret dianã sacrificando ei suã filiã. Cui licet h videret durũ pp pietatẽ paternã. tñ suadente vlixe spe laudis ⁊ glie sup victoria obtinẽda cõsensit vt eã immolaret: quo facto obtinuit ventũ ꝓsperũ ad voluntatẽ. dicit ergo in littera. Atrides. i. agamẽnon atride fili⁹ exñs vltor operatus bella bis qnis. i. decẽ ãnis piauit. i. purgauit. vlciscẽdo amissos thalamos. i. vxorẽ cõtẽptã in thalamo fratris menelai. ruinis. i. destructiõibus. frigie. i. troye. que sita fuit in frigia. dũ ille agamẽnõ. optat dare. i. exponere vela graie classi. i. naui grecali. ⁊ dũ redemit ventos cruore filie sue. ipse exuit. i. deposuit. patrẽ. i. pietatẽ paternã ⁊ sacerdos tristis exñs federat. i. federe sacrificat. miserum iugulũ. i. collũ vel guttur. nate. i. filie agamẽnonis: ẽ₃. n. huguitionẽ iugulũ ẽ idẽ qđ guttur vel gutturis incisio.

¶ Fleuit amissos ithacus sodales.
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit immani poliphemus aluo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lachrymis rependit.

¶ Fleuit amissos. Hic ph̃ia ponit ẽm exẽplũ in quo declarat fortia acta ipsi⁹ vlixis itẽdẽs talẽ fabulã. vlixes rediẽs de bello troiano. x. ãnis errauit ĩ mari sustinẽs multa aduersa: tãdẽ casualiter vẽit ad antꝝ poliphemi qui erat maxim⁹ gigas hñs vnicũ oculũ in fronte. qui socios vlixis occidit ⁊ vorauit: super quo vlixes ꝯtristatus sustinuit vsq₃ quo ꝑdict⁹ gigas cibo repletus obdormiret. quo dormiente oculũ quẽ in fronte habuit eruit. qui euigilãs furibundus quesiuit vlixem: sed excecatus eũ inuenire nõ potuit. Dicit ergo in littera. Ithacus. i. vlixes ab ithaca regione vel ab auo suo ithaco sic dictus ille fleuit. i. defleuit amissos sodales quos ferus poliphemus recubans. i. morãs in vasto antro. idest magno. mersit immani aluo. i. magno ventre. sed tñ vlixes furibundus rependit. i. restituit. gaudiũ mestis lachrymis. i. suis tristitiis. ore idest facie poliphemi ceco. idest excecato.

¶ Herculem duri celebrant labores.
Ille centhauros domuit superbos.

¶ Herculẽ duri. ⁊c. Hic ponit aliud exẽplũ in quo describit acta herculis ⁊ labores eius qb⁹ fingit meruisse celum dicẽs. Duri labores assũpti. celebrant. i. celebrẽ reddunt herculẽ. Cui⁹ põit primũ laborẽ. s. domationẽ centhaurorũ dicẽs. Iste hercules domuit cẽthauros sũpbos qui eũ cõtẽpserũt. ¶ Ubi notãdũ q̇ cẽtauri monstra quedã dicta sũt ex medietate hoĩes ⁊ ex medietate thauri: quos poete fingũt genitos ex semie Ixionis qđ ꝓiecit in nubẽ. qua Juno circũdederat se fugiẽs a facie eius volẽtis cũ ea cõcubere. hos cẽthauros hercules domuit. Cũ. n. ꝯuenisset ad ludũ palestine in monte folor. Hercules cõgressus cuʒ eis ipsos vsq₃ ad effusionẽ sanguinis prostrauit.

¶ Abstulit seuo spolium leoni:

¶ Abstulit seuo spoliũ. Hic ponit scđum laborẽ herculis dicens. Hercules abstulit spoliũ. i. pellẽ seuo leõi. ¶ Ubi notandũ q̇ in silua Nemica fuit qdã leo crudelissimus q̇ homines totius regionis inuasit: quẽ aggressus hercules pro liberatione patrie ipsum interemit excorians ipsũ pellem pro spolio abstulit.

¶ Fixit ⁊ certis volucres sagittis.

¶ Fixit ⁊ certis volucres sagittis. Hic ponit tertium labores dicens. Hercules fixit volucres. idest arpias certis sa

gittis. ¶ Ubi notandum quod rex fini⁹ filios suos excecauit qui nouercā suam de stupro accusauerant ꝓpter quod in uidia deorū ipse est excecatus: ⁊ apposite sunt ei arpie. id est volucres virginei vultus. rapientes cibum de mensa eius quas hercules sagittis suis fixit ⁊ fugauit.

¶ Poma cernenti rapuit draconi.
Aureo leua grauior metallo.

¶ Poma cernenti rapuit draconi. Hic tangit quartū laborem dicēs. Hercules rapuit poma draconi cernenti. i. custodienti illa rapuit aureo metallo. idest cū claua aurea Hercules inq̄ factus grauior. i. fortior. leua. i. manu.
¶ Ubi notandū quod septem fuerūt filie athlantis habentes ortum aureum cū pomis aureis que draco custodiebat. Hercules autem supueniēs draconi poma aurea abstulit

¶ Cerberum traxit triplici cathena.

¶ Cerberum traxit triplici cathena. Hic ponit quintum laborem dicēs. Hercules cerberum. i. canem infernalē traxit ab inferis triplici cathena. ¶ Ubi notandum quod piritheus volens sibi desponsare reginam inferni. herculē ⁊ theseum ⁊ alteros viros fortes assumpsit quibus venientibus ad infernū: cerberus ianitor inferni ipos latratu suo i pediuit. Hercules autem ipsum tribus cathenis vinxit: vl' ſm alios ipsum traxit de inferno triplici cathena. quia dicitur habere tria capita canina triplici cathena vincta.

¶ Uictor imitem posuisse fertur
Pabulum seuis dominū quadrigis.

¶ Uictor immitem. Hic ponit sextum laborē dicens. Uictor. s. hercules fertur posuisse immitē dominū. s. diomedem in pabulum seuis quadrigis. i. equis quadrigam trahentibus. ¶ Ubi notandum quod diomedes fuit rex tracie. qui equos suos pauit humana carne. quem hercules interfectum dedit suis propriis equis deuorandum.

¶ Hydra combusto periit veneno.

¶ Hydra cōbusto periit. Hic ponit septimū laborem dicēs hydra. i. serpens periit combusto veneno suo. ¶ Ubi notādū quod in lerna palude fuit quidā serpēs habens plura capita quorum vno preciso succrescebant tria. quē hercules aggressus sagitando cum non videret se proficere collecta cōgerie lignorum ipsum cōbussit.

¶ Fronte turbatus achelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis.

¶ Fronte turbatus. hic ponit octauū laborē herculis. vbi sciendū quod cum hercules vellet deducere filiam cuiusdam regis que dicebat deianira fluui⁹ achelous quē debebat transire mutauit se in diuersas formas pugnādo cōtra herculem. cū autem vltimo mutasset se in speciē thauri. hercules ipso deiecto abstulit sibi vnū cornu. quod sacrificauit copie. idest dee fortune. propter quod achelous verecundia confusus fugit ⁊ in aquis latuit. vnde dicit in littera Achelous amnis. idest ille fluuius fronte turbatus propter ablationem cornu. ipse demersit in ripis ora pudibūda. q: latuit pre pudore in ripis.

¶ Strauit antheum libicis harenis.

¶ Strauit antheū li. hare. hic ponit nonū laborē dicens. hercules strauit. i. occidit antheū illū gigantē harenis libicis. i. harenis libie regionis. Ubi notādū quod antheus erat gigas de terra progenitus cuius erat talis virtus: quod si aliquādo ex fatigatione debilitaret tactu terre statiz recupabat vires. Qui cū exerceret magnā tyrannidē in libia aduenit hercules ⁊ cōgressus cum eo diu simul luctabant. Cum aūt antheus sentiret se debilitari sponte cecidit i terrā. ⁊ sic resūpsit vires: quod hercules cognoscēs ipsuz a terra eleuauit: ⁊ supra pectus suum ipsum tenendo oppressit quousq; spiritum exalaret.

¶ Cacus euandri satiauit iras.

¶ Cacus euandri satiauit iras. hic ponit decimū laborem. Ubi notandū quod cacus fuit monstrū euomēs ignē per os cui⁹ pater fuit vulcan⁹. manebat aūt cacus in monte auentino spoliās ⁊ occidēs homines ⁊ furto plurimū insistēs: cum aūt hercules veniret de hispania ducens secū multos boues. Cacus quosdā boues herculis furabat ⁊ traxit eos in antrū suū retrorsum p caudas ne furtum pateret: cū āt hercules quereret boues per mugitū vnius bouis peruenit ad antrū cachi. quo extracto ipz interfecit: cuius morte placata est ira euādri. quē idē cacus multū offenderat. vn̄ dic. Cac⁹ supple morte sua quā passus ē ab hercule. satiauit. i. cōpescuit iras euādri quē cacus multū offēderat.

¶ Quosq; pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit.

¶ Quosq; pressurus. Hic ponit vndecimū laborē hercul'. Ubi notādū quod in archadia erat quidā aper deuastans totā regionē: quē cū hercules agitaret: aper sibi insultās humeros herculis spuma maculauit. quē aprū tandem interfecit. vn̄ dicit. Setiger. i. aper gerens setas. notauit. i. maculauit humeros herculis. s. spuma vel saliua. quos hūeros altus orbis foret. i. erat pressurus. quia vt statim patebit. hercules humeris suis celum sustulit.

¶ Ultimus celum labor inreflexo
Sustulit collo. preciumq; rursus
Ultimi celum meruit laboris.

¶ Ultimus celū labor inreflexo. hic ponit duodecimum ⁊ vltimū laborē eius. vbi notandū quod athlas fingit fuisse qdā gigas supportās celū humeris suis. hic fatigatus rogauit herculem vt celū supportaret. quousq; ipse respiraret: quod ⁊ hercules fecit ⁊ p hoc celuz meruit. vnde dicit vltimus labor herculis fuit quod sustulit. i. supportauit celū collo inreflexo. i. inclinato. ⁊ rursus meruit celum tanq̄ preciū vltimi sui laboris.

¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis. superata tellus
Sydera donat.

Finit liber quartus.

¶ Ite nunc fortes ⁊c. Hic hortatur phylosophia ad predictorū fortiū virorū imitationē. d. Ite nūc fortes. resistētes aduersitatib⁹. ite illuc vbi ducit via celsa. i. ardua. magni herculis. que est via virtutum ⁊ via magni exempli ad aggrediendum fortia: ⁊ tunc inuehitur contra tardos ⁊ viciosos. d. Cur vos inertes. idest homines sine arte. sicut homines desidiosi. cur nudatis terga. i. dorsa vestra fugiendo labores ⁊ aduersa. nam tellus. i. terrena concupiscentia superata donat homini sydera. i. celum. quia superata terrena concupiscentia efficitur homo dignus celo quod est locus deorum ⁊ spirituum. Nā ſm aristotelē primo celi ⁊ mūdi. Oēs cū locū qui sursum est deo attribuūt ⁊ barbari ⁊ greci quicūq; putant deum esse. de quo loco dicit. Plato in fedrone. Uiri speculatiui viuētes ſm vitā contēplatiuā: celestes sedes recipiūt in quib⁹ felicitate deorum potiūtur: qua felicitate nos faciat participes Jesus christ⁹ q ē de⁹ sup oia benedictus in secula seculorum. Amen.

¶ Incipit liber quintus. Prosa prima.

Ixerat: orationisq; cursum ad alia quedam tractanda ⁊ expedienda vertebat. B. Tū ego. Recta quidem inquā exhortatio: tuaq; prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de prouidentia questionem pluribus aliis implicitaz esse dixisti re experior. Quero. n. an esse aliquid omnino: ⁊ quidnam esse casum arbitreris. p.

¶ Incipit

¶ Explicit liber quartus. Incipit quintus.

Iterat orationisqz cursum. Hic incipit quintus liber Boetii de cōsolatione philosophie cui⁹ h est pria prosa: in qua philosophia vult soluere q̄dam dubia suam determinationē cōsequētia de fato ꝛ ꝓuidētia: videt̄ eni ex dictis q̄ casus nō sit. q̄ si oīa sūt ꝓuisa ita q̄ nihil eueniat p̄ter ordinē ꝓuidētie diuine: vn̄ q̄ nihil casualiter eueniat. q̄ casus īportat euentū īopinatū. Itē videt̄ ex dictis q̄ liberū arbitriū nō sit. q̄ oīa dispo nunt̄ s̄m ordinē fatalis necessitatis. liberū aūt arbitrium necessitatē excludit. videt̄ ergo si ponit̄ prouidētia ꝛ fatuz q̄ oīno excludat̄ liberū arbitriū. Philosophia ergo in p̄senti libro inq̄rit vtrū casus sit ꝛ qd sit: ꝛ inq̄rit vtrū liberū arbitriū, supponendo argumēta quib⁹ liberū arbitrium cū ꝓuidētia diuīa nō videt̄ posse stare. post hoc ponit falsam solutionē quorūdā quā īprobat ꝛ ponit propriā quā rōnibus cōfirmat: ꝛ de eternitate determinat ꝛ alia plura sicut patebit. Et diuidit̄ iste liber in vndecim partes. quia sex sunt ꝓse ꝛ qnqz metra ei⁹: que partes ꝛ q̄ ipsis determinant patebūt in ꝓcessu libri. In pria ꝓsa determinat de casu. ꝛ prio boetius tāgit acta phie cōmendās eius exhortationē factam: ꝛ mouet questionē de casu. Secundo phia excusat se ab eius determiatione ꝛ boetius illā excusationē remouet. Tertio phia determinat de casu: secūda ibi. Tum illa festino. tertia ibi. Tum illo morē. Primo dicit philosophia dixerat hec p̄dicta: ꝛ vertebat cursū orationis. i. sermonis ad tractāda quedā alia atqz expediēda Tunc ego boetius inquā O phia recta ē tua exhortatio facta: ꝛ prorsus ē dignissima auctoritate. s̄z tu dudū dixisti serta ꝓsa q̄rti libri. q̄stionē de ꝓuidētia īplicitā. i. īplicatā eē pluribus aliis. s. questionib⁹ ego experior re. i. realiter. quero eni an arbitreris casū oīno aliqd esse supple in rerū natura: ꝛ quidnā arbitreris esse casū supple in rerum natura. ¶ Notandū p̄ hoc q̄ dicit boetius dixerat. innuit phiam iam expediuisse que ad sui speculationē spectabāt: ꝛ ita determinasse p̄ncipalē hui⁹ libri intētionē ꝛ phia vertebat cursū orationis. i. orationē currētē: q̄ oratio phie nō impediebat̄ ignorātia docētis: nec tarditate dicētis: hāc orationē vertebat ad quedā alia tractāda. que aūt fuerūt illa boetius nō exprimit. q̄ forsitā sua opinione min⁹ erāt desiderāda vel forsan q̄tū ad ꝓpositū extranea. Notādū q̄ dicit exhortatōes phie fuisse rectā. q̄ phia hortabat ad virtutes ꝛ ad cōtēptū fortuitoꝝ. talis aūt exhortatio que fit ad bonū ꝓsequendū ꝛ malū fugiendū recta est. ꝛ dicit exhortationē philosophie esse dignissimā auctoritate. q̄ qd̄ a sapiente dicit̄ auctoritate sapiētis dignū reputat̄.

¶ Tum illa festino inquit debitū ꝓmissionis absoluere: viamqz tibi quā patriā reuehāris aperire. Hec autē ꝛ si perutilia cognitu: tamē a propositi nostri tramite paulisp auersa sunt. Uerendum qz est ne deuiis fatigatus ad emetiēdū rectū iter sufficere nō possis. B. Ne id i q̄z prorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea q̄bus maxie delector agnoscere: sil' cū oē disputatiōis tue lat⁹ indubitata fide constiterit: nihil est quod de sequentibus ambigatur.

¶ Tum illa festino inq̄t. Hic phia excusat se de huius opinionis vel q̄stionis determinatiōe. Et boeti⁹ illā excusationē remouet dicēs. Phia inq̄t. Ego festino absoluere. i. pficere debitū ꝓmissiōis. ꝛ apire tibi viā qua reuehāris ad patriā. Hec āt q̄ tu queris de casu. ꝛ si p̄ omnis. sunt perutilia cognitu. i. cognitōe tamē paulisp auersa sūt a tramite. i. via nostri ꝓpositi ꝛ dicit paulisp. q̄ nō sunt totaliter auersa: s̄z aliquātulū elucidant p̄missa: ꝛ est verendū. i. timendū. ne tu fatigatus deuiis. i. questionib⁹ extraneis. nō possis sufficere ad emetiēdū. i. trāseūdū rectū iter. dic boeti⁹. O phia ne illud vereare. i. nō timeas q̄ hoc fuerit mihi loco q̄etis: agnoscere ea quib⁹ maxime delector. ꝛ cū oē latus. i. circūstātia tue disputatiōis mihi cōstiterit fide indubitata nihil ē q̄ ambigat̄ de seq̄ētib⁹. ¶ Notādū q̄ dicitq̄ via reuehāris patriā hic patriā vocat beatitudinē q̄̄ prius inuenire docuit. Illa aūt p̄ que homo peruenit ad ipsam sunt virtutes. de q̄b⁹ Boeti⁹ itēdebat agere nō in h libro. sed in vltimis libris musice sue agēdo de musica humana. intētionem autem suam non compleuit. quia a rege theodorico morte p̄uent⁹ fuit.

¶ Tum illa. Morem inq̄t geram tibi: simulqz sic exorsa est. Siquidē inquit aliquis euētū temerario motu: nullaqz cāꝝ cōnexiōe ꝓductū casū eē diffiniat: nihil oīno casū eē cōfirmo: ꝛ preter subiecte rei significationē inanē prorsus eē vocē decerno

¶ Tū illa morē inq̄t. Hic phia determinat de casu soluendo premissas causas ꝛ questiōes. Prio soluit primam an casus sit. secūdo secūdā. qd sit casus ibi. licet igit̄. Primo ostēdit qd significet̄ p̄ nomē casus. ponēdo opinionē quorūdā. Secūdo improbat illā opinionē ibi. Quis eni. Primo dicit. O boeti ego gerā tibi morē. i. cōformabo me voluntati tue. ꝛ sil' sic ē exorsa. i. sic icepit. si aliqs diffiniat quod nomē dicēs casū eē euētū ꝓductū motu temerario. i. īprouiso. ꝛ nulla cōnexiōe causaꝝ. Ego phia affirmo casū sic oīno nihil eē. ꝛ decerno. i. iudico vocē casus prorsus esse inanē. p̄ter significatiōes rei subiecte. sicut hec vox chimera inanis est. ¶ Notandū q̄ q̄nis questio si est precedit questionem qd est. s̄m q̄ questio qd est. q̄rit de q̄dditate rei. q̄ qd est rei nulli debet̄ nisi enti. tamē q̄stio qd est q̄rens de quo qd ē nois ē p̄ria cognitio. ꝛ ideo ex quo qd ē nois. oz scire de aliquo si est. ꝓpter hoc phia ad q̄rēdum de casu vtrū sit vel nō accipit quod qd est qd̄ significat̄ p̄ nomē. ꝛ dicit. Si aliq dicūt casū esse euentum temerariū sine omni causa productū ego video vocem casus esse inanem tanq̄̄ sibi nihil correspondeat in re.

¶ Quis eni coherente in ordinē cuncta deo: locus esse vllus temeritati reliquus potest.

¶ Quis enim coherente. Hic philosophia improbat opinionem istam ostendens casum nihil esse s̄m eam. secundo soluit questionem s̄m rei veritatem ibi. Aristoteles meus. Primo ponit vnam rationem. secundo aliam ibi. nā nihil. Antiqui dicebant q̄ casus est euentus temerarius. i. improuisus. Contra hoc arguit philosophia sic. Ubicūqz omnia sunt prouisa ibi nihil est temerarium. sed oia q̄ sūt ꝓuisa sunt a deo ergo inter ea que sunt nihil est temerariū. Hanc rōnē breuiter innuit in littera dicens. Quis enim locus vllus potest esse reliquus. i. relictus. temeritati. i. improuisioni. deo coherente cuncta in ordinem. s. p̄ uisum. q. d. nullus. ¶ Notandū q̄ omnia a deo sunt prouisa cuius ratio est. Quorūcūqz deus est causa omnia talia prouisa sunt a deo. sed deus est causa omnis entis. ergo omnia entia a deo sunt prouisa. Quod autem deus sit causa omnis entis pz. q̄ ab ipso dependet celū ꝛ tota nā. vt patet ex duodecimo methaphisice.

¶ Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est: cui nemo vnquā veterum refragatus est. Qūq̄z id illi nō de operāte p̄ncipio sed de materiali subiecto: hoc est oīuz de natura rōnū quasi quoddā iecerit fundamētū. At si nullis ex causis aliqd oriatur: id de nihilo ortū esse videt̄. Quod si hoc fieri nequit. nec casum quidē huiusmodi esse possibile est qualē paulo āte diffiniuimus. B. Quid igitur inquā nihil ne est quod vel casuz vel fortuitū iure appellari queat. An est aliqd: tāetsi vulgus lateat: cui vocabula ista conueniant. p.

¶ Nam nihil ex nihilo existere. Hic ponit aliam rationem ꝓbantē q casus nō pōt esse sine omni causa productus sicut dicebāt antiq. ⁊ arguit sic. Quod est ex nihilo nihil ē sed qđ ē ex nulla causa ex nihilo ē. ergo qđ ex nulla causa est nihil est. Sȝ ẜm antiquos casus ē ex nulla causa. qꝛ est productus sine omni cōnexione causaꝝ. ergo casus nihil ē vnde dicit in littera. Uera sniā est cui nemo vnq̄ȝ veterum refragatus est. i. ꝯtradixit. s. ex nihilo nihil. existere. q̄ȝq̄ȝ illi āntiqui illā propositionē ex nihilo nihil existere iecerint .i. posuerit quasi quoddā fundamētū nō de operante principio. scȝ de deo creatore. qꝛ ille ex nihilo aliqd fecit. sed intellexerunt hoc de materiali subiecto. i. de tota natura fūdata in materia. ⁊ exponit seipm̄ dicens. hoc est de natura omniū rationū. i. de materia que est subiectū formarum naturaliū. Sed si aliquid oriat̄ ex nullis causis. id videtur esse ortū ex nihilo. sed hoc fieri negt vt aliqd oriat̄ ex nihilo ergo nō est possibile casum esse hmōi. i. taleȝ qualē paulo ante diffiniuimus ẜm antiquos q sit euentus temerarius sine cōnexione causaꝝ. Quid ergo dicēdū ē de casu q̄rit boe. Est ne nihil in rerū natura quod iure queat. i. possit appellari casus vel fortuitū vel ē aliqd. tametsi pro q̄ȝuis. lateat vulgus cui ista vocabula conueniāt. ¶ Notandū q hec ꝓpositio ex nihilo nihil existere vera est in comꝑatione ad causam ꝑticularē. que in sua actione ꝓ̄supponit materiā tamē in cōparatiōe ad causā vniuersalē que ē causa totius entis non est vera. Unde dicim⁹ deum oīa creasse ex nihilo ⁊ fide tenem⁹. sed antiqui de isto modo productionis ꝑ creationē nō loquebant̄. sed prio mō. vn̄ aristoteles prio phisi. Impossibile est aliqd fieri ex his q̄ nō sūt de hac. n. opiniōe couenīūt oēs qui de natura sunt.

¶ Aristoteles meus id inquid in phisicis ⁊ breui ⁊ veri ꝓpinqua ratione definiuit. b. quonaꝫ in q̄ȝ modo. p. Quotiēs ait aliquid cuiuspiā rei gratia gerit̄ aliudq̄ȝ quibusdā de causis: q̄ꝫ quod intendebat̄ obtingit: casus vocat̄. Ut si quis colendi agri causa fodiens humū defossi auri pondus inueniat. Hoc igitur fortuito quidē credit̄ accidisse. verū nō de nihilo est. Nā ꝓprias causas hȝ q̄rū improuisus inopinatusq̄ȝ ꝯcursus casum videtur opatus. Nā nisi cultoꝛ agri humū foderet. insi eo loci pecuniam suam depositoꝛ obruisset: aurū non esset inuentuȝ.

¶ Aristoteles me⁹. id iquit in phisicis. Hic pħia soluit questionē de casu ⁊ prio oñdit eā eē solutā ab aristotele ⁊ ostēdit modū eius. scđo declarat q licet casus nō habeat causas ꝑ se: hȝ tn̄ causas ꝑ accn̄s ibi. He sunt igit̄. Primo dicit aristoteles meus. idest doctrina mea nutritus ⁊ deditus definiuit casū in phisicis. i. in secūdo phisicoꝝ breui ratione ⁊ ꝓpinq̄ veri. i. veritati ꝯ̄rit Boetius. Quonā i quā mō. dicit philosophia. Quotiēs aliqd gerit̄. i. fit grā cuiuspiā rei. i. alicui⁹ rei ⁊ aliud obtingit quibusdā de causis quā qđ itēdebat̄ illud vocatur casus. vt si aliqs cā colēdi agri fodiēs humū iueniat pōdus auri defossū: hec inuētio auri credit̄ fortuitu. i. a casu accidisse verū ꝓ sed. talis euētus casualis nō ē de nihilo. i. de nulla causa. sicut dicebat diffinitio antiquoꝝ. nā euēt⁹ casualis. hȝ ꝓprias cās. quarū cōcursus inopinatus ⁊ iprouisus supple ab eo qui aliqd fecit causa alteri⁹ rei. vr̄ opat⁹ eē casū. nisi. n. cultoꝛ agri foderet humū que sup. fossio est vna causa inuentionis auri. ⁊ nisi eo loci. i. loco depositoꝛ obruisset. i. abscōdisset pecuniā suā: que est alia causa iuētionis auri: aurū nō eēt inuētū. ¶ Notandū q casus ẜm arist. est qn̄ aliquid fit ꝓpter aliquē finē: vt fossio agri propter seminationē: si aliqd aliud euenit ex quibusdā causis preter hoc quod itēdebat̄ hoc est casus: vt inuētio thesauri casualis est q̄ nō itēdebat̄ a fossore agri. ex quo ꝑȝ q inuentio thesauri est casualis: nō iō q nō ē ꝓuisa a deo sed qꝛ nō ē ꝓuisa ab homine ⁊ ita casus. nihil ē quo ad deū: sȝ est aliqd quo ad hoieȝ ꝑter cui⁹ itētionem ⁊ ꝓuisionē euenit.

¶ He sūt igit̄ fortuiti cāe cōpendii: qđ ex obuiis sibi ⁊ cōfluētibus causis: nō ex gerētis intētiōe ꝓuenit. Neq̄ȝ. n. vel qui auꝝ obruit vel q agrum exercuit. vt ea pecunia repiret̄ itendit. sȝ vt dixi quod ille obruit. nunc fodisse conuenit atq̄ȝ concurrit.

¶ He sunt igit̄. Hic oñdit philosophia q lȝ casus habeat cās non tn̄ hȝ cās ꝑ se. sed per accidēs dicens. he igit̄ sunt cāe fortuiti compendii. i. fortuiti euentus quod fortuitum cōpendiū ꝓuenit ex causis obuiis ⁊ cōfluentib⁹. nō ex intētione gerentis. nō enim ille qui aurū obruit uel qui agruȝ exercuit. i. fodit intendit ut ea pecūia reperiret̄: sȝ vt dixi ꝑter gerentis intentionem euenit hunc fodere quā ille obruit pecuniā. ⁊ cōcurrit supple inuentio pecunie. ¶ Notādū q cā efficiēs non agit nisi moueat̄ a fine. finis aūt nō mouet nisi ẜm q ē in intentione ⁊ ideo respectu illius effectus qui est in intentione agens est causa ꝑ se: sed si aliqd cōtingat in actione preter intētioneȝ agentis illius agēs est causa per accidens ⁊ sic casus: quia contingit preter intētionē agētis: nō hȝ cāȝ agētē ꝑ se sȝ per accidens.

¶ Licet igitur difinire casum esse inopinatum. vt ex cōfluentibus causis in his que ob aliquid gerūtur: euentū. Concurrere vero atq̄ȝ confluere causas facit ordo ille ineuitabili ꝯnexione procedēs: qui de prouidētie fonte descendēs cūcta suis locis temporibusq̄ȝ disponit.

¶ Licet igit̄ definire. Hic philosophia soluit secūdā q̄stionē ostendēdo quid sit casus. Cōcludit ergo diffinitionem eius ex iam dictis. di. Licet igit̄ definire casum esse euentum inopinatū ex causis confluentibus in his q̄ gerūt̄ ob aliqd aliud. Tūc oñdit quō effect⁹ causalis cadit sub ordine ꝓuidētie. dictū est. n. q casus prouenit ex causis cōfluētibus. Qđ aūt cause confluant hoc prouenit ex ordine prouidētie. vnde dicit. Cās vō cōcurrere ⁊ confluere facit iste ordo supple fatalis procedēs ineuitabili cōnexione. s. causaꝝ. qui descendēs supple ordo de fonte prouidentie cuncta disponit suis tpib⁹ ⁊ locis. ¶ Notandum q diffinitio casus est bona. quia per eā casus distinguitur ab aliis. ꝑ hoc qđ dicit̄. casus est euētus inopinatus excluditur effectus necessario eueniēs. velut frequēter sicut solē oriri vł hoiem nasci cū. 5. digitis in vna manu. Talia enim non eueniūt casualiter ⁊ inopinate. ꝑ hoc quod dicitur ex confluentibus causis. excludit̄ casus primo modo dictus. qui ẜm antiquos ponebat̄ produci ex nulla cōnexione causarū per hoc aūt qđ dicit̄ i his que gerūt̄ ob aliqd aliud per hoc excluditur a casu causalitas per se. casus enim ⁊ fortuna sūt cause ꝑ accidēs. ⁊ fiunt preter intētionē agētis.

¶ Metrum primum quinti libri.

Rupis achemenie scopulis vbi versa sequentum
Pectoribus figit spicla pugna fugax
Tigris ⁊ eufrates vno sese fonte resoluūnt
Et mox abiunctis dissociātur aquis.
Si coeant: cursumq̄ȝ iteꝝ reuocentur in vnum:
Confluat alterni quod trahit vnda vadi.
Conueniant puppes: ⁊ vulsi flumine trunci.
Mixtaq̄ȝ fortuitos implicet vnda modos.
Quos tamen ipsa vagos terre decliuia casus
Gurgitis ⁊ lapsi defluus ordo regit.
Sicq̄ȝ permissis fluitare videtur habenis.

Fors patitur

Fors patitur frenos. ipsaqꝫ lege meat.

¶ Metrum primum quinti libri.

Upis achemēie scopulis. Istud est primū isti us qnti qđ dr̄ metrū elegaicū. ⁊ primū metrū est dactilicū exametrū. secundū est trochaicuȝ pēthametrū. vel dactilicū penthametruȝ. In quo pħia ōndit quōmō euētus casualis se hȝ ad ꝓuidētiā diuinā. Est aūt materia exēpli. ꝙ tigris ⁊ eufrates sūt duo fluii ab eodē fonte procedētes: qui postea abinuicem diuidunt. ⁊ si iteꝝ cōcurrāt necesse est naues ⁊ alia q̄ ꝑ ista flumina deferūtur cōcurrere. q quidē cōcursus ꝓuenit inqꝫtum regunt decursu istoꝝ fluuioꝝ. ⁊ tñ est preter intentionem istoꝝ qui regūt naues eodē mō cōcursus causaꝝ casualis. Q̄uis sit preter intētionē ipsoꝝ agentiū. tñ cōcurūt ꝫ defluxum ordinis fatalis ex regimine diuine prouidentie: ⁊ Q̄uis nobis ignorantibus ordinē diuine prouidentie videat aliquid casuale et fortuitū. tamen in compatione ad deū omnia sunt ordinata ⁊ prouisa. vñ dicit in littera: Tigris. ⁊ eufrates resoluūt se vno fonte scopulis. i. ex cōcauitatibus rupis achemenie. i. mōtis parthie. vbi. scilȝ in parthia fugax pugna versa spicula. i. sagittas figit pectoribus sequentū. est. n. consuetudo ꝑthorum ꝙ fugiendo pugnāt sagittando a tergo cōtra insequētes. ⁊ mox. i. paruuȝ post spaciū tigris ⁊ eufrates dissocianẗ abiūctis aqs sup. aliis ⁊ si dicti fluuii iteꝝ coeant. i. cōueniant. ⁊ reuocenẗ in vnū cursuȝ cōfluant. i. oȝ confluere. illud qđ vnda alterni vadi. i. vtriusqꝫ flumis. trahit. i. secū ducit ⁊ ꝯueniant pupes ⁊ trūci. vulsi. i. eradicati. flumine. i. ꝑ flumen. et vnda mixta. i. confluens. implicet. i. implcabit fortuitos modos. qꝛ vnda faciet concurrere fortuitu naues et truncos. quos tñ vagos casus. i. casuales euentus. regit ipsa decliuia terre. s. depressio terre dans viā fluuio. ⁊ defluus ordo lapsi gurgitis. i. currētis aque regit illos vagos cursus ⁊ ita ē đ euētu casuali respectu prouidentie vñ dicit. fors. i. casus vel fortuna que videẗ fluitare ꝑmissis ha. i. sine regine. illa ꝑatiẗ fre. i. regimia ⁊ meat. i. transit ipsa le. i. ꝑ ipaȝ legē diuine prouidētie. ¶ Nota ꝙ scribitur in genesi. Tigris ⁊ eufrates sunt flumina quoꝝ ortus est in ꝑadiso. Sed hiero. auctoritate Salustii dicit. ꝙ ortus tigris ⁊ eufrates demonstratur in armenia. i. in partia. cui videtur boe. ꝯsentire. Beatus autē august. sup genesim ad litterā istā contrarietatem concordat dicens. Illud cōtingit in istis fluminibus quod in aliis expimur. s. ꝙ aliqñ absorbenẗ a terra ⁊ iteꝝ oriūtur: ⁊ qꝛ hoc sepe potest cōtingere. ideo de ortu ipsoꝝ fluuiorum diuersa possunt dici. Q ñ. n. moyses dicit in geñ. ꝙ oriūtur in ꝑadiso potest intelligi de prima origine eoꝝ sed qđ dicit ab aliis ꝙ alias oriāẗ potest. intelligi de ortu eoꝝ secundario. ¶ Notandū ꝙ ꝑthia est regio quedā que alio noīe dicit achemenia vnde dicunẗ homines ꝑthi. qui vincūt hostes suos fugiendo. sagittas a tergo mittendo. ⁊ sic amor vincēdus est fugiēdo. vñ poeta dixit qua spē matris cedit victoria ꝑthis. cipris ea ꝑte simili quoqꝫ vincitur arte cipris. i. venus que colebaẗ in cipro. ⁊ paup. hen. ꝓscribas igiẗ gladiis ⁊ fustibꝰ ipm sup. amorem. ⁊ fugiendo. fuga. quē fuga sola fugat.

¶ Prosa secunda libri quinti.

Nimaduerto inquā: idqꝫ vti tu dicis ita esse consentio. sed in hac herentium sibi serie causarum est ne vlla nostri arbitrii libertas: an ipsos quoqꝫ humanoꝝ motus animoꝝ fatalis cathena cōstringit: p. Est inquit Neqꝫ enim fuerit vlla rationalis nā quin eideȝ libertas assit arbitrii. naȝ qđ ratione vti nāliter potest: id habet iudiciuȝ quo quodqꝫ discernat ꝑ se: igitur fugienda optandaue dinoscit. quod vō quis optandū iudicat eē: petit. Refugit vō quod existimat esse fugiendum.

¶ Prosa secunda quinti libri.

Nimaduerto inqꝫ. Hic incipit prosa scđa huius quinti in qua incipit determinare de ꝯuenientia liberi arbitrii ad prouidentiā diuinā. et prio q̄rit an liberū arbitriū possit stare cū ꝓuidentia diuina: ⁊ pħia probat liberū arbitriū eē. scđo ostendit quō diuersificaẗ in diuersis: ⁊ tertio ōndit actus liberi arbitrii cadere sub prouidētia diuina: scđa ibi. Sed hāc tertia ibi. Que tñ. Primo dicit. Animaduerto inquā. i. cognosco. quō casus stat cū prouidentia ⁊ ita consentio sic dixisti. ⁊ querit boeciꝰ. Est ne vlla libertas arbitrii in hac serie causaꝝ sibi herentiū. an fatalis cathena. i. fatal' necessitas constringit motus. i. affectus humanoꝝ aioꝝ. Tunc pħia probat liberū arbitriū eē dicēs. Libertas arbitrii est nō obstante predicta ꝯnexione causaꝝ. neqꝫ enim fuerit. i. esse poterit vlla rationalis natura quin libertas arbitrii eidem assit. ⁊ accipiẗ hic rationalis natura large ꝓ omni eo qđ habet cognitionem intellectiuā. probat autem ꝙ oī nature rationali insit libeꝝ arbitriū dicens. Illud qđ potest naturaliter vti ratione: id hȝ iudicium quo discernat vnūqđqꝫ. igiẗ ꝑ se dinoscit. i. discernit fugienda et optanda. quod autē quis iudicat optandū id petit. i. prosequiẗ ⁊ refugit illud quod estimat fugiendum.

¶ Quare quibus inest ratio: ipsis etiam inest volendi nolendiqꝫ libertas.

¶ Quare quibꝰ inest ratio. illis inest libertas volendi ⁊ nolendi. potest ergo sic ratio formari. Omne quod potest vti ratione habet iudiciū cognoscendi fugienda ⁊ optanda: ȝ quod quisqꝫ iudicat optandū prosequiẗ. ⁊ qđ iudicat fugiendū. hoc refugit. ergo oē qđ pōt vti ratione hȝ libertatē volendi ⁊ nolendi. ¶ Notandū ꝙ dicit illud quod vtitur ratione hȝ iudicium quo discernat vnūquodqꝫ. hoc dicit ad differentiam iudicii nālis. qđ est in brutis. quo non iudicaẗ vnūquodqꝫ agendū sed aliqđ ꝑticulare. sicut ouis non iudicat de quolibet fugiendo. sed tātū de lupo. ⁊ apes non habēt industriā ad faciendū aliqđ opus. nisi ad fauos mellis. ȝ iudiciū rōis est de quibuslibet q̄ agunẗ. ¶ Notandū ꝙ dicit qđ habens rōnis iudiciū per se iudicat prosequendum vel fugiendū. ȝ eni bruta quodāmodo cognoscāt fugienda vel prosequēda. non tñ per se: quia non sunt causa iudicii. Homo autem non solū cognoscit finē ⁊ ordinata in finē. ȝ cognoscit ea vniuersaliter ꝑ modū collationis et per modū syllogisticū ēt homo suū iudiciū iudicat. et discernit quia intellectus est virtus conuersa supra se.

¶ Sed hanc non in omnibus equā esse constituo Nam supernis diuinisqꝫ substantiis ⁊ perspicax iudicium ⁊ incorrupta voluntas. ⁊ efficax optatoꝝ presto est potestas. Humanas vō animas liberiores quidem esse necesse est: cum se i mentis diuine speculatione conseruant: minus vero cū dilabūntur ad corpora: minusqꝫ etiam cum terrenis artubus colligantur: extrema vero est seruitūs: cum viciis dedite rōnis ꝓprie possessiōe ceciderint. Nam vbi oculos a summe luce veritatis ad inferiora ⁊ tenebrosa deiecerint. mox inscitie nube caligāẗ. ꝑniciosis turbāẗ affectibus. Quibus accedēdo ꝯsentiēdoqꝫ quā iuerere sibi adiuuant seruitutem: ⁊ sunt quodammodo propria libertate captiue.

¶ Sed hanc non in oībus. Hic ostendit pħia quō liberum arbitriū diuersificaẗ in diuersis. scȝ in angelis et hoībus dicens. Hanc. s. libertatē arbitrii non constituo esse equā. i. equalē in omnibus. qꝛ maior ē i substantiis diuinis q̄ȝ

in hominib⁹. Nam supnis ꝛ diuinis substantiis inest per ſpicax iudicium.i.infallibile iudiciū. ꝛ inest eis icorrupta voluntas.idest inflexibilis ad malum. ꝛ in eis est presto. idest parata.efficax potestas optatorum.qꝛ non est in eis impedimentū executiōis. animas vō humanas necesse est esse liberiores.quando conseruant se in speculatione diui ne mentis.minus vō libere sunt cuꝫ dilabuntur ad corpo ra.i.ad curam rerum corpalium: ꝛ adhuc minus libere sūt cum colligantur terrenis artubus.i.affectibus.quib⁹ mi nus resistere possunt passionibus insurgentib⁹. Extrema vō.i.maxima est seruitus animaꝝ. quando dedite viciis ceciderint a possessione proprie rationis.qua regi.i.dirigi deberent in agendo. Naꝫ vbi.i.postqꝫ anime deiecerint oculos rationis.ꝛ intellectus a luce summe veritatis. ad inferiora et tenebrosa.i.ad terrēa et carnalia.mox caligāt idest obscurant nube inscitie.i.ignorantie: ꝛ turbant pni ciosis.affectibus.i.passionib⁹.quib⁹accedēdo et consētiē do adiuuant.i.augmentant seruitutē.quā sibi inuexere.i. induxerunt et anime viciosoꝝ sunt quodāmodo captiue ꝓ pria libertate: ¶ Notādū ꝙ liberum arbitriū est libertas iudicandi ꝛ exequēdi res. Uel ſm boetiū sup primo piar menias.liberū arbitriū est de voluntate iudicium animi nullo extrinseco aut violenter cogente aut violēter impe diente:nullo cogente ad faciendū qđ displicet nullo impe diente ne fiat qđ placet. ¶ Notandū ꝙ liberū abitriū in duobus consistit in libertate iudicandi. ꝛ in libertate exe quendi iudicata.primū scꝫ libertatē iudicandi ipedit igno rantia sed libertatē exequendi impedit impotētia executio nis ꝛ corruptio voluntatis. Quandoqꝫ enim possumus perficere:tamen voluntate corrupta vicio non perficim⁹. In substantiis aūt separatis non est ignorantia iudicandi nec impotentia perficiendi:nec corruptio volūtatis. ergo in eis est maxima libertas arbitrii. Intelligentie enī in nul lo falluntur.ergo habent pspicax iudiciuꝫ ꝛ nunqꝫ volūt nisi bonū.ergo in eis est incorrupta voluntas ꝛ possunt pficere quicqd desiderant ergo in eis est efficax potestas optatorum. ¶ Notādū ꝙ quidam dixerūt fuisse de inten tione platonis animas humanas sil'cē creatas in celo. ꝛ postea descēdere in corpa.ꝛ in eis detineri tanqꝫ in vincu lis.ſm illos gradus libertatis aiarū humanaꝝ quas pōit in littera sic distinguuntur.s.ꝙ cū sint in celo create in cō templatione diuine mentis sunt maxime libere.cum autē desiderio corporū incipiūt descendere ad corpus sunt mi nus libere. cū āt iam sunt colligate corpibus adhuc sunt minus libere.sed minima libertas est in eis quando sub duntur viciis.ista tamen expositio non tenet scđm verita tem.ideo aliter exponit ꝙ illas animas necesse est eē libe riores que cōtemplationi diuine inseruiūt ut anime vir tuosoꝝ ꝛ contemplatiuoꝝ quoꝝ conuersatio in celis est.il le autem sunt minus libere q̄ dilabūtur ad corpa.i.que de scendūt ad curā rerū tempalium.sicut sunt practici q ne gociantur circa bona tempalia ad cōmunem vtilitatē dis pēsanda.adhuc minus libere sūt anie q̄ terrenis artubus colligantur.i.q̄ descendūt ad curandū propriū corpus et ad propriā vtilitatē.minime āt libere sūt que subdite vicii s rationem amittūt.viciosus non vnius tantū dñi est seru⁹ sed tot dñoꝝ quot vicioꝝ ſm beatū augustinum.

¶ Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciens ꝓuidētie cernit ītuitus.ꝛ suis q̄qꝫ meritis prede stinata disponit:omnia videt ꝛ omnia audit.

¶ Que tamē ille. Hic ostendit phia quod actus liberi arbi trii cadunt sub prouidentia diuina.qꝛ ꝑꝑ hoc ꝙ diuina cognitio se extendit ad omnia dicens. Que oia dicta quo ad diuersos gradus libertatis ꝛ quo ad omnes actus in de prouenientes.cernit ille intuitus prouidentie diuine cū cta prospiciens.ꝛ queqꝫ ꝑdestinata disponit suis meritis reddēdo bonis bona ꝛ malis mala.ꝛ hoc confirmat au ctoritate greca q̄ sonat in latino. Omnia videt deus ꝛ oia audit vel ſm alios sonat deus illustrat oia clarius qꝫ sol.

¶ Notandum ꝙ lꝫ diuina prouidentia ab eterno oīa ꝑ ſpexit.non tñ ꝑꝑ hoc necessitat liberꝫ arbitrium ad facien dum bonū vel malum qꝛ ſm aristot.3.eth. Homo est do minus suaꝝ opationū a pricipio vsqꝫ ad fineꝫ.ꝛ ergo ſm merita operationū liberi arbitrii recipit penam vel ꝑmiū.

¶ Metrum secundum quinti libri.

Puro clarum lumine phebum
Melliflui canit oris homerus.
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma perrumpere luce
Haud sic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terre mole resistunt.
Non nox atris nubibus obstat
Que sint.que fuerint: veniantqꝫ
Uno mentis cernit inictu.
Quem quia respicit omnia solus
Uerum possis dicere solem.

¶ Metrum secundum.quinti.libri.

Puro clarū lumine phebū: Istud ē metrū scđꝫ hui⁹ quinti qđ dicit archiloicū ab inuentore dactilicū a pede ꝑdominante.in quo phia cō mendat excellentiam diuine cognitionis.i cō patione ad solē materialem dicens. Homerus oris melli flui.i.dulcis eloquētie canit.i.describit phebū.i.solē cla ruꝫ puro lumine.forsitan enī homerus fecit librū de clari tate solis.q.s.sol nō valet ꝑrumpere.i.penetrare.intima viscera.i.ꝑfunda terre et pellagi.i.maris. Infirma.i.de bili.luce radioꝝ.haud sic.i.nō sic hꝫ se cōditor magni or bis.s.deus:sꝫ ipse sua cognitiōe penetrat oia cuꝫ nihil pos sit ipm latere. huic.s.conditori tuenti.i.respicienti cuncta ex alto.scꝫ celo.terre sibi resistunt nulla mole.i.magnitudi ne sicut obsistūt radiis solis.nec etiā nox obscura obstat si bi atris nubibus imo in vno ictu mētis.i.in vnico men tali intuitu.cernit que sunt q̄tum ad ꝑñtia que fuerūt q̄ tum ad ꝑterita.que vēiunt q̄tum ad futura quē.s.ꝯdito rem.qꝛ respicit oia sol⁹.tu possis.dicere verū solē. ¶ No tandum lꝫ deus oia cognoscēdo ꝑuideat etiā illa q̄ fiunt ex libero arbitrio: voluit tamen quasdā creaturas esse libe ri arbitrii qꝛ hoc magis decet diuinā bonitatem.sic eniꝫ meli⁹ et nobilius est regnuꝫ in quo non tantū seruit regi a seruis sed etiam a liberis.qꝫ vbi tantū seruit a seruis. Sic meli⁹ erit regnū dei et decentius ex hoc ꝙ sunt alique crea ture libere seruientes.sicut homo et angelus:quā si essent sole creature seruiliter operantes:cuiusmodi sunt omnes creature preter hominem et angelum.que ex determinatō ne nature necessitant ad sua opera.

¶ Prosa tertia quinti libri.

Tum ego. En inq̄ difficiliori rursus am biguitate cōfūdoꝛ.p. Quenā iqt ista ē iā.n.qbus pturbare cōiecto. B.

¶ Prosa tertia quinti libri.

Tum ego. En inqꝫ. Hic incipit tertia ꝓsa hui⁹ q̄nti in qua boeti⁹obiicit.cōtra ꝑdicta: ondēs nō posse sil'stare ꝓuidētiā et liberū arbitrium Et prio ꝑmittit ꝙ dicta possunt habere dubitatione secū do ponit rōnē dubitationis ibi. Nimiū inqꝫ. ꝑrio dicit Tū.ꝑ tūc finitis ꝑdictis. Ego boetius inqꝫ. O philoso phia rursus ego cōfundoꝛ. difficiliori ambiguitate. Et q̄ rit philosophia quenā ē ista ambiguitas.iā.n.cōiecto. i. iudico.quibus tu pturbare.i.pturbaris. ¶ Notādū ꝙ cō iectare ē ex aliqb⁹signis aliquid putare.ꝛ sic philosophia coniectat per locū a cōiter accidentibus dubitationeꝫ boe

tii.quia

tii. q2 cōiter quicūq3 loquebantur de prouidentia ⁊ libero arbitrio dubitant de compassibilitate eorum.

¶ Nimium inq3 aduersari ac repugnare videtur prenoscere vniuersa deum: ⁊ eē vllum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus: neq3 falli vllo modo potest: euenire necesse est quod prouidentia futurum esse preuiderit. Quare si ab eterno: non facta hominū modo: sed etiā consilia volūtatesq3 p̄noscit: nulla erit arbitrii libertas: Neq3 enim vel factum aliud vllum vel que libet existere poterit voluntas: nisi quam nescia falli prouidentia diuina p̄senserit. naz si aliorsuz q̄ prouisa sunt detorqueri valent: non iaz erit futuri firma p̄sentia: sed opinio potius incerta. qd̄ de deo nephas credere iudico.

¶ Nimiū inq3. Hic boetius exprimit suā dubitationē ostēdens prouidentiā ⁊ liberum arbitriū eē incōpassibilia. primo facit hoc. secundo excludit quasdam vias quibus aliq conabant̄ defēdere. prouidentiā ibi. Quid igit̄. Ad p̄bandum ergo icōpassibilitatē p̄dictoꝝ pōit tres rōes. scd̄a ibi Ad hec. tertia ibi. Postremo p̄io ponit primā rationē. secundo excludit quandā solutionē ei⁹. ibi. Neq3. n. Primo modo dicit. Nimiū videt̄ aduersari ⁊ repugnare deum prenoscere vniuersa. ⁊ esse vllū libertatis arbitriū. Quod autem ista repugnāt: probat. nā si deus prospicit cūcta. neq3 vllo modo falli pōt. necesse est euenire illud quod p̄uidētia p̄uiderit esse futurū. qd̄ si nō eueniret falleret̄ p̄uidētia. Quare si ab eterno nō mō. idest non tantū facta hoim sed etiam consilia et voluntates p̄noscit. nulla erit libertas arbitrii. sed omnia euenirēt de necessitate. Q̄ d̄ aūt deus sua prouidentia omnia precognoscat declarat. Neq3. n. poterit existere aliquod factuz vel aliqua volūtas nisi quā presenserit. i. presciuerit p̄uidentia diuina. nescia. i. nō potens falli nec possunt aliter euenire q̄3 preuisa sunt. nam si valent detorqueri aliorsum. s. ut aliter eueniāt q̄3 preuisa sunt. non erit iam firma prescientia dei sed potius erit incerta opinio. quod iudico nephas credere de deo. ¶ Notandum q̄ ex littera sic format̄ ratio. Illa que prouident̄ infallibiliter de necessitate eueniūt sed oia prouidēt̄ a deo infallibiliter ergo omnia de necessitate eueniūt. ⁊ sic perit libertas arbitrii. ¶ Notandū q̄ scientia dei nō est opinio q2 opinio est eoruz que sic ⁊ aliter se possunt habere. ex primo posteriorum. scientia autem est eorum que non possūt se aliter h̄re ergo scientia dei non est dicenda opinio.

¶ Neq3 enim illam probo rationem: qua se q̄daz credunt hunc questionis noduz posse dissoluere Aiunt enim non ideo quid esse euenturuz quoniā id prouidentia futuꝝ esse prospexerit: sed ecōtrario potius: quoniam quod futurorum est id diuinam prouidentiam latere non possit. Eoq3 modo necessarium est hoc in contrariam relabi partem. neq3 enim necesse est contingere que preuidentur: sed necesse est que futura sunt prouideri.

¶ Neq3 enim illā probo rationem. Hic p̄hia excludit quādam responsionem que posset dari ad predictam rationez Et primo ponit eā. secundo eā excludit ibi Quasi v̄o. Primo dicit. Neq3 enim probo. i. approbo illaz rationē. i. responsionē qua quidā credūt se posse dissoluere nodum. i. difficultatem questionis. Aiunt enim non ideo q̄d eē vēturum. q̄m prouidentia p̄spexerit illud esse futurū. i. vēturum. sed potius econtrario. i. econuerso. q̄m qd̄ futurum est: illud non possit latere prouidentiam diuinam quasi dicat. euentus rei est causa prescientie. ⁊ non econuerso. ⁊ id̄o ex euētu debet concludi necessitas prescientie non econuerso. s̄m eos. Et isto modo necessarium est. hoc sc3 quod cōcluditur de euentu relabi in cōtrariā partez. s. ut quod cōcluditur de euētu. hoc cōcludatur de p̄scientia. Neq3 eni necesse est contingere que prouident̄ s̄m eos. sed que futura sunt necesse ē prouideri. ¶ Notandū q̄ prior ratio p̄tendebat q̄ oia futura de necessitate eueniant. q2 deus futura infallibiliter preuidet. responsio autē quorundā dicit contrarium. Dicit enim non id̄o q2 deus p̄uidet futura necessario eueniūt: sed q2 ventura sunt id̄o deus ea preuidet.

¶ Quasi v̄o que cuiusq3 rei causa sit prescientia: ne futuroꝝ necessitas sit: an futurorū necessitas cā preuidentie laboret̄. Ac non illud demonstrare nitamur quoquo mō se habeat ordo causaꝝ: necessariū eē euētum prescitaꝝ reꝝ: et si prescientia futuris reb⁹ eueniēdi necessitatē n̄ videatur inferre. Et eni si q̄spiam sedeat: opionem q̄ eū sedere coniectat veram eē necesse ē. Atq3 ecōuerso rursus si de quopiā vera sit opinio q̄m sedet eū sedere necesse est. In vtroq3 igit̄ necessitas inest in hoc quidē sedendi. at v̄o in altero veritatis. s3 non idcirco quisq3 sedet: q̄m vera est opinio: sed hec potius vera est: q̄m quēpiam sedere p̄cessit. Ita cū3 causa veritatis ex altera parte procedat inest t̄n cōmunis in vtroq3 necessitas Similia d̄ prouidētia futurisq3 rebus rōcinari patet. nam etiam si idcirco quoniam futura sunt prouident̄. non v̄o ideo quoniā prouidentur eueniunt. nihilominus t̄n a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire necesse est quod ad perimendā arbitrii libertatē solum satis est.

¶ Quasi v̄o. Hic excludit istam responsionē dicens. Ista responsio procedit quasi laboraret̄ querendo cui⁹ rei cā sit p̄sciētia. vtrū sit causa necessitatis futuroꝝ: vel vtrū necessitas futuroꝝ sit causa p̄uidentie. sed nos nitamur. i. laboremus hoc demonstrare. s. necessariū esse euentū reꝝ p̄scitarū quoquo mō. i. quocūq3 modo se habeat ordo cāꝝ Etsi p̄ q̄3uis. p̄scientia non videat̄ inferre necessitatē eueniendi reb⁹ futuris. Quod declarat in exēplo dicens. Si aliquis sedeat: necesse est opinionem eē verā q̄ cōiectat eū sedere. ⁊ econuerso si de aliquo vera sit opinio quia sedet necesse est eū sedere. igit̄ in vtroq3. s. in opinione ⁊ sedente est necessitas. in hoc. s. in sedente est necessitas sedendi. i alтero. s. in opinione est necessitas veritatis: sed non iccirco quisq3 sedet supple causaliter. q̄m vera est opinio. quia veritas opinionis non est causa sessionis. sed hec. s. opinio potius est vera. q̄m precessit quēpiam. i. aliquem sedere. ⁊ ita cum causa veritatis ex altera p̄te procedat. tamē in vtroq3 est communis necessitas. et eodē mō contingit arguere de p̄uidētia et de his que prouidēter. vnde dicit. p3. i. māifestū est. rōcinari de p̄uidētia et de rebus futuris. Nam etsi pro q̄3uis iccirco prouidētur: quoniā futura sunt. nō tam̄ ideo eueniūt quoniā p̄uidētur nihilomin⁹ tamē necesse ē a deo vel vētura prouideri: vel p̄uisa euenire. ita q̄ vtriq3 parti inest necessitas q̄3uis alteri⁹ causalitas. quod solū satis est. i. sufficit ad p̄imendam libertatem arbitrii. ¶ Notandū q̄ respōsio ista quā innuit in literra videt̄ fuisse ipsius Origenis. qui supra epistolā ad Ro. sic dicit. Non p̄ pterea aliquid erit. q2 illud deus scit futurū: sed q2 futurū est ideo scit̄ a deo anteq̄3 fiat. Quod tamē potest intelligi dupliciter. vno mō q̄ euentus rei sit causa prescientie s̄m rationem consequētie. ⁊ sic respōsio est vera. Alio mō potest intelligi q̄ euētus rei sit causa prescientie s̄m existētiā. ⁊ sic

est falsa. et hoc modo iprobat hic a boetio. Primo ergo ōndit boetius q̄ ista rñsio non est ad ꝓpositū. scd̄o ōndit q̄ non includit veritatem ibi. Jam vero.

¶ Jam vō q̄ꝫ preposterū est ut eterne prescientie temporalium rerum euentus causa eē dicatur. Quid est autem aliud arbitrari. ideo deum futura qm̄ sunt euentura ꝓuidere: q̄ꝫ putare q̄ olim acciderunt causam summe illius esse ꝓuidentie

¶ Jam vō. Hic pħia ōndit q̄ ista respōsio includit falsitatem. q2 ponit q̄ aliquod temporale sit causa eterni. dicūt enim q̄ res future sint causa ꝓuisionis eterne vnde dicit. Jam vō preposterum est. i. ꝑuersum est. ut euentus rerū tempalium dicat̄ esse causa eterne p̄scientie. qd̄ dicitur in ista respōsione. vnde subdit. Quid est aliud arbitrari. deū ideo ꝓuidere futura qm̄ sunt euētura. q̄ꝫ putare que oliꝫ acciderunt. s. ipsa futura esse causaꝫ summe prouidētie. q. d. nihil est aliud dicere. ¶ Notandū q̄ nullum tempale est causa eterni sed potius econuerso. Indignius enim non est cā dignioris. eo q̄ causa dignior est effectu. tempale āt indignius est eterno: sic corruptibile icorruptibili. ergo. ꝛc̄

¶ Ad hec sicuti cum quid esse scio idipsuꝫ esse necesse est: ita cū qd futurū noui. idip̄ꝫ futurū eē necesse ē: sic fit igit̄ ut euēt9 p̄scite rei neq̄at euitari.

¶ Ad hec sicuti cū quid esse scio. Hic ponit scd̄am responsionem ad probandū scd̄am conclusioneꝫ dicens. Ad hec supple p̄dicta addenda est hec ratio. sicuti cū scio esse qd. i. aliqd. necesse est idipsum esse: ita cū noui quid futurum necesse est idip̄m esse futuꝝ. sic igitur fit. idest contingit. ut euentus rei prescite nequeat euitari. ¶ Notandū q̄ ratio sic p̄t formari. sicut se habet scientia respectu scibilis p̄ntis. sic prescientia respectu effect9 futuri. ſꝫ cū scio i p̄nti aliquid esse: necesse est ip̄m esse: ergo cum p̄scitur aliquid futurū esse. necesse ē ip̄m futurū eē. sed de9 prescit oīa futura. g°. necessario euēiūt: ꝛ sic iteꝝ tollit̄ libtas arbitrii.

¶ Postremo si quid aliqs aliorsuꝫ q̄ꝫ se se res hꝫ existimet: id non mō sciētia nō est: sed est opinio fallax ab scie veritate lōge diuersa. Quare si qd ita futurum est ut eius certus ac necessarius non sit euentus: id euenturum esse presciri qui poterit. Sicut eniꝫ scientia ipsa impermixta est falsitati. ita id quod ab ea concipit̄ esse aliter q̄ꝫ concipitur nequit. Ea nāqꝫ causa est cur mēdacio scientia careat. q̄ se ita rem quamqꝫ habere necesse est: vti eā sese habere scientia comprehendit.

¶ Postremo si qd aliquis. Hic ponit tertiā rōem ad idē dicens. Si qs existimet aliqd esse aliorsum. i. aliter q̄ꝫ res se habet. illud non modo. i. nō tantū non est scientia: sed ē fallax opinio longe diuersa a veritate sciētie. quare si aliquid ita futurū est. vt eius euētus non sit certus ꝛ necessarius. quō illd̄ poterit presciri euentuꝝ. q. d. nullo mō. Cuius rōm assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impmixta falsitati. sic illud qd̄ concipit̄ ab ea non potest aliter eē q̄ꝫ concipit̄. q2 si posset aliter se habere: tūc scientia posset eē falsa. vñ subdit: ista est causa quare scientia careat mendacio. q2 necesse est vnamquāqꝫ rem ita se habere: sicut sciētia comprehendit eam sese habere. ¶ Notanduꝫ q̄ ratio quam intendit est ista. Quicūqꝫ existimat rem aliter esse q̄ꝫ est: eius existimatio est falsa ꝛ non est scientia: sed fallax opinio. ergo si deus prescit aliquod futurū esse. ꝛ si ipsuꝫ non necessario euēit sicut presciuit prescientia dei non erit scientia sed fallax opinio. ergo futura a deo preuisa necessario eueniunt. ꝛ sic perit liberum arbitrium.

¶ Quid igitur. Quonammodo deus hec incerta futura agnoscit. Nam si ineuitabiliter euentura censet que etiam non euenire possibile est: fallitur. quod sentire non modo nephas est: sed ēt voce ꝓferre: At si ita vti sūt: ita ea futura eē decernit: ut eq̄ vel fieri ea vl' ñ fieri posse cognoscat q̄ est hec prescientia que nihil certum: nihil stabile cōprehendit: aut qd hoc refert vaticinio illo ridiculo tiresie: qcquid dicā aut erit aut nō. qd ēt diuia ꝓuidentia humana opiniōe prestiterit: si vti homies incerta iudicat quoꝝ ē incert9 euēt9.

¶ Quid igitur. Hic pħia improbat modos quibus aliq nitunt̄ saluare prouidentiā. ꝛ p2io querit quō possit saluari prouidentia diuina. improbādo duos modos qbus aliq conabant̄ ip̄am saluare. Secundo ponit tertium modum similiter ip̄m improbādo. secunda ibi. Qd̄ si apud. Primo dicit. Quid igit̄ dicemus. quonāmō dici pōt q̄ deus prenoscit hec futura incerta. Primus mod9 est. ut dicat̄ deū ea q̄ prouidet iudicare ifallibiliter quāuis possint nō euenire. sed id est incōueniens. q2 tūc falleret̄ sua ꝓuidentia. vñ dicit. Naꝫ si deus censet. i. iudicet euenire infallibiliter q̄ etiam possibile est non euenire. fallit̄ sup. deus. qd̄ nō mō. i. nō tātū nephas ē sentire de deo. sed etiā nephas est voce ꝓferre. Secūdus modus est ut dicat̄ deum prouidere futura indeterminate sicut sunt futura. sed isto modo ꝓuidentia dei non est certa vnde dicit. Si deus decernit ista futura esse que prouident̄ indeterminate sicut sunt vt. s. cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel non fieri. q̄ est ista p̄scia q̄ nihil certū nihil stabile. ꝯp̄hēdit. q. d. talis prouidentia nulla est. ꝛ quid hec prescientia refert. i. differt ab illo vaticinio ridiculoso. Tiresie. q dicebat. qcqd dicā hoc erit vel non erit. Quid etiā. i. in quo diuia ꝓuidentia p̄stiterit. i. preualebit humana opinione. si iudicat incerta sicut homines ea quoꝝ euentus est incertus. q. d. in nullo differt. ¶ Notandum q̄ cū tiresia vidisset duos serpentes. simul coire proiecto baculo ipsos separauit abinuicem ꝛ mutatus fuit in mulieren. Post septimū iterum serpentes coeuntes baculo sepauit. ꝛ mutatus fuit in virum. Cum autem orta fuisset dissensio inter iouem et iunonem an maior esset delectatio in coitu viri q̄ꝫ mulieris. Electus fuit tiresia in iudicem q expertus erat sorteꝫ vtriusqꝫ sexus. Cum autem diceret maiorē eē delectationeꝫ mulieris. Juno cōmota excecauit ipsum. Jupiter aūt sui misertus in recōpensam amissi visus dedit sibi spiritū vaticinandi. Fuit autem hec sua vaticinatio. quicqd dicaꝫ erit vel non erit. Si ergo deus nō aliter p̄sciret futura indeterminata. nisi quia erunt vel non erunt non differt sua prescientia a prescientia tiresie quod est ridiculosum.

¶ Qd̄ si apud illū reꝝ oīum certissimū fōtē nihil īcerti eē potest certus eorum est euentus que futura firmiter ille p̄scierit. Quare nulla ē hūanis consiliis actionibusqꝫ libertas: quas diuina mēs sine falsitatis errore cuncta ꝓspiciēs ad vnum alligat ꝛ constringit euentum.

¶ Qd̄ si apud illū rerum. Hic ponit tertium modū conātiū saluare prouidentiā. Et est ut ponamus omnia euēire de necessitate et auferamus liberum arbitriuꝫ Prio ergo ponit istū modū. secūdo ostendit que incōuenientia sequātur ad ip̄m ibi. Quo semel. Prio ergo cōcludit istum modū dicēs. Qd̄ si apud illum certissimum fōtē omniū rerum nihil pōt esse incerti. certus est euētus eorum que ipse firmiter presciuerit futura. quare nulla erit libertas humāis cōsiliis ꝛ actiōibus. quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta prospiciens alligat et constringit ad vnū euētū ¶ Notandū q̄ nulla mutatio cadit circa fontē omniū rerū quia cognitio eius non potest esse incerta. etiam si eēt icerta esset ip̄fecta ꝛ diminuta. si ergo est certa respectu futurorum

rorum

roꝝ. necesse ē ut oia futura p̄scita a deo necessario eueniāt.

¶ Quo semel recepto quantus occasus humanarum rerum cōsequaꝛ liquet. Frustra enim bōis malisq̄ premia penene opponuntur. que nullus meruit liber ac voluntarius motus animoruz: Idq̄ omnium videbiꝛ iniquissimū qđ nūc equissimū iudicaꝛ: vel puniri improbos vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit volūtas: sed futuri cogat certa necessitas: nec vicia igiꝛ nec virtutes quicquā fuerint. sed oium meritoruz potius mixta atq̄ indiscreta confusio

¶ Quo semel recepto. Hic ponit incōueniētia que sequuntur si auferaꝛ liberū arbitriū. Et primo ostendit q̄ incōuenientia sequūtur ex p̄te hominū. secūdo que ex p̄te dei. tertio que ex parte ꝯiunctiōis hominū ad deū. scđa ibi. Quo nihil. tertia. ibi. Igitur nec sperandi. Incōuenientia ex p̄te hominū sunt. si non sit liberum arbitrium frustra ꝓponūtur hominis pene vel premia. ⁊ iniuste puniunꝛ mali et p̄miantꝛ boni. nec erūt vicia nec virtutes in homibus. sicut nec in aliis que agunt necessitate nature ⁊ nō libertate animi. vnde dicit. Quo semel recepto. idest. posito. s. ut negeꝛ liberū arbitriū. liquet. i. manifestū est quantus occasus. i. quanta destructio humanarum rerum cōsequaꝛ. frustra enim proponuntur bonis premia et malis pene. ita statuta ⁊ leges humane erunt inutiles que penas ⁊ premia statuūt que nullus motus animoꝝ liber ac voluntarius meruit ⁊ illud videbitur iniquissimū omniū qđ nūc iudicaꝛ equissimū. s. puniri improbos ⁊ remunerari probos. quos ad alterutrum. idest ad probitatē vel improbitatē nō mittit ꝓpria volūtas. sȝ cogit certa necessitas futuri: igiꝛ virtutes ⁊ vicia non fuerit quicq̄. sed potius erit mixta et indiscreta confusio oim meritorū. scȝ bonorū ⁊ maloꝝ. ¶ Nota q̄ omnes virtutes ⁊ vicia oriūtur ex libera electione boni ⁊ mali. ⁊ simililiter punitio et remuneratio fiunt ꝑꝑ liberam actionē boni vel mali. Si ergo tolliꝛ libertas arbritrii nō erit libera electio. nec libera actio bona vel mala: ⁊ ꝑ cōsequēs nulla erit virtus ⁊ nullū viciū. ⁊ iniuste malꝰ punietur cū ex necessitate malū opereꝛ et iniuste bonus premiabiꝛ cū ex necessitate opeꝛ bonū qđ est absurduȝ dicere

¶ Quoq̄ nihil sceleratius excogitari potest. cum ex prouidentia reruȝ ois ordo ducatur: nihilq̄ liceat consiliis humanis: fit ut vicia queq̄ nostra ad bonorum oim referantur auctorem.

¶ Quoq̄ nihil sceleratius. Hic ostendit incōueniens qđ sequiꝛ ex parte dei scȝ q̄ deꝰ erit auctor malorū. vñ dicit. Cum ois ordo rerum ducaꝛ ex prouidētia diuīa. ⁊ si nihil liceat libere fieri ex hūanis ꝯsiliis. fit. i. sequiꝛ vt vicia nostra referanꝛ ad auctorē omniū. sup. deū quo nihil sceleratius excogitari potest. q̄z deū dicere auctorē maloꝝ qđ tamen necessarium est ablata libertate. ¶ Notandū q̄ defectus in operatione qui defectus nō ē in potestate rei ut entetur necessario est ab agente ⁊ a producēte. Si ergo actio volūtatis nostre non est libera: defectus actiōis ꝺm voluntatem reduceꝛ in deum ⁊ sic deus erit causa defectuū nostrorum quod est absurdum.

¶ Igiꝛ nec sperandi aliquid nec deprecandi vlla ratio est. Quid enim vel speret quisq̄ vel etiam depreceꝛ quando optanda oia indeflexa series cō nectit. aufereꝛ igiꝛ vnicū illū inter homines deū q̄ cōmertiū: sperandi. s. ⁊ deprecandi. Siquidē iuste humilitatis precio inestimabilem vicē diuine gratie promeremur. qui solus modꝰ est: quo cuz deo colloq homines posse videātur: illiq̄ inaccesse luci prius quoq̄ q̄ impetrent ipsa supplicādi ratione coniungi. que si recepta futuroꝝ necessitate nihil viriū habere credātur: quid erit quo summo illi rerum principi cōnecti atq̄ adherere possimus? Quare necesse erit humanū genus vti pauloante cantabas dissaeptuȝ atq̄ disiunctū suo fonte fatiscere.

¶ Igiꝛ nec sperandi. aliqd. Hic ponit incōuenientia que sequuntur ex cōiunctione hominis ad deum. q̄ tollereꝛ actꝰ deprecandi ⁊ actus sperādi: quibꝰ maxie cōiungimur deo vnde dicit. Igiꝛ si tolliꝛ liberū arbitrium: nec vlla ratio ē sperandi aliqd nec deprecandi inter deū ut hoies. Quid enim quisq̄ dep̄cetur vel speret. si series indeflexa cōnectit omnia optanda. q. d. frustra fieret vtrūq̄. igiꝛ aufereꝛ illud vnicū cōmertium. s. sperandi ⁊ dep̄cādi inter deum et homies. vocat autem spem ⁊ deprecationē cōmertium. q̄ istis mercamur omnia beneficia. vnde subdit. siquidem p̄cio iuste humilitatis nos homies promeremur inestimabilem. vicem. i. retributionem diuine gratie qui modꝰ deprecandi solus est quo homines videanꝛ posse colloq cū deo ⁊ cōiungi inaccesse. i. inaccessibili luci sub. deo priusq̄ homines impetrent quod petūt. prius enim p̄ces porrigimꝰ q̄ effectum petitionis cōsequamur. que. s. spes et dep̄catio. si nihil credantur habere virium. recepta. i. cōcessa necessitate futuroꝝ. qd erit quo cōiungi possimꝰ illi summo principio rerū. q. d. nihil. q̄re necesse erit genus humanū dissaeptū. i. disiunctū suo fonte. i. a suo principio supple a deo fatiscere. i. deficere. vti pauloante cantabas in sexto metro quarti libri. ¶ Notandū q̄ actus deprecandi spectat ad intellectū. ⁊ ē oratio ꝺm Jo. dama. ascensus intellectus ad deū vel in deū. quo quidē actu insinuamus deo indigentiam nostram: nō q̄ deo ꝑ insinuationem nostrā aliqd innotescat qđ priꝰ ignorauerit. sȝ ut nos ipsa insinuatione vtendo consideremus in his eē recurrēdū ad diuinū auxilium. Actus autem sperandi pertinet ad voluntatem quia eiꝰ obiectū est bonū futurum. ꝑ istum actum adheremus deo tanq̄ perfecto principio bonitatis: innitētes eiꝰ auxilio ad consequēdū bonū quo indigemus. sed si huiusmōi bonum necessario eueniret uel impossibile esset euēire vterq̄ actus tā deprecandi quā sperandi esset inutilis.

¶ Metrum tertium libri quinti.

Quenam discors federa rerum
q Causa resoluit: quis tanta deus
Veris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constent
Eadem nolunt mixta iugari.
An nulla est discordia veris:
Semperq̄ sibi certa coherent.
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

¶ Metrum tertium quinti libri.

Quenam discors federa rerū. Hic incipit tertiū q metrū huiꝰ quinti qđ dꝛ adonicū: vel ꝺm alios archilogicū ab inuentore. dactilicū a pede p̄dominātē. in quo facit exclamationē super incōpassibilitate que apparet inter prouidentiā ⁊ liberū arbitriū. Et primo querit quare sint incōpassibilia cū per se considerata sint cōpassibilia. scđo pōit responsionē ad hoc. tertio cōtra responsionē obiicit. quarto obiectionem soluit. scđa ibi. An nulla. tertia ibi. Sed cur tanto. quarta ibi. Aut cum mentem. Primo dicit. Quenaȝ discors cā resoluit. i. separat federa. i. concordias rerum. scȝ diuine prouidentie. ⁊ liberi arbitrii. ne cōpatianꝛ se simul. aut quis deus tanta bel

la statuit duobus veris vt singula vera que carptim. idest sigillatim vel diuisim accepta. constent. idest permanent. eadem tamen mixta. i. coniuncta nolunt iugari. i. copulari. seinuicē compatiēdo. Tunc ponit responsionē dicens. Q d istis duobus verif. s. prouidētie et libero arbitrio nulla est discordia. sed apparentia discordie prouenit ex debilitate nostri intellect⁹. vñ dicit. An est nota solutiōis: nulla est discordia veris. semper certa coherent sibi. sed mēs nostra obruta. idest oppressa. membris cecis. idest cecantibus animā illa nequit igne. i. splendore. oppressi luminis sc3 intellectus noscere tenues. i: subtiles. nexus. idest coniunctiones rerum que videntur discordare. C Notandu3 si cōsideremus prouidentiam diuinā p se: possibile est ea3 esse. si considerem⁹ liberum arbitriū per se. etiam possibile est eū esse ut p3 ex dictis. Sed si considerem⁹ vtrūq3 sil' tūc videnē incompassibilia sicut patet ex rationibus superioribus. sm veritatem autem bene se compatiuntur. sed nobis non apparet. quia intellectus noster oppressus mole corporis non potest se eleuare in huiusmodi cognitionē Nā sm sapientem. Corpus qd corrūpitur aggrauat animam. ⁊ terrena habitatio opprimit sensū multa cogitantē

C Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas.
Scit ne quod appetit anxia nosse:
Sed quis nota scire laborat.
Et si nescit. quid ceca petit.
Quis enim quicq̄ nescius optet.
Aut quis valeat nescita sequi.
Quo ue inueniat: quis repertam
Queat ignarrus noscere formam:

C Sed cur tāto flagrat amore. Hic philosophia obiicit cōtra solutionē. Si eni3 aīa ignorat istas subtiles cōiunctiones: vnde est q desiderat eas scire: cu3 nihil ignotū possit desiderari. vnde dicit. Sed cur aīa flagrat. i. ardet. tanto amore. i. desiderio. repire notas tectas. idest notificatiōes latentes. veri idest veritatis. Scit ne mens illud quod ipsa anxia. idest sollicita appetit nosse. q. d. non. q2 nullus appetit scire illud quod scit. ⁊ hoc est quod dicit. Quis laborat scire nota. q. d. nullus. oportet igit̄ vt̄e q nesciat. ⁊ tunc sequitur aliud incōueniēs. s. q aīa desideret illud qd nescit. vnde dicit. Si nescit illud quod petit. qd petit. idest desiderat. mens ceca. i. ignorans. Q uis enim nescius optet quicq̄. Q uis enim valeat. i. possit. seq nescita. aut quis nescius possit noscere quo inueniat sup. illud quod q̄rit ⁊ quis ignarus. i. nescius queat. idest possit noscere formam repertā. q. d. nullus. C Notandū q dictū est in respōsione q aīa ignorat compassibilitatē prouidentie et liberi arbitrii. sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic Nullus appetit scire quod scit. Si anima desiderat scire aliqd. vel ignorat illud vel scit. Si scit. ergo non desiderat ipm scire. q2 nullus appetit scire quod scit. cum oīs appetitus sit ratione carentie. Si autem ignorat illud qd desiderat. quomō ignotū desideraē cum voluntas non querat incognitū ideo si ignorat nunq̄ cognoscet. Q uis enim ignotū inueniet. Si enim paterfamilias quereret seruum fugitiuū quē ignoraret posset sibi multotiēs occurrere q ipm nō iueniret sic dicit Linconiensis sup p̄io posterioꝝ

C An cum mentem cerneret altam.
Pariter summam ⁊ singula norat
Nunc membrorum condita nube.
Non in totum est oblita sui.
Summāq3 tenet, singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit:
Neutro est habitū. nam neq3 nouit.
Nec penitus tamen omnia nescit.
Sed quam retinens meminit sūmam
Consulit: alte visa retractans.
Ut seruatis queat oblitas addere partes.

C An cum mentē cerneret altam. Hic soluit obiectionem. Ubi notandū q plato posuit animas esse in celo creatas ⁊ habere cognitionem omniū perfectam. sed per lapsum ad corpora eam obliuisci cognitionem reꝝ in particulari ⁊ retinere eam in vniuersali. ⁊ postea per exercitiū recupare cognitionem reru3 in pticulari vnde dicit sic. An est nota solutionis: cu3 aīa cerneret. idest specularet. altā mentē idest pfundam mentē dei. ipsa pariter. i. simul norat. i. nouerat summā. idest vniuersalem cognitionē. ⁊ singula. i. singularem cognitionem rerū. sed nūc ipsa condita. i. tecta nube membrorū. nō ē oblita sui in totū. i. totaliter. sed ipsa tenet summā. i. cognitionē vniuersalem reru3. perdēs singula. i. singularem cognitionem igit̄ quisq3 requirit. i. inuestigat cognoscere vera. talis est neutro habitu sup. ut pfecte cognoscat vel q omnino ignoret vnde dicit. Nā neq3 nouit. s. in speciali ⁊ perfecte illud qd querit. nec penitus nescit omnia. sed ipse meminit. i. in memoria habet. sūmam. idest vniuersalem cognitione3. quam retinēs consulit supple actuali consideratione retractans. i. reuocans p studium alte. i. subtiliter. visa. idest prius in speciali cognita. ut ipsa queat addere oblitas partes ptibus seruatis supple in memoria. C Notandū q secundu3 istam viam platonis solueret ratio prius tacta vel aīa scit quod desiderat. vel nescit. Dico q nescit i speciali ⁊ in ppria forma s3 scit in vniuersali. Et cum dicit̄ nullus desiderat notū: verum est sicut notū in vniuersali. tamen desiderat ipm ut est ignotum in speciali. Et cum dicit̄ si ignorat nūq̄ inueniet. verum est si ignorat tam in generali q̄ in speciali ⁊ si ignorat in potentia ⁊ in actu. si tamen scit in potentia ⁊ in vniuersali. ⁊ ignorat actu ⁊ in propria forma. potest. ip3 inuenire ⁊ addiscere.

Prosa quarta libri quinti.

TUm illa. vetus inquit hec est de prouidentia querela: a Marco tullio cum diuinationem distribuit vehementer agitata. tibiq3 ipsi res diu prorsus multūq3 quesita: sed haud quaq̄ ab vllo vestru3 hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est: q humane ratiocinationis motus ad diuine prescientie simplicitate3 nō potest admoueri. Que si vllo mō cogitari queat nihil prorsus relinquetur ambigui. Quod ita demum patefacere atq3 expedire temptabo si prius ea quibus moueris expediero.

C Prosa quarta quinti libri.

TUm illa vetus inquit Hec est quarta prosa huius quinti. in qua philosophia incipit dissoluere questionem de passibilitate pudentie et liberi arbitrii Et primo tangit difficultatem huius questionis ⁊ causam difficultatis: ⁊ tāgit modū procedendi circa ei⁹ solutionē. scdo dissoluit eā ibi. Q uero. n. Primo dicit. Hec q̄rela. i. q̄stio hec de pudētia est vet⁹ et est vehementer agitata. idest pertractata a Marco tullio. cum distribuit. idest diuidit. diuinationem. idest in libro diuinationū vbi diuidit diuinationem in suas species non solum hoc sed tibiipsi est res multum diu quesita. S3 haud quaq̄. idest. non alicubi. ab vllo vestrū satis diligenter. ⁊ firmiter expedita cuius caliginis. idest difficultatis causa est q motus. idest actus humane rationis. non potest admoueri. idest applicari ad simplicitatem diuine prouidentie que si vllo modo excogitari queat nihil relinqueē prorsus ambigui. qd. s. rationem ⁊ causam difficultatis. ita

tatis. ita demum patefacere et expedire temptabo si prius expediero. idest declarauero. ea quibus tu moueris. ¶ Notandum ꝙ questio de prouidentia diuina ⁊ libero arbitrio est omnium questionū difficillima. de qua multi antiquorum dubitabant. ⁊ nonnulli modernoruꝫ propter eius difficultatem lapsi sunt. tū tullius in libro diuinationum ꝑtractans non valuit dissoluere eius difficultatem. negans penitus prouidentiam ⁊ prescientiam futurorum a deo in predicto libro diuinationum.

¶ Quero enim cur illam soluentium rationē minus efficacem putes: que quia prescientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat nihil impediri prescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis nisi ꝙ ea que presciuntur non euenire non possunt Si igitur prenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem quod tu etiam pauloante fatebare. quid est ꝙ voluntarii exitus ad certū rerū cogant̃ euentū: Et eni positionis gratia ut quid consequatur aduertas. statuamus nullam esse prescientiam. Num igitur: q̃tuꝫ ad hoc attinet. que ex arbitrio eueniunt ad necessitateꝫ coguntur. B. Minime. P. Statuamus iterum esse. sed nihil rebus necessitatis iniungere: manebit ut opinor eadem uoluntatis integra atqꝫ absoluta libertas.

¶ Quero enim cur illam soluentium rationem minus efficacem putes. ⁊c. Hic philosophia accedit ad solutionem questionis. primo discutit motiua boetii. secundo soluit dubitationem siue questionem ibi. Quoniam igitur. Circa primum sciendum. ꝙ duo fuerunt motiua boetii principalia circa hanc questionem. Primum quia videtur necessarium si deus preuide. futura ꝙ necessario eueniant. Secundum motiuum. ꝙ futura quoruꝫ euentus est incertus sicut sunt futura contingentia non possunt a deo certa preuideri. Primo ergo pertractat primum motiuum. secundo secundum ibi. Sed hoc inquis. Primo ostendit ꝙ si deus preuidet futura non propter hoc necessario eueniunt. Secundo mouet dubitationem ibi. Sed quifieri potest. Primo ostendit ꝙ ex ꝑscientia dei non infert̃ necessitas libero arbitrio. Secundo ostendit ꝙ prescientia dei non sit signum necessitatis futurorum ibi. Sed prescientia Circa primum sciendum. ꝙ prius improbauit quandam responsionem. qua quidam nitebantur impedire rationem ostendentem non esse liberum arbitrium ꝓꝑ prescientiam diuinam. quam responsionem hic resumit ostendens eam aliquo modo esse bonam. q꞉ sufficienter impedit intentionem aduersarii. Nam aduersarius. ex nullo alio probat necessitatem futurorum: nisi quia sunt prescita a deo cum igit̃ ex responsione habeat̃ ꝙ prescientia nullaꝫ causalitatem habet super futura. videt̃ sufficienter ostēsuꝫ eē ꝙ ea que procedunt ex libero arbitrio nō sunt necessaria. Primo ergo ponit istam responsionem resumendo eius solutionem dicens: Quero enim cur istam rationem soluentiuꝫ putes minus esse efficacem. que putat libertatem arbitrii non impediri a prescientia: quia existimat prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. Q̄d autem per istam responsionem impediatur illatio necessitatis futurorum patet ex hoc q꞉ tu non trahis aliunde argumētum necessitatis futurorum nisi ꝙ ea que presciūtur non possunt non euenire. Si igit̃ prenotio. i. prescientia futurorum. nullaꝫ adiicit. idest imponit necessitatem rebus futuris. ut dicit responsio. ⁊ tu etiam fatebare pauloante q̄d est. i. quid eē poterit. ꝙ voluntarii exitus cogāt̃ ad certum euentū. ⁊ ita per istam responsionem excluditur necessitas futurorum ⁊ manifestat se in exemplo dicens. Ut aduertas quid cōsequatur gratia positiōis. i. exempli. statuam⁹ idest ponamus ꝑ impossibille nullā esse ꝑscientiam futurorum. igit̃ hoc. posito q̃tū ad hoc. idest q̃tum ad istam illationem. qua ex prescientia concluditur necessitas futurorum. ea que eueniunt ex arbitrio coguntur ne ad necessitatem. dicit boetius. Minime. ⁊ philosophia statuamus iterum esse prouidentiam: sed nihil necessitatis iniugere rebus futuris manebit ut opinor eadeꝫ libertas voluntatis integra ⁊ absoluta ab omni necessitate. ¶ Notandum ꝙ prior solutio improbata fuit bona ⁊ mala in hoc fuit bōa quia posuit prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. Dixit enim. Ideo futura eueniunt non quia de⁹ ea preuidet. Sed in hoc fuit mala. quia posuit futura esse causam prescientie dei. Dixit enim quia futura sunt ideo deus ea preuidet. patet ergo ex respōsione antiquoꝝ ꝙ ꝑ̄scientia non est causa necessitatis rebus futuris.

¶ Sed prescientia inquies tametsi futuris eueniēdi necessitas non est. signum tamen est necessario eā esse ventura. hoc igitur modo etiam si precognitio non fuisset: necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum tantū quid sit ostendit. non vero efficit quod designat. Quare demonstrandum prius est non nihil ex necessitate contingere. vt prenotionem signum esse huius necessitatis appareat. Alioquin si hec nulla est nec illa quidem eius rei signum poterit esse que non est.

¶ Sed prescientia inquies tametsi futuris eueniendi necessitas non est. ⁊c. Hic ostendit philosophia ꝙ prescientia diuina non sit signum necessitatis rebus futuris. Secundo ostendit ꝙ modus probandi ex signo non est efficax. ibi. Iam vero. Primo dicit. Tu inquies. i. dicere poteris. et si pro q̃tuis prescientia non est necessitas eueniendi rebus futuris tamen est signuꝫ ea necessario esse ventura. et ita ex ꝑsciētia potest inferri necessitas futuroꝝ tanq̃ ex signo. Hoc igit̃ mō ponendo prescientiā esse signuꝫ necessitatis futuroꝝ cōstaret exitus idest euentus futurorum eē necessarios. etiam si non fuisset precognitio. quod probat ex natura signi dicens. Omne namqꝫ signum tm̄ ostendit quid sit. i. manifestat illud cuius est signum. sed non efficit quod designat: quare vt prenotionem. i. prouidentiam appareat esse signum necessitatis futurorum demonstrandum erat. prius nihil contingere non ex necessitate. i. oia euenire necessario. alioquin si hec necessitas futuroruꝫ nulla est nec illa prescientia poterit esse signum eius rei que n̄ est. ⁊ ita non valet hic arguere necessitatem futurorum ex prescientia tanquam ex signo. ¶ Notandum ꝙ signum n̄ est causa eius cuius est signum. Sed tantum manifestat signatum esse. vt circulus non est causa venditionis vini: sꝫ tantum est signuꝫ venditionis. Si ergo prescientia esset signum necessitatis futurorum. presupponeret futura esse necessaria et sic ad ostendendum prescientiam esse signum necessitatis futurorum oporteret prius ostendere futura necessario esse futura: anteq̃ prescientia esset signuꝫ necessitatis futurorum. alias prescientia esset signum alicuius rei que non est. quod est absurdum.

¶ Iam vero probationem firma ratione subnixā constat non ex signis neqꝫ petitis extrinsec⁹ argumentis: sed conuenientibus necessariisqꝫ causis esse ducendam.

¶ Iam vero probationem firma ratione subnixam constat non ex si. ⁊c. Hic ostendit modum probandi ex signo non esse efficacem. ⁊ dicit. Constat. i. manifestum est. rationem subnixam. i. firmatam demonstratione. eam non esse di-

cendam ex signis neqꝫ ex argumentis extrinsecus petitis.
idest acceptis. sed firma ratio ducenda est ex conuenienti
bus. idest ex ꝓpriis ⁊ necessariis causis. Cū ergo predicta
ratio processerit ex signo non est efficax ⁊ demonstratiua.
cum sit a posteriori. demonstratio autē que est probatio
nuꝫ ipsa est a priori cuꝫ sit ex causis per se immediatis prio
ribus ⁊ notioribus ⁊ pro tanto etiam demonstratio est
syllogismus faciens scire efficax ad probandum ex primo
posteriorum.

¶ Sed qui fieri. potest vt ea non proueniant que
futura esse prouidentur. Quasi vero nos ea que
prouidentia futura esse prenoscit: non euentura
credamus. Ac non illud potius arbitremur licet
eueniant. nihil tamen vt euenirent sui natura ne
cessitatis habuisse: ꝙ hinc facile perpendas lice
bit: Plura enim duꝫ fiunt subiecta oculis intue
mur. vt ea que in quadrigis moderandis atqꝫ fle
ctendis facere spectantur aurige: atqꝫ ad hunc
modum ⁊ cetera. Num igitur quicꝙ illorum ita
fieri necessitas vlla compellitur. B. Minime.
P. Frustra enim esset artis effectus: si oia coa
cta mouerentur. Que igitur cuꝫ fiunt carent exi
stendi necessitate: eadem priusꝙ fiant sine ne
cessitate futura sunt. Quare sunt quedam euen
tura quorum exitus ab omni necessitate absolut⁹
sit. Nam illud quidem nullum arbitror esse di
cturū: ꝙ que nunc fiunt: priusꝙ fierent euentura
non fuerint. Hec etiam igitur precognita libe
ros habent euentus. nam sicut scientia presen
tium rerum nihil his que fiunt: ita prescientia fu
turorum nihil his que ventura sunt necessitatis
importat.

¶ Sed qui fieri potest ut ea non proueniant que futura eē
prouidētur. ⁊c. Hic philosophia mouet quandam dubi
tationem ⁊ soluit eam. videtur enim ex dictis sequi ꝙ ali
qua possunt presciri que tamen non necessario eueniunt.
si autem non necessario eueniunt. possunt non euenire ⁊
sic sequitur ꝙ aliquod prescitum a deo non eueniat. Pri
mo ergo philosophia dubitando de hoc querit dicens.
Exquo ita est ꝙ ea que sunt prescita non sunt necessaria.
sed possunt non euenire. qui. idest quō fieri potest. vt ea
que prouidentur futura esse non proueniant. Tunc sol
uit dubitationem dicens ꝙ non negatur ꝙ prescita non
eueniant: immo oportet dicere ꝙ prescita eueniāt. sed ta
men non eueniunt de necessitate. vnde dicit quasi vero. q̄
si diceret. Ista dubitatio procedit quasi non credamus ea
que prouidentia prenoscit non esse euentura. sed hoc non est
verum. sed potius arbitremur illud. scilicet ꝙ licet futura
eueniant nihil tamē necessitatis habuisse in sui natura vt
euenirēt: ⁊ manifestat in exemplo quomō aliquid certe cō
prehenditur quod tamen non est necessarium dicens. ꝙ
aliquid cognitum eueniat ⁊ tamen non necessario. licebit
ꝙ tu hoc perpendas hinc. idest ex tali exemplo. intuemur
enim plura exempla oculis dum fiunt idest duꝫ sunt in fie
ri sicut ea que spectantur. idest videntur aurige facere in
moderandis ⁊ flectendis quadrigis ⁊c. Videmus ad hūc
modum vt que fiunt in aliis actibus voluntariis. nūquid
vlla necessitas compellit aliquod illoruꝫ ita fieri sicut ocu
lis videtur. dicit Boetius. Minime. ⁊ assignat rationem
frustra enim esset effectus artis si omnia mouerentur coa
cta. ⁊ frustra esset ars flectendi quadrigaꝫ si necessario fle
cteretur. igitur illa que cum fiunt carent necessitate existen
di. eadem sunt futura sine necessitate priusꝙ fiāt. Ex quo
concludit ꝙ quedam sunt euentura quorum exitus. idest
euent⁹ sit absolutus ab omni necessitate. Et ne forsan ali
quis diceret ea que nunc fiunt non erant futura anteꝙ
essent. hoc excludit dicens. Nullum arbitror esse dicturū
ꝙ que nunc fiunt euentura non fuerunt. hoc enim esset ni
mis irrationabille. ideo necessario concluditur ꝙ hec etiā
precognita habent euentus liberos. quia sicut scientia pre
sentium nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in
presenti. sicut patet in exemplo predicto de regimine qua
drige. Ita presciētia futuroruꝫ nihil importat necessitatis
his que ventura sunt. ¶ Notandum ꝙ futura in compa
ratione ad diuinam prouidentiam: sunt necessaria necessi
tate conditionata, nō tñ oia sūt necessaria necessitate abso
luta. Multa enim libere eueniunt sicut ea que fiunt ab
arte ⁊ a voluntate. vt regimen quadrigarum. Si enim re
gimen quadrigarum necessario eueniret. frustra esset ars
regendi quadrigam. ¶ Notandum ꝙ sicut res actu fiūt
ita erunt future. sed quedam actu libere fiunt ergo erant
libere future. ⁊ per consequens non omnia sunt necessario
futura: licet necessitate conditionata inquantum compa
rantur ad prouidentiam diuinam non tñ in sui natura cō
siderata necessario eueniunt necessitate absoluta. sicut po
stea videbitur vbi distinguet duplicem necessitatem. condi
tionatam ⁊ absolutam.

¶ Sed hoc inquis ipsum dubitatur: an earum re
rum que necessarios exitus non habent vlla pos
sit esset prenotio. dissonare etenim videntur: pu
tasqꝫ si preuideantur consequi necessitateꝫ. si ne
cessitas desit: minime presciri. nihilqꝫ prescien
tia comprehendi posse nisi certuꝫ. quod si que i
certi sunt exitus ea quasi certa prouidētur opinio
nis adesse caliginem non scientie veritatem. Ali
ter enim ac sese res habeat arbitrari ab integrita
te scientie credis esse diuersum.

¶ Sed hoc inquis. Hic phia discutit motiuuꝫ Boetii. vtꝝ
futura incerta sicut sunt contingentia possint certe presci
ri. ⁊ primo mouet dubitationem de hoc. ⁊ tangit rationeꝫ
dubitationis. scđo assignat causam erroris ibi. Cuius er
roris causa ē. dicit primo. Sed tu iquis o Boeti hoc ipꝫ
dubitatur. an possit esse vlla prenotio. i. prescientia illarū
rerum que non habent necessarios exitus. i. euentus. hoc
enim nullo modo videtur possibile. Cum enim videntur
hec dissonare. s. prescientia ⁊ contingentia. Tu eniꝫ putas
si preuideantur contingentia necessitatem ipsa consequi. ⁊
si necessitas desit minime ea presciri. ⁊ putas nil posse cō
prehendi prescientia diuina nisi certum. Et si ea que sūt i
certi exitus. i. euentus sicut contingētia. si preuidētur illa
quasi certa. tu putas illud esse caliginem opinionis nō ve
ritatem scientie. ⁊ in hoc tu deciperis. cuius deceptionis
cā est error tuus circa iudiciuꝫ cognitionis. Credis eni di
uersū eē ab itegritate scie alr arbitrari rē q̄ꝫ sese habeat. ⁊
in hoc erras. ¶ Notādū ꝙ q2 nos nō possum⁹ futura cō
tigētia certe ꝓcognoscere. putam⁹ silr deū hoc non posse.
res eni eodē mō se hñs diuersimode a diuersis ꝑt cogno
sci. vñ cognoscere rē aliter q̄ꝫ se hꝫ ex pte rei cognite nō ē
scientia. sed cognoscere rem aliter q̄ꝫ se habeat ex parte co
gnoscētis bene ē scientia: ⁊ sic futura ꝯtingētia lꝫ in se sint
incerta. possunt tamē presciri a deo sine errore falsitatis.

¶ Cuius erroris causa est: ꝙ omnia que quisqꝫ
nouit. ex ipsorum tm̄ vi atqꝫ natura cognosci esti
mat que sciuntur: qđ totum contra est. Oē. n. qđ
cognoscit: non scđm sui vim sed scđm cognoscē
tium potius comprehenditur facultatem.

¶ Cuius

¶ Cuius erroris causa est. Hic assignat causam erroris. Ubi notandum q causa erroris quare putamus futura i certa non posse certe presciri. quia putatur q facultas cognitionis sit fm facultatem rei cognite. 7 non ipsius co gnoscentis. quod est falsum. Primo ergo premittit hmoi causam erroris. Secūdo improbat ipsam ibi. Nam ut h breui. dicit primo. Cuius erroris causa est quia cristimat q omnia que qsq3 nouit illa cognoscit tm ex vi 7 natura ipsorum que sciuntur 7 nō ex vi cognoscentis. qd totu3 est contra. idest per contrarium. quia res magis cognoscunt fm naturam cognoscentis. Omne enim quod cognoscit non comprehenditur fm sui vim. i. fm modum sue natu re. sed potius fm facultatem cognoscentis. ¶ Notandu3 q si cognitio esset fm facultatem rei cognite. tunc res ab omnibus eodem modo cognosceretur. 7 sic aliquid com prehenderetur eodē mō ab intellectu humāo 7 diuino. qd falsum est. quia que sunt incerta comprehensione huma na. sunt certa comprehensione diuina. cognitio ergo po tius attenditur fm facultatem potentie cognoscentis. ita q quanto potentia est efficatior 7 certior tanto certius 7 limpidius rem comprehendit.

¶ Nam vt hoc breui liqueat exemplo: eandē cor poris rotunditatem aliter visus aliter tact9 agno scit. Ille eminus manens: totum simul iactis ra diis intuetur. hic vo coherens orbi atq3 coniun ctus: circa ipsum motus ambitum rotunditate3 partibus comprehendit.

¶ Nam vt hoc breui exemplo liqueat. Hic probat q fa cultas cognitionis est fm facultatem potentie cognoscen tis 7 non rei cognite. Primo declarat hoc exemplis. Se cundo probat hoc idem per rationem ibi. Neq3 id iniu ria. Prima in duas fm duo exempla. Secunda ibi. Ips3 quoq3. Primo dicit q cognitio fit fm facultatem cogno scentis liqueat breui exemplo. Nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatem et aliter tactus. Ille enim visus manens eminus. i. a longinquo. intuetur totum cor pus simul iactis radiis visualibus. hic uero supple tactus coherens 7 coniunctus orbi. i. rotunditati et motus circa ipsū ambitū. i. circa corp9 rotundū. comprehendit. s. eius rotunditatem partibus. i. per partes. ¶ Notandum q in nuit duplicem differentiam inter modum cognoscendi vi sus et tactus. Prima est q visus a remotis existens co gnoscit aliquod corpus rotundum Tactus autem nō co gnoscit ipsum nisi coniunctus. Secunda differentia est q visus totum corpus simul comprehendit. tactus autem p partes. Talis autem diuersitas in cognoscendo non eēt si res cognosceretur ex sui natura. cum eadem res manet in vtraq3 cognitione. ¶ Notandum. quidam dixerunt visio nem fieri per emissionem radiorum visualium ab oculis vsq3 ad rem visam. Sed hec opinio est contra Aristotele3 visio enim non fit extra mittendo sed intus suscipiendo. pa tiente enim aliquo sensitiuo fit ipsum videre. z. de anima. Hic autem loquitur opinione antiquorum: cum dicit q visus intuetur totum corpus iactis radiis.

¶ Ipsum quoq3 homine3 aliter sensus: aliter ima ginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuet. Sensus enim figuram in subiecta materia con stitutam. Imaginatio vero sola3 sine materia iu dicat figuram. Ratio vero hanc quoq3 transcen dit: speciemq3 ipsam que singularibus inest vni uersali consideratione perpendit. Intelligentie vo celsior oculus existit: supergressa namq3 vni uersitatis ambitum: ipsam illam simplicem for mam pura mentis acie contuetur.

¶ Ipsum quoq3 hominem. Hic ponit secundum exemplū in virtutibus cognoscitiuis subordinatis. Secundo osten dit quomodo iste virtutes se habeant adinuicem ibi. In quo illd. Prio ergo declarat quomodo idē a diuersis po tentiis diuersimode comprehenditur dicens. Sensus ex terior aliter contuetur ipsum homine3. aliter imaginatio. aliter ratio. aliter intelligentia diuina. Sensus enim exte rior sicut visus iudicat figuram hominis in subiecta ma teria. i. in sensibili materia. sed imaginatio solam figura3 iudicat idest discernit sine materia. i. in absentia rei mate rialis. Ratio vero hanc imaginationem transcēdit. 7 ipa3 speciem. i. naturam specificam hominis que singularib9 inest perpendit. i. discernit vniuersali consideratione. ocu lus vero. i. consideratio intelligentie est celsior. qr intelli gentia diuina supergressa ambitum vniuersitatis qui exi stit in singularibus illam simplicem formam. s. ydeam ho minis que est in mente diuina. contuetur pura acie. i. spe culatione mentis. ¶ Notandum q primu3 exemplū fuit de virtutib9 cognoscitiuis nō subordinatis sicut de visu 7 tactu. Istud autem exemplum est de virtutibus subordi natis que sunt quattuor. s. sensus exterior qui inest omni bus animalibus. imaginatio que tm inest animalibus p fectis. ratio que tm est in hoibus. et intelligentia per quā intelligit diuinam cognitionem. Iste virtutes habent di uersum modum cognoscendi eandem rem. s. homine3. vt declaratur in littera quod non esset nisi cognitio fieret fz facultatem virtutum cognoscentium 7 non rei cognite.

¶ In quo illud maxime considerandum est. Nā superior vis comprehendendi amplectitur infe riorem. Inferior vero ad superiorem nullo mo do consurgit. Neq3 eni sensus aliquid extra ma teriā valet: vel vniuersales species imagiatio cō tuetur: vel ratio capit simplicem formam: sed in telligentia quasi desuper spectans concepta for ma que subsunt cuncta diiudicat: sed eo mō quo formam ipsam que nulli alii nota esse poterat: cō prehendit. Nam 7 rationis vniuersum: 7 imagi nationis figura3 7 materiale sensibile cognoscit: nec ratione vtens: nec imaginatione: nec sensib9 sed illo vno ictu mentis formaliter: vt ita dicam cuncta prospiciens.

¶ In quo illud maxime. Hic ostendit phia quō pdicte vir tutes cognoscitiue se hnt adinuicem. ondens qcqd pōt vir tus inferior pōt etia3 7 superior 7 amplius. et primo h ond dit de intelligentia respectu aliarum virtutū. Secūdo ond dit idem de rōe. scda ibi. Ratio quoq3. Primo dicit. In quo idest in ordine istax virtutum. illud est maxime cōsi derandū q vis cōprehendendi supior amplectit in se infe riorem. qr virt9 supior cognoscit oē illud quod iferior. In ferior aūt non cōsurgit ad supiorem. ita vt apprehendat il lud qd supior. quod manifestat in exemplo dicens. Neq3 eni sensus aliqd valet apprehendere extra materiā: 7 ima ginatio contuet spēs vles. i. minus pticulares. sed rō ca pit simplicem. i. vlem formam. intelligentia aūt diuia q̄si desuper spectans. cum sit in supremo gradu cognitionis ipa concepta forma ydeali diiudicat etiā cuncta que sub sunt illi forme: et cognoscendo ydeam hois cognoscit oia que sunt in hoie. sed eodem modo cōprehendit ipsam for mā que nulli inferiori virtuti non esse poterit. nā ipsa co gnoscit vniuersum. i. vlem formā rōis 7 figurā imagiatio nis et materiale sensibile. quod spectat ad sensū exteriore3 nō vtēs rōne: nec imaginatione: nec sensibus: sed pspiciēs cūcta vno ictu mētis. i. absq3 decursu cognoscit. qd facit rō. ¶ Notandū q qr virtus supior virtutē includit inferio rē sicut tetragonū icludit tragonū. vt p3. z. de aia. iō qcqd pōt virtus inferior pōt et supior et magis. quia modo ma gis vniuersali cōprehendit qd inferior modo magis pti-

cularí. ꝫ non ecõuerſo. ideo que põt intelligẽtia humana cõprehendere põt ⁊ diuina intelligentia. ꝫ nõ econuerſo.

¶ Ratio quoqꝫ cum quid vniuerſale reſpicit: nec imaginatione nec ſenſibus vtens: imaginabilia vel ſenſibilia comprehendit. Hec ẽ. n. que cõceptionis ſue vniuerſale ita definit homo eſt animal bipes rõnale. que cum vniuerſalis notio ſit: tũ imaginabilem ſenſibilẽqꝫ eſſe rẽ nullus ignorat ꝙ illa non imaginatione vel ſenſu. ſed rõnali conceptione conſiderat. Imaginatio quoqꝫ tametſi ex ſenſibus viſendi formandiqꝫ figuras ſũpſit exordium: ſenſu tamen abſente ſenſibilia q̃qꝫ colluſtrat: non ſenſibili ſed imaginaria ratiõe iudicandi. Uides ne igitur vt in cognoſcendo cũcta ſua poti⁹ facultate q̃ eoꝝ que cognoſcũť vtãť.

¶ Ratio quoqꝫ cum quid vľe reſpicit. Hic oñdit idem de rõne. ꝙ ſicut intelligentia cõprehẽdit alias tres ṽtutes inferiores: ſic ratio etiam cõprehendit ſub ſe alias duas virtutes. ſ. imaginationẽ. ⁊ ſenſum dicens. ꝙ cũ rõ reſpicit. i. cognoſcit. quid vľe non vtens imaginatione nec ſenſib⁹ cõprehendit imaginabilia ⁊ ſenſibilia vľi cõprehenſione hec enim eſt rõ. que ita definit vľe ſue cõceptionis. homo eſt aĩal bipes rõnale. que diffinitio cũ ſit vľis notio. i. notificatio. tunc nullus etiã ignorat rem eſſe imaginabilem ⁊ ſenſibilem: que hac diffinitiõe explicať. Illa rõ conſiderat vľe non vtens imaginatione vel ſenſu. ſed rõnali ɔceptiõe Tunc oñdit ꝙ ſicut ratio cõprehendit imaginationeꝫ ⁊ ſẽſum. ſic imaginatio ſenſũ cõprehendit. dicens. imagĩatio quoqꝫ tametſi pro q̃uis. ſumpſit exordium ex ſẽſibus viſendi ⁊ formandi figuras: tñ abſente ſenſu exteriori. i. imaginatiõe colluſtrat. i. cognoſcit queqꝫ ſenſibilia nõ ſenſibili ꝫ imaginaria rõne iudicandi. ⁊ tunc ɔcludit dicẽs. Uides ne igitur q̃uo cũcta potius vtantur ſua. i. ꝓpria facultate ĩ cognoſcendo q̃ꝫ facultate eoꝝ que cognoſcũť. ¶ Notandũ ꝙ ꝫ rõ in cõprehendendo ſuũ vľe non vtať imaginatiõe ⁊ ſenſu. tñ in actu ſuo p̃ſupponit imaginationẽ ⁊ ſenſũ qꝛ nihil eſt ĩ itellectu niſi fuerit in ſenſu. Siľr ꝫ imaginatio in ſua opatione non vtať ſenſu: tñ preſupponit ſenſum fuiſſe in actu. quia fantaſia quã ℔ vocat imaginationem: eſt motus factus a ſenſu ſm actum. z. de anima.

¶ Neqꝫ id iniuria. Nam cum iudicium ĩ iudicantis actu exiſtat. neceſſe eſt vt ſuam quiſqꝫ operam non ex aliena ſed ex propria ptãte perficiat.

¶ Neqꝫ id iniuria. Hic ɔfirmat dcm̃ ſuum per rationem dicẽs. Illud. ſ. ꝙ res cognoſciť nõ ꝫ ſui naturã ſed ſm naturam cognoſcentis. illud non ɔtingit iniuria. i. irrationabiliter. Nam cũ oẽ iudiciũ cognitiõis ſit actus ⁊ opatõ iudicantis. i. potentie cognoſcitiue. neceſſe eſt vt q̃ſqꝫ cognoſcens perficiat ſuam opam. i. ſuam opationem cognoſcendi. non ex aliena poteſtate. ſ. rei cognite. ſed ex propria poteſtate. i. ex virtute cognoſcentis. ¶ Notandũ ꝙ ex lr̃a formatur talis ratio. Omnis actus ⁊ opatio ſeqť cõditionem illius potentie cuius eſt actus ⁊ opatio. ſed iudicare ſiue cognoſcere eſt actus ⁊ opatio potẽtie cognoſcentis ⁊ ñ rei cognite: ergo iudicare ⁊ cognoſcere ſequitur modum ⁊ conditionem potentie cognoſcentis ⁊ non rei cognite.

¶ Metrum quartum quinti libri.

Quondam porticus attulit
Obſcuros nimium ſenes:
Qui ſenſus ⁊ imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi.
Ut quondam celeri ſtilo.
Mos eſt equore pagine
Que nullas habeat notas
Preſſas figere litteras.

¶ Metrum quartum quinti libri.

Quondam porticus attulit. Iſtud eſt metrũ q̃rtũ huius q̃nti qδ dicitur gliconicũ ab inuentore. coriambicũ a pede p̃dñante: in quo metro ĩprobat opinionẽ ſtoicoꝝ ex qua videť ſequi contrariũ dictis ſuis. fuit enim opinio ſtoicoꝝ ꝙ cognitio intellectiua ſolũ pficereť ex hoc ꝙ corpora exteriora ſuas ſimilitudines ĩprimãt in mentẽ. ita vt mens ſoluꝫ ſe habeat in rõne patientis: ⁊ res extra in rõne agentis. Ex quo ſeqť cũ patiens trahať ad naturã agentis ⁊ non econuerſo ꝙ cognitio ſequereť naturã rei cognite. ⁊ non naturã rei cognoſcentis qδ eſt ɔtra dicta: Primo ergo ponit opinionem ſtoicoꝝ ſcδo improbat eam ibi. Sed mens. Primo ergo dicit. Q uondã porticus attulit ſenes ſup. ſtoicos. q dicebãť ſenes ꝑꝑ maturitatẽ moꝝ: ſenes inquã nimiũ obſcuros ſup. in ſententiis qui ſtoici credunt ſenſus ⁊ imagines. i. reꝝ ſenſibiliũ formas ĩprimi mentibus ex corporib⁹ extimis. i. exterioribus. ⁊ poſuerunt illa corpora eo modo imprimere imagines mentibus. vt quondã mos fuit alicui ſcribenti celeri ſtilo figere preſſas litteras. equore. i. in planicie pagine. que pagina nullas prius notas habeat. ¶ Notandum ꝙ ſtoici dicuntur a ſtoa greco quod eſt porticus latine. qꝛ athenis in manifeſtiſſima porticu ⁊ aliiſ locis publicis ſtoici diſputare ſolebant ⁊ illi poſuerunt aĩaꝫ tñ habere ſe in rõne patientis reſpectu rerũ exterioꝝũ. ⁊ qꝛ cognitio magis videtur ſequi virtutem actiuaꝫ q̃ꝫ paſſiuã. lõ ſm eos cognitio potius debet attẽdi ſm facultatem rei cognite que eſt actiua: q̃ꝫ aĩe cognoſcentis que eſt paſſiua

¶ Sed mens ſi propriis vigens
Nihil motibus explicat.
Sed tm̃ patiens iacet
Notis ſubdita corporum.
Ceſſaſqꝫ in ſpeculi vicem
Rerum reddit imagines.
Unde hec ſic animis viget
Cernens omnia notio.
Que vis ſingula proſpicit:
Aue que cognita diuidit
Que diuiſa recolligit.
Alternumqꝫ legens iter
Nunc ſummis caput inſerit.
Nunc decidit in infima.
Tum ſeſe referens ſibi.
Ueris falſa redarguit.

¶ Sed mens. Hic improbat hanc opinionem. ſcδo ponit ſuam veritatem. ibi. Hec eſt efficiens. Primo ergo deducit ad plura inconuenientia iſtam opinionẽ dicens. Sꝫ ſi mẽs vigens nihil explicat ꝓpriis motib⁹. i. ſi nullã actionẽ propriam habet. ſꝫ tm̃ iacet patiens. ſubdita notis. i. ſimilitudinib⁹ corpoꝝ. ⁊ ſi ĩpa reddit. i. rep̃ſentat ceſſas imagines reꝝ. i. ſiľitudines in vicem ſpeculi. i. ad modũ ſpeculi. Tũc quaeriť vñ viget hec notio. i. hec cognitio animis. que aĩa eſt cernens oĩa non tm̃ corporalia ſed etiam incorporalia. ¶ Notandũ ꝙ primũ inconueniẽs eſt ſi cognitio intellectiua fieret ꝑ ſolam impreſſionẽ corpoꝝ in aĩa tunc nõ eſſet virtus per quã aĩa cognoſceret incorporalia. qꝛ ꝑ ſolam ĩpreſſionẽ corpoꝝ tm̃ cognoſceret corꝑalia. nunc aũt manifeſtũ eſt ẽt ꝙ incorporalia cognoſcit. Aliud incõueniẽs ponit dicens. Si aĩa tm̃ eſt paſſiua. que vis aĩe ſingula ꝓſpicit. i. iudicat. aut que vis aĩe cognita diuidit. aut diuiſa recolligit: aut que vis aĩe legens. i. apprehendens.

alternũ

alternum iter componendi et diuidendi: nunc inserit caput summis generalissimis ascendendo a specialissimis ad generalissima colligendo multitudinem. et nunc decidit vel decedit secundum aliam litteram .i. cadit in infima .i. in specialissima procedendo a generalissimis ad specialissima diuidendo. Tu .i. tandem aia referens .i. comparans sese sibi redarguit falsa veris .i. per vera. ¶ Notandum quod ex littera talis formatur ratio. Illa aia non est tantum passiua sed actiua que iudicat componit et diuidit et veris falsa redarguit. sed aia intellectiua est huiusmodi. ergo. Maior non est quia iudicare. componere diuidere redarguere videtur esse operationes actiue. minor apparet aia iudicat inter verum et falsum. componit predicatum cum subiecto aliquando diuidit predicatum a subiecto. et falsas opiniones redarguit.

¶ Hec est efficiens magis
Longe causa potentior.
Quod que materie modo
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in corpore passio.
Cum vel lux oculos ferit:
Vel vox auribus instrepit.
Tum mentis vigor excitus:
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans:
Notis explicat exteris.
Introrsumque reconditis.
Formis miscet imagines.

¶ Hec est etc. Hic phia ponit veritatem. dicens. Hec mens est magis causa efficiens. que est causa longe potentior. quam illa que modo materie .i. similitudine materie patitur notas impressas. et quia aliquis crederet quod in aia nulla esset passio. Ideo subdit que dam passio. precedit operationes aie in viuo corpore excitans et mouens vires aie ad operandum. vt quando lux ferit oculos tunc patitur visus. vel cum vox instrepit .i. insonuit auribus tunc patitur auditus et tandem vigor mentis excitus .i. excitatus vocans species quas intus tenet ad similes motus applicat eas notis exteris .i. similitudinibus exterioribus. et miscet .i. applicat imagines exteriores corporum formis .i. speciebus introrsum .i. in aia. ¶ Notandum quod Boe. hic vtitur sententia platonica que ponit species rerum a principio naturaliter inditas aie. sed aia sopita est in corpore ita quod non intelligit per eas nisi excitetur per immutationes sensuum exteriorum. excitata autem euocat speciem similem illi quam sensus exterior suscepit et applicando eam rei exteriori. sic intelligit per eam. ad hanc intentionem etiam loquitur linconiensis primo posteriorum dicens Ratio in nobis sopita non agit nisi prius per operationes sensuum quibus admiscetur fuerit experrecta. ¶ Notandum quod ex littera videtur quod intellectus possibilis intelligendo etiam sit actiuus cum sit causa efficiens vt dicit in littera. Arist. autem 3. de aia vult quod intelligere sit pati. et quod intellectus nullam habet naturam nisi quod est possibilis vocatus. Ad hoc dicunt aliqui quod quia aia comprehendit tam intellectum possibilem quam agentem in aia est actiua imo causa effectiua intellectionis ratione intellectus agentis. sed est passiua ratione intellectus possibilis: vel dicendum quod intellectus possibilis est potentia passiua saltem quo ad primum eius actum cum intelligere sit pati: sed omnis potentia passiua de necessitate requirit potentia actiuam que reducat ipsam ad actum. Tale autem actiuum non potest esse res corporalis extra cum agens sit prestantius passo. ideo tale actiuum ex parte anime erit intellectus agens cuius operatio est facere potentia intellecta actu intellecta. ita quod a rebus extra virtute intellectus agentis imprimitur aliquid intellectui possibili per quod in actum intelligendi reducitur. Non est ergo intentio Boetii negare quin mens sit passiua ratione intellectus possibilis. sed vult quod mens siue anima magis habeat efficientiam in intellectione quam sit passiua ab ipsis corporibus extra. et per consequens efficientia intellectus non debet attribui rebus extra: quod erat de intentione stoicorum.

¶ Prosa quinta quinti libri.

Quod si in corporibus sentiendis: quamuis afficiant instrumenta sensuum forisecus obiecte qualitates: aique agentis vigorem passio corporis antecedat que in se actum mentis prouocet: excitetque iterim quiescentes intrinsecus formas: si in sentiendis inquam corporibus animus non passione insignitur: sed ex sua vi subiectam corpori iudicat passionem. quanto magis ea que cunctis corporum affectionibus absoluta sunt: in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur: sed actum sue mentis expediunt.

¶ Prosa quinta quinti libri.

Quod in corporibus sentiendis. Hec est quinta prosa huius quinti libri. In qua probat specialiter diuinam cognitionem esse secundum modum cognoscentis et non rei cognite. Secundo ostenditur insufficientiam eorum qui ex vo modo cognoscendi improbant prouidentiam diuinam ibi. Quid igitur. Primo facit quod dictum est. secundo infert duas conclusiones ibi. Hac itaque. Primo dicit. Si in sentiendis .i. in cognoscendis corporibus aius noster non tantum insignitur .i. afficitur passione corporis. sed ex sua vi iudicat passionem subiectam corpori: ita quod in cognoscendo sequitur proprium motum. quamuis qualitates obiecte forinsecus afficiant .i. immutent instrumenta .i. organa sensuum. et passio corporis antecedat vigorem agentis animi. que passio prouocet actum mentis in se. et excitet formas intrinsecus quiescentes. Si hoc est in animo nostro multo magis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus .i. qualitatibus corporum Sicut intelligentie separate et precipue deus: illa in discernendo non sequuntur obiecta extrinsecus. sed expediunt .i. perficiunt actum sue mentis .i. operationem intellectiuam secundum naturam propriam. ¶ Notandum quod ex littera sic potest argui. Si id de quo minus videtur inesse inest: et de quo magis. Sed minus videtur quod aius noster in cognoscendo sequitur motum suum et non rei cognite et tamen sequitur facultatem sue cognitionis. ergo multo magis intelligentia diuina sequitur in cognoscendo proprium motum sue cognitionis quam ipsius rei cognite.

¶ Hac itaque rone multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus. n. solus cunctis aliis cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cesset. quales sunt conche maris quaeque alia saxis herentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus beluis quibus iam inesse fugiendi appetendiue aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est sicuti intelligentia sola diuini. Quo fit vt ea notitia ceteris prestet que suapte natura non modo proprium sed ceterarum quoque noticiarum subiecta cognoscit.

¶ Hac itaque rone. Hic infert duas conclusiones ex premissis dicens. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis et non rei cognite. et cum cognoscentia sint diuersa secundum naturam oportet diuersis cognoscentibus conuenire diuersas cognitiones. Unde dicit. Hac itaque rone. quia cognitio sequitur naturam cognoscentis. multiplices cognitiones. cessere .i. cesserunt diuersis ac differentibus substantiis. sensus. n. solus destitutus aliis cognitionibus. cessit aiantibus imobilibus. quales conche maris et quecunque nutriuntur herentia saxis. Imaginatio vero cessit mobilibus beluis que mouentur motu progressiuo. quibus videtur inesse affectus .i. appetitus fugiendi malum vel appetendi bonum. Ratio vero per quam comprehendimus vle tantum est humani generis. sicut

intelligentia est diuini generis. Tunc ponit secundã cõclusionẽ. ꝙ illa cognitio est notior ⁊ nobilior que non solũ apprehendit ꝓpriũ obiectũ. sꝫ ẽt obiecta aliaꝝ notitiaruꝫ. i. cognitionũ. Unde dicit. Quo fit vt ea noticia. i. cognitio prestet. i. nobilior sit ceteris. que suapte natura. i. propria natura non modo. i. non tm̃modo. proprium obiectũ cognoscit. sed etiam cognoscit subiecta ceteraꝝ noticiarũ. ¶ Nota circa primã ꝯclusionẽ ꝙ cum actus ⁊ opationes diuersificent̃ ſm diuersitatem agentiũ ⁊ operantiũ. sequit̃ si agentia ⁊ opantia sint diuersa ꝙ habeãt diuersas opationes ⁊ cognitiones. ꝓpter quod sensus sine aliis cognitionibus cessit animalibus imobilib⁹. ⁊ accipit̃ sic sensus stricte pro apprehensione sensitiua. que solum imutat̃ ad p̃ntiam sensibilis. Sic enim distinguitur contra imaginationem que non tm̃ apprehendit rem p̃ntem. sed etiam absentem. ¶ Notandũ circa secũdã conclusionem ꝙ quecũqꝫ potentia plura cognoscit videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. Si ergo aliqua potentia cognoscit ꝓprium obiectum ⁊ obiecta aliaꝝ potentiaruꝫ inferioꝝ. sicut est intelligentia diuina. ⁊ non econuerso. sequtur ꝙ potẽtia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori.

¶ Quid igitur: si ratiocinationi sensus imagiatioqꝫ refragentur. nihil esse illud vniuersale dicentes ꝙ sese intueri ratio putet. Quod enim sensibile vel imaginabile est id vniuersum esse non posse. aut igitur rationis verum esse iudiciũ nec quicq̃ esse sensibile. aut qm̃ sibi notum sit plura sensibus: ⁊ imaginationi esse subiecta: inanem conceptionem esse rõnis. que qd̃ sensibile sit ac singulare quasi quoddam vniuersale cõsideret. Ad hec si rõ contra respondeat: se quidẽ ⁊ quod sensibile ⁊ qd̃ imaginabile sit vniuersitatis ratione conspicere. Illa võ ad vniuersitatis cognitionem aspirare non posse: qm̃ eorum notio corporales figuras nõ possit excedere. De reꝝ võ cognitione firmiori potius perfectioriqꝫ iudicio esse credendũ. In huiusmodi igitur lite nos quibus taꝫ rõcinãdi q̃ imaginandi etiam sentiendiqꝫ vis inest: nõne rationis potius causam probaremus.

¶ Quid igitur. Hic ph̃ia oñdit insufficientiã coꝝ qui ex modo cognoscendi nostro improbant diuinã ꝓuidentiaꝫ. secundo hortat̃ nos ad considerandũ modũ diuine cognitionis. ibi. Quare i illius. p̃io manifestat insufficientiam coꝝ per simile. scd̃o applicat illud simile ad propositum. ibi. Simile est. Similitudo aũt q̃ ĩtẽdit talis est. Sensus ⁊ imaginatio sunt cognitiones inferiores q̃ ratio. Si ergo sensus ⁊ imaginatio vellent iudicare modũ recognoscẽdi rõnis ex modo cognoscendi proprio. ⁊ dicere ꝙ vniuersale nihil esset quod rõ apprehendit. vel si reꝝ esset iudiciũ rationis vel esset particulare ⁊ sensibile. rõ võ diceret contrariũ. Manifestum est ꝙ nos qui vigemus vtraqꝫ cognitione potius assentiremus rõni iudicando motiuũ sensus. ⁊ imaginationis esse insufficiens. dicit ergo. Quid igitur si sensus ⁊ imaginatio refragentur. i. ꝯtradicãt rõni. dicentes nihil esse vniuersale id quod rõ putat sese intueri sic arguendo. Quod enim sensibile aut imaginabile id non posse esse vniuersum. i. vniuersale ſm iudiciũ sensus ⁊ imaginationis. Aut igit̃ iudiciũ rõnis necesse est esse verum. ⁊ ꝑ ꝯñs nec quicq̃ esse sensibile. quod est absurdum. Aut qm̃ notũ sit sibi sup. sensui ⁊ imaginationi plura esse subiecta sensibus ⁊ imaginatiõi. q̄ necesse ẽ sensibilia. crederes neccõceptionem rõis esse inanem. q̄ ꝯsideret illud qd̃ sit sensibile ⁊ singulare. quasi quoddam vl̃e. Ad hec si rõ r̃ndeat se conspicere in rõne vniuersali quod sit sensibile ⁊ imaginabile. Illa võ. s. sensum et imaginationẽ nõ posse aspirare. i. ꝑuenire. ad cognitionẽ vniuersitatis. i. vniuersalis. quia notio. i. cognitio coꝝ nõ possit excedere figuras corꝑales ⁊ diceret rõ potius esse credendum firmiori et ꝑfectiori iudicio reꝝ. In hmõi igitur lite. s. ĩter sensum et imaginationeꝫ ex vna parte. et rõnem ex altera parte: nos quibus inest tã vis rõcinandi q̃ imaginandi et sentiendi. nonne potius probaremus cãm rõnis. et reputarem⁹ motiua sens⁹ et imaginatiõis eẽ insufficiẽtia. q. d. imo ¶ Notãdũ ꝙ iudicio nobilioris potentie potius est standũ q̃ iudicio potẽtie ignobilioris. cum igitur ratio sit potentia nobilior q̃ sensus et imaginatio: eo ꝙ rõ comprehendit propriũ obiectũ et obiectũ sensus et imaginationis et non econuerso. ergo potius astãdũ est iudicio rõnis q̃ potentiarũ inferioꝝ.

¶ Simile est ꝙ hũana rõ diuinã intelligẽtiam futura nisi vt ipsa cognoscit non putat intueri. Nã ita differis: si qua certos ac necessarios habere ñ videãt̃ euẽtus: ea certo euentura presciri neq̃ũt. Haꝝ igit̃ reꝝ nulla est p̃sciẽtia: quã si etiã i his eẽ credamus: nihil erit qd̃ nõ ex necessitate ꝓueniat: Si igit̃ vti rõnis participes sumus ita diuie iudiciũ mentis habere possemus sicut imaginationẽ sẽsũqꝫ rationi cedere oportere iudicauim⁹. sic diuine sese menti humanam submittere rationem iustissimum censeremus.

¶ Simile est. Hic applicat illud simile ad propositũ. et dicit. Illud qd̃ est dcm̃ de sensu et imaginatiõe respectu rõnis. simile est ei ꝙ humana rõ non putet diuinam intelligẽtiã intueri: nisi vt rõ ipsa cognoscat. qd̃ apparet ex ip̃o mõ arguendi. Nã ita differis. i. arguis. si qua nõ videant̃ habere certos et necessarios euentus talia neq̃ũt presciri certo euentura. Igit̃ taliũ reꝝ nulla ẽ p̃scia. quã scꝫ p̃sciẽtiã si credamus esse in his. nihil erit qd̃ non proueniat ex necessitate. Si igit̃ sicut sumus ꝑticipes rõnis. ita possemus habere iudiciũ diuine mentis. sicut nunc iudicauim⁹ imaginationẽ et sensum oportere cedere rationi. sic censeremus. i. iudicarem⁹. iustissimũ humanã rõneꝫ sese submittere diuine menti. ¶ Notãdũ ꝙ simile est de iudicio sensus et imaginatiõis respectu rõnis. et rõnis respectu intelligentie diuine: Nam sensui et imaginatiõi videt̃ ꝙ rõ aliter non possit comprehẽdere rẽ nisi sicut ipsa cõprehendit qd̃ tñ falsum est. Sic simil'r videt̃ rõni hũane ꝙ intelligentia diuina nõ possit res incertas cognoscere al'r q̃ ipsa cognoscit. qd̃ falsũ est. Nã que rõ humana icerte cognoscit intelligentia diuina certa comprehendit.

¶ Quare i illi⁹ sũme itelligẽtie cacumẽ si possim⁹ erigamur. Illic. n. rõ videbit qd̃ i se nõ põt itueri Id ãt ẽ: quo nã mõ ẽt q̄ certos exit⁹ nõ hñt: certa tñ videat ac ꝺfinita ꝑnotio: neqꝫ id sit opinio. sed sũme poti⁹ scie nullis terminis iclusa simplicitas

¶ Quare i illi⁹ sũme itelligentie. Hic ph̃ia hortat̃ vt erigamus nos ad cognitionẽ diuine itelligẽtie dicẽs. Quare si possim⁹ erigamur ꝑ diligẽtẽ ꝯsiderationẽ i cacumen illius sũme itelligẽtie sup. diuie. Illic. n. rõ videbit qd̃ i se nõ põt itueri. s. quõ certa et diffinita ꝑnotio dei cognoscat illa q̄ nõ hñt certos exit⁹. et illud nõ sit opinio. sed poti⁹ sit simplicitas sũme scie nullis terminis inclusa. qr simplicitas sũme sapie ẽ ĩfinita. ¶ Notãdũ qꝫ si cognitio sequeret̃ facultatẽ rei cognite et nõ virtutis cognoscẽtis. tunc sicut rõ humana cognoscit futura ꝯtingentia incerte sic sil'r itelligẽtia diuina ea incerte cognosceret. sed qr facultas cognitionum est ſm facultatem virtutũ cognoscentiũ et ĩtelligẽtia diuina in cognoscendo excedit rõnẽ humanã. poterit ipsa certe cognoscere que rõ humana icerte cognoscit.

¶ Metrum quintum libri quinti.

¶ Quam

Uaȝ variis terras aīalia pmeāt figuris
Namqȝ alia extento sunt corpore pulueremqȝ verrunt.
Continuumqȝ trahunt vi pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alaruȝ leuitas vaga v̄beretqȝ vētos
Et liqdo longi spacia etheris enatet volatu.
Hec pressisse solo vestigia gressibus gaudent.
Uel virides cāpos trāsmittere vel subire siluas
Que variis videas lȝ oia discrepare formis.
Prona tamen facies hebetes valet igrauar̄ sēs⁹:

¶ Metrum quintum quinti libri.

Uam variis terras. Hic incipit quintū metꝝ huius qnti. qꝺ dicit̄ archiloycum ab inuentore dactilicuȝ a pede p̄dn̄ante in quo ōndit hominē esse dispositū ad ꝯtēplationē celestiū ex figura corporis sui. ꝛ p̄io describit figuram corporalem aliarum bestiaꝝ. scꝺo figurā hoīs. ibi. Unica gens. Primo dicit. Animalia pmeant terras q̄ȝ variis. i. valde variis figuris. nāqȝ alia aīalia extento corpe sicut sunt serpētes ꝛ reptilia. illa verrunt. i. vertunt puluerē. ꝛ incitata .i. mota vi pectoris. trahūt continuū sulcū sup. in puluere. Sūt alia aīalia qbus inest vaga leuitas alaꝝ que verberet ventos. ꝛ enatet. i. trāsiat liqdo volatu spacia lōgi etheris .i. aeris. Sunt alia que gaudent vestigia pressisse solo. i. terre gressibus suis ꝛ trāsmittere. i. ptrāsire virides cāpos ꝛ gaudent subire siluas. que oia aīalia: lȝ videas ea discrepare variis formis. tñ facies eoꝝ prona. i. ad terrā inclinata. valet ingrauare. i. ingrauatos ostendere sensus hebetes. i. brutales. ¶ Notādū ꝙ ph̄ia tangit tria genera aīalium. s. reptilia. volatilia ꝛ gressibilia que licet differant ī formis. qꝛ quedam formant̄ ad reptandū vt serpentes q̄dam ad volandū vt aues quedam ad gradiendū vt bestie. tñ in hoc oia ꝯueniunt ꝙ hn̄t faciē iclinatā ad terrā.

¶ Unica gens hoīuȝ celsum leuat altius cacumē.
Atqȝ leuis recto stat corpe: despicitqȝ terras.
Hec nisi terrenus male desipis admonet figura
Qui recto celum vultu petis: exerisqȝ frontē.
In sublime feras aīum quoqȝ: ne grauata pessū
Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

¶ Unica gens hoīum. Hic describit figuram hominis. d. Unica gens hominū. i. solū genus humanū. leuat celsum cacumen. i. caput suum altius. ꝛ leuis stat recto. i. erecto corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo terrenus. qui recto vultu petis celum. ꝛ exeris. i. erigis frōtem. hec recta figura admonet te. ꝙ tu male desipis. nisi ēt feras. i. extollas aīum tuum in sublime. i. in celestia. ne mēs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedib⁹ vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mēs sidat .i. resideat inferior corpore eleuato celsius. ¶ Notandum cum hō habeat figuram corporis erectam ad celuȝ. si aīa nō erigeretur ad ꝯtēplatiōeȝ celestium. videretur corpus esse nobilius anima. ¶ Notādū ꝺm Aristo. 16. de animalibus. ꝙ homo inter oia aīalia habeat figuraȝ rectilinearem de qua figura etiam loquitur Ouidius in lib. metamorphoseos. d. Pronaqȝ cum spectant animalia cetera terraȝ. Os homini sublime dedit: celumqȝ videre Iussit: ꝛ erectos ad sydera tollere vultus.

¶ Prosa sexta ꝛ vltima.

Uoniā igit̄ vti pauloante monstratum est omne quod scitur non ex sua sed ex cōprehendentium natura cognoscitur. intueamur nunc: quā fas est: quis sit diuine subſtātie status: vt q̄ nā ēt sciētia ei⁹ sit possim⁹ agnoscere. Deū igit̄ eternū esse: cūctorū rōne degentiū cōe indiciū est. Quid sit igitur eternitas consideremus. hec enim nobis naturam pariter diuinam scientiamqȝ patefacit.

¶ Prosa sexta quinti libri.

Uoniam igitur vti pauloante. Hic icipit sexta prosa et vltima huius qnti. in quā determinat veritatem de compassibilitate prescie diuine et liberi arbitrii. Et primo ponit suam determiationē. scꝺo subiūgit vtilem exhortationē circa finem libri. ibi. Aduersamini igit̄. Primo ōndit modū diuine cognitionis. secūdo soluit obiectiōes factas ꝯ diuinā ꝓuidētiā. tertio ꝯcludit cōpassibilitatē liberi arbitrii cū ꝓuidētia diuina. scꝺa ibi. Quid igit̄ postulas. tertia ibi. Que cū ita sint. p̄io. determiat de statu di q est eternitas. scꝺo ex h̄ declarat modū diuīe scie. ibi. Qm̄ igit̄ oē iudiciū. p̄io p̄mittit ꝙ determiādū sit ad eternitate. scꝺo dtermiat eā ibi Eternitas igit̄ ē itermiabilis. Prīo dicit. Qm̄ monstratū est pauloante ꝙ oē scit̄ qꝺ cognoscit̄. nō ex sua nā. i. nō ex nā rei scite ſȝ ex nā cōprehēdētiū. i. cognoscētiū. intueamur nūc q̄ȝtū fas ē. qs sit stat⁹ diuīe eēntie vel sb̄e vt possim⁹ agnoscere q̄ sit ei⁹ scia. et subdit ꝙ cōe iudiciū cūctoꝝ degentiū. i. vtentiū rōne est deū eē eternū. ideo cōsiderem⁹ qd sit eternitas. hec. n. nobis patefacit nām et diuiaȝ sciētiā. ¶ Notādū ꝙ viri degentes rōne sūt viri p̄diti luce sapie. et oēs isti cōcedūt deū eē eternū. Nā ph̄s. 8. phy. ex eternitate mot⁹ ōndit eternitatē motoris. et oēs tam greci q̄ȝ barbari putātes deos eē. estimāt eos imortales. ¶ Notādū qꝛ eternitas dei et nā et sciētia dei nō differūt ſȝ substātiā. iō cognita eternitate cognoscit̄ nā et scia dei.

¶ Eternitas igit̄ est interminabilis tota vite simul ꝛ perfecta possessio.

¶ Eternitas igit̄. hic ꝓseqt̄ de eternitate. Et p̄io ponit ei⁹ diffinitionē. scꝺo declarat eā. ibi Qꝺ ex collatiōe. p̄io dicit. eternitas est possessio vite iterminabil' exn̄s tota sil' et ꝑfecta. ¶ Nota ꝺm alb. sup lib. de cāis. Aliqd ē eternū ꝛ ē in eternitate. et sūt ipsa eternitas sic de⁹. Aliqua sūt et ē eterna i eternitate. ſȝ nō sūt ipa eternitas sicut sb̄e sepate. alia sūt eterna nō i eternitate nec sūt ipa eternitas. vt motus tps et mūd⁹. ¶ Notādū cū dicit eternitas ē possessio vbi vtit̄ noīe possessiōis ad designādū imutabilitatē et indeficiētiā eternitatis qꝛ ipsa firmiter possidet̄ et qete hr̄. et dicit vite ad inuēdū ꝙ nō viuētia nō mēsurant̄ eternitate Et dicit itermiabilis ad differētiā illi⁹ vite q̄ hȝ terminū a pte añ et a pte p⁹. sicut vita hoīs vel a pte añ tm̄ sicut vita āgeloꝝ et dic̄ tota sil' ad dr̄iaȝ vite āgelice. q̄ȝuis. n. eē angeli ꝺm sb̄am sit totū sil'. nō tñ ꝺm opationē. cū hēat opatiōes successiuas et itellectiōes. et dic̄ ꝑfecta ad designādū ꝙ eternitati nihil deest. perfectum enim ē cui nihil deest primo celi mundi.

¶ Qꝺ ex collatiōe tpaliū clarius liqt. nā qcqd viuit i tpe. id pn̄s a p̄teritis i futura ꝓcedit. Nihilqȝ ē i tpe ꝯstitutū: qꝺ totū vite sue spaciū pariter possit āplecti. Sed crastinū quidē nōdū apprehēdit. hesternū v̄o iā ꝑdidit. In hodierna quoqȝ vita nō āpli⁹ viuitis q̄ȝ i illo mobili trāsitorioqȝ momēto. qꝺ igit̄ tpis patit̄ ꝯditionē: lȝ illō. sic de mūdo cēsuit aristoteles nec: cepit vnq̄ȝ eē nec desinat. vitaqȝ ei⁹ cū tpis ifinitate tendat̄: nondū tñ tale ē vt eternū eē iure credat̄. ñ. n. totū sil' ifinite licet vite spacium cōprehendit atqȝ complectitur sed futura nondum trāsacta iā nō habet. qꝺ igit̄ intermiabilis vite plenitudinem totam pari

ter cōp̄hendit ac possidet: cui neqꝫ futuri quicquid absit nec p̄teriti fluxerit: id eternū eē iure p̄hibet. Idqꝫ necesse ē: ⁊ sui cōpos p̄ns sibi sp̄ assistere: ⁊ īfinitatē mobilis tp̄is h̄re presentem.

¶ Quod ex collatiōe. Hic declarat diffinitionē. secundo redarguit quosdā qui vocabulo eternitatis abutebant̄. ibi Unde nō recte: p̄io ergo declarat diffinitionē eternitatis in cōparatiōe ad tp̄s dicens. Unde dictū est q̄ eternitas ē possessio tota simul interminabilis vite. qd̄ liquet clarius ex collatione. i. ex cōparatiōe temporaliū. Nā q̄cq̄d viuit. in tempore illud p̄ns exn̄s procedit per successiuā mutabilitatē a p̄teritis in futura. ⁊ nihil est in tp̄e cōstitutum. qd̄ pariter possit amplecti. i. cōp̄hendere totū spaciū vite sue sed crastinū nōdū app̄hendit. hesternū vero tēp⁹ iā p̄didit. ⁊ in hodierna vita nō amplius viuitis. i. nihil plus ē p̄ns de hodierna vita. nisi q̄ in isto mobili ⁊ trāsitorio momēto cōtinet̄ de vita. ⁊ dicit̄ momētū illud indiuisibile instās quo futurū copulat̄ cū preterito. q̄cq̄d igitur patitur tp̄is conditionē. i. successiōe: lꝫ nūq̄ cepit eē. nec desinat esse sicut arist. censuit de mūdo. ⁊ lꝫ vita. i. duratio ei⁹ tēdatur. i. extēdat̄ cū infinitate tp̄is. nōdū tn̄ tale ē vt iure credatur eē eternū. q̄ nō cōp̄hēdit neqꝫ cōplectit̄ simul totū spaciū vite. i. sue durationis: licet infinite. i. infinito tēpore. duret sed futura nōdū hꝫ trāsacta. i. p̄trāsita ⁊ p̄terita nō hꝫ. Quicq̄d igit̄ cōp̄hendit ⁊ possidet pariter totā plenitudinē interminabilis vite. cui nihil absit futuri. nec aliq̄d fluxerit p̄teriti. illud iure p̄hibetur eē eternū. q̄ illud eternū sui cōpos eo q̄ nihil sibi desit. necesse est semp̄ sibi assistere p̄ns. ⁊ est necesse p̄ntē habere infinitatē. i. infinitā durationē tp̄is mobilis. i. successiui. ¶ Notandū q̄ q̄ p̄ cognitionē tp̄is deuenim⁹ in eternitatis cognitionē. eo q̄ opposita iuxta se posita magis elucescūt: iō p̄ naturā ⁊ successionē tp̄is declarat nobis naturā eternitatis. Sicut. n. rō tp̄is ꝯsistit in successione ⁊ app̄hēsiōe prioris ⁊ posterioris ī motu. cui⁹ vna p̄s p̄terit ⁊ alia ē futura. Sic rō eternitatis p̄ oppositū cōsistit in app̄hēsione vniformitatis illi⁹ qd̄ oīno est extra motū cōp̄hēdēs simul p̄teritū ⁊ futurū tāq̄ p̄ns. ¶ Notādū q̄ ipsi⁹ eterni nil transit ī p̄teritū. iō semp̄ sibi p̄ns assistit. q̄ vō nūq̄ deficiet sicut nec vnq̄ īcepit. cū habeat vitā interminabilē necesse est q̄ assint q̄libet differētie tp̄is ēt si ponat̄ tp̄s īfinitū ⁊ q̄ eodē motu assistit differentiis tp̄m p̄ quē motū in se subsistit. motus autē in quo subsistit est p̄ntarius. ideo etiā assistit differentiis temporis per motū presentem. ideo dicit q̄ necesse est eternū presentem habere infinitatē temporis mobilis.

¶ Unde quidā nō recte. q cū audiunt visuꝫ platoni mundū hunc nec habuisse initiū tp̄is nec habiturū esse defectū hoc modo cōditori conditum mūdū fieri coeternū putāt. Aliō ē. n. p̄ itermina bilē duci vitā: qd̄ mūdo plato tribuit: aliō itermi nabilis vite totā pariter ꝯplexā eē p̄ntiā: qd̄ diuie mētis p̄p̄riū esse manifestū ē. Neqꝫ deus cōditis rebus antiquior videri dꝫ tp̄is quātitate: sed simplicis potius proprietate nature.

¶ Unde nō recte putāt. Hic p̄bia īprobat quosdā qui abutebant̄ vocabulo eternitatis. Secūdo docet p̄p̄riū modū loquēdi ibi. Itaqꝫ si digna. p̄io facit qd̄ dictū est scd̄o manifestat quō tp̄alia deficiūt a simplicitate diuie nature q̄ nitūtur imitari ibi. Hunc. n. P̄rio dicit dictū ē q̄ eternitas nō solū dicit interminabilitatē. sed ēt simplicitatē. vn̄. nō recte quidā putant qui cū audiūt visū eē platōi. mūdū nō habuisse initiū tp̄is nec habiturū defectū. i. finem hoc mō putāt mundū conditū fieri coeternū conditori. Causa aūt quare nō recte putant est quia aliud ē duci p̄ itermina bilē vitā cū q̄dā successiōe quod plato tribuit mundo. ⁊ aliud est pariter. i. simul esse cōplexā totā p̄ntiā vite itermina bilis quod est propriū diuine mētis. Et q̄ aliq̄s diceret. Si mūdus nūq̄ incepit videt̄ eē coeternus deo. Ad qd̄ respōdet. Qd̄ d⁹ ē prior mūdo nō antiq̄tate tempis sꝫ simplicitate nature. Unde dicit. Neqꝫ. n. deus dꝫ videri āntiq̄or rebus ꝯditis quātitate temporis sed proprietate simplicis nature. ¶ Notandū sicut patet ex lib. thimei. Plato voluit mūdū icepisse sꝫ finē nō habere. ⁊ hoc idē aristo. sibi i ponit in li. celi ⁊ mūdi. dicens q̄ solus plato generat mūdū. Quid est ergo quod dicit Boe. q̄ plato non posuit mūdū incepisse. Ad hoc dicit̄ q̄ dū plato dixit mūdū habuisse initiū itelligit̄ q̄ habuit initium institutionis non aūt tempis. sicut ponit exemplū de vestigio pedis. vt si pes ab eterno stetisset in puluere pes eēt causa vestigii naturaliter precedens vestigium licꝫ non tempore.

¶ Hunc enim vite imobilis presentarium statum infinit⁹ ille temporalium rerum motus imitatur Cumqꝫ eum effingere atqꝫ equare non possit ex immobilitate deficit immotum. Et ex simplicitate presentie decrescit in infinitā futuri ac preteriti quantitatem. Et cū totam pariter vite sue plenitudinem nequeat possidere: hoc ipso q̄ aliquo modo nūq̄ esse desinit: illud qd̄ iplere atqꝫ exprimere non potest aliquatenus videtur emulari: alligans se ad qualemcunqꝫ presentiaꝫ huius exigui volucrisqꝫ momenti. que quoniam manentis illius presentie quandam gestat imaginē quibuscunqꝫ contigerit id prestat vt esse videantur. quoniam vero manere non potuit infinitum temporis iter arripuit. Eoqꝫ modo factum est vt continuaret vitam eundo Cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo.

¶ Hunc eni vite imobilis. Hic manifestat quō tp̄alia deficiunt simplicitate diuine nature quam nituntur imitari. ille infinit⁹ motus rerū tp̄aliū imitat̄ q̄tū pōt. hunc presentariū statum vite imobilis. i. eternitatis. ⁊ cū eū nō poterit effingere. i. exprimere ⁊ equare. deficit ab ei⁹ imobilitate successiue acq̄rendo quod simul habere nō potuit ⁊ ex simplicitate p̄ntie decrescit ī infinitā q̄titatē p̄teriti ⁊ futuri. ⁊ cū nequeat possidere pariter totā plenitudinē vite sue hoc ipso aliquo mō nūq̄ esse desinit. videt̄ aliquaten⁹ emulari illō qd̄ implere nō pōt. alligans se. s. status tp̄alis ad q̄lēcūq̄ presentiā hui⁹ momēti. i. instantis. exigui. i. indiuisibilis. ⁊ volucris. i. trāsitorii. que. s. p̄ntia istātis temporis gestat quandā imaginē manētis presentie. i. eternitatis. ⁊ prestat quibuscūq̄ cōtingerit vt illa esse videantur. Nam illa dicimus eē que sunt in presenti momēto. quia vero nō potuit manere. s. presentia instātis. p̄pter naturā rei mobilis. ideo arripuit infinitū iter temporis p̄ successionē. ⁊ eodē mō factū ē vt continuaret vitā eundo de vno esse ī aliō cui⁹ plenitudinē nō valuit. i. potuit cōplecti p̄manendo.

¶ Nota q̄ infinit⁹ mot⁹ rerū tp̄aliū quātū pōt imitat̄ statū eternitatis. q̄ nō pōt eū totaliter exprimere: q̄ stat⁹ tp̄alis est successiuus. status eternitatis nō. ⁊ stat⁹ tp̄alis respicit p̄teritū ⁊ futurū. stat⁹ eternitatis tm̄ p̄ns. tamē in hoc imitat̄ statū eternitatis: q̄ sicut eternitas nūq̄ deficit: sic infinitus motus rerum temporaliū nunq̄ eē desinit. ⁊ sicut ī tp̄e est dare instans quod hꝫ quandā imaginē cū eternitate. ita q̄ sicut in eternitate aliq̄d dicit̄ ē. ⁊ sicut illa dicim⁹ esse que sunt in presenti instanti. iō status rerum tp̄aliū lꝫ nō possit imitari statū eternitatis p̄sentialr̄ permanendo: tn̄ ip̄ꝫ imitat̄ suā durationē successiue continuando.

¶ Itaqꝫ si digna rebus nomina velimus imponere platonem sequentes: deum quidem eternū mundum vero dicamus esse perpetuum.

¶ Itaqz si digna. In ista pte docet phia quō proprie loqn̄dū sit de deo ꝛ de mūdo dicēs. Si nos seqn̄tes platonem velim⁹ imponere noia digna. i. ꝯueniētia reb⁹ dicam⁹ deū esse eternū. mundū vero dicam⁹ perpetuū. Et hoc cōsonat dicto auctoris grecisimi. Eternū vero sine principio sine fine. Perpetuū cui principiū sed fine carebit.

¶ Quoniā igitur omne iudiciū scd̄ʒ sui naturam que sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem deo semp eternus ac p̄ntarius status. Scientia quoqz eius oēm tpis supergressa motionēʒ in sue manet simplicitate p̄sentie: infinitaqz preteriti ac futuri spacia cōplectens. Oia quasi iam gerant in sua simplici cognitiōe cōsiderat. itaqz si p̄scientiā pensare velis: qua cuncta dinoscit: non eē prescietiā quasi futuri sed sciētiā nunq̄ deficiētis instātie recti⁹ estimabis. Unde nō preuidētia: sed ꝓuidētia poti⁹ dr̄: q̄ porro ab reb⁹ īfimis ꝯstituta q̄si ab excelso rerū cacumine cūcta prospiciat.

¶ Quoniā igit̄ oē iudiciū. Hic phia ex dictis ondit modū scie diuine. Prio ergo ondit qualis sit scia diuina ꝛ qualiter sit noianda dicens. Qm̄ oē iudiciū ꝯprehēdit ea que sūt sibi s̄biecta. i. sua obiecta. s̄ʒ sui nāz. i. s̄ʒ nāz virtuti cognoscētis. Natura aūt dei talis ē. q̄ sp ipsi deo ē stat⁹ eternus ꝛ p̄ntarius. ex quo seq̄t̄ q̄ scia dei supgressa oēm motionē tpis manet in simplicitate p̄ntie. ꝛ cōplectēs infinita spacia p̄teriti ꝛ futuri tpis. oia ꝯsiderat quasi iā. i. p̄sentialiter gerāt in sua simplici cognitiōe. Tunc ondit quomō scia dei ē noianda dicēs. Itaqz si velis pēsare p̄scientiā q̄ cūcta dinoscit. nō dices diuinā sciētiā eē p̄sciētiā q̄si futuri. s̄ʒ rectius estimabis diuinā sciam esse instātie. i. p̄sentie nūq̄ deficiētis. qd̄ cōfirmat p ethimologiā hui⁹ nois ꝓuidētia dicēs. Un̄ cognitio diuina nō dr̄ ꝓuidētia: qꝛ illa īportat ordinē ad futurū. sed dicit̄ ꝓuidētia. quasi porro. i. ꝓcul a reb⁹ infimis cōstituta. ab excelso cacumine rerꝫ cūcta ꝓspiciat. ¶ Notādū q̄ cognitio sequit̄ modū rei cognoscētis iō cognitio ꝛ scia dei seq̄t̄ statū ꝛ dispositionem dei: status aūt dei est eternus ꝛ p̄sentarius cū esse diuinuʒ mensuret̄ eternitate. ergo scia dei erit eterna ꝛ p̄sentaria. ita q̄ oia q̄ sunt preterita ꝛ futura cognoscit quasi sint presentia. ¶ Notādū q̄ aliqs diceret. nō ens nō p̄t alicui esse p̄ns sed p̄teritū ꝛ futurū ē nō ens: ergo non p̄t esse p̄ns cognitioni diuine. Dicendū q̄ duplex est nō ens. Quoddā quod nullo modo est ens. ꝛ tale nō est realiter presens alicui cū nihil sit. Aliud est non ens non simpliciter sed qꝛ actu non est ens: ꝛ lʒ hmōi non possit realiter coexistere tpi p̄nti. tn̄ p̄ōt coexistere eternitati. qꝛ eternitas cū sit infinita excedit tēp⁹ p̄ns extēdēdo se ad p̄teritū ꝛ futurū ꝛ sic p̄teritū ꝛ futuꝝ sunt eternitati coexistētia p̄sentialiter: qꝛ ī eternitate nō est successio. vnde nō seq̄t̄ si aliqd coexistit eternitati: qd̄ pro tanto simplr existat qꝛ eternitas etiā extendit se ad non existens sicut ad p̄teritū ꝛ futurū. ¶ Notandū. q̄ deo oia sunt presentia ꝛ sibi nihil est futurum. iō sciētia sua nō est dicenda presciētia que sonat aliqd futuruʒ. nec dʒ dici preuidētia propter eandem causam. sed dʒ dici ꝓuidētia q̄si ꝓcul ꝯstituta a reb⁹ inferioribus oia ꝓspiciēs.

¶ Quid igitur postulas vt necessaria fiant que diuino lumine lustrent̄: cum ne homines quidem necessaria faciant esse que videant. Num enim que presentia cernis: aliquaʒ eis necessitatem tuus addit intuitus. B. Minime. P. Atqui si est diuini humaniqz presentis digna collatio: vti vos vestro hoc temporario presenti quedam videtis: ita ille omnia suo cernit eterno.

¶ Quid igit̄ postulas. Hic soluit obiectiones superius factas cōtra ꝓuidentiam. Primo ergo ondit qualr huiusmodi obiectiōēs soluant̄. secūdo resumit primā obiectionē ipsam fortificando vt formali⁹ soluat̄. secūda ibi. Hic si dicas. Circa primū notandū q̄ tres erāt rōnes. quaruʒ pria ꝛ secunda fundant̄ sup hoc. q̄ nihil potest esse presciū a deo nisi id sit necessariū. Tertia fundatur super hoc q̄ cuētus incertus non potest certitudinaliter cognosci. facit ergo duo. Primo ostēdit q̄ presciētia nō iponit necessitatē rei p̄scite p qd̄ soluit̄ pria ꝛ scd̄a rō. Secundo ondit q̄ sciētia dei nō mutat naturā rei: s̄ʒ sil' stant certitudo a pte scire ꝛ icertitudo a pte euent⁹. per qd̄ soluit̄ tertia rō. secūda ibi. Quare hec diuina. Prio dicit. Ex quo de⁹ cognoscit oia tanq̄ p̄ntia: quid igit̄ postulas vt illa fiāt necessaria q̄ lustrant̄. i. cōprehendūt̄. diuino lumine. i. diuina cognitione. cū nec homines faciāt ea necessaria que p̄sentialiter videāt. verbi gratia. Quod bō videt in presenti non facit esse necessariū. nūquid enim intuitus tuus addit. i. dabit aliquā necessitatē eis que tu cernis p̄sentia. dicit Boetius. Minime. Et phia. Si ē digna collatio diuini ꝛ humani intuitus respectu p̄ntis sicut vos videtis qddā hoc p̄nti temporario. i. in p̄sēti temporis ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanq̄ p̄ntia. ¶ Notādū q̄ intuitus noster rei p̄ntis nullā imponit necessitatē rei presenti. qꝛ visio sortis currētis nō imponit necessitatē sorti currēti qꝛ potest sortes currere vel nō currere. Sic ēt intuitus diuinus qui oia p̄ntialiter cognoscit nullā impōit reb⁹ necessitatē sed videt ea presentialr: sicut futura sunt necessario futura: ꝛ contingētia videt contingenter futura.

¶ Quare hec diuia ꝑnotio nāʒ rerꝫ ꝓprietatēqz n̄ mutat. Taliaqz apud se p̄ntia spectat. q̄lia in tpe olim futura ꝓuenient. nec rerū iudicia confūdit. vnoqz sue mētis ituitu tā necessarie q̄ n̄ necessarie vētura dinoscit. Sicuti vos cū piter ābulare ī terra hoiēʒ. ꝛ oriri ī celo solē videtis: quāq̄ sit simul vtrūqz cōspectū tn̄ discernitis. ꝛ hoc volūtariū: illud eē necessariū iudicatis. Ita igit̄ cūcta dispiciens diuinus ituitus: qualitatē rerū minime pturbat apud se qdē p̄sentiū: ad conditionē vero temporis futurarū. Quo fit vt hec nō sit opinio sed veritate potius nixa cognitio cū exiturū quid esse cognoscit. quod idem existendi necessitate carere non nesciat.

¶ Quare hec diuia ꝑnotio. Hic ondit q̄ circa cōtingentia sil' stāt certa cognitio dei ꝛ incertus euētus rei dicēs: Quare hec diuina ꝑnotio qua deus nouit futura illa. non mutat ꝓprietatē rerꝫ quo ad necessitatē ꝛ ꝯtingētiā. qꝛ nō īponit necessitatē rei que ꝯtingēs est. s̄ʒ talia apud se spectat p̄ntia qualia oliʒ ꝓueniēt futura: nec cōfundit rerū iudicia vt ꝯtingēs faciat nō eē cōtingēs. sed vno intuitu mētis dinoscit tā necessarie q̄ʒ nō necessarie ventura. i. futura. Qd̄ declarat in exēplo dicēs. Sicuti vos hoies q̄n pariter. i. in eodē īstāti videtis hoieʒ ambulare in terra: ꝛ solem oriri in celo. lʒ vtrūqz simul sit cōspectū: tn̄ discernitis hoc esse voluntariū. s. hominē ambulare in terra. ꝛ illud eē necessariū. s. solē oriri. Ita similiter diuin⁹ intuitus cūcta despiciens. i. deorsum aspiciens. minime pturbat rerū qualitatē. s. cōtingentiā ꝛ necessitatē rerꝫ. dico apud se presentiū rōe eternitatis. sed futurarū ad cōditionē tpis. quo fit vt cognitio futuroꝝ dei tāq̄ p̄ntiū nō sit opinio. s̄ʒ cognitio veritate nixa. i. cōfirmata. cū cognoscit aliqd esse exiturū. i. futuꝝ qd̄ idē nō nesciat. i. bene sciat carere posse necessitate exn̄di. ¶ Notandū de hoc q̄ dicit̄ deū p̄ntialiter oia cognoscere. s. p̄terita ꝛ futura ponūt quidā exēplū de baculo fixo in aqua. q̄ successiue toti fluuio presens est

quia partibus eius. sic eternitas simul est cũ toto tẽpore ⁊ cũ oibus que fluũt in tempore. ita ꝙ totum tempus ⁊ quic quid est successiuũ in tempore. est pñs eternitati. vt si põa tur eternitas sicut centrũ: ⁊ totũ tempus sicut circũferẽtia tũc lꝫ circũferentia cõtinue moueatur ⁊ pars toti succedat tamẽ in comparatiõe ad centrũ vniformiter se hꝫ. Aliud exemplum ponitur de aliquo qui vadit per viam ⁊ non vi det homines post se venientes. sed ille qui de alta turri re spiceret: videret totam viam ⁊ homines per eam transeun tes tã ꝓcedentes q̃ꝫ sequẽtes. sic de⁹ de speculo sue eterni tatis respiciens oia pñtialr videt tã presentia q̃ꝫ futura.

¶ Hic si dicas Quod euenturũ deus videt: id nõ euenire nõ posse. quod autem non potest nõ eue nire: id ex necessitate cõtingere: meqꝫ ad h nomẽ necessitatis astringas. Fatebor rẽ quidẽ solidis sime veritatis: sed cui vir aliquis nisi diuini specu lator accesserit. Respõdebo nãqꝫ idẽ futurũ cũ ad diuinam notionem refertur necessarium. cuꝫ vero in sua natura perpenditur: liberũ ꝓrsus at qꝫ absolutum videri:

¶ Hic si dicas. Hic philosophia redit ad primã rõnem su perius positaꝫ: ipsam fortificando: vt formalius soluat. ⁊ fortificat eã. Secũdo soluit. Tertio solutionẽ declarat se cunda, ibi. Respondebo. tertia ibi. Due enim. Primo di cit. Si dicas hic. s. obiiciendo illud non posse non euenire quod deus videt euenturum. quia tunc deus falleretur. quod autem non potest non euenire id ex necessitate potest ꝯtigere. et sic astrĩgas me ad nomẽ necessitatis: vt ꝯcedã cõtigens aliquo modo esse necessarium. Ego fatebor rem solidissime veritatis cui vir aliquis accesserit eam conce dendo. nisi speculator diuini. i. diuine nature. Tunc soluit obiectionem dicens. Si coartaueris me vt concedã aliq̃ꝫ necessitatem futurorum. Respondebo idem quod futurũ est quo ad nos. cum refertur ad diuinam notioneꝫ cui ipꝫ est presens. dico necessarium esse. s. necessitate conditiona ta. s. ratione presentie. cum aũt idem futurum ꝑpenditur i sui natura ratione cuius habet futuritionem et indetermi nationem in sui causa necesse est videri liberum. ¶ Notan dum ꝙ sicut illud quod in se est contingens quando est no bis presens ratione presentie sortitur quandam necessitatẽ qua necesse est ipsum esse dum presens sit. quia omnia sũt deo presentia. ratione istius presentie in ordine ad ipsam diuinam cognitionem sortiuntur quandam necessitateꝫ: licꝫ in sui natura prorsus videantur libera.

¶ Due sunt enim necessitates: simplex vna: velu ti ꝙ necesse est omnes homines esse mortales. al tera conditionis. vt si aliqueꝫ ambulare scias eũ ambulare necesse est. Quod enim quisqꝫ nouit: id esse aliter ac notuꝫ est nequit: sed hec conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc. n. necessitatem non propria facit natura. sed condi tionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit in cedere voluntate gradientem q̃uis eum tamen cum graditur incedere necessarium sit. Eodem igitur modo si quid prouidentia presens videt id necesse est esse. tametsi nullam habeat nature ne cessitatem. At qui deus ea futura que ex arbitrii libertate proueniunt: presentia contuetur. Hec igitur ad intuitum relata diuinuꝫ necessaria fiũt per conditionem diuine notionis: per se vero cõ siderata ab absoluta nature sue libtate ñ dsinũt.

¶ Due enim sunt necessitates. Hic philosophia declarat so lutionẽ per quãdã distinctionem necessitatis. ⁊ eã applicat ad propositũ. Secũdo concludit ex premissis simul stare ꝙ aliqua sunt ꝺm se contingentia et incerta: que tamẽ eue niunt certitudinaliter inquãtũ a deo preuisa. secunda ibi. Fient igitur ꝓculdubio cuncta. Primo dicit. Due sũt ne cessitates. vna simplex que est necessitas nature. sicut oẽs hoies necesse est eẽ mortales. Alia est necessitas conditio nis vt si scias hominem ambulare: illum ambulare neces se est. quia quod quisqꝫ nouit. illud non potest aliter eẽ q̃ꝫ notum est. sed hec conditio. idest necessitas conditionata minime trahit secum simplicem necessitatem. quia necessi tatem conditionis nõ facit propria natura sed adiectio cõ ditionis. Nulla enim necessitas cogit incedere idest ambu lare voluntate gradientem. i. ambulantem. q̃uis neces sarium sit ipsum incedere. i. ambulare tunc cum graditur idest ambulat. Hanc distinctionem applicat ad propositũ dicens. Eodem modo si quid prouidentia diuina pñs vi det illud esse necesse est. s. ea conditione qua prouisum est et qua ponitur sibi ꝑsens. q̃uis nullam habeat necessita tem nature sed deus ea futura contuetur tanq̃ꝫ presentia. que ex libertate arbitrii proueniunt. igitur hec relata ad in tuitum diuinum fiunt necessaria per cognitionem diuine notionis. per se vero. i. in sui natura non habito respectu ad diuinam cognitionem. ipsa non desinunt idest deficiũt ab absoluta. idest a perfecta libertate sue nature. ¶ Notan dum ꝺm intentionem boetii ista ratio. quicquid est proui sum a deo necessario euenit: soluitur dicendo. ꝙ verum ẽ ꝙ necessario euenit necessitate conditionata. sed non neces sitate absoluta. Alii aliter soluunt. ꝙ illa propositio est ve ra in sensu composito: sed falsa in sensu diuiso. vnde cum dicit. Quicquid prouisum est necessario euenit. verum ẽ in sensu composito: quia impossibile est prouisum a deo ñ euenire. tamen in sensu diuiso falsa est: quia euentus rei saltem contingentis in se non est necessarius.

¶ Fiunt igitur proculdubio cũcta que futura de⁹ esse prenoscit. Sed eorum quedam de libero ꝓ ficiscuntur arbitrio. que q̃uis eueniant existendo tamen propriam naturam non amittũt. quia pri usq̃ꝫ fierent etiam non euenire potuissent.

¶ Fiunt igit proculdubio cuncta que. Hic phia concludit ex predictis ꝙ ista simul stant. ꝙ aliqua ꝺm se sunt contin gentia et incerta; que tamẽ certitudinaliter eueniunt inq̃ꝫ tum preuisa a deo. Secundo obiicit cõtra hoc ibi. Quid igitur refert non esse necessaria cum. Primo dicit. Pro culdubio cuncta futura sunt que deus prenoscit esse: alio quin falleretur diuina prouidẽtia: sed quedam eorum pro ficiscunt. i. ꝓcedunt de libero arbitrio. ita ꝙ quantuꝫ est de esse ipsorum possunt nõ euenire. vnde subdit. que q̃uis eueniant tñ nõ amittunt propriam naturam libertatis. qꝛ priusq̃ꝫ fierent potuissent non euenire. ¶ Nota ꝙ tota in tentio Boetii fundatur super hoc. ꝙ aliquid libere futurũ ex sui natura in cõparatiõe ad prescientiã diuinam necessa rio euenit. et talis est necessitas conditionata. quia inquã tum preuisum est sic necessario euenit. sed non absolute cir cumscripta prouisione.

¶ Quid igitur refert non esse necessaria cum pro pter diuine scientie conditionem modis omnib⁹ necessitatis instar eueniant. Hoc scilicꝫ ꝙ ea que pauloante proposui sol oriens ⁊ gradiens homo que dum fiunt non fieri non possũt: eoruꝫ tamẽ vnum prius quoqꝫ q̃ fieret necesse erat existere alterum vero minime. Ita etiam que ꝑsentia de us habet: proculdubio existunt. Sed eoruꝫ hoc quidem de rerum necessitate descendit illud vo de potestate facientium. Haud igitur iniuria di

rimus. hec si ad diuinam noticiam referantur necessaria. si per se considerentur: necessitatis esse nexibus absoluta. sicut omne quod sensibus patet: si ad rationem referas vniuersale est: si ad seipsa respicias: singulare.

¶ Quid igitur refert. Hic obiicit contra solutionem ⁊ soluit obiectionem. Secundo contra illam solutionem obiicit. ibi. Sed si inquies. in mea ⁊c. Obiectio in hoc cõsistit Ex quo futurum contingens prescitum certitudinaliter euenit ⁊ necessario: non videt̃ esse differentia inter contingens ⁊ necessariũ. vnde dicit. Quid igit̃ refert contingẽtia ⁊ libere futura non esse necessaria. cuȝ ipsa eueniant instar. i. ad similitudinẽ necessitatis. Tũc soluit dicens. Qd inter euentum necessariũ ⁊ contingenteȝ hoc refert qd manifestum apparet per exempla que pauloante proposuit. s. ꝙ sol oriens ⁊ homo gradiens que dum fiunt non fieri nõ possunt. Et ita vtrumqȝ est necessariũ sub conditione presentie. presentia enim necesse est esse dum sunt presentia. tamen vnum eorũ. s. sol oriens priusq̃ fieret necesse erat existere. alterum vero scilicet homo gradiens minime habet necessitatem fieri antequam fiat. ita etiaȝ illa que deus habet presentia proculdubio existunt propter necessitateȝ cõditionis qua sunt preuisa euenire tanquaȝ presentia. Sed eorum que sic sunt preuisa hoc de rerum necessitate descẽdit. sicut solem oriri. illud de potestate facientium. scilȝ hominem ambulare. ex quo cõcludit. ideo nõ iniuria diximꝰ hoc prius. ꝙ illa que contingenter eueniunt si referantur ad diuinã noticiã sunt necessaria. scilicet ex conditione diuine scientie. Si vero per se considerent̃ ipsa sunt absoluta a nexibus. i. a vinculis necessitatis. quod manifestat per simile. sicuti si id quod patet sensibus: referas ad rationem tunc est vniuersale. si autem referas ad sensum tunc est singulare. ¶ Notandum ꝙ si idem relatum ad diuersa põt esse vniuersale et singulare: videtur similiter ꝙ ideȝ comparatum ad diuersa possit esse ꝯtingens ⁊ necessariũ. Nã particulare habet rationẽ cõtingẽtis ⁊ vniuersale rationẽ necessarii. Sȝ videmus ꝙ humana natura comparata ad intellectum agẽtem abstrahẽtem a conditionibus indiuiduantibus. ⁊ comparata ad intellectũ possibileȝ habet rationem vniuersalis. sed cõparata natura humana ad sensum qui particulariter comprehẽdit: hȝ rationem singularis Nam vniuersale est duȝ intelligitur particulare vero dũ sentitur. Similiter erit de futuro contingenti ꝙ ipsum cõparatum ad diuinã prescientiã ad necessariũ conditionaliter. in se autem consideratum habet se contingenter.

¶ Sed si in mea inquies potestate situm est mutare propositum: euacuabo prouidentiam cuȝ que illa prenoscit forte: mutauero. Respondebo. Propositum te quidem tuum posse deflectere: sed quoniam ⁊ id te posse: ⁊ an facias. quoue conuertas: presens prouidentie veritas intuetur diuinã te p̃scientiã non posse vitare. sicuti p̃sentis oculi effugere non possis intuitum quãuis et in varias actiones libera volũtate conuertas.

¶ Sed si in mea inquies. Hic obiicit contra solutionem iã dictam. ⁊ soluit illam obiectionem. secundo mouet dubitationem ibi. Quid igitur. Primo dicit. Tu obiicies cõtra solutionem sic. Si in potestate mea est mutare ꝓpositum meũ. scilicet currendo et non currẽdo. ego euacuabo idest frustrabo prouidentiam diuinam. cũ ego mutauero illa que prenoscit esse futura. ipse soluit dicens. Ego respõdebo te posse deflectere. idest mutare propositum tuum. sed veritas prouidentie illa intuet̃ illud te posse. s. mutare propositũ. ⁊ an facias qd propositũ mutes. ⁊ intuet̃ quo cõuertis tuũ propositũ. ideo scias te nõ posse vitare diuinã prescientiam sicuti quãuis libera volũtate te conuertas in varias actiones tu non possis effugere intuitum presentis oculi. ¶ Nota ꝙ licȝ homo possit mutare propositũ suum per hoc tamen non effugit prescientiam diuinaȝ qꝛ deus illam mutationem prenoscit: posito enim ꝙ deus preuideret te cras iturum ad forum quãuis possis non ire ⁊ ꝓponas non ire. non tamen non ibis qꝛ deꝰ prouidet simul ⁊ propositum ⁊ potestatem non eundi. ⁊ mutationem propositi ⁊ actionem eundi: ⁊ ideo nõ potes aliquo modo effugere eius prescientiam.

¶ Quid igitur inquies. Ex mea ne dispositione scientia diuina mutabitur: ut cum ego nunc hoc nunc aliud velim. illa quoqȝ noscendi vices alternare videatur. B. Minime. P. Omne namqȝ futuruȝ diuinus precurrit intuitus: ⁊ ad presẽtiam proprie cognitionis retorq̃t ac reuocat: nec alternat: ut tu estimas: nunc hoc nũc illud prenoscendi vices: sed vno ictu mutationes tuas manens preuenit atqȝ complectitur. quam comprehendendi omnia visendiqȝ presentiam: non ex futurarum prouentu rerum. sed ex propria deus simplicitate sortitus est. ex quo illud quoqȝ resoluitur quod pauloante posuisti: indignum esse si scientie dei causam futura nostra prestare dicantur. Hec enim scientie vis presentaria notione cuncta complectens. rebus omnibus modũ ipsa constituit: nihil vero posterioribus debet.

¶ Quid igitur inquies. Ex mea ne dispositione scientia. Hic mouet dubitationem dicens. Tu forte iquies. Quid igitur contingat ex ista solutiõe: mutabit̃ ne scientia diuia ex mea dispositione. i. ex mea variatione. s. cum ego nunc velim hoc nunc aliud videt̃ ne prescientia diuina ex hoc alternare. idest mutare vices suas noscendi. idest cognoscẽdi: ipse respondet. minime contigit hoc ꝙ diuina scientia mutetur. qꝛ diuinus intuitus precurrit omne futurum ⁊ retorquet illud ad prescientiã ꝓprie cognitiõis cognoscendo omnia simul tanq̃ȝ presentia. nec alternat. idest mutat vices suas prenoscendi. idest precognoscendi nũc hoc nũc illud. scilicet successiue sicut tu estimas. sed manens liber a mutatione vno ictu preuenit. ⁊ complectitur tuas mutationes. quã presentiam cõprehẽdendi omnia tanq̃ȝ presentia deus nõ sortit̃ ex rebus futuris. sȝ ex ꝓpria simplicitate. ex quo resoluitur. idest declaratur illud quod pauloante posuisti. s. indignum eẽ si futura nostra dicãtur prestare causam scientie dei. vis. idest virtus enim scientie diuine cuncta complectẽs p̃sentialiter. ipsa constituit. idest imponit. modum omnibꝰ rebꝰ. qꝛ scientia dei est causa rerum. ipsa vero nihil debet ipsis rebus qꝛ nihil ab eis accipit sicut nos accipimus scientiam a rebus. ¶ Nota si deus simul non cognosceret ea que successiue eueniunt in tẽpore: tunc sciẽtia dei esset variabilis. ꝓꝑ hoc cognitioneȝ vnius succederet cognitio alterius. sed qꝛ omnia simul cognoscit tanq̃ȝ presentia ideo in sua scientia non cadit variatio: ut prius nesciat esse alicuius ⁊ postea sciat. vel ꝙ prius sciat hoc ñ esse ⁊ postea esse. immo simul oĩa cognoscit. ⁊ ideo sil' scit aliquid non esse in vna differentia temporis mẽsurantis rem ⁊ esse in alia differentia temporis.

¶ Que cum ita sint: manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. Nec inique leges solutis oĩ necessitate voluntatibus premia penasqȝ proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum prescius deus: visionisqȝ eius presens semper eternitas cum nostrorum actuum futura q̃li

tate ɔcurrit bonis premia malis supplicia dispẽsans. Nec frustra sunt in deo posite spes preces qꝫ que cum recte sint: inefficaces esse non possũt.

¶ Que cum ita sint: manet itemerata mortalibus arbi. ⁊c̃. Hic cõcludit ex premissis compassibilitatẽ liberi arbitrii cũ pſcientia diuina dicens. Que cum ita sint ut predictuꝫ est manet libertas arbitrii intemerata. i. incorrupta. Nec leges proponũt hominibus penas ⁊ premia inique. idest iniuste voluntatibus nostris solutis. idest liberatis ab omni necessitate. manet etiam immobiliter deus prescius cũctorum. ⁊ presens eternitas sue visionis concurrit cum futura qualitate. s. bonitate ⁊ malicia nostroruꝫ actuũ dispẽsans. idest distribuens bonis premia ⁊ malis supplicia. nec frustra sũt posite preces ⁊ spes in deo. que nõ possũt eẽ inefficaces cum sint recte. ¶ Nota ex quo propter liberũ arbitrium possunt res sic ⁊ aliter euenire non iniuste bõis premia ⁊ malis supplicia proponũtur. nec spes ⁊ p̃ces frustrantur. frustrarent̃ autem omnia hec si omnia vinculo necessitatis vterent̃ sicut patet ex dictis.

¶ Auersamini igitur vicia: colite virtũtes. ad rectas spes aim sublevate. humiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est: si dissimulare non vultis: necessitas indicta probitatis. cuꝫ ante oculos agitis iudicis cũncta cernẽtis.

FINIS.

¶ Auersamini igitur vicia. colite virtutes. ad rectas spes Hic philosophia subiũgit exhortationem vtilem dicens. Ex quo sic est ꝙ non estis coacti necessitate ad faciendum aliquid. sed manet in vobis libera volũtas. Ideo auersamini. idest spernite vicia. ne per ea iuste incurratis penas colite. idest exercete virtutes. pp quas merita cõsequamini. sublevate animũ vestrũ ad rectas spes que in veraꝫ beatitudinem tendunt. porrigite in excelsa. s. ad deum humiles preces. ⁊ hoc merito faciatis quia si non vultis dissimulare auertendo animum vestruꝫ ab his. tunc magna vobis est indicta necessitas probitatis. idest virtutis. q: illud quod agitis non potest latere illum qui est iudex actuũ vestrorum. vnde subdit. Cum agatis ante oculos. idest cũ actiones vestre sint in prospectu iudicis cuncta cernentis. scilicet dei. ¶ Nota vicia sunt spernenda. q: reddunt hominem seruilem. Nam qui facit peccatũ seruus est peccati. Et Seneca dicit. Si scirem deos peccata ignoscituros ⁊ hoies ignoraturos: adhuc propter vilitateꝫ peccati peccare erubescerem. Virtutes autem sunt collende: quia virtus est que habentem perficit ⁊ opus eius bonum reddit. Recte spes recte preces sunt deo porrigẽde. quia his deo coniungimur ⁊ ipsum alloquimur. ⁊ si nõ dissimulamus negligendo predicta: magnam virtutis necessitateꝫ nobis indictam ⁊ promissam inde consequemur quoniaꝫ omnia que agimus sunt in prospectu dei cuncta cernentis. Sicut enim scribitur ad Hebreos quarto. Omnia nuda ⁊ aperta sunt oculis eius. qui est deus benedictus in secula seculorum. Amen.

¶ Auicii Torquati. Seuerini Boetii viri nominis celebritate ꝗꝫ memorandi: textus de philosophie consolatione cum editione commentaria beati Tome de aquino ordinis predicatoruꝫ.

Finit feliciter

¶ In diui. Seuerini. Boetii de scolarium. disciplina cõmentarium feliciter incipit.

Oluꝫ hominẽ nexũ fore dei et mundi. Hermes ipse phõꝝ pater ad Esculapiũ scribẽs iã lõge testatus est: eo ꝙ itellectũ diuinum in se hꝫ ꝑquẽ aliqñ supra mõduꝫ ita eleuatur ut ẽt mundi mã sequat̃ cõceptiones eius. Et hoc in optie natis potissime videm⁹ hominibus. q suis animabus agunt ad corporuꝫ huius mũdi transmutationem: ita ut miracula facere dicant̃. Et iõ in ea ꝑte hõ ipse ad dei imaginẽ factus: q̃ mũdo ipso nectitur. nõ mundo subiicit̃ sed preponit̃ ut rector ac gubernator. Et hoc Dauid ille iustus ꝑ Psalmoꝝ libro nouerat cũ dixit. Minuisti eũ paulominus ab angelis. ⁊c̃. Oia subiecisti sub pedibus eius. Qd equidẽ ⁊ tunc maxime fieri liquet cũ doctrinis disciplinisqꝫ in mentis culmen trahitur: ibiqꝫ in arce constitutus veluti specula corp⁹ hoc mortale. qd animam aggrauat respicit dirigit ⁊ gubernat. Quas ob res non abre estimandũ putatur ut hoies plus ceteris arte ⁊ ratiõe degentes naturaliter domini. ⁊ rectores alioruꝫ existant. Verũ tñ si vel per electioneꝫ aut inclinatiõis irrefrenate affectũ hõ ipse mundo se inferiorẽ fecerit iã q̃si honore humanitatis exutus ac si tandẽ in aliarũ terga feraruꝫ se transformans proprietatem bestie accipit. Sic per concupiscentiam porcus efficitur ꝑ iraꝫ canis: per rapinã leo. perqꝫ alia ⁊ alia in aliarum bestiarum transmutatur nãm Et hanc transmutationem ꝑ Plato ipse secundã animoꝝ incorporationem dicebat. At q nedum hanc mentis alterationẽ putandũ ẽ. verũ qui sic mundo inferiorẽ se fecerit necesse est: ut etiam ab expressa membroꝝ speciciqꝫ representatione quomodolibꝫ abducatur. Ex quo fit vti Aristoteles inquit in ethicis: ꝙ laborantes in passionibus venereis ⁊ crapule maxime secundũ corpus alterantur. Et huius signum est animalia multũ coeũtia cito senescere: pluresqꝫ gula ꝗꝫ gladio interiere. Laborandũ ergo totis viribus totoqꝫ conamine ne ipsis concupiscentiis atqꝫ indignationum affectibus homo ipse imago quidem atqꝫ specimen sui creatoris mentis ab arce detrahatur. vt sic mundo inferior fiat sed perturbationes illas: quas greci pate dicunt. concupiscentias. s. atqꝫ inclinationũ affectus aut eradicet ⁊ extirpet: vel salteꝫ frangat moderet: regat: ⁊ q̃si infrenes equos quibusdam rõnis ipsi⁹ lupatis: vt ita dicã coherceat. vt quod fragili caduceqꝫ nature negatum extat magni Ipocratis exẽplo studio atqꝫ disciplina consequatur. Hui⁹ nẽpe discipuli. Sicuti Aris. ait: atqꝫ post eũ Albert⁹ magn⁹: cũ iã ei⁹ sanctissimos mores diuinãqꝫ sapientiã mirarẽtur vice quadã ꝑ Philemonio phisonomo ypocratis ymaginẽ ad iudicandũ hominis mores detulerunt Quaꝫ cũ philemon arte inspexisset atqꝫ membrũ mẽbro comparasset. vimqꝫ signorum naturalium: que supra corpus ⁊ animã significare claruꝫ est. cautius aduertisset pronunciauit q: vir luxuriosus esset deceptor atqꝫ coitus amans. Illis v̑o indignãtibus atqꝫ ꝑ Philomonẽ inculpãtib⁹ qm̃ de optio viro. cui vix nã sileꝫ efficere posset: tanta cõuicia ꝑnũciasset: iudiciũ ypocrati ꝯtulerũt. ypocras aũt morum suorũ atqꝫ inclinationum cõscius ꝑ Philemonẽ vera protulisse cõfessus est. verũ ex phie amore atqꝫ honestatis cõcupiscẽtias sui cordis se vicisse dixit. ⁊ sic qd nature negatũ fuerat per phiam accepisse. Quã quidẽ nil aliud fore. Aristot. docuit ꝗꝫ victoriã atqꝫ concupiscibiliũ abstinẽtiam. ꝑ Plato autẽ donũ dixit optimũ: quo ad bñ btẽqꝫ viuendũ nil melius excogitari posset. Tullius vero inuen

tum deoꝝ referebat ⁊ item alius omniū disciplinarū parentē atqȝ vite ducis aluminā dixit: ad quā haud facile sine disciplinabilitate: qua homo plus ceteris animātibus prestare debet peruenire contingit. Has ob res. Seuerinꝰ Boetius ad martiani rogatum atqȝ erudiendoꝝ ꝓfectū librū edidit. cuius institutis veluti quodā duce methodo atqȝ tramite quilibet in vberrimū phie campuȝ a cunabulis. ut aiunt. propēsius perducat. Ad libri auteȝ seriē priusꝙȝ deueniat auctoꝝ more ea premittenda sunt que cām suscepti operis elucidant. titulum declarant. intentionem actoris. atqȝ philosophie partem cui liber subordinetur demōstrant. Circa primum igitur qm̄ nihil fit: ut Plato in thimeo censuit: cuius ortum non legitima causa ⁊ ratio precedat. cause libri quatuor enumerande sunt finalis. s. prima que in intētione ponitur. formalis. efficiēs: ⁊ materialis. Materialis que ⁊ subiectum dicitur. eo ꝗ circa ipsam actoris versatur intentio. est aptitudo recipiendi doctrinam a docente. Circa hoc enim versatur Boetii intentio ut erudienduȝ aptum reddat ad doctrinaȝ preceptoris recipiendam. Causa finalis quoqȝ que etiam vtilitas libri dicitur est erudiendoꝝ vtilitas: que ē vt perlecto hoc libro a rudibus ipī suis institutis ad veritatis phice cognitionem perducantur. Causa efficiens duplex est mouens ⁊ mota Mouens quorūdam opinione Martianus capella q ⁊ librū nuptiarum mercurii ⁊ philogie conscripserat. quemqȝ ⁊ Boetius in consolatu philosophico in scribendo secutus fuisse dicit sed tn̄ hoc paꝝ momēti habere arbitrandū est: cum martianus ipse tanta doctrina atqȝ scribendi copia pre ceteris doctus euaserat ut si quid cōscribēdum ad scolarium vtilitatem consperisset non subrogatuȝ quēpiam sed seipsum opus ipsum subiturum non dubitasset. verumtamen est: Martianum quendā quicunqȝ ipse sit Boetio tn̄ carū eidē hoc opꝰ iniurisse queādmodū ex libri prohemio luculenter innotescit. inquit eniȝ Vestra nouit intentio. ⁊c̄. vestris martiane petitionibus tentabo acquiescere. ⁊ hec causa mouens atqȝ suscepti operis esse poterit. Causa autem efficiens mota est ipse Boetius vti in ipsius libri titulo statim subiūgetur. sȝ causa formalis libri huius sicuti ⁊ alioꝝ libroꝝ duplex est. vna enim est forma tractandi: alia forma tractatus. forma tractandi in mō consistit procedēdi ⁊ hic modus diffinitiuus est diuisiuꝰ atqȝ exemploꝝ positiuꝰ: quemadmodū intuenti libri ꝓcessuȝ clarius innotescit. forma v̄o tractatus est libri diuisio in capitula: atqȝ capituloꝝ in suas partes. ⁊ partiū in particulas. Et hec de causis libri sufficiant. Nunc de libri titulo diutius imorādū ē. vn̄ notandū. Titulꝰ ē breuis annotatio eorū q̄ diffusius in sequēti opere ꝯtinent. Et dr̄ a titan qđ est sol vel illumināns quasi titanꝰ. qm̄ librū illuminat atqȝ sequētia declarat. Titulus ergo libri hic est. Auitii. Manlii Seuerini. Torquati. Exconsulis Patricii Ordinarii. Boetii viri illustris de scolariū disciplina liber feliciter incipit. Sed forte querat aliquis q̄re tot noīa Boetio ꝑponant. ad qđ respondēdū est qm̄ consuetudo romanorum fuit anoꝝ noīa sibi asscribere. uel qꝛ ob honorem ⁊ laudem hec sibi imponūtur. Dicit ergo auitiꝰ a romano quodā eius nominis. vel auitius quasi inuictus ab a qđ ē sine ⁊ uicos victoria. vici eniȝ minime potuit: neqȝ eni vnq̄ȝ i ꝓsperis elatū se nouerat neqȝ depssuȝ in aduersis. semꝑ eni equo aīo se ꝓbuit veluti sine vituꝑio tetragonum qđ vbicūqȝ ꝓiciat recte stat. sic ⁊ Boetius nec amore nec odio vinci poterat. qđ ⁊ ipse testatus est lib. prīo prosa quarta cōsolatus phici eū ingt: nunq̄ȝ a iure ad iniuriā me q̄sq̄ȝ detraxit. Manlius a manlio romano sui generis dictus ē. Torq̄tus a torq̄to eadē rōne. Seuerinus a seueritate. seuerus enim fuit cū Theodorico regi gottoꝝ ob rē saluandum publicā se opposuit ꝑꝑ qđ papie in exiliū missus mīto cruciatu vexabat sicuti ⁊ ipse tangit in libri huiꝰ principio cum dicit ⁊ inhumani regis cruciatu corrosus. ⁊c̄. ⁊ plenius in lib. de cōsolatione phie. quē ut cruciatus sui miseriā deplangeret. ad hoc aptissime conscribebat.

Exconsul v̄o fuit qꝛ vnus ex ꝯsulibus romanis. vel excōsul qꝛ extra ꝯsulatū positus. Patricius qꝛ vnꝰ ex patribus qui populo romano senatuiqȝ ꝓfuerant qui patrescōscripti dicbantur eo ꝗ coꝝ nomina litteris aureis in capitolium scribebantur. Ordinarius qꝛ tanta moꝝ atqȝ sapie ꝓrogatiua excludit vt ⁊ cuilibet ordini dignus putaretur. Boetius v̄o dicebat a boetꝰ qđ adiutor sonat discussor publicaꝝ rōnū vt vult glo. in. l. Boeto. C. de tabulariis. libro. x. ⁊ hinc Boetius nomen cepit qm̄ fuit coadiutor ad publicas rationes discutiendas vt dicit Joan. de platea in dicta. l. Boetos. Hec ergo nomina vel agnomina. aut cognomina. Boetio attributa sunt aut cognatiōe aut amicitia aut certo euentu necesse est sicuti ⁊ reliq̄s rōanis nominū pluralitas attribuebat sicuti. Marcꝰ tulliꝰ cicero. P. Virgiliꝰ Maro ⁊c̄. Additur i titulo de scholarium disciplina vt actoris insinuetur intentio. Cū enim vidisset ipse Boetius innumeros pene erudiendos preter modum ordinem atqȝ regulam ad doctrinam anhelare ⁊ ea propter minime doctos euadere ipse cōmuni misertus vtilitati rudium vt tante inordinationi obuiam iret modū atqȝ discendi formaȝ instituit in hoc libro in quo ipsis rudibus primo prima elementa subministranda censuit. ad ultos discipline magistratuiqȝ subiiciendos commonuit. elatos reprimit. proficientes sagaci prouisione refouet. ꝓuisos magistratuiqȝ venerabiles reddit atqȝ tandem ipsorum magistrantium statum erga subditos cōcludit. Subditur in titulo feliciter incipit. feliciter tam ea felicitate que summum bonum est. q̄ȝ que infortune bonis consistit. Est enim liber iste gradus atqȝ scala qua in cognitionem veritatis peruenitur que est sapientia qua adepta oīa bona tā fortune q̄ȝ animi pariter cum illa adipiscunt vt Salomon ipse testatur. Postremo aūt cui parti phie subordinetur videndum. subordinatur autem ethice quia de moribus discipuli erga magistrum loquitur quod ad ethicam reducitur. Declarata ergo sunt hec quinqȝ si recte considerabis que actorum more in librorum principiis frequenter recitantur ⁊ in his metris comprehenduntur. Vtilitas titulus intentio parsqȝ sophie. Quatuor ac cause reȝ totā perficientes qua de re ad litteraȝ accedamꝰ

Vestra nouit intentio de scholarium disciplina compendiosum postulare tractatum: vtinam a spiritus mei paruitate: prout facultas suppetit: ingeniiqȝ declinitas: erumnarumqȝ tenacitas amicis vestris. O Marciane petitionibꝰ tentabo aquiescere. Et licet duplici genere commentorum siȝ impeditus non tamen omnino diuersoꝝ. in q̄sdam Aristotelis: nec non aliorum philosophorum editiones: proprioqȝ attenuatus studio: ⁊ inhumani regis gottorum cruciatu corrosus: phisolophico me preueniente cōsolatu. extremaqȝ profunde trinitatis perspicatione permollitꝰ.

Estra nouit intentio. ⁊c̄. Presens liber Boetii qui est de scholarium disciplina prima sui diuisione in duas partes diuiditur scilicet in prohemium ⁊ tractatum. tractatus incipit. ibi Cum igitur indiscreti. Prohemium in tres partes diuitur. In prima ponit intentionem suam atqȝ intentionis causam subiungit. In secunda ordinem dicēdorum in hoc opere seruandum premittit. In tertia modum procedendi ponit. secunda ibi. In primis prima. tertia ibi. Hec autem. Prima pars in duo diuiditur. In primē facit quod dictum est intetionem suam ponens. In secundo causam intentionis assignat ibi. quid enim gynnasiorum. Prima iterum in duas. in prima facit. quod dictum est. In secunda arrogantiam deuitat ibi. O vtinam.

Et dicit Boetius. ¶ O marciane ⁊ in hoc beniuolentiam
captat ipsum proprio nominando nomine. vestra intentio
nouit postulare idest petere tractatum compendiosum. i.
breuē ⁊ vtilem ⁊ hoc ad differentiam dispendii dictum ē
quod prolixum ⁊ inutile censetur. Hortaturqȝ in hoc au
ditorem ad docilitatem ex doctrine compēdio de schola
rium disciplina. idest discendi norma ⁊ in hoc auditorem
attētū reddit ex doctrie vtilitate. Et sic i hac pte pria tria
facit beniuolentiam captat. ad docilitatem hortatur. atqȝ
attentionem auditorum suscitat. ⁊ sequitur. O vtinam sub
audi illud postularetur a paruitate mei spiritus idest inge
nii. deuitat enim in hoc arrogantiā. Tunc Boetius scri-
bendi onus acceptās dicit. Paruitate mei ingenii non
obstante ego Boetius tentabo acquiescere. idest cōdescē
dere amicis. idest amicabilibus tuis petitionib⁹. ⁊ hoc ꝑ
ut idest inquantum facultas. idest sapientia mea. suppetit
idest subministrat ⁊ inqȝtum decliuitas. idest debilitas
ingenii mei. qȝ pro ⁊. tenacitas idest duricies vel compas
sio erumnarum mearum idest calamitatum mearum sub
audi suppetunt. lȝ pro qȝuis sim impeditus subaudi sic vt
id haud facile efficere possiȝ duplici genere idest manerie
commentorum hoc est quorundam librorum expositorū
tamen non omnino idest penitus diuersorum commento
rum dico in quasdam editiones idest compilationes Ari
stotelis illius peripatetici ⁊ aliorum philosophorum eas
subaudi exponendo ac quasdam e greco in latinuȝ trans
ferendo. qȝ pro ⁊ lȝ sim attenuatus. idest viribus exhau-
stus proprio studio vt sic vix promissis vacare possim: ⁊ lȝ
siȝ corrosus. i. attenuatus. ⁊ transumptiue loquitur. nam
corrodere proprie est dentibus dilaniare. cruciatu. idest
tormēto inhumani idest crudelis regis gottorum scilicet
theodorici. ⁊ hoc philosophico cōsolatu. idest libro queȝ
de ꝯsolatione philosophie ediderat perueniente. qȝ Pro ⁊
lȝ sim permolitus. idest attenuatus extrema. idest summa
perspicatione. idest subtilitate trinitatis. profunde. idest
alte quo ad intelligendum. quasi dicat licet omnibus his
supra vires īpediar nihilomin⁹ qm̄ tāta vis ē inter nos
amicitie vt nihil tuarū petitionum tibi negare queā pro
ptera tuis petitionibus acquiescere tentabo. ¶ Notādū
Boetius librum suum nominat de scholarium discipli-
na. vnde inter disciplinam ⁊ facultatem hoc interest quo
niam disciplina a discendo dicitur quod scientiam re
cipere sonat: quare disciplina in discipulo est. do-
ctrina vo in magistro. facultas autem est scientia vel pro
fessio in vtroqȝ. disciplina ⁊ doctrina in motu sunt facul
tas in qete. ¶ Notanduȝ circa h qđ dicit licet duplici cō
mentorum. Boetius intelligens homines nedū sibiipsis
fore natos sed amicis ⁊ patrie atqȝ communi omnium
vtilitati. sic nempe diuinus ille Plato architam tharen-
tinum monuit vt non solum sibi natum se memineret sed
patrie ⁊ suis vt perexigua pars sibi relinquatur. quod pro
spiciens. Boetius vt posteris memoriale quoddam eter
num post se relinqueret: nunc in philosophorum libris
exponendis. nunc in grecis codicibus vt latine nobis co-
ram loquerentur transferendis. nunc etiam in propriorū
traditione dies noctesqȝ expleuit qua in re tāto nisu tanta
qȝ lucubratione indies tenebatur vt materiam sue crimi-
nationi daret. Dum enim studio atqȝ exponendorum li-
brorum comentariis reliquisqȝ omnibus que ad hec atti
nent sedulo vacaret: moris sui extitit vt hominum consor
tia fugeret atqȝ in bibliothecam quā domi phie constitue
rat refertissimam se reciperet. quas ob res morum suorū
emuli ipȝ demonibus alloquentem falso criminabantur
ad instar magni Socratis. de quo ⁊ Apulegius impune
opinatus est q familiarem deum haberet sibi obsequētē
de quo ⁊ librum eddidit queȝ de deo Socratis intitulauit
a qua criminatione se excusans Boetius libro primo de
consolatione prosa quarta philosophiam ita alloquitur.
Atqui ⁊ tu insita nobis omnium rerum mortalium cupi-
dinem de nostri animi sede pellebas ⁊ sub tuis oculis sa-
crilegio phas locum esse non erat. instilabas eniȝ aurib⁹
cogitationibusqȝ quotidie meis pictagoricum illud. deo
non diis seruiendum nec conueniebat vilissimorum me
presidia spirituum captare queȝ tu in hanc excellentiam
componebas vt consimilē deo faceres. hec ille. ¶ Notan
dum ingenium est interior vis animi quo sepe inuenim⁹
que ab aliis non didicimus dictum quasi intus genitum
scilicet a natura. ¶ Nota erūna. i. miseria inopia calami
tas. Et dicitur ab e. ⁊ rumen quasi extra rumen. i. cibum
ide erūnosus. Item commentum est plurium studio vel
doctrina in mente habitorum in vnum collectio ⁊ ſm hoc
quilibet liber potest dici cōmentum: sed in nostro vsu cō-
mentum dicitur liber expositorius. s. qui deseruit exposi-
tioni sentētie alicuius libri ⁊ non constructioni littere ⁊ ſȝ
hoc potest sic diffiniri. Cōmentum est expositio verborū
iuncturam non considerans sed sensum.

¶ Quid enim in gynnasiorū exercitu lucidius q̄
in artificiali ⁊ naturali ꝓgressiōe debita cognitiō
⁊ q̄ virium intelligētie gradualis exhibitio. Elo
quentie enim partes decenti artificialium ⁊ na-
turalium processu ⁊ perspicua intelligentie com
prehensione nouimus stabiliri.

¶ Quid enim in gynnasiorum. In hac parte. Boetius as
signat causam intentionis sue atqȝ suscepti operis. primo
enim dicit q non obstantibus impedimentis tum studio
rum atqȝ erūnarum multimodis. se velle iniunctuȝ onus
aggredi. posset quis huiusmodi causaȝ sciscitari cui vt sa-
tisfaciat causaȝ reddit. Et duo facit nā primo cāȝ sue intē
tionis atqȝ suscepti operis explicat. scđo causam ipsaȝ cō
firmat. secūda ibi eloquentie enim. Dicit ergo primo anti
pophorizando isto modo. quid eniȝ pro certe. est lucidius
idest splendidius qua propter ⁊ vtilius in exercitu. i. exerci
tatione gynnasiorū. i. studiorum ⁊ transsumptiue loquitur
q̄ȝ debita cognitio in ipso discipulo sciētiis doctrinis eru
diendo in progressione. i. profectu artificiali. ⁊ hoc quo ad
artes ⁊ doctrinas. ⁊ naturali hoc quo ad mores studio cō
formandos. Aliter etiam exponitur vt ad duplicem ordi-
nem ista referantur. s. ad ordinem doctrine quo a cōmu-
nioribus ad specialiora procedatur ſm quē dictum est pri
mo phisicorū: Inata nobis via est ꝓcedēdi a cōmuniorib⁹
ad specialiora ⁊ ideo dicit artificialium. quod autem subiū
xit naturalium quo ad ordinem nature dixit quo a specia
lioribus ad vniuersaliora fit ꝓcessus. ea enim que nobis
ignotiora sunt nature notissima esse dicuntur. quo fit vt se
cūdo methaphisice dicitur. Sicut se habet oculus nitico-
racis ad solis lumen sic se habet itellect⁹ noster ad ea que
manifestissima sūt nāe. Deide seqt̄ in textu. ⁊ insup qđ est
lucidius in ipso magistrāte q̄ȝ exhibitio. i. subministratio
gradualis. i. bene ordinata. virium intelligentie. s. doctri
narum quasi diceret nihil. Et huius rōnem subiungēs in
quit enim pro quia supple nos. Boetius nouimus stabili
ri. i. firmari partes eloquentie i processu. i. ordine atqȝ mō
debito naturalium ⁊ artificialium. similiter etiam in com
prehensione perspicua. i. subtili intelligentia doctrinarū
¶ Notandum q intentio Boetii fuit ruditati erudiendorū
obuiare atqȝ eos ab ignorantie nebulis ad apicē scientia-
rū trāsducere. Uerū q2 modus ordo atqȝ regła in h potissi
ma fore noscuntur iuxta illud. Est ordo summa lime sa-
pientis in arte. ⁊ item Oratius est mod⁹ in rebus sunt cer-
ti deniqȝ fines. Ultra quos citra que nescit consistere re-
ctum. ideo Boetius opus hoc scribendum assumpsit in
quo modum atqȝ ordinem tradit quo quisqȝ faciliter in-
culmen scientiarum eleuatur ibiqȝ constitutus splendidus
celebris atqȝ gloriosus stabilitur. ¶ Notandum gynnas
gynnadis pugna vel luta dicitur. Et dicitur a gynnos. i.
nudus. quia nudi talibus in ludis sueuerūt exerceri. inde
hoc gynnasium locus in quo talia quondam fiebāt ⁊ hinc
facta transumptione studium scholarium atqȝ magistro
rum

rum gynnas dicitur atq; locus studii gymnasium ꝛ quan doq; ipsum studium dicitur vt in proposito. quia sicut oi palestra corpus sic i studio animus exercetur. ꝛ inde accidit ut omnium pene artium exercitium vel locus exercitii gymnasium dicatur vt schola. ꝛ vt quidam dicunt gynnasium grece latine exercitium dicitur. Notandum inter intellectum intelligentiam atq; intelligibilitatem hoc interest. Nam intellectus proprie vis anime est comprehensiua incorporearum substantiarum formis subtractarum vel formarum circa eas. Intelligentia vo vis est anime q̄ aspirat vt aliquid circa diuinam substantiam comprehendat. Intelligibilitas vo vis quedam est anime omnium formarum in quadam simplicitate complicatiua absq; ordine naturali vel temporali ꝛ tali modo solus deus comprehendit res quia eas omnes vno intuitu absq; successione dicitur comprehendere.

¶ In primis ergo prima. s. puerorū oblectamēta sunt prelibāda. Secūdo videlicet qualr̄ adultorum elatio magistratui subiicienda sit ꝛ discipline connectanda. Tertio de eorum elatione reprimenda exemplorum cōmēdatione distincte exponendo. Quarto de scholarium sagaci prouisiōe eorumq; graduali statione. Quinto q̄liter scholarium venerabilis ac sincera deuotio ad magisterium proferenda sit. Sexto de magistrantium norma trinaq; diuisione statuq; erga subditos modoq; docendi precognito

¶ In primis ꝛc. Hec est secunda pars principalis. huius prohemii in qua postq̄ȝ intentionem suam atq; intentionis sue causam explicuit. nunc ordinem suscepti operis ꝛ quicquid in toto libri processu. peragendum sit luculenter insinuat Et diuidit̄ hec pars in sex partes. In prima mōstrat quid in primo capitulo pertractandum sit. In secunda qd in secundo ꝛ sic de singulis. secūda ibi. secūdo v;. tertia ibi tertio de eorum. quarta ibi. quarto de scholariu;. qnta ibi qnto qualiter. sexta ibi. sexto de magistrātium. ꝛc. Et dicit q; in primis. i. in primo caplo oblectamina alias ē oblectamenta. i. documenta leuia puerorum sunt prelibanda. i. p̄tractanda vel p̄mittenda. Et rōnem huius ponit Albert⁹ super illo primi libri phisicorum cum dicitur q; pueri primo appellāt omnes viros patres ꝛc. qm̄ ipsi pueri cerebrū hn̄t humidum ac frigidum sic q; rerum sensibilium differentias minime capere possunt. sed cum cerebrum in eis magis exsiccatur tunc in eis cognitio magis erit nota q̄re a facilioribus ꝛ notioribus inchoandum erit ordine ipso doctrine ꝛ transeundum ad difficiliora ꝛ ad specialiora. hec enim via nobis innata est primo phisicorum secundo vo videbit̄ hoc est in scdo cplo qualiter elatio. i. supbia adultorum idest etate iam maturorum est subiicienda. i. supponenda magistratui ꝛ cōnectenda. i. coniungenda discipline. Elatio nempe atq; superbia discipulum nullo modo studere permittit: cum sapiens dicat. In maliuolam aīam non introibit spiritus sapientie. ꝛ hic in tertio capitulo docetur de reprimenda. i. corrigenda elatione eorū. s. adultorum ꝛ hoc exponendo distincte. i. succinte cōmendatione exemplorum ad propositum comprobandum. quarto aūt caplo supple tractabitur de sagaci. i. prouida prouisione. s. rerum exteriorum sine quibus difficulter philosophari contingit pp quod ꝛ sacerdotes in egypto vt. Aristo. in methaphisicis testatus est acquisitis rebus necessariis p̄pter admirari primo inceperunt philosophari. Quinto supple capitulo determinabitur qualiter venerabilis. i. honorabilis ac sincera. i. pura. deuotio. i. itentio scholariu; est preferēda. i. exhibenda vel offerenda ad magisterium. Sexto. i. vi. capitulo tractabitur de norma magistrantiū q; pro ꝛ. trina diuisione. i. partitione magistrorum. q; pro ꝛ. de statu ipsorum circa subditos. ꝛ hoc p̄cognito. i. p̄scito modo docendi. i. informandi. ¶ Nota sagax omnis generis idem est quod ingeniosus prouidus astutus ꝛ prescitus futurorum. inde sagacitas. Item sincerus sincera sincerum vel sinceris in eodem sensu. i. sine cera. s. purus cōstans mundus sine vitio vel labe ꝛ producit e. vnde Oratius in ep̄lis in fine secunde epistole. Sinceru; nisi sit vas quodcunq; infundis acescit. Item Uirgilius in moreto. subcidit sincera foraminibusq; liq̄t̄. emūdata ceres ꝛ cetera

¶ Hec autem ad intelligentie cognitionem suscepimus peragenda pristinum modū tractandi fere omittentes: nunquā leuiori stilo perusi: qm̄ in maiori parte pro rudibus informandis est executio ꝛ tanto leuior dilucidandi debet esse trāslatio

¶ Hec autem ad intelligentie cognitionem. Hec est tertia pars principalis. huius prohemii in qua Boetius modū p̄cedendi in hoc libro p̄mittit. Et diuiditur i duas partes In prima facit quod dcm̄ est. In secunda causam dicti assignat secunda ibi. Qm̄ in maiori ꝛc. Et dicit sic. autem pro certo nos Boetius suscepim⁹ hec supradicta. peragēda. i. perficienda ad cōmendationem intelligentie. nos inquam omittentes fere. i. totaliter modum pristinum. i. per nos obseruari solitum. tractandi. i. scribendi. nūq̄ȝ. i. nullo tp̄e. perusi leuiori. i. planiori stilo. i. modo scribendi. qm̄ ꝛ hic causam dicti assignat. q; executio subaudi presentis operis pro maiori parte est pro rudibus. i. indoctis. informandis. i. instruendis quo calle ad scientiarum apice; valeant pertingere. subaudi eapropter hec translatio alia littera habet transactio dilucidandi. i. declarandi hanc semitam atq; callem erit tanto leuior. i. planior. ¶ Notandum in littera cōmitit̄ color rhetoricus qui vocat̄ lepos Et est ad aliquam singulare; personam per verbum pluralis numeri causa honoris vel ornatus facta locutio: vt Cicero scribit. nos Boecius suscepimus hec peragenda

¶ Finit prohemium.

¶ Sequitur tractatus. Caplm̄. i.

Cum aūt indiscreti ꝛ impotentis septennis infātia ducitur ad imbuendum: cauendum est: ne membrorum indecens sit dispositio vt pote integraliu;: et aeris intemperies vtpote cōstringentis hyemis obtusitas: ꝛ comburentis estatis profunditas periculi generet incrementum.

Cum indiscreti ꝛc. finito p̄hemio consequent̄ incipit tractatus. In quo ea que in p̄hemio pagēda promiserat: nūc ordinate exequit̄. Et diuidit̄ totus tractat⁹ in. vi. capl'a. in quorum primo ondit q̄ manerie rudes atq; indiscreti ad discendum introducant̄ In secundo q̄ūo scholares ipsi magistratui subiicient̄. In tertio q̄ūo elatorum superbia cōpescat̄. In quarto. q̄liter scholaribus ipsis per res exteriores quarum fortuna est dn̄a sagaciter prouideat̄. In quinto qualiter scholarium sincera deuotio ad magisterii celsitudinem subuehat̄. In sexto magistrantium norma plenius edocet̄. scd̄m ibi. Uisis aūt scolarium rudimentis. tertiu; ibi. Cum aūt discipulus. quartum ibi Dia siquidē. quītū ibi. Cū ad magistratus. sextū ibi. Expeditis aūt his. ꝛ hec totius tractatus cōpetentior censet̄ fore diuisio. Constat enim Boetiū ip̄m in prohemio hoc ordine diuisisse q̄uis pleriq; existant qui totalem ipsum librum tribus partib⁹ arbitrentur partiendū Capitulum autē primum quod ē de primeua rudium atq; indiscretorum introductiōe i duas partes diuiditur. In quaru; p̄ma de his q̄ circa exteriora introducenda videlicet circa corpus atq; corpori adiacentia attendūtur tractatur. In secūda vo de his q̄ circa aīm atq; animum exornantia ꝛ fouentia vt sunt doctrīe ꝛ sciē

rie edocetur. secunda ibi. In primis igit. Prima harum adhuc in duas. In prima determinatur de his que circa corpus introducendum attendenda sūt priusq̄ doctrine mancipetur. In secunda que circa corpus ipsius attendenda sunt pertractatur postquā doctrine nouiter mancipatus extitit. secunda ibi. Libariorum autem. Prima q̄rum adhuc in duas. In prima facit quod dcm̄ est. secunda hoc ipsum exemplis confirmat. secunda ibi. Legitur. Prima harum iterum in duas. nam primo declarat illa que circa corporis introducendi membra cauenda sunt. secundo que circa introductiōis tp̄s. secunda ibi. Et ne tēporis intemperies. Dicit ergo Boetius primo q̄ cum in fantia. i. pueritia septennis. i. septem annorum ꝛ hac etate infantia finit ac pueritia incipit. indiscreti. i. indocti ꝛ i. potentis subaudi virium corporis. ducit ad imbuendum. i. erudiendum. cauendum. i. ꝓspiciendum est ne dispositio subaudi naturalis membroꝝ supple corporis infantilis integralium. i. integrantium vt pote manuum ꝛ pedū. similiter ꝛ aliorum membrorum sit indecens. i. incomposita imperfecta disproportionata aut naturalia turpis. ꝛ subaudi cauendum est cum indiscretus ille ad imbuendū ducitur ne intemperies. i. disproportio ratione qualitatū dominantiuꝫ temporis vt pote sicut obtusitas. i. duricies hyemis constringentis propter excessiuum frigus cuius natura est ꝯfringere in homogeniis. vel profunditas. i. excessus estatis comburentis ꝑꝑ caloris excellentiam generet incrementum. idest augmentum periculi subaudi ipsi introducendo. hec enim ipsa nisi cautius ꝓuideant magna quidem incrementa ꝑiculi puerili adducunt teneritati. ¶ Notandum in hoc q̄ dicit Boetius septennis infantia ꝛc. intelligere facit pueros ipsos i infantia litteris mācipandos. Etas ipsa ad hoc apta tunc est qm̄ parum adhuc viderit: quare omnia sibi noua. nouarumq̄ rerum auida. ꝛ quicquid audiat admiret̄ dubitet ac interroget. sicq̄ post hac mentis sumpto robore quod noua testa ceperat retineat firmius clariusq̄ itelligat. hac nempe etate vt tāgit Quintilianus lib. primo institutionum quicq̄d concipitur facilius radicat̄. Vñ varro in sententiis. Sapiunt vasa quicq̄d prius acceperunt. sic inquit est de infantibus ꝛ Augustinus libro confessionum primo de seipso lamentabiliter fatetur iuuentutem ludis ꝛ non studiis semper exposuisse. in scholas inquit datus sum ut litteras discereꝫ in quibus quid vtilitatis esset ignorabam miser: sed ludere delectabar. Et est infantia ipsa prima etatum hominis que septennio durat a quo incohans pueritia quasi pura ad gignēdum minime apta in quatuordecimum excurrit annum a quo odolescentia adulta ad gignēdū apta que i vicesimumoctauū prorogatur annum. a quo iuuentus incipit vsq̄ in quinquagesimum annū ꝓtensa: ꝛ ab hoc seniorís etas quam greci ꝓsbytem vocant sumēs originē in senectam hoc est septuagesimū annum progredit̄ q̄ nullo annoꝝ numero perficit̄ sed pꝰ q̄nq̄ illas etates q̄tūcūq̄ vite superest ipsi in labore atq̄ dolore deputatur.

¶ Notantum q̄ Boetius dicit summopere cauendum ne litteris imbuendus membrorum disproportiōeꝫ habeat. hec enim membrorum inepta monstruositas mōstrum in anima indicare necesse est vti Philemon. Palemō. Lorus. Aristoteles ꝛ alii multi plurimi retulerūt. qm̄ anime ipse sequuntur corpora ꝛ secundum se non sunt impassibiles a corporum motibus: ꝛ hoc manifestum fit valde in ebrietatibus ꝛ egritudinibus. multum nāq̄ anime mutate videntur a passionibus corporeis ex quo ꝛ illud vulga resumpsit exordiū. Rusticus in corpore rusticus ꝛ in anima. Cum enim membrorum figura ꝛ habitudo. ꝛ generēt̄ ꝛ nutriant̄ ex sanguie. Similiter quoq̄ ꝛ spiritus qui vehicula sunt virtutū aīe ex hūore sanguinis generantur. ꝯñs est vt ex ipsa membroꝝ habitudine inclinatiōes passionum cognoscantur ipsamq̄ animam vectam in multis motum sui vectoris sequatur. ꝑꝑ quod sapiens ptolomeꝰ dixit q̄ diuinās melius ꝛ verius pronunciat accipiens iu dicius a stellis secundis secūdas vocās stellas figuras ꝛ accidentia inuēta in rebus phisicis que a supioribus impressa sunt. hoc enim iam impressum scimus materie quare pro certo ꝓnunctamus totum ad accidentia illa esse inclinatum: quo fit vt molles quidem carne aptos mente dicimus distortumq̄ vultum sequit̄ distortia morum.

¶ Notandum circa hoc q̄ dicit. Et ne temporis intemperies ꝛc. sicuti docet Auicenna secunda fen. primi canonis capitulo quarto sūme prime qd̄ est de iudiciis temporum ꝛ eoꝝ mutationibus omne tempus qui complexionem hꝫ sanā ꝓportiōale ē ei ꝯueniēs. cū autē infantiū complexio calore fere temperato ꝛ humiditate fere superflua existat vt eodem canone fen. i. doctrine prime. caplo. 2. cōueniēs est vt ipo imbuendo ꝓportionale tempus sue eligatur nature. Ꝭ aūt inter quattuor anni tempora ver est a puncto equinoctiali incipiens vsq̄quo in mediū thauri deueniēs estate mutetur. Est enim in terris tempus hoc temperatiꝰ qm̄ non tm̄ necesse sunt res calefaciētes ꝑꝑ frigus vt fit in de multum curandum neq̄ euentatio ꝑꝑ caloreꝫ. ꝛ in ipo quidem est principiuꝫ frondēdi arboreꝫ ꝛ eius tempus est tempus apud medicos inter equalitatem vernalem exn̄s aut ante ipsam aut post ipsam parum donec sol sit in medio thauri q̄uis apud astronomos in estiuum tropicum prorsus extendat̄ post qd̄ tempus temperiei vicinus Autūnus ē. reliqua auteꝫ duo tempora aut excessiuo frigore aut habūdanti calore intemperiei sunt subiecta. quo fit vt imbecillis infantia aut vere aut autūno plus tamen vere litteris dūtarat mancipetur.

¶ Legit̄ eni thimothei filium lepra icumbente castratum loripedem gibbo tumentē doctrine mācipatum plebeiam extitisse abiectionem suorūq̄ sociorum detractionem ridiculosam. Similiter pretoris suburbani filium canicula instigante litteris vidimus mancipatū. Cū autem solita non gauderet vmbrella propria virtute destitutꝰ hictericie pena ꝑmollitus vitalibus tādē spiritibꝰ attenuatus limphatico morbo occubuit. Ecce quantum difficultatis membrorum indecens indispositio ꝛ aeris intemperies teneritati puerili contulerunt.

¶ Legitur enim timothei filium. In hac parte Boetiꝰ supradicta exemplo corroborat. qualiter scꝫ minima supiorum obseruatio magni periculi dederat incrementū. Et diuiditur in duas partes s̄m q̄ ponit duo exēpla. In prima enim ponit exemplum quo ad corporis membra. In scd̄a v̄o quo ad temporis intemperiem euitandam. Et secūda pars incipit ibi. Simil̄r pectoris. Et dicit sic enim pro certe legit̄ supple in exemplo filium thimothei castratū. i. testiculis erutū. ꝛ hoc incumbente. i. iminēte lepra illo morbo. loripedem. i. claudum vel pede tortum. q̄ꝫ pꝛ. tumētē gibbo. i. struma in dorso. mācipatū. i. traditū doctrine extitisse abiectionem. i. despectionē plebeiam. i. plebis: q̄ꝫ pꝛ. detractionē. i. subsanationem ridiculosam sociorum suoꝝ. Similiter supple alio exemplo vidimus filium ꝑtoris. i. prepositi suburbani mancipatū litteris canicula illa stella istigāte. i. furēte. aūt ꝓ certe cum subaudi ille ꝑtoris filiolus nō gauderet. i. frueret̄. solita vmbrella. i. consueta vmbra. ipse destitutus. i. derelictus ꝓpria virtute. q̄ꝫ pro ꝛ. ꝑmollitus. i. afflictus. pena idest morbo hictericie. tandem. i. finaliter. attenuatꝰ. i. cōsūptus spiritibus vitalibus. occubuit. i. vitaꝫ clausit morbo limphatico. i. aquatico qui est idropisis ꝛ reliqui ecce. i. vide quātum difficultatis indispositio membroꝝ supple in thimothei filio ꝛ intemperies aeris subaudi in ꝑtoris filio contulerunt teneritati puerili. idest ille namq̄ abiectio plebis extitit hic v̄o infirmitatibus diem vite sue miserabiliter

clausit

clausit. ¶ Nota circa hoc qđ dicitur canicula. Duplex in celo canis est maior ⁊ minor. Maior alio noīe dicit̃ Sirius ⁊ habet in forma stellas. 18. extra vo. ii. Minor anticanis noīatur stellarum. 2. Cum vo sol canem maiorem intrat calor duplicatur ⁊ egritudines in humanis corporibus generant̃ qbus ad exitum multi pereūt ⁊ ab hoc canedies caniculares dicti sūt. Et de hoc Persius inquit. iam sicca canicula messes excoquit. ⁊ in hunc canē licentia poetica fingitur bicar caniculam fuisse mutatam. ¶ Notandum ꝙ lepra est morbus consimilis corrūpēs figuram ⁊ formā ⁊ cōpositionem membroꝝ ⁊ sic finalr ipsum continuum soluens ꝓueniens ex materia melancolica dispersa per totum corpus. Et hec aut introducitur ab vtero aut post. Si ab vtero hoc est qꝛ generatus est tp̃e menstruorū aut qꝛ filius est leprosi: aut qꝛ leprosus concubuit cū muliere p̃gnante. Si post vterum hoc p̃t esse: quia aut aer est malus ⁊ corruptus pestilentialis aut continuauit cibaria melancolica. s. lentes ⁊ alia legumina ⁊ carnes melancolicas vt vulpes vrsi ⁊ apri ⁊c̃. ¶ Notandū est ꝙ Ictericia est vniuersalis defedatio cutis sicuti morphea est defedatio cutis maculosa. sed tñ differunt in hoc qꝛ morphea est ꝑꝑ errorem tertie digestiue: hec tertia ꝑꝑ errorem secūde. Et sunt tres eius species. scilicet citrina viridis ⁊ nigra. ⁊ hunc morbum frequenter ydropis sequitur q est error virtutis vnitiue in toto corꝑe sequēs mutationē virtutis digestiue in epate. ⁊ ita ydropis est error virtutis digestiue in epate. ⁊ Itē loripes. i. claudus habens pedem tortū ad lori similitudinē vel habēs pedē ligneū loris alligatū de quo Iuuenalis loripedē rectꝰ deridet ethiopē albꝰ. Item gibbꝰ. i. strūa sꝫ īterest. nā struma ī pectore ē: gibbꝰ ī dorso vñ Iuuēalis. strumosū. atq; vtero parit̃ gibboq; tumētē.

¶ Cibariorum autem mediocris sit facultas. Potus autem sit tenuis eiusdemq; parcitas. Vestium autem similiter absit penuria.

¶ Cibarioꝝ autem. In hac parte Boetiꝰ ꝑtractat de his que circa iam nouiter introductū respicienda sunt. s. debita ciborum potus atq; vestimentoꝝ subministratio ⁊ h̃ in generali. In tertio autem capitulo magis specialius. ⁊ dicit autem pro certe facultas ciborum sit mediocris. s. neq; habundans neq; deficiens. potus autem tenuis supple sit. q; ꝓ ⁊ parcitas. i. modicitas eius ⁊ penuria. i. carē tia vestium absit. ¶ Notandū ꝙ natura ꝑ se non est sufficiens ad speculandum sed oportet cibum ⁊ potū ⁊ reliquū famulatum preexistere. sed hec nullo modo excessiua cuꝫ natura modicis minimisq; contenta sit libro secundo de consolatione pħie prosa quinta. Tollerāda ergo fames est vt inquit Seneca. 15. epistola quam tollerauerūt qdā in obsidione exemplo maiorum nostrorum q terras lustrabant ac maria non vt mulsum vinū preciosusq; cibus fauces eorum transiret sed soli cōtemplationi dediti maluerūt potius comedere vt viuerent q̃ꝫ viuere vt comederent. Tirannides enim atq; subuersiones vrbium bellaq; vel hostilia vel ciuilia vti Hieronymus in epistolis testatur non pro simplici victu olerum pomorūq; excitari Diogenes asseruit sed pro carnibus epularumq; deliciis legamus ꝑ decessoruꝫ libros antiquorūq; volumina Dicearchi xenophontis. Iosephi. Euboli. reliquorūq; pene omnium q historiam scribūt ⁊ nil aliud reperiemus q̃ꝫ vilibus cibis ⁊ his mediocriter veteres illos ob studiuꝫ victitasse crapulam quoq; atq; delitias veluti contemplationum impedimenta penitus euitasse. ipse enim delicie mentē humi deiiciunt atq; eam corporeis nexibus retentam ne in apicē cōtemplationis eleuetur ꝑpediunt. Modestia autem victualium econuerso. quo fit vt Iuuenalis graculum esurientē in celum eleuet. Persius quoq; flaccus. Psitacum picas coruosq; nostra inquit verba conari. dicit Iuuenalis de graculo. Graculus esuriens si in celum iusseris ibit. ⁊ item de reliquis Persius: Quis expediuit psitaco suum chere. Coruos quis olim suum cōcauū salutare. Picas q; docuit nostra verba conari. Magister artis ingeniiq; largitor Venter negatas artifex sequi voces.

¶ In primis igitur figurarum elementa representantium imprimenda est dilectio. coniungendarumq; litterarum non parum artificiosa coniunctio Nec tali laborioso certamini multuꝫ est insistendum: nec cito vt Seruio placet abeundum. qm̃ si visus est in multis promptior: in aliis reperitur tunc ⁊ habilior:

¶ In primis ⁊c̃. hec est secunda pars principalis huius primi capituli in qua Boetiꝰ pertractat de his specialiter q̃ circa erudiendi animuꝫ versāt̃ atq; eū exornant fouentq; vti sunt doctrine ⁊ scientie quibus ipsi rudes iam primum litteris mācipati, sunt erudiendi. Et diuidit̃ hec secunda pars in tres partes. In quarum prima ostendit in quibꝰ ipsi rudes primitus sunt imbuendi. In secunda in quibus secundo ibi. Completo. In tertia in quibus tertio. ibi. Visis autem leuitatum. Prima harū adhuc in duas ꝑtes subdiuiditur. In prima ostendit qūo rudes primitꝰ in grāmatica imbuantur poesi. ⁊ rhetorica. In secunda cautelā circa hoc subministrat. ibi cauendū. Prima iteruꝫ ī duas nam primo ostendit qūo in grammatica erudiantur. scđo qūo in poesi ⁊ rhetorica. ibi Senece traditio. Prima adhuc. in duas. nam primo facit quod dictū est quo ad primeua grāmatice elementa scđo quo ad secūdaria fundamenta. ibi. Secundū laboriosi. Prima iteꝝ in duas. primo facit qđ dictuꝫ est. secūdo tempꝰ circa hoc statuit quo huiusmodi eruditioni sit imorandū. ibi. Nec tali laborioso. Et dicit primo Boetius ꝙ dilectio figurarum representantium elementa. i. litteras est imprimenda rudibus ī primis. i. in principio. q; pro ⁊ coniunctio. i. combinatio coniūgendarum subaudi litterarum ad syllabas et dictiones faciendas: cōiunctio inquā artificiosa non parum. i. multum ⁊ tangitur ibi liptotē. deinde. tempꝰ quo huic sit īmorandū studio adiicit dicens. Nec est insistenduꝫ. i. imorandū multū tali laborioso certamini. i. studio. nec est abeundum. i. recedenduꝫ cito. vt Seruio illi magistro placet et est parentesis. qm̃ subaudi si puer visus fuerit promptior idest potentior ex frequenti supradictorum vsu in multis idest multo tunc reperitur habilior in aliis scientiis subaudi altioribus. ¶ Notandum ꝙ Boetius dicit rudes primum in grāmatica ībuendos ⁊ ratio huius ē qm̃ vt vult Alforabius ipsa grāmatica mater est aliarum artium que a litteris nomen acceperit. Dicitur enim grāmatica a grāma qđ est littera ⁊ icos scientia. ipsa enim est qua conceptus humani demum cuncte doctrine aptius liberiusq; significantur. hanc necessitas adinuenit. cum enim ante eiꝰ inuētionem homines inordinate atq; ꝓ libito et sine arte loquerentur eueniebat vt minus bene conceptus suos exprimere: sed et minus apte intelligere valerent. quo fiebat vt tardius ac difficilius scientias tradere possent. qua de re curauerūt sapientes has incōmoditates tollere: tradiderūtq; artificiosum loquendi modū vniformē ac congruū vt oēs conceptus humāi demū cuncte doctrine per candē artē liberiꝰ significarent̃ et adiscerētur. ¶ Notādū ꝙ boe. vocat omnes litteras elementa et non incongrue. sicut eniꝫ ipsa elementa principia sunt omniū elementoꝝ: sic lr̃e pricipia sunt omnium dictionum et exinde orationuꝫ. quo fit vt sicuti ex diuersa cōmixtione elementorum diuerse fiunt elementorum species. sic quoq; ex diuersa combinatione litterarum diuersa fit vocum dictionum et orationum reꝑsentatio. Et has litteras multiplici manerie fore noscimꝰ quasdā enim hebreas: alias caldeas: alias egyptias: alias grecas: alias latinas. hebrearuꝫ litterarū quaꝝ primus vt dicunt inuentor erat moyses: et sunt numero. zz. Sirioꝝ autem et caldeoꝝ hebreis litteris numero et sono cōcordātes solis caracteribus differētes litteras. Abraam inuenisse creditur. Egyptiorum vo litteras. Isis regia Inachi fi

lia de grecia veniens in egyptum reperit ⁊ egyptiis tradi-
dit. Literarum autem grecarum vsum primum Fenices re
pererunt. vnde Lucan⁹. Fenices primi fame si credit̄ ausi
Mensurã rudibus vocemq; signare figuris. Sed cadm⁹
Agenoris filius grecas litteras ex fenice. 15. attulit in gre
ciam. quib⁹ Ipomades in troiano bello tres adiecit. post
quē simonides artificialis memorie inuentor tres alias
addidit. Latinas vō litteras. vt refert Isidorus cui in his
maior est acutoritas. Carmētis nympha prio Italicis tra
didit verum. 17. Litteras solum exhibuit que sūt. a. b. c. d.
e. f. g. i. l. m. n. o. p. r. s. t. v. Postmoduz autem. h. littera
pro nota aspirationis addita est. litteram etiam. q. in pro
cessu temporis latini inuenerunt loco cui⁹ veteres. c. scri
bebant. rursus Salustius ludi magister primo. k. adinue
nit loco cuius veteres. c. scribebant atq;. q. Insuper ex tē
pore Augusti. zo. littera adiūcta ē. ⁊ postremo eiusdē Au
gusti tempore latini a grecis duas litteras mutuarunt. s.
y. ⁊. z. pp nomina greca melius scribendū qb⁹ oib⁹ aduna
tis latinū ydioma. zz. litteris integrari manifestuz est.

¶ Secunduz laboriosi certaminis stat edificiuz i
Probi Didimiq; traditōib⁹: necnō aliorū phi
losophoꝝ quos venerabilis commendat aucto-
ritas. Animaduertendum est āt in huiusmōi vt
fideli resolutiōi subiaceat lata traditio: ⁊ adiscen
tis idioma verbotenus explicatum sit. fundamē
ti enim tenacitatem in his oportet consistere.

¶ Secundum liboriosi. In hac parte ostendit quibus de
bent rudes informari post prima grāmatice elemēta atq;
elementorum combinationes. Et duo facit. naz primo fa
cit quod dictum est. scdo circa hoc eruditiōis huiusmodi
modum tempusq; decernit. ibi animaduertendum. Et di
cit scdm edificium bene quidem edificium similitudine q̄
dam dictum. nam sicuti sapiens architector domum cō
struendam ex minimis fundamentalibusq; partibus ordi
nate integrat. sic ⁊ magister ipse erudiēdum ipsum singulis
doctrinarum particulis fundamentoq; atq; base integra
re debet. illud ergo scdm edificium laboriosi certaminis.
s. studii huius stat. i. firmatur in traditionib⁹. s. scriptis ꝓ
bi q; ꝓ. ⁊ didimi horū grāmaticorū ⁊ alioꝝ. s. grāmatico
rum quos auctoritas venerabilis cōmendat. Tūc modū
in huiusmodi traditionibus obseruandū ostendit. di. Cer
te animaduertendum. i. considerandum est. in huiusmōi
traditionibus statim memoratis vt latina traditio subiace
at. i. correspondeat fideli resolutioni. i. expositioni ⁊ decla
rationi. vt. s. ignota ꝑ ignotiora vel vnū pro reliquo non i
terp̄tent̄. Et aduertendū est vt ydioma. i. loquēdi ꝓprie
tas adiscentis sit explicatū. i. declaratum verboten⁹. i. de
vbo ad verbū. enim pro qr. tenacitatē. i. firmitatē funda-
menti. s. grāmatice: ⁊ per ꝯñs oīum aliaꝝ artium oportet.
i. oportunū ē ꝯsistere in his. s. supiorib⁹ traditiōib⁹ q̄si di
cat. cū hec ita sint oportunū ē vt hec fideliter ⁊ clare doceā
tur. ¶ Notandum ꝙ nostre grāmatice plures fuerūt ꝑ
cipui scriptores sicut Donatus cuius magister Didimus
fuisse dicit̄ in littera positus. Priscianus. Varro. ⁊ Qui
tilianus ⁊ reliq multiplurimi. inter quos potest numerari
Ennius q metra composuit prim⁹. cui successerūt Ana-
thetō. sapho. Archiloc⁹. Simonides. calofonic⁹. Asclepi⁹
⁊ multi alii quos longū enarrare foret. hoꝝ scripta ⁊ si nō
oīa tamen aliqua leuiora post prima elementa vidēda sūt.

¶ Nec mēstruoso saltu phebes abeūdū ē: nec sola
ri cursu tm̄ cōfirmandū: ſ; expleto mercurii iter
uallo eodēq; fere duplicato diligēter imorādū.
Diligētia n. cuiuslibet opis obtusitas ꝑmollit̄.

¶ Nec menstruoso. Hic subdit quanto tpe in hoc secundo
adiscendi ordine imorandū sit. ⁊ dicit nec est abeunduz. i.
recedendum subaudi a studio ⁊ certamine p̄dictarum tra
ditionū menstruoso. i. defectuoso saltu. i. cursu lune q cur
sus mense completur. Nec est imorandū tm̄. i. solūmodo
cursu solari. i. anno. per annū enim motus solis ꝑficit̄. ſ;
ē imorandū diligenter expleto. i. completo vel toto inter
uallo. i. motu mercurii illius planete: ⁊ non vnico ſ; eodē
sc; interuallo duplicato fere. s. quasi. ⁊ quia mercurius an
nis duobus cursum suum ꝑficit quibus duplatis q̄ttuor
efficiuntur: liquet quatenus superioribus doctoꝝ tradi-
tionibus quattuor annis diligenter sit imorandū. Diligē
ter inquā qr obtusitas. i. hebetudo cuiuslibet operis ꝑagē
di permollitur. i. facilitat̄ diligentia. ¶ Notandum ꝗ; fm
phm octauo politicoꝝ vtile ⁊ cōmendabile sit participare
aliqn̄ liberales artes atq; mathematicas quaꝝ vsus ordia
tur ad exercitiuz excellentiaꝝ doctrinaꝝ vsq; ad certuz ter
minum. tn̄ ꝯtinue ⁊ assidue exercere se in eis vsq; ad quā-
cunq; ꝑfectionem nonnūq̄; nociuū est: qr ꝯtinua ꝯsidera
tio in illis retrahit aut simpliciter aut pro ꝑte ab vsu vir
tutis moralis. quare est statutus terminus quo ipsis ⁊ ea
rum cuilibet erit imorandū. ¶ Notandū sicut iā pluries i
philosophicis atq; mathematicis ꝓbatū est: corpora ipsa
siderea tam planetarū orbiuz q̄; octaui celi qd Arist. pri
mum mobile arbitratus est. lumen atq; claritatem a sole
recipere. ipse enim est fons luminis vti corporis sui testat̄
imensitas: qua terram vti Ptholomeus docuit cēties se
xagelies series excedit. silr in eo virt⁹ est vnitissima qd cor
poris sui ꝓbat compactio. silr quoq; in eo lux est diffusior
quod sua in medio orbiū oñdit situatio. verūtamen in mō
receptionis lucis huiusmodi inter corpora est differentia.
Nam alia qdem in profundo recipiunt: vti sunt corpora
transparentia ⁊ diafonica: sicuti sunt fere oīum stellarum
corpora Alia in superficie tm̄ vti sunt corpora opaca: quo
rum numero luna est. quocūq; tn̄ mō sint necesse est vt ra
diorum lucis proiectiōi sint obiecta. ⁊ quāto magis ab hu
iusmōi radioꝝ proiectione elongantur: tāto magis ab ipa
luce deficiūt quo fit vt lunā solū mēstruā. i. defectiuā iter
corpora celestia existimemus tā quo ad nos q̄; quo ad rei
veritatem. quo ad veritatem qdē cum terre diametralis
interpositio ne radiis lucis illuminet̄ ipsam obnubilat qd
in eclipsi manifestum est. quo ad nos autem cuz noua no
bis reuoluit̄. tempus quoq; reuolutionis huius veteres
mensem noiauerunt a mene quod defectum sonat. hinc
menstruosam lunam dicimus quasi mēse quolibet defe-
ctiuaz. Volens itaq; Boetius certum terminū in grāma
tice rudimētis adiscendis cōstituere dixit: nō fore abeūdū
a studio hoc lunari reuolutione lune quā mēstruosā dixit.
i. mense defectiuam. nec solari cursu hoc est āno. sol enim
vti astrologis considerationibus iam dudū demōstratū ē
die quolibet. 59. minutis. ⁊. 8. secūdis in zodiaco fere gra
ditur. qb⁹ per. 365. dies ꝯgregatis atq; ad itegros grad⁹
reductis: 360. zodiaci. grad⁹ constituunt̄ ⁊ his. 12. signa i
tegrātur. quare manifestū est solē totū zodiacū. 365. dieb⁹
q annū efficiunt indubie peragrare. neq; etiam illo spacio
ab hoc certamine abeūdū Boetius statuit sed imorādum
est quattuor annis quos per mercurii motū explicauit.

¶ Senece traditio. inexpletio Lucani. Virgilii ꝓ
lixitas. ⁊ Statii vrbanitas. dura flacci translatio
durior Persii editio. Martiani non indigna
lesio. Nasonis discretio sunt indaganda memo
rialiq; celule commendanda.

¶ Senece traditio. Lucani inexpletio. In hac parte Boeti.
ostendit quibus doctoꝝ traditionibus post superius me-
moratas doctrinas rudes ipsi sunt imbuendi. Et diuidit̄
in duas partes. In prima dicit ꝙ post supradicta in poe
taꝝ traditionibus i qb⁹ maior pars grammatice cōstituta
est ipsi rudes erudiant̄. In secūda quatenus in rhetoricis
institutis que poetrie coniunctissima dinoscunt̄ postea i-
buentur. ibi. Ceteroꝝ aūt. Et dicit hinc. i. post supradicta
sunt indaganda. i. perquirenda hec. s. Senece traditio. i.
editio.

editio. Lucani inerpletio. qm̄ anteq̄ librum suū pficeret morte preuentus est. Uirgilii prolixitas scilꝫ in scribendo stacii vrbanitas. i. curiositas. semper enim rerū vrbanaꝝ scriptor extitit. flacci. s. Oratii dura translatio qꝛ vitiorū reprehensiua. Persii flacci editio durior subaudi q̄ ho ratii tā stilo q̄ vitioꝝ reprehensione. Martiani lesio. i. re prehensio non indigna imo digna. Nasonis supple. Oui dii discretio. hec omnia indaganda sunt atqꝫ cōmendan da. i. imprimēda cellule memoriali. i. memoratiue. ¶ No tandum licet ars ipsa poetica inter scenicas computetur. atqꝫ Plato poetas a ciuitate expelli iuberet eo q̄ dice bat eos virtutū inimicos in quo ⁊ cum Tullius libro se cūdo tusculanaꝝ q̄onū cōmendat: nihilominus vtilis est si fini debito inítaṫ atqꝫ vsu licito exerceatur. adiscūṫ nē pe in ipsa verba valde vtilia. Augustino lib. primo confes sionum teste. sententiis grauissimis referta ipsius etiā stu dia iuuentutem agunt: senectutem oblectant. secūdas res ornant: aduersis perfugium ac solatium p̄bent: delectant domi: non impediūt foris: pernoctant nobiscum: peregri nantur: rusticantur: nec mirum cū ⁊ democritus tradide rit bonos poetas diuino quodam spiritu inflammari ex quo cecinit. Ouidius. Est deus in nobis: sunt ⁊ cōmertia celi. Sedibus ethereis spiritus ille venit. Ipsa etiam poe sis rhetorice eloquentie maximū prestat additamētū qua re ⁊ rhetorice cōiūctissima est atqꝫ pene germana. Est. n: vt īquit cicero finitimus oratorum poeta: numeris astri ctior paulo. verborum aūt licentia liberior. multis vō or nandi generibus socius ac pene par. Cum ergo omnia hec poetriā afferre Boetius ipse agnosceret hortatur vt maiorum vestigia sequentes rudes ipsi poetas summope re amplectentur ⁊ hos maxime quos in textu commemo rat inter quos Mantuanus vates Uirgilius tanto excel lit vt optimus poetarum dici mereretur.

¶ Ceterorumqꝫ philosophorū prout ingenii sup petit capacitas non sub silentio est pretereunda moralitas: vt sic sentētiosa dictaminis vigeat se rēitas: ⁊ metroꝝ floreat iocūditas. O q̄ Tullii ve nerabilis facūdia sūmis desideriis ē collocāda.

¶ Ceterorū aūt p̄hoꝝ. In hac parte Boetius ostendit q̄ño post grāmaticā atqꝫ poesim rudes in rhetorica sint erudi endi. Et diuidiṫ in duo. nam primo facit quod dictum est secūdo anthonomasice circa. M. Tullii ciceronis facun diam versandum statuit. ibi. O quantum. ⁊ dicit. Etiaꝫ ce terorum p̄hoꝝ moralitas non est pretereūda sub sillentio imo est totis nisibus amplexanda: ⁊ hoc quantum capaci tas. i. valentia ingenii ipsius erudiendi suppetit. vt sic sere nitas. i. splēdor dictaminis vigeat sententiosa. i. plena p̄ho rū sentētiis atqꝫ iocūditas metrorū floreat. ⁊ ide subdit. O q̄tū facundia venerabilis Tullii ē collocāda sūmis desi deriis. qm̄ sicuti Aristo. inter p̄hos. inter poetas Uirgili⁹ sic quoqꝫ ipse marcus Cicero iter oratores excelit. ¶ No tādū circa hoc q̄ dicit vt sic dictaminis sentētiosa ⁊c. Ci cero ipse ⁊ reliqui qui rhetoricā docuere fassi sunt eloquē tiam sine sapientia obesse plurimū ⁊ prodesse nūq̄: sapiē tiā vō sine eloquentia plurimū pfuisse. hoc iniquum arbi trantes eloquentiam nō debere iudicari atqꝫ laudari ver boꝝ solo splendore sed ſm grauissimas sentētias a vera sapientia sapienter elicitas. Paꝝ ergo substātie vel virtu tis aut solide pulchritudinis orationi afferre videṫ qui so lum rhetorice ⁊ eloquentie vacat. veluti qui nuda ex alie na preciosaqꝫ materia verba ligat. qua de re Marcus ci cero in eo libro quē de oratore ad quintū frēꝫ edidit ⁊ ipse Quintilianus cū de institutione oratoria ageret raꝝ aut nullum fatentur optimū eē ea etate oratorē cui⁹ rei asserūt nō insulsam causam. nā oratorē in omni sapientie genere psuadere oportet: vt sic que alibi didicit cū splendore dicē di pferat ⁊ bene quidem. quo enim pacto in sacris litteris psuadebit qui eas nūquā legit. aut qs in naturalib⁹ q Ari stotelē reliquosq̄ philosophos non viderit. certe nullo. Coniungenda est ergo sapientia cum dictamine vt sic q̄ð in aliena doctrina concipiṫ sub decore rhetorico pferaṫ.

¶ Cauendum autem in huiusmodi ne contingat vt Iotario contingebat. ipse enim triginta annis ignorantiam suam predictorum philosophoꝝ in gynnasiis tradidit imbuendam. Cum vero dies vt precesset mediocribus aduenisset: cuius vxor esset Eneas dubitasse se diutius asserebat quem in emistigiorum Uirgilii serenitate inueni set. Requisitusqꝫ a quodam suorum discipuloꝝ qualiter primam huius dictionis syllabam ma gister vertere versu posset: respondit absurdū eēt tanti nominis primam syllabam abbreuiari sed potius acuto accentu pronunciari. Ecce quantū dure ceruicis obtusitas pdidit tēporis et expēse.

¶ Cauendū aūt est ⁊c. In hac pte Boetius cautelam circa omnia predicta subiungit innuēs p eaꝫ supioribus doctri nis ardue diligenter atqꝫ cum profectu inuigilandum. Et tria facit p̄io ip̄m inconueniens precauendū ondit. scðo pdicta epilogat cōcludendo ibi. Ecce quantū ⁊c. Et dicit cauēdū est aūt in supioribus traditionibus ⁊ circa eas adi piscēdas ne id cōtingat alicui q̄ð contigit. i. euenit iotario sic dicto. ipse eniꝫ scꝫ iotarius tradidit ignorantiā suā im buendā idest erudiendā gymnasiis. idest studiis pdictorum p̄hoꝝ subaudi tam grāmaticoꝝ q̄ poetaꝝ ⁊ rethorū. 30. annis. i. spacio. 30. annoꝝ. Cū vō dies vt pcesset scolarib⁹ mediocribus subaudi eos eruditēdo aduenisset: scꝫ post ex pletū studiū. 30. annoꝝ asserebat. i. affirmabat se dubitas se diuti⁹ cuius vxor eēt eneas quē supple eneā inuenisset i serenitate carminis dico emistigioꝝ. i. versuum imperfe ctoꝝ. Uirgilii. Et rursum idē iotarius reqsitus. i. interro gatus a quodā suorū discipuloꝝ qualiter. i. qua mensura posset vertere versu. i. in versu primā syllabaꝫ hui⁹ dictio nis magister. Respōdit subaudi iotari⁹ absurdū. i. incōue niens fore abbreuiari. i. corripi. s. in metro primā syllabā tāti noīs. ſꝫ supple arbitrat⁹ est eā pnūciari acuto accentu . i. prolatione longa. estimabat enim ob honoris causam absurdum nimium primam syllabā eius corripi. Tūc epi logando cōcludit dicens. Ecce q̄tū tempus qꝛ. 30. annos ⁊ quantum expense perdidit obtusitas. i. hebetudo dure ceruicis. ¶ Notandū qm̄ oīs cognitio teste tullio in dialo go ad hortensiū multis est obstructa difficultatibus. Est enim ⁊ in ipsis reb⁹ obscuritas ⁊ in iudiciis nostris infir mitas. qua ex re socrates ip̄e nihil se scire dicebat. Inuigi landū est igiṫ studio sine desidia queadmodū veteres ipsi sapie studuerūt: vt sic quātū mens imbecilla atqꝫ ceruicis excludit obtusitas: tantū iugis atqꝫ diligens vigilātia ad ducat. sic socratis mēorati fuere studia: qm̄ vt ait Ualeri⁹ li. 8. addiscere quotidie non desistebat. De pictagora etiā fertur q̄ doctrinis iugiter insistebat. vnde ⁊ eunodius ait Artiū magister est instātia. Nouerca eruditionis est negli gentia. Hinc catho moralis monuit. Instrue preceptis animum: ne discere cesses. Nam sine doctrina vita est q̄si mortis imago: Non sic iotarius cui⁹ mores precauēdos boetius asserit. Hic nempe licꝫ annis. 30. studio incubuis set: nulla tñ scia cōualuit: cū se recipientē vt decuit tradēti cōcordia non sociauit. ¶ Notandum virgilius post multa atqꝫ diuersa sua opera tandem eneidem aggressus est. Li broꝝ quidem nominibus ac rebus grecis et latinis cōem. reliq̄tqꝫ in eo morte preuentus quedā imperfecta. et ob ea igni ip̄m cōcremari iussit. sed istud haud factum est. Augu stus vero iussit tuccā atqꝫ varrum viros ea etate excellen tes hac lege ip̄m emēdare vt superflua demerent: nil adde rent tamē. vnde ⁊ semiplenos inuenimus eius versiculos quos emistigia dicunt. De qua re sulpitii carthaginen.

tis extāt hmōi vers⁹. Iusserat hec rapidis aboleri carmīa flāmis Uirgilius phrigiū que cecinere ducē. Tucca vetat varrusqꝫ simul. tu marie cesar. Nō finis et latie ꝯsulis historie ⁊c. Et in his emistigiis lotari⁹ ipse imbecilla mente eneā reperiens ip̄m vxorē fore cuiusdā estimabat nesciens phrigie ducē. Anchise patre venere matre ꝓcreatū eneaꝫ. ¶ Nota ceruix ꝓprie posterior ps colli est: ⁊ qn̄qꝫ accipit̄ ꝓ supbia. qn̄qꝫ pro toto capite: ⁊ hoc modo hic capi p̄t cū dr̄ dur̄ ceruicis. i. duri capitis ad recipiēdū alta doctnaꝝ.

¶ Completo autē nō idebite hmōi gynnasii rudimēto ad maioris iqsitionis scie limina ꝓcedēdū ē. Sciētie inqꝫ quā veri falsiqꝫ nouimus idagatricē: solamqꝫ scientiā scientiarū titulo subtilitatis obstipātē subiecta. Hec est inquā scalaris domina que penetranti vestium natura ad sciētiarū qr̄ūlibet fastigia prebet icremēta virtutū. Quid autem lucidius cognitione qnqꝫ vniuersalium q̄ est triuialium scientiarum magistra. quadriuialiumqꝫ potētia: collateraliū sciarū plenitudo.

¶ Cōpleto aūt nō idebite. Hec est secūda pars secūde ptis principalis hui⁹ primi capituli in qua postq̄ boetius ostēdit quib⁹ p̄io ab ifantia imbuēdi sunt iuuenes: nūc declarat in qbus erudiēdi sunt secūdo. s. in ipsis primordialib⁹ logice artis istitutis. Et diuidit̄ hec ps in duas ptes. In quarū p̄ia se prioribus cōtinuās vt iformādos ⁊ erudiendos attētos faciat logicā apte cōmēdat. In secūda ordinē moduqꝫ i logica ꝓficiscēdi demōstrat. ibi. Ad h⁹. Pria i duas. nā p̄io dicenda dictis ꝯtinuat. secūdo logicā ꝯmēdat ibi. Scie inqꝫ. Et dicit ꝙ cōpleto ⁊ ptrāsito nō idebite subaudi sicut lotarius ipse sine fructu: sed diligēter rudimēto. i. noua instructiōe hui⁹ gynnasii. i. studii grāmatice scꝫ ⁊ poetrie atqꝫ rethorice ꝓcedēdū est ad limina. i. introitus scie que maioris est inquisitiōis. i. inuestigatiōis. Tūc ad ꝯmēdatiōeꝫ ipsi⁹ logice accedit. ibi. Scie inqꝫ. Et diuiditur nā p̄io cōmēdat ipaꝫ quo ad se totā. scd̄o quo ad partem. ibi. Quid aūt cognitione. Prio cōmēdat ipsam totā uno mō. secūdo alio mō ibi. Hec est inqꝫ. Et dicit. p⁹ p̄dicta accedendū est ad limina scie maioris inqsitiōis. Scie inqꝫ quā nouim⁹ solā eē idagatricē veri ⁊ falsi. ⁊ hec est ipa logica cū verū ⁊ falsū nō indagant̄ nisi argumētatiōe mediante. sola aūt logica arguere docet. quare ⁊ ipsam solaꝫ inuenim⁹ sciam sciaꝝ p anthonomasiā rōne cōmitatis eius atqꝫ administratiōis adminiculat̄ nempe oibus sciis ⁊ eare cōmētator ipam modū sciēdi vocat cū dicit. Impossibile eni est sciaꝫ sil̄ querere atqꝫ sciēdi modū. lꝫ hoc aliqui solū de logica vtente itelligāt. sciam inqꝫ sciaꝝ obstipātē. i. circūeūteꝫ titulo. i. honore subtilitatis subiecta. i. obiecta aliaꝝ sciētiaꝝ. Post hec cōmēdat eā alio modo ⁊ dicit. h̄ scꝫ logica. inqꝫ est domina scalaris. i. gradualis p ipsam eni ad culmina oium aliaꝝ sciaꝝ ascendit̄. cū ipsa ad oim methodoꝝ p̄icipia viā habeat. ⁊ hoc est qd̄ subdit que scꝫ logica prebet penetrāti. i. rimanti fastigia. i. summitates quarūlibet sciētiaꝝ incrementa. i. augmenta virtutū scꝫ attingendi. ⁊ hoc natura vestium. i. premissarū. s. maiore ⁊ minore mediāte. Et uocat ipsas p̄missas. s. maiorem ⁊ minorem extremitates vestes p sil̄e. sicuti eni vestes ipse corpus circundant atqꝫ ꝯtegūt: sic ⁊ premisse ꝯclusionē ipaꝫ includūt. Qua ex re dictū est ꝙ ipsis premissis positis ⁊ cōcessis necesse est aliud scꝫ cōclusionē euenire ex his que posita sunt ⁊ concessa. Tūc cōmendat ipam quo ad parteꝫ Et dicit. sed quid est lucidi⁹ cognitiōe vniuersalium. i. ea pte logice que de vniuersalibus est que scꝫ cognitio est magistra. i. magistratū tenēs triuialiū artiū. i. inter triuiales artes que sunt grāmatica logica rhetorica. qꝫ p ⁊. est potētia. i. vis quadriuialium artiū scꝫ arismetrice geometrie astrologie ⁊ musice. ipse nāqꝫ steriles mute atqꝫ impotentes sunt sine logica. qꝫ pro ⁊. ipsa est plenitudo artiū collateraliū scꝫ oium aliaꝝ. ¶ Notandū logica inter artes liberales secūda ponitur q̄uis Boetius ipsam post rhetoricā moneat addiscēdam. Et rōnalis dicit̄. ipsa eniꝫ diffinire docet atqꝫ diuidere verūqꝫ a falso discernere. necessaria certe ⁊ vtilis ars. quia s̄m hugo. in didascolicon p eā subtilibus obiectionibus latens veritas reperitur. Hanc sapientissimus Salomon in ꝓuerbiis addiscēdā admonet dū nos hortat̄ vt intelligam⁹ sermones prudētie versutiasqꝫ verboꝝ nec nō pabolas ⁊ obscuꝝ sermonē. ⁊ dicta sapiētū sil̄ ⁊ enigmata. que oia vti hyeronim⁹ ad magnum oratorē ait dialetica sunt. Augustinus etiā inter ceteras artes logicā cōmēdat qr exercitatiora potioraqꝫ reddit ingenia. Hec nēpe disciplina est vt dicit Isid. lib. z. q̄ ad disserendas reꝝ cās ē adinuenta. quapropter sciētia sciaꝝ ē sine qua nulla aliaꝝ sciaꝝ pfecte haberi pōt. ¶ Notādū ꝙ vniuersale ē qd vnū versū i multis: ⁊ hoc duplici quidem rōne physica scꝫ atqꝫ logica. physica nēpe rōne est ipsa cōmunis natura apta nata in multis repibilis ⁊ ab eisdē pticipabilis equaliter vt hūanitas secūdū quā dictū ē ꝙ pticipatiōe speciei plures hoies sunt vnus homo ex natura rei ⁊ ibidē Genus quidē potētia multas i se hꝫ spēs: actu vero nullas Logica vero rōne ē ipsa vniuersalitatis intentio prout intellectu cōficit̄ vt genus species. ⁊c. ⁊ s̄ꝫ hanc dictū est. Intellectus est qui facit vniuersalitatē in rebus. Et sunt harū intentionū vniuersalium quinqꝫ maneries. vna qdem gen⁹. spēs alia. tertia differentia. quarta propriū. accidens qnta. quaꝝ certe cognitiōe nihil vtili⁹ existit quapropter ⁊ eadē nihil lucidius. vtilius inqꝫ tam ad p̄dicamētorū Aristotelis doctrinā cū nihil in ipsa coordinatione p̄dicamētali situetur nisi aut gen⁹ aut species. ⁊c. Descendēti enim a genere generalissimo ad spēm specialissimā plato iubet qescere. Silr ad diffinitionū assignationē cū diffinitio qd est esse rei indicet. Esse autē rei nihil aliō q̄ꝫ sua quiditas est quā certe differentia generi adueniens cōstituit ⁊ ex his diffinitio integrat̄ et rursum ad ea que in demōstratiōe sunt vtilia videlicet diffinitō. et reliqua. In textu ibi rudimento. idest nouo indicio noua instructione. et dicitur a rudio. is. Itē ibi limina. limen terminus domus vel ediū est. limes vero regionū. vnde Prosper angusto virtus limite celsa petit. Item ibi fastigia. idest altitudines summitates. Est etiam fastigium honor.

¶ Ad huius autem imperialis domine apiceꝫ scādendum est hoc ordine. In primis igitur terminorum intrinseca cognitio: eorumqꝫ in propositione non latens copulatio: propositionumqꝫ nō indigna connexio sunt apponenda. Terminorū autem determinationes quas sincathegoreumata appellamus: memorialiter menti sunt imprimende vtpote que sophistice non parum deseruiunt fantasie. Horū āt notitiaꝫ. Trebatium virum meminimus prudentissimum: sed in hoc imperitum quasi indignam scientiam relatu sub silentio preterisse. Hic autem conflictus adueniēte eundē miserrime ab his sophistica vicente detentum vidimus: ⁊ indecenter a suorum collegio sequestratum. Quid vlterius: angustia pudoris confusus: quod prius censebat indignum eloquio: postea sociatim mendicabat.

¶ Ad huius autem imperialis. In hac parte postq̄ boeti⁹ logice commendationem premiserat. nunc vero qualiter i ea erudiendū sit manifestat. Et diuidit̄ in duas partes. In p̄ia ordinē in ea procedendi demōstrat. In secūda vo modū ꝓcedēdi circa ordinē ip̄ꝫ subiūgit. scd̄a ibi. Ad istorū ⁊ ceteroꝝ. Prima i duas. nā p̄io facit hoc qd̄ dictū ē circa logicā positiuā. scd̄o vero circa sophisticā siue priuatiuā.

tiuã. ibi. Hui⁹ aũt ĩpialis. Pria ĩ duas. nã p̄rio facit hoc circa terminos cathegoreumaticos. secũdo circa sincathegoreumaticos ibi. Terminoꝝ aũt. Pria ĩ tres secũdũ tres ordines circa eã obseruãdos. Et dicit p̄rio scãdendum. i. gradatim ascendendũ est ad apicem. i. firmitatẽ. hui⁹ domine ĩpialis scʒ logice: hoc ordine. s. qui seqꝛ. qm̃ cognitio ĩtrĩseca terminoꝝ. s. ĩplexoꝝ vti nõis ⁊ verbi subiecti ⁊ p̄dicati. ⁊ hoc quo ad primũ ordinẽ. qꝫ p̄o. ⁊ copulatio. i. vnio nõ latẽs coꝝ. s. terminoꝝ p̄dictoꝝ in ꝓpositiõe. ⁊ hoc quo ad s̄m ordinẽ. qꝫ p̄ ⁊ cõnexio. i. cõiũctio non indigna propositionũ. s. in syllogismo. ⁊ hoc quo ad tertiũ ordinẽ hec supple predicta oĩa sunt in introitu logice aponenda idest applicanda rudibus. ¶ Notandũ q̄ ĩtrinseca cognitio terminoꝝ de qua in lr̃a nil aliud est q̄ꝫ nosse qd sit nomẽ ⁊ quid verbũ apud logicos ⁊ qua manerie ꝓpositionẽ ĩgredi valeãt. quidqꝫ terminus cõis ⁊ qd singularis ⁊ quid genus: quos termĩos incõplexos dicim⁹. Copulatõ vero hoꝝ nil aliud est q̄ꝫ eoꝝ in propositione apta positio atqꝫ tunc cõplexionẽ ĩgrediũꝛ. rursuʒ ꝓpositionẽ cõnexio syllogismus est siue sit cathegoricus siue hypoteticus simpliciter dict⁹. demõstratiuus probabilis vel sophisticus. De quib⁹ omnibus abunde in libris Aristotelis porphirii atqꝫ boetii tractatũ est. Uerũ q̄r diuerse atqꝫ varie hm̄oi propositionũ ꝯnexiões minime fieri possunt sine sincathegoreumatũ noticia que propositiones taʒ in qualitate q̄ꝫ in quãtitate diuersificant. terminosqꝫ ipsos cathegoreumaticos nunc ampliant nũc restringũt nũc artant aliaqꝫ ⁊ alia faciũt q̄ in logicis instituta sunt. qua de re boeti⁹ horũ notitiam p̄tereũdã minime monet: rõne atqꝫ exemplo dicta cõfirmãs. Dicit. n. determinatiões. i. signa tam vniuersalia q̄ꝫ p̄ticularia etiã reliqua terminoꝝ. quas. s. determĩatiões appellam⁹ sincathegoreumaticas. i. cõsignificatiuas sunt imprimẽde menti memoraliter. Et rõnẽ subdit dicens. qm̃ deseruiũt nõ parum imo multũ sophistice fantasie. i. illi parti logice. ⁊ subaudi nondũ sophistice sed ⁊ cuilibet logice parti. Deinde exemplo predicta ꝯfirmat dicẽs certe nouim⁹ Trebatiũ virũ prudentẽ sʒ ĩperitũ. i. h̄ scʒ p̄terisse. i. trãsiuisse sub silentio. i. nulla facta mentione noticiã hoꝝ. s. terminoꝝ quasi sciaʒ ĩdignã relatu. sʒ dũ cõflictus. i. disputationis adueniẽte vidimus eundẽ detẽtũ. i. ad metã redargutiõis deductũ miserrime ab his. s. sincathegoreumatibus sophistica. s. arte vincente. ⁊ vidimus eũdẽ indecẽter. i. opprobriose sequestratum. i. diuisum a collegio suorum. s. sociorum. quid vltra subaudi accidit. idem trebatius angustia cõfusus. idest turbatus mendicabat. i. mendicando impetrabat postea sociatim. i. per socios illud quod censebat. i. reputabat prius indignuʒ eloquio. s. notitiã termĩoꝝ sincathegoreumaticorũ. ¶ Notãdũ sincathegoreuma. idest consignificatiuum a sin idest con ⁊ cathegoreuma. vñ oẽs alie partes orationis a nomĩe ⁊ verbo s̄m logicos dicũtur sincathegoreumata. ¶ Notandũ fantasia est de cognitis species in animo figurata sed fantasma est de ĩcognitis. ⁊ hinc tractũ est vt sophistica fallacia dicatur fantasia: cum appareat aliud q̄ꝫ sit. sunt enĩ sophistici elenchi non veri elenchi q̄ꝫuis ita videantur. sed paralogismi primo elenchorum.

¶ Huius autem imperialis domine fimbriis dotata ars sophistica. petulanti animo confusa: nugatorieqꝫ loquacitatis eulogio perusa: mulieris fuco vultu perfusa barbaras natiões obliquo sidere respiciebat: quam in cõmentariis Alexandri ⁊ nostris nouimus decoratam ⁊ translatione perfectam summopere esse curandam.

¶ Huius aũt ĩp̄ialis dñe. Postq̄ꝫ boetius ostẽdit in superiori parte modum procedendi circa logicã positiuam. nũc facit hoc idem circa ipsam logicã sophisticã. Et dicit aũt pro certe. ars sophistica. i. ars illa que est de sophisticis elenchis dotata. i. decorata fimbriis. idest extremitatibus que fimbria p̄remissarũ dicunꝛ. ⁊ bene cõsonũ illi est quod supple proximo dixerat. que penetranti vestiũ natura. ⁊c. huius domine. s. logice imperialis etiam confusa. i. ꝓlixa petulanti. i. superbienti audaci lasciuienti ⁊ importune potenti animo. ⁊ hec omnia bene posita sunt ad sophistarum cautelas insinuandas. Debet enim habere sophista confusum atqꝫ prolixũ in disputando morem vt nemo suas rationes intricatas repetere valeat. similiter sit petulans atqꝫ audax vt vult Aristo. in elenchis. ⁊ sequitur. qꝫ pro ⁊ perusa. i. p̄fecte vsa eulogio. i. testimonio nugatorie. i. ficte loquacitatis. i. garrulitatis. etiã cautela sophistarũ ẽ vt loqui multiplicent vt sic a circunstãtibus docti videantur. qꝫ p̄ ⁊ ꝑfusa. i. irrigata vultu. i. ostentatione fuco mulieris idest apparentia vere sapientie q̄ꝫuis non sit. respiciebat barbaras. i. ignaras natiões sidere. idest oculo obliquo. quã. s. artem nouimus decoratã in cõmẽtariis alexandri. subaudi peripatetici ⁊ nostris supple cõmentariis. quãqꝫ etiã p̄fectã. i. cõpletam trãslatiõe subaudi hac qua de greco ipsam in latinũ vertim⁹ nouimus curandam sũmopere. i. diligenter. ¶ Notãdũ sophistica ars duplex ẽ nam quedã docens est altera vero vertẽs. Docẽs quidẽ que docʒ cognoscere syllogismũ sophisticũ eiusqꝫ p̄cipia causas atqꝫ passiones. Et hec est vera sciẽtia verusqꝫ habitus demõstratione acquisitus. Alia autẽ vertens per quã syllogismo sophistico vtimur ad disputatiões. Et de hac in proposito. hanc tamẽ vtendã Boe. minime cõmonet sʒ ad versucias deceptionesqꝫ euadẽdas sophisticas summopere adipiscẽdã suadet. ipsa enĩ nulla sapientia est sed in loquendo deceptio verborũ intricatio apparens sapientia non existẽs. De hac Gregorius loqꝛ cum dicit. Sillogistica inquit disputatio quid aliud est q̄ꝫ verbis cõtẽdere. ⁊ audientes subuertere ⁊ in ea vt Augustino placet. victoria verboꝝ ⁊ ostentatio ambitiosa queriꝛ. nec mõ tardos sed plerumqꝫ ingeniosos decipit. quapropter in libro de doctrina x̄piana vsum sophistice disputandi dicit execrabilẽ libidineqꝫ rixandi: studende tamẽ sunt versucie non vt q̄s q̄ꝫ exerceat sed vt valeat summopere precauere. ¶ Itẽ fimbria dicitꝛ extremitas uestis vel filũ quod appendiꝛ in decorẽ vestiũ. hic vero capiꝛ aut pro extremitatibus sillogisticis p̄ similitudinẽ vel appendiciis logicalibus quib⁹ vtitur sophista in suis argumẽtis. Item eulogiũ sapiẽtia vel bona fama vel testimonium dicitur. Item fucus color est adulterinus inde fucata vt dicit papias depicta ticta adulterino colore contaminata ficta non vera apparentia.

¶ Ad istorum ⁊ ceterorum perfectionem triplici solemus vti recordatione quarum prima est vocalis: secunda mentalis: tertia vero communis: vocalis sophisticum facit: mentalis iudicium: cõmunis si continuata fuerit facit perfectum. vocalis cecitateʒ: mentalis scientiaʒ: communis vsũ. vsus autem ad magisterium properare festinat. Sicut enim prudentia sine iustitia parum vel nihil prodest: iustitia autem sine prudentia multũ: sic scientia sine vsu prodest parum: vsus autem sine scientia prodest multum.

¶ Ad istoꝝ ⁊ ceteroꝝ. In hac parte Boe. postq̄ꝫ ordinẽ ꝓcedẽdi in ipsis primordiis logicalib⁹ ostẽdit. nunc vero circa ordinẽ ip̄m modũ atqꝫ normã obseruandos subiungit. Et diuidiꝛ ĩ duas p̄tes. nã p° fac̄ qd̄ dictũ ẽ. s̄cdo cuidã tacite q̄õni r̃ndet. Si vero. Pria ĩ duo nã p̄rio mõ põit quo ĩ acgrẽdis logice ĩstitutis vtẽdũ sit. s̄cdo vero tres effect⁹ ex h̄ ꝓcedẽtes ostẽdit. ibi vocalis. Et dic̄ q̄ nos solem⁹ vti triplici recordatiõe ad istoꝝ. s. supradictoꝝ ac ceteroꝝ. s. dicendoꝝ p̄fectionẽ. vult dicere ĩ oĩ s̄cia adipiscẽda triplici vtimur recordatiõe q̄rũ p̄ria ẽ vocalis. i. nuda dictio nõ retẽtio. s̄cda mentalis. i. vocum sentẽtie recordatio. tertia cõ-

munis.s. ex voce ⁊ sententia consistens.⁊ subiungens effe
ctus harũ triũ recordationũ tria facit per ordinẽ. nam pri
mo primos tres effectus ponit. secundo secundos tres effe
ctus subiungit. tertio tertiam recordationẽ pre ceteris con
firmat. secunda ibi. Uocalis cecitatẽ. tertia ibi. Sicut. n.
Dicit ergo ꝙ recordatio vocalis facit sophisticũ.i. apparẽ
tez quoniã nuda voce aures replet quid nominis ignorãs
Mentalis facit iudicium. i. certitudinem. alia littera ha
bet rudem. quoniã facit intellectum inter verum ac falsũ
discernere cum impotens sit hanc discretionem voce si
gnificare. Communis vero scilicz que tam vocum ꝗ̃ sẽ
tentiarum est si fuerit continuata scilz comparando tez ad
vocem facit perfectum subaudi in arte. quoniam sicuti ipa
mentali recordatione conceperat: sic vocali cõparata voce
significat. Exinde ponit secundos tres effectus prefatarũ
recordationũ. Et dicit vocalis recordatio generat cecitatẽ
idest hominẽ ignorantem. Quis enim voces ipsas cogno
scat: virtutes tamen ipsarum vocum minime recordat̃: q̃
propter de facili paralogizat̃ primo elenchoꝝ. Mentalis
generat scientiam. idest hominẽ sciẽtẽ reddit: sed impoten
tez cum ea que mente nouerat verbo explicare non queat.
Communis vero recordatio vsum generat quia potentem
facit. sicut eniz natura facit habilem: ars facilem: sic quo
qz vsus vti victorino visum est potentem reddit. vsus autẽ
festinat. i. accelerat properare ad magisteriũ. quare de pri
mo ad vltimũ cõmunis recordatio ad magistratũ festinat
⁊ hoc cõfirmãs per simile subdit. sicut eni prudẽtia paruz
vel nihil prodest sine iustitia. iustitia autem sine prudentia
multũ. sic scientia sine vsu prodest paꝝ. vsus vero sine sciẽ
tia multũ. ℭ Notandũ circa hoc ꝙ dicit prudentia sine iu
stitia parũ vel nihil prodest. Cuius ratio est: qm̃ iustitia
oĩum aliarum virtutũ est contẽtiua. malorumqz oĩum de
structiua q̃re ⁊ plus ceteris mũdo necessaria. primum est
phi. 5. ethicorum vbi dicit. iustitia est quodãmodo omnis
virtus. ⁊ subdens rõnẽ dicit. Et in eo ꝙ includit in se act⁹
oĩuz virtutũ. Et tulli. lib. 3. officiorũ iusticia est vna oĩm
domina reginaqz virtutũ. Secũdũ patet quoniã ipsa est
omnium malorum inhibitiua. ergo per locũ ab oppositis
Iniusticia est maloꝝ permissiua: quare est perfectum ma
lum. perfectum autem malum seipsũ destruit quarto ethi
corum. ergo. ⁊c. Tertium autem declaratur. per iustitiam
tutatur innocentia. punit̃ malitia. frenatur audacia. atteri
tur superbia. secura redduntur omnia. quare hec virtus ẜz
Isidorũ. 5. ethimologiarũ non immerito regina nuncupa
tur. quapropter Augustinus libro secũdo de ciuitate dei.
ca. 18. de ipsa iustitia plenissime tractans concludendo di
cit. Hoc verissimũ est sine iustitia rempublicã regi non pos
se. ⁊ pro tanto. Tullius asseruit ꝙ nil est tam amicũ ciuita
ti vel regno ꝗ̃ iustitia ob q̃s res cetere virtutes sine ipsa
parũ aut nihil prosunt. Atqz sĩle ẽ de vsu atqz scientia. nã
vt dicit Seneca nihil odibilius est sciẽtia vbi sola est: intel
ligens ipam parũ aut nihil prodesse sine vsu ei⁹. quod hꝰ
subdens idem Seneca inquit. Quid enim prodest scienti
bus consumere dies in his que nec domi nec militie nec
foro nec in curia neqz alicubi prosint nisi duntaxat in sco
lis. scientia ergo sine vsu nihil prodest atqz infecunda est.
ipsa enim vsu sumit incrementũ ⁊ exercitio sicuti ars queli
bet. ff. de legatis. 3. l. legatis. §. ornatricibus. quod si scien
tia ab vsu disiuncta fuerit certe vtilior est vsus expers artis
ꝗ̃ ars que sui vsum nõ habet vt refert policrates libro. 5.

ℭ Si vero bone indolis sciẽtie tirunculus totam
nequeat seriatiz cõprehendere orationẽ saltẽ pri
mam capiat pronunciationem donec gradatim
ꝑcedendo continuum producere possit effectũ.

ℭ Si vero bone scientie. Hic Boetius antipophorizando
cuidam tacite respondet questioni. Posset enim aliquis
dicere. O Boeti cõgruum bene est adiscere volenti singu
la que monueras mente capere. sed quid cum ea omnia or
dine quo tu disposueras retineri tum ingenii paruitate
tũ etiam alia quauis occasione minime valebunt. Cui res
pondens ait. certe si tirunculus. idest nouus scolaris ne
queat. i. non valeat comprehendere seriatim. idest vtiliter
intente sedulo totam orationẽ. i. lectionẽ bone scientie ra
piat idest potenter capiat saltem. idest ad minus primã ꝓ
nunciationem. ⁊ hoc procedendo gradatim subaudi pri
mo parum: secũdo plus capiendo ⁊ hoc tandiu donec ipe
tirunculus possit producere. i. propalare effectum conti
nuum. i. orationẽ totam. ℭ Notandũ ꝙ aĩa ipa a sue crea
tionis primordio vt in Aristotele secũdo de anima visum
est: facta est tabula nuda in qua nihil depictũ est depingi
tamen apta nata. Hec autem depingendi aptitudo nõ tu
multuoso strepitu neqz magna confusaqz specierũ mole a
principio in actum reducenda est: sed passim atqz graduali
ordine scientiarum flosculis adornanda: reficitur enim in
tellectus atqz tandem fida conceptorum seruatrix memo
ria ⁊ laboris pars maxima detrahitur. si non vno spiritu
audita lecta conceptaqz passim memorie demandentur:
diuturno etiam iugiqz hoc labore mens animusqz confi
cietur. nam que concepta sunt nisi repetita fuerit flura ve
luti. ⁊ caduca euanescunt: ℭ Nota. tiro grece latine fortis
dicitur inde hic tiro. nis: idest nouus miles nouiter elect⁹
ad militiam. quia fortis ad hoc eligi solet ⁊ per similitudi
nem tiro dicit̃ quilibet ignarrus ⁊ rudis cuz aliqd exercẽ
dũ aggredit̃: inde tirunculus diminutiuum. Item saltem
coniunctio aduersatiua est cũ diminutione ⁊ est tractum
a captiuis qui loqui pre timore non valentes dicebant sal
tem: quasi dicerent vt vitam ⁊ salutem non amitterent.

ℭ Uisis autem leuitatum scientiis: de speculatio
ne porphiriana quinqz vniuersalium que ab Ari
stotele monstra vocantur attendendum. est: ad
ipsius cathegorias necessaria: que luce expositio
nis in commentariis nostris bis patefecimus.
O quantum vtilitatis habetur in his si intrinse
ca habeatur cognitio. Nonne litteralis sofroni
ci facultas est vicio notanda. Inquam.

ℭ Uisis autem leuitatũ sciẽtiis. Hec est tertia pars secũde
partis principalis huius primi capituli in qua boe. post
ꝗ̃ ostendit in quibus ipsi pueri primo imbuẽdi sunt ⁊ in
qbus secundo: nũc vero ostendit in quib⁹ tertio instruendi
sunt: Et vult ꝙ post supradicta que omnia sunt quasi ru
dimenta scientiarũ erudiendi sunt ipsi scolares in sciẽtiis q̃
maioris sunt inquisitionis videlicet in sciẽtia vniuersaliuz
⁊ predicamẽtorũ ⁊c. Et diuidit̃ hec in duas partes. nam
primo ponit modũ atqz ordinem quibus circa partem lo
gice magis speculabiliorẽ sit insistendũ. secũdo quoddam
prius repetit vt precedentibus addat. ibi. Nec dum hec.
Prima in tres ẜm ordines librorum circa hanc partem
necessarioꝝ scz vl'iuz atqz predicamentoꝝ ex parte vna di
uisionum atqz topicoꝝ Boetii ex parte alia. ⁊ post h̃ oĩuz
reliquoꝝ libroꝝ noue logice Aristo. s. priorum posterioꝝ.
⁊c. secunda ibi Nostris quoqz. tertia ibi Aris. quoqz. Pri
ma in duas. nam primo erudiendum monet in libris ꝑdi
dicabilium porphirii. secundo ex vtilitate sui ipsa predica
bilia recommendat ibi. O quantum. Et dicit. Uisis sciẽ
tiis leuitatũ. idest leuiũ documentoꝝ subaudi que leuiter
ducunt in cognitionẽ logice: attẽdẽdũ est de speculatione
idest speculatiua consideratione porphiriana. i. porphirii
qnqz vniuersaliũ. s. generis speciei ⁊c. de qb⁹ sunt omnes
sciẽtie. primo posterioꝝ: que scilz uniuersalia vocant̃ ab
Aristotele. s. primo posterioꝝ monstra. i. res extra naturaz
existentes. vniuersalia dico necessaria. i. vtilia ad cathego
rias. i. predicamenta. Aristotelis. que vniuersalia nos boe
tius patefecimus. i. declarauimus bis in commentariis
nostris. ⁊ hoc luce expositionis. i. declaratione expósito
ria. deinde uniuersalium scientiam ex sui vtilitate cõmẽ
dat. Et duo facit nã primo facit quod dictũ ẽ. secũdo erro

res ab

res ab eadē remouet ibi. Nōne litteralis. Et dicit. O q̄n-
tum vtilitatis habet in his.s. vniuersalib⁹ si cognoscātur
noticia intrinseca.i.intranea. Postea errorē remouēs di
cit. nōne.i. nūqd facultas litteralis.i. sola vocalis doctri-
na sofronici illius magistri est notanda vicio.i. reprehen-
dēda inquā.i. dico.q.d. doctrina illa sofronici quoniā so
las verboꝝ garrulitates docuit que sophistā atq3 apparen
tem faciūt in hoꝝ vniuersaliū doctrina penitus abolenda
est atq3 verboꝝ vis attēdēda. ¶ Notādū prout refert ari
stoteles in multis passib⁹. opinio Platonis fuit ipsa vni
uersalia eē essentias p se existētes ⁊ ab ipsis singularib⁹ se-
paratas ɓm esse. dantes tamē nomē ⁊ rōnē ipsis singulari
bus. quā quidē opinionē platonis tanq̄3 erroneam atq3
vere philosophie dissonam Aristoteles ipse in. 7. metha.
multis impugnat rōnibus quare ipsam ridiculo tenēs pri
mo posterioꝝ inquit in hūc modū. Gaudeāt genera ⁊ spe
cies. qm̄ si sic fiunt subaudi quēadmodū plato posuit: mō
stra sunt. quapropter in prohemio de aīa dicit vniuersale
sc3 platonicū nihil est aut est posterius suis singularibus
⁊ ad hoc propositū locutus ē Boe. cum dixerat q̄ ab Ari
stotele monstra vocant. subaudi in derisionem Platonis
¶ Item cathegoria est predicamentum vel predicatio vel si
gnificatio. vnde predicamenta Aristo. cathegorie dicūt.

¶ Nostra quoq3 volumina stili scemate decorata
non sunt omittenda.

¶ Nostraq3 volumina. In hac parte tangit ɓm ordinē li-
broꝝ in hac parte adiscendoꝝ. Et dicit etiam volumia no
stra.s. per nos facta vti est liber diuisionū atq3 liber topi
corum decorata scemate.i. nobilitate stili non sunt omittē
da post lectionē vniuersaliū.q.d. qm̄ in his magnū emo-
lumentum consistit. vnde scema scematis neutris generis
nobilis honor dignitas corona vel ornamētū significat.
vnde iuuenalis. Scemata quid faciunt. ⁊c.

¶ Aristotelis quoq3 tota succita breuitas licet vo
ce tediosa non tamen infructuosa. malui eni3 po
tius fideli deseruire translationi quam arrogan
tie reprehendi temeritate. Quid enim Aristo-
telis lucida veritate serenius.

¶ Aristotelis quoq3 succinta. In hac parte boe. ponit ter-
tiū ordinem librorū in hac parte adiscendoꝝ. Et diuidit i
duas partes. nam primo facit quod dictū est. in. secunda
ipsos libros auctoris nobilitate cōmendat ibi. Quid.n.
Aristotelis peripatetici. Prima in duas. na3 primo facit
quod dictū est. Secūdo cuidā tacite questiōi que ex p̄lsba
tis elici posset respondet ibi, malui vero. Et dicit etiā bre-
uitas. alia littera habet veritas succinta: subaudi quonia3
plus sententia q̄3 verbis abūdabat licet tediosa voce. i.te-
diū generatiua propter duritiam translationis nec tamē
infructuosa subaudi sentētiarū vbertate supple non ē omit
tenda. Ex his autem verbis posset quis occasionē queren
di sumere. cur tam duro atq3 inculto stilo tanti philoso
phi verba verterit ⁊ sic equo scemate atq3 stili alacritate q
bus in greco iacet haud quaquā trāsferebat. Cui boetius
certe malui.i. magis volui subaudi ego boetius deseruire
fideli trāslationi vt sic verbum verbo cōmutarem q̄3 rep-
hendi temeritate.i. presumptiōe arrogantie.i. supbie. inde
cōmendat doctrinā aristotelis. enim pro q? qd est sereni⁹
.i. tranqlli⁹ lucida veritate aristotelis.q.d. nihil. ¶ No-
tandū vti refert Laertius Aristoteles platonis discipul⁹
plurimos libros: tum in logicis: tū in phisicis. tu3 quoq3
in mathe. atq3 aliis scripsit vt sic librorum numerus tricē
tos ascendat: atq3 alibi dictū est ipm tractat⁹ mille edidis-
se quorū tamē voluminū aut translatoꝝ inopia aut alia q̄
dā occasione copiā oēm non habemus. ex his tamen que
ad nos deuenerūt ex logicis sunt liber cathegoriarū peri-
hermenias. priorū. analeticoꝝ. topicorum elencorū. quo-
rū l3 fuerit durus iterpres: veritate tñ refectissimi existūt
q̄ ex re dcm̄ ē.q ab aristotele recedit. a ueritate recedit aue

rois. natura enim ⁊ idem inquit auerrois ingenerauit no
bis vix illum vt per eū secreta philosophie nobis reuela-
rent quapropter nō inerito nature regulam ipm appella
re phas est. De quo vtili aristotele Platonē diuinitatis
secretariū sepius clamitasse legimus cum lectorio nō af-
fuerat. intellectus abest. surdum est auditorium. hui⁹ ergo
doctrina nequaq̄3 omittenda est.

¶ Nec dū hec gerūt grāmatice fructuositas nul
latenus est oblinquenda per ea3 enim cuiuslibet
artis cōmendabilis redditur possessio iucunda.
Rhetoriceq3 lepos: quadriuialiu3 quoq3 honor
studii cōpatiōe acquisita pro posse nō debēt omit
ti. In his aūt studii pteruitas florē gnāt: fructū
q3 ptrarit. si dubitatiōi pmixta fuerit ⁊ tēpestiua.

¶ Nec dum hec gerūt. In hac parte boetius p⁹ p̄dicta qd
dā prius dictum repetit vt ipm p̄cedētibus addat. Et duo
facit. nam primo facit quod dictū est. secūdo dubiū quod
dā remouet ibi. Quadriuialium. dicit ergo cū oīa supradi
cta que logice sunt gerūt sc3. aīo. fructuositas grāmatice
non est relinquenda aliquo modo. Et rationē huius red-
dit dicēs. qm̄ possessio cuiuslibet artis cōmēdabilis.i. lau
dabilis reddit iocūda p ea3. ipsa.n. vti superius visum ē.
mater est omniū artiū sine qua omnes alie scientie penit⁹
obmutescūt. q3 pro ⁊ lepos rethorice.i. ornatus rhetorice
subaudi nullaten⁹ relinquēdus est ratione supradicta. Exi
de quoniam dubitari posset qm̄ hec oīa que mōstrata sūt
circa triuiales artes peragūtur: de quadriuialibus artib⁹
qd existimandū sit. quam dubitationē soluens dicit. Etiā
honor.i. dignitas quadriuialiū artiū.s. arismetrice geome
trie. astrologie. atq3 musice acquisitus comparatione.i.
coemptiōe studii nō d3 omitti. Et rōnē reddēs inquit. qm̄
pteruitas.i. furiosa curiositas studii in his.s. scientiis ma
thematicis generat florem subaudi sciētiarum. q3 pro ⁊
parturit fructu3. ⁊ hoc supple si studii huius proteruitas
mixta fuerit dubitationi. quoniam dubitatio magnū sciē
tie prestat incrementū. Ex quo illud philosophi. Dubita-
re autē de singulis nō omnino inutile est atq3 etiā sub. flo
rem fructūq3 parturit si fuerit tēpestiua.i. congrua tempo
re suo. quoniā sicuti decens ⁊ in certu3 terminū in mathe
maticis protensa occupatio magnū scientiarū prestat do-
cumentum. sic econtra in ipsis assiduitas execrabile indu
cit detrimētū. quoniā vt supra dictū est cōtinua in illis cō
sideratio maxime aut simpliciter aut pro parte ab vsu re-
trahit virtutis. ¶ Notādū Plato in. 7. de republica ma
thematicas disciplinas quas quadriuialium nomine cen
semus ad veri cognitionē ⁊ demonstrationem in primis
dixit eē necessarias. sunt enim in primo certitudinis gra-
du dixitq3 eas esse tanq̄3 gradus ad superiora cognoscen
da. his enim disciplinis inquit in omnibus anime instru-
mentum pditū: vt sic dixerim: aliisq3 excecatum exercitiis
expurgat ⁊ in melius erigit. has Aristoteles methaphisi
ce cōnumerat ⁊ cum illa cōueniūt. vtraq3 enim cōsiderat
de quantitate sed dispariter. methaphisic⁹.n. omnes quā
titates prout sūt entia cōsiderat quarto methaphisice. ma
thematicus vero de ipsa tanq̄3 de subiecto agit. mathema
tice autem discipline quattuor sunt. quapropter ⁊ quadri-
uiales dicuntur. quoniā omnes quattuor circa quantita-
tem versantur. inter quas subiecti nobilitate astrologia
prior ē: quā vti policrates ait: natura induxit: ratio pbat
⁊ vtilitatis experientia approbat. ipa nempe lex est que cor
porū supernoꝝ cursus figuras ⁊ habitudines circa se ⁊ cir
ca terram indagabili rōne pcurrens veritates eorū: ⁊ qua
liter agant in omnibus infra speram lune demonstrat. p⁹
hanc musica est que cōsonam multitudinem pportionu3
suaꝝ i q̄dā equalitate vocūm cōsiliat. Hanc plato poten-
tissimā artiū nominat. huius.n. in thimeo inqt armonia:
virtus est ad mitigandos dolores animaꝝ humanaru3
ipsasq3 letificādas. hāc Socrates senex didicit atq3 adole

ſcentes in ea erudiri iuſſit. Hac ſequitur ariſmetrica quaꝫ doctrinarū ſcriptores primā fore decreuerunt. quoniam vt ſic ipſa nulla alia indiget diſciplina vt ait Boeti⁹. Ars certe magne virtutis cum ſuos cultores ad omnes diſciplinas acutiores reddat. Sicuti Plato in. vii. de republica aiebat. Animaduertiſti enim inquit ſocrates eos q̄ a natura ariſmetrici ſunt ad omnes fere diſciplias acutiores apparere qui aūt ingenio hebetiores fuerint ſi in hac erudiētur etiam ſi nil amplius vtilitatis conſequantur. ſeipſis tn̄ ingenioſiores effici ſolent. Ultima inter has Geometria dicit̄ ab egiptiis primū reperta. inundāte naqꝫ vti Strabo in libro de orbis ſitu pertractat parte. 15. flumine nilo: ⁊ oībus poſſeſſionibus eius limo obductis initiū terre diuidende per lineas ⁊ menſuras nomen arti dedit. que deinde latius acumine ſapientum expanſa eſt.

Capitulum ſecundum

Uiſis autem ſcolarium rudimentis ⁊ virtutum incrementis: nunc de eoꝝ ſubiectiōe erga magiſtros breuiter eſt ordiēdum: quoniā q̄ ſe nō nouit ſubiici non noſcat ſe magiſtrari. Miſerum eſt enim eum fore magiſtrum qui nunq̄ ſe nouit eſſe diſcipulum.

Capitulum ſecundum.

Uiſis autem ſcolarium rudimentis. Hoc eſt ſecūdū caplm hui⁹ libri de diſciplina ſcolariū. In quo poſtq̄ Boetius docuit de aptitudine quā ſcolaris habere debet circa sciarū oblectamenta ſibi imprimenda que in ordinato proceſſu ad ſcias ipſas conſiſtit nunc conſequenter in hoc ſcdo caplo determinat de aptitudine q̄ ē reſpectu ſciam ſcolarib⁹ miniſtrātis. ⁊ hec in ſubiectiōe ſcolariū erga magiſtrū conſiſtit. Et diuidit̄ totū hoc capitulum in duas partes principales. In prima facit quod dcm̄ eſt. In ſecūda vero ponit impedimēta quedā que euenire poſſunt ad ſcolariū ſubiectionē remouēdā ibi. Non ſit aūt diſcipulus. Prima in duas. nam primo dicta dicēdis cōtinuat. ſecūdo intentū ſuū proſequit̄ ibi. Debet aūt diſcipuli. Pria harū adhuc i duas nā primo dicta dicēdis cōtinuat. ſecūdo huius cōtinuationis cām reddit. ibi. Quā qui nō nouit. Et dicit primo ſic. Uiſis rudimentis hoc eſt leuioribus documētis atqꝫ icrementis virtutū hoc eſt perfectionib⁹ aliaꝝ sciaꝝ ipſoꝝ ſcolariū. ſubaudi. put in ſuperiori caplo expoſita ſunt. Nūc ideſt in hoc ſecūdo capitulo eſt ordinandū. i. ordinate edocendū. alia litterra hꝫ ordiendū. i. inchoandū breuiter de ſubiectione. i. ſubmiſſione eorum. ſ. ſcolariū erga magiſtrū Et huius ratione ſubiungens dicit. quoniā qui nō nouit ſubiici. ſe. i. ſubmiſſum fuiſſe hic ideꝫ neceſſe eſt vt ſe non noſcat magiſtrari. quod confirmās dicit. Quod ſi contingat eūdē qui ſe nō nouit eē diſcipulū fieri magiſtrū: h̄ tn̄ miſerū eſt. i. deteſtabile. Notandū prout refert. Hugo. in didaſcolicon parte ſecūda ex his que ſtudendo maxime proſunt mens humilis atqꝫ ſubiecta diſcipulo maxime neceſſaria eſt: que quidē aliud nihil eſt q̄ tradētis ⁊ accipientis iuſta ⁊ approximata concordia. de qua loquens quintilianus lib. i. inſtitutionū ait. Sicut officiuꝫ preceptorū docere eſt: ſic diſcipuloꝝ dociles ſe prebere. Scia. n. cōualeſcere nequit niſi tradentis ⁊ accipientis concordia ſociata fuerit. ſic ſub dyogene ſocrates qui vt refert. Tullius lib. 5. tuſculanarum queſtionū. Philoſophiam deuocauit e celo ⁊ in vrbibus collocauit. ſicqꝫ ſub ſocrate. Plato diuinitatis ſecretariū atqꝫ ſub platone. Ariſ. peripateticorū dux. ſic tandem ſub reliquis reliqui humili ⁊ ſubiecta mente extiterunt: vt exinde philoſophie ampliſſimi fōtes dici mererentur.

Debet autem diſcipuli ſubiectio in tribus conſiſtere ſcilicꝫ in attentione. beniuolentia. ⁊ docilitate. Attentus inquā exercitio. Docilis ingenio. Beniuolus animo Attentus inquā ad audiēdū Docilis ad intelligendum beniuolus ad retinēdū. Iſta vō tria ad pfectionē cōcurrūt pmutati.

Debet autem diſcipuli ſubiectio in tribus conſiſtere. ſ. in attentione beniuolētia ⁊ docilitate. Attentus ⁊c. Poſtq̄ Boetius dicta dicendis cōtinuauit. nunc intentum ſuum proſequitur circa ſubiectionem diſcipuli erga magiſtrū. ⁊ diuiditur in duas partes. nam primo ponit in quo conſiſtit iſta ſubiectio. ſecundo hoc magis declarat ibi. Ut ſit attentus. Et dicit primo ꝙ ſubiectio diſcipuli debet conſiſtere in his tribus. ſ. in attentione. beniuolentia. ⁊ docilitate. Et hoc declarans ſubdit. ſ. vt ſit ſubaudi ſcolaris attētus in exercitio. i. in labore ſtudii ſtudioſe animum verbis magiſtri accomodando. hoc enim exercitiuꝫ facilitat quēlibet operantem. ſit etiam beniuolus animo atqꝫ ingēio docilis. quod declarans ſubdit. Ego inq̄ ꝙ diſcipulus ſit attentus ad audiendum verba magiſtri. nō vt ex verbis rē capiat ſed ex rebus in verboꝝ ſeriem deueniat. ⁊ inquā ꝙ diſcipulus ſit beniuolus ad retinendū ſupple audita. ⁊ hec beniuolentia adiſcendi amor eſt quo doctrina fortius iprimitur: ⁊ inquā ſit docilis ad intelligendū. vero pro ſed iſta tria. ideſt attentio beniuolentia. atqꝫ docilitas concurrunt. i. conueniunt ad perfectionem. ſubaudi diſcipuli permutatim. i. ordine diuerſo ac permutato. vt. ſ. nunc attentus ſit. nunc docilis nunc autem beniuolus non attēto qd̄ eorum primo ſtatuatur. Notandū ꝙ tria hec attentio beniuolentia atqꝫ docilitas diſcipulum maxime magiſtro atqꝫ doctrine ſubmittunt. maius tamen horum adiſcendi amor eſt quo corda erudiendorum ad doctrinam capeſcēdam fortius alliciūt̄. Et hic amor ex tribus conſtare dicit̄ videlicet: erudientis dilectione viſceroſa: fruct⁹ reficientis adeptione: atqꝫ naturalis appetitus ſcientie terminatiōe Dilectione enim intima erudientis audita credibiliora adduntur in recipiente. ⁊ hec dilectio in timore atqꝫ reuerentia tradentis ſita eſt. de qua dictum ad Hebreos. 12. Patres carnis noſtre hui⁹ eruditores ⁊ reuerebantur eos. i. reuerenter timebant. Et hinc Catho. Magiſtrū metue. Huius exempla in traiano atqꝫ alexandro conſpicimus Traianus namqꝫ imperator plutarchuꝫ preceptorē ſuum vt legitur ſummopere reuerebatur. ſic ⁊ Alexander ſocratem quē cum ſemel obuiam habuiſſet de curru proſiliens ipſum reuerenter recepit. Secūdū quo amor adiſcentis ſtabilitur eſt fructus recipientis adeptio qua ad diſciplinā diſcipulus allicitur. fructus autem ſapientie eſt donum inquā dei vt auguſt. dicit. 12. de ciuitate dei. cui nihil occurrit preferendū nulli precio poteſt comparari. de qua Tullius libro ſecūdo officioꝝ. Quid eniꝫ poſt deos optabilius qd̄ p̄ſtātius. quid melius. quid omnino digni⁹ ſapientia. q. d. nihil. Tertiū vero quo amor adiſcendi ſtabilitur eſt naturalis appetitus ſcie terminatio. de hoc appetitu primo methaphiſice dicitur. Omnes homines naturaliter ſcire deſiderant. Finis vero atqꝫ terminatio appetit⁹ huiuſmodi non niſi intelligere eſt cuius perfectio in ſola veritatis cognitione conſiſtit non in ſolius ſuperficiei comprehenſione. non enim adiſcenti ſufficit vt ſuperficialiter legat niſi intelligat atqꝫ intus latētia preuoluat ac ea memorie reddat. Et ad hoc optime facit quod tranſumptiue ſcribit hyeronymus in canone marchiō ⁊ Baſilides. i. q. i. vbi dicitur. Nec putemus in verbis ſcripturarum fore euangelium: ſed in ſenſu: nec in ſuperficie ſed in medula non in ſermonum foliis ſed in radice rationis. Tūc enim diſcipulus proficit cum attente aduertit: audita dociliter intelligit: atqꝫ intellecta beniuole ſcrutinio cordis recommendat.

Non ſit autem ſcolaris diſcolus. Dicitur enim diſcolus quaſi a ſcola diuiſus. Scola enim grece dicitur vacatio latine. inde diſcolus quaſi vacatione diuiſus. Diſcolus autem dicitur

Ille q discurrit p vicos ⁊ plateas ⁊ tabernas ⁊ meretricum cellulas: per publica spectacula: per põpas ⁊ coreas. ⁊ per commessationes ⁊ per publicas cenas. ⁊ hoc vagis oculis ⁊ effrena ligua. petulanti animo. vultu incomposito. omnibus his scola postponitur.

¶ Non sit autem scolaris discolus. Dicitur enim discolus quasi a scola diuisus. Scola. n. Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua Boetius quedam ponit impedimenta que circa istam aptitudinem. s. subiectionez discipuli erga magistrum, euenire possent. Et diuiditur i tres partes secunduz q ponit tria ĩpedimenta videlicet discolie. violentie: ⁊ luxurie. secunda ibi. Non sit autem violentus tertia ibi. Luxurie autem. Prima adhuc in duas. Nam primo ponit impedimentum discolie cautius euitãdum. Secundo hoc exemplo confirmat ibi. Quodam vero tempore. Prima adhuc in duas. nam primo facit qđ dictum est, Secundo quid sit discolus declarat ibi. Discolus autem ⁊c. Et dicit primo scolaris apicem scientiarum cupiens attingere non sit discolus. idest a scola discors vł diuersus. Et hanc expositionem subiungens dicit. Discolus dicitur quasi a scola diuisus. Scola enim grece vacatio dicitur latine. Inde discolus quasi a scola diuisus. Deinde vt vicium discolie clarius euitandum demonstret dicit. Discolus est ille qui discurrit per vicos et plateas ⁊ tabernas ⁊ meretricum cellulas. per publica spectacula. i. loca publica. vbi ludi exercentur. Sunt enim spectacula loca. vbi ludebant quondam comedi ⁊ tragedi vt dicũt greci. Et habetur in autentica de consulibus. l. qui per pompas. idest publica ostentamenta. per coreas. idest tripudia per commessationes. idest conuiuia per cenas. idest serotinas commessiones. publicas. idest apertas. ⁊ hoc ab antiquis tractum est qui in patulo cenabant. ⁊ hoc vagis oculis. idest hinc illincqꝫ respicientibus vultu incomposito. i. immorigerato atqꝫ distorto effrenata atqꝫ dissoluta lingua. omnibus enim his scola postponitur. ¶ Notandum prout dicit azo studium est vehemens ⁊ assidua ad aliquã rem agendaz cum summa voluntate animi applicatio. ex qua voluntate labor in opus defertur ⁊ perdit laboris tedium versum in oblectamentum. hec autem assidua vehementia si interrupta fuerit certe nullum commodum erit allatura. Interrumpitur autem multis que boetius connumerat. s. vicorum atqꝫ platearum frequentia tabernaꝝ corea atqꝫ omni publico spectaculo. in his enim omnibus inquietatur animus qui solum quiescendo prudens fit atqꝫ ab eo quod inceperat longius elongatur: quod maiores nostri prescientes elegerunt loca solitaria veluti studio atqꝫ contemplationi aptissima. vnde. A. gellius libro. prio noctiũ acticarum. Socrates a solis ortu vsqꝫ ad occasum immobilis studio vacabat atqꝫ oculis in celum erectis solum contemplationi insistebat. de mundi sollicitudine nihil curans. Et Oratius de aristippo sic inquit. Nollet aristippus si posset regibus vti. Relinquerunt enim veteres vt in eplis refert Hieronymus ob studium frequentias vrbium: ⁊ ortulos suburbanos ne per luxum ⁊ habundantiam copiarum animi fortitudo mollesceret ⁊ eius pudicitia constiparetur. Sic pictagorici desertis locis habitare preelegerant atqꝫ platonici in temploruz locis. Plato aũt ipse cum esset diues elegit sibi academicam villaz ab vrbe procul non solum desertam sed ⁊ pestilentem quidem vt cura atqꝫ assiduitate morborum libidinis frangerentur impetus: discipuliqꝫ sui nullam aliam sentirent voluptatem nisi earum rerum quas discerent. omnibus enim uoluptatibus aliis schola postponitur. ¶ Nota circa hoc q dicit ⁊ hoc vagis oculis ⁊c. Tullius lib. secundo officiorum inquit. Adolescentis cõmendatio ꝓficiscit a modestia ⁊ disciplina parentum ⁊ de facili in bonum deflectitur si cum bonis ⁊ honestis assiduus fuerit, quos si fugiat ac libidinibus mundanis hereat mores atqꝫ ingenia desidiose iuuentutis torpere necesse est. Componendi ergo sunt in morib⁹ scholares ipsi atqꝫ bonis vsibus nõ moꝝ distortia neqꝫ animi petulantia. sed his in qbus in posteꝝ vitam ducere cupiunt summopere dirigendi iuxta preceptum sapientis. ecclesiastici vndecimo. Letare iuuenis in adolescentia tua ⁊ in bonis sit cortuum in diebus iuuentutis tue. nam in his delectari est nobis naturale in quibus ab infantia delectari incepimus quinto ethicorum. Item petulans luxuriosus lasciuus importune petens pluries petens idem. inde petulantia. i. lasciuia libido. importunitas.

¶ Quoddam võ tempore cum causa sanitatis recuperande ⁊ ob aeris intemperiem ritusqꝫ galloruz facetos matronarumqꝫ pios affatũs: nos ad galliam transtũlissemus: multos discolos: vt meminimus: visu ꝑcepimus in ciũitate Julii cesaris que Parisius dicebatur. Multos autem artes mendicare prosperimus: nullis eis pocula philosophie administrantibũs.

¶ Quodam võ tempore cum causa sanitatis recuperande ⁊c. In hac parte Boetius subiungit exemplũ de discolia plurimoꝝ expertum per seipsum. Et diuidit in duas partes. Naz primo facit hoc in generali. secundo in spãli ibi flauos enim dicens. Cum nos Boetius transtulissemus nos in galliam. i. in franciam vt sic totuz pro parte sumatur quodam tempore causa sanitatis subaudi vel conseruande vel resumende: ⁊ ob aeris intemperiem. i. infectionez qua patria sua turbata extitit. qꝫ pro ⁊ facetos. i. honestos ritus idest mores gallorum. illarum gentium. qꝫ pro ⁊ pioꝝ affatus idest affabilitates matronaꝝ. subaudi gallicarum. Et h totum ad laudem gallie dcm̃ est. nos vt meminimus. i. recordamur. parenthesis est: ꝑcepimus visu multos discolos in ciuitate. Julii cesaris que dicebat parisius atqꝫ ꝓsperim⁹ multos mendicare. i. mendicando inquirere artes tñ nullis magistris administrantibus eis pocula. i. documenta phie subaudi vitio discolie detentis.

¶ Notandum gallia europe est prouincia vt refert Isido. lib. 9. a cãdore populi gallia dicta. gelac. nempe grece lac dicitur latine. Et hinc Sibilla gallos candidos recitat dicens. Tunc lactea colla auro humectantur. Et huius magna pars francia est a francis dicta qui eam partem primo inhabitarunt vel a franco carnifice qui parisius in regem successit. hec cum multas ac nobiles habeat ciuitates parisius tamen que quondam lucotecia ciuitasqꝫ Julii nõ quia eam fundauit. sed quoniam ampliauit dicebatur: principatum tenet. Nam sicuti quondam athenarum ciuitas mater liberalium artium atqꝫ fons oium scientiaꝝ greciaz adornauit: sic parisius nostris temporibus non soluz frãciam imo totius europe partez residuam in scia ⁊ morib⁹ sublimauit. in cuius laudem Architrinius in fine libri secundi sic loquit. Exoritur tandem locus altera regia phebi. Parisius cirrea viris. Crisea metallis: Greca libris Inda studiis. Romana poetis. Actica phis: mundi rosa balsamus orbis. Sidonis ornatu: sua mẽsis. ⁊ sua potu. Diues agris: fecunda mero: mãsueta colonis. Messe ferax: inoperta rubis. nemorosa racemis. Plena feris: piscosa lacu: volucrosa fluentis. Munda domo: fortis dño pia regibus aura: dulcis amena. situ bona quelibet: oẽ venustum. omne bonum. si sola bonis fortuna faueret.

¶ Flauosqꝫ britones studii precio romam commeãtes grauiter indoluimus: qꝛ atheniensiuz scitillulis minime pascebant. Tãdẽ aũt gallica lingua grecari inceperũt: Quod si aliquid aliud q tortuosa volumina lucretii in partibus suis inuenisset ꝯsilio nostro nõ tantũ operis perdidissent.

¶ Flauosq; britones. In hac parte facit hoc quod proxime supra in generali peregit. Et diuiditur in duas partes. In prima facit id quod dictũ est. in secũda cuidam tacite q̃oni respõdet ibi. De nostris. ⁊ primo Boetius tria facit s3 tria scholarium genera: quos parisius vitio discolie detentos prosperit. secunda ibi. Germanici furoris paucos. tertia: ibi. Magice. ⁊ dicit. Certe nos indoluimus. i. grauiter doluimus. Britones scholares illius gentis. flauos ab effectu. cõmeantes. i. pficiscentes romam pcio studii. i. ob studium. qñ pascebãt. i. instruebant. minime scintillulis. i. documentis. Athenienſium. i. phisolophoꝝ atheniensiu3 tandem tñ ne totum tempus superuacue atq3 ocio consumerent idẽ Britones ceperunt grecari. i. grece loqui gallica lingua quã parisius didicerunt: sed nostro iudicio. i. nobis iudicantibus non tm̃ temporis perdidissent. si in suis partibus inuenissent aliud documentum q̃3 tortuosa volumina lucretii illius magistri: qui obscura obliquo calle scholares suos instituit. quare ⁊ sua volumina tortuosa. i. in diuersum flexa. i. obscura dicebantur. ¶ Notandũ británia. vt dicit. Orosius occeani insula est passuum mille. 80. in longum. in latum vero ducentorũ. Et vt refert Plinius lib. quarto capitulo decimoseptimo. iter septẽtrionẽ ⁊ occidentem sita. hec insula a germanis saxonibus bello victa atq3 possessa. Anglia. ab angela ducis saxonũ filia postea nominata est: quapropter ⁊ Britones anglicos nominare phas est. Gens equidem libera atq3 ferox. colore flaua. i. alba rubea mixta. color quidem medius est qui ⁊ vulgo ꝓprie blundus dicitur. sic dicti sũt flaui anglici germani atq3 flandrenses. hanc insulam quidam describens sic inqt. Anglia terra ferax ⁊ fertilis angulus orbis. Insula prediues que toto vix eget orbe. Et cuius totus indiget orbis ope. Anglia plena iocis gẽs libera ⁊ apta iocari. Libera gens cui libera mens ⁊ libera lingua. Sed ligũa melior: liberiorq3 manus.

¶ Germanici furoris paucos insperim⁹ ititulari

¶ Germanici furoris. In hac perte Boetius ponit scdm genus scholarium quos vitio discolie depraudatos parisi⁹ nouerat dicens. Et nos Boe. insperimus paucos scholares germanici furoris. i. germanos furiosos intitulari. i. titulo magristerii decorari. ¶ Notandum vt refert Isidorus li. 15. ethimologiaꝝ Germania nobilis ac generosa regio est tam viribus q̃3 diuitiis ac bellicosis populis cõstipata. vnde a fecunditate gignendoꝝ populoꝝ a germinãdo germania dicta est. Eius regionis incole germãi dicti sunt. Immania hñtes corpora. viribus fortes. audaces vo aĩo atq3 feroces: quapropter ⁊ furore notati sunt. Venationibus cantibus atq3 saltibus plus q̃3 litteraꝝ studio occupati facie dcori ⁊ formosi. comati coma flaui. liberales aĩo hilares ⁊ iucũdi ⁊ hoꝝ potissime saxões: hec ille. mores aũt illos ex celi rigore traxerunt: quoniam septentrionales maxime sunt.

¶ Magice autem delusionis arte de hiberia multos vidimus magistrari.

¶ Magice aũt delusionis arte de hiberia ⁊c. In hac parte Boetius ponit tertiu3 genus scholarium quos vitio discolie detentos parisius conspexit. Et dicit. nos etiã Boeti⁹ insperimus parisius multos scholares de hiberia. i. hispania magistrari arte delusionis magice non autẽ i aliis sciẽtiis salutaribus. ¶ Notandũ hispania ab hiberio amne primitus hiberia fuit vocitata ⁊ postmodũ hesperia ab hespero stella qui ibi occidit. tãdẽ vo hispania ab hispalo fluuio dicta est ⁊ ad talem sensum Boetius loquẽs hispaniã hiberiã noiat. ¶ Notãdũ q̶ ars magica nihil aliđ ẽ q̃3 humanoꝝ sensuum dyabolica illusio vt secundũ hoc icredibiles reꝝ mutationes fieri videant. vt. s. terre cumulus castrum videat lapillus talentum atq3 seges cohors militum galleata. hec ars si ars dici mereat in tantũ hominũ sensus psauciat atq3 prestringit vt sic per eam miracula posse fieri videant. Et de hmõi letificationibus apulegius in suo libro metamorphoseos qui sic incipit. Certus qdẽ erã. quẽdã noie Socratem sic de quadã maga loquẽtem introducit. Saga inquit ⁊ diuina potens celum deponere ⁊ terram suspendere. fontes durere ⁊ montes defluere: mães sublimare. deos ifirmare. sydera extinguere. tartarum illuminare. De hac arte idem apulegi⁹ in libro quẽ de asino aureo edidit sic inquiens q̶ artem ipsam libentissime didicerit asseuerat sed male sibi cessit ex hoc. q2 dum artẽ illam volebat adiscere in asinum: vt sibi videbat conuersus est. Ars vo hec vt fert ab antiqs plurimũ exerceba tur q̃3uis lege. 12. tabulaꝝ vt inquit Cicero li. de republica ꝓhibita fuerit. hec ars a psis ad romanos allata dicit qua ẽt pictagoras vsus est: vnde vt refert Ualerius maximus lib. 8. postq̃3 pictagoras egyptũ petẽs coꝝ sciam dicit ad persas profectus magicã artẽ pcepit. huic arti tetrice hispani multum inuigilarunt ⁊ intantũ in ea inualebant vt nedum que artis limite complexa sunt exercere. s3 ⁊ multas alias enormes spurcitias in quada3 cauerna hispanie in christi blasphemiam humani generis seductore ministro attentare conati sunt.

¶ De nostris autem lippiẽtibus patet ⁊ cõuulsis oculis. S3 hec hactenus de discolo sufficiant.

¶ De nostris aũt. In hac parte Boetius rñdet cuidam tacite questiõi. Posset nãq3 aliquis dicere. O Boeti exempla hec quibus discoliam refutandã cõmones nostra ia3 sunt quid aũt de romanis censes. nũqd etiam hoc vitio denotãtur. Ad hoc rñdens dicit. de nostris. i. romãis scholaribus. patet. i. manifestũ est etiam lippientibus oculis, ⁊ euulsis. vult dicere discolia romanoꝝ scholarium tam patens est cunctis atq3 manifesta: vt nedum bñ videntibus. s3 etiam lippientibus ⁊ penitus euulsis oculis innotescat. Fuerant enim nedum hoc vitio discolie depraudati romani sed ⁊ quolibet alio vt sic haud aliquid nouũ in vitio attẽtari posset. hinc ⁊ Junius Juuenalis vitia clamans romanorum hunc in modũ romanos alloquit. Oẽ in pcipiti vitiu3 stetit nihil est quod nostris morib⁹ addat posteritas: q̃si diceret poeta. omne vitiũ quod excogitari põt iam totũ ppetratur. Deinde Boetius finem huius vitii discolie faciens subiungit concludendo hanc partem. sed hec supradicta de discolo sufficiant. hacten⁹. i. hucusq3. ¶ Nota lippitudo oculoꝝ est infirmitas. et est quasi lachrymatio vel putredo oculi. inde lipp⁹ lippiẽs qui h3 oculos lachrymantes et marcore plenos. Et dicit lippus a pus. i. putredo vt deriuatio ab vltima syllaba sumatur.

¶ Ne sit autẽ discipul⁹ violentus erga magistrũ.

¶ Ne sit autem discipulus violentus. Hec est secũda pars secunde partis principalis huius capituli in qua postq̃3 Boe. remouit vnum ipedimẽtũ de subiectione debita que cõsistit in habitudine debita discipuli ad magistrum. nũc remouet secundũ impedimentũ. s. violentiã. Et diuiditur in duas partes. primo facit quod dcm̃ est. scdo exemplo dcã cõfirmat ibi. Violentie autem. Et dicit q̶ discipulus non sit violentus magistro suo. qm̃ violentiam hanc multa mala consequunt et ipsum maxie: qm̃ qui magistro violentus extiterit nullatenus scientie verus erit possessor.

¶ Notandũ q̶ Boetius scholares quatenus pceptori violentiam non inferant maxime monet vt sic eos verbo non blasphement atq3 opere non offendant. Hec autem vt lenius deuitẽtur propulsanda sunt ea que ad hoc maxie sũt iducentia veluti est temeraria de seipso psumptio. ꝓprie excellẽtie ambitio. atq3 ꝓprie fragilitatis inconsideratio. Primum eo maxime vitandum est. q2 auxiliũ dei subtrahit. Judit. 6. dñe ostende q̶ non dimittis gloriantes in te et de sua virtute gloriantes humilias. Vitanda etiam est tantopere proprie excellẽtie ambitio quãtopere cõtra deũ est et proximum. apud deum enim nulla personaꝝ acceptio est sed solum meritorum cum omnes vno eodem patre creauerit. vt attestatur Boetius in de consolatu philosophico. d. Omne hominum genus in terris: simili descendit

scendit ab ortu ꝛc. Uitanda insuper est summopere incon
sideratio. Cõsilio saluatoris. Mathei septio. Primo eii
ce de oculo tuo trabem postea festucam eiicies de oculo
fratris tui. Unde ꝛ vulgo dicit. Cesset in alterius oculo
reprehendere labez. qui solet in proprio lumine ferre tra
bem. Hec cum deuitata fuerint nulla certe violentia com
mitenda admittitur.

¶ Uiolentie āt Albinus albei fili⁹ pdeat in exem
plum: qui cū esset filius dilectionis magis vo infe
licitatis pcursor magro suo Grillo qñqȝ balbu-
tienti manus iniecit sceleratas. ac caniciem eius
venerabilem fedo pedū maculauit accessu. Que
tanti sceleris causa fuit qꝛ ad primam aeris im-
pressionem totam nequit comprehendere consti
tutionem. Proh dedecus proh fit infelicis di-
scipuli in caput felicitatis accessus. Tam scelera
to nero gaudeat herede: tam coinquinato Ane
tus successore. Grillus vo cū socrate senece gau
deat appetitu. Non est ergo dignus scientia qui
scientie insurgit preceptori.

¶ Uiolentie aūt Albinus. In hac parte Boetius qꝺdam
exemplū pmissoꝝ. s. violentie inducit ꝛ duo facit. nā pri
mo exemplum proponens albinum quēdam violentū di
scipulum introducit. secundo ꝯ ipsum exclamando inueh
tur ibi. Proh dedecus. Prima adhuc in duas diuidit.
nā primo facit quod dcm̄ est. scdo cām huius sceleris sub
nectit ibi. Que tāti sceleris cā. Et dicit fili⁹ albei prodeat
in exemplum violentie. qui Albinus cum non esset filius
dilectionis. qꝛ magistrū suum minime diligebat ȝ magis
foret precursor. i. nuncius infelicitatis iniecit quādoqȝ sce
leratas man⁹. ꝛ hoc ab effectu dcm̄ est. magistro suo Gril
lo balbutienti. i. titubāti. atqȝ maculauit caniciem. i. sene
ctam venerabilē. i. reuerendā huius sui magistri fedo. i.
turpi. accessu pedum. Et cām huius sceleris subiungēs
dicit q̄ cā est tanti sceleris. q. d. qua de re hoc tantū scelus
in suū magistrū perpetrauit. Et respondens ad hoc dicit.
qꝛ ipse albinus nequiuit comprehendere totam cōstitutio
nem. i. lectionem ad primā aeris impressionē. i. ad primā
pronūciationem dicti sui magistri. Post hoc inuehendo
dicit. Proh dedecus que interiectio dolentis atqȝ vitu
perantis ē Et eam ipsam ex nimia indignatione repetens
dicit proh accessus subaudi sceleratus infelicis discipuli.
s. albini fit in caput felicitatis. sup. grilli. Et subiūgit. Ne
ro ille iperator Senece discipul⁹ ꝯsimili atqȝ sceleratōi la
borās vitio gaudeat. ironice loqtur tā scelerato herede. s.
albio. atqȝ anetus ille Socratis dicipul⁹. supple gaudeat
tā coingnato. i. maculato subaudi eodē facinori herede. s.
albino. Grillus autez cuz Socrate gaudeat appetitu. sub
audi mortis Senece hinc concludēdo dicit discipul⁹ ergo
non est dignus sciētia qui insurgit violenter pceptori scie

¶ Notandum Socrates magnus qui primus vniuersam
phiam ad corrigendos cōponēdosqȝ mores fecisse memo
ratur tpe assueri regis assirioꝝ athenis claruit habuitqȝ
multos discipulos quoꝝ anetus vt dicit dux atheniensiū
vnus extitit. eo aūt tpe cum sapientes plurimi a vulgari
bus psequerent qm̄ vnum deum pdicabant Socrates ipe
deprehensus est: atqȝ ab aneto atheniensiū duce eiusqȝ di
scipulo sibi dato mortis poculo ipso nō aliter q̄ȝ quodā i
mortalitatis assumpto medicamēto interiit. Et de hoc tul
lius lib. tusculanarum qōnum loquēs inquit. Cicuta ma
gnum Socratem interfecit. Ipse autem Nero quadā die
respiciens Senecam magistrum suū ꝛ verbera q̄ sibi i pue
ritia intulerat ad memoriam reuocans infremuit ac tanqȝ
iniuriaꝝ vltionem de ipso cupiens pcepit. vt qꝺcūqȝ gen⁹
mortis vellet eligeret. Seneca igitur quasi suaue gen⁹ mor
tis arbitrans in balneo mori vtriusqȝ brachii vene inscisio
ne elegit. vnde ꝛ quodā psagio bene vocatum est nomen
eius. Seneca. i. se necans. Et hunc sanctus hieronymus
sanctoꝝ cathalogo cōnumerauit illius epistolis puocat⁹
que leguntur pauli ad Senecam atqȝ Senece ad Paulū
bene ergo Boetius dicit. tam scelerato gaudeat Nero he
rede: tam coinquinato anetus successore. qm̄ sicuti Nero
atqȝ Anetus sic ꝛ ipse albinus in gehēnā dimci sūt. Gril
lus aūt cuz Socrate gaudeat Senece appetitu. qm̄ melio
rem ptem elegerat cū sanctorum cathalogo ꝯnumeratus
sit. ¶ Nota balbutiens atqȝ balbus idem qꝺ titubans qui
vba non exprimit sed frangit a balbando dictus. sed blesus
est qui litteras imperfecte profert.

¶ Luxurie a feruore studeat se discipulus alienare

¶ Luxurie a feruore ꝛc. Hec est tertia pars huius secunde
partis principalis huius capituli. i qua psequit de secūdo
impedimento subiectionis. ꝛ per ꝯns aptitudinis discipu
li erga magistrum qꝺ est luxuria. Et diuidit in tres ptes
fm tres luxurie spēs. scda ibi. Cōmessationib⁹. tertia ibi
Tertia vo spēs. Prima in duas. nā primo luxuriā in cōi
fugiendam pponit. scdo eam diuidens vnam eius spēm
prosequitur. ibi. Quā triplici. Et dicit qꝫ discipulus stu
deat se alienare a feruore luxu. ¶ Notandū luxuria in p
posito largo capit vocabulo vt dicat in coitu supfluitatis
in cibo atqȝ vestitu. Et ȝ hoc satyri triplicē luxuriā posue
runt vt statim subiicit. quecūqȝ tñ luxuries sit. sūmopere
euitanda est: ꝛ ea specialr que i coitu est. qm̄ ipsa mentē oc
cupat. totum corpus extenuat. ꝛ tandez vires singulas de
stituit. ideo didimus ad alexandrū. Nos iquit bragmāni
membra libidini non damus. Ea quoqȝ que in cōmessa-
tionibus est diligenter cauenda qm̄ aiam ad praua allicit
ꝛ more serpentino occulta sua venena diffundit. iuxta il
lud Uirgilii in bucco. Trahit quēqȝ sua voluptas. ꝛ se
qtur. Qui legitis flores ꝛ humi nascentia fragra. Frigi
dus o pueri fugite hic latet anguis in herba. qꝛ. s. i vita de
licata ꝛ gulosa venena latitant que ipsam aiam demergūt
in gehēnam. Rursum ea que in vestitu ponit nō min⁹ fu
gienda est. qm̄ non habitu exteriori sed interiori gloriādū
est. vnde Seneca dicit. Nullus quidem dicit gladium eē
bonum si baltheus eius deaurat⁹ est: ꝛ vagina gēmis di
stincta. sed gladius bonus dicitur qui bene incidit ꝛ bonū
acumen habet. vñ sunt versus. Aurea nobilitas luteam si
vestiat ollam. Non ideo sequit hanc minus esse lutum.

¶ Quam triplici satyrici partitione diuiserunt.
Quandam in ornatu vestium dicentes consiste
re. Aliam in coitu. Tertiam vo gulositatis assi-
stricem. Cuius libet vo rabie feculenta frequēter
nouimus laborare subiectos.

¶ Quā triplici. Hic Boetius luxuriā ipsam satyricorum
more diuidens primā eius ptem dissuadēdā aggredit. ꝛ
duo facit. nam primo ipsam luxuriā tribus spēb⁹ diuidit
secundo primā eius spēm exemplo penitus abhorrendam
demōstrat. ibi Cōtumelioso. Et dicit satyrici subaudi poe
te criminū atqȝ vitioꝝ rephensores diuiserūt hāc luxuriā
triplici partitione. i. tribus speciebus dicentes quādam lu
xuriam cōsistere in ornatu sup. vestium. aliam in coitu. ter
tiam vo dicebant assistricem. i. sociam fore gulositati illi
vitio crapule. Et nos Boe. nouimus subiectos. i. schola
res laborare frequēter feculēta rabie. i. fetido furore cuius
libet haꝝ luxuriaꝝ. Poetaꝝ quidam lirici dicti sunt. qdā
comedi. alii tragedii. satyrici alii a satira dicti, quod ē car
mē rephensorium vel rephensio correctoria. qꝛ ad hoc rep
hendit vt corrigat. Et satyric⁹ satyraꝝ descriptor. Et hic
satyrici luxuriam in tres species diuiserūt vt patet in litte
ra. Item feculentus ta. tum. i. fece plenus ꝛ fetidus.

¶ Contumelioso coitus appetitu sanguinez lu
cretii filium: zenonisqȝ discipuluz tota roma fle-
uit inuiscatum: qui tñ clarissimis ortus fuit nata-

libus: quātitatis procere ⁊ sāguinee qualitatis: mire si quidē eloquētie: perspicacis ingenii: sed quotidianis ⁊ vltra debitum nuptiis gaudebat: patre penam deferēte. patrimonium enim parentumqꝫ census illicite consumebat cunctisqꝫ zelotipis eminebat. Aleis autē ⁊ meretricum cellulis semper inhiabat: Proprio autem aduc non destitutus pruritu. postea a parentibus eiectus: tandem ab amicis ⁊ consortibus destitutus: a creditoribus vndiqꝫ fatigatꝰ: notis ⁊ ignotis furtim studuit assistere: crucis ab āgustiis a patre creberrime redemptus: vltimo tamen parentis pecūia redimi non potuit. Cruci ergo aductus eundeꝫ ad se venire lachrymis compellebat: osculumqꝫ voce querula petebat. Pietatis autem motio ad filii petitionem patrem erexit: erectiqꝫ filius nasum morsu secuit acutissimo dicens. Quare a meis primis erroribus incastigatus euasi. Et qd magistri mei documentis non obediui: sociosqꝫ meos contempsi. Filii patrem necesse est indulgere castigationi: magistrumqꝫ discipulum mores informare.

¶. Contumelioso coitus appetitu. In hac parte Boetius prime speciei luxurie. s. coitus feculentiaꝫ dissuadēs exemplum ponit. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est secundo ex proposito exemplo hanc spēm summopere detestandā ꝯcludit ibi. Ecce quātū. Prima adhuc i duas nā primo facit qd dcm̄ ē. secūdo circa hoc notabile qddaꝫ subiungit ibi. Filii patrem. Et dicit. prima spēs luxurie q̄ in coitu ꝯsistit oīo spernēda est. ⁊ hoc ne nobis ꝯtingat quē admodū sanguineo lucretii filio zenonis discipulo quē iuscatum. i. captum ⁊ detentum ꝯtumelioso appetitu coitus tota roma fleuit. ⁊ ibi roma pro pplo romano posita ē. q scꝫ sanguineus erat ortus clarissimis natalibus. i. parentibus. eratqꝫ quātitatis procere. i. forme qualitatis. i. complexionis sanguinee. mire quidem eloquentie. i. facundie īgenii perspicacis. i. subtilis. sed ipse gaudebat quotidiāis nuptiis. i. venereis actibus ⁊ hoc vltra debitū. i. supra vires nature sue. patre deferente. i. reportante penā huiꝰ enormitatis vt statim subiūget. Patrimoniū eni ⁊ cēsus idest reditus ac diuitias parentū ꝯsumebat. qꝫ pro. ⁊ eminebat. i. supcellebat subaudi in hoc vitio cunctis zelotipis idest mechis. semperqꝫ inhiabat. idest adherebat aleis. i. ludo alearum atqꝫ cellulis meretricū. quid vltra. i. sanguineꝰ adhuc non destitutus. i. dimissus pprio pruritu. i. luxu illo itercutāeo a pentibꝰ eiectꝰ ⁊ destitutꝰ ꝯsortibꝰ. i. sodalibus ⁊ amicis ⁊ fatigatus vndiqꝫ a creditoribus tandeꝫ studuit insistere. i. adherere notis ⁊ ignotis furtiꝫ. i. vitio furtiuitatis. quo in vitio idem sanguineus deprehensus atqꝫ sepius ac sepius patibulo adiudicatus atqꝫ creberrime a p̄re ab angustiis crucis. redēptus. s. prece vel precio vltimo redimi non potuit ⁊ hoc penuria parentis subaudi impediente. sed quid cū ampliꝰ redimi a crucis patibulo minime potuisset inter carnificis manꝰ compellebat eundū. s. suum parentem lachrymis venire ad se osculūqꝫ supple paternū petebat voce querula. motio aūt pietatis paterne erexit patrem ad filii petitionem sed filiꝰ secuit nasum erecti. s. patris morsu acutissimo dicēs indignanter vah me miseꝝ quare ego miser euasi incastigatꝰ: i. non correctus supple a te pater a meis. i. de primis meis erroribus subaudi qbus i ifantia pessime enutritus extiti. vt' qd idest quare non obediui documētis mei magistri. ⁊ quare contempsi meos socios subaudi eos non imitādo i bonis quasi dicat. si oia hec fecissem certe huic nephādo crucis patibulo adiudicatus minime fuissem. Exinde hoc posito exēplo quoddā notabile siue quādā sniam generalem ex ipso elicit dicens. Qui cauere velit ne predicta eueniant necesse est patrē ipsum indulgere. i. vt pater indulgeat. i. operam det castigationi. i. correctioni filii ⁊ hoc ex parte patris. filr necesse est magistruꝫ ipsum informare. i. qꝫ magister informet. i. doceat discipuluꝫ mores ⁊ h ex pte magistri dictum est. ¶ Notandū vt refert. Fulgentiꝰ secundo mirologiaꝝ. Quis in oībus libidinis amor turpis sit: turpior tñ est in honestis. naꝫ ipsa luxuria maiestati cōtraria est. Turpisima ergo sanguinei qui in argumētū ducit libido est cum clarissimis ortus natalibus mirificis nature dotibus p̄polebat. sed qm̄ vltra nature debitū coitu vtebat ꝯñs erat vt viam pditionis ingrederet. amor eniꝫ ille exiciosus atqꝫ fetidus concordat cum periculo: ⁊ dum ad illud solum vacat qd diligit nūq̄ꝫ videt quod expedit. qꝛ luxurie amor cecus est. Quobrem veteres libidineꝫ spreuerūt tanq̄ꝫ honoris inimicaꝫ. sic Scipio nasica ꝓhibuit theatra locaqꝫ meretricia. referēte Augustio libro de ciuitate. Item zelotipus. i. zelo plenus. s. inuidiosus vel suspiciosus. ⁊ accipitur tam in actiua q̄ꝫ passiua significatione quorum omnium quinqꝫ sunt que hoc versu continentur.

Hospes zelotipus conuiuaqꝫ vector alumnus. Actum siue pati signare nomina possunt. dicit etiam qñqꝫ zelotipia mechia. ⁊ zelotipus mechus. ⁊ hoc modo sumit in ꝓposito. Itē pruritꝰ idest prurigo ⁊ dicitur ardor vel adustio carnis cogens ad scalpendum. hic aūt pro luxuria sumit ⁊ non inepte. Item indulgeo diuersa significat. indulgere enim gratis dare sonat sic papa indulget ptātē. et significat remittere. vt indulge nobis peccata. significat quoqꝫ operam dare. vnde Indulgere gule noli que vētris amica est. ⁊ in hac significatione sumitur in proposito cū dicitur filii patrem ⁊c.

¶ Ecce quantū detestabilis est meretricū incursus. Est autem meretrix nonaria inferni ianua: via iniquitatis: scorpionis percussio: viscariū scelerum: puteus interitus. ⁊ si qua est alterius luxurie ignominia: spēs qualibet alia grauior scelere deteriorqꝫ. Interitus autem Jacinctinus cūctis patet ⁊ Jouinus. Et alibi meretricis labia fauū distillant sed absinthiū eius nouissima subministrant. Cōmessationibꝰ ⁊ ebrietatibus scda spēs luxurie dotata permutati tāq̄ cā ad causatū cū p̄dicta gaudet sustineri. pp coitum. n. fit ebrietas relatiue: necnō ⁊ ceteroꝝ viciorū genera. Vinū āt modice sūptū itellectui videt cōferre acumen: nō āt modice sumptū rōnem pturbat. intellectū ebetat: memoriā eneruat: obliuionē imittit: errorē infūdit: ad ignorātiā pducit. Ubi eni ebrietas ibi furor dominatur. vbi furor dñatur ibi nulla sapientia sꝫ insipientia puagat. Huius āt rationis quotidiana patent exēpla ⁊ virtutuꝫ detrimenta.

¶ Ecce quātum detestabilis. In hac pte exemplo superiori inductus. Boe. hoc vitiū luxurie sūmopere detestādum ꝯcludit. Et duo facit: naꝫ prio facit quod dcm̄ est quo ad coitū ordinatū. secūdo quo ad inordinatū atqꝫ bestialeꝫ siue sodomiticū ibi. ⁊ si qua. Et dicit ecce. i. vide exēplo superiori quātū ē detestabilis. i. abhominabilis incursus. i. accessus meretricū. qm̄ ipa meretrix nonaria. qꝛ nouem penis punit in inferno. vel dic nonaria vt infra proximo dicam est ianua inferni. via iniquitatis. pcussio. i. punctura scorpionis. viscarium. i. retiaculū. sceleꝝ. i. peccatoꝝ. puteus interitus. i. mortis tā aie q̄ꝫ corporis. ⁊ si qua ē al

terius

terius luxurie ignominia hoc ē spēs inominanda ob dedecus enorme illa spēs ē grauior qualibet alia atq3 deterior oī scelere. interitus aūt iacinctinus.i.iacinti illius scholaris atq3 iouinus.i.iouini patet cunctis qm̄ potius mori maluerūt q̄3 hoc deformitatis vitio dedecorari. ¶ Notādū vt fert helinandus inter omnia spectacula que delectatione in suis libidinibus admittunt deterius est turpium feminaꝝ collegium pro solo vitio congregatū. ꝓpriā eni3 carnem venditioni exponūt ꝛ ꝓtextu vite fornicatione victū sibi acquirunt q̄ nec amant nec amare querūt s3 ex fediori luxurie pte sue execrabili cupiditati subseruiunt. de his Teodolus inqt. Mens robusta viri leuitate cadit muliebri. q2.s.femina impudica laqueus est viri. ꝛ ideo subdit. Deflent assirii q͡ crediderunt mulieri. Et insup qdā3. femina corpus opes animum vim lumina voce3. Pollit anichilat necat eripit orbat acerbat. ꝛ alibi. Corpus opes aīam consortia federa famam. Debilitat perdit necat odit destruit aufert. Et haꝝ amor teste hieronymo ꝯ iouinianū prout ex dictis Aristotelis ꝛ Plutarchi colligit. rōnis est obliuio ꝛ insanie proximus turbans consilia. altos ꝛ generosos spūs frangens. hoīesq3 querulosos iracundos temerarios facit quapropter non imerito fugiendus est Demostenis exemplo qui Taydis meretricis māmas ioco palpitans quesiuit quāti hoc est cui ait mille denariis. cui Demostenes. ego precio tanto dolorē non emo ꝛ merito. nā stultu3 est emere precio cui dolor succedit. Itē nonaria meretrix est. ꝛ dicitur a nona. q2 ante nonā nō licebat ei exire de prostibulo. ante enim illam horam mos erat antiquis de cōmodo reipublice disputare. quare vetitum erat meretricibus vsq3 hinc latere ne iuuenes ad turpes delectationes inclinarent. Item viscarium a visco venit quod glutē est quo aues capiuntur. Inde viscarium. Ite3 ignominia infamia est quasi ꝯtra nomen. Est etiam peccatum ta3 sceleratum vt nominari detestabile sit vt in ꝓposito. Cōmessationibus ꝛ ebrietatibus. In hac parte Boeti⁹ postq̄3 primam luxurie spēm detestandā cōmonuit. nunc facit h̄ idē circa luxurie spēm alteram que cōmessationib⁹ atq3 ebrietatibus explet. Et diuidit in duas partes. nam prio facit qđ dcm̄ est. scđo comparat hanc secundā luxurie spēm ad primā ꝛ tertiam. ibi. hec aūt. Prima ite3 in duas. primo ꝑsuadet ipsa3 fugiendā atq3 detestandā fore cuilibet ꝛ h̄ i semetipso. scđo facit h̄ idē i alio ibi. q̄ ēt ꝯsorte. pria adhuc in duas. primo itētū suū ponit. scđo ꝯditiones detestabiles ebrietatis insinuat. ibi. Nō modice. Pria insup i duas. nā prio facit qđ dcm̄ est scđo quoddā documētū valēs ad sequentia subnectit. ibi. Uinum aūt. Et dicit q͡ scđa spēs luxurie dotata cōmessationibus .i.cōmestionib⁹ supfluis ꝛ ebrietatibus. vult dicere q͡ scđa spēs in voluptatib⁹ gule consistit sicuti prima in coit⁹ voluptate gaudet sustineri cum ꝑdicta specie.s.prima. ꝑmutatim.i. ordine ꝑmutato sicut cā ad causatū. Et rōnem assignans dicit. qm̄ ebrietas fit pp coitū necnon pp genera ceteroꝝ vitioꝝ ꝛ hoc relatiue.i.reciproce. qm̄ sicuti ebrietas pp coitū fit similiter quoq3 ꝛ coitus pp ebrietatē. illud qdē vt pp finē. hoc aūt in genere cause efficientis. ꝛ documentū subiungens dicit Uinum aūt modice sumptū videt ꝯferre acumen.i. penetrabilitatem cognoscendi intellectui. ꝛ deinde conditiones ebrietatis cōnumerans dicit. Uinum autem sumptū non modice sed excessiue perturbat rōnem ne verū cernere possit. intellectū ebetat.i. obtusum reddit i speculatione reru3 atq3 substantiaꝝ. memoriā eneruat.i. extenuat. ꝛ destruit oīa obliuionē inducit: qđ ad memoriā referas. errore3 infundit qđ ad rōnem applica. atq3 ad ignorātia3 perducit: qđ intellectui ꝯforma. Et rōnem hoꝝ annectēs dicit. qm̄ vbi ebrietas ibi dnatur furor. nā teste. Ouidio in libro de arte. Uina parant animos faciūtq3 caloribus aptos. Tūc veniunt vires ꝛ paup cornua sumit. sed vbi furor ibi nulla sapientia sed insipientia ꝑuagat. qm̄ sapientia non furore sed mansuetudine possidet. sedendo eni ꝛ quiescenddo aīa fit prudens Aristoteles. Huius aūt rōnis patent exempla quotidiana atq3 exinde supple patent non imerito detrimenta.i. minoramēta virtutū. ¶ Notandū sicuti moderatus victus honestatē corporis sanitatē quoq3 atq3 mentis ꝓsperitatē causat ac ꝯseruat: sic eius imodestia necesse est vt eam corrumpat. Cauenda est ergo summope scholasticis imoderata crapule frequētia ne illud psalmiste eis obiiciat. Turbati sunt ꝛ moti sunt sicut ebrius ꝛ oīs sapientia eoꝝ deuorata est. Copia eni ciboꝝ ꝛ potuū vt refert. Seneca subtilitas impeditur. qm̄ teste Hieronymo epl'a. 61. nō est eiusdem hoīs vina degustare ac ꝓphas intelligere. Crapulla nempe venerē excitat cū venē mero estuans cito in libidinem despumet. 35. di. §. i. Et sicut venus mentem obnubilat. sic ꝛ crapula ipsam offuscare necesse ē. Absit igit a scholasticis viris crapula. nā veteres cū parcimōia virisse legūtur. Socrates tēperatissim⁹ extitit ꝛ vnica refectione serotina ꝯtentabatur sciens paucis minimisq3 nām cōtentari. nihilq3 viro isto congruentius arbitrās sobrietate q̄ corporis ac mentis prosperitas roborat. Inde Eunodius sobrietas semp studiis referat honestis. Nulla fides letis itegra nec dubiis. Amplector sanas que dant bona semina frondes. Post culpas aīe sunt holocausta dei. Et Augelius libro prio inqt q͡ parcimonia apud veteres romāos ꝛ vict⁹ atq3 cenaꝝ temeritas nō solū domestica obseruatiōe ac disciplia. sed etiam publica aiaduersione legum custodienda est.

¶ Que ēt pestis ꝯsorte vinoso deterior: q2 si studere neqat ceteros gymnasiis inhiare volētes corrodit: errorem litis cōfouet vel pugnis ope3 orat O q̄lis ꝑmixtio studētib⁹ est cū dissoluto. Eiiciat ergo ab itegritate cōsortii tales prudētū discretō ordine irregressibili ꝛ hoc tempore determinato

¶ Que ēt consorte vinoso. In hac pte Boetius oñdit summopere fugiendā hanc secūdā luxurie spēm precipue cōsistentē in cōsortibus ꝓpterea qm̄ magnū studiosis ipis cōsocii crapulosi atq3 vinosi inducunt studii detrimentū. vt in littera. Et dicit. Que pestis.i. qđ vitiū deterior ē consorte vinoso.i. pleno vino. q. d. nulla. Et rōnem adnectēs dicit. qm̄ vinosus cōsors si studere nequeat tn̄ corrodit.i. impedit vicio ebrietatis ceteros volentes ihiare.i. itēdere gymnasiis.i. scholasticis exercitiis. aut enim errorem litis fouet.i. nutrit vel saltē cessus.i. percussus pugnis orat.i. depcat opem. q. d. qcqd vinosus ille agitat semp inqetudine torquet atq3 ceteros torquet. O de⁹ exclamatio est q̄lis ꝑmixtio.i. ꝑplexio atq3 desolatio ē studentib⁹ cū tali vinoso. Ergo discretio prudētū supple scholariū eiiciat.i. repellat tales.i. vinosos ab itegritate ꝯsortii.i. societatis. ꝛ h̄ ordine irregressibili. vt. s. haud.i. quaq̄3 reuertatur. ꝛ supple reiiciat ipsos non tpe ebrietatis sed terminato.i. cū ad sobrietatē reuersi fuerint. ¶ Notādū licet ebrietas plurima mala opet vti superius iam expositum est. habet tn̄ h̄ ipsa vt ipsa mentem ebetet. secreta reuelet. gestusq3 detur pet. eloquium enim scandalizat. nunc lites generat ac corporis vires exterminat. cadere iubet. bene agere prohibet requiem impedit. sensum alienat. obliuionem inducit libidinem mouet: nauseam prouocat. visum minuit. ꝛ ab oī virtute hoīem destituit. vnde Gualterus in alexādreidos Rōis vile sepulchrū ebrietas. hic. Seneca epl'a. 82. nihil aliud est ebrietas q̄3 voluntaria insania. oē vitiū intendit ꝛ detegit. verecūdiā remouet. verba dubia: oculos incertos. gressu3 errantē: vertigine3 capitis ꝛ cetera hmōi cāt nā. sero oīa ꝑmittūt ebriosi sed mane obliuioni tradūt vn̄ Martialis coquus. Oīa ꝑmittis cū tota nocte bibisti nō faciāt queq3 pocula nostra rex. Bn̄ ergo dcm̄ ē a Boetio ꝯsorte vinoso nil posse deteri⁹ cristiari: Itē viosus sa. sū.i. vio plen⁹ ebri⁹ vel ebriosus: ꝛ cōparat. cui⁹ sup latiuū Plautus ponens ait. Quid opus ē verbis. viosissima ē

¶ Hec autem secūda species prime quādoq3 pre

ambula posterioris autem pedissequa appetitiua. o quantũ erroris imittit ebrietas in mẽtẽ discipuli nisi freno sobrietatis castigetur ad vnguẽ

¶ Hec aũt. In hac parte Boe. hãc spẽm luxurie ad primã ⁊ ad tertiam comparat Et dicit ꝙ hec spẽs. s. que in cõmessationibus ⁊ ebrietatibꝰ ꝯstare ꝓbatur est ꝑambula idest antecessoria prime. s. spẽi que ĩ coitu ꝯsistit. ⁊ rõ huiꝰ sumitur ex antedictis: cũ ĩquit ipsũ coitũ ex ebrietate causari. ⁊ eadẽ hec secũda spẽs est pedissequa. i. ꝯcomitans ⁊ famula appetitiua. i. desideratiua posterioris. i. tertie spẽi luxurie que in vestiũ ornatu ponit. Exinde cũ hec ita sint exclamãdo ꝯtra hoc vitiũ inuehit dicẽs. O quãtũ erroris ebrietas ipa imittit ĩ mẽtẽ discipuli nisi castiget. i. refrenetur ⁊ restrigat ad vnguem. i. ad plenũ freno sobrietatis.

¶ Tertia species luxurie est concupiscẽti aque ornatibus inhiat parentumqꝫ progeniei maritata consistit: qbꝰ pauꝑtatis tuta facultas cedit inuicta

¶ Tertia vo luxurie spẽs. In hac parte Boetius post primas duas luxurie spẽs detestandas tertiã ipsaꝫ fugiendaꝫ oñdit. Et diuidit hec pars in duas. nam primo docet tertiam ipsam spẽm fugere. scđo verificat dicta sua exemplis ibi. Cum quondam. Prima adhuc in duas nam pmo ipsam fore fugiendã oñdẽs circa quos ipsa pricipalr versat demonstrat. scđo vo in qbꝰ ꝯsistit declarat. ibi hec autem gaudet. Et dicit primo ꝙ ipsa tertie luxurie spẽs ẽ ꝯcupia idest cupiditas quedam que inhiat. i. intendit ornatibus atqꝫ ꝯsistit. i. est maritata. i. ꝯiuncta ꝓgeniei potẽtũ. i. magnatũ ⁊ diuitũ ornatibus dico qbus tuta facultas. i. statꝰ pauꝑtatis cedit. i. locũ dat inuicta. i. non suꝑata eoꝝ vanitate. ¶ Notandũ ꝙ hec tertia spẽs luxurie que ornatibꝰ inhiat non nisi extollentia est aut corporis ornatuũ ⁊ q̃ corporis sunt. s. aut tandem vestimentoꝝ. quecũqꝫ tamen sit suꝑbia quedam est atqꝫ vanagloria. que vti Salustio ĩ Iugurtino videt. sicut etiã expientia cõprobat cõe plus nobilitatis malũ est q̃ȝ humiliũ. humiles nãqꝫ casas pauꝑtas inhabitat feriuntqꝫ summos fulgura montes Pauꝑtas inquã tuta que vestem non appetit corporis sꝫ animi assuẽtiã. de qua dcm̃ est per poetã. O vere tuta facultas Pauꝑis angustiqꝫ laris. O munera nõdũ. intellecta dei

¶ Hec autem vestium gaudet varietate frequenti earũqꝫ in sigillatione membratim. pectinis beneficio cesariem polire: ⁊ calamistri tortuositate. florũqꝫ diuersitate seriatim lasciuire: gulamqꝫ suam fuco perfundere: nouaculeqꝫ frequenti castigationi inhiare. sinum aromatibus adiplere: gẽmatis colla monilibꝰ partorũqꝫ cingulis vẽtrẽ castigatuꝫ plebi ostendere rostratis tabulatisqꝫ calceis vt regina incedere colloqꝫ elato: gutture inflato: supercilio mũtilato. oculo impudico. fastuosoqꝫ incessu semicirculariter incedere gaudet. raris autem parũqꝫ modestis sermonibus ampulari. appositisqꝫ cibariis omnia fastidire. litibus seruientes: probris affines: cruciatibꝰ ignotos affligere: vltimo raroqꝫ scholis interesse: parũmqꝫ prodesse. primo eisdem abesse festinat. O qualis quantaqꝫ vitiorum est permixtio

¶ Hec autem gaudet. In hac parte Boetius ostendit in qbus hec tertia luxurie spẽs vt plurimum posita est ⁊ dicit ꝙ hec tertia luxurie species gaudet in frequenti varietate vestium atqꝫ eaꝝ sigillatione. i. pictura mẽbratiꝫ. i. de mẽbro ad mẽbrũ. ⁊ supple gaudet polire. i. ornare cesariem. idest capitis comam. ⁊ ꝓprie virorũ. est vt dicit. Hugutio. beneficio pectinis. s. illius instrumenti. atqꝫ tortuositate calamistri. i. illo instrumento tortuoso ab effectu cũ ad crispandum crines principaliter excogitatũ sit. ⁊ gaudet lasciuire. i. luxuriari vel lasciue se gerer̃ diuersitate floꝝ. seriatim. i. in serto positoꝝ. ⁊ gaudet ꝑfundere. i. ꝑfundẽdo tingere gulam. i. faciẽ. ⁊ hic pars ꝓ toto posita est ꝑ sinodochẽ fuco. i. colore ficto vt etiam supra caplo pmo expositũ est in eo loco quo de logica sophistica dicitur. vultũqꝫ mulieris fuco ꝑfusa. ⁊c̃. Etiã gaudet inhiare frequenti castigatiõi nouacule. huius cultelli ad radendũ barbas ordinati. Et dr̃ a nouo as. qꝛ hoiem nouat. vñ iudicuꝫ. 13. Nouacula non ascendet suꝑ caput eius. Et psalmista. q̃si nouacula acuta fecisti dolum. ⁊ gaudet adimplere sinũ. i. gremiũ suũ aromatibꝰ. i. rebꝰ odoriferis. Et dcm̃ est ab ara aroma. qꝛ aris impositũ diuinis inuocationibus aptũ. est etiã aroma in alia significatiõe vnguentũ qđdam ꝑciosuꝫ ex thure mirra nardo calamo cynamomoqꝫ ꝯpositũ. vñ versus. Contere thus mirram nardũ calamũ cynamomum. His supinfundas oleum sic fiet aroma. Et seqt in lr̃a. ⁊ gaudet ostendere plebi colla ornata monilibus illis ornamentis gẽmatis. i. plena gẽmis. ventremqꝫ castigatuꝫ. i. restrictum cingulis. i. balthea parthoꝝ illaꝝ gentiuꝫ. qꝛ a parthis cinguli illi ꝑciosi romam adducebantur. Monile vt dicit Isidorus ornamentũ ex gẽmis est qđ solet feminarũ pẽdere collo. hoc etiã serpentũ dicit qm̃ constat ex amphorulis quibusdã aureis ⁊ variis gẽmis in modum facture serpentis. Sumit tñ pro quolibet ornamento. Et sequit etiam gaudet incedere calceis. i. sotularibꝰ rostratis ⁊ tabulatis. i. depictis vt regina. Gaudetqꝫ icedere collo elato. i. in fastũ eleuato. gutture inflato. supcilio. i. illo ordine piloꝝ qui supra oculos est. mutilato. i. truncato vel ꝑciso. oculo impudico. i. lasciuienti ⁊ ad quẽlibet circũgirãti: fastuoso. i. suꝑbo icessu. i. transitu. gaudet insuꝑ ampulari. i. verbis inflatis superbis atqꝫ sexquipedibus vti ⁊ illis raris. ⁊ sermonibus paꝝ modestis. imo intemꝑatis penitꝰ. ⁊ appositis cybariis gaudet fastidire. i. fastidio hr̃e omnia supple apposita. ⁊ gaudet affligere seruientes litibꝰ idest rixis. cõtinuos affines. i. vicinos probris. atqꝫ ignotos cruciatibus. gaudetqꝫ interesse scholis raro. ⁊ si aliqñ tñ vltimo atqꝫ paruꝫ ꝓdesse sed festinat ab eisdem abesse primo. His ⁊ aliis multis cõmotus. Boe. qbꝰ hec tertia luxurie spẽs deditissima est inuehẽdo ꝯtra ipam exclamat O qualis ex vitii enormitate ⁊ quãta ex eius magnitudie est ꝑmixtio vitioꝝ. subaudi ĩ hac tertia specie. fastidio ire quasi horrere spernere contemnere tedere. inde verbalia ⁊ hoc fastidium ⁊ fastidiosus.

¶ Cũ quodã tempore me athenis causa discendi recepisse Ganimedẽ Pirri dictatoris filium oĩbus predictis laborantem insperi. qui qñqꝫ pedulis libatis: qñqꝫ caligis maculatis: per horaꝫ cedrinis tibiis elatus nudisqꝫ pedibus ꝑcessit ariopagumqꝫ vt stomacatus impetiit. Cauteqꝫ sepissime prouidi ne mihi insurgeret quia alienigena eram. Quid plura dicã ad tãtã licet inuitus deuenit inopiã ꝙ ea que prius fastidiendo cõtẽpsit: mendicãs corrogando composuerit fortũe meatu permutato. sꝫ hec hactenus dicta sufficiant.

¶ Cum quodam tpe. In hac parte Boe. quãta ex hmõi vitio mala eueniant exẽplo corroborat dicẽs. Cũ ego boe. quodam tpe recepissem me athenis in hac sciłꝫ vniuersali schola grecie cã discendi insperi. Ganimedeꝫ filiũ Pirri dictatoris laborantẽ oĩbus ꝑdictis qui. s. Ganimedes nimia huiꝰ vitii fedatus lasciuia nesciens quõ se gereret incessit. qñqꝫ. i. nunc. pedulis. i. sotularibus desuꝑ conscissis et limbatis. qñqꝫ. i. nunc caligis maculatis. i. diuersorum colorum maculis ꝑstrictis. atqꝫ processit elatus tibiis ce-

drinis.i.ad modū cedri erectis pedibus nudis.q3 p.⁊ vt
stōacat⁹.i.tumore supbie īflat⁹īpetiit.i.indignāter petiuit
Ariopagū illum virū athenīēsem quō studiū exercebat a
quo ⁊ dyonisius sanctus ariopagita appellatus eſt ⁊ ego
quoq3 Boetius prouidi caute ⁊ sepissime ne mihi īsurge
ret qm̄ erā alienigena.i.alterius gētis. Et dr̄ alienigena
q̄si alia regione vel gēte natus.⁊ dicitur ab alion.i.alienū
⁊ genios nā vel gn̄atiō sic ⁊ francigena terrigēa que oīa ta
lia sunt cōis generis. Et sequitur his oib⁹ visis.⁊ enarra-
tis qd plura dicā idē Ganimedes ad tātā3 deuenit inopiā
q̄3uis inuitus vt pmutato meatu.i.trāsitu fortune de pro
speritate in aduersitatē mendicās corrogando.i.petendo
composuit ea que prius.i.tpe psperitatis contēpsit fasti-
diendo.i.fastu.⁊ supbia spernēdo.sed hec hacten⁹.i. huc
usq3 sufficiāt ¶ Notandū simile exēplū apud Ualerium
maximū legit̄ de adolescēte polemōe q̄3uis nō sicuti ga
nimedes in fastu atq3 supbia dies cūctos ad vltimū cō
sumeret.hic eni Polemo vt refert. Ualerius li.6.ca. de
mutatione morum.tantis illecebris deditus extitit vt ipa
infamia gauderet.cūq3 semel ex conuiuio post solis ortu3
surrexisset vino grauis ⁊ vnguētis optimis delibut⁹ ami
ctus veste plucida ⁊ sertis capite redimito ⁊ Xenocratis
scholas aptas vidisset ante q̄s casu transibat itrauitq3 vt
prudentissima p̄cepta temulentie lasciuiis derideret.cūq3
oēs ↄsidētes indignarent̄ Xenocrates vultu maturo omis
sa re de q̄ disserebat de modestia atq3 tēperātia loq cepit.
cui⁹ grauitatē sermonis polemo audiens primo detractā
de capite coronā piecit.postea palliū deposuit ⁊ cōuiualis
oris hilaritatē expressit.ad vltimū totā luxuriā deposuit
sicq3 vni⁹ orationis medicia sanat⁹ ex infami pbs euasit.
Itē libare.i.ornare īde libatus ⁊ a libus dr̄ quā nos orna
turam dicimus.ē.n.fasciola q̄ vistiū extremitatē ābit aut
ex filis aut ex auro ↄtexta. ¶ Nota sic refert raban⁹ super
psalterio. Cedrus arbor ē altissima oiu3 arbor̄ dn̄a ⁊ regi
na aspectu pulchra sp̄ retinēs virorē suū cui⁹ odor serpen
tes fugat.⁊ vt dic̄ Isidor⁹lignū ei⁹nūq̄3 teredie extermiat̄
īde cedrinus na.nū.i.ex cedro vel sītitudinē credri habēs.

¶ Capitulum tertium

Um āt discipul⁹ ad pfectionē tendere te
c neat̄ effectiuā cām pfectiōis vt pote ↄtiui
tatis ↄstātiā put facultas suppetit mēti di
noscat̄ iprimere. Quid.n.in dilectionis opuscu
lo lucidius cōstātia: Quid incōstātia nequs:pria
parit.scd̄a parta dissoluit. Pria pcedit.scd̄a re
trocedit.pria colligit:secūda collecta dispergit.

¶ Capitulum tertium.
Um āt discipul⁹. Hoc est tertiū capitulū hui⁹ to
c talis libri. In quo boe.postq̄3 i p̄cedētib⁹ docuit
quō pria oblectamēta scolarib⁹ ipis mistrāda sint
atq3 qualit̄ iā adultor̄ scholariū elatio magistratui subdē
da est atq3 discipline cōiūgēda.nūc vō demōstrat elationē
studētiū sūmope reprimēdā.⁊ ad hoc psuadēdū introdu-
cit ipsā incōstātiā elatiōis atq3 supbie pedissequā:⁊ coniū
ctissimā atq3 pene germanā ut sic ea penit⁹ spreta atq3 cō
futata ad cōstantiā ipsam anhelet̄. Et diuidit̄ hoc capitu
lū in duas ptes pricipales.nā prio p̄mittit intentū suum
secūdo exēplū ipm incōstātie introducit.ibi. Cū in gynna
siis. Pria in duas.nā prio ondit ipam ↄstantiā sūmope
amplexādā.scd̄a ipsam ↄpat ad incōstātiā ibi. Quid.n.
lucidi⁹.⁊ dicit. Cū discipul⁹ ipe teneat̄ tēdere ad pfectōe3
dioscat̄.i.cognoscat̄.iprimere.i.q̄ iprimere debeat mēti
cām effectiuā pfectionis utpote.i.sic cōstantiā cōtinuita
tis supple in studio.hec.n.est q̄ op⁹ inceptū pficit atq3 in
optatū finē pducit.vn̄ illud vulgare sumptū est. Cōtinua-
ta vigent.discōtinuata pibūt. ¶ Notādū qm̄ nullū opus
laudabile aut inter coronata merita cōputādū putat̄ si cō
stantia cōtinuitatis atq3 pseuerantia abesse noscant̄. qm̄
vbi cōstās qs pmanet sui opis preciū adipisci meret̄. Le
gitime nāq3 certāti atq3 vsq3 infinē pseuerāti corona da-
bit̄.nō.n.ex actib⁹ sic nudo gn̄at̄ habit⁹ nisi affuerit opis
pseuerantia Studēdū est ergo pseuerāter cū int̄ occupa-
tiones hūanas nil delectabili⁹ q̄3 scias iugiter meditari.
varietates cōtēplari atq3 actib⁹ delectari.sed fore inges n̄
sp̄ studio intendere te posse:cū ⁊ ipm interrūpe aliis nece
se ē. Hui⁹ dubitationi rn̄dēs dico oib⁹ in agēdis modū fo
re adhibendū.ut enim pseueres nō o3 ut laborib⁹ inces
santer assistas. sufficit.n.si continuo studio ipso intēdere
neq̄as saltem dū intendis diu pseueres ut hitus qdē in aīo
tuo radicet̄.iuxta illud senece in edippo. Q̄d sepe fieri nō
p̄t fiat diu.⁊ hoc est qd ait qntilian⁹ li.4.de īstitutiōe ora
toria. Perseuerādum saltē est q̄ sepi⁹ ⁊ si vires deficiūt
aīo tm̄ intētēdū ē. Nihil eni ut in lr̄a boe.subdit ē lucidius
in opusculo dilectionis ipsa ↄstātia.i.pseuerātia.⁊ p ↄriū
nihil nequs inconstantia qm̄ pria parit.i.acquirit pfectio
nem ipsi discipulo.scd̄a.s.incōstantia parta.i.acquisita
dissoluit.pria ad pfectō3 pcedit.scd̄a ab ipa recedit.pria
colligit.i.accumulat pfectionem.scd̄a collata dispgit iux
ta vulgare b̄. Continuata vigēt discontinuata pibunt.

¶ Cum āt gynnasiis insudare decreuissem⁹ ma-
gistratusq3 vicē dignū diximus obtinere.filiū in
constantie:imo ut verius dicā ipsammet incon-
stantiā:fortuna nostris assignabat p̄ceptis imbuē
dū. Qui satiricis inhiabat atramētis mensurn⁹.
Historiographis psepe diurnus. Elegiacis an
nuus. Ratione vō disserendi Aristotelē lamēta
bat̄ nocturnus:in editiōib⁹ philosophicis mēsur
nus quodeciq3 tabularum cōpilationib⁹ quasi in
stantaneus: Oibus siquidem in breui extiterat
fastiditus. Si vō librorum inspectionum eorū
q3 scripture aliquātulū idulsisset:q̄ plures p ho
rā inspexisset.nulliq3 lic3 breuissimo tempore ma
nus imponeret perficientes.

¶ Cum aute3 gynnasiis insu. Hec est scd̄a ps principal' h⁹
capituli tertii. In q̄ boe.q̄ de incōstātia i cōpatione ad cō
stātiā p̄miserat nūc eaipa exēplo ↄfirmat. Et diuidit̄ hec ps
in duas ptes.in pria facit qd dictu3 ē.scd̄a ex exēplo ppo
sito ipam iconstātiā pēitus fugiendā ↄcludit ibi.sit g°.pria
adhuc in duas scd̄m quadruplex gen⁹ diuersiōis ⁊ muta
bilitatis ipsi⁹ incōstātie filii.scd̄a ibi. Tandē mercator ter
tia ibi. Cratonisq3 studiis.q̄rta ibi. Cū igit̄ istar̄ questio
num Et prio dicit ipse boe.introducēs ipam incōstātiam
siue incōstantie filiū hoc mō. Cū nos boe.decreuissemus
insudare.i.vacare gynnasiis.i.scolasticis exercitiis.atq3
duximus.i.reputauimus dignū obtinere vicē.i.q̄ obti
neremus uicē.i.locū magistratus ob studii nostri cōple
mentū:fortuna ipsa assignauit nobis filiū incōstātie.imo
ut veri⁹ dicamus penthesis ē.ipsammet incōstātiā ibuen
dā.i.erudiendā.nr̄is p̄ceptis.i.doctrinis q.s.incōstantie
filius inhiabat p̄ceptis.i.documentis satiricis.i.poetar̄
satiricor̄ ⁊ vicia rephendentiū mensurnus.i.mense.⁊ in-
hiabat historiographis.i.historiar̄ scriptorib⁹ sic dictis
ab historia ⁊ graphos scriptura.psepe cōpositū ē.i.sepissi
me diurn⁹. Elegiacis.i.scriptoribus elegiar̄ annuus.i.
p annū.vō p sed lamētabat̄.i.lamentando inhiabat ⁊ cō
sequebat̄ Aristotelē nocturn⁹.i.sola nocte ⁊ hoc non nisi
sola rōe disserēdi.i.disputādi cogēte. In editiōib⁹ quoq3
phicis.i.in libris phie atq3 i ↄpilationib⁹.xii.tabular̄ q̄
si instātane⁹ versabat̄.vnde hec lex.xii.tabular̄ toti⁹ iuris
origo fuit s̄m glo.instituta de iure nāli gen̄.§.ex non scri
pto in versiculo.origo.et.ff.de origine iuris.l.ii.§.i.et dr̄
lex scripta in.xii.tabul' quar̄.x.a ciuitatib⁹ atheniēsiū ⁊ la
cedemonior̄ a.x.viris fuerūt allate.et duc ad illar̄ decla
rationē p eosdē postea addite ut vult glo.i.c.moises de iu

deis. diſ. 7. Oibꝰ ãt in breui faſtiditꝰ extiterat. ¶ Notãdũ ꝙ hic inconſtãtie filius q a boe. in argumẽtũ introducit ſimilis illis extitit q vna die vota ieiunioꝝ celebrãt ⁊ altera ſtudio tpꝛs diſpẽſant. orare nũc ꝓmittũt ⁊ ꝯtinere in poſterũ ꝑordinãt de quibꝰ in epl'is. Horatiꝰ. Quos petiit ſpnit repetit quoſ nuꝑ amiſit. Eſtuat. ⁊ vita diſcõuenit ordine toto. Talibꝰ vtiqꝫ ꝓdeſſet plꝰ ſi ſtuderẽt in bõis ceptis aios ſuos cõtiuare qꝫ ſic nouitatũ deſideria ꝑuoluere. ſicuti eni hoc auctorizante vulgari. Nõ fuit hirſutꝰ lapis ꝑ loca volutus. ſic neqꝫ aius plꝛibus ac diuerſis nũc his nũc illis aduertens doctrinaꝝ floſculis pullulare ꝓhibet.

¶ Tandẽ mercator incepit eſſe nauigio. Prime ṽo noctis ſpacio nauſee in hiatum ſentina cogente ꝓuocatus: ⁊ demũ ponti inſultu ꝑterritus inũdãtis ortolanus eẽ cupiebat: Deficiẽte ṽo legumine militie ſe tranſtulit exercitui Viſis aũt hoſtium incurſibus fuge terga comendabat.

¶ Tandẽ mercator incepit eẽ. In hac ꝑte Boe. ſꝫ genꝰ diuerſionis atqꝫ mutabilitatis icõſtãtie filii oñdit di. Idẽ icõſtãtie filiꝰ cũ oia ſupradicta ſicut ꝑmiſſũ ẽ faſtidierat tãdẽ ad ſecularia negotia ſe trãſferẽs icepit eẽ mercator nauigio. ſed qd p̄ie noctis ſpacio ꝓuocatꝰ i hiatũ nauſee. i. vomitus. ⁊ hoc cogẽte. i. iſtigãte ſentina illo loco i quẽ nauis ſuꝑfluitates recipiũt. ⁊ demũ ꝑterritꝰ ſaltu. i. iactu inũdãtis. põti. i. maris cupiebat eſſe ortolanꝰ qd vltra ꝺficiẽte legumie ſupple ad ſeminãdũ trãſtulit ſe exercitui militie. ⁊ ampliꝰ viſis incurſibꝰ hoſtiũ primꝰ ꝯmẽdabat terga fuge ꝑeligẽs cũ ꝺdecore fugere. qꝫ honore corpꝰ i victimã exhibere. ¶ Notandũ. Hora. li. ſermonũ cõtra hoc genꝰ incõſtantie atqꝫ mutabilitatis loq̃ns ita inqt. Qui fit. Mecenas ut nemo quã ſibi ſorte Seu rõ ꝺderit ſeu ſors obiecerit illa Cõtentꝰ viuat: laudent diuerſa ſequentes. o fortũati mercatores grauis ãnis. Miles ait multo cõfractꝰ mẽbra labore. Cõtra mercator nauẽ iactantibꝰ auſtris. Militia eſt potior. quid eniꝫ concurritur hore. Momento cita mors venit aut victoria leta. hec ille.

¶ Cratoniſqꝫ ſtudiis tutius inhiabat cuius ſemicirculi capacitas multis formidabat queſtiõibꝰ: Superioris ṽo circuli latitudo zodiaci formata planicie dragmis arriſit ſeptẽplicibus:

¶ Cratonis quoqꝫ ſtudiis. In hac ꝑte. boe. tertiũ diuerſionis atqꝫ mutabilitatis genꝰ incõſtantie filii oñdit. Et dicit cũ ipſe icõſtantie filius tã iſta qꝫ ꝑcedẽtia faſtidiret: diuertit ſe poſtea ad cratonis illiꝰ phi ſtudia. cuiꝰ cratõis capacitas ſemicirculi ſubaudi cathedre. formidabat mltis qõibus. vñ crato ille q̃ndã habebat cathedrã deſuꝑ i moduꝫ ſemicirculi arcuatã. in q̃ arcuatiõe multa qõnum gña triplici ſpacio cõſcribebant. Et diuiditur hec ps i tres ꝑtes ſm triplicẽ q̃ſtionũ in ſede ipſa cratonis deſcriptaꝝ locatiõeꝫ. ſcda ibi. Circuli mappa ſcdi tertia ibi. Vitia ſemicirculi planicies. Pria haꝝ in. 7. ſcdm. 7. qõnes i ipa pria ſemicirculi planicie deſcriptas ꝓut inqt in lr̃a. Latitudo ſuꝑioris circuli. formata. i. diſpoſita. planicie. i. ſm plãiciẽ zodiaci arriſit. ſup. intuẽtes. dragmis. i. qõnibꝰ. ſeptẽplicibus. i. ſeptẽ manerieꝝ ¶ Notandũ eſt ꝙ auctor iſte dicit ipꝫ ſemicirculũ in ſede cratõis fore latũ ad zodiaci formã diſpoſitũ vt euitare facit illud incõueniẽs quod obiici poſſet. ſ. circulus ẽ linea: ſꝫ linea ẽ longitudo ſine latitudine atqꝫ ꝓfunditate. ergo ad hoc excludendũ dicit ipſaꝫ ſemicircularẽ latitudinem formatam ad modum zodiaci qui zodiacus. iz. graduũ latitudine diſtenditur ut ſic circulus pro ſuperficie circulari non pro circumferentia capiatur.

¶ Prima ṽo litteralis protractio queſiuit vtrum celi empirei dominatio terrenitatis aliqua ꝑticipe natura poſſit obfuſcari.

¶ Pria ṽo litteralis ꝓtractio. Hic ponit primã qõem in ſuꝑiori ꝑte ſemicirculi ſedis cratõis deſcriptã ⁊ dicit. pria ꝓtractio lr̃alis in hac ſede q̃ſiuit vtꝝ dñatio. i. deꝰ a quo celũ ac tota nã depẽdet. iz. metha. ipſius celi empirei poſſet offuſcari. i. obũbrari aliq̃ nã ꝑticipãte terrẽitatis. i. corruptibilitatis. ¶ Notãdũ duplex ẽ hꝰ tituli qõis expoſitio. vna qdẽ phoꝝ aſſertio incõgrua. altera theologice veritati. ꝓpinq̃. Eiꝰ autẽ quã phica aſſertio cõplectit mẽs ẽ Vtꝝ deꝰ ipſe cognoſcere poſſit vilia ⁊ hoc nobilitati ſue ñ repugnet. Ad cuius ꝑtẽ primã pꝫ rñſio ꝙ ſic. nã q̃nto aliq̃ virtus actiua ẽ fortior tãto in remotiora ſuã actionẽ extẽdit ut ẽt in ſenſibiliũ actiõibus apparet. vis aũt diuini itellectꝰ in cognoſcẽdo res ſimilat virtuti actiue. itellectus eni diuinus nõ recipiẽdo a rebꝰ cognoſcit. ſꝫ magis ꝑ hoc ꝙ eis influit. cũ igit ſit ifinite virtutis in itelligendo oꝫ ꝙ eiꝰ cognitio vſqꝫ ad remotiſſima extẽdat. Sꝫ gradus nobilitatis ⁊ vtilitatis in oibus entibꝰ attẽditur ſcdm ꝓpinq̃tatẽ ⁊ diſtantiã a deo q ẽ eſt ifinite nobilitatis. ergo. quãtũcũqꝫ viliſſima i entibꝰ deꝰ ꝑꝑ maximã virtutẽ ſui intellectꝰ cognoſcit. neqꝫ h̃ veritas repugnat ex dictis phi. ii. metha. nã ibi intẽdit oñdere ꝙ diuinꝰ intellectus nõ intelligit aliud a ſe qꝺ ſit ſui intellectus ꝑfectio q̃ſi ꝑicipale cognitũ. ⁊ ſm hoc dicit ꝙ vilia meliꝰ ignorãt qꝫ cognoſcãt qñ. ſ. eſt alia cognitio viliũ ⁊ nobiliũ ⁊ viliũ ꝯſideratio nobiliũ conſideratiõem ipedit. Nec tñ vilitas cognitoꝝ in cognoſcentẽ redũdat ꝑ ſe. hoc eſt. n. de rõne cognitionis ut cognoſcẽs cõtineat ſpẽs cogniti ſm modũ ſuũ. ꝑ accidẽs ãt ꝑt redũdare in cognoſcẽtẽ vilitas cognitoꝝ vel eo ꝙ dũ vilia cõſiderata nobilioribꝰ abſtrahitur cogitandis. vel eo ꝙ ex cõſideratione viliũ in aliq̃s indebitas affectiones inclinat. q̃ qdẽ oia in deo eẽ nõ pñt q̃re ⁊c̃. Et huic cõſonat qꝺ dr̃ ſapie. 7. de diua ſapia ꝙ attigit vbiqꝫ ꝑꝑ ſuã mũdiciã ⁊ nihil inqnatũ icurrit in illa. ꝑt ẽt titulꝰ qõis itelligi vt q̃rat vtrũ deꝰ poſſet ſibi aſſumere hũanitatẽ. Et ad hãc ſatis rñſuꝫ ẽ Joã. i. Et vbũ caro fcm̃ ẽ. vbi caro ꝓ hoie ſũit ſꝫ auguſt. ſuppoñẽda ergo ẽ pars iſta queſtionis affirmatiua apud fideles veluti fidei xp̃iane ꝑicipalꝰ fundamẽtũ

¶ Secũda vtrũ ſpirituũ vitalis ſeruitus terrene fecis ãbitu queat nature ſubſidio denigrari

¶ Scda vtrũ ſprituũ. Hec ẽ ſcda qꝺ p̄ie ꝑtis ſemicirculi cathedre cratõis cuiꝰ titulꝰ ſicuti ⁊ p̄ie duplicẽ recipit iterꝑtationẽ q̃re et duabꝰ rñſiõibꝰ abſoluet ſm primã expõeꝫ qõis. totalis mẽs ẽ. Vtꝝ ſbe ſeꝑate vti ſunt angelus atqꝫ demões hũana corꝑa aſſũere poſſint. qꝫtũ ṽo ſcde expõi ꝯuẽit tñ ſoãre vr̃: vtꝝ aia ipa itellectia corꝑi hũano vniri poſſit vt forma. quo ad primã qõis expõneꝫ lr̃a h̃ mõ ſupplẽda ẽ. Scda iqꝫ qõnũ i ſuꝑiori ꝑte ſemicircl'i poſitaꝝ h̃ ẽ. Vtꝝ ſuitꝰ. i. famulatꝰ vitalis ſpirituũ. i. ãgeloꝝ deo famulãtiũ aut demonũ imo ipſemet ſpũs q̃at. i. poſſit denigrari. i. obſcurari vel detegi aut circũdari ãbitu. i. circuitu et veſtimẽto terrene fecis. i. corꝑis et h̃ ſubſidio. i. auxilio nãe. et ad h̃ rñdẽdũ ẽ ꝙ ex diua ꝑmiſſiõe tã bõi qꝫ mali ſpũs corꝑa terrena aſſũere pñt. De bõis qdẽ mãifeſtũ ẽ in hiſtoria thobie ⁊ ꝑcipue ca. iz. vbi dcm̃ ẽ angelũ ipm raphaelẽ cõediſſe: qꝺ vtiqꝫ actꝰ corꝑis ẽ. De mal'ſilr̃ mãifeſtũ ẽ in incubis atqꝫ ſuccubis quos piloſos qdã vocãt ſunt. n. demões luxurioſiſſimi q ꝑmiſſiõe dei ad opprimẽdas feias vel ſe ſupponẽdis viris corꝑa aſſumũt. Sicuti ergo iſtis ſic ⁊ reliq̃s ꝓculdubio vel ad tentãdos bonos vel ad caſtigandos malos aſſumere corꝑa ꝑmiſſum eſt. Demonum. n. tota intentio eſt aut ad bonoꝝ fatigatiõeꝫ aut ad maloꝝ retẽtioneꝫ: q̃re et elementa ſepe ꝑturbãt. tẽpeſtates in mari ⁊ in aere ſepe ꝯcitãt fructꝰ terre corrũpunt ⁊ deuaſtãt. Apocalipſ. 7. Afflictões eni iuſtoꝝ ſꝑ appetũt. ſed ſi a deo ꝑtãtẽ ñ accipiũt ad tẽtatiõis articulũ nullatenꝰ cõualeſcũt. Quãtũ ṽo ad ſcdaꝫ tituli expõneꝫ lr̃a hec ſonat. Vtrum ſeruitus vitalis. i. vitã tribuens ſpirituum. ſ. aiaꝝ queat denigrari. i. vniri ⁊ veſtiri ut forma ãbitu terrene fecis. i. ipo corpore. auxilio nature. i. nãliter. Pro cuiꝰ ſolutiõe notãdũ eſt inter phos diuerſas ꝺ hac re extare opiniones. nã

nes. nã ut refert aris. pri̇o de aia. ⁊ metha. Plato posuit i tellectum vniri corpi nõ ut formã mãe ſ3 ut motorẽ mobi li: eo mõ quo nã vnif naui atq3 intelligentia orbi. nõ p modũ informatiõis. ſ3 p cõtactũ virtutis qñ hoc ↄtactu indiuisibile tãgere pt diuisibile. q̃re dič plato q᷒ hõ ipẽ ñ est aliq̃d vnũ p ſe cõpositũ ex corpe ⁊ aĩa intellectiua ſ3 ẽ ipsa aĩa intellectiua vtẽs corpe sicut hõ vtif indumẽto. cõmentator ãt. tertio de aia ingt q᷒ copulaf nobis itellect⁹ p cõtinuationẽ intẽtiõis itellecte. q̃ eadem est intentio informans intellectũ ⁊ virtutẽ imaginatiuã. ſ3 q̃ he positiões i ptinentes sunt ut3. Pria. n. ſptinẽs ẽ iõ q̃m mobile ñ h3 eẽ formalr per motorẽ q̃ esse mobile pri⁹ est nãlr in actu anteq̃3 moueaf. qd. n. mouef est i actu. 5. phisicoꝝ ſ3 hõ h3 eẽ formalr p intellectũ ut liq̃t: ergo aia intellectiua nõ vnif corpori ut motor ut voluit plato. neq3 etiã vnif ipi p fantasmata intellecta actu ut vult ↄmẽtator. pbaf species intellecta comparaf ad fantasma sicut spẽs visibilis ad colores. ẽm comẽtatorẽ. z. ⁊. 3 de aia. ergo filis est ↄtinuatio intellectus possibil' p spẽm itelligibilẽ cũ fantasmate i nobis. ⁊ potẽtie visiue per spẽm visibilẽ cũ colore in lapide. ſ3 hec cõtinuatio nõ facit lapidẽ videre. ergo cõtinuatio intellectus possibil' i nobis cũ fantasmate ñ facit nos intelligere. ergo ⁊c. q̃re dicẽdũ ẽ cũ arist. q᷒ aia itellectiua vnitur corpi substãtialr p informatõe3. ita q᷒ ẽ forma substãtial' corpis hũani nõ solũ dãs operari sicut intelligentia orbi: ſ3 etiã eẽ specificũ ⁊ eẽntiale. p3 q̃ dr̃ntia specifica ↄstituẽs aliquã spẽm sumif a forma illi⁹ spẽi sic p3 ex mẽte phi. z metha. dicẽtis q᷒ ↄ̃ria ↄ̃ntia mãm nõ faciũt differentiã in spẽ ſ3 ↄ̃ria ↄ̃ntia formã. mõ differẽtia ꝓpria hoĩs ẽ rõnale: ergo sumif a forma hũana. ſ3 rõnale sumif ab eo qd ẽ intellectiuũ ⁊ rõcinatiuũ. ergo itellect⁹ ẽ forma corpis humani. q̃re ut dictũ est in lr̃a seruit⁹ vitalis. i. vitã dãs. ipsa enĩ aia act⁹ est corpis organici phici vitã in potẽtia hñtis

¶ Tertia ãt an iudaice trine diuisiõi polorum an aristotelice simplici acqeſcendum sit partitioni.

¶ Tertia an Judaice trine diuisioni. Hec est tertia q̃õnum in superiori pte cathedre cratonis positarũ. ⁊ talis est. An potius sit acqeſcendũ. i. obtẽperãdũ trine diuisiõi iudaice poloꝝ. i. celorũ: an võ simplici partitiõi. i. diuisiõi aristotelice. ¶ Notandũ vti h3 hebraica traditio vltra planetaꝝ orbes. 3. celos cõstare. s. celũ stellatũ. aqueũ siue cristallinũ atq3 celũ empireũ. qb⁹ oib⁹ superesset celũ ipm trinitatis theologi nr̃i auctumãt qd idẽ est ẽm rem cũ deo differẽs rõe. nihil. n. aliud est q̃3 virtutis dei excellẽtia q̃ cõtinet ⁊ ãbit oĩa creata. post hoc celũ empireũ est iter oĩa corpora simplicia nobilissimũ iõq3 a sctis igneũ nũcupatũ nõ ab ardore ſ3 pp corpale lumẽ in eo diffusum: ad cui⁹ intelligẽtiam nulli phoꝝ deuenerũt nisi forte iuxta damasceni sententiã illi solũ q dogmata moysi legentes ea sibi attribuerunt. hoc celũ vniforme est q̃m sic añ multa necesse ẽ vnũ existere. sic quoq3 nã multiforme necesse est vniforme constare. estq3 ipm imobile q̃m vniforme bonitatẽ participãs S3 forte di. oẽ corp⁹ h3 motũ sibi nãlem. Rñdeo veꝝ est corp⁹ ad gñationẽ ordinatũ. Empireũ ãt celũ eleuatũ est super hmõi ordinẽ. Tertiũ võ celũ aqueũ est siue cristallinũ qd albertus opinãdo concedit q̃m inter doctores multa de ipo sit diuersitas ex luce existere sicut ex cõplemento sui ⁊ ex pspicuitate tanq̃3 ex dispõne materiali. Et hoc primũ motui subiacet q̃re ⁊ ipm primũ mobile apud astrologos ↄpetebat nominari. Jpmq3 phi ẽm sensum solũ loq̃ntes ẽm rõis cõuenientiã scrutati sunt tã ex pte motoris q̃3 mot⁹ ac etiã vniformitatis. post qd celũ firmamentum est qd aristo. l3 falso primũ mobile opinat⁹ ẽ. ⁊ nimiꝝ falso q̃m ut ãbrosius ait phs ille in multis que supra lunam sunt errauit q̃re nimirũ si in hoc errauerit celo ipm primũ mobile dicẽdo. q̃ de re ↄcludẽdo dicim⁹ non aristotelic ſ3 iudaice assertiõi circa hos celos ⁊ potissime theologoꝝ traditiõi acqeſcendũ. ⁊ rõ est q̃m spere ac celi oẽs hñt quãdã bonitatẽ ꝓportiõatã ipsi primo aut ergo hñt ipam proportionatã sine motu ⁊ erit vtiq3 nobilius. q̃re celũ ip3 empireũ aut h3 ipam bonitatem ꝓportionatã ipsi prio p motum ⁊ hoc vel motu diuerso ⁊ erit ipm firmamẽtũ qd duplici mouef motu. ergo necesse erit fore aliud qd h3 bonitatem ꝓportionatã ipsi prio per motũ vnũ hoc autẽ eẽ nõ poterit celũ empireũ qd imobile ẽ. neq3 firmamentum qd duos mot⁹ ↄtinet. ergo erit quoddã pri⁹ firmamento ac posterius empireo. ⁊ hoc est ipm celum aqum siue cristallinũ de quo dictum est. ⁊ diuisit aquas ab aquis. ⁊c.

¶ Quarta si iudaice an termini sint ex ipsis an in ipsis an qli bet sigillati: ⁊ si aristotelice cũ ptes totius localiter moueantur: quare totu3 nõ mouef.

¶ Quarta si iu. Hec est q̃rta q̃õnũ in superiori parte sedis cratõis positaꝝ q̃ correllario q̃dã ex tertia elicif. et dič q᷒ si iudaice assertioni acqeſcendũ sit q̃triplex celũ distinguif an tũc. termi. i. extremitates siue supficies eoꝝ celoꝝ sint ex ipis. i. ↄtinui vel sint i ipis. s. cõtigui vel salti qlib3. s. horum terminoꝝ sit sigillati. i. pñr se habẽs. Si võ acqeſcendũ sit aristotelice traditioni q post planetaꝝ orbes solum octauũ circulũ collocat q̃re cũ ptes celi totalr moueanf totum ipm celum localr sit non moueaf. vñ ad primã haꝝ q̃õnum dicendũ est breuiter ipos celos esse cõtiguos ⁊ nõ solum celi superiores: ſ3 ⁊ planetaꝝ orbes. Hoc. n. motus ipse diuersus speraꝝ inuehit atq3 de⁹ optim⁹ sic fore disposuit. sic. n. nõ cõtinuari pt mobile cũ imobili sic nec ip3 primum mobile cũ empireo celo pt solidari. neq3 etiam octauus circul⁹ q motui diurno renitif ipo prio mobili quõlib3 cõtinuaf qd certe ipedit motus ipi⁹ a prio diuersitas atq3 motuũ multitudo. eadẽ etiã manerie in planetaꝝ orbibus rõcinari pt. tñ pp motuũ eoꝝ diuersitatem atq3 etiam speraꝝ ecentricitatem q̃ q̃dẽ oĩa cõtinuationẽ supficieꝝ nullo mõ permittũt. Ad reliquã ãt q̃õnẽ facile p3 rñsio. Jpm. n. celũ totũ moueri ad alium locũ dupliciter itelligi põt. vel motu circulari et dico ipm totũ moueri sil' ⁊ semel ab oriẽte in occñs qualib3 die nãli semel vel ipo motu recto. Et dico q᷒ nullo mõ cũ mot⁹ ille pp celestis corpis sũmã pfectionẽ i celũ cadere nõ possit cũ ↄ̃riu3 habeat. seq̃ref etiã illd absurdũ ex celũ locũ fore atq3 vacuũ qd falsũ est cũ ex ip3 nihil sit n3 loc⁹ neq3 tps neq3 vacuu3 ſ3 ibi sunt entia optimã vitã ducẽtia quã pficiũt i toto eterno. ¶ Nota sigillati. i. singulariter p vnũquẽq3 sepatim. ⁊ dr̃ q̃si singulati. Priscian⁹ ipam a singulis accipit sicut ab hostiatim. cõiter ergo sigillati3 p singulatim dr̃. vñ ꝓpheta. Qui finxit sigillatim corda eoꝝ ⁊c.

¶ Quita cur ↄtiua elemẽtoꝝ sit transmutatio ⁊ an eadẽ sũt q̃ prio fuerũt elemẽta an alia cõsistant.

¶ Quinta cur elemẽ. Hec ẽ q̃nta q̃õnũ supioris partis sedis cratonis q̃ q̃rif. Cur transmutatio elemẽtoꝝ sit cõtiua Ad h⁹ q̃õnis solutionẽ notãdũ q᷒ elemẽtoꝝ q̃dã simbola sunt q̃dã dissimbola. Simbola sunt q̃ cõueniũt in aliq̃ q̃litate pria ut ignis ⁊ aer in calido. Dissimbola võ sũt que nõ cõueniũt ut ignis ⁊ aq̃. Vñ dico rñdẽs q̃õi q᷒ elemẽta iõ trãsmutanf ↄtinuo q̃m apta nata sũt ad trãsmutãdum h ãt aptitudo. pueñt aut ex ↄueniẽtia coꝝ i q̃litatib⁹ pmissis aut ex ↄ̃rietate anexa q̃ q̃dẽ iter actiua ⁊ passiua sp existit q̃re dictũ est q᷒ in simbolũ hñtib⁹ facilior ẽ trãsmutatio ñ q̃dẽ rõne velocitatis ſ3 rõe paucitatis corruptoꝝ q̃m dissimbola pp ↄ̃rietatem annexã citius trãsmutatiõ3 ingrediũf Sed dico rõne paucitatis corruptoꝝ ipa3 trãsmutatiõ3 fore faciliorẽ. q̃m i simbolũ hñtib⁹ vnũ solũ corrũpif ut si ex igne gñaf aer solũ siccitas ignis corrũpif. si võ ex igne ⁊ aq̃ duo. s. caliditas ⁊ siccitas. natura ergo nõ tãtũ laborat in trãsmutatiõe simboloꝝ sicut in dissimbolis q̃3uis i dissimbolis velocior pp ↄ̃rietates ãnexas vt dictũ ẽ trãsmutatio fit. Et inde scda ps q̃õis p̃ic ptis q̃si correlaria orif sc3 h. Cũ ergo elemẽta ↄtinue trãsmutẽf vtꝝ cõsistãt. i. p maneãt nũero eadẽ q̃ pri⁹ erãt vel ñ. vbi notare cõueñt q᷒ aliqd eẽ idẽ qd pri⁹ fuerat triplr itelligif vno mõ ꝓpriis-

sime qꝛ nec i toto nec ĩ pte ē substãtialr variatũ ⁊ sic de⁹ vl'
intelligentie sũt eadē nũero q̄ pri⁹ fuerũt scdo ꝓpe qꝛ ꝑ
principalioꝛ ei⁹ nec in toto nec in pte ē substãtialiter varia
ta. ⁊ sic hō ē illd qd. pri⁹ fuit. tertio large. qꝛ dispōes accñta
les nō sũt notabilr ⁊ sensibilr variate ⁊ sic defũctũ dñt esse
eũdem q prius. hoc viso dico q sic nulla entia iaiata sic
neq3 eleñta p totã suã piodũ manēt eadē nũero scdo mō
s3 bñ tertio mō. p3 qꝛ cuiuslibet talis noua forma ptialis ⁊
noua ptial' mã acqrit ⁊ silr depdit. manet tñ ɔsilis multi
tudo dispõnũ accñtaliũ: q̄re l3 nullũ pedale hoꝝ eleñtoꝝ
exñs añ millesimũ annũ fuerit: tñ hec elementa dñr ɔtiue
fuisse qꝛ ɔtiuo appauit cõsilis dispõ accñtaliu3 dispõnũ i
eis. ⁋ Notandũ elementũ dr̄ q̄si ilemētũ ab ile. i. priordia
li mã. de⁹. n. prio creauit ile ⁊ ex ile segregauit. 4. eleñta

⁋ Sexta cum vnum elementoꝛu3 contrarium ut
aqua accidentalem accipiat qualitatem ut calidi
tatē quare ñ ignis accidētalē accipiat frigiditatē

⁋ Sex. cũ vnũ ele. Hec ē sexta qõnũ supioris ptis cathedre
crato. cui⁹ thema hoc ē. Cũ vnũ elementoꝝ ɔrioꝝ ut aq̄
accipiat accidentalē caliditatē. q̄re ñ eɔ ignis accñtalē fri
tate3 suscipe possit. Et ad hoc dōm ē qm̃ ignis iter oĩa ele
menta maioris ē actiuitatis pp abundantiã forme q̄ sit ut
oĩa alia in qbus ñ tãta repit activitas s3 magis passibili
tas pp habundãtiã mãe q̄ subiectũ ē trãsmutatiõis atq3
passibilitatis in sui nãm facile reducere possit: facilius tñ
quo ad ꝓprietates appropriatas pp ɔrietate3 q3 ꝓprias
l3 ex ɔñti et ĩpas proprias transmutare possit. neq3 tñ eɔ
alia elementa in ignē ita fortit agere valēt ut ei⁹ calidita-
tē ad fritatē reducãt ⁊ h isufficiētia actiuitatis ꝓhibēte.

⁋ Septima an aliqua zona a nostra sit hitabilis.
Que hitantium primeua natiuitas: qs accessus
eorum: qualisq3 recessus permutatio.

⁋ Septima an ali. ⁊c. Hec est. 7. ⁊ vltia qõnũ circuli supi-
oris sedis cratonis qua querit an sit aliqua zona. i. hemis
periũ hitabilis alia a nostra. idest. nostro hemispio. ⁊ si sic
q̄ tñ erat primeua natiuitas hoꝝ ibi hitantiũ cũ clarũ sit
adã protoplaustũ ad has ptes haud q̄q3 declinasse. ⁊ in
sup qs sit accessus ad eas ptes atq3 recessus. ⁋ Notãdũ
qõnem hanc spãlr pp antipodes fore motã. vñ antipodes
ppl'i subterranei sunt ɔ nos pedes hñtes ut qdã putant.
papias vo dicit antipodes dictos eo q ɔrii nr̃is vestigiis
putãt. Quia sciẽdũ ꝓ qõis solutiõe ãtipodes existere du
plr intelligit vel ut in hemispio inferiori hitēt. vel nobiscũ
in nr̃o. quo ad primũ intellectũ dico ãtipodes nullo mō ɔ
nos posse cõsistere cũ hec ps quã hemispiũ inferius dici-
mus aqs totalr sit submersa q̄re ⁊ septa terra dr̄ eo q ocea
no circũambit Insulaq3 assatides vocat sic marcus cice
ro in somnio scipionis. Oĩs terra q̄ colit a vobis laterib⁹
latioꝛ pua q̄dã insula circũfusa illo mari qd atlãticu3 qd
magnũ qd oceanũ appellatis. ⁊c. Cũ ergo psilla submersa
sit ɔñs ē vt solũ ea q̄ aqs supertat. quãq3 incolim⁹: sola
hitatione pagrat. q3tũ vo ad s̄m itellectũ ut ipsi antipo
des in nr̃o hemispio hitent vel saltẽ hitare possint ñ rõni
absonũ est. Nõ tñ s̄m regionũ latitudinē q̄ austro in septē
trionem ad maximũ iuxta tholomei sniã ad. 80. gradũ ꝓ
tendit. qm̃ directã ɔpõnem q̄ mediũ reqrit circuli latitu-
dis terre breuitas ipediret: s3 s̄m regionũ longitudinem q̄
ab oriēte vsq3 ad occidentales fortunatarum insulas.
180. gradib⁹ qd ē mediũ circuli extēdit nō ipossibile ē anti
podes collocari. nã exñtibus i vltimis orientis finib⁹ me
ridiãus eoꝝ. 90. gradib⁹ ab eqnoctiali distat. silr ⁊ exñtib⁹
in vltimis occidētalib⁹ locis. q̄re sit cũ meridianus sit cir
culus sperã i duo eq̄lia secans p vtroꝛũq3 capita ac pedes
ip3 ꝓtēdi ptib⁹ ex oppositis. ɔñs ergo ē occidētales ipos
oriētalib⁹ p diametꝝ ɔponi. ⁊ hos ãtipodes vel antigões
cõuenit appellari. neq3 obstat si diceret ɔrioꝝ nã ē si vnũ
ɔueniēs sit reliquũ inconueniens erit. si ergo hitatio oriē
tis erit ɔueniēs ⁊ salubris vite aiantiũ. ergo sibi p circulũ
opposita erit discõueniēs. Rñdet qd illud veꝝ ē ĩ forma
liter oppositis. nō ãt situalr sic in proposito. facilr g° adiũ
ctũ qõi soluit quo q̄rit q̄ sit primeua hoꝝ natiuitas. dico
adam sicut ⁊ alioꝝ. ⁊ silr adiunctũ alteꝝ. qs accessus ⁊ q̄lis
ab eis recessus. Dico talis q̄lis ad reliq̄s nisi gētiũ barba
ries atq3 itineꝝ ignota spacia lustrantes valeant ipedire.

⁋ Circuli vo mappa scdi nouenaria oculos intuē
tium detinebat inspectione. Quarum prima zo
diaci latitudine modificantem continebat circu
lorum qualitatem inspectiue coluroꝛũq3 termi-
nos diffinitie totiusq3 forme quãtitatē ꝓgressiue

⁋ Circuli vo mappa. In hac pte boe. põit s̄m ordinē qõnũ
in cathedra cratõis descriptaꝝ ad q̄s post prias filius in
cõstãtie se diuertit. Et diuidit in. 9. ptes s̄m nouē qõnũ ge
nera. ptes i processu patebũt. Et dicit p°. q mappa. i. pla
nicies forma seu dispõ scdi circuli sedis cratonis detiebat
oculos intuentiũ nouenaria inspectiõe. i. ispectiõe. 9. qõ
nũ q̄ꝝ. s. nouē qõnum siue nouenaꝝ inspectionũ. pria qõ
ɔtiebat latitudinē zodiaci. illius celestis circuli modificãtē
. i. mēsurãtē q̄litatē circloꝝ. subaudi ceteroꝛũ spaliũ vti sũt
duo tropici duo polares atq3 vnus oĩm medi⁹ quē eq̄to
rē siue eqnoctialē dñt ⁊ dico modificantē ispectiue. i. s3 ap
pentiã. q3 pro ⁊. modificãtē diffinitiue. i. eẽntias ondēdo
coluroꝝ. illoꝝ semicirculorũ. q3 p ⁊. modificãtē ꝓgressi
ue. i. s̄m rõis ɔñtiã q3titatē toti⁹ forme subaudi mũdial'.
⁋ Notãdũ. n. est q toti⁹ h⁹ l're mēs ē ipsa3 secũdã ptē semi
circuli cathedre cratonis q̄siuisse. circuloꝝ vl'is mũdi ma
chine descriptõ3. atq3 tãdē ex his forme q3titatis mēsura
tionē. Pro quoꝝ oĩm absolutione notãdũ ē in ipa mun-
diali machina q̄sdã maiores iaginãdũ fore circulos. q̄sda3
vo minores. maiores inq3 q ipa3 spã ad duo secãt eq̄lia. mi
nores vo duo ad ieq̄lia diuidũt. ex maiorib⁹ zodiac⁹ ē que3
circulũ vite siue aialiũ dñt. a zoes qd ē aial. qm̃ i ipo. 12. si
gna noib⁹ aialiũ nũcupata figurãt. Et hic sua lõgitudie si
cuti qlib3 spalis circul⁹. 360. grad⁹ astronomica diuisiõe
ɔtiet. Latitudie vo. 12. q̄s. 12. liea q̄dã p mediũ i lõgũ secat
elipticã ɔuēit appellari. Diuidit q3 h circul⁹ s3 portões lõ-
gitudinũ ptib⁹. 12. q̄s signa vocam⁹ quaꝝ iitiũ ab ariete su
mēs p thauꝝ: gemi. cãcꝝ: leonē virginē. librã. scorpiũ. sa
gittariũ. capricornũ. et aq̄riũ. diuertit q̄usq3 i finē pisciu3
atq3 tãdē caput arietis iterũ cõtigat pueniri. q̄ itelligēdũ
ē ex raptu firmamẽti ptes ipas zodiaceas q̄sdã sine dubio
circulos ɔtiuo dsignare. ñ qdē reales atq3 colore q̄dã vel
alia idustria depictos s3 itellectuales solũ atq3 mathēati
cos q̄ꝝ maxius ab vtrisq3 polis eq̄ distãs et ab oriente in
occñtē: iterũq3 i oriētē p caput arietis ⁊ libre extēs⁹ eq̄toꝛ dr̄
veꝝ qꝛ sicuti ab ipo arietis atq3 libre capitib⁹ p reuolutio
nē diurnã circul⁹ h ɔsignat ñ eo min⁹ p cãcri atq3 capri-
corni circũferētias duo tropici dscribũt. Tropici inq3 q̄si
ɔuersiui qm̃ cũ sol eos circulos duenerit vel ad nos reuer
tit vl' saltē motu suo ꝓprio a nob retrocedit in3 tñ hi circl'i
es maiorib⁹ sũt qm̃ ad iequalia spã secãt. isup sicuti ab ex
tremis zodiaci ptib⁹ duos tropicos dscribi ɔcedim⁹. sic q3
qm̃ zodiac⁹ circuli obliqu⁹ ē atq3 alios a polis mũdi po-
los suos h3: quēdã articũ qꝛ circa arctos. q̄ndã vo ãtarti
cũ qꝛ circa illã ptē q̄ ɔ arctos põit circulos p poloꝝ ipoꝝ
zodiaci diuturnã reuolutiõ3 dscribi fatēdũ ē: quoꝝ tãta a
mũdi polis ē eq̄ distãtia q̄nta ipsoꝝ a tropicis distãtia re
pit. rursũ. qꝛ p motũ solarē ꝓpriũ nũc eqnoctia nũc vo sol
sticia ɔtigit fieri: nece ē arc⁹ q̄sdã tã eqnoctia q3 solsticia
distiguētes iagiari. h ē p caput arietis atq3 libre ⁊ mũdi po
los q̄ ad eqnoctia. silr p cãcri ⁊ capcorni atq3 ēt mũdi polos
trãscũtes. ⁊ hos coluros q̄i semicirculi appellãt. h ãt oĩa a
zodiaco ut vr̃ modificatiõ3 atq3 dsignatiõ3 capiũt. qꝛ ⁊ suf
ficiēt q3uis breuit qõni satisfactũ fore putat. Itē mappa
pictura vl' for°. dr̄. sic ⁊ mappã mũdi dicim⁹ ēt togilla dr̄ a
man⁹ q̄si mãupia. i. manũ piãs. iñ mappella. le. dimiutiuũ

⁋ Scda an stelle fixe sint ĩ celo supiori an i ꝓprijs

circulis cōmeātes planetaꝝ ad istar preuagari discernantur.

¶ Secūda an stel. Hec est scđa nouē qōnū in altera pte se micirculi cathedre crato. positaꝝ. ꝛ qrit an stelle. s. ille q̄ i octauo celo motu dei ordiate sꝫ sint fixe. i. imobilr locate sic ꝙ nllo mō moueāt ꝙꝫ motu sui celi i superiori loco. s. octauo celo vl' salti ꝯmeātes. i. mote discernāt puagari. i. moueri ad instar. i. ad silitudinē plāetaꝝ. hoc ē an moueā tur alio motu a motu firmamēti. Pro solutiōe qōnis hꝰ aduertēdū queadmodū pꝫ ex astrologicis demōstratiōibꝰ deꝰ ipse factor atqꝫ genitor vlis creature a q̄ qdē ois iuidia relegāt vt i thimeo plato cēsuit ħ nisi pulcꝛ facere volens machinā ipsam mūdanā ad diuersaꝫ iferioꝝ generatiōeꝫ ac stellis diuersis atqꝫ inumerabilibꝰ adornauit: q̄sdā fi xas statuēs: q̄sdā vero eraticas. Fixas eqdē ħ qꝛ nullo mō moueāt ſꝫ qm̄ i suo celo tā clauate atqꝫ firme ꝯsistunt vt ħ alio ꝙꝫ sui celi motu circūferāt sub qbꝰ orbiū diuersitate stellas locauit erraticas. i. planetas q̄si planutas qđ erro rē icutiēs sonat. Errāt eqdē nō ꝑprie ſꝫ qm̄ motꝰ sui a mo tu tā primi mobil' ꝙꝫ ēt firmamēti qualibꝫ die atqꝫ momē to diuersificāt q̄ quidē diuersitas mortalibꝰ errorē incute re vꝫ. hoꝝ āt plāetaꝝ qlibꝫ ꝑprio orbe circūferꝫ. orbei ꝙꝫ aggregatiōe vno ſꝫ pl'ibꝰ circul' ꝫ motꝰ cuiuslibꝫ diuersita tē diuerso. put ħ oia apđ astrologicas obſuātias ptolo. mei. alfragāi. thebith. albategni. ꝛ alioꝝ demōstrata sūt. q. bꝰ ergo sicut ꝑnotata sūt collectis atqꝫ singulū singl'o colli btatis facile mota qđ absoluit qua q̄situ ē an stelle fixe ꝑ prio vel salti planetaꝝ motu moueāt. Inter stellā ac sidꝰ dꝫ iterest qm̄ stella qlibꝫ singularis dꝫ. sidꝰ vo pl'ium stel laꝝ collectio. hec tñ noia apđ auctores crebro cōfundun tur vt stellā ꝑ sidere: sidꝰ quoqꝫ ꝑ stella sumāt ꝛ dꝫ stella a stādo q̄re ꝛ stelle ꝑprie sunt que in firmamēto situanꝫ.

¶ Tertia an cōete ꝑdigial'r rubētes circulariter cū ceteris plāetis ꝑcurrāt an destructiue creatu re i suū chaos reuertāt nā ꝑmissiōe naturātis.

¶ Tertia an comete ꝛc. Hec ē tertia e nouē qōnibꝰ scđe ꝑ. tis semicirculi cathedre crato: q̄ qrit an cōete. i. stelle co mate rubētes. i. lucētes quodā rubore ꝑdigial'r quoad fu turi cuiusdā magni significatiā ꝑcurrāt. i. moueanꝫ circu lariter. i. motu circulari cū ceteris planetis ꝛ ad eoꝝ silitu dinē: an vero ipse subaudi comete exñtes destructiue. i. an nihilatiue creature. i. istoꝝ iferiorū reuertanꝫ in suū cha os. i. in suā materiā a q̄ gnāte sunt: ꝛ hoc ꝑmissiōe nāe na turātis. i. dei glīosi. ¶ Nota. qđ ħ nō aliud qrit ꝙꝫ vtꝝ co mete sint stelle vel ipſsiōes i aere gnāte. ꝛ ad hoc rñdedum dico apud āntiquos de cometa magnā fuisse diuersitatē. Pictagorici. n. dicebāt cometā vnā de. 7. eē stell' erraticis Anaxagoras āt ꝛ Democritꝰ dicebāt ipam de natura celi ſꝫ qm̄ ois ps celi ꝑpetua ē seqꝫ cometas fore ꝑpetuas. qđ est falsuꝫ. quare dicēdū ē cū Arist. p'io metheoroꝝ ꝙ cōe ta ē exalatio ignita de natura elemētari. pꝫ qꝛ cōeta ħ ē ignis nec aer cū sit mirtū ipfectū: nec vapor cū nō ascēdat ad tantā altitudinē. ergo ē exalatio. ꝯñtia pꝫ qꝛ nō videtur eē aliud. Scđa āt ps pꝫ qꝛ vel cometa ē de natura celi vel de nā elemētari. ſꝫ nō de nā celi ergo de natura elemētari pꝫ ꝯñtia cū maiori: ꝛ mīor declaraꝫ. qꝛ nulla ps celi gnāꝫ vel corrūpiꝫ p'io celi. ſꝫ qlibꝫ cometa gnāꝫ ꝛ corrūpiꝫ. er go ꝛc. Ex his ergo facile qōni rñdeꝫ cometas nō eē stellas ſꝫ exalatiōes. Et si dicaꝫ cometa moueꝫ motu circulari: nulla āt elemēta mouenꝫ hac spē motꝰ quare ꝛc. Rñdeꝫ ꝙ lꝫ elemēta nō moueāt nisi vno motu ab intrinseco dedu cta fuga ꝯtii. s. motu recto. tñ pñt moueri natural'r ab extri seco circulariter ꝑ ifluētiā celi qua ēt ifluētia moueꝫ come ta silr cū aere in supiori regiōe circulariter. Itē i tertu ibi ꝑdigial'r ꝑdigiū gli. i. mōstꝛ turpe ꝛ ad vastādū patū ꝛ si militer ibi destructiue. ¶ Nota comete appitiōeꝫ sp ma gnos ac malos ꝑsignare effectꝰ. significat. n. vt vult hyla. i ꝯmēto vltie ꝑpōnis cētiloquii ptolomei atqꝫ arist. in p'i mo metheoroꝝ siccitates magnas terre nascētiū. sterilita tē. terremotū atqꝫ vētoꝝ copiā. inūdationes aquaꝝ mor tē atqꝫ epidimiā. plia trāslatiōes regnoꝝ. ꝛ legū imutatio nē seu nouitatē sectaꝝ. ꝛ ħ oia ꝫm diuersā cometarū ma gnitudinē figurā colorē motū locū atqꝫ duratiōeꝫ. inde se ne. li. naturaliū qōnū duas insulas ꝑnūciāte cometa sub mersas dicit. ꝛ vt refert iustinꝰ anno quo mitridates nasce baꝫ cometa visa est q̄ttuor horis tāto fulgore celū replēs vt q̄si ardere videreꝫ ac sol radii obūbrarenꝫ. Hic aūt mi tridates. 46. ānis cū rōanis bella gessit attrocia: vt iqt va lerꝰ marimꝰ de studio ꝛ idustria qđqꝫ solinꝰ autumat li. suo de mirabilibꝰ mūdi. Quid vltra regnāte nerone senis mēsibꝰ appuit cōeta ꝛ idē refert sene. vbi supra. ſꝫ qđ pe. r'illis tpibꝰ eē potuit ꝙꝫ viuē sub dño tā crīoso de q̄ loqꝫ Ioā. solobriēsis in policratōe li. i. tāta mole ipīi oēs posus ē grauitatē vt pħiaꝫ ꝑseqñs q̄si maiestatis ipīi iimica: ꝛ no biliora ingenia veritus se cōsiliis subdit histrionum.

¶ Quarta an inferioris nāe cōplexionata virtutē siue eclipsim cōtra cōtrahant ex plāetis an ex pri mis gñantibꝰ. Si ex plāetis an scđꝫ necītatē an scđꝫ euētū. Si vo ex gñantibꝰ cū vnū gñantiū sit albū ꝛ aliū nigꝛ q̄re gñatū ex his albū ꝛ nigꝛ nō ē: ꝛ q̄re gñatū q̄ſꝫ in extrēitatibꝰ assimilaꝫ patri: in ceteris ꝑturiēti: q̄ſꝫ neutri generantium.

¶ Quarta an nature inferioris. Hec ē q̄rta qōnū secūde ꝑ tis semicirculi q̄ qriꝫ. an ꝯplexionata. i. oia ipa gñata in ferioris nāe. s. elemētoꝝ ꝯhāt virtutē. i. exñtiā siue eclipsiꝫ. i. defectū ex plāetis. i. ex ifluxu celesti an ex primis gene rātibꝰ. i. parētibꝰ. qđ si ex planetis aut hoc ſꝫ necessitatē aut saltē ꝫm euentū. i. a casu. si vo ex gnāntibus. cū vnum gnāntiū aliq̄n sit albū aliud qꝫ nigꝛ ꝛ eꝫ q̄re gñatū ex illis nō eꝫ albū ꝛ nigꝛ. ꝛ similiter si sic. q̄re generatū assimilaꝫ q̄ſꝫ i extremitatibꝰ sup. corpis. vt māibꝰ pedibꝰ ꝛ relīqs si militer qꝫ seru p'ri ꝛ in ceteris moribꝰ assimilaꝫ parturiēti q̄ſqꝫ vero neutri gñantiū subaudi assimilaꝫ. ꝑ absolutiōe hꝰ qōis atqꝫ q̄rūlibꝫ ptiū eiꝰ aduertēdū est ꝙ in rebꝰ ipsis gñandis atqꝫ ꝑducēdis i eē triplex assignandū ē formale pricipiū. s. ipꝫ pricipiū primū ꝛ pricipale qđ ē ipa cā p'ia q̄ ē regēs moderās atqꝫ ordināſ ipsas cās secūdas vt aptis sime Boe. in. 3. li. de ꝯsolatiōe metro nono iseruit cū dicit O q ꝑpetua mūdū rōne gubernas. Terraꝝ celiqꝫ ꝛc. Ab hoc qdē pricipio depēdet celū ꝛ tota natura. 12. metħ. atqꝫ ab eo cūctis deriuatū ē eē et viuere. his tñ clariꝰ his vo ob scuriꝰ. Est et aliud pricipiū instrūale. vꝫ ipsa corpa celestia per q̄ lꝫ deꝰ optimꝰ per se solū cūcta disponat vti sacra te statur auctoritas. tñ q̄tū ad executionē iferiora ꝑ supiora dispēsat. qua de rē dcm̄ ē p'io metheoroꝝ. ꝙ oꝫ istū mun dū iferiorē eē cōtiguū supioribꝰ latiōibꝰ. vt tota eiꝰ virtꝰ in de guberneꝫ. Est ēt tertiū rebꝰ pricipiū qđ semiariū dico hoc āt pricipiū virtꝰ ē i aiatoꝝ semie ꝯsistēs sicut in artifi ciato artifex. et vocaꝫ hec a qbusdā pħis virtꝰ formatiua: a qbusdā diſſictiua: a qbusdā vo ymago mūdi: hec āt tria pricipia sic se hñt i aiatoꝝ ꝑductiōe vt iferiori ꝑ supiꝰ in fluaꝫ et nō cōuertiꝫ. q̄re q̄tū hic sufficit dicēdū ē ꝙ oia ēt gñata virtutē ipaꝫ piodū atqꝫ eclipsim sumunt ab ipso pricipio semiario veluti pricipio q̄dā imediate moto ab in fluētia celestiū corpū nutu ac volūtate cāe p'ie. neqꝫ tñ ni si ipsa cā p'ia sic disposuerit ħ quadā coacta necessitate fie ri estimādū ē. qm̄ ipressiōes cāꝝ naturaliū in effectibꝰ ꝫm recipiētiū modū recipiūꝫ. iferiora āt sunt fluribilia. et nō sp eodē mō se hñtia ꝑꝑ ipaꝫ māꝫ q̄ est in potētia ad plures formas et hoc ē vt refert Albertꝰ p'io mineraliū qđ plato voluit cū dicit formas ipsas ꝫm merita materie recipi. et hinc ptolomeꝰ in alarba. effectꝰ stellaꝝ icertos et diuer sos eē. qꝛ iferioribꝰ influxi ꝑuenīūt ꝑ aliđ et ꝑ accñs ꝑ ali ud qꝛ ꝑ virtutes elemētares q̄s p'io iformāt. ꝑ accñs qm̄ nō ꝑueniūt ad iferiora nisi ꝑ eē vl'e qđ ē ꝯfusū et incertaꝝ dispositionū. et idē ptolo. i quadriptito. Rursus nec estia re debemꝰ supiora ꝑcedūt ieuitabil'r vt ea q̄ diuia dispō

ne contingūt ⁊ q̄ nullatenꝰ sunt vitāda necnō q̄ veraciter ⁊ ex necitate ꝓueniūt. In cētilogio etiā dicit. hec iudicia q̄ tibi trado sunt media inter necessariū ⁊ possibile absoluta ergo hec q̄ōis ps ē an cōplerōata ipsa ex planetis vel a pri mis ꝑentibꝰ ṽtutes atqꝫ ꝑiodū suscipiāt qm̄ tā ab his q̄ꝫ ab illis lꝫ diuersa rōe. silr̄ si ab ipsis planetis an necessita te vel a casu. Restat ergo vt diuersa natoꝝ erga ꝑentes as silatio quolibet absoluat̄. ⁊ dōm cām assilatiōis hoꝝ vel dissilatiōis tā ex īfluētia celestis corꝑis q̄ꝫ ēt mãeriei reci piētis has ipressiōes silr̄ multas cās cōcomitātes atqꝫ su ꝑiorībꝰ ānexas ꝯfirmari. ⁊ hinc ypocras dicit vt refert ga lienꝰ ꝙ oīs subā sit ligata. ⁊ ꝯiūcta in planetis ⁊ signis ⁊ nexibꝰ q̄ttuor elemētoꝝ. Et lō nectanabꝰ naturalis alexan dri pater cū matre sua olimpiade tꝑs obseruās coiuit sole leonē intrante ⁊ saturno in thauꝝ a quibꝰ planetis filium suū volebat recipere figuram ⁊ potestatem.

¶ Quinta que proportio motus ad motum ꝑ pla netas ⁊ que eorum connexio.

¶ Quinta q̄ est ꝓportio. Hec ē q̄nta q̄ō scōe ꝑtis semicircu li sedis cratonis q̄ q̄rit̄ q̄ sit ꝓportio. i. hītudo motꝰ ad mo tū ꝑ planetas hoc est q̄ hītudine se habeat motꝰ vniꝰ pla nete ad motū alteriꝰ. ⁊ q̄ sit ꝯnexio. i. ordiatō eorūdē. s. pla netaꝝ vt. s. q̄s eoꝝ sub vel supra in corꝑe celesti ordinet̄. Pro q̄ōis hꝰ solutiōe notādū ꝙ motꝰ planetaꝝ diuersus ē queadmodū eoꝝ orbes diuersi demōstrant̄. ex diuersita te enim motuū necessario in diuersitatē orbiū deuēiri phis visum est. Inter aūt oēs planetas Saturnꝰ oīum tardior est quapropter ⁊ ip̄m senē ꝑꝑ motꝰ sui tarditatē dicūt qm̄ cursum suum annis. 30. solū ꝑficit. Jupiter vero post hūc planetā bēiuolus motū suū ānis. 12. cōplet. Mars tribus Sol vero oīum mediꝰ āno vno. silr̄ ⁊ venꝰ. Mercuriꝰ silr̄ iter oēs laboriosus āno. Luna vero suꝑioꝝ sex atqꝫ infe rioꝝ puritas mēse vnī. Quare puto cōcludēdū cū querit̄ q̄ ꝓportio motꝰ vniꝰ planete ad motū alteriꝰ ꝙ eadē ē ꝓ portio q̄ ē nūeri cuiuslibet ad quēlibet. H aūt curiosiꝰ ida gāti ad arithmetricoꝝ recurrēdū ē codices atqꝫ geometro rū. i his. n. nedū hoꝝ sꝫ ⁊ quorūlibet ꝓportio vberrime ꝑ docet̄. Ordo āt planetaꝝ sub octauo circulo his versibus cōiter memoratur. Octo sūt spere q̄s sic poteris retinere. Celū stellatū saturnꝰ iupiter ⁊ mars Sol venꝰ ⁊ mercuriꝰ vltia luna subest. ¶ Itē nota ꝓportio nihil aliud ē q̄ꝫ dua rū q̄ꝫtitatū quātecūqꝫ sint eiusdē generis certa alterius ad alterā hītudo. Et dr̄ eiusdē gn̄is vt nūeri ad nūeꝝ. linee re cte ad lineā rectā. suꝑficiei ad suꝑficiē corꝑis ad corꝑꝰ nō . n. linea suꝑficiei vel corꝑi ꝓportiōat̄. q̄re ēt nulla diame tri ad costā ꝓportio reꝑit̄ q̄ꝫuis reperibilr̄ vt vult Arist.

¶ Sexta cū saturnꝰ inter plāetas sit senissimꝰ. ve nūsqꝫ bēignissimus: an bēignitas vnius maligni tatē retardet alterius ex opposito aduenīētis.

¶ Sexta cū saturnꝰ inter plane. Hec ē q̄ō sexta hꝰ scōe par tis semicirculi sedis cratonis q̄ q̄rit̄. Cū ita sit ꝙ saturnꝰ inter planetas senissimꝰ sit venusqꝫ benignissimꝰ an beni gnitas vniꝰ. s. veneris venīētis ex opposito supple aspectu q̄ est per diameꝝ circuli retardet. i. tēperet atqꝫ refrenet malignitatē alteriꝰ supple saturni. Pro hꝰ q̄ōnis solutio ne dōꝫ. Inter planetas quosdā maliuolos: q̄sdā ṽo beni uolos iuxta traditiōes sapiētū dici. maliuolos vt saturnꝰ q̄ ⁊ falce armatꝰ depingit̄ veluti nature viuētis inimicꝰ ac martē quē deū belli ponūt. ⁊ ob eoꝝ malignitates eos in fortūas vocāt qm̄ nato atqꝫ cuilibet exordio infortunā ma chinant̄. Bēiuolꝰ ṽo iouē quē ⁊ heroū atqꝫ magnatum significatorē dn̄t silr̄ ⁊ venerē totiꝰ bēiuolētie significatricē quaꝑꝑ eos fortūas dn̄t. ⁊ ex his solū in ꝑn̄ti de saturno ⁊ venere q̄ō ē. ad quā rn̄dēdū ꝙ venꝰ nullo mō ex opposito aspectu malitiā saturni minuit qm̄ maxia ē apd̄ sapientes ꝙ fortune cū aspiciūt malos minuūt eoꝝ ipedimētū ⁊ hoc si ex amicabili aspectu aspiciāt. amicabilis āt aspectus so lū trinꝰ ac sextilis ē. Mali āt cū bonos aspexerint ex q̄rto vel opposito bonoꝝ bēiuolētiā fortiter ipediūt qm̄ aspectꝰ maloꝝ atqꝫ ab aspectu malo. Et tātū de hac q̄ōne.

¶ Septima cū chorus naturalr̄ frigidꝰ ⁊ siccus sit quare nobis cōtrarius apparet.

¶ Septima cū chorus. Hec ē septima q̄ōnū scōe partis se micirculi sepe dicti qua q̄rit̄. qm̄ chorꝰ. alia lr̄a hꝫ nothꝰ ⁊ vexiꝰ. ille ventꝰ australis sit nālr̄ frigidꝰ ⁊ siccꝰ cū a parte australi ⁊ a polo antartico deueniat cur nobis apparet cō trariꝰ. s. humidꝰ ac calidꝰ. Pro cuiꝰ q̄ōnis solutiōe notā dū. 12. eē vētos ſm phꝫ scōo metheoroꝝ ⁊ hoc ſm. 12. celi signa sub q̄bꝰ sol discurrens ꝯmouet ⁊ facit cessare vētos. ⁊ hi cōiter his versibꝰ recitāt̄. Sūt subsolanꝰ vulternꝰ ⁊ eu rꝰ eoi, Circiꝰ occasu zephirꝰ fauoniꝰ afflāt. Atqꝫ die me dio nothus heret affricus austro. Ac boreas aq̄lo veniūt ⁊ chorꝰ ab alto. Atqꝫ oīm ventoꝝ mā est exalatō calida atqꝫ sicca quaꝑꝑ nulli ex subā sua dicūt̄ frigidi atqꝫ hūidi. sed solū rōne mixtionis eorundē cū aere. ⁊ ad illiꝰ mixtiōis ꝓ positū loq̄t̄ littera cū dicit. cū nothꝰ sit naturaliter frigidꝰ quātū est de sua primordiali mixtiōe cū aere frigido qm̄ in zona frigidissima iuxta polū antarticū orit̄ q̄ ꝑnimia eiꝰ frigiditate inhītabilis dr̄ quare ergo nobis apparet cali dꝰ. Dico qm̄ dū ꝑflat zonā torridā q̄ sub eq̄noctiali ē calo rē sibi assumit. ⁊ q̄r versꝰ meridiē vēit vbi ē maior aquaruꝫ copia ⁊ loca vapore ⁊ rore plena humiditatē ꝯhit ⁊ acq̄rit alienā vn̄ apd̄ nos calꝰs ⁊ hūidus reꝑit̄ ⁊ ipso flante aer ꝑ dicto vapore repletꝰ in pluuias frequētius resoluitur.

¶ Octaua q̄ sit elemētoꝝ ꝯnexio ꝓportiōalis.

¶ Octaua q̄ō que sit ele. Hec ē octaua q̄ōnū scōe partis se pe dicti semicirculi cathedre cratōis. qua q̄rit̄ q̄ sit ꝯnexio idē ꝯiūctio ꝓportionalis elemētoꝝ. Pro cuiꝰ q̄ōnis solu tiōe aduertēdū ipsa elemēta ꝓportiōibꝰ q̄busdā colligari atqꝫ ordiari nūeralibꝰ ꝓut etiā Boe. ip̄e i de ꝯsolatu phi co li. 3. metro nono testat̄ cū iq̄t. Tu nūeris elemēta ligas vt frida flāmis. Arida cōueniāt liquidis. ne purior ignis Euolet ac mersas deducūt pōdera terras. Sicut eni duo nūeri cōueniūt i vno nūero ꝓportiōali medio. sic duo ele mēta ꝯria i duabꝰ qualitatibꝰ ꝯueniūt i vno elemēto me dio ꝓportiōali. Exempli grā i nūeris quadratis bis duo sūt q̄tuor. ter tria sūt nouē. Accipe ergo vnū nūerū q̄ sic ex cedat quattuor primū quadratū sicuti secūdꝰ. s. nouē exce dit nūeꝝ inuētū. ⁊ est. 6. ſm eādem proportionem. Et dici tur ꝓportio sex q̄ altera vel emiola sicut. n. 6. cōtinēt quat tuor ⁊ mediū de quattuor: sic nouē ꝯtinent. 6. ⁊ mediū de . 6. Eadē est elemētoꝝ ꝓportio. nā ignis ⁊ aqua i duabus qualitatibꝰ ꝯriis sūt. ⁊ h colligāt̄ vno medio. s. aere q̄ sic cōuēit cū aqua in humiditate sic etiā conuenit cū igne i ca liditate. quare sequit̄ q̄ōni ꝓposite fore satisfactum.

¶ Nona q̄s sit solis ⁊ lune meatus ⁊ effectus.

¶ Nona q̄ō quis solis. ⁊c. Hec est nona ⁊ vltia q̄ōnū secun de partis semicirculi cathedre cratōis qua solis lūeqꝫ mea tꝰ atqꝫ eorūdē effectꝰ mirabiles indagāt̄. Pro cuius eno datiōe materie standū arbitror potissime sapiētū astrolo goꝝ assertiōi q̄ a veritatis tramite haud quaq̄ꝫ deuiātes deū optimū maximū inter ceteras stellas duo lumiaria. s. solē ⁊ lūaꝫ mūdo ꝑfecisse autumāt: q̄d ēt sacra atqꝫ vetu sta testat̄ auctoritas atqꝫ quotidiana ꝯprobat expiētia. tri buitqꝫ eis motū inter se difformē sicuti ⁊ aliis q̄nqꝫ plāe tis sub signoꝝ cingulo. q̄nqꝫ. n. a terra ⁊ seiuicē elongata sūt q̄nqꝫ approximāt. q̄nꝫ seipsis cōiūgūt q̄nꝫ elōgantur. aliasqꝫ ⁊ ad alia diuertūt̄ motu ꝓut i theoreumatibꝰ astro logoꝝ ⁊ ꝑcipue Ptolomei iā dudū certissime demr̄atū ē. Insuꝑ dedit eis ꝑtātē oiuꝫ gn̄andoꝝ atqꝫ gn̄atoꝝ silr̄ suꝑ eoꝝ defectu: quos orbes n̄ absurde dictū ē ab Aris. cū i q̄t. Scōm accessū ⁊ recessū solis i octauo circulo fiūt gn̄ā tiōes ⁊ corruptiōes i istis iferioribꝰ. Opꝰ. n. sb̄e solis ma ximū est tū ꝑꝑ corꝑis sui magnitudineꝫ q̄ terrā centies se xagesies sexies excedit vt etiam supra diximꝰ. silr̄ ⁊ luis sui formalitatem. ab ipso enim veluti a fonte indeficienti ce tera sidera lumē certū est mutuare. Que ⁊ alia paucis me triculis ꝯplecti cupiēs martianꝰ capella sic solē alloquit̄

Jgno ti vis

Ignoti vis celsa patris vel prīa ꝓpago. fomes sensificus mētis fōs lucis origo. Regnū nature deꝰ atqꝫ assertio diuū. Mūdanusqꝫ oculꝰ fulgor splēdētis olimpi ⁊c. quare ⁊ scdm pictagoricos cor celi dicebaṫ. Lūa aūt maris ⁊ aqrū ⁊ oium que eis sunt dn̄a atqꝫ moderatrix constituta est qđ pluribꝰ experimētis tam in mari ⁊ fluminibꝰ q̄ꝫ ēt i vegetabilibꝰ acceptū est. hoꝶ.n. hūiditas maxima ē vti cucurbitarū atqꝫ medullarū humanorū ossiū ac oiuꝫ viuētium astrorūqꝫ sapiētes res mltas i suis virtutibꝰ experti sūt quē admodū suis scriptis posteritati reliqrūt. silr ⁊ medici certificātes oēs egritudies aut ad bonū aut ad malū ꝭm.16. loca circuli q̄s luna ꝑtergradiṫ quolibꝫ termiari quo spū prio ꝓnosticoꝶ ait ypocras. Et qđdā celesti i quo oꝫ ipꝫ medicū ꝓuidē. Cuiꝰ si tāta ē prudētia mirabilꝭ ē nimirūqꝫ stupēda. ⁊c. His āt oibꝰ vt ꝑmissa sunt itellectꝰ ꝯñs arbitror vltimā hꝰ scđe ptis ⁊ similiter oēs alias absoluisse qđ nes quare ad tertiā ⁊ vltimā semicirculi ptē ē accedēdū.

¶ Ultima semicirculi planities ꝓponebat.

¶ Ultima semicirculi planities. In hac parte Boetiꝰ ostēdit tertium ordinē q̄onū in cathedra cratonis descriptaꝶ ad quas sicuti post primas ad secūdas filius icōstātie arripiēdas se diuertit. sic quoqꝫ ad has tam primis q̄ꝫ scđis fastiditus tandē se deuoluit. Et diuidiṫ hec pars ꝭm q̄onū numerū in hac vltima semicirculi parte descriptaꝶ. partes patebunt in processu: Et dicit ꝙ vltima planicies. i. superficies semicirculi ꝓponebat subaudi q̄ones que sequunṫ.

¶ Notādū ꝙ fere siles q̄ones sunt q̄ apud Uirgilium his versibꝰ mēoraṫ. Un̄ tremor terris q̄. vi maria alta tumescāt. Obicibꝰ ruptis. rursusqꝫ i seipsa residāt. Defectꝰ solis varios luneqꝫ labores Un̄ hoiuꝫ genꝰ ⁊ pecudū: vn̄ ymber ⁊ ignis. Arcturū pliadas hiadas geminosqꝫ triones. Quid tm̄ occeano ꝓperēt se tigere soles. Hibernis ⁊ q̄ tardis mora noctibꝰ obstet. Pōtqꝫ prima ps lr̄e nr̄e metro legi sic. Cur tremor in terris cur concremat aera fulgur. Cur maris exundat rabies gustusqꝫ malignus ⁊c.

¶ Cur tremor in terris.

¶ Cur tremor in terris. Hec ē qđ prīa hꝰ vltime ptis q̄ cā terremotꝰ suscitanṫ. Et dicēdū ꝙ cū de terremotu fit sermo nō est itelligēdū ꝙ totiꝰ elemēti terreni ascēsus fiat siue descensus. neqꝫ ēt estimādū terrā ipsam moueri circulariter ⁊ celū qescere ⁊ sic de singulis. qm̄ terremotꝰ hꝰim possibilis oīno ē: qm̄ vt ex mēte vult auerrois ēt si oēs dii descenderēt terrā h̄ mō mouere nō possent: ſꝫ estimādū ē terremotū ipm̄ eē ruinā tremorē atqꝫ titubationē pulsionē pforationē scissioneꝫ ⁊ subuersionē vti vult Albertꝰ ex exalatiōe calā ⁊ sicca in terra ꝯclusa atqꝫ petens exitū. vn̄ ꝯsiderādū qm̄ sol ⁊ stelle calefaciētes generāt ex terra exalatiōes multas q̄ iterdū nō h̄ntes facile exitū rōne frigiditatis aut pluuiaꝶ claudētiū seu ꝯstrigētiū poros iuicē fugiētes ꝯtrīū ꝯgregāṫ. ⁊ fortificate ꝑ antiparistesim violēter cū magno ipetu exeūt cāntes terreotū. Pōt ēt fieri terremotꝰ ab exalatiōibꝰ vētosis itrātibꝰ t̄rā đ nocte pp fugā ꝯtrii q̄ faciūt ꝯsileꝫ motionē clausis poris t̄re a f̄ritate noctis

¶ Cur concremat aera fulgur.

¶ Cur cōcremat aera fulgur. Hec ē qđ scđa hꝰ vltime ptis ⁊ ea q̄riṫ q̄re fulgur ꝯcremat ab effectu aera h̄ tm̄ q̄rere ē q̄ sit cā gn̄ationis fulguris atqꝫ coruscatiōis. vn̄ nota ſꝫ Aris. i metheoris coruscatio cōphēdit fulgur ⁊ fulmē. nā ꝓprie dicta coruscatio ē apparitio s̄bita vaporis subtilis īflāmati euanescētis i aere sine descensu ad terrā. fulgur vō ē ignis s̄btilis grossior tm̄ coruscatiōe ad terrā đscēdēs q̄ herbas penetrat atqꝫ res molles. vt referṫ. 3. phisice Algazelis. fulmē vō ē vapor ignitꝰ cōpactꝰ ⁊ solidꝰ ipetuose cadēs maioris vis q̄ꝫ fulgur. ꝑcutit. n. qđ tāgit. penetrat ⁊ vrit. diuidit. scindit. ⁊ nihil corpale ei resistit: q̄re diċ Isidor ꝙ fulgere. ideꝫ ē qđ ferire. h̄ tm̄ tria n̄ differūt eētialiter: cū sint de eadē mā̄ spē de eadē cā effectiua spē. s. caliditate ⁊ f̄ritate. Solū aūt accn̄talr differūt vt supra dcm̄ ē. q̄re expssa cā gn̄atiōis vniꝰ oiuꝫ gn̄atio ꝓdita ē. q̄re dicēdū cū Aris. ꝙ h̄ oīa cāṅṫ ex vapore aggregato i nubibꝰ et eaꝶ vehemēti collisione attrito ⁊ īflāmato. et ꝭm diuersitatē hꝰ vaporis pp admixtiōeꝫ diuersaꝫ terrestreitatis vł nō diuersificāṫ solū accn̄taliter vt dictum est. q̄re ⁊c.

¶ Cur maris exundat rabies.

¶ Cur maris exundat rabies. Hec ē tertia qđ hꝰ ꝑtis q̄ q̄ritur q̄re rabies. i. estus maris exūdat habūdāter excrescit ⁊ decrescit Uult dicere q̄ ē cā fluxus ac refluxus maris. Et aduertēdū. mare fluere atqꝫ refluere triplr intelligiṫ. vno mō ab aqlone i austrū et ecōuerso. scđo agitatiōe ventoꝶ tertio nālr regulariter oi die nāli bis. Primꝰ fluxꝰ ac refluxus ē. pp aq̄rū i eis locis habūdātiā atqꝫ eleuationē: et iđ cū aq̄ nālr fluit in locū decliuiorē necesse ē aquā i austrū fluē. Ecōtra vō fluit ab austro i aqlonē pp aquā ibi multū tumefactā et ꝯñter vtute solis multū eleuatā. Scđs fluxꝰ violētꝰ ē ad oēm dn̄iaꝫ positionū. tertius aūt fluxus ē ab ifluētia lune q̄ tā lumine q̄ꝫ influentia hmōi cāt fluxū ac refluxū: Et ꝙ h̄ sit verū q̄ ad lumē pꝫ qm̄ rarefactio et tumefactio maris vidētur eē rōne luminis lune cū oē lumē sit calefactiuū et rarefactiuū. Quātū vō ad ifluētiā silr patēs ē. qm̄ lūa suo solo lumine hūc fluxū cāre nō posset. pꝫ. q2 si sic tūc in q̄draturis maior eēt fluxꝰ ⁊ refluxꝰ q̄ꝫ in ꝯiūctōe. qđ expientia falsū ē. necesse ergo est vna cū lumine ifluētiā coagere. vt sic lumē cū ifluētia sint cāe fluxꝰ atqꝫ refluxꝰ hmōi. Est igiṫ dicēdū ꝙ sic aīa ꝑ caliditateꝫ alterat cibū et ꝑ aliā vtutē ipm̄ attrahit ita cū fluxꝰ dicat tumefactionē et alterationē lūa mediāte lumie tūc. facit mare et ꝑ virtutē occultā ipm̄ attrahit sic magnes ferrum ab oriēte i meridiē atqꝫ occn̄te ad āgulū noctis. a meridie āt i occn̄s et ab āgulo noctis i oriēs refluit q2 lūa suis vtutibus per amplius directe non respicit mare. et sic quodāmodo priuatiue diciṫ cā refluxus. quare etc.

¶ Gustusqꝫ malignus.

¶ Gustusqꝫ malignus. Hec q̄rta qđ de salsedine maris q̄rit vn̄ cāeṫ. Quare iuxta Aris. sn̄iaꝫ. notādū ꝓut ipse vult i li. de sensu et sensato. Sapor ē passio hūidi a sicco terrestri ita ꝙ ex alia et alia mixtiōe sicci terrestris cū hūido resultat alius et alius sapor. q2 cū salsedo sapor sit necessario ꝓueīt ex mixtiōe sicci terrestris cū hūido ſꝫ nō simplr sicci ſꝫ adusti. qđ pꝫ in lixiuio qđ non fit excellenter salsuꝫ nisi fiat fortis calefactio et adustio cineꝶ. et silr de vrīa vt apud medicos ꝓbatissimū est q2 posita eternitate mundi necessario poniṫ mare eē salsū. in eo. n. ē multuꝫ terrestre adustū derelictū exalatione calida et sicca est ibi quodam modo aqua pura admixta supueniente calore solis decoquentis et facientis humidū eleuari: vt pꝫ ad expientiam ḡ etc. Et bn̄ dicit posita eternitate mūdi qm̄ si mūdꝰ creatus fuerit postea ꝑ magnū tp̄s mare salsū neq̄ꝫ existebat

¶ Que sit natura pēnatoꝶ estiualiū i hyeme deficiētū ⁊ cōuersim. Quid grādinis rotunditas.

¶ Que nā sit pennatoꝶ. Hec qđ q̄nta q̄rit de his auibꝰ q̄ hyeme recedūt a nobis et estate reuertūṫ. Ad qđ dicendū ꝙ ex his auibꝰ sunt cōiter hirundo atqꝫ ciconia et id genꝰ et sunt ex auibꝰ paꝶ caloris nālis h̄ntibꝰ q̄ minime a frigoribꝰ pseruari pn̄t cedūtqꝫ i itroitu hyemis ad regiones calidiores: qbus tā victu q̄ꝫ aeris salubritate cōfoueri possint duce natura. ¶ Quid grandis rotūditas. Ad hāc qđ nē sextā dicendū grandinē ꝯtinuo ad rotunditatē declinare eo ꝙ gn̄aṫ ex nube diuisa i guttas q̄ fugientes ꝯtrīū tendūt ad rotunditatem q̄ est figura prīa atqꝫ pfectissima vt alias hꝫ declarari. Et est ipsio q̄ nō gn̄aṫ nisi i media regione aeris: qm̄ nō i supma pp excessiuū calorē nec in infima pp remissam frigiditateꝫ ex reflexione radioꝶ solariū. multa eni et grossa materia non nisi per excessiuū frigꝰ cōgelari pōt. q2 solū in media regione aeris generatur.

¶ Niuis prolixitas. Nebule potentia.

¶ Niuis ꝓlixitas. i. longitudo qm̄ non sic grādo ad rotūditatē tēdit. Ad hāc q̄onē septimā dico qm̄ nix gn̄aṫ ex va

ꝑōre eleuato ſurſū ad ꝑncipiū ſcd̄e regionis aeris ⁊ ibi iſtē vapor ↄgelat̃ ꝑꝑ frigiditatē: nō tñ exceſſiuā: ⁊ ꝑꝑ defectū ſolis ipm ad ſuꝑiorē ꝑtē vel mediā ſcd̄e regiōis attrahere nō valētis. q̄ꝑꝑ cadit i terrā ita debilr̄ cōgelata ⁊ ſpōgioſa atq3 rara de quo qō q̄ſiuit. ¶ Nebule pō. Ad hāc octauā qōnē dicēdū ꝓut refert Ariſt. nebula ē ipreſſio fcā ex reſolutiōe nubiū reſolutaꝝ i aquā pluuialē. vapores. n. ſic reſoluti diſꝑſi ꝑ ſingulas aeris ꝑtes ac diffuſi nebulā gīgnūt ⁊ iducūt. ⁊ quāto terre ē vicinior tāto ſpiſſior ē ⁊ obſcurior. a terra vō eleuata magis ē ſolis ꝑuia. ⁊ iō minꝰ frigida ⁊ obſcura. ipſa aūt totalr̄ a ſole atracta in materiā nubis cōuertit̃. ⁊ iō future pluuie eſt ſignificatiua ⁊c.

¶ An virtus lapidum ex cōplexione ſit an ex materia. An adamātia attractio ex cōponētibꝰ ſimul ſit an ex vnitis incurſu tm̄.

¶ An virtus lapidū. Hac qōne de virtute lapidū q̄rit̃ an. ſ. lapidū virtꝰ ex cōplexione lapidū ſit vel ex ipſa mā. Pro cuiꝰ qōnis ſolutiōe p̄mittēdū ē id qd̄ a pħis ꝑitiſſimis iā lōge ōñſu3 ē. oīs lapidis materiā eē aut ſpēm cuiuſdā terre aut ſpēm quādā aq̄. vincit. n. i lapidibus alterū iſtoꝝ ⁊ ſm̄ diuerſā victoriā diuerſi lapides gñant̃ occurrēte ſuper ipſa duo virtute minerali lapidū quā formatiuā dicūt. ſic. n. i ſemine aīalis qd̄ ē ſuꝑfluū nutrimēti deſcēdit a vaſis ſeminariis vis formatiua aīalis q̄ format ⁊ efficit aīal ⁊ ē i ſemīe ꝑ modū illū quo artifex ē i artificiato. ſic ē ēt i mā ipſa aptata lapidū vtꝰ formās ⁊ efficiēs lapides ⁊ ꝓducēs ad formā lapidis hꝰ vel illius. h̄ āt virtꝰ formatiua i mā ipa lapidū gñat̃ ⁊ cāt̃ ex virtute ſtellaꝝ iſuſa ipſi loco: ⁊ h̄ oīa i fractiōe ⁊ cōmixtiōe lapidū reꝑta ſunt: quare qōni ſatiſfaciēdo dicimꝰ cū virtꝰ ipſa elemētaris q̄ mā lapidis eſt pauciſſimas poſt ſe relinquat oꝑatiōes atq3 pene ſurdas atq3 ēt iſinitas pene ⁊ nobiliſſimas vtutes. vt effugare venena: pellere antraces ⁊ ſilia q̄ ex virtute elemētari eē nō pñt i lapidibus ↄſiſtere claꝝ ē: ↄcludit̃ neceſſario virtutē lapidū eē ab ipſa forma ſbali prīo ītētata a nā atq3 ab ipa vtute formatiua a vtute celeſti loco iſuſa i materiā ipa3 elemētarē itroducta. nō qdē ab elemētis vti ab alexādro greco ꝑipatetico opinat̃. qm̄ elemēta oꝑari nō pñt niſi q̄litatibus primis. virtutes aūt lapidū ad qualitates prias reduci nō pñt neq3 ēt ab ipſiſ ydeis vtus lapidū ē vt Plato voluit q oīa iferiora ydeata dicit a ſuꝑiorībꝰ ydeis quas ſeꝑatas ⁊ mire potētie eē dicebat. Ille. n. ſūt q̄ generant qcqd gñat̃ vt aſſerit: l3 falſo: vti de h̄ alias iā longe diſputatū ē Sz vt ꝑtactū ē ꝓut ēt vult hermes pħoꝝ pr̄ ⁊ plures indorū vtus lapidū prīo ex vtute ſtellaꝝ et imaginibꝰ earū ē ſ3 modū iā dcm̄ ꝑ iſuſionē circuli aīat̃. deſcēditq3 hec virtꝰ i res nāe nobiliter ⁊ ignobilr̄. nobilr̄ qñ māe recipiētes has virtutes fuerint ſuꝑiorībꝰ magis ſiles in lumine ⁊ ꝑſpicuitate. Ignobilr̄ qñ māe fuerit ↄfuſe et feculēte i qbꝰ q̄ſi oppimit̃ virtus celeſtis. ſic ſ3 diuerſitatē influxus illoꝝ ſuperioꝝ diuerſas vtutes lapidū fore ↄſtat. ſic ſaphirus ſuā diamas ſuā. Carbūculus q̄3 atq3 magnes qlib3 ſuas oꝑatur vtutes. q̄re ēt dicēdū adamātinā vtutē ex hac ſuꝑiori ↄſtare vtute. ñ āt ex approximatiōe ferri ad ipa3 ↄ̄uis vt vtutē oꝑet̃ approximatio iſta reqrat̃ et tm̄ de hac qōne.

¶ Quid pluuie dulcedo. Putei hyemalis caliditas. Eſtiualis frigiditas.

¶ Quid pluuie dulcedo. Hac qōne q̄rit̃ cā dulcedinis pluuiaꝝ. Ad qd̄ dicēdū q̄ calor ſolis attrahēs ſuꝑius aquā ⁊ vapores ipſos calefacit atq3 digerit. ex qua digōne gñat̃ dulcedo i aqs illꝰ ſic attractis q̄s aq̄s pluuias appellamꝰ.

¶ Putei hyemalis caliditas ¶ Ad hāc qōnē dicēdo ſ3 ſniā3 Alberti magni l3 diſſonā quaſi ab Ari. ſnia notādū ipꝫ elementū terre duas h̄3 cruſtas vnā iteriorē q̄ ē calida ꝑꝑ exalatiōes illic icluſas. et aliā exteriorē q̄ ē fr̄a ꝑꝑ friditatem ad eā expulſa3 a cl̄itate cruſte iterioris. Et tūc dico q̄ aq̄ fōtiū i eſtate frigidior eſt q̄3 hyeme. Et rō eſt q2 in eſtate cruſta exterior terre ē multū frigida ꝑꝑ duplicē ātiꝑariſtaſim. ſ. extriſecā aeris calidi et intrinſecā cruſte iterioris calide. In hyeme āt ē calida ꝑꝑ caliditatē expulſam ad eā frigiditate aeris circūſtātis ꝑꝑ qd̄ aq̄ illic exñs et ide exiēs i hyeme tepida reddit̃ vbi i eſtate eſt excellēter frigida. Et ſilis rō reddi pōt de aq̄ puteali. et hec eſt ſnia Alberti:

¶ Viſus triplex emiſſio. Colorūq3 cōcretio.

¶ Viſus tri. etc. Hec qō q̄rit q̄ ē triplex viſus emiſſio. qd̄ tātū ſonat ex quo vidētiū triplex genꝰ ē aliq. n. acute vidēt alii acutius. tertii acutiſſime q̄ cā reddit̃ tā diuerſoꝝ viſuū Et ad h̄ rñdēdū: notabilr̄ aduertēdū ē q̄ i organo viſꝰ qdā neruꝰ ē quē opticū dicūt i q̄ virtꝰ viſiua ↄſiſtit non q2 ſi ocli eruerēt̃ ocli adhuc viderēt qm̄ oculi hoīs ſūt vidēdi iſtr̄a ſ3 qm̄ in neruo illo fortitudo ē viſiōis vt et aliis ꝑtibꝰ corꝑis nerui corꝑei ſuſtētatio ſūt corꝑis atq3 robur. vñ dicēdū q̄ illi q h̄nt oculos i ſuꝑficie capitis maxie ab h̄ neruo diſtēſos veluti q̄dāmō a ſua fortitudie elōgatos acute vidēt nō q̄ acutū excellētiā dicat ſ3 viſionē ipa3 duntaxat ꝑōat. Illi āt q h̄nt oculos aliquātulū fixos vidēt acutius ſicuti ad neruū opticū magis appropinquātes. Illi vō qui oculos h̄nt bñ fixos atq3 i capite q̄ſi incluſos qm̄ lineā et neruū opticū q ē viſiōis fortificatio ꝓxia attigūt acutiſſime vidēt. vel poſſet alr̄ rñderi q̄ hec diuerſitas orit̃ ex diuerſitate organoꝝ viſus i magnitudie atq3 paruitate. oculi nēꝑe magni et extēſi debiliꝰ vidēt q̄3 ꝑui ꝑꝑ dilatationē atq3 diſiūctiōe3 ipoꝝ radioꝝ viſualiū cū oīs viſio fiat ꝑ radios vt i ꝑſpectiua h̄3 declarari. adunatio gͦ. vel diſiūctō radioꝝ viſualiū debilitatē vel fortitudinē viſiōis gñāt. cū certū ſit oēm vtutē vnitā fortiorē ſeipſa diſꝑſa fore etc. colorūq3 ↄcretio. i. iſpectio vt h̄ nomē verbale a ↄcerno derſuet̃. Et q̄rit h̄ qō de ipſiꝰ viſꝰ obiecto qd̄ ē color. nō qdem ſtricte ſūptꝰ vt. ſ. ē extreītas ꝑſpicui i corꝑe terminato ꝓut ipm diffinit Ariſ. in. z. de aīa. et i prīo de ſenſu et ſenſato. vt albedo et nigredo et hmōi q̄litates reſultātes ex mixtōe q̄tuor q̄litatū priaꝝ ↄ̄uis tūc lux ꝑ ſe nō videret̃ ſ3 color ipſe cōiter ſumptꝰ q ē q̄litas ꝑ ſe imutatiua viſus ſb̄ rōne viſus. et ſic lux et lumē dicūt̃ colores a pħo. z. de anīa. ſic ēt de colore loqt̃ pħs prīo de ſēſu ⁊ ſenſato: dicēs. Oīa corpora colore ꝑticipāt. nec nō ēt aſtrologi dicētes aſtra diuerſis colorībꝰ colorari. Et tm̄ de hac et ſcd̄3 ꝑ ↄñs de oībꝰ qōnibꝰ i ſede cratiōis diuerſas ſemicirculi partes morīs atq3 depictis. ad q̄s ꝑſoluēdas filius icōſtātie faſtidiēdi aīo minime valebat. ad aliud huiꝰ icōſtātie genus ſe diuertit ꝓut i textu proximo apparebit.

¶ Cū igit̃ iſtarū qōnū difficiliū ſolutio aīu3 mutatiōis nō poſſet adiplere vxori ꝓpoſuit ſubiugari ꝑdictis poſtpoſitis. Viſis vndiq3 virgibꝰ i tedium ductꝰ parētibꝰ ſic rñdit: iprobo corruptas: lectos d̄teſtor aniles. Nil mihi cū torua virgīe. ſolꝰ ero. Sp̄tiſq3 ꝑdictis vt pote ſolutiōibꝰ qōnū difficilibꝰ ptholomei decetero ꝑceptiſ inqt inſiſtā. Sz ſignoꝝ gradꝰ plāetarūq3 diſcurſꝰ ſine turris altitudine facili viſu ↄꝑhēdi ñ pñt: qd. decetero faciā. Miſerū ē me eē hoīe3: vtinā hūanitatem exuere poſſē ⁊ aſinitatē induere ſpē hoīs ꝑmutata.

¶ Cū igit̃ etc. In hac ꝑte Boe. pꝰ ꝑdcā q̄rtū diuerſionis ſiue mutabilitatis genꝰ icōſtātie filii oñdit dicēs. cū ſolutio iſtaꝝ qōnū difficiliū ſubaudi ꝑdcāꝝ nō poſſ3 adiplere. i. ꝑficer̃ aīu3 mutatiōis. i. filii icōſtātie poſtpoſitis. i. dimiſſis ꝑdictis oībꝰ ꝓpoſuit ſup. aīo ſbiugari vxori. h̄ ē mr̄imōiū ↄhere: ſ3 qd ductꝰ tediū. i. attediatꝰ vndiq3 ab oī ꝑte vginibus. rñdit parētibꝰ his verſiculis. Improbo corruptas lectos deteſtor aniles. Nil mihi cū torua virgine: ſoliuſ ero Corruptas q̄ ad viduas dicit. Aniles vō lectos q̄ ad vetulas refert. qd̄ aūt de torua virgine dicit expone. i. aſꝑa ſ3 Huguitionē vgīes. n. aſꝑe ad corrūꝑēdū ſunt. et his oībꝰ refutatis atq3 ſpretis ↄcludit ſolꝰ ero: ſupple ſine cōiugio

Spretisqȝ p̄dictis. ⁊ hic qntū instabilitatis genus ipsius i-
cōstantie filii adnectēs dicit. Spretis p̄dictis vtpote. i. sic
solutionib⁹ difficilib⁹ sup. qōnū p̄missaꝝ filius inconstā-
tie iqt. ego lisitā. i. itendā decetero. i. deiceps aduerbiū est
difficilib⁹ p̄ceptis. i. documētis. ptolomei illi⁹ astrologo
rū p̄icipis. sed sup. iqt cū gradus. i. ille portiōes signoꝝ
sup. celestiū atqȝ discursus. i. varii mot⁹ plāetaꝝ sine altitu
die turris nō p̄sit cōp̄hēdi facilr visu qd faciā. ⁊ p̄rsus de
sperās. Miserū inqt ē me eē hoiem. vtinā. optantis ē pos
sē; exuere humanitatē atqȝ asinitatē. i. nām asini iduere ⁊
h̄ spē p̄mutata. ¶ Notādū q̄ Ptholome⁹ de quo in litte
ra noniagi filius regis egypti extitit. de q̄ Aug. 18. de ciui
te dei dicit q̄ multos iudeos i egyptū trāstulit neqȝ phila
delphus quē ⁊ studiosissimū dicūt sed vir Alexandrinus
philudensis sapiaꝝ almagesti dignissimus demōstrator
atqȝ mltoꝝ voluminū astrologie. s. Quadripartiti Allar
be. cosmographie: opticoꝝ: plāisperii: imaginū atqȝ alio
rū plurimoꝝ editiōes nobilissimas posteritati reliqt. hic
idē Ptholome⁹ sicuti ⁊ sui p̄decessores plurimi hermes
. s. atqȝ Azarchelus ⁊ alii totalem celestē circulū duodeci;
signorū imaginibus quo ad eā p̄tem quā zodiacū dicim⁹
cōpleri descripsit. qōlibet aūt signū. 30. gradib⁹ secuit. ad
quoꝝ graduū noticiā cū filius incōgātie fastidio retētus
peruenire minime valuit. silr quoqȝ planetaꝝ motū hūa
nitatem in asinitatē optabat p̄mutari estimās melius sub
rudi atqȝ indocili asinitate vitā bestialē degere q̄ȝ sub dei
imagine creatoris mirabilia indagare.

¶ Sit ergo discipuli sūma magr̄atui sbiectio exer
citii attētio cū ai bēiuolētia ⁊ ingēii docilitate: spe
cieꝝ luxurie euitatō felicisqȝ cōstātie d̄bita p̄fessio

¶ Sit ergo discipuli summa ⁊c: In hac p̄te Boetius ex exē
plo p̄introducto totius p̄cedētis capli seriē epilogādo cō-
cludit dicēs. Ne oia ista q̄ p̄misimus tā de icōstātie filio
q̄ȝ aliis i h̄ atqȝ p̄cedenti caplo exēplarit̄ recitatis cuiq̄ȝ
cōtingāt sit discipuli summa subiectio magr̄atui: sitqȝ di-
scipuli attētio exercitii: ⁊ h̄ quo ad primū i quo sbiectio ipa
cōstare dinoscit̄ cū ai bēiuolētia. ⁊ illud p̄ scd̄o. atqȝ doci-
litate igēii quo ad tertiū. q; p̄ ⁊. euitatio. i. fugatio sp̄eꝝ lu
xurie. s. q̄ in coitu que i ornatu atqȝ q̄ i crapula atqȝ cōmes
satōib⁹ cōsistūt p̄ut h̄ atqȝ alia i p̄rio p̄cedēti caplo edocta
sūt atqȝ sit discipuli p̄fessio debita. i. ordinata felicis cōstā
tie Et bn̄ felicis qm̄ hec sola ē q̄ qs p̄miū sui laboris di-
gne cōseqt̄. cōsecutūqȝ felicius stabilit̄ p̄ut hec ⁊ alia i p̄ici
pio capli hui⁹ nō icōgrue adducta sunt quare de hoc capi
tulo tertio atqȝ precedentibus dicta sufficiant.

¶ Capitulum quartum.

Omnia sigdē supius expedita d̄ schola-
riū informatiōe sūt infixa. Nūc de eo-
rū sagaci p̄uisiōe breuiter ē tractādū.
Cū ergo hūani corpis cōplexio flegmate sāgui-
ne colera ⁊ melācolia cōsistat suffulta: ab aliquo p̄
dcōꝝ necesse ē quēlibet elicere preeminentiam.

¶ Capitulum quartum.

Omnia sigdē supi⁹ expedita ⁊c. Hoc ē capl; q̄r
tū h⁹ libri totalis. In quo boeti⁹ post supradcā
determinat de sagaci scholariū p̄uisiōe. Et di
uidit̄ h̄ capl; i duas p̄tes p̄icipales. nā i p̄ria
determiat de sagaci scolariū p̄uisiōe. ⁊ h̄ q̄ ad eos schola-
res q rerū copiis p̄stāt: atqȝ necessariis oib⁹ pleno cornu
habūdāt i scd̄a vo facit h̄ idē: s; q̄ ad illos q pauptate gra
uati quotidianū victū labore atqȝ idustria mēdicare cogū
tur. ibi. Ne pauptatis. P̄ria ps adhuc i tres p̄tes diuidi
tur. nā p̄rio facit h̄ qd̄ dcm̄ ē q̄ ad ea q̄ cōplexiones schola-
riū respiciūt. i scd̄a q̄ ad ea q̄ res ipsas exteriores p̄sonam
sbsidiātes ⁊ famulos cōcernūt. i tertia vo q̄ socios fideles
cōtigūt. scd̄a ibi. Cū āt idiscrepās. tertia ibi. Prudētis vo
P̄ria adhuc i duas. nā p̄rio fac̄ qd̄ dcm̄ ē. scd̄o qd̄dā p̄ri⁹
dcm̄ circa sbiectiōe; discipli erga magr̄u; reassumit ibi.
felicis discipli ⁊c. P̄ria adhuc i q̄ttuor s; q̄ttuor cōplexio
nū gn̄a. Partes patebūt. Et p̄rio cōtinuās se p̄cedētibus
dic̄ q̄ oia q̄ supi⁹ expedita st̄ ipsa sūt ifixa. i. data ⁊ dcā ad
scholariū iformationē. nūc vo qm̄ ipsa nā p̄ se nō ē suffi-
ciēs in speculādo nisi affuerit res scd̄e: q̄rū fortūa ē dn̄a:
iō tractādū ē breuiter de sagaci p̄uisione scholariū. ⁊ h̄ ne
penuria atqȝ egestate a doctria atqȝ studio quolib; retra
hāt̄. s; cū cōplexio hūani corpis cōsistat suffulta. i. munita
flate sāguie colera ⁊ melācolia. his dico q̄ttuor hūoribus
corpeis nec̄e ē quēlib;. s. hoiem elicere. i. extrahere sup. ex
his q̄ttuor hūorib⁹ p̄eminētiā. i. dn̄iū quoddā quo dnoiet̄.
vult dic̄e ex quo hūanū corp⁹ ex his q̄ttuor hūoribus cō
stituat̄: nec̄e ē cū hmōi hūores alt̄ ad alteꝝ sūt cōtrii qd̄dā
i ipso corpe dn̄ari qd̄ ipm denoiet vt. s. sit aut melācolicū
aut flegmaticū aut colericū aut sāguineū. ¶ Notādū hūo
rē corpoꝝ sensibiliū materiale p̄icipiū: Et sūt i corpe hūa
no q̄ttuor vt iā dcm̄ ē q vt dic̄ Joāniti⁹ vocāt̄ elemētoꝝ fi
lii: eo q̄ vnusqsqȝ eoꝝ ex eoꝝ originalr cōstet q̄litate. hi q̄t
tuor humores i quātitate ⁊ q̄litate eq̄litatē p̄portiōe debi
ta obseruātes oia corpora sanguinē hn̄tia p̄ficiūt nutriūt
ac custodiūt in debita cōsistētia sanitatis: sicut ecōtrario ex
eoꝝ ineq̄litate siue ifectiōe ifirmitatē generāt ⁊ iduciūt. fue
rūt. n. hi hūores necessarii vt dicit Galien⁹ sup amphoris
mis ypocratis eos Chimos vocās necessarii multum ad
corporis cōstitutiōe;. ad ipsi⁹ regimē ⁊ cōseruatiōe; atqȝ cō-
tinētie dep̄ditoꝝ in corpe restauratiōe;: neqȝ tm̄ eq̄lib⁹ vir
tutib⁹ simplr̄ i corpore st̄ subsistētes cū oppositi eēnt ergo
sil̄ stare nō potētes s; solū p̄portōali eq̄litate vt sic iter eos
vn⁹ illorū dn̄iu; obseruet q̄re dcm̄ ē i lr̄a nec̄e ē quēlib;
elic̄e p̄eminētiā ⁊c. i. hr̄e q̄ndā hūorē i se pl⁹ cet̄is dn̄antē.

¶ Melācolico vo pigriciei timoriqȝ subiecto lo-
cis secretis ⁊ āgulosis strepituqȝ carētib⁹ lucisqȝ
parū recipiētib⁹ studere ē oportunū. Saturita-
tēqȝ decliuē serasqȝ cenas p̄cauere. Potibusqȝ
mediocribus gaudere ad nature studiū p̄ut stu-
dii desiccatio exegerit. plenaria potus receptiōe
ad mēsurā cōfoueri ne nimii studii p̄teruitas tisi;
generet anhelam thoracisqȝ strictitudinem.

¶ Melancolico vo pigriciei ⁊c. In hac p̄te Boe. ōndit spā
liter quō discipul⁹ ac scholarib⁹ s̄m suā cōplexionē d; p̄ui
deri circa studiū victu vestitu atqȝ loco quo ad eos spālr̄ q i
hūore melācolico plus ceteris supstare noscūt̄. Et dic̄ q̄
oportunū ē. i. cōgruū melācolico sbiecto pigriciei studere
locis secretis ⁊ āgulosis. i. āgulis plenis qm̄ ipsi sūt timidi
nālr. ⁊ iō si in latis atqȝ spaciosis domib⁹ studio vacarēt
atqȝ a longe vmbras respicerēt i timorē possent adduci at
q; tādē studio frustrari. locis ēt carētib⁹ strepitu ⁊ h̄ p̄p d
bilitatē cōplexiōis q̄ nō ē capax tumult⁹: locis ēt paꝝ lu-
cis recipiētib⁹ h̄ ē obscuris. ⁊ h̄ ob visus debilitatē ⁊ sūma
rie oib⁹ i locis solitariis ⁊ his q̄ huic cōplexiōi magis cōue
nire noscūt̄. Insup oportunū est ipsi melācolico p̄cauere
saturitatē. i. ciboꝝ repletionē decliuē ab effectu. i. onerosā
et h̄ p̄p debilitatē virtutis digestiue cū in ipsis calor nāl̄
tenuis sit atqȝ paucus. natura vo frigida ad modū supha
būdet. ⁊ silr̄ oportunū ē ipsi p̄cauere cenā serā. i. tarda; et
oportunū ē ei gaudere potib⁹ mediocrib⁹. vt. s. acuitatem
atqȝ fumositatē nō hēant vt ē vinū fumosū qd̄ oio cōtrium
est sue nature sicuti ⁊ cuilibet. ipm. n. sicuti et i p̄cedentib⁹
iā edoctū ē studiū atqȝ cōtēplationes obnubilat atqȝ a via
doctrine p̄rsus adducit. s; nihilomin⁹ oportunū bn̄ ē ip̄s
cōfoueri. i. nutriri plēaria. i. copiosa receptiōe pot⁹ et h̄ p̄ut
desiccatio studii reqrit. ne p̄teruitas. i. curiositas nimii stu
dii sup. qd̄ exsiccatiuū hūoris ē radicalis sicuti et q̄lib; cu
ra gn̄et tisi; hūc morbū anhelā. i. anhelātē strictitudiemqȝ
thoracis. i. pectoris. ¶ Notādū melācolic⁹ a melancolia
dict⁹ ē: q̄ ē sāguinis nigri cū felle mixtio. ⁊ ē cōplexionū pes

sima dr̄ nēpe a melā. qđ ē nigꝝ ⁊ chole fel eo φ ē ex nigri sāguis fece admixta habūdātia fellis. Inde melancolicus cui⁹ ꝓprietates ⁊ mores atqȝ nā cōiter his versib⁹ recitāt̄ Inuidus ⁊ tristis fallax luteiqȝ coloris. Nō exps fraudis timidus dextreqȝ tenacis. qm̄ pcus est. Assimilaturqȝ hec cōplexio terrestre cōplexiōi q̄ fra est ⁊ sicca: sic ⁊ melancolica. Et lȝ hec cōplexio teterrima sit vt p̄dcm̄ ē nō eo minus affirmādū ē pene oēs viros claros q aliqd laude dignum posteris reliquerūt hac cōplexiōe habundasse cū complexio hec bonam prestet memoriā ꝓpter aquā ⁊ terram vt ex mente probat Raymundus lulli in suo ope astrologie aq̄ enim vt inqt ē restrictiua auara ⁊ ipressiua ⁊ terra ē subiectū spissū in quo durat ipressio speꝝ que memorate sunt homines ergo melancolici marie disponūt̄ ad magnas sci̅as acqrendas ⁊ h̄ pp multiplicationē pluriū speꝝ hicqȝ nō absurde putādū est maiorē ptē pħoꝝ melācolicos extitisse. qđ attēdēs pħs lib. ꝓbleumatū ait. Quicūqȝ excellētes fuerūt viri aut ƀȝ pħiam aut politicā aut poesim aut artes vocēt̄ melancoli. etenī hercules fuit h⁹ nāe. ⁊ occupāt̄ ab egritudib⁹ q̄ sūt a nigra colera. iō epilēticoꝝ egritudinē ab herculē antiq̄ sacꝝ morbū ⁊ herculeum vocabant.

Nota tisis ē vlceratio pulmonis cū ꝯsumptiōe totius corporis stringit nēpe hec vlceratio cānā pulmonis q̄ fit ispiratio atqȝ respiratio aeris ⁊ hinc tisim anhelā. i. anhelantē ꝯuenit appellari vt in lr̄a. inde ptisic⁹. Itē thorax pect⁹ ē vel pectoris ps illa q̄ ē a collo vsqȝ ad stōm quā nos dicimus archā. qꝛ ibi archanū sit. i. stratū quo cetera arcent̄ Dicit̄ ēt thorax lorica alias. vn̄. Job. 12. Subsistere non poterit nec hasta nec thorax. ⁊ desinit accusatiu⁹ i em vel i a idifferenter. vt thoracem vel thoracā. ⁊ accusatiuus pluralis in es vel i as vt thoracēs vel thoracas vn̄. Virgili⁹ i io. Tela trūcata viri ⁊ bis sex thoraca petitum ⁊c.

Flegmaticus v̄o licet strepitu vigentibus edibus lucisqȝ capacissimis p̄ceptis studiis pōt iformari. Poculis plenioribus potest sustētari. Cibariis oigenisqȝ confoueri. Venereoqȝ accessu si phas ē dicere mēsurnus ꝑmolliri deberet.

flegmatic⁹ ⁊c. In hac pte Boetius insinuat qs loc⁹ studii ⁊ q̄ dispō nutrimēti cōpetat flegmatico. Et dic̄ v̄o ꝓ ƀȝ flegmatic⁹ pōt informari p̄ceptis studii i edib⁹. i. domib⁹ vigētibus strepitu h̄ ē murmure atqȝ clamore atqȝ domibus capacissimis lucis h̄ ē domib⁹ āplis aptis atqȝ lucidis. Et hec q̄ ad locū. pōtqȝ sustentari. i. ꝯfoueri poculis plenioribus. s. plenis ⁊ habūdātibus. ⁊ h̄ ꝯtinēs ꝓ ꝯtēto positū ē poculū ꝓ poto. ⁊ pōt ꝯfoueri cibariis oigenis. i. oium geneꝝ. ⁊ hec quo ad victū dcā sunt. ⁊ sequit̄ ⁊ si esset phas. i. licitū dicere ipse flegmatic⁹ deberet ꝑmolliri mēsurn⁹. i. i mense semel accessu venereo. i. coitu. Notādū ex q̄ ꝯplexio h̄ flegmatica aq̄ similima ē iō f̄ra ⁊ hūida collocat̄. q̄re sōni multū appetitiua ex suꝑhabūdātia aq̄ a frigiditate. hinc nō imerito ꝯgruū reputat̄ flegmaticū locis tumultuosis atqȝ lucidis iformari. qm̄ si i locis q̄etis atqȝ obscuris studio icūberet citissime nā cōplexionis istigāte somnolentia detineret̄. ƀȝ qm̄ cōplexio sua ꝓpter frig⁹ atqȝ hūidū obliuionis germana ꝯsistit ꝯueniēs est ipm poculis atqȝ cibariis calidis atqȝ oigenis. silr ⁊ actu venereo q ꝯfricatiōe sua calorē excitat cōfoueri atqȝ demolliri vt sic qđ nā negat' ciboꝝ atqȝ potuū diuersa ⁊ opposita tribuat exhibitio hūtqȝ spmatis habūdātiā q̄ pp nō idecēs ē ipos post mensem actu venereo exhilarari. Cōditiōes ēt flegmaticoꝝ atqȝ nā sil' ⁊ mores his versibus memorātur. hic sōnolētus piger in sputamine multus. Nil retinens sensu pinguis facie color albus.

Sanguineus āt cui⁹ cōplexionis fauorabilior ē cōpago: oib⁹ edib⁹ vel locis pōt adaptari: quē ludēdo sepius nouimus ꝯfoueri grauissima qōe q̄ȝ si obliquātib⁹ hirqs parietes solus occilaret. Tn̄ in hoc semp nō ē ꝯfidēdū hūc cibariis leuiorib⁹ potibusqȝ gratissimis decet hilarari.

Sāguineus āt. In hac pte Boetius oñdit qs locus studii ⁊ q̄ dispō nutrimēti cōpetat sanguineo. Et dicit. Sanguine⁹ āt c⁹ cōpago. i. ꝯiūctio vel cōpositio cōplexiōis est fauorabilior. i. melior ceteris. qꝛ tp̄atior atqȝ purior pp sāguinis dñium pōt adaptari oib⁹ edib⁹ vel locis. ⁊ h⁹ signū q̄si subdēs ait. Q m̄ ipȝ. s. sāguineū nouim⁹ sepi⁹ cōfoueri qōne grauissima. i. difficilima ludēdo q̄ȝ si occilaret. i. videret atqȝ respiceret parietes hirqs. i. ocul' obliquātib⁹ i. obliqs. q. d. qm̄ nouim⁹ sepi⁹ plus ꝓficere sāguineos ludēdo q̄ȝ ꝓfūde meditando. Dehic restringēs h̄ qđ dixerat dicit. tn̄ nō ē sp ꝯfidendū in h̄ sup. p̄narrato: ⁊ decet. i. decēs ē ⁊ oportunū hilarari. i. letificari hūc. s. sāguineū cibariis gratissimis atqȝ potib⁹ leuiorib⁹: sic eni sua ꝯplexio expostulat q̄ leuitatib⁹ gaudet atqȝ leticia cū aerea sit calida atqȝ hūida ex nā. Nota ex q̄ sāguineus hilaritatē atqȝ leticiā ꝯtinuo desiderat pp bonitatē sue cōplexiōis q̄ calida ē ⁊ hūida quib⁹. s. caliditate ⁊ hūiditate vita hoīs pl⁹ ꝯstat ꝯueniēs ē ipm oib⁹ locis amēis letis atqȝ mūdis adaptari. Illđ āt qđ dr̄ sanguineū pl⁹ ludēdo q̄ȝ meditādo ꝓficere nō absurdū ē. fac̄ nēpe h̄ igenii sui viuacitas q̄ i sbiecto molli sue imaginatiōis radicat̄. neqȝ tn̄ ita stabiliter itellecta atqȝ cōp̄hēsa retinet sicuti melācolic⁹ pp cōplexiōi admixtā hūiditatē q̄ poti⁹ obliuiōis q̄ȝ memorie mr̄ ē. pl⁹ tn̄ flegmatico retinet pp calorē hūiditati admixtū Et hoꝝ sāguineoꝝ ꝯditio nā atqȝ mores facile his metris denotant̄. Larg⁹ amans hilaris ridēs rubeiqȝ coloris. cōstās carnosus satis audax luxuriosus. Alia littera hȝ. Cātās carnosus ⁊c. Notādū ꝓut refert Suetōius hirqu⁹ ē oculoꝝ āgulus vbi putredo colligit̄: ⁊ qꝛ qdā ex nimia lasciuia solēt retorq̄re oculos ad hircos. ide dr̄ hirc⁹ hirci caper aial lasciuū c⁹ oculi ad libidinē i trāsuersum aspiciunt ⁊ ad hircos retorq̄nt̄. Itē hilaro. i. letifico. vn̄ Macrobi⁹. verba nō min⁹ q̄ȝ vinū hilarāt ꝯuiuiū ⁊ corripit la. vn̄ orati⁹ i eplis. Oderūt hilarē tristes tristēqȝ iocosi. ⁊c.

Colericus v̄o pallide effigiei plerūqȝ subiectus sollitudini supponat̄: ne nimii strepit⁹ auditu bilē ifūdat in totā cohortē sicqȝ magr̄atus venerabilē ledat maiestatē. O q̄ȝ magr̄atus lesio vitāda ē Hūc cena grādiori nouim⁹ sustētari: potuqȝ fortiori deliniri. Cauēdū ē aūt ne litis horror pot⁹ administratiōe isti⁹ rabidis mentib⁹ extrahat̄.

Coleric⁹ v̄o pallide. In hac pte oñdit Boeti⁹ qs loc⁹ studii ⁊ q̄ dispō nutrimēti cōpetat colerico. ⁊ dic̄. Colericus v̄o subiect⁹ plerūqȝ. i. sepi⁹ pallide effigiei. i. faciei suppōatur. i. submittat̄. sp. i. ꝯtinuo solitudini. i. loco solitario. ⁊ h̄ ne ipe ꝯmot⁹ auditu nimii strepit⁹ effūdat bilē. i. irā i totā cohortē. i. societatē ⁊ sic ledat. i. offendat venerabilē maiestatē magr̄at⁹. ⁊ exclamās i lesionē magisterii inquit. O q̄ȝ vitāda ē lesio ista magr̄at⁹ ⁊ hec circa locū dcā sunt. hic circa nutrimētū versat̄. d. Et nos nouim⁹ sustētari hunc grādiori cena atqȝ deliniri. i. nutriri potu fortiori. Et circa h̄ cautelā obſuādā oñdit. d. ƀȝ tn̄ cauēdū ē sup. i exhibitiōe cibi atqȝ pot⁹ hmōi ne extrahat̄. i. excitet̄ ex mētib⁹ rabidis. i. furiosis isti⁹. s. colerici error. i. ꝯfusio litis ⁊ h̄ ex pot⁹ hmōi mistratiōe. q. d. summope p̄uidēdū ē ne nimia pot⁹ exhibitio colerā ei⁹ nimiū cōmoueat atqȝ accēdat ne sociis lis atqȝ guerra hoꝝ occasiōe suscitet̄. Nota ꝓut dic̄ Cōstātin⁹ i pategni. li. 2. c. 2. Si corpi dñet̄ colera cutis erit glauca vel citria. ⁊ h̄ ē qđ i lr̄a dr̄. coleric⁹ sbiectus pallide effigiei ⁊c. sƀqȝ ipi q dñiuȝ h̄ i hūore patiūt̄ gn̄alr iracūdi aio imāsueti leues istabiles ipetuosi. q̄ sobres solitudi abdicari iubēt̄ ꝓut lr̄a sonat ne bilē i socios offēdāt. ⁊ expone bilē. i. irā. Est. n. bilis vt volūt grāmatici ire sedes vel amaricatio ex fellis cōmotiōe ꝓcedēs. Sic ⁊ i ꝑsio turgescit vitrea bilis. i. ira. Proprietates āt atqȝ mores h⁹

colerici cõiter his versibus memorant. Hirsut⁹ fallax ira scens prodigus audax. Astutus gracilis siccus croceiqꝫ coloris. ¶ Nota cohors lꝫ ꝓprie multitudinē rusticoꝝ significet vt sic maior cohors. 500. minor vero. 300. ꝯtineat cõiter tñ ꝑ q̃libꝫ multitudie ꝯueīt accipi sicuti ꝛ i lr̃a acceptū ē

¶ Si autem qualitates assignare ignorans sit. societas: theoricos consulat seqꝫ sic cognoscat. Pluribus vero mentibus itiatū ē gnotyselithos:

¶ Si aūt ꝛc. In hac pte Boetius antipophorizando cuidā tacite q̃oni r̃ndet. Posset. n. qs dicere multa satis de cõplexionū manerie ꝓmissa sunt o Boeti. qua aūt via i cognitionē haꝝ determinate deueniēdū sit haud quaq̃ꝫ demonstrat̃ q̃d ãplius. Cui q̃oni Boe. r̃ndēs ait ꝙ si societas scholariū sit ignorãs assignare. i. discernere q̃litates. i. ꝯplexiones q̃ ex q̃ttuor q̃litatib⁹ deriuant̃ vt supra mõstratū ē. ꝯsulat theoricos. i. sapientes medicos ꝛ his ꝯsultis sine dubio se cognoscat atqꝫ ꝯplexionē suã. Plurib⁹ aūt mentibus est intimatū grecū illď gnotyselithos' qď in latinū versū tñ sonat q̃ꝫtū cognosce teipꝫ. qď de celo processisse legit̃. vñ Macrobi⁹ li. i. de sõnio Scipiõis. de celo inq̃t descendit Gnotyselithos. i. scito teipsum.

¶ Felicisqꝫ discipuli discretio magr̃atui gaudeat subiici eūqꝫ metuendo diligat. fidelisqꝫ existat. Nec ei sub picturate dilectiõis obtuitu albinus existat detrahēdo. Quid eni detractore neq̃us. Vhe magr̃atus detractori. Etiã si fuerint mille cū eo venīēti magr̃o. assurgat ꝓ loco ꝛ tpe salutãdo caputqꝫ iclinet: eūqꝫ si iubeat assequat̃: mãsioniqꝫ eius si possit se iserat cohabitãdo. vt sic castigatus nõ solū se remordeat verūetiã si locus affuerit ad eum confluat inquirendo.

¶ Felicisqꝫ discipuli discretio. In hac pte Boetius qďdam pri⁹ dcm̃ circa subiectionē discipuli erga magistrū reassumit ꝛm ꝙ subiectio ipsa potissimū ad aptitudinē eius circa magistrū adminiculat̃. Et duo facit. nã p̃rio debitam discipuli erga magistrū subiectionē vberius q̃ꝫ añ ꝯmonet. scďo circa h̃ cuidā tacite q̃oni r̃ndet ibi. Si aūt. Et dicit p̃rio discretio felicis discipuli gaudeat subiici. i. suppõi magr̃atui. i. magr̃o. qꝫ ꝑ et. diligat eū metuēdo ꝛ existat. i. sit fidelis ei sup. tã verbo q̃ꝫ ope. nec existat ei albinus. i. non inseq̃t̃ mores atqꝫ violentiã albini q nephando scelere magr̃o suo vti supius iã explicatū est man⁹ iniecit violētas. s. detrahēdo ei sub obtuitu. i. aspectu dicte dilectionis. Et deinde q̃si iuehēdo cõtra tales, dicit. q̃d ē ergo neq̃us. i. pei⁹ atqꝫ scelerati⁹ hmõi detractore. vhe iteriectio ē execrãtis vel maledicētis. vhe detractori magistrat⁹. inde reuertēs ad ꝑsuadēdū scholaris reuerētialē erga magistrū subiectionē dicit. Scholaris ēt assurgat. s. reuerenter magr̃o suo venienti ēt si fuerit mille cū eo i ꝯsortio: ꝛ h̃ salutãdo eū ꝓ loco ꝛ tpe. qꝫ ꝑ ꝛ scholaris ipse iclinet caput suū in obediētie signū. qꝫ ꝑ ꝛ assequat̃ eū. s. magistrū, ꝛ h̃ si iubeat. i. mãdet. qꝫ ꝑ ꝛ. supple scholaris iserat. i. imittat se mãsioni. i. habitatiõi ei⁹. s. magistri cohabitãdo cuꝫ ipo si põt. vt sic ipse scholaris castigat⁹. s. magistri p̃ñtia ñ solū se remordeat. i. castiget atqꝫ mores cõprimat. veꝝ ꝑ h̃ ēt ꝯfluat. i. accedat ad eū igrēdo supple ď dubiis occurrētib⁹. ꝛ h̃ cū loc⁹ ꝛ tp̃s. i. oportunitas circa hec affuerint. ¶ Notãdū ē sicuti in supiorib⁹ tactum ē. ad h̃ vt magister metuat̃ atqꝫ reuereat̃ dꝫ i se q̃ttuor hr̃e p̃ricipalit̃. primū ꝙ sit scia illustrat⁹: ꝛ h̃ ē qď sapie. xvii. dcm̃ ē. Añqꝫ loq̃ris s. docēdo disce pri⁹ audiēdo. scďm ꝙ humilis ꝛ benignus ꝛ h̃ dic̃ Grego. in canone. h̃ hꝫ. xxvi. di. tertiū ꝙ sit inocētia decoratus q̃m vt ait Grego. omel'. vi. lib. ii. Cū vita docentis despicit̃ ꝛ ei⁹ q̃qꝫ doctrina contēnit̃. hinc Seneca ep̃la. vii. Plus hoies oculis q̃ꝫ virib⁹ credunt. quartum ꝙ sit exꝑientia certificat⁹. vt. s. recte doceat ꝛ artificialr̃. vnūquēqꝫ ꝛm suã capacitatē ꝛ ꝛm cuiuslibet artis exigentiã. ꝛ hec oia clari⁹ i p̃ricipio. vi. capl'i h⁹ declarabūt̃.

¶ Si aūt discipulus magr̃o suo semꝑ vt necessariū ē nequeat exhibere p̃sētiaꝫ. tū ꝓpter mãsiõis distãtiã: tum ꝑꝑ alteri⁹ rei cãm: dicticas semꝑ lateri suo habeat promptiores cedulas de quibus diligēter imprimat qď cõscie ꝓprie nouerit intimatū: eiusqꝫ explicite iquirat dubitatum.

¶ Si aūt discipulus. In hac pte Boeti⁹ cuidã tacite q̃oni r̃ndet. Et dicit ꝙ si discipulus neq̃at adhibere magr̃o suo p̃ñtiã ipedit⁹ ac retract⁹: tū ꝑꝑ mãsiõis distãtiã: tū ꝑꝑ cãꝫ alterius rei sicuti tñ eēt necessariū ꝛm pri⁹ dcã. q̃d agēduꝫ scholaris ipse. supple si hec facere neq̃at: hēat semꝑ dicticas has tabulas ꝓmptiores. i. ꝓmptas lateri. de pro vel cedulã. s. papireã vel pecorinã. qb⁹. s. vel dictica vel cedula ip̃rimat. i. inscribat diligēter id qď senserit. i. nouerit itimatū. i. declaratū. sup. a magr̃o vel alio quouis ꝓprie sue cõscie. i. itellectui quoqꝫ ꝑ ꝛ. iq̃rat. i. iterroget cū. i. magistri habuerit copiã explicite. i. mãifeste dubitatū. ¶ Notãdum dictica est multifoliaris tabula dictatoribus apta. ꝛ dicitur a dicto as. quod rethorum est. vnde quidam. Clerice dicticam lateri teneas vt amicam.

¶ Cū aūt indiscrepãs ꝯueniēsqꝫ affuerit cõnexio cõmēsaliū ãnua: vel citior scďm ꝓpositū cõmorãdi voluntas: salis lignorūqꝫ i estate fragmēta: autūnoqꝫ copiã vindemie messe triturã in capricorno cõgeriē carniū: O q̃ꝫ ꝓficiēs est sanitatiqꝫ cõsentaneū scďm facultatē i vnū cõponere: ne artocopi mucore anxionarius anhelitū infirmet: ꝛ vini isipidi acor cordis secreta ꝯfundat: carniuꝫ laniste rãcor: salisqꝫ tritura fetor iclusus itestina corrūpat: lignorūqꝫ defectus membra ꝯtrahat ꝛ qď deterius est: ne assiduis icursib⁹ igrassetur anxionarius. Magna vero discipuli ē cõmoditas ꝑ vt facultas suppetit magr̃atui necessaria exhibere ne dū ei⁹ ibiat executiõi reꝝ vēaliū idulgeat cõparationi. O q̃ꝫ absurdū ē magistratus egestas.

¶ Cū aūt indiscrepãs ꝯueniēsqꝫ ꝛc. In hac pte secūda prime ptis p̃ricipalis h⁹ capl'i postq̃ꝫ Boeti⁹ oñdit q̃uo scolarib⁹ ꝓuidēdū sit sagaciter i his q̃ cõplexionē eoꝝ respiciunt: nūc vero demõstrat q̃uo ꝓuidēdū eisdē sit i his ꝛ circa ea q̃ res exteriores ꝑsonas subsidantes ꝛ famulos ꝯcernunt. Et duo facit. nã p̃rio facit qď dcm̃ ē circa res ipsas scďo circa ꝑsonas ibi. Lotricū ꝛc. Et dicit. O q̃ꝫ. i. q̃uãtū ꝯsentaneū. i. ꝯgruū atqꝫ ꝓficiēs ē sanitati. s. scholariū cõponere. i. coaceruare in vnū ꝛm facultatē. i. diuitias subaudi suo determinato tpe vꝫ in estate fragmēta salis atqꝫ lignoꝝ. in autūno. i. in h̃ ãni tpe copiã vindemie. i. vini. in messe. i. tempore messis trituram. i. bladum. In capricorno vero. i. in ea pte ãni qua sol capricornū ingredit̃ ꝯgerieꝫ. i. copiã carniū ꝛ h̃ dico cū idiscrepãs. i. cõcordãs atqꝫ cõueniēs ꝯnexio. i. ꝯiūctio cõmēsaliū affuerit ãnua vel citior. i. breuior volūtas ꝛꝫ ꝓpositū cõmorãdi. Et h⁹ cãꝫ subiūgēs ait. Et ꝑdcã iõ ita ꝯgrēda suis sūt tpib⁹: ne ãxionari⁹. i. reuēditor ifirmet anhelitū sup. scholaris mucore tali lanugine artocopi. i. panis. ꝛ ne acor. i. corruptio isipidi vini ꝯfūdat secreta cordis. Silr̃ q̃ꝫ ne rancor. i. rancīditas carniū laniste. i. macellarii corrūpat. qꝫ ꝑ ꝛ defect⁹ lignoꝝ cõtrahat. i. gelu ꝯstrigat mēbra. ꝛ qď ē deterius ne anxionarius. i. reuēditor ingrasset̃. i. ditet̃ assiduis incursibus. i. accessib⁹ ꝑ reb⁹ necessariis pticulariter i dies cõparãdis. Deinde cuidã tacite q̃oni r̃ndēs dic̃. Forte. d. tu ea q̃ diximus circa ꝓuisiões faciēdas tã ꝑ scholarib⁹ q̃ꝫ eoꝝ ꝯnīt̃

salib⁹ nōne ēt cōmoda sunt si magrō ipartiāť. Cui rñdēs ait. ꝙ exibere magratui. i. magrō necessaria. s. ꝗ ad victū corporis ꝓut facultas. i. copia scholaris suppetit. i. regrit ēst magna discipuli cōmoditas. Et rōnē subiungēs igt. ⁊ h iō ne dū magr̄ ipse inhiat. i. intendit executiōi. i. informationi eius. s. discipuli indulgeat. i. vacet cōpatiōi reruꝫ venaliū. ¶ Nota citus. a. vm. i. velōx breuis vel repentin⁹ sic in Ouidio de arte. Arte cite veloqꝫ rates remoqꝫ regūť. Arte leuis currus arte regēdus amor. ⁊ Oratius in sermonib⁹: Cita. n. mors venit aut victoria leta. ¶ Nota iter acorē mucorē nidorē atqꝫ pedorē h interest ꝓut h metrō cōtineť. Mucor panis. acor vini. rācor qꝫqꝫ carnis. nidor ab assata fit carne. sꝫ pede pedor. Itē artocopus panis dr̄ cū labore fact⁹. ab artos qđ ē pāis ⁊ copos labor. dr̄ ēt alio significato pistor q̄si artifex panis. sic apđ Iuuēalē sumitur cum ait. Salua sit artocopi reuerētia. Indulgere ⁊ inhiare in ante habitis exposita sunt.

¶ Lotricum aūt vetularū remotio summopere ē appreciānda: earumqꝫ accessus quanto rarior tāto salubrior: ne dum venerit suggerat aliqđ iquinatum: vel mancipio aliquid extrahat permollito. Qm̄ mancipiorum raro inuenit̄ clemētia: rariorqꝫ in agonia constantia repitur. Ue seducenti mancipio in quo plenarie confidit dñantis dilectio. Quid est tali fedius ⁊ qđ tāto scelere grauı⁹

¶ Lotricum aūt vetulaꝝ. In hac parte Boetius post ꝑdicta ondit qua manerie scholarib⁹ ipsis in ꝑsonis famulātibus ꝓuidēdū sit. Et duo facit. nam primo facit qđ dcm̄ est quo ad vetulas lotrices. scđo quo ad famulos subsidiātes. ibi. Hospicium ⁊c. Et dicit primo remotio. i. elongatio vetulaꝝ lotricū. i. pānos lauantiū est appreciānda summope qꝫ pro ⁊. accessus. s. eaꝝ vetulaꝝ quāto est rarior. i. tardior tanto salubrior. Et rōnem subdens ingt. qm̄ nedū supple ipsa venerit suggerat. i. latenter in aurem scholaris cōsulat aliqđ ingnatū. i. pollutū quo. s. animus scholaris a studio verteret̄ vel etiam ne ipsa extrahat a mācipio. i. famulo ꝑmollito. i. inclinato verbis vetule. s. ex substantia dñi. Et hoc ideo qm̄ clementia mancipioꝝ rara repiť sed i agone. i. necessitate in qua amicus comprobať rarior cōstātia mancipioꝝ repiť. Ue iteriectio maledicentis est. Ue inqꝫ mancipio. i. famulo seducenti. i. decipienti in quo. s. famulo dilectio dñantis. i. dñi ꝯfidit plenarie. ⁊ inuehendo ꝯtra talē dicit. Quid tali fedius. i. detestabili⁹ qm̄ vti Seneca refert. ipso nihil efficatius ad nocendū dño repetitur cum sit familiaris inimicus. Quid etiam tanto scelere graui⁹. q. d. nihil. ¶ Nota agō onis. pugna mortis dr̄ vñ caniť. In agone triūphali. ⁊c. hic āt ꝓ necitate captū ē

¶ Hospicium mundum: supellex mūda: ⁊ thoral dealbatum mancipii prudentia reꝝ exitus considerantis sedulitati dominice semper assistentis decenti vultu sunt componenda.

¶ Hospicium mundū. In hac pte Boetius de ꝓuisiōe famuloꝝ subsistentiū exeqť. Et duo facit. nam prio facit qđ dcm̄ ē. scđo ꝯtra infidelitatē maloꝝ famuloꝝ inuehitur. ibi. Quid mancipio ⁊c. Et dicit primo ꝙ hospicium idest habitatio munda. supelex. i. vtensilia domus mūda thora. i. lecti cooperimētū dealbatū supple oīa ista sunt cōponēda. i. procuranda atqꝫ disponenda decenti vultu. i. decenti ordine atqꝫ dispositione prudentia mancipii. i. famuli. cōsiderantur exitus. i. fines reꝝ dñicaꝝ. mancipii dico assistētis. i. intendētis semꝑ sedulitati. i. cure dñice. i. domini. q. d. ꝗcūqꝫ ꝓcuranda atqꝫ disponēda sūt in scholariū macerītiis atqꝫ necessariis hec oīa cōponēda sūt atqꝫ ꝓcurāda prudētia atqꝫ solertia fidelis famuli. nō famuli īfidelis atqꝫ neqꝫ qui facie picturata operas prestat dño. qm̄ vt subdit in littera nil crudelius mancipio subtrahente ⁊ infideli. ¶ Nota supellex lis. dicitur substantia vel facultas ⁊ omne instrumentum ⁊ ornamentū domus ⁊ scribitur vno p. qm̄ primam syllabam corripit. vnde Oratius. v. iam dudum splendet focus tibi munda supellex. Item thoral a thoro dcm̄ est. ⁊ est longa mapa vel quicqđ in lecto sterniť

¶ Quid mancipio subtrahente fedius. Cunctos terreat infelix elimax ab elimando dictus nomen ex re contrahens qui cum nicostrati munera suscepisset primo ei vultu seruiuit blandiori omnia ad nutum administrans: fidelisqꝫ per omnia existens fideliorem se promittēs: quicquid nicostrati fidelitas possedit ipsius commissum est infidelitati. Quid plura cum nequissimi elimacis infelix prouidentia cūcta vidisset sibi suppeditari. carnium alimenta: pisciumqꝫ fomenta: ceterarum rerū venialium commertia cuncta in duplo ꝙ essent appretiata dominicis auribus itimabat: sicqꝫ totius substantie exausit incrementa. nicostratumqꝫ in summam traxit egestatem ⁊ creditoruꝫ diuturnam exclamationem. Qua nihil amarus menti imprimitur. Ue creditoris insanie. Maxima vō nicostrati penuria eum in mancipii erroris cognitionem perduxit. Tarde vō elimacem super errore suo conuenit. quo audito statim icōtumeliosa verba prorupit: dominiqꝫ in visceribus mucronem sepeliuit. ⁊ que prius obmiserat secum asportauit: dominicumqꝫ corpus canib⁹ reliquit deuorandum. En quantum detestabilis proditoris impietas scelus perpetrauit.

¶ Quid mancipio subtrahente ⁊c. In hac parte Boetius post premissam bonoꝝ famuloꝝ prouisionem nunc inuehendo contra malos ⁊ quātum cauendi sunt ꝓsequiť ponens tria genera ex his pre ceteris fore fugienda. Et diuidiť in tres partes ꝰm hec tria famuloꝝ genera. nam in prima docet fugiendos seruos latrōes: secūdo bilingues ibi Seru⁹ biliguis. tertio crudeles ibi. Seruoꝝ siquidē. Prima i duas nā prio facit quod dcm̄ est. secūdo ꝓposito exēplo ꝯfirmat ibi. Cūctos terreat. Et dicit prio ꝙ famulus latro atqꝫ fur summope ab hospicio remouendus est. qm̄ nihil hoc mancipio subtrahente crudelius reperiť qđ exēplo elimacis confirmans subdit. ꝙ si exempla petis ifelix elimax ille scholaris infidelis dictus ab elimando. i. corrodendo. ⁊ hoc dico ꝯtrahens. i. accipiens nomen a re. s. corrodendo. hic elimax terreat cūctos supple dños ne sibi similes i famulatū coemāt. hic nempe elimax cū recepisset munera nicostrati illius sui magistri prio seruiuit ipsi vultu blandiore. i. blando atqꝫ placito. ⁊ hoc ministrans. i. ꝓcurans oīa superius de fideli famulo dicta ad nutū. i. voluntatē supple dñi. qꝫ. ⁊ seruiuit dico exñs fidelis prio tēpore atqꝫ ēt ꝓmittens se fideliorē fore in futurū sed mēte subdola. quare qcqđ fidelitas nicostrati ꝑdicti possedit cōmissum est subaudi ad disponēdū infidelitati ipsius. s. elimacis. sed quid plura cum ifelix ꝓuidētia. i. astucia atqꝫ caliditas nequissimi Elimacis vidisset cuncta sibi suppeditari. i. gubernanda atqꝫ disponenda cōmitti ipse elimax īfidelitatis seruus intimabat. i. insinuabat auribus dñicis idest ipsi dño oīa alimenta carnium oīa fomenta piscium ceterarūqꝫ reꝝ venaliū cōmertia fore appreciata. i. empta plus duplo ꝙꝫ eēnt. qua qdem infidelitatis rabie tanto insistit vt sic hausit. i. in suos vsus ꝯuertit incrementa totius substantie. i. facultatis dñice. qꝫ pro ⁊. traxit nicostratū ipꝫ in summā. i. extremā egestatem atqꝫ diuturnā. i. quotidianā exclamationē et infestationē creditoꝝ qua. s. exclamatiōe ⁊ molestatione nihil menti. s. debitoris. imprimitur

amarius

amarius. ve ergo insaniei. i. furori creditoris. cū aūt oīa hec nicostratus. tū extremā egestatem atq3 creditoꝝ furores incidisset tandem penuria sua ipsum in cognitionem erroris. i. facinoris sui elimacis ꝑduxit. vo ꝑ s3. ipe nicostratus cōuenit. i. in cām vocauit elimacē sup errore. i. facinore suo s3 tarde. quo. i. qua ꝯuētiōe audito. i. ꝑcepta elimax ipse ꝓrupit statim ī vba ꝯtumeliosa. i. iniuriosa. q3 ꝑ 7. se ꝑcliuit. i. infodit mucronē. i. ensem in visceribus dñi 7 que pri⁹ obmiserat. i. reliqua. at hic secū asportauit. q3 ꝑ. 7 reliquit corpus ipsum dñicum. i. dñi deuorandū. i. lacerandū canib⁹. Deinde inuehens Boe. ꝯtra hunc elimacē dicit. en. i. ecce q̄ztū scelus. i. pctm̄ impietas detestabilis. i. detestāda ꝓditoris ꝑpetrauit. s. magistrū suū nedū bonis singulis expoliādo verūctiā ꝯtumeliis afficiendo atq3 tandē post necem nephariā corpus dilaniantiū atq3 deuorantium rabiei relinquendo. ℭ Notandu3 est q̄ ꝯuenire multa significat que his metris cōiter recitāt. Conuenit alloq̄tur decet id sit assimilat. Exigit ad cās vocat 7 cōpellit in estq3. Pangit adunatur 7 adunat ꝯueniens est. Item mucro cuiusq3 rei acumen est. Et dr̄ a macros qd̄ est longū. vn̄ sepe ꝑ gladio ponit. Et sunt sinonima ensis gladius mucro spata romphea 7c.

ℭ Seruus bilinguis ꝓcul expellat 7 ipsius nequitia statī3 depōatur l3 ꝯsanguinitatis proximitate coniunctus existat.

ℭ Seruus bilinguis ꝓcul expellat 7c. In hac pte Boe. s3 genus iprobo ꝝ seruo ꝝ fugiendum fore ostidit. Et dicit seruus bilinguis. i. fallax 7 duplex expellat ꝓcul. Et nequitia. i. fallacia ipsius serui bilinguis eminente. i. apparente deponat statim. i. mor. q̄zuis etia3. i. non obstāte q̄ si existat ꝯiunct⁹ supple dño ꝓximitate ꝯsanguinitatis vel alio quocūq3 vinculo ꝓximitatis. ℭ Notandū q̄ nulla pestis ad nocendū efficatior est q̄z seru⁹ neq̄z atq3 dño duplex 7 inimicus. ipe eni noscit ꝯsciam dñi atq3 secreta familie meditat: seducit dn̄3 atq3 ꝑ adulatiōes ipedit ne videat orientē sc3 ne veritatē agnoscat. suadetq3 occidētis ituitū 7 opa tenebra ꝝ. ℭ Nota bilinguis a bis 7 lingua dr̄ sicuti trilinguis. 7 dicit q duas linguas loq̄t 7 ꝑ silitudinē bilingues fallaces 7 duplices dicūt q aliud in corde aliud in ore hn̄t vnde grecista. Duplicis ac cordis hō dr̄ esse bilinguis.

ℭ Seruorum siquidem crudelitate multos vidimus sociorum incurrere iacturam.

ℭ Seruo ꝝ siq̄de3 crudelitate. In hac pte Boe. tertiū gen⁹ seruo ꝝ īprobo ꝝ fugiēdū fore declarat. 7 dicit seru⁹ crudel' ēt fugiendus est qm̄ q̄dē nos Boe. vidimus multos socio rū. i. scholariū incurrere iacturā. i. graue dānū crudelitate. i. malicia ho ꝝ seruo ꝝ crudelium. sunt enim litiū exsuscitatiui atq3 pacis destructiui. ℭ Nota l3 iactura ꝓprie nautorum sit: tn̄ pro quocūq3 dāno alicui per violentiam illato capi pōt. 7 sic in proposito captum est.

ℭ Creditoribus āt summa exhibeat debiti cōmēdatio: dieiq3 prefixe semp ꝓ posse debiti fiat solutio. Scholari vo cui pleno cornu copia non arrisit o quam dulcis est creditoris trāslatio affiniū q3 suffragii exhibitio.

ℭ Creditoribus aūt summa. In hac pte. Boe. circa ꝑdicta atq3 etiam dicenda quoddā de creditoribus scholariū inserit vt ondat qua mancrie circa hos agendū sit dicēs. Cū necessitas ipa coegerit vt scholaris ipse a creditoribus res ipsas ꝑ vite sustentaculo mutuo recepit: qd agendū scholaris iquā summopere ꝓspiciat vt cōmēdatio summa sui exhibeat creditorib⁹ h̄ est vt se summope creditorib⁹ suis exhibeat cōmendatū. q3 ꝑ 7 caueat vt fiat solutio. i. soluat debitū ꝑfixe. i. statute diei. i. termino pagamēti atq3 solutionis. scholari. n. cui copia. i. fortuna non arriserit sup. i bonis ipsis exterioribus q̄ ꝝ ipsa est dña. pleno cornu. i. habūdāter 7 affluenter o quā dulcis est transactio. i. ꝑsta tio creditoris. q3 pro 7 exhibitio. i. traditio suffragii. i. adiutorii affiniū. i. amicorū. ℭ Notādū circa h̄ qd̄ dr̄ pleno cornu q̄ cū Hercules vellet deducere filiam cuiusdā regis q̄ dicebat deianira fluuius achelous quē transire debebat in diuersas formas se mutauit. Cū aūt vltio in thaurī spēm se transformasset Hercules ipso deiecto vnū sibi cornu abstulit. qd̄ copie. i. dee fortune sacrificauit: q̄ q̄dē cornu fortuna mortalibus res exteriores ipartiret. 7 hinc tractum est qd̄ dicitur fortunam pleno arridere cornu 7c.

ℭ Notandum creditor dicit q alienam fidem sequitur mutuatam pecuniam numerando. Generaliter aūt dicit ille qui ex cā quacūq3 alienam fidem sequit. 7 dr̄ crediter qui credit debitori. debitor vo dicitur cui creditur.

ℭ Prudētis ēt scholaris ꝯstantia sp aliquo ꝯsorte gaudeat spāli cui ꝓpriā possit detegere ꝯsciā3 q nubila exn̄te fortuna diligenter subueniat: morboq3 vigēte sedulū se exhibeat Et si tetra mortis caligo affuerit superstites facultates disponat. si vo viuus euadat. ab eo possit sustentari. pasci: deliniri 7 ꝯsolari: cubitū duci. diuersis ēt partibus ꝓcurari. vigente autem valitudine libellis gaudeant ꝑmutatim: q̄stiunculis certatim cōmendabili recordatione gradatim: castigationis felicitate cōuersim: diuersis etiā variisq3 iocorū generibus dulciter obsequendo. Sicq3 iter eos mutue dilectiōis ꝑmaneat itegritas: vt p̄mum tempo ris ros sit instillans in medio inundans in fine vero inebrians existat.

ℭ Prudentis vo scholaris. Hec est tertia ps prime partis principalis h⁹ q̄rti capituli. In q̄ Boe. postq̄z ondit q̄lit scholarib⁹ ipsis sagaciter ꝓuidendū sit tā circa ea q̄. s. ei⁹ cōplexionē respiciūt q̄z ēt. s. in his q̄ res ipsas exteriores respiciūt vt sunt ꝑsone subsidiantes ꝯcernūt. Nūc i hac pte facit h̄ idē q̄ ad socios. 7 diuidit hec ps i duas ptes. nā primo facit qd̄ dcm̄ est. scd̄o dcā sua exemplis ꝯfirmat. pria i duas. nā p̄io facit qd̄ dcm̄ ē. scd̄o vtilitates dce ꝯ enarrat ibi. i. qd melius etc. dicit p̄io. Cōstantia prudētis. i. sapiētis. scholaris gaudeat sp aliq̄ ꝯsorte. i. socio spāli bono n̄ ficto neq3 adulatōis nota deprauato cui. s. socio possit detegere. i. apire ꝯsciam. i. mentē ꝓpriā qq3. s. soci⁹ sbueiat. i. succurrat supple scholari fortuna exn̄te nubila. i. aduersa. q3 pro et. q. s. socius exhibeat. i. ꝑbeat se sedulū. i. diligētem sbsidio sup. scholari vrgēte. i. ꝑmēte morbo. s. aliquo et q disponat. i. ordinet facultates. i. res ipsas scholaris supstites. i. relictas. 7 h̄ si tetra. i. fera caligo mortis affuerit Qd̄ si euadat viuus. i. ꝯualescat possit sustētari pasci. i. ali dliniri. i. ꝯfoueri ꝯsolari. i. ꝑstolari cubitū duci. diuersis ēt ptib⁹ ꝓcurari. i. disponi 7 ordinari ab eo. s. socio. 7 hec in aduersa valitudine dcā sunt. vigente vo valitudine. i. sanitate 7 robore gaudeāt. i. gaudere valeāt libellis sup. suis ꝑmutati vt sic ābo ꝝ oīa cōia sint 7 gaudere valeāt q̄stiūcul' idest dubiis 7 iterrogatōib⁹ doctrialib⁹ iter eos cā discēdi crorris certati. s. nūc arguēdo nūc replicādo aliaq3 et alia pagēdo q̄ i scholastico certamine vtilia dinoscūt. q3 pro et gaudeant gradati. i. ordiarie cōmēdabili recordatiōe d̄ qua in primo caplo sufficient dcm̄ est cū triplex recordatio decebat. et dico gaudeāt ꝯuersim. i. mutuo et alternatim felicitate castigatiōis. i. felici castigatiōe vt. s. se mutuo i enormibus: caritatiue corrigant castigent atq3 reprehendāt. et his oībus gaudeāt dico obsequēdo dulciter. i. planū sine oī disturbio variis et diuersis generib⁹ joco ꝝ cō silio cathonis inquientis Interpone tuis interdum gaudia curis. vt. s. mens amenitatibus atq3 gaudioru3 locis alternatim refoueatur. q3 pro et vt integritas mutue dilectiōi. i. socialis amoris. sic. i. tali mō maneat. i. ꝑmaneat

inter eos. vt. s. ros. i. amor primeui tpis sit instillans. i. cõtinuo infundens vel inguttans. i medio aũt temporis sit inundans. i. effluens. vo ꝑ sed amor ille socialis existat inebrians. i. saciãs ⁊ replens in fine. Uult dicere. Boe. talis sit amor inter eos sicut ros q primo istillat. scdo mũdat. tertio inebriat sic quoqꝫ amor eoꝝ in dies excrescat. ¶ Notandũ ꝙ socius hic de quo Boe. i lrã loqt̃ ñ discol⁹ ñ biliguis neqꝫ crudelis fore debet sed ille de quo Sene. loquens ait nullius boni possessio iucũda est sine socio: qui certe ꝯditiões ꝓprietatesqꝫ q̃s fidelis amicus in se hr̃e dꝫ q̃ꝝ prima est ꝙ sui ⁊ socii idẽ nolle idẽqꝫ velle existat. de q̃ ꝑhus. 8. politicoꝝ. Amicoꝝ idẽ nolle ⁊ velle ẽ ⁊ Tullius ꝯ Salustium. Amicoꝝ est si veri amici fuerint idẽ velle ⁊ idem nolle. Scda est mori ꝓ socio. de quo Uarro in sententiis. Pro amico sepe mori ꝯtingit. Tertia inseparabiliter ꝯsocio adhereꝛ. de quo Sextus pictagoric⁹. Amicus minime errat ille q ꝓ amico aliqñ nisi mors iteruenat separatur. Quarta est noxia ꝑcauere. de quo Apulegius platonicus li. de politico. ⁊ ciuili. Socius vulpinus est q socio suo non ꝑcauerit a ꝑiculo ⁊ delicto. Perfectus g° socius est q socio suo circumspectiones adhibet ⁊ cautelas.

¶ Notandũ Boe. appellat fortunã nubilã. i. obscurã siue cecam. depingebaꝛ. n. fortuna antiqtus ceca qñ ex improuiso accedit ⁊ recedit. vel q̃ cecũ reddit hoiẽ extollendo eũ in prosperis. ⁊ deprimẽdo in aduersis ⁊ eadẽ pene v̾ba sũt in de ꝯsola. lib. i. metro. i. cum inquit. Nunc q̃ fallacem mutauit nubila vultum ⁊c̃. ¶ Nota teter tra. truz. i. niger vel serus sic in cantico. Tetrum cahos illabitur.

¶ Quid dulcius. qd ꝑclarius: qd certe melius: prestãtis. n. amoris nulla fauoris adoptio ꝑstat finẽ. inuidia v̾o si scõm qd euenerit in discẽdo videlicet gratuita est: simplex aũt ꝓprii auctoris cõsũptiua ẽ

¶ Quid. n. dulcius. In hac ꝑte. Boe. ponit vtilitates que ex cõgsitione socii fidelis oriũꝛ dicens. Quid. n. dulcius. i. iucũdius ẽ. qd ve ꝑclarius. i. lucidius: qd q̃ꝫ meli⁹ subaudi h̄ sociali amore atqꝫ ꝯsortio. q. d. nihil. ⁊ rõnẽ h⁹ subiũgẽs ait. qñ nulla adoptio. i. ꝯiũctio amoris ꝑstãtis. i. veri ⁊ ꝑfecti ꝑstat. i. admittit finẽ. i. terminũ fauoris subaudi: sꝫ in eũ est duratura. Et tunc antipophorizando ⁊ cuidã tacite q̃õi rñdẽdo dic. Posset. n. qs dicere supra ꝓrie dixisti ꝙ mutua iter socios dꝫ eẽ q̃stiũculaꝝ certatio. verũ si hec certatio quãdã inuidiã igesserit nũqd hec socialis nex⁹ erit dissolutiua Ad h̄ rñdens dic ꝙ si iuidia sꝫ qd ĩꝑfecta euenerit ĩ dicẽdo: h̄ certe gratuita ẽ. qñ ẽ itellect⁹ acuitia q̃re societatis hmõi nullo mõ destructiua. si v̾o simplex. i. ꝑfecta inuidia irrepserit qd in vera societate haud quaq̃ꝫ ꝯiungere phas ẽ. hec certe ẽ ꝯsumptiua ꝓprii auctoris. ¶ Notandũ Boe. in lrã ꝑtendit talẽ rõnem. Illud cui⁹ fauor ⁊ tranqlitas in euũ est duratura illo nihil ẽ lucidi⁹. amor verus socialis est hmõi g° ⁊c̃. maior nota minor. pꝫ in lrã.

¶ Notandum circa h̄ ꝙ dicit inuidia simplex ꝓprii auctoris est ꝯsumptiã. iter oĩa vitia minus excusabilis ẽ iuidia qñ v̾tutũ sꝑ ẽ ipugnatrix. hic tulli⁹ i rhetorica v̾tutis comes est inuidia. ⁊ itẽ alius. Semꝑ v̾tutes inuidia seqꝛ feriũtqꝫ summos fulgura mõtes. Hoc vitiũ demões hñt hũane inuidentes ꝑli. quoꝝ filii ꝑditiõis sũt hoies mũdi alterius bonũ ꝑferre dolẽtes. qb⁹ mos est oẽ primoꝝ appetere dicentes illud Ouidii ꝑrio de arte. Fertilior seges est alienis sꝑ in agris. Uicinũqꝫ pecus grandius vber hꝫ. Cui⁹ qdẽ vicii rabiẽ acerbi liuoris vt Claudianus ait i maiori. Nullã ges placare põt ꝑterq̃ꝫ auctor ꝓprius. ⁊ inde Orati⁹ i eplis. Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidiã siculi non inuenere tyranni. Maius tormentũ. qñ vt in lrã Boe. ait proprii auctoris consumptiua est.

¶ Cũ aũt parẽtis mei ꝓuidentia eius collogo vt assolet diebus paucis ꝓmittẽs cõsolari: ait athenas studii ob causam me misisset. vnicũ custodẽ vite mee inuẽi noie fauoneũ nõ a vẽto sed a fauore denoiatum. Hic cũ me insperisset itinere fatigatuꝫ diuersa cõsiderantẽ. creberrme suspirantẽ: q̃siuit cuias essem: secũqꝫ me adduxit curialr̃ cõsolans breuiter ingrendo si ob studii cãꝫ illuc venissem: cuiusqꝫ professionis eẽm: cuiusqꝫ facultatis: post triduũ: noia vicoꝝ oñdẽdo angiportoꝝ cõfraga dicens hic vigent ꝑsagia caldeorum ptholomei non latens glĩa. Aristotelis sincera veritas: platonis probata diuinitas. zenonis cõcretio: peribonii dilectio: pictagore promisio. Hõeri ylios. ⁊ labor Theseos: euclidis theoreumata: daretis porismata. Hypocratis scrutinia. hic viget ariopagi efficatia: legũ pitia ypodromii confusa gloria: circi victoria: palestre potentia: cestus fulminatio. missilium elatio. nautarum exclamatio: iuuente peruagatio. coree conuentio.

¶ Cum aũt mei parentis. In hac ꝑte Boe. supradcã exẽplo a seipso accepto ꝯfirmat. d. Cũ ꝓuidentia mei parẽtis misisset me athenas ad has scholas vl̃es grecie ob cãꝫ studii promittens vt assolet parẽtesis ẽ. i. vt fieri solet ꝯsolari me supple Boe. eius alloqo. i. eius lr̃is paucis dieb⁹. i. infra paucos dies ego Boe. inueni athẽis vnicũ custodẽ ⁊ ducem vite mee noie fauoniũ denoiatũ. s. nõ a vento fauõio. sed a fauore. i. amore. Hic nẽpe fauonius cũ isperisset ꝑrio me sup. Boe. fatigatũ. i. fessuꝫ itinere. ⁊ vidisset me cõsiderãtem. i. meditãtẽ diuersa atqꝫ insperisset me suspirantem creberrime. i. sepissime. tãdẽ q̃siuit cuias eẽm. i. c⁹ gentis q̃ꝫ ꝑ ⁊ adduxit me secũ ꝯsolans me curialr̃. ⁊ h̄ dico igrendo breuit̃ si ob studii causam illuc. s. athenas venissem ⁊ c⁹ facultatis supple si diues aut pauꝑ cuiusqꝫ ꝑfectiõis. i. scie. oñdendo mihi Boetio post triduũ. i. post tres dies noia vicoꝝ atheniensiũ atqꝫ ꝯfraga. i. tortuositates angiportoꝝ illoꝝ vicoꝝ strictoꝝ vbi schole stabãt atqꝫ scie exercebãꝛ vt qdã sanctiũt: vl̃ ꝯfraga. i. clamores aut loca clamorosa angiportoꝝ illoꝝ portuũ vel vicoꝝ. Cape qd libꝫ di. hic demõstratiue loqꝛ. hic. i. in hac ꝑte vigent. i. docẽtur ꝑsagia. i. futuroꝝ ꝑsciẽtia. Caldeoꝝ haꝝ gentiũ q pl⁹ ceteris diuinatiõib⁹ insistebãt. hic. i. i hoc loco viget nõ latẽs imo famosa glĩa. Ptholomei illius astrologi. h̄ sup. viget sincera veritas Aristo. ⁊ bene sincera qñ q ab Arist. recedit a veritate quoqꝫ recedit cõmẽtator. hic sup. viget probata diuinitas. i. diuina sapĩa platonis. Hic nẽpe plato tãta de diuinitate docuerat vt ⁊ diuin⁹ appellari mereretur. hic. i. in alio loco. s. viget cõcretio. i. rõnum cõpilatio zenonis illius ꝑhi rõnum inq̃ꝫ quib⁹ q̃draturã circuli nitebaꝛ cõprobare. Peribonii quoqꝫ illi⁹ magr̃i dilectõ. i. doctria quã d dilectõe ꝯscripserat sup. viget h̄. h̄. s. alio loco viget ꝓmissio pictagore h⁹ ꝑhi Italici q ꝑmit⁹ aĩas inuenit fore imortales et de aliis corꝑib⁹ trãsire ꝓmittebat di. primo se fuisse euforbiũ. scdo talidẽ. tertio hermotinuꝫ q̃rto pirrũ. vltio pictagorã. ⁊ hãc opinionem secut⁹. Ouidius methamorphoseos lib. 15. de pictagora sic inqt. Ipse ego memini troiani tꝑe belli Pãtoida euforbi⁹ erã cui pectore quõdã Hesit in aduerso grauis hasta minoris atride. Et Oratius in carminib⁹. Hñtqꝫ tartara pãtoidem iteꝝ iã orco demissũ ⁊c̃. Et h̄ volẽs Boe. iqt. pictagore ꝓmissio. Homeri ylios sup. viget h̄. h̄ ẽ doctrina Homeri quã de bello troiano ꝯinxerat. h̄ q̃ꝫ vigẽt theoreumata. i. regule et ꝓpositiones geometricales euclidis h⁹ ꝑhi atqꝫ geometre. vñ theoreuma diligẽs et apta v̾boꝝ descriptio vel reglã ẽ inde regule geometre theoreumata q̃si aptiões dicte sꝛ sicuti hec. oẽ totũ est mai⁹ sua ꝑte. silr̃ si ab eq̃lib⁹ eq̃lia demanꝛ remanẽtia erũt eq̃lia. h̄ v̾o sup. vigẽt Anxiomata. i. sophismata michasi h⁹ ꝑhi q̃ de musica ediderat. vñ anxioma ẽm Huguitiõẽ ꝯcatenatio loquẽdi dꝛ sic sũt

sophismata

sophismata. Papias vo dicit ꝙ sunt ꝓloga ⁊ maxie ꝓpõnes ĩ topicis. h aũt sup. vigẽt aporismata alia lr̃a hꝫ porismata ⁊ veriꝰ.i.apte ꝓbationes ⁊ dr̃ a porrꝰri. qđ ẽ aptio q̃dã daretis illius historiaꝝ troianaꝝ scriptoris qui aĩam post erutũ corpꝰ solã vmbrã fore asserebat. h q̃ꝫ vigẽt scrutinia.i.inq̄sitiones ypocratis illius medici. ⁊ bñ inq̄sitiones ypocratis documẽta noĩnat qm̃ ꝑ multas iq̄sitiones ⁊ expimenta ĩ artẽ opatiuã medicinalẽ deuentũ ẽ. h.i.in h loco sup. viget efficatia.i.vigor arriopagi.i.vici vbi scole phorum ꝯsistebãt.a q̃ vico ⁊ dionisiꝰ sanctꝰ ariopagita dictꝰ ẽ Et dr̃ ab ares qđ est vtꝰ ⁊ pagos qđ ẽ villa qm̃ ĩ vico illo scia de nã discebat. qꝫ ꝓ ⁊ pitia.i.sapia legũ viget h. ⁊ ꝓprie iuris pitia dr̃ ⁊ iurispitꝰ. post h ꝯuertẽs se ad publica spectacula oñdẽdo ex ordie sibi singula inq̄t h ẽ ꝯfusa glia.i.inanis ypodromii illius loci q̃ ꝓbant eq ad luctã. ⁊ dr̃ ab ypos qđ ẽ equus ⁊ dromos grece qđ cursus sonat inde ypdromꝰ .i.locꝰ q̃ eq cursu ꝓbãt vel ẜꝫ alios ypodromii .i.loci deambulatorii sup. supra quẽ hoies ãbulãt. ⁊ ꝯponit ab ypos qđ est sub ⁊ dromos curuitas. vel ab hyp qđ est supra ⁊ dromos cursus qꝛ desup hoies currũt ⁊ ãbulãt qm̃ st̃ arcꝰ deambulatorii palacioꝝ. vñ dr̃ in legenda scti Sebastiani tũc iussit eũ in ypodromio palacii tãdiu fustigari ⁊c. vñ ypodromiqꝫ decꝰ pcit locꝰ hic sit duodenꝰ. victoria circi illiꝰ loci viget h. Palestra .i.locꝰ lucte viget h ⁊ fulminatio.i.iactio cestus hꝰ instr̃i viget hec. est.n .cestus.ui. coriũ cũ plũbo ĩfuso qͦ manꝰ suas pugilles mũiũt ⁊ se inuicẽ cedũt. ⁊ dr̃ vulgari vocabulo plũbata. Elatio.i. eleuatio missiliũ.i.teloꝝ viget h. exclamatio nautaꝝ viget hic Coree.i.ludicris saltationisqꝫ ꝯuentio viget h ⁊c.

¶ Cũ ergo hec ⁊ alia multa fauonii mihi intimasset liberalitas q̃ nã mihi eẽt facultas q̄siuit quãteqꝫ expense loculi mihi posset sufficere numerositas: cuiusqꝫ discipline eẽt mihi ꝓmptior mẽtis intentio. Oibꝰ sibi igit̃ ꝑ ordinẽ rñsis qđdã memoria dignũ amicis auribus ĩstillauit. qđ.s. pcitati pecunie diligẽt ĩsisterẽ: qm̃ pudori ꝯsentaneũ ẽ stulte cõmissa dilapidare: cogenteqꝫ necessitate pudore me repatriare confusũ. aliud ẽt noua via rõnis exorbitans ꝓpalauit: vt si alicuiꝰ discipline me insererẽ. prius diligenter inspicerem si bonis moribus obediret. liberalium artiũqꝫ vbertate titulis polleret: rẽotaqꝫ oĩ negligẽtia suoꝝ ꝓfessionis vt ꝑ triduũ eũ diligẽt audirẽ. cũctaqꝫ ꝯsiderarẽ vt si bonꝰ eẽt lꝫ balbuciẽs ñ tñ ab eo discederẽ

¶ Cũ gͦ hec ⁊ mlt̃a alia.ĩ hac pte Boe. postq̃ꝫ oñdit q̃ñ fauonius ipsi cũcta q̃ athenis publica forẽt oñdit atqꝫ diuersas phoꝝ sectas: q̄busq̃ꝫ in locis studia sua exercebant monstrauit. h ꝯsiter sbiũgit q̃ño fauonius ipse Boetiũ instruit qͦ studio atqꝫ q̃ manerie ĩ his atqꝫ circa q̄libꝫ gerere dꝫ. Et diuidit̃ in duas ptes. nã prio dat ei plura documẽta. scđo circa ea oĩa qđdã notãdũ subiũgit ibi. ñ ẽ ãt digna pria in duas. nã prio fac̃ qđ dcm̃ ẽ. scđo Boetius ponit tp̃s ip̃m in q̃ athenas studuit ibi. fidelit̃ ⁊c. Et dic̃ cũ mera liberalitas fauonii supra noiati ĩtimasset.i. demõstrasset mihi hec oĩa supradcã atqꝫ alia plurima q̃ forte breuitatis cã silẽtio pteriuit. q̄siuit supple fauoniꝰ a me boetio q̃ nã eẽt mihi facultas.i.reꝝ copia. qꝫ.ꝑ ⁊. ĩterrogauit cuius discipline ĩtẽtio mee mẽtis eẽt ꝓmptior tãdẽ oibꝰ sibi ꝑ ordinẽ respõsis qđdã memoria dignũ amicis.i.amicabilibus auribus ĩstillabat meis. Et h primũ documẽtũ est qđ sibi tradidit.s.vt parcitati pecũie sꝑ diligẽt ĩsisteret nõ qdẽ illi parcitati q̃ ꝓdigalitati opposita est ẜꝫ mediocritati Et rõnem sbiũgẽs di. dilapidare.i.iutilit̃ expẽdere cõmissa supple a parẽtibꝰ ꝯsentaneũ.i.ꝯsonũ ẽ pudori.q.d. pudor ẽ cõmissa stulte iutiliterqꝫ expendere ⁊ cogẽte.i.vrgẽte necẽitate repatriare ꝯfusus pudore. Deĩde ẜm documẽtũ sbdit dicẽs. Idẽ ẽt fauoniꝰ ꝓpalauit aliud ñ exorbitãs.i. aberrãs. vel deuiãs a rõnis via h.s.vt si ego Boe. insererẽ.i.imitterẽ me discipliẽ alicuiꝰ.s.magr̃i ꝙ respicerẽ priꝰ bñ ⁊ maturo ꝯsilio ꝯq̄rerẽ si magr̃ ille obediret bõis ⁊ sctis moribꝰ atqꝫ polleret.i.resplenderet. titulis.i.insigniis liberaliũ artiũ. atqꝫ si ipse magr̃ ĩdulgeret.i.vacaret ꝓmotõi suoꝝ scholariũ ⁊ h remota oĩ negligentia ingrerẽ ⁊ ꝓspicerẽ cꝰ pfectiõis eẽt atqꝫ ꝑ triduũ cum audirẽ cũctaqꝫ ꝯsiderarem vt si bonꝰ eẽt nõ discederẽ ab eo lꝫ balbuciẽti.i. male loquẽti. vel si cecitas.i.ignorãtia.s.magr̃i illius existẽs nouerca.i.ꝯria sbtilitatis detineret aures stultorũ.i. idoctoꝝ simulacro.i.fictõe falsa siĩtudine efficerer retrogradꝰ sic vt eũ dimitterẽ sup. admõuit. fauoniꝰ. hic qđdã notabile dcm̃ his adiiciẽs iq̄t siqdẽ ꝓ certe malo.i.magis volo reliniri.i.edoceri fructu.i. doctria balbutientis lꝫ tediosa.i.tediũ igeneret q̃ꝫ gliari dulcore.i. ficta dulcedie seducẽtis.s.dcipiẽtis cecitatis.i.ignorãtie. ¶ Notãdũ. h. ꝓspiciẽs ꝓdigalitatẽ scholaribꝰ sicuti et cuilibet nimiũ eẽ dãnosam atqꝫ ĩ miserie egestatis iteritũ atqꝫ tãdẽ pudorẽ atqꝫ fabule nedũ notis ẜꝫ et ignotis iductiuã sũmopere pcitatẽ h ẽ liberalitatẽ q̃ ĩ modestia ⁊ tẽperãtia ꝯsistit. cõmõet ãplectẽdã. Cõsilio cathõis q his v̄sibꝰ q̄si idẽ p̃cipit. Ne tibi qd desit q̄sitis vtere pce. Utqꝫ qđ ẽ serues sꝑ tibi deesse putato. ¶ Notandum circa hãc ptem vbi dicit prius diligenter ĩspicerem etc̃. Libros euoluere seu legere ꝓ studio ñ suffic̃ ẜꝫ doctores idõeos audire ꝯgruit. Si qs gͦ doctꝰ fieri cupiat doctũ viꝝ eligat cũ doctoꝝ insufficiẽtia viã discipliẽ claudat doctũ iq̃ꝫ illũ varrone ꝯsule elige quem magis mireris ĩ suis q̃ꝫ in aliẽis. nil.n. magnifice docebit q a seipso nil didicerit qđ ẽt Boe. ipse in ĩferioribꝰ attestãs ait. Miserrimi qppe igẽii ẽ vti iuẽtis ⁊ nõ iueniẽdis

¶ Nota circa h qđ dicit. Malo siqdẽ balbutiẽtis ⁊c. Nemo ẜꝫ exteriorẽ apparẽtiã quã nã sibi indidit aspernendꝰ ẽ qñ ignoratur v̄tus intranea auctoritate ecclia̅stes.ii. Nõ laudes viꝝ ĩ spẽ sua neqꝫ sꝑnas hoiẽꝫ visu suo. ⁊ catho moral̃. Corporis exigui vires ꝯtẽnere noli. Cõsilio polet cui vi nã negauit. Interdũ.n. p̃ciosiora sũt pui corpusculi vascula vti gẽme lapilliqꝫ testant̃. Sic ẽt ꝙ sagax nã balbutiẽti ligue vitio subtraxerat qñqꝫ ꝯsilio atqꝫ itelligẽtia vberiore resartit. Inde vulgare h. Meliora sunt vulnera diligẽtis q̃ꝫ fraudulenta v̄ba blandientis. ¶ Nota balbuciẽtis in superioribus expositum est.c.z.ĩ ea parte cũ de violentia agebatur. Simulacrum imago vel effigies dicit̃. ⁊ dicitur a simulo as. quasi rem aliter ostendens q̃ꝫ sit.

¶ Feliciter ãt his ⁊ aliis secretis instructus ãnis duobus de viginti athenis cõualui. quicqd mali expꝑtus ad boni tñ vestigia sꝑ fui anhelãs. Non enim ẽ dignus dulcoris acumine qui amaritudinis nequiuit inuiscari grauamine. Herodiani Aristotelisqꝫ discipline sꝑ adherens. aliorumqꝫ scintillulas diligenter menti mee cõmendaui.

¶ Feliciter ãt his et aliis secretis. In hac pte B. oñdit q̃ꝫto tꝑe post supiorẽ ĩstructionẽ fauonii athẽis in ꝯtiuo studio ꝑmãserat doctrinis phoꝝ insistẽdo dicẽs. ego Boetiꝰ instructus.i.ĩformatꝰ his sup. p̃dictis et aliis secretis. sbaudi ab ip̃o fauonio ꝯualui.i.ꝑmãsi athẽis ãnis duobꝰ de viginti elegãtia ẽ.i.ãnis.18.q sũt vigiti dẽptis duobꝰ. anhelãs.i.tẽdẽs sꝑ ad fastigia.i.sũmitates bõi.i.virtutis et sciaꝝ qcqd ẽt mali.s.aut egestatis aut pẽurie aut ẽt opprobrii expꝑtꝰ fui.i.passus fui. et ide qđdã sbdẽs ꝓuerbiũ iq̄t et his. Ille.n.nõ ẽ dignꝰ acumie dulcoris qui nequiuit ĩuiscari.i.irretiri grauamine amaritudinis iuxta illud. dulcia nõ meruit qui nõ gustauit amara: et seq̄t̃ q̄ꝝ phoꝝ documẽtis atqꝫ ĩstitutis tãto tꝑe inuigilauit dicẽs. et ego B. adherens sꝑ ĩstitutis atqꝫ traditõibꝰ herodiani illius phi atqꝫ Aristotelis illiꝰ phi cõmẽdaui mẽti mee scintillulas

.i. documēta ⁊ traditōes alioꝝ pħoꝝ etc. ¶ Notādū q̄ he rodian⁹ sūm⁹ fuit ille grāmatic⁹ atheniēsis vt quibusdā visum ē quē ⁊ appollonīū pscianus secut⁹ ē. fuerūt. n. illi duo vt psciān⁹ ipse i maiori testat̄ excellentissimi apd̄ grecos grāmatici. ſʒ de Aristotele atq̄ʒ ei⁹ laude satis i supioribus dicta sunt cum de logicis institutis ꝑtractatū ē: sīlr quid fastigium sit ibidem dictum est quare ibi videas.

¶ Ne pauptatis facultati p̄ntis operis deroget simplicitas. ꝯfundat despatio: affligat desolatio quoddam cunctorum nature cōe dignū durim⁹ examini cōmittendum.

¶ Ne pauptatis facultati p̄ntis opis. Hec est scd̄a ps p̄ricipalis h⁹ capli i q̄ postq̄ʒ. B. determiauit de sagaci scholarium ꝓuisiōe. ⁊ ħ q̄ ad eos q rex copiis ꝑstāt atq̄ʒ necessariis oib⁹ pleno cornu habūdāt. nūc vo facit ħ idē de hiis q pauptate grauati quotidianū victū labore atq̄ʒ idustria ꝓcurare cogūt̄. Et diuidit̄ hec ps scd̄a in q̄ttuoꝛ ptes. nā p̄mo ꝓmittit pauptati ipi ꝯsulere atq̄ʒ documētis quoad possibile fuerit obuiare. scd̄o plura enarrat q̄ vt plurimū scholarib⁹ penuriā atq̄ʒ egestatē inducūt. ⁊ ħ iō vt facili⁹ remedia in ꝯriū subministret. tertio ꝯ q̄slibʒ p̄dictoꝝ ꝯsiliū administrat. q̄rto ex his oib⁹ qua manerie pferēda pauptas existat ꝯcludit. scd̄a ibi. Cū ēt. tertia ibi. i. Parentuʒ detestabilis. q̄rta ibi. Sit g⁹ tuta paupertas. ⁊ p̄io dicit nos Boetius dignū durim⁹ cōmittendū examini. i. declarationi illud qd̄ cōe est nature cunctoꝝ. ⁊ ħ ne simplicitas pauptatis deroget facultati p̄ntis opis atq̄ʒ despatio ꝯfūdat atq̄ʒ ne desolatio affligat. q̄si diceret. Sūt plurimi q forte ob inopiā atq̄ʒ expensaꝝ carētiā studio vacare despiciūt atq̄ʒ sic qd̄ nā donauerat egestate atq̄ʒ reꝝ penuria d̄prauat̄: ne quēq̄ʒ pauptas hec ab hoc scō ꝓposito subtrahat nos. B. durim⁹ dignū ⁊ rōni ꝯsonū pauptati scholariū quoad possum⁹ remediis obuiare. Itē duco plura significat vt ħ metro. notat̄. Duco despōsat reputat trahit ⁊ ꝓpriū dat littera vo idē qd̄ reputare significat sic in litteris scribit̄. dignū durimus vobis intimandū ⁊c.

¶ Cū āt scholaris egestas diuerso ꝓcedat ituitu tū pp affinū tenacitatē: tū pp coꝝ iundātis ꝓcelle penuriā. tū pp vitrici iuuaminis icōstantiā. tū pp germane nubilitatis instantiam: tum propter ipsius priogeniti militie nimiam icuriā. tū pp familiaris adustionis versutiam: generali stemate perusi dignum durimus consulendum.

¶ Cū aūt scholaris egestas. Jn hac pte Boe. enumerat ea que vtplurimū scholares in penuriā atq̄ʒ egestatē ꝑtrahūt ⁊ diuidit̄ ſm q̄ ponit ptes eoꝝ q̄ egestatē causant. Et dic aūt ꝓ ſʒ cū egestas. i. penuria scholaris procedat. i. causet̄ diuerso intuitu ħ ē ex diuersis causis. tū. s. p̄io pp tenacitatē. i. parcitatē affiniū. i tā parentū q̄ʒ amicoꝝ. tū supple scd̄o pp penuriā iundantis ꝓcelle. ⁊ fluctuātis ⁊ piclitātis miserie eorūdem. tū sup. tertio pp icōstātiā iuuaminis. i. adiutorii vitrici. i. patrini vel patriastri. tū sup. q̄rto pp instantiā germane nubilitatis ħ est pp despōsationē sororis tū. i. q̄nto pp incuriā. i. negligentiā militie. i. ꝯnatiōis primogeniti. tū. i. sexto pp versutiā. i. prauitatē atq̄ʒ deceptiones adustiōis familiaris. Cū g⁹ supradcā oīa sint q̄ plerūq̄ʒ penuriā scholariū ꝓcurēt. nos B. dignū durim⁹. i. reputauim⁹ ꝯsulendū sup. scholariū iopie gñali stemate. i. discendi ordine. ¶ Nota vitricus patrinus vel patriaster est. s. q vroꝛē ex alio viro filiū vel filiā hñtē durit ⁊ corripit penultimā. vñ Ouidius de remediis. Vitricis ⁊ gladiis ⁊ acuta dimicet hasta. Nouerca aūt ē q̄ maritū et alia vrore filium. vel filiā hñtē durit q̄s vtplurimū iniustas dicimus vñ quidam. Gaudet in afflictos seuire nouerca p̄tās

¶ Parentū detestabilis adūca tenacitas p̄cum instātia ꝑmollit̄: tediosisq̄ʒ affatib⁹ plerūq̄ʒ dissoluit̄: fletibusq̄ʒ tēpestiuis delinit̄: ꝓmissis fallacibus plerūq̄ʒ excitat̄: munusculis affectuosis dissoluit̄: adulatiōe si tēpestiua fuerit pforat̄: si min⁹ solidat̄: adamātina lʒ fuerit exemplari cōmonitu destituit̄: aliorumq̄ʒ rogatibus excitatur:

¶ Parentū detestabilis ⁊c. Jn hac pte. Boe. post enarrationē eoꝝ q̄bus scholaribus ipsis vt plurimum pauptas imittit̄ nunc remedia ad q̄libet opoꝛtuna subiungit. Et diuidit̄ in sex ptes ſm sex remedia sex causis pauptatē inducentib⁹ appropriata. scd̄a ibi. Jnundantis. tertia ibi. obsego. q̄rta ibi. Germāici festinantis. q̄nta ibi. Germane nubilib⁹ sexta ibi. Tēacitatis industrie. pōit g⁹ p̄io remediū ꝯ primū qd̄ ē parentū tenacitas q̄ q̄nq̄ʒ tāta existit vt ēt nisi arte ⁊ obsequio flecteret̄ filios in extremā labi ꝑmitteret egestate. Cuius tenacitatis moderamē. B. scholarib⁹ ministrans his inqt vbis. Detestabilis. i. odiosa atq̄ʒ adūca. i. auara tenacitas ⁊ dñ adunca ex silitudine dcm̄ ē adūcū. n. curuū sonat vñ. Curuū se p̄bet qd̄ edūcū crescere oʒ Auaritia q̄ʒ nimia sua iflexibilitate ⁊ tēacitate merito curua dici oʒ. vñ aduncа tenacit⁹. s. i. auara parcitas parētū ꝑmollit̄. i. dulcessit ⁊ flectit̄ instātia subaudi multa p̄cū. i. supplicationū. q̄ʒ ꝓ ⁊ dulcessit ⁊ ꝑmollit̄ tediosis vbis subaudi depcatiuis frequēter geminatis ⁊ ex ꝯñti nimia replicatione tediū igerentib⁹. et plerūq̄ʒ. i. sepe supple tenacitas ipsa parentū dissoluit̄ affatib⁹. i. ornatis et politis psuasionib⁹ filioꝝ. q̄ʒ ꝓ et delinit̄. i. ꝑmollit̄ fletib⁹ tēpestiuis sup. ꝓ loco et tpe. atq̄ʒ q̄nq̄ʒ tenacitas ipa excitat̄ fallacib⁹. i. falsis ꝓmissis. sīlr dissoluit̄ interdū munusculis. i. donis affectuosis. i. affectatis. et pforat̄. i. ingredit̄ sepius adulatiōe. i. blādimētis. et ħ si tēpestiua fuerit sup. loco et tpe atq̄ʒ ꝯgrua manerie. q̄ si min⁹. i. nō fuerit subaudi tēpestiua ipsa adulatio: certe tenacitas ipa ꝯsolidat̄ in penis. ēt sup tenacitas ipa parētū peit⁹ destituit̄ monitu. i. psuasione exēplari. i. exēpla adducēte. lʒ ꝓ q̄nis ēt fuerit adamātia. i. auarissima ꝓ silitudinē dcm̄ ē. sic. n. adamas ferrū attrahit. sic q̄ʒ pc⁹ ⁊ auar⁹ ꝯtinuo reb⁹ non hītis isistit. sīlr quoq̄ʒ tēacitas parētū ēt excitat̄. i. cōmouet̄ sepi⁹ rogatib⁹. i. itercessiōib⁹ alioꝝ. s. amicoꝝ. ¶ Notandū scholares ipsi circa pētes ⁊ amicos tenaces ⁊ pcos q difficili flecti q̄unt sicuti gutta circa lapides durissimos se hēe dñt respiciāt. n. nō vi ca⁹ atq̄ʒ pōderis guttā cauere lapidē ſʒ assiduitate ⁊ instātia. sic ēt parētū pcitas lʒ nō vna sola istātia flecti atq̄ʒ deliniri possit ipsa salti nūc decies imo plures gemiata valeat delinir̄. qd̄ si huic assiduitati ⁊ istātie ars affuerit certe i meli⁹ op⁹ ꝓsꝑabit̄. nā vt iqt. Pāphil⁹. ars alios frāgit ⁊ fortes diruit vrbes. Arte cadūt turres arte leuat̄ on⁹. ⁊ itē. Oui. d̄ arte. Arte cite veloq̄ʒ rates rēoq̄ʒ regūt̄ Arte leuis curr⁹ arte regēd⁹ āoꝛ. ¶ Notādū ſʒ thomā scd̄a scd̄e. q. 115. Jnter placidū adulatorē ⁊ blāditorē ħ iterest. Placid⁹. n. ille ē q sola ictiōe dlectādi loq̄t̄. Sʒ blāditor itētiōe lucri cōseq̄ndi. Adulator vo cōit̄ vtrisq̄ʒ attribui solʒ. verū tñ ē q̄ vnū ꝓ reliq̄ apd̄ auctores sepi⁹ f̄ꝑtū ē

¶ Jnundātis ꝓcelle penurie ꝓ laboris incremēta ꝓpriū obtēperādū ē scriptitādo: trituras colligendo: areas mūdādo: ad tps seruiēdo. si tñ ingēiosa scribendi facultas motū coegerit voluntarium: necītatis stimulū dignū durimus inhibere.

¶ Jnūdātis ꝓcelle penurie. Jn hac pte. B. pōit scd̄ʒ remediū ꝯ scd̄ʒ qd̄ ē parentū inopia atq̄ʒ paupertas. et duo facit. nā p̄io remediū pōit. scd̄o q̄dā circa ħ notādū cōmodius subnectit. ibi. Cauendū ē. n. et dicit q̄ si parētū torq̄at egestas obtēperandū. i. ꝯsulendū ē penurie. i. miserie inūdantis. i. habūdātis vel piclitantis et fluctuātis ꝓcelle ꝑ incremēta. i. augmēta laboris videlʒ scriptitādo. i. scribēdo alia l̄ra hʒ scriptitādo trituras. i. messes colligēdo et d̄ tritura a tero. q̄ terit̄ in area. Areas. i. domoꝝ et alioꝝ locoꝝ planicies mūdādo: sīlr seruiēdo ad tps ſʒ tñ iter oīa ħ

nos duxim⁹.i.reputauim⁹ dignū ibibere.i.cohibere et re
seruare stimulū.i.pūcturā necitatis.i.idigētie sbaudi scri
ptura. et h̄ si facultas.i.ars ingeniosa coegerit.i.ipulserit
motū volūtariū.i.ip̄az volūtatē sup. ad h̄ faciēdū. ¶ No
tandū paupꝑtas hmōi de q̄ in h̄ scdo remedio intēdit et si
supra vires intēdat patienter tn̄ sufferēda est. Exēplo ma
ioꝝ nr̄oꝝ q paupꝑtatē placidā atqꝫ acceptā ob amorē pℏie
i dies excoluerūt. sic Diogenes pℏus vt refert. Sene. pau
pꝑtate gaudere voluit. paupꝑtateqꝫ potētias seculi supare.
Erat nēpe Alexādro oīa possidēte potētioꝛ cū plus eēt qd
iste nollet accipe q̄ꝫ qd Alexāder dare posset. Usus.n.so
lus erat vt Hieronym⁹ ꝯ Iouinianū refert duplici pallio
pp frig⁹. Perā ꝓ cellario habuit atqꝫ clauā ob frigidita
tē senectutis sustentādā. verūtn̄ qm̄ nā ipa aliqb⁹ indiget
qb⁹ ad pℏandū validi⁹ sustētet ꝯgruū ē vt qd fortūa ex re
b⁹ exterioꝛib⁹ assūpserat labore atqꝫ industria ꝯgrat vt sic
sicuti in supfluis nā nō habūdat sic q̄ꝫ in necessariis haud
q̄q̄ꝫ deficere dinoscat. labores vō ⁊ industrie qb⁹ hec ne
cessitas reprimit sūt q̄s lr̄a cōnumerat qbusqꝫ i remediū ad
egestatē si pusus fueris nullo tibi tpe nāc cōmoda deesse vi
debis. Itē area locus est ad excutiendū frumēta apt⁹ vl' dr
tabulaꝝ eq̄litas: vel domoꝝ latitudo. ide arcola diminu
tiuū. quocūqꝫ tn̄ mō capiat hn̄ i ꝓposito applicatū puta.

¶ Cauendū ē tn̄ ne deliciosus mētē excitet appeti
tus. lucrūqꝫ eneruet sirenosuꝫ: cōiter scribētiū ꝓ
diga raroqꝫ fidelis defraudet adulatio: familia
risqꝫ sinistra visu vel auditu ebibat quicquid scri
bentis dextra permollitur.

¶ Cauendū est tn̄ ne delitiosus. Hic. B. circa ꝓrio dcm̄ re
mediū qddā notabile obseruādū sbnectit. ⁊ diuidit i duo
nā p̄rio facit qd dcm̄ ē scdo exēplo dcā explanat. ibi. Gle
beonis negtia. Et dicit B. ꝙ in his supradictis ⁊ p̄cipue
in scribēdo summope cauendū est ne appetit⁹ deliciosus.
i. voluptuosus. ⁊ luxuriosus tā ea luxuria q̄ i ornatib⁹ est
q̄ꝫ ea q̄ in cōmessatiōib⁹ atqꝫ coitu ꝯsistit iuxta satiricoꝝ
partitiōes qcūqꝫ tādē sit cauendū est ne mētē scholaris ex
citet. i. cōmoueat sup. ad aliqd turpe pagēdū atqꝫ sic ener
uet. i. exhat fundit⁹ ⁊ eradicet lucrū sirenosuꝫ. i. attractiuū
⁊ deceptoꝛiū. cauendū q̄ꝫ ē ne adulatio. i. blādities ꝓdiga.
i. larga q̄ ad excessum. qꝫ ꝓ ⁊ raro fidelis defraudet sup.
mentē scholaris. q. d. cauēdū est ne adulatiōe ⁊ fictis oble
ctamentis scriptoꝝ tanto inuiscet vt sic studio se posterio
rem ꝯstituat. qꝫ ꝓ ⁊ sūmope caueat ne sinistra sup. man⁹
h̄ ē infidelitas familiaris ebibat. i. sbtrahat visu vel audi
tu qcqd. i. oē illud qd p̄mollit. i. lucrat dextra. i. laboꝛ ⁊ fi
delitas scribētis. ¶ Notādū circa lr̄am tria sūt mala que
p̄cipalr scholares sicuti ⁊ quēlibet ab abusu cōq̄stoꝝ ter
rere dn̄t. Primū ē spūalium bonoꝝ ꝯtēpt⁹ q abusuꝫ hūc
ꝯseqt vti pꝫ de esau. genesis. 25. q. p. lētis p̄mogenita ven
didit oīa. Scdm est paupꝑtas vsqꝫ ad mēdicitatem. hoc pꝫ
in filio ꝓdigo. luce. 15. q post dissipatā sbam ad tātā pe
nuriā deuenit ꝙ cupiebat replere ventrē de porcoꝝ siliqs
sꝫ nemo illi dabat. Tertiū est rapie pctm̄ ⁊ h̄ tāgit catho
cū dicit. Utere q̄sitis sꝫ ne videaris abuti. Qui sua cōsu
mūt cū deest aliena sequūt. ¶ Notandū circa h̄ ꝙ dicit
sirenosum lucrū. Sirena vel siren monstrū marinū est qd
dulcedine sui cantus nautas ad se trahit ⁊ submergi facit
hic a sirē. i. tractu dcm̄ ē. Sic q̄ꝫ lucrū dulcedie sua hoies
ad se attrahit atqꝫ tandem attractos in gehēnā perducit.
quar dcm̄ est. Pecūia tua tecū sit in p̄ditionē. hn̄ g° lucrū
sirenosum. dicit. i. attractiuū ⁊ dolosum.

¶ Glebeōis negcia: nō obstāte parētele gr̄a quan
tū discēdi icōmodū v̄tutūqꝫ d̄cremētū mihi ꝯtu
lit sub herodiano militāti. Deficiēte plerūqꝫ pa
terni cēsus igniculo more p̄tarato merorē cauti⁹
duximus mitigare aliqd ip̄rimēdo arbitrātes tu
ti⁹ egere q̄ꝫ velle lōgi laboris itiera rpatriādo sui
tus arripe. Affinib⁹. itimauit glebeōis nequitia
me pestiferis scriptoꝝ sedib⁹ ibui lucroqꝫ seducē
ti diuti⁹ gloꝛiari. Ad malū plerūqꝫ parētis ꝓm
ptioꝛ intētio igne euaporauit intrinseco solitoqꝫ
priuauit subsidio: ⁊ priusq̄ꝫ exit⁹ acta ꝓbasset: nō
declinauit amentia. p̄cuniqꝫ in nullo profecit in
stantia. post bimatum delatoris notoꝛia traditio
remansit. sed non inulta recessit.

¶ Glebeonis negcia nō obstāte. Hic B. exēplū p̄dictis sb
nectit dicēs: quātūcūqꝫ ⁊ incōmodū discēdi ⁊ v̄tutis decre
mētū negtie glebeōis. illi⁹ scholaris nō obstāte gr̄a. i. fa
uore. parētele. i. parētis mei q sibi gratiosus extitit ꝯtulit
sup. vt stati sbiungeret mihi B. militāti. i. studēti sub hero
diāo. i. sub ip̄o magr̄o. nihilomin⁹ nos. B. deficiēte nobis
plerūqꝫ. i. iterdū igniculo. i. adiutoꝛio paterni cēsus dignū
duxim⁹ mitigare more. i. remedio p̄tarato. i. p̄misso mero
rem. i. tristitiā paupꝑtatis aliqd ip̄rimēdo. i. scribēdo arbi
trātes tucius. i. securius detegere nos inuitū. s. in labore
⁊ paupꝑtate q̄ꝫ arripe itinera lōgi laboris repatriādo. De
inde. B. icōmoda sibi a p̄fato glebeone illata enumerans
dic. sꝫ qd cū nos B. vitā nostrā labore manuū sic vt p̄fer
tur lucraremur. negcia ⁊ sinistra prauitas glebeonis itima
uit. i. notificauit affinib⁹. i. parētib⁹ atqꝫ amicis. sup. meis
ibui. i. instrui me Boetiū pestiferis sedib⁹. i. in cathedris
pestē inferētib⁹ scriptoꝝ. s. cathedrātiū atqꝫ intimauit me
gliari. i. ꝙ gloꝛiarer diuti⁹ lucro. i. in lucrū seducenti. sup.
quēadmodū supius dn̄sum est. qd vltrā intētio. i. amoꝛ pa
rentis exn̄s plerūqꝫ. i. sepi⁹ ꝓmptioꝛ ad malū sup. opinā
dū de filio q̄ꝫ ad bonū euaporauit. i. euanuit ⁊ exalauit.
igne. i. ab igne intrinseco. i. ab ira incēsa suboꝛdinante gle
beonē supradcō. qꝫ ꝓ ⁊ sup. itētio parētis sic vt p̄fert eua
porata atqꝫ q̄si exalata priuauit me sbsidio solito. i. ꝯsueto
⁊ h̄ pri⁹ q̄ꝫ exit⁹. i. finis ⁊ rei vitas ꝓbassꝫ. i. manifestasset
acta p me ꝑpetrata. ⁊ itē amētia. s. parentū nō declinauit
imo i dies iualuit. qꝫ ꝓ ⁊. instātia p̄cū pēit⁹ profecit i nul
lo. qd āplius traditio delatoꝛis. i. accusatoꝛis. s. glebeonis
remansit notoꝛia. i. manifesta p⁹ bimatū. i. p⁹ ānos duos
sꝫ traditio ip̄a n̄ recessit. i. euasit inulta. i. ipunita. ¶ No
tandū ꝙ int vitia cetera detractiōis vitiū maxie odibile
censendū est qm̄ ꝓrimū lacerat atqꝫ cōfundit. aut. n. bōa
diminuit aut oculta denegat. aut falsa crimina iponit. q̄s
obres sapiens admōet eccl'iastici. 22. ne h̄ vitio inuiscatis
ꝯsortes nos exhibeam⁹: ne forte assiduitate sua infamati i
propium ꝑpetramur. Cauendū g° sūmope scholarib⁹ est
ne talibus se associent. vt sic qd B. glebeone suboꝛdinan
te contingit se a silibus peniteant non cauisse. Item bima
tus. i. spaciū duoꝝ ānoꝝ. s. bieniū. Et dr a bim⁹ ma. mū.
qd cōponit a bis ⁊ annus q̄si duoꝝ ānoꝝ ⁊c. Itē delatoꝛ
. i. accusatoꝛ. et dr defero. i. accuso. vn̄. 2. machabeoꝝ. 4.
Simon aūt p̄dictus pecuniaꝝ ⁊ patrie delatoꝛ ⁊c.

¶ Obsequio vitrici si neq̄at cōsolari facultas: mi
nis derogetur: tractuqꝫ tempestiuo cōminuatur
vt iocosa proculi docet transactio.

¶ Obseq̄o vitrici si neq̄at ꝯsolari facultas. In hac pte ipse
Boe. ponit tertiuꝫ remediū ꝯtra tertiū qd est vt plurimū
egestatis scholariuꝫ ꝓcuratiuū. s. vitricū atqꝫ auoꝝ tena
citas. Et dic ꝙ si facultas sup. scholaris neq̄at ꝯsolari. i.
iuuari auxilio. i. subsidio vitrici. s. ⁊ auoꝝ qd agendū. dico
ꝙ tenacitas hoꝝ derogetur. i. diminuetur minis. i. cōminatō
nibus qꝫ ꝓ et cōminuet sup. quēadmodū p̄missum est. tra
ctu. i. motu tēpestiuo. vt. i. quēadmodū iocosa trāsactio. i.
opatō ꝓculi illi⁹ magr̄i docꝫ. itē d̄rogo as. re. maledicere
d̄trahere vl' diminuere ꝓ pte n̄ i toto ē. ff. d̄ v. obli. l. d̄rogatoꝛ

¶ Germani festiuantis incuria exemplari mitige
tur eulogio: ipsiusqꝫ propinquitatis ammoni
tū corrigatur versutia vel amentia deprimatur.

¶ Germani festiuantis incuria. In hac pte Boe. ponit ter
tiũ remediũ ꝯ tertiũ ipedimentũ qđ etiã vt frequenter pe
nurias scholaribꝰ imittit di. Incuria. i. negligẽtia germa
ni. i. frĩs festiuãtis. i. festa q̃tidiana ꝓdigaliter celebrãtis
mitiget. i. castiget. eulogio. i. sermõe ꝑsuasiuo blãdo atq̃
dulci sermone inquã exẽplari. i. exẽplorum pleno. q̃ꝫ ꝑ ⁊.
versucia. i. astuta negcia fraudi germani ꝑfati. corrigat
ãmonitu. i. ãmonitiõe ꝓpinq̃tatis vł deprimat amẽtia. i.
stulticia incurie. h̄ est negligentie. ¶ Notãdũ q̄m pr̄ filio
essendi cã ẽ nutriendi atq̃ discipline int oĩa q̃ correctioni
atq̃ eruditioni filioꝝ magis ꝓficere atq̃ ꝓdesse videntur
sola est paternalis a tenera etate filiorũ correctio atq̃ eru
ditio. nã q bñ erudiũt in etate tenera q̄n ꝓfecti sunt de fa
cili ad bõa iclinant. nõ est tñ sue correctõis regule nimia
feritas inserenda. q̄m lꝫ filios corripe bonũ sit: extermina
re tñ ipsos non lꝫ. q2 tunc paternalis disciplia ꝓdest q̄n
clemẽtia adest. sed proh dolor in h̄ instanti tp̄e neq̃ disci
plia neq̃ clemẽtia studii corrigũt. q̃ fit vt q̄n sperãt ex eo
rum letari opibus q̃ñlibet desolant. q2 si tarda atq̃ sera
tũc adhibeat correctio hec non arduo sed blando solũ eu
logio ministret. Itẽ germani ꝓprie dicunt q hñt eãdẽ ma
trem sed diuersos patres quasi ab eadeꝫ genitrice manan
tes. dicunt tñ etiam qui eundem patrem ⁊ matrem hñt.
Item euolgiũ expositũ est supra vbi de sophistria agebat

¶ Germane nubilibus annis affini quantocitius
obtemperandum ẽ: ne per incurie vitiũ rosa pri
mula pollice carpatur indigno.

¶ Germane nubilibꝰ ãnis affini. In hac pte Boe. ponit.
aliud remediũ ꝯ q̄ntum ipedimentũ paupꝑtatis scholariũ
inductiuum qđ est sororis nubilitas. ⁊ diuidit in tres ptes
nam primo remediũ ponit cũ cause subnexione. scđo ꝯ
eos inuehit qui ob incuriã pudori castitatis nõ indulgẽt.
ibi. O. q̃ꝫ. Tertio quodam exemplũ circa p̄dicta subiũgit
ibi. obtẽꝑande. ⁊ dicit primo. Qđ si scholaris in penuria
existat atq̃ tp̄s nubilitatis germane. i. sororis ꝓpinquũ
sit deꝫ supsedere ꝓ ea vice vt sorori đ matrimonio ꝓuideat
q̄m germane. i. sorori affini. i. existẽti ꝓprie nubilibꝰ ãnis
. i. annis pubertatis q ãni ad nubẽdũ habiles sunt obtẽpe
randum ẽ. i. succurrendũ est quãtocitius. i. valde cito. ⁊ rõ
nem subdens dicit. ⁊ h̄ iđ ne p̄mula rosa h̄ ẽ v̄ginitas ipa
carpat. i. auferat ⁊ ꝓprie fructuũ ẽ. indigno pollice. tran
sumptiue positũ est. i. indigna manu ⁊ idigno amatore ꝑ
vitiũ incurie. i. negligentie. ¶ Notandũ circa h̄ q2 dicit
p̄mula rosa. Virginitas ipsa nomẽ honorabile est q̃re nõ
imerito rose cõpat nõ q̃dẽ simpl̄r sꝫ honorabiliꝰ. s. si hõis
opibꝰ illustret nã in euangelio. v̄gines q̄nq̃ fatue legun
tur q̃re ex sua v̄ginitate itroitum ad ianuam celestem me-
ruisse non creduntur. pulchrum gͦ est esse v̄ginem. sed pul
chrius multo si cũ v̄ginitate opibꝰ floreãt sacris: nũc orõ
ni nũc meditationi sedulo mẽtẽ exponendo his enim Hie
ronymo ad Eustohium teste v̄gines debent eẽ occupate.

¶ O quam sororis cõmendanda pudoris profes
sio: dolẽdaq̃ ꝯtrarii cõmissio: veluti vultum de
turpantis pudore plena pulpe resecatio.

¶ O quã sororis cõmẽdanda est pudoris ⁊c̄. In hac pte in
uehit ꝯ eos q ob negligentiã castitati nõ ꝓuidẽt ⁊ dicit.
O q̃ꝫ cõmẽdãda est ꝓfessio. i. obseruãtia pudoris sororis
q̃ꝫ ꝑ ⁊. q̃ꝫ dolenda est cõmissio ꝯtrarii. s. ipudicitie dolẽ
da iq̃ꝫ veluti resecatio. i. p̄cisio pulpe illiꝰ carnis supflue đ
turpantis vultũ pudore. ¶ Notandũ deus nã in mulie
ribus verecũdiã posuit vt ipse ad pctm̃ ⁊ ipudicitiã ꝓuoca
re formidẽt. qđ attendẽtes antiq̃ꝝ plurime in tm̃ sm̄ car-
nem viuere cupiẽtes priꝰ mori maluerũt q̃ꝫ v̄ginitatis flo
rem fedo cõmaculare accessu. nec solũ christiãoꝝ glĩa exẽ
plis haꝝ referta ẽ: sꝫ ⁊ paganoꝝ christũ ꝓrsus ignorãtiũ.
sic apud valeriũ maximũ greca q̃dã hippo vitã ꝑdere ma
luit q̃ꝫ pudicitiã deturpare. sic ⁊ pelagia q̃ vt refert. Am
brosius. c. 3. de v̄ginitate cũ esset ãnoꝝ. 15. ⁊ p̄donibꝰ circũ
septã se videret matre absẽte suisq̃ sociabꝰ i aquã se ꝓiecit
malens mori q̃ꝫ violari. sic q̃ꝫ romanoꝝ Lucretia quã i
epitaphio Ouidius his v̄sibꝰ cõmendat. Cũ foderet gla
dio castũ lucretia pectus. Sanguinis ⁊ torrẽs egrederet
ait. Testes ꝓcedãt nõ me fauisse tyrãno. Añ vix sanguis
spũs añ deos. Quã bñ ꝓducti ꝑ me post fata loquẽtur.
Alter apud manes alter apud supos. Et lꝫ hec viro nupta
fuerit. maluit tñ gladio occumbere q̃ꝫ suam pudicitiaꝫ al
terius cõmaculare thoro. Est gͦ sũme commẽdanda soro
ris pudicitia atq̃ ipudicitia q̃ñlibet condolenda.

¶ Obtempande germãitatis insignia scđi theo
frasti simacũ yconomũ sub silẽtio cõmittẽdũ nõ
ẽ: q vtroq̃ parentum viã vniuerse carnis igres
so iminẽtis ifamie germãe ꝯstãtiã dotis bñficio
maritauit: seq̃ fortũe meatibꝰ obnixe cõmẽda-
uit. Elisie marito naufragiis surrepto simacum
frẽm soror iseq̃bat: elisia i multis seruiẽdo: meri
toꝝ simulacro cũcta simaco ministrabat. Nã ꝓ
ꝓrie carnis illecrebris dũ deesset facultas secre
tius florẽ exponebat. Maluit eniꝫ incurie vitio
clam elisia succumbere q̃ꝫ fraterne fedus ꝯstãtie
se viua dirumpe. nec ab iceptis retrograda ꝑmã
sit quousq̃ inchoata fine terminauit idoneo.

¶ Obtẽꝑande germãitatis insignia. In hac pte exẽplo q̃dã
supiora corroborat. exẽplo inq̃ꝫ a simaco yconomo acce-
pto q ꝓ maritãda sorore oĩa bõa tradidit. q. d. sic ⁊ a scho
lari vt sororis cõualescat pudicitia atq̃ iusto m̄rimonio
cõbinet patiẽda atq̃ supportanda ꝓ tp̄e ẽ penuria ne for
te vt supra dixerat v̄ginitas alieno atq̃ idigno viro macu
let. dicit ergo n̄ ẽ cõmittendũ silẽtio. i. n̄ ẽ tacẽdũ simacũ
yconomũ filiu scđi theofrasti illiꝰ hõinis sup. q̃ꝫto amore
atq̃ fidelitate se habuerit erga sororẽ suã Elisiã m̄rimõio
collocãdã. ⁊ h̄ ob isignia tpande germãitatis. q. s. simacꝰ
vtroq̃ parẽte igresso viã vniuerse carnis h̄ ẽ mortuo vtro
q̃ parẽte. ⁊ ẽ elegãs satis locutõ. maritauit ꝯstãtiã: q̄m vt
seq̃t iã ꝓ maxia ifamia extitit germãe. i. sororis iminẽtis.
i. iã machiate ifamie bñficio dotis. q̃ꝫ ꝑ ⁊. sup. idẽ simacꝰ
cõmẽdauit se meatibꝰ fortune in totũ. q. d. totã facultatẽ si
macꝰ ipse sorori dotẽ ꝯstituit nihilq̃ plus retinẽs meati-
bꝰ se fortũe cõmẽdauit. sꝫ q̃d vltra. Marito sororis. s. heli
sie surrepto a naufragio helisia inseq̃t. i. vndiq̃ seq̃t frẽꝫ
suũ simacũ i multis seruiendo. q̃ꝫ ꝑ ⁊ helisia ipsa ministra
bat fratri simaco quasi ad inopiã deuẽto cũcta necessaria
simulacro. i. silitudine meritoꝝ h̄ est i recõpẽsam ministra
te dotis. nãq̃ ꝓ q2 cũ deesset facultas vt ãplius fratri nil
ministrare posset. exponebat. s. helisia secretius florẽ ꝓprie
carnis illecebris. i. luxibus atq̃ delectationibus venereis
s. vt vitã frĩ lucraret. Ipa nẽpe maluit. i. magis voluit suc
cũbere vitio icurie. i. luxurie q̃ꝫ disrumpere fedus. i. amo
rẽ fraterne cõstãtie. se. s. helisia viua ꝑmanẽte. neq̃ etiam
ipsa helisia permansit retrogada ab inceptis. s. premissis
donec ⁊ quousq̃ terminauit inchoata fine idoneo. i. decẽ
ti. q. d. helisia hec ⁊ silia intãtũ exegit atq̃ his oĩbꝰ insti
tuit quousq̃ fratẽ a suis miseriis ꝓrsus liberauit. ¶ No
tandũ circa hoc qđ dicit simacũ yconomũ. hoc. n. forte si
bi nomẽ fuit. vel q̄m dispẽsator extitit. yconomus eni vel
economus ⁊ verius q pecunie frugum ⁊ omniũ que possi
dentur est dispensator. inde economꝰ ma. mũ. Xenophõ
tis pulcher liber est q nobis gubernationem ville vel dis-
pensationẽ vniuerse domus Tullio interpretante designat

¶ Tẽacitatis idustrie rudimẽto adustiõi doẽstice
succurrẽdũ ẽ ne mutuate pecũie diligẽtia hilẽ isũ
dat. alteriꝰ eã ve rei afflictꝰ casum ꝯferat. q̃cq̃d
sub his fiat caute ꝯferẽdũ ẽ ne pusilla reꝝ tẽacitas
vultũ ruboris iudicio i posterũ obstipet. tabulata

n.plerq3 fortia vni⁹ scitullule lesiōe rnē dignoscūt

¶ Tenacitatis industrie. In hac parte Boetius sextū t vltimū remediū cōtra sextū ipedimētū paupertatis scholariū inductiuū ponit. Et diuiditur i duas ptes fm duo remedia. secūda ibi. Nūqd sub his ⁊c. Prio dicit q̄ si domestica fuerit cōsūptio facultatis atq3 penuria iminēs qd agēdū. succurrēdū iquā t huic domestice adustioni. i. paupertati rudimēto. i. documēto idustrie. i. astutie t cautela tenacitatis. i. pcitatis sbaudi ne. s. cuiq3 pecūia mutuet Et h sō ne diligētia pecūie mutuate. i. pstite ifūdat. i. imitat bilē. i. irā. bilis. n. p ira sepe posita ē vt hec ēt supius exposita sf ve. p vel supple ne diligētia cōferat cā3 cōflict⁹. i. tribulationis pugne vel dissentionis alterius rei. Deinde fm remediū subdēs dicit q̄ si scolaris hoc agere minime possit qn oporteat ipm pecūias suas mutuo dare. quicqd tūc fiat: cū supple hoc necessariū fuerit caute cōsiderandū ē sub his. i. i his pstatioīb⁹. nc pusilla. i. pauca t modica tenacitas rerū i posterū obstipet. i. iclinet vultū indicio. i. signo ruboris. i. verecundie. t dico ruboris quoniam sicut mors palloris sic verecundia ruboris est causatiua. Uult ḋr̄e Boetius cū ipse scolaris necessario pecunias suas p̄stare cogat: caueat tamē reb⁹ suis vt aut fideiussor aut pignore secur⁹ existat. Et nō obstāte q̄ζto modica fuerit mutui copia. qm̄ plerūq3. i. sepi⁹ fortiora tabulata. i. edificia dinoscūt ruere lesiōe vni⁹ scintillule. nimirū ergo si pua.

¶ Notādū Boetius in hac parte summopere dissuadet pecuniaz prestationē atq3 mutui dationē licet ad hoc tā diuina quā etiā humana obligamur lege: q̄z obrē etiā a cathone iā lege cōsultū est. Mutuū da. s3 Boe. cōtra quid tandē respondem⁹. Respōdet l3 ea ita sint vt proximo indigēti ad mutui pstationē legib⁹ tā diuinis quā naturalibus teneamur vt necessitatib⁹ suis caritatiue his mediantibus consulamus Boetius tamē respiciēs plerūq3 ex huiusmodi prestatione lites t discordias exoriri iuxta vulgare illud. Si rem cōcedas non rehabebis. Si rehabebis ñ tam cito. Si tam cito nō tam caz Si tam carū vere perdes amicū. hinc boetius admonet hanc mutui prestationē summopere denegandā. ne occasione beneficii maleficium ingeratur vt in exemplo proxime sequēti clare videt

¶ Quid de caluo milite luce sapientie predito senserit canicies cognoscat: qui primeuo militie flore transitum faciendo latenter sub birro amphoram quandam secum detulit: mancipiiq3 gratie cōmendauit. statuq3 leui permutato alterius vicem elegit cohortis: de ollaq3 fictili cocum cōuenit. Rixe rancorisq3 freno dissoluto indigne cocus rancorē perferēs caniciem fictili percussit: q̄ licet postmodū hedera decorata esset nullius tamen decetero succi cōnexui pristinum statum potuit reuocare lesionē: ex incursu fictilis pba sibi simulq3 stirpi contrahendo.

¶ Quid de caluo milite luce sapiētie pdi. ⁊c. In hac parte Boetius circa hoc vltimū remediū ipsius paupertatis q̄ aliqn̄ ex mutui datione cōtingit exemplū ad suū documētū corroborādū de Caluo milite subiungit dicēs. cognoscat supple exemplo quid canities. i. antiquitas senserit d caluo milite. predito. i. nobilitato luce sapiētie. hic nempe caluus miles faciendo transitum supple in expeditionem quādā in primeuo flore militie. i. cum adhuc militia floreret. detulit secū latenter. idest clā sub birro idest clamide amphorā quādā subaudi argētā vt quidā autumāt. alii luctea t verius prout sequit. de ollaq3 fictili ⁊c. vel casu fuentā fortuito vel forte si qua necessitas ingrueret ea mediante cōmoditati cōsuleret: quā. s. amphoram cōmendauit. i. tradidit gratie. i. benignitati mancipii. idest famuli. sed quid pmutato leui statu. idest modico tempore transacto caluus ipse elegit vicem. i. locū alterius cohortis. idest societatis. atq3 conuenit supple verbis amicabilibus cocū de olla fictili vt eā restitueret: sed dissoluto freno rancoris t rixe. i. iurgii. supple inter militem caluū atq3 cocum. cocus ipse perferens idest patiens rancorē percussit caniciē supple militis fictili. idest cum fictili olla sic q̄ opprobrio se caput militis offendit. que canicies licet postmodum. esset decorata. idest ornata ad triumphalis militie gloriā hedera hac herba semper virēti. tamē decetero miles ipe non potuit reuocare hoc est reducere lesionē. idest pcussionē sibi factā in pristinū statum scil3 prout prius fuerat vt scil3 nulla cicatrix permaneret. reuocare inquā connexu. idest cōiunctione. vel medicamine vllius succi. idest herbarū. contrahendo nihilominus ex icursu idest iactu atq3 pcussiōe fictilis amphore probra. i. opprobria sibi simulq3 stirpi. idest progeniei. ¶ Notandū circa hoc vbi dicit. hedera esset decorata ⁊c. Mos apud antiquos extitit vt poete clariores ob dignitatis meritū atq3 ingenii acumē in signum virentis memorie atq3 intellectus hedera coronarentur: veluti predictū est ob dignitatis meritū. vel saltim vt vapores caput ascendere impediret. hec enim herbe huius natura est vt humores fumosos a stomacho ebulientes nequaq̄3 caput ascendere permittat. Sic apud virgiliū legitur. Pastores hedera crescentē ornate poetā. Et apd psium. Quorū imagines lambunt hedere sequaces. hoc autem non solū erga poetas obseruatū extitit. sed etiā apd milites cū quid gloria dignū bello gesserūt. ex quo coronā vel hedere vel lauri meruerūt. ¶ Nota birru3 est grossum vestimentum. Et dicitur a greco birros. Item Cohors in superioribus expositum est.

¶ Sit ergo tuta paupertatis facultas munda: paruoq3 contenta: incursus viriliter perferens ad sūma semper anhelans: omnibus obediens. Et sit prompta famulatui: t ad loquendum tarda: fide in obseqo: itegra amore: dulcisq3 collogo: cordis tumorositate carēs. qm̄ eius oppositū cum eo cōmotari non appreciatur. Licet enim a multis destituit laboris retributio: tamē ab aliquo promerebitur fauoris adoptio. Nonne in modico plerumq3 lapsu cōtingit: qd̄ ānuo nequit produci circulo: adulatoris officio delatorisq3 cōsortio pro loco negocioq3 temporis exterminatis.

¶ Sit ergo tuta paupertatis ⁊c. In hac parte Boeti⁹ post oīa supradicta que de egestate scolarium premiserat nūc demū ex his omnibus qua manerie atq3 norma paupertas ipsa perferēda sit cōcludit. d. ergo idest propter ea que dicta sunt. s. tuta facultas paupertatis sit munda. idest nullo malo liuore infecta. anhelans. idest intendēs semp ad summū. sitq3 contenta paruo. idest modico. s. quantu3 nature sufficit. atq3 sit perferēs. i. patiens viriliter idest equo animo ad modum sapientum qui se habent sicut tetragonum sine vituperio incursus. idest insultus fortune. sitq3 omnibus obediens. sc3 in nullo rebellis. atq3 sit prompta idest parata famulatui. idest seruitio. sit ad loquendū tarda. quoniā in multiloquio raro mendaciū deest sitq3 fidelis in obsequio. idest seruitio. sitq3 integra. idest non lesa sed plena amore dulcis. idest affabilis colloquio. atq3 sit carens tumorositate. idest superbia atq3 inflatione cordis quoniā eius oppositū est omniū predictoz non appreciat idest laudat cum eo. sc3 paupere. Deinde apostrophando cuidā tacite respōdet questioni. Posset enim quis dicere sed cum hec omnia paup ipse in se habuerit que laborū sibi retributio expectanda est. Ad quod respondens inquit. Quis retributio. idest cōpensatio laboris destituat a multis tn̄ adoptio amoris et fauoris promerebit. scilicet virtute laborum paupertatis ab aliquo: quod cōfirmās per

fit̃ iqt. Mõne. i. nũqđ ↄtigit. i. euẽit plerũqꝫ aliqđ i modi
cõ lapsu tpis qđ nequit ꝓduci. i. fieri circulo ãnuo. i. ãni
spacio. ⁊ h̃ dico exterminatis. i. ꝓpulsatis ꝓ loco ⁊ negocio
tpis tã adulatoris officio quã delatoris. i. accusatoris cõ
sortio. i. societate. hi. n. tales put ẽt ꝑaratũ ẽ ois mali ꝓ
curatores existũt. ¶ Notãdũ circa h̃ qđ dic̃ paupertas sit
mũda. i. nõ ifecta cupiditatib⁹ terrenoꝝ. qm̃ huic cupidita
ti nihil satis ẽ. de ↄsolatiõe. z. lib. qm̃ vt iqt. Sene. epl'a.
93. h̃ nihil suũ eẽ credit q₂ sꝑ diffidit. q̃ de re nõ ad bona
fortũe sꝫ ad sũmũ bonũ sꝑ anhelet pauꝑtas. i eo nẽpe ois
sacietas ẽ atqꝫ appetit⁹ nostri cõplemẽtũ. sit ergo ꝑuo cõ
tẽta. qm̃ nõ rex cumulus sꝫ sufficiẽtia ditat. Si tibi suffi-
ciãt paucula diues eris vt refert. Mathe⁹ i thobia. Et itẽ
i alexãdro Galtrus libro q̃rto. Aiuꝫ nulli⁹ egẽtẽ nõ res ef
ficiũt sꝫ sufficiẽtia ↄ̃uis sit modicũ si sufficiat nulli⁹ egebit
Nõ si aduersũ qđ euenerit i hiſ fortiſ aius ꝓbeat̃. Obedia
tur singulis: quoniã plus obediẽtia q̃ꝫ victima valere di
noscit̃. Sit ligue sũma modestia: cũ ꝭmone ꝓmptissimo
citius delinq̃t̃. Et si nihil difficili⁹ a q̃ntiliano li. de causis
credat̃ q̃ꝫ silẽtii virtutẽ hr̃e. maxie tñ curãdũ ẽ vt i sermo
ne verecũdia cõseruet̃ que nil aliud ẽ q̃ꝫ verba sup̃flua vl'
reprimere vel respuere. Beat h̃ oĩa tuta paupertas cũ fideli
obsego amore itegro nõ fatuo: dulci collogo atqꝫ cordis
hũilitate q̃ hõ solũ exaltat̃ vti i cãtico marie dictũ ẽ ⁊ exal
tauit hũiles. fast⁹ aũt cũ fundamẽto careat in nullo robo
rat̃ q̃re ipsi iusto dei iudicio casus cõgruit. 3. reg. 18. Itẽ
succ⁹ a sacco dr̃ eo q̃ ex sacco exprimat̃ vt ptisana apozi-
ma zoma. ⁊ sunt greca hec noĩa vel a sugo dr̃. q₂ sugit̃. ⁊
producit primã eius sillabam. vnde i aurora. In petra car
nes poni succusqꝫ iubentur. ⁊ quidam putant ipsum ascri
bi per duo. c. alii per vnum ⁊c.

¶ Capitulum quintum.

Um ad magistratus excellẽtiã boñe in
dolis adolescẽs velit ascẽdere: necessa
riũ est vt tria genera statuũ que i assigna
tiõe ꝓbabilitatis innuit aristoteles diligẽter itel
ligat. Sũt aũt qdã vehemẽter obtusi: alii medio
cres: tertii excellenter acuti.

¶ Capitulum quintum.

Um ad magistratus excel. Hoc ẽ capitulũ q̃n
tũ h⁹ totalis tractat⁹ de disciplina scolariũ. in
q̃ p⁹ q̃ꝫ boe. in p̃cedẽtib⁹ cap'lis ꝑtractauit de
primis scolariũ rudimẽtis ⁊ q̃ũo scolares ipsi
magistratui disciplineqꝫ subiiciãt̃. Sil'r quoqꝫ de eoꝝ ela
tiõe reprimẽda. Et rursũ de scolariũ sagaci ꝓuisiõe. nunc
ↄ̃ñter i h̃ q̃nto cap'lo ꝑtractat. B. q̃ũo scolariũ sincera de
uotio ad magisteriũ ꝓferẽda ẽ. Et rõnẽ ordis ↄgrue ex p̃
cedẽtib⁹ cape possum⁹ ⁊ signãter ex eo qđ dixerat qm̃ indi
gnũ se noscat fore magisterio q se ñ nouit discipulũ extitis
se. Uel h̃ mõ. In p̃cedẽtib⁹. B. determiauit de his q̃ sco-
lares aptos reddũt ad vlterioris grad⁹. s. magisterii cõse-
cutionẽ. nũc vo oñdit q̃ũo ad magisteriũ ꝓuehãt̃. Et ñ ob
stãte q̃rũdã libri h⁹ alia ꝑtitõe q̃ h̃ cap'lꝫ librũ tertiũ eẽ uo
lũt. nos tñ opinionẽ nostrã declarare nõ volẽtes quousqꝫ
apparẽtior rõ inotescat. Cap'lm h̃ q̃ntũ i duas ꝑtes prici-
pales diuidim⁹. nã p̃io põit q̃dã p̃ambula ad magistra-
tũ faciẽtia. in sc̃da vo de his q̃ ad magisteriũ acgrẽdũ ne-
cessario reqrũt̃ ibi. Istis sigdẽ. Pria adhuc i duas. naꝫ
p̃io quãdã diuersitatẽ scolariũ vt ex his eligat valẽtiores
⁊ aptiores ipsi magisterio p̃mittit. sc̃do ex hac diuersitate
eligit ibi. Nullũ ãt uehemẽter. Et dicit p̃io cũ iuuenis bo
ne idolis. i. cõditiõis velit ascẽdere ad excellẽtiã magistra
tus necessariũ ẽ vt itelligat diligenter tria genera. i. tres
mãeries statuũ q̃ supple gnã Aris. ille ꝑipatetic⁹ i assigna-
tiõe ꝓbabilitatis. i. i libris topicoꝝ vbi de sillogismo ꝓba
bili docet ⁊ ide diuisiõeꝫ atqꝫ h̃ gñã tria ponẽs inquit. ãt
ꝓ certe quidã. s. ex scolarib⁹ sunt vehemẽter obtusi. ebetes
igenio. alii aũt scolares sunt mediocres. s. inter ebetudinẽ
⁊ acuitatẽ. tertii vo sunt excellẽtes. s. valde acuti ⁊ igẽio sub
tiles. ¶ Notãdũ Boe. in l'ra thopicas Aris. ꝓbabilitates
vocat ⁊ bene qdẽ. sunt. n. thopice loci atqꝫ metodi ꝓbabi-
les a quib⁹ de oi ꝓbleumate sillogizare ꝓbabiliter possu
m⁹ p̃io thopicoꝝ. In his. n. thopicis Arist. inseruit hãc
triplicem statuum scolarium maneriem. vt in littera.

¶ Nullum vero vehementer obtusoꝝ vidim⁹ vn
q̃ philosophico nectare vehementer inebriari.
Istis aũt mechanica gaudet maritari. mediocri
bũs politica. Excellẽter vo acutoꝝ tres inuẽim⁹
ꝑtitiões: quoꝝ qdã sunt excellẽter acuti. alii me-
diocres. tertii excellẽtissime acuti. excellẽter acu-
tis gaudet Economica: mediocrib⁹ vo sub luna
ri globo phisica: apotecariorũqꝫ practica. Ex-
cellẽtissime acutis quos maxie aristoteles notos
sꝫ phisophiã vocat vniuersaliũ per experimenta
singulariũ arridet cognitio. hec triuialiũ dñia ẽ:
quadriuialium potẽtia. O q̃ est felix exhibitio.

¶ Nullũ aũt vehemẽter obtusoꝝ. In hac ꝑte Boeti⁹ post
premissam diuisionẽ ostendit ad quas sciẽtias qlibet supe
riorũ statuũ aptior fore noscat̃ cũ vnius mẽbroꝝ subdiui
sione. ⁊ duo facit. nã p̃io facit quod dictũ est. secũdo cui
dã tacite questioni circa hoc respõdet ibi mediocritatis. ⁊c.
Et dicit. nos aũt Boeti⁹ nõ vidim⁹ vllũ vehemẽter obtu
soꝝ qđ. s. erat p̃imũ diuisiõis gen⁹ inebriari. i. repleri, vn
q̃ꝫ. idest aliquotiens nectare phico. i. dulcedine phie vero
ꝓ sed. mechãica supple ars gaudet maritari. i. sociari. istis
scꝫ obtusis. mediocrib⁹ vero politica supple cõiũgi gaudet
q̃ de regimie ciuitatũ est atqꝫ cõmunitatũ ꝓut in libro po
liticoꝝ. Aris. hoc clari⁹ edocet. deide tertiũ mẽbrũ p̃fate
partitiõis subdiuidẽs dicit. vero ꝓ sed nos iuenim⁹ tres ꝑ
titiones. i. tres ꝑtes excellẽter acutorũ supple qđ erat ter-
tiũ diuisionis p̃fate membrũ quoꝝ qdã sunt excellẽter acu
ti alii. i. secũdi mediocriter acuti. alii idest tertii excellẽtissi
me acuti. economica que de regimine familie est gaudet ex
cellẽter acutis. vero ꝓ sed phisica. i. medicina sub lunari
globo. i. lune subiecta. qꝫ ꝑ. ⁊ apotecarie practica gaudet
mediocribus. aũt pro sed cognitio. s. vniuersalium per ex-
perimenta ipsoꝝ singularium supple gaudet sociari excel-
lentissime acutis quoniã altioris quidem inquisitionis h̃
negociũ est. vt porphiri⁹ in p̃icipio ait ysagogarum. Acu
tis inquã excellẽtissime. quos Aristoteles vocat maxime
notos. i. sapientes ꝭm phiam, Et rõneꝫ huius tertii quasi
subdens ait. Et hec ideo talibus gaudet qm̃ supple cogni
tio vniuersalium per singularia est triuialium artiũ dñia.
qꝫ pro ⁊ potẽtia quadriuialium. qđ expone queadmodũ i
sup̃iorib⁹ cũ de logice cõmẽdatiõib⁹ edoctũ est clarius de
monstratur. ¶ Notandũ circa hoc quod dicit nectare phi
co dulcis equidẽ philosophie speculatio est. nam vt refert
Seneca libro quarto naturaliũ q̃õnuꝫ. Dulce spectacu-
lum est singula nature scrutari. Est enĩ animoꝝ ingenioꝝ
qꝫ naturale quasi pabulũ. vt inquit Tullius ad hortensiũ
contemplatio nature que philosophia est. ipsa enim celuꝫ
videm⁹ pulchre formatũ ⁊ vt didimi ad Alexandrum ver-
bis vtar. Uidem⁹ signorum varietatẽ: stellarum fulgoreꝫ
rutillare. videmusqꝫ ipsa pelagus purpureo colore venu-
stuꝫ germanã terrã amplecti: ipsa etiã cãpoꝝ virẽtiũ spẽs
miramur. volucrumqꝫ dulce melos ipsa discernim⁹. alia
qꝫ nature spectacula ipsa magistra contemplamur. que q
dem refutare culpabile est atqꝫ difficile imitari. Hec ille.
¶ Notandũ artes mechanice in sola manuũ exercitatione
cõsistunt oi oꝑatione intellectus penitus aut ꝓ maiori par
te seclusa. Intellectus. n. i suis oꝑationib⁹ q̃et⁹ est ipse ãt
artes plebeie intellectũ mechari cogũt. q̃re non imerito ob
tusiorib⁹ q solũ singularia cõphẽdẽ valẽt ascribẽde sũt. po
litica vo qm̃ ipsa scia est vt innuit Aug. de ciui. dei. li. xix.

qua vrbes regūt̃ seu respublica dirigit̃. vt pace respublica fruat̃ ⁊ sic maioris industrie atq₃ prudētie viz exegit q̄ mechanica. iōq₃ bn̄ mediocrib⁹ politica sociat̃. acutis āt excellēter economica qua domesticaꝝ reꝝ sapiēter ordo disponit̃ q̄q₃ glib₃ pr̄familias indiget vt domū regat cū nō dn̄s ex domo ſ₃ dom⁹ ex dn̄o honestet̃. vt refert tulli⁹ li. i. de officiis. ⁊ seneca idē de quattuor virtutib⁹ cardinalibus Medicina vo q̄ corpoꝝ tuet̃ vel restaurat salutem mediocriter acutis cōuenit veluti q̄ pbie fimbriis adheret penit⁹ cū supiora obseruat iferioraq₃ considerat ⁊ q₃ teste ypocrate in pnosticis eo loco quo dicit. Est qdā celeste i quo o₃ medicū puidere. ⁊c. astrologie cōuētissima ē. hinc bn̄ in l̄ra d̃. Phisica subiecta lunari globo ⁊c. Ipa. n. luna oim bnōꝝ motrix est q̄re ⁊ oiu₃ egritudinū vel ad bonū vel ad malū scd̄m. 16. loca circuli que indicatiuos periodos atq₃ creticos dicimus quomolibet directiua. Excellentissime quoq₃ acutis vlium cognitio cōuenit qm̄ h̄ itellectū illuminatū reqrit atq₃ ab oib⁹ exterioribus ipedimētis denudatū. atq₃ libeꝝ vt eo facili⁹ ⁊ liberius speculatio subarū ꝓpositiōi diuisiōi ac discursui valeat inhiare

¶ Mediocritatis tn̄ extrema partitio bonos pfectosq₃ l₃ sibi q̄nq₃ cōpauit cū sudore: magistrat⁹ tn̄ dotati sūt honore cōsūpto flore iuuente.

¶ Mediocritatis tn̄ extre. ⁊c. In hac pte boe. cuidā tacite rn̄det qōni. Posset. n. qs dicere. Videm⁹ sepe vicib⁹ mediocriter acutos ad magnū sapie apicē de facto sublimari atq₃ vt sic doctissimos euadere. qd ergo hoc vult qd dictū ē excellētissime acutos solū hāc sublimitatē sciaꝝ attigere. Ad qd rn̄dēs boe. inquit l₃ extrema ptitio. i. illa q̄ ē excellēter acutoꝝ quā cenomice ascripserā. sil'r quoq₃ mediocritatis. i. illa quā medicine cōdonauim⁹: cōpauit sibi q̄nq₃. i. iterdū pfectos. i. doctissimos sciaꝝ. tn̄ ipsi sūt dotati honore magistrat⁹ cū sudore. i. labore atq₃ magna solicitudine ⁊ hoc flore iuuēte. i. iuuētutis ꝯsumpto. ¶ Notādū ꝑ vlteriorib⁹ dilucidatiōe qd dicit in l̄ra cū sudore. i. labore atq₃ diligētia. recurre ad supi⁹ dicta cū dicebatur i capi. i. q̄ſi circa mediū: diligētia cuiuslib₃ opis obtusitas pmollit̃. Itē inter iuuētutē atq₃ iuuētā. hoc interest qm̄ iuuēt⁹ collectio iuuenū ē atq₃ etas iuuenū plimoꝝ. iuuēta vo etas vni⁹. ⁊ ē a. 28. anno vsq₃ ad qnquagesimum protensa etas ⁊c.

¶ Istis sigdē predictis hoc modo est ordinandū: Primo vt sciat q̄ qsq₃ ad tanti nois ptineāt reuerētiā: vt q̄ scita sūt exprimere noscat: ⁊ ne scriptorū ꝯmissioni se totaliter cōmittat vt lucretius q cuiuslibet questiōis nodū ꝓposite ingrēdo dimisso comitatu cedulis confluebat.

¶ Istis sigdē p̄dictis ⁊c. In hac pte boe. p⁹ꝑmissa preābula ad magisteriū faciētia nūc ꝯñr tractat de his q̄ necessario ad magistratū reqrūt̃ atq₃ ꝯcurrere debent. Et est ps ista plena documētis. Diuidit̃ q₃ i ptes sex ſm documēta sex q̄ ponit scd̄a ibi. Scd̄o vt librorū. tertia ibi. Tertio vt q̄dā quarta ibi. Quarto ordinādū. qnta ibi. Quito vt. sexta ibi. Cū aūt. Prio g° bo. primū ponēs documētū dic. Expeditis sigdē istis supple. supiorib⁹. ordinādū. i. determinādū ē postea hoc mō vt. s. qsq₃ sup. q ad magistratum anhelauerit sciat oia h̄ q̄ ptineāt ad reuerētiā tāti nois. s. magisterii quoꝝ vnū ē vt noscat exprimere supple verbo q̄ scita sūt. i. que scit ipa mēte ⁊ ne committat se totaliter cōmissiōi. i. traditiōi scriptoꝝ. s. libroꝝ vt lucreti⁹ ille faciebat q iqrēdo. i. inuestigando nodum idest difficultatem soluēdi cuiuslibet qōnis sibi ꝓposite ꝯfluebat. i. accelerabat cedulis. i. libris ⁊ hoc demisso comitatu. i. socioꝝ cōsortio. q. d. nō faciēdū ē vt lucretius fecerat q cū sibi qd aliq̄ soluēda ꝓponebat̃ illico ad libros recurrebat qb⁹ doctrinā suā nō mēorie ipsserat vt sibi cōpetēt̃ dicere licuit. i sacco sedeo sedet ac sapia mecū ⁊c. ¶ Notādū ꝑ docētī atq₃ magistrātī cōgruit summope eloq̄ntē eē. Eloquētē inq̄t vt q̄ mēte ꝯcepit vbo q̄at explicare. Verboꝝ. n. hōcsta babūdātia itētiōe₃ dclarat loq̄ntis q₃ teste Sene. epl'a. 40 Inopia verboꝝ ⁊ exilitas min⁹ itētū auditore₃ facit ⁊ plerūq₃ ꝯtīgit tn̄ vt verboꝝ inopiā ignorātia causet. vn̄ Oui. secūdo tristiū. Qd minime nouerit dīe nemo pōt. Ne qs igitur docere ꝑsumat qd nescit attendat ꝑ turpe sit ꝓpriā ignorātiā sermōe attestari. Legere discentib⁹ ꝓdest. ſ₃ viua magis. quare de voce simach⁹ aiens inqt. Aptius est negociis intimandis viue vocis iudiciū.

¶ Secūdo vt librorū copiā sue acquirat exercitatiōi vt cū op⁹ fuerit eos ꝯsulat. Nec oino eis credat vt Iugo qui Mōtani sui magistri monitis i tātū ꝯfisus ē ꝑ oē verbū ab ipsius ore ꝓgressū q̄ternullis exarabat: ⁊ tāq̄ sacruz existimabat: nil aliud q̄ magistri vicē in scolis obtinēs p̄dicabat. vn̄ multotiēs pudore cōfusus inclusus abibat. qppe miserrimi ē ingenii sp inuētis ⁊ nō inueniēdis vti: stulti⁹ ē magistrat⁹ oratiōib⁹ oino cōfidere. ſ₃ primo credēdū ē donec videat̃ qd sentiat: postea fingēdū ē eūdē in docēdo errasse. vt si forte repire q̄at quid cōmisse obiiciat sedulitati.

¶ Scd̄o vt libroꝝ. ⁊c. In hac pte boe. ponit ſm documētū ad magistrādos scolares necessariū qd ē circa libroꝝ copiā. Et duo facit. nā prio multitudinē librorū cōgredā scolarib⁹ ꝯmonet. scd̄o ne tn̄ i his total' fiducia ꝯstituat̃ exēplo dissuadet ibi. nec oino. Et dic prio. scd̄o sup. necessariū ē scolari ad apicē magistrat⁹ tēdēti vt acqrat. i. ꝯparet sue exercitatiōi. i. suo studio libroꝝ copiā: ⁊ hoc iō vt sc₃ cū op⁹ fuerit ꝯsulat eos supple ꝑ qōnib⁹ exsoluēdis. Et deiñ nimiā in eis ꝯfidētiā dissuadēs exēplo dicit. nec tn̄ scolaris ipe credat oino. i. totaliter. eis supple libris vt. s. penit⁹ nulla mēorie cōmēdet queadmodū iugo ille scolaris q cōfisus ē itātū monitis. i. documētis sui Magistri montani sic dictī sic ꝑ oē verbū ꝓlatū ab ore eius. s. magistri exarabat. i. iscribebat q̄ternis. i. libris sup. nulla penit⁹ mēorie tradēdo. ⁊ h̄ ipm sic ab ore magistri receptū extimabat. i. appreciabat tanq̄ sacrū qddā atq₃ ipe iugo obtinēs tādē vicē. i. locū magistri nil aliud i scolis p̄dicabat q̄ illud qd i q̄terniolis suis magistro suo docēte cōscripserat. vnde. i. ꝓpter qd ⁊ ipse abibat multotiēs ꝯfusus pudore. i. verecūdia. qm̄ nil aliud q̄ liber cōtinuit scolarib⁹ p̄dicabat. exinde notabile qddā circa hoc subiūgit qd ē qppe ꝑ certe vti sp iuētis nō ēt iueniēdis ē miserrimi igēii stultiusq₃ ē cōfidere oino oratiōib⁹. i. documētis magistrat⁹. i. magri. ſ₃ tn̄ credēdū ē prio donec. i. quousq₃ videat̃ qd sentiat. s. magr̄. postea fingēdū ē illū. s. scolarē. magr̄₃ errasse. i. ꝑ errauerit in docēdo. Et h̄ iō vt si forte discipul⁹ q̄at. i. possit repire qd. i. aliqd qd obiiciat ꝯmisse. i. tradite sedulitati. i. doctrie. aris. nāq₃ suia o₃ addiscētē credē quousq₃ meli⁹ sētiat. ⁊c. ¶ Notādū q̄uis libroꝝ copia multū distrahat vt refert Sen̄. epl'a secūda ad lucilliū. Cū ipsoꝝ copia solū honoret atq₃ nō istruat. Nō. n. finis ē faciēdi libros. eccl'iast. 12. q̄ q̄uis ita sint n̄ refert tn̄ q̄tos libros qs hēat si bōi sint atq₃ bōis istitutis referti. qdq₃ solū veteres attēdētes admodū eos i libros thesaurizasse legim⁹. sic apud egiptū bibliotecā vnā q̄dragita milia libroꝝ volumia legim⁹ habuisse. q̄ tn̄ oia āni ab itio mūdi trāsactis: qnq₃ milia cētū trigita q̄ttuor. Añ vo xp̄i natiuitatē. 95. vnico igne ꝯsūpta sūt h̄ eo tpe quo Virgi. orati⁹: salusti⁹: historic⁹ plotin⁹: possidoni⁹ stoic⁹ atq₃ alii viri mēoria digni apd romā claruerūt. Imitāda s't ergo i his maioꝝ exēpla q nō honoris cā libros sibi coemerāt ſ₃ istructiōis grā cōpararūt. ¶ Nota q̄ternus d' a q̄ttuor. Coder. n. ē ex quattuor carthaꝝ foliis colligatus. quintern⁹ ex quinq₃. sextern⁹ ex sex triternus ex trib⁹. Itē iter estimo ⁊ extio. hoc interest

nam estimare putare est extimare vo. i. taxare vl' p̃ciare ⁊c.

¶ Tertio vt quosdã hẽat quos secreta doceat librosq3 legat: aliisq3 rudimẽtis informet: vt sic intellecta sciat: scitaq3 exprimere discat. ⁊ exp̃ssiõe frequẽti vsum cõparet: vsus magisterium propinat: alios nãq3 docere ẽ ꝓprie facultati idulgere

¶ Tertio vt quosdã habeat. In hac pte Boe. ponit tertiũ documẽtũ magistrãdis summe necessariũ. Et diuidit̃ i duas ptes. nã p̱rio facit qd dcm̃ est. scd̃o cãm sui dicti subiũgit ibi. Alios nãq3 ⁊c. Et dicit tertio. s. necessariũ ẽ magistrãdo vt hẽat quosdã. s. scolares quos doceat secrete eisq3 libros legat atq3 aliis documẽtis informet. vt sic sciat intellecta. s. firmius radicãdo q3 ꝓ ⁊: discat exprimere verbo scita supple queadmodũ i p̱rio documẽto expositũ ẽ. ⁊ sic ꝯpet sibi vsũ supple artis sue freq̃nti exp̃ssiõe. q vsus vt ẽt supius cũ de triplici recordatiõe dictũ ẽ ꝓpinat. i. ministrat magisteriũ. Et rõnẽ hoꝝ subiũgẽs dicit. qm̃ docere alios ẽ indulgere. i. opaꝫ dare ꝓprie facultati. i. scie iux̃ illud. Qui aliũ docꝫ seipꝫ istruit. ¶ Notãdũ i l̃ra ꝯmittit̃ gradatio q color ẽ retoric⁹. ⁊ fit cũ de p̃cedenti voce subseq̃ns formãt q̃si p gradũ vocũ vt i h̃ metro. Quid leui⁹ fumo flamẽ. qd flamie vẽt⁹ qd vẽto mulier. qd muliere nihil

¶ Quarto ordinãdũ ẽ vt hos aliosq3 sibi alliciat: vt cũ oportunitas magistrãdi affuerit: eoꝝ itrisco gaudeat aspectu. Quid turpi⁹ q̃ p̱rio iceptiõis tpe sol⁹ destitui vt flau⁹: q ob sui generis ipiũ gazeq3 dñantis opulẽtiã cũctos sibi credidit subiugari. tpe v̇o ꝯcursus elapso raro repit sodalẽ q lege ꝯductiõis adhesit lꝫ iuit⁹: mias oi genas rega liter addẽdo Generositati tñ cõsentaneũ ẽ hꝫ duplicẽ partitiõeꝫ affinitatis magistrantis salteꝫ ad tempus fouere presentiam.

¶ Quarto ordinãdũ ẽ. Hic boe. põst q̃rtũ documẽtũ magistrãdis necessariũ. Et duo facit. nã p̱rio facit qd dcm̃ ẽ. scd̃o exẽplo dicta cõfirmat ibi. vt flau⁹ ⁊c. Et dicit q̃rto ordinandũ. i. ꝓuidẽdũ ẽ ipsi magistrãdo vt alliciat. i. bonis suis morib⁹ atq3 bẽiuolẽtia attrahat nõ p̃cio coemat vt flauus ipse fecerat. alliciat dico hos. supple de qb⁹ in ꝓrio documẽto p̃dictũ ẽ. ⁊ alios q̃zplimos. ⁊ hoc iõ vt cũ oportunitas supple tp̃is magistrãdi affuerit gaudeat eoꝝ. s. predictoꝝ itrĩseco aspectu. i. p̃ñtia. qm̃ qd ẽ turpi⁹ q̃z destitui. i. dereliq̃ solus supple sine auditoꝝ cõsortio p̱rio tpe inceptiõis supple honoris magistralis. Et exẽplũ ponẽs de flauo dicit. Relinqui inq̃z vti flauus ille scolaris qui tpe exordii. atq3 noue iceptiõis sue credidit subiugari sibi cunctos ob ipiũ. i. ptãtẽ generis sui atq3 opulẽtiã. i. habũdãtiã dñantis gaze. i. thesauri: sꝫ qd elapso tpe ꝯcursus. i. disputatiõis magr̃oꝝ atq3 examie raro repit sodalẽ. q̃ de re adhesit legi. i. norme cõductiõis q̃zuis iuit⁹ addẽdo regaliter minas oigenas. i. oium geneꝝ. q. d. cum se flau⁹ ille iceptiõis tpe totalr̃ derelictũ videret vt q̃si null⁹ ipm p̃sẽtia honoraret. qd fec̃. quos nõ p̱rio bẽiuolẽtia allexerat tãdẽ p̃cio atq3 minis sibi coemit. Et subdẽs qdda notãdũ iquit. tñ cõsentaneũ. i. rõni cõsonũ ẽ generositati. i. nobilitati propter duplicẽ ptitiõnẽ affinitatis cõfouere p̃ñtiã magistrãtis saltẽ ad tps. ¶ Nota gaze lingua psaꝝ dicũt̃ diuitie vel thesaur⁹. Inde gazetũ gazarũ repositoriũ q̃re ⁊ q̃dã ciuitas palestine gaza dicta est eo q̇ cãbises psaꝝ rex thesauros suos illic posuerit cum egyptiis bella intulisset.

¶ Quinto vt quoꝝ gratia coronãdus est: in fauore illoꝝ scolas sp pipatetice obãbulet. curialiterq3 opponat. proteruientesq3 acriter remordeat. diligentiusq3 pro tempore respondeat ne si muta fuerit voluntas. ignorantie imputetur cecitati vel arrogantie temeritati.

¶ Quĩto vt quoꝝ g̃ra ⁊c. In hac pte Boe. ponit quintũ documẽtũ nouiter magistrandis oportunũ. Et duo facit. nã p̱rio facit qd dictũ ẽ. scd̃o circa documẽtum ip̃m notabile quoddã subiũgit ibi. nec lꝫ summa. Pria i duas. nã p̱rio documẽtũ ip̃m ponit. scd̃o ꝓteruitatẽ circa documẽtũ esse fugiendã oñdit ibi. Multos siqdẽ. Et dicit p̱rio quinto loco supple ꝓspiciẽdũ est vt magistrãd⁹ ip̃e si honorẽ in promotiõe sua cõsequi desideret vt obãbulet. i. circũambulet pipatetice. i. pipateticoꝝ more scolas illoꝝ magistroꝝ quorũ gratia coronãdus. i. titulo magisterii insigniẽdus est in honore. q3 ꝓ et. opponat. s. dubia mouẽdo atq3 r̃ñsionib⁹ replicãdo curialr̃. i. curiose. atq3 remordeat. i. arguat acriter ꝓteruiẽtes. i. ꝓterue r̃ñdẽtes. atq3 r̃ñdeat ꝓ tpe. i. cuꝫ tps respõdẽdi ipsum tetigerit diligentius. ⁊ hoc ne si volũtas supple scolaris promouẽdi muta fuerit imputet̃ ignorãtie cecitati. vel ascribat̃ temeritati arrogãtie. i. superbie. ¶ Notandũ pħoꝝ varias fuisse sectas. Alia qdẽ stoicoꝝ q̃rũ p̱ceps zeno fuit ⁊ crisippus. vt ait A. gellius ⁊ recitat Aug. 9. de ciui. dei ca. 4. Et señ. dicit ad elbiã q̇ a zenone incepit rigida stoicoꝝ sapia. Alia fuit secta achademicoꝝ ab achademica villa quoꝝ p̱ceps erat Plato. hi de singulis dubitãtes nil affirmabãt certũ quoꝝ opinionẽ ⁊ Eraclit⁹ vr̃ ꝯfirmare. alia epicureoꝝ fuit secta ab epicuro athenẽse dicta q' voluptatẽ summũ bonũ posuit vt inquit. A. gelli⁹ li. 14. Ponit ẽt duo bona. s. corp⁹ sine dolore. ⁊ aiaꝫ sine ꝑturbatiõe referente sene. ep̃la. 67. ad lucillũ. q̃ si i voluptate carnis fundata ẽ reprobãda ẽ: si i voluptate mẽtis supportãda ⁊ ita posuisse epicuꝝ seneca attestat̃ i li. de constãtia sapiẽtis. Est etiã alia pħoꝝ secta q̃ pipateticoꝝ ẽ q̃z Arist. cõdidit sic' dicta a peri qd est circũ ⁊ patos calcãs q̃si circũ calcãs vel obãbulãs. h⁹. n. secte pħi ⁊ hoꝝ p̃cipue Ari. deãbulãdo disputabãt vel ẽt de scola ad scolam ambulãdo disputabãt ⁊ inquirebãt quid meli⁹ sue sententie possent acquirere ⁊ adiũgere. ⁊ ad tale ꝓpositũ l̃ra loquit̃ cũ inquit ad illoꝝ scolas pipatetice obambulet ⁊c.

¶ Multos siquidem ob r̃ñsionis proteruitatẽ speculantiuꝫ licet inuite vidimus precipicio frui. nõ enim discentis interest probris affatibus ⁊ contumeliosis regentem incitare.

¶ Multos siquidẽ ob re. In hac pte Boe. monet ꝓteruitatem atq3 temeritatẽ in supiorib⁹ summope p̃cauendã fore Et p̱rio facit hoc scd̃o cãm subiũgit. ibi. Nõ. n. ⁊c. Et dicit nos boeti⁹ vidim⁹ multos speculãtiũ frui p̃cipitio. i. cadẽtia a gradu dignitatis magistralis ob proteruitatẽ r̃ñsionis. nõ. n. interest discẽtis incitare. i. cõmouere regentẽ. i. magistꝝ cõtumeliosis. q3 pro ⁊ ꝓbriosis. i. opprobriuꝫ ingerentib⁹ affatib⁹. qm̃ sicuti de⁹ atq3 parẽs sic quoq3 magister in honore ⁊ reuerẽtia retinẽd⁹ est. qm̃ ipsis nullũ ꝓ acceptis equiualẽs recõpẽsari põt. iuxta illud Diis parẽtib⁹ ⁊ magistris nullũ reddit̃ equalens. ¶ Notãdũ ꝓteruitas ꝓprie ẽ tã verbo q̃z facto crudelitas ⁊ terribilitas. Iñ ꝓteru⁹ h̃ vicio notat⁹. vñ Grecism⁹. Improbus ẽ aliqs v̇bis factisq3 ꝓteru⁹. Et dr̃ a pro vel pros ⁊ toruus sicuti ergo nõ factis in magistrũ isurgere lꝫ vt i scd̃o capitulo de violentia est dictũ. Sic neq3 ẽt in ip̃m v̇bis ꝓteruire qm̃ ñ ẽ dign⁹ scia qui scie insurgit p̃ceptori ibidẽ q̃re ⁊c.

¶ Nec licet summa familiaritate coniunctus fuerit ipsius docẽtis secretis nisi iussus debet inbiare. iussus vero inuite. Nonne fontini proteruitas zenocratis scrutinia aperuit edocta publice pri⁹ insperit. seq3 magistrari credidit si omnem zenocratis abstulisset mineruam. qua ablata zenocrates studere desiit. ablatisq3 Fontinus vti nesciens frenesi laborabat grandiori. proprio ergo discipulus labori confisus alieno nunquam in-

uidebit

uidebit honori.

¶ Nec licet summa fami. Hic boe. pꝰ declaratum supiꝰ documētũ qddã notabile subiungit dicens. scolaris ipe non dꝫ ihiare secretis hoc ē libris capse ⁊ cubiculo. lꝫ ꝑ q̄zuis fuerit cõiũctꝰ supple magistro suo summa familiaritate ⁊ hoc nisi iussus. ⁊ si iussus tñ inuitꝰ. Et inducēs q̄ndã fontinũ zenocratis discipuluꝫ q magistri sui secreta ꝑspiciēs ex his zenocratis totalē doctrinã adeptã arbitrabat̄ dic̄. Nõnc. i. nũqd ꝓteruitas fontini scolaris apuit scrutinia .i. secreta monimētoꝝ suoꝝ zenocratis illiꝰ mg̃ri. atqꝫ inspexit priꝰ cdocta pblice. s. i scol'. qꝫ ꝑ ⁊. credidit se magiari ex hac furtiua atqꝫ ꝓterua ĩspectiõe secretoꝝ sui mg̃ri ⁊ nedũ ĩspectiõe sꝫ tũc cũ abstulisset supple furto oēm mineruã. i. sapiam libris cõmissã zēocratis. qd ⁊ factũ ē qm̃ oēs codices suos abstulit. qd vltra ablatis singul' zenocratis libris zenocrates ipse studere desiit. supple libroꝝ carētia. fõtinꝰ ãt nesciēs. i. nõ valēs vti ablatis. i. furto subtractis libris zenocratis laborabat postea freni. i. rabie mētis grãdiori q̄z añ. Et ex his qddã nota dignũ cõcludēs ingt ergo. i. ꝑꝑ supradicta discipulꝰ qcũqꝫ fuerit ꝯfisus ꝓprio labore. s. studii nũq̄z inuidebit honori alieno. ¶ Notãdũ ꝓut latina tradit auctoritas minerua dea est multaꝝ iuētrix artiũ sicuti lanificii oliue ⁊ fabrice. ⁊ iõ eã nõ icõgrue ꝑ sapia põi lib3. h̄ ēt pallas dicta ē a pallone tracie ĩsula vbi nutrita fuit. vel q2 pallãtē gigãtē occidit. Itē scrutiniũ ē qcqd iteriꝰ d aliq̃ scrutat̄ re sic ꝓpha. Defecerũt scrutãtes scrutinio. ⁊c. Itē frenesis rabies ē. ⁊ dr̄ a fren qd ē furoris exagitatio a cerebro descendens vel ab impedimēto mentis frenesis dicit̄ q2 greci frenas mētē dicunt ⁊c.

¶ Cũ aũt dies summe promotionis affuerit: breui stemate cõpēdiosoqꝫ affatu venerãda cõmendet̄ socioꝝ collectio: sicqꝫ ad honoris inicialis incremēta itrepide procedēdũ ē decēti ornatu festiuo apparatu si facltas suppetat: cũctis vel ad libitũ eiusdē saltē professiõis splēdidē procurato.

¶ Cum aũt dies sum. Hoc ē sextũ documētũ circa magistrãdos attendēdũ. Et docetur ꝑ eũ ꝑpatoria dignitatis magistral'. Et duo facit hoc. ĩ hoc documēto nã prio documētũ ponit. scdo cautelã circa hoc subiungit. tertio exēplũ a cautela susceptũ subnectit. q̄rto quoddã notabile circa oia ipsa ponit scda ibi. Caute. tertia ibi. Strictonꝰ q̄rta ibi. O q̄z felicis. Et dic̄ prio. cũ ãt dies sũme ꝓmotionis supple ad gradũ magistralē affuerit atqꝫ ꝓmouēdus ipse iã ĩ cathedra magisterii se ꝓmotõis cã recepit: tũc venerãda collectio. i. ꝯgregatio socioꝝ suoꝝ supple ipm ꝑsētia sua honorãtiũ cõmēdet̄. i. laudet̄ ab ipso promouēdo breui stemate. i. breui arēga. atqꝫ affatu. i. orone ꝯpēdiosa atqꝫ ꝓcedēdũ. i. accedēdũ ē itrepide ⁊ audacter ad ĩcremēta ĩitial' honoris supple magistri sic. s. ornatu. i. vestimēto dcēti supple sue facultati. appatu. i. ꝑpatiõe ꝯuiuali. festiuo. i. celebri appatu iquã ꝓcurato. i. ꝯpato splēdide. i. honorifice cũctis supple tã sue q̄z alterius secte magistris ⁊ scolarib3. ⁊ h̄ si facultas suppetit. vel subaudi si nõ sufficiat dũtaxat ad libitũ. i. voluntatē suã saltē magistris ⁊ scolaribꝰ vel solũ magistris eiusdē sue ꝓfessiõis. i. secte. ¶ Notãdũ circa hoc q̄ dic̄ breui sermõe collectiõꝫ socioꝝ laudari tũc. n. ṽe laudamꝰ cũ pauco sermone magnitudinē rei extollimꝰ qm̃ ĩ multo sermone raro mēdaciũ raroqꝫ adulatio deest. hĩc igit̄ catho. Parce laudato. bñ ꝑce qm̃ nulla tã excelsa virtꝰ ē q̃ dulcedine gl'ie ñ tãgat̄. vt refert señ. ⁊ Ouidiꝰ de tristibꝰ. deniqꝫ nõ ꝑuas aio dat gl'ia vires. ⁊ fecũda facit pectora laudis amor. Qua ex re hyeronymꝰ ad sabinianũ sic ingt. Mãli ducimur malo ⁊ adulatoribꝰ nr̃is libēter fauemꝰ. Et q̄zq̄z nos r̃ndeamꝰ ĩdignos ⁊ calidꝰ rubor ora ꝑfundat. tñ ad laudē sui aĩa ĩtrisecꝰ letatur. Inde claudianꝰ. gaudet. n. virtus testes sibi iũgere musas. carmē amat q̄sq̄s carmine digna gerit. Parce igit̄ laudãdũ ē ⁊ laude iq̄z suffulta laudãtis dignitate. Laudati merito atqꝫ rei q̃ laudat̄ magnitudine. Qd si ista nõ affuerit nõ laus sꝫ adulatio fore manifestũ est. Item stema quid sit in superioribꝰ capl'is iam monstratũ est. quare ibi videas.

¶ Caute tñ cõsiderandũ est cautiusqꝫ inuestigandũ ante magisterii elatõꝫ: vt primi ãni decursu ꝓpria possit sustētari si opus fuerit facultate. Turpe est enim ob reuerentiam tanti nois prima frõte mēdicare: vt strictonius qui oibꝰ ad magisteriũ ꝑtinētibus venerabil'r executus: luce cepit tertia mēdicare tãtiqꝫ ausus mox eũ penituit. quid mirũ: quasi instantaneus delusus abcessit tanti honoris fastigia nũq̄ꝫ decetero cõfessus. O q̄z felicis exitus veneranda est cõmendatio.

¶ Caute tñ cõsiderã. ⁊c. Hec ꝑs a multis cautela circa ꝑcedens documētũ assignari solet. meo tñ videre ꝯueniētius septimũ assignaret̄ documētũ. Sꝫ quid de hoc fuerit solertie cuiuslibet recõmitto. hoc tñ dicēdũ ē cũ cautela supioris documēti fuerit: l'ra h3. Caute tñ. Si ṽo documētũ l'ra h3. Caute etiã. Et s̄m primã l'raꝫ h̄ dicit. cõsiderãdũ tñ est caute. i. sapiēter. subaudi in his ⁊ circa ea q̃ i supiori documēto edocta sũt. cautiusqꝫ inuestigãdũ est añ elatõeꝫ. i. ꝓmotõeꝫ magisterii vt dcursu. i. curriculo primi ãni. subaudi gradũ magistralē ꝓrie seq̄ntis. nouellus ipse magister possit sustētari facultate ꝓpria si opꝰ fuerit. n. ꝑ q2 turpe mēdicare. i. egere pria frõte. i. icõtinēti ob. i. ꝑꝑ reuerentiã tãti nominis. s. magisterii. q. d. turpe nimiũ ē q̄ scolaris ꝓmouēdꝰ in adeptiõe magistral' dignitatis tãta expendat q̄ q̄z cito gradũ adeptꝰ fuerit mēdicare cogat̄. Et exēplũ subdēs de q̄dã strictonio q expletis ⁊ executis venerabil'r splēdide et honorifice oibꝰ ad magisteriũ ꝑtinētibꝰ incepit mēdicare. i. eḡe tertia luce. i. tertia die proxie seq̄nti. qꝫ pro ⁊. penituit eũ ipsonale ē. mox. i. stati tãti ausus. i. tãte audacie q̃ s̄ vires facultatis aggrediebat̄ dignitatē magistralē. qd mirũ. i. q̄re eũ nõ penituisset. Ipse. n. strictonius delusus. i. derisus recessit q̄si istãtaneꝰ. i. incontinēti. qꝫ ꝑ ⁊. nũq̄z cõfessus ē decetero festigia. i. sũmitates tãti honoris. Et tñ notãdũ qddã ponēs exclamat dicēs. O q̄z. i. quãtũ ē venerãda. i. reuerēda ꝯmēdatio felicis exitꝰ. i. felicis finis ipse. n. ē in quē oia ordinãda sunt. si ergo finis bonꝰ est totũ laudabile ꝑbas ē. q̃ de re nõ inepte dictũ est Exitus acta probat. Et item finis coronat. ⁊ insuper a fine omnia denominari.

¶ Capitulum sextum.

Expeditis his q̃ ad scholariũ eruditiõem digesta sunt dilucidandi moderatione obseruata: nec angariare lectorē sermonis breuitate curamus: nec dilatiõe cõfundere: nũq̄ꝫ lucidiori stilo leuioriqꝫ stemate ꝑusi: qm̃ nõ solũ discretis verũ etiam rudibus enigmatis serie postposita cõmēdat̄. nunc ad magistrorũ venerabilem properandũ est maiestatem.

¶ Capitulum sextum ⁊ vltimum.

Expeditis q̃ ad scolariũ eru. ⁊c. Hoc ē capl'ꝫ sextũ ⁊ vltimũ hꝰ totalis tractatꝰ q de scolariũ disciplina ē. in quo pꝰ ea q̃ i supiorib9 capl'is edocuit Et signãter pꝰ q̄z i ꝓrie ꝑcedēti capl'o determiauit de qbusdã documētis ad dignitatē magistralē tũ faciētibꝰ cũ quoqꝫ necessario reqsitis. Nũc ꝯñter ĩ h̄ vltio capl'o pricipaliter de dignitate ipsa magistrali ⁊ q̃ ipm circũstãt et cõcomittãt̄ ꝓseq̄t. Et diuidit̄ hoc totũ capitulũ i tres ꝑtes pricipales s̄m tres magistroꝝ manerics. In pria ꝑte nēpe determinat de pria magistroꝝ spē et de his q̃ ipsos regulant et nõ solũ eos primos sed ēt alios cuiuscunqꝫ maneriei existant. In secunda de secunda ibi.

Extrema p̄sentis volumis. In tertia de tertia ibi. Cū ob
dulcoris ꝛc. Pria ps adhuc diuidit̄ in duas ptes. nā pri
mo cōtinuat dicta dicēdis. scdo de statu norma atqȝ regu
la magistrātuū determiat ibi. Magistroꝝ tal' ꝛc. Itē prio
ponit intentionē suā respectu p̄cedētiū. scdo respectu seqn
tiū ibi. Nūc ad. prio facit qd dictū est. Scdo modū ꝓcedē
di obseruādū ondit. ibi. Nec arguere tertio rōnē sui ꝓces
sus subiūgit ibi. Qm̄ nō solū. Dicit ergo prio expeditis ill'
q̄ se digesta. i. diuisiz in supiorib⁹ tradita. ad eruditiōez. i. i
formatiōez scholariū. ꝛ hoc obseruata moderatiōe. i. mo
destia dilucidādi. i. determinādi. ꝛ qz nos hoc. nō curam⁹
angariare. id ē. ꝯstrigere lectiōez breuitate sup. nostre edi
tiōis nec ēt ꝯfundere dilatiōe. i. plixitate. nōnūqȝ pusi le
uiori stilo. i. mā atqȝ lucidiori scemate. i. verboꝝ ornatu. ꝛ
hoc qm̄ still⁹ subaudi toti⁹ nr̄i tractat⁹ cōmēdat̄. i. tradit̄
nō solū discretis. i. eruditis verꝫ ꝑ sz ēt rudib⁹. i. idoctis ꝛ
h postposita. i. derelicta serie enigmatis. i. obscuritatis:
Qm̄ āt h ita sūt ꝓpādū. i. accelerādū ē nunc. s. hic i loco
ad venerabilē maiestatē magistroꝝ sbaudi dterminādo d
statu eorū atqȝ norma ipos tā erga se q̄ȝ erga alios regulā
te. Itē enigma enigmatis fmo ē figuratiu⁹ vel obscura lo
cutio siue silitudo vel qō occulta vel obscura q̄ difficile in
telligit̄ nisi apiat̄. vt illd indicū. De cōedēti exiuit cib⁹ ꝛd
forti egressa ē dulcedo significās ex ore leōis fauū eē exctū

Magistrorū aūt talis hēat̄ diuisio. Tātoꝝ qui
dā duabus vrbibus ceteris fulgētiorib⁹. s. rome
ꝛ athenis cōmorant̄ vlteri⁹ nusq̄ȝ ꝓcedētes: nisi
q̄tū fortūa succedit eis vt alti⁹ venerēt. Alii p̄di
croꝝ obmittētes fastigia locoꝝ oppidoꝝ adiacen
tiū q̄rūt emolumēta Tū pp nouercā disciplie ege
statē tū pp natalis patrie dulcorē renitētem.

Magistroꝝ āt talis ha. In hac pte boe. postq̄ȝ se supiori
b⁹ cōtinuauit. nūc itētionē ꝓsequit̄. Et duo facit. nā pri
mo quasdā magistroꝝ diuisiōes p̄mittit. scdo normā atqȝ
ipsos regulātē modū demōstrat ibi. Taliū nāqȝ. Pria i
duas. nā prio primā distinctiōez magistroꝝ p̄mittit. scdo
scdaz subiūgit ibi. Tā istoꝝ q̄ȝ ꝛc. Et dicit prio q̄ diuisio
magistroꝝ hēt̄ talis. supple vt seqt̄. nā qdā magistroꝝ mo
rant̄ duab⁹ vrbib⁹ excellētiorib⁹. i. clariorib⁹ ceteris scilicz
rome ꝛ athenis nunq̄ȝ ꝓcedētes vlteri⁹ nisi forte inq̄ȝtū
fortuna succedit. i. arridet vt eleuent̄ alti⁹. i. ad altiora. vl'
sic. nūq̄ȝ ꝓcedētes vlteri⁹. s. ab vrbib⁹ his. ꝛ hoc inq̄ȝtuz
idest q̄zdiu fortuna succedit eis vt alti⁹ eleuēt̄. Et vult dice
cere q̄ qdā magistroꝝ sunt q solū in vrbe rōana atqȝ athe
niēsi morā suā hn̄t. Alii aūt magistri sunt q omittētes fasti
gia. i. summitates p̄dictaꝝ vrbiū. s. rome ꝛ athenaꝝ. q̄rūt
emolumēta. i. lucra oppidoꝝ. s. castroꝝ ꝛ villaꝝ: vt sic op
pidū largo sumat̄ vocabulo. oppidoꝝ inq̄ȝ adiacētiū. s. p
dictis vrbib⁹ duab⁹ subaudi vel de lōge vel de ꝓpe distan
tiū. Et dico q̄rūt tū. i. prio pp egestatē supple remediādā.
egestatē dico nouercā. i. ꝯriā discipline. nā vt sepi⁹ dictū ē
nā nō est sufficiēs a seipa speculari sine reb⁹ exteriorib⁹ tū
etiā. i. secūdo q̄rūt emolumēta alioꝝ oppidoꝝ pp dulcorē
renitentē natalis patrie i. p̄ni soli. Vult dicere q̄ p⁹ eos
magistros q vrbib⁹ rome atqȝ athenis cōmorāt̄ sunt alii
magistri q in oppidis ꝛ hoc quidā in oppidis natalis soli.
quidā vero in oppidis prorsus extraneis. Et de his oib⁹
suo ordie atqȝ loco ptractabit̄ in seqnti. Notandū sicut
plurime phoꝝ fuere secte. sic ꝛ plurima studioꝝ receptacu
la. Cōmemorādo ergo historicoꝝ snia celebratiora doctri
naꝝ cōciliabula athenaꝝ studia ceteris p̄clarissima extite
rūt. q̄ ꝛ ipe hieronim⁹ cōmēdās inquit. Studio athenas
aptissimas fore. prio eni leges studiū id tradidit aliisqȝ ci
uitatibus iura trāsmisit: i eo viguerūt pene oia phie lumi
na queadmodū tā lōge fama extitit diuulgatū. P⁹ athe
narū studiū rōanū floruit italicis phis constipatū. i q°. Iu
li⁹ cesar viguit. li. i. de vita cessaris ibi. Catho floruit vt ait
solin⁹ li. i. ibi Virgi. tulli⁹ seneca atqȝ reliq mlti plurimi va
luerūt. Et hec duo studia lr̄a cōmēdat. Est ꝛ alid parisiē
se studiū in supioribus satis collaudatū. hz āt etas moder
nior inmūeras pene doctrinaꝝ vl'es scolas q̄s si laudē aut
vitupē nescio. cū virt⁹ ꝯstet in patēti atqȝ extraneo non in
digeat cōcionatori. Itē emolumētū lz ꝓprie molēdini lu
crū sit: ponit̄ tn̄ ꝓ quolibz lucro vel cōmoditate. Sic ma
lachie tertio. Et qd emolumētū qz custodim⁹ p̄cepta ei⁹.

Tā istoꝝ q̄ȝ alioꝝ qdā rōne pulchre denomina
tionis iperiū assumunt vt honorificētur. Alii rōe
intelligētie ignorantia eoꝝ ne confundātur. Ter
tii subtilius speculantes ꝓpter vtriusqȝ ptis icre
mēta magistralia cōtrahunt paludamenta.

Tā istoꝝ q̄ȝ illoꝝ. Hic ponit aliā magistroꝝ distictionē
dicēs. Magistroꝝ eqdē in ciuitatib⁹ p̄fatis atqȝ oppidis
circūiacētib⁹ hitantiū. quidā magistri sunt q assumūt ipiū
idest gradū atqȝ titulū magistralē rōne pulchre denoiatio
nis. i. fame. vt. s. ab hoib⁹ honorētur. Et hi sunt q solum
gl'iaz nois q̄rūt. Alii aūt supple gradū assumūt supple ma
gistralē rōne. i. ob cāz itelligētie ꝛ hoc iō ne cōfundantur
ignorantia. Tertii vō sunt q speculantes subtilius q̄ȝ su
periores ꝯhūt paludamēta. i. honorē q ꝓprie in his ve
stimētis cōsistit, magistralia. i. magistꝝ ondētia. Vult dice
re tertii sunt q magistralē dignitatē assumūt ꝓpter incre
mēta vtriusqȝ ꝑtis supradicte. s. tā pp apparere atqȝ vt ho
nore celebrent̄ q̄ȝ ēt pp itelligētiā. Notādū q̄zuis scire
bonū sit atqȝ p̄ ceteris delectabile cū scia ipsa cūcta cōple
ctat̄ atqȝ nihil ignorare pmittat. scire tn̄ ipm nō oino lau
dabile ē qd ob fame gl'iaz diūtarat cōpatur. lz eni pulchꝝ
sit digito ondere et dicere hic est. Iuxta psii flacci sniaz. ſi
tn̄ scm̄ ē. Illud ergo scire eligēdū ē qd vitā virtuosaz comi
tat̄ nō gl'ie cupiditatē. Est igit̄ ex his magistroꝝ generib⁹
solum illud laudale qd ob ignorātie nebulā depellēdam
sciētie suscipit incremēta. Itē paludamētū vestis regū ge
n⁹ est q° vtebant̄ ad ondēdū bellū proximo futurū. Et dr̄
a palā qz tūc oib⁹ palā bellū ondebat̄. Est q̄qȝ vestimētū
magistrale quo magistrandi iduuntur ad futuroꝝ bono
rum titulum ostendendum.

Taliū nāqȝ quicūqȝ venustatis assumpte debi
tiqȝ officii velit emolumēta ꝓsequi: in vniuersa
moꝝ hōestate oz vt polleat p̄clarius. vt sit vtiqȝ i
sermone verax: in iudicio iustus: in cōsilio ꝓuid⁹
ꝛ in cōmisso fidelis cōstās in vultu. pius in affatu
virtutibus insignitus: bonitateqȝ laudabilis exi
stat. si qd vō cōtrarii acciderit: hūane fragilitatis
appetitu accidere solet. Cōuersatiōe etiā sit bo
nus. Nulla siquidē res est magis pniciosa disci
pulo vita magistri cōtumeliosa. infusa enim vi
dentur sepissime confundi ex fetido vase quia fe
tidum vas aquas infusas corrumpit.

Taliū nāqȝ qcūqȝ ve. In hac pte boe. p⁹ supiorē magi
stroꝝ biptitā diuisionē. nūc de quorūlibz norma atqȝ mo
do ipsos regulāte tā in se q̄ȝ quo ad alios subiūgit. Et di
uidit̄ hec ps i duas ptes. nā prio ponit boe. p̄cepta q̄dam
magistros regulātia absolute ꝛ q° ad se. scdo p ꝯpatiōz q°
ad alios. scda ibi. h āt. pria adhuc i duas. nā prio facit qd
dictū ē. scdo cāz sui dicti subiūgit ibi. Nulla sigdē. Pria
adhuc in duas. nā prio facit id qd dictū est. secūdo ponit
q̄ndā excusatōez p̄dicta p̄cepta excusantē. ibi. Si qd vō ꝛc.
Et prio ponēs documēta statū magistri regulātia dicit q̄
magister qcūq̄ȝ ipe fuerit si velit proseq emolumēta assū
pte venustatis. i. honoris magistralis. qȝ pro ꝛ debiti offi
cii oz. i. oportunū ē vt polleat. i. resplēdeat clari⁹ in vniuer
sa moꝝ honestate. vt. s. sit in sermone verax. i. in iudicio iu
st⁹ ꝛc. ſra plana ē. Et si quid ꝯrii accidat sbaudi supiorib⁹

hoc solet accidere appetitu humane fragilitatis.i.ipsa sen
sualitate ipa.n.debilis ē ⁊ ad malū ꝓna. Et qꝛ debilis iō
ipsam debilitas moꝝ plerūqꝫ ꝯsequit̄.debilitatē.n.ꝯple-
xionis vt medicis viluꝫ ē sꝑi⁹ moꝝ seqt̄ debilitas. ¶ No
tādū licet magr̄ oīa illa in se hēat q̄ forma docendi ꝯtinet
vti sunt docēdi ꝯsideratio.exēploꝝ ꝯformitas ⁊ rursū elo
quētia copiosa.hec tñ minime sufficiūt nisi ea q̄ vbo docꝫ
ope instruat.hec.n.optima sapīe via ē opa sanis ꝯforma
re doctrinis.Vñ Prosper.li.epigrāmatū.Nō satis ē do
mini p̄cepta euoluere lingua.Is meminit legis q memoꝛ
ē opis.Turpe,n.ē vt iqt Lactantius li.de falsa sapia. ad
phiaꝫ ꝑgere ⁊ phie opa nō agere.talis.n.vita nō vera sed
palliata ē.Opa āt phie mores sr̄ atqꝫ diuinitatis istituta.i
qbus magīat⁹ sic polleat vt discipulis nedū exēplo sit sꝫ ⁊
decori.Nō āt oīuꝫ hoꝝ h̄ ꝯñter ānexa ē cū dr̄.qm̄ nl'la res
ē discipulo magis ꝑniciosa.i.dānosa qꝫ contumeliosa vi
ta magr̄i.n.ꝓ qꝛ nos Bo.vidim⁹ ifusa ex fetido.i.ꝯtami
nato vase ꝯfundi.i.corrūpi sepissime.qm̄ fetidū vas aq̄s
corrūpit.q.d.sicuti aq̄ corrūpūt̄ vase fetido sic scīa docto
re cōtumelioso Pro quo notādū q plurimi hodierni tē
poris sūt sapiētū q lꝫ doctrinis sanis intēdāt vitā tñ bruta
lē ducūt sicuti tāgit Aristoteles.i.ethicoꝝ.q certe odio ad
modū hñdi sr̄.exēplo Pacuuii q oēs tales tāto fastidio re
nuit vt nec vbo neqꝫ fcō eis cōicare dignū estimauit. ꝓut
ponunt.A.gellius atqꝫ Heliādus in cronicis de quibus.
Lactantius in lib.de falsa sapia sic iqt. Quidā sb̄ obtētu
phie vitia sua celātes vt sunt sophiste.domi faciūt ea q̄ ī
scholis arguunt.sicqꝫ docent tm̄ nec faciūt.ipsiqꝫ p̄ceptis
suis pondus detrahūt.h̄ tñ genus turpissimum est. teste
Seneca ad lucillū epl'a.24.Turpe.n.inqt ē aliud loqui
⁊ aliud sentire. Et itē epl'a.44.h̄ turpissimum est qd̄ nob
obiici solet vba nos phie non opera tractare.Inde Catho
Turpe est doctori cum culpa redarguit ipm. Cū ergo vita
cuiusqꝫ despicit̄ eius quoqꝫ necesse ē vt doctrina despicia
tur vt vult Gregorius in omel'.6.li.2.Discāt sermonib⁹
his viri prudentes docendi formā.suosqꝫ discipulos stu-
diosos fieri suadeant nō solū libros euoluēdo sꝫ ēt mores
cōponendo.Iteꝫ pernicies moꝛs est vel interitus.Inde ꝑ-
niciosus.a.um.damnosum letiferum ⁊c.

¶ Hec aūt ad aīe docētis iformationē digesta sūt
nūc de ceteris primariis nō dico de p̄rio primis
sed de secundo primis differēdum est.

¶ Hec āt ad aīe docētis. In hac ꝑte boe. postqꝫ posuit do
cumēta regulātia magr̄os quo ad seipꝫ.nūc vo fac̄ h̄ idē
quo ad alios. Et diuidit̄ hec ꝑs ī duas ꝑtes.nā p̄rio pōit
normā magr̄os regulātē quo ad discipulos.scd̄o quo ad
alios a discipul'.ibi.Cū āt ob festiui tꝑis ⁊c: Pria ī duas
nā p̄rio fac̄ h̄ quo ad morū obseruātiā.scd̄o quo ad sb̄dito
rū iformatiōeꝫ.ibi.Cū āt hōc iqsitiōis. Pr̄. adhuc ī duas
nā p̄rio se dictis dicēdisqꝫ ꝯtiuat.scd̄o itētū ꝓseqt̄.ibi.Te
net̄ quoqꝫ doctoꝛ ⁊c. Et p̄rio pōit itētiōeꝫ suā respectu p̄ce
dētiū.scd̄o respcū seqntiū.ibi. Nūc de ceteris. Et p̄rio di
cit.oīa h̄ subaudi q̄ dcā sūt:sūt digesta.i.declarata ⁊ tradi
ta ad iformatiōeꝫ aīe docētis subaudi quo ad morū suoꝝ
honestatē absolute ⁊ in se.nūc āt ē differēdū de ceteris pri
mariis.i.documētis supple ipm regulantibus.nō tñ dico
de p̄rio primis qꝛ d̄ istis iā dcm̄ ē.sꝫ de scd̄o primis. Sūt
nēpe vltīa respectu p̄cedētiū ⁊ p̄ria respectu sequētiū.q̄re ⁊
secūdario p̄ria dicūt̄.Itē differo.i.diuersis modis ꝑpio.

¶ Tenetur quoqꝫ doctoꝛ eruditus esse:mansuet⁹
rigidus ātiqu⁹ ñ ānis:nō negligēs:nec arrogās.

¶ Tenetur quoqꝫ doctoꝛ.In hac ꝑte ꝓseqt̄ Boe. de do-
cumentis regulantibus ipm magistrum ꝑ cōparatiōeꝫ ad
scholares. Et duo facit.nā p̄rio facit h̄ ī generali. scd̄o in
speciali de quolibꝫ ibi.Sit inquā eruditus. Et dicit p̄rio
q doctoꝛ tenetur esse eruditus mansuetus ⁊c.ꝓut hec oīa
in processu declaranda sunt.quare sequitur.

¶ Sit inquā eruditus:prius enim oportet vt di-
scat q̄ doceat. Triuii siquidem ꝯparationem do
ctrine nouimus assistricem. Valde vo absurduꝫ
est:⁊ iniquum vt imperiti peritis:nouelli antiqs
rudesqꝫ preferantur emeritis.

¶ Sit iqꝫ erudit⁹.p̄ri⁹.n. In hac ꝑte ea q̄ p̄miserat in gn̄ali
nūc in sp̄ali ꝓseqt̄. Et diuidit̄ ī tot q̄t ī gn̄alitate p̄miserat
ꝑtes. Et ponēs p⁹ primū documētū dic̄. ego Boe.ī qꝫ.i.
dixi q magr̄ ipse sit eruditus.i.doctus. Et rōneꝫ ānectēs
dicit eni ꝓ qꝛ oꝫ.i.oportunum est q magr̄ ipse p̄ri⁹ discat
āñqꝫ discipulos suos doceat. Et sciam triuialeꝫ circa hāc
eruditionē marie p̄ualere insinuās eam recōmēdando dic̄
siqdē nos nouim⁹ ꝯparatiōeꝫ.i.acqsitionem doctrie triuii
foꝛe valde aptā assistricē sup.in his. Et qdā ānectēs no
tandū dicit. valde.n.absurdū est ⁊ iniquū q iꝑiti.i. idocti
preferant̄ ꝑitis.i.doctis.nouelli supple in scientiis antiqs
sup.p̄ferant̄.atqꝫ rudes.i.ibecilles emeritis. ¶ Notāduꝫ
q ascendēs ad gradū magr̄aleꝫ oꝫ q scīētiis sb̄iciat̄ alias
caueat ne sibi dicat̄ illud ad romāos.ii. Qui alios doces
teipsum nō doceas.iō sapīe.18.dr̄.Añqꝫ loquaris.s.docē
do disce.s.audiēdo.⁊ iacobi tertio.nolite plures magr̄i fie
ri.in h̄ ēt canones satis.ꝯcoꝛdaī videt̄.59.dist.oꝛdiarios
⁊.61.di.Miseꝝ.⁊.16.q.1.Si qs clericatus.⁊ ex̄ de electōe
cū enim.Itē eruditus.i.instructus q̄si ex̄ ruditatē positus

¶ Mansuetus. Quoniā qñqꝫ discipulorum ela
tionē pati oportunū est:ergo māsuetudine vtēduꝫ
ē. Magister frāco in imāsuetudine ꝓdeat ī exē-
plum:q ob discipuloꝝ suoꝝ nobilitate sua vtētiū
irrefrenabilem arrogantiā laqueo se supēdit. sa
pientius aūt egissꝫ si mansuetudine vsus fuisset.

¶ Mansuet⁹ qm̄ discipu. Hic ponit scd̄m documētū de mā
suetudīe magistroꝝ. Et duo facit.nā p̄rio documētū pōit
scd̄o exēplo ipm corroborat.ibi.Magister frāco. ⁊ dic̄ q
magister ēt aliq̄ mō māsuet⁹ eē dꝫ scolarib⁹. Et rōem assi
gnās dicit.qm̄ qñqꝫ oportunū est pati elatiōeꝫ discipl'oꝝ
ꝯñs ēt est mansuetudine vtēdū.Virt⁹.n.illa ē q̄ irascibili
tates reprimit ⁊ moderat iras:q̄re ⁊ multoꝝ maloꝝ fomīta
refrenat.q̄ certe si vsus magister frāco fuisset cui⁹ exēpluꝫ
imediate subiūgit.ñ laq̄o collū strāgulasset.hic.n.cū vidis
set arrogātiā.i.suꝑbiā discipuloꝝ vtētiū sua nobilitate.ar
rogātiā dico:nō refrenabilē.i.corrigibilē laq̄o se suspēdit
qui tñ sapiētius egisset si māsuetudine hac vtute vsus fuissꝫ

¶ Rigidus. In scolarium enim amplexu rigore
frui cōmodissimum est ut sic errantibus vindictā
imponat:sophistarū lites dissoluat: oblatrātes
remordeat obloquentes reprimat: ꝓteruiētes
castiget:totāqꝫ determiatiōeꝫ dialeticam faciat:

¶ Rigid⁹ in sco. Hoc ē tertiū documētū de magistroꝝ ri
giditate erga subditos. Et dicit q magister ēt dꝫ esse rigi
dus.i.durus ⁊ valid⁹. Et dr̄ a rigeo riges. qm̄ frui.i.vti
rigore.i.rigiditate in āplexu scolariū cōmodissimū ē ut sic
errātib⁹.i.delīqntib⁹ ipōat vindictā.atqꝫ dissoluat litē so
phistaꝝ.i.disputātiū.atqꝫ remordeat.i.puniat oblatran
tes.i.cōtinue cōtra ceteros rixātes ⁊ a cāib⁹ sumptū ē.sil'r
⁊ rep̄mat obloq̄ntes.i.ipos diffamātes.atqꝫ castiget vga re
ctitudis ꝓteruiētes.i.ꝓteruū qd attētātes.⁊ sic faciat totā
determiatiōeꝫ.i.illā oēꝫ q̄ iter scolares tā ex ꝑte moꝝ qꝫ
etiā doctriaꝝ faciēda ē.faciat dialeticā.i.ad vtrāqꝫ arguē
do ꝑtē ut.s.plene discutiat hinc iñ.posteaqꝫ determiet ⁊ fa
ciat queadmodū p̄missū ē. ¶ Nota magistrū foꝛe rigiduꝫ
hoc eo mō intelligēdū est quo canones intelligūt.sit inqꝫ
rigid⁹ita tñ vt nō assit seuicia.s.nimiū corrigēdo h̄ ē ver-
berādo aspe.i.talis nēpe rigiditas culpe iputāda ē.Leuis
nēpe castigatō solū magistris ꝑmissa ē extra de homici.c.
ad audiētiā.⁊.24.q.6.c.p̄rio.⁊ hic ē q si leui ꝑcussiōe sco
laris moriat̄ magister nō teneret̄ vt vult vincēti⁹.⁊ h̄ si sa

nus ē puer ⁊ robuſtus. ſecus autem ſi tener. qꝛ iam non ē leuis percuſſio. ff. ad. l. acql. l. qua actiōe. §. ſi quis. hoc etiam notatur in decre. cum in magiſtrum. extra. de elec.

¶ Antiquus vō non annis ſed perpetua ſcia. ſi vō vtrumqꝫ affuerit ſanioꝛ conditio erit.

¶ Sit antiquus non annis. Hoc ē q̄rtuꝫ documentū qd̄ ē de magiſtrorū lōga experientia ⁊ ꝑpetuali ſciētia. Et dicit magiſter etiam ſit antiquus. i. experientia ſuffultus. ⁊ hoc bene īnuens dicit. ātiquus q̄dem nō ānis ſed ꝑpetuali ſcia. i. ſcia firmiter in eo radicata. ſed tn̄ ſi vtrūqꝫ fuerit. ſ. ātiqtas cū ſcia ꝯdītio ſua erit ſanioꝛ. ¶ Notādū ꝑ h̄ ꝙ dic̄ antiquū foꝛe magiſtꝝ vult ipm̄ longa expientia in doctrinis atqꝫ docendi foꝛma foꝛe exercitatū. In doctrinis vti ī p̄rio documēto edoctū ē. In docēdi āt foꝛma vt. ſ. doceat recte ⁊ artificialiter vnūquēqꝫ ſm̄ ſuā capacitatē ⁊ ſꝫ cuiuſlibꝫ artis exigentiam. Et hāc docendi formā optīe tāgit paladius lib. i. de agricultura cū inqt. Pars p̄ria prudētie eſt vt ꝯſideres ꝑſonā eius cui p̄cepturus es. Nā ſtultū eſt ruſticos ꝑitiſſimoꝝ viroꝝ alloq ſtilo. hec ille. vt gͦ qs bn̄ doceat expedit. vt modū audienti vtilē exgrat eiuſqꝫ capacitatem etatem ⁊ ſenſum ꝯcernat. nec inſtruere incipiat, artes ſꝫ prius mutuat ꝑtes. ⁊ hinc ſumptū eſt vulgare illud. Artes poſt partes veteres didiccre magiſtri.

¶ Nō negligēs Qm̄ ſic̄ in vnoquoqꝫ ope mater inuenit̄ conſtantia: ita vniuerſe doctrine ⁊ diſcipline nouerca ē negligentia. Opoꝛtunius eni ēēt mechāice ōſeruir̄ arti ꝙ̄ negligētie iugo onerari.

¶ Non negligēs. Hoc ē q̄ntū documentoꝝ qd̄ eſt de magiſtroꝝ ꝑſeuerantia. Et dicit. Magr̄ nullo mō negligens exiſtat ſed ꝑſeuerāſ. qm̄ ſicut in vnoquoqꝫ ope inuenit̄ cōſtantia ⁊ diligētia veluti mater. ita ēt ꝑ ꝯrīu vniuerſe doctrine ⁊ diſcipline nouerca eſt. i. inimica negligentia: q̄ fit vt deſeruire mechanice ſcie eſt opoꝛtuniꝰ q̄ꝫ onerari iugo negligētie. ¶ Notandū vir piger indignꝰ bōis ē. ⁊ iſte q ſolicitudinē n̄ hꝫ nullo merer̄ bn̄ficio dotari. ad h̄. n. natꝰ eſt hō ut laboꝛet coꝛpoꝛe ꝓ victu: mēte ꝓ v̄tutibꝰ atqꝫ nō ſolum ſibiipſi ſꝫ vt Plato ait ad Architā p̄rie atqꝫ amicis. Pigritia eni m̄ltos facit deſides eo ꝙ icepta ſalubria cōtinuare formidāt. Et hi ſolū molles ſunt vt vult Ariſto. ipſe q̄rto ethicoꝝ vbi dicit. Mollicies eſt fugere laborioſa hec āt ipſis magr̄is ſumme cauenda eſt. atqꝫ ēt ꝑſeuerantia eq̄ aīo firmit̄ amplexāda. q̄qꝫ amplexanda. atqꝫ ēt retēta honores v̄tutes ſcie diuitie ſolēt adipiſci. Tardis. n. mētibus non facile v̄tus cōmittitur teſte Tullio lib. 4. tuſculanaꝝ q̄ōnum. Et Uirgilius in bucolicis. Tarde venere bubulci. Omnis nempe tardꝰ brauio caret.

¶ Non ſit arrogans Qm̄ viuax pauperuꝫ ſcintillula extinguit̄ magr̄antis arrogantia voluntaſqꝫ diſcēdi diuitibꝰ ſequeſtrat̄: qm̄ arrogātis magr̄i ſedulitas nūq̄ fideliter hoīem inſtruxit.

¶ Non ſit arrogās. Hoc eſt documētū ſextū q̄ ſuadet̄ arrogantia foꝛe vitanda magr̄is. Et duo facit Bo. circa h̄ documentū. nā primo oñdit arrogantiā ſūmope vitādā foꝛe ſcd̄o demonſtrat q ſunt hi magr̄i q arrogantiā ꝯfouēt ibi Hi ſunt ⁊ dicit ꝙ magiſter nullo mō arrogans exiſtat. qm̄ arrogantia nullū penitꝰ erga diſcipulos bonū opata ē: ⁊ h̄ oñdit tam circa paupes q̄ꝫ diuites. Et dicit qm̄ viuax ſcitillula. i. amoꝛ ſciendi paupis extinguit̄ arrogātia magiſtratꝰ. ⁊ hoc q̄ ad paupes dc̄m̄ eſt. qꝫ ꝓ. ⁊ voluntas diſcēdi ſeq̄ſtrat̄. i. ſepat̄ a diuitibꝰ ſ. audi ipa arrogātia. qm̄ ſedulitas. i. diligentia arrogantis magr̄i nūq̄ꝫ īſtruxit hoīeꝫ fidelit̄. Itē arrogans ſupbꝰ iactator elatꝰ ⁊ īflatꝰ idē. differt tn̄ arrogātia a ſupbia. nā ſupbia ināis ē glia de eo qd̄ qs hꝫ. ſꝫ arrogantia de eo qd̄ n̄ hꝫ ⁊ cū qs credit ea ſcire q̄ neſcit vel hr̄e q̄ n̄ hꝫ. ſepe tn̄ apd̄ auctoꝛes h̄ duo ꝯfūdūt̄.

¶ Hi ſūt q id qd̄ ſciūt humilit̄ docere ꝯtemnūt ⁊ que rōne ſapiūt recte mōſtrare neq̄unt: qm̄ in faſtigio poſiti mentes merētiū deſpiciūt: nec in datorem ſcie cām referunt. ſed ꝓpꝛiaꝫ i ſe reſpiciunt excellentiam. Hi ēt ſunt q fimbꝛias dilatant: phylateria magnificāt: i publicis ſpectaculis eminētioꝛa ſedilia q̄runt: ⁊ ab oibus rabi noīe vocari ⁊ ſalutari deſiderāt. Tales ſiqdē oiuꝫ bonoꝝ collectō iure ſedulitatis ablato a ſe relegabit

¶ Hi ſūt q id qd̄ ſciūt humiliter docere ꝯtemnūt. In hac ꝑte oñdit q ſunt magiſtri. h̄ vicio arrogātie notati. Et duo facit ſm̄ duas maneries arrogātie q̄ꝝ vna in docendo eſt ſcd̄a in oꝛnatu. ſcd̄a ibi. Hi ēt ſūt. ⁊ dicit hi ſupple magr̄i arrogantes ſunt q ꝯtēnunt docere hūilit̄ ea q̄ ſciūt ⁊ nolūt mōſtrare recte ea q̄ ſapiūt. qm̄ poſiti in faſtigio. i. ſupbia ⁊ faſtu deſcipiūt mētes merentiū. i. deſiderātiū doctrinā faſtidiendo. i. q̄ſi faſtidiū eis ingerāt. hi ēt arrogātes nec referunt cām ſue ſcie in delatorē ſcie. i. deū glioſum a q̄ oē datū optimū ⁊ oē donū ꝑfectū. Ioā. i. hic. n. affluent̄ oia tribuit ⁊ n̄ iꝓpꝛopat. tribuitqꝫ ꝑlꝰ q̄ꝫ rogat̄. In hūc dico nō referūt cām ſue ſcie ſed reſpiciūt ꝓpꝛiā excellētiā in ſe ſolū eſtimātes ea q̄ ſciūt ꝓpꝛia ſcire excellentia. Et inde ſcd̄os arrogantes ꝓſeq̄t̄ dicēs. Hi ēt ſup. arrogātes ſunt q dilatant. i. extendūt fimbꝛias. ſ. veſtimētoꝝ. appetunt. n. eū quotidie epulari ſplendide atqꝫ indui purpura ⁊ biſſo vt eis dicat̄ ecce rabi. vel ſic. dilatāt. i. rotundo oꝛe manifeſtāt ⁊ declarant fimbꝛias. i. ſcias ſuas ⁊ magnificāt phylateria ſua. i. vanas ſuas arrogātias. Sūt. n. phylaterie ꝓpꝛie bꝛeuicella in q̄bꝰ quondā ſcribebat̄ lex ⁊ ſeruabat̄ q̄s deferebāt ān frontē vel pectus vt ſic ipſi viderētur religioſi ſed h̄ non fiebat niſi cā iactātie: ⁊ ad hmōi ſilitudinē loq̄t̄ ī lr̄a ⁊ ſunt v̄ba ſumpta Mathei. 23. Dilatant. n. phylateria ſua ⁊ magnificant fimbꝛias. Hi ēt ſunt q q̄rūt ſedilia i. recubitꝰ eminentioꝛa. i. p̄ria ī publicis ſpectaculis atqꝫ deſiderāt ſalutari. i. ſalutādo vocari noīe rabi. i. magr̄i. ⁊ ſubdit ois collectio. i. cetus hoꝝ ſcholariū relegabit. i. ſeꝑabit tales. ſ. arrogantes a ſe ⁊ h̄ ablato. i. remoto iure ſedulitatis ⁊ ſcie ¶ Notādū ꝙ arrogātes hi de q̄bꝰ lr̄a ſōat ypocritaꝝ q̄ſi pelle ſupueſtiūt̄ q ſalutatiōes appetūt in foro atqꝫ p̄rios recubitꝰ ī ꝯuiuio: laudes amāt iactātiaſqꝫ faciliter ꝓducūt. adulari gliāt̄. a q̄libꝫ reuereri expectāt. qc qd agūt arbitrāt̄ bonū: coꝛrigi nolūt. Arbitrāt̄. n. ꝓpꝛio ſenſu ſe regere poſſe. Ruꝛſuſqꝫ coꝝ tāta ē temeritas vt oia p̄ſumāt nihilqꝫ difficile arbitrāt̄. hoꝝ certe inutilis laboꝛ eſt. diligentia friuola: fructū nō capiūt ex opibꝰ ſuis ſꝫ potius detrimentū. vñ. Ouidius methamoꝛpho. i3. lib. Et obeſt ſua glia multis. iō mathēꝰ in thobia. Nō crede titulis fame te ꝯſule credeqꝫ menti. ⁊ Martialis coquꝰ. Hūc volo laudari q ſine moꝛte ꝑt. itē fimbꝛia ī ſupioꝛibꝰ caplis expoſitū ē Itē relegare. i. remittere. Itē ē in exiliū dānare vel ꝓcul legare ⁊ ꝓducit le. vñ in thobia. nate cauenda caue ſectare ſectāda. relega cria. vas mētis purificar̄ ſtude ⁊c̄.

¶ Cū āt bōe iq̄ſitiōis tyro legēdi cā ſcholas itrauerit. rigore itriſecꝰ aſſūpto ꝯſiderandū ē vt aurore tꝑe ꝯtiuo ſubmiſſa voce icipiat oꝛe rotūdo mediocrit̄ aſcēdendo. niſi magna vrgeat neceſſitas expectando.

¶ Cū āt bōe inq̄ſitiōis. In hac ꝑte ipſe Boe. poſtq̄ꝫ poſuit p̄cepta magr̄os regulātia tā q̄ ad ſe q̄ꝫ q̄ ad alios ⁊ h̄ q̄ ad moꝝ atqꝫ noꝛme hōeſtatē. hic fac̄ h̄ idē q̄ ad doctrīe admiſtratiōeꝫ. ⁊ diuidit̄ hec ꝑs ī duas ꝑtes ſꝫ ꝙ duplex eſt doctrine admiſtratio. ē. n. vna ꝑ modū lectiōis atqꝫ declaratiōis. Alia vō ꝑ modū argumētatiōis. In p̄ria ergo ꝑte determiat de noꝛma magr̄os regulanti circa ſcholariū īfoꝛmatiōeꝫ q̄ in lectura ꝯſiſtit: ſcd̄o fac̄ h̄ idē circa eā īfoꝛmatiōeꝫ q̄ ī diſputatōe radicat̄. ſcd̄a ibi: Si eā diſſerendi ⁊c̄. Prima adhuc ī duas. nā p̄rio fac̄ qd̄ dc̄m̄ ē. ſcd̄o cāꝫ dicti ſubiungit

cti sbiungit ibi. Qm si magiat⁹ rc. Et dic p̄mo cū tiro. i. nouellus magr̄ bo͂e inqsitiois. i. doctrine ⁊ scie intrauerit scholas cā legēdi ꝯsiderādū ē. sup. ab ipo magistro vt assū pto rigore itrinsec⁹ sup. queādmodū pdcm̄ est cū dicebat supra i eodē caplo sit rigid⁹. h̄ g⁹ rigore assūpto tpe auro rc. i. matutio incipiat sup. lectionē ꝯtinuo sbmissa voce. i. voce bassa ascēdēdo tn̄ mediocrit. ore rotūdo. i. plēo ⁊ h̄ expectando neminē nisi maria necitas vrgeat. i. icumbat

¶ Notādū ē circa h̄ documētū Boetii sūmope ꝯsiderandū est ne an̄ ipa₃ inceptionē hmo͂i diuini dimittat iplorātio auxilii q solus de⁹ est q diuitias sue sapientie influit i aias sapientū. Et tribuit studērib⁹ grām cognoscēdi cui nihil ē difficile ⁊ sine q̄ nihil possibile ē, possideri vt in ipo ꝓlogo de regimine ꝓncipū dr̄. Et oē datū optimū ⁊ oē donū ꝑfectū desursum est a patre luminū descēdens vt inqt scriptura. ⁊ Augusti. Nemo tā erudit⁹ nemo tā doct⁹ q supna illustratoe nō idigeat. Et Grego. Nisi intus sit q doceat i vanū lingua doctoris laborat. io p̄ba volens ondere. s. in q̄ vera exstat btitudo apud Boetiū li. 3. ꝓsa. 9. de cōsola toe diuinū monet iuocare auxiliū q̄ certe ꝑtermisso nullū rite fūdat exordiū. qd obseruantes maiores nostri sp̄ i ag grediendis arduis diuinū iplorarunt auxiliū. sic Plato i cepturus geniturā sensib⁹ mūdi inqt ve₃ mi Socrate. nā cū oibus mos sit ⁊ qsi q̄dā religio rc. ꝑcari auxilio diuini tatē rc. sit g⁹ meis ꝑcib⁹ cōphensum maxime qdem vt ea dicant a nobis q̄ placeant deo rc. ⁊ hali abenragel. grās vino deo rc. sic Ouidius p̄mo metha. dii ceptis nā vos mu tastis ⁊ illas aspirate meis rc. sic ⁊ reliq pene oēs. Aduer tat igit magr̄ vt an̄q₃ ea pagat q̄ h̄ ꝑcepto docet deo sup plicet veluti oiu₃ cordium illuminatori Itē Tyro in supio ribus caplis declaratū est. Aurora dr̄ initiu₃ diei clarescē tis vel primus splendor aeris q grece eous dr̄. vnde Vir gilius de rosis. Strictior eous precesserat aura iugales rc

¶ Qm̄ si magiratus diligētia aliquos vltra debiti tpis spaciū expectare p̄sūpserit: hos sīqdē pigrici ei mora cōfūdit. ireq₃ se rancore cōminuet. cū āt pigriciei discipulus dormitatoīs artifex magrī nouerit sedulitatē: aut maturius festinabit: aut pudore cōfusus in huius opprobriū dormitabit

¶ Qm̄ si magistrantis diligentia In hac pte Boe. cās sui dicti sbiūgit. Et diuidit i duas ptes. nā p̄mo fac̄ qd dcm̄ est. scdo exēplo dcā ꝯfirmat ibi. Sz n̄ faciat. Prīa adhuc i duas h₃ q̄ duas cās assignat. scdā ibi. Cū āt rc. Et dic̄ q̄ si magistrat⁹ diligētia p̄sūpserit: expectare aliqs vltra spaciū debiti tpis h̄ forte duo mala ꝯtingere pn̄t. s. q₂ ipe forte magister ꝯfundet. hos. i. qs expectat mora pigriciei q. d. cum forte magr̄ illos expectabit pn̄t ipsi hāc pigritiā i ꝯsuetudinē sibi trahere cogitātes magistros eos sicuti se mel sic ⁊ ꝯtiuo expectar. ⁊ h̄ pmū malū ē expectatōe hmo͂i prouentu₃. scdm̄ vo ē q₂ forte expectatiōe hmo͂i magister iracūdia tumorat atq₃ replet atq₃se cōminuet ex hic rācore ire hmo͂i vt sic ceteris nō tā ꝓficue ⁊ tam viriliter lecta de clarare possit sicuti faceret si ira eū nō cōminuisset. deide ponit scdām cā₃. Et dicit magister ēt nō d₃ expectare alqs qm̄ cū discipulus artifex dormitatōis ⁊ pigriciei nouerit sedulitatē. i. curiositatē mastigri aut festinabit se maturi⁹ . i. citi⁹ q₂ veniet ad horā debitā aut certe ⁊ ꝯfusus pudore supple ob risum socio₄ dormitabit in opprobrium hmo͂i

¶ Notandū est circa h̄ vbi dicit ire q₃ rācore se cōminuet. Ira est q̄ sola aium ꝑturbat atq₃ sensum discernere ve₄ n̄ ꝑmittit. inest. n. sp̄iratis angustia. vn̄ Tullius in oratōe ꝓ marcello. Iracūdia iqt ꝯsilio ē inimica. iō epicur⁹. Ira insaniā gignit q̄re summope curanda atq₃ ipediēda ē atq₃ ea q̄ ipsam inducūt expernēda. vn̄ oratius i epla. 2. Ira fu ror breuis est aium rege q nisi paret. Impat hūc freis hūc tu cōpesce cathenis Itē rancor dicit idignatio dolor ama ricatio ⁊ amaritudo mētis. ide rācorosus ⁊ rācorositas rc Item dormitare frequētatiuū a dormio. ⁊ ē sub pigritia

dormire. vn̄ ꝓpha: Ecce nō dormitabit neq₃ dormiet rc

¶ Sed non faciat vt assuerus poeta ꝑcipit. quem dromonis castoris discipuli pigrities nequiuit in risum excitare: eo vo more quotidiano ad primā stertente: vnguib⁹ scabris mēbrati musicū melos agētibus. oculisq₃ lippiētb⁹: luceq₃ explorātibus matutini laboris: in scholisq₃ ne res peragat cō sortibus aduenietibus sic dicebat Lucis rubore diei aurore ne adhuc ꝯfundit. Illis itaq₃ negāti bus mediā ptē diei creberrime somnolentus ex pleuit grās deo agēdo. maluit enim sani capitis hr̄e duritiē q̄ insani peritiā. Si. vo meridiane disputationi plerūq₃ adesset. natiuū morē excedere nesciēs naso vigilante stertebat. affinibusq₃ ob porcine corrosionis strepitū ꝑbebat fastidia. dū aliqn̄ olera scdās eius delicias hauriret. ora hiatui lūina sono cōmisit: Man⁹ vo l₃ sordida i catino aliqd prendebat. s₃ sopor ei nociuus extitit dū cibaria incarcerare q̄siuit. ad quem fructū maturitatis O marciane socio₄ carissime credi tis hunc ꝑuenire: vestra siquidē nouit intentio.

¶ Sed non faciat vt assuerus poeta. In hac pte Boe. exē plu₃ qddā circa ꝑdcā sbiungit. Et p̄mo ꝓponit ip₃ exēplū scdo cū ꝓseqt ibi. eo vo. Et dicit magister iquā mane vt ꝑdcm̄ est icipiet neq₃ scholares q̄sq₃ expectabit rōnib⁹ su pradictis. neq₃ faciat vt assuer⁹ poeta fecerat quē pigriciei dromonis discipuli castoris nequit excitare in risū. i. de risione. Et inde exēplū suū ꝓseqēs duo facit. nā p̄mo dic̄ quō se dromon gerebat in exercitio scholastico. scdo quō i mensa se gestabat ibi. Dū aliqn̄. p̄ria in duas. nā p̄mo dic̄ quō se in mane gesserat. scdo quō media die ibi. si vo. Itē primo facit qd dcm̄ est. scdo quādā falsam cautelā q̄ vsus fuit sbiungit ibi. Maluit rc. Et dicit eo eni sup. dromōe quotidiano more stertēte. i. dormiēte. ad primā vsq₃ ad il lam horā q̄ prima canit. ⁊ h̄ vnguib⁹ scabris. i. scabiosis ⁊ asperis agitantib⁹. i. scalpēdo faciētibus mēbratim. i. ꝑ mēbra musicū melos. i. sonū q̄si musicū q₂ se scalpendo q̄ si musicā armoniā ꝯcitabat. ⁊ sil̄r exn̄s lippiētibus oculis atq₃ explorantibus supple nūc aptis nūc ite₄ clausis. lucē matutini laboris. i. matutine lectiōis. aiebat. i. dicebat sic sup. vt seqt ꝯsortib⁹ suis aduenietib⁹. aiebat inq₃ ne. i. nū qd adhuc res. i. lectio matutina pagit. i. fit i scholis. ne. i. nunquid ꝯfundit adhuc rubor aurore rubore lucis diei. q. d. ē ne adhuc dies. qd vltra negantib⁹ illis. s. consociis ipe dromon sonolēt⁹. i. plen⁹ sōno. expleuit. i. cōpleuit vl̄ exposuit creberrie. i. sepissime ita. s. dormiendo mediā par tē diei. i. vsq₃ ad meridiē. ⁊ h̄ agēdo. i. referēdo gratias deo q₂ tā bn̄ tāq₃ suauiter i somniis mēbra refouisset. ⁊ caute iam suā falsam sbiungēs dicit. maluit. n. sbaudi dromon ipse. i. magis voluit habere duricie₃. i. obtusitatē sani ca pitis q₃ peritiā. i. sapia₃ insani. Deinde pōit quō ipe dro mon se circa die₃ mediā gerebat. vn̄ dic̄ si acciderat q̄ idē dromō iteresset disputatōi meridiane ipe nesciēs excedere . i. supare vel ꝑuenire morē natiuū. i. inatū q̄ nec e erat vt dormiret cōtinuo stertebat. i. dormitabat solo naso vigilā te. alia littera h₃ vigente. i. stertendo resonāte. q₃ ꝑ ⁊ ꝑbe bat fastidia. i. nauseā. atq₃ tediū affinib⁹. i. ꝯsociis ob stre pitū porcine corrosiōis. ⁊ h̄ ꝑ silitudinē dcm̄ ē. Postremo oñdit quō h̄ dromon i mēsa se hēbat ⁊ dic̄ q̄ dū h̄ dromō ad mensam extitisset tanto somno dedit⁹ extitit vt dū ha u riret pro sorberet olera. i. caules existētia secūdas delitias eius cōmisit ora hiatu. i. voragini ⁊ cōmisit lumia somno vo ꝓ sed. l₃ manus sordida prendebat aliquid in catino. i. disco. tn̄ sopor. i. somnus extitit ei nociuus dū q̄siuit icar

cerare.i.deglutire esbaria qꝛ tm̄ somn⁹ eū oppresserat vt q̄
cūq₃ incepisset somno retraheret. q̄re alloquens. B. mar
tianum dicit. O marciane carissime socioꝝ siqdē ꝓ certe
vr̄a intentio nouit ad quē fructum maturitatis.i. laboris
sui creditis ꝑuenire hunc dromonem.q.d.imo nouit qꝛ
ad nullum fructum vnq̄₃ ꝑtingere valebit. ¶ Notandum
circa h̄ exemplum ꝙ si somnus moderatus bon⁹ est. pigri
tia tm̄ moderata pessima. qm̄ pigri se suaq₃ negligunt ⁊ ve
luti bruta in fecibus suoꝝ delictorum deuoluuntur. oīu₃
enim vitioꝝ fomentū somnolentia est. vnde catho. Nam
diuturna quies vitiis alimenta ministrat. q̄re ⁊ Ouidius
somnolentos arguens.li.2.sine titulo in hec v̄ba ꝓrūpit
Infelix tota qcūq₃ qescere nocte Sustines: et sōnos pre
mia magna vocas. ⁊ item O male ꝓsto qes o semper de
dita sōno. Pectora nuda bono. quātis pates ipse ruinis
Quē nox sola tenet nescit vigilare periclo. Hos somnolē
tos ꝑsius excitat satira.5. his verbis. Mā̄e piger stertis
surge inqt auaritia. eya surge. Negas instat surge inqs n̄
queo. surge. En qd agā rogitas ensa. ꝑdā aduehe ponto.
Castoreu₃ stuppas hebenū th⁹ lubrica coba. Tolle recēs
prim⁹ piper e ⁊ sic lēte camelo. Uerte aliqd. iura. q.d. poe
ta Surge piger surge. qꝛ instat surgēdi rō. Morē q₃ sōno
lentoꝝ q̄si exemplo ꝓposito cōformē ganfred⁹ in poetria
aptissime ꝯscripserat. inqt.n. Scisne morā pigri si mā̄e vo
cet obaudit. Si citet adhuc iterata voce sonora. Mare vi
gil stertit. tandē clamore coact⁹: Ore tm̄ lēto linguā mouet
⁊ mihi qd vis Inqt. surge vēi. nox ē ꝑmitte qescā. Immo
dies est surge. deus me⁹ en ego surgo. Uade seq̄r. nec eū
seqtur: quē negligit. ⁊ tu. Nō venies. dudū venisse₃ s₃ mi
hi vestes Quero nec īuenio. nihil est te birria noui. Sur
ge cito. dn̄e en su₃ ꝓsto. nec tm̄. imo vel caput huc vel illuc
vertit. vl' brachia scalpit: vel mēbra ī lōgū distēdit. sic sibi
quasdā. Un̄ libet morulas q̄rit semꝑ venit ore. Nō ꝑede
sic veniens nūq̄₃ venit ille coactus. forte mouens gressū
trahit a testudine motū. hec ille. Nec tm̄ reꝑhendenda ē de
bita nā̄e qes qꝛ teste Oratio in poetria. ⁊ q̄nq₃ bon⁹ dor
mitat homerus. ⁊c̄. Itē stertere v̄bū supinis caret. i. na
ribus dormiendo resonare. vnde ⁊ sepe pro dormire po
nitur. Item scaber bra. brū. i. asper scabiosus. scabidus.
Item catinum l₃ ꝺm Isidorum sit vas viuarium fictile.
capitur tm̄ q̄nq₃ pro disco ⁊ scutella vt in proposito.

¶ Si differendi cā meridianus doctor studiū adi
erit: cauendū₃ ē ne sophistico polleat apparatu
nec tetris moueat difficultatibus: sed studiosa
ꝑmeditatōe oībus armatus itrepidus adeat li
tes easq₃ facili mēte cōponat: ⁊ illud qđ q̄sq₃ ob
iecerit ita memorie dispōat: vt detegēdi tꝑe a via
rōnis nō discedat s₃ ordie cōpetēti enigmata di
lucidādi moderatiōe assūpta explicite dissoluat.

¶ Si differendi cā meridian⁹ ⁊c̄. Supius. B. docuit quali
ter magr̄ se hr̄e dēat ī docēdo discipulos ⁊ h̄ q̄ ad lectionū
exercitiū. hic facit h̄ idē q̄ ad disputationū certamē. ⁊ diui
dit hec ꝑs in duas ꝑtes. nā p̄io pōit documēta circa hāc
ꝑtem. scđo incidētia s̄biungit ibi: Aduertēdū. Prima ad
huc in duas diuidit ꝺm duo documenta q̄ ponit. scđa ibi
Si vō maxia Prio g° ponit primū documētū qđ tale ē. si
meridianus doctor adierit studiū cā differēdi. i. disputādi
precauendū ē summoꝑe ne magr̄ ipse polleat apparatu so
phistico. i. ne vtat rōnib⁹ sophisticis ⁊ caueat ne moueat
tetris. i. obscuris difficultatibus s₃ armat⁹ studiosa ꝑmedi
tatione. i. studio ꝑmeditato iter lites. i. disputatiōes q̄ sūt
lites scholastice itrepidus. q₃ ꝓ ⁊. cōponat. i. declaret eas
facili mente. h̄ est facilitate opiniones concordet ⁊ caueat
ꝙ disponat. i. ordinet memorie illđ qđ q̄sq₃ sibi obiecerit.
supple disputādo. ita. i. tali mō vt tꝑe detegēdi. i. soluendi
⁊ enodandi nō recedat a via rōnis. sed accepta moderatōe
. i. modestia dilucidādi. i. declarandi. exsoluat. i. declaret
explicite. i. manifeste enigmata. i. obscuritates ⁊ sophisma
ta sibi ꝓposita ordine cōpetēti. s̄baudi queadmodū ꝓposi
ta ⁊ obiecta sūt nō posteri⁹ primo atq₃ primū posteri⁹ exsol
uendo. ¶ Notandū Boetius summoꝑe sophistriā magi
strum ꝑcauere in disceptatōib⁹ scholasticis mōet Et rō ē
qꝛ vt etia₃ in superiorib⁹ ꝑmissu₃ ē ipa nō nisi v̄boꝝ ē ostē
tatio ambitiosa. ꝯfidentia.n. v̄boꝝ sola ꝓbanda replet q̄
re ⁊ libidinem rixādi Aug. in de doctrina christiana eam
noīat atq₃ sciam ipietatis. ⁊ vide supra capl'o.i. de studio
logice. Itē tetrū. i. atrū ⁊ obscurū ⁊ ēt in suꝑiorib⁹ dcm̄ ē

¶ Si vō maxima vt assolet discretoru₃ mentibus
contigerit dubitatio in differendo: studiis vten
dum est deliberando: ⁊ qđ naturalibus motibus
mens exagitata dictauerit: conscie in crastinum
ꝓferēdū est. Eodēq₃ mō si difficilimū qd q̄sqs
ꝑmeditatus fuerit. discretōi ē cōmendandū: faci
lius enim differēdo plerūq₃ difficultatis scintil
lula inuenit q̄ꝓ si studii obseruatōi cōmitteret qm̄
non ī altero tm̄ scie veritas reꝑit vt dicit Aristo.

¶ Si vō discretoꝝ maxie vt assolet mētib⁹. Hic ponit secū
dū documentū circa ꝑdcā. Et duo facit. nā p̄io documē
tū pōit. scđo circa ꝑsumptū aliud dicit ibi. eodē mō ⁊ dic̄
ꝙ si in disputatiōe dubitatio maxia accidat vt solet mētib⁹
discretorū: vtendū est studiis deliberādo qd r̄ndēdū. ⁊ qđ
mēs excogitata. i. cōmota nālib⁹ motib⁹ ꝯscie dictauerit
subaudi ex deliberatōe hmōi illud ꝓferendū. i. determinā
dū est publice incrastino. i. die ⁊ lectōe sequenti. ⁊ īde circa
ꝑassumptū documētū aliud ponēs duo facit. nā p̄io do
cumentū ponit. scđo ip₃ ꝯfirmat ibi. facilius.n. ⁊ dic̄ eo
dē mō. s. queadmodū ꝑfatū est suꝑ. faciendū si qd difficil
limū magr̄ fuerit ꝑmeditat⁹. qm̄ ip₃ cōmēdādū ēt ē discre
tioni. alia l̄ra h₃ disputatōi ⁊ verius ꝓut ex sequētib⁹ appa
ret. et rōne₃ s̄bdens dicit.n. ꝓ qꝛ scintillula difficultatis
reꝑit plerūq₃ facilius differendo. i. disputando q̄₃ si com
mitteret obꝯuātie studii: qđ ꝯfirmās dicit qm̄ vt iqt Ari.
subaudi in topicis. Ueritas ipsa non tm̄ reꝑit in altero. i.
ī vno sed reꝑit in pluribus seu in multis. ¶ Notandū cir
ca h̄ qđ dr̄ facilius eni differendo etc. ꝙ disputatio actus
est scholasticus q̄ quilibet itētionē suā ad inquirēdā veritatē
ꝑ rōnē oñdit et eam verbis asseuerat. h̄ qdē actu īter cete
ros nil clarius nihilq₃ salubrius discipl'o cōprobat. ipa
enim est q̄ veritatem enucleat. enigmata manifestat erro
res atq₃ deuia ꝯdēnat. q̄re non absurde dcm̄ est veritatē
facilius differendo reperiri q̄₃ studendo.

¶ Aiaduertēdū est ēt q̄ꝓ tribus modis ī traditioni
bus vti solet discretorum cognitio. Nouis siqdē
⁊ inusitatis editionibus gl'iari: veteribus tetrisq₃
discipulorum mentes palliare vetustissimis tm̄ in
nouatis ⁊ tanq̄ꝓ propriis riuis manantibus credē
tium intelligentias excitare.

¶ Aiaduertendū est aūt ꝙ tribus modis traditiōib⁹ ⁊c̄. In
hac ꝑte Boe. ponit q̄dā incidētia circa documēta suꝑiora
Et diuidit hec ꝑs in q̄nq₃ ꝑtes ꝺm q̄nq₃ incidentia q̄ po
nit. scđa ibi. Si qs hoꝝ. tria ibi. Ut ad magr̄at⁹: q̄rta ibi
Si vō primeuo. tꝑe etc̄. q̄nta ibi. Nubila l₃ q̄nq₃. Primo
ponit primū incidens. nā aliqs posset dicere. O Boeti iā
probatū est et oñsum q̄uo magr̄ in disputatiōe se gerere de
beat. sed adhuc latet q̄s rōnes facere d₃ vt disputantium
orta disceptatio cōpetentius dissoluat. Et ad h̄ r̄ndēs dic̄
ꝙ cognitio discretoꝝ magr̄oꝝ vti solet ī traditiōib⁹ et dis
putatiōib⁹ trib⁹ modis. et h̄ ꝑ₃. tria magr̄oꝝ genera. s₃:n.
qdā s̄btiles qdā s̄btiliores. qdā s̄btilissimi. Solēt et eni q
dā gl'iari. i. gl'iose vti traditionib⁹. i. rōib⁹ et documētis no
uis et inusitatis. Et h̄ q̄ ad tertiū gen⁹ magr̄oꝝ dcm̄ ē. So
lent ēt alii palliare mētes discipuloꝝ veterib⁹. i. antiqs et

tetris.i. obscuris rōnib⁹.et h̄ quo ad primos magr̄os dr̄
Sūt ⁊ tertii q solent excitare.i. cōmouere intelligētias cre
dētiū scholariū editionib⁹ ⁊ rōnib⁹ vetustissimis. i. anti-
qssimis sed inouatis.⁊ vtūr eis tāq̄ʒ manantib⁹ a ꝓpriis
riuis.i.scientiis eoꝝ. Et hi sunt q scd̄m gen⁹. s. mediocrit
subtilius amplectunt̄. ¶ Notādū int̄ oia magr̄oꝝ genera
hi certe s̄btilissimi fore noscunt̄ q nō vetustoꝝ atq̄ʒ pene
obliteratoꝝ sꝑ vtūr codicib⁹ vel eoꝝ tm̄ inouatoꝝ. sūt.n.
illi aliēa mendicātes atq̄ʒ rapientes suoq̄ʒ ingenio veluti
a se excogitata ascribētes.ſʒ hi acutissimi qdē sunt q nouis
inhiant institutis.miserrimi enī vti prius etiaʒ monstratū
est ingenii extat sempꝫ inuentis nō inueniēdis vti. q̄re ⁊c.
Item tetrum.i.obscurum vt superius expositum est.

¶ Si quis vo hoꝝ discipuloꝝ sagacitate oblecta-
uerit:archischolari iungendus est:vt vel eis re-
cordationis seriem fideliter iprimat:vl' exarandi
diligentiam cōmendet. Magnum siqdeʒ in his
vtilitatis fomentum colligetur.

¶ Si qs vo hoꝝ discipulorū. Hic ponit scd̄m incidēs qd
tale ē. Diceret forte aliqui.si pueri atq̄ʒ scholares qōnes
atq̄ʒ rōnes ꝑ magr̄os adductas ad plenū itelligere neq̄ant
quid agendū. Ad qd r̄ndens inqt.q si scholares disputa
tioni assistentes intelligere neq̄ant rōnes magr̄i in mediū
adductas ⁊ tm̄ rōnes ipse eos delectauerint tūc scholares
ipsi iungendi sunt.i.sociādi archischolari.i.baccalario vt
ip̄e iprimat eis fideliter seriē recordationis.i.modū recor
dandi atq̄ʒ etiā intelligēdi.vel ēt idē archischolaris cōmē
det.i.informet ⁊ ondat eis scholarib⁹ diligētiā exarandi.i.
scribendi.qm̄ magnū fomentū.i.augmētū vtilitatis colli
get̄ ex his.s.priuatis informationib⁹. ¶ Notādū recorda
tio de q̄ in l'ra illa q̄ est superi⁹ in p̄io capl'o cois vocitata
ē ip̄a nempe magne vtilitatis est discipulo.qm̄ vt ibidē dr̄
vsum generat.vsus āt ad magisteriū ꝓperare festinat. Cu
ius rō ibidem reddit̄.qm̄ sicut prudentia sine iustitia parū
vel nihil ꝓdesse noscit̄.iustitia āt sine prudentia multum
sic scia sine vsu paꝝ.vsus āt sine scia multū ꝓdest ⁊ queād
modū in p̄allegato loco hec atq̄ʒ alia longius declarant̄
vide ibi. Item fomentū nutrimentū vt esca ⁊ ab effectu ꝓ
augmento qn̄q̄ʒ ponit̄. Et dicit̄ a foueo ues. Itē series.i.
ordo tenor. Et dicit̄ a sero ris.

¶ Ut aūt ad magr̄atus apicem tp̄e ꝑueniat disci
pulus studio cōtinuitatis imorandū ē recessuq̄ʒ
secretiori lʒ sanguine⁹ existat insistēdū est:ne stre
pitus assistentiū mentē ebetet.vel migrantiū rixa
ↄfundat itellectū:nullis vinculis vitales spiritus
ipediētibus. Honestati.n.consentaneū est vt se
creta rimando solitari⁹ magister existat magis
q̄ libellos extrahendo cunctis p̄ntiam suā exhi-
beat.nōne detractiōis fili⁹ magr̄i sedulitatē libros
extrahentē aspiciēs:qd inqnatū meditaret̄:vti-

¶ Ut ad magr̄at⁹ apicē tp̄e ꝑueniat. Hic ponit tertiū inci-
des Boe.q̄r posset qs dicere postq̄ʒ iā magr̄ oia illa exeq
tur queādmodū in supioribus edoctum est dʒ ne ip̄e exhic
relinquere studiū ⁊ solo exercitio scholastico intendere. Ad
qd dicit B.q non. Et duo facit.nā primo dicit ipʒ magi
strum ↄtinuo adeherendū studio.scd̄o.qb⁹ in locis ondit
ibi. Recessuq̄ʒ secretiori. Et dicit p̄io q sicuti imorādū ē
i.vacandū est studio ↄtinuitatis.i.ↄtinuo vt discipulus ꝑ
ueniat ad apicēmagistrat⁹.q.d.sic continuo studendū est
magistro vt appicē ipm̄ magisterii ↄseruet.⁊ locuʒ studii
ondens inqt.qʒ ꝓ ⁊.est insistendū.i.cā studii imorandum
recessu.i.loco secretiori.lʒ ꝓ q̄uis magister ipse sangui-
neus existat sanguinei enī vt supius iā demonstratū ē in lo
cis aptis amenis ⁊ iocūdis informādi sunt. h̄ tm̄ nō obstā
te in locis secretis magr̄ studere dʒ. h̄ ne strepitus assisten

tiū ebetet eū in studio ⁊ silr̄ ne strepitus migrantiū ↄfun-
dat ei⁹ intellectū:sed sit in loco qeto ⁊ mūdo ⁊ expurgato
ab oib⁹ viculis ipedientib⁹ vitales spūs magr̄i. Et reddēs
cām dictoꝝ dicit. Cōsentaneū enī est honestati magr̄oꝝ vt
magr̄ rimando.i.ingrendo secreto existat solitarius q̄ʒ q
exhibeat p̄ntiam suā cūctis exhendo.i.exponēdo libellos
s̄baudi in aptū.nōne ꝓ nūqd.n.detractiōis fili⁹ supple q
cūq̄ʒ fuerit aspiciēs sedulitatē.s.magr̄i in exhendo.i.i pu
blicū ponēdo libellos suos cā studii meditaret̄ inqnatuʒ
qd.i.aliqd malū vtiq̄ʒ opinaret̄.q.d.cū ita sit q forteocu
lus nequā malū ex hac publica onsione opinaret̄ hōesti⁹
ē magistrum q̄cūq̄ʒ studeat loco solitario se recipe. ¶ No
tandū circa h̄ qd de studii ↄtinuitate dr̄. Sicuti vna dies
calida nō facit estatē neq̄ʒ vna yrūdo ver.vti dicit Aristo
te.primo ethicoꝝ.sic etiā nec vnus act⁹ studiosus ⁊ scien-
tificus studiosum atq̄ʒ scientificū reddit.reqrit̄ enī vti ēt i
supioribus declaratū ē ad ꝑfectionē magisterii studii ↄti
nuatio.hʒ nempe se studiū in modū cauātis gutte lapidē
q̄ nō casu sed diuersis iam millies multiplicatis casib⁹ la
pidē cauat. Sic q̄ʒ magr̄ bone indolis non primis tituli
adepti circulis studiū dimittat sed ↄtinuo vsq̄ʒ in finē stu
dio atq̄ʒ exercitio adhereat.⁊ h̄ i loco solitario.aīa enī ter
renis occupata insultibus nequaq̄ʒ in cognitioneʒ sciarū
attingere valet.reqrit nāq̄ʒ studiū libertatē animi terrēa
ꝓrsus respuentis cū ip̄a de mūdo creata sit.q̄re ⁊ ip̄aʒ mū
dis ac puris solū delectari nece ē nō defecatis atq̄ʒ molle
terrēa iuolutis.q̄re ⁊c Itē rimari.i. scrutari ⁊ iuestigare.
tractū ē a porcis q̄ꝑ rimā t̄re siliq̄s ⁊ radices iqrūt ⁊ ꝓduc
ri.vn̄. Prosp. Morbida rimet̄ penatralia dextra salutis

¶ Si vo primeuo tp̄e magr̄antis diligentia copiā
discētiū nō habuerit idcirco nō tepescat nec spe
deposita euanescat.sed tāto acrius studiis isistat
seq̄ʒ inc ↄflictu strenue p̄beat.vt sic lʒ cū paucis
honorē ↄtingant. Paucoꝝ.n.cōsortio multos
delinitos ꝓfunditatis studio vigente frequēter
vidimus strenue intitulari. Nonne theofrastus
subtilitatis artifex paucorum suffult⁹ ornatu spe
defraudatus regendi curam obiecit.quod tm̄ in
consulte egit.consultius enim egisset si se studii
obseruantie cōmendabilem exhibuisset.

¶ Si vo primeuo tp̄e. Hoc ē q̄rtū incidēs circa p̄dcā occur
rens. Et est tale. Posset nēpe qs dicere oia siqdē bn̄ ⁊ op
time digesta sūt.⁊ h̄ circa hos magr̄os q scholariū copiā
hn̄t.qd āt de his qb⁹ nō plenū est auditoriū. surda p̄ntia
atq̄ʒ cōmitat⁹ penit⁹ abrupt⁹ his r̄ndēs dicit vt in littera
Et duo facit ſm̄ duos modos i l'ra positos.scd̄a ibi. Mu
nerib⁹ tm̄. Pria in duas.nā p̄io qddā documētū siue q̄n
dā modū circa icidens ponit.scd̄o cāʒ ei⁹ s̄biūgit.ibi .pau
coꝝ.n. Et dicit primo si diligētia magr̄at⁹ copiā discētiū
.s.scholaiū nō habuerit primeuo tp̄e nō tepescat.i.n̄ desi
stat ab inceptis.idcirco.i. ꝓpterea.⁊ h̄ ne euāescat.i. rece
dat deposita spe.ſʒ q̄ʒto rarius ē sibi auditoriū tāto acri⁹
studiis insistat.qʒ ꝓ ⁊.p̄beat.i.exhibeat se i ↄflictu.i.lucta
scholastica q̄ disputatio ē strenue.i.ardue vt sic ↄtigat ho
norē lʒ cū paucis. Et rōnē p̄dictoꝝ reddēs duo fac. Nam
primo rōnē ponit.scd̄o exēplū quoddā circa h̄ ānectit ibi.
Nōne Et dic.n.ꝓ q̄r nos Boe.vidim⁹ mltos delinitos
.i.insignitos studio ꝓfunditatis ititulari.i.laudari vigēte
tm̄ ↄsortio paucoꝝ discipuloꝝ. Et exēplū circa h̄ qd dixe-
rat nos sepe ⁊c.ponēs de theofrasto dic.n̄ne Theofrast⁹ il
le magr̄ exn̄s artifex s̄btilitatis et suffult⁹ ornatu paucoꝝ si
ne ipse abiecit curā regēdi.⁊ h̄ defraudat⁹ spe regiminis af
futuri.q.d.imo:qd tm̄.s.abiicere regēdi curā egit icōsulte
ſʒ certe egisset ↄsulti⁹ si se exhibuisset cōmēdabilē obseruā
tie studii. ¶ Notādū queādmodū dic l'ra ꝑꝑ raritatē au-
ditoꝝ nō desperandū ē.qm̄ et si minima eēt scholariū co

pia nõ ea pp ab exercitio et studio desistendū ē. Attēdēda
eni nõ ē ī his mūdialis glia sed studii exercitiiq; finis q sa
pia ē c⁹ qdē ē beatū facere. i. ethicoꝝ. atq; btā; efficere vitā
vt inqt Seneca ad lucillū. Hac Salamon pncipatu; obti
nuit ⁊ honorē ꝓuerbiorum secundo. Melior. n. eius est
acqsitio q̄ auri ⁊ argēti ibidē. Ea. n. habita oia bõa pari
ter veniūt cū illa. Nõ g° tepescat sciaꝝ tiro si copia; studē
tiū ñ habeat cum largior laborū merces sibi fuerit consti
tuta Item tepesco inchoatiuū est a tepeo tepere. i. tepidū
fieri Et est tepere proprie esse inter calorem ⁊ frigore;.

¶ Mūeribus tamē magr̄i leontini discretio mul
torum sibi acquisiuit consortium. Pulchrius
eni; sic egere censuit q̄ discentiū cetu destitui.

¶ Muneribus tñ leontini. Hic ē scd̄m documentū circa p
dcm̄ incidens attendendū. Et duo facit. nā primo modu;
põit q̄ scholares magr̄ hr̄e possit. scd̄o antipophorizat vl'
saltim notabile qddā circa h põit ibi. Pietatis vo. Et di
cit q̄ si magr̄ audientium scholariū nõ habuerit copiam
modus ē vt eos sibi munerib⁹ coemat ⁊ ꝯducat exemplo
leõtini c⁹ qdē discretio acqsiuit sibi munerib⁹. i. donis cõ
sortiū multoꝝ censuit eni. idest estimauit. pulchrius fore
egere. i. paupertati incūbere q̄ destitui cetu discentiu;. s.
scholariū. ¶ Notandum si munere atq; donis dii supni
placari ꝯstat iuxta Ouidii in de arte traditionem. Mu-
nere dii supeꝝ placantur carmine manes ⁊c. Nulli mirū
deniq; si hoies eis placabunt. Muneribus eqdē oia co-
namur vt si qd̄ pcatu difficile ē munere faciliter. q̄re bñ
dixit Ouidius vbi supra Carmina laudāt s; munera ma
gna petunt. Et itē. Ipe l; vēias musis comitat⁹ homere
Si nil attulerit ibis homere foras. Hoc vsus ꝯsilio leon-
tinus eos quos sors sibi detraxerat munerib⁹ cõparauit.

¶ Pietatis vo ambitu scholariū rector delinit⁹
discipulorum corda pauptate degentiū studiose
q; discentium mulcere tenet. v; cibariis calceis
vestibus saltē tritis si facultas suppetit: ceterisq;
donatis subueniat consilioq; vt decet cõcitatiuo.

¶ Pietatis vo ambitu. Hic Boe. qddā notabile circa pre
dcā põit q̄ erogationē elemosynaꝝ paupib⁹ faciēdā ꝯmo
net. ⁊ h si magro suppetat reꝝ facultas. Et duo facit. na;
primo facit qd̄ dcm̄ ē. scd̄o hanc erogationē summope cõ
mēdat ibi. Que pclarior. Et dicit rector scholariū delini
tus. i. munit⁹ vel insignit⁹ ambitu pietatis. i. ipsamet pie-
tate. tenet. s. iure caritatis. mulcere. i. fouere corda disci
pulorū degentiū. i. viuentium pauptate. ⁊ h discentiū stu
diose ⁊ diligent nõ qdem discholis. mulcere inquā ciba-
riis ⁊ calceis. q; ꝓ ⁊ vestibus ⁊ si non nouis saltē tritis. i.
laceratis ⁊ antiqs ⁊ h dico si facultas sua suppetit. vltra.
n. posse viri nõ vult deus vlla reqri. q; ꝓ ⁊. magr̄ ipse sub
ueniat ipsis ceteris donatis. i. donis aliis q̄ pmissis. silr
q; subueniat eis cõsilio cõcitatiuo h ē āmoneat eos atq;
ꝯcitet vt prius q̄ studiū reliquāt potius elemosynas rece-
pturi ab eo vel ab aliis veniant. ¶ Notandū l; B. solos
scholarium rectores pietatē amplexari cõmonet: ab oib⁹
tñ totis virib⁹ appetēda est. hec. n. virt⁹ est quā nā suadet
atq; rõ cõprobat fraterne caritatis. oēs. n. hoies nāe vni⁹
sumus q̄obrem penes oēs pietatis opa exhibēda sūt. hic
Seneca in Thieste. Nulla vis maior pietate vera ē. quos
cūq;. n. veros amor retinuit hos pietas tenebit. his g° cõ
cludit caritatis opus pietatē esse naturāq; querere pieta-
tē. ¶ Notandū circa h qd̄ dicit si facultas suppetit nõ tñ
erogandū ē vt in ꝓcessu tēporis elargiēda deficiāt. Pru
dens g° intueat qd sibi ꝯtingere possit. nā teste Socrate.
Melius est cauere q̄ pauere. Sic ergo cuncta largienda
st ne successu tpis remēdicari cohibeat. pietas. i. misericor
dia bēignitas. ꝓpiciatõ. mlceo ces. re. mitigat. fouē dlinit

¶ Que. n. pclarior nature que ve suauior q̄ veris
scolaribus erogatio: Preclarius est eni; ꝯfone
re scholarē his i qbus ē minima donātis exhibi
tio maxima vo paupis recipientis ꝓmptio q̄ hi-
strionū ⁊ meretricū detestabiles icursus deliniri

¶ Que. n. pclarior. In hac parte recõmendat erogatione;
pauperibus scholaribus factam dicens. que enim eroga
tio. i. elemosyna ē pclarior. i. nobilior vel suauior. q̄ illa
que est q̄ facta veris scholaribus. si diceret nulla. qm̄ con
fouere. i. mulcere scholarem his. s. erogationibus i quib⁹
exhibitio donantis est minima ⁊ promptio. i. receptõ reci
pientis maxia est. preclarius. i. beatius ⁊ nobilius q̄ deli
niri. i. fouere detestabiles. i. odibiles incursus histrionum
atq; meretricum. ¶ Notandū inter oēs erogationes que
fieri possunt preclarior illa est que discipulis a magistro ex
hibetur. qm̄ in ipsa duplex erogatio cõmittitur. i. corpora
lis atq; spiritual'. Corporalis nāq; que victu vestitu atq;
alio exteriori famulatu exhibet. Spiritualis vo qua igno
rantie discipuloꝝ medetur atq; dubitanti cõsulitur. Cum
ergo duplex in his sit erogatio in reliqs plerūq; simplex.
constat ea nil preclarius dulciusq; constare. ¶ Item nota
circa hoc qd̄ dicit que est facta veris scholarib⁹. ⁊c q̄uis
oib⁹ subueniēdū sit habendus tñ ē delectus in quo spectā
di sunt mores cui datur. ⁊ animus atq; vite sanctitas. non
enim erogandū est discolis. non ingratis: non dilapidato
ribus nõ q; deū minime diligentibus. Et iõ bñ dcm̄ ē a
cathõe. Cui des videto. Itē histrio gesticulator vel iocu
lator est qui diuersos gestus ⁊ habitus hoiu; repñtare no
scit. Et dicitur ab historion qd̄ est gisticulari. Inde histrio
nes comediaꝝ repñtatores olim dicebātur.

¶ Nubila licet qñq; fortuna existat: nõ tamē ma
gistrantis cura desperet: sed semp curialiter se re
gendo incursus viriliter perferat dulcius expe-
ctādo. Prob coriandi pudenda transactio.

¶ Nubila licet etiam fortuna existat. Hoc ē quintum ⁊ vlti
mum incidens quod circa predicta contingere posset qd̄ ē
fortune aduersitas. Et duo facit in hac parte. nam primo
circa hoc incidens documentu; ponit. secundo ipsū docu
mentum exemplo confirmat. ibi. Prob. coriandi. Et dic̄
l; ipa fortuna quādoq; existat nubila. i. aduersa tamen cu
ra. i. vigilia atq; studii sollicitudo magistrātis. i. magistri
non desperet pp hoc sed regendo se semper bene. i. equani
miter perferat. i. patiatur viriliter. i. animo forti incursus
idest aduersitates fortunarum spectando semper dulcius
melius euenturum. et non faciat quēadmodum Coriand⁹
ille magister qui cum fortuna sibi nõ semper arrideret sco
las dimisit desperationem incurrebat. et ideo inquit ꝓh.
interiectio detestantis est proh transactio idest constantia
coriandi huius magistri est pudenda idest respuenda.

¶ Notandum et si omnis virtus in summo sit. equanimi-
tas tamen animi quā constātiam hic licet appellari: plu-
rimum collaudanda est quā si quide; macrobius libro. i.
sic describit. Est animum supra periculu; erigere: nihilq;
nisi turpia metuere: fortiter tolerare aduersa: et humili-
te ꝓspera: constantis hoc animi est: vt ait Tullius lib. i.
de officiis in rebus asperis minime perturbari. Qui hac
virtute caret nullā in suis operibus prosperitatem obtine-
bit. Cū ergo fortuna malefida nubilū ostenderit vultum
equanimiter pferendū est atq; in domino sperandū. q: te
ste propheta q sperant in dño nõ cõfūdet. Quare fortūa
nubila quondā depingebat vt superius satis edoctū est.

¶ Si autem ob festiui temporis impulsu; delicia
rum loca visitare placuerit. semp cetus sui nobi
liores. formaq; eminentiores docentis secū ha
beat discretio: ne q̄si destitutus solatio a multis
videatur. vel ne in periculu; excitetur. Marõis
saltus feliciu; discipulorū priuari cetu indoluit

¶ Cum autem ob festiui temporis impulsum deliciarum.

Postq̄

Postq̄ Boetiꝰ in precedẽtibus posuit normã atq̃ modum magistros ipsos regulantes. tam quo ad se quã quo ad discipulos suos. ⁊ hoc tam in moribꝰ quã in scientiarũ administratiõe. Hic consequẽter ponit modum atq̃ normã magistros regulantes in cõparatiõe ad alios a discipulis: Et diuidit̃ hec pars in duas ptes ſm duo documẽta que ponit. secũda ibi. Lʒ ãt in ⁊c. Pria i duas. naʒ prio documẽtũ ponit. scdo cãm subiũgit. tertio exẽplo corroborat. scda ibi. Ne q̃si. tertia ibi. Maronis saltꝰ. Et legẽdo hoc totũ vsq̃ in scdm documẽtũ dicit. prio cũ magistro placuerit visitare loca deliciarũ ob ipulsum festiui tẽporis. discretio docentis habeat sp secũ nobiliores sui cetꝰ. s. suoꝝ scolariũ atq̃ etiã eminẽtiores forma. forma .n. eminẽs corpis ai ẽt excellẽtiã cõiter repñtare phibet̃. Et iõ fiat ne magr̃ ipse a multis videat̃ eẽ destitutꝰ solatio. i. solamie. vel ẽt iõ ne excitetur. i. ꝯmoueatur i piculũ veb. n. hoi soli qm̃ cũ ceciderit nõ hẽbit subleuantẽ. Et mala q̄ exiñ pñt euenire si pdicta non obseruentur exemplo oñdẽs dicit. Saltꝰ. n. i. trãsitꝰ solitarius. Maronis forte Virgiliũ dicit vl' alteꝝ. sdoluit. i. valde doluit priuari. i. destitui cetu. s. societate feliciũ scolariũ. forte malũ qdã ex solitario suo transitu Maroni euenit: quod quale fuerit Boe. tamen hic non expressit.

¶ Licet aũt in scolis rigidꝰ existere debeat tamẽ in gressu salutando deuotus permaneat in sermone iucundus transmigrantibus: comes alludentibus fidelis ãmonitu cõmorantibꝰ: castitate cautus affinibus. ne suspirantis nasi fetorem si quis affuerit: amicabilis ebibat affinitas.

¶ Licet aũt ⁊c. Hoc ẽ scdʒ docummẽtũ quo magistros informat qualr̃ se erga alios a scolaribꝰ suis gerere debeãt. Et dicit magister ipe scolariũ lʒ debeat eẽ rigidus in scol'. subaudi queadmodũ supiꝰ in eodẽ capi. expssum ẽ vbi dicebat̃ rigidꝰ ⁊c. tñ magister dʒ eẽ deuotꝰ in gressu. i. trãsitu suo corã pplo. ⁊ hoc dico salutãdo quẽlʒ ſm cõditiões suas. dʒ ẽt esse trãsmigrãtibꝰ. i. cũ pretereũtibꝰ iucũdꝰ ſmone. atq̃ colludẽtibꝰ. i. sibi ꝯgruẽtibꝰ comes ⁊ sociꝰ. sitq̃ ꝯmorãtibꝰ. i. secũ hitantibꝰ fidel' admonitu. i. admõitione salubri. atq̃ ẽt sit affinibꝰ. i. vicinis cautꝰ. i. astutꝰ castitate. i. i castitate: q̃si dicere velit. si nõ caste viuere possit corã vicinis faciat tñ vt si qd sinistrũ egerit vicinis nõ inotescat vt qd caste fieri neq̃at saltẽ caute exequetur: ⁊ hꝰ cãm subdẽs iqt. Et hoc iõ vt dictũ ẽ fieri dʒ ne affinitas amicabil'. i. amica vicinitas ebibat. i. subtrahat fetorẽ suspirãtis nasi. q. d. vt imediate s̃ supletũ ẽ. ⁊ metaphorica locutõ ẽ

¶ Extrema pñtis voluminis extat compilatio de magistrãtibꝰ quos liberalibꝰ nouerca disciplinis egestas fines cõpulerit inuadere alienas. Et de illis quos natal' patrie reuocat dulcedo aliquid sub compendio dicamus.

¶ Extrema pñtis. ⁊c. Hec ẽ scda ps pricipal' hꝰ vltimi capituli. In qua postq̄ boe. determinauit ⁊ posuit diuersã magistroꝝ diuisionẽ ⁊ mores eoꝝ q i locis studioꝝ pricipaliori hꝰ. s. athenis ⁊ rome hitãt documẽtis regl'auit. hic mõ in hac scda pricipali pte hꝰ capl'i vult ostẽdere quõ se dñt habere illi q hñt curã regẽdi scolas in castris vel in villis p̃fata loca studioꝝ circũiacẽtibꝰ pauptate ꝯclusi. Et diuiditur hec ps in duas partes. In pria pte p̃mittit intẽtũ suũ In secũda ipm ꝓseqt̃. ibi. Cũ ob egestatis cãm. Et dicit. extrema. i. vltima cõpilatio pñtis volumis extat. i. est vt dicamꝰ sub ꝯpẽdio. i. sub breuitate de magistrãtibꝰ illis quõs egestas. i. pauptas existẽs nouerca. i. ꝯtria ⁊ inimica liberalibꝰ disciplinis ꝯpulit inuadere fines. i. regiões alienas ⁊ silr̃ de his quos dulcedo natal' patrie reuocauit subaudi vt ibidẽ cõmorarẽt̃: ⁊ de his in tertia pte pricipali.

¶ Notãdũ circa h̃ qd dicit liberalibꝰ disciplinis p has liberales disciplinas. vsi. artes liberales itelligit. liberales igĩ qm̃ ab aliis illiberalibꝰ ꝓrsus sunt distĩcte ipse nẽpe ad aiaʒ: ille vero ad corpꝰ ordinãt̃. liberales ẽt qꝛ ſm eas hõ p se disponit̃ sʒ itellectũ ad optimũ finẽ veluti vsũ virtutũ moraliũ ⁊ intellectualiũ vel ad pfecte felicitatis vsũ que est speculatiua. qui autẽ talia cõsiderant naturaliter liberi sunt ⁊ nõ seruiles cũ intellectu vigeant. ideo recte artes ille liberales dicte sunt. et rursũ liberales quia liberos expeditos et exercitatos animos requirunt eo q subtiliter de rerũ causis disputant ⁊ de illis plerũq̃ que a sensu remota sunt. Et insuper liberales ideo qꝛ antiquitus tantũmodo liberi. i. nobiles et ingenui in eis studere consueuerũt. Plebei vero in mechanicis ob peritiam operandi q̄ quidẽ peritia et opus plus plebeis cũgruit. Ocium vero et studiũ nobilibus ſm hugonẽ. Itẽ finis incerti generis. i. terminus et a funis dicit̃. quia agroꝝ fines funiculis sũt diuisi. Unde propheta funes ceciderũt mihi in p̃clarisſ: Et dicit̃ finis terminꝰ ꝯsumatõ. mors. patria. vñ Est finis patria mors cõsumatio meta. et cõiter incerti generis ẽ aut masculini aut feminini.

¶ Cum ob egestatis cãm repellende lucri querat ꝗs odorẽ dulcissimũ: considerandũ est vt saluo magistratus honore parcitati quãtũ q̃at insistat: vestibus mediocribus inbiat. ⁊ scolarium regimini precipue indulgeat.

¶ Cũ aũt ob egestatis causam etc. Postq̄ Boetiꝰ itentũ suum premiserat. hic ipsum modo prosequit̃. Et duo facit Nã prio Boetius ostendit qualiter magistri ipsi existentes extra patriã suam et in locis supradictis vel de prope vel de longe adiacentibus se regere debeant erga scholares. secundo qualiter erga alios a scolaribꝰ ibi. Cum aũt cenã. Prima adhuc in duas primo facit quod dictũ est quo ad se. secundo quo ad vicedoctorẽ. ibi. Aduertẽdum. Prima adhuc in duas. primo enim ponit documenta generalia. secundo specialia documẽta subiũgit. ibi. Puerisq̃ et dicit primo cum quis magistroꝝ ob causam repellende egestatis. idest egestate ipsa cogente querat odorem dulcissimum lucri. subaudi i ptibꝰ alienis. tũc cõsiderandum est vt magistratꝰ ipse insistat. idest intendat q̄tũ queat. i. poterit parcitati. ⁊ hoc honore dico saluo. q̃ ꝓ et cõsideret etiã vt ibiat vestibꝰ mediocribꝰ. subaudi tamẽ honore magistrali dignis iuxta premissa p̃cepta. atq̃ indulgeat idest intendat precipue regimi scolariũ. ¶ Nota qm̃ oia h̃ gnãlia p̃cepta in supiorib ꝰ eodẽ capl'o q̃si deducta sũt. vʒ magistri pcitas: vestimẽtoꝝ honestas: atq̃ iuxta scolares debita attentio. iõ de eis hic denuo ptractare supfluũ foret. quare ibi videas. Itẽ queo quis quiui quitũ. quire. idest posse. et componitur cum nõ: et dicit̃ nequeo.

¶ Puerisq̃ prio prebeat vultũ benignũ: parentibusq̃ eoꝝ benigniorẽ affatum. docendiq̃ aditum spõdeat benignissimũ. vt sic nõ solum puerorũ corda pmolliat: verũ ẽt parẽtũ pecuniam extrahat famãq̃ efferat: scole vo iura regaliter defendet: ordine docendi prius edocto putatur.

¶ Puerisq̃ vultũ prio. In hac parte pꝰ documẽta generalia documẽta specialia ponit. Et diuidit̃. nã prio docet q̄ mõ magister se habebit erga scolares correctiõi subditos secũdo quõ circa alios ibi. Cũ aũt habuerit. etc. Itẽ prio oñdit quõ se habeat corã nouellis et puis. scdo q̃o corã adultis. ibi. Eisdẽq̃ aliq̄tulũ adultis etc. Et pº dic̃ q cũ magister in alienis ptibꝰ curã regimis susceperit. dʒ p̃bere prio et pricipalr̃ pueris supple informãdis. vultũ bẽignũ. parẽtibꝰ ãt eoꝝ affatum benigniorẽ. atq̃ suadeat. i. promittat tã pueris q̄ʒ parẽtibꝰ aditũ. i. itroitũ docẽdi benignissimũ. et hoc iõ vt ñ solũ pmolliat. i. mollificʒ atq̃ moliẽdo ad se attrabat corda pueroꝝ verũ ꝓ sʒ extrabat ẽt pe

euiā gentū supple q̄ necessitati sue mederi valeat. atq3 effe rat. i. deportet famā. supple redolētē ex h. i. ex hac sua benignitate. Silr āt cū h oia gerūt defēdat nihilominus re galiter. i. viriliter iura scole. ꝛ hoc ordine. i. mō docēdi edo cto. i. demōstrato pri⁹. i. in priorib⁹. ℭ Notādū ꝫ magistroꝝ benignitas tā erga discipulos q̄3 eoꝝ parētes mari mū pstet attētiōis atq3 beniuolētie discipuloꝝ incrementū vti colligit ex canone hoc h3. xxvi. di. ꝛ silr decretali hūi lis de maio. ꝛ obe. tm̄ tal' benignitas sic moderari d3 q2 ex h regēdi auctoritas nō frāgat: q2 ꝑut dicit Aug. in cano ne qn̄. lxxxvi. di. dū nimiū seruat hūilitas regēdi frāgit au ctoritas. Et iſt hn̄ Boe. p⁹ benignitatis admonitionem subiecit. scole vero iura ꝛc. q. d. cū hec gerunt nihilomin⁹ scole iura manu teneant. Et hec de nouellis dicta sūt.

ℭ Eisdē etiā aliquātulum adultis rigiduꝫ se exhibeat: ipsoꝝq3 ora ad recte loqndū cōponat: digitosq3 ad scribēdū constrigat: ad legendum oino cōformet rigore iusticie cōmittāte: vt sic nō solū i doctrina: verumetiam in facetia cōueniat. Ludēdiq3 spatium tempestiue cōcedat: docendiq3 beneficia nullo casu subtrahat.

ℭ Eisdēq3 aliquātulū adultis. In hac pte boe. ondit quō magister se hr̄e d3 erga discipulos iā adultos. Et duo facit nā prio facit qd dictū ē circa adultos dociles. secūdo circa rebelles ibi. Si vo. Et dicit q2 si magister hūerit discipulos iā pene adultos: tūc exhibeat se eisdē adultis rigidum quemadmodum de rigore supra doctū ē. atq3 cōponat. i. ordiet ora eorū. s. adultoꝝ ad loquēdū recte. i. ꝯgrue q̄ ad grāmaticā ꝛ ornate quo ad rhetoricā. atq3 ꝯstrigat. i. dispōat digitos eoꝝ ad scribēdū. atq3 ꝯformet eos oio ad legēdū. ꝛ hoc dico cōcomitāte rigore iustitie. s. scolastice. Et rōnē q2 oia hec sic fieri debeāt ꝛ spālr hui⁹ cū dicit rigore iustitie ꝛc. subiūgit dicēs. h iō fieri dn̄t vt scolares ipsi ꝓficiāt nō solū i doctria ꝫ et i facetia h ē morib⁹ atq3 vtutibus. Et subdit. Magister ēt ꝯcedat tēpestiue. i. tēpore debito scolarib⁹ spaciū ludēdi atq3 sic vt nullo mō eis abstrahat bn̄ficiū docēdi. ℭ Nota nō solū scolares ipi i doctrinis ꝛ disciplinis erudiēdi sūt ꝫ q3 in facetis morib⁹ atq3 vtutib⁹ sūmis nisib⁹ istruēdi: qm̄ si solū i doctrinis ꝓficiāt ꝛ morib⁹ ꝺficiāt. certe nullo mō ꝓfecisse dicūt. q n. ꝓficit i sciētiis atq3 deficit i morib⁹ pl⁹ defecisse q̄3 ꝓfecisse ꝓhibet. q2 ꝑ Pau. apl's ad eph. vi. iqt. Educate illos. s. iuuenes i disciplina. ꝛ adiuuit. ꝛ correctiōe dn̄i. ꝛ Gre. 7. registri sui. ꝑ Peto iqt vt puulos q̄s doces morib⁹ erudias ꝛc. ꝛ illd apte isinuās boe. di. Rigore iustitie comitāte ꝛc.

ℭ Si vo cōtumacē supbūq3 iuenerit: dulciter castiget: exēplaq3 moꝝ ꝓpōat qb⁹ reprimat. alioqn parētū assensu virgis affliget vt sic ad vnguē castigat⁹ euadat ne desperat⁹ i ignominiā cadat.

ℭ Si vero cōtumacē sup. ꝛc. Hic ondit boe. quō magister se hr̄e d3 circa rebelles ꝛ dicit q2 si magister inueniat quē. i. aliquē cōtumacē vel supbū ipm dulciter castiget. hoc ē verbis dulcib⁹ et exortabilib⁹ ad bonū corrigat atq3 icrepet. ipsiq3 exēpla ꝓponat qb⁹ a sua cōtūacia atq3 supbia repriat. q2 si nullo mō vbis ac monitis caritatis et dulcibus silr i exēplis: mime corrigi valeat. affligat. i. corripiatur vgis et verberib⁹. et hoc dico fiat cū assensu parētū. et rōnē subdēs iqt. vt sic supple ille ꝯtumax euadat castigat⁹ ad vnguē. i. ad ꝑfectōꝫ ne cadat oino in ignominiā. i. infamiā q̄si despat⁹. ℭ Notādū q2 magister circa ꝯtūaces discipulos more prudētis medici vti d3. Medic⁹. n. i curādū morbis prio medicinas mistrat faciles ne patiēs medicinarū fortiū trahat i horrorē et vt ꝑ leuitatē medicaīs potiōibus salubrib⁹ assuescat. sic quoq3 magr̄ prio rebelles verbis agat dulcib⁹ vt dulcedie correctiōis allecti a morbo rebelliōis desistāt: q2 si his mime retrahi valeāt acriori medicamie ē vtēdū. s. virgaꝝ cessiōe. eligaturq3 h poti⁹ ne sit vnū mēbꝝ putridū si icisū toti⁹ corpis ipediat sāitatē. sic q3 ne scolaris ꝯtumacis rebellio ignominie ꝑbeat despatōeꝫ

ℭ Cū autē magistrātis dilectio etate ifrigidatos statualesq3 planeticos scolastici introitus habūerit ꝑcipes: si correctiōis lima apō eos vti nequiuerit: senio cōfectis arridēdū est: statualib⁹ ingemiscēdū: planeticisq3 fauoris simulacro est congaudēdū. Calamistratos cirris hirsutis purat: fucoq3 perfusos lachrymis irrigantibus gulam perfundat. Mollesq3 caute eiiciat ne mētis sue reatum commoti participent.

ℭ Cum autem habuerit. etc. In hac pte boe. postq̄3 documēta ꝑmiserat quō magister se hr̄e d3 circa illos discipl'os q sūt correctiōi submissi. hic facit idē circa eos q extra correctiōis limā pēit⁹ reponūt vti sunt senes statuales planetici et alii. Et ponit pl'a breuia documēta ꝯm plitatē et diuersitatē oim hoꝝ discipuloꝝ. et dicit cū dilectō magistrātis hūerit etate ifrigidatos hoc ē senes statuales. i. bestiales et rudes igēio ve ꝑ vel planeticos. i. errabūdos. et hoc dico oēs scolastici introit⁹ ꝑcipes. qd agēdū iq̄3 si magr̄ neqat vti lima. i. rigore correctiōis apō eos h mō agēdū ē vt seqt. Arridēdū. n. i. fauēdū senio ꝯfectis. i. senib⁹ atq3 igemiscēdū ē. i. ꝯdolēdū ꝑp igēii ruditatē statualib⁹. i. rudib⁹ planeticis vo. i. vagabūdis ꝯgaudēdū ē silacro. i. similitudinib⁹ et exēploꝝ adductionib⁹. et siq lasciui affuerit vt calamistrati fucati atq3 molles: tūc purat. i. castiget viciū eoꝝ pēit⁹ purādo calāistratos exn̄tes hirsutis cirris. i. crispatis capill': atq3 ꝑfūdat ꝑfusos fuco illo colore ficto lachrymis irrigātib⁹ gulā eoꝝ hoc ē tāto eos castiget vt i lachrymas ꝑuocet q̄ gulā suā fuco ꝑfusam lachrymis tingāt. Molles āt. i. lasciuos et luxuriosos eiiciat caute a cōsortio reliquoꝝ et h alii ꝯmoti supple suo luxu ꝑticipēt reatū. i. viciū. sue mētis. ℭ Notādū sicuti se h3 informatio ad iformādū sic se h3 correctio ad corrigēdū. ꝫ alii et alii iformādi h3 diuersitatē moꝝ aliā et aliā regrūt iformatiōem. alr. n. iformāt capaces aliter incapaces. alr iuuenes. alr senes. alr quoq3 hi. alr quoq3 alii g⁹ et ꝑ locū a sili alii et alii corrigēdi aliā et aliā regrūt correctiōem. nō. n. teneri acriter neq3 fortes tenerrime corrigēdi sūt. ꝫ qlib3 ꝯm sue ꝯditiōis gradū correctōeꝫ recipe d3. senes g⁹ arridēdi sūt nō qdē laudādi ꝫ sub adulatiōe q̄dā increpādi. rudib⁹ quoq3 ꝯdolēdū ē cū tali mō rudes sint vt eis ꝑrsus nulla disciplie medela valeat suffragari. plāetici āt exēplis āmonēdi sūt vt exēploꝝ ꝯtinua masticatiōe ad getudinē ꝫbāt. et sic religs sua manerie ꝑut defect⁹ cuiuslib3 exgrit diuersitas diuerso medicamie subueniat. Itē statualis. rudis et a statua nomē cepit. sicut eni statua sp recte stat et difficile flecti pōt. sic quoq3 rudes nisi magna adhibeat idustria iformari neqūt. Itē planetic⁹. i. vagabūd⁹ et errās et nomen sūpsit a planeta qd errātē sonat. A plāeta. n. plāeticus et planetaris. Itē cirr⁹ plicatura capilloꝝ ē i āteriori capitis ꝑte. Et dicit a cirrim. i. tōdere. Inde cirritus. i. crinit⁹. vnde Est homo cirritus qui cirrum vertice portat.

ℭ Aiaduertēdū ē et q2 quoꝝ erogatiōe laboriosuꝫ delinit certamē: i illis doctria l' ꝯprobet effect⁹ rerū nāq3 effect⁹ exhibitione opis declarat. Ordine āt ꝯpetēti vicissiꝫ sūt ꝯuocandi vt fideli scrutinio pateat quid subministrātū labor diurn⁹ erogauerit. Submistrātū eniꝫ cure nō sp ē ꝯfidēdū qm̄ illoꝝ cupiditas fractis assibus plerumq3 ꝑmolit aut spe defraudata tepescit fidelitas: aut vt videāt fideles crudescit ptās. Sicuti vero paupertati felici misericorditer deferēdū ē. sic nō minus ipius eruditiōib⁹ attēti⁹ ē insistendum.

ℭ Aiaduertēdū

¶ Animaduertēdū est etiā q̄ quoꝝ. Postq̄ȝ boe. in precedētib⁹ docuit magistrū q̄liter se hr̄e debeat erga scolares ⁊ h̄ q̄ztū in se ē. In hac p̄te p̄riter facit hoc idē ⁊ hoc inquātū in vicedoctore est. Et diuidit̄ hec ps i tres ptes. nā p̄io ponit suū documētū. Scdo doceȝ modū pgrere ⁊ inuenire si doctor bñ egerit circa pueros: tertio pbat. q̄rto ɔfirmat secūda ibi. Rex nāq̄. tertia ibi. Ordie āt. q̄rta ibi. Subministrātiū. Et dicit aduertēdū ē q̄ effect⁹ doctrinal̄. i. doctrie cōprobet̄ i illis. s. vicedoctorib⁹ quoꝝ. s. vicedoctoꝝ erogatiōe. i. ɔñsione administratiōe ⁊ subsidio laboriosū certamē. i. exercitiū scolasticū delinit̄. i. permollit̄. q. d. ɔspiciēdū ēt ē q̄uo vicedoctores vt sūt baccalarii ⁊ alii vicē magistri gerētes se hēant erga pueros si eos pbe isormēt aut sicco pede ptrāseāt. qm̄ quocūq̄ mō se gesserit h̄ finis opis oñdet. rex nāq̄ effect⁹ declarat̄. i. māifestatur opis exhibitiōe. Et dās modū q̄uo in cognitiōe boni deueniat̄ ingt scolares. ipsi oēs quotquot sūt: sūt ɔuocandi subaudi ⁊ examinādi vicissim. i. vicib⁹ alternis. ⁊ hoc ordine ɔpetēti. i. decēti vt pateat. i. inotescat fideli scrutinio. i. inq̄sitiōe qd labor diurn⁹ subministrātiū. i. vicedoctorū erogauerit. i. docuerit eos. qm̄ n̄ ē ɔfidēdū sp cure subministrātiū. Et rōneȝ ponit qm̄ cupiditas. i. auaritia illoꝝ demollitur. plerūq̄ assib⁹. i. obolis fractis vel ab effectu q̄ asses illi subministrātiū frāgūt ɔstātiā. vel q̄ fracti sunt re. aut fidelitas hoꝝ plerūq̄ tepescit defraudata spe. s. lucri vel ēt ptās eoꝝ crudescit sepi⁹ ⁊ hoc vt fideles magistro videāt̄ sua nimia crudelitate. ¶ Nota tria sunt pp q̄ nō ē in collaboratib⁹ ɔfidēdū. s. auaritia. frustratio. spei ⁊ nimia crudelitas. Auaritia eni seducti pueros n̄ corrigūt frustratione spei: paupes despiciūt qm̄ nullā mercedē ɔseq̄ spant Crudelitate aūt mētes discipuloꝝ obstupescūt. non sit ergo vicē magistri gerēs nūmoꝝ cupid⁹ neq̄ sit in docendo paupes piger. qm̄ vt in lr̄a seq̄t̄ sicuti ē deferēdū. i. dādū misericordit̄ felici paupertati. i. illi q̄ nō ē infecta mal' vsib⁹ sic quoq̄ eo min⁹ ē isistēdū attēti⁹ paupis eruditiōi. exercetur. n. i h̄ duplex misericordie op⁹. vnū qdē corpale qd est bonorū erogatio. Aliud spūale. s. salubris eruditio. Item scrutiniū i supiorib⁹ expositū ē. Itē as assis pl'a significat. vn̄ as obol⁹ pūct⁹ pōd⁹ possessio tota. hic āt i pposito obolus ē. sic ⁊ in euāgelio nōne duo passeres asse veneunt ⁊c.

¶ Cum autem cena paupior affuerit: cōmēsalib⁹ ē erogāda facultas: familiaribus cōplicibusq̄ vicinitatis inite porrigēda: ne familiaris vox secreta reuelet detrahēdo vel multiplicitatis anus pdiga propinquat anui annectendo. Quid auteȝ anu conscia futilius.

¶ Cū aūt cena ⁊c. Postq̄ȝ boe. documēta p̄miserat qbus modū atq̄ normā magistris tradidit q̄uo se erga discipulos suos hr̄e debeāt. nunc facit hoc idē circa alios a suis discipulis. Et diuidit̄ hec ps in duas ptes. nā p̄io ponit vnū documētū. secūdo aliū ibi. Proterua. tertio tertiū ibi Cauēdū. Pria adhuc i duas. nā p̄io ponit documētuȝ. scdo cāȝ documēti subiūgit ibi. Ne familiaris vox. Et nēs documētū dicit cū magister ipse cēa nō habūdauerit ȝ sibi cena paupior. i. tenuior extiterit vt aliqd elargiēdū ⁊ erogandū pietatis intuitu disposuerit. solūmō facultas ipsa est erogāda cōmensalibus ⁊ scolarib⁹ secū ɔmorātib⁹ familiarib⁹ do cōplicib⁹ vicinis si qd erogādū sit: illō tñ iuite porrigēdū ē. ⁊ hoc iō ne vox. ⁊c. Et in hoc reddit cām documēti. ⁊ diuidit̄ ꝯm duas cās. secūda ibi. Uel multiplicitatis. Et dicit. hoc iō fieri dȝ subaudi queadmodū p̄missimus. ne vox familiaris supple vicini reuelet secreta supple paupertatis magistri. ⁊ hoc sibi verbis maleficis d trahendo vel ēt iō ne an⁹. i. vetula cui forte erogat existēs pdiga. i. supflue larga multiplicitatis supple verboꝝ ⁊ mēdacii ppiet. i. det supple si. i erogatū anui. i. alteri vetule ⁊ hoc annectēdo supple multiplicitati ⁊ mendacio ipsa. n. anu ɔscia domestice paupertatis magistri nihil futili⁹. i. vani⁹ loq̄tius ⁊ verboꝝ supflui⁹ repiri pōt. q̄re dicit qd eni vt lr̄a. ¶ Notādū circa hoc qd dicit̄ ne familiaris bñficia q̄ plerūq̄ gratis dant̄ ⁊ pietatis obtētu elargiūt plerūq̄ ēt in venenū ⁊ opprobriū mutāt̄. sūt. n. qui bñficia accipiūt ⁊ indigētie cōferētiū attribuūt. nā penes se dicūt ideo is d dit q̄ me eget vel indigebit. nouit. n. aut aliquo sibi pficere posse aut mee familie sperat obseq̄ū. dicūt ēt p̄tes beneficia ⁊ erogatōes sibi fieri fraudis sub ptextu. rursus alii dona cū receperūt mime recognoscūt. verūtñ sapiēs ⁊ bonus datū cōmēdat quātūcūq̄ etiā fuerit. cōmēdat inquā atq̄ assidua cōmemoratiōe delectat̄. q̄ de re ɔspiciēdum marie cui eroget̄. Eroget̄ ergo poti⁹ domesticis q̄ȝ familiaribus vicinis ne p extranea bñficia intranea egestas in publicū deuoluet̄. Itē an⁹ antiq̄ vetula dicit̄ q̄si multos hñs ānos. vel dr̄ ab a ⁊ nus. i. sensus q̄si sine sensu. ⁊ corripit a vn̄ Pāphil' tolle man⁹ iāq̄ redibit an⁹. dicit̄ etiā posterior ps corpis ⁊ tūc pducit. a ut in versu. Dū se curuat an⁹ retro sibi sibilat an⁹. Itē futile ē qd cito ⁊ facile decurrit ⁊ dr̄ qd nihil pōt retinere ⁊ hinc facta traslatione futilis dr̄ homo vanus supfluus loquat̄ qui nihil velare ⁊ celare pt̄ vnde futile vas illud quod nulla receptio claudit. sic homo futilis est diuulgans omne quod audit.

¶ Proterua in minimis procul absit rapacitas: ⁊ fame nouerca ⁊ adunca tenacitas.

¶ Proterua in minimis absit procul. Hic ponit aliud documētū quo auaritiā magistri dissuadet atq̄ tenacitatē. ⁊ dicit rapacitas. i. auaritia pterua. i. crudelis. absit pcul i mimis. supple reb⁹. q. d. ⁊ etiā in maris p illā topicā. Si illud qd min⁹ ⁊ illud qd magis. ⁊ hec de auaricia. ⁊ seq̄t̄ absit ēt adūca. i. curua ⁊ pene inflexibil' tenacitas exñs nouerca. i. iimica fame. Itē sicuti a q̄lib; sic ⁊ a mgr̄o iter cetera mala hoc viciū rapacitatis fugiēdū ē. lucꝝ nēpe illicitū est q̄ iniuste possidet̄ ⁊ qm̄ iiuste acquisitū iō iuste depdit̄. hinc tuli⁹ in philippica. z. Male igt̄ parta male dilabunt̄. Nēpe difficile ē vt qs ex rapacitate ɔspet̄. Si qs eni suis dieb⁹ gaudē videat̄ bis q̄ rapuit. ei⁹ tñ prosperitas aut nō erit diuturna aut in successorib⁹ nō durabit. iuxta illud Senece ad lucilliū. Nulli ingt cui rapina feliciter cessit gaudiū rapti durat in posteris. nec mix. q̄ nullū violētum perpetuū. Absit ergo a magistro rapacitas q̄ nō ē nisi cupiditas quedā atq̄ rex tā magnaꝝ q̄ȝ pūaꝝ ingeniosa. Expoliatio. Itē de tenacitate supra iaȝ satis dcm̄ ē.

¶ Cauendū est ēt ne puerorū pulueri feculento plus q̄ȝ triēnio ibidē alludat: lȝ maxima comitum gaze ve affuerit affluentia: considerataq̄ȝ amoris opulentia: nisi honoris promotio vigeat in amore vel facultatum elatio in honore.

¶ Cauēdū ē ēt ne pue. Hoc ē tertiū documētū h⁹ ptis qd est de mora magistri extra suam patriā. Et dicit q̄ magistro ipso extra patriā suā regimi scolastico incūbente cauēdū ē ēt ne magister ipse extra suam patriam degens alludat pulueri. i. labori feculēto. i. fece pleno eoꝝ supple q̄ dicta sunt. s. scolastico regimi. alludat inq̄ȝ plus q̄ȝ triēnio: n̄ obstante q̄ cōfluētia. i. habūdātia maxia gaze supple ⁊ lucri ⁊ comitū. i. scolariū affuerit affluentia inq̄ȝ federata. i. copulata opulētia. i. cū habūdātia amoris. alia littera hȝ cōfederati amoris sed. i idē reddit. q̄ nisi. i. excepto illo si pmotio i maiore vigeat. i. nisi speret ad maiora pmoueātur vel certe elatio facultatū. i. diuitiarū et lucri vigeat in honore. q. d. tūc. enim ɔmorandū est cū maiora p̄mia expectet̄. Itē puluis dr̄ qd vēti tollit̄. Inde ⁊ puluerē p labore plerūq̄ accipim⁹. vn̄ Uirgi. in quadā egloga. quid iuuat estiuo defessum puluere abesse. Quā poti⁹ bibulo d cubuisse thoro. ⁊ Orati⁹. Sūt quos curriculo puluerē olipicū collegisse iuuat. lȝ forte alia ibi interpretet̄ manerie. item feculentus a fece dicit̄. i. fetidus vel plenus fece. lentus enim sepius plenum significat sicut osus.

¶ Cum autem ob dulcoris patrie delicias parentumqȝ venerabiles aspectus regendi curā ꝗs acceperit in natalis soli ꝯfinio: pōposo affatu insistendum est. Caute splēdideqȝ ꝓcurationi vicissim ē arridēdū. vestiumqȝ varietate gaudēdū q̄m vestis pollimite venustas: anulorūqȝ insignia: multos aliud ꝙ̄ veritas exigit cogūt obtiere. ornat⁹: fauor affatusqȝ lepos: ꝙ̄ plurimos ꝯpatos sēsu: erroneo homerū excedere visu cōpellūt: ordie tamen docēdi ꝑtaxato diligenter obseruato.

¶ Cum aūt ob dul. ⁊c. Postq̄ȝ boeti⁹ in hoc vltimo capitulo ostēdit qualr magistri regētes scolas in duab⁹ vrbib⁹ solēniorib⁹ vti ē athenis ⁊ rome. silr quoqȝ in locis his adiacētib⁹ extra tñ suā patriā existētib⁹ se gerere debeāt tam quo ad se q̄ȝ quo ad scolares ⁊ ad alios a suis scolarib⁹ distictos. nūc ꝯñter in hac finali pte toti⁹ opis determinat quō magistri in patria sua curā docēdi discipulos suscipiētes se debeāt gubernare. Et diuidit h ps i duas ptes. nā prio pōit documēta quedā ipȝ regulantia quo ad mores cōponēdos. scdo quo ad vicia fugiēda. scda ibi. Jocoꝝ. Pria adhuc i duas. nā prio facit qd̄ dictū ē. scdo cām documētoꝝ subnectit ibi. Q̄ñ polimite. Et prio documētū ponēs dicit. cū ꝗs magistroꝝ suscepit curā regēdi scolas in ꝯfinio natalis soli. i. territorio tū ob delitias dulcoris patrie. tū ēt ob venerabiles aspect⁹ parētū isistēdū ē. i. vacādū ē subaudi ipsi magistro pōposo. i. supbo nō ea supbia q̄ vicio cōmaculata est sed pōposo. i. pleno pompa phica affatui. i. collogo ⁊ sermōi. qȝ p ⁊ silr arridēdū est caute splēdideqȝ ꝓcuratiōi subaudi ciboꝝ ⁊ victualiū reliquoꝝ. ⁊ hoc dico vicissim non qdē die singulo sed cū tps expostulet aut facultate pmittat. qȝ p ⁊ gaudēdū ē ipa varietate vestiū supple ⁊ alus ornatib⁹ decentib⁹ vti sunt anuli ⁊ dirꝫ ⁊ silia que honor magistralis reqrit. Et cāȝ huius subdens de varietate vestiū dicit. ⁊ hoc iō q̄m vēustas. i. decētia vestis polimite. i. ornate. qȝ p⁹ ⁊ insignia. i. gliosa ornamēta anuloꝝ ⁊ alioꝝ redimiculoꝝ cogunt multos obtiere aliud q̄ȝ veritas ipsa itriseca exigat ⁊ reqrat. Q̄ñ vir bñ vestit⁹ i vestib⁹ eē perit⁹ Credit a mille q̄ȝuis ideo ta sit ille. Et annectēs cāȝ aliā hoc ipm dicit. ornatus etiā ⁊ fauor qȝ p ⁊ lepos. i. facetia affatus ⁊ colloquii ꝯpellūt supple pleriūqȝ excedere. i. ꝓcellere visu ⁊ apparētia multos supple tales ⁊ talr vestib⁹ fauore ⁊ facetia colloquii isignitos multos dico ꝯpatos sēsu erroneo subaudi ob fictā decētiā. homerū illū poetā grecū. q. d. ornat⁹ vestimētoꝝ atqȝ reliq̄ supradicta sepi⁹ faciūt magistrū estiari homero sapiētiorē ⁊ pitiorē q̄ȝuis ita i rei veritate nō existat. ¶ Notandū ꝙ cuilibȝ patria sua dulcorosa est q̄ñ locus genitalis cuiuslibet ē cōseruatiuū pricipiū queadmodū pr̄ pricipiū ꝓductiuū existit vti attestat Porphirius Jsagogic⁹ cū i. gt. Est enim patria pricipiū gnātōis queadmodū ⁊ pr̄. In ipsa nēpe virt⁹ celestialis nato vigorē influit atqȝ ipm in eē cōseruat veluti loc⁹ suū locatū. ē ergo dulcorosa cuilibȝ sua patria ob loci natalis cōseruātiā silr quoqȝ dulcorosa ē ob parētū reuerētiā q̄ qdē primū i ꝓmissiōe mandata ē. vt pȝ exodi. xx. cū dicit. honora patrē tuū ⁊ matrē vt bñ sit tibi. affert. n. parētū reuerētia vite lōgeuitatē atqȝ honoꝝ tpaliū affluētiā habūdātē. Jtē polimit⁹. ta. tū adiectiue sumit. vl ēt polimita vestis ē multoꝝ coloꝝ ⁊ dicit a rotunditate qd̄ ē pol⁹ qr vestis illa rotūda ē. ⁊ pt capi i ꝓposito vtroqȝ significato. Jtē venust⁹. i. decēs. ⁊ d̄ a ven⁹. Papias vō dic venust⁹. i. sapiens ornatus. modest⁹. facetus. formosus inde venustas facetia ē ⁊ formositas.

¶ Jocoꝝ quoqȝ dānosa libido attētius ablata sit: vt quod raro contingit ꝓuincialis honor famaȝ efferat in tituli cōmēdationē. Quanto magis vō venustatis titulus surrexerit tāto magis subditorum insistendum est fauori: vt quod proprii oris nequit efferri tumultibus: ipsorum tempestiuis erogetur affatibus: vt non solum in morum dulcedine: verumetiam proprie facultatis acumine commendabilis inspectetur.

¶ Jocoꝝ quoqȝ dānosa ⁊c. In hac pte boe. p⁹ ꝓdicta ponit documēta magistros regulātia quo ad vicioꝝ fugā. Et diuidit hec ps in duas ptes fm duo documēta q̄ pōit. scda ibi. Cū aūt. Prio ponit vnū documētū qd̄ est de euitatione iocoꝝ illicitoꝝ. scdo cām documēti subiūgit ibi. Ut qd̄ oris. ⁊c. Et dic prio ꝙ dānosa libido. i. cupiditas iocoꝝ sit ablata subaudi a magistro attēti⁹ ⁊ hoc iō vt honor prouincialis. i. hoiȝ ꝓuincialiū ⁊ patrie efferat. i. extollat famā supple magistri in cōmēdationē tituli. i. honoris qd̄ tñ raro cōtingit. q̄m nemo accept⁹ in patria est neqȝ ꝓpheta vt dicit in euāgelio. ⁊ seq̄t. ⁊ quāto magis titul⁹. i. laus ⁊ honor vēustatis ⁊ nobilitatis surrexerit. i. excreuerit tāto magis ē isistēdū. i. vacādū fauori subiectoꝝ. i. scolarium. Et cām documēti assignās dicit. hec oia iō fieri cōgruū ē vt qd̄. i. q̄ laus neqt ꝓferri subaudi ob proferētis verecūdiā cū ꝓpria laus sordeat. proferri inq̄ȝ tumultibus. i. verbis tumultuosis. proprii oris. illud saltē eroget ⁊ propalet affatib⁹ tēpestiuis coꝝ. s. subditoꝝ vt sic magister ipse nō solū moꝝ dulcedie sed ⁊ facultatis. i. sciētiaꝝ acumine. i. excellētia spectet ⁊ miret. ¶ Notādū magistri in natalibus cōmorātib⁹ locis summope a lusoꝝ cōsortio se abstinere debēt ꝓpter multas vilissimas ꝯditiōes qb⁹ quilibȝ lusor astrigitur. Pria est desiderium lucrādi quod ex cupiditate ꝓcedit q̄ radix oiȝ vicioꝝ ē. prio ad thimotheū. vi. Secunda spoliare ꝓximū qd̄ rapina ē. Tertia blasphemare deū qd̄ est turpissimū. Quarta piurare. quo ecclia ꝯtemnit. Quinta valde mētiri quo scādalizatur ꝓximū. Sexta furari qd̄ suspēdiū sequit. Septia irasci qd̄ pleriūqȝ homicidiū seq̄t. Octaua solēnitates ñ colere. qre ⁊ merito lapidādi essent lusores sicuti q colligebāt ligna i sabbato. Nona ē amissio honoꝝ oiūqȝ ob res hōe igsitiōis magister q famā bonā ⁊ honores suos ꝓmulgare desiderat ludoꝝ inhonestatē rabiēqȝ deuitet q̄m nihil ē qd̄ hoiēȝ tā dehōestat q̄ȝ ludoꝝ ihonestas. Alee enim lud⁹ vt i policrato ii. i. scribit oim maloꝝ mater ē. Deuitet ergo tā alee q̄ȝ ceteroꝝ ludoꝝ enormitas exēplo Chilonis lacedemonii. hic. n. societatis iūgēde cā missus in corinthū duces ⁊ seniores ꝓpli ludētes iuenit in alea. ifecto itaqȝ negocio reuersus ē dicēs se nolle spartoꝝ gliaȝ q̄ꝝ ꝯstructio bizātio clarescebat hac maculare ifamia vt diceret cū aleatorib⁹ societatē ꝯtrisse. ꝓclare q̄qȝ vt fert referebat Temistodes magistrat⁹ ⁊ ludis ⁊ qbuscūqȝ leuiorib⁹ arcēdos fore ne respublica ludē videat. ꝯfectūqȝ sui relicta grauitate ꝓnūciet h ille.

¶ Cum autē tā moꝝ q̄ȝ facultatis in publicū euenerit cōmendatio. cauēdū est ne incestus caput obstipet. adulterium ora confundat illiciteqȝ ma[lign]itatis fetor famā bonā denigret. ne rose ver[nu]m emittētes odorē videāt expirare. ⁊ lilia sudore castitatis q̄sita decrescere videantur.

¶ Cum aūt tam moꝝ. Hic ponit fm documētū quo iuitat Boe. magistros ipsos ad fugā luxurie summis virib⁹ amplerādā. Et diuidit hec ps in tres ptes. nā prio documētū ponit. secūdo cām documēti reddit. tertio oia ista exēplo ꝯfirmat. secūda ibi. Ne rose. tertia ibi. Uenerabil' cratonis. Et prio documētū ponēs dicit cū ꝯmēdatio. i. laudatio ⁊ honoratio tā moꝝ q̄ȝ facltatis magistri in publicū idē i publicā famā euenerit ꝯsiderādū est ⁊ firmi⁹ cauēdū ne incestus. i. luxuria vel fornicatio caput eius obstipet. i. circūdet ⁊ inclinet. ⁊ etiā ne adulteriū ora sua ꝯfundat: sinodoche est ps ꝓ toto posita. qȝ p ⁊. ne fetor vicium illicite malignitatis denigret ⁊ obfuscet famā subaudi magnis

laborib⁹

laboribus cōquisitā. Et rōnē reddēs hoꝝ dicit. hec iō ꝯsiderāda sunt ne rose. i. ipsa bona fama. emittētes odorē vernū. i. vernalē ⁊ suauē videāt expirare. ⁊ ēt ne lilia castitatis. i. ipsa castitas q̄ liliis merito cōparat quesita sudore. i. labore. videant decrescere supple a sua pulchritudie. q. d. ne ipsa bona fama redolere desistat. ¶ Nota hoc. attēdens inter alia vicia que habēt bonam famam tollere ac etiā denigrare ipsa luxuria est. Pro tanto vere sapie magistꝝ p hoc documētū viciū hoc euitare docet ⁊ famā bonā retinere qd faciliter adiplere valebit si cōsilio sapie voluerit adherer. vñ ipsa sapia ꝯtra viciū hoc ⁊ reliqua vicia dicit. illud sapie. 7. venerunt mihi oīa pariter cū illa ⁊ innumerabilis hōestas p manus illi⁹: qd ⁊ catho attēdēs ingt Luxuriā fugito. ⁊c. ⁊ seqt in fine sedi versus. nā sunt ꝯria fame. ꝯria inq̄ꝫ qd nō solū verbis sed exēplo clarissimū ē. nūquid enim volusc̄etiū vrbs clarissima opulēta legib⁹ ⁊ morib⁹ ordiata. vt refert Valeri⁹ li. 9. c. i. postq̄ꝫ in luxuriā plapsa est in iniuriā ⁊ turpitudinē decidit vt seruorum insolētissime subiaceret dnationi. sic ⁊ imperiū romanū. vti Policrates. li. 6. c. 12. refert luxu et libidine exhaustum ē nerone regnāte. quid ergo h vicio fedius. quid dānosius. quo virtus atterit victorie elanguescunt. sopita gloria in famiā ꝯuertit. faciesq̄ꝫ honestatis denigrat. Itē incest⁹ i. incastus q cū moniali consanguiea vel virgine cōcubit est enim coitus illicitus. Sꝫ adulteriū quasi ad alteri⁹ thorum accessus. ē. n. vt inquit magister quarto sententiaꝝ illicitus coitus cum maritata. Sed stuprū ē defloratio virginis illicita. fornicatio cōmunis ad hec oia fit tñ specialiter cum soluta vidua vel meretrice.

¶ Venerabilis Cratonis effigies proprie facultatis complicibus aliis etiam qui euꝫ vnico aspectu attigerant merores causam prebuit ⁊ incremētum: qui Castoris in diuersorio ob eufrasie vxoris sue delicias obdormiuit: amplexando repertus est: capillis tractus: verbere castigatus: vulnere laceratus: sale fricatus: vrina seruorum perfusus: angulis eiectus: trabibus erectus: tandem lassatis tortoribus genitalibus priuatus: sterquillinio suppositus: transeuntibus expositus: plebis abiectio. discipulorum desolatio: commilitonum opprobrium: crudumq̄ꝫ ac crudele: miserum ac miserrimum cunctis extitit doloris spectaculum affinitatis gratia parenteleq̄ꝫ gloria in nullo sibi proficientibus.

¶ Venerabilis cratonis effigies. In hac pte boe. superius dicta exēplo cōfirmat. Et duo facit. nā primo exēplū ponit. secūdo circa hoc notabile quoddā subiūgit ibi. Licet. n. Et exemplū ꝓponēs dic que ⁊ quāta opprobria subsanationes atq̄ꝫ blasphemias ob adulterii incurrebat victum venerabilis eni effigies. i. imago ⁊ successus cratonis illi magistri pbuit cām meroris atq̄ꝫ tristitie incrementuꝫ n.. dū proprie facultatis. i. artis cōplicib⁹. i. sociis verumetiā aliis qui eum attingerent vnico respectu. qui. s. crato cum obdormiret quodā tpe in diuersorio. i. domo. Castoris illi⁹ hois quicūq̄ꝫ ipe fuerit. ⁊ h ob delitias. i. adulteriū. eufragie vxoris sue. reptus. i. cōphensus est in amplexando. qd vltra. Crato ipse tract⁹ capillis castigat⁹ verbere lacerat⁹. i. laniatus vulnere. ⁊ deinde sale fricat⁹ atq̄ꝫ postea in augmētū penaꝝ vrina seruoꝝ ifusus. ⁊ iterū eiect⁹ angulis supple dom⁹. erectus trabib⁹. Tandē vero tortorib⁹ ipm vt pmittit cruciantib⁹ lassatis ⁊ fessis genitalib⁹ priuatus ē. sterquilinioq̄ꝫ supposit⁹. trāseūtib⁹ expositus subaudi in ridēdā fabulā. quib⁹ oib⁹ sic perpetratis extitit plebis abiectio. i. derisio. ⁊c. vt in littera clari⁹ ꝓsegt. qm̄ littera nulla eget expositione. ¶ Notādū licet mechos atq̄ꝫ adulteros sili quoq̄ꝫ ⁊ alios fornicarios cuiuscūq̄ꝫ cōditiōis existant multa mala iusto dei iudicio cōcomitant. hec tñ q̄ h̄a exēplo enumerat licet nō plerūq̄ꝫ ꝯtingāt queadmodū cratoni euenisse narrant sunt tñ de his que cū adulter i vitio dephendit. ipsi prompti⁹ q̄ꝫ reliqua infliguntur. silia sūt que Oratius libro pmo sermonū cōnumerat Satira secūda ingt. n. ipse hoc modo. Hic se precipitē recto dedit. ille flagellis Ad mortē cesus fugiēs. hic decidit arcē. Predonū in turbā dedit hic pro corpe nūmos. Hunc pminxere calones. quin etiā illud Accidit vt quidā testes caudāq̄ꝫ salacem Demeterēt ferro iure oēs ⁊c. hec ille. Item meror ꝓprie dolor est cū silentio. ⁊ vēit a mereo. es. quod p̄terito caret licet mereo. res. ui inueniat: tñ nō i eadē significatione. Itē diuersoriū diuersitas viaꝝ ē vbi viator ad callē diuertit. vel loc⁹ remot⁹ ab alio vel receptaculū scilicet hospicium vel hospitale. Et dr̄ a diuerto. vñ in luca. non erat ei locus in diuersorio. ⁊ vt dicit ibi glosa est loc⁹ inter duos muros habens duas ianuas. vt. s. ex diuersis viis recipiat aduenientes.

¶ Licet enim prima quandoq̄ꝫ salua fiant indicia vltima vero alterius saporis inquinamenta permanebunt ⁊c.

¶ Licet enim q̄ꝫq̄ꝫ primeua. In hac finali pticula hui⁹ totius. libri de disciplina scolariū circa prime dicta quoddā subiūgit notabile quo magistros q̄slibet cōmonet vt quecūq̄ꝫ tñ in morib⁹ tum quoq̄ꝫ administratiōe doctrinaruꝫ gesserint hec saltē eo ordie atq̄ꝫ manerie gerāt vt sicuti media primis ꝑuateāt. sic quoq̄ꝫ vltima mediis primisq̄ꝫ antecellāt. quod tamē plerūq̄ꝫ alio ordine gerit. quāuis enī primeua indicia. i. signa fiāt quandoq̄ꝫ. i. sepius. salua subaudi ⁊ laudabilia. tamen vltima supple indicia remāebūt plerūq̄ꝫ inquinamenta. idest turpia ⁊ scelerata alterius saporis. i. manerici q̄ꝫ prima. ¶ Notandum sicuti parum prodest bene agere si mens labilis existat cū ex nullis actibus generetur habitus nisi boni operis perseuerantia coexistat: sic quoq̄ꝫ parum immo nihil proficit qui a bonis incipit medio tepet finemq̄ꝫ horrore confundit. vnde in prouerbiis sapiētum bene dictum est. Nil prodest bene facere si cesses. Nam turpe est bona opera cepta deserere atq̄ꝫ in mala declinare. ¶ Incepto ergo bono proposito perseuerandū est ingiter. Ille autem perseuerat qui bona cepta continuat. ille quoq̄ꝫ continuat qui su..mo creationis fine singula claudit. Qui deus gloriosus est in secula cuncta benedictus. Amen

Consiliabar item gnatorū soluere carmen:
Obliqua facie surdus ab arce vehor.
Non pudeat struxisse dolos ex aggere sato:
Rumiferos sonitus dum monet ampla seges.
Aderat interdum rabies contermina ponto.
Dum loquor ex quarto capite confer opus.
Vos precor o iuuenes quibus est celebranda iuuentus.
Soggerat innocuos nunc mea lira modos.

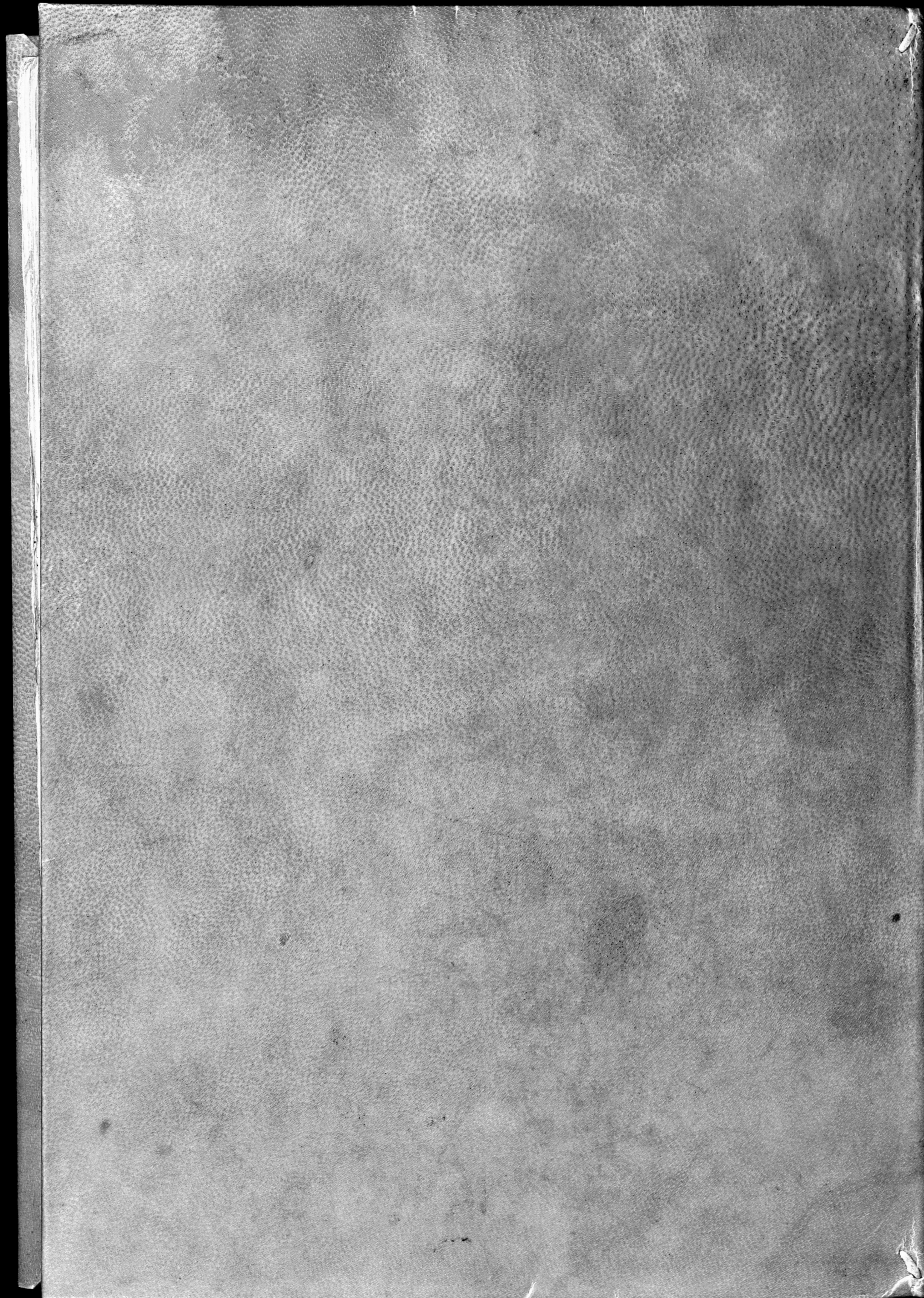
¶ Adest finis Diui. Seuerini Boetii de consolatione. necnon de scolariū disciplina mellifluis operibus cum sancti Tome super vtroq̄ꝫ commentariis. in hoc eodem volumine.

¶ Impressis venetiis per Joannē de Forliuio ⁊ Gregoriū fratres Anno salutis. Mcccclxxxvii die. x. februarii.

[illegible]

Ceterum [illegible]

[illegible]

BOETIUS
VARIA
OPUSCOLI

